საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
ხელნაწერთა ინსტიტუტი

K 9687/4

ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა

I

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა
თბილისი — 1960

АКАДЕМИЯ НАУК ГРУЗИНСКОЙ ССР

ИНСТИТУТ РУКОПИСЕЙ

ОПИСАНИЕ ГРУЗИНСКИХ РУКОПИСЕЙ

КОЛЛЕКЦИИ (S)—БЫВШЕГО ОБЩЕСТВА РАСПРОСТРАНЕНИЯ ГРАМОТНОСТИ СРЕДИ ГРУЗИНСКОГО НАСЕЛЕНИЯ

ТОМ I

Составили и подготовили к печати:

Т. М. БРЕГАДЗЕ, Т.П. ЕНУКИДЗЕ, Н. Э. КАСРАДЗЕ, А. И. КУТАТЕЛАДЗЕ и Хр. Г. ШАРАШИДЗЕ

Под редакцией Е. П. МЕТРЕВЕЛИ

ИЗДАТЕЛЬСТВО АКАДЕМИИ НАУК ГРУЗИНСКОЙ ССР

ТБИЛИСИ — 1959

ეროვნული ბიბლიოთეკა

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია

ხელნაწერთა ინსტიტუტი

ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა

ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (8) კოლექციისა

ტომი I

К 9685

შედგენილია და დასაბეჭდად დამზადებული:

თ. ბარამაძის, თ. ენუქიძის, ნ. კასრაძის, ლ. ჟღენტელაძისა და ქრ. შარაშიძის მიერ

ე. მეტრეველის რედაქციით

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა

თბილისი — 1959

წინასიტყვაობა

წინამდებარე ტომით იწყება საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ხელნაწერთა ინსტიტუტში დაცული ყოფ. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ხელნაწერთა კოლექციის (S) აღწერილობა.

თავდაპირველად ამ საზოგადოებას ხელნაწერი და ნაბეჭდი წიგნების აღრიცხვა ერთად წყვარმოებია. მათი საერთო რაოდენობა შეადგენდა 5338 ერთეულს. ერთმანეთისაგან მათი გამოყოფა მოხდა მხოლოდ 1914 წელს, ხელნაწერთა პირველნდელი რიგითი სათვალავი კი ამის შემდეგაც არ შეცვლილა. ამიტომაა, რომ ამ კოლექციის ხელნაწერთა სათვალავში დიდ ხარვეზებს ვხედავთ.

ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების კოლექციაში 2222 ხელნაწერია. პირველ ტომში შევიდა 500 ხელნაწერის აღწერილობა. აღწერილობაში ძველი ნომრის გასწვრივ კიდეზე ფრჩხილებში ჩაწერილია ახალი რიგითი ნომერიც.

ტომში შესული მასალა აღწერეს ხელნაწერთა ინსტიტუტის მეცნიერმა თანამშრომლებმა:

1. ლ. ჭუთათელაძემ №№ 1 — 40 და 965 — 1110 (1—40 და 475—500)
2. ნ. კასრაძემ — №№ 41 — 90 (41—90)
3. თ. ენუქიძემ — №№ 91 — 173 და 314 — 400 (91—173 და 312—393)
4. ქრ. შარაშიძემ — №№ 174 — 313 (174—311)
5. თ. ბერეგაძემ — №№ 401 — 964 (394—474)

მიჰაელ მოდრეკილის საგალობელთა კრებული (№ 425) აღწერილია ელ. მეტრეველისა, ხოლო „წესსური დაყითნი" — (№ 947) — ქრ. შარაშიძის მიერ.

(1) 1

ანტონ I, წყობილსიტყვაობა. 1745

107 ფ.; 17,8×11; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ბის ყდა; შედრული (სათაურები სინჯრით, მთავრულად); 1745 წ. (107 r); გადაწერა — ნეოფიტე (107 r); დაუწერელია 8 v — 9 v.

„წიგნი წყობილსიტყვაობა. ნაწილი პირუელი ღ~ისმეტყუელებისათჳს, თავი ა. თჳს სამობისა და ერთობისა. —

ერთი არს ზესთა დაუსაბამო კეთილ,
ზესთნათლოვანი ერთობა სამპირობით...“ 10 r — 105 v.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. „წინასიტყუაობაჲ წინამდებარისა წიგნისა ზუთკეცოვანთა სტიხთა ანუ შაირთა, ქმნილი გაიოსის მიერ არხიდიაკონისა. —

წინასიტყუაობით შეყუანილებათა რა,
ვაწინამდებარებთ ანტონი ყ~დ ბრძნისთა
შეუნიერ თქმათა, სტიხთა წყობილ სიტყუათა...“ (1r—3v).

ბ. „პინაკსი წყობილსიტყუაობისა“ (4 r — 8 r).

2. ერთვის: „ქმნილი მცირისა ტრიოდესგან დიაკონ-მონაზონისა. —

ა. ეს წყობილსიტყუა განკარგულ ქმნილ, თჳსულ ლექსულ
არს ანტონისგან ყ~დ ბრძნის ბრძენთ უბრწყინჳსს,
ღ~ისმშობარისეთ, ვარუშნოთ შუამენილადა...“ (106 r — v).

ბ. [ვისივე]. „თჳს სახელწოდებისა მისის ფუძიდესობისა. —
დღე ესე მჰსგავს არს დღისა მეერგასისა,
ჩნთჳს ანტონი ახალ მეტაფრასიკოს...“ (106 v).

3. ანტონ I წყობილსიტყუაობა გამოცემულია 1853 წელს, ვლატონ გაბაშვილის ეოსელიანის წინასიტყუაობით.

4. ეს ნუსხა აღწერილი აქვს პროფ. ექვთიმე თაყაიშვილს, იხ. Е. Такаишвили, Описание рукописей «Общества распространения грамотности среди грузинского населения», ტ. I, 1902—1904, გვ. 1—2.

ანდერძი: „ნაწილთა შჳდთა შემკულობეი წიგნი ესე,
ქსუენ უდაროსდ არს დატკჳრულ ქალითა,
ჩქდესმე მჭობეის წერთ არ განმსუნდებობის,
შეილოსიდებრის ქმნილის ანისად მითიხეშვად,
ჩწნისა ეს ჩემდ ყოელთა საჯმაროტჳ.
თთუსა მარტსა 21, წელსა 1745“ (107 r).

მინაწერები: ა. „დავით და ტარიჭანისთჳის იძე ჯელწერილ სადღესასწაულოში 18 მაისს;“ ბ. „ვეტრე წაიწერეს თჳს დეკ[ემბრის] 2-სა“

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ბ. „ბიძინა, შალვა სთვის და სხ[ვ]. — ქამ[ში], 14 სექდ.: პტრო — 8" (ქვედა ყდაზე).
აქვეა მიწერილი: „ვახტანგ ორბელიანის" (წიგნის მფლობელის?).

(2) 2

გილიარევსკი პეტრე, ფიზიკის სახელმძღვანელო. 1813 — 1814

(ტომი I)

01 + 181 ფ.; 21 × 17,2; ლურჯი ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მზედრული; 1813 — 1814 წწ. (01 r; 181 r. ჰეირნშანი 1810).

„ფიზიკა, § 1. ფიზიკა არს სწავლა, რომელიცა აჩვენებს თუსებათა ნივთთა სოფელსა შინა მყოფთასა და წარმოადგინებს მიზეზთა ხილეათა მას შინა დაკუეთებადთასა..." 6 r — 151 v.

შენიშვნა: 1. უძველესი: ა. თავფურცელი, „ბელმძღვანეელობა ფიზიკისადმი შეთხზელი პეტრეს მიერ ღილაროვსკისა, მოძღვრისა მათემატიკისა და ფიზიკისა სამოძღვროსა შინა ღმრთისმეტყველისა, ფიზიკოსი სახოგადოებასა შინა, ყთილშობილთა კალთასა, რუსსიულისა სტეფანეებისა და ლათინურისა ენისა საყთილშობილოსა პაე[ს] კორპუსსა შინა" (01 r).

ბ. წერილი პეტრე ვასილის ძე ზავადოვსკისადმი (რომელსაც უძღვნის ავტორი თავის ამ ნაშრომს) „მისს აღმატებულებას, ტაინი სოეტნიკს, სენატორს... პეტრე ვასილის ძეს ზავადოვსკის, მოწყალეს ჴელმწიფეს. თქუენო აღმატებულებაე, მოწყალეო ჴელმწიფეე! მოითხრობის ისტორიასა შინა, ეითარმედ ოდესმე შეურდომილნი სკიპტრისადმი რომაელისა ერნი მისცემდენ კეისართა ხარკსა..." (1 r — 2-v).

გ. წინასიტყვაობა (3 r-v).

დ. „პინაკსი ნივთთა მჭირუელთა ფიზიკასა შინა" (4 r).

ე. „შესავალი" (4 v — 5 v).

2. ერთეული: ა. „დამატება მათემატიკურთა აღმოჩინებათა და გამოჭუილებათა სუფთაებათადმი პარაღრაფთა. § 35-დმი. — 1. თანასწორზომიერ აჩქარებულსა შინა ძრუასა სიმსწრაფელნი იკრებიან ერთეი, ეითარცა დრონი..." (152 r — 176 r).

ბ. საგნობრივი საძიებელი «ტომარი ნივთთა ფიზიკასა შინა მჭირუელთა» (176 v — 181 r).

ანდერძი მთარგმნელ-დამწერისა: „Начал 1-го сентяб. 1813 г. (01r), кончил 15-го апреля 1814-го" (181 r).

(3) 3

გილიარევსკი პეტრე, ფიზიკის სახელმძღვანელო. 1811 — 1812

(ტომი II)

01 + 231 ფ.; 22×17; ლურჯი ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მზედრული; 1811—1812 წწ. (230 v. ჰეირნშანი 1809); დაუწერელია 231 r-v.

„დასაბამობითნი საფუძველნი მცნობელობითისა ფიზიკისანი. — თავი ჲ, შეუდრეკელთათჳს თხელთა ჰაერის სახეთა ნივთებათა. 587. თხელნი ესე სხეულნი არიან ყოველნი იგი, რომელიცა შეიქჳნებიან შესვენებად ჰაერისა ატმოსფერებრისა და შეჴონ არიან გარეგანსა სახესა მისსა..." 1 r — 230 v.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ანდერძი: „ეწერა თარგმანება მეორისა ამის ტომისა იუნისის 4-სა დღესა[ა]. 1811 წელსა, და სრულ ვქმან ფებერვლის 20-ს[ა] დღესა, 1812 წელსა" (230 r).

(4) 4

გალიარევსკი პეტრე, ფიზიკის სახელმძღვანელო. 1812

(ტომი III)

01+177 ფ.; 22×17; მოლურჯო ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მხედრული; 1812 წ. (177 r. კვირნიშნი 1807, 1809).

„დასაბამობითნი საფუძველნი გამოცდილებითისა ფისიკისანი. თავი **ოვ.** ფისიკურისათჳს ასტრონომიისა. — 1678. ასტრონომია სარს სწავლა ვარსკულავეთათჳს, საშუალობითა მაცთა იცნობებიან ჰოძრაობანი სხეულთა ზეცეერთანი, განჳრონობაჲ ჩოქცეეთა წათთა სანამდჱლოთა-გინა საგონებელთა, მდებარეობანი და ნაკუად-ცემითნი სიშორენი წათნი და ხუანი..." 1 r — 177 r.

ანდერძი: „თარგმანება მესამისა ამის ტომისა დაწყებული მარტის 1-ს, სრულ იქმნა ნოემბრის 7-ს დღესა, 1812 წელსა" (177 r).

შენიშვნა: ფიზიკის სახელმძღვანელოს თარგმანის სამივე ტომი აღწერილი აქვს ვქე თ ა ე შ ვ ი ლ ს, იხ. „Описание", ტ. I, გვ. 2 — 4.

(5) 5

ტროადის დაცემა, XVIII

130 ფ.; 20,5×16,5; ქაღალდი; ტყავმდაპრული ტყიფრული ხის ყდა; ხმხედრული (ათასეული სიმყრით); [XVIII ს.]; გადაწერი — დაახ. რეპერტორი (13 r, 130 r).

„დარღუეუა ქალაქისა ტროადისაჲ. „მეფისა პელეისათჳს, რომელმან გაგზავნა იაზონ ოვენად ოქროს მატყლოანისა მის ვერძისა. — თესალონიკისა სამეფოსა შინა, რომლისა ქვეყანისა კაცნი მირმიადონნეც იწოდებოდენ, მეფობდა მეფე ვინმე გვარიანი და მართალი, სახელით პელეი, მეუღლითა თჳისითა ფეთიდა დედოფლითურთ, რომელთაგან იშვა კაცი ეგოდენ ძლიერ და ეგოდენ კაძნიერ, სახელით ახილეს..." 2 r — 130 r.

შენიშვნა: 1. უძველს წინასიტყვაობა: „ვ ა ტ ი ა ნე, რომელსა შინა წერილ არს დარღუეუა ქალაქისა ტროადისა, ფრიღიის საკლესწიფოსა და აღშენებაჲ მისი და დიდი ამბედრებული ბრძოლანი..." (1 r-v).

2. ბოლოში მოწერილია გადაწერის სახელი დ ა ვ ი თ, ხუთულად, სინგურით (130 r).

3. 13 r-ზე დვით რეპერტორის მიერ გამოარჩეულია სიტყვა „ილმაჲი".

4. ბელმაწერი აღწერილი აქვს ვქეთ. თაკაიშვილს, იხ. „Описание", ტ. I, გვ. 4 — 5.

ანდერძი: „ა ხ ლ ე ჭ ს ის ძ ე მ ან დ ა ვ ი თ მ ან ა ღ ს წ ე რ ე ე ვ ა ტ ი ა ნე ტ რ ო ა დ ის ბ რ ძ ო ლ ი ს ა, გ ა მ ა რ თ ე ლ ი ა, დ ვ ი თ" (130 r).

შინაწერი: „ეს ტროადის დარღუეე ეკუთჳნის კოლექციის ასსუსორს ი ე რ ო ნ ი მ ე ს ა ხ ლ ე ჭ ს ე ე ს-მ ე ს ხ ი ე ე ს" (ფორზაცზე).

(6) 6

კრებული. XIX

38 ფ.; 21,5×17,5; მუყაოს ყდა; მბეჭდური; [XIX ს.].

1. „ანბანთქება თქმული ბრძნისა და მეცნიერისა, ღუთიე გვირგვინოსნისა, მეფეთ-მეფისა, დავით ჴელმწიფისა [ძისა], პატრონისა თემურაზ პირველისა მიერ. —

ალვახვენ ჩემნი ბაგენი, ღმერთო, სამებით თქმულო[!],
აერსა ზედან საყდარსა დიდებით დამკვიდრებულო...“ 1 r — 4 v.

შენიშვნა: ა. ტექსტი ნასწორებია ფანქრით.

ბ. ანბანთქებას ერთვის ორსტროფიანი ლექსი. —

ეს არის სიბრძნე ბერძენთა, პირველ ფილოსოფოსობა,
მეცნიერება, რიტორება, მერმე ღრმამეცნიერობა...“ (4 v).

2. „სრული და უნაკლულო სჯა ანბანთქება თეიმურაზ პირუელისა კახთბატონისაგან ნაბრძანები, რომელ არს ენა რიტორი. —

ალმართა ჯუარი გოლგოთას, სისხლი დასთხია ადამის ძეალსა,
ალმოსაველეთით მისცა მამული, პირველ იქიდამ გამომავალსა...“
5 r — 8 v.

შენიშვნა: 1. ერთვის ორი ოთხტაეპიანი ანბანთქება.

ა. „დავთ ბაგა, გვერდით დახსნა, ევა ერეკ ხის პატრია...“

ბ. „ახარა ბერწსა გაბრიელ დღესა, ეს ვინ ხის ნაყოფთ თქო იახოველსა...“ (8 v)

2. თეიმურაზ I-ის ხელით მოტანილი ანბანთქებანი (1,2) დაბეჭდილია (იხ. თეიმურაზ პირველი, თხზულებათა სრული კრებული ალ. ბარამიძისა და გ. ჯაჯანაძის რედაქციით. 1934, გვ. გვ. 149 — 159).

3. [თეიმურაზ II]. „ანი და ბი კუალად თეიმურაზისაგან თქმული ფისტიკურად. —

ალმეძრა ბაგე გულის დიდებით (!), ეუწყა ევის ზედ ცრემლ თქმულება...“ 9 r.

შენიშვნა: ანბანთქება გამოქვეყნებულია (იხ. თეიმურაზ მეორე, თხზულებათა სრული კრებული, ს. ჯაჯანაძის რედაქციით, 1939, გვ. 125).

4. „მეფის თქმულიად(!) დავითისა ფისტიკურად, რომელსა უწოდნენ მამეფულო-ხანად [! იმამ-ყული-ხან]. —

ადამ ბრძანების განგებულებით დაბადა ევა, ვინ ზმნა ცრემლ თანად...“ 9 r.

5. [თუმანიშვილი გივი, ვახტანგ VI-ის ეპიტაფია]. „ეს მეფის ვახტანგისაგან ნაბრძანებია, საუკუნოდ იყავ სახსენებელი მისი სუფევით. —

მე, უმცირესმან ძმათაგან, ვახტანგმან სახელდებულად,
ვჰქმენ ოთხ წელ მცხეთა, ურბნისი, სადგურ კამარა გებულად...“
9 r — v.

შენიშვნა: ვახტანგ VI. ლექსები და ქოემები ალ. ბარამიძის რედაქციით და შენიშვნებით, 1947, თბილისი, გვ. 64; ე. მეტრეველი, ვახტანგ VI-ის ვახტანგის ავტორი, სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, 43, 1951).

6. [ანბანთქება]. „მი და ანი რუსთველის ნიკოლოზისაგან თქმული ფისტიკაურად.—

ჭვინი, ჰაფხაზნი, ჯიქ-ჯადელები, ხედავთ ჰართალელთ წირდალს ძოაცსა ცა..." 9 v.

7. [ყაფლანიშვილ-ორბელიშვილი ვახტანგ]. „ანბანთქება ჩაბრიბულად თქმული. —

არს კაცთა ტომი, დიდებით მხდომი, შორით ჰაერთა ცას სამყაროსა, მეთლემს შობილსა, ღ[მ]თად შეწყობილსა, ნებიეს ჯუსკნელსა არა დამყარსა..." 9 v — 10 v.

8. „ესეც ვახტანგ ყაფლანიშვილისაგან არის ნათქვამი, ოთხტაეპო ჩაბრიბულად. —

ალალებს ბაგებს ვულს დასადაგებს, ელვარებს, ვფუცავ, ზე ცეთერულად..." 10 v.

შენიშვნა: ეს ლექსი შეცდომით შეტანილია ბესიკის სადავო ლექსების რიგში, იხ. ბესიკი, 1932 წლის გამოცემა ალ. ბარამიძისა და ვ. თოფურიას რედაქციით.

9. [შაირი]. —

ლექსნი შაირნი იწერნეს სხუათადში შესაქცევარად.
ჯაერთა და ფიქრთა უკუყრად, ჯაერიაა დასაქცევარად..." 10 r.

10. „თეიმურაზ I». [სოფლის სამდურავი] „სხუა გუარნი ლექსნი დაიწყებიან, რომელ არს შაირნი. ვგონებ რომ დიდის მეფის თეიმურაზისაგან იყოს ნაბრძანები.—

ღმერთო, რომელი შენ ჰსუფევ ჰაერთა თანა ცაშიგან,
შენ ხარ სავსება ყოველთა, რაც არის ქვეყანაშიგან..." 11 r—13 r.
(იხ. თეიმურაზ I-ის დასახელებული გამოცემა, გვ. 138 — 141).

11. [არჩილ II, გაბაასება თეიმურაზისა და რუსთველისა]. „პირველის მეფის თეიმურაზის თქმული, გლოვა დედოფლისათჳს.—

ღამი გარდახდა შენებისა (!), მოვიდა გლოვა, წუხილი,
ლხინმან მიმრიდა, შემექნა გულს ურვა, თვალთ[ა] წუხილი..."

13 v — 14 v.

შენიშვნა: გადაწერილია ამ თხზულებას შეცდომით მიაწერს თეიმურაზ I-ს (იხ. არჩილიანი, ტ. II, გამოსცემა თეიმურაზისა და რუსთველისა, 1937, გვ. 45 — 46).

12. „ეს ანბანთქება ყაფლანიშვილის ვახტანგის ნათქვამია იმერელთ მეფის სოლომონის დედის დედოფლის თამარის ქებად, მსმენელთა გასაწყობელია. —

აჰა ამბად აღვამაღლოთ აწ ალესია ანაგება,
ბეწვ-ბნელობა, ბროლ-ბადრობა ბაგეების ბადარშობა(!) 14 r — 15 v.

13. „ქება და წაბება წმიდისა მარინესი. —

დასაწყისი პირუელი წმიდის მარინას ქებისა,
თჳთ მწყსნიერი პრწყინვალე იყო უფლისა ნებისა...“ 16 r — 22 v.

14. „დავითის რტოდ აღმოცუნცულისა და სოლომონის ტომად სიბრძნით სახიწოსა და ღ[ვთის]მეტყუელისა მადლისა ღირსქმნილისა და ღ[ვთივ]გვირგვინოსანისა მეფეთ-მეფისა და თჳთ ქალწულისა თეოდოსის მიერ აღმოთქმული ქება ანბანზედ ლექსად თქმული. —

ადამ ეახსენოთ პირველად, თჳთ ღმერთმა შეჰქმნა რომელი,
ბნელ და სერთ მოყუსითურთ, მთასა წმიდასა მდგომელი...“
23 r — 27 r.

(იხ. თეიმურაზ I, დაბეჭდილი გამოცემა, გვ. 145 — 149).

15. [თეიმურაზ II]. „სხვათა და სხვათა ხილთა ქება. —

უყურეთ ხილთა ქცეულსა, რისა ამბისა [მ]თქმელია,
ფერ-ზუნიერი, ძირ-წერილი ცოტაჲთან მდგომელია...“ 28r — 30v

წყდება:

„...და ჩემდაო მსმელთა ზენანი ვეუე არა გაიგარესა“...

შენიშვნა: შეიცავს 27 სტროფს. იგი თეიმურაზ II „ხილთა ბაასის“ გამოჭედვებულ ტექსტთან შედარებით განსხვავებულ რედაქციას წარმოადგენს. სტროფები 1 — 12, 15 იგივეა (ხოლო შემთხვევაში ვარიანტული ტაეპებით). სტროფები: 13, 14, 16, 19 — 26 და 37 რედაქციულად სხვაობს, ხოლო — 17, 18, 27 — 36, 38 — 40 ამ ნუსხაში არ მოიპოვება. აღსანიშნავია, რომ „ხილთა ქების“ ამ რედაქციის პირველი სტროფი და „წახლმა თქუა: ტურფა ხილი ვარ“ გამოცემულში არ არის (იხ. თეიმურაზ II. ანხუეულებანი. სრული კრებული, გიორგი XI-ის წინასიტყვაობით რედაქციით, ლექსიკონით და შენიშვნებით, 1939, თბილისი, გვ. 109 — 113).

16. [გურამიშვილი დავით]. „გოდება დავითისა და სოფლის გამოტირილი. —

გული ლონდება, ვიწყო გოდება,
ბორგნა-ბოდება, რაც მაგონდება,
ვაჲ საწუთო, ცრუო სოფელო!...“ (31 r — 33 r).

შენიშვნა: ა. იხ. დავით გურამიშვილი, დავითიანი, 1955, თბილისი, გვ. 226—230.
ბ. ნაბეჭდთან შედარებით ეს ტექსტი საკრძნობ ვარიანტულ სხვაობებს იძლევა.
გ. რეფრენი „ვაჲ საწუთო, ცრუო სოფელო“ ყოველი გვირგის ბოლოს თითოჯერ სრულდება.

17. „სომხურის ენითგან გადმოთარგმნილი ლექსი. —

მიიღო გულმან ეს ვნება,
ორნი რა სჯერეტდით ჯვარცმულსა...“ 33 v.

18. [გურამიშვილი დავით]. „სწაველა ყრმათათჳს მოსწაველეთა და ათთა სახმართა საქმეთა შეგონება.—

ისმინე სწაველო(!) მეგობელო, მიმჭედ დავითის მცნებასა,
ჯერ ჭაბე წმარე, ცულად ტკბილი, თუ ეძებ გემოვნებასა...“
34 r — 36 v.

წყდება:

„...ჩემსავით სიცხით ნუ იწვით, მონახეთ ნიავ-ჩრდილობა"...
(იხ. დასაბეჭდებული გამოცემა, გვ. 20 — 29).

19. [ფირალი მეცი გოდერძი]. „ცოცხთა, თუ მკვდართა და ხევსურთაგან გულოვან სანატრელისა და ღირსსაგანი განკენებულისა საქართუელოს მეფის ირაკლი მეორისა. —

ალადეგ გვირთ-გვირო, ნუ გძინავს, მტერთა ისმიან ჴმანია,
გრძლად ძილის ჩვეულ როდის ხარ, ნიგვიჴმე უჯი ყმანია..."
37 r — 38 r.

შენიშვნა: 1. დაბეჭდილია (იხ. ტრ. რუხაძის „ძველი ქართული ლირიკის ისტორიიდან", 1954, გვ. 255 — 256.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკე. თაყაიშვილს (იხ. „Описание" ტ. I, გვ. 5—7).

(7) 7

ბაუმეისტერი კრისტიან, „ფილოსოფია ყოფაქცევათა მოძღვრებისა". XIX

160 ფ.; 21×18.5; მოლურჯო ჭაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ყდა; მხედრული (საათუოანი მთავრული); XIX საუკუნის დამდეგი (ეპონიმური 1830).

[ბაუმეისტერი კრ.]. «საყოფაქცეო ფილოსოფია». „თავი პირუელი, საქმეთათუს კაცობრივთა და განუფიცილებისა მათისა, ჴ 5. — ოდეს ფილოსოფიასა შინა ითქუას მჭეველებელსა ეთოროამე ნივთთა მწადუნელ-ყოუად და რომელთაგანმე განშორებად ჯერ-არს, რათა პირუელ დადებულ ვჭყოთ საზოგადონი მოგონებანი საფუძველია ჩილ..." 7 r — 159 v.

შენიშვნა: 1. ეძღვნება: ა. თავერდული — „ფილოსოფია ყოფაქცევათა მოძღვრებისა ზედდადებანი, რომელნი შეიცუნებ ბუნებითსა სამართალსა, ითქუას და პოლიტიკასა" (1 r).

ბ. „პინანქსი" (1 r — 3 r).

გ. „წინასიტყუობა საითიკოსისადმი ფილოსოფიისა" (4 r — 6 v).

2. თარგმნილია ანტიკ I-ის მიერ (იხ. ს. ყაუხიშვილი, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1941, გვ. 351).

3. თხზულების ყოველ ნაწილებზე ნათარგმნელის ბეჭდარტებანი.

4. აღწერილი აქვს ეკე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ს (იხ. „Описание", ტ. I, გვ. 7).

მინაწერები: 1. „დაიწერა 1757 წელს, ანტონ კათალიკოსი..." (მინაწერი დაზუოვრებულია, თანაც გადაბანილია. 159 v).

2. წყვრების სია: „ლრამატიკა: წიგნი მეტაფიზიკაჲ: ითიკა; ქართლის ცხოვრება; ისტორიაჲ: რიტორიკა; სილლოგიზმ (!) სადღესასწაულო დღეს; სადღესასწაულო ოთხთავი, მღვდლისაჲ; სამოციქულო; სახარება; ფარაკლიტონი (!); დაბადების ფერცლები; სიმბერი წიგნები; სჯულის კანონი; დავითნი; ქებანი; ლიტანები; ძლიერი" (160 r).

3. „ბაქარია ჭილაძის ბიბლიოთეკისა ეს ფილოსოფია" (1 r).

ეროვნული ბიბლიოთეკა

(8) 8

მხითარ სებასტიელი, რიტორიკა. XIX

93 ფ.: 21,3×16,5; ღეროკი ქაღალდი: ტყავდაკრული ტეიფრული ბის ყდა: თავსაკლული (აკლია თავფურცელი და პირველი ორული მთლიანად); მხედრული; XIX ს. (ჯეირანშაჰი 1813).

[რიტორიკა]. „...თჳს პირუელისა ნაწილისა სამჯერმეთქუმასა, ესე იგი პოვნასა. წიგნი ბ. თჳს მრჩობლისა მსახურებისა სამჯერმეთქუმასა, რომელი არს პოვნასა შინა და რომელთამე თხოვილთა პოვნისაგან. თავი ა.— ორნი არიან პოვნასა შინა მსახურებანი სამჯერმეთქუმნი. პირუელი უკეთ მსახურება იგი არს ესეეითართა ჰაზრთა და ნიზჯეთა, რომელნიცა შესაძლებელ არიან თნებად მსმენელთა...“ 1 r — 92 r.

შენიშვნა: 1. თხზულებას ქართეს ნაკლული „პინაკსსიტყუაჲსა სარიტოროჲსა ჴელოვნებისაჲ“ (92 v — 93 v).

2. ბეღნაწერში გვხვდება ხოკერული სიტყვის განმარტება: შესრულებული რიტორიკის მთარგმნელის ანტონ I-ის მიერ.

3. რიტორიკის ეს ნუსხა აღწერილი აქვს ეკეთაძე თაყაიშვილს, „Описание“, ტ. I, გვ. 7 — 8.

ბიბლიოგრაფია: „ეს წიგნი ეკეთაძეს კაპიტანს რაჟდენ ჭალიკაზს, 1825 წ., 30. III“ (ქვ. ყდა).

(9) 9

დადიანი ნიკო I, ქართველთ ცხოვრება. XIX

01+134 ფ.: 21×16,5; ღეროკი და თეთრი ქაღალდი: ქსოვილგადაკრული ბის ყდა მხედრული; XIX საუკუნის 20-იანი წლები (ჯეირანშაჰი 1820); გადამწერი—მღვდელი ლაზარე ლომაია (1 v).

«ნიკო დადიანი I — ქართველთ ცხოვრება». „თავი საძეფოჲსა ქართლისათა, წიგნი I, თავი I.— ქართველთ ისტორია იპყრობს თავს შორის ორსა ცვალებასა, პირველსა — ჴთაცრობისასა, ხოლო მეორესა — მეფუობისასა. და ესეცა მეფუობა გაჴყოფილ იქმნა ოთხად...“ 2 r — 133 r.

შენიშვნა: ა. უძველეს „წინასიტყუაობაჲ წინაშდებარისა ამის წიგნისა ქართველთ ცხოვრებად ზედწოდებულისა.—ვინათგან სულ[ი]ერთა ბენებითი ასწავებს ყოველთ თავისა თჳსისა უმჯობესისა აღრძნებასა, აბისთჳს ჩუე უმჯობესად ვრაცე შრომაჲ ესე...“ (1 r-v).

ბ. ნაწილი «ქართველთ ცხოვრებისა» გამოცემული აქვს პროფ. ე. თაყაიშვილს, სახელმძღვანელოდ იქნას, სადაც იწყება სოლომონ I-ის მეფობიდგან ამბავი.— „...იქნა მეფედ ამისთა ხედა დავით გიორგისძე...“ იხ. „Описание рукописей «Общества распространения, грамотности среди грузинского населения», ტ. I, 1902 — 1904, გვ. 14 — 56.

ანდერძი (ავტორისა): „თუმცაღა განმეორებით ახლად შეჴსოხებენ ესე ქართველთ ცხოვრებაჲ დაბრიათა ფრასთა, და ლექსნი განაჴშენეს, და წინა-უკანა დაჴსენეს, და უმჯობეს ასმენელად და საჴელ[ის]ებოდ გაჴკარეს, გარნა ძალნი საქმეთანი და მოთხრობანი არცაღა დამიცირებიეს და არცა დამიმატებიეს მის უწინდელთაჲ ქართველთ მეისტორიეთაგან, და ნანდვილნი იგი დამიდვიეს, ეთარ ვიხილე მას შინა.

ხოლო პირველის სოლომონ მეფიდამ წყებული, ვიდრე იქამომდე, და ესე შემდგომნი ამისა წარწყვრილნი ისტორიანი ანუ მოთხრობანი ქართველთა და შემდგომთა მისთანი, უკრძო არღა აღწერილ არიან არცა ძველსა და არცაღა ახალსა ქართველთა ისტორიასა შინა. ვინათგან არა იყო უკრძო საქმენი ესე ნამყო სრულად. ამისთვის მე თანამდებად შეურაცხე თავი ჩემი, ეითარცა შეველმან მამულისამან, და ესე შემდგომნი ხოლოსრობანი ანუ ისტორიანი, რომელნიმე სმენილნი და რომელნიმე თვით ჩემგან ხილულნი აღვაწერე სახსოროად და სასარგებლოდ ყოველთა მოყვარეთა მეისტორიეთასა, და მე, ვიდრე დავსდებ ყოველთა შეილთა მოყვარეთა მამულისა ჩვენისათა, ოდეს მე არღა ვიქმნები სოფელსა, მაშინ ნუ დატეტყებთ შემდგომთა ქმნილთა სახსოართა საქმეთა, რომელ არა აღწეროთ, რათა ჩვენსაცა ქე[ქ]ცანასა ჰქონდეს ხსოვნაჲ სჯეთა ქეყანათა თანა[ვ] და იცოდენ განათლებულთა შეილთა ნამყოფნი საქმენი მამულთა თვისთანი, რათა მით უმჯობეს წარეთნენ თავი თვისი და ჩვენცა გვქონდეს ხსოვნაჲ.

აწ მოვიქცევი თქუენდამი და უმორჩილესად ვთხოვთ და ევედრებით და თხოვას და მოკუნტობასა თანა გაფიცებთ მას ერთმეფეთსა ღ-თაებასა, უკეთუ სათნო ვეღმწისათ და ინებოთ ვინმემ გარდაწერა ამა ჩემ მიერ ქმნილისა ანუ თხზულისა წიგნისა, ნუცა ჩემიან აღწერილსა წინასიტყუაობასა წინააწდებარისა ამის წიგნისასა და ჩუენცა ამას, რომელნი აქა აღწერილ არიან, ნუ დატეტყებთ, რომელ არა აღწეროთ სახსოროდ ჩემისა ვინაობისა და მკონდეს ხსოვნაჲ შემდომითა, რათა თქუენცა მოგმადლოს ღმერთ-მამა-ყაყმან(!) ყოველნი თხოვანი თქუენნი.

ცქორჩილესი მოსამსახურე თქუენი თ[ა] ნიკოლაოზ დადიანთჲსი პირველი" (103 r-v).

ანდერძი (გადაწერისაჲ „აღწერე ნე, ბალღოსინშან მღედღელმან ლაზარე ლომაიამ და გეგეღრები მხილველთა მოსმენებასა" (1 v).

მინაწერები: ა. „წიგნი ესე გკუთვნის ტფილისის მოქალაქეს ზაალ ხუროაბის ძეს ზაალოზს (01,134 r. ხალ ხუროაბის ძე ხაალოვი განმეორებითაა დაწერილი ზედულად).

ბ. „ვ. ეს საქართველოს მდინარე წყალი პირველი, მტკვარი ადიდდა საშინლათ ამ ჩყმ, რომლის დროში, ამისთანათ არ ადიდებულა, და მრავალი ხარალი ქნა. წყისკვილები წაიღო ქალაქსა, და ნებდებს მისკი ხარალი და ბაღები წაღდა; ასეთი ადიდდა, რომ მადიან ქარავანს რომ წაკიდებული, ვერსებული რომ დიდი ქუა აქვს, იმის პირდაპირ ფანჯრები დაშალა და წყლით ივსო სამივ ოთახსა, და დიდი ხარალი ქნა წელსა ჩ[ელი] (!), მაისის კვ. ოთხშაბათს დღეს, დილით მოყიდებული ვიბშითამდინ იმატა, და მას იქით დაიკლო ნაშვიდმეტსა (134 r).

გ. „ქმნილი წიგნი ესე თ[ა] ნიკოლაოზ დადიანთჲსი მიერ" (134 r).

(10) 10

მითოლოგია (ლექსიკონი). 1833

106 ფ.: 22×16,7; ქაღალდი; ხუთის ცდა; მხედრული; 1833 წ. (101 v); გადაწერილია ივნისის ძე ლარიძე (101 v).

[მითოლოგია. ლექსიკონი]. „სახელნი განკარგულნი ანბანსა ზედა. —

ა

აგარდიოს ზესთა კაცი, ჩრდილოელი, ხოლო ზესთა ჩრდილოელ არიან უშინაგანესნი იგი ჩრდილოელთა და სკვთელთასა, რომელმანცა მოჰკლა ელლადა და ჰსტყორცა სიტყუებითა რათამე გრძნებისათა..." 2 r — 101 r.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შენიშვნა: ლექსიკონს უძღვის: 1. „შეყუანილება მეტოლოლიისა სახოგადოდ, თავი პირუელი. — მეტოლოლია ანუ ძმეულ ხელაბრისიტყუაობა არს მოთხრობა ერთათჳს ნივთთა და ბუნებითთა მოქმედებათა, ღმრთად აღსაარებულთა ძეულთა წარმართთაგან..." (1 r). 2. „დასაწყისი მეტოლოლიისა. — მეტოლოლია დაწყებულ იქმნა მოგონებითა მწერალთათა, დამოწმებითა დაბადებისათა ასისრაისა შინა წელსა ცდ, ვიდრე შობადმდე ქრსჲსა..." (1 r-v).

3. „სახოგადოდ განყოფისათჳს ღმრთეთისა. — ღმრთენი განიყოფებიან ექუსად: ა. ციად, ბ. ჰაერისად, გ. მიწისად, დ. წყლისად ე. ჴეოკობეთისად, ვ. ნაბეჭარღმრთებად ანუ გბირებად..." (1 v — 2 r).

4. ხელნაწერი აღწერილია ეკვთიმე თაყაიშვილის მიერ (იხ. „Описание", ტ. I, გვ. 105 — 106).

ანდერძი: „სრულ იქმნა მეტოლოლია ესე კეთილმოშიშის იოანე იოსების ძის ლარაძისა მიერ წუელა ჩჳლგ, იანჳრის კგ დღესა" (101 v).

(11) 11

სუმაროკოვი ა., დრამატიულ თხზულებათა კრებული. 1794

(კომედიები)

109 ფ.: 21,4×16; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; ოდნავ დახიანებული; მხედრული; 1794 წ. (1 r); ავტორი — გიორგიევსკის ციხე (1 r); რუსულიდან მთარგმნელი — გიორგი ავალიშვილი (1 r, 35 r).

1. „ჩრის მატარებლის მიერ გამოსახჳა კომედიისა. მოქმედება პირველი, გამოცხადება პირველი.

ნახა მარტო: ვისგან არის ის გამოგზავნილი იეგორიჲ ჰგავს ჩვენთან სტუმრები მოვლენ და მატონს კი ისევე სჳინაჲს..." 1 v — 34 r.

შენიშვნა: ა. „ჩრის მატარებლის მიერ გამოსახჳა კომედიისა" სამ მოქმედებადაა. ბ. უძღვის მოქმედ პირთა სია — «ასბის მოქმედება» (1 r).

2. „დედა რაყიფი ქალისა, კომედია. მოქმედება პირველი, გამოცხადება პირველი. ოლიმპია და პალესტრა.

ოლიმპია: არა პალესტრაჲ, ნუ ნუგეშ მცემ მე უბრალოდ, ყოველის ფრთითა ჩანს, რომ მე იმას არ უყვარვარ..." 36 r — 64 r.

შენიშვნა: ა. ეს კომედიაც სამმოქმედებიანია. ბ. უძღვის «ასბის მოქმედება» (35 v).

გ. „დედა რაყიფი ქალისა" დაუდგამთ მოსკოვში: „იმოქმედა მოსკოვსა შინა" (35 v).

3. „საჩხუბარი კომედია. მოქმედება პირველი, გამოცხადება პირველი. პურდა, როზპარინ და ფინეტტა.

ბურდამ: ფინეტტა, როზმარინ, ფინეტტა... ანუ დაბოცილან ისინი, ანუ ჭკუიდამ შეშლილან..." 66 r — 95 v.

შენიშვნა: ა. „საჩხუბარი კომედია" სამმოქმედებიანია. ბ. უძღვის «ასბის მოქმედება» (65 v).

4. „უბნობა მკუდართა. უბნობა პირველი. ძეირი და უხვი.

უხვემ: რასათჳს ოხრაე შენ?

ძეირმა: არ შეიძლება არ ამოეიოხრო..." 97 r — 109 r

K9685
4

შენიშვნა: ა. „უბნობა მკვდართა“ სამ „უბნობას“ შეიცავს.

ბ. ამ კომედიას მოკლედ პირთა სია არ ვგაჩნია.

გ. ა. სუმბაროკოვის ხელით დასაზუსტებული კომედიები უთარგმნია გიორგი ავალიშვილს.

დ. მოხსენიებია და დაკარგული პირველი კომედიის თავფურცელი, ცნობა მთარგმნელისა და თარგმნის თარიღის შესახებ მოთავსებულია კომედიის მოკლედ პირთა სიის შემდეგ: „ითარგმნა რუსულით ქართველს ენასა ზედა თავადის გიორგი ავალიშვილისაგან ყმებერაულს კ. ოცდაშვიდს, წელსა ჩვენს ათას შვიდას ოთხმოცდა თოთხმეტს, ჩ'კს უჰ8, ოთხს ოქტომბიდა[ნ]ორს, იეგოროვესის კრებაბტს“ (1 r).

ე. ამ ხელნაწერში შესული სხვა კომედიების თავფურცლებიდაც ალნიშნულია: „სრცა გარდმოლებულ არს რუსულით ქართულსა ენასა ზედა ხელმოსენებულისა მისვე გიორგი ავალიშვილისაგან“ (35r, 65r).

ვ. ხელნაწერი აღწერილია ეკვ. თაყაიშვილის მიერ (იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 106 — 107).

ზ. ა. სუმბაროკოვის თბილისებია ეს კრებული განხილული და ტექსტები დაბეჭდილი აქვს დოც. ტრ. რუხაძეს წიგნში: „ძველი ქართული თეატრი და დრამატურგია“ 1949, გვ. გვ. 211 — 231; 334 — 490.

(12) 12

კრებული. 1833 — 1836

(პროკრიფები ძველი და ახალი ალთქმიდან)

135 ფ.; 20,8×17,3; ბაღალდი; მუყაოს ყდა: ნაკლული (ფ. ფ 44-სა და 45-ს შორის აკლია ერთი ფურცელი); დაზიანებულია პირველი ფურცელი: მხედრული (სხვადასხვა ხელით); [1833 — 1836 წ.] (კვირონშაბი: 1832, 1833. კრებულში ერთი წერილი თარიღდება 1836 წლით).

1. [თხრობანი იესო ქრისტეს იერუსალემს მისვლისა, მისი გასამართლებისა და ჯვარცმის შესახებ].— „ქ. მოახლა (!) იესოსი ელუსალემის (!) ქვირითა, ქრისტესთვისობისთვის მოთმინების ...“ 1r — 40v.

2. „სიკვდილი აბელისა და კაენისა, თავი[ი]. — ესე იყო სწავლა და დარიგება ადამისა, რომ და[ა]რიგა შვილი თავისი (!) და უთხრა: თუ როცა გამოველ სამოთხიდგან...“ 40 v — 49 r.

3. „წასვლა ყოველთ წმიდის ქანწულის (!) მისირის ქვეყანასა, თავი.—აბა, მარიამ[მ]ან და იოსებმან რომ ნახეს ყმაწვილი (!), განცხადა (!), წაიღეს მისირის ქვეყანას...“ 49r—50v.

შენიშვნა: ერთგან [შუბარება მარიამისა და ევსი და მარიამის შესხმა]. „... ამა მშობელი გამჩენისა და დედა დამბადებელისა. იმან რომ იქ ევა დასჯა, იმანვე აქა მისი (!) ასული მარიამ გა[ა]ჩატიოსა. ევა დაწყევლა და მარიამ კურთხევით, ევა ვაჯლახებითა, მარიამ ნეტარებითა ... ევა ზეციდგან ქვეყანაზედ გარდმოავდო და მარიამ ქვეყნიდან ზეცაში აიყვანა...“ (50 v — 52 v).

4. „გამოს[ვ]ლა იოვანესი უდაბნოსაგან და მოსვლა იორდანესა ნათლისმცემელათ, თავი. —ეკვსი თვის რომ გახდა იოვანე, მაშინ იშობა ქრისტე ბედლემსა(!) წმინდა ქანწული (!) მარიამისაგან...“ 52 v — 54 v.

5. [ქრისტეს მონათვლა]. „თავი.—...წინ წამოდგა იოვანე და იესო შიშველი ჩამოვიდა წყალში, და იოვანემ მეჭით წყალი და[ა]სხა და მონათლა...“ 54 v — 57 v.

2. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

შენიშვნა: „წათლობას“ ერთვის დაეით გურამიშვილის [„სიტყვა ესე ღვთისა“]. —

[ეო] „მეო, აჰეთ მომხედეთო,
როს (!) მოგითხოვ (!) სიყვარულით (!)
ყური მომიგდეთო...“ (57 r — 59 v).
(იხ. დ. გურამიშვილი, დავითიანი, 1955, გვ. 126—129).

6. [თხრობა აბრაამისა და ისაკის შესახებ, გალექსილი]. —

„ქ. აბრამ იყო ღვთის მლოცავი, მაგრამ ძენი ენატრებოდა,
საქონელი ბევრი ჰქონდა, არვინ იცის ვის დარჩებოდა...“ 60 r — 61 v.

7. [თხრობა იოანეს შესახებ, გალექსილი]. —

„ქ. იოან იყო ღვთის მლოცავი, აჰა ჰყვანდა მართლის გზისა.
მეტისმეტი ღვთის მლოცავთა (!) მუხლზე ტყავი არ შერჩისა... 62 r — 66 r.

8. [თხრობა განრღვეულის განკურნების შესახებ]. — „მარტოს [!] ხარ[ება] დღესა არის დღეობა ანდამალულისა [განრღვეულისა], როგორათაც განკურ[ნ]ა ქრისტემან კაცი ვინმე...“ 66 v — 73 r.

9. «მელიქოვი გიქოა, [გოდება ძმის გარდაცვალების გამო]. — „ჴელგ-სა წელსა, მაისის კგ-სა დღესა ესე წერილი.— თვალი არა მაქვს, რომ ვიხილო მხსნელი ჩემი უფალი იესო ქრისტე, ყური არა მაქვს, რომ ვისმინო სახარებისა სიტყვა... დღეს განმეყარა და წავიდა მაცოცხლებელი ძმა ჩემი. ჰ, მიმაბარეთ გა[უ]მაძღერსა (!) შავსა [მიწასა]...“ 74 r—77 v.

10. [აპოკრიფული თხრობა იოანეს თავის სახარებისა]. „სახარება იოანესი, თავი პირველი.— პირველითგან იყო სიტყვა და სიტყვა იგი იყო ღვთისა თან[ა] და ღმერთი იყო ღვთისა თან[ა]. ყოველივე მის მიერ შეიქმნა...“ 78 r — 135 v.

წყდება: „...რომელსა რწმენეს ძე, აქუნდეს ცხოვრება საუკუნო“...

შენიშვნა: ა. ტექსტს ახასიათებს „ა“-მეტობა, მარცვალთა დაკლება და გრამატიკული შეუსაბამობანი.
გადაწერილია ქართული ენის ცუდად მცოდნეთა მიერ.
ბ. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე ქ ვ თ ი მ ე თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ს. იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 107 — 108.

(13) 13

კრებული. 1811

119 ფ.; 20,5×17,5; მოლურჯო ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტივფრული ხის ყდა; ნაკლული (აკლია 6 ფურცელი ფ. ფ. 107-სა და 108-ს შორის; ხელნაწერს აქვს ძველი ანბანური პაგინაცია); დაზიანებული; მთდრული; 1811 წ. (61 v); გადაწერილია ერთი ხელით (61 v); ადგილი — დუშეთი (61 v); 62 r-ზ დაუწერელია.

1. [თიმსარიანი]. „კარი პირველი, დასაწყისი, პინდოთ ჴელმწიფის ამბავი მეფისა პატრონისა თეიმურახისაგან სპარსთა წყენთაგან ქართულად გადმოთარგმნილი.— იყო ერთი ხელმწიფე პინდოთის საშეფოსა შინა, ნათესავად ჩინგთა ძეელთა გვართა, ჴელმწიფეთა შვილი, და ერქვა ს[ა]ხელად თეიმურახან...“ 4 r — 32 r.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

წყდება: „...მეფემ ნება მისცა: თქვიო. ეზიარვან მოახსენა: დიაცის ბოზობაზე და არაწმინდობაზე ერთს არაკს მოგახსენებ...“

(თეიმურაზ მეორე, თხზულებათა სრული კრებული, გიორგი ჯაკობაიას რედაქციით, 1939, გვ. 171_{32}).

2. [ორბელიანი სულხან-საბა, სიბრძნე სიცრუისა].— „იყო ერთი დიდი, მაღალი ველმწიფე და ერქვა სახელათ მას ფინეზი, და იყო მეფე ოვი უდიდეი და აურაცხელ ჭირებითა და სიბრძნითა...“ 32 r — 59 r. .

წყდება: „...იმას ერთი გამოსაცანი ხორცი არ მიეცა და ახლა შენ ერთის წყვრის ნაგლეჯი ბეწვით ცხერის ფეშო უნდა მოგცეო. შენც ნუ სცრუობ იმსაეთო“... (იხ. სულხან-საბა ორბელიანი. — სიბრძნე სიცრუისა, გ. ლეონიძის წინასიტყვაობით და ს. ორდანიშვილის რედაქციით, 1938, გვ. 161 $_{18-29}$).

შენიშვნა: 1. გადაწერილი „თიმსარიანსა“ და „სიბრძნე სიცრუისას“ ვერ არჩევს ერთურთისაგან, ორიეე თხზულებას აწყობს გამმით, გამოეყოფილად. თემსა უბერხულობას მაინც გრძნობს და იქ, სადაც „თიმსარიანი“ მთავრდება და „სიბრძნე სიცრუისა“ იწყება, შენიშნავს: „ესე არა ეწერა, ვითარ იწყო. კ. ეჰა კარი მეორე, დასაწყისი იყო“ (32 r).

2. დუდანი, რომელთაც გადაწერის უსარგებლია, ნაკლული და არეული ყოფილა, მაგალითად „სიბრძნე სიცრუის წყაროში“ ერთი არაკი „თიმსარიანიდანაა“ ჩართული.

3. „სიბრძნე სიცრუისა“, შედარებული დაბეჭდილთან, შემდეგ სურათს იძლევა: ფ. ფ. ხელნაწერის მიხედვით: გვ. გვ. გამოცემის მიხედვით:

32 r — 38 r $_{18}$ 3_{1-6} — 14_{27}

38 r_{19} — 43_{10} 19_{20} — 28_{28}

43 v_{10} — 44 v_9 32_{19} — 33_{-}

44 v_9 — 45 v_{12} 49_{7} — 51_{8}

45 v_{18} — 46 r_{13} 53_{1}...

46 r_{13} — 46 v_8 57_{1} — 57_{16}

46 v_8 — 50 r_6 58_{8} — 63_{17}

50 r_8 — 52 v_{17} 64_{3} — 68_{11}

52 v_{18} — 53 r_{11} 72_{23} — 73_{9}

53 r_{12} — 53 v_{18} 76_{1} — 76_{10}

53 v_{19} — 54 r_{17} 141_{18} — 142_{16}

54 r_{14} — 57 v_{20} 150_{18} — 157_{11}

57 v_{18} — 58 v_{15} („თიმსარიანი-დანი“) 207_{11} — 208_{24} (თეიმურაზ II-ის თხზულებათა დასახ. გამოცემა).

58 v_{18} — 59r$_{5}$ 161_{6} — 161_{16-32}

4. აქვე დართულია რვა თავი ამირანსახიანდა:

ა. [ამანათის შენახისათვის].— „თქვა არაკი: ერთი კაცი დილას, ლამით, ბანაში მიეიდოდა. თავის მოყვარე კაცი ნახა და ეთხრა: იარე, ბანაში წაეიდეთო...“ (59 r-v). გვ. 362.

ბ. [მწერლობისათვის].— „შვილო, შერით უბრალოთ კაცს ნე გადეკიდებიი და ნურც წაადგეს, რაგინდ დიდად შეგეცოდოს კაცმა, შეუნდე, დათმობა კარგია...“ (59 v — 60 r). გვ. 362.

გ. [სიკეთისათვის]. — „კაცს უბრალოთ ნე ედავები, თორემ დღემოკლე იქნები...“ (60 r) გვ. 363.

დ. [ანგშირეანის შეკონებანი].— „ეინც ერთხელ ასეთს დააშავებს, რომ თავის ქაშში სანანელათ ეგნება, ის მეორეთ რაღათა იქმის?...“ (60 r — 60 v). გვ. 365 — 366.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ე. 1. [სიბერისა და ჭაბუკობის შესახებ.— შეილო! ვაქაცობასა და ბერიკაცობას] ეს განსხუაებულობა აქუს: ვაქაცს შეუძლიან, ბერი კაცი არ შეუძლიან. წესია, ბერს კაცს უღონობაზე აიგდებენ..." (60 v).

2. [ამბავი მშვილდიანი მოხრილი ბერიკაცისა და ჭაბუკისა]. —

„ერთი ასის წლის ბერიკაცი იყო და წელში მოხრილიყო, ჯობით ძლივ იარებოდა. ერთმა ვაჟმა ნახა და გაიცინა..." (60 v). გვ. 356.

ვ. [ასასლარობათათვის]. — „შეილო! ასასლარობაში ბერად ძვირი ნუ იქნები, ამის-თვის რომ, თუ მოლაშქრეს შენთვის თავი და გული დაუყრა, შენ წყალობას როგორ დაიშორებ..." (60 v — 61 r). გვ. 360.

ზ. [სტუმრობათათვის]. — სტუმარს თავაზით დახდომა უნდა, რა გინდ შენი ყმა იყოს..." (161 r). გვ. 360.

თ. [სიყვარულისათვის]. — „სიყვარულსი თუ გიყვარს, ნიადაგ ხუმრობას ნუ აჰყვები და ნურც ნიადაგ დასწუებია..." [61 r-v]. გვ. 361.

ა. „ამირანასარიანის" ტექსტი ამ წესებში წარმოდგენილია გამოკრებით.

ბ. ეს თხზულება გამოკვლევით გამოცემულია, იხ. გ. იმედაშვილი, ვაჟფშა-ველს ქართული ვერსია ამირანსარიანისა, ლიტერატურული ძიებანი, ტ. IX, 1955, გვ. 325—375.

გ. აქ. კვადრატულ ფრჩხილებში მოთავსებული სათაურები ალებულია დასახელე-ბული გამოცემიდან.

დ. გამოცემის შესატყვის გვერდებს ეთავსებთ ფრჩხილებში ჩასმულ ხელნაწერის ფურცლების გარეთ.

ანდერძი: „ჵ. აღიწერა წიგნი ესე, რომელსა ეწოდების სიბრძნე სიცრუვე. ხელითა ამაღლე დაგითას შვილისათა მოზდოკელისა, საარაგოსა იღ-ნაღსა(!) შინა დუშეთსა. და ვინც აღმოიკითხოთ წერილი ესე, და რომელიმე სიტყვა შეცდომილი ან ნაკლები ნაპოთ, ნუ მაგინებთ და ნურც ფწკვეთ, დედანზედა სწორეთ არს გადაწერილი და შეძოწმებული; არამედ აღმოკითხველნი შენდობას ბრძანებდეთ და ღმერთმან თქვენც შეგინდოთ ბრალი. წელს ჩყია (1811), მარტის ა (1) დამდეგს" (61 v).

3. „მოკლედ სიტყვის-გება სოგრატისი, სწავლა პირველი, თარგმნილი რუსულისაგან ქართულად ერასტი თურქისტანისშვილისაგან.—კეთილის კაცის წესი არ არის—კაცს პირში აქებდეს და უკან ზრახვიდეს..." 63 — 105 v.

შენიშვნა: ა. ე ძ ღ ვ ი ს ითხზულებანი ლექსი. —

„ეს წიგნი ვინც იხილოთ, უკეთი მოთხრობა კეთილი,
ბრძენებრი ენა-მჭევრობა, კეთილისად მიდრეკილი,
ვინც ალასროლოს, ჭეშა ხამს, თუმცა იქმნს ბოროტ კეთილი,
და ნურვინ ენდობით საწუთოს, რომ ბაწრიდგლ იქმნებით
წელ-ბრილი" (63 r).

ერთ ვის თითმეტსტროფიანი ლექსი:

„ფილასოფოსთ ეწერია სწორე არის მათი მცნება.
ათასის წლით უწინ იყუნენ, მაშინ იყო ჩვენ და ვრცნება(!)..." 105 v — 106 v.

ბ. ლექსი გამოკვლეულებულია (იხ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, Q კოლექცია. ტ. I, 1957, გვ. 185).

4. „კვიმეტი. — კვიმეტი, რომელი ითარგმნების უბედურ დღედ ღ'თის მეტყველთაგან და ფილასოფოსთა შეერ დაწერილი, რომლისა ძალსა ამას ქვემორე აცხადებს თვეში ორი დღე:

სეკდენბრის სამს და ოცდაოთხს გ და კდ,
ოკდომბერს სამს და ოცდაერთს გ და კა...

ამ დღეებში შობილი მოკუდეს მალე, ვინც ავათ გახდეს, ვერ მორჩეს..." 107 r-v.

შენიშვნა: ა. უ ძ ღ ვ ი ს: „საფილისოფოსო შენებაში სწერია: ვიდრე ნათლისღებამდენ თე ბრწყინვალე და ნათელი დღენი არის, ის წელიწადი უსნეულო და კეთილი წელიწადი იქნება..." (106 v).
ე რ თ ვ ი ს: ოთხტაეპიანი ლექსი. —
„ძმანო, კარგად მოიხსენეთ, ამ ცროს სოფლის საქმე ნახეთ..." (107 v).
ბ. ეს ლექსიც გამოქვეყნებულია, იხ. დასახელებული აღწერილობა, გვ. 186.

5. [გ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი ბ ე ს ა რ ი ო ნ]. — „ რ ძ ა ლ-დ ე დ ა მ თ ი ლ ი ს შ უ ღ ლ ი და ბ რ ჭ ო ბ ა.

ამბავსა ქველს[ა] მოგითხრობ, გულისა ამოდ მლხენელსა,
გახარებთ, დია შეგაქცევთ ამა საქმისა მსმენელსა..." 108 r.

წ ყ დ ე ბ ა: „... ნეტავ იმ დღესა, როს გამიღიმდეს,
ბროლის მკლავზედან ვიბილო ძილადო..."

(იხ. ბესიკი, თხზულებათა სრული კრებული, ალ. ბარამიძისა და ე. თოფურიას რედაქციით, 1932, გვ. 60_{38}).

შენიშვნა: 1. კრებულს გადაწერი ერთაჲვ ავტობიოგრაფიულ ცნობებს: „მენება ცნობა ვითარებისა ჩვენისა და ვერა გულსავსე იქმნა გონება ჩემი, და რაიცა მამესმინა სიტყვაჲ, აღვწერეცა, რათა მომაკვლია ჩვენთა უწყოდეთ, ვითარმედ ვინ სით და სად [...] ყოფით მამაჩემი ე ა ვ ი თ: არა მახსოვსო და არცა ვიცი გვარი ჩუენი, მამასა ჩემსა ერჩქვა თ ა მ ა ზ ა თ და ვართ ახალ-ციხით ლტოლვილნი, აკლებისა გამო ფიშისა..." (117 r — 118 v).
2. დასახელებული ცნობები, ამ კრებულის აღწერილობასთან ერთად, გამოქვეყნებული აქვს ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ს თავის „Описание"-ში, ტ. I, გვ. 112 — 114.

შ ი ნ ა წ ე რ ი ს ა ნ ი: 1. (ტექსტის ხელით, პაულე მოზდოკელისა):
„ჩყვ წელს, დეკემბრის კ თ დაგვებადა პირველი შვილი ე ს ტ ა ტ ე: მოინათლა იანვრის კთ, ჩყზ, მთვარის ორს დაიბადა; მთვარე ორისა იყო" (118 v).
„ჩყი წელს, დეკემბრის Q დაგვებადა მეორე შვილი აღვსანდრე; მოინათლა დეკემბერსვე კვ. ჩყი. მთვარისა იყო დღე კე, ოცდაბუთის მთვარეში.
ჩყიე წელს, აპრილის თ, პარასკევი დღე, სადილობა, მთვარე იყო დღის ოგ, დაიბადა მესამეთ ქალი და ეწოდა ა ნ ა ს ტ ა ს ი ა.
ჩყიზ წელს, იულისის იQ ოთხშაბათს ...დაშვების ხანს დაიბადა ვაჟი ისაკ, მთვარისაც იყო იQ. მოინათლა აგვისტოს კე, და აღსრულა ჩყხ, მაისის გ-სა"
(ეს უკანასკნელი შემდეგგა ჩაწერილი).
„ჩყკ წელს, მარტის კდ, ჳ[ანთაიდ]ისას[ა], დღე ოთხშაბათი იყო, დაიბადა მეზუთეთ ქალი და ეწოდეთ პ ე ლ ა გ ი ა" (119 r).
2. მინაწერები პ. მ ო ზ დ ო კ ე ლ ი ს მეორე თაობისა:
„ჩყმზ წელსა, ივნისის ი9 დღესა, მთვარე იყო ბ, დღე ოთხშაბათი, დაგვებადა ჩუენი პირველი შვილი ფ ე დ რ ო ნ ი ა, და მოინათლა ამავე თვის იQ-სა პარასკევსა.
ჩყმგ წელსა, ნოემბრის კდ-სა დღესა დაიბადა მეორე შვილი პ ა ვ ლ ე. მთვარე იყო ზ-შვიდი, დღე ოთხშაბათი, და მოინათლა თებერვლის თ-სა.
ჩყმთ წელსა, იანვრის დ-სა დაიბადა მესაშე ვაჟი დ ა ვ ი თ, დღე იყო კვირა, განთიადი; მთვარე იყო ოგ, და მოინათლა თებერვლის ი-სა.
ჩყმთ წელსა, აპრილის კ-სა დ[ღ]ესა დაიბადა [მეოთხე ვაჟი?] ხუთშაბათ დილითა, მთვარე იყო იბ დღისა.

ჩუნა წელსა, აპრილის კზ-სა დაიბადა მეზეთე ვაჟი ი ს ა ა კ, პარასკევს განთიადისას, მთვარე იყო თ დღისა.

ჩუნდ წელსა, თიბათვის (ა) პირველსა დღესა დაიბადა მეუკუსეთ ქალი ე მ ა ლ ი ა დღესა სამშაბათსა, მთვარე იყო იშ-სა.

ჩუნეთ წელსა, მაისის კთ დღესა დაიბადა ტ ა ტ ო, დღე იყო სამშაბათსა (2 r-v)

„ჩუნგ წელსა, მაისის ზ-სა დღესა დაიბადა ვაჟი მ ი ხ ე ე ლ, მთვარე იყო გ-სა დღისა" (3 r).

(14) 14

კრებული. 1826

90 ფ.: 25×20,5: ქაღალდი; ტაეგადაკრული ტყავით; ხის ყდა; ნაკლული დაზიანებული; მთლიანი (სათაურები სინგურით); ტექსტი ჩასწორებულია სინგურით შემოხაზულ ჩარჩოში; თავ-ბოლო სამკვეთლებად გამოყენებულია შავი და წითელი მელნით შესრულებული პატარ-პატარა როგორები; 1826 წ. (46 v).

1. „აჭა იწყების თ ა რ ბ ი ა თ ა ცხენისა და კ ა რ ა ბ ა დ ი ნ ი და წამალი მისის ყოველის გუარის სნეულებისა და კვალად, რასაც მიხვნით მეცნიერთა და ბრიენთ კაცთა სცენე, მრავალი მისი სახმაროვნობა კაცთათვის და შემატება; და მეცნიერებით გამოეცხმენ ზღვის პირით ზღვაში ყოფეს ცხენსა, ვითარ გამოყენანეს აქა, გიამბობს ყოველსა. დაღათუ სიტყუთა და გამოლაპარაკებით არის მოხსენებული, მაგრა ამგუარი საქმეები დაანახეს მრავალს ცდითა, რომ ხმელზედ გამოსულა მოანდომეს.

პირველიად (!) — უწმიდური და ფინთი კაცი არ შეჰკუდესო,
მეოროდ—ჩუბზედ უწმიდური დედაკაცი არ შემყავთო,
მესამედ—საპალენე არ ამკიდოთო..." 1 v—43 r.

შენიშვნა: ა. ცხენის წინასიტყვაობა: „ძალიერებითა და შეწუვნითა ყოველთ შემოქმედისა და ღ-თისა ერთა-არსისაჭ(!) და სამ თვისთებისათა(!) და თანადგომით ყოველსა მისთა წმიდათათა ცეირესა რასმე სწავლასა მოვიღებთ სანებებელად თქუენ და, ჩი კაცნო..." (1 r).

ბ. ერთვის სარჩევი (44 r — 46 v).

გ. ცხენის კარაბადინი შედგება 114 კარისაგან. იგი თითქოს ფთარგმნია სპარსულიდან ქართულ ენაზე ვახტანგ VI-ს: „წიგნი ესე იყო პირველ თქმული სპარსთა და აოაბთ შინა და უფროსად ქუეყანასა ამას შინა კედარისასა, რომელსა უწოდიან ქართველად, გამოცადნეს თარგმანებითა და შეკრიბნა ერთად ღ-თივ დიდებულმან ძემან მეფეთამან, თეით გამგებელმან, ბ ა ტ ო ნ ი შ ვ ი ლ მ ან ვახტანგ" (1 v).

2. [ს ა ე ტ ლ ო], „ეტლი მართალი და ჭეშმარიტი. მარტისა ვერძი.

ა ვერსია ზედა როშელი იშვას, შეიქმნას ტანად და პირად კარგი, გულოვანი და უსმენარი, კაცთმოყუარე და გონებად კარგი..." 47 r — 56 r.

3. „ადამიანის ტომის მკურნალობა კუჭისა, ნაცადი. — კაცს რომ კუჭი დასუსტებული ჰქონდეს და საჭმელს ეეღარ ინელებდეს, მოიტანე კოჭი სანელებელი, კარგად, წვინდათ დანაყე, ზედ უცეცხლო თიფლი დაასხი..." 56 r-v.

4. „ა ს თ ა მ ე ც ე რ ე ლ ი ა, გისაც რა ასო ემღერდეს.— თუ მარცხენა წარბი ემღერდეს, კეთილი არა მოაყლდეს. თუ წარბთა შუა ემღერდეს მოყუარეთა თავთა დაჯდეს..." 57 r — 59 v.

5. [ანტონ I, ექსცერპტები საქართველოს ისტორიიდან]. „მოსე და ყოველნი წინასწარმეტყველნი, ვიდრე ჟამადმდე აღექსანდრესა, მეფისა მაკედონელისა.—რამეთუ ესეოდენნი მეფეს მათ ჟამნი, ეითარმედ ყოველნი მამათმთავარნი და წინასწარმეტყველნი და მეუობანი სირელთა, სპარსთა და მაკედონთანი..." 60 r — 62 v.

შენიშვნა: ა. კრებულის ამ მონაკვეთს ზაქარია ჭიჭინაძის ხელით აწერია: ისტ[ორია] ანტონ კათალიკოზის. ზ. ჭიჭინაძე" (60 r).

ბ. იქ. თავდაშვილი მას თვლის ყიზიყორაის კომენდანტის იოანე დარონდორიანთის შედგენილ საქართველოს მოკლე ისტორიად, რომელიც გადაწერილია ნაკლული ნუსხიდანაც (იხ. „Описание", ტ. I, გვ. 118).

6. [სიზმრისა და სხვადასხვა შემთხვევათა ცრუმორწმუნეებრივი ახსნანი].— „უკეთუ ფხჩხილთა მოიკეთდე, პირველად სამშაული, მეორედ ცერი, მესამედ ნეკი... მოიკეთდე კვირ[ი]აკესა, ორშაბათსა და პარასკევსა; სხვათა დღეთა ნუ მოიკეთ და ყოველი საქმე შენი კეთილად წარემართოს... უკეთუ გინდეს ცნობა და მეცნიერება, დახსნა სიზმრისა..." 63 r — 66 v.

7. „კალანდრა, თქმული ეზდრა წინასწარმეტყველისა.— უკეთუ დადგეს იანვარი დღესა კვირ[ი]აკესა: ზამთარი იყოს ნოტიო, ზაფხული და არე ქარიანი და სნელი, ნაყოფი კეთილ, სთველი მცირედ, თაფლი ფრიად..." (81 v; 67 r).

შენიშვნა: „კალანდრა», როგორც მითითებულია, ამ კრებულში იწყება 81 v-დან, მისი გაგრძელება კი მოთავსებულია 67 r-ზე.

8. „მთვარისა(!) და ქუხილისათვის.— იანვარს თუ იქუხნეს, იფქლისა და ღვინისა საესება იყოს და იძრას ერთობით. ყოველსა ქვეყანასა სიკეცდილი იყოს. თებერვალს თუ იქუხნეს..." 67 v — 68 r.

შენიშვნა: უნდა იყოს „ძრეისა" და არა „მთვარისა".

9. „სიცივეცხლისა და სიკეცდილისათვის.— უკეთუ ვინმე იშვეს დღეთა შინა ნათლისა მჭონებელისათა, ბედნიერ იყოს ყოველთურთ, ხოლო უკეთუ იშვეს ნათლისა არ მჭონებელისათა შინა, უბადო იყოს..." 68 v — 69 r.

შენიშვნა: ერთეულ: „ნათლისა მჭონებულნი დღენი მთვარისანი: 1, 2, 3, 7, 9, 11..., ნათლისა არა მჭონებელნი დღენი მთვარისანნი: 4, 5, 6, 8, 12..." (69 r.).

10. „სამთვარიო მართალი და ჴეშმარიტი.— ა. მთოვარისასა დღე, კეთილი თესვა, ნერგვა, ცხოვართ რიცხვა. წარწყმედული იპოვოს და სწრაფად წასრული ჴეშმოიქცეს; რომელი იშვებს, ბედნიერი იყოს. თარგმანი: ღმერთმან შექმნა ადამი ქლიათა თვისითა და გაბრიელ მთავარანგელოზმან ახარა ქალწულსა მარიამს..." 69 v — 76 r.

შენიშვნა: მთვარის კალენდარში (სამთვარიო) ამგვარად დახასიათებულია თვის ყოველი დღე (ა—ლ). თვითეულს ერთვის «თარგმანი» ბიბლიიდან.

11. „ლექსი არს.—

ველეკესია სამს საქმეში ერთი მაშინც უნდა სჭირდეს:
ან ვინ ნიჭით ათქმევინოს, საუბარი არ მისჭირდეს,
ან მდიდარი, ნებიერი საწუთროსა ჴელსა(!) ჰყიდდეს,
ან მიჯნური ჴელი იყოს, სიყვარული გულსა სჭირდეს..." 77 v.

შენიშვნა: ლუწი 15-ტაეპიანია. პირველი სტროფი შეიცავს ოთხს, მეორე ექვსს და მესამე ოთხ ტაეპს.

12. [ქვემატი დღეები ყოველი თვისა]. „ქვემატი არის.— სექდემბერს 3 სამსა და ოცდაოთხსა 24· ოქტომბერს 3 სამსა და 21 ოცდაერთსა... ამათ დღეთა შინა შობილი მოკვდეს არა სნეული...“ 78 r.

13. „მოთხრობა მცირე ვასილი ღრაფისაგან რიცხვთათვის დასაბამითგან გარდასრულთა წელთასა.— ადამითგან წყლით რღვნამდე გარდახდეს წელნი 2242; წყლით რღვნითგან ვიდრე გოდოლის შენებამდე—525..“ 78 v.

14. „სიბრძნითგან ფილოსოფოსთასა აღწერილი წინაწარმეტყველებად ქრისტე და ბუნებათა წელიწადსთა მოწევნადთათვის, თუ ვითარი იქმნებიან.— უკეთუ იყოს ზედნადები, რომელ არს 45-ეული, ესრეთ არს. მას წელიწადს იყოს თივა ძვირად... უკეთუ იყოს ზედნადები 44, მას წელს ზამთარი იყოს თბილი, გრძელი და თოველიანი, გახაფხული წვიმიანი...“ 79r—82r.

15. „ესე სასწაულნი არიან ძვრისა და ქუხილისა, მნათობთ დაბნელებისა, მზისა და მთოვარისა, ცის სარტყელისა, ელვისა და ვარსკვლავით (!) აფრენისა.— თვესა იანვარსა თუ მთოვარე დაბნელდეს, ყოველმან ნაშრომ[მ]ან იქეთოს და საჩინოთა კაცთა სიკვდილი იყოს, და ხვასტაგი გაიფშდეს. თუ მზე დაბნელდეს, ბრძენთა კაცთა სიკვდილი იყოს...“ 83r—86r.

16. [მთვარისა შეყრა და გაცილება შიდ მთავარ პლანეტასთან, ამ დღეთა ავკარგობა].— „ა დღის მთოვარე შემოეყრების ზოჰალს, ეს დღე უბედურია. ბატონთან მისელა, გზას წასელა, მუშაობა, ანგარიშით არ ვარგა... ლ[-ს] გასცილდება მთოვარე ოტარიდს. სამართალში მისელა, ელჩის გაგზავნა, მგზავრობა, ეკრობა, წვიმის წერა—ყველა კარგია.“ 87r—89r.

შენიშვნა: აღწერილია ეკვ. თაყაიშვილის მიერ („Описание“, ტ. I, გვ. 115—120).

მინაწერები: ა. „ზაქარია ჭიპინაძის ბიბლიოთეკისა“ (ზაქარია ჭიპინაძის ხელით).

ბ. „ამ წიგნში 179 გვერდ[ი] მ. ჯ.“ [მოსე ჯანაშვილი] (1r).

(15) 15

იოსებ ტფილელი, დიდმოურავიანი. XVII

03+62 ფ.; 27,5×20; ქაღალდი: მუყაოს დაბიანებული ყდა; კალიგრაფიული მეხედრული (სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით); [XVII ს.]; ავტოგრაფი; ხელნაწერის დასაწყისში ჩაკრული გრაფიკული გამოსახულება ლვთისმშობლისა ყრმით (02r).

„დიდი მოურავიანი, თქმული საყაძის ძის იოსებ თბილელისაგან.—

ქრცხილვანს იდგა მეფე შვებით, მას გვერც (!) ახლდა მოურავი,
იშვებენ და იხარებენ, ჭარი უჭრის მათ არ ავი...“ 1r—123r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. [ქ რ ო ლ ო გ ი].—
„მეფესა ქართლისა ცოლრება ებძანა გალეწსუოობით,
ზოგი რუსთველისა ბაასი, კაცთ მეფის საქმე სრულობით...“ (1r).
ბ. [მ ე ფ ი ს ა რ ჩ ი ლ ი ს ა დ მი].—
„მეფევ, სიბრძნით აღსავსეო, ყველმწიფეთა პირმშოვ შვილო,
ღრმათის სიტყვისა ამომცნობი და ამგელისა გამადელო...“ (1r).

გ. თავფურცელი: „დიდი მოციქულისა ანდრიასის თხზულებისაგან" (დაწერილია არა ტექსტის, გვიანდელი ხელით).

2. ტექსტი გამოცემულია ამ წყნარის მიხედვით. გამომცემლის ახრით ეს წყნარი ანტიოქიის ურიგო წარმომდგენდეს (იხ. იოსებ ტფილელი, დიდმოწრაფენი, გიორგი ლეონტიძის რედაქციით, 1939 წ.).

3. პირველად „დიდმოწრაფენი" გამოსცა პლატონ იოსელიანმა 1851 წელს.

4. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს უკვე თაყაიშვილს, იხ. „Описание", ტ. I, გვ. 120—121.

5 ასომთა შეიცავს 482 სტროფს, სტრ. 475—481 წარმოადგენენ ესილოგს, უკანასკნელი კი მიმართულია კვლავ [მეფის არრიანისადმი] (იხ. დასაწყისებული 1939 წლის გამოცემაში).

შენაწერები: (ასევე, მოგვიანო მეფდრულით) ა. „ქრისტე იაგორ ავალიშვილი საკან ასტრახანს ნაყიდი ხუთ ბაზით შეურავი, და შესაკრავი მისცა საში ბაზი" (01).

ბ. „ღმერთო, შემოსე (!) თანაშემწეს და თან მღდელმონაზონს ლაურენტის" (61v).

გ. „ღთ ბედნიერის ხელწიფის ჰირი და სატკივარი"... (61v).

დ თურქული ლექსი (ქართული ტრანსკრიბციით).—

„სამრამ დალსინამ ჩაჭფრან დალსინამადა
ჯუნ და იეზ მალამ ვერსან ეჩეჯი მასდალ სინაშადა..." (63r).

(16) 16

ოთხთავი სპარსულ ენაზე (ქართული დაწერილობით). XVII

358 ფ.; 29,5×19,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ბის ტეიურული ყდა (გარდა ორნამენტებისა, ყდის ცენტრში ამოტვიფრულია ჯვარცმა, კიდეებზე მახარებლები); ნაკლული (აკლია ერთი ფურცელი ფ. ფ. 172—173-ს შორის, სადღლობრ მარკოზის სახარების ბოლო ნაწილი); მხედრული (სათაურები სინგურით: ზოგიერთი სპარსული ბეჭდის გამოსახატავად გამოყენებულია სპარსული ასოები; [XVII ს.] (ქვარნიშანი: მხედარი მახვილით, ზოგან მხოლოდ ცხენი): ხელნაწერის ფურცლები დაწინწკლულია ოქროთმელნით, კიდეებზე წინწკლები ფერო ხშირია, რაც ტექსტისათვის კნინს ჩარჩოს. ჩარჩოებში შესამკობად რომბის ფორმის ოქროს ფიგურებია გაფანტული; 2r—v დაუწერელია.

[სახარება მათესი]. „ქ. ინჯილი იასჲი. მასიიში მუყადდას. ჩიწაანჩი ნიეშთა მაარ მათთაა იისჲაში ავეალ ქითაბი. — წასაბი იასჲი მასიიშ ჭარხანდი, დაავუდ ჭარხანდი..." 3r—358r.

შენიშვნა: ა. 1 r-ზე ასეთი სათაური: „სახარება დაწერილი სპარსულ ენაზედ ქართული ასოებით". აქვეა მიწერილი „И. Андроников" (ხელნაწერის მფლობელი?).

ბ. აღნიშნული წესით აღწერილი აქვთ ნ. მარსა და ექვთიმე თაყაიშვილს (იხ. გ. თაყაიშვილის „Описание", ტ. I, 121—122; ნ. მარი, „Описание персидского четвероевангелия, Зап. Вост. Отд. Имп. Русск. Арх. Общ. т, III, გვ. 377—381).

(17) 17

ვისრამიანი. XVIII

188 ფ.; 32,5×22; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტყიფრული ხის ყდა, მორღუდული და გატებილი; დახიანებული და ნაკლული (აქვს ძველი რეცენზენტის აღრიცხვა. შეიცავს 26 (კე) რვეულს, ხოგი მათგანი ნაკლულია: ა რვეულს აკლია ერთი ფურცელი, ბოლოში ფ.ფ. 7—8-ის შორის; ზ რვეულს — ერთი ფურცელი დასაწყისში ფ.ფ. 47—48-ის შორის, და ერთიც ბოლოში ფ. ფ. 53—54-ის შორის; კ რვეულს აკლია ერთი ფურცელი ბოლოში ფ. ფ. 156—157 შორის; კა რვეულს — ერთი ფურცელი დასაწყისში ფ. 157-ის წინ; კბ რვეული არ არის მთლიანად ფ.ფ. 163—164-ის შორის; კე რვეულს აკლია 2 ფურცელი ბოლოში ფ. 185-ის შემდეგ; კვ რვეულიდან გადარჩენილია 2 ფურცელი და ბოლოს ხანდატყის ერთი დახიანებული ფურცელი. ხელნაწერი დაშლილია და, დასაწყისში ფურცლები დახიანებულია); მხედრული (სათაურები სინგურით; ფ.ფ. 143—144 ტექსტის ხელისგან განსხვავებული, სხვა ხელითაა ნაწერი); [XVIII ს.].

„[ქარი პი]რველი, დასაწყისი ვისისა და რამინისა. — იყო დიდი და მ]აღალი სულტანი [ტულულობებე ქუეყანასა ხუარასნისასა და ადრაბადაგან[ისა, ლაშქარ-მრავალი], მოვლენილი და მორჩმული, და აღს[რულებული ყოველსა სპარსეთსა] ზედა...“ 1r—187v.

წყებები: „... ოთხოცდაცხრა წელიწადია, რომე სეიანი ჴელ[მწიფე]“... „ვისრამიანი“ (აღ. ბარამიძის, პ. ინგოროყვას და კ. კეკელიძის რედაქციით, 1938, გვ. 324_{19}).

შენიშვნა: 1. ერთ[ის] ნაკლული ხანდაზმა (185r-v).

2. კე რვეული წყდება:„... ესრე დიდი ჴელმწიფე, ვითა შაჰი მოაბა“... (318_{19}, იხ. დასაწყებული გამოცემა).

კვ რვეული იწყება:... „[ქალაქი იყო ასრე შეკა]მული, გა[რნა]... მისჯირდებოდა ქუეყანასა და მისითა სიქ[უდილითა ყუელა დაქსნილ იყო ვი]რთაგან...“ (იქვე გამოცემა, გვ. 321_4).

3. ამ ნუსხის ბოლოს, კიდეზე პ. უმიკაშვილის ხელით მიწერილია: „ეს ხელნაწერი გაზემალარი ვისრამიანისა რედაქტორობის დროს, 1884 წელს, დასაბეჭდის ტექსტისათვის შესადარებლად ჴელში ჰქონდა რედაქციას (რომელშიაც იყვნენ ილია ჭავჭავაძე, აღექსანდრე ყარაულიშვილი და მე, პეტრე უმიკაშვილი). ეს ფაქტისპირი აღმოჩნდა შეურყვნელი და უფრო ძველიდან შეცვლილი გადაწერილთაგან“ (185v).

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს („Описание“, ტ. I, გვ. 122—123), იხ. აგრეთვე, „ვისრამიანის“ 1938 წლის დასაბეჭდებული გამოცემა, გვ. XVI.

5. კვადრატულ ფრჩხილებში მოთავსებული ტექსტი აღდგენილია ამ ხელნაწერის დედნის S—27-ის მიხედვით.

(18) 18

რუსულ-ქართული ლექსიკონი. 1791—1792

294 ფ.; 35,4×21; მოლურჯო ქაღალდი; მუყაოს სქელი ყდა; დახიანებული (ფ.ფ. 25,26 დახიანებულია; ლექსიკონის ქართული თარგმანი აქა-იქ გადასულია და ზოგან-ძნელად, ზოგან სრულიად არ იკითხება, მაგ.: 2r—4r, 132v-133r, 169r, 180v—181 და სხვ.); მხედრული; 1791—1792 წწ. (294v; ბეჭდისწინა 1790).

[რუსულ-ქართული ლექსიკონი]. —
ᵚA
Ангел м. 2 ანგელოზი

Адам, М. 2 ადამი
адамовић, адамић, прил. ადამიანი, ადამის, ადამიდან
Ад, М. 2 ჯოჯოხეთი...“ 1r—294v.

შენიშვნა: 1. ლექსიკონის რუსული ნაწილი გადმოწერილია წინასწარ ცრილი და მელანით რომელიღაც ლექსიკონიდან; ქართული თარგმანი განსხვავებული, მკრთალი ხელნით შემდეგად მიწერილი. ზოგიერთი რუსული სიტყვა აუხსნელია.

2. ზოგან რუსულ სიტყვათა ქართული თარგმანი რუსული ასოებითაა დაწერილი. ასეთებია შავ.: 11v—26v, 95r—100r—149r, 169v, 261v და სხვ.

3. პირველის და უკანასკნელ ყვერდზე (1r, 294r) დასმულია ბეჭედი, რომელიც შავი საღებავითაა დახშული და სრულიად არ იკითხება.

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს (იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 123).

ანდერძი: „განსრულდა სადიდებლად წ[ინა] დაეითნისად 1792, ფებე[რ]ვალს 5, დაიწყო წელსა 1791 დეკემბერს“ (294v).

19

ქარაბადინი. 1832 — 1843

532 ფ.; 32×20.4; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს მორღვეული ყდა; მხეცრული; ბეჭდისნიშნები 1832; გადაწერისაგან ახალი საძიებელი შედგენილ-გადაწერილია 1843 წელს (514v); გადაწერა—მიხეილ იოანეს ძე სარაჯიშვილი (19v, 66r, 502r); დაწერილია: 01v—02r; 488v—489v; 515r; 581v—523v.

«წარიწ-ხადე.—ქარაბადინი, რომელსა ჰქუიან მუნთახაბ ზაჭი... გამორჩეული მკურნალობა. — წინასიტყუაობა. თაი ა, აბა, დიდება დაუსაბამოსა, დაუსრულებელსა მაღალსა ქრისტესა ღმერთსი ჩუენსა...“ 02v—477v.

შენიშვნა: 1. ეს ქარაბადინი სხვადასხვა საკურნალო წიგნთაგან შერჩეულ-გამოკრებილია წარიწ-ხადეს მიერ (17r); თარგმნილია დაუთხანისაგან (17v)

2. ქარაბადინს ერთვის: ა. უცხო სიტყვათა (არაბული, სპარსული და თურქული) ახსნა (486r—488r).

ბ. საჭიროებისა საძიებელი დალაგებული ანბანზე, ილების და გვერდების ჩვენებით (490r—495v).

გ. საძიებელი თავთა (497r—501v).

დ. ანბანური საძიებელი სნეულებათა (502r—514v).

3. ეს უკანასკნელი შედგენილია მისეულ სარაჯიშვილის (გადაწერის) მიერ ქარაბადინის გადაწერის შემდეგ (1843 წელს). საძიებელი დაწერილია სხვა ხომისა და ხარისხის ქაღალდზე (ბრარებისაგან საკმაოდ განსხვავებული) და შემდეგად ჩადებული ხელნაწერში. საძიებელის წინასიტყვაობაში იგი წერს: „ჩრავალჯერ ამა კარაბადინში ვეცადე პოვნად წამალობანი (!) და დარტყმანი (!) სხეთა და სხეთა გვართა სნეულობისასა, გარნა თავისის ზანდუკით ვერ ბრთელებოდა განორჩევით, რადგან წინაპარ შემდგომელსა არ ეზრუნა, გაეკეთოს (!) ანბანის გვარზედ, აქედგილათ საპოვნელად ყველა რიგის სნეულობისა და მკურნალობისა მისისა; და მე, ამის გამკეთებელმან კოლლეგამ სტრუჯარ მიხეილ სარაჯოვმა შეუდგინე და ვთხოე ყოველს კეთილ-გამხილველსა. რათა, რაცა ნაკლებულობა იპოვოს, სულგრძელობით მოპატიებოს“ (502r).

4. ხელნაწერში ქარაბადინს მოსდევს [ხ ა მ თ ა ვ რ ი ო ს]: „საკმისათვის მგზავრობა შედგინეთი ზღუასა და ხმელეთსა, კეთილი ჴნება, ნერგვა...“ (478r—485v); ბოლო თავისუფალ ფურცელზე კი ხაოჯახო მოსპარების საგანთა შენახვების რეცეპტებია

შეტანილი: ა „ჩერჩილის გაყვანა“ (515v), ბ. „ეკზის გაყვანა“ (515v), გ. „რომის გამოხდა“ (516r).

5. ბოლო ფურცლებზე დამატებით მოიპოვება სხვადასხვა სატკივართა წამლების შემზადება (516v—518r).

6. კარაბადინის შედგენილობის დაწერილებით გაანალიზებად იხ. ე. თაყაიშვილის „Описание“, ტ. I, გვ. 123—194.

7. დაუთარიღებელ კარაბადინი გადმოცემულია ლადო კოტეტიშვილის მიერ (იადგარდაფიდი. თბ., 1938 წ.).

ანდერძი: „აწ, ვისაც ამა წიგნითა და ამა წამლებითა უკჭიროთ, და ძალითა და შეწევნითა ღ[მრთისათა, ამა წამლების მიზეზითა იგი კაცი მორჩეს და ულხინოს, მე, ცოდვილსა და უღირსსა იოვანეს ძე მიხელ სარაჯიშვილ ნუ დამივიწყებთ, ვინე შუნდობა მიბძანოთ, ღმერთმან თქუენც შეგიწყნაროსთ თქუენი ცოდვანი და ამა უთანოსა სოფელსაც უბრალედად გამყოფოსთ და ჯადღეგრძელოსთ და შეგარგოსთ და თქუენზედ აღალად ჰქმნის სარჯულნი და ჭირნახულნი ჩემნი“ (19v).

მინაწერი: „კარაბადინი შემოწირული ქერიეის სარაჯიშვილის მიერ (01r).

(20) 20

ორბელიანი სულხან-საბა, ქართული ლექსიკონი. XIX

(ვრცელი რედაქცია)

142 ფ. (284 გვ.): 35×20.5: ლურჯი ჭაღალდი: ტყავგადაკრული ტყიფრული, ხის დაბრიალებული ყდა; ნაკლული (აკლია ლექსიკონის წინა დანართი და თითო ფურცელი 266-სა და 282-ის შემდეგ); მხედრული (სიტყვათა დასაწყისი ასოები სინგურით. სათურო ასოები ა—დ დაწერილია მხედრულით, ე-დან კი — მთავრული და სრული სახელწოდებით: ენი, ეინი და სხვ.): XIX ს-ის 20-იანი წწ. (ქეირნიშანი 1821).

„ა. ლექსის კონა ქართული.—

ანი არს პირველი ასო და ჭოვანი და არარონი, მრავალრიგად და თავად მოვალს ყოველთა სიტყუთა და ბოლოდღა, ვითარცა ზემო დამიწერია.

აა. 18 კაეშირში. იხილე აქა თუ ვითარ განჰყოფს აობასა და მყოფსა...

აადვილებ ადვილ ჰყოფ

აავლინე ზე აგზავნე

ააზიზინე ზრახენილ ჰყავ...“ გვ. 1—280.

შენიშვნა ერთის: 1. [Curriculum vitae] „ამა წიგნისა მოღუაწებელსა სულხან ორბელიანსა ლოცვით მოიხსენებადეთ“ (გვ. 280).

2. „იესო ქრისტეს სამეცადაათორმეტი მოწაყეთ სახელები, ვინ იყუნენ და ან სად ეპისკოპოს იქმნენ“ (გვ. 281—282).

3. ლექსები: ა. „მე ფსალმუნ ბ. —

სიყრმითგან იყო მეფდაბად სიბრძნის სწავლასა მსახველი...“ (გვ. 283).

ბ. „მისვე. —

რადგან დაშვრა ასრე სახა, ქება მმართებს აწყა მეცა...“ (გვ. 283).

გ. „სახას ნათქუამი. —

ამ ლექსიკონის რიგები თე ბრძენთა დამიწუნოთა“... (გვ. 283).

დ. [ონიკაშვილი ნიკოლოზ—ს. ს. ორბელიანს]. —

„სულხან-საბა არის საქებელი ისტორიკოს გინა ბრძენად,

ფილასოფოსად ყოფაქცევით სრული იყო გინა ბრძენად..“ (გვ. 283).

(იხ. აგ. ღლონტი, „ჯვარცმული“, 1955, გვ. 133—134).

4. მოტანილი ლექსები (მითავსებული 283 ფურცზე) არ არის დაწერილი ტექსტის ხელით. ამავე ფურცზე მოთავსებულია ანდერძი: „აღწერილ არს წიგნი ესე ერისთვის მდივნის პაატასაგან წელსა ჩყჳ (?), დეკემბრის კბ“.

ეს ანდერძი ლექსიკონის გადაწერს არ ეკუთვნის, იგი ამ ნუსხაში ლექსების ჩაწერის ხელითაა შეტანილი. ანდერძის დაწერა ლექსიკონის გადაწერის თარიღში შეცდომას უშვებს. ქალაქდის ქვირიხშანი 1821 წელს მიუთითებს (იხ. ეკვ. თაყაიშვილის „Описание". ტ. I. გვ. 194—196).

მინაწერები: 1. „თ". დ. ერისთავი" (გვ. გვ. 01.1 დაკით ერისთავი ლექსიკონის მფლობელია, რომელსაც შეუწერიათ იგი კ. შ. წ. კ. გ. ხახუაძდოებისათვის).

2. „აპრილის კვ-ს 24 იწყეს მეშაობა თაარებსა, დღესა ხუთშაბათსა" (გვ. 284. ლექსებისა და ანდერძის დაწერის ხელით).

(21)

21

ქილილა და დამანა. 1839

(ბებუთაშვილისეული ნუსხა)

248 ფ. (496 გვ.). 34,5×21,5. ქაღალდი; მუქაოს ყდა: მხედრულია: 1839 წ. (გვ. 488); გადაწერა-შემდოკლებული—მელიგზარ აშხარბეგის ძე ბებუთაშვილი (გვ. 488); დაუწერელია გვ. გვ. 490, 493—496.

„კარი პირველი. — როემლსაც ყმათაგანსა და ხელქვეშეთსა თავი გამოეჩინოს, სიტყვით მისის საღელის დამცრობას ნუ ეჯერებ, ამისთვის რომ, ვინც მებატონეთაგან გადიდდება, ყოველი კაცი მას გაუჭირვდება..." გვ. 1—487.

შენიშვნა 1. უძველესი: საბას ანდერძის ბებუთაშვილისეული პირიფრაზი.— „წიგნსა ამას ეწოდების ქილილა და [და]მანა. — ოდეცა საქართველოს მეფე ვახტანგ ცალკეობისა გამო სოფლისა ინდოეთში გარდასულიყო. მაშინ ხან ეს წიგნი ხელად ეგდო დარბაზელის ენით დაწერილი ფილასოფოსის ბარაბად სახელდებულისაგან. თვით მეფეს, ფარსულის ენის უცოდინარობით, მოეძებნა კაცი ერთი და ჰპრთქუს ენახედ ეთარგმნინებინა, მაგრამ თავის გონებისათ ვერ უთარგმნა, მირუე-მორუეით უთარგმნა. სხვა ენის წიგნი სხვის ენახედ, თუ არს კაის მცოდინარისაგან, ძნელია (!). რა ენახა მეფეს, რომ ყოველი გაჰპრუებული ჩრეკა, ეროვნულთა წყალობა, ორგულთა მისაგებელი, ქეღწერეთა და ხელისუფალთა წესნი აქედგან მიიმეხდარების, მაშინ გული აღსრულნოდა (!) და მუნიდგან ქარალში სულტან ორბელიანისთვის გამოეგზავნა. ესე სულხან მამიდასწეილი ყოფილიყო მეფისა. და მოუწერა მაღალი მდაბალი:

წეთის სოფლისა სურვილი ეგეთნურება მგონია,
მოყვარე კეთილს ჰყვაროსმეფს, ბრძენთაგან გამიგონია,
აწ მოიგონე შენ ჩემი პირველი სივეარულია,
ეს საქმე კარგად მისაქმე, თავით ნუ მოგეჯი რულია.

ეპრძანა: ეს ჩემი პირისახელი გაჩალხე გემოვანად, სადაცა ლექსები ჩართულ იყოს, ამრეთვე ლექსები ჩაუთოლო. რა ეს ბრძანება მოისმინა, ცარი ამი შეიძლებოდა და თოთხმეტ კარად დაეწყო ტკბილად და გემოვანად..." გვ. 1—487.

ერთვის: თავთა სათნებელი (გვ. 488—489).

ანდერძი: „1839-სა წელსა, თიბათვის კა-სა დღესა. ჩემს სოფელად ყოფნის და ცდიაობის გამოდ მრავალჯერ გარდეკითხა ესე ქილილა და [და]მანის ისტორია, და ვნახე, რომ მას შიგან მრავალნი ლექსნი და იგავნი ღრმა-სიტყვაობის გამოდ მკითხველნი (!) გაეცგებელად დარჩებოდნენ: და რა ისტორიისა ამის კითხვით სარგებლობა მრავალი შეეძინება მკითხველთა, ვინა ლაპარაკში და ვინა მოკრებებაში, ამისთვის მე, თავდამდაბლად აშხარბეგის ძემ ბებუდოვამ ამდენ შეტყობისათვის ზოგიერთნი ღრმა-მეტყველებითი ლექსნი ჩრდა დაბოლოს ენახედ შევსცვალე. ესე მხოლოდ ამისთვის, რათგან მას შიგან ვრცელად იყო და ზოგიერთის იგავის კითხვით, რა მოებმოდა მეორე საკნებედ ლაპარაკი, მკითხველნი შეიგებელად და შეტყობად დარჩებოდნენ. აქედგან ვიგულისხმოთ, უკეთ ერიცენი, ხიტკნი და თუნები ამ სახით იმოკრებენენ, მაშასადამე, ჰკეთამყოფნი

და პირმეტყველნი ჯეროვნად, და რა სადა საჭიროა სიბრძნე არს, მოიხმარებენ. ამის გამო არა დავჯარდი და ჩემის ხელით გარდმოვსწერე.

ვინცა სთხოვოთ [პატრონს ეს ხელნაწერი]. გარდაკითხეთ და თვისსა პატრონსა დაუბრუნეთ. თა შენა ზა ბა ტო ვი“ (გვ. 488—489).

შენიშვნა 2: ა. ბულწურის თავისუფალ ფურცელზე ტექსტის ხელით. შეტანილია ლექსი: „თქმული გორის მოჭალაჭის სტეფანე ფერშანგოვისაგან ქალაქის [თბილისის] აოპრავებულ ა ღ ა-მ ა ძ ი ა ნ ი ს ა გ ა ნ, სიმღერად.—

ქალაქი, რომელთაც გინახამთ ყოველი ქებული,
ხალხი მორთული, ყველე, ნაჩი აღაღებული,
აწ მიდით, ნახეთ, როგორ არის აოპრებული,
მისი მშენიერ ქალ-ვაჟების დატყვევები.“ (გვ. 491—492).

ლექსი ათსტროფიანია, ბოლოს ბ ე ბ უ დ ი ე ი ანშიშვნა: „ეს ამისთვის ამ ქილილა და [დ]ამანახად გარდმოვსწერე, რომ არ იქნას დავიწყული, რადგანც ფერშანგოვის თქმულნი აღსრულებულ იქმნენ შემდგომ ორმოცის წლისა, და ის დამართეს ყიზილბაშო, რაც ინატრა“.

ბ. ბულწური აღწერილი აქვს ეკ. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლს (იხ. „Описание“, ტ. I გვ. 196—198).

(22) 22

ბაგრატიონი იოანე, რუსულ-ქართული ლექსიკონი. 1819—1820

161 ფ.; 32,5×21,3; ქაღალდი; ტყვეგადაკრული დახიანებული მუყაოს ყდა; ნაკლული (ფ.ფ. 38, 47, 54, 57, 76, 89 და 156-ის წინ ამოვარდნილია ფურცლები); მთელური (ყოველი სიტყვის დასაწყისი ასომთავრულით); [1819—1820 წწ.]; ავტოგრაფი; კ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელი სახოგადოებისათვის შეუწირავს ილია ჭავჭავაძეს.

[ბ ა გ რ ა ტ ი ო ნ ი ი ო ა ნ ე, რ უ ს უ ლ-ქ ა რ თ უ ლ ი ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი.—

„ა

ატნობიუტ სთხოვს (!), ართმევს
ახპის იასპი
ავრორა ლოთა ანუ განთიადის ვარსკულავი
ამეთრზია ლოთა საჭმელია, რომელ ძველად ასე აღმსარებლობდენ
ა კი, ხოლო...“ 1r—160v.

შენიშვნა: 1. ტყვეგარი დალაგებულია მხოლოდ პირველ ასოზე, დაწერილია ქართული ტრანსკრიპციით.

2. ლექსიკონი შედგენილია იოანე ბაგრატიონის მიერ. მას წინ უსწრებდა, სხვადასხვა ხელით წიგნებიდან იოანეს ხელით ამოკრებილი და მისგანვე თარგმნილი (1819 წ.) სალექსიკონო მასალა. ამ მასალის შემცველი ნუსხა დაცულია საპრო-ფესიო ცენსი-ში, ფონდ. 1446 № 122.

4. პროფ. ეკ. თაყაიშვილის აზრით ამ ლექსიკონის შემდგენელი ს ო ლ ო მ ონ დ ი დ ა ვ ი თ ი ლ ი ა (იხ. „Описание“ ტ. I, გვ. 198—200). დ ა ვ ი თ კ ა რ ი ჭ ა შ ვ ი ლ ი ეჭვობდა ივი ო ნ ე ბ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი ს ად მიაწერა (იხ. „საქართველოს არქივი“, წიგნი II, 1927, გვ. 39).

5. 1842 წლის მინაწერი—„Милостью божию отверзались очи ума моего..“ (02v)—მთლიანად დაბეჭდილია ე. თაყაიშვილის დასახელებულ აღწერილობაში, (გვ. 198—199) და ტექსტის სოლომონის ძმას ს ი მ ი რ ი დ ი ს დ ი დ ა ვ ი თ ი ს ად არა სოლომონს.

6. ამ ლექსიკონის ავტორად ს. დიდაშვილის აღიარება გაბათილებულია ამავე ნუსხაზე მოთავსებული დიდაშვილების ჯუნჯულოგიით, ამ ოჯახის წევრთა სხვადასხვა ხასიათის მინაწერებით, განსაკუთრებით კი ვინმე მიხეილ სიფრაევის ვეღანდუ-ლი მინაწერით (იხ. აქვე, მინაწერი ი).

მინაწერები: ა. „ხანი ქართულებ ქონგურების შეა დარჩომილი ცარიელი ადგილია" (01, ტექსტის ხელით).

ბ. „გორიის სოფელი. ვიტებსი (!) ღუბერნიაში, ველისკის იეზდში (!), ლესოზინსკი ჩისტა" (01, ესეც ტექსტის ხელით, ოთარ ბატონაშვილის ავტოგრაფია).

გ. „ლაბარდის (!) სარგებელი მისაცემი წელიწადში ათს თუმანზედ ცხრა მისაღებენი და სამი აბაზი" (01. ტექსტის ხელით).

დ. ს. დ ო დ ა შ ვ ი ლ ი ს გ ე ნ ე ა ლ ო გ ი ა:

„ათას. შვილნი ⟨ ი ო ა ნ ე — მღვდელი, მეუღლე ბარბარე
ი ო ს ე ბ — გრისკაცი, სამი ცოლი ყვანდა.

იოანეს შვილნი: ს ო ლ ო მ ო ნ, ს ტ ე ფ ა ნ ე, (მიხეილ, ნ ი კ ო ლ ო ზ გარდაიცვალნენ მცირეწლოვანნი), ი ა ს ე (...), ს უ ლ ხ ი ს მ ო ნ, ქალნი: ე ლ ე ნ ე, მ ე ლ ა ნ ი ა, ნ ი ნ ო.

სოლომონ დაიბადა 1805 (მაისს, ანდრონიკეს დღეობას), ამის შვილნი: ი ო ა ნ ე დაიბადა 1829-ს, სექტემბრის 21-ს (ქალი ნ ი ნ ო — 1831-ს. ავგუსტის 1-ს), კ ო ნ ს ტ ა ნ ტ ი ნ ე — 1832 დეკემბრის... ე ლ ე ნ ე, მეუღლე სოლომონისი.

11 დეკემბერს 1832 (გადახახულია, დაპატიჟების თარიღი).

6 სექტემბერი 1833 (ესეც გადახახულია). გარდაწყვეტილება 1834, აპრილის 20-ს (შეთქმულთათვის განაჩენის გამოტანის თარიღი).

გამოცხადება — [1834], ივნისის 3-ს" (განაჩენისა. 01).

ე. „სოლომონ დოდაევი" (შეთქმულების მონაწილე სოლომონის შვილიშვილი. 01).

ვ. „მის მაღალეთილშობილებას ს უ რ ი დ ო ნ დ ო დ ა ე ვ ს, უფალს გ რ ი გ ო ლ ი ე ვ ს" (01. ეს მინაწერი მეტად მცროლადაა ჩაწე).

ზ. ლევსოყონის პირველ გვერდზე ი ო ნ ა ხ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი ს ხელით მიწერილია: „მიეცალებულს სურდა დაბეჭდვა ამისი მაწყლისათვის, აღმზრდელს ჩ ე მ ს ა — მ ე ფ ი ს ძ ე ს ი ო ა ნ ე ს. მე მწერს, რათა მის საპეჭდ დაიბეჭდოს, ი ო ნ ა შ ვ ი ლ ი ს მ ი ნ ა ხ ა ვ ი" (1r).

თ. „ლეთის შეწევნითა ჯვათავე კერსი მე. ი ა ს ე დოდაევმა, წელსა ჩყმგ 1843 ივნისის, ფდაბიერ ლეჭსით, ქე-სა რიცხვსა" (161r)

ი. „ეს წიგნი ეკუთვნის რ ა ფ ი ე ლ დ ო დ ა ე ვ ს; ი ა კ ი ნ თ დ ო დ ა ე ვ ი ს (!) ე ვ ე რ" (161r).

ია. „ბძანება ესე ლევსიკონი ს ო ლ ო მ ო ნ დ ო დ ა ე ვ ი ს ა გამოკმული არის რუსულათ და ქართულად. ენასა ზედა ყოველივე სიტყვაობა არიან: თუ რომელიცა კაცი შაიტყობს, დაისწავლის ენას, ძალიან მოეხმარება და ცეცხლში მალე გაიმართება, რომელ უნდა იცითხაოს და ისწავლის, მალე ეშვილება.

რისიცა (!) ღრამატიკა განიყოფების სამად ორამოცათად, მ ი ხ ე ი ლ მ ა დაწერა ქართულად ენასა ს ი დ რ ა ე ვ მ ა დიაკონმა დოდაშვილთან [სოლომონის მამასთან, მღვდელ ითანე დოდაშვილთან] ნასწავლებთან (!), რომელიცა ამისი წელოვანება (!) არის, იქ ყოფნისა ჩყე წელსა. იანგარაშეთ რამდენი იქნება ჩყმგ-სა წელიწადი. მ ი ხ ე ი ლ ი" (161v).

შენიშვნა: 1. ამ მინაწერის სტრიქონთა შორის ჩაწერილია სიტყვები: „ვაჟი თრისა წლისა: ვაჟი, ქალი რამდენს (!) იყო, როდის იყო, ვინ იყო, დაიბადა, წელიწადი".

ეს ჩანართი სიტყვები ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ს ი მინაწერის ტექსტში აქვს შეტანილი (იხ. „Описание", გვ. 199).

2. სხვა ღენიშვნელო მინაწერები მოთავსებულია: 61 v, 159v, 160v-სა და 161v-ზე.

(23) 23

რუსუდანიანი. XIX

01+265 ფ. (530 გვ.); 32.5×2 ; ლურჯი და თეთრი ქაღალდი; ტკეცვადაკრული ტექიფრული მუყაოს ყდა; დაუმთავრებელი; მხედრული (სათაურები სინჯარითა); პირველი გვერდის თავკაშმელობას შეადგენს წიგნის სათაური გრებილი ასოებით გაფორმება, ტუშით და ფერიცერტუს თავებით დამთავრებული ორი ტოტისაგან შეკრული კამარა. სავსე ფურცელზე იჯდეს სათაური მოკვიანებით ფანკრითაა გადმოტანილი და მის ქვემოთ დანკრითვე დასტურდება ფოთლოვან-ყვავილოვანი ორნამენტი: XIX საუკ.-ის 30-იანი წწ. (ჭეჩრინიშანი 1833, თეთრი ჭაღლდისა); ოთხი უკანასკნელი ფურცელი დაუწერელია; შემოწირულია ილია ჭავჭავაძისაგან.

„აჭა ამბავი ქართული რუსუდანისა. აჭა ამბავ[ი] რუსუდანისა და ცხრათა ძმათაგან მის ამბის მბობა. კარი პირველი, თქვა უფროსმან ძმამან ანბავ[ი]. — იყო ჩინეთის სემწიფე. ყუანდა შვილი, რომელსა სახელად ერქუა ზავა. ერთსა დღესა შეიდგა თავის მამის სალაროში და არა ნრავალი საუნჯე იყო...“ გვ. 1—522.

წყდება: „... ისეთსა ამბავს მოგახსენებთ, დაო და ძმანო, და ბეერს კი ნუ იცინებთო. აჭა“... (იხ. რუსუდანიანი, 1956, ილ. აბულაძისა და ია. გიგინეიშვილის რედაქციით, გვ. 587).

შენიშვნა: 1. თხზულება შეწყვეტილია მხედრიმეტე კარზე. სიტყვა „აჭა“ XII კარის სათაურიდანაა.

2. თავფურცელზე დ. კარიჭაშვილის ხელით წერია: „რუსუდანიანი, შემოწირული თ. ილია ჭავჭავაძისაგან“.

3. იხ. ე. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა, გვ. 200.

(24) 24

ორბელიანი სულხან-საბა, ქართული ლექსიკონი. 1811

(გადამუშავებული რედაქცია)

06+285 ფ. (გვ. 570); 35,5×21; მოლურჯო ქაღალდი; ტკეცვადაკრული ტექიფრული ხის ყდა; მხედრული (ვასსამართვე სიტყვათა დასწყისი ასოები სინგურით; სათაური ასოები ლექსიკონში აო არის, მათ დასასრულად ადგილებია დატოვებული); 1811 წ. (გვ. 564: ჭეჩრინიშანი 1838, 1809); დაუწერელია ფ.ფ. 03—06, გვ. გვ. 565—569; შემოწირულია ილ. ჭავჭავაძისაგან.

[სულხან-საბა ორბელიანი, ქართული განმარტებითი ლექსიკონი]. —

„ანი არს ა'წი ასო და ჴმიანი...

აბაღონ ებრაულებრ და ბერძულებ აპოლიონ და ლათინურად ექსტერმინანს, რომელი წერილ არს იოანეს გამოცხადების 9,11. მომსპობელად გამოითარგმნების

აბაზანა საბანოე დიდი ტაშტი

აბაზი ოთხი ზაური

აბანო სახლი დასაბანელი...“ გვ. 1—563

შენიშვნა 1. ერთგის: 1. [Curriculum vitae] (გვ. 563—564).

2. ლექსები: ა. „მე ესი ვაბტაჭანგის ნათქვამი. — სიყრმითგან იყო მედაშად სიბრძნის მსწავლისა მსახველი“... ბ [მისივე]. — „რადგან დაშერა ასრე საბა, ქება მმართებს აწყა მეცა“... (გვ. 564).

ჯ. „საბას ნათქვამი, —
ამ ლექსიკონის რიგები თუ ბრძენმან დამიწუნოთა“... (გვ. 564).

ანდერძი: „რაც დედაში იყო, მეც ის დავსწერე. საგრამ სიჩქარით აენუსხა და მრავალი ასო საცილობელი იყო. რაც შემეძლო, ყველაფერ გამართვას, და რაც ვერ შევიძელე, ამისთვის ნუ მწყევნ წიგნისა ამის აღმომკითხველნო. წელსა ჩყვა, იანვარს ლ“ (გვ. 564).

მინაწერები: 1. „თავადის გასვენებულის შერმაზან აფხაზოვის ძე დიმბად[ა] წელსა ჩყლა-სა, იანვრის თ-სა დღესა, მთოვარესა თ-სა, დღესა პარასკევსა, სადილ ჟამ ვეთან ორს საათზედ“ (01r).

2. „თავ[ა]დი (!) ილია აფხაზოვან იქორწილა ჩყმთ-სა, ოქტომბრის იგ-სა დღესა“.

3. „1854 წელსა, ივნისის 4 დღესა მოვიდა შამილ ოცდაათიათასი კაცით და ცამეტი სოფელი წა[ა]ხდინა თელავის უსასტყა(!). მრავალი საქონელი და დაფლა წაიღო; ათასორასი ტყვე წაიყვანა და ამით შორის თავადი დავით ჭავჭავაძის ცოლ-შვილი, ილია ორბელიანის ცოლი და შვილი და ფელტონის გასათხოვარი ქალი. სახლები დაუწვეს და დაფლა წაიღეს. ცამეტს სოფელ[ს] არეარა დარჩა რა, საქონელი არა თათფე[ხთხვები]. ილია ორბელიანი“ (02r)

4. „თავადმა [ალექსანდრე ბატონიშვილის ძე ვახტანგოვმა იქორწილა ქანონიერ[ი]ს ყუარ[ა]სწერითა თავადი დავით აფხაზის(!) ასულზედ, ნინახედ, 1861, ოქტომბრის 21 დღესა, შუადღიდგან მეზღუის სა[ა]თზედ, დღესა შაბათსა. ღმერთო, შენ ყავ ბედნიერ“ (03r).

5. „1849 წელსა, 13 ოქტომბერსა იქორწინა თავადმა ილია აფხაზოვმა დავით ანდრონიკოფ[ე]ს ასულს ტასიასედ. ღმერთო, შენის შეწევნით მიეცი ბედნიერება შენდა სადიდებელთა თავად ილიაა აფხაზოვის(!) ცოლითურთ“ (04r).

6. [დავით აღმაშენებლის ეპიტაფია]. —
„უბის[ს] აკაც ქალაქი, ფუძალოს წყ[ა]ლი ვადინე,
ისპასნი დაუდე ბეკარა, სტანბოლს ხარაჯა ავიღე...“ (გვ. 570).

7. „ფუძალოსი საბაორბელიანის, შემოწირული თ. ილიაა ჭავჭავაძისგან“ (01r, ფ. კარიჭაშვილის ხელით).

შენიშვნა II. ა. ეს წესება მისდევს კონსტანტინოპოლურ (1715/16 წლის) წესებს (H—1658). შდრ. H—616-ა, ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (H კოლექცია), ტ. II.

ბ. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ქუჯ. თაყაიშვილს (იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 201).

(25)

25

ქართლის ცხოვრება (ბარათაშვილისეული). 1760—1761

343 ფ. (686 გვ.); 32×20,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტეიფურული. მუყაოს მოოდნეული ყდა: ნაკლულია; ხელნაწერს აქვს ქვეცი — რვეულებიები, და ამაში — გვერდობითი ალრიცხვა შეიცავს 44 რვეულს (რვეულების მისედვით აკლია 1-ს—2ფ., 25-ს —5 ფ., ხოლო 38-ეს და 44-ეს თითო ფურცელი); ლამაზი მუხლური (სათაურები სინგურით); ხელნაწერის მორთულობას შეადგენს სინგურითა და ვარი მელნით შესრულებული მარტივი, დიდი ზომის მთავრული ასოები სათაურებისა და აბზაცთა დასაწყისში; 1760—1761 წწ. (გვ. 192,685); გადაწერი—მღვდ. იოანე (გვ. 192,685); თბილისი, ყუარას საყდარი (გვ. 685); ხელნაწერი კ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოებისათვის შეუწირავს ილია ჭავჭავაძეს (გვ. 1).

1. [სწავლულ კაცთა წინასიტყვაობა]. „პატიოსანნო და დიდებულნო ქართველნო, ჭამთა ვითარებისაგან ქართლის ცხოვრება განრყენილიყო რომელიმე მწერალთა მიერ, და რომელი ჭამთა ვითარებათაგან არღა-

რა წერებულიყო. ხოლო მეხუთემან ვახტანგ, ძემან ლეონისამან და ძმის წულმან სახელოვანის გიორგისამან, შეკრბენს მეცნიერნი კაცნი და მოიხუნა, საცა რამ ქართლის ცხოვრებაები პოვნა, და კეთილად გუჯარნი მცხეთისანი, გელათისანი..." გვ. 1.

2. [ლეონტი მროველი. ცხოვრება ქართველთა]. „პირველად ვახსენოთ ესრეთ, რამეთუ სომეხთა და ქართველთა, რანთა და მოვაყენელთა, ჰერთა და ლეკთა, მეგრელთა და კავკასიანთა, ამათ ყოველთა ერთი იყო მამა, სახელით თარგამოს. ესე თარგამოს იყო ძე თარშისა, ძისა ავანანისა, ძისა იაფეთისა. ძისა ნოესა..." გვ. 1—116.

შთავრდება: „... ხოლო ნათესაენი მეფეთანი დარჩეს ჯეესა კახეთისასა და სუმონ ეპისკოპოსი მათთანვე. ხოლო მირდატ წარიყუანეს ბაღდადს და მუნ მოკუდა".

3. [ჯუანშერი]. „ცხოვრება ვახტანგ გორგასლისა. მშობელ და შემდგომად თჳთ მისი დიდისა მის და ღ[ა]ის მსახურისა მეფისა, რომელი უმეტესად კაცთაგან განთქმულად გამოჩნდა ყოველთა მეფეთა ქართველთასა.

ვითარ-იგი შეიპყრეს ქართველთა მეფე მირდატ სპარსთა წყობასა შინა, წარიყუანეს ბაღდადს და მუნ მოკუდა, და დაიპყრეს ქართლი სპარსთჳ, განრყუნეს ეკკლესიანი, დამალეს ჯუარები ქართველთა და ყოველთა შინა ეკკლესიათა ქართლისათა..." გვ. 117—213.

მთავრდება: „... ხოლო ესხნეს არჩილს ძენი ორნი: იოანე და ჯუანშერ, ასულნი ოთხნი: გუარანდუხტ, მარიამ, მირანდუხტ და შუშან".

4. „წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა არჩილისი, რომელი-ესე იყო მეფე ქართლისა ხოსროანი, და ვითარ გარდაჴდეს ამას შინა წელწუდნი ორმეოცდაათნი, კეთილად მოვიდა ჰიპუმ, ნათესავი მოჰედესა, მოაოხრა და შემუსრა ყოველი შენებული ქართლისა და მიმართა შესლვად კახეთად..." გვ. 213—217.

მთავრდება: „... და ამიერითგან შემდგომთა ნათესავთა აღწერონ, ვითარცა იხილონ. და წინამდებარემან ეამან უწყებად მოსცეს გონებასა მათსა ღმრთივ განბრძობილსა".

5. [მატიანე ქართლისა].

„მეორემეოცდაათე მთავარი ქართლისანი იოანე და ძმა მისი ჯუანშერ, ძენი წი[ა] მოწამის არჩილ მეფისანი ხოსროიანნი. — შემდგომად ამისა, რაჟამს-იგი აღესრულა წმიდა მოწამე არჩილ მეფე, დარჩეს შვილნი მისნი იოანე და ჯუანშერ. წარვიდა იოანე ეგრისად და წარიტანნა თანა დედა და ორნი დანი თჳსნი..." გვ. 217—273.

მთავრდება: „...აღიღო ჯარის ციხე, ქვეყანა და სიმაგრენი ვანადისა და კარნიფორისანი, და იოტნი თურქნი მის ქვეყანისაგან".

6. [დავით აღმაშენებელის ისტორიკოსი]. „ცხოვრება მეფეთა-მეფის დავითისი, გიორგის ძისა, რომელი იყო სამეოცდამეათერთმეტე შვილი შეილთაგანი დავით წინასწარმეტყველისა, რომელსა ეწოდა დავით აღმაშენებელი. ესე იყო მეფე ქართლისა და აფხაზეთისა მეორმეოცდაექვსე.—

ამისა შემდგომად მოვიდა სულტანი მალიქშა, მოადგა სამშვილდესა და წაიღო, და იყვნე, ძე ლიპარიტისი, ტყვე ყო, და მოაოხრა სომხითი და წარვიდა..." გვ. 273—312.

7. ცხოვრება დიმიტრი მეფისა, დავითის ძისა, რომელი იყო მეორმეოცდაშვიდე მეფე ქართლისა ბაგრატიონი. — სრულყო რა დავით

სრბა მეფობისა ქ'ეს ტკე და მიეიდა დაუსრულებელსა სუფევასა სიცოცხლესავე შინა თჳსსა, დასვა მეფედ ძე თჳსი დ ი მ ი ტ რ ი და დადგა გვირგვინი თჳთ მისითა ჴელითა. დაიპყრა სამეფო ტახტი და საჯდომი მკლავითა ლომებრივითა, მისათროსებელად ბრძენთა და ჭეშის მოყუარეთათჳს..." გე. 312—333.

მთავრდება: „... და არ'ჩუნეს აღსლად და ამაღლებად საყდართა და საჯდომთა შამა-პაპურთა".

8. [თამარ მეფის ისტორია].

„დაჯდა ნებითა ღ'თისათა მეფე თამარ დასაბამითგან წელთა ექუსიათას ექუსას ოთხმოცდაექუსსა, ქ'ეს აჴეთ ათას ას ორმოცდაათექუსჱტსა. იყო მეფე ქართლისა თამარ მეორმოცდაათე.—

ხოლო აწ, ამიერითგან ეიწყო და მიგითხრა, და დაფარული იგი ცეცხლი, ვითარცა საღ'ტელსა შორის კეთებითა რკინისათა გამოკრთის, ეგრეთვე აღმობრწყინვებად ამბავთა თამარისთა..." გე. 333—416.

მთავრდება: „... და ამისთჳს ჩვენ მიერ დუმილით პატივცემით დავდუმთო".

9. [ქ'ეთაიმწ'ერელი].

„მესამეოცე მეფე ლაშა გ ი ო რ გ ი, რომელი ითარგმანების აფსართა ენითა ქუეყანისა მანათობელად, ძე თამარ მეფეთ-მეფისა ბაგრატოანი.—ამას სანატრელსა სიცოცხლესა შინა თჳსსა დაედგა გვირგვინი ძისა მისისა გიორგის, და რომელსა ლაშობითცა უწ'ოდა. იყო წლისა ათცამეტისა, რაჟამს დაიდგა გვირგვინი მეფობისა, და მეფემან თამარ მიიღოცა მეფობა. ხოლო რაჟამს მიიცვალა თამარ, იყო ლაშა ათრვამეტისა წლისა..." გე. 416—575.

მთავრდება: „... და დაიწყო მთავებმან აღმოჩენირობად, ხოლო მე ენა ვერ მიძრავს საკვირველისა და საშინელისა თქმად".

10. [„ქართლის ცხოვრების" პირველი გაგრძელება].

„დაჯდა მეფე ადარნასე და განაგებდა სიმეფოსა ქართლისასა. მას ჟამსა უკუე მოკუდა ქსანთა ერისთავი ვირშელი, და დაშთა ძე მისი შალვა სამისა წლისა, და აღზარდა იგი მეფემან პატივითა მამითათა..." გე. 577—614.

მთავრდება: „... შეიყარა ლაშქარი, მთაეიდა კახეთს, დაიმორჩილა კახნი და განაძო ძმისწული მისი და დაიპყრა კახეთი".

11. [„ქართლის ცხოვრების" მეორე გაგრძელება].

„სახელითა ღ'ისათა აწ ვიწყოთ ცხოვრება ბაგრატონიანთა მეფობისაჲ, ქ'ეს ჩჽმ. — დაჯდა მეფედ ძე გიორგისა ბაგრატ და ძმა ალექსანდრესი, და ჰყუანდა ცოლად დედოფალი ელენე, და ესხნეს ამათ ძენი ორნი: ალექსანდრე და დავით.." გე. 615—683.

მთავრდება: „... დღესა ერთსა განაზრახნა სპანი იგი შირვანელნი და განგეშტა წარწყმედად სულისა თჳსისა, და სიკუეთილი ბაძისა და ძმისა თჳსისა. მაშინ მიუწოდა ალექსანდრეს და გიორგის"...

ანდერძი 1 (გადაწერისა): ა. „მედგილი უდიდისი ი ო ა ნ ე შენდობისა მთხოველ ვარ. იულონეს ივ, ქ'ეს აჴეთ ჩჽგ" [1760] (გე. 192).

ბ. „წ'ყალობითა ღ'ისათა სრულ იქმნა ქართლისა ცხოვრება ესე ჴელითა ჩემ უღირსისა მღდლისა, ქალაქსა ტფილისისასა, ჳლისის საყდრის დეკანოზის ი ო ა ნ ე ს ი თ ა, დედასა ზედა სვეტის ცხოველისასა, რაჟეთუ ვიდრე აჴამამდე აღეწ'ერათ და ამისგან უსრულესი ქ ა რ თ ლ ი ს ცხოვრება არსად იპოებოდა.

ვითხოე მსილველთაგან შენდობით მოსმენებასა, რაჟეთუ ურად დაეშურე და

ვეც>დე სიმართლესა, ვითარცა თქუენცა იხილავთ. აპრილის თთვის 24, ჩ'ესა აჷეთ 1761, ქართულს ქ'ს უმო (გე. 685).

ანდერძი 2 (ხელნაწერის მეტუმბელისა): „ღმერთო, მწყალობაში მოაზმარე ესე ქართლის ცხოვრება მის ბოწკინვალების ზ>ქ>არ>თ>ო>ვ>ს და აღუზარდე ბედნიერებით ოთხნი ძენი: ტ>ი>ტ>ო>ს, დ>ა>ვ>ი>თ, ვ>ა>ხ>ტ>ა და გ>ი>ო>რ>გ>ი; და უცოცხლე ბატონი და ქნენი, და მიეც ბედნიერებით და წმედობით და სიხარულით და კეთილცხოვრებით სიცოცხლე და დღეგრძელობა მრავალჟამიერ, ამინ" (გე. 684).

მინაწერები: 1. „ლიცვამან აწნა. —

მოიქვ[ე]ნა ახია, პორტა, თარკაპოლი,
ადა ჭალაკი ხიღა, ახბიპეღაგი,
კიპრის კარდი, ფილიკი პალესტინით,
დამასკ ყარაბი, წიალ იორდანია..." (გე. 684 და 686. აქ ეს ლექსი ორ სტროფადაა წარმოდგენილი. ჰგავს იოსა გედეონაშვილის „ითმოსელოში" ბარათულს ლექსს).

2. **[გამოცანები]:**

ა. „ზერმეტის ტახტზედ მჯდომელმან გეორგიოსანმან მეფემან,
მწვანით მოსილმან უბროდ, თითითა ქალმან სეფემან,
ეკალთა შინა მყოფელმან, სურნელთა მოიფქვემან,
ბადაზნის ჰოენა ლალისა ქანი ჭნაი მიყან ჩკრეფელმან"

ბ. „ბალნაშია გადეიბედე, ხე რომა დგას, რაი მინდა,
მოავალღერი ქაბა ეცქე, გასახდელათ ისი მინდა,
მარგალიტანი ჩაწყობილი ჯალოსანათ(!) ისიმინდა,
და ეინება ამას გამოიცნობს მეცნიერად ისი მინდა".

გ. „შავ მიწას დაუფენია, მწვანეთ ამოუა ბირი,
შტო მრავალი გაეხვება, ფოთოლი აქვს მეტად ხშირი,
ყვავილი ნარგიზს მიეგავს, ფეროვან აროს გარდაწლილი,
მწვანე, მკვახე ხილი აცია, საპნულია მეტად გრილი".

დ. „ჯალიდამა მოვდაიდი, ჯამაკერით ერთმან ბაღმან,
მისმან მჭერმან მეპაღეემან და მინდომამ ყარაბაღმან,
თავი ჰკიდა ტატალის, ბოლო აღმა, ბირი დაღმან
და სხვანი სპამდნენ, მეც ავიღე, მამეწონა სუფრიდაღმან" (გე. 684—685).

ე. „მამამან ჯუაროს, ძემან დაგცეროს, სულმან სავეებით გეცეს ვარდის კონა,
გატრფის ზენასა, სულთ მალხენასა, მას აღემატკლო, სხე[ა]ს—არას მგონი,
გიყურნეს ძენი, ღუთე ნაბოძენი, პალესტინისა ვაზთ მინაწონა,
ცხოვრება ბეერად, კეთილი ტკერად გარე მოგაგდეს, მტერი გეცეს შონა" (გე. 686).

შენიშვნა: ა. „ქართლის ცხოვრების" ამ ნუსხას კიდეებზე ტექსტის ხელით მიწერილი აქვს სხვადასხვა ხასიათის ცნობები.

ბ. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექ. თ>ა>ყ>ა>ი>შ>ვ>ი>ლ>ს (იხ. „Описание", ტ. I, გვ. 202—269).

(26) **26**

კრებული. XVIII

48 ფ. (96 გვ.); 19×16; ქაღალდი; მუქაოს ყდა; ნაკლული: მხედრული (სამი სხვადასხვა ხელით; სათაურები სინჯერით, დასაწყისი ასოები მთავრულით); [XVIII ს.]; სათაურების მხატვრულად გაფორმებისათვის დატოვებულია თავისუფალი ადგილები.

1. [**ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ი ა ნ ე**]. —„ცხოვრებისა და საქმეთა ალექსანდრესსა, სპარსეთისა სამეფოსა საბერძნეთისად დამმორჩილებელისასა, მრაველნი ბერძენნი აღსწერდნენ..." გვ. 1—30.

წ უ დ ე ბ ა: „...მსმენელმან მამამან არა ერთჯერ ესეგუართა სიტყუათამან ჰკითხა რისხეით: თუ რად სადმე შეურაცხჰყოფ, შენ, ესეგუარისათვის

საქმისა, რომლისა წარმართებად შენ თვით არ შემძლებელ ხარ, უგამოცდელესა შენთა უხუცესთა. უპასუხა ალექსანდრემან: მწომელო საყუარელო"... (IV თავიდან).

2. [ფრინველთა კარაბადინი].—„... ნახავს და არგებს. თბილს ალაგს ჯდომა და თბილის საძრებლის ქმნეა კარგია. თუ ფრინველს სიგრილისაგან ჩინჩახვი გაებეროს, პირველ ნემსით მოუზელიტე..." გვ. 31—78.

3. [იერუსალიმის დარღვევა ვესპასიანეს ძის ტიტესგან].—[ო]დეს მიიღო პატივი და ღირსება კეისრობისა უფასიანემა, და იქმნა დამტკიცებულ მბრძანებელად ყოველსა სოფლისად, ჴყის პირველსავე წელსა მბრძანებელობისა თვისისასა იყო გამოძებებად დაწთომილთა მათ იუდეანთათვის, რომელთაცა არ ენებად (!) დამორჩილებად ქუეშე მისთა..." გვ. 79—95.

წყდება: „... უქადაგა მათ ტატემან, რათა ყოელით ძალით მათით განეშორებინ ფიცხელისა მიმართ იუდეანელთა ზედა საბრძოლად, რომლისაცა ქადაგებასა მხედარნი სიხარულით აღაესებდეს, მოსურნენი მსწრაფლ დაწყებისა იუდ[ე]ანთა მიმართ ომისა, მიეცა რა..."

შენიშვნა: 1. ამ თხზულების აბზაცთა დასაწყისი ასოები აქლია. როგორც ჩანს, მხატვარს კრებულის პირველი სტატიისა, ესეი გადფორმებისათ სინგულარი, რაც არ შესრულებულა.

2. იერუსალიმის დარღვევის ისტორია თარგმნილია რუსულიდან არქიმანდრიტ პორფირე ბაგრატიონის მიერ 1792 წ. (იხ. გვ. თაყაიშვილის „Описание" ტ. I. გვ. 270—276).

(27) 27

ვისრამიანი. XVII

238 ფ. 27,5×20; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ყდა: ოდნავ დაზიანებული (დასაწყისი ფურცლები აღდგენილია); ხელნაწერი შეიცავს 32 რვეულს. რვეულებრივი აღრიცხვა მხედრულით გაკეთებული აქვს ქვემო კიდეზე. ზოგი მათგანი (რვეულების სათვალავი) დაკაზმვის დროს, ძველადვე, შემოჭრილია; მხედრული (სათურგმანი სინგულარით; [XVII ს.]; გადამწერი —[ალბერტანი ბაღდათრის შვილი ვასპარა].

„კაცი პირველი, დასაწყისი ვისისა და რამინისა.—იყო დიდი და მაღალი სულტანი ტუღლურბეგ ქუეყანასა ხვარასნისასა და აღრაბადაგანისა, ლაშქარ-მრაველი, მოელენილი და მორჩილი, და აღსრულებული ყოველსა სპარსეთსა ზედა..." 1r—256r.

შენიშვნა: 1. ტექსტის დასაწყისს, „ვისრამიანის" 1864 წლის ერთ-ერთი გამომცემლის პ. ფშაველის ხელით მიწერილია: „ამ ხელნაწერის დეფნდამ დაიბეჭდა პირველად ეს წიგნი ვისრამიანი 1864 წელსა. რედაქციითა ილია ჭავჭავაძისა. ალექსანდრე სარაჯიშვილისა და ჩემითა. პეტრე უშიკაშვილისათა სრულად, მხოლოდ ერთის სტრიქონის გამოშვებით ცენზორისაგან, რომელიც ამ ხელნაწერში ალნიშნული და დაბეჭდილი 80 გვერდზე" (256r).

2. ტექსტში, ფარჩხრით, პ. უშიკაშვილისანაგე შეტანილია სმედასხვა სახის ცვლილებანი: ბევრგან წაშლილია კავჩირი და, შესწორებულია ზოგიერთი სიტყვა. განსხვავებული ზოგიერთი ქარაგმა, რომელი კიდეზე ჩამოტანილია ვარიანტები, შესწორებულია სისვენი ნიშნები. ალნიშნული სამუშაო პ. უშიკაშვილს დაუმთავრებია „26 ნოემბერს, 1883". მისივე მინაწერის მიხედვით (256r).

3. ამ წყსის ვადამწერის ვინაობის შესახებ იხ. „ვისრამიანი", 1938, ალ. ბარამიძის, პ. ინგოროყვას და კ. კეკელიძის რედაქციით, გვ. XVI.

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეგზ. თაყაიშვილს, იხ. „Описание," ტ. I, გვ. 276.

5. ერთვის უცნობ ავტორთა ლექსები, ჩაწერილი თავისუფალ ფურცელზე მოგვიანებით:

ა. „რად მიღალატე სიკეთილო, რას გინდივარ ავათმყოფი,
აქ ვინ მყავს, იცი მომელელი, შორა მაქეს სახლ-სამყოფელი...“ (257r).

ბ. „წიგნი გუბოძ[ა]თ, შეგემეცე, ვეც, ცერ გიდ[ა]რო პროსა,
პირი ახის[ა]გ[ა]ნ უხ[ა]ოლეგ, ტანი მიგიგ[ა]ვთ ს[ა]როსა,
დილ[ა]ზედ რომ ვერ გიპატო, სალ[ა]მო გ[ა]მემწ[ა]როსა,
და ნუმც მიცოცხლია უთქვენთო, ბაღში არ წ[ა]მეგაროსა“ (257v).

6. ტექსტის უკანასკნელი ფურცლის თავისუფალ ველზედ (256v) სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა პირთ. სხვადასხვა ხასიათის მინაწერები უკეთებიათ. ამ ველზედ, ცენტრში, შთაგრული ვეულით, ლამაზად გამოყვანილი, დაკარგმებული მინაწერია (ამოუკითხავია): მის ქვემოთ უცდიათ მსგავსი ასოების გადახლართვა, რის შესახებაც აქვე ვითხულობთ: „ეს ქეთი გ ი გ მ ან სხა, და წ[ა]ქ[ა]ნა“.

მინაწერები: 1. ლექსი [ნებროთისებური ისრაელი].—

„ნებროთისებრ ისრაელთა ცოდვამ ენა შეერია,
ნოეს დადგა კიდობანი, დაძრა, ნიჩბით დაურია,
ნეტარ ის ვნა პილატემა, მსხვერპლსა სისხლი შეერია,
და ნუმც ვიჴნება მოუკეცელად სული შენდა მე, ჯვრია“
(პირველი ორი ტაეპი ნუსხურითაა ნაწერი, ორი უკანასკნელი—ტექსტის მწედრული ხელით).

2. „ჴ. ამ ლექს[ა] უწერ პირშეზე ლ'ხთ,
მისისბერივ ეულარვსა“... (256v).

ამავე ხელით 15r-ს კიდეზე მიწერილია: „ჴ. ესე წიგნი იმ დღეს დავწერე, მ[თ]ავობელი ბოვიდა: მამფლებიო უბოძესო“.

3. „ლიმო და გმაო ტარიელ,
ვით გეთქვამს, ვით ჴეიხარია“... (256v).

(28) 28

პლატონი, მოსკოვის მიტროპოლიტი, მართლმადიდებლობითი ქრისტიანეზრი ღვთისმეტყველება. 1792

40 ფ. (ჴვ. 80); 31,8×20,6; ჭიაღლდი; უყდრო; დახიანებული (დასაწყისი და ბოლო ფურცლების კუდა კიდე სინესტისაგან შეხრწნილი აქვს); ნაკლული (ჴვ. ჴვ. 64—65-ს შორის ამოხეულია რამდენიმე ფურცელი); მხედრული (სათაურები და თავების აღნიშვნა ასომთავრულით); მთარგმნელი რუსულიდან—გაიოს არქიმანდრიტი (1r); გადაწერი—იგივე გაიოსი (1r); ადგილი—იასსი (1r).

[პლატონი, მოსკოვის მიტროპოლიტი], „მართლმადიდებლობითი ქრისტეანეზრი ღ'ისმეტყუ℧ლება. ტ. V. თჳს სოფლის შექმნისა, თავი ა.—მისთჳს, თუ ვითარსა შინა ჰაზრსა ჲერ-არს შემიცნება ლექსისა ამის, შექმნა განსაზღურებისათჳს მისისა და განყოფისა და კ'დ მისთჳსვე, ვითარმედ სოფელი ესე ნამდჳლ შექმნილ არს დროთი და არა საუკუნოდ...“ ჴვ. 1—73.

შენიშვნა: 1. უკანასკნელი თავი თხზულებისა [პ ი რ ო თ ა ნ გ ე ლ ო ს თ ა ვ ი ს] გ ა ი ო ს ა რ ქ ი მ ა ნ დ რ ი ტ ს რუსულად დაუწერია, ცალ ყდებად. II ყდეტი დატოვებულია თარგმანისათვის. რუსული ტექსტი იწყება შემდეგი სიტყვებით. Выше помянутая-же выдумка не справедлива, что будто ангел...“ (ჴვ. 73—80).

წყ ნ დ ე ბ ა: „... Сие видно из следующих примеров: Иаков пророчествуя о потомках... своих, тем предвеща[ет] разныя приключения...“

2. თხზულება თარგმნილია რუსულიდან პ ლ ა ტ ო ნ ი ს „ღვთისმეტყველებიდან“ (იხ. ს. ყ ა ყ ე ლ ი ძ ე, ძველი ქართული წერილობის ისტორია, ტ. I, 1951, ჴვ. 363).

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ქქე. თაყაიშვილს (იხ. „Описание", ტ. I, გვ. 277—278).

ანდერძი (მთარგმნელ-ბერუხველისა): „სახელითა მამისათა... ეიწყო წელსა 1792, ნოემბერსა ქჳ, მოლდავიასა იასში, გაითო" (იხ. ხელნაწერის კოლექციის დახიანების გამო ეს ანდერძი მთლიანად, განსაკუთრებით კი სახელი გაითო, ძლივსღა ამოითხება).

(29) 29

კრებული. 1788—1790

08+190 ფ. (379 გვ.): 30,5×19,8; ქაღალდი: ტყავგადაკრული შეყოს ყდა (ჭიისაგან ოდნავ დახეხილებული): მეცდრული (სათაურები ასომთავრულით): 1788 წ. (08r) 1789 (გვ. 306), 1790 წ. (გვ. 365): (მთარგმნელ-დაშწერი—გაითო ბერქიმანდრიტი; კრებულისეული (08r), იასსი (გვ. 369); დაშწერილია: 08r—07v, 08v, გვ. გვ. 310, 319, 320, 334, 349, 350, 354—356, 364, 375—377.

1. [გაითოზარქიმანდრიტი]. „ქრისტეანებრი სწავლა ანუ ჰეშმარიტი სიტყუა ღ[მრ]თისა, თავი ა. ჴ 1.—რომელსაცა შინა ცხად იქმნების: რაჲ არს სარწმუნოება და ანუ სადაჲთ ჴერ-არს აღმოვსება ცნობისა მისისა, რამეთუ თჳნიერ სარწმუნოებისა ვერ შესაძლებელ არს სათნო-ყოფად ღ[მრ]თისა"... გვ. 1—298.

შენიშვნა: 1. „ქრისტეანებრ სწავლას" უძღვის: ა. „მოკლე სწავლა, თუ ვითარ ჴერ-არს კითხვა სალმრთოსა წერილისა აწსაწინებელად თავისა თჳსისა.—1. ყოველითურთ საცრთხილე სათანადო არს, რათა არა აჴმენეს გულსა შინა თჳსსა საიდუმლოდ ვითარიმე ცრუ განლჳძება კითხვადი სალმრთოსა წერილისა..." (02r—06r).

ბ. „სახელითა მამისათა... ეიწყო წელსა 1788, თთჳსა ოქტომბერსა 6, კრებულსა, გაითოს ქრისტეანებრი სწავლა ანუ ჰეშმარიტი სიტყუა ღ[მრ]თისა, გამოკრებული სალმრთოსა წერილისაგან სასმრად ჭ[რ]თა მოძღუართა ანუ მჭადაგებელთა ჴკლესიისათა, მოკოფელებითა სხილასტიკერთა ღ[მრ]თსტყუელებითა ჰაზრთათა ყმათათჳს აღმოსაცენებელისა ჴკლესიერთა მოცემითა" (08r).

ტრთჳს: თავთა და პარაგრაფთა „პისკჳსი" (გვ. 299—305).

2. გაითოს „ქრისტეანებრი სწავლა" შედგება 11 თავისა და 136 პარაგრაფისაგან.

2. „სარკე, რომელსაცა შინა იხილავს ყრი ჰეშმარიტი ქრისტიანე ყოველისა მდგომარეობისა თანამდებობასა თჳსსა.—1). მიარაჟუ განთიადისა და მწუხრისა მსხუ[რ]პლი უ[რ]ღ[მრ]თესა მართლითა კრძალულებითა და სულთ იოკუ[ნ] დაყითის თანა... (ფსალ. 140,2)"... გვ. 306—309.

შენიშვნა ბ. უძღვის გაითოს მთითებები იმაზე, თუ სად და როდის დაიწერა აღწერილი ისარკე: „წელსა 1789, თჳსპრჳსა 18, კრებენჩყსა" (გვ. 306).

ბ. აქ წარმოდგენილია „ჰეშმარიტი ქრისტეანის მოვალეობანი, შემდგარი 24 შუბლისაგან;

გ. ამაზე ხასიათის „დარიცებანი" და „გაწვრთნებანი", ასევე მეტალებად დაყოფილი, მოცემულია შემდეგ თავებში:

1. „დრ[მრ]ა თჳს.—ყ[რ]თავე ჟამი, და ჟამი ყ[რ]ა ცასა ჰეშ[რ]ე. ჟამი შობად და, ჟამი სიკუდილად. ჟამი დანერგუად და ჟამი ირეთუნებად დანერგულისა... (ეკლ. 3. 1. 2)..." გვ. 311—313.

2. „ჰეშმარიტი სარკე კაცისა. რომელსაცა შინა ცხადად იხილავს ნაშიერსა კრებასა კაცისასა, პრჭა ვიეთნაჲ მიმართ, რომელნიცა ესრეთ თჳთა, თჳსთა, ვითარცდა მართალ არიან... (ლუკა 18,9), გვ. 314—318.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

3. „თჳს აღსარებისა ცოდუათასა.—უკეთუ აწინდელსა სიცოცხლეთა აღუიარებთ ცოდუათა ჩუენთა და ვინაითგან მათთჳს, მაშინ წინდითა სუნდისითა გარდეცილებით მეორედ სიფუთად... (თქრობირი)...“ გვ. 318.

3. „ლიტურგია წმიდისა[ჲ] მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა.—ღრ, ღრ ჩნი, რომელმან ზეცისა პური საზრდელად ყრისა სოფლისა, უფალი ჩნი იესუ ქრისტე მოავლინე მაცხოვრად და მჴსნელად...“ გვ. 321—333.

4. [კურთხეუანიდან]. „წესი დადგინებისა ზედა წიგნის მჳთხუჱლისა და მგალობელისასა.—ჴელდასხმული იგი მოიყუანების ორთა იპოდიაკონთა მიერ საშუალ ეკლესიისა და ჰყოფს სამსა თაყუანისცემასა აღმოსავალეთ...“ გვ. 335—336.

შენიშვნა: გარდა ამისა, კჲ არის შემდეგი თავები იმავე წიგნიდან:

ბ. „წესი იპოდიაკონისა ჴელდასხმისა.—შემდგომად სტიხირის შემოსისა წიგნის მკითხველთაჲსა, ორთავეენ იპოდიაკონნი მღებელ-მთავარსა ორარსა, და იგი ჯუარისა გამომსახუელი, შემოარტყმენ ჴელდასხმადსა...“ გვ. 337.

ბ. „წესი ჴელდასხმისა ზედა დიაკონისასა.—შემდგომად თქმისა ამისა: «და იეუნენ წუალობანი დიდისაჲ», მოიყუანენ ორნი იპოდიაკონნი ჴელდასხმადს წინაშე აღსავლის კარისა...“ გვ. 338—340.

გ. „წესი ჴელდასხმისა ზედა ხუცისასა.—ოდესაც სრულ იქმნების „რომელი ჴერხნებითი“, მოიყუანენ ჴელდასხმადი პრესბიტერი ანუ სხუათა დიაკონთა მიერ სამეუფოს კარით წმიდისა ტრაპეზისადმი „წინაშე მღებელ-მთავრისა...“ გვ. 341—343.

5. [თეოლოგიურ-ფილოსოფიური მსჯელობანი]. „თ. 11. ვითარმედ შეჩჩნი ღმერთმან კაცი მსურველად კეთილმსახურებისა და სიბრძნისა, ცხად არს საზოგადოსა ძალით თანჳსმობისა კაცობრივთა გულართასა, ვითარმედ კეთილმსახურება ანუ სარწმუნოება სათნადო არს შეწყნარებად...“ გვ. 344—346.

6. [ბასეთიე მსჯელობა სულისა და ხორცის ბრძოლის შესახებ] „თ. 12. ორი ბრძოლა სულისა და ჴორცისა და ორთავე მტერთათჳს და კუალად სათნოება არა მისთჳს ოდენ წადნად სათნადო არს,..“ გვ. 246—348.

7. [ცნობები ეკლესიათა ავების შესახებ] „დროსა დეკნუელობისასა აწერებდიან ეკლესიათა სასაფლაოთა ზედა ანუ განწირულთა ქუაბთა და უდაბნოთა, ვითარცა შორად ქალაქთაგან და უფროსად სამარხთა ზედა მოწამეთასა...“ გვ. 351—353.

8. [ცნობები (ამონაწერები) რომაელ იმპერატორთა ცხოვრების შესახებ, ძველ ფილოსოფოსთა გამონაქუამები და სხუა]. „ანტრიანე კეისარი იტყოდა: ესრეთ ვიმეცუებ ჰრომსა ზედა, რათა ყრი ნივთი იყოს საზოგადო და არა საკუთრად ჩემდა...“ გვ. 357—363.

შენიშვნა: ამ თავის ბოლოს გაითს არქიმანდრიტი შენიშნავს: „ესენი გამოეწერე ერეკლეს ისტორიის წერაკითხვისაგან აღებულსთათჳს, წელსა 1789, იანვარის 15. გაითს“ (გვ. 361).

9. [სიტყუანი ეკატერინოსლავისა და სხუ. არხიეპისკოპოსის ამბროსისა გრიგორ ალექსანდრეს ძე პოტიომკინის მიმართ].

„უგანათლებულესო კნიაზო! თუმცა კეთილმოქმედება არს სული ყრდ უზესთაესისა სოფლისა და ყოველად უზესთაესობა არს შესაბამი მისისა პატივისა, გარნა ვინათგან არს იგი ქუეყანასა ზედა...“ გვ. 366—371.

შენიშვნა: 1. სულ სამი სიტყუა, რომელთაც უძღუის თავდებულები: „სიტყუანი მისის უგანათლებულესობისა კნიაზ გრიგორი ალექსანდრიის პოტიომკინ თავრიისა, მაღალ მბრძანებელისა ეუღლისა, ღენაროლ-ფერმარშალისა სხუათა და სხუათა ორდენთა კავალერისადმი.

პირველი დროსა მას ზედა დადგომისა ლაერისა გჳრგჳნისასა ეკლესიისა შინა ამაღლებისა უფლისა მონასტერსა შინა გ-ლსა.

მეორე — ოდესცა ტფილდეს ესე დიდი ღუმანდ იმპერატორის ჯახასი ეკატერინოსდაის და შაჳი ხლეთა მეფდართასა.

მასცე ეკლესიასა და მონასტერსა შინა თქმულნი უწმიდესისა მშართებელისა სინოდის წერილსა აოხიეპისკოპოსისა ეკატერინოსლავისა და ბერძნისა ტაჳრიისა და მოლდოვლახიისა ეპისკოპოსის ადგილის მეუნესისა ამბრისის მიერ. იანვრის 15. ფეზერჳალს 15, წელსა 1790. იასს". (გჳ. 365).

2. სიტყჳები თარგმნილია გაითხ არქიმანდრიტის მიერ. პირველი— „ითარგმნა ქართულსრ მასცე [1790] წელსა, და თთჳესა იანვრისა 30 დღესა იასს, ა[რქიმანდრიტი] გ[აითს] (გჳ. 367). მეორე—„თარგმნა მასცე წელსა და მასცე თთჳესა, იასს, ა. გ." (გჳ. 369; მეცხე სიტყჳის ასეთი შინაწერი არა აქჳს).

10. „მოგზაურობა წმიდათა შინა ადგილთა... იერუსალიმს კნიაზის ნიკოლა რადზივილისი წელსა 1582. — ადგილსა მას ზედა, სადაცა იდგა ჯუარი უფლისა, გეორგიანთა ოცდათორმეტი კანდელი, როშელთაგანნი ხუთნი ოდენ ანთიან..." გჳ. 371.

11. [ამონაწერები]. „დიმიტრი როსტოველისაჲ ჩეტი მინეი, აგვისტოს 15. — შემდგომად ამაღლებისა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა ცათა შინა, შეკრებულ რა იყუნენ მოწაფენი ადონად მარიამითურთ..." გჳ. 372—374.

12. [მოკლე ისტორია მაჰმადისა]. — „მახმედ იშუა წელსა ჳ. კ. 570, მაისს 5. დარჩა მცირე ობოლი..." გჳ. 378—379.

შენიშვნა: 1. ზედა ყდის ც-ხე მოთავსებულია მინაწერები ლათინურად, იმავე ხელითა და მელნით კვედით წერია: „Из книг царевича Мириана Грузинского".

2. ხელნაწერს დასმული აქვს რვაკუთხა ბეჭედი, რომლის შუაში მოთავსებულია ინიციალები: ბ. ბ ჳ. ხ, რაც ნიშნავს: ბიბლიოთეკა პეტერბურგის ქართველ სტუდენტთა.

ბეჭედი აქ და სხვა ხელნაწერებზეც მერიათია დაბეჭდილი, აღნიშნული ინიციალები მაინც იცოდნენ.

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკ. თაყაიშვილს (იხ. „Описание". ტ. I, გჳ. 278—282).

(30) 30

ქართლის ცხოვრება (მარიამისეული). 1632—1646

470 ფ. (932 გჳ.) 32,5×23; ქაღალდი; ტყავდაკრული ბის მორეცხული ყდა (ყდაზე ამოტვიფრულია ჯვრის გამოსახულება კვირცხლ ბეჭედ. შესრულებული წიგნი ორნამენტებით; ნაცლული, ხელნაწერი შეიცავს 59 რეცენზს, პირველს—ასლია 1 ფურცელი, დანარჩენისაგან კი დარჩენილია ერთი ფურცლის ფრაგმენტი. თორმეტ რეცენზს, ტიტულის ხელით, გაკეთებული აქვს ანბანური სათაკაო (ა—იბ), რომელიც შეცდომაღარ გრძელდება. მოგვიანებით (XIX ს.) რეცენზები ვიღაცას ალერიცხვის სისხტერი ანბანით; მხედრული (სხვადასხვა ხელით. სათაურები სინგურით); გადაწერი წიგნის ზოგიერთ ფურცელ აფორმებს პირველი და ბოლო ფურცლის სტრიქონის შესაბამისი ასოების ზედმეტად ახიდვით ან ჩანახატებით და მათი ბოლოების დახუჭვებით; 1633—1646 წწ. (იხ. კ. გ ო რ გ ო ლ ი ა, ახალი ქართლის ცხოვრება, 1954, გჳ. 115 დაწვრილებით — მარიამ დედოფალი ქართლის მეფის როსტომის მეუღლე; ამ ხელნაწერის ფურცლები სხვადასხვა ბეკრინშეიანია. ბმილია ვეფრჳენის გამოსახულება, და ლექსი წერაში, ქმრის მიმართებული სამყოფოსი, იწერებოდა ვეფრჳენი ვარსკულავებით და მასზე მობმული ნახვარმთვარით (ფ.ფ. 464, 468, 468, 469), არის, აგრეთვე, ერთ ფურცელში სამი სხვადასხვა ზომის ნახვარმთვარე (ფ. 455).

„ქართლის ცხოვრების" ამ (მარიამისეულ) ნუსხაში მოთავსებულია შემდეგი თხზულებები:

1. [ა პ ო კ რ ი ფ უ ლ ი მ ო თ ხ რ ო ბ ა ნ ი]. „თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა ე ფ რ ჳ ე ნ ი ს ი, თარგმანი დაბადებისათჳს ცისა და ქუეყანისა და ადამისათჳს, ვითარ მისცუალეს გუამი მისი და დამარხეს გოლგოთას, და ცუალე-

ბა ნათესავთა, ვითარ ეპოვეთ ნათესაობა ქრისტესი ჴორცითა, ვითარცა წერილ არს სახარებასა ლუკას თავსა, და ადამისითგან ყოველთა მამათა ვიდრე ქრისტესამდე უფლისა და ღ~თისა ჩუენისა პირველად. ხოლო ესე თარგმანი (!) წმიდამან მამამან ჩუენმან ეფრემ, შობა მამათა-მთავართა ადამისიდგან ვიდრე ქრისტესამდე მაცხოვრისა და ღ~თისა, გ. მ.—იყო დღესა პირველსა, რომელ არს თავი ყოველთა დღეთა—კვირიაკე, რაჟამს დაბადა ღმერთმან ცა და ქუეყანა და ყოველი რა არს მას შინა...“ 1r—52r.

მთავრდება: „... და არა ეწყოდებოდა მონასტრები, არამედ და შენებად და პატიოსნებად, ვინაცა ამას ცხად ყოფს ევსევი“.

2. [ლეონტი მროველი]. ა. „სახელითა მამისათა... ვიწყო მითხრობად ცხორებასა ქართუელთა მეფეთასა და პირველთა გაგებანთა მამათა და ნათესავთა.—პირველად ვაბსენოთ ესე, რამეთუ სომეხთა და ქართუელთა, რანთა და მოვაკნელთა, ჰერთა და ლეკთა და მეგრელთა ამათ თჳსთა ერთი იყო მამა, სახელით თარგმაოს (!). ესე თარგმაოს (!) იყო ძე თარაზისი, ძისწული იაფეთისი...“ 52r—100r.

მთავრდება: „... და ჰმამაღლად იწყო ქადაგებად ქრისტეს სჯულისა ჴუშმარიტისა მის ქრისტეს ღ~თისა ჩუენისა“.

ბ. მისივე. „მოკცევა მირიან მეფისა და მისთანა ყოველისა ქაროლისა, წმიდისა და ნეტარისა დედისა ჩუენისა ნინო მოციქულისა.—პირველად უკუე ვაბსენოთ ცხორება წმიდისა და ნეტარისა დედისა ჩუენისა და ყოველისა ქართლისა განმანათლებელისა ნინო მოციქულისა, რომელი ესე, თჳთ მანვე ნეტარმან მოგჳთხრა ჴამაი აღსრულებისა მისისასა...“ 100r—151r.

მთავრდება: „... ხოლო მირდატ წარიყუანეს ბაღდადს და მუნ მოკუდა“.

3. [ჯუანშერი]. „ცხოვრება ვახტანგ გორგასლისა მეფისა მშობელთა და შემდგომად თჳთ მის დიდისა და ღ~თის მსახურისა მეფისა, რომელი უმეტესად სხუათა განთქმულად გამოჩნდა ყოველთა მეფეთა ქართასათა.—ვითარ-იგი შეიპყრეს ქართუელთა მეფე მრდატ სპარსთა წყობასა შინა, წარიყუანეს ბაღდადს და მუნ მოკუდა. დაიპყრეს ქართლი სპარსთა...“ 151r—220v.

მთავრდება: „... და ესხნეს არჩილს ძენი ორნი: ჯუმბერ და იოვანე, ასულნი ოთხნი: გორანდუხტ, მარიამ, მირანდუხტ და შუშან.

4. [ლეონტი მროველი]. „წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა არჩილისი, რომელი-ესე იყო მეფე ქართუელთა.—და ვითარ გარდაჴდეს ამას შინა წელწუედნი ორმეოცდაათნი, კუალად მოვიდა ჰიქუამ, ძე მოაჰმადისი, მოაოხრა და შემუსრა ყოველი შენებული ქართლისა და მიმართა წესულად კახეთად, რათამცა მოაოჴრა, ყოელითურთ უმჯიღრო ყო. და იყო შიში დიდი მეფეთა და მთავართა და ყოელისა ერისა...“ 220v—223v.

მთავრდება: „... და წინამდებარემან ჴამან უწყებად მოსცეს გორებასა მათსა ღ~თივ განპრძნობილსა“.

> შენიშვნა: ამ თავს წამძღვარებული აქვს შემდეგი ცნობა: „არჩილის წამება და მეფეთა ცხორება და ნინოს ქართლის მოქცევა [აღწერა] ლეონტი მროველმან. დედასა ასეთსი ეწერა“.

5. [მატიანე ქართლისა]. „შემდგომად ამისსა, რაჟამს-იგი აღესრულა წმიდა მოწამე არჩილ, დარჩეს შვილნი მისნი იოვანე და ჯუანბერ(!)

წარვიდა იოვანე ეგრისად და წარიტანნა ღ̃თისა (!) დედა და ორნი დანი მათნი, ხოლო ჯუანშერ და ორნი დანი მისნი დაშთეს ქუეყანასა ჭაოლისასა და კახეთისასა..." 223v—260v.

მთავრდება: „...აღიღო ქალაქი კარისა, ციხე-ქუეყანა, და სიმაგრენი ვანანდისა და კარმიფორასიანი და იოტანა თურქუნი (!) მის ქუეყნისანი".

6. „ცხორება მეფეთ-მეფისა [დავითისი]. — შემდგომად მოვიდა სულტანი მალიქშა, მოადგა სამშვილდესა და წაღო, და ივანე ძე ლიპარიტისი ტყუე ყო და მოაყრია სომხითი და წარვიდა..." 260v—288r.

მთავრდება: „... რამეთუ ნამდვილ მუნ არს ბუნება, რომელსა არა აქუს მწუხარება და სიმდიდრე, რომელსა არა აქუს სიგლახაკე და სიხარული, რომელსა გაჭართეს ურვად მეუფება, რომელისა არა არს აღსასრული და მუნ არს ცხორება, რომელსა არა შეიმლურეს სიკუდილი".

7. „სუმბატ დავითის ძე: „ცხორება და უწყება ბაგრატიონთა ჩუენ ქართველთა მეფეთასა, თუ სადათ მოაწიენეს ამას ქუეყანასა იგინი ანუ რომლით ღამითგან უპყრიეს მათ მეფობა ქართლისა, რომელი აღწერა სუმბატ ძემან დავითისმან. — ადამ შვა სეთ, სეთ შვა ენოს, ენოს შვა კაინან, კაინან შვა მალელ, მალელ შვა იარედ, იარედ შვა ენოქ, ენოქ შვა მათუსალა..." 288r—300v.

მთავრდება: ...დაწყნარებულ და მყუდრო იყუნენ და ითა მიუთხრეს პატივი ძესა თჳისსა ბაგრატს მეფესა წესისაებრ სახელისა".

8. [თამარის პირველი ისტორიკოსი, ისტორიანი დაბაზმანი შარავანდედთანი]. „რომელმან წყლისა მოაბადნი რიტორთა სძლე. ყოველთა ენა უტყუ-მეტყუელ ჰყო ანგელოზთა მთავრისა, აწცა განმარტე ენა-ბრგუნვილი ჴსტორთა (!) და აზმათა მეტყუელებისა შინა შარავანდედისა. — ვინათგან მოსე, მხილველი ღ̃თისა და წინასწარ მეცნი ყოფადთა, ეურჩა განმგზავნასა ისრაელთამდე. მათდა მომლები ენამძიმობისა..." 301r—365v.

მთავრდება: „... დაითა თქუა: ზესთა განდიდეს მით რჩმული ჴორცსა ჴამს მათ/და აქებელისებრ ძალით მჳარობელად ვეთსა (?) ჴამს ის დიდება ღ̃თისა".

9. [გამთაგმწერელი]. „ამას სანატრელსა სიცოცხლეშიგან დაედგა გეორგენი ძეს მათსა გიორგის, რომელსა ლაშორიც უწოდა. იყო წლისა ათცამეტისა რაჟამს დაიდგა გეორგენი მეფობისა და მეფეშან თამარ მიუღლცა მეფობა, ხოლო რაჟამს მი[ი]ცვალა თამარ, იყო თანა ლაშა ათორმეტისა წლისა..." 366r—470v.

წყდება: „... სთხოვა შვილი, რათა მეფე ყოს. მაშინ მცირე იყო გიორგი, დგება მოსცეს და წარმოგზავნეს ურდოსა... ჩოფანისა თანა წარ... შეკრბონ მეფობასა..."

ანდერძები: 1. „ცოდვილს დედოფალს მარიამს დღეგრძელობით ღმერთმან შუენდოს ცოდვანი მისნი, ამინ" (52r; მსგავსი ანდერძები მოთავსებულია: 55v, 68v, 90r, 94r, 100r, 118v, 120r, 365v, 372v).

2. „ღმერთო და წმიდაო ღ̃თისშობელო, ორსავე ცხორებას შინა მისსა დაიცევ ქართლისა დედოფალი მარიამ, რომელსა ბრძანებით აღწერა ცხორება ქართლისა. ღმერთმან აცუროხოს, ამინ" (129v; მსგავსი ანდერძები— 151v, 288r).

3. „ღმერთო, წარმართე დედოფალთ-დედოფალი მარიამ და ცოდვანი მისნი შუენდეგნ. ღმერთო, შეიწყალე მწერალი ამისი გიორგი" (142v).

4. „დმერთო, დაიცევ ორსავე ცხოვრებასა შინა დედოფალი დედოფალი მარიამ და მე შინა პირობაშ ოტია, რომელსა ბრძანებით იწერება წიდა ესე წყობა“ (405v; შიგასი ანდერძები—400r, 469v).

შინაწერები: 1. ტექსტთან დაკავშირებული მითითებანი (შინაწერები): 53r, 77r, 95r, 136v, 173v, 193r, 204v, 204r, 211v, 216v, 245v, 317r, 350v.

2. „ცრუთან სთვეოსთან ჩემი დღე სიწარათ დამალეენა, არც მომალა, არც დამარინა, არც სული დამალეენა“ (27r).

3. „ბრძანებაო სატუნესაო, შეიწყალე ყოველად ცოდეილი მოსაჲ შინა ჯოჯოხეთსა საბრინვი, სახელისათჳს შენისა ყოველთაგან მოძულებული, ჩაჲგ წელსა, ტეილისი, ე დღი, პარასკეჳ“ (338r).

ამავე ხასიათის შინაწერები: 343r, 359r-v 379v, 434r, 442r.

4. „სიყრმისა ჭელით წერილი სიბრუს ნაჴით სადა რა. რომანოზ ცოდეილი (360r).

5. „სახელი ღთისაჲ მაღლისა მე დიდებითა მიქია,
აჭა ჯორცითა ვაჴიდეს, სულითა ვმონებ იქია,
ჩემ[ზ]ედა შემწედ ამყოფოს, წმიდა გაბრიელ მიქია,
და მძლეარსა არ მიმცეს ბოროტსა, არა მტანჯველდეს იქია“ (300v).

შენიშვნა: 1. ქართლის ცხოვრების მარიამისეული ნუსხა პირველად ცნობილი გახდა 1884 წელს დ. ბაქრაძის ხელ[ნაწერ]ის მიხედვით („იერია“, 1884 წ. № VI—VIII; ეს ტექსტის „საქართველოს ისტორიის“ გამოცემის წინასიტყვაობა). იგი პირველი ნუსხაა, რომელთაც ჩვენს საისტორიო მეცნიერებამ გაიცნო ვახტანგ VI-ის წინადრონდელი ძველი „ქართლის ცხოვრების“ ტექსტი (მეორე იყო 1913 წელს აღმოჩენილი „ანასეული ნუსხა“, მესამე—1923 წელს აღმოჩენილი „ჭყონდიდელისეული ნუსხა“, მეოთხე—1942 წელს ხმარებაში შემოსული „მარბადისეული ნუსხა“).

2. ეს ხელნაწერი ხელით ჩვონია ვახტანგ VI-ს ყარ კიდევ ბატონიშვილობის დროს; ამას მოწმობს მისი ხელით კიდეზე მიწერილი შემდეგი სიტყვები: „ქ. ვ[ა. ყოფილა დაბადებული შემოქმედო, რომელი მისცეს ფისკით და თაყვანისმცემელთა შენთა სიმალულსა და სიკეთეს.

აწც გეუდრები უბდო და ტკბილი შინა ესე შენი შებე[ა]ლელი ცოდეითა ბატონიშვილი ვახტანგ, რათა მოიცილონო ანგელოზი წყინდა შენი გასაწ-მდ[ვ]ელად ცოდვათა ჩემთა შესაწყობელათ, ცოდვათა ჩემთა, უფალო, უფალო ჩემო! ირენ უწყი სუე ღთი შენსა გარეშე, და შენითდვე, ძღიერო, ცოდვანი ჩემნი მრავალნი ქაეთოყვარებისა შენისათჳს. ეიცა შენდობა გვიბძანოთა, ღთმან თქუენც შეგიწყნაროს“ (359 r-v; ამ მინაწერის პასპალეებს ა-ცეტობა).

3. მარიამისეული ნუსხა აღწერილია იქვე, თაყაიშვილის მიერ („Описание“ II, 27—114, 1906 წ.) და მის მიერვეა გამოცემული (ქართლის ცხოვრება, მარიამ დედოფლის ვარიანტი, გამოცემული იქვე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, თბილისი 1906 წ. გვ. 993).

4. მარიამისეული ნუსხა იმით არის საყურადღებო, რომ: ა. იგი შეიცავს „ქართლის ცხოვრების“ ფრაგმენტ ტექსტს, ვახტანგ VI-ის წინადრონდელს, ბ. მისი შეტანილია თამარის ისტორია „ისტორიანი და ახბანი მარადგანდგომანი“, რომელიც არ მოიპოვებოდა მანამდე ცნობილ არც ერთ ნუსხაში (შეადარეთ ის აღმოჩნდა მარბადისეულ ნუსხაშიც), გ. მარიამისეულში შეიძლ, ავრეთვე, სუმბატ დავითის ძის „ცხოვრება და ღუწება ბაგრატიონთა“, რომელიც „ქართლის ცხოვრების“ მანამდე ცნობილ ნუსხებში ასე მთლიანად და ცალკე თხზულების სახით არ არის პოპოვებული (შეიდეგში იგი ამავე სახით, აღმოჩნდა მარბადისეულ ნუსხაშიც).

5. მარიამისეული „ქართლის ცხოვრება“ სდედოფლად დავით შემდგომ გამოცემებს: ა. ცხოვრება და ღუწება ბაგრატიონთა... რომელი აღწერა სუმბატ ძემან დავითისამან (სანი ისტორიული ქრონიკა, განთქმული ვ ქ ე თ ი ნ ე ბ ი ლ ი ს მიერ, თბილისი, 1892, გვ. 41—79). 1949 წელს იქვე, თაყაიშვილმა ხელახლა გამოსცა იგივე ტექსტი გამოკვლევითა და ტაბულებით სუმბატ დავითის ძის ქრონიკა ტაო-კლარჯოლის ბაგრატიონთა შესახებ, თბილისი, 1949, გვ. 94.

ბ. ისტორიანი და ახბანი შარავანდედთანი (ცდა ტექსტის აღდგენისა), აკად. კ ორ ნ ე ლ ი კ ე კ ე ლ ი ძ ი ს რედაქციით და გამოცემული, თბილისი, 1941.

გ. ქართლის ცხოვრება, ტომი I, გამოცემული ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს მიერ, თბილისი, 1955; ტომი II, თბილისი 1959.

(31) 31

ქილილა და დამანა. 1717—1721

189 ფ.: 31×20: ქაღალდი; მუყაოს ყდა (ტყავის დახიანებული ყდა ამჟამად შეცვლილია. ხელნაწერი ახლად რესტავრირებულია. ქაღალდად არეული ფურცლები მეორედ დაკაწვის დროს გასწორებულია). მხედრული: დასაბატავად თავისუფალი ადგილები თუმცა არ არის დატოვებული, მაგრამ არავითარს მათზე მითითებანი: «დასაბატავი». [1717—1721 წწ.]: სულხან-საბა ორბელიანის ავტოგრაფი. ხელნაწერი სახლთუხუცესის ზურაბ წერეთლის თაკახიდანაა.

«ქილილა და დამანა». „ამას უკან ამ შემოკრებულს არაკებს რომ საქებარის სიტყვებით შეთხზნილა და მითივე მოიაზრის და ისიტყვის. — ვიწყვეთ პირველი არაკი იგავთა, თუალ-მარგალიტთა მეგობრეთა და სიტყვა-ჭელოვნებათა გამომჩხრეკელთა და უცხოთა არაკებთათოის პირის ამღებთა და საკვირველთა შემჭევრებითა თქმულთა შემაწყობელთა. ამა ამბისა თავი ჰაი, ჰაი ასე მოართათვი, ქებულისა და გამონჩინის კაბადონთა დასაწყისი უცხოთ რამ შეუწყვიათ, რომე პირველსა ჟამთა და დროთა ჩინეთისა ქუეყანათა ერთი მეფე ყოფილა, როჳე მისი ბედ-სვიანობა და მისისა სახელ-დიდობის ჴმა ყოელთა ადგილთა განფენილ იყო...“ 4v—186v.

შენიშვნა: 1. უძველის: ა. „წ ე ს ა ვ ა ლ ი ი, „დასაწყისი პირველი წიგნისა ამის შესაწერად თქმული ბოძისა ანჯარი სოლილა. —სრული სიბრძნე ამისად შესწავლებულად საფუძველად დაუე, და ყოველთა წიგნებთა შინა მთქმელისა საბერი დიდად უსაბრალოებია. სიბრძნეთა იგავთა მიერ სწავლისა აღმატებათა ქილილა დამანას წიგნია...“ (2r—4r).

ბ. „ა ნ დ ე რ ძ ი ს ულხან-ს ა ბ ა ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი ს ა. — ეს წიგნი ქირმანსა და ისპაანს შეჰიოგებაში მყოფსა და უსაქმო მზრუნავს გონების ურჩის წამლად მოეშვა, ქართველთა მეფე ვახტანგს სპარსულისაგან ქართულად ეთარგმნია...“ (4v—5r).

გ. [ქართა საძიებელი]. — „ა. ქარი რიდი ორგნა და მიწუმაბელისაგან;

ბ ქარი, ავის მოქმედის მისაგებელისა და ბოლო მათი...“ (5v, საძიებელი სულ 14 (იდ) ქარს შეიცავს).

2. შესავლის დასასრულს სულხან-საბა აღნიშნავს: „ანდერძი ვახტანგ მეფისა აქ უნდა დაიწეროს“ (4v). ასეთივე მითითება აქვს მას საკუთარი ანდერძის შემდგომაც: „აქ ბატონის ანდერძი უნდა დაიწეროს“ (5v). ამ წესებიდან ვახტანგ VI ანდერძი არ მოიპოვება.

3. ხელნაწერის კიდეებზე გატანილია საბას მიერ ზოგიერთი სიტყვის განმარტება.

4. საბას ქილილა და დამანა სარწმუნოებრივი თვალსაზრისითაც „ვახტანგისაა». ერთგან კიდეზე იგი წერს: „სადაც რჯულის წინააღმდეგად ჩნდა, ცოტა რამ ჴალხი ყავარ“ (25r).

5. ქილილა და დამანას ეს წესსა გამოცემებული აქვს მის პირველ გამომცემელს ი ლ. ჭ ყ ო ნ ი ა ს (ქილილა და დამანა, იგივე ჰყონიის რედაქციით, 1886). ხელნაწერის წიგნით და ბოლოში არის ცენზორის დიმიტრი ბაქრაძის წარწერა: „Дозволено цензурою, Тифлис, 14 октября, 1874 года. И. д. цензора Дм. Бакрадзе“, (186v), ეს ხელნაწერი საფუძვლად დაედო მეორე გამოცემასაც (იხ. ქილილა და დამანა ა ლ. ბ ა რ ა თ ი ნ ი ს და პ. ი ნ ჯ ი ა ს რედაქციით, 1949 წ.). ეს ხელნაწერი ალბუ-

რიელი და შესწავლილი აქვს ალ. ბარამიძეს (იხ. ალ. ბარამიძე, ნარკვევები, ტ. I, 1949, გვ. 237—358).

6. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს, იხ. „Описание", ტ. I, გვ. 285—287.

მინაწერები: 1. „რადგან აქამდე მოვიდა ეს ჩემი სიტყვა კიდევა, | ისრომს გასრულება სიტყვისა, ვირე დღე წამყვდომოს" (186v, სიბას ხელით).

2. საცავ ფურცელზე მოთავსებულია რვა სტროფიანი ლექსი, რომელიც ხელმოწერილია: „ო'ა გრიგოლ წერეთელი". პროფ. ექვ. თაყაიშვილს თავის აღწერილობაში ამ ლექსის ბჭოლიდ უკანასკნელი სტროფი აქვს დაბეჭდილი. იგი იწყება ასე:

„არამცა დასცდე საქმესა მეფთალთა მოცთენებითა,
მაინი ნათქვამი ბრაკია, ვეის ბეჭების თნებითა..." (1r-v).

3. იმერეთის მეფის [...] წერილის ნიშნეში კრისტანეპოლის პატრიარქთან. — „ყოველად ეწმინდესსა და უსაზატრელესსა მეუღესა, ახალსა რომისა, კოსტან[ინ]ოპოლისა და ყოველისა სოფლისა პატრიაქსა. ზენათა განგვებითა ღირსებისათვის განწმენდილს, წინაო გაპორჭეულსა დიდსა მწყემსსა და ყ'დ ნეტარსა და ყ'დ ბრწყინვალეს უფალს, უფალს მეფე იმერეთის ქრისტეს მიერსა შენსა ყვესავით მწყემს-მთავრობასა ცოდეთა მოტეგების თანად, განათლების და კეთრთხევის მოცემის და ლოცვითურთ წმიდით შენით კელთა საკუთრითგან სნის მოუენას, პირველ მნათობთა მზისა მხნებრთა კელთა შენთა წუენწირავეთ თაყუანის-ცემასა და შეერდომით ვითხოვთ ამბორის-ყოფის ღირსებასა"... (186v. იგივე ტექსტი მეორდება ამავე გვერდზე).

4. ხელისა და სხვა ამადმყოფობათა წამლობანი.—

„ქათმის ჭინი წაისვი გელზე, ბაბა დაიკარ, გადიხურე.
ქათამნი საამელი ჩაყარე, იორთქლე..." (186v—187r).

5. გრიგოლ წერეთლის (სახლთუხუცესის ხელაბის ძის) მინაწერი: „ყოე სა წელს სვიმონის ჩემი ძმის წიგნი მოვიღე კუთხის[ს], იულისის კვ-სა. კაცი ვიმეი, გავგზანე ტრაპიზონთი გახსარა, მივე ქირით ორასი მარჩილი.

ამავე იულისშიდ გადვხანე ბარბარე სიმონოვიჩის ფეხლებს" (188r. ბარბარე გრიგოლის ძმის... ცოლია).

6. „ჩყთ-სა წელს, ივნისტოში წაეიდა იეროსალიმის ეკლიცი ყვარის მამა ევანგელიქტე პრიმიანდრიტი იერუსალემს იმერეთით, ამას გაყვა ეპისკოპოსი გიორგი იქით" (188r).

7. 188r-ზე მოცემულია კრიპტოგრამული მინაწერი. კვლევით, იმავე ხელით ნაწერი. შემდეგი ლექსი იკითხება:

„ერთი ყაება ვიბილე, ხარისა უხარესია,
გზა გაველე, სხვანი მომიხვა ხედიხედ უარესია,
უძნელესი და უკეთ, თან გაყვა ბევთა წუხესა,
და ესოდენ ჭირსა ვინ გასძლებს, დიდი თუ უმცირესია.
მე მოკვარშე გამწირა, დამპატიჟა უყურნებელად.
ძველი პირობა გატეხა, ვნებულმა მან სავნებელად".

8. „ეს კილ[ილ]ა დამპანას წიგნი სამეფოდ მთავრის ლეონ დადიანის მეუღლის, ხელან წერეთლის და თამარ დადიანის ასულ[ი]ს მართალი არის" (188v).

9. „პიიცვალა მიტროპოლიტი ჯუმათის მაქსიმე ნიკარაძე კეთილს[ს] ჩყი-სა წელს, სექდებრის ია-სა" (189r).

10. „მიიცვალა წინამძღვარი სიხსტრისა არხიმანდრიტი დავით იოსელიანი ჩყზ წელს" (189r).

11. „საქართველოს სარდლის იოანე ორბელიანის მეუღლე ანასტასია მიიცვალა ჩყთ-სა წელს, სექდემბერშიდ" (189r).

12. „მიიცვალა საქართველოს მეფის გიორგის ძე დავით პეტრეწერეს ჩყიი წელს" (189r).

13. ამავე პერიოდის (1810—1819 წწ.) მინაწერი (ხელნაწერის დაბეჭდვის დასრულება) მოიპოვება 01r-ზეც.

(32) 32

ქილილა და დამანა. 1810

273 ფ. (გვ. 546); 35×21: ლურჯი ქაღალდი; შეწყვეტილ ტყავდადაკრული ტეიფრული ხის ყდა; მცირედ დახიანებული (2 ფურცელი ამოვარდნილია და გაცვეთილი, ყდა ყუაში დახეულია); მთელფურცლიანი (სათაურები, შაირთა და ტაეპთა დასაწყისი სიტყვები სინგურით); ტექსტში დასახატავად თავისუფალი ადგილებია დატოვებული: 1810 წ. (გვ. 543); გადაწერი — სპარიონ ია... ოვი (გვ. 543); დამკვეთი — იოანე ათხახი (გვ. 543); გვ. გვ. 545—546 დაეწერილია. ეს ნუსხა კ. შ. წ კ. გ. სახელმწიფოსათვის შეუწირავს ილია ჭავჭავაძეს (01ir).

«ქილილა და დამანა». „ვიწყებთ პირველი არაკი. — იგავთა თვალმარგალიტთა მებაზრეთა და სიტყუა-ჴელოვნებათა გამომჭრელთა და უცხოთა არაკებთათვის პირის აძრებთა და საკირველთა შემქერებითა თქმულთა შემაწყობელთა. ამა ამბისა თავი ჰაი, ჰაი, ასე, მოურთავთ, ქებულისა და გამოჩენილის კაბადონთა დასაწყისი უცხოთ რამ შეუწყვიათ. რომელსა პირველთა ღამთა და დროთა ჩინეთისა ქუყანათა ერთი მეფე ყოფილა, რომე მისი ბედ-სვიანობა და მისისა სახელ-დიდობის ჴმა ყოველთა ადგილთა განფენილიყო...“ გვ. გვ. 12—543.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. „შესავალი“. „დასაწყისი პირველი წიგნისა ამის, შესავალად თქმული, პრძნისა ამვარი სოლიასა. — სრული სიბრძნე ამისად შემსგავსებელად სიფიცხელად დაეცა, და ყოველთა წიგნებთა შინა მოკრძალისა სახელი დიდად უსაზელოებენი...“ (გვ. 1—8).

ბ. ანდრეძი სულხან-საბა ორბელიანისა,—

„ეს წიგნი ქართაზის, ისპაჰის შეჯორებაში მყოფსა და უსაქმო მზრუნავს გონების ურვის წამლად მოგზუშაკა მეფეს ვახტანგს ქართველთასა, სპარსულისაგან ქართულად ეთარგმნინა...“ გვ. 9—11).

გ. [ქართა საძიებელი] (გვ. 12).

2. ვახტანგ VI ანდერძი ამ ნუსხაში არ არის. მის ჩასაწერად ადგილია დატოვებული და აღნიშნულია: „აქ ბატონის ანდერძი უნდა დაიწეროს“ (გვ. 11).

3. კიდევებზე გატანილია ხელიერთი სიტყვის ახსნა, იგი მომდინარეობს საბას ლექსიკონიდან (შდ. S-31).

4. ეს ნუსხა იმეორებს საბას ლექსიკონს (შდ. S-31).

5. ხელნაწერი აღწერილი აქვს პროფ. ე. თაყაიშვილს. იხ. დასახელებული აღწერილობა გვ. 288.

ანდერძი: „აღიწერა წიგნი ესე ქილილა [და] დამანასი თავადის ა ფ ხ ა ზ ი ს ი ო ა ნე სთვის.

აღწერი წიგნისა ამის: ს ვ ი რ ი დ ო ნ ი ა... ოვი. სრულ იქმნა სულდგმის თუდაცხოას, წელსა ჩყი, ქ-ს ჳ ჳ ე“ (გვ. 543).

მინაწერი: „წიგნი ესე ქილილა და დამანა (!) თუმცა ჴელთნოდა თავადს იოანე ათხახოსა, ხოლო ახლა ჴელთნის, წილში რგებითა, თავადს დ ი მ ი ტ რ ი ი ვ ა ნ ე ს ძ ს ა ფ ხ ა ზ ო ს, ჩყმე-ს წელსა, იანვრის კ-ს დღესა“ (გვ. 544).

(33) 33

ქილილა და დამანა. XVIII

01+404 ფ.; 30×20; ქაღალდი: ყვითელ ტყავდადაკრული ტეიფრული მუყაოს ყდა; ნაკლული (ნაკლული ადგილების ალსაფენად შიგა და შიგ ჩაკინძული თავისუფალი ფურცლები, ეროი ხათგანი შესწორებულია (ფ. 22). სქელი კი არა. ბოლოშიაც დანაკლისი სხვა ხელითაა დართული, მაგრამ არა სრულად); კალიგრაფიული მხედრული (სათაურები, შაირთა და აბზაცთა დასაწყისები სინგურით); XVIII საუკუნის I ნახევარი. ხელნაწერი შესდგენილი პეტერბურგის ქართველ სტუდენტთა ბიბლიოთეკის კუთვნილებას.

[ქილილა და დამანა]. „ვიწყებთ პირველი არაკი იგავთა თვალმარგალიტთა მებაზრეთა და სიტყუა-ჴელოვნებათა გამომჭრელთა და უცხო-

თა არაკებთათვის პირის ამღებთა და საკვირველთა შემჭევრებითა თქუენთა შემაწყობელთა. ამა ამბის თავი ჰაი, ჰაი, ასრე მოურთაეთ, ქებულისა და გამოჩენილის კაბადონთა დასაწყისი ფურცელი უცხოთ რამ შეუწყვიათ. რომელსა პირველთა ჟამთა და დროთა ჩინეთისა ქვეყანათა ერთი მეფე ყოფილა...“ 11v—404r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. „კარი პირველი კილოა დამანასი, სპარსულისაგან ქართულად ნათარგმანები მეფის ვახტანგისაგან. —

მეც ვიგვეე სპარსთა ზღაპრისა თარგმანებისა მგებართა,
არავინ მიშვებს გარეგან მათთა და ჴინა მე ბართა... (1r).

ბ. „დასაწყისი პირველი წიგნისა ამის, შესავლად თქმული ბრძნისა ანვარი ხოილისა. — სრული სიბრძნე ამისად შემცავსებულად საფუძვლად დაუც და ყოველთა წიგნებთა შინა მთქმელისა სახელი დიდად უსახელებია...“ (1r—9v).

ვ. „ანდერძი დიდა ბერსა შინა მყოფისა მეფის ვახტანგისა. — ჟამსა მას პატიოსნისა და ამაღლებულისა დედათ-მწყრობისა, თვითმპყრობელისა და ღ-თივ გვირგვინოსნის მეფეთა-მეფისა თამარისა, ესე წიგნი ეთარგმნათ, რომელი ცხოვრებასა ქართლისასაც წერილ არს...“ (9r—11r).

დ. [ქართა საძებელი] (11r-v).

ერთგული: „მეფის ვახტანგის ნაბძანები. —
კულავ ბიშეს ისევ ისპაანს, დამორა ეს შეფსრულები,
მამცეს პატივი მრავალი, ეგ, თუ დავაბი სულები!..“ (403r—404r.)

ამ ლექსის V სტროფის შემდეგ ნათქვამია: „ვით წინა ლექსი არენს, მე დამორჩა გაულექსავი და სულხან გალექსა ყაფლანიშვილმან, რომელი ბოლოდ მონაზონ ჰქნეს და ეწოდა საბა. რასა ლექსს ამთხზე მანი ფუნის, მეფისა არის“.

2. აჭარ არის სულხან-საბა ორბელიანის ანდერძი. თვით ვახტანგია — შესავალს მოსდევს. დანაკლისის აღმდგენელს ეს მხედველობიდან გაუვლია და ახლად დაწყია ვახტანგის ანდერძის წერა, მაგრამ შეუწყვეტია სიტყვებზე: „ანდერძი დიდა ჰირსა შინა“...

3. კიდევაზე გატანილია ზოგიერთი სიტყვის განმარტება, რაც მომდინარეობს საბას ავტოგრაფიდან (S—31-დან).

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ტქე. თაყაიშვილს, იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 289—290.

შენაწერები: ა. „სადაც სჯულის წინააღმდგომად ჩნდა, ცოტა-რამ ჩალხი ვკარ“ (53r. ტექსტის ხელით. გადმოსულია საბას ავტოგრაფული ნუსხიდან).

ბ. „ვიგია და მისი ძე არს ესე“ (01r. სახელი ვიგია მეორეჯერაცაა განმეორებული).

გ. Спательство Димитрий Туманов“ (01r).

დ. „ეს ქილილა დიმიტრი მდივანსა [თუმანიშვილის?], ეინც ეს მაიპაროს, ღმერთი გაეწყრეს“ (01v).

ე. „იოსებ დაიბადა ქალაქს ჩარიამობისთვის ით, გასულს ხუთშაბ[ა]თს, შეადღისას, ქ-ს უძლდ“ (01v).

ვ. „იოსებ მონა ყოელსა, ვგვირთა შენ ყუბათისა,
სარწმენებითა სომხისა, ყმა მყოლე (?) მეფობისა,
ამცამად ითსამეტისა გეორგი, ოჩაკლის ძისა „(1r. იოსებიც თუმანიშვილი უნ„ და იყოს, გეორგი XIII-ის მდივანი).

(34) 34

ქილილა და დამანა. 1829

285 ფ.; 33,5×21; ქაღალდი; ხის ტყავგადაკრული ტეხტრული ყდა; თავსაკლული (აკლია რვეული ა, და გ რვეულს ორი ფურცელი ფ. ფ. 13—14-ს შორის); ხელნაწერს აქვს რედელებრივი აღრიცხვა ძველი (37-ლზ) და ახალი—ფურცლობლივი; მხედრული (სათაურები და დასაწყისი სიტყვები სინუროთი), დასაბამიდან ტექსტში დატოვებულია თავისუფალი ადგილები; 1829 წ. (284v); გადამწერი—სფირადოვ ბიაკეი (284v); დაუწერელია 1v—2v და 285r-v; ხელნაწერი ხაჭარია ჭაჭინძისეულია.

[ქილილა და დამანა]. „ეიწყეეით პირველი არაკი იგავთა თუალმარგალიტთა მემაზრეთა და სიტყუა ქელოვნებათა გამომარჩეველთა და უცხოთა არაკებთაოთჳს პირის აძღებთა და საკჳრველითა შემკერვებითა თქმულთა შემაწყობელთა...“ 3v—284r.

შენაშენი: 1. უძღვის [ანდერძი სულხან-საბა ორბელიანისა] 3r-v.

ერთგანი ა. „მეფის ვახტანგის] ნაბრძანები ლექსები.—

კუდაც მიხმეს იხვე ისპასს, დამრჩა ეს შეუსრულები,
მომცეს პატივი მრავალი, ვა თუ დავაბი სულები...“ (284r-v).

ამ ლექსის ბოლოს ვახტანგის შენაშენის განსვეებული რედაქციაა მოცემული (შდრ. S-33-ს):

„ეით წინა ლექსი აჩუნ, მე დაბრჩა გაუსრულები და სულხან-საბამ გალექსა, ორბელის ძემან:

დიდის ცდით ჩემგან ნაღუაწნი, თუცა გაველით გულები,
გული, ნუ ზრუნავ მტერისა მოგონებულსა ნებასა,
ნეთუ სხვა კარი განგელის, მით მორჩე ძმესა სნებასა“.

ბ. „ეს ბოლოს ლექსი ყმაწვილს ვისმე უთქუამს.—

დაყლიფოთ თავლი ლალები და მალალატი მალები,
გული ავიყოთ სულგილით, ყელივილით დანამალები,
სულ შემოვკლიფოთ შაილნ და მაცნი ლექსთა ძალები
და კაცბლათ მოვინადიროთ ბოლო კალაპნი ქალები“ (284v).

2. იხ. ე. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა, გვ. გვ. 290—291.

ანდერძი: „სრულ ექნა იელისის ე-სა დღესა სფირადოვს ბიაკეისაჯან, ჩყკ-სა წელსა“ (284v).

(35) 35

კრებული. 1787

144 ფ.; 33,5×22,5; ქაღალდი (სხვადასხვა); მუყაოს დაზიანებული ყდა; დეფექტური (დიდი რაოდენობითაა ამოხეული ფურცლები. დასაწყისში რამდენიმე, ბოლოში—23, შიგადაშიც კი—9. მაგ.: ფ. ფ. 42-ის, 48-ის, 49-ის და 82-ის შემდეგ); კრებული დაწერილია ქარაგულსა და რუსულ ენებზე სხვადასხვა ხელით; შეკინძულია შემდეგ; ფ. ფ. 1—23 და 83—144 წარმოადგენს გაიოზ არქიმანდრიტის ავტოგრაფს, ფ. ფ. 24—82 დაწერილია რუსული, ორი სხვადასხვა, XVIII საუკუნის კანცელარიული, კალიგრაფიული ხელით; რუსული ტექსტის ჭვირნიშანი 1784-ს აჩვენებს; გაიოზ არქიმანდრიტის ნაწილი დაწერილია 1787 წ. (83r); ადგილი—კრემენჩუკი (83r).

1. «Гаіозъ архімандритъ, Картлскія грамматіка» (რუსულ ენაზე). — „...Означающия мужескій родъ имена подлежат сему правилу.

Женский мудрствованіе — мудробити, напр. დედა деда — мать; და да — сестра; ცოლი цоли — жена и все имена та[к]же естественно означающия суть женского рода...“ 1r—23v.

შენიშვნა: ყდას შიგნიდან რუსული ტექსტის ხელით აწერია: „Карталинская грамматика“.

2. «О некоторых в особлявостя (!) мнениях Алкорана» 24r—40v.

შენიშვნა: ამ სტატიას სათაურს ხელით, გაითხის ხელით, აწერია „Подарил сам автор архиепископ Амвросий Екатеринославский“

3. «Исповедание веры армянских церквей» 41r—82v.

4. „პროკატეილის ანუ წინათმოწოდება სწავლასა ზედა საკათაკმეველოსა, წმიდათა შორის მამისა ჩ̃ნისა კირილე იერუსალიმის არხიეპისკოპოსისა. ახალ განათლებადთა მდგომარეობა და ნეტარება. — ა. სუნნელება უკუე ნეტარებისა არს თქუმ̃ნ შორის ჰი, განათლებადნო! გონიერსა უკუე ყუავილსა ჰკრებთ შეთხზჳსათჳს ზეციურთა გჳგჳნთასა...“

წყდება: „.. კაცობრიეთა მეფეთა უზიარებელ აქუსთ სახელი მეფობასა თჳსისა კაცთადმი; ხოლო იესუ ქრისტემან, ძემან ღ̃ისამან, ინება ქრისტეანად წოდება“...

შენიშვნა: 1. ამ ნაკლული სტატიიდან დარჩენილია 7 „სწავლა საკათაკმეველო განათლებადთათჳს, ქადაგებული იერუსალიმს შინა“.

2. იგი თარგმნილი უნდა იყოს გაითზ არქიმანდრიტისაგან. დასაწყისში მას გაითხის ხელით წარწერილი აქვს: „ეწერა წელსა 20, წელსა ჩ̃ჟჱ, კრებენრუს, გაითს“ (83r).

3. ხელნაწერი ალწერილი აქვს ეკ. თაყაიშვილს. იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 282—285.

(36) 36

გაბაშვილი ტიმოთე, მიმოსლვა. XIX

46 ფ.; 31×19; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.].

„მთავწმინდისა და წმინდისა იერუსალიმისა მიმოხილვა ტიმოთე მთავარ-ეპისკოპოზისაგან.

მიზეზი მოგზაურობისა და წარსული საქართველოჲთ. — მარადის საჴურაოდ და საწადად დაეიდევ თუალითა გონებისა ჩემისათა უღირსად ცხოვრებულისა ამის თავისა ჩემისათჳს ლტოლვა, ეინაიმე და რათა ტკჳრთ-მძიმეობა ბრალეულებათა ჩემთა სამარად-ხსენებად მომეიდოდეს, ამისთჳს ეისწრაფდი მწირობად...“ 2r—45r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: „შესავალი. — სამარადისოდ ნებსით ჩემდა იყო, თუ არასაზღვო იყოს ზენაჲსთჳს მორფუა სიტყვათა, და კეალად დახსნილობითა და უდებად ცხოვრებულთაგან არაშესამზადებელ არს დიდების მოყვარებით მოსწრაფება საღ̃თოთა რათმე...“ 1r-v.

2. თავდებელი: „წმიდისა მთავარეპისკოპოსის ტიმოთჱს მოგზაურობა“ (01r).

3. ხელნაწერს თავსა და ბოლოში დასნეული აქვს პეტერბურგის ქართველ სტუდენტთა ბიბლიოთეკის ბეჭედი.

4. ყდაზე ბეჭდურად. ოქროს ასოებით წარწერილია: „Путешествіи грузинскаго первосвещеннаго"

5. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ბქე. თაყაიშვილს (იხ. „Описание", ტ. I, გვ. 292—294), იხ. აგრეთვე „მიმოსული", ტფილისი გამოკვლევით, ლეჭხიკონთითა და სასიგბლებით გამოსცა ელ. მეტრეველმა. 1956, გვ. 069—070.

(37) 37

ჩხეიძე სეხნია, ორბელიანი პაპუნა, ქართლის ცხოვრება, 1846

158 ფ.; 33.5×21; ქაღალდი; მუყაოს ყდა (ტყავის ტიფურული ყურთი); მხედრული; 1846 წ. (158r); გადამწერი — გიორგი სამეგრელო (158r); დამკვეთი—ფარნაოზ ბატონიშვილი (158r); პეტერბურგი (158r).

1. [სეხნია ჩხეიძე]. „ქართლის ცხოვრება. ძლიერებითა ღვთისათა ეიწყე ცხოვრება მეფეთა, მსმენელთათჳს არა უნდომითა ანბითა, უცხოთა ქუყანათა, არა მარტივად ქართლისა ჩვენისა, ჩემის თუალით ნახული და ზოგიერთი მნახველთაგან სმენითა. — იყო მეფე ესე სახელ-დიდებული, სვე ამაღლებული, კელწიფობითა სფადარი, ამილბარობითა სპასპეტი. ლაშქარ-ცხოვრებითა ხე აღმატებული ოთხთავე კიდეთა ქუყანისათა... ...

იყო მეფე ესე ძირისაგან იესესა და თესლისაგან დავითისა აღმოცენებული, სოლომონისა ნაყოფისა შესადარებელი, ბაგრატოვანად წოდებული ვახტანგ, სპარსთა ენითა შანაჰოზ წოდებული, თჳთ მდიდარი, განძრიელებული, უხეი და მოწყალე..." 1r—33r.

წყებაბ: „... ამაე ქ'ესა [უკ — 427], მარტისა, ინდოეთზედ გემპარკუა ამაე ყაენსა და დამორჩილდა ინდოეთის ხემწიფე და მოართვა მრავალი. დასასრული სეხნია ჩხეიძის ისტორიისა".

2. «პაპუნა ორბელიანი, ქართლის ცხოვრება» — «ქ'ესა უკ», ხოლო აქეთ თვესა იელისსა მოიშველა ერისთავან შანშემ ჯარი ლეკისა. პირველ მიუხდნენ ხაშის ციხესა და შემოადგნენ, აიღეს ციხე და აიკლეს ციხე და საქონელი იავარ ჰყვეს..." 34r—158r,

დამთავრებულია: „... დაუხვდა მეფე ერეკლე ლეკის ჯარსა. ამოსწყვიტეს ლეკნი, წაართვეს ნაშოვარი. წამოვიდა კიდეც დაღისტნიდამ ქვევითი და ცხენოსანი ლეკის ჯარი და აიცხო ზემო ქართლი ლეკის ჯარითა. აოხრებდნენ და მიჰქონდათ ურიცხეი ტყვე და საქონელი".

შენიშვნა: 1. პაპუნა ორბელიანი თავის ისტორიას ასეთი შესავლით იწყებს: „წინადგან, ვიდრე აჰმოსდე აღწერილ იყო ანბავნი ესე ქართლისანი, აღმწერის ამისა ჩხეიძეს [! ჩხეიძე] სეხნიასგან, და ვეღარ აღეწერა შენდგომად ანბავნი და მოამეცადინეყო. მე, პაპუნა ორბელიანმა, ხელეჰკვე პირველად, რათა არა დაეიწყებული იქმნას ესე ვითარნი ანბავნი, და მეორედ — შემდგომნი ჩუენნი მოახსენებდნენ ოდეს ჭამისა ვითარებასა და ჭეეულებათა, რომელიცა კნინცა და რაოდეს ყოფილ არიან, ესეცითარნი იწროებანი ქართლისანი, და ძალიადნი ცვლილებანი მპერობისაგან (!) გაგზგებულობანი ქუეყანისა ჩუენისათანი მწარედნი და ანიად მოხრებანი; და თჳით თჳალითა ჩემითა როგორცა მიზახამს და როგორცაცა სხუანი ანბავნი მოემეთხრნეს სარწმენოთა კაცთაგან, და ესენი არა უდებ ვსჭვე ბელ-ჰყოფად ამის გამო ძალისა ჩემისა, რათა მოზარდულნი ქართუელნი განეკრძალნენ ქუეყანათა თჳისთა სიმტკიცისათჳის, ვინათგან ეხლოდნენ ჭირნი და იწროებანი დაეწუებოდეს თუ ვისაგან და ვითა, რომლისა მიზეზითა იქმნეს ესე ყოფილნი" (34r).

2. თავფურცელი: „ქართლის ცხოვრება სეხნია ჩხეიძისა და პაატა ორბელიანისა".

ანდერძი: „სრულ იქმნა ძალითა ღვთისათა წიგნი ესე—მცირედი ქართლის ცხოვრება—ხელითა გიორგი სამგელურელისათა, რომელი გთხოვთ უმდაბლესად პატრონსანთა მცთომელთა, უკეთუ ნაწერსა ამასა შინა ცდომილება რამე იხილოთ, ნუ მწყვით, ვინაიდგან წიგნისა ამის დედანსა შინა ესრეთ ეწერა, ვითარცა მე აღმოწერია. სრულ იქმნა წელსა 1846-სა, თუესა ნოემბრისა, რაცხვით მეათორმეტესა დღესა, პეტრებურგსა შინა.

ღმერთთან მშვიდობით, სიცოცხლით, დღეგრძელობით და მრავალჯამიერთ ამბორის წიგნი ესე საქართველოს მეფის ირაკლის ძეს ფარნაოზს" (158r).

შენიშვნა:

ა. ხელნაწერს თავსა და ბოლოში უნის პეტერბურგის ქართველ სტუდენტთა ბიბლიოთეკის ბეჭედი.

ბ. ტექსტი გამოცემული აქვს პროფ. დ. ჩუბინაშვილს. იხ. ქართლის ცხოვრება. ტ. II, 1854, პეტერბურგი, გვ. 307—474.

გ. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ს, იხ. „Описание", ტ. II, გვ. 684—686.

(3Ე) 38

ყარამანიანი. XIX

295 ფ.: 34×21; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტეიფრული ხის ყდა; დაშლილი; თავნაკლული (აკლია ერთი ფურცელი); ხელნაწერს აქვს ძველი, ანბანური ჯვეროპულიტი ალრიცხვა; მეფრთული (სათურება სინგურითა); თავკაშმფლობანი (ყოველი ქარის დასაწყისში მოპირფარე წითელი მელნით შესრულებული ყვავილოვანი ორნამენტი); XIX ს. (ჰვირნიშანი 1824); გადაწერილი—მისაც დავითის ძე ჩხეიძე (295v); დამკვეთი — თაფია გიორგის ძე ჩოლოყაშვილი (295v); სოფ. სართიჭალა (295v).

[ყარამანიანი] ... „უწყეთ, ვითა ჩაჴოვარდი მე თქუენს ჴელში. მე თქუენ არა გეგვარ და აჴ თქუენს სამყოფელი რაჲ ეარო. როგორც იყო თავის საქმე გამოიკითხა, რომ კაცთა ნათესაჲი იყო და დღეცა მოპარეით მიეყვანათ..." 1r—291v.

შენიშვნა: 1. ყარამანიანი შედგება ექვსი კარისაგან.

2. ტექსტის ბოლოს მოიპოვება ამ ხელნაწერის დედნის გადამწერის ანდერძი: „ესეც იცოდეთ, რომ იტყჳან: ამისა შემდგომად რამდენიმე კარი ყარამანიანი კიდევ იყოს, მაგრამ ვგონებ, რომ საქართველოში ამის მეტი არ იყო, თორე ამის შოვნასაც ვეცდებოდი: და არც ამას გარდა შემდგომის ყარამანის ამბაჲი ზეპირათაც ალარა გამიგონია რა, და ამაზედ ფერო გული დავაჯერე. ან დაკარგულა ალბათ არაბ^ში და, ან ამის მთარგმნელს ამაზედ მეტი არ უთარგმნია. მწერალი ამისი დიაჩოჲი იოსებ სულთანოჲანი" (291v).

3. ტექსტის ბოლოში დართული აქვს სხვა დედნიდან გადმოწერილი „ხოსროვნიშისაგან მწყეის სიკუდილის ამბავი". — „ჴ. ხოსროჲ შიშა შეიტყო, რომ ეს გულჩინ არისო, იმ წამ თავს შეება შემოეყარა, დაატრიალა და რაში იმისკენ მიჭუსლა..." (292r—295r).

ამის შესაბამ გადაწერი სულთანოჲანი წერს „ესრეთ იცოდეთ ყოველთა მკითხველთა ამის წიგნისათა, რომ რომელიც ამ ფურცელს უკან წერილი ხოსროვ შიშისაგან მწყეის სიკუდილ^ის ამბავი არის, სანდო ადგილია, იქაჲა სწერია სხუა, მაგრამ ამ წიგნის პოვნაში და გამოძიებაში რომ ეჯაფა. მეორე დედანიც ვიშოვე იმავ მოთხრობისა. პირველ ნაწილს დედანში წერილი თავის ადგილს დაეწერე. მართალია, ის მცირე მოთხრობაა და ე^ფერო გაჩერებულებული. მაგრამ ახლით არ არიან განყოფილნი. ერთი ახლი აქვსთ, და, მკითხველნო, თუ განცდილნი, ის წაიკითხეთ, თუ განცდილნი—ესე..." (292r).

ანდერძი: „მებრძანა მე, ამათის ბრწყინვალების თაჳადის თ ა დ ი ა გ ი ო რ გ ი[ს]ძის ჩ ო ლ ო ყ ა შ ი ს ა გ ან ამ ყარამანიანის გარდმოწერა, და მეც ვიშრომე და

ეროვნული ბიბლიოთეკა

გარდმოვსწერე დიაჩენის იოსებ სულხანოვიჩის დაწერილის დედნიდამ სრულიად: მე, სართისკალის მცხოვრებელმა იოსებ დავითის ძემ ჩხეიძემ მარტის კზ-სა დღესა" (295v).

მინაწერი: „ხელნაწერთა ეროვნული ბიბლიოთეკის" (1r).

შენიშვნა: 2. ეს ნუსხა აღწერილი აქვს გქე. თაყაიშვილს, იხ. „Описание", ტ. II, გვ. 610—611.

(39) 39

ანტონ I, კატეხიზმო. 1772

122 ფ.: 19,7×16; ქაღალდი; ტყავდაკრული მუყაოს ყდა: მზედრული (სათურნი სინგრით); 1772 წ. (122v); გადმწერი—ტრიფილე ხუცეს-მონახონი(122v); ასტრახანი (122v); დაუწერელია 3r-v, 107v.

„წიგნი კატეხიზმოს, ანუ მოწოდება, რომელიცა თანა არს ქრისტეანეთა კეთილმსახურთა აღსარებად და შეწყნარებად, რომლისა შორის სიმოღიონ აღიხსნების 123 შინა კითხუსა მიგებითა, ქმნილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყ~ისა ზემოისა საქართუელოსი.— **კითხუა:** რაჲ არს სათნადო ქრისტეანისა მიმართ, რათა ჰრწმენეს? **მიგება:** სიმოღიონ, რომელი არს აოორეტი ტაეპი, ქმნილი მეორისაგან ჴსოფლიოჲსა კრებისა..." 5r—107v.

შენიშვნა: ტრ.ვის: 1. თაეფრცელი „სადიდებელად ცხოველსმყოფელისა თანაარსისა და განცოფელისა სამებისა, მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ზემოისა საქართუელოჲსა, დავითიან ბაგრატოვანისა წიგნი კატეხიზმოს, რომელ არს მოწოდება თქუთა მოწაფეთა ქუეშარიტისა მამართ სარწმენოებისა და საქმისა, რომელიცა სათანადოსა ქრისტეანეთსა აღმოჩინებითა ღ~ისმეტყუელებითათა და ფილოსოფოსობითითა იაყრობს შორის კითხუა-მიგებითად დროსა ცქუითლმსახურებისა და უმაღლესისა ი ე ა კ ლ ი შეორისა ბერძის ყ~ისა საჭართუელოსასა და მამათ-მთავრობისა თჳსისასა ყ~თა ქართუელთა ხედა, წელსა დასაბამითგან სოფლისა ჸ~ზ, განჴორციელებითგან სიტყჳსა ღ~ისა—ჩ~ჲ, თთეჳსა, მესამესა, რიცხუსა კ" (2r-v).

2. „წიგნი ანბანელება ანუ წინასიტყუაობა წიგნისა კატეხიზმოსისა,—

არ მოწყინდების თქუენთანა საუბარი,
ჲ ქართუელნო, სიბრძნის შემყუარებელნო,
აღტებილება მაქუს ნიჭიდ თქუენდა მომართ,
შრომად, უბნობად, წერად, მეშაირობად..." (4r-v).

ერთეული: „პინაკს-სიტყუაობა ჩუენ მიერ ქმნილისა წიგნისა კატეხისმოსისა, რომლისა შორის სიმოღიონ აღიხსნების 123 კითხუა-მიგებათა შინა, ქართულსა ალეგორიტასა ზედა" (109r—122v).

ამდროინ: „აღსწერე ხუცეს-მონახონმან ტრიფილე ქალაქსა ასტრახანს, წელსა 1772, ნოემბერს 26" (122v).

(40) 40

კრებული. 1816

118 ფ.: 20,5×16; ლურჯი ქაღალდი; მუყაოს ყდა: მზედრული (სპილასბეი ხელით) 1816 წ. (117r); დაუწერელია ფ. ფ. 38—40,118.

1. „მისის იმპერატორებითის დიდებულების საზოგადო რეღლამენტი ანუ კანონისდება, რომლისაებრცა სახელმწიფო კოლეღიანი, ეგრეთვე ყო-

ველნაცა მათ შესახვედრთა მათდამი კანცელარიათა და კანტორათა მსახურნი...“ 1r—29r.

შენიშვნა: ერთვის „რეესტრი საზოგადოჲსა რეულამენტისა“ (29v—31r).

2. „თარგმანი სამთა უქადაშთა, რომელნიცა წარმოდგინებულ არიან ზერცალთა ზედა ყოველთავე შინა სამსაჯულთა ადგილთა. — ჩვენ, პეტრე პირველი, იმპერატორი და თვითმპყრობელი სრულიად როსსიისა და სხუათა და სხუათა განვაცხადებთ: ვინაჲთგან არა რაჲმე ესრეთ განსაგებელად სახელმწიფოჲსა საჭირო არს...“ 32r—37v.

შენიშვნა: უძღვის: 1. „უბრალოჲ შორის გამოცდელისა და დარწმუნებულისა მართლმადიდებლობისათჳს კრისტიანებრისა...“ (41r).

2. „წინასწარ უწყება“ (42r—43r).

(41) 41

ანტონ I, კატოგორია სიმეტნე. 1767

120 ფ.; 21×15,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტექსტურული ხის ყდა, მოძველებული; მიდერული (სათაური მთავრული) დამკვეთი—ირაკლი II (3r); 1767 წ. (1v); დაუწერელია: 3v—4v, 94v—95v.

„ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დაჲთიბიანისა კატიღორიათა არისტოტელითთჲსა შეყუნებაჲ. § 1. — საჭირო ვიდრემე არს სიბრძნის მოყუარებისად მოწაფე-ქმნილთა ცნობაჲ, რაოდენ გუარობს ზედმიწევნილებაჲ კაცობრიჲსა...“ 5r—94r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. თავფურცელი: „სადიდებელად ცხოველსმყოფელისა თჳნაარსისა და განუყოფელისა სამებისა ანტონისგან არხიეპისკოპოსისა, დაჲთიან-ბაგრატოვანისა, ქმნილი ანუ თქმული წიგნი კატიღორიაჲ სიმეტნე, დაჰსჴილი მისგან ჴმასა ზედა არისტოტელესისა შედგომითაჲ მისითა, მაგრა სხეთაცა სხოლასტიკოსთა და ახალთა ფილოსოფოსთა განსახლურებათაგან და გარდამოცემათა მოღებული, ხოლო წინადადებული თჳსისა სხოლისა მოწაფეთათჳს დროსა ყოველად ბრწყინუალისა ჴელთიჭმასხურესისა და უმაღლესისა ი რ ა კ ლ ი მეორისა, წელსა ყოველსა ზემოსა საჭართულოჲსასა, ხოლო მამათ-მთავრობისა თჳსისასა წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7275, ქორციელითგან შობითგან სიტყჳსა ღ'ისა 1767, თთუესა მერუმსა, რიცხჳსა 9. დაწერა აპრილსა ჲგოსნისსა შინა სამეფოსა მისისა მეუობის უმაღლესობისასა“ 1r—v.

ბ. „წინასიტყუაობა წინამღებარისა წიგნისა ხუთ-ტაეპოვანთა სტიხით, ანუ დადებელთა ზედა ცხრა რიცხუთა ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დაჲთიანისა.—1. არ სილაღითმან კადრიმან გუათანდა ჩ'ნ ახლად ჴელყოფად ქუშეჰნელობანი ძუძლნი...“ 2r—3r.

2. ერთვის—„პინაკს-სიტყუაობაჲ ჩ'ნ მიერთა შეყუნებელებათა კატიღორიათა სიმეტნეთა და რომელთამე ჰსჴელთა ჩ'ნ მიერ ქართულსა აჲფაჲტასა ზედა...“ 96r—120v.

ანდერძი: „სრულ იქმნა, იყავნ სადიდებელად ღმჳნეელისა და უბიწოჲთ ზშობელისა მისისა, ამინ“ 120v.

შენაწერი: 1. ბერძნული—ზედა ყდის v-ზე; 2. „ამ წიგნში არის ასოცი ფურცელი. მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი] „პირველი საცავი უ-ის r. 3.“ ეს კატიღორია ტრიფილესია“. 121v.

(42) 42

მეტაფიზიკა. XVIII

145 ფ.; 21×15.7; ქაღალდი (მოლერჯო); ტყავგადაკრული ტეიფრული ხის ყდა. XVIII ს. (ქვერნიშანი: 1790); მხედრული (სათაურები მთავრულით); გადაწერილია — იოსტოს არხიდიაკონი (141v); დაწერილია მეორე სავავი ფურცლის r—v, 142r—145v;

«მეტაფიზიკა»: „თავი პირველი პირველთათჳს დასაბამთა კაცობრივისა ცნობისათჳ.—§ 9. ონტოლოლიასა თანა-აცს დადგინებად უპირველესნი დასაბამნი კაცობრივისა ცნობისანი...“ 4v—141v.

შენიშვნა: 1. უძღვის— ა. „ზედადგინებანი მეტაფიზიკისანი, წინასიტყუაობა...“ 1r—2v; ბ. „ზედადგინებანი ონტოლოლიისანი, წინასიტყუაობა...“ 3r—4r.

2. ერთვის — ა. ანტონ I-ის შენიშვნები სქოლიოებში; ბ. „იგავ. ჳ. ნეტარ არს კაცი, რომელმან პოვა სიბრძნე...“ (შდრ. A—1332 ხელნაწერს).

ანდერძი: „ალიწერა ცულისის მონის მისის უწმიდესაჲს არხიდიაკონის იოსტოსისგან, დიდება ღმერთსა ყოველსა მპყრობელსა აჳ და უცუნისამდე. ამინ.“ 141v (იქვე, ხელრთვით „იოსტოს“).

მიწაწერი: „ამ წიგნში არის ასორმოცდაერთი ფურცელი (141 ფ.). მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]“, ხელთ საცავი ფ-ის r.

(43) 43

სვიმონ ჯულფელი, დიალექტიკა. XVIII

79 ფ.; 21×16,5; ქაღალდი (მოლერჯო); ტყავგადაკრული ტეიფრული მუკაოს ყდა; თავ-ბოლოწაკლულები; მხედრული (სათაურები სინჯარით); XVIII ს. (ქვერნიშანი: 1796).

[სვიმონ ჯულფელი], «დიალექტიკა»—... „მარშაკუნი, რომელ არიან უპირუელესთაგანი, ითქჳიან ნათესაჲად და ესენითაცნი სახელნი: კაცსიან, საულიან, დავითიან, რომელ არიან მშობელთაგან, ითქჳიან ნათესაჲად...“ 1r—79v

წყვდება: „... ყოველი არს თანმოსახელისაებრ, ვითარ ქაჲაჩოვანი ცხენისად იყოს, რაითა იქმნებისა...“ (თავიდან: „განრეგზოშობისა საცთურთათჳს, თავი 7-ი)

შენიშვნა: ერთვის სქოლიოები ანტონის შენიშვნებითა და ხელმოწერით მიწაწერი: „№ 43, ამ წიგნში არის 79 ფურცელი. მ[ოსე]. ჯ[ანაშვილი].“ ზედა ყდის v.

(44) 44

ბაუმეისტერი, ფიზიკა XVIII

119 ფ.; 21,3×15.8; ქაღალდი (სხვადასხვა); ტყავგადაკრული ტეიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები მთავრულით); XVIII ს. (ქვერნიშანი: 1728). დაუწერელია: 1r—6v, 20v, 84v.

„შემოკლებული ფისიკა თეორეტიკებრი. შესავალი ანუ წინასიტყუაობაჲ. —§ 1. ფალოსოფია შეუნებითი, ანუ ფისიკა, არს ცნობა ბუნებითთა ნივთთა, ესე იგი ყოველსა მის, რაჲცაჲ არსებისაგან და თჳსებისა სხეულთასა ყოუად შესაძლებელ არს...“ 1r—119v

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შენიშვნა: ტექსტი კომენტირებულია ანტონ I-ის მიერ.
მინაწერი: „ამ წიგნში არის 119 ფურცელი. მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]“, 1 სიცარიელე ფურცელს ჩ.

(45) 45

მარკ ავრელი, საყოფაქცევო სჯა. XVIII

94 ფ.; 20,3×17,3; ქაღალდი (ლურჯი); ხის ყდა (ქსედა ტატებილი); დაზიანებული; XVIII ს. (ვეორნიშანი: 1798); მბეჭდური. დაუწერელია: 94ჩ.

[საყოფაქცევო სჯა], „თქმული მარკ ავრელიისა, რომის კეისრისა; წიგნი პირველი, § 1. — პაპისა ჩემისა ვერუსისგან ვისწავლე სიმდაბლე და უშურველობა...“ 1ჩ—93ჩ.

მინაწერები: 1. „ესრეთ ერისაგან ჩემისა მოიწია ჩემ ზედა ღსამართლობა ესე.
ესრეთ მწყინიერი იქნება, რომ არაოდეს
არ იქნას მოსული მათი საზღვარსა ამას ზეისა (!)
გარეშემოდგომითა, რომელ არს მუცელ ამისა მოწამებისა,
გარნა ბაკითა, არამედ იბრძანება შეამდგომელობითა ერისა მისისა-თა“ 94ჯ.

2. „შენ სჯაეროს ესრეთისა კაცსა ზედა, რომელმან თვით ააყროლა, ეითარცა თბამან, და კ'დ ამისთანა აქუს სუოვანდიანი პირი, რასთვის სჯაეროს მას ზედა? სტოიკეანი სნეული აქუს და ყელი არს მიხეთი.
იკ, რა საკვირველებს სიბრძნესა შინა და ქეღოვნებას უსაკუთრეს თვისისა, გონიერებითა ბუნოვნობს გულმოდგინებითითა უცილობელი ფიქრითა და დაუხარებელობითითა მცქაღინობითა. მოიღებს მიუწუთოველისა მისად არსებისა ქებასა და მისთვეს მოწყალებათა განაცუთნის და აღირჩევის ყოველსა სწაელსა. და სიბრძნესა შინა კმა არს ესრეთი, ვინა მის აქეთნისა ამისა წიგნისა. ეითარმედ ყოველივე სიბრძნე და გონიერება მისგან წარმოებს და აქუსი ესევითართა მოოფლიერთა მეცნიერთა, კაცნობითა სწორითა მის დამოკიდებულება აქუს გაუწყვეტელი ნეტარება, გულსმოდგინებითი მორბედობასა მისისა უცთილმორწუნეობის უცთილმსჯულობისაცა“ 94ჯ.

3. „ყოველი-იგი გულსმოდგინედ განიბილე, რაიცა თქუენდა შესაბამ იქმნების“ (ზემო1 სიცარიელე ფ-ის ჩ).

4. „ამ წიგნში არის 94 ფურცელი. მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]“, იქვე.

(46) 46

სამთვარიო და საეტლო. 1875

134 ფ.; 21×17; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; თავნაკლული; მბეჭდური (სათაურები სინგურით); 1875 წ. (134ჩ); გადაწერა — დათ. ამირეძე (ოპბელიანი მოურავი, 134ჩ); დაუწერელია: 6ვ—7ჩ, 28ვ, 132ვ-133 ვ, 134ვ.

[სამთვარიო და საეტლო]... „რეა ას ოცდა ცხრაჯერ ასი ათას და სამოცი ღაჯი, სიგანე მისი არს სამოცდა ცხრაჯერ ასი ათას ექუსას და ოთხმოცდა ათი ღაჯი, ქუეყანით იქიმდე არს ასოცდა თხუთმეტჯერ ასი ათას სამას და ორმოცდაათი ღაჯი, მრავალნი შეიცილებიან მთოვარის სიდიდეზე...“ 1ჩ—132ჩ.

შენიშვნა: 1. ტექსტში ჩართულია ნახატები. 2. სიგანეებთ ყურადღებას იპყრობს: „... რაც ითქა. ზემოთ დაგიწერია, მართლა არ შეიტყობის, თუ რომელს ქუეყანასა რომ ვართ, იმის სიმაღლისა და სიდაბლის ზომას არ შეიტყობთ, მაგრამ ეს წიგნი მართო საპართველოსი, კახეთისა, იმერეთისა და ოდიშისას შეგვე-

ტყობინებს. საქართველოს სიმაღლე სამოცდა თექვსმეტი მართობა არის, სიგანე ორმოცდა ოთხი მართობა და ორმოცი ნაწილი არის. კახეთის სიმაღლე სამოც და ათი მართობა არის. სიგანე მისი ოცდა თხუთმეტი მართობა და ოცდა თორმეტი ნაწილი. იმერეთის სიმაღლე ორმოცდა თერთმეტი მართობა არის. სიგანე ოც და რვა მართობა და თორმეტი ნაწილი. ოდიშის სიმაღლე სამოცდა თორმეტი მართობაა და ოცდაათი ნაწილი. სიგანე ორმოცდა ორი მართობა არის და ორმოცდა ხუთი ნაწილი, და ზემოთ წერილი კუთხებით ესენი ადელ შვიტყობით" 44r-v.

3. „ხაზღუდი სადგომებისა მართობებისა და ზემოწერი ცის კამარისა, რომელსაც ჰქვიან მუნაკიბურად ჰოლო და ამას აქეს მართობა თექვსმეტი; ვინც ამას სიხრძნით ისწარმოებს, მოიხმარებს საქართველოსაკენ, კახეთისკენ, იმერეთისკენ, ოდიშისკენ. ახორციშკენ და ციხილაბიშკენ." 45r – 50v.

ანდერძი: „ესე სიტყისაოთხსა წიგნი გადმოვწერე, მე, დავით იესეს ძემ ამირეჯიბმა, ორბელიანთ სარდლის თუალის მოხრაგმან, ქველის ხელნაწერის წიანისაგან, რომელიც იყო ამისი დედანი, სამას ექვსის წლისა ქორონიკონში ეუკდა ასე: ჩ'ქს სნზ. ამის დედანი ყოფილა გადმოწერილი ამ ქორონიკონის ანგარიშით ქრისტეს აქეთ ჩჳჲთ-სა. თუ რამ შეცდომით იყოს, შემინდვეთ. წელსა ჩყოე-სა იანვრის ი ა-სა დასრულდა" 134r.

შენაწერები: 1. „ამ წიგნში არის 268 გვერდი მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]" ზედა ყდის ▼

2. „ხოჯარის ამბავი აქლდა დედანს" 3v.

(47) 47

სტყუისგება სოკრატისა და არისტოტელისა. 1813

66 ფ.; 21×16.6; ქაღალდი (მოლურჯოს: ტყავგადაჭრული მუყაოს ყდა; მბეჭდავი: 1813 წ. (65v); გადამწერი — იოსებ მაღალიანი (65v); მთარგმნელი — ერასტი თურქისტანიშვილი (3r); ადგილი — მოსკოვი (ქუდა საცავი ფ-ის r). დაუწერელია: 4r—v, 43v—44v.

„მოკლედ სიტყუისგება სოკრატისა და არისტოტელისა, სწავლა პირველი, თარგმნილი რუსულისაგან ქართულად ერასტი თურქისტანიშვილისაგან. — კეთილი კაცის წესი არ არის, კაცს პირში კი აქებდე და უკან ზრახვიდეს..." 3r—65v.

ანდერძები: 1. „ესე წერილი სამეფოსა დიდსა სასაყდროსა ქალაქსა მოსკოვს გარდმოვწერე ბითარაშვილის ეოგიას წერილსა ზედა. თუ მეტ-ნაკლები ამაში მომიგიდა რამე, გთხოვთ წამკითხველნო წიგნი (!) ამის, შემინდოთ, თუ მეტ ნაკლები მომიგიდა რამე. კალენდის სეკრატარი (!) თავდი იოსებ მაღალიანი. კათათვის ის წელსა ჩყოგ" 65v.

2. „ესე წიგნი არის სწავლა კაცობათვის ყოველ სჯაჭონ, არისტოტელისა და სოკრატ ფილისობოფოსისაგან (!) თქმული დარიგება. ყოველა (!) დროს უნდა მოგონდეს ჰარი ხოკრატი. დაიწერა მოსკოვს წელსა ჩყოგ-სა თიბათვის ია-სა, იოსებ თუღაშვილი არის. ვინც ითხოვის ან მოიპაროს, მისი ხელი ალარ მოემათოს, ამისთვის — ეს ანდერძი; ვინც ითხოვის ან წაიღოს, ისევ პატრონს დაუბრუნოს" (ქუდა საცავი ფ-ის r).

შენაწერები: 1. „ამ წიგნში არის 64 ფურცელი, მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]" 1 საცავი ფ-ის r.

2. „1834-года тѣмяхтвавъ в... о..." ამავე ფ-ის v.

3. „Генварь, Февраль, Март, Апрель, Май, Июнь, Июль, Августъ, Сентябрь, Октябрь Ноябрь, Декабрь (რუსული თვეების სახელი არის ზემორე), იანვარი, თებერვალი, მარტი, აპრილი, მაისი, თიბათვე, კათათვე, მარიამობისთვე, ენკენობისთვე, ღვინობისთვე, გიორგობა, ქრისტიშობა (ქართული თვეების სახელი არი ზემორე); январь, тебербар, март, април, маис, тибатве, кататве, мариамобис тве, енкенис тве, гвинобис тве, гиоргоба, кристишоб (ესე სიტყვა ქართული, წერა რუსული არის)" 1r.

4. „და მე ვეგები მარად თქვენდამო ბეშმარიტის პატივის დებით, მდაბლით მოსამსახურე მონა იოსებ ტულაშვილი“ 2r.

5. „ესე სამეცნიერო წიგნი არის სხვა წიგნების სარკე, ჩასაბედავი ჰაზრთა. პირველი ფილოსოფოსებისაგან—პლატონი, სოკრატის და არისტოტელესი და დიაგონისაგან კეთილნი დარიგებანი, კაცის გონებისა გასაწმენდი გახლავსთ, თუ კი დაისწავლებენ. ღუბერკაის სულტანი იოსებ ტულაშვილისაგან, ვინ მონა ერთგულისა“ 2 v.

6. „ხართა პინაძის ბიბლიოტეკისა“ 3r.

(48) 48

მხითარ სებასტიელი, რიტორიკა. [1774]

148 ფ.; 17,5×10,5; ქაღალდი: ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მუდრული; [1774]—9r, დაუწერელია 2r, 3r-v.

„მხითარ სებასტიელი“. „თქუს სახლურისა სამჭევრმეთქუოსა და წვალებისა ნაწილთა მისთასა. თავი ა.—მჭევრმეთქუობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჴელოვნებათა საკეთილმეთქუო, ითქმის ხელოვნებად, რომლითა ეზიარების სხვათა ყოველთა ჴელოვნებათა, ითქმის საკეთილმეთქუოდ, რომლითა სხეაობს სხუათაგან ყოველთა ხელოვნებათა...“ 9v—145r.

შენიშვნა: ხუცური—1. თავფურცელი: „მხითარ ბრძნის მოძღურისა სომხთასა სებასტიელის ქმნილი წიგნი რიტორიკა სარგებლად ყრმათა სხოლის შინათა ქართულსა ხმასა ზედა, გარდმოღებული შორილი ანტონის მიერ ათხიპისკოპოზისა ყოველისა საქართუელოსა დაეითიან ბაგრატოვანისა, დროსა ჯუანთქმაზერესისა, ყოველად უბარწყინებელისა და უმაღლესისა მეფისა იერაკლი მეორისა ყოველისა საქართუელოსა, მამათ მთავრობისა ანტონისსა წელსა დასაბამითგან სოფლისა 3322—ხორციელად შობითგან სიტყუისა ღ“თისსა 1764, თთუესსა მეშუიდესა, რიცხუსა 10-სა“ 4r (გვერდზე): „ესე წუთია რიცხუთაბა არ ეხა მართალ“).

2. „წინასიტყუობა-ესისტოლე, მიწერილი ანტონის მიერ ათხიპისკოპოსისა ყოველისა საქართუელოსა დაეითიან ბაგრატოვანისა ირაკლის მიმართ მეფისა, ძისა თჳსისა, მეფისა ყოველისა საქართუელოსაჲსა დაეითიან ბაგრატოვანისა, ირაკლი დაეითიან ბაგრატოვანსა მეფესა ყოველისა საქართუელოსასა, ძესა მეფობის სიმაღლეს ჩჳს ყოველად სატრფიალოს ძმას — იესი სახიცადოშან ჩუენეულებამან, ვითარმედ ყოველნი უმაღლისანი მიმართებენ თავთა თჳსთათჳს, ვითარ-იგი ბრძანებს პსალმუნეი ბეენებითა...“ 4r—9r.

ერთი ს: „პინაქსი-სიტყუობა სარიტორიასა ჴელოვნებისა, ესე იგი სამჭევრმეთქუოსა...“ 146r—148r.

შენაწერები: 1. „ამ წიგნში არის ას ორმოცდა ხუთი ფურცელი (145 ფ.). მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]“, 1 სავადი ფ-ის r.

2. „ბაბარია ჰიპინძეში ხელნაწერი წიგნები. № 10, რიტორიკა“ 1r.

3. სია: „ბაბარია ჰიპინძე, ხელნაწერი წიგნები: 1. გეომეტრია, 2. ფილოსოფია, 3. მეტაფიზიკა. 4. კატეგორია, 5. რიტორიკა, 6. სახიარო, 7. რულამენტი. 8 ლექსები, 9. მოკმედება დღესასწაულთებით, 10. ხილთა ქება, 11. პატარა ლოცვანი, 12. სახრდონიო, 13 სახარება“ 1v.

3. „ფრიად კარგი არს, ჭეშმარიტი არის ეს მუსიკი“ 69r.

4. „ჩემო გრიგოლ! ხშირად მოიხსენებდე ბაგალითსა ამას. შ. გ. დ. მ“ 92v.

5. „ჩემო გრიგოლ! ეს საგალითო ფრიად წმენდილი არის და ერთგზის წარკეთხეთა მისითა ნე აქმაყოფილდეს თავსა შენსა, არამედ დაღეთქმეა შეიძლებელ იყოს, ჩანართსაც აღმოიღე იგი და განეშორებელად იმყარნე იგი ცხოველსა მეხსიერებასა შინა შენსა დასაცლად(!) შენდა მაჴარებათაგან გულისა მის სულიერისაცა. შ. გ. მ.“ 104v.

6. „გრიგოლ ჩემო! ამა ფრიად მშუენიერი მაგალითი, რომელიცა განარონებს გულისაო აღმოჩჩინებულთა თჳსთა მრავალთაგან ბაროტთა დ. მ.“ 106v.

7. „Мой Григорий, часто читай эти примеры“, 106v—107r.

8. „განსრულდა დიდება და ქება სასარგებლოდ ყოველთა მოსწავლეთა, აწინ“ 148v.

(49) 49

კრებული. 1820

77 ფ.; 21,5×16,7; ქაღალდი (ლურჯი); მუყაოს ყდა; მუდრუჭი; 1820 წ. (67r); გადაწერი—იოველ ალექსიევი (67r); ადგილი—ტუილისი (67r). დაწერილია დასაწყისშივე 2 ფ.; 67v—69r, 77v.

1. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ანდრია მთავარ-ეპისკოპოსისა კესარია კაბადოკიელისა თარგმანება გამოცხადებისა. წინა იოანე ღ-ის მეტყუელისა და მახარებელისა, რომელი სთხოვა სხუამან ეპისკოპოსმან და მან მიუწერა ესე: უფალსა ჩემსა და ძმასა და ჩემ თანამღუდელსა უფლისა მიერ გახარებ.—მრავალთა მიმართ მრავალ გზის ვიძულე, რომელთა-იგი აქუნდა ჩემდა მომართ იჴჳ, უზესთაესი ძალისა ჩემისა, რათმცა ვჰსთარგმნე ღ-ის მეტყუელისა იოანეს გამოცხადება...“ 1r—67r.

2. „ჰურიათა მიერ განჰსჯა ქრისტეს ზედა.—ჴედმარიტი სახე უსჯულოსა მის სასჯელისა წინააღმდეგ ქრისტესა, რომელიცა ჰყუსს იერუსალიმს შინა ჰურიათა, და ესე პოვნილ იქმნა ვიენის ქალაქსა შინა...“ 70r—71r.

3. „პილატეს მიერ განჰსჯა ჯუარცმისათჳს ქრისტესა. ქრისტეს აქეთ ჩ-ნ-ა წელსა, ხოლო დროსა კოსტანტინეპოლის პატრიარხობისა უფლისა იერემიასსა მოსრულ იქმნა განჩინება ესე პონტოელისა პილატეს მიერ მიცემული...“ 71r—72v.

4. „ეპისტოლენი წმიდისა ეგნატი ღმერთ-შემოსილისად. ეპისტოლე კასოფოლელისა მის ეპისკოპოსისა ღ-ის ქალაქისა ანტიოხიისა.—მარიამ მწირი იესო ქრისტესი ეგნატი ღმერთ-შემოსილსა, ნეტარსა ეპისკოპოსსა, ანტიოხელთა სამოციქულო ეკკლესიასა ღ-ისა მამისა და იესო ქრისტეს შეყუარებულსა მარადის ვილოცავთ...“ 73r—74v.

5. „ეპისტოლე წმინდისა მღუდელ-მოწამისა ეგნატი მთავარეპისკოპოსისა, ღ-ის ქალაქისა ანტიოხიისა, მარიამის მიმართ.—ეგნატი ღმერთ-შემოსილი, შეწყალებულსა მამისა მაღლისა მიერ და უფლისა იესო ქრისტესა, რომელი იგი ჩუენთჳს მოკუდა...“ 74v—76r.

6. ლექსი—„ხარებისათჳს:

მოვა ნაზარეთს ქალაქად ერის მთავარი ღ-თისა და...“ 76r-v.

7. ლექსი.—„შობისათჳს:

მარიამ იოსებითურთ ბეთლემის იქმნა მწუეველი...76v.

8. ლექსი.—„აღდგომისათჳს:

ვინ ჭართ მოყუარე ქრისტესი, ანუ სარწმუნო კურნების...“ 77r.

ანდერძი: „სრულ იქმნა წიგნი ესე აღწერითა ტფილისს, წელსა 1820-ს ნოემბრის 10-სა დღესა, გამთრთელია თჳსსა დედასა ზედა—იოველ ალექსიევი“ 67r.

მინაწერები: 1. „ამ წიგნში აოის სამოცდა ჩეიდმეტი ფურცელი (77 ფურცელი) წ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]“. 1 სატევი ფ-ის რ.

2. აკროსტიხები: „ამბავკო:

იოანესგან ხოთორობის თარგმანება.
ორ-ბეწვებისა სიტყჳ ჴელვა, განგება.
ეშმაკეთ დასთ ტყუესვა, ანტეს სასჯელის გება,
ლახუართ ჴმარება, გოგ-მაგოგის გარება,
ასართა სროლა, მათთა დღეთა წარგება.“

67r (გვერდზე: „ჭშთახდა იონა სამ-სახეობა“).

3. „ეს გამოცხადების თარგმანი არის ეს ცხრა რვეული, და ეს მეათე რვეული ამ წიგნისა არ არის და სხვა არის. თუ გნებავთ, ამ წიგნის შეერთოს თანა თან შეაერთეთ და თუ გნებავთ, განაშორეთ“ 69v.

4. „თანაჰსწორ არს გარდმოწერილ თჳსსა დედასა ზედა“ 72v.

5. „არცა რვეული ესე დაჰშთა უჭმად“ 77r.

(50) 50

კრებული. XVIII—XIX

80 ფ.; 20,8×16,5; ქაღალდი (სხვადასხვა); მელანი ყავა; ბოლონაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით); XVIII—XIX ს. (ვერონიმანი: 1791, 1804). დაუწერელია: 7v—11v, 17v, 32v—34v, 35v.

1. [სოლომონ ლეონიძე]. „მოთქმით ტირილი საქართუელოს მეფის ღერკულეს ღირსისა.—დღეს ქეყანა აღსრული გულისწყრომისა ტახტსა ზედა, ცხებული სისხლითა ცესარიისა დიდისა ეკატირინასითა, დღეს იცხებს კუალად უფასოსა სისხლსა სახსარსა იერიელთა გვარისასა...“ 1r—6r.

2. [გაისტოლე]. „ყოველად უგანათლებულესსა, უდიდებულესსა და უთვითმპყრობელესსა დიდსა იმპერატორსა პაველ პეტროვიჩსა, მპყრობელსა ყოველსა რუსიისასა და სხუათა და სხუათა და სხუათა, ყოველად უმოწყალე[ს]სა ჴელმწიფესა. — საუკუნემან ამან სახსოვრად სიტყჳერთ ბუნებათა დიდებისა მის ჴელმწიფისა დიდისა ქეყანისაგან წიაღთა ზეცისათა მესაუნჯემან და დიდისა იმპერატორიცა ეკატირინასაგან უბედნიერესითა ყუავილოვნებითა დატკბობილმან როსიისამან, ერცულმან იმპერიამან მოჰფინა ცის ქვეშეთა ნისლი მწუხარებისა...“ 6r—7r.

3. „წესხმა შემდგომად მისის დიდებულების უაღსტესობითის დაგვირგვინებისა. და ესრეთ ღირს გჳყო ჩუენ ღმერთმან ხილად მეფისა თჳისა გჳრგჳნოსნისა და ყოველად ამაღლებულისა, რაჲ ვთქუთ ჩუენ აწ...“ 12r—16v.

4. „1801 წელთა სეკდენბრის 15, დღესა მისის უდიდებულესობის სრულიად როსიის იმპერატორის ალექსანდრეს კურთხევის დღესა. წესხმა ანუ მილოცუაჲ მოსკოვის მიტროპოლიტის პლატონისაგან, ესრეთ: — და ესრეთ ღირს გჳყო ჩ[ე]ნ ღმერთმან ხილად მეფისა თჳისა გჳრგჳნოსნისა და ყოველად ამაღლებულისა, რაჲ ვჰსთქუათ ჩ[ე]ნ აწ, ჯი ძენო რუსეთისანო...“ 18r—23v.

5. „უბნობა სიყუარულისა და გონიერებისა შორის. გონიერებამ: — ფრიად ძნელ იქმნებოდაცა, საყუარელო განრემზომო, შემთხუევაჲ ჩუენი სხუაგან, გარდა გონიერჲსა და შუენიერჲსა სიმპლიციისაჲ, თქუენ ხართ ესოდენ დანიყებულნი მით, რამეთუ იელტით ჩემ მიერ მარად...“ 24r—32r.

6. [დავრიანი]— „კოსტანტინე ხელმწიფის ამბაჲი და უშეილობისათჳს როგორ შეწუხებული იყო.—იყო ხელმწიფე კოსტანტინეპოლის ქეყანასა მორჩმული, გამდიდრებული, ყოველს ქეყანასა სახელგათქმული, არ იყო გულსა მისსა შეჱრვება...“ 36r—80v.

წყდება: „...თუ იმათ ასეთი მოწყალება ქნეს, მე ხომ უფრო შემიძლია, მე...“

მინაწერები: 1 „ამ წიგნში არის ოთხმოცი ფურცელი (80 ფურც.). მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]", 1 სიცივე ფ-ის წ.

2. „რუსულიდამ ქართულს ენაზედ თარგმნილი და გადმოღებული ყოველად სამღთოდეროა ეპისკოპოსის ფ ე ლ ო ფ ე ი ს ა გ ა ნ" 23v (ტექსტის ხელით).

(51)

51

ვახტანგის სამართლის წიგნი. 1794

60 ფ; (120 გვ.); 21,5×16,5; ქაღალდი (მოლეფრული); ტკეცგადაკეცული ტეიფრული ხის ყდა; მიდრეკილი (სათაურები სინაჯრით); 1794 წ. (117 გვ.); გადამწერი—სოლომონ დეკანოზი (117 გვ.). დაუწერელია გვ. გვ.: 106, 118, 119, 120.

[ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი.]—„პ. ჯერ ეს გკადროთ და მოგახსენოთ მეფეთა და მსაჯულთა დაყოველთავე სამართალში მჯდომთ კაცთ, ეს იცოდეთ, დამარხეით გონებაში გკონდესთ, რომ ღმერთი, ყოელისა დამბადებელი, თქუენგან სამართლისა უფროსს არას ითხოვს..." 6—84 გვ.

შენიშვნა: 1 ტექსტი შეიცავს 270 მუხლს. ტექსტს აკლია ს კ ვ—ს ლ ზ, ს ჲ—ს ჲ ა მუხლები.

2. ტექსტს წინ უძღვის „სამართლის წიგნის" შესავალი 1—6 გვ.

3. ტექსტს ერთვის „ზანდუკი წიგნისა ამის" 107—117 გვ.

4. ზელბაზური აღწერილია ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი ს მიერ, იხ. „Описание" ტ. II, გვ. 623.

ანდერძი: „დიდება ღმერთსა სრულმყოფელსა ყოელისა კეთილისასა, უკუნისამდე. მაისს 3, ჯ'კს ჟჵზ, უღირსი დეკანოზი სოლომონ შენდობის მოკუნე" 117 გვ.

(52)

52

ანტონ I, კატეგორია სიმეტნე. 1769

05+151 ფ. (302 გვ.); 15,3×10; ქაღალდი; ტკეცგადაკეცული ტეიფრული ხის ყდა; მიდრეკილი (სათაურები სინაჯრით); 1769 წ. (298 გვ.); გადამწერი—მიხაილ ალეკსეევი (298, 299 გვ.). დაუწერელია: 01v—05v; 240, 300—302 გვ.

„ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითაძისა კ ა ტ ე ლ ო რ ი ა თა არისტოტელითად შეყუანილებაჲ, § 1. საჭიროა ვიდრემე არს სიბრძნის მოყუარებისად მოწაფე-ქმნილთა ცნობაჲ, რაოდენ გუარობს ზედმიწევნილებაჲ კაცობრიჲ..." 1—239 გვ.

შენიშვნა: 1. უძღვის—ა. თავფურცელი (იხ. ზელბაზური S—41-ის აღწერილობა, შენ. 1 ა); ბ. „წინასიტყუაობა" 03r—04r (იხ. S—41-ის აღწერილობა, შენ. 1 ბ).

2. ერთვის—„პინაკს-სიტყუაობაჲ" 241—298 გვ.

ანდერძი: „სრულ იქმნა 1769. 8.10. ჩაჲენ სადიდებელად ღმრთისა და უბიწოდ შობელისა მისისა, აღწერე მ ი ხ ა ი ლ ა ნ" 298 გვ.

მინაწერები: 1. „1881 წელს, დეკემბრის 18-ს, ესე ძვირფასი ნაშთი ოდესმე ბრწყინვალე ლიტერატურისა ქართველთა ერისა მოპოვებულია. იცით, ბატონებო, სადა?—ი ა ნ ე ტ ყ ა ნ ე დ. ვისგან?—შ ე უ წ ვ ი ნ ე ბ ე ლ ს გ ა ნ, როგორ?—შ ე ი დ ა კ ა პ ე ი კ ა დ. გრცხვენოდეთ ამისთანა წიგნების უარმყოფელნი მეძვეიდრეებო!.. პ ო ლ ი ე ვ ქ ტ ო ს გ რ ი გ ო რ ი ს ძე ქ ა რ ბ ე ლ ო ვ ი" 01r.

2. „ქ ა რ ბ ე ლ ი ე ვ ი, 1881 წ. XII. 8" 02r.

3. „ამა წიგნისა აღმწერი მიხაილ იყო დეკანოზი (ასაულეია ანჩისხატის ახალ სამრეკლოს ქვეშე, ქვა დღესაც ჰსჩანს) ტფილისის ანჩისხატის სობოროსი, გვარათ ალექსის ძე (ალექსეევ-მუსხიევი). პ. კარბელოვი“ 299 გვ.

(53) 53

ლოცვა ვნების კვირიაკისა. 1820

41 ფ.: 23×17,5; ქაღალდი (ლურჯი); მუყაოს ყდა; მხედრული 1820 წ. (39v); გადაწერილი—ბიჭვინთა ალექსანდრე (39v); დაწერილია: 1v—2v, 40r—41v.

„ყამის ლოცუა ვნების კვირიაკა დიდხუთშაბათისა იესოს სატანჯუელზედ.—ა. საკელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამენ...“ 3r—18v.

ანდერძი: „აღმწერი ამა წიგნისა თავადი ალექსანდრე ჩიქოვანი, თუმცა მარტისასა, წელსა ჩყკ-სა. და ნეტა გაიცნეით რომელთამე შეცდომილებათა, მკითხველნო, კელმწიფენო და კელმწიფენო, ვინცათგან თჳთ ასლში იპოებოდა მრავალი შეცდომა და სირჭირისა გამო ვერცა მე შევასწორე“ 39v.

მინაწერები: 1. „თ[ა] ალექსანდრე გიორგის ძე ჩიჭოვანი, მწერალი მრავალთა ღუსთა, აწ დაკარგულთა (იყო დაბეჭდილი „ცისკარში“ მცირე 1858 წ.) დაიბადა ტფილისს 1805 წელსა 27 აგვისტოსა და გარდაიცვალა ტფილისსვე 1858 წელსა 26 მაისსა, დასაფლავებულია სოლოლაკის კათოლიკეთ სასაფლაოზედ. 1887 წ. პეტრე უმიკაშვილი“ 1r.

2. „9-го апр[еля] 1859 г., პირველსათ მე და ფანტომ ვსთქვით ანტიფონები დიდხუთშაბათს“—ქვეყა ყდის r.

(54) 54

კრებული. XVIII

140 ფ. (280 გვ.): 16,3×10,8; ქაღალდი (ლურჯი); მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); XVIII ს. (ვეორნიშვნი: 1793).

1. „წმიდათა შორის მამისა ჩ[ვ]ნისა დიდისა ვასილისა კესარია კაბადოკიისა არიელისს[კ]ოპოსისა თჳსულთაგან ღ[ვ]ა წუსნიერნი სწავლანი, რომელსა ეწოდების სუფეა; სწავლა ა. სარწმუნოებისათჳს წ[ვ]ისა სამებისა.—ღ[ვ]ისა ხსენება, მარადის კეთილ არს და განუძღომელ სულისა მის ღ[ვ]ის მოყუარისა...“ 1—252 გვ.

შენიშვნა: 1. სუფეა 12 სწავლისაგან შედგება (იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურა, I 2, გვ. 582).

2. სუფეა“ შედგენილია გაბრიელ მცირის მიერ.

2. „ეპისტოლე წ[ვ]ისა და ღ[ვ]ერთშემოსილისა მამისა ჩ[ვ]ნისა დიდისა ვასილისა ღ[ვ]ისმეტყველისა გრიგორის მიმართ.—ვიცან ეპისტოლე შენი, ვითარცა ვინ შვილი საყვარელისა მეგობრისა...“ 253—265 გვ.

3. „გრიგორის მიერ ღ[ვ]ისმეტყველისა დიდისა ვასილის საფლავსა ზედა წარწერილნი სიტყუანი, რომელსა ეწოდების ეპიტაფია.—ეჰა, ქრისტეს მოყუარეო და მსახურო და მნეო, მისო ერთგულო ვასილი, ვფონებდი ნუუკუ[ღ] ჯორცნი თჳნიერ სულის[ა] სცხონდენ, ვიდრეღა მე თჳნიერ შენსა...“ 266—271 გვ.

შენიშვნა: 1. უძღვის გალობა: „ქმა დ. რომელი იწოდე სჯნად სუფეასა“ (ზედა საცავი ფ-ის v).

2. ერთვის: ა. ბეჭედი ღ-ვ სულიერი და პატიოსანი. ესე წიგნი წ-ისა ღმერთ-შემოსილისა ვასილი დიდისა მოვალთა და ერეცლეს სწავლათაგან რჩეული აღმოწერილ არს, ვითარ-იგი კაცი ბრძენი და ქველოვანი შთივიდის რა სიღრმესა და სიერცესა ზღვისასა და პოეს კეთილნი მარგალიტნი, აღმოითის და განჰკარგის და შეაწყნს, ვითარცა ფარღული შვენიერი, სამკაული იგი ეორცთა, და ესე სულისა ეწოდების ამას სიტყვა...“ 272—273 გვ. (შდრ Н კოლექციის აღწერილობის ტომი II, № 906, შენიშვნა 3—ბ).

ბ. „ხანდუკი წიგნისა ამის“ 274 გვ.

შენაწერები: 1. „უფალი ხაჭარია პიპინაძეს ბიბლიოტეკიდამ ხელნაწერი“ 275 გვ.

2. „პიპინაძის ბიბლიოტეკისაა“, 1 სალავი ფურცლის v.

55

(55) **კრებული. 1840**

77 ფ (154 გვ.); 21×16,5; ქაღალდი; მუქაოს ყდა; მზედრული (სათაურები სინგურით); 1840 წ. (95 გვ.); გადამწერი—სოლოშონ ბუღუკაური, დიაკონი (89,95 გვ.); ადგილი—დავით გარეჯის ეუდაბნო (95 გვ.). დაეწერული გვერდებია: 96, 126, 147, 154.

1. „კანონი შეცოდებულთანი, აღწერილნი ნეტარისა მამისა ჩვენისა იოვანეს მიერ კოსტანტინეპოლელ მთავარ-ეპისკოპოზისა, რომელს მარხველი ეწოდა.— უწყებულ იყავნ, ვითარმედ ესე ნეტარი იოვანე მარხველი უკანასკნელი იყო უფროს კოველთა მათ, რომელთა სჯულს კანონისა წესნი აღსწერნეს...“ 1—34 გვ.

2. „კანონი შეცოდებულთანი, განწესებულნი ნეტარისა მამისა ჩვენისა იოვანე მმარხველისა მიერ კოსტანტინეპოლელ პატრიარხისა.— უკეთუ ვისმე შ[ე]მთხვევნენ ბუნებითნი ცოდვანი...“ 35—77 გვ.

3. „კანონნი დღითი-დღეთა ცთომათა, ვითარცა წმინდამან მამამან ჩვენმან ვასილი განაწესა.—პირველი მოსვლა გულის სიტყვისა, რომელი მოუხდეს და გონებამან მსწრაფლ განიოტოს, რომელსა ეწოდების ბერძულებრ (პროსაცეიონ), უცოდველთ არს და არა შერაცხების ბრალ, არამედ რამეთუ მტერისაგან მოუხდების...“ 78—89 გვ.

შენიშვნა: ერთვის „ხანდუკი წიგნისა ამის“, 90—95 გვ.

4. [მანუელ ქსანთინოს]. „ქორწინებისა თავისათჳს. სჯა მატთესი.— ხარისხნი ქორწინებისანი ამად, ვიდრე მოიწოდებიან ხარისხად, რამეთუ ვითარ-იგი კიბეთა ზედა აღვენ ხარისხად...“ 97—125 გვ.

5. [მანუელ ქსანთინოს]. „აჰა მაგალითისიცა ქორწინებისანი, რომელნიცა დასხნა უბრძნესმან და უსტყუვირესმან დიდმან პარატოფილაქსმან(!) (ესე იგი) წიგნთა მცველმან, უწმინდესისა ქრისტეს დიდისა ეკლესისა კოსტანტინუპოლისამან, იეროდიაკონთა შორის უფალმან მანუელ ქსანთუს...“ 127—146 გვ.

6. [დავით გურამიშვილი].—„სწავლა ყრმათათვის მოსწავლეთა და ათთა სახმართა საქმეთა შეგონება:

ისმინე სწაველ[ის] მძებნელო, მიჰყევ დავითის მცნებასა
ჯერ ბწარე ჰამე, კელავ ტკბილი, თუ ეძებ გემოვნებასა...“

148—153 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილია ე. თაყაიშვილის მიერ, იხ. Описание, ტ. II, 479 გვ.

ანდერძი (ავტორისა): „აწ უკუე ზემოხსენებულნი რომელნიმე აღწერილნი სჯულის კანონსა შინა და რომელნიმე ტჳრილონი ცოდვანი და თუ ვითარ განწესებულ არს პირველთა მამათაგან თჳითოეულისა ცოდვისა კანონნი ესრეთ აღმიწერიეს მე, ჴელბაჭსა ამას და უნარსა, ხილო რაჲ იგი მე, უფუსსა ამას და კადნიერსა, ვითარცა შემდგომთა მათ ჩემ ხედა უპირატესცა, ჩემსა გამოჩინებულთა წმინდათა მამათაგან მასწავლიეს და მადლითა სახიერისა და მრავალმოწყალისა ღთისათა ჴელსაყრდენელ ვარ და განმწესებულ კანონნი სიმრავლისათჳს ერის კაცთათჳს, ჴელბაჭთა და მდიდართათჳს, მრთელთა და უძლურთათჳს და სიკედილისაცა ჟამსა სინანულად მომავლთათჳს (!) და ყოველისა კაცისათჳს, ვითარცა დამიწერიხართ, აღვსწერო და გაჳწყო ძალითა და შეწევნითა კაცთმოყუარისა და კეთილ მომნიჭებელისა ტფილისა ჩჳენი ა ფსო ქრისტესითა, რომელსა ნებაჲს ყოველთა კაცთა ცხოვრება და მეცნიერებასა მას ჭეშმარიტებისასა მოსვლა, და მას შეენის ყოველი დიდება, პატჳი და თაყუანისცემა თანა მამით და სულით წმინდითურთ აწ და მარადის, უკუნითი, უკუნისამდე. ამინ“ 33—34 გვ.

2. (ვადაწერისა): „რომელნიცა ამას სჯულ ს კანონს იკოხ[ე]ოდით, ლოცჳთ მომიხსენებდით. ჴუთუ შეცდომა იხილოთ, მაწყალობა აღვწერე, ნუ გაწყევთ, ლოცჳთ მომიხსენებდით. აღვწერე მე სოლომან ბუდუჯოვმან“ 89 გვ.

3. „აღიწერა წიგნი ესე სჯულის კანონი, ღირსისა და ნეტარისა წმიდის დავით ხარჭუხისა შუდაბნოსა შინა სოლომან დიაკუნისაგან აღიწერა. აღიწერა მაისის ო, წელსა ჩყმ.“ 95 გვ.

(56) **56**

კითხვა-მიგებანი ფილოსოფიური საკითხებზე. 1807

65 ფ. (130 გვ.): 17.6×10.5; ქაღალდი (ლერწი): შეყოს ყდა; თას-ბოლოწაკლული. მხედრული; 1807 წ. (126 გვ.). დაუწერელია 84 გვ.

[კითხვა-მიგებანი ფილოსოფიურ საკითხებზე]. „... რომელთაც ჩუსულება აქუს, რომ ნიეთის თის(!)კჳა მიზეზი გამოიძიოს და განახილოს, იმას ფილოსოფოსი ეწოდების...“ 1—127 გვ.

წყდება: „... პირისპირ ესევითარისა წინააღმდგომისა“.

მინაწერები: 1. „ხაკარია ჰიპანაძის ხელნაწერი ბიბლიოტეკისა № 138, შეძენილი 1875 წ. ქ. თბილის, მაისის თორმეტს, იარმეკაში“ 1 გვ.

2. „ესე წიგნი წინადადება საველოსობო ეკეთუნის მამა ხარიძეს“, ქვედა ყდის ე.

(57) **57**

ანტონ I, კათოლიკოსი სიმეტნე. 1767

191 ფ.: 17.6×11; ქაღალდი (მოლერჯო); ტყავგადაკრული ტივტრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები ასომთავრული სინგურით); 1767 წ. (1v). დაუწერელია: 4r—v, 5v—7v, 154v.

„ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიანისა კატოლიკოსთა არისტოტელითად შეკუეთნილება. § 1. საჭირო ვიდრემე არს სიბრძნის მო-

ყუარებისად მოწაფე ქმნილთა ცნობაჲ, რაოდენ გუარობს ზედმიწევნილებაჲ კაცობრივი..." 8r—154r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. თავფურცელი 1r—v (იხ. S—41 ხელნაწერის აღწერილობა, შენ. 1). ბ. „წინასიტყვაობა წმაჲდებარისა წიგნისა..." 2r—3v (იხ. S—41 ხელნაწერის აღწერილობა, შენ. 1).

2. ეფთვიმე: „პინაკსიტყვაობა..." 155r—191v (იხ. S—41 ხელნაწერის აღწერილობა, შენ. 2).

მინაწერები: 1. „ხაჭარია პიჭინაძის ბიბლიოტეკისა" 1r; 2. „მაქუს ტრიალეები თხზულთა არისტოტელეს. არისტოტელი მოგვითხრობს სწაელსა **ხუთთა** ხნობითა პორფირთა. არად გვიჩნს ჩუენ კართველთა" 5r.

(58) 58

კრებული. 1795

151 ფ.; 16,6×10,5; ქაღალდი (ლურჯი); ტყავგადაკრული ტყიფრული მუყაოს ყდა; მბეჭდილი (სათაურები ასომთავრული, სინჯარათ); 1795 წ. (151v); გადამწერი—გერონტი უღირსი (151v); ადგილი—ტფილისი (თავფურცელი).

1. [დავით ბატონიშვილი, გრამატიკა]. — „კითხუა: პ[ა]რსსა დაწუებასა ღრამმატიკისასა რაჲ საქმარ არს ცნობად..." 3v—114v.

2. „თჳს ხუთთა მარტივთა ჴმათა პორფირიოსისთა. — კი: ვინაჲთგან საზღუარსა შინა ჴ[მ]ერ-იყო სმისა რაჲსამე გამოძიება, ე. ი. ნათესავისა, სახისა და განყოფილებისა, რაჲსათჳს არა მასწაე მე, თუ რა იყო ნათესაჲ, რაჲ სახე და რაჲ განყოფილებაჲ?..." 115r—122v.

3. „დავითის მიერ, მეფისა მეორისა ირაკლისა პირშუოს ძის გიორგის პირშუოს ძისა. ქმნილი კატილორიისა შემოკლებული, სარგებელად სწაელის შინათა სხუათა კატილორიათა შორის, მხოლოდ ესრეთ კითხუა-მიგებითა. —კი.: ოდეს ჴელ-ჰყაე და შესთხზე ღრამმატიკაჲ მცირე და შემდგომად დასასრულსა ღრამმატიკისასა აღმოაჩინენ ხუთნი იგი მარტივნი ჴმანი, უკეთუ გაჴუნდა ქმაჲ მიზეზი აღმოჩინებად სრულებით მარტივთა ჴმათ[ა]ს..." 124v—151r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. თავფურცელი—„დავითის მიერ დავითიან ბაგრატოვანისა, ირაკლი მეორისა პირშუოს გიორგის პირშუოს ძისაჲ, ხელიცხა წელსა ჩ[ჟ]ჱ. ხოლო ქართულსა ზედა ფიქ, სამფოსა ქალაქს ტფილის", პირველი სტრიქონი ფ-ის r.

ბ. [დავით ბატონიშვილი]—„მისს უმაღლესობას სრულიად ხემოჲსა საქართველოს მეფეს მეორესა ირაკლის, ყოველად უმაღლესს და უმოწყალესს ქველმწყალსა.—ვინაჲთგან ქმაჲ მიზეზი შრომისა ჩ[ე]ისა ესე არს, რათა კარისა მიმართ სიბრძნისა იყოსცა ჴელი სულისა ჩ[ე]ისა..." 1r—2v.

2. ერთვის—წინასიტყვაობა: „ეგრანათლებულესო მეფეს ძეო ფარნავაზ, ჩემო მწყალობელო ჴელმწიფეჲ და სულითა თანამყოფელო მეგობარო. —აწ სადაჲ ქმაჲ მიზეზი შრომისა ჩემისა ესე არს, რათა ნათესაჲცა ჩ[ე]ნი არა დაკლებულ იქმნებიცა ესეგზაურისაგან საჭიროებისა, რომელთამცა ვიმშარე-ცა სომეთნისი ესე კატილორია..." 123r—124r.

ანდერძი „სრულ იქმნა შეწევნითა ღ[მრ]თისაჲთა წიგნი ესე, რომელ არს მცირე ღრამმატიკაჲ, თთჳსსა მარტსა **კბ**, წელსა 1795, ჴ[ა]ს **უჟბ** ღ[მრ]თისა გერონტი" 151v (ხელნაწერთა).

5. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ.1

საგალობლები. XIX

87 ფ. (174 გვ.); 22×15,5; ქაღალდი (სხვადასხვა); ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა: მხედრული (სათაურები სინგურით); XIX ს. (ჰეირნიშანი: 1808); დაუწერელია; 173—174 გვ.

1. „საზიარო ათორმეტთა წმიდათა მოციქულთა, ოდესცა ჴსენებასა მათსა აღვასრულებდეთ, უფალო ღ~ჲსსა ზედა, დასდებელი, მუქლი ვ. ჴ. დ.— განბრწყინდი, მოციქულო, ელვარედ, ვითარცა მზის თუალი ნათლითა მით სულისათა და ყოველი სოფელი ღ~ვ მეცნიერებით განაბრწყინენე ნეტარო...“ 1—19 გვ.

2. „საზიარო წმიდათა სამეოცდა ათთა მოციქულთა, რომელისაცა ხსენებასა აღვასრულებდეთ, უფალო ღ~ჲსსა ზედა დასდებელი ჴმა ა.— მწათობთან ცისკიდეთამან პავლე მოციქულმან, ვითარცა მცხინვარება სივრცესა სოფლისასა მიგფინა მოციქულო...“ 19—37 გვ.

3. „საზიარო წმიდათა მღუდელთ-მოძღუართა, რომელთაცა ხსენებასა აღვასრულებდეთ, უფალო ღ~ჲსა ზედა დასდებელი ჰმისა, მუხლი გ, და უკეთუ დღესასწაული გენებოს, ყოველივე ჩვეულებრისაებრ აღასრულე ჴმა დ.— გონება თჳთმფლობელი და გულის სიტყუა თჳთმპყრობელი ენებათა განიკუთნე შენ, ნეტარო...“ 38—52 გვ.

4. „საზიარო მღუდელ-მოწამეთა, ოდესცა ჴსენებასა აღვასრულებდეთ. უკეთუ გენებოს დღესასწაული, უფალო ღ~ჲსსა ზედა, ჩვეულებისაებრ 0 მუქლად, დასდებელი ჴმა ა.— სიტყუთა შენთა ძალითა დაამხე, სანატრელო, კერპთა ამაოება და გულნი შერყეულნი სარწმუნოებითა დამმტკიცენ...“ 53—68 გვ.

5. „საზიარო წმიდათა მოწამეთა, ოდესცა ხსენებასა მათსა აღვასრულებდეთ, უფალო ღ~ჲსსა ზედა, უკეთუ დღესასწაულისა გენებოს, აღსრულება მუქლი 0, ჴმა დ.—რაბამ შენიერ არიან ფერხნი შენნი, ღუაწლისა მძლეო მოწამეო...“ 68—84 გვ.

6. „საზიარო წმიდათა ქალწულ-მოწამეთა, ოდესცა ხსენებასა მათსა აღვასრულებდეთ, უფალო ღაღატყჳსა ზედა, უკეთუ გენებოს დღესასწაული, მუქლი 0, ვ. ა.—ვითარცა კლდესა ზედა სიმტკიცისასა ქრისტეს აღსარებისა ხარისხსა ზედა დაემტკიცე, ქალწულ-მოწამეო ყოვლად ქებულო, სახე და მტერი დაიც მოშურნე...“ 85—101 გვ.

7. „საზიარო ღირსთა მამათა, რომელთაცა ხსენებასა აღვასრულებთ, უკეთუ გენებოს დღესასწაული, უფალო ღაღატყჳსა ზედა ჩვეულებისაებრ მუქლი 0, და უკეთუ არა, ეჴქს მუხლად ჴმა ე.—საბა, ნეტარო, გ~ხნ, სახელი ნეტარო, შემჴულო საიდუმლოთა ხედვათა მიერ“. 102—119 გვ.

8. „საზიარო აღმსარებელთა, ოდესცა ხსენებასა აღვასრულებდეთ, უკეთუ გენებოს დღესასწაული, უფალო ღაღადყჳსა ზედა მუხლი 0, ჴმა 0.— რამე გიწოდო, ბრძენო მამაო, სახელი, მოძღურებათა სამღრთოთა წინამძღუარო, ყოველად შენიერ თავ მართლმადიდებელთა სწაელისა, ყოველად უტყუელ ჭეშმარიტად...“ 120—138 გვ.

9. „საზიარო წმიდათა წინასწარმეტყუელთა, ოდესცა ხსენებასა მათსა აღვასრულებდეთ, უკეთუ გენებოს დღესასწაული, მწუხრად დასდებელი 0

შუხლად, ხმა ა. — სული ყოველად წ[მ]ა, რომელი მამისაგან გამოვალს, იტყოდი ყოფადისა მისთ[ს], აღსასრულსა გამოთასა ქრისტეს ჯორცთ შესხმისა..." 138 – 153 გვ.

10. „საზიარო ღირსთა დედათა, ოდესცა ხსენებასა მათსა აღვასრულებდეთ, უკეთუ გენებოსთ დღესასწაული, 0 მუხლად დასდებელი წარუკითხე, ქმა დ.—გუანითა მით უძლურითა, დედათა თანა სანატრელო, ხოლო სახითა მამაკაცობრიეთა სრბა კეთილი აღასრულე..." 154—172 გვ.

მინაწერი: „ჭიპნაძის ბიბლიოტეკისა", 1 გვ.

(60) 60

კრებული. XVIII

294 ფ. (568 გვ); 20,8×14; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტყიფურული ხის ყდა; დახიანებული; თავ-პოლონკელული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს].

1. [პოკრიფები ახალი აღთქმიდან]. — „... თისა მის სულისა წმიდისა მონიჭებულნი და შეწზადებულნი ესრეთ აღესრულა ტაძრად მიყვანებაჲ ქალწულისაჲ..." 1—115 გვ.

2. „საკითხავი განცხადებისათჳს. — ხოლო ჩ[ე]ნ განცხადებისა მის და ნათლისღებისა უფლისაჲ სიტყუაჲ ვისმინოთ..." 115—163 გვ.

3. „ჳ[ე]რცმის საკითხავი. — ხოლო ოდეს-იგი ღაღად ყო ჴმითა დიდითა იესჳ და განუტევა სული..." 163—206 გვ.

4. „საკითხავი მიცვალებისა. — ხოლო აწ მიცვალებისა მისისათჳს და ამიერ სოფლით სასუფეველად საუკუნოდ მიწევნისათჳს ვიტყოდით მადლითავე მისითაჲ..." 206—237 გვ.

5. „საკითხავი სარტყლის დადებისაჲ. — ჟამთა მათ ლეონ დიდისა, მეფისა მის მორწმუნისა ბერძენთასა, რომელი-იგი შემდგომად მარკიანესა მეფობდა, იყუნეს ორნი ერისთაუნი..." 237—276 გვ.

6. „ცხორებაჲ და ქადაგებანი წმიდისაჲ და ყოვლად ქებულისა იოანე ღ[ა]ვთმეტყუელისაჲ, აღწერილი პროხოლეს(!) მიერ, მოწაფისა მისისა ერთისა შჳდთავანისა, ძმისწულისაჲ წ[ი]ნა სტეფანე პირველმოწამისა. — ესე ჯაჭი ღერთშემოსილი, უხვმოიცსი ანგელოზთა, შეყუარებული მეფისაჲ, განმანათლებელი დაბნელებულთა..." 277—450 გვ.

7. „წმიდისა მამისა ჩ[ე]ნისა ანდრია მთავარებისკოპოზისა კესარია-კაბადუკიელისა თარგმანებაჲ გამოცხადებისა წ[ი]ნა იოანე მახარებელისა, რომელი სთხოვაჲ ს[ა]ხმან ებისკოპოსმან და მან მიუწერა ესე მას: უფალსა ჩემსა და ძმასა და ჩემ თანამღდეელსაჲ უფლისაჲ მიერ ვახარებ.— მრავალთა მიერ მრავალგზის ეიძულე, რომელთაჲ იგი აქუნდა ჩემდა მოწაფეთ იჳ: უხვმოიცსი ძალისა ჩემისა..." 450—588 გვ.

წყდება: „... რათა ამას საქმესა ეეკრძალნეთ და უპატიოსნეს შეერაცხ".

შენიშვნა: ტექსტის თავებად და რიცხვებად დაყოფა, ამოკრეფილ წინადადებათა კიდეებზე გამოტანა, განმარტებანი და ხელი, რაც ვახტანგ VI ახასიათებს, გვიდიკრებინებს, რომ მას უმუშავნია ამ ხელნაწერზე: იხ. გვ. 67, 71, 86, 94, 282.

283, 288, 291, 292, 298, 300, 302, 304, 305, 308, 314, [315, 316, 324, 327, 328, 329. 336, 364, 369, 378, 399, 452—588.

ანდერძი (არა ტექსტის ბეჭდით, მხედრულად).

1. „ყოველ[და] წმინდაო მ^აღთისმშობელო და წმინდაო იოვანე მახარებელო, თქუენ, მოიხ ქმნინით ჱფორედ მოსლვასა მეცხეთ[ი]ს კანდელაკს ჯრიგოლს. სამს დღეს გავითავე და შეუჭედ კეთილი ესე მოსაძოვარი, ანბან ქორაღნენ" 43 გე.

2. „ქრისტე, შეიწყალე ცოდვილი გრიგოლ, ქ^რს უობ" 276 გე.

3. „ქრისტე, შეიწყალე ეუთვიმე წინამძღვარი, ამინ" 276, 450 გე.

4. „ქ. ღმერთო, შეიწყალე მცხეთის კანდელაკის შვილი ისიდორე" 340 გე. (ხელთვის).

5. „შეეკერებულო ქრისტესო მოციქულო იოანე, მოიხ ეყავ გრიგოლს, ქ^რს უობ" 354 გე.

6. „ქ. ცოდვილი ბერი ნაკლოხ მიწობლიძე გედოვიარ ყოველთა, შენდობ[ა]ს მიბძ[ა]ნებდეთ, უფალნო ჩენნო" 588 გე.

მინაწერები: 1—„ჯიჯაძის ბიბლიოტეკის" 2 გე.

2. „წმინდაო ღუნე (?) უცოველებელო (?), შეიწყალე ცოდვილს რამაზს, ამინ" 115 გე.

3. „იოვანე, საყუარელო მოწაფეო ქრისტესო, შემიწყალე ცოდვილი იესე" 264 გე.

4. „ქრისტე იესო, ღ^მთისა სიბრძნეო, მშვიდობით დაიფარე ცხორება მიტროპოლიტის იოვაკიმესი" 276 გე.

5. „იოანე მოსავი ჯუარისა, მამა დავით გარეჯისა" 277 გე. (ლეგენდა ბეჭდისა).

6. „ეს წიგნი წმინდის დავითისა არის, ცოდვილი იოანე შეიწყალე, იოანე ღ^მთისმტყველ" 277 გე.

7. „წმინდაო იოვანე მახარებელო, შეიწყალე იესე." 280 გე.

8 „ღ^მთისმტყუელება წმიდათა მამათა და წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე დამასკელისა, ერთარსებისათჳს და სამთჳითებისა. — კურთხეულ არს ღმერთი, მამა უშობელი და დაუსაბამო და დაუსრულელი, მიუწუომელი და გამოუთქმელი. ღმერთი— ძე მამისაგან დაუსაბამოდ პიროველ ყოველთა საუკუნეთა შობილი, და ღმერთი სული წ^ა, რომელი მამისაგან გამოველს და ძისა ზედა განსუენებს, და ძისა მიერ მოუვლენს ჩუენ, არა სამნი ღმერთნი, არამედ ერთი ღმერთი, ერთი ნება, ერთი ძალი, ერთი ქველმოქმედება, რომელი განიყოფის განუშორებელად და შეურეველად შეურწყმელად. ხოლო სამთჳითება სახელთა ესრეთ იცნობების და ღ^მთისმეტყუელნი ესრეთ იტყუიან სახელთა სამთჳითებისათა და ესრეთ გამოარჩევნ სამთჳითებასა, რამეთუ მამისასა არა იტყუიან შობასა, არამედ უშობელობასა, და ძისა არა იტყუიან უშობელობასა, არამედ შობასა, და არცა იტყუიან ძესა ძედ სულისა წმიდისად, არამედ ძედ მამისად იტყუიან. და სულსა წმიდასა არა იტყუიან ძისაგან გამოსრულად, არამედ მამისაგან გამოსრულად და ძისა ზედა განსუენებულად—სულად ქრისტესად. სულად ძისა ღ^მთისა, ვითარცა შუებრა წმიდათა მოციქულთა. და კუალად წმიდა მოციქული პავლე იტყუის გამოვლინა ღმერთმან სული ძისა თჳისაჲსა და სამთჳითებასა გამოარჩინებენ, ხოლო ერთარსებასა, რამეთუ ერთ არს ბუნება მათი, და სადაცა არს მამა, მუნ არს ძეცა და სულიცა. და სადაცა არს ძე, მუნ არს მამაცა და სული წმიდაცა, და სადაცა არს სული წმიდა, მუნ არს მამაცა და ძეცა. და არა არს მათ შორის პიროველობა და უკანასკნელობა, არამედ თანასწორ იყო მაშა, იყო ძეცა და სული წმიდაცა, და თჳეს იყო ძე, იყო მამა და სული წმიდაცა, და თჳეს იყო სული წმიდა, იყო მამა და ძეცა, რომელი განუყოფელ არიან. და ერთ არს ბუნება მათი, და სანცვამოვნი არს და სამთჳითება და ერთ^ობა, ერთნება, ერთსიტყუა, ერთფუძეება: და ამისთჳს თქუეს ღ^მთისმეტყუელთა სამთჳითებად და ერთღ^მებად. რამეთუ ერთ არს ბუნება და არსება მათი და სანცოებად: რამეთუ მამამან უშობელმან შვა ძე და სული წ^ა გამოავლინა, და თუ რა არს შობა და რა არს გამოსვლა, მან ცხოლმან უწყის. ხოლო ჩუენ ესრეთ გუასწავიეს წერილთაგან სა^ღოოთა და კაცთაგან ღ^მთისმეტყუელთა და ესრეთ აღვიარებთ, ვითარმედ: მამა უშობელი და ძე შობილი და სული წ^ა მამისაგან გამოსრული და

მამისა და ძისა თანა თაყუანისცემული და დიდებული—ესე არიან თუითეზანი ერთარსებად მის ღ~თაებისანი და ჭეშმარიტ იყო და არს და იყოს საუკუნოთა და უკუნითი უკუნისამდე. ამინ. ჭეშმარიტ გაღაჯეს მოციქულთა და ჭეშმარიტ ღ~თისმეტყველს, ღმერთსა-მოძღუართა და მამათა. და ამის უმეტეს ნუ ვინ ეძიებს და გამშიერკვეცა რამეთუ. რომელიცა იყო გამოსაძიებელი და მისაწყობელი, მათ გამოძიებს და რომელი მათ დაუტევეს გამოდ[ე]ნილად, არცა ჩუენგან ჯერ არს გამოძიება, და რომელი ძიებულს უმეტესსა ამისსა, მან პოოს დანთქმა და დაობება წუალებითა, ღმერთო, შეიწყალე ამისი დამწერი, ამინ". 388,397 გგ.

9. „ωწერა, ასცთი ასცთი—ითქუა თავსა. ამის დამწერელსა, ღ~თის მადლით ნურაენ დასწყელით" 587 გგ.

(61) 61

ჩარდავრიშიანი, 1780

103 ფ. (206 გგ.); 19,2×13,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მბეჭდური (სათაურები სინგურით); 1780 წ. (206 გგ.); გადაწერი — დავით ალექსის ძე [მესხიშვილი]—206 გგ.

„ქარი პირველი ბახტიარ ჭელმწიფის ამბავი, ტკბილად და ამოდ გასაგონი მსმენელთათვის, რომელსაცა ეწოდების წიგნსა ამას სახელად ჩარდავრიშიანი.—იყო ჭელმწიფე კოსტანტინეპოლეს შინა მორჩმული, გამდიდრებული და ყოველსა ქვეყანასა ზედა სახელგანთქმული..." 1—206 გგ.

ანდერძი: „წარმეითხეველნი ამას ზედანე ნუ გამკიცხავთ, რომელ ესე მისი წესი არ იყო და რად მწერდაო. თუცა მართალ არს, რომ ამისთანას ამოსა და ბედითს საქმესზედ ჭელი არ უნდა დაშოთს კაცმან და არცა მეცნიერთა წესია ამისი წერა-რა ყო, რომელთათჳს ჩემთა კეთილთა მეგობართა ძმათა მაწერეს ამ წიგნის დაწერა დიდად მეეჯერნენ, მე ჭელარ ჯერ ვეჭმენ და გარდავნებე. ოდესმე კაცს შეჰკეცეს ამათ ჯუფთ მომეხმარებელ ვარ ყოველთადმი უმდაბლესად ალექსის ძე დავით თთქუსა ოცდაშვიდსა რიცხუსა 8, წელსა 1780 გამართულა. დავით" 235 გგ. (ბეღრთვა).

მინაწერი: „წიგნებისაგან კოლეგიის ასსესორის იოანე ალექსიევისა" პირველი საქაღალდე ფ-ის ნ.

(62) 62

კრებული. 1823

104 ფ.; 21×16,5; ქაღალდი (ლურჯი); ტყავგადაკრული ტილოჭერილი მუყაოს ყდა—დახიანებული; მბეჭდური (სათაურები სინგურით); 1823 წ. (65v, 76r); გადაწერი—კონი ბებუროვი (65v, 76r). დაწერილია: 66r—v, 95v—97v, 99v—101r.

1. [მ ი რ ი ა ნ ი].—„ამბავი დასაწყისი მაშრიყის ჭელმწიფისა.—იყო ჭელმწიფე ხოსროვ-შაჰ, ჩინეთს დგებოდა, იმისთანა ძლიერი და მაღალი ჭელმწიფე უშვილობას ასე შეეწუხებინა, რომ ყოველი თავისი სახელმწიფო და დიდება ჩალად მიაჩნდა..." 1r—65v.

2. [ა ლ ე ქ ს ი ა ნ ი].—„კოსტანტინეპოლსა იყო კაცი ერთი, დიად მდიდარი, აშენებული, სახელათ ერქუა ეფრემ, ცოლს ერქუა ანნა, შვილი არა ჰყუანდა, ღმერთს ეხვეწებოდნენ შვილის პოძებისათვის..." 67r—76r.

3. [თ ე მ უ რ აზ II. ხ ლ თ ა ბ ა ა ს ი].— „1. ქ. მარწყმა თქუა: მოვალ პირველათ, მე ვერ მომისწრობს ხილია..." 77r—79r.

4. [ჯაამ ვეზირის ამბავი]. — „კარი პირუწლი. ამბავი ბრძნისა ჯამ ვაზირისა. — იყო ვინმე მეფე დიდი, ძლიერი სახელით, და ჰყვანდა კაცი ფრიად მეცნიერი და იყო სახელი მისი ჯაამ...“ 79v—81v.

5. „ანბანთ ქება თქმული ბრძნისა და მეცნიერისა გურგენოსნისა მეფეთ-მეფისა და თჳთ ქელმწიფისა პატრონის თემურაზ, პირველისა მიერ.—აღახენ ჩემნი ბაგენი, ღმერთო, სამებით ქებულო...“ 82r—86v.

6. „მამაო ჩვენო გალეწსილი, ოთხტაპოვანი.— რომელი მყოფ ხარ მაღალთა, სახელწმინდაო მამაო ჩვენო...“ 86v.

7. „სხუა ანბანთ ქება სრული და უნაკლულოთემურაზ კახთ ბატონისაგან ნაბრძანები, რომელი არს პირუწლი თემურაზ, ენა რიტორი, სასმენად საამო და შეენიერი:

აღმართა მჳსნელმან ჯუარი გოლგოთას, სისხლი დასთხია ადამის ძალ-[თა]...“ 87r—91v.

8. [არაკები].—ა. „სამნი ამბანაკნი შეიყარნენ გზასა მიმავალი, ერთი ქილა თეთრი პოვეს და შუღილი მოუხდათ...“ 103r.

ბ. „ერთი მდიდარი ხელმწიფე სანადიროთ გავიდა. ნადირობას თავის მეჯინიბეს უთხრა, ცხენი გაე[ა]ქეთოთო...“ 103v.

გ. „ერთს მეცნიარს უთქვამს, სამთა საქმეთა არ უნდა კაცი შეეხას...“ 103v.

9. [რეცეპტი წამლის მომზადებისა]. „მაჯუმი, რომ კაცი გასუქოს და წელი გაუმაგროს...“ 104r.

10. [ბგავი]. — „ქრისტე რომ ქვეყნათ მოვიდა, ერთი ცოდეილი დედაკაცი მოიყვანეს, რომ ჩაქეავონ...“ 104v.

შენაშენი: 1. ხელნაწერი აღწერილია ე. თაყაიშვილის მიერ, იხ. „Описание,“ ტ. II: გვ. 301.

2. ხელნაწერი გრიგოლ ჰაგეპაძის (ილიას მამის) ოჯახის საკუთრება ყოფილა (იხ. ხელნაწერის მინაწერები).

ანდერძი: 1. „დაიწერა ესე მირიანი ქონი ბებურთვისაგან წელს ჩყკგ ქათთვის ე“. 65v.

2. „ესე აღვჩსანესი გადავწერე მე, ქონი ბებურთვი, წელს ჩყკგ, მარიამობისთვის ე. ბაშ, ეს ეიტყოდეთ და ნუღარავინ მ[ი]ვენდობით ამ წუთისოფელსა“ 76r.

მინაწერი: 1. „ღმერთმან მიეცადრბაში მოახმაროს პატრონს თ-ა გიორგი ანდრონიკოვს“ 65v.

2. „წელსა ჩყმზ-ს მარტის იე დღესა.

ესაფარლო ძალეა, კნინა მაგდან ჰაეკავაძისა, წაიკითხე ესე თქვენი წიგნი, რომელიც არიან ბოლოსა და ბოლოს ღმერთსდე სამო და შესაკეცენი ამბავნი და ეს თან, რომ ამისი წაკეთისანი არც ცოლი და არც კმრი არ იქმნებით ურჯმნებელნი. მაშასადამე, ჭირანს, რაცხელ ფეცა ჯრნძობაში შემიყვანა ამ წიგნმა, უმეტეს ამას, რომ სოფლიურს კაცსა თუ ქალსა უნდა ჰქონდეს ტიკრი, რომ საწუთრო, ესე სოფელი განიყვანს კაცთა ლიხთაგან, ჭირსა შეერთოვეს გულწყრეულად (?) და ლხინს ანანებს პირთაგან, მოაყოლებს დღეთა ვრცელობას და საყვარელთა ტრფობასა, და წყეულია ღვთისაგან, ვინცა არ მიენდოს ძმობასა.

გთხოვთ, მოსმიგონოთ, ძმათ და ძაღუვ, თდესცა აღსთქვიათხოთ მცირენი ესე აღწერილნი ხელითა ჩემითა. ჯერეთ განვერო სოფელსა ამას ოხრსა და მეტადრე ჩემთჳს შეფსენებელს, მოსმიგონებდეთ შენდობით. და თქვენი სალმე მგლ-ჭისგდეკოვნა ანდრონიკოვისა“ 92v—93r.

3. „წელსა ჩყნ, იელისის იდ, პარასკევს დილით ეჭვს სათზედ შემოვიდა ყვარელ-ში ჯარი და იდგა ბაზარში, იდგა ნაზევარ სათი. ქართველი მოკედა სული თოთობეტი და ლეკი ცამეტი. ადგილობრივი დარჩა ცამეტი მკედარი, რომელთაგან ერთი აღმოჩნდა ადალაიანი“ 93v.

4. „წელსა ჩყა. თებერვლის 11 დღესა ასულმა ჩემმა ნინოწმიდამ იქორწინა თავად ნიკოლოზ აბაზაზედ. თავადი გრიგოლ ჭავჭავაძე" 93v, 94r.

5. [ილია ჭავჭავაძის ყრმობის ლექსი. აღტაცებაში].

„ჩემს საყვარელს და სასურველს ნინას
წიგნსა მიუწერო, თუ ყურს მისცემ სმენას.
შენის ლაღვილისთვის ცასტანდას ღე ენას,
შენთვის ღმერთსა ვთხოვე შვებას და ლხენას.

ღმერთმან ისმინოს ჩემი ხარაზვანი,
რომე გიჭერეთს შენი ტანჯვანი,
მაშინ მაღირსოს შენი ნახვანი.

აი, რა არის ჩემი ნატვრანი!

ოყავ მწვიდობით, სავსე ბედით, ყოველს სიკეთით,
ტკბებოდე ლხინით, სიამოვნით, ყოლისა შვებით,
მაშინ აღტაცებული ვისიამოვნებ შენთანა ხლებით,
და ღმერთსაც მადლობას შეეწირამ დიდისა კმებით.

ამ წუთით გიძღვნით ჩალაუბნის ქებას,
თუ წარკოთზვის-ვის დართობით თქვენ ნებას,
მრავალსა პოებთ მუნ შეცოდებას,
და რად-ღა ვიფიქრებ მის მოწონებას.

შენსა შეილსა, ჩემს დაწუწკსა გიგოსა,
მაგ ვარდის კონას, დრამის წონას გერატოსა,
ათასთრათ ჩაუტყლოშნი მის თვალებსა ცქერატოსა,
და მისთვის შეწევნას ვსთხოე მაცა, ვისთვის თეორი იმოსა.

ბევრსა მოგწერდი, ბარამ ენა არა მაქვს ტკბილია.
ჩემი ლექსი და სიტყვები გულისთვის მეტად ლბილია.
მისთვის ვასრულებ ამ წიგნსა, ხელიც მაქვს დაღლილია.
დავშვები შენივე ძმაჲ, შე. ჭავჭავაძე ილია.

გათავდა ეს ლექსი" 94v—95r.

ამ ლექსის მეორე ვარიანტი დაცულია ხელნაწერ S—5028. იხ. იქვე, ჰაგიოგრაფები აღტაცებაში, აღწერილობა, შედგენილი შ. გოხელაშვილის მიერ, 1951, გვ. 26).

6. „წელსა ჩყლ ზ-სა ღვინობისთჳ 8-სა დღესა, ოთხს საათზედ შემობრძანდა დიდებული და ყოვლად მოწყალე ხელმწიფე და მოიარა მოწყალება თჳს საკართველოს.— შესხმა ჭსართხისისაგან. როდესაც ხელმწიფეს მოახსენა: ყოველად მოწყალეო ხელმწიფეო! ძველია იერუსალიმ ღირს ჰქნა, როგორ გიხაროდ შენ პირველი გვირგვინოსანთაგანი რუსეთისა, ვითარ საბარძედვან არა ესე და რაოდენ შემკობილ ჩუმნაც მოსულა შენი, შემკართობენ ამისთჳს, როჟელ განცხადებულა მღვდელთა ზურგთა მთათასა უმაღლეთაა სიფიცხესა და უუკუნეთა კქვეანისათა... საბარძედვან არს ამისთჳს, რომელ რასა ნიშნავს მოსული შენი?—მამობრივსა შენს ჩვენდა სიკვარულსა—სიყვარული, რომლისა არცა სიმალლეს, არცა სიღრმესა, არცა სიძნელესა, არცა საშიშროებასა გჳსასა არა ძალუძსთ შეყენება მისჯან, რათა იხილოს ტომნი და ენანი ტურაესთა საზღაჳთაცა შინა, ტკბილად განსვენებულნი მფარველობისა კეშრე სიკეთრაჲსა შენისა, და მრავალთა ენათა მეჭონეთ, განსა ერთითა გულითა მადიდებელნი (?) მეფეებისა შენისა, კელმწიფეო!

გული შენი განპკრეა, მას შინა ყოველი და თჳითელი ჩვენგანი არა იწროდ დაიტევიან, ნუ უმე ჩუმს. არა განერეულდეთ ნაცვლადცა მოგებას (2 კორნ.) ოჲ, უეთუმცა ძუბირივემან სოყვარულმან ჩუმმან განატკბოს ყოველნი ტკივილნი და ზოომანი შენი ჩუნთჳს. უეთუმცა დატკბეულებან მეცადინოობამან საზოგადოჲსა კეთილისაჲნი და სრულან შეყენებანან ჩუენი ტაბუისადმი შემსუბუქოს მძიმე ტკივილი სამეფოსა ეთჳალეთა ხარგჳანი შენთა კეთილდღეობისათჳს ჩუენისა.

ხოლო უფალმან ძალთა აღსრულებითა აღასრულოს ჭაბედნი გულისა შენისანი და დაკჳრ[ი]ჰოს დაიცუნოს განგებითი ჩუენთჳს შემოსვლა და განსვლა შენი ამიერითგან და უკუნისამდე." 98r—99r.

(63) 63

ქრებული. XVIII

110 ფ.: 15,3×10,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის დახანებული ყდა; თავ-ბოლო-ნაკლული; მხედრული, კალიგრაფიული ხელით; XVIII ს. დაწერილია: 46v, 94v, 97v.

1. [ლოგიკიდან]. „... ანისთვის თქვა: სხვისა არა არს ვისიმეო, ესე იგი სხვის მაარსებელი არა არსო...“ 1r—4Cv.

2. „უცილებელი ღვთისმეტყველებაა იოანე დამასკელისა.— ღ მერთი არავინ იხილა, ოდესაც მხოლოდ შობილმან ძემან, რომელი იყო წიაღთა მამისათა...“ 41r—46r.

3. „მოკლედ წყობილნი მუხლები, მრავალთა წიგნთაგან აღმობეტკნეული გულსმოდგინებითა დავით ახალნორჩის და სიბრძნის ჭურად მზადებული, ჯამშერ ერისთვის ძისათა, ღვაწლდებულობით შრომილი, მისის უერთგულესულების მეგობრის ზაქარია ფილასოფოსისათა.—მოყუარე დუმილისა მეეხლების ღმერთსა და რაზომცა მიეახლოს მას, განათლებულ იქმნების მის მიერ...“ 47r—110v.

წყება: „... მიზეზი ჴეწარწერისა. იცოდეს რას მიზეზისათვის არს აღწერი...“

ჭ ინაწერები: 1. „Книга эта куплена на Тифл[исской] ярмарке 2 Мая 1879. Н. Гамрекели“ 1r.

2. „ხნეობრივი სენტენციები თქმულნი ბრძენთაგან“ 1r.

(64) 64

ხვინაქსარი. 1757

458 ფ. (916 გვ.); 16×10; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტეთრული მუყაოს ყდა; დახანებული; ნუსხური (სათურები სინურით); 1757 წ. (912 გვ.); გადამწერი—იოანე დეკანოზი (912 გვ.); ადგილი—თბილისი, ჯვრის სავდარი (912 გვ.).

„სვინაქსარი, ძალითა ღ-ისათა მოძღუარი სოფლისა და სამკუალი წიდისა კათოლიკე ეკლესიისა. სეკდენბერსა აქუს დღე ლ, დღეთა აქუს ჭამი იბ და ღამეთა ჭამი იბ. თუესა სეკდენბერსა ა. გჳრგჳინი წელიწდისა და დაწყება ინდიკტიონისა და ჴსენება წმიდისა ღ-ისმშობელისა მასიანეს შინა...“ 1—911 გვ.

ანდერძი: „დიდება ღმერთსა სრულმყოფელსა ყოველთასა, რომელსა შეწევნითა აღეწერე წ-ა ესე სჴნაქსარი, გჳირგჳინი წელიწდისა, მე, ულირსმან მღდელმან ტფილისის ჭალის ჯ-ის სადგის დეკანოზმან იოანემ, ვეცდებერი ყოველთა მხილველთა შენდობისა ყოფად ბემ ცოდვილისათ-ს.

სრულ იქნა ოქტომბერის თთეს კზ, ქ-ს წჟზ“ 912 გვ.

მინაწერები: 1. „1757 წელსა ჯვრის მაძის ეკლესიის დგეანოზს იოანეს დაწერია“ 912 გვ.

2. „ეს წიგნი ვიყიდე 1867 ს წ. ლევან კასაშვილისგან; ამასთანავე ვიყიდე მისგან „ჯრამმატიკა“ ქართული, თხზული საქართველოს ბატონიშვილის დავითისაგან 1796-ს, რომელსაც ეძღვნის თავის პაპას მეფე ირაკლი II-ს. ეს ჯრამმატიკა წაიღო თხოვებით ბატ. დავით იესეს ძე ჩუბინოვმა 1875 წელს პეტერბურგში.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ამ სვინაქსარს ესწირავე „წერა-კითხვის ჭაბარულებული საზოგადოების ბიბლიოთეკას, პოლიეკტოს კარბელოვი, 1882-ს წ. მაისის 30ე, 913 გვ.

3. „წულის სათვალავი: სექტემბერი, ოქტომბერი, ნოემბერი, დეკემბერი, იანვარი, ფებერვალი, მარტი, აპრილი, მაისი, ივნისი, ივლისი, აგვისტო. წელიწადი გასრულდა", 916 გვ.

(65)

65

კრებული. XVIII

17 ფ. (34 გვ.); 17,5×11; ქაღალდი; ქაღალდისაჲ ყდა; მბეჭდური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]; გადამწერი—დავით რეკტორი (34 გვ.).

1. „აქა წერილნი ღ~თივ ცხოვიერნი ათნი მცნებანი, რომელნი მოუცნა მოსეს ღ~თისმხილველსა თითითა ღ~ისათა, წერილნი, რომელნი თანა-გვაძს ყოველთა ქრისტეანეთა დამარხვად..." 1—12 გვ.

2. „წიგნი აღსარებისა.— მოძღვარმან სიტკბოებით და კეთილად მიიყვანოს მოწყალე და თქვას: კურთხეულ არს ღმერთი ჩვენი..." 13—34 გვ.

მინაწერები: 1. ალექსის ძის დავით რეკტორისა", 34 გვ. (უსრულო).
2. „აღსარების წიგნი ესე ეკუთვნის კოლეგიტის სკრეტარს იერონიმე ალექსიევს", 1 საცავი ფ-ის r.

(66)

66

ლოცვები. XIX

165 ფ.; 17,7×10,7; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტაიტული მეყაის დახაზებული ყდა; დაშლილი; ნაწილი (ძველი პაგინაციის მიხედვით დაკარგულია 8 ფ. აკლია) მბეჭდური (სათაურები სინგურით; XIX ს. (ვეორნიშანი: 1821); დაუწერელია: 142v—143v, 146r—161v, 162v—164r.

[ლოცვები] „... სინანული. — მონანული ყოველი ცოდვებსა შენსა ზედა, თქუი ესეფრ: ჭი, ჩემო ტკბილო იესო ქრისტეო..." 1r—135v.

შენიშვნა: 1. ლოცვების წიგნი კათოლიკური რიგისაა;
2. ბოლოშია „ქართული წირეის წესისა" 136r—142r.
3. ხოგი ლოცვა გალესილია: ა. „გალობა ყოველად წმიდა მარიამისა" 138r—139r; ბ. „აღდგომის კვირის წირეის სათქმელი გალობა" 141r—142r.

მინაწერები: 1. „ჰიბლიოთეკისა" 2r.
2. „ბელნაწერი წიგნები ეკ. ხაქარია ჭიჭინაძისი:
1) გეომეტრია, ნათარგმნი მიხაილ ულელიისაგან და შეწე ვახტანგის გასწორებული წელს 17..
2) არისტოტელის კატეგორია. დაწერილი 1767 წელს.
3) მეტაფიზიკა, გადაწერილი წელს 1783.
4) არისტოტელის სწავლა, ნათარგმნი ვრასტი თურჭისტანოვისა მიერ.
5) იობისა და სანჭხეთ ისტორია და სახარება, ერთ წიგნად.
6) სახოკადო ათთორმეტთა მოციქულთა სახიობო.
7) ანტონ კათალიკოზის ფილოსოფია, წე[ლს] 1785.
9) ლექსები სხვადასხვა მწერლებისა.
10) სარიდონიანი ლექსათ.
11) სახარება, ხელნაწერი.

12) დავრიშიანი, ხელნაწერი.
13) მხითარიანი რიტორება.
14) რეცენზენტი.
15) შემოკლებული კატეხიზმისი.
16) ხილვა ჯვრა.
17) მეფე ვახტანგის ლექსები.
18) მოხსენებულთათვის გარდაცვალებულთასა.
19) ლექსები სხვადასხვა მწერლებისა.
20) მოქმედება დღესასწაულობით, 1783, გიორგისა.
21) ლოცვანი ძველი.
22) კიდევ ლოცვანი, ძველი.
23) ლოცვანი, კიდევ ძველი.
24) ისტორია საქართველოსი, ერთი რეგენტი.
25) თავად-ასნაურების ახწერა მეფე ერეკლეს ბრძანებით.
26) ჯრაკები, ძველი წიგნი.
27) დამტკიცება კათოლიკე სარწმუნოებისა საქართველოში.
28) სახმარებელი ღვინისა.
29) ვწერ კერაკესი (!)" 144r–145v.
3. „1809-სა წელსა, მაისის 5-სა დღეს დაიბადა გიორგი სტეფანეს ძე ზარიფოვი, ნათლია იყო იოსებ ღარიბოვი". 162r.
4. „Господина Георгия Зарапова" 164v.
5. „Бонифачио Исаралов" 165r.
6. „1865 წელსა 16 июня" 165v.

(67) 67

კრებული. XVIII

287 ფ. (574 გვ.); 16,7×10. ქაღალდი; ტყავდაკრული ტყავიერული ბის ყდა; ნაკლული (322–323 და 538–539 შორის); მხედრული (კალიგრაფიული ხელით. სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]; გადამწერი—ნიკოლოზ ორბელიშვილი, მიტროპოლიტი (557 გვ.). დაწერილია: 465–466, 468 გვ.

1. „ჟამნი. ძალითა ღთისათა, რაჟამს აღსდგე ძილისაგან, განეშორე სარეცელსა და ბრძანეთ ლოცვითა წმინდათა მამათა ჩვენთათა.—უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, შეგვიწყალენ ჩვენ..." 7–217 გვ.

2. [საწელიწდო თვენი]. —„თვესა სექდებერს აქს დღე ლ, დღეთა აქს ღამე იბ და ღამეთა ღამე იბ.—ა წმიდისა მამისა სვიმეონ მესვეტისა და ქუენება წ~ისა ღ~თისმშობელისა და წ~ისა ეთოლასი..." 218–318 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს: „განსრულდა ძალითა ღ~თისათა თორმეტიე თვე თჳითა იბკო".

3. „მარხვათა და ხატიკთანი. ჴორციელის კუირიაკესა მეორედ მოსლვა უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი ოხით.—ოდეს იგი მიგიყუანებდენ შენ, სულო ჩემო, ყოველსა სოფლისა განკითხვისა მას საშჯოაროსა და გასწრაფობდენ საშინელებით..." 319–378 გვ.

4. „სახარებანი აღდგომისანი. ათორმეტნი აღდგომისანი. სახარება მათესი.—ა. მას ღამსა შინა ხოლო ათორმეტნი იგი მოწაფენი წარვიდეს გალილეასა მთასა მას, სადაცა უბრძანა მათ იესო..." 379–420 გვ.

5. [გამოკრებილი საკითხავები ახალი აღთქმიდან].—„რომაელთა მიმართ ეპისტოლე: ძმანო, რომლითა-ესე ნათელ ვიღეთ ქრისტე იესოს მიერ, სიკუდილისა მისისა მიმართ ნათელ ვიღეთ...“ 421—464 გვ.

შენიშვნა: ერთვის „ხელთა“. 467 გვ.

6. „იბაკონი წმიდისა ღ[ვთის]მშობლისანი, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების.—ზეშთა მრძოლისა (!) ჩემისათვის და მოღვაწისა უძლეულისა(!), ვითარცა შენ მიერ ჴსნილნი განსაცდელთაგან სამადლობელსა აღვწერთ...“ 469—517 გვ.

7. ლოცვები: ა. „ლოცვა წმიდისა იოვანე დამასკელისა“ 517—524 გვ.

ბ. „ლოცვა მგზავრობისათვის“ 524—525 გვ.

გ. „ლოცვა მტერთა მიმართ შებმისა“ 525—526 გვ.

დ. „ლოცვა წ[მი]სა მამისა ჩვენისა ბასილისა, კესარის მთავარ ეპისკოპოზისა“ 527—534 გვ.

ე. „აღვიარება მართლმადიდებელთა. მწყამს და აღვიარებ წ[მი]სა სამებასა“ 534—538 გვ.

წყობა: „... ესრეთ აღვიარებ მართლმადიდებლო[ბისა წესითა]...“

8. „ესე არს შვიდთა მათ მომაყუდინებელთა ცოდვათა უპირველესი—ამპარტავნება. ამპარტავნება ეს არის, ვისაც თავისი ნაქმარი და ნათქვამი დიდად მოსწონდეს...“ 539—557 გვ.

9. „სარწმუნოება შამკლებით, აღწერილი ტფილელ მიტროპოლიტისა ნიკოლოზისა მიე[ი], რომელსაცა ენებოს, და სწავლა ამითი მიღონ. კითხუა: რა არს სჯულიჲ?...“ 559—574 გვ.

შენიშვნა: უძღვის—„შეურება საქმე და ჴერიათა იესო ნაზარეველისა. ოდეს ჴგავრს აცვეს, პილატეს ცოლმან თქუა: ა. არარა ძეს შენი და მართლისა მაგის კაცისა, რამეთუ მრავალი მეწუნა მე დღეს...“ 1—6 გვ.

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე მიტროპოლიტი ნიკოლოზ ორბელიშვილი, ამის გამტარებელი, და ვინც გარდასწერდეს და ჩემი მოხსენება დააგდოს, ღმერთმან ორასივე შინა სოფელსა კეთილს ცუნაცილა დააგდოს. კეთილად მომკსენებელნი ღმერთმან კეთილად მოიკსენოს. ამისი მწერალი ნიკოლოზ“ 557—558 გვ.

(68) 68

ძლისპირნი. 1786.

149 ფ.; 16×9,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტივტრული ხის ყდა, მხედრული (საოთარები მთავრულით, სინგრით; 1786 წ. (143r); გადაწერი—იოსებ მცირე (143r) დაწერილია: 36v.

„სძლისპირი და ღ[ვთის]მშობლისანი, ჴ[ა] ა.— სასწაულითა იხსნა ერი უფალმან და ზღუა მღელვარე სატყუა განახშო პირველ, და დღეს უხრწნელად იშუა ქალწულისაგან და წარმოძღუა ჩუენ ზეცად...“ 3r—143r.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „განსრულდა სძლისპირნი რვა ხმათანი, დიდება ღმერთსა ჩუენსა, ამინ“.

2. ზედა ყდის v-სა, 1r—2v, 148r—149r და ქვედა ყდის r-ზე სხვა ხელით მიწერილია საგალობლები.

ანდერძი: 1. „აღესწერე სძლისპირი ესე მ ც ი რ ე ბ ა ნ ი ო ს ნ ჲ მოსახსენებელად და შესაწევრებლად სულისა ჩემისა კალმითა ერთის გამოჭრილითა დეკემბერს დ. ქ'ს უოდ. ქრისტეს აქეთ ათასშვიდას ოთხმოცდა ექვსსა" 143r.

2. „ღმერთო, აცხოვნე ი ო ს ნ ჲ დიაკონი სასფეველსა ზენსა, ამინ" 143r (სხვა ხელით, აშიაზე).

მინაწერები: 1. „ესე წიგნი ა ბ რ ა ჰ ა მ ი ს ეკუთნების, ნურავინ ხელყოფს პარვად ამისა, რაისათა დაისაჯონ" 1r.

2. „ხ ა ქ ა რ ი ა ჭ ი ე ბ ი ძ ი ს ბიბლიოტეკისა" 2v.

3. „რომელ სძლისპირსაც წაიღეთ სათხრო აქეს, იმის ხმაზედ იგალობების მისი მიმყოლი სძლისპირი, რომელსაც შავ სათხრო ჰქვს. ა რ. ჯ უ თ ა თ ე ლ ა ძ ე, 1895 წელი 29 აგვისტო" 88r.

4. „იბპკონი ანუ კონდაკნი იგალობებიან თავის „წარდგომის" ხმაზე. ა რ. ჯ უ თ ა თ ე ლ ა ძ ე, 1895 წ." 129v.

5. „ეს ძლისპირი მე, ს ა ბ ა ს, ვიყიდე ფასით, ასე იცოდეთ ფეზერელის ით, დღეს პარასკევსა ჩყიგ" 144v.

6. „ჩ ყ ო-სა წელსა ენკენისთვის კ ო-ს პ ა ა ტ ა ჯ ა ვ შ ვ ი ლ მა უნდა მომცეს პური ხუთი კოდი და ოთხი ლიტრა. რომელიც გასახეზულია (!) იმისი, ანუ ფული ხუთი და ათი შაური. ამას ჯარჭა. ჩემი პური ახარია ოცდა თუთხმეტი ლიტრა, თუ არ დაათვისეინა, პური უნდა მომპაპაროს" 149v (ხახვაფასშოლია).

7. „ჩყოგ-სა იენისს კ ბ-სა პატარა ი ო თ ა მ მოიყიდა თავისმა ძმამ მ ა რ კ ო ზ ჭ ა ო დ ი შ ი ა მ ჩემთან ქ ი ზ ი ყ ს", ქვეყა ყდის r

(69) 69

ანტონ I, კატალიზმო. 1769

64 ფ. (128 გვ.); 21,2×16; ქაღალდი: ტყავგადაკრული ტეიფრული ბის ყდა; მხედრული (სათაურები მთავრული, სინგურით); 1769 წ. (127 გვ.); გადამწერი— ხაჭარია, ხუცესი სიონისა (127 გვ.).

„წიგნი კ ა ტ ე ხ ი ზ მ ი ს ა, ანუ მოწოდება, რომელიცა თანა-ადს ქრისტეანეთა კეთილმსახურთა აღსარებად და შეწყნარებად, რომლისა შორის სიმეოლიონ აღიჩნების 1 2 3 შინა კითხვსა-მიგებათა, ქმნილი ა ნ ტ ო ნ ი ს მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოლისა ზემოასა საქართუელოსა. — 1. კითხუა: რაჲ არს სათნადო ქრისტეანისა მიმართ, რათა ჰრწმენეს?" 3—108 გვ.

შენიშვნა: 1 უძღვის: ა. თავფურცელი: „სადიდებელად ცხოველმყოფელისა თანა-არსისა და განუყოფელისა სამებისა—მამისა და ძისა და სულისა წ'ისა—ა ნ ტ ო ნ ი ს მიერ არხიეპისკოპოსისა ზემოასა საქართველოსასა, დავითიან ბაგრატოვანისა წიგნი კ ა ტ ე ხ ი ზ მ ი ს ა, რომელ არს მოწოდება თჳსთა მოწაფეთა ჭეშმარიტისა მიმართ სარწმუნოებისა და საქმისა, რომელიცა სათანადოსა ქრისტეანეთასა აღშენებითსა ღ'ისმტყუელებითითა და ფილოსოფოსობითითა იპყრობს თჳს შორის კითხუა-მიგებითად ღრმისა ჭეშტარიტებისა და უმჯობესისა. და უმჯობესისა ი რ ა კ ლ ი მეორისა, მეფისა ყოელისა საქართველოსასა და მამათმთავრებისა თჳსისასა ყოველთა ქართველთა. ზედა, წელს დასაბამითგან სოფლისა... ჴსოს. განჴოროცელებითგან სიტყჳსა ღ'ისა..; ჩ ე ი ი, თთუსა მესამესა, რიცხუსა... კ" 1 გვ.

ბ. „შეცდებილება, ანუ წინასიტყუობა წიგნისა კ ა ტ ე ხ ი ზ მ ი ს ი ს ა—

არ მომწყინდების თ'ქუენსა საუბარი
ჲ, ქართველნო, სიბრძნის შემყუარებულნო,
აღტებილება მაჭუს ნიჭად, თ'ქუე მომართ
შრომად, უბრძოლად, წერად, მეშაირობად,
ამად, ეითარმედ მიყუართ ჭეშმარიტებით.
ნამდჳლ ჭეშმარიტ ზესთა მყო ისწენს ამის,
ეითარმედ თ'ქნთჳს შეჩუენებულ ვჰყო თავი.

არარა მჰგავსი, არად შემრაცხიეს
არცა თჳნთა სიჴდილი. არცა ტანჯუა!
ესპრები კატეხიზმის სარგებლად თქუმდა, ძმანო,
ჩემთან ნერგულთად შუღთა თჳქნთა ძმათადმი,
მოშუოდებელმან სათანადოისადმი
ქრისტეანეთად კეთილსასურო მცხოვრებთა.
მიიჩუეთ სარგებელ. ჩუენი ჩემთჳს თჳნ ლოცუანი.
ეს აღჳსწინ ტაეპთ სიმოყილისათ ათ-ორთა,
ლ'ისმეტყუელურად აღთაჩინებს იმათ,
ხოლო სხუათაცა საღმრთოთა სიდგუმლოთ
ეჳ სახედ მათსა ჴყოფს აღმოჩინებასა
ჭილოსოფოსებრ, ყოველად დაუტოლებელად.
რაცა საჭიროდ თანა-გუაძს ქრისტიანეთ,
რაჲსაცა მიჳსწუესთ, არარა დაუტევე
დაუდებელად კატეხიზმისსა შინა
თეორეტიკა ანუ საპრაკტიკოი
ლ'ისმეტყუელება, ამისთჳს ყ'შუენ უკეთნი" 2 გვ.

2. ე რ თ ი ა ნ ი: „პინაკს-სიტყუაობა ჩ'ნ მიერ გჳნდისა წიგნისა კატეხიზმისისა რომლისა შორის სიმკოლიოს აღიცანების 123 კითხუა-მიგებათა შინა ქართულსა ალფაჲტასა ზედა" 109—127 გვ.

ანდერძი: „სრულ იქმნა 1769. 3. 23; იყუენ სადიდებელად შენდა, მხოლოდ შობილო სიტყუაო მამისაო, ღმერთო ჴგშმარიტო და უბიწოდ მშობელისა შენისა აღუსწორე ფლორსა ხ ე ც ე ს მ ა ხ ა რ ი ა სიონისამან, ძემან დკანონზისმა". 127 გვ.

მინაწერები: 1. „ესე „ძღუნ-მწუნებიროვნა"—კატეხიზმო, ჴნდილი ა ნ ტ ო ნ ი ს მიერ I, არის პ ო ლ ი ე ვ კ ტ ო ს გ რ ი გ ო რ ი ს ძ ი ს კ ა რ ბ ე ლ ო ვ ი ს ა, 1882 წ. აპრილის 20-ს." 1 გვ.

2. „ამ წიგნს ესწირავ „საქართველოში წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას" პ. კ ა რ ბ ე ლ ო ვ ი. 1882-ს წ. მაისის 30-ს" 1 გვ.

(70) 70

პარაკლიტონი. XVIII

464 ფ.: 14,3×10,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტიფრული ხის ყდა; (ცალი ყდა მოცილებულია); დაზიანებული; ნაკლული (თავ-ბოლოსა და შიგადაშიგ); ნუსხური (სათარგმანი სინგურითა; [XVIII ს.]; გადაწერა—ბაკარია ცოდვილი (411v). დაწერილია 343r.

[პ ა რ ა კ ლ ი ტ ო ნ ი]. —„გალობანი... ჴმა ა. სამწუხრონი ლოცუა ჩ'ნნი შეიწყარენ, წ'ო უფალო, და ბოგან... ცოდვილთა, რამეთუ შენ მწ..., რომელმან უჩ'ნე საფლავსა აღდგომით..." 1r—464v.

წ უ დ ე ბ ა: „...უბრწყინელო, ზეშთა სიტყუსა ჯორცნი ავა"...

შენიშვნა: ვიშებზე გადაწერის მინაწერებია: 103r, 139v, 162v, 271r, 326v, 329r, 347r, 368r, 369v, 378r, 380r, 392v,401r, 437v, 457v.

ანდერძი: „უფალო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი ბ ა კ ა რ ი ა ლ'ისწმიბლისა მრთბებითა" 411v

მინაწერი: „ჭრთლ'და მე, უ ლ ი ო ხ გ ე დ ე ვ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი, და ა წ'ყისი მისი წ'ა ქალაქად მიეიდენ" 392v.

(71) 71

აღაპიტ დიაკონი, სამეფო ტომარი. XVIII

33 ფ. (66 გვ.); 21×16,8; ქაღალდი (მოლურჯო): მუქაოს ყდა: მბედრული (სათაურები მთავრულად): XVIII ს. (ვეირნიშანი: 1789); გადაწერა—გაბრიელ რატის ძე (65 გვ.). დაუწერელია: 66 გვ.

„სამეფო ტომარი. უსამღვდელოესსა და უკეთილმსახურესსა მეფესა ჩუენსა იმპერატორსა იუსტინიანეს აღაპიტ უმცირესი დიაკონი კრძალვით შრომასა ამას უძღვნი, თავი ჲ.— ღმერთი არს ყოველთა მეფობათა შემოქმედი, მყოფი უმაღლესსა ღირსებასა შინა, ჰი იმპერატორო, უმაღლეს ყოველთა ღირსებათა აღგიყვანა შენ ქრისტემან...“ 6—63 გვ.

შენიშვნა: 1. უძღვნის: ჲ. მთარგმნელის, გაიოსის მიმართვა ირაკლი მეფისადმი (შდრ. H- 70, შენ. ბ; 1—3 გვ.); ბ. [ავტორების შესახებ დამოწმებული ცნობები], (3—5 გვ.).

2. ერთვის: [გაიოსის ლოცვა მეფის ირაკლისა და მისი სახელეულობისათვის]; 63—65 გვ.

ანდერძი: „რატის ძის გაბრიელის არის, რომელ აღწერა ქამსა სიჭაბუკისასა თჳსისასა, ამინ“ 65 გვ.

(72) 72

წიგნი სიბრძნისა და კეთილმოქმედებისა. XVIII

133 ფ.; (266 გვ.); 20×15; ქაღალდი: ტყავგადაკრული მუქაოს ყდა; მბედრული. XVIII ს. (ვეირნიშანი: 1791). დაუწერელია დასწყისში 6 ფ. და 246—266 გვ.

„წიგნი სიბრძნისა და კეთილმოქმედებისა, ანუ მდგომარეობა კაცობრიესა ცხოვრებისა. შესავალი.— დასდრიკეთ თავნი თჳსნი ქვედ, ჰი თქუენ, მცხოვრებნო ქუეყანად! სდუმენით და მიიღეთ კეთილ-კრძალულებითა მოძღერებაჲ მაღლით...“ 1—240 გვ.

შენიშვნა: ერთვის—„პყრობა ჲ ნაწილისა შეიდთა წიგნთა გამო შემდგარისა...“ 241—245 გვ.

(73) 73

ლოცვები. 1778

235 ფ. (470 გვ.); 15×9,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუქაოს ყდა; თავნაკლული; ნუსხური (სათაურები სანგურით); 1778 წ. (470 გვ.); გადაწერა—სოლომონ ულიხისი (470 გვ.). დაუწერელია: 234 გვ.

[ლოცვები]. „...ხოლო აწ გახარებ შენ სიხარულსა, და ეგო უურწუნელად და ჭეშუ ღმერთი, ყოველად წიდაო...“ 1—470 გვ.

შენიშვნა: ზოგი ლოცვა და გალობა ხელნაწერში არის ავტორის დასახელებით:

ა. „ლოცვა სავედრებელი ყოველად წ'ისა ღ'ისშობელისა მიმართ, თქმული წ'ისა მამისა ჩ'ნისა მ ა რ კ ო ზ მ ო ნ ა ზ ო ნ ი ს ა“ 160—177 გვ.; 283—287 გვ.

ბ. „გალობა ყოველად წ'ისა ღ'ისშობელისა, თქმული ი ო ს ე ბ ი ს ა, ჭმა დ“ 180 გვ.

ჯ. „ლოცვა ყ'დ წ'ისა ღ'ისმშობელისა მიმართ, თქმული ღირსისა ფილოთეოს კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა" 181—197 გვ.

დ. „ლოცვაჲ განთიად და მიწურჱრი სათქმელი წ'ისა იოანე დამასკელისა" 215—222 გვ.

ე. „ლოცვაჲ, თქმული წ'ისა მ ა კ ა რ ი ს ი" 223—233 გვ.

ვ. „ს'ჲ ლოცვაჲ წ'ისა დიდისა ბ ა ს ი ლ ი ს ი" 287—290 გვ.

ზ. „ლოცვაჲ წ'ისა მამისა ჩ'ნისა ი ო ა ნ ე ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა" 290—297 გვ.

ი. „ლოცვა წ'ისა ხიაროსანისა წ'ისა დიდისა ვასილისი" 337—445 გვ.

თ. „ლოცვაჲ სხ'ჲ წ'ისა მამისა ჩ'ნისა ი ო ა ნ ე ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა" 345—350 გვ.

ი. „ლოცვაჲ სხ'ჲ ს ი მ ე ო ნ მ ე ტ ა ფ რ ა ს ი ს ა" 350—354 გვ., 355—366 გვ.

ია. „საღთოსა დამასკელისა" 366—369 გვ.

იბ. „დ ი დ ი ს ა ვ ა ს ი ლ ი ს ა" 369—371 გვ.

იგ. „ლოცვაჲ სხ'ჲ წ'ისა ხიაროსანის ს ი მ ე ო ნ ა ხ ლ ი ს ა ღ'ისმეტყუელისა" 372—383 გვ.

იდ. „ლოცვაჲ სხ'ჲ ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა" 383—388 გვ.

ივ. „ლოცვაჲ ს'ჩჲ ი ო ა ნ ე დ ა მ ა ს კ ე ლ ი ს ა" 389—391 გვ.

ივ. „სხ'ჲ ლოცვაჲ ი ო ა ნ ე ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა" 391—392 გვ.

იზ. „დ ი დ ი ს ა ვ ა ს ი ლ ი ს ა" 402—404 გვ.

იჱ. „ხ ი თ ი ო ქ რ ო პ ი რ ი ი" 412 გვ.

ით. „ხ ი თ ი ვ ა ს ი ლ ი ს ა" 415 გვ.

კ. „გალობა სავედრებელი ყოველდ წ'ისა ღ'ისმშობელისა, ითქმის ყოველსა ვნებისათ'ს სულიერისა, თქმული თეოსტირიკტა მონახონისა" 419—422 გვ.

ანდერძი: „... და ღმე მოსწრაფედ მოჩქუებად და ამის უკუე ძლით. ამა, უწყობნი მარცუელნი ჩანდ და იქმნების როდენნიმე შეც[ ]მილება, განს გვ გვედრები შენდობასა ყოველთა, უღირსი სოლომონ, კ'ს უჯზ" 470 გვ. (მხედრულად, სხვა ხელით).

(74) 74

კრებული. XVIII

256 ფ. (512 გვ.); 20×16; ქაღალდი (სხვადასხვა); ტყავგადაკრული ტყიდრული ხის ყდა; მხედრული (სხვადასხვა ხელი; სათაურები სინგურით); XVIII ს. (ვეორნიშანი: 1780, 1788, 1789, 1792, 1799). დაუწერელია: 346, 509, 510, 512 გვ.

1. „თქმული წ'ისა და ნეტარისა მამისა ჩ'ნისა ი ო ა ნ ე ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა ივგინისა მისთ'ს მეზუ©რისა და ფარისეველისა, მ. გ.—საყუარელნო, ორნი კაცნი აღვიდოდეს ტაძრად ლოცვად, ერთი ფარისეველი და ერთი მეზუ©რე..." 1—5 გვ.

შენიშვნა: თავფურცლის ყ-ზე დაკრულია ნაბეჭდი წიგნიდან აღებული ილუსტრაცია: „ეზეყმრე და ფარისეველი" წარწერით: „ტროდონი", ქვემოთ კი: „ნემცა ვილოცავთ ფარისეველებრ, ძმანო, რამეთუ რომელმან აღიმაღლოს თავი თ'ი, დამდაბლდეს. მოვედით, დავმდაბლდეთ წინაშე ღ'ისა მარხვით და მეზვერისა, ქმნა ვღაღადებდეთ სულთქმით და ღმობიერად. ღმერთო გკლხინე ჩ'ნ ცოდჱლთა ამათ და მოგვანიჭე ბრალთა შენდობა მრავალმოწყალეო და გვსხენ მწარეთა მათგან სატანჯველთა საუკუნეთა".

2. „წმიდათა შორის მამისა ჩ'ნისა ი ო ა ნ ე ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა სიტყუა უმღებისათჳს შეილისა, მ. გ.—მარადის თანამდებ ვართ ქადაგებად კაცთმოყუარებისა ღ'ისანა... 6—14 გვ.

3. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩ'ნისა ა ნ ა ს ტ ა ს ი ს ს ი ნ ე ლ ი ს ა ქრისტეს მიერ შესვენებულთა და სარწმუნოებით დაძინებულთათჳს, მ. გ.—რაჲ არს ესე დღეს, ჭ საყუარელნო, ეითარ მოსწრაფებით და ღირსე-

ბით შემოკრებულ ვართ, რაჲეთუ მომიწოდს ჩ~ნ ხსენება ძმათა ჩუენთა..." 14—22 გვ.

4. „წმიდისა და ღ~ივ განბრძნობილისა მამისა ჩუენისა იოანე დამასკელისა სიტყუა ქრისტეს მიერ შესხუენებულთათჳს და რათა სამარადისოდ აღვასრულებდეთ ჴსენებასა მათსა, მ. გ.—ააზრდელთა გემოვანთა წინადაგებანი მრავალგზის არა ხოლო მწიერთა ჰაჴად თჳისსა მიიხიდუნს, არამედ ოდესმე თჳთ მათ განმაძღართაცა აღსძრუნს..." 23—44 გვ.

5. „ყოველთაჲვის პოროცა აღებასა საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ეფრემ ასურისა მეორედ მოსლეისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესსა, მ. გ.—საყუარელნო, ნუთარაის პატიჟს სცემთ უფროს შეუორგულებულისა სიყუარულისა, რამეთუ ფრიად ვსცთებით დღითი დღე..." 45—57 გვ.

6. „მაბათსა ყუელერისასა ჴსენებასა წმიდათა მამათასა სიტყუა წმიდისა მამისა ჩუენისა ეფრემ ასურისა მაძათათჳს შესუენებულთა, მ. გ.—გული ჩემი მელმის, შემდობელ (!) მექმნენით მე, ძმანო და მონანო კურთხეულნო, მოვედით და ისმინეთ რამეთუ ტკივნეულ არს სული ჩემი და ელმის თირკმელთა ჩემთა, სადა არიან ცრემლნი..." 57—67 გვ.

7. „წმიდათაჲვანისა მამისა ჩუენისა ეასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარიაჲ კაბადუკიელისა მარხჳისათჳს, სიტყუა ა, მ. გ.—დანესტტუმ, იტყჳს, ახალთა თთუსა შინა ნესტჳსა კეთილ შესწავებულსა დღესა დღესასწაულისა თქუნისასა..." 67—77 გვ.

8. „წმიდათაჲვანისა მამისა ჩ~ნისა ეასილი მთავარეპისკოპოზისა კესარიაჲ კაბადუკიისა მარხეისათჳსვე, სიტყუა მეორე, მ. გ.—ნუგეშინისცემდით, იტყჳს, მღუდელნი ერსა, იტყოდეთ ყურთა მიმართ იერუსალიმისათა, ქმა არს ბუნება სიტყჳსა მოსწრაფეთა მიმართებისა, ვიდრემე წარმატებულ ყოფად..." 77—84 გვ.

9. „თქმული ანასტასი მონაზონისა სინელისა შემოსლეისათჳს მარხეათასა და მეექვსისათჳს ფსალმუნისა, მ. გ.—შემსგავსებული მარხეათა დაწყებისა და ჯეროანისა სინანულეისა მიზეზი მიღებიეს ეკლესიასა მეექვსე ფსალმუნი, და რამეთუ არს იგი ნამდჳლი სწაჲლა სულისა..." 84—100 გვ.

10. „თთუსა მარტსა თ, წამება წმიდათა ორმეოცთა სებასტიას წამებულთა. სახელები მათი ესე არს: დომენტიანე, ვალენტი, ევსუქი...—ჟამსა მათ ლიკინიოზ მეფისასა იყო დევნულება დიდი ქრისტიანეთა ზედა..." 101—107 გვ.

11. „წმიდათა შორის მაბისა ჩუენისა ეასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარიაჲ კაბადუკიელისა შესხმა წმიდათა ორმეოცთა მოწამეთა, მ. გ.—მარტჳლთა ჴსენებითა ოდეცა იქმნეს ვანძღოვნაჲ მოყუარისა მათისა..." 107—116 გვ.

12. „წამება წმიდისა მოწამისა თეოდორესი, მ. გ.—ტკბილ არს და საწადელ ჴსენება მოწამეთა და სავსე სიტკბოთა მადლითა..." 117—126 გვ.

13. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ნეკტარი კოსტანტინოპოლით მამათ-მთავრისა საკითხავი, რომელი-ესე აღწერა სასწაულისა მისთჳს წმიდისა თეოდორეს მიერ აღსრულებულისა, რომელი-იგი აღასრულა ყოველად ქებულმან და უძლეველმან მოწამემან ქრისტჱ იესუ ანდ განდგომილისათა, რომელი-ესე იყოთხებების პ~ლსა მაბათსა წმიდათა მარხუ-

თასა, მ. გ.—ბრწყინვალე არს და ბუნიერ დღეს მგალობელთა მთავრისა დავითის თანა გალობად ჩუენდა... 127—140 გვ.

14. „თხრობა სულთა სიწმიდეთა სასწაულისა მისთ'ს, რომელი იქმნა ხალკიპატრიას პატრონისაგან და წმიდისა ხატისა ქრისტესისა, რომლისა მიზეზისათ'ს ეწოდა მას თავსმდებ, და თეოდოროსთ'ს მენაესა და აბრაჰამ ჰორაისა, მ. გ.—საშეუფოთა სასწაულთა სახსენებელი წარმოვკუდგა დღეს და უხმობს მას გულსმოდგინებით მსმენელთაგან ღირად დიდებულებისა თქმულთასა განმზადებად სასმენელთა...“ 141—162 გვ.

15. „პირუელსა კჳრიაკეს წმიდათა მარხუთასა თხრობა სასწაულისა მის, რომელი აღესრულა ბერიტიის ხატსა მიერ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა, და სიტყუა სწავლისა მარხჳსთ'ს და მოწყალებისა, მ. გ.—ბერიტია არს ქალაქი რომელიმე მყოფი სახღუართა ტჳროსისა და სიდონისათა...“ 163—175 გვ.

16. „თხრობა დიდებულისა სასწაულისა, რომელი იქმნა წმიდასა მას ზედა ჯუარცმულსა დიდისა ეკლესიისასა სოფია წმიდასა საუფლოსაგან და პატრონისა ხატისა უფლისა და ღ'ისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა და მუნ მისრულისა მისთ'ს პატრიკიოსა და ქრისტეს მოყუარისა მწჳრვნარისა მისისა, მ. გ.—ვინაჰა არს ესრეთ მახარებელ სულთა ღ'ის მოყუარეთა, ვითარ საჴმელი ღ'ისა მიერ საკრველებით აღსრულებულთა...“ 175—184 გვ.

17. „წმიდათა შორის მამის ჩუენის და ნეტარებით მოხსენებულისა იოვანე მონაზონისა და ხუცისა დამასკელისა, სიტყუა ხატთათ'ს, თავი მეორე. მ. გ.—მეცით მე შენდობა მეძაებელსა შენდობისასა, მეუფენო ჩემნო....“185—200 გვ.

18. „თხრობა, მოღებული წ'თა და სამსახურებელთა ხატთათ'ს, და თუ ვითარ, ანუ რომლისა მიზეზისათ'ს განეწესა დღესასწაული მართლმადიდებლობისა, რომელი მიიღო წლითა'წლად წმიდამან და დიდმან კათოლიკე ეკლესიამან ჰ'ლსა კჳრიაკესა წმიდათა მარხუთასა, მ. გ.—მეფესა თეოფილეს მის ცხებსა, რომელი იგი თჳთმპყრობელობისა ბერძენთასა დაეპყრა მთავრობა მიუსწრებითა ღ'ისათა...“ 201—206 გვ.

19. „მეთორმეტე დღეთა საღმრთოსა მიერ განბრწყინებისა მოუხდა წ'სა და დიდსა იოვანეკს. რომელი-იგი სიბრძნის მოყუარეობით მათ ზედა ულუმბოსით, წ'ა არსაკ, რჱეული იგი მონა ღ'ისა და დიდი მოღუაწე...“ 207—215 გვ.

20. „წ'თა შორის მამისა ჩუენისა იოვანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა ქებაჲ ეკლესიად მიმაგალთა და კეთილწყრისებისათ'ს დიდებისმეტყუელებათა შინა და სიტყჳსა მისთ'ს, ვითარმედ ვიხილე უფალი მჯდომარე საყდარსა ზედა მაღალსა და აღმატებულსა, მ. გ.—მრაველისა მოსწრაფებისა მწუხრებელად გხედიან თ'ენ...“ 215—229 გვ.

21. „ცხოვრება და მოქალაქობა ღირსისა დიდისა ჩუენისა მარიამ მეგჳპტელისა, აღწერილი სოფრონის მიერ იერუსალემელ მთავარეპისკოპოსისა, მ. გ.—სიდიდჱ სოფლისა მეუფისათა დაფარუა კეთილ არს, ხოლო საქმეთა ღ'ისათა ქადაგება დიდებულ...“ 229—255 გვ.

22. „თხრობა მარგებელი თხრობათაგან, შეკრებილი მაუწყებელად, სახსენებელად საკრთ'ლებით ქმნილისა სასწაულისასა, რაჟამს სპარსნი და ბარბაროსნი დედოფალსა ამას ქალაქსა ბრძოლად მოადგეს და წ[ა]რწყმა-

დესცა სამღთოთა ბჯობითა განსჯილნი, ხოლო ქალაქი ესე, უენებელად დაცული მეოხებითა ღ~ისმშობელისათა, მიერითგან წლითი-წლადსა გალობასა სამადლობელსა დაუჯდომელ სახელდებული დღისა ამის, მ. გ.—წელთა ირაკლის მერძენთა მეფობისათა, ხუასრო სპარსთა სამთავროჲსა მჭირნებელ-მან წარმოაელინა სარეან მხედართმძღუანელი...“ 255—265 გგ.

23. „ნეტარისა ევსუქი ხუცისა იეროსალიმელისა შესხმა ცხოვრებისათ~ს ყოველად წმიდისა ღ~ისმშობელისა, მ.გ.—ყოველი, ვინ კეთილ ცნობიერი ენა სამართლად მოიკითხავს ქალწულსა ღ~ისმშობელსა და კეშმარიტად ძალისაებრ მიემსგავსების მთავარანგელოსსა გაბრიელს, რაჲეთუ იგი გიხაროდენ ეტყჳს მას...“ 265—269 გგ.

24. „იოანე მთავარეპისკოპოსისა თესალონიკელისა სიტყუა გარკაცებისათ~ს უფლისა იესუ ქრისტესსა და ხარებისათ~ს ყოველად წმიდისა ღ~ისმშობელისა, მ. გ.—ღამე წარხდა, ხოლო დღე მოგუახლა...“ 270—273 გგ.

25. „წმიდათა შორის მამისა ჩუ~ნისა სოფრონ იეროსალიმელ პატრიარხისა სიტყუა ხარებისათ~ს ყოველად წმიდისა უხრწნელისა დედოფლ~ისა ჩუ~ნისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, მ. გ.—მარტს კე. ხარება არს, ძმანო, ხარება, და კ~დ ეჰქუა ხარება არა ხოლო, რომელ ყოველთა ხარებათა უმაღლეს არს, უსაღმოთოს და უპატროენეს(!) და შეუსწორებელითა აღმატებითა აღმატებულ...“ 273—307 გგ.

26. „წმიდათა შორის მამის ჩუ~ნისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა ხარებათ~ს ყოველად წმიდისა დედოფლისა ჩუ~ნისა ღ~ის მშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, მ. გ.—კ~დ სიხარულისა ხარება, კ~დ განთავისუფლებისა უწყებაჲ, კ~დ აღმოწყდებაჲ, კ~დ აღმოსულა, კ~დ მხიარულებისა ჴმაჲ, კ~დ მონებისა წილ ახზაურება, ანგელოსი ქალწულსა ჰხრახავს...“ 307—312 გგ.

27. „წ~ისა და ნეტარისა მამისა ჩუ~ნისა ანდრია იერუსალიმელის, კრიტელ მთავარეპისკოპოსისა, სიტყუა ლაზარისთ~ოს დღე მომკუდრისა, რომელი აღადგინა უფალმან, მ. გ.—ლაზარე შემოკრიბა აწინდელი ესე შესაკრებელი და ეკულების სეროპისა ყოფად და ტაბლასა განმზადებს ღირსებით ტრფიალთათ~ს სათნოებისათა...“ 312—334 გგ.

28. „წმიდათა შორის მამისა ჩუ~ნისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა თქმული ბზობისათ~ს, მ. გ.—საკრუ~ლებათაგან საკრუ~ლებად და სასწაულთაგან სასწაულთა მიმართ უფლისათა ვიდოდით, ძმანო...“ 334—345 გგ.

29. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუ~ნისა ანდრია იერუსალიმელ მთავარეპისკოპოსისა სიტყუა ბზობისა და იეროსალიმს შესულისათჳს უფლისა· ჩუ~ნისა იესუ ქრისტესსა, გ. მ.—გუშინ შეუფისა თანა ლაზარე მისტუმრნა ჩუ~ნ...“ 347—370 გგ.

30. „იოანე მდაბალისა ხუცეს-მონაზონისა და დამაკნელისა სიტყუა ლეღუასთ~ს განხმობილისა და ოგაჲსა მისთ~ს ვენახისა, რომელი აღმოიჭედა დიდისა ორშაბათისათ~ს. მ. გ.—აღმძრავს მე სიტყუად ერთ~ისა ღ~ისა მამისა, რომელი-იგი მაჴულთა წიაღთა არაოდეს განუშორა საშოსა ქალწულისასა...“ 370—380 გგ.

31. „თარგმანება მატ[თ]ეს თაჲისა, წმიდათაგანისა მამისა ჩუ~ნისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა ათთა ქალწულთათ~ს, რომელი იგი-

თხების ორშაბათსა ვნებისასა. მ. გ. თავი კგ.—ორმეტ საყუარელნო, შესაძრწუნებელსა იგავსა წარმოიტყჳს უფალი, რომელნი-ესე გულისჴმის-ყოფით ყურად ვიხუნეთ, და გონებათა შინა ჩუენთა გაჳუნდინ სახსენებელად..." 380—395 გვ.

32. „თარგმანი მათეს თავისა, რომელი იკითხების დიდსა სამშაბათსა, თავი კგ, მ. გ.—ხოლო იესჳ იყო რა ბეთანიასს სახლსა სიმონ კეთროვნისასა, მოუდგა დედაკაცი, რომელსა ჰქონდა ალაბასტრი ნელსაცხებელისა მრავალ ფასყოფილისა და დაასხა თავსა მისსა..." 396—403 გვ.

33. „წმიდათა შორის ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა დიდისა ხუთშაბათისა განცემისათჳს იუდასგან და მიცემისათჳს წმიდათა საიდუმლოთასა და რათა არა ვიხსენებდეთ ძჳრსა, მ.გ.—მცირედ საჭირო არს დღეს თქუენსა მიმართ სიყუარულისა თქმად, ხოლო მცირედ საჭიროება ვთქუ..." 404—415 გვ.

34. წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინპოლელ მთავარეპისკოპოსისა საკითხაჲ დიდისა ხუთშაბათისა, განცემისათჳს უფლისა ჩუენისა იესჳ ქრისტესსა, მ. გ.— მჳნიერად ვხედავ დღეს ეკლესიასსა სახითა და ფრიადცა შეწუხებულად..." 415—418 გვ.

35. „თარგმანება მათეს თავისა წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა, თავი კგ. მ. გ.—და ვითარცა ჰამდეს იგინი, მოიღო იესჳ პური, აკურთხა და განსტეხა და მისცა მოწაფეთა თ'სთა და ჰრქუა: მიიღეთ და ჭამეთ, ესე არს ჴორცი ჩემი..." 418—426 გვ.

36. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა სწაულა ხილულისათ'ს წმიდათა საიდუმლოთასა, მ. გ.—ამისთ'ს გეცოდრები, საყუარელნო, ნუცა ჩუენ უდებ ვიქმნებით და ვიტყჳთ, თუ ღმერთმან გაცხოვნოს..." 426—431 გვ.

37. „დიდსა პარასკევსა საკითხაჲ ჯუარცმისათ'ს და დაფლჳსა უფლისა ჩუენისა იესჳ ქრისტესსა, თქმული ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგორი ნიკომიდიელ მთავარეპისკოპოსისა, მ. გ.—მაღალსა და აღმატებ[უ]ლსა სახილველსა აღიწყო ჴილგაგება იგი სახარებისა..." 431—446 გვ.

38. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინპოლელ მთავარეპისკოპოსისა სიტყუა ენებისათ'ს მაცხოვრისა ჩ'ნისა იესჳ ქრისტესსა, ძისა ღ'ისა, და ვითარმედ დღესა, რომელსა განჴელინა ადამ სამოთხით, ესეც დღესა შეეძინა ევაჲსაჲ სამოხედ, მ. გ.—გუშინ აღთქმულსა მას ვალსა, დღეს მნებავს აღსრულებად. საყუარელნო, და ვეძიებ, თუ სადა დაებეჭდეთ მაშინ სიტყუა..." 446—452 გვ.

39. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ეპიფანე კიპრელ ეპისკოპოსისა სამღთოსა ჯორცთა უფლისა ჩუენისა იესჳ ქრისტესთა დაფლჳსათ'ს და იოსებ და ნიკოდიმოსისთ'ს და ჴოცხებისა მათისლისათ'ს უფლისა, შემდგომად განმაცხოველებისა ენებისა მისისა, რომელი-ესე იკითხების დიდსა შაბათსა, მ. გ.—რაჲ არს დღეს დუმილი მრაველი ჭუყანასა ზედა..." 452—496 გვ.

40. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ნოსელისა მჴედრეთით აღდგომისათ'ს უფლისა ჩუენისა იესჳ ქრისტესსა, მ. გ.—რადენიცა მამათმთავართა კურთხევა სულსა სულისა მიერ დამტკიცებულ არს..." 469—493 გვ.

41. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა ამაღლებისათ'ს უფლისა ჩუენისა იესჳ ქრისტესსა, მ. გ.—ბრწყინუალე

არს ყოველი დღესასწაული უფლისა განგებულებისა და განმაბრწყინებელ გულებსა მორწმუნეთასა. ბრწყინვალე არს უკუე მიზეზიცა წინამდებარისა ამის დღესასწაულისა...“ 493—501 გვ.

42. „მისიცე წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა სიტყუა ამაღლებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა, მ. გ.—სამნი განსაკრძალებელნი საქმენი და არა საცნაურნი კაცობრიელსა ბუნებისაგან თანა შემოსთხზნა ბუნებასა ჩუენსა...“ 502—505 გვ.

43. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა სოფრონ იერუსალიმელ პატრიარხისა სიტყუა ცილ ამაღლებისათჳს უფლისა და ღუთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა. ითქუა ესე ადგილსა თხემისასა შიშიასრის უღთოთა სარკინოსთასა, და სადა-იგი აღასრულებდეს წმიდასა ღესასწაულსა ამაღლებისასა. მ. გ.—ვდუმენ. ჩუეკუე მთრადს ვდუმენა და თავს ვიდუა, ვითარცა მლმობიერმან ეითმენდა...“ 505—508 გვ.

შენიშვნა: ერთეული—„ხანდაზმული წყობილი ამის“ 511 გვ.
ანდერძი (გადაწერისა): „ლმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ივე“ 44 გვ.
მინაწერები: 1. „შეისწავეთო, რამეთუ დედასა შინა თქუენსა იყო ნაწილი ამისი, არამედ დაკლებულ იყო, და სადაც დედანი აქუთო, მოაწერეთო, წმიდანო ღმრთისანო“ 508 გვ. (აშიაზე).
2. „დედანები და ბილიონები ვასილი ადრიანოვის“ I ხაზები, ფ-ის r (იქვე, ხელით ბერნშტეინად).

(75) 75

გედეონიშვილი იონა, მოგზაურობა. XIX

60 ფ.; 20,3×16,3; ქაღალდი: მუქაოს ყდა; ხმედრული; XIX ს. (ქვირიწმობა: 1803). დაუწერელია: 59v—60v.

[გედეონიშვილი იონა. მოგზაურობა]—„მწადან მან ნათელ-მან უსახელოსან ყოველთა არსთა მიზეზმან მიზეზთამან იხილა კუშყანა განუსაზღერებელი და განუწვალებელი, უხილავი და ბნელი, და ჰსთქუა: იქმენინ ნათელი, იანიავქარბერტყა და განყარა ბნელი...“ 1r—52v.

შენიშვნა: ერთეული—„იქმეული იონა მიტროპოლიტის გედეონის ძისა—ა. ლიცეებიან ამნი: თიფლის ახალი და მოკლე პოეტიკა ხელით, ეკლესიასტიკა, ალბალელის წიგნები...“ 53r—59r.

(76) 76

ლიცეების წიგნი. XIX

173 ფ.; 22,3×16,5; ქაღალდი: მუქაოს ყდა; ხმედრული; XIX ს. (ქვირიწმობა: 1824). დაუწერელია: 1v, 2v, 72r—73v.

„დილის ლოცუა.—ქ ღ განგლო ღამემან! მე აღვსდგები ძილისაგან და ქ ღ ეგრძნობ სიამოვნესა მყოფობისა ჩემისასა, დაუსრულებელო სახიერებაო...“ 3r—70v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის შედგენილობა:

1. „დილის ლოცვა“ 3r—6r.
2. „გრძნობა საკეთილოსა სულიერისა“ 6r—8v.
3. „წყრომისა განდიდებისა ღ-თისა თანა 8v—13r.
4. „ლმერთი არს სიყვარული“ 13r—16r.
5. „ცნობა საკეთილოს განზრახვისა“ 16r—19r.
6. „იმედი-ქრისტესთჳს ღ-ისაგან ქადაგი ქებაი ქველნიერის ცხებელებისა“ 19r—21r.
7. „ლოცვა კეთილის ძებნაი ჩემთა“ 21r—23v.
8. „ლოცვა მტერთათჳს“ 23v—24v.
9. „ნაშვილ ცნობისათჳს მოყვისა“ 24v—27r.
10. „ვედრება მონაჭებისათჳს სარწმუნოების ცნობისა“ 27r—v.
11. „ლოცვა გამოძიებისათჳს სჯნელისა თჳსისა“ 27v—28r.
12. „უფალსაი ლოცვა თჳსის სიბილწის გაძიებისა“ 28r—29r.
13. „ლოცვა ცუდობისათჳს, ჴანა კეთილისყოფისა“ 29r—30r.
14. „ლოცვა სიცილებელსა ნაცესკოვნოდა შეჯობართათჳს“ 30r—31r.
15. „მადლობელობა ღ-თისა მონაჭებისათჳს ჭეშდა უკდავის სულისა“ 31r—32v.
16. „ლოცვა მაცისა და სანდელთათჳს“ 32v—34r.
17. „ლოცვა მაცისა ძებითს თჳსთა“ 34r—35r.
18. „ლოცვა ტანსა ცხებელებისა“ 35r—v.
19. „ლოცვა წინასწარ თხრობისა სიტყუათა ღ-თისათა“ 36r—v.
20. „ლოცვა შემდგომ თხრობისა სიტყუათა ღ-თისათა“ 37r—38r.
21. „სალამოს ლოცვა“ 38r—42v.
22. „ლოცვა მოთხოვისათჳს სიბრძნისა ნათლისათჳს“ 43r—v.
23. „შეწირვა ნებისა“ 43v—44v.
24. „ლოცვა იესო ქრისტეს მიმართ მოელენისათჳს ღუთიერის სულისა“ 44v—46r.
25. „განწირაჲა ღ-თიერსა სიბრძნესა ზედა“ 46r—47r.
26. „ლოცვა დღეს შობისა თჳსისა“ 47r—v.
27. „ლოცვა ძღუენისათჳს ცოდუათა ზედა“ 48r—v.
28. „სასოებისათჳს ღმერთზედა“ 48—49r.
29. „შიში ღ-თისა“ 49v—51r.
30. „შეურაცყოფისათჳს ღ-თისა“ 51v—53v.
31. „გრძნობა სულისა მიწყოდებელისა ღ-ისა მიმართ“ 53v—55v.
32. „კუშპატებისათჳს და კეთილ-ყოფისა“ 55v—56v.
33. „სამეცნიო განზრახვა სიცდილსა ზედა“ 56v—59r.
34. „ღმერთი არს სიყუარული“ 59v—64r.
35. „დაბნისათჳს“ 64r—68r.
36. „ცანცტულება“ 68v.
37. „ყოველდღიური განშორვა ქრისტჱანის ცხოვრებისა“ 69r.
38. „ყოფობა ღ-თისა“ 69v—70v.
2. ერთვის „პინაკსი“ 71r—v.

მინაწერები: 1. „წიგნი მარგებელი სულიერის თანაზდებისა“ 1r.

2. „ღმერთი არს სიყუარული უბრწო, ღმერთი სიცუარული არს და რომელი ეგოს სიყუარულსა ზედა, ღმერთი მის თანა ჰყოს და იგი ღ-თისა თანა. იოანესი თჳე დ და რიცხ ოგ: შეთხზული ყ ყ ა რ ტ ს ღ ა უ ხ უ ნ ი ს ა გ ა ნ“ 2r.

(77) 77

სწავლანი «სამასეული». XIX

79 ფ. (158 გვ); 16,5×10,5; ქაღალდი (ფურცელი); მუქაოს ყდა (ყუა და კუთხეები—ტყავი, ტყიფრული); ხუთფრული (სათეგრები სინგერით); გადაწერილი—იოსტოსი (158 გვ.): XIX ს. (კეკრნიშვილი: 1852).

1. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღ-ისმეტყუელისა.—დასაბამ(მ)ლ და აღსრულებად ყოველთა საქმეთა შენთა ღმერთი გაჴუნდინ, რამეთუ კეთილ არს ღ-ისაგან დაწყებად...“ 1—61 გვ.

2. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩ~ნისა დიდისა ეფრემ სირისნი, 1. ლოცუა უბრძოდ არს ღ~ისა მიმართ, აწ უკუე გულისხმა-ეყოთ, ძმანო, თუ ვითარი საზომი უხმს გონებასა მას...“ 62—106 გვ.

3. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩ~ნისა მაკსიმე აღმსარებელისანი.—პ~ლი უენებულობა არს, რათა კაცი საქმეთაგან ცოდვისათა უცხო იქმნეს და სრულიად განეშოროს...“ 107—156 გვ.

ანდერძი: „სრულ იქმნა სამასიგლი ესე სადიდებელად სამებისა წმიდისა“ 157 გვ. (ტექსტის ხელით, სინგურით).

მინაწერება: 1. „ხ~ჯრია ჭიპიანძის ბიბლიოტეკისა“ 1 სიცივე ფ-ის ე. 2. „სამასიგლი წ~ა გრიგოლისა ღთისმეტყველისა“ იქვე.

3. „ამას წიგნსა ეწოდების „სამასიგლი“ 1 სიცივე ფ-ის ე (სინგურით, ტექსტის ხელით).

4. „ეს სამასიგლი, იოსტ ოსის დაწერილი, თავად თ~ვ ირ ლაოდიკიელის, არს“ 158 გვ. (თვალი—ხელოვნება).

5. „ესე წიგნი, საღმთო სწავლა და დარიგება გრიგოლი მღთისმეტყველისა; ნიკოლოზ ჩოლოყაშვილისა არის, ვინც მოიპაროს, ამის მადლი გაუწყრეს“: 158 გვ. (სხვა ხელით).

(78) 78

საგალობლები. XVIII

77 ფ. (154 გვ.) 16.6×10.5; ქაღალდი: ტყავგადაკრული ტვიფრული ბეჭდის ყდა; ბოლონაკლულია; ხმდრული (სათაურები სინგურით). XVIII ს. (ვერონიშანი: 1796) დაწერილია: 54 გვ.

1. „დასდებელი. ქმა ა.—სამწუხრონი ლოცუანი ჩუენნი შეიწირენ, წმინდაო უფალო, და მოგუმადლე ჩუენ მოტევება ცოდუათა, რაჰეთუ შენ ბჭოლო ხარ...“ 1—50 გვ.

2. „მომეხსენენი, რეა ქმა. ქმა ა.—საჭმლისა მიერ გამოხადა მტერმან ადამი სამოთხით..“ 51—53 გვ.

3. „თთუესა სეკდენტებრსა ა, ოხითა იბაკონი ყოველთა დღესასწაულთანი ქმა ბ.—ყოველსა დაბადებულსა შემოქმედო, ტაძთი და წელთა თ~სითა ჰელმწიფებითა დამსხმელო, აკუთხე გჳრგუნი ამის წელიწადისა...“ 55—111 გვ.

4. „ოხითა იბაკო მარხუათანი და ხატიკათანი, მეზუერისა და ქარისველისა კჳრიაკეთგან, ნაცულად მოციქულთა ეედრებისა ამათ სამთა მუხლთა ვიდრე ბზობადმდე ვიტყჳთ დიდებაჲ, ქმა ვ.—მსწაფლ განუხუნ სინანულისა ბჭენი სულსა ჩემსა, ცხოვრების მომცემელო...“ 112—128 გვ.

5. „აღდგომის საგალობლები».—„პასექისა ბრწყინუალესა კჳრიაკესა პასექისასა, ოხითა ქმა ე.—ქრისტე აღდგა მკუდრეთით, სიკუდილთა სიკუდილისა დამთრგუნველი...“ 129—154 გვ.

შენიშვნა: ქვედა ყდის ჴ-ზე დაკრულია დახიხნებული ნაწყვეტი „მეცნიერ ქმისა“, ტექსტისავე ხელით ნაწერი.

მინაწერი: „ჭიპიანძის ბიბლიოტეკისა“, ზედა სიცივე ფ-ის ე.

(79) 79

ოთხთავი. XVIII

48 ფ.: 19×13; ქაღალდი; რვსტაგრირებული; ნაკლული; მბეჭდრული; XVIII ს. დაწერილია: 21r-v, 36r-v.

„წიგნი სახარება მათეს თავი პირველი.—წიგნი შობის იესო ქრისტესი, ძისა დავითისაი და ძისა აბრაამისი..." 2r—48v.

წყდება: „რომელი არა არს ჩენებდა ტტერი, იგი ჩენ კერძო არს" (ლ. 9,50).

შენიშვნა: 1. ოთხთავს აკლია მთლიანად:
იოანეს სახარება;
მათეს თავი: 9,1—9,22; 12,13—12,40; 13,18-დან ბოლომდე.
მარკოზის თავი: 10,29—12,16; 13,22—14,65;
ლუკას თავი: 2,34—6,49; 9,51-დან ბოლომდე.
2. ბოლო სავსე ფ.ის r-ზე კრიპტოკრამაა.
მინაწერი: „პიჭინაძის ბიბლიოტეკის" 1r.

(80) 80

კრებული. 1853

42 ფ. (84 გვ.): 17,5×10,6; ქაღალდი; ტყვეგადაკრული ტეტერული ხიო ყდა; მბეჭდრული; 1853 წ. (74 გვ.): ჯადოსწერი—ნათ რუსთაველი (28, 59, 74, 83 გვ. გვ.); ადგილ—ხირსის მონასტერი (82 გვ.).

1. „კანონნი შეცოდებულთანი. აწერილნი ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანეს მიერ კოსტანტინეპოლელ პატრიარქისაკოპოზისა, რომელსა მარხველ ეწოდა.—უწყებულ იყავნ, ვითარმედ ესე ნეტარი იოანე მარხველი უკანასკნელ იყო უფროს ყოველთა მართალთა, ჰსჯულის კანონის წესნი აღსწერნეს..." 1—28 გვ.

ქორწინებისა თავისათჳს; თავი სჳა მატთესი. ხარისხნი ქორწინებისანი ამად ვიდრემე იწოდებიან ხარისხად, რამეთუ ვითარ-ივი კიბეთა ზედა აღვენენ ხარისხად და შთამოველენ, ეგრეთვე არს ნათესაობაცა ხარისხად..." 29—74 გვ.

შენიშვნა: ერთვის—1. „სიძიებელი კანონთათჳს, როგორ მიეცემის და რაოდენ ესპატიებოს და რომელიმე წელი მოუტევებს" 75—79 გვ.

2. წესთქმული კოებათა ნუსხა 80—82 გვ.

ანდერძი: 1. „ესე ჰსჯულის კანონი სრული კანონიდგან გადმოწერე შემოკლებით ცხადი ცოდვილმან მღუდელმან ნათრევაზოვმან" 28 გვ.

2. „ამა მაგალითისა ქორწინებისანი, რომელნიცა დასხნა უბრძნესმან და უსიტყუოესმან ფიდმან ბარტოლომეოსმან. (ესე იგი) წიგნთა მცეველმან უწმინდესისა ქრისტეს დიდის ეკლესისა კოსტანტინეპოლისასმან იერიდიაკონთა შორის უფალმან ბანელი ჭასთოს. ამათის მაგლის შემწეობითა აღვწერე შემოკლებული კანონი ეგე ქორწინებისა ცოდვილმან გლახაკმან მღუდელმან ნათრევაზოვმა მოსასხენებლად ჩემდა, ამინ" 59 გვ.

3. „წელსა ჩუენ, 1853, ო-ს თჳდმბერსა 9 შესრულდა ესე ნათესაობისა მაგალითნი და კანონნი ჩემ ცოდვილის მღუდლის ნათრევაზოვისგან, უცოდ

შეცდომა რაიმე იხილოთ, შენდობილი ვიყო, რადგანაც შემოკლებით გადმოვწერე სრული კანონიდან მარტივად საჭიროებისათჳს" 74 გვ.

4. „შე ვარ კეთილ მსჯულისა კანონი, სამღთო კაცისა ჯულთა მძღუანველი, მეკლორწინეთა ჯუროვნად შემაღლებელი, მორწმენეთათჳის დამრიგებელი, უფროს ღუთისადმი შეყვარებელი, კეთილნი მღუდლის ნაოჩინი, ჴელთად არის რეგჳზოვი.

ხოლო დაწერი ამისი მღუდელი ნაოჩ. ვინც ჴელს იდვას პარვა ამისი, იყოს ღუთისადმი შერისხებული. ამინ". 83 გვ.

შენიშვნები: 1. „ხარისის მოსახლის მღუდელი ნაოჩ რეგჳზოვი" 82 გვ.

2. „მოციქულთა საწინასწარმეტყუელონი, სამოციქულონი წერილ არიან თჳნიერ სანგნ: პირველნი გ სტყუბრისა—კჳ-სა,

მეორე გ ნეოპრისა—ლ-სა

მესამე გ იუნისსა კთ-სა.

ხოლო ესენი ყოველთა მოციქულთაჳე ესაია ენებოს, გადიდებიანთ გარდახმა. ჳცოდ არა ჭკონდეს რომელსმე მოციქულსა გადიდებისი, ამ ზემო საწინასწარმეტყუელოდგან შეიძლება გარდახმა" 84 გვ.

(81) 81

სიტყვის-გება მაშმადიანთა მიმართ. 1793

36 ფ.; 17,5×10,5; ქაღალდი (ლურჯი); ტყავგადაკრული ხის ყდა; მშვენიერი (საშთაგრები სრული); 1793 წ. (34ვ); დასწერილია—ეკატერინას, მეფის ირაკლის ძე (34ვ); გადაწერილი—დავით რექტორი (34ვ); ადგილი—თელავი (34ვ). დაწერილია: 1ვ—3ვ, 4ვ, 35რ—36ვ.

„ამბავი მახმადისი თარგმანსა შინა ფსალმუნთასა, მოყუანილი და წიგნთაჳან მახმადიანთასა გამოღებული, და ნათესაობა მათი. გალობა, ფსალმუნი ასაფისი პზ.—ესე ფსალმუნი წინასწარმეტყუელმან აგარიანთა ნათესავისა და ისმაიტელთათ\ს თქუა..." 5რ—34რ.

ანდერძი: „დაეწერა ალექსანძ. თელავის ქალაქს, სემინარიის რექტორი დავით გარდაფერიძე, რომელსაცა მისისა ღვანლთღებულებითა სრულიად საქართველოს მპყრობელის მეფის ირაკლი ბეორის ძის ფარნაოზისგან მეზრახანი ამის ყურე წიგნისა აღწერა, უსაღლესმან მარჯუენემან ცა-ფარება და სიცოცხლესა შინა მოახმარინეს.

აღწერილ იქმნა თჳთ თელავს ქალაქსაე შინა, სამეფოსა პალატსა, სემინარიასა, თთეს ნოენბერსა, რიცხუსა 28, წელსა განკორციელებითგან სიტყჳსა ღ'ისა 1793, ხოლო ქართულსა კ'ქსა ზედა ჳა. უფალისაჳსელისი სიხა თქუმისა უგანათლებულესობისა რექტორი დავით" 34ვ.

შენიშვნები: 1. „Н. Андрон" 1რ; 2. „სიტყვის-გება მაშმადიანთა მიმართ" 4რ.

(82) 82

სულხან-საბა ორბელიანი. ქართული ლექსიკონი. 1743

342 ფ. (684 გვ.); 22×16,5; ქაღალდი. ტყავგადაკრული მეყაის ყდა; მშვენიერი; 1743 წ. (368 გვ.); გადაწერილი—იოანე მოძღვარი (683 გვ.).

1. „აჰა იწყებიან ლექსიკონი ქართული განსამარტებელად ენათა, რომელსათანაე ენა თურქთა და სომეხთა ურჩრიაა: ა. ანი არს პრწი ასო და

ქმიანი და ორთორონი მრავალრიგად და თავად მოვალს ყოველთა სიტყუათასა და ბოლოდაცა, ეითარცა ზედეთ დაბიწერია:

აბაზნო სახლი დასაბანელი. ჰაბაზ. მალონის.

აბბა მამა ჩ'ნი უფალი

აბედი ყაე. აფიეთ...“ 16—368 გვ.

შენიშვნა: 1. ტძლეის—ა. „[ასორნი ხუთთა ჴმიანთა ასთათნი და სწავლა სხეთა ასთა თავბოლოთანი“ 1—2 გვ.; ბ. „მოვედენი, რომელნი არიან ქართულნი, რომელთაცა არცარა ჴუწოდენ და დაიწერებიეს და სხეა თარჯმა ენათაგან პოდელესთ მისად ნაცელად“ 3—5 გვ.; გ. „ხმანი ჰ'დ სასწაულონი ჴრმათანი“ 6 გვ.; დ. „ნუ ლა ქართული რიცხვი, ეიტყა სწავლა ენებრისი“ 7—10 გვ.; ე. „საჭიროჲ ხუთთა ასთათნი და სხეთა თავბოლოთანი“ 10—11 გვ.

ვ. „ანდერძისაგან მუშაკისა. ფრიად დამაწერალისა მოსწავლეთათჳს, ხოლო მრავალნი მოსწავლენი ჴდებიან და ხედიცრად ვერ ისწავლიან შრომისათჳს და არა სარჭჳად მისცემენ შენდობასა“ 11—13 გვ.

ზ. „არიან ქარაგმანიცა ათნი, რომელთა მერიდელად ეწოდებიან პრასოდიანი“ 13 გვ.

თ. „ესე ოთხნი ნიშანნი ქ'ყნის მზოველობათა ჴელოვნებანი არიან“ 14 გვ.

ი. „ჴ'ს ნიშნები სად სხდენ, ყოველთა ადგილთა მიგასწავლის მის მისთანა მცენარეთა ანუ ცხოველთა“ 15 გვ.

2. ერთგ ს—ა. „სასულიერო თეორიანი“ 359—360 გვ.

ბ. „რიცხვი ჩინეთია, რომელ ათორმეტსა წელიწადსა ათორმეტთა პირუტყუთა სახელებსა უწოდენ, თეითოს წელიწადს თეითოს ათეიისუფლებენ, სახელები რომელთა ესენი არიან“ 361 გვ.

გ. „ათორმეტთა ხოდიაქოსა სახელები, რომელსა მიითულებს თეითოს თეეს თეითო, ხოლო მთიურად თეითოს თეესა ათორმეტსავე“ 362 გვ.

დ. „შესხმა მღდელისა წმიდისა ბატანჭინისა და შეცდილისა მისისა მარიამისი, დედის დედისა წმიდისა ღ'ისშობელისა თქმული. —ბოეედენ ენიბიერება და შემოკრებიან ჴორნი. აღუხდენ ენა ჩემი მაღალთა და აღმატებელთა საქმეთა ჴელფუფად...“ 363—367 გვ.

2. [სულხან-საბა ორბელიანი ქართული ლექსიკონი].—

„...აბადო ონ ებრაელებრ და ბერძულ აბოლიონ და ლათინურად ევსტესმინანს, რომელი წერილ არს იოანეს გამოცხადების 9,11 შემსპოლელად ვიმოითარგმანების:

აბაზანა საბანაო დიდი ტაშტი კოკა.

აბაზი ოთხი ბაური...“ 369—682 გვ.

შენიშვნა: ერთეის—1. „ეს ფ'ა ჩ'ს ენაში ჴუთდენ საკმარი არ არის, ჴაგრამ სხეათა ენის თარგმანებისათ'ს დიდად საკმარია და ასისის ჴბრეთით დია გამჴენერებაა სიტყუა, ეითარცა ვე ვიწინა და ღ'ის საშუალია, სათქმელად ვე ანისა ანისა. ადრეე ესე ვინის და ფარის საშუალი არს, განბილე, ჴელისბეჭროთ“ 677 გვ.

2. [Curriculum vitae] —„ამა წიგნისა მომლეველსა...“ 678—679 გვ.

3. ლექსი „მეფის ვახტანგის ნათქუამი.—სოფრომთჳან იყო მღდელად სიპრძნის სწავლისა მსაჴელი...“ 679 გვ.

4. „საბას ნათქუამი.—

ამ ლექსიკონის რიგება, თუ ბრძენმა დამიწერითა“... 679 გვ.

5. [წესთაღრიცხვანი].—„დასაბამითჳან ქრისტეს მოსულადმდე ქართლის რიცხვით გარდავიდა წელნი...“ 680 გვ.

6. ტექსტები ნარეკი ქუეშით თამაშისათვის:

„ძიერნე მარიამ გაჩინებელ ღ'ისა ჩუენისაებრ ბერთა (ი):“

„მკნენდ არს მიცუნებელი მოსავთა ბჭეთ ერთა (ი):“

„აქაც გ. კუნჭი კდ—

ადგე, ბედან, შაკი ცხენი ჴიტას მიეც“ 680 გვ.

7. „განკუთვნა და მისის თამაზაძისა სახელები ქართველის და თანარულსა“ 681 გვ.

8. „რაჯირანგი“ (!) 681—682 გვ.

ანდერძი: 1. „ესე წიგნი მე, იოანე მოძღვარს (!) დავწერე, ვინც წაიკითხოს, შენდობა“ (!) 683 გვ. (სხვა ხელით).

2. „ლმერთო, კეთილად წარმართე სწერელა ამისისა მწერლისავე. ამისისა ცოდვილის იოანე მღდელისა, ამინ“ 358 გვ.

3. „აღვსწერე ესე წიგნი აპრილს ია, კ“ქს ულა“ 368 გვ.

4. „ამაცხარ უკუე პრა, ვითარმედ პრა რომელი სიმდიდრე ჯორციელი შეესწორების სიმდიდრესა მას სულიერსა და უფროს-ღა რომელი შეჰსწელიყოს სალმრთოთა წერილთა კითხვასა და თარგმანებასა იგიყოთ თქმულთა და დაფარულთასა და ეგრეთვე მრძენთა და ღრისმეტყველთა სიღრმითი გულისაო ალმომტყუელთა. ზესასა პრსებისა ნიეთთასა ცხადად წარმომჩინებელთა პრით, ხოლო ფრთოვან იქმნების და ისწრაფის ნაცხა სულისა თეისისაა ფერსა ადგილსა ზღვისასა შესულად და მეწინა აღმოუტაად მარგალიტისა ფას-ესა(ს)ღირსისა. დაღითე საწუთოსა სიმდიდრენი მყისად ჴანჰქარდებიან, გარნა ესე სიმდიდრე პრა განილევის, პრცა წაოპარვის, პრცა განიყრების და პრცა წარწყმდების, რამეთუ პრის სიმდიდრისა ჰგვიან დღითი-დღე აღორძინდების და ნაყოფსა თავწარსნულსა გამოიღებს განმაღრობელს საღმრთოსა. ხოლო ეინთგან სხეთა წერილთა წერთა ესოდენ საჩუქარ პრს. ყურ პრს, რათა მრძენსა თანა მშრძელთაცა პატივ-ვსცემდეთ, რამეთუ დედა პრს ყოველთა წერილთა სიტყუთა წარმომჩინისა ლეგსიკონი, რამეთუ ფარნავაზს მეფესა შეეძყო და შეესრულებინა ქართველთა ენა და ლექსიკონი შეეწყო.

ვრმე-და პრაბთა ვიდარებათაგან და მრავალჯერ საჭართველოსა მოსჯებისაგან განბნეული და წარწყდედულ იყო და პრღა ბაოებიდან ქართული ლექსიკონი.

ჟ ოწყო მოძაებმა მოცალ გამომყუელეულმან ამან კაცმან, რომელი იყო დიდად ტრფიალ და სახელ მაღალთა საქართველოსა ფალენსთა დიდებულთა ორბელიანთა ძის ძე, სპარიმე ფრიადი და დიდათ სწყალული და მონახან ქმნული ბაბა. ფრიად მოსურნე ბქმნა ქართული ლექსიკონისა შეწყობასა და სრულ ჰყოფა. დიდად იღვწა და დიდი შრომა თავს იდვა. სოფებთა და ფრანგთა ლექსიკონთა შემოწერებითა განპარულა, და ითარეს კოველი საჭიროთა წერილთა გამომცემელი“. 683 გვ.

მინაწერები: 1. „ლექსიკონი ბაბა ორბელიანისა“, თავფურცლის г.

2. „ჴ. ეს ლექსიკონი ქალაქის მოურავის ევსტათისა პრის, ღმრთის ეფიცება, ეოც ნაპარვი პრის, პრც წანართმევი პრის, პრც პრაზე მოუციათ; ერთმა ჩემმა მეგობარმა ქაცმა მაჩუქა. ვინც მოიპროს, მასაც რისხვის საეკენო მაბა, ამინ“ 2 გვ.

3. „ჴ. ეს ლექსიკონი ქალაქის მოურავმა ევსტათემ მოსცა ტფილისის ქალაქში, მე, მეფის ირაკლის ძეს ფარნავაზს, წელსა ჩყგ—1803, მკათათვეს“ 2 გვ.

4. „ეს წიგნი კურთხეულის ტანისა იყო და ეს, რაც ამას ზედა სწერია, ეკუს ფურცელზედ ენდა მოეიდეს სწორედ, რომ ცარიელი არ დარჩეს, ამისთან მოეიდესთქმულების ჯეერდი ცარიელი პრის და ერთ ჯეერდზედ მარტოკა ანბანი ა ბ სწერია ესე“ 14 გვ.

5. „მამაჩემი გარსევან მიიცვალა ნოემბერს კა კ“ქს ულ“. 368 გვ.

6. „ჩემი საყვარელი ელისაბედ მიიცვალა ნოემბერს იდ კ“ქს ულა“ 368 გვ.

7. „მოვიდა იოანე ზედაძელი მოწაფითურთ თვისით მუფობასა ფარამანისასა და მღდელთმთავრობასა ვეფთიმესა ჭრილეს აჭათ კ“ქსა ხუთასოცდაათსა, ხოლო ქართლის მოქცეცთგან ორასთა.

შობითგან ნათლისღებამდე ლ. ჯვარცმამდე ჲდ. ჯვარცმიდამ ტყეენიდამდე იერუსალემისა ჩჲ, დასაბამითგან აქამდე კ“ნია“ 368 გვ.

(83) 83

რუსულ-ქართული ლექსიკონი. 1829

276 ფ.; 21×16; ქაღალდი (ლურჯი); ტყავგადაკრული ტვიფრული ბის ყდა; მხედრული; 1829 წ. (258r: ვედაწერა—იოანე ბაღდათელი (თავფურცლის r). დაწერილია: 1r—6v, 267r—269v, 270v—275v,276v.

«А сова вполе, а рамене, да
Агнец тварига, кравя...» 7r—258r

შენიშვნა: დართულია სალექსიკონო ბასალა (258v—266v).

ანდერძები: 1. „Да хвалится... начал и окончил при бытности моей в Эриванской крепости, при соборе Покрова пресвятые богородицы, диакон Басхаров. 1829. II. 25" 258r.

2. „Из книг диакона Сионского Кафедрального собора Иоанна Басхарова. 1831. VI. 11. Переплел безмездно заштатный ключарь оного собора священник Онофрий Ишхнелов", თავფურცლის r.

3. „ესე რისთვისცა ქართველთერთ ჯუთნის სიონის სობორის დიაკონს იოანე ბაღდათოს თჳსის საკუთარის ჴელით ნაწერი დროსა მყოფობისა დიაკონად ეგუნის ციხის ღუთისმშობლის საფარველის სობორის შინა. შეკრული არს უფასოდ სიონის სობორის კანდელაკის ბღუდლის ონოფრე ეშხნელის მიერ", თავფურცლის r.

მინაწერები რუსულად: 270r, 276r.

(84) 84

ანტონ I, კახეთიზმო. 1767

150 ფ. (300 გვ.); 14.4 9.3; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; დასიანებული (პირისაგან ხელნაწერის ყდა, წინა და ბოლო ფურცლები); მხედრული (ათანურები ასომთავრული, სინგურით); 1767 წ. (თავფურცლის v).

„წიგნი კათეხიზმოს ანუ მოწოდება, რომელიცა თანა-ადს ქრისტეანეთა კეთილმსახურთა აღსარებად და შეწყნარებად, რომლისა შორის სიმოელიონ აღიესნების 123 შინა კითხვა მიგებათა.—

1. კითხუა: რაჲ არს სათანადო ქრისტეანესა მიმართ, რათა ჰრწმენეს?..

1. მიგება: სიმოელიონ, რომელი არს ათორმეტი ტაეპი, ქმნილი მეორისაგან მსოფლიოსაჲ კრებისა, ჰ-დ კოსტანტინუპოლის შეკრებულისა..." 1—299 გვ.

შენიშვნა. ჭეშტის თავფურცელი: „სადიდებელად ცხოველსმყოფელისა თანაარსისა და განუყოფელისა სამებისა, მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, ეტონის მიერ ბოხიკისკაშისა ზემოჲსა სპარსეთსა, დაჲვითან-პაპატუფანისა წყაროჲ კახეხიზმოს, რომელ არს მოწოდება თჳსი მოწაფეთა ჲესშრეტისა მიმართ სარწმუნოებისა და საჭმისა, რომელიცა სათანადოსა ქრისტეანეთასა აღმოსრინებითა ღ-ისმეტყველებითითა და ფილოსოფოსობითითა იპყრობს თჳს შორის კითხუა-მიგებითა, დროსა ღუთისმსახურისასა და ეშაღლისსა ირაკლი მეფისა მეფისა ყოველისა სპარსთუსლოასასა და ჰანაოთაურობისსა თჳსისასა ყოველთა ქართუელთა ზედა წელსა დასაბამითგან სოფლისა... ესოჲ: განჭორციელებითგან სიტყჳსა ღ-ისა... ჩღჷზ, თთუესა მეცხრესა, რიცხუსა ... ქ"

(85) 85

სიტყვანი და სწავლანი. 1814

103 ფ. (206 გვ.); 21.4×16.5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტეიფრული ქაღალდის ყდა; მშვენიერი (სათაურები სანგრით); 1814 წ. (204 გვ.); დამკვეთი—იოსებ კალატოზოვი (204 გვ.); გადაწერა—გიორგი წერილოვი (204 გვ.); ადგილი—თბილისი (204 გვ.).

„სიტყუანი და სწავლანი სამეცნიერონი ფრიად მარგებელნი სულ სხეულობით ორკერძოვე ძეულისა და ახლისა წმინდათა წერილთაგან ჰრიფეთი გამოკრებულნი კლემაქსისაგან და დიდისა ეასილისა და გრიგოლი ღთსმეტყუელისა და უოანე (!) ოქროპირისა და მამისა ეფრემისა და მაქსიმესი და ცხოვრებისაგან მამათასა და სხვათა წმინდათა მღუდელთმოძღუართა მამათა, მოციქულთა, წინასწარმეტყველთა, სოლომონ და ჩირაქისა და გარეშე წიგნთა პლატონ და სოკრატი და მენიანდროს და სხვათა ფილოსოფოსთა მიერ თქმულნი.—ყოველთა, რომელთა ენებოს და ეძიებდენ ღმერთსა, ეპოების მათი, რამეთუ იგი არს ყოველთა ღმერთი და ყოველთა ცხოვრება უორწმენთთა და მორწმენეთა. და ბართალთა და ყოველთა ქრისტეანეთა არს მსგაესება ქრისტესი ძალისაებრ ქაკობრიეასი...“ 1—204 გვ.

შენიშვნა: ეძღვნის—„ეპისკოპოსსა, რომელი ითარგმანების უბრალოსი დღეთა ღირსებეულებითგან და ფილასოფოსთა კაცთაგან, რომელიცა ამა თვესა ეპისკოპოსობს“, თაეფურცელს ე-ვ.

ამფორა: „სიტყუანი და სწავლანი სასარგებლონი, აღწერილნი ფილასოფოსთაგან მათის მაღალ-ფრთილშთილეების პოტმაღალეციების ელისაბედ[ძ]ისის თაყრუნის ნარსაულის იოსებ ანდრეაძის კალატოზოვის ბრძანებითა. მე, ვასწუსებელმან ელისაბედ[ძ]ისის თაყრუნის სუფსა შინა მირზაჲ, აღვწერე წიგნი ესე თვესა ნოემბერის ი-სა წელსა ჩყიდ-სა, ტფილისსა შინა სასიოურსა გეორგ[ი]ს ძ[ი]სა წერილოვისა“ 204 გვ.

მინაწერი: „ეს წიგნი ეყიდნის გრიგოლ ელიზბარ ალიხანოვისან“ (205 გვ.).

(86) 86

ანტონ I, მეტაფიზიკა. XVIII

238 ფ., 17.5×10.5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტეიფრული ხის ყდა; მშვენიერი (სათაურები მთავრულით, სანგრით); [XVIII ს.]; გადაწერა—იოანე (236r); დაწერილია: 1v, 4v, 235v, 236v—238v.

„ხედ-დგინებანი მეტაფისიკეასანი. წინასიტყუაობა ბუნებისათჳს და თჳსებისა მეტაქისიკეასა. § 31.—დაღათუ გულისსმისტყუელობენ რომელნიმე, ვითარმედ ყრმათაჲსი სხოლათა შინა აზნაურთა სწავლათა ჰსწუელელთა არა სათანადო არს...“ 5r—235r.

შენიშვნა: ეძღვნის—1. თავდაპირველი: „მეტაფისიკეასი ნაწილი პ-ლი, ონტოლოგია ანუ ფილოსოფია პირველითი“.

2. „პირანი მეტაფისიკისა“... 2r—4r.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ანდერძი: „ინება ცხოველად ცხოველმან ხსნისმრძნემან, ორნივე თანა-ვეწყნარნი და სამშობიარნი, ბრძოლით ეწყალობნა ერთად ცოცხლად ჭეშმარიტნი, ნებითა მამისა ჩვენისა ცხებაჲს ყოველგნით, ცოცხალ შაბათსა მე, ბიბრიტონი ბრძანა“ 238ვ.

მიმწერები: 1. „ლეგენდ სერგიბრაკელის წამებანი“, მ. ქურციკიძე, 1 ასეული ტომი I.

2. „ისტორიათა 1879 წელსა ფერენცლანდიაჲს“ 238ვ.

(87) 87

კრებული. XVIII—XIX

91 ფ. (182 გვ.); 21.2×16.3; ქაღალდი: ლეიკა ყავა: ხელმწერული: [XVIII—XIX].

1. „ისტორია დარღვეულისაჲს უკანასკნელ წ[ი]ა ქალაქისა იერუსალემისა პრომაელთა ლეთარიასა ტიტესიანე, მისა უწესჯანიანეს.— ოდეს მიიღო პატივი და ღირსებაჲ კეისრობისა უსპასიანეშმან და იქმნა დამტკიცებულ მბრძანებელად ყოველისა სოფლისა, მყის პირველსავე წელსა მბრძანებლობისა თჳისასა იწყო გამოძიებაჲდ დამთომილთა მათ თუდიანთათჳს...“ 1—98 გვ.

2. „წმიდათა მოწამეთა ინდისი, დომნაჲი და სიმრავლისა მის ორთა ბევრთა, რომელნი ნიკომიდიას დაიწუნენ ეკლესიასა შინა მაქსიმიანეს მიერ, რომელთა ხსენებასა ვჰყოფთ დეკემბრია კმ—ესე წ[ა] დომნაჲ იყო მაქსიმიანეს ზე მეფისა ქალაქსა შინა ნიკომიდიას მსახური ათორმეტთა ღ[მ]თთა პალატისათა, სწაულული წერილთა...“ 99—103 გვ.

3. „ტყუეობისათჳს დიდებულისა სამეფოჲსა ქალაქისა კოსტანტინეპოლისა, რომელსა ახლად ჰრომად უწოდებენ, რომელიცა დაიტყუეს მახმედ მეორემან, სულთანმან თურქთამან, მეშვიდესად ქრისტესსა, წელსა ქრისტჱსით ჩუნგ: 1453.—მაჰმად სულთანმან თურქთამან, რომელსა სახელი მეორე, შემდგომად სიკუდილისა მამისა თჳისა ათურატისსა, ახლისა შინა სამეფოსა ბიზანტიისასა და ქალაქსა შინა ბურესსა ღირსებისაებრ აღასრულა დაფლვაჲ მისი...“ 105—179 გვ.

შენიშვნა: დაბეჭდილია ქრონოლოგიური ცნობილი: „სტამბოლის დაპყრობა ჩუნგ—1453; შეთანხმებულობა პორტუგალიის არა ცნობილ

თე ტაეფი	თე ტაეფის წიგნი	
	ა	ბერად მაჲ მაჰმადის., ამან მოსტყუვნა ცოლმან, მოყუდა მერად ჩუნგ
27	ბ	დაჲდგა ხანმან მეორე, ძე მისი. ამან აღიღო კონსტანტინეპოლი, შოდა ხანმან ჩუნ
30	გ	მაიზეთ, ძე მისი. მოყუდა მაიზეთ ჩუნ. 1510
10	დ	დაჲდგა სელიმ, ძე მისი, მოყუდა სელიმ, ამან ჩუნ 1520. ამან გამოიხუნა ეგვიპტის სახასური
46	ე	დაჲდგა სულეიმან ძე მისი. ამან აღიღო ვენეცია. მოყუდა ჩუნ 1566. ე[ლ] ამან აოხუნა ბაგდატუნე სახასური
9	ვ	დაჲდგა სელიმ, ძე მისი. მოყუდა სელიმ ჩუნ. 1575

თუ რამდენი წელიწადია	თუ რამდენი ნებავს	
20	ჯ	დაჯდა მურად, ძე მისი. ამან წარმოაგზინა ელჩი ფაშა. ამ მურადის იტყვიან ძუდ ჰერიისა ეისიმე, რომელი ჰყო ეუნიერმან სულთანად. მოკუდა მურად ჩუნე, 1595
9	ტ	დაჯდა მამმად, ძე მისი. მოკუდა მამმად ჩქე. 1604
13	ო	დაჯდა ახმად, ძე მისი. ამან აღიღო ბაღდადი. გარდაადგინეს ამმად ჩქიზ. 1617
1	ი	დაჯდა მუსტაფა, ძმა მისი. გარდაადგინეს მუსტაფა ჩქიტ, 1618
4	იგ	დაჯდა ოსმან, ძმა მისი, გარდაადგინეს ოსმან ჩქკ. 1622
1	იბ	დაჯდა იჲრეთ მუსტაფა, გარდადგა მუსტაფა ჩქკ. 1623
17	იგ	დაჯდა მურად, ძმა ოსმანისა. ამანაც აღიღო ერეუანი, გარდაადგინეს მურად ჩქმ. 1640.
8	იდ	დაჯდა იბრეიმ, ძმა მურადისა, მოკუდა იბრეიმ ჩქმთ, 1648
39	იე	დაჯდა მამმად, ძე მისი, მოკუდა მამმად ჩქუზ. 1687
4	იზ	დაჯდა სულეიმან ძე მისი. გარდაადგინეს სულეიმან ჩქკა, 1691
4	იზ	დაჯდა ახმად, ძმა სულეიმანისა. გარდაადგინეს ამმად ჩქეე. 1695
8	ით	დაჯდა მუსტაფა, ძმა ახმადისა. ამან ჯამოუხუნა იბერეთს აწ სარასკარი, გარდაადგინეს მუსტაფა ჩქგ. 1703
27	ით	დაჯდა ახმად, ძმა მუსტაფასი. ამან წარმოაგზინა სარასკარი იბრეის ფაშა, გარდადგინეს ამმად ჩქლ. 1730
34	კ	დაჯდა მამმად, ძე მუსტაფასი. მოკუდა მამმად ჩქნდ. 1754
	კა	დაჯდა ოსმან, ძმა მისი
		ტა 301 გასული სტამბოლის ალებიდან 180—181 გვ

ბარონ დე პოლნიცა. მიმოხვლა ბარონა ღე პოლნიცასი. XVIII

73 ფ. (146 გვ.); 21,5×16,2; ქაღალდი: ტკეცგადაკრული შეფაო ყდა; შუდრული XVIII ს. (ცეირონშაო: 1788); ითარგმნელი—გაიოს ანტონიოკონი (87 გვ.); ადგილი—მოსკოვი (87 გვ.). დიუწერილია: 88 და 124 გვ.

„მიმოხვლა ბარონა დე პოლნიცასი, აღწერილი მისგანვე. წიგნი პირველი უფლისადმი. ქელმწიფეო ჩემო, სიცოცხლემან, რომელიცა განვაგრძელე მე პარიზსა შინა, შემაწუხა და მრავალთაგეს მიზეზთა, რომელთაცა არა მნებავს თქუენდა თეითოეულად მოხსენება, განვეზრახე მეზავრობა...“ 1—145 გვ.

ანდერძი: „მიმოხვლა ბარონა დე პოლნიცასი, აღწერილი ისტორიულისა და ტოპოლოგიურიგა გვარით თეით მისგანვე. ტომი მეორე, რუსულით გართულსა ენასა ზედა არხიტიპოგრაფის გაიოსის მიერ მოსკოვს, 1776 წელსა, იენის 25“ (87 გვ.)

მინაწერი: 1. „კნიაზ დიმიტრი ბაგრატოვანი“, 1 სავარი ფ-ის ს.

2. „მის მაღალ კეთილს ზომილს კნიაზ მიხილს (!) ორბელიანს მოკითხვასა მოუხსენებ და თქუენს მშვიდობას ღმერთს ვთხოვ, და თუ ჩემს ამბავს ისებობთ, მშვიდობით გაბლთარო...“ 147 გვ.

მინაწერი რუსულად 145 გვერდზე.

(89) 89

ანდრია სალოსის ცხოვრება. XVIII

147 ფ. (294 გვ.); 14,7×10,3; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მოდრული (სათაურები სინაგურით); [XVIII ს.] დაწერილია: 288—294 გვ. გვ.

„ცხოვრება და მოქალაქობა ნეტარისა ანდრიასი, რომელი იქმნა სალოს ქრისტესთვის, გ. მ.—ძმაო ჩემნო საყუარელნო და მონანო უფლისანო, ისმინეთ ვედრებისა ჩემისა და ვაუწყო, რაჲთუ არს საჭმე ესე ტკბილ, ვითარცა თაფლი და საყნოსელად სუნნელ და ჰამო...“ 1—286 გვ.

შენიშვნა: ერთგან ტროპარი და კონდაკი ანდრია სალოსზე (286—287 გვ.).

(90) 90

. გაბაშვილი ტიმოთე. მიმოსვლა. XIX

91 ფ. (182 გვ.); 21,5×16,6; ქაღალდი (ლურჯი); ტყავგადაკრული ტიფრული მუყაოს ყდა; მოდრული (სათაურები სინაგურით); XIX ს. (ჯეირნიშნით: 1813). დაწერილი გვ. გვ.: 165, 166, 177, 178, 179, 180, 181, 182.

«მთაწმიდისა და წმიდისა იერუსალემისა მიმოხილვა».—„მარადის სასურველ დასაწყისად დავიდევ თვალთა გონებისა ჩემისათა უღირსად ცხოვრებულისა ამის თავისა ჩემისათჳს ლტოლვა...“ 5—164 გვ.

შენიშვნა: 1. ამ ბელნაწერის შესახებ ცნობები იხ. „მიმოსვლის“ მეორე გამოცემაში (ტ ი მ ო თ ე გ ა ბ ა შ ვ ი ლი, მ ი მ ო ს ვ ლ ა. ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ელ. მეტრეველმა. თბილისი, 1956, გვ. 71).

2. ა. ტექსტს წინ უძღვის: შესავალი „მთაწმიდისა და წ-ისა იერუსალემისა მიმოხილვა ტ ი მ ო თ ე ს მიერ, ქართველთა მთაკარებისოპოსისა.—სამარად საყოფნებელ ჩემდა იყუნეს, თუ ერთჴრ არა სახლეული იყოს ზენაჲსაჲჳს მორთვა სიტყუათა...“ 1—5 გვ.

ბ. ტექსტს ერთვის: „სიბრძნისაჲ[ნ] ფილოსოფოსთასა გაბოწერილნი.—არა არს საკრძე ჟამთა ყოველთაჲვე მასწავლე სიბრძნისა, არამედ ბუნება და ზომათ მიღება საზრუელთა...“ 167—176 გვ.

მინაწერი: „ჲ ო ა ნ ე ს ი ს პირველსიტყჳაჲ“ 1 გვ.

(91) 91

საწელიწდო საგალობლები. XVIII

646 გვ.; 14,7×10,5; ქაღალდის ხის ტყავგადაკრული ტიფრული ყდა; ნაკლული; მწერული; სათაურები სინაგურით; დასწყისი ასოები მთავრულით; [XVIII] დაწერილია: 88 241, 242 გვ.

1. „სულდგერსა ღ. გალობაჲ, თქმული იოანე დამასკელისა, ჴმა ბ, გალობა ა. სძლისპირი.—მოვედით, ერნო, უგალობდეთ გალობითა ქ[რისტ]ესა, რომელმან სასწაულითა ერი თჳსი იხსნა ეგჱპტით მონებისაგან ძლევისა გალობითა, რამეთუ დიდებულ არს...“ 1—21 გვ.

შენიშვნა: ა. სათაურის გასწორად კიდეზე ტექსტისაგან ზემოთ მიწერილია: „ეს ძეგლისპირი შეცვლილით დაწერეთ“ 1 გვ.
ბ. 2 და 3 გვერდს შუა აკლია 6 ფურცელი.

2. „თქუსაჲ ნოეზებრისა კ, ტაძრად მიყუანება ყოველად წ[ა]რისა ღ[მრ]თისშობელისა ღუაწლ ღალდყაენზე, ჴმა ა. შენ სიტყუა.—უფლისა ძიერ მოიღეს ნაყოფი აღთქმისა ოიაკიმ და ანნა...“ 21—43 გვ.

3. „თქუსა დეკენბერისა კ სერობასა ზედა სამსაგალობელი წ[ა] ბ, გალობა ა. სძლისპირი.—სულად უჩუენელისა და მღელუარისა ზღუისა საღთოთა ბრძანებითა თქუითა განმახმობელსა და წიაღმყუანებელსა მას შინა რჩეულისა ისრაილისაჲ ღ[მრ]თისა დიდებულსა გალობით უგალობდეთ...“ 43—54 გვ.

4. „დეკენბერისა კბ. სამსაგალობელი სერობასა ზედა: წ[ა] ჳ გალობა ა. სძლისპირი.—მოკუმთილი კუართს მწ[ა]ჳამესსა და ღელეათა მზრდელი ზღუისა განხმებას იგი...“ 54—67 გვ.

5. „დეკენბერისა კგ. სერობასა ზედა სამსაგალობელი ჴმაჲ ჳ. გალობა ა. სძლისპირი.—შენდა აღეთქმათა მოწყალებისათჳს დაცალიერებულისა და დაცემულთა მათ მონათმოძღ უნებელად შთამოსრულისა...“ გვ. 67—72.

6. „დეკენბერისა კდ. სერობასა კონონ. ჴმაჲ ჳ. გალობა ა. სძლისპირი.—რომელმან დაფარა ღელეათა ზღუისათა ოდესმე მძლავრი მდევარი. ბაგასა შინა დაფარულსა მოკუმულ ეიღეს იროდი...“ 72—87 ფ.

7. „დეკენბერისა კე. მობაი გალობა ჴმაჲ ა. სძლისპირი.—ქრისტეშობასა დახსნა ურჩებით პირუტყ[ა]ნული, მსგავსად ღ[მრ]თებისა დაბადებული, ხოლო დაბ[ა]ბადებელმან მისმან კუალად აგო პირველად ნეტარებად...“ 87—105 გვ.

8. „იანვარსა ბ. სამსაგალობელი, ხოლო მისი იგი კიდურწერილობა ჴმაჲ ბ, გალობა ა სძლის.—სულად უჩუენელისა და მღელუარისა ზღჳსა საღთოთა ბრძანებითა თქუითა განმახმობელსა და წიაღმყუანებელსა...“ 106—120 გვ.

9. „იანვარსა დ სერობასა ზედა, ჴმაჲ ჳ. გალობა ა. სძლისპირი.—მოკუმთილი კუართს მწ[ა]ჳამესსა და ღელეათა მზრდელი ზღუისა განხმებას...“ 121—144 გვ.

10. „გალობა წ[მ]ინ[ა]ისღებისა ჴმაჲ ბ, უგ[ა]ლობსი.—განაპო სიღრმე. ადამ განხრწნილი განაახლა დღეს წ[მ]ინ[ა]თა შინა იორდანესათა...“ 145—180 გვ.

11. [ბ]აბაჲის საგალობელნი. „ბაბაჲის მწუხრად ჴმა ა.—ეჰა დიდებული, ნუმცა ეილაქეთ ფარისეველისებრ ჯ, ძმანო...“ 181—453 გვ.

12. „გალობა ღ[მრ]თებისა წ[ა] ა, გალობა ა, სძლისპირი.—აღდგომისა დღე არს, განვიწ[მ]ინდნეთ საქ[ა]ნობელნი და ეს[ე]ით ვიხილოთ ნათელი უხილავი...“ 453—472 გვ.

13. „დაუჯდომელის საგალობელი. გალობა ჴმაჲ დ, სძლისპირი. აღაღე წიგნად სიტ[ყ]ვისა ღ[მრ]თისა სულიერად. სულისა მიერ წ[მ]ინდისა დაბეჭდულად გიხილა დიდებულმან ძალთა ზეთაერმან...“ 472—489 გვ.

14. „ქ[ვ]ითკ[ა]ცესა აღსებისასა, რომელ არს თომას მოციქულისა მიერ, მცირესა მწუხრსა ზედა, დასდებული, ჴმა ა.—ზეცისა განწ[მ]ებელთა.—ქრისტე კაცთმოყუარეო, რომელმან დაითმინე გუ[ა]რდისა განხილვა...“ 489—542 გვ.

15. „ო[ა] ივნისსა კდ. წ[მ]ისა და ყ[ო]ვ[ე]ლ ქებულისა ნათლისმცემელისა.—რ[ა]ლი იწოდე.—სამოსებით უნაყოფოსა იშვე გამხსნელი უნაყოფოებისა გულთა ჩვენთასა...“ 542—561 გვ.

16. „თ~ა იუნისსა კ~. წ~თა და ყოვლად ქებულთა მოციქულთა პეტრესი და პაულესი მცირესა მწუხრსა ზედა დასდებელი, მოგუცემიეს.—მოსცენ სიჭაბუკად დღეს ეკლესიათა შენთა, ქრისტე, დამწყსად მოწყალენი შენნი...“ 561—579 გვ.

17. „თ~ა აგვისტ[ოს] ვ. ფერისცვალების მწუხრის დიდება აწდა, ვჰა ე. სიბრძნე.—წინასწარ მომასწავებელად აღდგომისა შენისა, ქრისტე, წარიყვანე სამნი მოწაფენი შენნი...“ 579—601 გვ.

18. „თ~ა აგვისტოსა ივ. მიცუალება ყ~დ წ~იდის ღ~თისმშობელისა, დედოფლისა ჩუენისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა. მცირესა მწუხრსა ზედა დასდებელი, მუხლი დ. ვჰა ა. ზეცისა განწესებული.—უკვდაეითა დაძინებითა ღ~თა დედისათა ანგელოსთა კრებული იხარებს, ხოლო იგი წარსრულ საუანესა შინა...“ 602—645 გვ.

(92) 92

მილტონი, დაკარგული სამოთხე. XIX

252 გვ.; 19.5×16; ქაღალდი; ლიდერინგადკრული მუყაოს ყდა; ნაკლული: მხედრული; [XIX ს.].

[მ ი ლ ტ ო ნ ი], „დ ა კ ა რ გ უ ლ ი ს ა მ ო თ ხ ე. წიგნი პირუელი. ვჭეობდ ურჩებასა კაცისასა, წარმწყმენდელსა, მოჭმედებასა აღკრძალულისა ნაყოფისასა, დაკარგუასა სამოთხისასა და ბოროტსა ქუეყანასა ზედა მედღესასწაულისა სიკუდილისასა, ვიდრემდის მოვიდეს ღმერთ-კაცი განპასუდ ერთა, და კუალად შემოყუანნეს ჩუენ სანატრელსა შინა საცოვრებელსა!...“ 1—252 გვ.

წ ყ ო ბ ა: „იაწრაფე, წარვედ აქათ უშორეს! განჰფრანდი უკუე წყუელთა ადგილთა შინა შენდა დანიშნულთა! უკეთუ ..“ 252 გვ.

შ ე ნ ი შ ვ ნ ე ბ ა: საკუი ფ. v-ზე.

(93) 93

ალელუიანი გიორგი, ვჰა ცოდვილისა. 1838

45 ფ.; 21×13; ქაღალდი; მუყაოს ლიდერინგადკრული ყდა; მხედრული; 1838 წ. (2r); ავტოგრაფი; მოსკოვი (3r).

„ვ ჰ ა ჲ ცოდვილისა ღმრთისადმი, იამბიკოდ თქუმული თავადისა გ ი ო რ გ ი ს ა ლ ე ლ უ ი ი ს ა შ ი ე რ ჩ ყ ლ ი წელსა მოსკოჳსა შინა. ვჰა ჲ ცოდვილისა ღმრთისადმი. სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ.—

ა. მოვედინ, სულო, დ[ა] შემოვრდოთ გონება,
მოვიგოთ ღმრთისა გულსა შიშის ქონება...“ 3r—45v.

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: 1. სავარი ფერცლის ქ-ზე მიწერილია: „Из библиотеки его светлости князя Давида Грузинского в г. Москве, 1874 года, 29 апрель.“.

2. 1 ფ. ქ-ზე ასოვა სამოციპაიანი შარა საცნობარო წარწერით „14 августа 1884г.“.

3. ტეჭსტის ბოლოს ცენზორის ხელით აწერია: „Читал прот. Г. Хелидзе. 12 Августа 1884 г. м. Боржом“.

4. ეს ხელნაწერი გამოცემულია (იხ. გ. ალელაშვილი, ვჰა ცოდვილისა ღმრთისადმი, 1884 წ.).

7. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

(94) 94

იოანე ოქროპირი, მარგალიტი. 1795

II, 309 გვ.; 15,2×10,5; ქაღალდი; მუყაოს ხავერდგადაკრული ყდა, დახიანებული; მხედრული, სათაურები ასომთავრულით, სინჯურით. 1795 წ. VIII. 27 (309 გვ.); გადაწერა: იერომონახი გაბრიელ[ისა] (309 გვ.); ადგილი: ბრაჯალმთის უდაბნო, ნათლისმცემლის მონასტერი (309 გვ.).

„წმიდათა შორის მამისა ჩნ~სა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინუპოლელ პატრიარხისა თქმულთაგან ღ~თივ წუწნიერნ[ი] სწაელანი, რომელსა ეწოდების მარგალიტი. თავი ა. მოთმინებისათჳს. — დიდ არს, საყვარელნო, ჲოთმინებისა სიკლი და სულგრძელებისა, რათა არა სულმოკლე და მოწყინე ვიქმნებოდეთ...“ 1—307 გვ.

შენიშვნა: 1. პირველ ფურცელზე ტექსტის ხელით დაწერილია: „წმაგალს არს სასუფეველი ცათა კაცსა ვაჭარსა, რომელი ეძიებს კეთილთა მარგარიტთა და ჰპოვა ერთი მარგარიტი მრავალ სასყიდლისა, წარვიდა და გაჰყიდა, რაცა ჴუთა, და ჲოიყიდა იგი“; 1r.

2. ეროვნის „ხანდუკი წიგნისა ამის“, 308—309 გვ.

3. ითარგმნული ეკვთნის ათონელი (იხ. კ. კეკელიძე—ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1941 წ. 632 გვ).

ანდერძი: „ამდგილსჯდ ესსაყიდელო მარგარიტი, წმიდასა ამას წერილსა შინა მდებარე სამეთო ბცნებაჲ, სასჯულებელად აღსავანებული ჩ~ნი, ყოველადის სურვილით და ერიადის ტრფიალით აღიწერა მრავალმთას უდაბნოსა, მონასტერსა ნათლისმცემლისასა. წელსა განჴორციელებითგან სიტყჳსა ღ~ისა ჩ~ნე, თუესა აგვისტოსა, ჩიცესა კ~. ყოველთა ძმანელთა გეევედრები, მოთხსენით ყოველად უღირსი იერომონახი გაბრი[ელ]. 1795, VIII. 27ე, 309 გვ.

(95) 95

მხითარ სევასტიელი, რიტორიკა. XVIII

143 ფ.; 15,7×10,5; ქაღალდი; დახიანებული, თავსიც და ბოლოსიც აკლია ფურცლები; არა აქვს ზღვო ყდა; კუნძი მუყაოს ყდა მოყვარდნილია; მხედრული; სათაურები ასომთავრულით; [XVIII ს.].

[მხითარ სევასტიელი, რიტორიკა], „...მსახურება სამკუერთეთჳო არს შეწყობის ძალისა მიერ და წუწნიერ თქმათა თჳსთასა დამწყებად ნათქუ საქმეჲ მსმენელთა მიმართ...“ 1—141v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ტექსტი ზუსტად მისდევს H 256 ხელნაწერის ტექსტს (იხ. 8v—167v).

2. დართული აქვს: „პინაკს-სიტყუაობა სარიტორობასა ქველთუნებისა (ესე იგი სამეფოთ მეთქუთასა)“, 142r.

წყაროები: „თ. თჳს ნაკლულთა ჰზრთასა. თჳს მიდმომოლებისა წერილისა და განკეცთილისა...“ 143 v.

(96) 96

ვახრამიანი. 1811

316 გვ.; 21,5×16; ქაღალდი მოლურჯო ფერისა; მუყაოს ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები სინგურით; თავკაზმულობა (3 გვ.); გადაწერა: იესე თევანოვი (1 გვ.); 1811. V. 19 (1 გვ.).

„ქარი პირველი, დასაწყისი, ვისისა და რამინისა ამბავი.—იყო დიდი და მაღალი სულტანი ტულულიტეც ქვეყანასა ხვარასანსა და ადრაბაგანისასა, ლაშქარ-მრავალი, მორჭმული ყოველსა სპარსეთსა ზედა...“ 3—345 გვ.

შენიშვნა: ეს ხელნაწერი გამოყენებულია „ვისრამიანის“ პირველსა (1884 წლის) და სეორე (1938 წლის) გამოცემებში.

ამწერი: „ეგ ვისრამიანი არის ისტორია ყრმათა კაცთა და ქალთა სასოთხვი. აწ[ა]ოთს ქელოვნა მიშხიდი, ხოლო მოხუცთაც (!) აუგია ამისი მოსწონა, როშელიცა აღიწერა ქელითა თავდისა იესუ თე მ[ს]ვისაგან ესე ვისრამი[ა]ნი სასაყდროსა ტფილის[ა]ნო, თუესა მაისსა 19, წელსა 1811. გთხოეთ უმორჩილესად ამის წარმკითხ[ა]ენო, თუ რაიმე შეცდომა ჰპოეთო, ნუ დამჯმოთ, რომელ არ არის გაბათოლეი და არც ჩაითხეული. იესე“. 1 გვ.

(97) 97

ნიკიფორე ხუცესი, ანდრია სალოსის ცხოვრება. XIX

270 გვ. 20×15; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 5,6 267, 268, 269 გვ.

[ნიკიფორე ხუცესი]. „ცხოვრება და მოქალაქობა ნეტარისა ანდრიასი, რომელი იქმნა სალოს ქრისტეთვის, გვაკურთხენ მამაო.—ძმანო ჩემნო, საყუარელნო და მონანო უფლისანო, ისმინეთ ვედრებისა ჩემისა, და გაუწყო, რამეთუ არს საქმე ეგე ტკბილ, ვითარცა თაფლი, და საყნოსელად სუნნელ და ჰამო. და განშადვენით გულნი სმენად, რათა მე უფროს განვძლიერდე და ვიწყო თხრობად კაცისათვის საკვირველისა მოღუაწებათა და შრომათა...“ 7—269 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „ჵ. ასოთ-სამღერელი მართალი და ჴეშმარიტი, ნათქუამი დანიელ წინასწარ[ე]ტყველისაგან და ალეკსანდრესა მაკიდონელისაგან და იმ ჯ[ა]ფრისაგან ბრძენთაგან, ექიმების თქმული...“ 1—4 გვ.

მინაწერი: „ესე წიგნი ანდრია სალოსისა ცხოვრება არის, ივანე მიტრიჩისა“, 266 გვ.

(98) 98

თომა კემფელი, მიბაძვა ქრისტესი. XIX

309 ფ.; 17×11,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტეიფრული ყდა; მხედრული დასაწყისები სინგურით; [XIX ს.]; დაუწერელია: 1, 2, 19rv, 71r, 108v, 249v. თავკაზმულობა: 13r, 70v, 72r, 109r, 250r.

„თომა კემფელი, ბერი ეკლესიერი, წესისაგან წმიდის ოქოსტინესი, ქრისტეს თანაშედგომისა ზედა. წიგნი პირველი. საჭმარნი და ტუსვანი

სულიერი ცხოვრებისათჳს. თავი პირველი, ქრისტეს თანაშედგომასა ზედა და ყოველი სოფლისა ამის ამაოების გალახვასა ზედა.—რომელი შეჰმოდგეს მე, არა ვიდოდის ბნელსა (იოანე 8,12), იტყჳის უფალი..." 13r—309v.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის: ა. „შესწორივი იესო ქრისტე მწყსნელო ჩემნისა მიმართ..." 3r—7v. ბ. „წამკითხავთათჳს.—აწ ქრისტეს მიერ, ძმანო სულიერნო, რადგან ეს წიგნი თითქმის ყოველი ჴერით ენაზედ გარდათარგმანებული არის, აწ მე ვიფიქრე, რომ ქართველის ჴერით ამ მადლისაგან არ გამოვარდეს... "7v—8v. გ. „ცხოვრება თომა კეფველისა"..." 8v—11v.

2. ხელნაწერის 71v-ზე დასაბეჭდია თომა კეფველის სიტყვები.

3. ბოლოს დართული აქვს: „ლოცვა ყოველად მჴურვალე მამა ღ-თისა მიმართ სათქმელი, რომელი აღმოუჩენია არს საქმეთაგან თომა კეფველისა და ამა ადგილსა შინა ჩართული..." 302v—309v.

4. „მიბაძეა ქრისტჱსი" შედგება ოთხი წიგნისაგან.

ანდერძი: „სრულ იქმნა მუოთჳ წიგნიცა სადიდებელად იესოსი და მარიამისა", 309v.

მინაწერი: 108r.

(99) 99

ტიპიკონი. XIX

219 ფ.: 17,5×11: ქაღალდი; დაშლილი, ნაკლული (აკლია თავში, ბოლოში და შიგნიც); ხის ტყავადკრული ყდა; მბეჭდური, სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით; [XIX ს.]: დაუწერელია: 42rv.

[ტიპიკონი], „...ჴეშმარიტად უფალი არს ადგილსა წმიდასა ამას, ხოლო მე არა უწყოდი..." 1r—219v.

წყდება: „...ჰ ი, ღმერთო ჩემო, მითვალე (!) შეწირვა ეგე და შენის სახელითობით შეასრულე იგი, რაიც აკლია კელლიად..." 219v.

მინაწერები: კვედა და ზედა ყდის შიგა გვერდებზე, სომხური მინაწერი 187v-ზე.

(100) 100

კრებული. 1787

196 ფ.: 20×16: ქაღალდი; ტყავადკრული ხუჯის ყდა; მბეჭდური: 1787. VI. 7 (172 ფ.).

1. „მოძღვრება მბარონა დე პოლნიცასი, აღწერილი ისტორიულის და ღეოლრაფიულის გვარით თჳთ მისგანვე, ტომი პირველი, თარგმნილი რუსულით ქართულსა ენასა ზედა არხიდიაკონის გაიოსის მიერ მოსკოვს 1776 წელსა, იენისის 25. წიგნი პირველი.—უფულისადმი დე... კელმწიფეო ჩემო, სიცოცხლემან, რომელიცა განვაგრძელე მე პარიჟსა შინა, შეჰწუხა..." 9—172 გვ.

შენიშვნა 1. წინ უძღვის: ა. „მათს ჭეშმარიტებელისობას მეფის ეკატარინას ძეს გაიოზის, ლენგრად ანშეყს, ალექსანდრე ნეველის და წმიდის ანნას ორდენის კავალერს, უფოსულის კელმწიფეს.

უმოწყალესო კელმწიფეო, არარაჲ არს ესრეთ ტკბილ, ვითა სიყვარული მამულისა. ესრეთ სასურველ, ვითა მსახურება უფალთა, და ესრეთ პატიოსან, ვითა ერთგულებით ჩვენება თანამდებობისა უდანდობით თჳისთა. და უნახავს ჭვრეტისთჳსცა მოკმედება საქმისა შესაბამსა დროსა და უფრისა მაშინ, ოდეს ნიჭი

ითხოვდეს, ამისთვის ქედ-ქმაც გარდმოლებად წიგნისა ამის საზღვისა ზედა თქვენისა უგანათლებულესობისასა, ხოლო უფროსად მიზეზი ჩემისა ამის კადნიერებისა იყო პორტიროვანია გვაროზითისა თქვენისა სიბრძნისმოყვარებაჲ და დიდებულისა მამულისა თქვენისა მეცნიერებისა სერეული, ვინათგან უგანათლებულესობა თქვენი თუალად მეორედ სიბრძნისად რაცხს ისტორიასა. გარნა უმწეურვალესი ბედნიერება ჩემისა ამის შობიმის ესე არს, ვინაცგან შემძლებელ ვიქმენ სამარადისოსა მსახურებისა ცხად ყოფასა თქვენისადმი უგანათლებულესობისა და უფროსღა მაშინ, უკეთუ ჴათნო იქნება მიღებად მფარველობასა ქვეშე თქვენსა, რომლისათვისაც თქვენის უგანათლებულესობის სამსახურსა და ღირსებაში თქვენის ბედნიერობის ლოცვასა შინა ვიყვნე საჴუნოდ. უმოწყალესო ქველმყოფო, თქვენის უგანათლებულესობის უკანასკნელთაგანი მონა და მლოცველი ჩ[აიოსი]" (3—5 გვ.).

ჯ. „წინასიტყვაობა" (7—8 გვ.).

2. „მიმოსვლა" შედგება 2 ტომისაგან. I ტომს, რომელიც შეიცავს 2 წიგნს, პოლოს მიწერილი აქვს: „ვაგრძელებასა ჩემისა სიარულისასა მოგახსენებ მერვესა შინა ტომსა, ესრეთუ დასრულებასა ჩა-ა შემთხვეულთა საქმეთასა დაუვნები, ქველმწყალო ჩემო, თქ-ნს უმდაბლესად და სარწმენოდ მოსამსახურედ კარლ ლუდოვიკი ბარონ დე პოლნიც. კორსიკას 1710 წელსა, ავგისტოს 7-რიცხვსა" (104 გვ.). II ტომიც შეიცავს 2 წიგნს. მეორე წიგნის პოლოს მიწერილია: „ქველმწყალო ჩემო, თქვენი უმდაბლესი მოსამსახურე კარლ ლუდოვიკი ბარონ დე პოლნიც. თებერვალს 17-დღეს, 1723 წელს" (172 გვ.).

ანდერძი: „აღსრულდა იგნისს 17, წელსა 1787" (172 გვ.).

2. „გოდება დაჲით გურამისშვილისაგან, საწუთოს სოფლის გამო ტირილი. —
გული ღონდება, ეიწყო ბოდება, ვაი საწუთრო, ცრუო სოფელო.
ბორგნეა, ბოდება, რაც მაგონდება, ვაი საწუთრო, ცრუო სოფელო..."
175—178 გვ.

წყდება: „მისთვის თჳის (!) მწუხარე, აწ გამახარე, ვაი საწუთრო,
ცრუო სოფელო,
და თვალით მაჩვენე, ნუ შემაჭვენე! ვაი საწუთრო, ცრუო სოფელო"
178 გვ.

შენიშვნა: ლექსი ნაკლულია (იხ. დავით გურამიშვილი. დავითიანი. IX გამოცემა, 1958 წ. გვ. 226—229).

3. [ლექსი]. — „ქ. ღმერთი არს თავი ყოველთა დასაბამ დასაწყისისა,
არაარსისაა არს მჭმნელი, ცხოველად მჭმნელი მყისისა..."
179—181 გვ.

4. „თარგმნილი კნიაზ ალექსანდრეს მიერ ჭავჭავაძისა ქურდ[ის] და ძაღლის ისტორია. — ლომს ერთსა შეხედა ქურდი მელელი საჭორდლად სახლსა მდიდრისა კაცისასა, რომელსაცა ჰყვა ძაღლი, რომელიცა ჰფარვიდა სახლსა მისსა..." 185 გვ.

შენიშვნა: 1. გამოცემულია, იხ. აღ. ბაქრაძე. თხზულებანი ი. გ რ ი შ ა შ ვ ი ლ ი ს რედაქციით. 1946 წ. გვ. 168 („ქურდის და ძაღლის ისტორია. ეზოპიდან").

2 ხელნაწერი აღწერილია, იხ. Такаишвили, Описание рукописей... ტ. II, გვ. 478.

მინაწერები: 106, 173, 183, 186 გვ.

101

(101) **კრებული.** XIX

112 ფ.; 31×20,5; ქაღალდი; დახიზნებული, ნაკლული, დაფურცვლილი; ტყავგადაკრული ბის ტიტრული ყდა; ბეჭდური, სათაურები და დასწყისი სტრიქონები სინგურით; [XIX ს.]; ჭერონიშვილი: 1801, 1804.

1. [ფავლენიშვილი, ვახტანგიანი]. —
„... გულთან მითხრა: თუ მწყე მსურის,

მე ჩასწავლე სიბრძნის გზანი,
გონებისა შონდომებით არ მაქვს სიტყვის უკუთქმანი,
ესწერეთენ მას ღ~თი, სრულად სცან სამ ხატოვნად სამებანი
და ამით ყველას აღასრულებს, ვინ მისთვის ქნა წამებანი...“ 1—25 ფ.

შენიშვნა: „ვახტანგიანის“ ეს ნუსხა საფუძვლად დაედვა გამოცემას (იხ. ს. ყუბანეიშვილი, ვახტანგიანი, „ლიტერატურული ძიებანი“ IV, 1948 წ., გვ. 175—219. გამოცემაში ვახტანგიანის ეს ტექსტი აღნიშნულია B ლიტერით).

2. „ჭ. ვიწყო ლექსთა ღარიბთა და მუნასიბთა აღწერად, ნათქვამი ღ~ივ გვირგვინოსანისა მეფისა პატრონის თეიმურაზისა, კეთილ სასმენელი და ტკბილ საამოვნო, მსმენელთა და მკითხველთათვის საძებარ-სათარგმანებელი, სუფრისა და ლხინისა დიდად შესამკობელი.—

კულავცა მითქვამს სიტყვა უჭმისა, პატიჟმან შემაშინაო.
ყოველნი გაელით სოფელსა, არვინ დარჩების შინაო.
კარი დაგვეხშას საძლოსა, გვეცმას: ნუ მოხვალ შინაო
და სულის არ გამსვენებელო მსგავსად პირუტყუთა მშვინაო...“
26r—30v.

შენიშვნა: თეიმურაზ I ეს „მაჯამა“ გამოცემულია (იხ. თეიმურაზ პირველი, თხზულებათა სრული კრებული, ალ. ბარამიძისა და გ. ჯაჯანიას რედაქციით. ტფ. 1934 წ., გვ. 113—116 და 125).

3. „ჭ. ერთი ქალი იჯდა, თავის შვილს არწევდა და ნანას ეუბნებოდა: ნანა შენი—მამაჩემი, პაპა ხენი—ქმარი ჩემი, შენ ძე ჩემი, მე და შენი. ეს იგავი ლოთისა არის, რომ სოდომის დაწვას უკანეს საქმე მოსდა“ 30v.

4. „ენა მწარე, ენა ტკბილი, ენა მოკლე, ენა გრძელი,
ენა სევდის უკუმყრელი. ენა ქვეყნის შე-ცა-მძრეელი...“ 30v.

5. [ლ ე ქ ს ი].—„ჭ. ვეეჯერები შემოქმედსა, სხვა ვიგონო მე აბა რა,
ვინცა შექმნა ზღა და ხმელი, ერთმანერთსა მიაბარა...“ 31r—35r.

6. „ჭ. აქა პირველი დასაწყისი სპილენძის ქალაქისა.—
ბძანეთ, სიავე ვის არგებს, ვინც იყოს ბრძენთა თქმულია,
ნახეთ სპილენძის ქალაქი სოლომონისგან ქმნულია...“ 35r—64v.

შენიშვნა: „სპილენძის ქალაქიანის“ ამ ხელნაწერის შესახებ იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტ. II. თბ. 1952 წ., გვ. 340—343.

7. „ჭ. წიგნი და ქება დიდის მოურავის გიორგის, თქმული ლექსად ტფილელის იოსებისაგან. ღმერთო, წარმართე ქმნული ხელთა ჩემთანი და ხელი მოუმართე მწერალსა.—

მეფესა ქართლის ცხოვრება ებრძანა გალექსულობითი,
ზოგი რუსთველისა ბაასი, კახთ მეფის საქმე სრულობით...“
65r—112v.

წყდება: „მეც შევიქმენ ენა ყბედი, სოფლის სიტყვის მას წამთქმელი...“ 212v.

შენიშვნა: თბილელის „დიდმოურავიანის“ ტექსტი გამოქვეყნებულია ჯ. ლეონიძის რედაქციით 1939 წ.

ანდერძი: 1. „აღიწერა წიგნი ესე დიდმოურავიანი სრული და უნაკლულო, ეს თორმეტი ფურცელი არის, ზედგინიძის ქალის ნინოსაგან“ (ნუსხურით). ზემოყდის v.

2. „ჴ დედაო ღ~თისაო, მარიამ ქალწულო, ამისი დამწერი ცოდვილი და მზეველი შენი ხელოსანის ასული ნინო და დედა მისი ივანეძის ასული სოფიო ისხენ საუკუნოს სატანჯლისაგან და ყოველის გასაცდელისაგან[.] და ყოველთა გვედრით, ვინც წაიკითხოთ ეს წიგნი, შენდობა ეპპატეთ მწერელსა, ამინ“, 25v.

მინაწერები: ზედა ყდის v, ქვედა ყდის r, 25v, 30v.

(102) 102

ვისრამიანი. XIX

168 ფ.: 34.5×22; ქაღალდი: ტყავგადაკრული ხის ტეიფრული ყდა; მხედრული სათაურები სინგურით: [XIX ს.]; დაწერილია: 2r—6r, 163r—168r.

„კარი პირველი დასაწყისი ვისისა და რამინისა.—იყო დიდი და მაღალი სულტანი ტულულებე ქვეყანასა ხვარასნისა და ადრაბაგანისასა, ლაშქარ მრავალი, მორჭმული და აღსრულებული ყოველსა სპარსეთსა ზედა..“ 8r—160r.

შენიშვნა: 1. ტექსტს ერთვის: „საძიებელი წიგნისა ამის ვისრამიანისა“ 161r—162v.

2. ხელნაწერში ჰ. უმიკაშვილის ხელით მიწერილია: „ეს ხელნაწერი ეგზემპლარი ვისრამიანისა რედაქციობის დროს, 1854 წელს, დასაბეჭდის ტექსტისათვის შესადარებლად ხელში ჰქონდა რედაქტას, რომელშიც იყენებ ილია ჭავჭავაძე, ალექსანდრე სარაჯიშვილი და მე, პეტრე უშიკაშვილი. აღმოჩნდა ეს ეგზემპლარი ფრიად შეცდენილი და შერყვნილი. ჰ. უმიკაშვილი“, 1:0r.

3. ტექსტის ბოლოს მიწერილია:

„მწერალი მწერების ფასისა მორჭმულად ასალებელად.
თვისის ოფლითა მომჭირნე ცხოვრებია განსაგებელად.
გარნა ზოგ არ აქვთ ჩაკვირვება სიმართლის მოსაგებელად,
და სტყვა შრომისა მიმცემი, ვითა ვსთქვეს მე საქმეოდად“ 1:0v.

4. ეს ხელნაწერი გამოყენებულია „ვისრამიანის“ უკანასკნელი გამოცემისათვის. (იხ. ვისრამიანი, ლ. ბარამიძის, ჰ. ანთაროვაჯის და კ. კეკელიძის რედაქციით და შესავალი წერილით, ტფ. 1938 წ., გვ. XVIII).

(103) 103

გურამიშვილი დავით, კრებული 1822

170 ფ.: 33×22.5; ქაღალდი: ტყავგადაკრული ხის ტეიფრული ყდა: მხედრული; სათაურები სინგურით; 1822. III. 13 (154r); გადამწერი დავით რეკტორი ალექსისძე (154r); დაწერილია ფ. ფ. 27r—v, 154—170rv;

„დაწყება პირველი, თავადის დავით გურამიშვილისაგან თქმული ქართველთ მეგვარტომობის ივავი.—

ღმერთოო, რომელსა გჭონავე არსის საყდართა ჯდომანი,
რომელმან მოეც მიჯნურთა ტრფიალთა სურვის ნდომანი...“
8r—147v

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ერთვის: „საძიებელი წიგნისა ამის“, 149r—154r.

2. ხელნაწერი აწერილი აქვს ექ. თაყაიშვილს (Описание рукописей .. ტ. II, 175—176 გვ).

3. დ. გურამიშვილის ლექსთა კრებულის ეს ნუსხა ხელმოწერებით მისდევს ავტოგრაფს (S-1398). გამოცემაში (დავით გურამიშვილი. დავითიანი 1935 წ.) იგი შესულია C ლიტერით.

ანდერძი: „მისმან ბრწყინვალებამან სტატსკის სოვეტნიკმან და კავალერმან თავადმან გიორგი თუმანოვმან მიბრძანა ამ წიგნის გარდაწერა და გარდუწერე. ღმერთმან წმიდობასა და დღეერძგლებასა შინა მოახმაროს. ამ წიგნს საძიებელიც მე გაუკეთე. მაღალკეთილშობილი ალექსისძე რეკტორი დავით. მარტს 13, წელსა ჩყკბ, ქ^ს ფი^ა, 154r.

(104) 104

მარხვანი. XVII

325 ფ.; 31×28; ქაღალდი; დახიზნებული, თავსა და ბოლოში ნაკლული; ხის ტყავგადაკრული ტყიურული ყდა; ნუსხური, სათაურები სინგურით; [XVII ს.];

[მ ა რ ხ ვ ა ნ ი]. „... ოხითა წი^ა ღისმშობლისათა, მაცხოვარ, გ^ცხ (!) ხუთშაბათსა ოხითა წმიდათა მოციქულთა შენთათა ...“ 1—325rv.

წ ყ დ ე ბ ა: „და ს ი ტ ყ ვ ა ჲ ი გი კორიელ იქნა და დაემკვდრა ჩ^ნ შორის, და ვიხილეთ დაბაჲ მისი, ვითა მხოლოდშობილისა მამისა მიერ, სავსე მადლითა და ჭეშმარიტებითა. იოანე წი^ა...“.

შენიშვნა: ხელნაწერის ტექსტს ბოლოს დართული აქვს 4 ეტრატის ფურცელი, ასომთავრულით ნაწერი, რომელიც წარმოადგენს ძველი ქართული ხელნაწერი ბიბლიის ფრაგმენტს (იხ. ილ. აბულაძე „ქართული ბიბლიის ძველი ხელნაწერის რამდენიმე ფრაგმენტი, სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, XVIII თბ. 1941).

მინაწერები: გადაწერის ხელით: 1. „ქ^ოშ ხელ^ძსა გ^ურამ^ნს ცოდვანი და ბრალნი მისნი შეენდვნეს ღმრთისან, ა^მინ“, 53r.

2. „დოფის ძსა ქ^ისტინეფორეს შეენდვნეს ღმრთისან, კარგა, მაპატ^ოვან“. 216v.

მინაწერები გეხედება აგრეთვე: 18ar, 211v, 236v; 187v-ზე წითელკვეთილია ბერძნული მინაწერი.

(105) 105

დავით ალექსიშვილი (რეკტორი), კრებული. 1825 წ

158 ფ.; 32×22; ქაღალდი; ხის ტყავგადაკრული ტყიურული ყდა; მხეიერული, სათაურები და დასაწყისი სიტყვები სინგურით; 1825 წ. (143v); ავტორი და დამწერი დავით რეკტორი ალექსიძე (143v); დაუწერელია: 1—7 ფ., 8v, 125v 144 rv, 149v—158v;

[კ რ ე ბ უ ლ ი]. 1. „სრულიად საქართველოჲსა ანუ სრულიად გიორგიისა, და იეფრიისა ამერ-იმერთა თუთმპყრობელისა დიდისა მეფჱსა თამარისა დავითიან-ბაგრატოვანისა (!), მეფის გიორგის ასულისათჳს შესხმად თქ^ული ი რ ო ე კ ო ნ ი ესე ოცდათ მუხლედნი, თითონი ხუთ-ტაეპოვან თორმეტ მარცულოვანნი სიბრძნის-მოყუარისა, მაღალკეთილშობილის ალექსისძის და სრულიად კახეთის სამეფოს რეკტორისა და სამეცნოთა მოძღურად მასწაულისა დავითის მიერ წელსა ქ^ესსა 1811. თთჳსა აპრილსა 12. ჴმა დ. სამსახეობა. — ანტატიკოსთა ყოველგნ^ჲ მრთქმანი პსიხებთა, ორბით მცურვლთა პეტელოდმი...“ 8r—12v,

2. „ი ა მ ბ ი კ ო მეფის ი რ ა კ ლ ი ს შესხმად.—
ირაკლი მზემან, ყოველად უძლეველ, მჭნემან,
რიტორმან, მჭევრმან, შეუნიერ გამომთქმელმან...“
13r—14v.

შენიშვნა: იამბიკოს წინ უძღვის სინგურით ნაწერი დ. რეჭტორის ცნობა: „როდესაც ლონმატიკას ვსკითხულობდი, და პატარაც ვიყავ და მაშინ დიდმა კათოლიკოსმა, მეფის იესეს ძემან ანტონი მიბრძანა: მისის სიმღერის მეფის ირაკლის ქება ისამბიკოები ჰსთქვიო, და მაშინ ესპარქი მე, კეთილშობილმან ალექსისძემან დავითმან, რომელი ორმოცდაათისა წლისა განსულისა ეიქმენ სრულიად კაცადის სამეფოს რეტორად, სახელწოდების დღესა მარტს ო, რომელსა კიდურწერილსა არს ესრა „ირაკლი სიმჭნედ ქებული. მეფობით, სახელდებული“. ხანსახობა ესა დ“, 13r.

3. „ი ა მ ბ ი კ ო მეფის ი რ ა კ ლ ი ს შესხმად.—
პოეზა ჭკოთ ქებათ აღმონაბორჩის მტილის,
განჭკარგოთ წესით მებრ ფილოსოფოსთ... 14rv.

შენიშვნა: იამბიკოს წინ უძღვის სინგურით ნაწერი დ. რეჭტორის ცნობა: „თქმული მაღალდთილშობილის ალექსის ძის დავითისაგან ქომს სიკოცხლისსა. როდესაც რატორებას ჭსწავლიდი, მაშინ ეს შესხმა მეფეს ირაკლი მეორეს მოუხსენე დღესა სახელწოდებისა მისისასა მარტსა ო. ესა დ. ლეონტიმან ანნა“, 14r.

4. „შ ე ს ხ მ ა მეფის გ ი ო რ გ ი ს ა.—ხედუესა შინა უწყალილესსა შესრულთა და გონებისა სამყაროთა ფრიად მოაჯაზრეთა ძეცნლთა სხოლასტიკოსთა განსაზღურეს რა გამოჩინებით, ეითარმედ სახენი არიან ენებისანი...“ 15r—18r.

შენიშვნა: შესხმას წინ უძღვის სინგურით ნაწერი დავით რეჭტორის ცნობა: „მისს უმაღლესობას, სრულიად მეფეს გიორგის მეთსამეტესა, მეფის ირაკლი მეორის ძეს ბევრთჯერ ქნია ამას შესხმანი მილოცვანი მეფობისანსა მაღალდთილშობილი ალექსის ძე და კაცადის სამეფოს თელავის ქალაქის სემინარიის რეტორი სიბრძნის მოყუარე დავით თოფუსი ფებერარუს, რიცხუსა კბ, წელსა ჩლვს, ხოლო ქართველს კრონიკონსა ზედა უჰვ“, 15r.

5. „ც ე რ ე მ ო ნ ი ა, გინა წესი და რიგი მეფის ი რ ა კ ლ ი ს მ ი ც უ ა ლ ე ბ ა ს ა ზედა წარღებისა ცხედრისასა.—ბოლოდამ დაიწყების ტირილი და გლოვა. პირუელად—წინ თოფხანა, ხარბაზნები თავისის ყუთებით, თავის დროშით და თავისის ამალით გაწყობილნი; აგრეთვე ბალაბანჩიკები და სალამურთა დამკურნელნი. წესი-დგომით—წინ აფიცრები, უფროსნი თავს და უმცროსნი ბოლოს, ჯვალ ამოლებულნი და ქვე ჯვალდაშვებულნი...“ 19r—26r.

შენიშვნა: 1. „ცერემონიის“ ტექსტს წინ უძღვის დ. რეჭტორის ცნობა: „წესსა განსორციელებისაგან სიტყუა ღ-სა ჩნდეს. თთუესა იანუარსა, რიცხუსა აა, დღესა ორშაბათსა, ჯამსა განთიადისასა მიცუალება სანატრელისა, დიდებულისა და მეტკლბისა სრულიად საქართუელოსა და სპეთა და სხუათა მპყრობელისა მეფისა ირაკლი მეორისა, ძისა ცხებულის მეფის თეიმურაზისა, კაცადის სამეფოსა შინა ქალაქსა თელავს. სამეფოსა პალატსა შინა, რომლისა საფუძუნი იყუენ სუეტეენი ნეტარება, ქართუელსა კრონიკონსა ზედა უჰვ. მისის უმაღლესობის სრულიად ხუმოსა საქართუელოს მპყრობელის მეფის ირაკლი მეორის ცხედარს ამ ქანონით და ცერემონიით უნდა შეუდგნენ სამეფო სამუდარო ხარისხი და სამღუდელო დასი. ესე უკუე ცერემონია ჭბნილი, დაწერილი, მოგონილი და გაკე-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

თებული არს მისის მაღალკეთილშობილების ალექსის ძის, სიბრძნის მოყუარის და სრულიად კახეთის სამეფოს თელავის ქალაქის სემინარიის რექტორის დავითის მიერ". 22r.

2. „ცერემონიის" ტექსტს ბოლოს დართული აქვს ანტონ II-ის ბრძანების პირი: „ამას უკუე წესით ცერემონ-მეისტრად დაიფიცნა ჩვენ მიერისა ბრძანებითა მისი მაღალკეთილშობილება ალექსიშვილი რექტორი დავითი თუ არა, რაცხა ეა. წელსა ჩიდ, კრონიკონსა ჩკ. კელმოწერილი და ბეჭდი—სრულიად საქართველოს დედოფალ დარეჯან. კელმოწერილი და ბეჭდი—მისი უწმიდესობა კათოლიკოს-პატრიარხი მეფის ირაკლის ძე ანტონი", 23r.

6. „წესი და განგება კურთხევისათჳს მეფისა დროსა, თუ ვითარ დასხდენ მღუდელთ-მთავარნი სრულიად საქართუელოსანი..." 27r—28v;

7. „იმერეთის მეფის დავითის შესხმა.—

მადლი, რომელი ყოველთა არსთა ზედა
ერთებრ მისრული ერთისა უბადოსგან..." 29r—30r.

შენიშვნა: 1. „შესხმის" ტექსტს წინ უძღვის: „მისს სიმაღლეს, სრულიად იმერთა მეფეს დავითს გიორგის ძეს რვა მუხლედთა იამბიკოთა შესხმად თქმულთა მოუკრთუა თქუენს სიმაღლის მონა, მაღალკეთილშობილი ალექსის შვილი ალექსის ძე, სიბრძნის მოყუარე დავით, რომლისა კიდურწერილობა არს ესრეთ: „მეფესა დავითს შესხმით უგალობ ალექსისძე დავით". ჰმა დ. ლოცუსამან ამნა", 29r.

8. „ოქტომბერს ი3. ყოველისა საქართუელოჲსა მეფის იესეს ძის ანტონის კათალიკოსის შობისა დღესა შესხმად თქმული სიბრძნისმოყუარის მცირის დავითის ალექსისძისაგან. იამბიკონი რვა მოხლედნი, რომლისა კიდურწერილობა არს ესრეთ: „დავითით ბუტკაჲს ძირებსა, ვინ დღესა განიჭკრებსა". სამ-სახეობა ჰმა დ.—

დღეს დაიწობა დავით სულითა ცხოველითა,
აღტყუენულად, ახალს ამებებს სიხარულსა..." 30v—31v.

9. „მეფის იესეს-ძის ანტონი კათალიკოსის შესხმა.—

დღეს მჭუელი მექვი შენივ თავს სამეთკუოსა,
აღიგონებებს წინარსა საგონისსა..." 32r.

შენიშვნა „შესხმის" დართული აქვს დ. რექტორის ცნობა: „ოქტომბერს ი3, ყოველისა საქართუელოს მამამ-მთავრის მეფის იესეს ძის ანტონის კათოლიკოსის შობისა დღესა შესხმად თქმული სიბრძნის-მოყუარის მცირის დავითის ალექსის ძისაგან, იამბიკო რვა მუხლედნი, ჰმა დ. ლოცუსამან ამნა, რომლისა კიდურწერილობა, სამშაულწერილობა და აკროსტიხონი არა უთხა: „დავით მტილს სათნო, ზამბაჯა სცუარნი, ზეს ბუტკაჲ ფარნა, დღეს ამნასთან ქნარნი". 31v.

10. „შესხმა მეფის იესეს ძის ანტონი კათალიკოსის.—

ველმძან კაზმილმან განაკრთო მოტლურედ
იგურდიეად მორთხმით სრულება კეთილობით..." 33r—34r.

შენიშვნა: 1. „შესხმის" წინ უძღვის სიგელი ნაწერი დ. რექტორის ცნობა: „ოქტომბერს ი3, ყოველისა საქართუელოს მეფის იესეს ძის ანტონის შობისა დღესა შესხმად თქმული სიბრძნის-მოყუარის მცირის დავითის ალექსის ძისაგან, იამბიკო ხუთმეტნუდნი, რომლისა კიდურწყრილობა არს ესრეთ: „ესენი დასცა ქნარი, მან აყრთო ცეკრი". სამსახეობა, ჰმა დ". 33r.

2. „შესხმა" შეიცავს 5 სტროფს.

3. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „წელსა ჩლრც. 1773, ჰ̃ქს უიდ", 34r.

11. „მეფის ირაკლის ძის ანტონი კათოლიკოსის შესხმა.—
უსხეულოთა ყოველთა სამყაროსა
უწულილესსა თერრიტიკებრ შვედთა...“ 34r–36v.

შენიშვნა: 1. „შესხმას“ წინ უძღვის სინგურით ნაწერი დ. რექტორის ცნობა: „უწმიდესსა და უნეტარესსა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს მეფის ირაკლის ძეს ანტონის უმდაბლესი მონა ალექსის ძე დავით შესხმით უგალობ იროკოთა ამათ ხუთ-ტაეპიერ ორ ათუელთა. ესე დ. სამსახურობა“, 34r.
2. შესხმა შედგება 20 სტროფისაგან.

12. „მისს უგანათლებულესობას სრულიად საქართველოს მეათცამეტის მეფის გიორგის ძეს. უგანათლებულესო ქველმოწიდეე, ჭეშმარიტო მემკვდრეე, ბატონისშვილო დავით.—თუთ შენთ უგანათლებულესო, ვინადგან მოგცეს ძუელთა ელინთა ესეგუარნი ცნობანი, რომელ ნამყოთა კმნილთა და წარსულთა საქმეთა აწცყოთა შინა ძალ-გედეა განახლებად. რომელი ესე ისწავე გონება მკუსირმან და განათლებულმან გულისკმის-ყოფითა...“ 36r–41v.

შენიშვნა: წერილის ბოლოს მიწერილია: „ამჟამსნის უგანათლებულესობის უკანასკნელი მონა, თქვენი მოძღუარი, სიბრძნისმოყუარე ალექსის ძე დავით. ოქტომბერს 6, წელსა ჩღჱთ“, 41v.

13. *«დავით რექტორი», „მეფის ძის ვახტანგის შესხმა.—*
ვინადგან უკუე სიბრძნისა არარა არს
უსაწადელეს ბედჳსა სამყაროსა...“ 42r–45r.

შენიშვნა: 1. „შესხმას“ წინ უძღვის სინგურით ნაწერი დ. რექტორის ცნობა: „მისს უგანათლებულესობას საქართველოს მეფის ირაკლის მეოთხის ძეს ვახტანგს, რომელსა სხუპრაკ სახელ-დებულ ალექსანდრ, შესხმით უგალობ მაღალკეთილშობილი სიბრძნისმოყუარე, სამეფოსა კაბეთის სემინარიის რექტორი ალექსის ძე დავით იროკოთა ამათ ორ ათელ ერთსა ქალაქსა შინა თელავს, სამეფოსა პალატსა სვინარიასა შინა, თთუსა ფებერუალსა, რიცხუსი 16, წელს 1791“, 42r.

14. „გერმანე ბერის ქრონოლოგისა, სვიმონ მდივნის ძისა.—
განიმჭედუარე სულისა ძალთა შინა...“ 45rv

შენიშვნა: 1. ამ იამბიკოს წინ დართული აქვს დ. რექტორის ცნობა სინგურით ნაწერი: „ეს იამბიკონი მე ალექსიმან ალექსის ძემ, მაღალკეთილშობილმან რექტორმან დავითმან ჩემს მოწაფეთ მოუპასენებინე ვახტანგ ბატონის შვილისათჳს თელავს სკოლაში, მარჯუნივ და მარცხნივ თქვითა, თითო-თითოს მიმოგდებით. აწლად იყო ჩიჩვილის დაწყება და ესენი გავუგუთე. ესე დ. სამსახურობა“[1], 45r.

15. „მერაბ ენდრონიკასშვილისა.—
თეით ბუნებითა უგანათლებულესო,
უბრწინესო, ჰკუდაც ჩემს-პრე უსრულებას...“ 45v.

16. „იოსებ, ალავერდის დეკანოზის ძისიწულისა.—
მეცა მჭჳმობელი ლიტონთა გულის-ზრახუათა,
ვინა გეიხილენ სიტყჳთნი მცენარენი...“ 45v.

[1] დ. რექტორის ეს ცნობა ეხება მომდევნო 11 ლექსს (14 დან 24-ის ჩათვლით).

17. „ნიკოლაოს, გიორგი დეკანოზის ძისა.—
უვიც და უსრულ, გარნა მადიდი შენის,
ვითა რა ძალ-მიძს, უგანათლებულესო...“ 46r.

18. „იოელ, გარეჯლის დაცით ჯანდელაკის ძისა.—
მოეედ, იხილენ, მამამან მწყემან ჰყო ეს,
სიბრძნით შემხადნა მეფემან უმაღლესმან...“ 46r.

19. „ევასილი, მაო მღუდლის ძისა.—
დამტკიცენინ სახლი ეგე სიბრძნისა,
აღშენებული ზროდ, შენადგი ყოელადი...“ 46r.

20. „იოანესი, დაცით რეკტორის გასდილის, ვესამანელის გიორგის ძისა.—
უცები ვინმე მომრთმეცი თქუმნისადმი,
გულის ლაკნითა ქებისა მომდღუანები...“ 46v.

21. დაცით მიქელისძისა.—
ჩუმნ მიერ შესხმა უსრულოჲ, უფერო
მიიღენ ესთა, ვინადგან უმეცარნი,
ჯერეთ უწყრთნელნი ვიშიშვით წარმოდგომად...“ 46v.

22. „გიორგი მუხრანბატონის ძისა.—
მიხარის, რომელი თქუმნისა დიდებისა
განვიცდი მრაველად სურვილითა სრულებით...“ 46v—47r.

23. „ბეჟან თანიაშვილისა.—
აღმღები ჴრმთა მეცა ესეუარ მჴმობელი,
ვინადგან ბნელნი აქა მოსულით შენითა...“ 47r.

24. „კუალად გერმანე ბერისაგანეე დასასრულ მადლობად თქმული.—
ერთებრ ჴმა-ქმნილნი ერთითა-რე პირითა,
სწავლის შინნი ყრმანი ღორებითაეე...“ 47r.

შენიშვნა: ამ იამბიკოს შემდეგ მიწერილია: „ეგებერეულს 16. წელსა 1791“. ეს თარიღი უნდა ეკუთვნოდეს ყველა იმ იამბიკოებს, რომლებიც დაცით რეკტორის მოწაფეებმა შეთხზეს.

25. „ალექსის ძის დაცით რეკტორის მიერ სიტყუა ძნიად აღმოსაცნობი.—ვინადგან უკუე განნაწილდა ორ კერძოდ, ხოლო კერძო იგი პირუელისა მეორე იქმნა განწუალულ ორკერძოდღუე...“ 47v.

შენიშვნა: 1. წინ დართული აქუს დ. რეკტორის შემდეგი ცნობა: „როდესაც მეფემან იოაკლი მეორემან სრულიად კახეთის რეკტორად დამადგინა, ესე იგი სამეცნიეროთა მოძღურად ქალაქსა თელავს, სასაუღლო შინა პალატსა სამეფოსა, ხოლო სემინარიასა შინა ესე სიტყუა ვიმოძღურე და კუდელთა სემინარიისათა თქუნად დავჴადე, რათა მენ შემაცალთა განეცხარტაო“, 47v.
დ. რეკტორის ამ „სიტყუას“ თარიღად მიწერილი აქუს: „იანვარს ზ, ქ(ორონი)კ(ონ)ს უით. დაცით რეკტორი“.

26. „საბას ქებად ნათქუამი ნეკრესლისაგან.—
ვერვინ შეჰკადრებს გიობას, თუმც შეკრბენ ბრძენნი ასები,
შეგისომა სავსე სიბრძნისა ფიალნი, გინა თასები...“
47v—48r.

შენიშვნა: „ქებას“ წინ დართული აქუს დ. რეკტორის ცნობა: „ნეკრესელსს დასიათოს ეთქუა ლექსი ოთხი ტაეი საბა ორბელიანის ქებად. ლექსიკონზედ დაეწერა და ლექსიკონის შრომისათუის უქო“, 47v.

27. „ნეკრესლის ქება, ნათქუამი ორბელიანის მზეჭაბუკ მდივან-ბეგისაგან.—
ბრძენო დოსითე ჩერქეზო, მცნობო ზენაე ეასა,
ვარცელ-გულო, ენა-ბალალო, დამხედო არსთა ეასა...“ 48r.

28. „კეთილშობილის დავით რეკტორის ალექსის ძისაგან ნათქუამი დოსითეოს ნეკრესელზედ ქებად.—
მინერვისა მეტალთაგან აწყობ განმით სტიხთა ბრძმედსა...“ 48r.

29. „მისს უგანათლებულესობის საქართველოს მეფის ირაკლის მეორის ძის ბატონისშვილს დავითს შესხმით უგალობ ალექსის ძე რეკტორი დავით იოროკოთა ამათ ორ ათეულთა, ქმა დ, სამსახეობა.—ალმცისკამარი ჰაერთა ვორებისთა,
რომელი იგი სულითა მობერეელთა...“ 48r—51r.

შენიშვნა: „შესხმის“ პოლოს მოწერილი აქვს: „მისის უგანათლებულესობის უკვდავი მოხა მაღალეთილშობილი ალექსანდრე ალექსის ძე, თელავის ქალაქის სემინარიელის რეკტორი დავით. თორმეს აპრილს, რიცხუსა 2, წელსა 1791“, 51r.

30. „მერაბ ენდრონიკაშვილისა, მეფის ძის დავითის შესხმა.— აჰა, როგორი ეთია არის შემოსლუა,
ევრეთ შვენიერ მრავლის ჰაეროვნებით“ 51r.

შენიშვნა: 1. შესხმის წინ დართული აქვს სინგურით ნაწერი დ. რეკტორის ცნობა: „მისს უგანათლებულესობას საქართველოს ირაკლი მეორის მეფის ძის ბიორგის ძეს დავითს შესხმით უგალობს იროკოთა ამათ თელავს ქალაქსა შინა სამეფოსა პალატას სემინარიასა ზედა მოწაფენი ალექსის ძის დავით რეკტორისანი. აპრილს 8, წელსა 1791. ქმა დ. სამსახეობა“, 51v.

2. „შესხმა“ შედგება 15 სტროფისაგან, თვითეულ სტროფს ყავს ცალკე ავტორი, გარდა სოლომონ ქობულოვისა, „შესხმის“ ავტორები არიან: იოსებ ალექსიძის დეკანოზის ძე, თავადი სოლომონ ქობულოვი, ჯერმანე ქობულოვი, ნიკოლოზოსი—კარის დეკანოზის გიორგის ძე, თავადი ევგენი ქობულოვი, დავით—მიხაილ მღებდლის ძე, იოვლე—გარეჯელი დავითის ძე, ბეგან თანისშვილი, ვასილი—შიო მღებდლის ძე, იოანე—დავით რეკტორის გაზრდილი, გიორგი—მიხაილ ბატონის ძე, თავადი იოსებ ქობულოვი, ისაკი—ალექსიძის დეკანოზის ძე, იოსებ პრეფექტორი—ალექსიძის დეკანოზის ძე (51v—53v).

31. „მეფის ირაკლის შესხმა დავით რეკტორის მოწაფეთაგან თავადის დავით მდივნის ძის სოლომონ ქობულოვისა.—
არა სადამე იქო ქადნიერებამ
თავი სილაღით შეკადრებად მაღალთა...“ 54r.

შენიშვნა: 1. „შესხმის“ წინ დართული აქვს სინგურით ნაწერი დ. რეკტორის ცნობა: „მისს უმაღლესობას მეფეს საქართველოსა და სპეთასა მეორეს ირაკლის, ყოველად მოწყალეს დიდებულს ქულწიერს შესხმით უგალობს იროკოთა ამით ათითხმეტსა ხუთ-ხუთეულად დალექსილთა მთანი უმაღლესობისა მათისანი ქალაქსა შინა თელავს შეკრებილნი სემინარისტნი და მოწაფენი ალექსის ძის რეკტორის დავითისანი რეთა ნაწილთა ღრმამეტყველისა სატყუეთა, ქმა დ, სამსახეობა“, 53v—54r.

2. „შესხმა“ შედგება 14 სტროფისაგან. თვითეულ სტროფს ჰყავს ცალკე ავტორი, გარდა სოლომონ ქობულოვისა, „შესხმის“ ავტორები არიან: თავადი მურად ენდრო-

ნიკაშვილი, ჭოხელოური გურამაზე, თავადი ევგენი დავითის ძე; ჭოხელოური იოსები—ალექსანდრეს დეკანოზის ძე ნიკოლოზის — თელაუის კარის დეკანოზის გიორგის ძე, ჭოხელოური იოსები—სვიმონ მგელიის ძე, ითელ გარეჯული—დავით კანდელაკის ძე, ესესი ლალხანისშვილი—შიო მღვდლის ძე, ბეგან თანიასშვილი, გიორგი—სვიმონ მღვრან ბატონის შვილი, დავით—მიხაილ მღვდლის ძე, ითანე—გიორგი ვეშაპნიელის ძე, დავით რეკტორის გახრდილი, ისააკ—ალექსანდრეს დეკანოზის ძე. 54r—56r.

3. „შესწორება" ბოლოს მიწერილი აქვს: «ესენი მე, ილარიონ ძეძამანტრატორმან დავითმან გადმოვწერე ჩემს მოწაფეთ თელაუს ქალაქსა სვიმონრიასა შინა, მეფის ირაკლის შესმამდ. ახლად იყვნეს დაწერებნი პარეულის ნაწილის ღრმმატიკისანი, იენის ად. ქრონიკონს» ფიო», 56r.

32. «დ. რეკტორის წერილი», „მისს ბრწყინვალებას თავადს ქორუღას, მდივანს, ჩვენს უსარწმუნოესს მოწყალეს ქელმწიფეს იოანეს.—ვინადგან არარაჲ არს მზესა ქუშე საროწმუნოსა მეგობრისა ბრძნისამებრ ზრახვსა..." 56r—57r.

33. «დ. რეკტორის წერილი», „მისს უგანათლებულესობას სრულიად საქართველოს მეფის ძეს, ყოველად მოწყალეს ბატონისშვილს იულონს.—სადა ითქმიან ტრფიალებანი სიფლისა უკუე ლტოლვილთაგან..." 57r—58r.

34. «დ. რეკტორის წერილი», „მისს უგანათლებულესობას, სრულიად ზემოჩსა საქართუელოს მეფის ირაკლი მეორის ძეს ბატონიშვილს, უმოწყალესს ქელმწიფეს ვახტანგს.—ძუელთა ბრძენთა დადებული ჲვი წინადადებაჲ შემკრიეს მე აჰა სურკლთა მოჰხსენებად..." 58r—59r.

35. «დ. რეკტორის წერილი», „ნადილთა უწინარეს აღმოხდომილსა აღმოსავლით მიდრეკილსა მესამესა მენაკსა მზისა თანა მომოარსა და ქვენა სფერათა წალაკტთა თანა თავმოხრილსა, ქუფრმოსილსა სუნნელსა, ყოველთა ჩემთა სავონიათა ზეთთა საწყურთა უმუშრეველსსა.—ჶი, საცუფრო, თუ ვითა არაოდეს მომლოდე, გარნა იერლაყსა მიეგებოხჳე..." 59r—60r.

36. „თავადს ალექსანდრე ჭაჭაჲაძეზედ დავით რეკტორისაგან თქმული შაირი.—

მიწათა იევრისათა შენებრ არვინ არს შობილი..." 60r.

37. „დავით რეკტორისაგანვე თქმული იროიკო თავადს ალექსანდრე ჭაჭაჲაძეზედ, რომლისა კიდურწერილობა არს ეგეგვარ: (ალექსანდრე), ჭმა დ, სამსახეობა.—

აცუფრებს უცხოდ გონებისა ხედვასა..." 60r.

38. „დავით რეკტორისაგან თქმული ოთხტაეპოვანი შაირი.—მთოვარე მაშვენებელი საუუთოთ შემომწყარალია..." 60v.

39. „ესეც არის თქმული დავით რეკტორისაგანვე, რომლისა კიდურწერილობა შაირის თავს არს „მაია".—

მტილთა, ვარჯთა, ნარდიონი ქუფრ შროშანებრ მოელვარე.." 60v.

40. «დ. რეკტორის წერილი», „ქელმწიფეო მოწყალეო ანდრონიკოვ პაატა, უგანათლებულესსა მოკონებისა წარმოდგენასა პოვებითა ჰაზრთა უფროს ანთრაკთა უძკრიასესთასა..." 60v—61v.

შენიშვნა: წინ დართული აქვს დ. რეკტორის ცნობა: „თოფურ-ბაშა პაატას ღირსი ჰხსოვნისა დაეწერე და ეს ვეპისტოლე მიეჰსწერე ორის იაშმაკოთა, რომელსაც აქვე აგროსტიხედად წერილობა: „ესაწვალესსა ხედვასა აღსუფებელო და ცეცხლისა საკურველთა მჭსაბურთა მებრძოლთა ბანაკებისა უმთავრესო", 60v.

41. „პა[ა]ტას გიძღუნ ალექსის ძემან დავით, ჭმა დ. სამსახეობა.—
პაზიონ საქებ, ძიებით უფროს სარაცხ...“ 62r.

შენიშვნა: „იაბბიოს“ სტრაჭონის დასაწყისი ასოებით გამოდის: „პაატას გიძღუნ ალექსის ძემან დავით“.

42. [მარიბაბაშიძის წერილი], „მოწყალეს ღმდას და დედამთილს ევფემიას. — დამწუარი დეირისა საკმეველითა და დაუწრეტელისა ლტენისსა ცეცხლითა, კნინღა მშჯნეიერებათა განშორებული და ხილული შორის არცა მყუდრად და არცა ცოცხლად...“ 62r—64r.

43. «დავით რეკტორის წერილი», „მისს ბრწყინვალებას ანდრონიკოვს ანუ პროკონციათა ეთიოფიას ძეს, თოფჩიბაშს, ფრიად საკუთრად მოწყალეს პატრონს ანუ სხვას.—ჩემს მოწყალეს ჯერს გაკოცებ...“ 64r—65r.

44. [ლექსი დ. რეკტორისა].—
„წარბი უცხოდ მოემახა, ხალხი ეარდით ზანგს ისროდეს...“
65r.

45. «დავით რეკტორი, სიზმრის განმარტება».—
„რა გოჯებამან უბორკოდ მოარნის თვალნი არებსა...“ 65rv.

შენიშვნა: წინ დართული აქვს დ. რეკტორის ცნობა: „სიზმარი ნახა რომელმანმე, მე ცოდად შეეგდოთ: სიზმარი განმიმარტეთ ლექსითაო, და მე ამგვარად ის სიზმარი აღვუწერე და ასე გავლექსე“, 65r.

46. «დავით რეკტორი, ლექსი» „საყუარელზედ თქმული. —
წარბთა მეომართ მშვლდთაებრ სურვილის ისრით მასარეს...“ 65r.

47. «დ. რეკტორი, ლექსი» „სინეისფეითზედ.—
ტროფალებით დანალებსა გული მჭონან დალახვრული...“ 66r.

48. „დავით რეკტორმან ბეგუმის სახლს დავწერე.—
მსურველო, აჭა სამყოფსა ეახლე საწადილოსა...“ 66rv.

49. „ეს მზეჭაბუკ მდივანბეგ ორბელიანმა ჰთქვა, მანცა კედელზედ დაწერა ჩემად ქებად.—
სიბრძნის ტრფიალო, გწომისა გიქებ სიმდიდრით ქონასა...“
66r.

50. „ეს იოანე მუხრანბატონის დედას ბარბარას ამ შაირებთან დაეწერა.—
ორთა ბრძენთაგან შემკულა ტურფა სრა, თვალთა ჩინება...“
66v.

51. «ლექსი დ. რეკტორისა».—
ვით ინდისა ხე მწუხარე დღე ნათელთა ურინაროს..“ 66v.

შენიშვნა: ლექსს წინ დართული აქვს დ. რეკტორის ცნობა: „ჩემს მომწამთლავს ბეგუმს ხუთშვილ ქალაშვილს იოსებზედ“, 66v.

52. «დ. რეკტორი», „ფისტიკაური ქალაშვილს იოსებზედვე.—
„შენთვის მოხუცდა იგი საწყალი, ენახენ, ვის ჰჭონდა შავთეთრ-ჭრელია...“ 66v—67v.

53. „ბარბარეს ბეგუმის მაგიერად ჩემთვის მოეწერა პასუხად.—
მკვე შერთულს ჰგიობ, ჰაბუკო, კარგ ენავ, კარგ სახედაო...“
67r.

54. «დ. რეკტორისაგან თქმული», „ბარბარეს პასუხად მიეჯსუერე.— ნიშნი ერმისა ბუნებით მკრახ ტიალთა დაგვარა...“ 67r.

55. «დ. რეკტორისაგან თქმული», „ესეც მასე ბარბარას.— სოფელი ხვედრთა არ ძეიროს, არა შენ ცერძცა იარა...“ 67r.

56. «დ. რეკტორი საგან თქმული», „ესეც სინეისეფითზედ.— ჩილფნაშალა დაუშვენდა მანიაკით ბროლი ყელი... 67rv.

57. «დ. რეკტორი», „ზეკაბუჯზედ თქმული.— ბეჯ-მრუდ ფრაკოდ საარაკოდ...“ 67v.

58. «დ. რეკტორისაგან თქმული», „ჩახრუხაული, ესეც მზეკაბუჯზედ.— ბრძენ ჰაბუასა, ბაბაკუასა...“ 67v.

59. «დ. რეკტორისაგან თქმული», „სიეას მიესწერე სხუაზედ ხუმრობა.— გული ტრფიალი ეწია მაკ თუსა საწადილისა...“ 67v.

60. «დ. რექტორი, ლექსი».—კაცრი მკადრთა არა ღალად ბრძენ, ახოვან, ქველ ლომისა“... 67v—68r.

შენიშვნა: 1. ლექსს წამძღვარებული აქვს დ. რეკტორის ცნობა:

„ბატონიშვილმა გიორგიმ საუცხოო ჯადოკაი გამოშორთო, ცისნს დაჰპირდა, აღარ მოცა, ამ პირით მოუგონე, მაგრამ ჯერაც მოდის“. 67v.

61. «ყოსმის ღამს თქმული ალექსის ძის დავით რეკტორისაგან ანბანთქება.—აკრობს, ალავს, ასადარებს, აანორაკებს, აელეება...“ 68r—69r.

62. «დავით რეკტორისაგან თქმული ანბანთქება ფისტიკაურად საყვარელზედ.—

აფროდიტ ბადრებს გაესითა, დისკოთ ელვარებს ვარდი ზე ცერმეულად...“ 69r.

63. «დავით რეკტორის წერილი» „ბარაკვენის ღ[ა]ა ძლიერებამან აღამაღლოს სახელი შენი, აფრიკასა ლომო, უგანათლებულესო, ძისა მეფისა ძო ბატონიშვილო დავით!—ახალნი ეელაკნი ვჰპოენ და მინდორნი ჰამონი ყუავილთაგან პირად-პირადთა...“ 69v—70v.

64. «დ. რეკტორის იამბიკო». „დათხზვილს ურანოს ნაზიესა მკობილებას ეიშრომე...“ 70v.

შენიშვნა: იამბიკოს ეძღვის დ. რეკტორის ცნობა: „სოლომონ ქვაღაშვილს „დაეუჯდომული“ დავუწერე და ეს ანდერძად იამბიკო დაუწერე—ჩემი და მისი სახელი აკროსტიხულად“, 70v.

65. «მისს უწმიდესობას სრულიად აფხაზ-იმერთა კათოლიკოს-პატრიარხს, ყოველად მოწყალეს მეუფეს, უგანწმიდილესსა მაკსიმეს.— უმწვერვალესის სიტყვსა სიმდაბლითა...“ 70v—71v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „უწმიდესობისა თქუენისა თაყვანისმცემელი ალექსის ძე ალექსიური დავით“, 71v.

66. «დ. რექტორი», „გაბრიელ ჩემი ძმისწული რომ მიიცუალა, მაშინ შგლოვიარემან ვჰსთქვი.— დაებნელდი ხედუთ სოფლისა ეითარებით...“ 71v—72r.

შენიშვნა: ლექსი აკროსტიხულია.

67. «დ. რეკტორი», „ჩემს ძმას გიორგის მივჰსწერე.—
გლახაკთ შემწოსი მდიდარი შიშველთა
იგორებს ყოფად ნაჭნთაყე საკეთილოდ...“ 72r.

შენიშვნა: ლექსი აკროსტიხულია.

68. «დ. რეკტორი», „ვესაიონ გაბაშველს მივჰსწერე.—
საყვარო ძმაო, სულითო მეგობარო...“ 72r.

69. «დ. რეკტორი», იამბიკო.—
აოსი, რომელი არა შეზავებულ არს...“ 72r—73v.

შენიშვნა: ლექსს წინ უძღვის დ. რეკტორის ცნობა: „როდესაც მეტაფისიკა დავასრულე, კათოლიკოსმა ბეჟიის იესუს ძმამ დიდმან ანტონიმ მიბრძანა ენებასუდ იამბიკოს გაკეთება“. 72r.

70. «დავით რეკტორი», „წუხარებაში სხვას მივჰსწერე.—
დღეს თუალთა ცრემლი ჰრწყვიდენ უბეთა ჰკნირად...“
73v—74r.

შენიშვნა: სტროკონის დასაწყისი და ბოლო ასოები კნინად „დავით“-ს.

71. «დავით რეკტორი», „სამეფო ტომარი აღვჰსწერე და მისს ბოლოს ეს მოკაწერე აკროსტიხორად.—
დაეპთხზენ ველოვნებრ საქმენი გარეგანნი
არ შინაობით, ქნა სპეკალთ უძჯრფასეს...“ 74r.

72. «დავით რეკტორი», „იამბიკო.—
დედოფალ დედა, ასული დავითისი,
ალმსურ წილ-ხდომილთ ლტოლვილთა სიბოროტის... 74r.

შენიშვნა: ლექსს წინ უძღვის დ. რეკტორის ცნობა: „ტაბოლუ მთავარეპისკოპოსის წიგნი აღვჰსწერე იმთწვიდის მოხილვა მონასტრებისა“. იმ წიგნის თავს ლორიშმოსელი დავხატე პორტრეტისა და ეს იამბიკო დავუწერე, ჩემი სახელი დავით“.

73. «დ. რეკტორი», „ბატონისშვილებმა დავით და იოანემ ილაჯი გამიწყვიტეს, მზეკაბუკ მდივანბეგს აგვეარი იამბიკოები მისწერო, და ნიჭჰსწერე, წარმკითხველთა ჰსცანით...“ 74rv.

შენიშვნა: 3 სტროფიანი ლექსი მთლიანად გადაწერილია ავტორისავე ხელით.

74. „დავით რეკტორის თქმული.—გული თუ ჩემად იცია, რადლა გწადს ჴშირი ფიცია...“ 75v—76v

75. «დავით რეკტორი», „თოფით ქედანი მოვჰკალ და ეს შაირი იმაზედა ვჰსთქვი.—
თავთა თხემნი ლურჯს ღრუბელსა, მზე დამტვრეულს უცხოდ გვანდეს...“ 76v—78r.

76. «დავით რეკტორი», „იამბიკო იოანეს მიმართ ოსეს ძისა, ჩემი თქნული.—
იმეცენ სავსედ საგონთა სავსებითად...“ 78rv.

შენიშვნა: კიდურწერილობაში იკითხება: „ითანე", „დავით".

77. „ითანეს თქმული.—
ითხოვ თუ ვინ იქმნაო ესე მწყემსდედ
ორფეოსებრად სხვისა წარნაწერიაა..." 78v.

შენიშვნა: კიდურწერილობაში იკითხება: „იოანე" და „დავით".

78. «დავით რეკტორი», „დავითის მიერ ბესარიონის მიმართ.—
სულთა საწყაური, გულისა შენაყვარო,
გიძღუნი თუალთაგან ცრემლსა, ღვარად მოდენთა..." 78v

79. „დავითის მიერ ლეონის მიმართ იამბიკო. ლეონ და დავით.—
ლალისა ელვა ოქროვილსაჲ ნაღვაწი,
ლომო, ელვადა ოტაირიდებრსაა ნაყოფსა..." 78v.

80. «დავით რეკტორი», „ბესარიონ გაბაონს მიჭაშუტეს ეს იამბიკო აროსტიხეულად და ამას შინა არს ბესარიონ, ლეონ და დავით.—
ბრძენი ლიმენთა, ნუ ჰხდროებ, მყისად წარვედ..." 79r.

81. «დავით რეკტორი», „ეს იამბიკო კიდურწერილობითი ერისთვის დედას ქეთევნ ზედ ეჰსთქვი, ოდეს სამნი ძენი დავიოცენეს: ბეგლარ ერისთავი, დავით და აღაბაბა. ისიც, მჭურეტო, რომლისა კიდურწერილობა არს ესრე: სამთა ტირს ძეთა გოდებით ქეთევან ეტნისთ მოდებით.—
სამაგთოს ვიტყჳ, მისმინე, მჰსწერო, სავსედ
აჩრდილსა დღეთა მონასიზრმესა წარმავალს..." 79r—80r.

82. «დავით რეკტორი», „მგალობელი იესე. საფლავზედ დაეწერე.—
იქცა ბუნება ადამის ცთუნებისა..." 80r.

შენიშვნა: კიდურწერილობაში იკითხება: „იესე".

83. «დავით რეკტორი», „შალვას, დავით ერისთვის შეილს მიეჰსწერე, წიგნი მოეწერა. მამაზედ შაი ეცვა. კიდურწერილობა არს შალვა და დავით.—
შაენი ძაძანი ტანისა ელატ მფარად..." 80v.

84. «დავით რეკტორი», „დიდს „კათოლიკოსს ანტონის მოვახსენე, სავედრებელი მჭონდა.—
სულით წყუფრალთა შემცუარე მადლ საზეოთ..." 80v.

85. «დავით რეკტორი», „ორ სახელიანი ლექსი: იულონ და მიქელ მეუდრნენ და ეჰსთქვი ჟამსა სიყმისასა.—
იასრს უყორნებ, ლამპართა ორბობ ნაზადი მზიანი
80v—81r.

86. «დავით რეკტორი», „ფრანგის ქალი ენახე ბაღში და მაზედ ეს ლექსი ეჰსთქჳ.—
წალკოტსა მსჯდა ქალი ვინმე, ლაწი ეარდი, პირი მთვარე..."
81r—82r.

87. «დავით რეკტორი», „ბარათი.—
უე ჩემებრ გულ-სიღმისა მანათო, მთოვარეო, მოი და შენის შაყარდნისა თვალითა მიხილე..." 82rv.

88. «დავით რეკტორი», „ბარათი.—
გულისა ჩემისაებრ შაესა ჴანგსა თუმბუთურსა, ორ ენისა ქალდაისა გაწლობილითა..." 82v—83r.

89. «დავით რეკტორი», [ლექსი].—
„ვის ნაძუს გკიდავს ჩაბანდულნი,
სათად თხზულნი ღულარჭნილ გველნი...“ 83r.

90. «დავით რეკტორი», „ითანე მუხრანბატონის დედას ბარბარას მიჭმსწერე.—
დათხზუა ათინთა წმასწაია ხავებით შენდა არესა...“ 83rv.

91. «დავით რეკტორი», „საყვარელზედ.—
ხილფი სიტურფით გიშვენის ღულაბრის შეგრეხილობა...“ 83v.

92. «დავით რეკტორი», „ხმად თქმული.—
მოხდა ვითხოვე ვერ თქმათა, აწ მოვახსენებ ბოდიშით...“ 83v.

93. «დავით რეკტორი», „ქაიხოსრო მდივანბეგს უხუმრე მიწერით ხმად.—
ბაგეთა ლალად გილიმებს, მისთვის ხარ გაჭრილ ხელია...“ 83v.

94. «ქაიხოსრო მდივანბეგი», „ქაიხოსროს მოწერა პასუხად ხმითვე ჩემთვის:—
შენთა ლალთა სიბრძნესა უქებ შენისა ზრდისათვინ...“ 83v—84r.

95. «დავით რეკტორი», „ერთს ჰაზრზედან არის თქმული.—
გულისა თეთრმან შუქებმან პირთა მოშნათა ელვანი...“ 84r.

96. «დავით რეკტორი», „თქმული ერთს ჰაზრზედ.—
ამას სულთქმითა მტირალი ვსჩივი ბედთაგან, მაძს თავსა...“ 84rv.

97. «დავით რეკტორი», „ხუმრობით მიჭმსწერე დაბალი შაირი სხუათა.—
ვის გერიტორნეს, ბედითო, განკაზმით ლექსთა გვარები...“ 84v—86r.

98. «დავით რეკტორი», „სხვას მიჭმსწერე ეს ლექსი. მოწერა, მიჭმსწერე.—მწუხლთა სათერთა მოხრითა მომწყლეს საკუდაად ასერა...“ 85r

99. «დავით რეკტორი», „ლეონ ბატონისშვილს მოწერა ჩემთვის და პასუხად მიჭმსწერე.—ვარდ-რგულევან, ნორჩ-სხმულევან, ბუტკ ძკულევან, კაზმულევან...“ 85rv.

100. «დავით რეკტორი», „სხვას მიჭმსწერე პასუხად.—
გიშრისა ფშვილდმან უწყალოდ გულსა მალახერი ნასობით...“ 85v.

101. «დავით რეკტორი», „სარკეზედ დავაწერე ეს ლექსი.—
ეს სამყარო ვარდთა სიტყჳთ გამობრძმედაცა, ვით იქ ალი...“ 85v.

102. «დავით რეკტორი», „სხვას ვეეღრე ამ ლექსით, დამებსენ მეთქი.—
გიწერს ბრძენი შენიერად უმსგავსოსა საქმეს მოკლად...“ 85v.

103. «დავით რეკტორი», [ლექსი].—
„დანაკლდარი სეედითა გული რა დილეგს იგებს...“ 86r.

შენიშვნა: 1. ლექსს წინ უძღვის დავით რეკტორის ცნობა: „მეფე ერეკლე გამიწყრა, მტერთ უბრალო შემისმინეს. შემდგომად განთავისუფლებისა „სამეფო ტომარი“ აღვჰსწერე და მისს ბოლოს ეს მოვაწერე ორი შაირი მწუხარებან“, 86r.

2. ლექსი აკროსტიხულია.

104. «დავით რეკტორი», „ურვეული საწოლთა ვჰსჯე, გულთა სევდა მილამებდა. საგონებელთა რასამე ვიყავ და ესე ოდენ ვჰსთქვ ფისტა კაური.—

კაცთა გულისა თვალთა მძინართა დედანი თუსდად გააღვიძებენ...“ 86r—87v.

105. «დავით რეკტორი», „სხუანი ნოგონებანი წარმომიდგეს. მათ ფიქრთა გული ნაღვლით აღმიშფოთეს და ნაღულიანმან ესე-ოდენ მოვიოხენ რეული.—

საყუარელისა პირმთვარეობა, მოხდომით გაშლა, ვით არეობა...“ 87v—88v.

106. „დავით რეკტორისაგან თქმული ეგმსა სიყმისასა. — მზეო შვენიერო, ეთერის ცათა აღმოხდომილო და ყოველთა განმანათლებელო...“ 88v—89v.

107. «დავით რეკტორი», „დავით ბატონისშვილს უბრძე ამ ლექსით. მოუწერა, მიეუწერე. — ტანსა შეცრესა აროინეს, ვით ტატანი აღმოსავლეთ...“ 89v—90r;

108. «დავით რეკტორი», „ზმად გამოყვანილი. — სულისა ძალთა წამლებო...“ 90r.

შენიშვნა: სულ არის სამი ზმა. თითეული ოთხ-ოთხს ტაეპოვანი. პირველი ზმა იძღეგა: დარეულან, მეორე — სალომე, მესამე — ქეთევან.

109 «დავით რეკტორი», „დავით ბატონისშვილს მოეწერა ჩემთვის. მე ეს მივსწერე მაგიერი დარეულანზედ.—

მთიებისა ტბათა გარე მკვირად გულნი რად აგერა...“ 90r v.

110. «დავით რეკტორი», [ლექსი].—

„უფროინაეს თვალნი, გაჰსჭვირიეს ღაღნი, ღაწვთა ზედ ასხედს ინდურნი ხალნი...“ 90v.

111. «დავით რეკტორი», „საყვარელზედ ვჰსთქვი.—

სურვილისა უთმობლობა, ცეცხლის ალთა მოკიდება...“ 90v.

112. «დავით რეკტორი», „ესეც ჩემს საყვარელს მივჰსწერე.— ოთხთა შინა ერთის სტიხით მაქვს ეთერით ძღეულება...“ 90v.

113. «დავით რეკტორი», „ჩემს საყვარელს მივჰსწერე ბარათი და შიგ ჩაერთე შაირნი.—

არ დაჰსჯერდა ბედი ჩემი, ამას ცრემლით მტირალი ვიგლოვ...“ 90v—92r.

114. «დავით რეკტორი», „ბარათი საყუარელთან მიწერილი.—აწ მოვედ, ერმისა პირო, და გული ღამიანი შენისა საბროშნისა ელვარისა ლამპრითა განმნათლენ, და შენისა იაგუნდისა ფერთა ბაგეთაგან დაბათვრენ...“ 92r—93v.

115. «დავით რეკტორი», „საყვარელს მივჰსწერე შაირად.— ცისა სფერათა სიმგრგუნეთა ერთია აღმოსულება...“ 93v—94r.

116. «დავით რეკტორი», „დავით ბატონისშვილი მოეწერა ჩემთჳს შაირი ხუმრობით. მაგიერი ეს მ[ი]ქვსწერე.—სად ჰრე ჯგანი მსტრეენ, მუნცა დაგეცნეს ლეანი...“ 94rv.

117. «დავით რეკტორი», „ზმად: ნინია, რევაზ, დიმიტრი და გრიგოლ.—

წარბნი ნაიგით რხეულნი გულსა ლახვრიდეს დაღებით...“ 94v.

119. „იოვანე მდიანს ქობულოს მოეწერა პასუხად იგივე სახელნი ზმად.—

სიმართლის მშვლდი მოეზიო ან ერთი საქმე მიმფარდეს...“ 94v.

119. «დავით რეკტორი», „დავით ბატონისშვილს პასუხად მიჰსწერე. ხუმრობა მოეწერა.

სად სურვილთა დაუდგრომად გულთა შეჰკრებ საგანთ შინა...“ 94v.

120. „მუსტაზადი თურქთა ენათა ზედა სათქმელი უცხო და შეუნიერი, შესაქცევად საამო ჴუთ-ხუთეული, თქმული დავითის ალექსისძისაგან ქაძსა სიჭაბუკისასა მისისასა საყვარელზედ. მუსტაზადი არაბულია, ქართულად—გრძელი, რაც ხმად გაწყობილი.—

შე მოყვარეო, ხილფ-ნარევო, ნარდიონგველო...“ 95rv.

121. „მუსტაზადიე მისვე დავით ალექსისძისგანვე თქმული.—

გრგვინვით ციურნო, მოით მზიურნო, რა არს სმინება...“

95v—96v.

122. „ბატონისშვილი დავით გარდამეყიდა, სუდიაზედ მუსტაზადი ჰათქიო და მისი ვეყაცობა აქეო. მუსტაზადი თურქთა ენათა ზედა სათქმული, შესაქცევად საამო, თქმული ალექსისძის დავითისაგან. საჩივარი სოფლისა.—

ლახვარ-სობანი, დაგმობანი, ზეცნეს ტყუბითა...“ 96v—97r.

123. „დავით რეკტორისაგან თქმული თურქთა ენათა ზედა, როშელსა ეწოდების თახმისი, ქართულს შაირებრ ათექვსმეტ მარცლოვანია, და ერთი შაირი ხუთი ტაეპია,—ხუთ-ხუთეული იქნება. ხოლო თახმისი არაბული ლექსია, რომელ არს ხუთტრიქონიანი.—

მეოთხესა ცის მენაყსა სიტყუჯრი მზე რა ახე...“ 97v—98r.

124. „მისის მაღალ კეთილშობილების ალექსოვის ალექსისძის დავით რეკტორისაგან თქმული ხანუმ ჯან ხანუმზედ, ჰარბახანდა ჩეშმი მახტუნის ჴმაზედ.—

გიქებ თვალსა, ღაწუად ღალსა, ზედ შეყრილსა ჰინდურ სალსა...“

98rv.

125. „ალექსისძის დავითისაგან თქმული მუხამბაზი ლათაიური, ესე იგი გაკიცებითი, გინა გოობითი, უწოდებენ ევროპელნი კრიტიკას. თათრული ლექსია ლათაია.—

ნეტარ რას ამბობ შენ, ბრძენო, იალალი, იალალი...“ 99r—100v.

126. „ოთხ ტაეპში ნინა ზმად გამოუყენებია, დავით რეკტორის თქმული.—

მისნი ნარინჯნი კეკელა პერანგს ჰსჭვირს, სადა გველია...“ 100v—101r.

127. „შაირი დავით რეკტორისაგან თქმული.—

წალკოტად მფწველთა ყუავილთა დაედგნეს ფერად კარაული...“ 101r.

შენიშვნა: „შაირს“ წინ უძღვის დავით რეკტორის ცნობა: „ჰაბაჯსა ვისმე ქალი უყვარდა. ყმამან წალკოტიდამ ყვავილნი მოკრიფნა, შეყონა და მიართუა, უთხრა: ამაი შენი შეყნებიდამ მოეპარაესთ ფერებია. მე შეყპყარ, მოგართვი და გარდაეხედვენით, და უთხრა შაირი დავით რეკტორისაგან თქმული“, 101r.

128. [წერილი]. „ნაბყოსა ქრისტესი, სამყაროთა შინა იაკობისთა აღმოსრულისა და გიგიპტურებულისა სიტყჳრისა მთიებისა აწწყოსა ტომსა სახისა

შემმოსელო და ზეციერისა მეფტილისაგან ხატოვნებითა მისებრითა დატკურნულო, უგანათლებულესო გურიელის ძეო, ყოველად უმოწყალესო, ხელებსა შინა უსასურველესსა ეახტანგ.—ესოვანმან ზეფირმან სურვილად განმზადებულისა გულისა იგურდიეთა მარაკთა გარდმომცენარისა მალ-მჭეფარისა წყალთა სიყვარულისათა მობერვალმან..." 101r—102r.

შენიშვნა: 1. წერილის ბოლოს მიწერილია: „ქსნის ერისთვის გიორგისძე რევაზ", 102r.

2. წერილის დასაწყისში სინჯარით მიწერილია: „დავით რეკტორის თქმული", ტყუობა, რეჭვის დაკეთით დავით რექტორს დაუწერია ეს ბარათი.

129. [წერილი]. „მათს მაღალ ყოველად სანღდელოებას ქუთათელ მიტროპოლიტს, ყოველად მოწყალეს მეუფეს დოსითეოსს.—ტრფიალო უსამღუდელოესო ბუნებაო, რომელმან დაიწერე საღმრთოთა ცეცხლეჩრიეთა უსამდვლესნი დოღმატთა ხედჳსა თეორეტიკანი და გამოსახენ პირველსა შინა სხეულსა ნაკეერცხალნი პირველისა სხეულისანი..." 102r—103r.

შენიშვნა: 1. წერილის დასაწყისში, მარჯვენა კიდეზე მიწერილია: „დავით რეკტორის თქმული", 102r.

2. წერილის ბოლოს მიწერილია: „ქსნის ერისთვის გიორგისძე რევაზ", 103r.

130. [წერილი]. „არსთა სიტყჳთა პსიხისა მიმოძურათა მწყემსობის კენტროთ შემოსფერავსა და მარტიოსისა ოქიმათა შეუზავებელისა არეთ-ბითა გუამის ნათლითა მმართებელსა, მარტჳლისა კათედრათა მეუფებელ-სა ყოველად სამღუდელოს ჰყონდიდელ მიტროპოლიტს ანტონოსს.—სადა თითმან ზესთ არსების მქექჳიაგან და თჳს შორებით სიბრძნისა კალმით სა-გრილის მელანთა აღმოაწუნა..." 103r—105r.

შენიშვნა: 1. წერილი მიწერილია ქსნის ერისთვის გიორგისძე რევაზის სახელით.

2. წერილი დაწერილია დავით რეკტორის მიერ, ალბათ, შეკვეთით.

131. „ალექსის ძე დავით.—ბრწყინვალეო ერისთვის ძეო, მოწყალეო ჴელმწიფეო, მდივანბეგო ბეგან.—შემოსენივთარისა ურჩად ნაყოფთა მკუღლობის მწჳღდან უბადრუკების მარმენთა ორ პიროვანთა ისართა გარდააცუნა..." 105r—106r.

132. „ალექსის ძე დავით.—მისს კეთილშობილებას გაბაონს, მოძღუარის ძეს, საყვარელს ძმას და მეგობარს ბესარიონს.—ძალებრნი თან შეკრულებითისა სურვისა სანუკუნი გიანი აღმოძოწდებიან..." 106r—107v.

133. [წერილი]. „საყვარელთან მიწერილი.—მთოვარსა ცასა ზედა ახლად შობილნან სამფეროვნმან მწჳლდან და შეყრილნან ნარგიზის ტბის ისარმან..." 107v—108v.

134. „ალექსოვი ალექსისძე დავით რეკტორი.—ყოველად ღირსსა და სანატრელსა იერომონახსა და უსაწყურველესსა ძმასა იუდას იაკობისსა იოსტოსს.—მცალს თუცაღა მარადის, რათა პირველ განიმზადებოდეს შენ-თჳს შავნი წარწერანი..." 108v—110r.

135. [წერილი]. „მის კეთილშობილებას გაბაონს, მოძღურის ზაქა-რიას ძეს, მოწყალეს ჴელმწიფეს და სატრფოს, ძმას ბესარიონს.—მწუხარე-

ბამან ცრემლი, უბადრუკებამან გოდება და განწირულებამან სასოებათა წარკვეთანი დამაკვეთნეს...“ 110r—111v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „შენი უსაცთრესი ძმა და მეგობარი ალექსისძე დავით“, 111v.

136. «დავით რეკტორი», „ჰამბავი პირველი. შესაფალი შაირთა, რომელსა უბომბენ ცხოველ დიაკის უბედობასა, გალექსილი მდაბიოთა და უკაზმაყითა ლექსითა.—

მჰსმენნო, მოგითხრობ რასმე გულითა ამოს მბობასა,
ლექსთა ლიზღობით შემკობაც, ოდესმე სხუათა გმობასა...“
111v—115r.

შენიშვნა: 1. „ჰამბავი“ შედეგია: ა „აჰა ხბოს ჩამოვარდნა წყალთა პირსა, კლდეთ დაცემა და დაბნედა...“ 112r—113r; ბ. „აჰა ხბოს ბაღლა კლდეთაეე ატანა და მუნ ჰმღუჩა და გოდება ჯერეთ სულთმობრძავისა“ 113r—114r; გ. „აჰა მის დაცისაგან თვისის ხბოს გამოჭეტება და თქის კვლიაგანეე ყელის გამოკრა“ 114r—115r.

2. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „მე რეკტორი, როდესაც ეს ვსთქვი, მაშინ ეიყავ წლისა ათ ექვსისეტისა. დავით“, 115r.

3. „ჰამბავს“ წინ უძღვის სინგეთით ნაწერი დავით რეკტორის ენობა: „ნაბის ქალი ბეგუშ მეუდრა, როდესაც ეწყწვილი ვიყავ, ძე ალექსისძეს დავითს, რადგან მისი მონათლული ვიყავ, უარი ეკეთა ჯუბარი. ჩემის სასახლის პირდაპირ, მტკვრის პირს, ქვრივს დედაკაცს ხბო ჩაბოლვარდა, კლდეზედ დაეცა და მოკვდა. სასაცილო იყო დედაბრისაგან ხბოსთვის თავში ცემა და ტირილი, ის შაირად მსთქვით და ვსთქვი“. 111 v.

137. „ოთხ ტაეპში რეას ადგილს ზმად ანა გამოყუანილი დავით რეკტორისაგან.—

საროდ მრხეო ზარიფანეე. კიპაროზო ნორჩო ტანეე...“ 115r.

138. „დავით რეკტორისაგან თქმული.—

არ სამარადნი ივი მტრფენი სატრფე უცნოდსა,
საწყუროსადმი ეწრთოსა, სადით წარმემბადისა...“ 115v—116v.

139. „ძილისშორისი ხილეა. ფებერვალს იზ, დღესა ოთხშაბათსა წელსა 1781.—მიშეინა მე, მაღალ ღირსსა არიმანდორიტსა სტეფანეს, და ეიხილე ხილეა ესე ძილისშორისი...“ 116v—118v.

140. „მისს მაღალ ყოვლად უსამღუდელოესობას, არხიეპისკოპოსსა სამეფოსა კახეთისასა და ოროთა სამთაეროთა საქართუელოსასთა და სრულიად იეერიისა კაკალთა შინა მცხოვრებელთა, პირად-პირადთა მეუფესა ერთა, დიდსა მწყემს-მთავარსა მისსა უდიდებულესობისა დიდისა ქელმწიფისა, სრულიად როსსიისა და სხეათა და სხეათა მპყრობელისა იმპერატორისა ალექსანდრე პირველისა ქელმწიფისა, იმპერატორისა პაეე პირველისა ძისა, პირეელისა კაცალეროვანსა ანნასსა. უგანწყდებელესსა მეუფესა დოსითეოსს უგალობ შესხმათა ამათ იროიკოთა დღეს ამას ყოვლად ბრწყინეალესა აღდგომისასა, რომელსა დღეს აღადგინა დაცეული კაცთა ბუნება ძემან დაჲ სიტყუამან ღ-ისამან ჯოჩქჭნილმან, კეთილმობილი, სამეფოსა კახეთისა მოძღეარი, სიბრძნით-მოყუარე რეკტორი აღქსოე ალექსიშძე, რეკტორი დავით. თითონ სტიხნი ხუთტაეპოვანნი და თუთეულნი ტაეპნი ათორმეტთა მარცუალთა მიერ გარეწერეულნი. ჴმა დ, სამსახეობა, სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა ამინ.—

სულისა ძალსა მთავარსა გონებასა...“ 119r—125r

შენიშვნა: 1. „შესხმა“ შედგება ორმოცი სტროფისაგან.

2. ტყჩსტის ბოლოს მიწერილია: „შესხმა დიდის პოეტისა პოეტისა დოსითეოსის მიმართ ალექსისძის დავით რეკტორის მიერ, თქმული ქალაქსა ტფილისს, სიმოროსა შინა აწ ნისხატსა, დღესა ალდგომისასა, წელსა 1818, თთესპსა აპრილსა, რიცხუსა თ. დავით რეკტორი“, 125r.

141. «დავით რეკტორი», „მისის სიმაღლის სრულიად საქართუელოს მეფის ირაკლის მეორის ძის ლეონისათჳს თქმულნი ათნი სიტყუანი იამბიკოდ. სიტყუა პირუელი: ეითარ იშუა ძე მეფის ირაკლისა ლეონ.— დასაბამ ღმერთი იყავნ ყოველთა თავად...“ 126r—140v.

შენიშვნა: 1. იამბიკოს წინ დართული აქუს დავით რეკტორის ცნობა: „ურჳეულმან გონებითა და მწუხარებამან ფრიად გულითა ვჰქმენ იამბიკონი ესენი ათთა შინა სიტყუათა, ჟუჟურადოსა და მდაბიოსა ლექსითა, ყოველთა მიმართ ადვილ საცნოდ და გასაგონად. ყოველთა აღნომცითხუსლთა უმდაბლესად მოვახსენებ ყოველთა მიმართ ღჳეირსი მონა აღქსისძე დავით. წელსა 1781, თთესპსა აჲვსტოსა 10, ქალაქსა ტფილისს“,126r.

142. «დავით რეკტორი», „დროჳანაა ღუღლაფია აღვჰსწერე და მისს ბოლოს ეს მოვაწერე. ანდერძი აღმწერლისა.—ეითადგან არარაჲ არს სოფელსა შინა უფროს სიბრძნის მოყუარებისა...“ 142r—143r.

შენიშვნა: დავით რეკტორის კრებულს ერთვის სანდებული, 145r—149r.

ანდერძი: 1. „თუმცაღა ამას ქარდა მოვალი იყო ჩემგან ზოგი ნუსხები და ზოგი სხვადასხვა თქმული, ზოგი დაკარგული წახდენასა ტფილისისა აღმაშენებლისგან ასტარბათელისასა, და ზოგი წმენდისებრივად შეურეხებელსა თავი კელთ არა მჭონდა და დამშარდა ყოველივე ჩემგან თქმულისა დაწერა. და რაცა დამიწერია, ეს ვამბავე, რათა წარკითხუოსნი ვინმე ვიპოვნა თავად თუმცა ოდეს ჯანრცელებითა თავი არა შესწუენოდა. მარტის 19. წელსა ჩაჭ, ქ[რისტე]ს[ა]ნ]ს ფი. მაღალ კეთილშობილი აღქსის ძე აღქსანი, სიბრძნის მოყუარე დავით რეკტორი“, 143v.

2. „მისსან ბრწყინჳალებამ სტატსმა სოფეტნიკმან და კაპალერმან თავადმან გიორგი თუმანოვმან სიბრძნე მე, რეკტორს დავითს, შჳენი ნათქუმები აღმწერეო. ესეც ბრძანების მისისა მორჩილმან, დაკარგულს ჯარად ოდეს მჭონდა, აღვწერე. ღმერთმან მწყალობისა და დღეგრძელობისა შინა მოამადროს, ამ ჩემგან თქმულებს სიძუელეც მე გადუკეთ. ყოველთა ამა წიგნისა მხილველთა და წარმოჰთხულთა მოსწყალებელ ვარ უმდაბლესი მონა და მოსაწყალე თქუენი რეკტორი დავით“, 143v.

(106) 106

თეიმურაზ II. ხარკე თქმულთა. 1821

141 ფ.; 32,5×21,5; ჭალადი; ხის ტყავდაკრული ტიტრული ყდა: მხედრული, სათაურები და დასწყისი სიტყვები სინაწერით: 1821 წ. X. 23 (127r); გადაწერილი— დავით რეკტორი (126r); დაუწერიაა: 1—16; 130—141 ფფ.

„დღისა და ღამის გამბაასება, თქუენი მეფის ერეკლეს ძის მეფის თეიმურაზისაგან, როგორი ჰქონია ცხებულ შემკულობად წელიწადსა ცხრისა თქუისა ამისა. აწ წიგნსა ამას ეწოდების ხარკე თქმულთა.— ვით ჭელ-ეყო აღმრვად სიტყუათა ვერ სიბრძნის ღრმასან
სწაელობით,
ვერცა ღრმად გამომეტყუელი, რა ტორებრ ენა შრაელთით...“
17r—126r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მრავალგან დატოვებულია ადგილები ილუსტრაციებისათვის.

2. ხელნაწერი გამოყენებული აქვს თეიმურაზ II თხზულებათა სრული კრებულის გამომცემელს გ. ჯაჯანიას (1939 წ. გამოცემა, გვ. XXV, I-ნუსხა).

3. დართული აქვს: „სძიებული წიგნისა ამის სარე თქმულთასა ესე არს..." 127r—129v.

ანდერძი: 1. „აღესწერე ესე წიგნი სარე თქმულთა მე, კეთილშობილმან ალექსოვმან ალექსის ძემან, სამეფოსა ქართა თესლის ქალაქის სენიორიის სიბრძნისმოყვარემან დავით რექტორმან თთრესა ოცდაშვიდსა, რიცხუსა 20, წელსა ჩჟკა, ქ(რისტე)ს ფთ". 126r.

2. „ვისთვნ ბრწყინვალებამ სტატსის სოვეტნიკმან და კავალერმან თავადმან გიორგი თუმანოვმან მიბრძანა ამა სარე თქმულთა წიგნისა აღწერა. შეეკ, ბრძანებისა მისისა მორჩილმან, აღვსწერე. ღმერთმანმ მშვიდობასა და ფუღრძელობასა შინა მოახმაროს უუნებლობასა შინა მეფლესა, ძეთა და ასულთასა. ამას წიგნსა დაწყებითგანვე სძიებული არა ჰქონდა და მე ვპოვეთე, კეთილშობილი ალექსოვი ალექსისძე დავით რექტორი". 129v.

მინაწერი: 126v.

(107) **107-ა**

სამართლის წიგნები. XIX

294 ფ.; 33×22; ლურჯი ქაღალდი: ტაფაგადაკრული მუყაოს ტყავიური ყდა; შიდერფილი: ბეჭედნიშანი 1819 წლისა (2 ფ.); დაუწერელია: 1—10 ფ., 36v, 37r v, 82r, 158v, 215r—217v, 721v, 221rv, 229rv, 245v—247v; 284v—294v.

1. „სამართალი მოსესი", „კარი პირველი. დასაწყისი წიგნისა სამართლისა, რომელი მოსეს ღმერთმან მოსეს, რომელი დაწერა მან მოსე წიგნსა მეორე[ე] სჯულისაჲ და გამოსლვათასა. მცნება ღ-თისაგან. სამართალი მოსესი.—ჲ. მცნება ღთისაგან: თავ-უყავ მამასა შენსა და დედასა შენსა..." 73v—81v.

2. „სამართალი მეძულე", „ლევან ბრძენისა და კოსტანტინესი და სხვათა ჴელმწიფეთა მიერ თქმული და განწესება, სჯულის კანონი მეფეთა და სიმართლისა მოსამართლეთათვის, რათა, რაოდენიცა ეწეროს წიგნსა ამასა შინა, მცირეიცა არა განვაგდოთ, არამედ ყოველივე ვისმინოთ და ვყოდეა.—ჲ. რომ მოხდეს და დადგეს კაცი ვინმე მსაჯულად სასამართლოდ კაცსა ზედა, უკეთუ ენებოს კაცსა მას მსაჯულად საჯელის წოდება, ამა წესითა და რიგითა ნუ განაგდებს..." 83r—134v.

3. „სამართალი სომხური", „ესე წიგნი არს დიდის სომეხთასა სამართლის წიგნთა ზედა გადმოთარგმანებული და ეწოდების სახელი სამართლისაჲ..." 137r—214v.

4. „სამართალი კათალიკოზისა", „ჲ. სახელითა ღ-თისითა, მე, ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ყოველისა საქართველოსა კათალიკოზმან პატრიაქმან მალაქია, მე, ქრისტეს მიერ კურთხეულმან აფხაზეთისკ[ათალიკოზმან, მამათმთავარმან ევდემონ, დავსხედით და შევკრიბენით ყოველნი ეპისკოპოზნი აფხაზეთისანი..." 218r—220v.

5. „დგეგის-დება მეფეთ-მეფის გიორგის მიერ", „ჲ. ჩვენ მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩინებულისა მეფეთ-მეფის დიმიტრისამან, დავდეგით დგება, განაჩენი ესე, მას ჟამსა, ოდეს შევედით მთიულთა შიგან..." 222r—228v.

«სამართალი აღბუღასი», „შევიყარენით ჰოლთა მინდნობილნი ღ~თისაჲ და აწყურისა ღ~თისმშობლისანი და გაჭცევისა, დაეიდეგით წინ პატრონისა ჰაპისა ჩემისა მანდატურთ-უხუცესის ბექას განაჩენი და იგი ავრეე სრულებით და უკლებრად დავწერეთ...“ 230r—245r.

7. «სამართალი ბატონისწვილის ვახტანგისა», „მყოფისა უმყოფსა, არსისა და უარსისა დამაარსისა მჭები, არა თუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მჭებელი და მრთნებელი, უდებად მჭონე მპოვნელ ეიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი-დღე მრეველნი ჴელთა მარგალიტთა შინა, და ჰპოვებენ მძიეთა რათმე...“ 248r—284r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს (იხ. E. Такайшвили, Описание рукописей..., ტ. II, Тифлис, 1906—1912 წ., გვ. 616).

2. სამართლის წიგნებს წინ უძღვის: „სძიებული ვახტანგ VI სამართლის წიგნთა მეხლებისა“, 11r—70v.

(107) **107-ბ**

სამართლის წიგნები. XIX

652 გვ.; 33×20; ქაღალდი: მუყაოს ყდა; ხეხდრული; ჰვორნიშანი—1810 (611 გვ.); დაუწერელია: 40—48, 50, 239—240, 551, 552, 588,650—652 გვ.

1. «სამართალი მოსესი», „კარი პირველი. დასაწყისი წიგნისა სამართლისა, რომელი მოსეს ღმერთმან მოსეს, რომელი დაწერა მან მოსე წიგნსა მეორე სჯულისასა და გამოსელათასა. მცნება ღთისაგან, სამართალი მოსესი.—ა. მცნება ღთისაგან: თავ უკაე მამასა შენსა და დედასა შენსა, ვითარცა გამცნო შენ უფალმან ღმერთმან...“ 9—39 გვ.

შენიშვნა: მოსეს სამართლს წინ უძღვის: ა. „წიგნი სამართლისა, გამოკრებული მოსეს მიერ აღწერილთა სჯულთაგან და განცემული ქართველთა მეფისა ვახტანგ მეექვსისა მიერ წელთა შორის ჩნდ და ჩნდა“ (1 გვ.).

ბ. «წესიერალი». „დასაბამიდგანვე დამდებელმან სიტყუჟველთა ქუეყანასათანად და დამჭესულმან ცათამან, უფსკრულთა გამომცველველმან და სიღრეცეთა სიღულისათა გარეშემცველმან, ყოველთა არსთა და არაარსთა არსებად მომყვანებელმან...“ 3—8 გვ.

2. «სამართალი ბერძული», „ლეონ ბრძნისა და კოსტანტინესი და სხუათა ჴელმწიფეთა მიერ თქმული და გაწწესება სჯულისა, კანონი მეფეთა და სამართლისა მოსამართლეთათჳს, რათა რაოდენიცა ეწეროს წიგნსა ამას შინა, მცირედიცა არა განუგდოთ, არამედ ყოველივე ეიძინოთ და ეყოდეს.—როჲ მოხდეს და დადგეს მსაჯულად კაცი ეინმე სასამართლოდ კაცსა ზედა, უკეთუ ენებოს კაცად მას მსაჯულად სახელოსა წოდება, ამა წესთა და რიგთა ნუ განაგდებს...“ 54—238 გვ.

შენიშვნა: „ბერძნულ სამართალს წინ უძღვის ტექსტის ხელით დაწერილი შემდეგი ცნობა: „სამართალი ბერძენთა, გარდმოღებული თქუი ენისა ბერძენთაჲსა ზედა ქამსა ქართველთა მეფის ვახტანგ მეექვსისასა და განცემული მის მიერ ერთადი ქართველთასა ქამსა ყოფნისა მისისა პატრონშეულად და განზედ ქართლისა წელთა შორის ჩნდ და ჩნდა“, 49 გვ.

3. «სამართალი სომხური», „ესე წიგნი არს დიდის სომხეთისა სამართლის წიგნთა ზედან გარდმოთარგმული (!) და ეწოდების სახელი სამართლისა...“ 243—551 გვ.

შენიშვნა: სომხურ სამართალს წინ უძღვის: „სამართალი სომეხთა გარდმოღებული თვით ენისა მისგან ქართულსა ზედა ჟამსა ქართველთა მეფისა ვახტანგ მეექვსისა და განცემული მის მიერ ერთად ქართველთასა ჟამსა ყოფისა მისისა პატრიარქობისათად და განწმედ ქართლისა წელთა შორის ჩლგ დაჩლა“, 241 გვ.

4. «სამართალი კათალიკოზისა», „სახელითა ღთისათა მე ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ყოველსა საქართველოსა კათალიკოზმან, პატრიარქმან მალაქია, მე ქრისტეს მიერ კურთხეულმან აფხაზეთის კათალიკოზმან, მაჩათმთავრმან ევდემონ დავსხედით და შევკრიბენით ყოველნი ეფისკოპოზნი აფხაზეთისანი...“ 555—553 გვ.

შენიშვნა: „კათალიკოზის სამართალს“ წინ უძღვის ცნობა: „სჯული, დადებული იმერთა ერთათვის კათალიკოსთა მიერ ქართლისა, მალაქიასა, და აფხაზეთისა—ევდემოსისათა, კრებითა ღუ˘დღეშთაყრთა, ჭნელი წელთა შორის 1605 და 1610“, 553 გვ.

5. „ძეგლის დადება მეფეთ-მეფის გიორგის მიერ.—ჩვენ მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩინებულისა მეფეთ-მეფის დიმიტრისამან დაუდევით ძეგლი განაჩენი ესე მას ჟამსა, ოდეს შეეყარენით მთიულთა შიგან...“ 567—587 გვ.

შენიშვნა: სამართლის ტექსტს წინ უძღვის ცნობა: „საქართველოს მეფისა გიორგისაგან, რომელსა ეწოდა ბრწყინვალეცა, რომელიცა განმეფდა წელსა 1318 და ემეფა ვიდრე 1346-დმდე“ (565 გვ.).

6. «სამართალი აღბუღასი», „შეეყარენით ჰოლთა მინდობილნი ღო˘ისანი და აწყურისა ღ˘თისმშობელისანი და გაქცევისა.—ა. დავითდევით წინა პატრონისა პაპის ჩემისა მანდატურთ-უხუცესის ბეჭას განაჩენი და იგი აგრეცე სრულობით, დაუკლებლად დავსწერეთ...“ 591—649 გვ.

შენიშვნა: აღბუღას სამართალს წინ უძღვის გადმწერის შემდეგი ცნობა: „სჯული, დადებული სამცხეს ათაბაგისა ბეჭასი და ვიდ დართულ[ი] ძის მისა მისისა აღბუღა ათაბაგისა მიერ. ათაბაგი ბეჭა ცხოვრებდა წელსა 1361 ვიდრე 1391-დმდე, ხოლო ათაბაგი აღბუღა ცხოვრებდა წელსა 1444 ვიდრე 1491-დმდე, რომელთაცა ჟამრონიკონ[თა] შორის დადებულ არიან სჯულნი ესე მათ მიერ“, 589 გვ.

მინაწერი: 553 გვ.

(107) **107-გ**

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. 1809

119 ფ.; 20×15,5; ქაღალდი; მუყაოს ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; მბეჭდრული; სათაურები და მუხლის დასაწყისი სიტყვები სინგურით; 1809 წ. (101v); გადამწერი: ანდრია ალექსიშვილი (101v); ნოსკოვი (101v); დაწერილია: 32v—20r; 102r—119rv.

«ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნი», „მყოფისა უმყოფისა, არსისა დაუარსისა ჩემისაებრ მჭებელი და მომნებებელი (!), უღებად მჭონე მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი-დღედ ნრეველნი ქუეყანა მარგალიტთა შინა

და ჰპოებენ მძიეთა რათმე და უხილველობისათვის აღიღებენ და შთაზდებენ საუნჯედ. პატიოსანთა შემკობით უპატიოსნედ მარგალიტად ჰყოფენ...“ 24r—101v.

შენიშვნა: 1. სამართლის მუხლებს აკლია 225 მუხლის დასაწყისიდან 237 მუხლის ჩათვლით, 259 მუხლის ბოლოდან 261 მუხლის ჩათვლით და 248—260 მუხლები.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს (იხ. Е. Такайшвили, Описание рукописей.. т. II, Тифлис, 1906—1912 гг. стр. 629—630).

4. ხელნაწერის დაუწერელ ფურცლებზე დაკრულია სერთაები რუსული ნაბეჭდი გამოცემებიდან.

ანდერძი: „წელთა 1809, ენკენისთვის ბ. აღიწერა სანეტფოს ქალაქში შინა მოსკოვისასა წიგნი ესე სამართლისა, მეფის ვახტანგისაგან გაგებული, ხელითა ალექსანდრიანისა ანდრიასითა. ვინცხე. მკითხველთ შენდობა მიბრძანონთ. ანდრია (ჩართულით)“, 101v.

(108) 108

ანტონი I, გრამატიკა. XIX

284 ფ.; 34,5×22; ქაღალდი; ტაეგადაკრული მუქაოს ტყავრული ყდა; მბეჭდური, სათაურები და დასაწყისი ასოები მთავრული; [XIX]; დაუწერელია: 1, 2, 9, 10, 200, 281—284 ფ.

[ანტონი I], „თქუ ქელოვნებისა ღრამატიკოსობითისა. ნაწილი პირუელი, რომელსა შინა მარტივად ნდებარე არიან თჳოეულნი ნაწილნი სიტყუათანი მაგალითებითურთ, რომელნიცა ზეპირებად სათანადო არიან ღრამმატიკასა მოწაფე-ჭნელთა. თავი პირველი. ბრუნეთათჳს სახელთასა. § 1.—რიცხუსა შორის ჩუენ მიერ განპსყოთა შემოყუანილნი ბრუნეანი სახელთანი არიან რუა...“ 11—280 ფ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის ა. „შეცდომილება წყობისა ღრამმატიკასა, მიწერილი მოძღუართაჲ და მოწაფეთაჲ ღრამმატიკასითა, მიწერილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოულისა ზემოასა სპარსთესლოსასა“, 3—4 ფ.

3. „პინაქსი ღრამმატიკისა“, 5—8;

2. გრამატიკის ტექსტი მთლიანად მიჩვეულია 1885 წლის გამოცემას (იხ. ჩართული ღრამმატიკა, შედგენილი ანტონი I მიერ).

(109) 109

მარხვანი. XVI—XVII

431 ფ.; 26,5×17; ქაღალდი; დახიანებული; რუსტავირებული; ტაეგადაკრული ხის ტყავრული ყდა; ნუსხური, ორი სხვადასხვა ხელით ნაწერი (სათაურები სინგურით); [XVI—XVII სს.].

«მარხვანი». „კჳრიაკესა მეზუერისა და ფარისეველისასა [იწ]ყებიან მარხუანი. მწუხრად ო ღ ყა ზედა დასდებელი აღდგომისა ჳმისაგან და ყოველდ. ეჰა დბ ლი.—ნუმცა ეველაჲთ ფარისეველისაებრ, ჲ ძმანო, რომეთუ რომელმან აღიმაღლოს თავი თჳსი, დაიდაბლდეს...“ 1r—431r.

წყდება: „... გამოუთქმელსა დიდებასა შინა თ'სსა..... საიდუმლოსა ახლისა ჰრქუა ზიარებად მათთა..." 431r.

შენიშვნა: ხელნაწერში ორი სტვდასტვა ხელი შეიმჩნევა.

შენაწერები: 1. „ჯ. ესე ნარხვანი წმინდის მღვდისმობილისა არის, ვინც ეს მოიპაროს, გაეწყრეს ამისი მადლი, ამინ". 71v.

2. „ჯ. ესე მარხვანი დაწერილი და წამებული იყო, მე, დ ი მ ი ტ რ ი დ ე კ ა ნ ო ზ ი ა შვილისგანვე, ვინც ეს წიგნთხოს, დღეგრძელობა ღმერთმან". 38v.

3. „ამა წიგნის წყაროი ავად გაჯე. ღმერთო და მარ[ხ]ვანისა ღ'სმობელო. წ[ოშიტვე] ჩემნი ცოდვანი, ამინ ქ[რისტე]" (ტექსტის ხელითვა). 294v. მინაწერებია აგრეთვე 54v-სა და 358v-ზე.

(110) 110

კრებული. XIX

143 ფ.: 11×16: ქაღალდი (ორი სხვადასხვა ფერისა); დაზიანებული; კიდეებშემოცვეთილი; ხის ტაკვედაკრული ტყავფერული ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; [XIX ს.]

1. „ჩ ა რ დ ა ე რ ი შ ი ა ნ ი", „კონსტანტინეპოლის ხელმწიფის ამბავი, უმჯობესიათჳს თუ როგორ შეუწუხებული იყო.—იყო ხელმწიფე კოსტანტინეპოლის ქვეყანასა, მორჩმული და განმდიდრებული, ყოველს ქვეყანას საჴელგანთქმული..." 1r—56v.

2. „დღისა და ღამის გაბაასება, თქმული მეფის ირაკლეს ძის მეფის თეიმურაზისაგან, რომელი იქნა ცხებულ შემდგომად წელიწდისა ცხრისა თქმისა ამისისა. წიგნსა ამას ეწოდების ს ა რ კ ე თ ქ მ ე ლ თ ა.—

ა. ვით ჴელ-ჭყო აღძრვად სიტყჳათა ვერ სიბრძნის ღირსმან სწავლობითა,
ვერცა ღრმაგ (!) გამომეტყველი, რიტორებრ ენა მრავლობითა..."
57r—92v.

შენიშვნა: ხელნაწერში მოთავსებული „სარკე თქმულთა" გამოუყენებია თაეის გამოცემაში გ. ჯაკობაის (იხ. თეიმურაზ II. თხზულებანი სრული კრებული ვითარა ჯაკობაის წინასიტყვაობით, რუდაკიით, ლექსიკონით და შენიშვნებით. თბ. 1939 წ., გვ. XXIII).

3. „ქ ა ი ხ ო ს რ ო ჩ ო ლ ო ყ ა შ ე ი ლ ი, ო მ ა ი ნ ი ა ნ ი", „[დიდება] შენდა, დიდება, ღმერთო ყოველისა მპყრობელო..."

შენიშვნა: „ომაინიანის" ტექსტი მცირე სხვაობით ეწობეეეა გ. ჯაკობაის მიერ 1937 წ. გამოცემულ „ომაინიანის" ტექსტს. ჩვენი ხელნაწერის ტექსტი ნაკლულია, წყდება XIII თავზე.

2. სათაურებისა და სტროფების დასწყისი სიტყვების ადგილები დაუწერელია, ეტყობა, გადაწერის შემდეგ სინგურით სურდა მათი ჩაწერა.

4. [ნაწყვეტები „ქილილა და დამანადან], „არაკი.—ერთი დიდი ვაჭარი იყო მრავლის ქონების პატრონი, მაგრამ დიაღ ავი და გონჯი სანახავი იყო..." 115r—143r.

წყდება: „...ზოგი საქმეები არის, რომ მტერი მოკეთე შეეკნეს კაცსა, როგორც ვაჭრის ცოლმან ქურდის შიშით ვაჭარი შეიყვარა. ხელმწიფემ ჰკითხა: როგორ ყოფილაო?..." 143r.

შენიშვნა: 1. „ქილილა და დამანას“ ეს ხელნაწერი რუსულ ენაზე გადათარგმნილი გამოცემული აქვს აკ. ხახანაშვილს (იხ. Грузинский отрывок Калилы и Димны. Древности Восточные, т. I, вып. II, Москва, 1901). ამ ხელნაწერის შესახებ იხ. აგრეთვე: აკ. ხახანაშვ., ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, მეორე შესწორებული და გადამუშავებული გამოცემა, თბ. 1945 წ., გვ. 244)“.

2. ქრებული აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს. (იხ. Описание рукописей, ტ. I, გვ. 299—302).

(111) 111

ქრებული. XIX

104 ფ.; 21×16; ლერწამი ფერის ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტყიფრული ყდა; მთელი; ჭვირნიშანი: 1823. წ.; [XIX ს.]; გადაწერა: იაკობ ჯალიაშ (103r).

1. „ისტორია ალექსანდრეს მეფისა მაკედონიისა და ყოველსა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა, ჩრდილოეთისა და ყოველთა სამხრეთისა და თუთმპყრობელისა მეფეთ-მეფისა.—იტყჳან ძედ ყოფად მისა მაკედონიისა მეფისა ჰილიპესა (!), არა არს და ცრუ არს, არამედ ძე არს იგი ეგჳპტის მეფისა ნექთიანაფისა ჰილიპეს ცოლისა დედოფლის ალიმპიადესაგან...“ 1r—56v.

წყარო: „...ესე რა ესმათ მაკედონელთა, ტირილითა ჰრქუეს მას: „მეფეო ალექსანდრე და ძლიერო პატრონო, უკეთუმც შესაძლებელ იყო...“ 56v.

2. ი ო ს ებ ტ ი ფ ლ ე ლ ი ს, „დიდმოურავიანი. კარი ა. ამბავი დიდის მოურავისა აქა დაიწყების ლექსსა შინა გამოჩენით გარდასავალი თჳსისა ცხოვრებისა.—

მეფესა ქართლის ცხოვრება ებრძანა გალექსულობით,
ზოგი რუსთველის ბაასი, კახთ მეფის საქმე სრულობით...“
57r—102r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი ზუსტად მისდევს გამოცემულ ტექსტს (იხ. იოსებ ტფილელი, დიდმოურავიანი. გ. ლეონიძის რედაქციით, 1939 წ.).

2. ხელნაწერს ერთვის „სახიბელი“, 103rv.

ანდერძი: „დასასრული სახიბელისა. ა ვ ა ლ ო ვ ი მე ი ა კ ობ. განსრულდა, დიდება ღმერთსა“, 103v.

მინაწერები: 1. „1724-სა გადაბძანდა ვახტანგ მეფე ასტარხანს, იმავე წელს პეტერბურღის (!). და უკან იქცა 1737-სა კიდეც ასტარხანს და გარდაიცვალა იმავე წელსა დიდი ვახტანგ მეფე“, 11r.

2. „მეფე ერეკლე დაიბადა 1716 წელსა. კახეთის მეფობა მიიღო 1744-ს წელსა და ქართლისაც მიიღო 1762-სა წელსა, და გარდაიცვალა 1798-სა წელსა. ყოვრილი მეფე დაიბადა 1750 წელსა, მეფობა მიიღო 1798-სა წელსა, გარდაიცვალა 1800-სა წელსა“, 10v.

მინაწერები მოვიძიო ბანის: 35r, 102v.

(112) 112

ბაუმეისტერი, ლოგიკა. 1797

II+302 გვ.; 18×11,5; ქაღალდი; ქაღალდისავე ყდა; მთელი; ხათაურები მთავრულით; გადაწერა: ალექსისძე რეკტორი დავით (298 გვ); 1797 წ. (298 გვ.); დაუწერელია: I, II, 293, 294, 299—302 გვ.

[ბაუმეისტერი], „თავი პირველი. წინასიტყუა ფილოსოფიისათჳს და ნაწილთა მისთა, § 1.—ვინადგან აწ შროშა ჩუენი არს ამაჲ შინა, რათა ყო-

ველნი ნაწილნი ფილოსოფიისანი უმჯობეს და შესაბამ აღწერით განკარგენთმცა..." 1—222 გვ.

შენიშვნა: 1. ბაუმეისტერის შრომა თარგმნა ქართულ ენაზე ანტონი I.

2. „ლეგენდის" დართული აქვს: „პირველი ღირებულება. ნაწილი პირველი..." 295—297 გვ.

ანდერძი (გადაწერისა): „აღსწერე ღირსია ესე სანებოსა შენ ქალთისასა, ქალაქსა შინა თელავს, თჳთ თელავის ქალაქის სემინარიასა შინა, წე. ალექსის ძეზან და თელავის ქალაქის სემინარიის რექტორმან დავით. ხამცეთსა შინა პალატსა დასაბამითგან სოფლისა წელსა ჩქე. წელსა განბორკილებითგან სიტკჳსა ძისა ღ-ისა **ჩღნბ.** ხოლო ქართველსა ქრონიკონსა ზედა **ოჰე**, ზედადებსა ო, კეელ.ს შინა გ. ათცხრამეტ.ერსა ჲ. ბაუეარის მოქცევასა ო, ბზის მოქცევასა კე. ალექსის ძე რექტორი დავით". 298 გვ.

(113) 113

ანდრია კესარიელი, იოანე ღვთისმეტყველის გამოცხადების თარგმანება. 1801

53 ფ.; 21 × 17.5; ქაღალდი მოლურჯო ფერის; დაშლილი, დაფერცლილი, კიდეებშემოცვეთილი; ტყავგადაკრული მუყაოს ტიეტრული ყდა; მხედრული (სათაურები და აბზაცის დასაწყისი სიტყვები სინჯარით, ზოგ ადგილას მთარგლით); მომგებელი მღუდელ-მონახონ. იოსტო ანდრონიკოვი (53r); გადაწერა: დიბერტი (53r); 1801 წ. X. 4 (53r).

„წმინდათა შორის მამისა ჩუენისა ანდრია მთავარეპისკოპოსისა კაბადოკიელისა თარგმანება გამოცხადებისა წმინდისა იოანე ღ-თისმეტყუელისა, რომელი ჰსთხოვა სხუთამან ეპისკოპოსმან და მან მიუწერა ესე: უფალსა ჩემსა და ძმასა და ჩემ თანა-მღუდელსა უფლისა მიერ გახარებ.—მოვალთა მიერ მრავალგზის ვეგულე, რომელთა-იგი აქუნდა ჩემდა მომართ იქმი უზესთაესი ძალისა ჩემისა..." 1r—53r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგინეს ეკ.თხზულების თარგმანს (იხ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I,[2] თბილისი, 1941 წ., გვ. 577).

ანდერძი გადამწერისა: „სრულ იქმნა წიგნი ესე, რომელ არს გამარტება (!) გამოცხადებისა, რომელიცა მიბძანა ყოველად კეთილმან კაცმან და წერილისა ჩუენისა ზედაწერვითნი გამომძიებელმან მღუდელ-მონახონმან იოსტოს, ხოლო გუარით ენდრონიკოვმან, მე ფრიად და ნაწყვეტ-მოუფარესა და სარწმუნოსა მგოსნობრს. თჳსსა მღუდელ-მონახონს დიბერტის აღწერა წიგნისა ამის, თუმცა ქებისა უფასობა მაყენებდა, მაგრამ უწყუმრავლესსა სიყუარულსა მიაძელა, და ხხიღელთა მიერ ლილეთ მოკსენებაი ეთხოვე მცნებისათჳს ღ-ისა. წელთა 1801, ოქტომბრის 4", 53r.

(114) 114

ანტონი I, ფიზიკა. XVIII

IV+290 გვ.; 18×11; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტიეტრული ყდა; მხედრული, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები მთარგლით; მთარგმნელი და შემდგენელი: ანტონი I (I ფურცელი); [XVIII საუკ. ბოლო]; დაფწერილია: IVrv.

«ანტონი I», „შემოკლებული ფისიკა თეორეტიკებრი. შესაველი, ანუ წინასიტყუაობაჲ. § 1.—ფილოსოფია ბუნებითი, ანუ ფისიკა არს

ცნობა ბუნებითთა ნივთთა, ესე იგი ყოველსა მის, რაჲცაღა არსებისაგან და თჳსებისა სხეულთასა ყოფად შესაძლებელ არს..." 1—259 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ბოლოს დართული აქვს თორმეტ ნაბეჭდი ტაბულა წახაზებით.

2. ხელნაწერს წინ ერთვის: „პინაკსი ფისიკისა", IIr—IIIr.

3. ტექსტს წინ უძღვის ანტონი I წინასიტყვაობა: „ანტონის მიერ პრიხისკოპოსისა წინასიტყუობაჲ ფისიკისა ამის წიგნისმეცხრისა.—შემდგომად მეცნიერთა სუეტლენ წერილთამოყუარეთა და უფროსად სიბრძნისმოყუარეთანი, რაჲთუ წინასიტყუობაჲ შეუბამი აქა დადებად, ვითა დაფენებულმან გარეგნოებითგან საჭიროთა, გერ უძლე. ვინათგან ესმოქმე ხელოვნე, ვითათჳნეც გარეგნებითაგან საჭიროთა ვითა დაცენებულმან წინასიტყუობაჲ აქა დადებად ვერ უძლე. ამისთჳს თანა-მაცს განესადებად, თუ რაჲთენი იყუნეს საჭიროთნი იგი დაფენებანი: მგზაურობა ბანელისადჲი, რომელსაცა მონარხისა მინართ დიდითა-რე თხოვითა მიეცემიხუ.

გარდამოვიღე წინამდებარეჲ ესე ბუნებითი ფილოსოფია საკმარად სწაელის მოყუარეთა რუსთა სამოქალაქოჲსა ენისაგან ჩ^ნაა ხედა ენასა ხოლო საკმარად ესთა. გუშინ წუელს 1762. თთუესა დეკემბერსა 26 შეყრებელ ვიყუნით სახლსა ვისმე ხათჳსჳსა ჩ^ნინასსა, სადაცა ითჳე ესაუბნე, ვითარმედ ფისიკა გარდაქცეულ კაცსა შეშნარიტებისაგან ცნობისა, ხოლო ღჳანწყელელსაცან ვიწმე და, უფიდესი ვჰსთქუა, ტკჳრსტუსმოყუარესან მიეცა ხანა. უმეცარნიო ფისიკისანი მხაჲს არიან ბრძანთა, ხოლოდ ნივთთა წინაშეგნებარეთა ჲელითა ოდენ განძილულნი და ნგრძნობელნი შეიებითა ოდენ ნივთისანი და ვერ სადმე მცნობელნი შეახუთჳთანი. ხოლო ხელოვნენი ფისიკისანი არიან ვითა მხედველნი და არა შეიებითა ოდენ ჴგრძნობელნი ნივთთანი, რომელნიცა არა რაჲთენი მხაჲნითი ფისიკოსობისთა გარდაიქცეულ შეშარიტისაგან ცნობისა.

არს ფისიკასა ამას შინა ანბანი, რომელიცა გუეცნობებს ჩ^ნ ცნობასა არისასსა, გჳრგჳნთა და მაცთურთა ჱხეთსა და ნიჩიდუასა წყლისასა მთოუარია მიმართ, და ესე დაღეთუ არა ადვილ არს, მაგრა ნაკუნთნი დაბატუნენი ბოლოს წოჭისა ადვილად შეჲუსწაელებენ.

გარდამოვიღე ფისიკა ესე სხეთა და სხეთა ევჳსთთაგან შემკრებელმან მით, რაჲთუ ყოელფიოსისჯანსა სიტჳებასა სოფლისასა მიერიდე. ხოლო მეუფესა ამას სამეცნიერთასა უბრწყინესსა, უხილავსა, მხოლოსა, პრძანსა უფლისსა ათტიკი და დიდება უკუნით უკუნისამდე. ამინ". Irv.

(115) 115

მითოლოგია. XIX

26 გვ.: 21×16,5; ქაღალდი: დაფერცლილი; ნაკლული: ტყვეობადაკრული მეცამეს ტეტრული ყდა: მხედრული; (XIX ს.).

„შეყუანებილება მეტაფიზიკისა საზოგადოდ. თავი I.—მეტოლოგია ანუ ძეწლი ხლაპარსიტყუობა, არს მოთხრობა ერთობითს ნივთთა და ბუნებითთა მოქმედებათა ღ^თად აღსარებულთა ძველთა წარმართთაგან..." 1—26 გვ.

წყებაჲ: „...მ. მაესილოი, რომლისაცა საფლავი არს ერთი ზჳდთაგანი ღირსი ჴსოვნისა, რომელნიცა აღაშენა თავისა თჳსისათჳს საფლავი დიდითა წარსაგებელითა და ნივთთა სიმძიმითა ზედა და უყუეთა რომელნიცა მდებარე არა შესაცალთა მორევთა მიერსა..." 26 გვ.

შენიშვნა: 1. ნაშრომში ანბანზე დალაგებული და განმარტებულია სხვადასხვა მითოლოგიური ამბები. ტექსტი წყდება ასო მ-ზე.

(116) 116

ახალი აღთქმის საკითხავები. XIII—XIV

172 ფ.; 18×14; ეტრატი (შიგ ჩართულია მოგვიანო ხანის ქაღალდის 3 ფურცელი (61,116 და 117 ფფ.)); ნაკლული; ტყავგადაკრული ხის ტეფრული ყდა (შიგნიდან ჯვაროკრული აქვს ძველი ქსოვილის დახიანებული; ნესხური, სათაურები სინგურით; [XIII—XIVსს.].

[ახალი აღთქმის საკითხავები]. „... და ჰრქუა: ავსე! უფალო, ყოველთა ზაკუეთა და ყოველთა მანიერებითა, შვილო ეშმაკისაო, და მტერო ყოველისა სიმართლისაო, არა დაასცხრე... ქცევად გზათა უფლისათა წრფელთა ..“ 1r—101r.

შენიშვნა: ფართული აქვს: „განკებაჲ თუსთა წელწდისთჳს საკითხავეთთჳს დღითი-დღედთა წ-თჲსა და საუფლოთა დღესასწაულთა წდ-ბისათჳს დაალიფია ფსალმუნისა“ (101r—172v).

მინაწერები. 1. „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდველი ა ბ ლ, ამენ“. 23r, 64r, 168v.

2. „ღმერთო შეიწყალე მ ი ქ ე ლ“, 34r.

3. „[ი ო ა ნ ე ს ა რ ა ბ ი ძ ს ...სა მისა მეუღლეს [გ უ ლ ქ ა ნ ს ა შეუნდეენ ღ-ნ“, 40v.

4. „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდველი დ ა ვ ი თ, შამა მისი ი ა ს ო ნ, დედა მისი ტ ა ნ უ ხ ს, ამენ“. 44r.

5. „სოლსა ა ბ რ ა მ ა ს ა და მისისა მეუღლისა ე ლ [ი ს ა ბ ე თ ს შეუნდეენ ღმერთმან...“ 46r.

6. „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდველი დ-ნ ა (!), ამენ“. 63v.

7. „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდველი დ ა ვ ი თ“, 170r.

8. „ჳ. ღმერთო, შეუნდე მისი ცოდვანი ა ნ ა ს ტ ა ს ი ა ს“. 166r.

9. „[ს უ]ლსა ა რ ა ბ ი ძ ს ა ე ს ა ი ს, მისა მეუღლეს ა ზ ი ფ ა რ ს შეუნდეენ ღმერთმან“. 169v.

მინაწერები: 5v, 15v, 16r, 23v, 24r, 27v, 39v, 40r, 61v, 84v, 91v, 92r, 93v, 121v, 133r, 134v, 137r, 138v, 149v—151v, 158v, 170v, 171v.

(117) 117

ფსალმუნი. XVII—XVIII

52 გვ.; 19×13,5; ქაღალდი თანამედროვე (აკლია 4 და 5 გვ. შეა.); ტყავის ტეფრული ყდა; ნუხბური, სათაურები სინგურით; [XVII—XVIII.].

[ფსალმუნი]. „... შინა შენსა სრულად. ლოცვაჲ სამგამისა. ფსალმუნი დავითისა, ავ.—ისმინე, უფალო სიმართლისა ჩემისაო, გელრებასა ჩემსა...“ 1—52 გვ.

(118) 118

კრებული. XIX

32 ფ.; 31,5×16; ქაღალდი მოლეწილი ფერისა; ნაკლული; დაშლილი; მუყაოს ყდა; მბეჭდილებ; გადაწყვრი: დიაოკი ბაჭარია (30 v); ჰეონიშანი 1820 წლისა.

1. „ქ ა ი ო ს ო რ ო ა ნ დ რ ო ნ ი კ ა შ ვ ი ლ ი, მ ი ჯ ნ უ რ თ ბ ა დ ე.— „ჭ. აწ დაეიწყოთ თქმა ამბისა, თუმც[ა] სულნი შეპრებიან, გითხრა, რაცა გულსა ჩემსა დიფარული იდებიან...“ 1r—11r.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შენიშვნა: 1. 42 სტროფიდან პოლიმდე ტექსტი მისდევს ვამოცემას (იხ. ანთოლოგია, ტ. II, რედაქტორი ია ეკალაძე, ტფ. 1928 წ.).
2. ტექსტს აკლია პირველი ოთხი თავი (შდრ. S—1511, 111r—117v).

2. „ქ. თქმული ლექსი სამიწურნი (!), რომელსა ეწოდების ეშხი ხონია.— ჩაბრუნებული.
ქ. ზანბახის პირი, მნახავთა ჰირი, კეკლუცს მახე წარებით...“ 11r—19r

შენიშვნა: მისდევს S—1511 ხელნაწერის ტექსტს.

3. „ქარი პირველი ნარგიზოვანისა.—
ქ. Ჱე საყვარელო, შენის გონებით
ხილ ვარ მინდორსა თაეის ღონებით...“ 19r—26r

შენიშვნა: ტექსტი სრულია, მაგრამ თავების თანმიმდევრობა არ მისდევს ნაბეჭდ ვამოცემას (იხ. „ნარგიზოვანი“ აღ. ბარამიძის რედაქციით, ტფ. 1936 წ.).

4. [ლ ე ქ ს ი].—„ალმართნა ბროლნი სვეტისა, რა მზემან ნახა, იამა, უფუურკუნელსა(!) ვარდსა კოკობსა ჯვართა შეედგა, შეისიამა...“ 26rv.
5. „ხილთა ქებაჲ.—უყურებ ხილთა ქცევასა, რისა ანბისა მოქმელია, ფერ-შეწონერი, ძირ-წვრილი ცოტახან მდგომელია, უხუცესი და პირველი მარწყვი მიწას მდგომელია...“ 26v—28v.
6. [ლ ე ქ ს ი].—„სიყვარულისა პარ-მოვარეობა, მოხდომით გაშლა, მით არეობა,
კვიპაროზისებრ ტან-სარეობა ნაძვისა, ზანბახნი ვარდთ ნარეობა...“ 28v—29v.
7. [ლ ე ქ ს ი].—„არა გიცნია და აქებ, ესე ვით მოგიგონია, მრავალთა ეამთა განხრიკე, თუ ვითა სავარელნია...“ 29v—30r.
8. [ლ ე ქ ს ი].—„ნორჩნი, ახალ სანუკვარნი, ვაი დაზრდეს აწ უდაროდ, სიყმის ვარდნი დამერთვილნეს, გაჭსე (!) ყოველთა საწუდაროდ...“ 30rv.

შენიშვნა: კრებულის ბოლოს სხვა ხელით დართულია სასიყვარულო წერილის ნიმუში. იწყება: „ჰაჲ, თვალთა ნათელო ჩემო! ხედნისა ჩემისა წამალო, დაწყრუნებელისა გულისა ჩემისა. ჩემისა მკერდელო, ჩემო სი[ა]ცოცხლეო ცხოერებაჲ...“ 31v—32v.

ანდერძი: „მე ფრიად ცოდეელმან და უღირსმან დიაკონმან ზაქარიამ დავწერე წიგნი ესე მიჯნურთა ბაღი. რომელმაც წაიკითხო წიგნი ესე და შეცთომა პოვოთ ენით, ნე გეწყინეს, არამედ ლოცვით მომიხსენებდეთო, და თქუენცა მოგიხსენოთ უფალმა ჩუენმა იგით ქრ[ისტე]ს მეორედ მოსულობა უკუნისამდე, ამინ“. 30v—31r.

(119) 119

მხითარ სებასტიელი, რიტორიკა. XVIII

374 გვ.: 18,6×12; ქაღალდი; დახეიძებული; შეყავის ტყიფრული ყდა; მზედრული; სათაურები და აბზაცების დასაწყისები ასომთავრული; [XVIII]; დაუწერელია: გვ. გვ. 15—18; 355—356; 363—374.

„თჳს ჴელოვნებისა სარიტოროჲსა (ესე იგი სამჴევრმეთქუაჲსა): წიგნი ა. თჳს საზღურისა სამჴევრმეთქუაჲსა და წუალებისა ნაწილთა მისთჳსა. თავი

ბ.—მჭევრმეტყველობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჴელოვნება საკეთილმეტყველო. ითქმის ჴელოვნებად, რომლითა ეზიარების სხუათა ყოველთა ჴელოვნებათა. ითქმის საკეთილმეტყველო, რომლითა სხუათაბს სხუათაგან ყოველთა ჴელოვნებათა..." 19—354 გვ.

შენიშვნა: 1. წინ ღმერთის: ა. თავფურცელი 1 გვ. (თავფურცლის ტექსტი იხ. S—48 ხელნაწერის აღწერილობის შენიშვნაში). ბ. „წინასიტყუაობა—ეპისტოლე, მიწერილი ანტონი მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოველისა საჭართველოსისა დავითისა-ბაგრატიონისა ირაკლის მიმართ..." 2—14 გვ. (ტექსტი იხ. „Н კოლექც. ხელნაწერთა აღწერილობა" I ტ. № 256; გვ. 183—184).

2. „რიტორიკის" ტექსტს დართული აქვს „პირველ-სიტყუაობა სარიტორისა ჴელოვნებისა..." 357—362 გვ.

(120) 120

კრებული. 1794

412 გვ.: 21 : 18: ჭაღალდი; ზეყაოს ყდა: მხედრული, სათაურები მთავრულით; მეორე ნაწილში სათაურები ჯუფებად სინგარით: გადაწერა: პატრე ბოძღვარი და მისი ძმა გიორგი (202 გვ.): 1794 წ. (202 გვ.): დაუწერელია: 203—206; 410—412 გვ.

1. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩ̃ნისა ბასილისი. პირველი. სიტყჳსა მისთჳს, ვითარმედ „დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცა და ჭუყანა". რომელსა ენებოს „დაბადებისათჳს სოფლისა" მითხრობად, დასაბამად ხილულთა ამათ შემკობისა ესეეთისა სიტყჳსა ზუსნის დაწყებად, რამეთუ ცისა და ქუეყანისა დაბადებასა ჰნებაჳს უწყებად, რომელი-იგი არა თუ თავით თჳსით წარმოიჩინა, ვითარცა-იგი ეიეთმე ეცნა, არამედ ღ̃ისაგან მიიღო მიზეზი დაბადებისაჲ.—რომელმცა უკუე სასმენელი ღირს იყო სმენად სიდიდისა ამათ თქმულთასა..." 1—201 გვ.

შენიშვნა: ეს ხელნაწერი ს. ლიტერატურ გამოყენებული აქვს მ. კახიძეს (იხ. ბასილი დიდი, ეკუსთა დღეთაჲ, თბ. 1947 წ.).

ანდერძი: „დიდება და მადლობა ბრძენსა ღმერთსა, სრულ იქმნა წეკვსთა დღეთა მადლითა პეტრე ბოძღვარისა და ძმისა მისისა გიორგისითა, ამინ.

ესე აღეწერების 1792 წელსა, ქ̃ოროწ̃ლ̃ქ̃ნ̃ს უან. შუთის კორიელი ღუსტავ ფანაშე მოაკლა დაბბაჩითა მასკარუნს შინა შეთხულისაჲ ანზარის ანგურსტრეზისაგან, 202 გვ.

2. „წმიდათა შორის მამისა ჩ̃ნისა დიდისა ვასილისა კესარია კაბადოკიისა არხიეპისკოპოსისა თქმულთაგან ღ̃თივ-შუსნიერთა სწავლანი, რომელსა ეწოდების სუფევა. სწავლა ა. სარწმუნოებისათჳს წმიდისა სამებისა.—ღ̃ისა მარადის ხსენება კეთილ არს და განუქრომელ სულისა მის ღ̃ის მოყუარისა..." 207—408 გვ.

შენიშვნა: 1. ეროვის „ხანდეკი", 409 გვ.

2. სუფევა შედგენილია ბაბოილ მცირის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1941, გვ. 582).

მინაწერები: 1. „სვინდისთოსი არს ეჳკლი", 295 გვ.

2. „წმდაჲაი დუკანში ვასილი ეპისკოპოსი არს", 1 გვ. აქვეითის ბერძნული მინაწერი.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

3. „დეკანოზი ვასილი ადრიანოვი", აქვე ბერძნული მინაწერია 409 გვ.

4. „ბერძნის დეკანოზი და ბლაღოჩინი ვასილი მღვდლის ანთონისის ძე. მისივე მეუღლის ანდრიანეს ანდრიანოვისა არს წიგნი ესე". 202 გვ. (ისევე მიწერილია ბერძნულად).

(121) 121

ანტონი I. წყობილსიტყვაობა. 1820

302 გვ.: 23×16; ქაღალდი: მეყაოს ტყავგადაკრული ტიფრული ყდა (ქვედა ყდა მოგარუნებულია); მხედრული: სათაურები და სტროფის დასწყისი ასოები სინგურით მთავრულად; 1820 წ. VIII. 1 (291 გვ.); გადაწერა: ტარასი (291 გვ.); სანკტპეტერბურგი, ალექსანდრე ნევსკის ლავრა (291 გვ.); დაუწერელია: გვ.გვ. 1, 2, 19, 20, 292—302.

„[ა ნ ტ ო ნ ი I] წიგნი წყობილსიტყვაობა. ნაწილი პირველი, ღ~თისმეტყუელებისათჳს თავი ა. თჳს სამობისა და ერთობისა.—

ერთი არს ზესთა დაუსაბამო კეთილ
ზესთ-ნათლოვანი ერთობა სამპირებით
უდასაბამო და უმიზეზო ყოფის...". 21—289 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ტექსტს უძღვის: ა. „წინასიტყუაობა (წინამდებარისა წიგნისა ხუთტაბოვანთა სტიხთა ანუ შაირთა ქმნილი გაიოზის მიერ არხიეპისკოპოსისა." 3—9 გვ. ბ. „პირველი წყობილსიტყვაობისა..." 10—18 გვ.

2. ხელნაწერის ტექსტს, პლ. იოსელიანის გამოცემასთან („წყობილსიტყვაობა ქმნილი ანტონისაგან პირუელი კათოლიკოს პატრიარხისა ყოველის საქართუელოსა", თფილისი, 1853 წ.) შედარებით დამატებული აქვს: ა. „ქმნილი მეორისა ტრიფილესგან დიაკონ-მონაზონისა.—ეს წყობილსიტყუა. გასკარგულ, ქმნილ, თხზეულ, ლექსთ არს ანტონისგან ყოველად ბრძნის ბრძენთა უბრწინესისა..." 267—268.

ბ. „თჳს სახელწოდებისა მისის უწ[ი]ოდესობისა.—დღე ესე მსგავს არს დღისა მეერჩჯისა..." 268.

გ. „ეპიტაფია უნებარესისა და უჴვიდესისა ყოველის საქართუელოსა კათოლიკოს პატრიარხისა, ჩუენისა უჴვიდესისა სინდისა, დაეითიან-ბაგრატოვანისა მეფის ძისა ანტონისი დიდებულისისა და ტირილოსისა, ყოველსა ეერთსა და ყოველთა საქართუელოსა სემინარიათა ქმნილი ღუთისსა მოწაფისა მისისა იოანე ოსებსძისა მიერ ხუცისა და იკონომოსა-დეკანოზისა ტფილისსა შინა სიონისა, ეუბარეულსა თთუესა, დღესა 29, წელსა 1788, ჩლგ'.—ნამდჳლ არიან მკადრე იქმნეს შენდობაი, შ. უწმიდესსა მამათმთავართა ჩუენთა..." 269—286.

(შეიცავს 67-სტროფს).

დ. [ეპიტაფია].—„მაგრა რიცხუსა ნას წელთასა თუსსი ხუთნი
მეტნი წორმოელენ, როთლისათჳსცა ხუთნი
მოხდნი წარეცხენინე..." 286—289 გვ.

(ბოლო ხეთ სტროფში ხსნად იკითხება: „ეპატანე", „კათალიკოსი ანტონი დაეითიანი მეფის ძე", „იოანე ოსეს ძე", „ხუცესი დეკანოზი").

ე. „დედანსა მას ავქსონისაგან გარდაწერისა მიერ უქუენაჴესი კაცრი[1].—
ესე ეითაჲი შეჰგუანდა მღუდელმთავარი,
მწყემს მკაცრ არეული თჳსი, ოქროს მდელოთ მაძიებელი,
მგალობელ მოციქულ ჩრდილ ქრისტესა..." 290—291 გვ.

ვ. **ანგარიში:** 1. „სრულ იქმნა სადიდებელად ღ~თისა და საქებელად წმიდათა მისთა", გვ. 289.

2. „ეღიწერა სანკტპეტერბურგს, ლავრასა შინა ალექსანდრე ნევსკისასა, წელსა 1820, აგვისტოს 1ა, გვ. 291.

[1] აქ ბოლო სტროფში კიდურწერილობით იკითხება გადაწერის სახელი „ტარასი".

(122) 122

მხითარ სებასტიელი, რიტორიკა. XIX

182 ფ.; 20,5×15,3; ქაღალდი, დალაქვებული; ხის ტყავგადაკრული ტყიფრული ყდა, მოვარდნილი; მხედრული, სათაურები ასომთავრულით; [XIX ს.]; დაუწერელია: ფფ. 8, 176, 178, 180.

„თჳს ჴელოვნებისა სარიტოროჲსა (ესე იგი სამჭევრმეთქჳოჲსა და წუალებისა ნაწილთა მისთჳსა. თავი ა.—მჭევრმეთქჳსობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჴელოვნება საკეთილმეთქჳო, ითქმის ჴელოვნებად, რომლითა ეზიარების სხუათა ყოველთა ჴელოვნებათა, ითქმის საკეთილმეთქჳოდ, რომლითა სხუათაბ სხუათაგან ყოველთა ჴელოვნებათა...“ 9—172 გვ.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის ა. თავფურცელი 1 გვ. (თავფურცლის ტექსტი იხ. S—48 ხელნაწერის აღწერილობის შენიშვნაში).

ბ. „წინასიტყუაობა.—ეპისტოლე მიწერილი ანტონის მიერ არიჰპისკოპოსისა...“ 2—7 გვ. (ტექსტი იხ. H კოლექც. აღწერილობის I ტომში, გვ. 183—184).

2. „რიტორიკის“ ტექსტს დართული აქვს: „პინაკს-სიტყუაობა სარიტოროჲსა ჴელოვნებისა (ესე იგი სამჭევრმეთქჳოჲსა)...“ 173—175 გვ.

მინაწერები: სატაცი ფურცლის v და 177 გვ. თემანიშეილთა მინაწერები.

(123) 123

მხითარ სებასტიელი, რიტორიკა. 1766

103 ფ.; 20×16; ქაღალდი; ხის ტყავგადაკრული ტყიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები ასომთავრულით; 1766 წ. (102r); გადმწერი: დიაკონი ტრიფილე (102r); დაუწერელია: 5v, 6r v. 7r v.

„თჳს ჴელოვნებისა სარიტოროჲსა (ესე იგი სამჭერმეთქჳოჲსა), წიგნი ა.—თჳს სახლურისა სამჭერმეთქჳოჲსა და წუალებისა ნაწილთა მისთჳსა, თავი ა.—მჭევრმეთქჳსობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჴელოვნება საკეთილმეთქჳო, ითქმის საკეთილმეთქჳოდ, რომლითა სხუათაბს სხუათაგან ყოველთა ჴელოვნებათა...“ 8r—100v.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის: ა. თავფურცელი. თავფურცლის სრული ტექსტი იხ. S—48 ხელნაწერის აღწერილობის შენიშვნაში.

ბ. „წინასიტყუაობა. ეპისტოლე მიწერილი ანტონის მიერ არიჰპისკოპოსისა ყოველისა საჰართუჱლოჲსა, დავითიან-ბაგრატოჲანისა, ირაკლის მიმართ მეორისა, ამისა თჳსისა მეფისა ყოველისა საჰართუჱლოჲსა, დავით-ბაგრატოჲანისა, ყოველად ბრწყინუალესსა მეფესა ყოველისა საჰართუჱლოჲსასა მის მეფობის სიმაღლეს ჩემს ყოველად სატრფოს ძმასა... (ანტონის ეპისტოლეს ტექსტი იხ. H ფონდის „ხელნაწერთა აღწერილობის“ I ტ. 256; გვ. 183—184).

2. „რიტორიკის“ ტექსტს დართული აქვს „პინაკს-სიტყუაობა სარიტოროჲსა ჴელოვნებისა (ესე იგი სამჭევრმეთქჳოჲსა)...“ 101r—102v.

4. რიტორიკა წარმოდგენილია 5 წიგნად.

ანდერძი: „სრულ იქმნა სადდებულად ღ"ისა, ამინ. წელსა 1766, თთუესა მაისსა, 27 ჯზ, ტ რ ი ფ ი ლ ე სა გ ან დიაკონ-მონაზონისა“, 102v.

მინაწერები: 103r-v და ქვემო ყდის შიდა მხარე

(124) 124

სასულიერო რეგლამენტი პეტრე დიდისა. XIX

221 ფ.: 21,5×16,5: ქაღალდი, დაზიანებული; ბოლო ფურცელი შეხეთქილია; უყდრო; მშვენიერი, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები ასომთავრულით; ქვეორნამენტი: 1814.

„რ ე გ ლ ა მ ე ნ ტ ი, ანუ კანონის დება სასულიერო საქმისა კოლლეგიისა.— ნაწილი პირველი, თუ რაჲ არს სასულიერო კოლლეგია და ვითარნი არიან უჩინებულესნი მიზეზნი ესეგითარისა მმართებელობისანი.—კოლლეგია მმართებლობითი არა სხუა რაჲმე არს, გარნა ოდენ მმართებლობითი შეკრებულება...“

შენიშვნა: 1. რეგლამენტი შეიცავს შემდეგ ნაწილებს: ა. „ნაწილი მეორე. სჯმული მმართებლობისა ამის კეთდებაოენი...“ 15r—166r.

ბ. „ნაწილი მესამე. თჳთ მმართებელთა თანამდებობა, მოქმედება და ძალი...“ 166r—173v.

2. რეგლამენტს დართული აქვს: ა. პეტრე პირველის წინასიტყვაობა. 1r—3v.

ბ. „ტიტი წყობათა სასულიერონაჲ კოლლეგიისთა ..“ 4r—5v.

გ. „ქორწინებათათჳს ბართლმაღიდებელთა პირთასა სხუა სარწმენოებისა თანა ვანსჯა..“. 174r—221v.

(125) 125

ხრონოგრაფი. XVIII

379 ფ.: 17×11: ქაღალდი; თაბახელური; ტყავგადაკრული ბის ტყიფრული ყდა; მშვდრული (სათაურები და აბზაცის დასაწყისი სიტყვები სინგურით); [XVIII ს]; დაუწერელია: 374r.

«ხ რ ო ნ ო გ რ ა ფ ი ». „... ღმერთსა, ხოლო ესეოდენ იდიდებდა თავსა თჳსსა, ვიდრე წადიერ იყო წინააღდგომად მღთისა ამპარტავნებითა თჳისითა. და აღაშენა გოდოლი ამისათჳს, თუ კვალად წყლით-რღუნას მოაცილნეს, ამაში მოჳრჩებიო. და ღმერთს სად დაეძალებოდა უგუნური, და მუნ შეურიენა ენანი და აღიპყა...“ 1r—370v.

მინაწერები: 1. „კ. ოდეს დიდმან კ ო ნ ს ტ ა ნ ტ ი ნ ტ რ ა პ ე ზ ი ს დაჯდომის რიგი განაწესა სადის ეროსა და სამღდელოსა, იხის შემდგომნი მეფენი ყოველნი ესრეთ ჰყოფდეს: პროთაპაპა, რომელ არს უფროსი მღდელი, ქართველად დეკანოზი კარისა და დიდის სამატრიაკის საყდრისა, ამათ წინ დაისხდენ და კარის დეკანოზს მარჯუენით დასმიდენ და უზეშთაეს პატივსაცა სცემდნენ. და ამლაც მოსკოეს სობორის დეკანოზს კარის დეკანოზი უფრო არის და უფროსი ხარისხიცა აქუს. როსცა პატრიაქი იჯდა, კარის დეკანოზს მიტრა ჴურეა და ისე სწირვედა თავის საყდარს. თუ პატრიაქთან მიტრას დაიხურვედა, დაჯდომითაც სობორის დეკანოზს ზედ დასჯდომენ, და ქელწყობისა და დედოფლის მოძღვარიც ის უნდა იყოს, სხვა არ აქებების. ოდეს რომ მოვედით მოსკოეს, პ ე ტ რ ე ა ლ ე ქ ს ი ს შ ე ი ლ ი ს დროს, მიტრა აღარ ეხურა. ამიტომ, რომ პატრიაქი არ იჯდა და პატივი ისიც ჰქონდა, ქელწყობის მიცვალების რიგში და მათს შვილს მიცვალების რიგში, მარჯუენით კარის დეკანოზი მიეიდოდა და მარცხენივ სობორისა. და სობორის დეკანოზი თავშიშველი მიეიდოდა და კარის დეკანოზს სუპია ეხურა (რომელ არს ჩვენებურათ არაბჩინი) და ბისაცემიც იმას უფროსი მისცეს, კარის დეკანოზს ორი თუმანი მისცეს და სობორის[ა]ს—თუმან ნახევარი. ეს ჩემის თვალით ვნახე“, 371rv.

2. „ჯ. რუსთაო, მოსკოვს როს პატრიარქი დაესვენაო, დასაბამითგან გარდასულსა წელსა შეიდიათას ოთხმოცდაცხრაიოთხუტასა, ქრისტეს აქათ ათას ხუთას ოცდარვასა“, 372r.

3. ისტორიული ცნობანი მოკლე ამონაწერები ბრონოგრაფიდან და სხვა წიგნებიდან, 372v—377v, 378r, 379r და ქვედა ყდის შიგა ზხარე.

4. „ჯ. პატარა ბიჭი, ღირს წყალობა, თეოდორი დაიბადა იანვარს ია თერთმეტს, ქრორონ[ქრონ]ს უოვ“, 378r.

5. „ჯ. პატარა ბიჭი იოანე დაიბადა მარტის ხუთს შთვარის ხუთს ქრორონ[ქრონ]ს უჟბ. ეს წიგნი იოანესთვის სიძღიცა“. 378v.

6. „ჯ. პატარა ბიჭი თეოდორ დაიბადა იანვარს თერთმეტს, ქრორონ[ქრონ]ს უი, ნებითა ღმერთი-შემაქცევითა“, 378v.

7. „ჯ. დიმიტრი მგალობლის გარყვანვის ძეს იოანეზ ჯვარი დიწერა პროტოპოპი გიორგი მაღრაძის ასული ანნასვდ. დეკემბრის, ქრისტიანობის ჟგ ცამეტს, წელს ჩ[უ]ქრორონ[ქრონ]ს უკბ. ღმერთმან ერთმანეთ შეაბეროს სიხარულით, დღეკრძელობით. ბედნიერებით. აღაესოს წვილითა და შვილის-შვილითა და ყოველს სიმდიდრეთა და ორიოდე ეთიოპება დიდებითა, ამინ“, 378v.

8. „ჯ. ცრემან სოფელსან რა მიეო, ქორწრა თავი წამაბა,
რაცა ძალ ედგა, მიიწია. ხანგრძლივ რუსთის დამაბა.
ვწერდი რა ამ წიგნის ამბავსა, ულონივიც ზედგი მამაბა,
და ადამის შეკმნის ქ[რისტ]ესა კიდით ცხოვრებას წამაბა“. 377v.

9. „ჯ. ბეიოგი თამწერდელი ვის დროს იყო კოსტანტინეპოლისჳ რომანოზ კეისრის დროს და ქართლს ბაგრატ მეფე იჯდა. ამან თარგმნა ახლად. წიგნი სვინაქსარი, სახარება გამოკრებული სწერილწერი, სამოციქულო სოფლად, ეთორმეტი თუეთა საგალობელი, დიდი პარაკლიტონი, დიდი მარხვანი, ხადიკთა საგალობელი, წიგნი თევდორე სტრატელატისა, წიგნი დაბადებისა, დაბადების თარგმანი იოვანე ოქროპირისა, წიგნი მეექვსე კრებისა წმინდისა კეირიღესნი და ხუთთა წმიდათა მამათა განკვეთებისა ნისტორისანი, წიგნი გრიგოლისა—შვენიერება და ქება ზეშთა არს ყოველთა მოთხრობათა,—წიგნი ი ჭეშმარიტი დღეთა ბასილისი, წიგნი ესისტოლე წმინდის ჳანატისა, ფსალმუნი დავითისა“, 377 ც.

(126) 126

ბაგრატ ბატონიშვილი, მოთხრობაჲ სჯულთა უღმრთოთა ისმაილიტეჲთჲ. 1815

80 გვ.; 17×11; ქაღალდი მოლურჯო ფერისა; ბუკოის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; მეიდრილი, სათაურები სინგურით; ავტორი; ბაგრატ ბატონიშვილი (1 გვ.); გადაწერილი ბუცეს-მოძახონი თეოფანე; ადგილი: დავით-გარეჯა; 1815. II-13 (79 გვ.).

„მოთხრობაჲ სჯულთა უღმრთოთა ისმაილითთა, რომელ არიან ნათესავნი თათართანი, გამოკრებული, და სიტყუას-გება ქრისტიანეთ მიერ, თქმული ბატონისშვილის ბაგრატის მიერ.—ჟამთა მცირე ერეკლე ბერძენთა შეფისათა გამოსრნდა მოჰ[ა]ედ ენბე ახალი მწუალებელი, უღმრთო და უსჯულო...“ 1—79 გვ.

ანდერძი: „აღიწერა წიგნი ესე ჟდაბნოს მთავარეპთის დავით-გარეჯისას ქელით ყოვლად უღირსის ბუცეს-მონაზონისა თეოფანესთ სადიდებელად მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა, აწ და უკუნისამდე, ამინ. წელს 1815, თთვეს ოქტომბრისს 13“, 79 გვ.

(127) 127

კრებული. 1794

372 გვ.; 18.5×10.5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტეიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები ასომთავრულით, სინგურით; 1794 (371 გვ.).

1. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ პატრიარხისა თქმულთაგან ღირ სულიერნი სწავლანი, რო-

მელსა ეწოდების (კლიტე). სწავლა ა. სარწმუნოე[ე]ბისათჳს მართლისა.— ღმერთი, მაცხოვარი, ჩვე[ე]ნი უცაღლი დედებისა, იესუ ქრისტე, სახიერი მოძღვარი, უბრძანებს წმიდათა თჳისთა მოწაფეთა და მოციქულთა, მეტყველი: ნათელს-სცემდით სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა..." 1—240 გვ.

შენიშვნა: „კლიტე" შედგენილია გაბრიელ მცირის მიერ.

2. „სწავლანი სულიერნი წმინდისა მამისა ჩ[ე]ნისა გრიგორ ღთის მეტ[ე]ყველისა.—დასაბამად და აღსასრულად ყოველთა საქმეთა შენთა ღმერთი გაქვნდინ, რამეთუ კეთილ არს ღთისაგან დაწყებად და ღ[ე]თისა მიერ აღსრულებად ყოველთაჳე საქმეთა შენთა და მარადის გონებათა ჩ[ე]ნთა ღთისა თანა ყოფად..." 243—291 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ეკვთიმე მთაწმიდლის მიერ.

3. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩ[ე]ენისა დიდისა ვასილისა.—ლოცვა უბრძა არს ღ[ე]თის მიმართ. აწ უკუე გულისჴმა-ეყოთ, ძმანო, თუ ვითარი საზომი უჴს გონებასა მას, რომელი-იგი შემძლებელ იქმნას მოუდრეკელად..." 292—327 გვ.

შენიშვნა: „სწავლანი" წარმოადგენს „ითიკის" ნაწილს.

4 „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩ[ე]ენისა მაქსიმე აღმსარებელისა.—პირველი უვნებელობა არს, რათა კაცი საქმეთაგან ცოდ[ე]ისათა უცხო იქმნ[ე]ს და სრულად განეწოროს..." 328—371 გვ. (თარგმნილია ეკვთიმე მთაწმიდლის მიერ).

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „1794. 3. 8." (ალბათ გადაწერის თარიღია).

2. საცავი ფურცლის v-ზე მიწერილია: „ჭ. რომელთაც კელ-ყოთ კითხვათ, ნეოფიტეს შენდობა უბძანეთ". იქვე მიწერილია სხვა ხელით: „ღმერთმან შეგიწყნაროს, რაოდენიც მომავალ ცხოერებისათჳს შეიცოდამს."

მინაწერი: „ეს წიგნი ჴუთენის პრაჩიტნეს ბართლომე იოსების ძეს ბაბილუროვსა. ვინც მოიპაროს, უკანვე მოიტანოს ძალითა ღუთისათა და კრიალეისონ, ამინ", საცავი უ. ე.

(128) 128

გაბრიელ მცირე, სამოთხის ყვავილი. 1796

410 გვ.; 17×11; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ტვიფრული ყდა; მთლიანად შენახული; სათაურები სინგურით; 1796 წ. (408 გვ.).

„ღ[ე]თივ განათლებულნი თხრობანი, სულისა ნაყოფიერ მყოფელნი, რომელსა ეწოდების (სამოთხისა ყუავილი). თავი ა. სიმდაბლისათჳს და სიმშჳდისა ქრისტეს მსგავსისა. თხრობა ა. სულიერი სიმდაბლით განათლებულისათჳს.—ღ[ე]თივ სულიერნო შეიქნეთ აღმოსავლეთისა ეკლესიისანო (!), ღმერთმან სთქუა: იქმენინ ნათელი და იქმნა ნათელი. კუალად სთქუა მამამან ძისა და სულისა წმიდისა მიმართ: ვჰქმნეთ კაცი ხატად და მსგავსად ჩ[ე]ნდა..." 1—407 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტი ამ ხელნაწერისა გამოუქვეყნებელია ვ. კარბელაშვილის მიერ 1895 წ. „სამოთხის ყვავილი“ შედგენილია გაბრიელ ეპისკოპოსის მიერ (იხ. ს. ყაუხჩიშვილი, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1941, გვ. 364—367).

მინაწერები: 1. „სასურველი ესე სწავლა ყოველთაჲს მაცნეთა აღიწერა კერძოველის გაბრი[ე]ლისი, მიერ“ (410 გვ.).

2. „იესო ქრისტე, ჲოი ღ[მრ]თე შ[ე]ნდა ცოდველი გლახაკი დიაკონი იოანე“ (ნესხურად, ზედა ყდის v).

მინაწერი მოთავსებულია აგრეთვე სავარი ფ. r-v-ზე და 408 გვ.

(129) 129

ანტონი I, შეუვანილება კათალიკოზობა. 1781

III ფ.; 340 გვ.; 16×10; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ტყეიფული ყდა; მიდრეკილი (სათავეები და ბაზაები დასწყისი ასოები სინგურით მთავრულად); 1781 წ. (329 გვ.); გადაწერი მიხაილ (329 გვ.)-ის დაუწერელია: III v, 278, 230—340 გვ.

„ანტონის მიერ არბიელისკოპოსისა დავითიანისა კათალიკოზობა არისტოტელეოთად შეუვანილება. § I. საჭიროა ეიდრემე არს სიბრძნის-მოყუარებისად მოწაფეჭმნილთა ცნობაჲ, რაოდენ ვუაობს ზედმიწევნილებაჲ კაცობრივი მით, რომელ უკეთუ არ მეცნაე იქმნებინმცა ამისდა მოწაფენი სიბრძნის-მოყუარებისანი...“ 1—277 გვ.

შენიშვნა: 1. წინ ერთვის: ა. თავფურცელი: „სადიდებელად ცხოველხმყოფელისა, თანაბარსისა და განეყოფელისა სამებისა ანტონისაგან არხიეპისკოპოსისა ყოველის ზენოჲსა, საქართველოსაჲსა დავითიან-ბაგრატოვანისა ქმნილი ანუ თქმული წიგნი კატეღორიაჲ, სიმეტნეთ, დაწყებული მისგან ჴმასა ზედა არისტოტელისსა, შედგომითავე მისითა, მაგრა სხეთაჲვა სხოლასტიკოსთა და ახალთა ფილოსოფოსთა განსაზღურებათაგან და გარდამოცემათა მოღუწეთ, ხოლო წინადადებული თჳსთა სხოლისა მოწაფეთად დროსა ყოველად ბრწყინეალესა, უკეთილმსახურესსა და უმაღლესსა იერაკლი მეორისა, ბატონსა ყოველსა ზენოჲსა საქართველოსასა, ხოლო მამათმთავრობისა თჳსისსა, წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7275, ჴორციელითგან შობათ სტეყუა ღ[მრ]ისა 1767, თთჳესა მეოთხესა, რიცხუსა 9 დაწერა ამაჲსა ჴნოსისსა შინა სამეფოსა მისისა მეფობის უმაღლესობისასა“, Ir-v.

ბ. „წინასიტყუაობა წინამდებარისა წიგნისა ხუთკაპოვანთა სტრით ანუ დასდებულთა ზედა ცრა რიცხუთა ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიანისა.—არ სიღილიომან კადრმან გუათანდა ჩუენ ახლად კეღ-ყოფად „ჭეშ-მარიტებანი ძეულნი...“ IIr—IIIr.

2. ბოლოს დართულია: „პინაკს-სიტყუაობაჲ ჩუენ მიერთა შეყუანილებათა კატეღორიათა, სიმეტნეთა, და რომელთაებე მსგჯლითა ჩ'ნ მიერ ქართულსა ალფავიტასა ზედა“, 279—328 გვ.

ანდერძი: „სრულ იქმნა 1781,16 ოქტომბერს. იყუენ სადიდებელად ღმრთეელისა და უბიწოჲ შობისელისა მისისა. აღესწერე მიხაილ“, 329 გვ.

(130) 130

კლემაკსი. 1829

II ფ.; 113 გვ.; 19,8×15.5; ქაღალდის მუყაოს ყდა; მიდრეკილი; სათაურები სინგურით; გადაწერი სვიმონ ტაბიძე; 1829 წ. (გვ. 1); დაუწერელია: Ir-v, IIv, 42, 43, 108—113 გვ.

„კლემაკსი, იამბიკოჲ თქმული იოანე ფილოსოფოსისა ჴიმჭიმელისა, ზედწოდებით პეტრიცისა, იოანესგან სინელისა, სამთანი გუარნი

კაბისა აღსავლთაებრ თქმულნი. ვინცა აღსრულ ჴარ, სასრულად მიწევნილ ხარ, ესენი თითო თავისაგან ათ მუხლად მე, იოანემ, დაველექსენ პირისპირად. თავი ჲ. გამოსლვისათჳს სოფლით.—

გწებავს, გამოხუალ,	თუ ოდესცა ამას ჰყოფ,
ჴოსსა ვით ხედავ	უმეცარი არ მართალ,
მარადის მხედი,	საქუეყნოსა მეტრფი,
ოჳსკი ვენ აღცალს	სულთა მამისა მიმართ
სიზოგადოდ ვინა.	უფროს მოიგო ესე...“ 5—101 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ეკუთვნის: ჲ. „პირველი სიტყუა სათნოებითა...“ 3—5 გვ. ბ. „წინასიტყუაობა.—

იგუროთია ნორჩასი ეჴსა ქეთილსა,
ოქრო-ნაღლისა ტაბლად მოშფინარუსა,
ნეტარსა სიტყჳერებით მწყერალსი განმაგრილესა,
ანთოკს მწუნიეს სიბოძნის ჴამოქკოლველსა,
ბაღჩასა სამკოთის სულისა მომპერეალსა.

სიმდაბლით ვიძლეი ამა ჩემსა ბაზროშსა,
ვინადგან მაქუს მე სრული მსახურებაც,
იმარებს სული, თუ სათნო იყოს თქუენდა,
მოვლისა ნემის სულიერის მამისა,
ოწკესის ბჭობაით ხანმაბარის ჴელისა.

თქუენისა ჴელთაგან ღირსებისა უმდაბლესად წიგნად მარჯუენჳს მეამბორე გეორგი ტაბიძე სჯობ, პატის უგანათლებულების მეფის ძის იოანეს მსახური.

წელსა 1829-სა „აპრილობის თჳს 20-სა“, 1 გვ.
ბ. „აპრილს 13 დღესა, 1807 წელსა.
ბრძენ, ძმაო, ცნობი ნასეშაქცევ
ოდეს-იგი შენ სასოებით ვანძაგნე
ამისა შობამდ, ნიშნად სიყუარულისაჲ,
ნუ დამბეგჩქნე, ულირსი ესე ვბრძნდე.
ეხე რა ვჰშობი უშენოდ მე ბილწისაგან“ (102, გვ.).

2. კლებაჲსი ანუ კიბე ჴალეწილთა იოანე პეტრწმის მიერ. (იხ. ქ ე ქ ე ლ ი ძ ე, ე. ქართული ლიტ. ისტორია, ტ. I, 1941, გვ. 263).

შენიშვნა: „სასწელთა მაცხოვრისა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ. ქნელვაყავ წელსა 1829-სა, თჳლისის 30“. 5 გვ.

„განსრულდა კნელითა ჩუენითა აღწერილი და გარდაწერილი ნაშუაკარის იოანეს ოესესაგან შესრულებული მე, მდაბალსა ს ე მ ო ნ ტ ა ბ ი ძ ე ს ა გ ა ნ. შემინდეგინეთ, თუ შეცთომა ნახოთ ოადმე, ვინადგან ვიცავ ახლად მოსწავლე...“ (102 გვ.).

მინაწერები: ა. „ეს წიგნი შეკეთების თე. მ. პოხოზონს იოანეს (ჯადაშლილია, ცნელად იკითხება). წელს 1830-სა, ოქტომბერს 29-სა“ (1 ვ).

ბ. „ბრს მაღალღირსებას მღუდელ-მოხოხონს მამა ი ო ა ნ ს. —

1. მაღლისა ბერ, სიბრძნისა ცხუნ, ჴნებათა მძლეო, ქმობაკო მთრგუნველო,
2. ნათლის მფრქველო, ჴოგნება ერცელო, შორს განმბერებელო, ჴოლად მეტყველო,
3. ქუეყნის საკმეთა უხვად მიღებელო, ნეგჳშის წყლისა მაკერებელო,
4. სიბრძნითაღა, იდიდებოდე. უცხო, თესლითაცა შემწყნარებელო.

სოლომონ რაზმაძე. 1830-ს წელსა“ 11ვ. (იგივე ლექსი სოლომონ რაზმაძის ხელით მიწერილია 2 გვ. აჴ წელთან დაბეჭდილით მიწერილია: „იანვრის დღესა“.

გ. „1878 წელს მე [ხ. ჭიჭინაძემ—ეს ამოშლილია, მაგრამ ამოკითხვა შეიძლება] გავარჩიე ეს წიგნი „კლემაქსი“ და გარიგება მისი წარფდგინე ჰაეგენაძეს, მაგრამ ამაოდ. შევიტყე, რომ აღარ აიღის ახლა აღარაფრი“ (103 გვ.).

დ. „ამბანი ღირს არს ესე შემკობად ამბანითაჲ.—

ალებაძეე ბრძენო გონიერებით დიდთა
ესენეთარის ზეცენებრითა თხზენითა,

ინსთეულ კეთილი მოსაგები ნეტართა,
კადრან ორფეს პირი ლეთეს რა ტეტიდას,
უადრესობაზე ტრიად ქნის ღირსებად
ყოელადვს ზენა ჩენნებულნი ცნობანი.
ძნობს წინწილებრად, ჰეროთ ხატად ქალოვნებით,
ჯილდოდ ჭაბუკნან შე, ღირს იქნენ ქნის მრავლად.
მამათ ი ო ნ ა, მდაბლად სოცლიად საქართველოს
მეფის ძე თეიმურაზ" (104 გვ.)

ე. „მამათ ი ო ნ ა,
ამეულდეულ-მოქმედს ანგელოსთა წესისებრ,
ისათ აღიყუან, წყალობათ გამოვითვენ
ასერგლთ სახელ ეთოურეტ მამათაებრ.
ნიშანის ცეროვით განაბრძნობ ღმერთთა
ეროებებულეთ და სხეთაება ვეკრებითა.
ადერილნი არ მცირედ საოკეზლობენ
ოონატის მაგის მწეალთა გამოძღების
ნაშრომის შენის წერილთა აღმოცენებით,
ამა მიზეზით მაგლობის მოძღვანებით,
ხახელ ყენობის მდაბლად მოლოცველობით.
ეწ მომლოცველად მეცა მრავალ გამობით,
გეყავიდეს ღმეთი მარად დღით-დღეობით.
წმიდას მარკუზეს გეგებორებ ეწირი ი ო ა ნ" (105 გვ.).

ვ. „მაღალ ღირსო მამაო მ. მ. ი ო ნ ა, ტბილწყალესო კელმწიფევ!
აქნენ ბრიენ, ნათელ, ბრწყინვალე სწავლათა,
ოვბაბ წყარო, მომფენელო კეთილთა,
ნაყოფ გამომდებ, მცენიერ, წყურეილ მომდინარედ,
აარსთა ხრსებამამან ჯყოთ სათნოებ საცხედ,
სახენი კეთილთა მომდინარებელ
ტრიცხვედ ჩემდა ბრიან ნილელ.
ძალსა ბენებს და ზნეობა გულსა
ღმრთისადმი აღძრავს ვედრებად თქს თქვენისა.
ვერ შებძლებელ ვარ, არა ვჩნა ცხადად
ნუგეშ საგონებელ ჩემდა თქვენდად.
იდია ჩემი მდგომარეობს მისად,
სიტყვთ წარმოვადგინო თქმება თქსად.
ოდემც იქნას კეთილ შემატეთა საცნობელად,
ლოცეად ზეცად ჰყონ და თით ჰქნან მსგავსად.
ოცად ტროკონად ოოლედ აქ წარვსწერ,
მაშინცა ასცნობენ მოლოდ სახიერ,
ოდესმე აღრაცხენ სათნოს სახეთა.
ნადებსა თანა ვასრულეს ყოველთა ღმეთა
ამათ და ვაცულ მოლოცვასაცა.
წინაშე თქვენსა და ზემო წმიდას თხოვადება.
ს. დ ო ლ ა ე ე.
სექდემბრის 21, 1826 წელსა ქალაქსა ა ტ ა რ ს ი დიდისასა" (106—197 გვ.).

ბინაწერი მოთავსებულია ავრეთვე ზედა ყდის ქვემო მხარეს.

(131) 131

კრებული. 1760

157 ფ.; 21×18; ქაღალდი; დახიზნებული (დასაწყისი ფურცლების კიდეები შემოცვეთილია); ტყავგადაკრული ხის ტყიფრული ყდა; ნუსხური, სათაურები და დასაწყისი ასოები სინაწუთით; გადაწერი: ქაღაქის ჯვრის საყდრის დეკანოზი იოანე (143r); 1760 წ. 145r); დაუწერელია: 32v, 33v, 149v—152v.

1. [ანტონი I], „სიმეტნე ღრამმატიკისა პ-ლისა კერძოსა. კითხუა-გებანი ღრამმატიკისათჳს და ნაწილთა მისთა, რ-ათა ზეპირ უკჳმს-ყე გამოხატუაჲ გონებათა შინა სწავლის შინათა ქუჱყნოჲ ამისა, ღრამმატიკის ნაწილთათჳს, თავი პირველი.—

კითხუაჲ: რაჲ არს ღრამმატიკაჲ?

მიგებაჲ: ღრამმატიკაჲ არს გამოცდილებაჲ სიტყუს-მოჴმედთა და აღ-წერელთა ზედმიწევნილთა მიერი..." 1—32r.

2. [სიმეონ ჯულფელი], „დიალექტიკა, ნაკუეთი პირუელი.—და-წყებასა შორის დიალექტიკისასა საჴმარ არს კითხუასათჳს მცირისა რაჲსამე თჳსად, რომელსა განსახღრებს არისტოტელი ესრეთ: კითხუა არს ძიება მიგებისა..." 35r—149v.

შენიშვნა: ტექსტის პოლის არის მზისა და მთვარის მოჴატვის ტაბულები და ხელთა 153r—157r.

2. სიმეონ ჯულფელის დიალექტიკა თარგმნილია ფილიპე ყაითმაზაშვილის მიერ.

ანდერძი: „აწ უკუე სრულ იქმნა დიალექტიკაჲ ესე, რომელი არიან თავნი სამნი, ესე იგი: მარტივ მიღება, თხზუა და სილოგისჴი. აღესრულა ქართველთა ენასა ზედა დიდებისათჳს ქრისტჱს სასოსა მორწმენეთასა, რომელმან მოსცეს რიტო-რებაჲ, ჰეშმარიტ-მეტყ-ველებაჲ მნაცვალ-მსიტყუელთა, რომელსა დიდებაჲ, პატივი და თაყუანისცემაჲ მამისა და სულისა წ-ისა ა-თა უკუნისამდე. ამენ. მეფობასა ქართველთა ზე ცხებულისა მეფის თ ე ი მ ო რ ა ზ ი ს ა და კახთა ზე ძისა მისისა ი რ ა კ ლ ი სპენ-დიდის ქელითა ჩემ უღირსის მღდლის ტყილისის ქალაქს ჯვრის საყდრის დეკანოზის ი ო ა ნ ე ს ი თა. სრულ იქმნა იენისის თთჳის 19, ჴ-ეს აჳით 1760, ქართულს ქ(რონი)კ(ონ)სა. ჳპ". 149r.

შენაწერები: 1. „პოტასი—უდიდესი წრიაფდება.

კატაკეცი—სიძუალი.

ს... ახჳა—კიდურამდგომობა.

სვილლოგისმო—შჳსიტყჳაობა.

დიაგნა—ძალი სულისა.

ნოიმაჲ—ძალი გაგონებისა.

ნოიტონი—გასაგონოს და ხუსთა მდებარისა". 1r.

2. „დიალექტიკა ესე ნათარგმნი იოანე ტარიჭის ძის მიერ ქამსი დავით აღ-მაშენებელისსა 1089—1130 წ". 34v.

(132) 132

წიგნი სამკჳდელოთ კურთხევისა. 1837

74 გვ.; 21.5×16; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტყიფრული ყდა; მეჴდრული; დამწერი—მღდელ-მონაზონი გრიგოლ ბერი, ახლად ვანაძის შვილი. 1837. XI. 29 (ქვედა ყდის შიდა გვერდი).

„წესი დადგინებისათჳს წ-ი გ-ნის მკითხველთასა ანუ მგალობელისა ესრეთ იქმნების.—რომელსა ჯერ-ჴნდეს ლამპრისა მტკირთველად ყოფაჲ, მოიყვანების ორთა კერძო დიაკონთაგან..." 1—71 გვ.

შენიშვნა: 1. ჯარდა წიგნის მკითხველთა დადგინებისა, წიგნში შესულია: ა. „წესი, რომელი იქმნების ელლასხმასა ზედა კერძო დიაკონისასა", ბ. „წესი, რომელი იქმნების აღყვანებასა ზედა და ხარისხსა არხიდიაკონობისა ანუ პროთოდიაკონობისასა", გ. „წესი, რომელი იქმნების კელდასხმასა ზედა მღვდელისასა", დ. „წესი, რომელი იქმნების დადგინებასა ზედა წინამძღვრისასა, რომელსა ჯერ-არს დადგინება წინამძღვრობად", ე. „წესი, რომელი იქმნების დადგინებასა არხიმანდრიტისასა", ვ. „წესი, რომელი იქმნების კელთადასხმასა ზედა ეფისკოპოსისასა".

2. ბელაშვილის ვერსიაც: „სარჩევი წიგნისა ამის", 72.

ანდერძი გადაწერისა: „ესე წიგნი სამღვდელოთა კურთხეულსა დაესწერე მე, ღვდელ-მონაზონსა გრიგოლ ბერმან. ცხრა კურთხევის წიგნი არის. რომელთა აღმოიკითხოთ, შენდობას ვიხმიენებდეთ, რამეთუ ესე წიგნი ჩემთვის დაესწერე და არავის სხვისათვის დაესწერე, წმინდის ნინოს ეკლესიაში სოფელს კოლაგისაგან მყოფმან გეგარით ვაჩნაძემ, ასლანია შეილმან, ნოეზარის კა. ჩვენ წელსა" (ქვედა ყდის შიდა მხარე).

მინაწერები: ზედა ყდის შიდა მხარეს მიწერილია დაწერის წამალი.

(133)

133

კრებული. XVIII

56 გვ.; ქაღალდი; დახიანებული, დაწყლული; თავსოლოსკულული; ასლია შიგნითაცტყავდადკრული ბის ტვიფრული ყდა; მხედრული; [XVIII ს.].

1. [„განზრახვანი] „...ლსა და თუ დამაგდო და არ შემომხედო, მე-მართლები და ღირსი ვარ, მაგრა შენი დიდი მოწყალება სადღა გაჰხრწნება, ჩემისთანა ცოდვილი რომ არ ი(ა)ყენო..." 1—30 გვ.

2. [?] „... ვითა კირჩხიბი კირკინოდ თქმული იგი ადვილ ხელთ საგდებელ არიან ოდესმე ვიდრემ წარმართ სლვისა ძლიერ და ოდესმე უკუღმართ ესრეთვე..." 31—35. გვ.

3. „ეპისტოლე ამბაკიოანნი წინამძღვრისა რაითისაჲ იოანნის მიმართ ღირს საკვირველისა სინის მთის წინამძღვრისა.—ზესთა უმსახურესისა და ანგელოზთა სწორსა მამას მამათასა და მოძღვარსა ზესთა. ყოვლად ცოდვილნი იოანნი რაითისა წინამძღვარი, უღ(ა)ისა მიერ გიხაროდენ..." 35—53 გვ.

4. „თვესა დეკემბერს ვ. ცხოვრება და მოკალაკობა წმიდისა საკვირველთა მოქმედისა მამისა ჩვენისა ნიკოლაოზ მთავარ ეპისკოპოსისა მირონ ქალაქისა, გეკყრთხეენ მეუფენი, ამინ.—ცხოვრებანი და მოკალაკობანი ღმერთშემოსილთა წმიდათა მამათანი მსგავს არიან ბაგალითსა მბატევრთასა..." 54—56 გვ.

წყდება: „... მის სიგლახაკისა და ნაკლულოვანებისაგან და ყოველთა მიერ დაწუნებლობისაგან იყო..." 56 გვ.

(134)

134

კრებული. XVIII

170 ფ.; 16×10,5; ქაღალდი; ტყავდადკრული ბის ყდა; თავნაკლული; მხედრული (სათაურები ასომთავრული, სინგურით); [XVIII ს.]; დაუწერილია: 77v.

1. [მეტაფრასი ღვთისმშობლის მიცვალებისა]„... ნოწაეთა ყოველთა და ყ(ა) კრებულსა ძლიერსა ცათა და ქუსყანისასა მოუწოდს

შენდა, ჱ სძალო უქორწინებელო მამისაო, საყდარო სამეფოო ძისაო..." 1r—51v.

2. „თთუესა იელისსა ოცდახუთსა. ცხოვრება ანტიოქონსი და მეუღლისა მისისა ევპრაქსიასი და ასულისა მისისა, რომლისა სახელი ევპრაქსიაე უწოდეს.—დღეთა ღისმსახურისა თეოდოსი მეფისათა იყო ვინმე კაცი, სახელით ანტიოქონ, სამეფოსა ქალაქსა შინა, ნათესავი მეფისა, ბრძენი სიტყჳთ და საქმით და მარადის კეთილსა აზრახებენ მეფესა..." 52r—77r.

3. „თთუესა იუნისსა კზ. წამება წმიდისა და სანეტარისა ფებრონიასი.—იყო დღეთა მათ დიოკლიტიანე მეფისათა ანთიმოს მთავარი, და იყო იგი უძლურ ჴორცითა და იდუა იგი ცხედარსა ზედა..."- 78r—95v.

4. „ულუმჱიასთჳს ქალწულისა.—იყო ვინმე ქალი სახელით ულუმჱია, რომელი მოშორენ იყო სულად გზასა მას ზედან და აღმყვანებელსა და ყოველითურთ მოსწრაფედ გულისჴმის-ყოფასა სამღთოთა წერილთასა..." 96r—98v.

5. „ცხოვრება წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა იოანესი, რომელი გლახაკ იქმნა ქრისტესთჳს მონასტერსა მის დაუძინებელთასა.—იყო ქალაქსა შინა კოსტანტინუპოლის კაცი ვინმე კურთხეული ღითისა მიერ, შემკული სიტყჳთ და საქმით..." 99r—116r.

6. „ცხოვრება და მოკალაკობა ევფემიანესი და ძისა მისისა ალექსი კაცისა ღთისა.—იყო ვინმე ჰრომს ქალაქსა შინა კაცი მორწმუნე და მართალი და მდიდარი ფრიად და სახელი მისი ევფემიანე..." 116v—123v.

7. „ცხოვრება და მოკალაკობა წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა ქსენეფორესი.—გჳთხრობდა ბერთაგანი ვინ(მ)ე ფრიად სათნოჲ, ვითარმედ იყო ვინმე სიუხუცესი სახელით ქსენეფორე..." 124r—137v.

8. „ცხოვრება და მოკალაკობა წმიდისა ნისიმესი, რომელი იყო ასული მეფისა ეგვიპტისა.—იყო ეგვიპტეს ქალი სახელით ნისიმე და იყო ჭელსა ქუეშე მისსა ათხუთმეტი ქალაქი ყოველითურთ დაბით და სანახებით..." 138r—144r.

9. „თხრობა სულიერი ფრიად სარგებელი სულთა ღის მოყუარეთა.—იყო ვინმე ბერი წმიდა და ღმერთშემოსილი, დიდად სახელოვანი მოღუაწებითა და პატიჟცემული ყოველთა მიერ..." 144r—143v.

10. „ცხოვრება ქალწულისა კნნკსი, რომელი იყო ასული მთავრისა ვინმე დიდებულისა.—იყო ვინმე ერთი მამათაგანი, რომელსა ერქუა სილოანე. და სჯდა იგი ჴუებსა შინა მონასტერსა ფარსსა. მახლობელად იერუსალიმისა..." 149r—153v.

11. „თხრობა სულისა სარგებელი.—იყო ვინმე მდიდარი ფრიად დიდსა ქალაქსა შინა ანტიოქიისასა, ჰაბუკი ჰასაკითა და მხეცოვანი გონებითა და შემკობილი ყოველითა სათნოებითა სახელით ანდრონიკე..." 155r—158r.

12. „სხუა თხრობა სულიერი.—იყო ვინმე მღუდელი პატიოსანი და საკჳრველი, რომელსა ჟამსი მრავალნი დაეყენნეს მღუდელობასა შინა უბიწოდ და წესიერად..." 158v—169v. (აქ მოთავსებულია 6 თხრობა).

შენიშვნა: დართული აქვს: „ხანდეთი წიგნისა ამისი..." 170r.

თეიმურაზ II. განზრახვანი და ვედრებანი. 1753.

200 გვ.; 15.6×10.5; ქაღალდი: ტყავდადაკრული ბის ყდა; მხედრული; დასაწყისები სომხურით. ავტოგრაფი თეიმურაზ II-ისა (10 გვ.); 1753. XII. 3 (199 გვ.).

«განზრახვანი და ვედრებანი» „ნაწილი ა.—ქ. განზრახვა სიკვდილისა ორშაბათსა. წენ მხოლო ხარ უკუდავი, ყოველად ძლიერი, ცხოვრების მომცემელო, რომელმან-ესე შემქმენ და დამბადე კაცი მიწისაგან...“ 10—199 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის წინასიტყვაობა: „ქ. მოვედ და უკუნეს უფალსა შენსა მცემელობითა სენიდგისათა, გულის ტანჯვით და შეყრდომით განსრახეა. და მოყოფება ექმნეს ამით საგონისთა, ისვინდინეც, ჭეშმარიტ ქრისტიანე, და წაოდეც წინაწყ ლ'თისა, ეთაკრეა დასაწყილი, ეს ანდერძს უკან დაიწერის, მას უკან— პირველი განზრახვა.

ქ. ეგანმცდელე. მტედეველო თვალთა გონებისათა, და სჯერატე უნდოებასა ნოემბრისა ჩემისასა, რომელ უნეოდენ მიმოობრე არა მსოფლიოთა ნივთთა მიერ გონება ჩენი, რომელ ძლითიც ლოცვასა არა მაცადებს და ცნობად არა მიტევებს, გარნა რომელსა ცნობად. ცნობად მის, რომელსაცან ღმერთი იხილეის და პირისპირ იხილებეის ჩემ ბენემის მიერ. ესე რა მოიღო ჩენ შორის მტერობამ მან, და ეთაობრძან მტერმან, მეცა წინაკანსწყოდ სისდა დავეწენ საფლავი ჩემი და სოფიდე საჭურველად მისდაი გონება ლთ'ისა მიმართ მჭერვალი; და შემოეკრიბენ წმიდანთა წეროლთაგან ლოცვანი ღმობიერ მყოფელნი გულთანი, გარნა არა ყოელთათვის, რაბეთ შორს ყავენ ღმერთმან ჩემებრ მიტკაცებელნი გონებანი. სხვათაგან. მე მასმიოდა ქალად-ქალად ეკლესიასა შინა წენიდათა მოსახსენებელსა, რომელ ლოცვანი ღმობიერ ჰყოფენ ლთ'სათ და მე უგანდელა დამეფრინეს ქედნი და ვერას ვიტყოდი, გარნა მეორედ ჟამ თუ მიტევის გონებამან აჭა-იქი მიმოკეცთასაგან, ვიტყოდი, გარნა მეორედ ჟამ თუ მიტევის გონებამან აჭა-იქი მიმოკეცთასაგან, ვიტყოდი დღე ერს ჩემსა, უკეთუ ვყავ ესე, არამედ ოდეს იქნების დღე იგი და ოდეს ლირს მყოფს ღმერთი, ქ'დ რა მიეიდეი სულიერასა მას ისადმი, ვისჯავეხეი ლოცვასა სენიდგისთა გამწრეხდასა და მფლა ყვეთდრადი უბადრუკებასა თავსა ჩემსა, ეთა რად ცირეი ყოელთა კაცთაგან უსაეთოდეს ქნილ ხარ, რომელ თვინერ შენსა არავინ ჩქერ მოძღვარსა მენსა ცოდვისათვის და ეკრეთვე განღწმედელსა სენიდგისათვის. და ეტიროდ უღირსებეთა ჩემთა და პირველთა მის ბენეისა ჩენისა უღირსად თრუნენიათვის მოეიდი პალატად. მესკოდა გონება და მე-ორ-ლირსებედა თავი ეცოდენით ერთა მეტეებასა, და ეწყოდი შინაგანი სიბნელე ჩემი. მოეიწყედი თეისად. მოეიქმი მეფეთნი და მათ მიერ ვთსმანენი, რომელნი ვედდებეულ პრიან ქრისტიანეთათვის, ხოლო ჩემს შორის არაოდეს აღაეზნენ გულთან ჩემთან საღმრთო საქმეი, რამაცა მეცა სრულიდ მორწმენეთა გულისა მდეფლებითა დამეტკბეთ წწრდებელი ჩემი ქრისტე, რომელი მარად მიბძანებს მოეკეთებისათვის ჩემისა სიხარულისა ანაკეთხთასა. გარნა ფსაზეოლობამან მოწყალებამან ქუალად მამხილა და ჭეშიდეც ზიარ მყო მწ'ალსა თვისსა, რომელ გონება მომცა ამით მცირეთა და ადვიდ-ადვიდ აღმობარჩეთა ლოცვათა აღწერად და კადნიერება მრ'ალვეთ მოწყალებასა მისსა თანა შეეთხნეს და გული ჩემი ესეკეთოთა წერილთა სმენით მოეიდრაც და ალეთნ-ესებენ არა-ქმნად ნებისა. არცდა უდრტვინელად ყოფა დღეთა ცხოვრებისა ჩემისათა. ხოლო ვწ მადლი მისი იყავნ ჩემ ზედა, რათამცა არა დავეწ-ცად ლოცვანი ესე განწვალებელნი ყოელთა მსგეფსთა დღეთანი, აწ მხილველთა ამის ნაშრომისა ჩემისათა მაცნობენელ ვარ, რათა არა სხეად ოდმე შეჰირაცხეთ, ანუ ქებისათვის ჩემისა წყმნის, ანუ რიტორეებისათვის ჩემისა სარჩინდ, ანუ თქვენთვის, რომელთათვისცა ღმერთსა მოუკიდა ცნობაჲ გონებათანი, არარა ჭეშმარიტად. გარნა ჩემთვის, რომელსა-ესე დამეშრეს ცოდვისა ძლით საცრონი, ხოლო უკეთუ ჩემებრნი შეხვდეს; რომელთა წერილთა სიმრავლე არა მოგეღოსცთ და ესე საჭმარ იყოს, თქვენ და მეცა ჭმიდათა ლიცვათა შინა თქვენთა მოვიხსენებდეთ. ამათ წერილთა

დღეთა თვით გაცნობებსთა. ესენი განბრძანეს შეიდგეულად განწყალებული და ეს, ვითარცა განებრძოს, ეგრეთ იქნეულებ, ერთის დღეს და ღამეს თვისნი ლოცვანი აღასრულენ ცრემლითა სდაბლებითა და შემუსრილითა, განებს დღე და თუ განებსთ ღამე; განებსთ ზე დგომით და მკრთალს ეგმით, თუ განებსთ მუხლდადრეკით და ცრემლით, ხოლო აწ ლოგვით, საცაროვლ, ცრემლით და სინანულით, ამინ. ცნობელი მეფე საქართველოსა თეიმურაზ ესწერა" (2—10 გვ.).

2. ამ ხელნაწერის შესახებ იხილეთ: თეიმურაზ მეორე, თხზულებანი სრული კრებული, გიორგი ჯაბადიანი წინასიტყვაობით, რედაქციით, ლექსიკონით და შენიშვნებით თბილისი, 1939 წ., გვ. XVII—XVIII.

3. ხელნაწერი წარმოადგენს თეიმურაზ II-ის ავტოგრაფს.

ანდერძი: „ჯ. სრულ იქმნა წელთა ჩუენთა დეკემბრიასა თვესა ჳ. კრისტეს აქეთ ჩნლჳ" (199 გვ.).

მინაწერი: „წელსა ჩჟიდ. იულისის ჳ. ჩამოვიარდა ეს წიგნი თეიმურაზ და ეიყიდე საგარეჯოს მთრა[ე]ულმა ჩოლაყაშვა თადეოზ, რომელიც[!] ეწყობების სარელიგიონისტეველება. ქრისტონი[ქრონე]ს ფჯ" (199 გვ.).

(136) 136

ჰაერსა შინა მროკველი ანუ მრონიე. 1788

30 გვ.; 16,5×10; ქაღალდი, მუყაოს ყდა: მიდგმული, (სათაურები სითბერით); მთარგმნელი: ტერ დავითი (25 გვ.); გადაწერილი: დავით ალექსისძე (29 გვ.); 1788. IX. 30 (29 გვ.); დაწერილია: 30 გვ.

„მოკლედ მოთხრობაჲ ჰაერსა შორის მროკველისაგუნდისა და მეზავრებისა მონკოლეისა ქარწყალსა და რობერთისა.—ახალი და საჩინო პოეზა ჰაერსა შინა მროკუელისა მეზავრობისა კაცთასა, რომელი-იგი პირუელ იპოვა გალილეისა..." 3—27 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერის წინ დართული აქვს: ა. „სიტყუა კრისტეს მიერ ჴანძლიერებულსა მეფესა იოასს ყოველად მოწყალესა ქელწურეს.—ბ. შესაფერებელი კრისტიანეთათის (რომელ ა ახიასი შინა). კრისტეს მიერ ჴკრაჴნისანო მეფეო, მეცოფესა ამას ძლეზსა დიდითა გულხელერეალობითა ზე მოგიძღუნა, ვითარცა ნაყოფსა ადრეულსა ჩემ სიტყუერისა მიწესიჯნს, რომელი ხაო დადგიბეულად ყოველთა მაარისაგან მუშაკად ჩემ მიწესი ზედან. მაშა მიიღე ცნე, ვითარცა წწყალილი კრიგისა სამეფოსა საუნჯისა შორის შენსა, რომელითა ეიეწყებდე, ეცეთ ამბერიდგან იმეშაკებ მოწყლობით ჩემ ზედა (ესე იგი დაბარეი და მოწრეთით ჩოა არა დალახულ ეიქნე განწყალილთაგან და უნაყოფო. და მე ღუნწულ-შენდეგნებულ-ყოფილ დაკშიები ყოველითურთ თანა-ვდებ და განვხადებულ მთხებად წინაშე სამეფოსა სიმალლისა თჭეშმარიტად უმაღლესობისა თჭეშმარიტ ეფრკით ნატერფალი, ტრიად მდაბალი მღუდელი ტერ დავით, ტერ ოქანისი. ტერ დავით, ვენეტიკს, წელსა უფლისა 1785" (1—2 გვ.).

ბ. დართული აქვს რუკა (2 და 3 ფ.ფ. შეად.).

ანდერძი: 1. (მთარგმნელისა) „წიგნაკი, ეს, რომელსა ეწოდების ჰაერსა შინა მროკველ. ანუ მრონიე, დაბეჭდულ იყო პოლიანთა ენასა შეიან (რომელ არს სომხურსა) ქალაქსა შინა ვენეტიკს იგი ვენეციას). რიცხუსა განკორციელებითგან სიტყუსა ღ'ისა 1784. ხოლო აწ გარდმოითარგმნა სომხერისა ენისაგან ქართველსა ენასა ზედან ტერ დავითისაგან წელსა 1788, თთუესა აგუსტოსა, რიცხუსა 8, ქ'ქრონნე[ქრონე]სა ფოჯ", 28 გვ.

2. (გადაწერისა): „აღესწერე ესე ალექსიძემან დავით, ჴმობასა შინა ჩემსა, ხოლო უფროს მწუხარებასა შინა მყოფმან, რომელ ცოდვისა ჩემისა ძლითა საჭმეთაგან დაეიასჯე. საყვარელი და სასურველი ძმისწული ჩემი, ლიპარი და პატიოსანი, განძრახულები მღუდელი და დეკანოზი მიხაელ ანისხატის ეკლესიისა, და უფროს ძმისა უსაყურველესი, სატკივრით გამბაზორა, რომელი ეიხილე ჴმეთით თჳალითა ჩემთა დაბნელებულითაგან. ვაი, სოფლისა საცთურსა, მისგან დაბარებისა და ტატი-

რებისა მომლოდნემ, მისი სიკვდილი მოყვანახე, როშელი დავშთი ყოველითურთ უნუგეშო და კმისწი განწირულებასა შინა მწუხელი. ვიყავ ლხენიათა სასიკეთენითა გულ-განწონილი და თვალურემორეული სანთა ვსულე, ვდგა გულთა მიღამებდა და ესე გარდავეწყე. საკვარელი ჩემი ძმისწული და უფროსი ძმა, ანჩისხატის დეკანოზი მიხაილ მიიცვალა — ანჩისხატის ჯ"ის დეკანოზის ძე — თოდესმა = სკვდომბერსა ი", ცისკრის ჟამს, რომ ის დღე ცხოვნებტი სკვდომბრის სამშაბათი თენდებოდა, ქ[ორონი]კ[ონ]ს უოც. წელსა ჩჟნ. გარდაწერეს ესე წიგნაკი თთუესა სკვდომბერსა ლ, წელსა 1788, ქ[ორონი]კ[ონ]ს უოც. ტერ დავითისაგან ნათარგმნიან გარდავწერე. მეტად სიმარტივად და გაუწყობლად ფიო ნათარგმნი. მე რომელიმე გავასწორე, ხშირ და სასული შეწყობით ვათანმიმე. სრულად კიდრ დაშვერ, მწუხარებისაგან თავი ყელთ არა მჭონდა. სასურველნო მეგობარნო მკითხველნო, ყველანი ნუ მოიმწერთ. ყოველად მდაბალი ალექსის ძე დავით" დავით(შვილად). გვ. 28—29.

(137) 137

ოთნა ხელაშვილი, „ქრისტეს მოყუარის მშვედრობის განსამწყობელი წიგნი". XIX

XIV გვ.+163 გვ.: 19.5×15.5; ქაღალდი: მეყვის ტყავგადაკრული ტყიფრული ლამაზი ყდა: მაგრული; იყვეე როგორც შენიშვნები და სქოლიები, 154 და 163 ყვერდებიც დაწერილია თეიმიან ანტონის მიერ; გადამწერი: სვიმონ ტაბიძე (შდრ. ხელნაწერები № Q 791; [XIX ს.]; დაუწერელია: გვ. გვ. IV, X, XII, XIII.

[ოთნა ხელაშვილი, ქრისტეს მოყუარის მშვედრობის განსამწყობელი წიგნი].—„რომელი დამკვდრებულ არს მეშვევნითა მაღლისანთა სათუარულსა ღ"თისა ზეკათასა, განისუფნოს (ფსალმუნ. 90]..." 13—85 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. ოთნა ხელაშვილის წოვნების სია. სიაში 31 სახელწოდების წიგნია. მათი სახელწოდება იხილეთ S 333 ხელნაწერის აღწერილობაში (1—31 ნომრები).

ბ. „თქმული მეფის ძის ოთანესაგან.—წინასიტყვაობა—იერიის ნორჩსა ვახსა კეთილსა..." V გვ.

გ. „თქმული მეფის ძის ოთანესაგანვე.—დღეს ალმოცემდა ძირთაგან კელაანთა..." V—VI გვ.

დ. „მეფის ძის ოთანესაგან თქმული.—იმღიდულმოყმეფედ ანგელოს წესიაებრ..." VII გვ.

ე. „მეფის იოაკლის ძის მირიანისაგან. ხამბიკოსი ლოცეამან ანნა.—იყავნ ხსენება დღეს წინასწარმეტყველის..." (ლექსის ბოლოს მიწერილია. „წელსა 1817, თთუესა კ-სა სკვდომბერს", VII გვ.).

ვ. „თქმული პეტრე ლარაქესაგან.—აღსრული მაღალს კათედრასა სამღედელოსა..." VIII გვ.

ზ. «სოლომონ რაზმაძე». მისს პატრონად ღირსება მღედელ-მონაზონს მამა იოანეს.—

მაღლისა ძეო, სიბრძნისა მხეო...»

(ლექსის ბოლოს მიწერილია: „სოლომონ რაზმაძე. წელსა 1830 სა", VIII—IX გვ.

თ. [მეფის ძის თეიმურაზისაგან იოანეს შესმა].— ინტარაბის განბრძნობილი გონებით..." IX გვ.

ი. [ლექსი].—„იღვწი ოდეს ისო ნაცე საჯერველით..." XIV გვ. (ხელნაწერში მოთავსებული ლექსების სრული ტექსტი იხ. ანქე № 254 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 8).

ა. წერილი იოანე ხელაშვილისა იოანე სვიმონის ძე ჯანდიერისადმი 1834 წ. 17 მაისის თარიღით.—„ბრწყინვალეო თავადო იოანე, ძეო სვიმონისაო, სჯულით ჯანდიერ, მოფარდულ ველისციხ დაბით." 1—12 გვ.

10. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

შინაწერები: 1. „საქართუელოს მეფის გიორგი XIII-ის ძის იოანე ბატონიშვილის წაკვანი. მღ. პ. კარბელაშვილი", საც. ფურ. ₹.

2. „საეთრება პოლიეკტოს ჯვრისორის ძისა კარბელოვისა. ჩაჰგ წულა, მარტის ზ დღესა, კვირას. ჭ. ტფილისი" (ზემო საც. უ. ₹.).

(138) 138

შემსგავსებანი. XVIII—XIX

260 გვ.; 21×16.5; ქაღალდი; ფუყოს ყდა; მბეჭდური, სათაურები ასომთავრულად, სინგურით; [XVIII—XIX ს.]. მთარგმნელი და დამწერი ეგნატე [იოსელიანი] (239 გვ.); დაუწერელია: გვ. გვ. 243—246; 254—260.

[შემსგავსებანი]. „წიგნი პირველი. ცათათჳს და ნივთათჳს, მრავალთა სრულებითჳს და უალრესობათჳს უწმინდესისა ქალწულისათა იჳლეყოფებიან, რომელნიცა პირად-პირადისა შემსგავსებითა: მზისა, მთოვარისა, ვარსკულავთა, ნათლისა, განთიადისა, ღრუბლისა, ზღჳსა და ქუჱყანისათა, მერეცა უკუე თჳთებითა სინის მთისათა გონიერებრივ იჴუნებს. თავი ა.—მარიამ დედა უფლისა შე-სამე-მსგავსებულ არს მზისა პირველ სადმე, რამეთუ მზესა აჭუნ უკუე ვიდრემე პატიოსნებაჲ განკრთოლვასა შინა მით, რამეთუ გამოკრთის სიმაღლით გამო და მრავლითა შარავანდედებითა..." 1—253 გვ.

შენაშენი: შეიცავს 32 თავს.

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე მწერალი ამისი ონისიმე მღვდელის ძე, მთავარდიაკონი ცოდვილი ეგნატი და აცხოენე. რომელმანაც სთარგმნა სომხურითგან ქართულსა ენასა ზედა", 238—239 გვ.

(139) 139

კრებული. XVIII—XIX

718 გვ.; 21.5×16; ქაღალდი; ფუყოს ყდა; მბეჭდური (შესრულებულია სხვადასხვა ხელით); [XVIII—XIX-ს.]; დაუწერელია: გვ. გვ. 362, 376, 426.

1. «ფსალმუნთა თარგმანებაჲ». „წმიდისა მამისა ჩუენისა ეასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარიელ კაბადოკელისა თარგმანებაჲ პირველისა ფსალმუნისა, მამაო გეაკურთხენ.—ყოველივე წერილი სულისა მიერ წმიდისა თქმულ არს და სარგებელ არს სულისა და ამისთჳს დაწერილ არს სულისა მიერ წმიდისა..." 1—177 გვ.

2. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ბასილი დიდისა კესარიელისა ზობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესსა. გეაკურთხენ მამაო.—ქრისტეს ზოპა თჳსი იგი და პირველი, და დაუსაბამოსა. მის მამისა ღუთაებისა დუმილით პატივ-იცემებოდენ და უფროსლა გონებათა ჩუენთა ესწავებოდენ..." —178—187 გვ.

3. „თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა სოფრონ იერუსალემელ პატრიარხისა ნათლისღებისათჳს მაცხოვრისა და ზედა აღდგომისათჳს სარკინოზთასა. მამაო გეაკურთხენ.—კუალად ნათელი გამოჩნდების და კუალად მე განვნათლდები, კუალად ქუეყანა განბრწყინდების, კუალად მეცა განვბრწყინდები..." 187—202 გვ.

4. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა გრიგორი ნოსელისა ქალწულებისათვის და სამღთოსა მოქალაქობისა, მამაო გვაკურთხენ —პირი სიტყვისა ამის ჩვენისა ჰი, საყვარელნო, ესე არს რა სურვილი სათნოს ცხოვრებისა შთაუგდოთ გულსა მკითხველთასა..." 202—205 გვ.

5. „გამოჩინებისათვის მელქისედეკისა, ჰშვა ასული სალი, და სალმან შვა მელქი, და მელქი იყო წარმართ..." 205—207 გვ.

6. „თჳსა ნოემბერსა იზ. ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა მამისა ჩვენისა და ყოველად ქებულისა გრიგორი საკვირველთ-მოქმედისა, აღწერილი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა გრიგორი ნოსელისა, ხოლო ნოსელს ხსენება 10 იანვარს..." 207—260 გვ.

7. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა გრიგორი ღვთისმეტყუელისა ნათლისღებისთჳს, რამეთუ იკითხვის, ხოლო ხვალისა დღე განცხადებისა, მამაო, გვაკურთხენ.—გუშინ ბრწყინვალესა მას ნათლისღებისა დღესა აღვასრულეთ კრება..." 261—288 გვ.

8. „თავი მეხუთე წიგნისა მის, რომელსა ეწოდების დიოლოღონი, რომელ არს თხრობა სულიერი, გვაკურთხენ მამაო.—დასაბამად ჰქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქუეყანა, ვითა წმიდა წერილი იტყჳს..." 289—361 გვ.

9. „თქმული წმიდისა მამისა, ჩვენის იოვან ოქროპირისა სიტყუა სიკეთდილისა და სასჯელისათჳს ჴორ(ც)სა და სულისა, გვაკურთხენ მეფენო.—ვაჲ ჩუენდა შენ მიერ, ჲი სიკუ(დი)ლო. თანამდები ხარ..." 363—375 გვ.

10. „ცხოვრებანი და ქადაგებანი წმიდისა და ყოვლადქებულისა მოციქულისა და მახარებელისა იოანე ღ~ის მეტყუელისა, აღწერილი ჰრომხრეს მიერ მოწაფისა მისისა ერთისა ჴდთაგანისა და ძმისწულისა წმიდისა სტეფანეს პირველმოწამისა, თარგმნილი წმიდისა მამისა და განმანათლებელისა ჩუენისა ანტიოქიისა ეფთიმი მთაწმიდელისა, გვაკურთხენ მამაო.—ესე კაცი ღმერთშემოსილი, უზესთაჳსი ანგელოსთაცა, შეყუარებული ყოველთა მეუფისა..." 377—425 გვ.

11. „ცხოვრება და ნეტარება წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა და... ისი ყოველისა სოფლისა იოანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ ეპისკოპოსისა, გვაკურთხენ უფალო.—ყოველთა მთხრობელთა ძველისა სჯულისათა სიტყუა, რომელი-იგი იყო უწინარეს მათსა..." 427—534 გვ.

12. „თჳესა მაისსა ე. წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა ირინასი.—პირველ წარსრულთა მათ ჟამთა იყო ვინმე მეფე სახელით ლიკინიოჳ, და ესვა მას ასული მხოლოდ-შობილი და სახელი მისი პელინოპე..." 535—570 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „იოვანე წმიდაო ქალწულმოწამეო ირინე, მოიხ მეკმენ მე ცოდველსა", 570 გვ.

13. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა ნისიმესი, რომელი იქმნა პირველ სულელ და უკანასკნელ იქმნა მოურ(ნ)ე მძოვართა, ესე იყო ასული მეფისა მეგიპტელისა, გუაკურთხენ მამაო.—იყო ეგუიპტეს ქალი სახელით ნისიმე და იყო ჴელსა ქუშე მისსა ათხუტმეტი (!) ქალაქი ყოველთურთ დაბით..." 571—591 გვ.

14. „ცხოვრებანი და მოქალაქობანი ევფემიანესი და ძისა მისისა აღქსი, კაცისა ღ~ისა, გვაკურთხენ მამაო.—იყო ვინმე რომს ქალაქსა კაცი

მორწყვნე და მართალი და მდიდარი ფრიად და სახელი მისი ეფუმიანე...“ 591—598 გვ.

15. „არჩილ და ლუარსაბის... [წამება(!)].—
შენ გუშინის არჩილ, გკრეგნი ყუავილედი.
შენ, ვარდსა ველის, შროშანსა ღელეთასა...“ 599 გვ.

შენიშვნა: ამ ლექსში 4-სტროფია. პირველი ორი სტროფი ამოღებულია ანტონი I წყობილსიტყვაობიდან (შდრ. ანტონი I, ყოფილსიტყვაობა, 1853 წ., სტროფი. 558—559, 613—615).

16. „[წამება ქეთევან დედოფლისა.
[.....] განსვენილი
მზის ქუშე მნათი, მეორე მზე ქართველთა,
ყოველთ მაარსის დედისა თუისებითა,
ცხებულთაგანი ცხებულთა დედოფალი
მწყემსთა სიათა გკრთგნად საჯთ იჭაელებს...“ 600 გვ.

17. „თავი ა. ეპიტაფია დათა ჩემთა მეფის ასულთა ანასტასია და მარიამისად ანტონისა.—

ჯ. რაბამ არს ამისთჳს თქმულნი ჩემნი,
ვითარმედ ჴელი შეხებული კალმისად...“ 601—604 გვ.

შენიშვნა: ეს ლექსი იხ. ანტონი I. წყობილსიტყვაობაში გვ. 301—303, სტროფ. 838—850.

18. „თთჳსა ოკდომბერსა 17, შობასა უნეტარესისა და უწმიდესისა პატრიარხისა მეფის ძის ა[ნტონ]ისასა, ქნდილი ტრიფილესგან მცირის დიაკონ-მონაზონისა.—

ელვარე იყო წარსული დღესასწაული,
ნათელ ცისკრისა აწინდელიცა კრება...“ 604—606 გვ.

19. „თთჳსა ოკდომბერსა 3, შობასა მისის სიმაღლისა უკეთოლმსახურესისა მეფისა ი[რაკლი] მეორისა, ქნდილი ტრიფილესგან მცირისა დიაკონ-მონაზონისა...“ 607—608 გვ.

20. „ნიკიფორესი და სარიკიოსი. თვესა ფებერვალსა თ, წამება წმიდისა და ძლევაშემოსილისა ნიკიფორესი ქალაქსა შინა ანტიოქიის, რომელსა ეწოდების თეოპოლი, რომელ არს ქალაქი ღვთისა, გვაკურთხენ მამაო.—იყო ვინმე ხუცესი ქალაქსა ანტიოქიასა სახელით სარიკიოს...“ 609—614 გვ.

21. „თვესა ფებერვალსა იბ. ცხოვრება ევგენიოსისი და ასულისა მისისა მარიამისი, რომელმან გარდაიცვალა სახელი მარიანედ, გვაკურთხენ მამაო.—იყო ვინმე კაცი ერთი ბითუნიის, რომელი ცხოვრებდა, სახელი მისი ევგენიოს. ამას ესვა ცოლი და შვა მან ასული ერთი და უწოდა სახელი მისი მარიამი...“ 614—617 გვ.

22. „თვესა ფებერვალსა იე. ცხოვრება და სიმხნე წმიდისა დედისა ეფროსინეს და მოქალაქობა მამისა მისისა პაფნუტიისი, გვაკურთხენ მამაო.—იყო ვინმე ალექსანდრიას კაცი აზნაური და სახელი მისი პაფნუტიოს...“ 618—625 გვ.

23. „თვესა მარტსა ვ. წამება წმინდისა კონონისი და ძისა მისისა, გაკურთხენ მამაო.—კელმწიფებასა და მეფობასა ავრალიან ბროტისასა წარმოიელინა დომენტიანოს კომსი...“ 625—627 გვ.

24. „თვესა აპრილსა კე. წამება წმიდისა მარკოზ მახარებელისა ალექსანდრიას შინა.—წელსა ოცდამეათხუთმეტესა შემდგომად ვნებისა მაცხოვრისა ჩვენისა და წყნელისა იესო ქრისტესა ღუთისა ჩვენისა...“ 627—630 გვ.

25. „მაისის ლ დღესა. ღირსისა მამისა ჩვენისა ისაკისი, ესე იყო წელსა ხუთიასას რვას სამეოცდათოთხმეტესა, ქამთა უალენტიანესსა და თეოდოსის ზე მეფისა დიდისა. ამასვე დღესა სიტყუა დედაკაცისათვის, რომელი ჰპოვა მამამან მაკარი ჭალაკსა შინა ზღუასა ძისა თანა თჳსისა.—ნეტარი მამა ჩუენი მაკარი მონაზონი მოგჳთხრობდა...“ 631—635 გვ.

26. „თვესა აგვისტოს ვ დღესა. ფერისცულად უფლისა ღისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი და აღდგომისა მისისა...“ 636—639 გვ.

27. „აგუსტოს იდ დღესა. წინადღესასწაულება წმიდისა ღის მშობელისა მიძინებისა და წმიდისა წინასწარმეტყუელისა მიქაისი, მიქაი წინასწარმეტყუელი იყო ტომისაგან ეფრემისა, ძისა იოსებისი, და ესე იყო ერთი ათექუსმეტთა წინასწარმეტყუელთაგან. ამან წინა უსწრო ქრისტეს შობასა...“ 640—649 გვ.

28. „თვესა აგუსტოსა იე დღესა. დაძინებაი ყოველად წმიდისა ღის მშობელისა და მარიამის ქალწულისა მარიამისა...“ 650—670 გვ.

29. „ოქმული წა წინასწარმეტყველისა იერემიასი მეძავთათჳს — ისმინეთ მეძავნო, რომეთუ დაგიტევებიეს მცნებანი ღისანი...“ 671—680.

შენიშვნა: აქ შესულია მისივე „თქმული გაბრიასთჳს“.

30. „სწაელა წმიდისა ბასილისი, რომელნი განელენ ამის სოფლისაგან წესსა მონაზონებისასა...“ 680—682 გვ.

31. „სიტყუა იოანე ოქროპირისა ამპარტავანებისათჳს.—ვითა ნერგსა განუწუნებელესა კუროს-თავთაგან არა ძალუძს აღორძინება...“ 682—684 გვ.

32. „სიტყუა ღირსისა მამისა ჩუენისა პალადისა მოღუაწებისათჳს.—პრქუა ღირსმან მამან პალადი მისდა მიმართ მისრულთა ძმათა, ვითარმედ: შეილნო, ჟამი წმიდისა მარხჳსა კეთილითა მოთმინებითა ვიმარხნეთ...“ 684—691 გვ.

33. „სიტყუა ეფრემ ასურისა მდიდართა მიმართ.—ისმინეთ, მდიდარნო, და ყურად იხუენით, სახლთა მპყრობელნო...“ 691—692 გვ.

34. „სწაელა იოანე ოქროპირისა, ვითარმედ, რომელი უყუარს უფალსა, ჰხტანჯვესცა.—უკეთუ ხედვიდე ვისმე უსამართლოსა და ძრახის-მოქმედსა კაცსა...“ 692—695 გვ.

35. „სიტყუა მონაზონებისაგანი სამეძავთათჳს.—მოგჳითხრობდა ჩუენ მამა იოანე განშორებულთაგანი, რამეთუ მესმა მოთხრობილი მამისა სტეფანესა...“ 695-698 გვ.

36. „სიტყუა დანიელ მონაზონისათჳს, რომელი შეისმინებოდა მეძავობითა...—მოგჳითხრობდა ჩუენ მოხუცებული ამბა დანიელ მეგჳპტელისათჳს მეტყუელი...“ 700—703 გვ.

37. „სწავლა წინადღესასწაულისათჳს ხარებისა ყოველად წმიდისა ღ~ისმშობელისა.—კურთხეულ არს ღმერთი უფალი, მამა ყოვლისა მპყრობელი...“ 703—705 გვ.

38. „დღესასწაულთათჳს ხარებისა, რომელ ახარა გაბრიელ ღ~ის მშობელსა.—ხოლო ეყოფეთ უკუე მოხსენებასა ხარებისასა ყოველად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღ~ის მშობელისასა...“ 705—711 გვ.

39. „სიტყუა წმიდისა ათანასი არქიეპისკოპოსისა მელქისედეკისათჳს.—მეფესა მელქისედეკს, ვითა ვსთქუ, ესუენორნი ძენი...“ 711—717 გვ.

(140) 140

კრებული. XIX

II ფ.; 198 გვ.; 21×17; ქაღალდი; ხის ტყავდაკრული ტყიფურული ყდა; ხელნაწერი, სათაურები სინაურით; [XIX ს.]; დაუწერელია: I—II ფ.; 47—48, 183—192, 194—198 გვ.

1. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა დავით გარესჯელისა, მ. გ.—სასწაულებელსა მართლისასა მოშურნეთა და მოქალაქობასა წინადადებისა აღწერელთა გონებისა სადამე თჳალთა განწმედილად ჯერ-იყო ქონებად...“ 1—46 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი მიჰყვება საბინინის მიერ გამოცემულ ტექსტს (იხ. საქართველოს სამოთხე, გვ. 266—286).

2. „თთუსსა იანვარსა ბ. ცხოვრება და მოქალაქობა და სასწაულნი წმიდისა და ღმერთშემოსილისა სილიბისტროს ორმთა პაპისა, მ. გ.—ევსებიოს პამფილიელმან საეკლესიონნი წიგნნი აღწერნა მრავალნი და ძუელთაგან თხრობათა შემოკრებნა კეთილად...“ 49—128 გვ.

3. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ნიკოლაოზ მირონ-ლტკიისა ეპისკოპოზისა.—უადვილეს არს ცუართა ცისათა, ანუ ქვეშათა ზღჳსა კიდისათა აღრიცხვად, ვიდრეცა სასწაულთა და საკჳრველებათა ნეტარისა მის მამისათა...“ 129—186 გვ.

მინაწერებია: „იაბბაკ.—თეატრსა შინა წმიდათასა მარადის ასფოდეულობს შეუბანი სულიერნი...“ 187 გვ.
მინაწერია: 193 გვ.

(141) 141

სამგზავრო გეოგრაფია. XIX

140 გვ.; 21,7×16,7; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; ხელდრული; ჰვირნიშანი 1800 წ.
დაუწერელია: 13, 14, 138, 139, 140 გვ.

[სამგზავრო გეოგრაფია]. „ნაწილი ა. თჳს საკჳლმწიფოთა საკოროლოთა და რესპუბლიკათა ევროპიისათა. I. თჳს გერმანიისა.—გერმანიასა აქუს 200 მილი სიგრძე, 100 მილი სიგანე, ხოლო სიმგრგუელ 680 ჰაერი არს მუნ კეთილი და მრთელი...“ 15—137 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის შესავალი: „სამჯაროო გუაჯრაუია, ესე იგი სამგზავროდ საკმარი ეუშყნის აღწერა თჳს ეუშქნიერისა სფერაისა, გინა ბურთისა.—მსოფლიო სფერა ანუ ბურთი შეიცავს თავსა ზედა თჳსსა 7200 მილსა...“ 3—12 გვ.

2. გეოგრაფიის ეს ტექსტი 1794 წელს თარგმნა რუსულიდან დ ვ ი თ ბ ა ტ ო ნ შ ვ ი ლ მა (შდრ. H კოლექციის ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. III, № 1003).

მინაწერი: 2 გვ. მოთავსებულია მილის გამზომრება.

(142) 142

კრებული. 1823

120 გვ.; 16×10.5; ქაღალდი (5—6 გვ. ამოვარდნილია); მუყაოს ყდა; მწვდრული, სათაურები სანგურით; გადაწერილ დიდიტრი ოქროძე (119 გვ.); 1823. VI 18 (119 გვ.); დაუწერელია გვ.გვ. 6, 33—40.

1. „განჰსჯანი არისტოტელისანი საიოწებათა და ბიწთათჳს,—ეუწმაოტებასა ეკუთუნის, რათმცა ვეტებდეთ ყოველსა პატოსნებასა და ძაგებულ ვჰყოფდეთ ყოველსა უშუჯრებასა შორის პატიოსანთა ნივთთა...“ 7—34 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „განჰსჯანი არისტოტელისანი კეთილისათჳს და ბოროტისა, თარგმნილი ლათინთა ენისაგან რუსულსა ზედა ენასა წ. ა. წელსა 1787, სანკტ-პეტერბურგსა შინა. ხოლო ქართულსა ენასა ზედა გარდმოთარგმნილ იქმნა მეთოსამეტე მეფის გიორგის ძის თეიმურაზისაგან წელსა განკურიელებიდგან სიტყჳსა ღ'ისა 1818, დეკემბრის 18, ხოლო ქართულსა რიცხჳსა მეათორმეტის ქორონიკონისასა ჟჱ. დაიბეჭდა სამაისითავე მისის უკანასკნელებულობისასა სამეფოსა ქალაქსა შინა სანკტ-პეტერბურგს, სტამბასა შინა იოსებ იოანესოვისასა“ (1—2 გვ.).

ა. „წინასიტყუაობა აკრისტიხურით მისდამი, ვისთჳსცა ვიღუაწე.—
ისოლების სიბრძნით ყუავილნი სათნოებანი,
ორ ურთ ჰყოფს სულსა ზედის და საჭმის თნებით,
ნათლად ურჩილად ჯნით ღ'ისა მჯულთა მცნებითა,
ალიყუანს ზენად, განაბრწყინვებს გონებით,
იგი იცავს მჯულეს ბენებით განმტკიცებით...“ (გვ. 3—5).

კიდურწერილობაში იკითხება: „ითანე იეროზოლიმის ბძენი მეფის ძე თეიმურაზ“.

ანდერძი: „სრულ იქმნა ძალითა ღ'ისათა, შრომითა და ზედაშეზედულობითა სოლომონ რაზმაძე გიეს ძისათა. თანაწყრო გარემოყმეწერე მღუდელმან დ ი მ ი ტ რ ი ო ქ რ ო ძ ე მ ან იელისის 15 დღეს, 1823 წელსა, გორის ქალაქსა შინა“ (34 გვ.).

2. „პ ა ე ქ რ ო ბ ა გინა ბაასი, უფლისა თეოფილაქტე ეპისარხოსისა და არხიერის ფილარეტისა რაოდენთამე შენიშნებათა ზედა უფლისა ა ნ ს ი ლ ი ო ნ ი ს ა ა ღ ნ ა ქ უ ს ს ა შინათა. I. სიტყუანი აქაონისნი (პირველსა განჰსჯისა მესამესა პუნქტსა შინა).—ყოველადობა წარმოდგენათა და ანუ, უმჯობეს თქმად, ყოველნი მყოფნი და არსნი გარეგან ჩემსა პოებულნი და ჩემზედა არადამოკიდებულნი, ერთითა უკუე სიტყჳთა სოფელი...“ 41—114 გვ.

ანდერძი: „სრულ იქმნა 1823. VI. 18. თანაწყრო გარდმოწერილ იქმნა მღუდელს დ ი მ ი ტ რ ი ო ქ რ ო ძ ე ს ა გ ა ნ“, 19 გვ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

(143) 143

სჯულის კანონი. XI

204 ფ.: 19×15; ეტრატი ნაკლული (აკლია თავში, ბოლოს და შიგნით); აკრავს ტყავის ტვიფრული ყდა (ტყავი გადაკრული ყოფილა ხუნ. რომლის ნაწილი ამგამად მთლიად ზემო ყდაზეა შერჩენილი); ნუსხური; სათაურები და აბზაცის დასწყისები ასომთავრულად, სინგურით; მთარგმნელი ეფთვმე (94 r; გადაწერი ბასილი (176 v); მომგებელი: ზაქარია ვალაშკერტელი (94 r); ხელნაწერს გააჩნია თავსამაგალები 94 v, 149 r, 173 r.

1. «მცირე რჩულის კანონი შეექუსისა კრებისა» „...ცხო იყავე პატივისა მისგან, უკეთუ მონაზონი ანუ ერის კაცი იყოს, წყეულსა ქუეშე იყავნ..“ 1r—94r.

> **აწდერძი:** 1. მთარგმნელისა—„რომელნიცა ამას რჩულის კანონსა იკითხვიდეთ, ლოცესა მომიხსენით გლახაკი ეფთვმე, რომელმან ეთარგმნე ესე ბერძულისაგან ქართულად, ამენ იყავნ“, 94 r.
>
> 2. გადამწერისა: „უფალო იესუ ქრისტე, მფლობელო ყოველთაჲ არსთა და სუეტებათაო, ადიდე შენითა წარეგებელითა დიდებითა ბერსა სასუფეველსა წმიდაჲ მამად-მთავარი ზაქარია ვალაშკერტელი“, 94 r.

2. „კანონნი შეცოდებულთანი, აღწერილნი ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანეს მიერ კოსტანტინეპოლელ მთავარებისკოპოსისა, რომელსა მ მარხველ ეწოდებოდა.—უწყებულ იყავნ, ვითარმედ ესე ნეტარი იოვანე მმარხველი ყუანაჲსკენ იყო უფროს ყოველთა მათ, რომელთა რჩულს კანონისა წესნი აღწერნეს...“ 94 v—117 v.

> **შენიშვნა:** 1. ეს შრომა გამოკუნძულებულია, იხ. Н. А. Заозерский и А. С. Хаханов. Номоканон Иоанна Постника. Москва 1902, стр. 2—92.
>
> 2. ხელნაწერს ამ ნაწილში შუა აკლდება ასლა, რახედაც მოეთითებს თ. ეორდანიას მინაწერი: „აჴ ბეერი ასლა, სახელდობრ 4×8=32 უფრ. ანუ 64 გვერდი“, 114 v.

3. „ეფთვმის განმარტებაჲ.—რაჲ არს შეტირებაჲ და მსჯენელთა თანადაუსებაჲ და ქუე-დავრდომით ეევრებაჲ და მორწმენეთა თანა-დგომაჲ და ღრის-ყოფაჲ სიწმიდისაჲ. შეტირებაჲ ესე არს: ოდეს შეცოდებული იგი დგეს გარეშე კართა ეკლესიისა და შემაცლთა ეკლესიად მორწმენეთა შეუერდებოდის ლოცვად და ეევრებოდის მისთჳს...“ 117v—118v .

> **შენიშვნა:** ტექსტის ბოლოს სინჯურით მიწერილია: „დიდებაჲ შენდა, ქრისტე მეუფეო დიდებისაო, დაწერეს რჩულის კანონი ყოველთა განგებითა. იესუ ქრისტე, ადიდე ზაქარია მამად-მთავარი“, 118 v.

4. „ძეგლის წერაჲ სარწმუნოებისაჲ, რომელი აღწერეს წმიდათა მამათა კოსტანტინეპოლეს შეკრებულთა წმიდათა ხატთა თაყუანისცემისათჳს, რომელ-ესე წარაკითხვის სოფიაწმიდას პირველსა კვირიაკესა წმიდათა მარხვეთასა.—წინასწარმეტყუელთა ქადაგებულისაგან დამტკიცებულნი და წმიდისა სახარებისა ბრძანებათა დამორჩილებულნი ვდღესასწაულობთ დღესა ამას სატფურებისა და განახლებისა სარწმუნოებისა ჩუენისანი... 118v —133 v.

> **აწდერძი** მთარგმნელისა: „ლოცვა ყავთ გლახაკისა ეფთვმესთჳს, წერა ღ'თისანო, რომელმან ესე ეთარგმნე ბერძულისაგან ქართულად, ამენ იყავნ“, 133 v.

5. „თქმული წმიდისა ბასილისი კესარიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ მარტჳლისა მწუხრი.—ვითარცა ცხრაჲ ვამ იყოს, დღე კჳრაკე წმიდისა მარტჳლისაჲ, დაჰრეკონ ჟამსა და შევიდენ და იწყონ მწუხრისა ლოცვასა...“ 133 v—143 r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ასომთავრულად, სინჯურით მიწერილია: „იესუ ქრისტე, ადიდე ხატჳრია მამად-მთავარი შენწიროთა დიდებითა“, 148 r.

6. „რაცხჳ დასაბამითგანთა წელთა ბერძენულბრ, რომელი გამოგჳთარგმნა წმიდამან მამამან ეფთჳმე.—ადამისითგან ვიდრე ქრისტეს ნოსლვაღმდე...“ 148v.

შენიშვნა: ბოლონაკლულია.

7. „წესი და განგებაჲ სატფურებისაჲ, რომელ არს ჳრთხევაჲ წმიდისა ცკლესიისაჲ, რომელი თარგმნა იოანე ენისაგან ნეტარმან ეფთჳმე.—პირველ დღისა ერთისა სატფურებისა მოვიდეს ქადაგი მღდელთმოძღურისაჲ ანუ სხუაჲ მღდელთაგანი, რომელიცა მიაელანოს, და მიიყვანნეს მარმარილოჲსა მოქმედნი, და ტრაპეზი ოგი საკურთხეველისაჲ დაამყაროს..“ 149r—163 v.

ანდერძი: „დიდებაჲ ღმრთისა, დაცხრილეა კურთხევაჲ წმიდისა ცკლესიისაჲ, ლოცვა ყოვთა მამისა ეფთჳმესთჳს, რომელმან ესე ბერძულისაგან გჳთარგმნა ქართულად. იესუ ქრისტე, ადიდე ხატჳრია მამად-მთავარი ორთავე შინა ცხორებათა“, 163 v.

8. „კურთხევაჲ წიგნის მკითხველისა და ფსალტისა, რაჟამს ეპისკოპოსი ჟამისწირვად დადგეს შემოსილი].—მოიყვანონ მღდელთა წიგნის მკითხველად კურთხევად იგი და სიმრავლე თმათა თჳისა მისისათჳს აღკეცონ და ფილონი გარდააცუან...“ 164 r—166r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ასომთავრულად სინჯურით მიწერილია: „ქრისტე, ადიდე ხატჳრია მამად-მთავარი ზეცისა სასუფეველსა“, 166 r.

9. „კურთხევაჲ მთავარდიაკონისაჲ ესრეთ არს.—შემდგომად აღსრულებისა საიდუმლოთაჲსა და განლებისა კართაჲსა ვიდრე ახლა ეთქუას დიაკონსა...“ 166v—169v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ასომთავრულად, სინჯურით მიწერილია: „ესოი ქრისტე, ადიდე ხატჳრია მამად-მთავარი ჲჳ და სუეტნესა, ა˜ნ“, 169 v.

10. „კურთხევაჲ ხუცისაჲ.—დადგეს ეპისკოპოსი ჟამისწირვად წესაებრ და ოდეს სიწმიდე შემოიყვანონ და სიწმიდისა გალობაჲ აღასრულონ...“ 170r—173r.

11. „კურთხევაჲ ეპისკოპოსისაჲ ესრეთ წეს არს.—შევიდეს პატრიარქი ჟამისწირვად და ვითა თქუან ფსალტათა „წმიდაო ღ˜ო“ საფსალმონეთა ზედა და აღასრულონ გალობაჲ იგი...“ 173r—176v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „დიდებაჲ შენდა, იესუ ქრისტე, სრულებაო ყოველსა კეთილთაო, რომელი მიანიჭებ საწადელსა მოშიშთა სახელისა შენისათჳს, ა˜ნ. ლოცვაჲ ყოვთა ცოდველისა ბასილიჲსჲ“, 176 v. (ეფიქრობთ, აქ მოხსენებული ბასილი გადაწერია).

12. „განგებაჲ მათ ზედა, რომელთა მიაქუნდეს დიდი სჯემაჲ[1].—წინა დღით მწუხრსა სამონაზონოჲ ჩასაცემელი ყოველი და სჯემაჲ და დუჭარდი აღსაელსა საკურთხეველისასა დადვას მღდელმან...“ 176v—204v.

წყდება: „და იწყონ შემოსად საკურთხეველისა, ძმანი ამას იტყოდიან... შეიმოსეთ...“ 204 v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი გამოცემისათვის აწერილი და გამოყენებული აქვს ჭიაბერიძის და ხახანაშვილს (იხ. Номоканон Иоанна Постника. Москва, 1902 г. 94 стр.) ხელნაწერს დაწერის თარიღი არ მოეპოება. ხემოხსენებულ გამოცემაში კი იგი 1031 წელს გადაწერილად არის მიხსენებული. აწერილი აქვს აგრეთვე პროფ. ილ. აბულაძეს—ქართული წერის ნიმუშები, თბილისი, 1949 წ. გვ. 308.

(144) 144

მცირე სჯულის კანონი. XVII—XVIII

342 გვ.: 14×10; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტყიერული ყდა; ზნედრული, სათაურები სინგურით; გადაწერა: გიორგი (319 გვ.); [XVII—XVIII]; დაუწერელია: 320-33. 2, 3. 320.

1. „ჩრ̃ულის კანონი, ახლად თარგმნილი წმიდისა მამისა ჩ̃ნისა ეფთჳმისი. წესი და განგებაჲ და რ̃ულის კანონი მეცხესისა კრებისაჲ ასსაეოცდარვათა წმიდათა მამათა, რომელნი შეკრბეს კოსტანტინეპოლეს, ახალსა ჰრომსა, კოსტანტინე ღ̃ის მსახურისა მეფისა ზე, ძის წულესა ისა ჰერაკლე მეფისა. იყვნეს წინამძღუარ კრებისა მის: აგათონ პაპაჲ ჰრომისაჲ და გ̃ი პატრიაქი კოსტანტინეპოლესაჲ და თეოფანე ანტიოქიისაჲ და სხუანი იგი ღმერთშემოსილნი, დბ̃ა ღ̃ა...“ 5—206 გვ.

2. კანონი შეკრებულთანი, აღწერილნი ნეტარისაჲ მამისა ჩუენისა იოანეს მიერ კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა, რომელსა ეწოდა მშჳნველ.—უწყებულ იყვენით, ვითარმედ ესე ნეტარი იოანე მშჳნველი უკუანასკნელ იყო ყოველთა მათ, რომელთა რ̃ულის კანონისა წესნი დაწერნეს...“ 206—244 გვ.

შენიშვნა: 1. ეს ტექსტი გამოკვლეულებულია (იხ. И. А. Заозерский и А. С. Хаханов—Номоканон Иоанна Постника, Москва 1902 г. стр. 2—38).
2. სათაურის შემდეგ მიწერილია: „წერილსა შუენდენს ღმრთისმ̃ან ამისსა“ (906 გვ.).

3. „კანონნი შეცრებულთანი განწესებულნი ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე მჱმარველისა მიერ კოსტანტინეპოლელ პატრიარქისაჲ.—ყუელთ გისმე შეემთხჳნენ ბუნებითნი ცოდუანი...“ 244—300 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი გამოკვლეულებულია (იხ. И. А. Заозерский... გვ. 58—92).

4. „წესი, რომელი აღესრულების აღმსარებელსა ზედა თჳსთა ცოდუათჳსა.—პირველად შეიყუანოს იგი მღუდელმან ეკლესიად და დაჰკრძალნეს...“ 303—319 გვ.

[1] აქ ასომთავრულად, სინგურით მიწერილია: „იესუ ქრისტე, ადიდე ხაჭარია“.

5. „უწყებაჲ ცხოვრებისათჳს.—მომყვანებელ იქმნების სულიერი იგი მამაჲ მათი, რომელთაცა რისა ერთბამად ჯ(ე)რ-უჩნდეს ცხოვრება...“ 321—336 გვ.

შენიშვნა: დართული აქვს რუსული სიტყვები ქართული ტრანსკრიპციით და მნიშვნელობით 337—340 გვ.

ანდერძი: „ამისსა წერაულსა ურიად ცოფელსა გიორგის და მისთა ბანაქშოპელთა შეეხებოდნეს ღმერთმან. ვინცა ბოძანოთ, თქუენცა შეგიწყალებენ ღმერთმან, ამენ და კირიელეისონ“, 319 გვ.

მინაწერები: 1. „ძეუფალო, მრავალმოწყალეო ქალწულო, ღირსო დამტკუნეულო, შენ ფიცრ დაგიშვებ(!) პოოტია და ვიწყუა კეთილთა მე, ცოდვილი სამწყალო ია(კობ. და შენ მიპყარ მარჯუენე მოწყალებისა შენისა, ოდეს სჯიდეს ძე შენი მართლისაჯულებით ყოველთა კაცთა და მიაგებდეს საქმეთა მათთაებრ“, 4 ვგ.

2. „ესე შემწეობერი წიგნი საკეთოება პილიევეკტოს ჭრიე. კარბელოვისა. ჩაჭ. წელსა, იანუარის თ დღესა“, 1 გვ.

3. „ღ“რის სიყუარულისათჳს შენდობაჲ უბრძანეთ ცოდვილს მღვდელ-მოსაზრონ დომენტის ჭიკანაძეს. თქუენცა შეგიწყნის ღმერთმან, ამენ“, 336 გვ.

(145)

145

იოანე დამასკელი, კატეღორია. 1799

244 ფ.; 22×16; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტეიფრული ყდაჲ მხედრიანი, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები სინგურით; ვადამწერი: დავით რეტორი (227 v); 1799 წ. (227 v); დაწერილია: 228—244 ფფ.

[იოანე დამასკელი, კატეღორია]. „მყოფისათჳს არსებისა და შემთხუმეთისათჳს. თავი პირუელი.—მყოფი ზოგადი სახელი არს ყოველთა მყოფთა. ესე უკუე მყოფი განიკუთუების არსებისა მიმართ და შემთხუმეთისა...“ 5ვ—227v.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: „ყოველად ღირსსა და ღ“რივ პატივცემულსა მამასა კოსმას ეპისკოპოსსა მაიუმისასა იოანე უმდაბი.—წიგნისა ვიდრეცა გონებისაჲსა და ღუთიურებასა ვინაჲ ჩემისაჲსა მეცნიერსა მეორედ, ჲ, სანატრელო, ქნელ-ჰყოფად უაღრესთა ძალისა ჩემისა...“ 3ვ—4v.

2. ხელნაწერს კიდეებზე აქვს დავით რეტორის შენიშვნები.

3. ხელნაწერის ტექსტი წარმოადგინა არსენ ეპისკოპის თარგმანს (იხ. ს. გორგაძე, იოანე დამასკელის მთავარი თხზულება... ქართულ მწერლობაში“, მიმდინარეველი, I. 1926 გვ. 173—194).

ანდერძი: „რაჟამს შეიქუეხოდა გაემართე, რჯტორი დავით, ოქტომბერის კ, წელსა ჩ[ღთ, ქ“კს უჟზ“, 227 v.

მინაწერება: „წიგნი ესე ეკუთჳის იეროსინე ალექსიეს“, 3ვ.

(146)

146

იოანე სინელი, კლემაკსი. XVIII

110 ფ.; 17×16; ქაღალდი, დაზიანებული; ნაკლული; დაშლილი; ტყავგადაკრული ტეიფრული ხის ყდაჲ; მეცრუტი, სათაურები და აბზაცების დასაწყისები ასომთავრული, სინგურით; [XVIII ს];

[იოანე სინელი, კლემაკსი].—“... თავი მეორე.
ზჩრუნუსლ ვის თ უყოფიეს აქ თავი
ზენა აქათ ზ ესე ამაღლუებულ არს,

ეროვნული ბიბლიოთეკა

რამეთუ ტროფია ლამის აღურენას ზენა,
უხარის სატრფო-ორპობს, ზეობს ქუშეთრთ.
ნეტარ არს საქე და ბ რძნებრთა ესე ქმნათათჳს...“ 3—110 გვ.
წყდება:„... ეჱრებისცა მჳრნალსა ესე გვარი...“ 110 გვ.

შენიშვნა: 1. შეიცავს თავებს ცეროდან 30-მდე.
2. „კლებანქსი“ ანუ „კიბე“ გალექსილია იოანე პეტრწის მიერ. (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტორია, ტ. I, 1941 წ., გვ. 263).

(147) 147

საქრისტეანო მოძღვრება. 1822

III ფ. 86 გვ.; 17,3×11; ქაღალდი; ნუსხა: ხშირული; ხელმწერი: ალექსანდრე ჩიქოვანი (66 გვ.); 1822 წ. (66 გვ.); დაწერილია: I—III ფ.; გვ. გვ. 74—81, 83, 85 და 86

„ნაწილი ა. საქრისტეანო მოძღუარებისა თავი პირველი.—
კით. ვინ დაგბადა შენ?
მიგ. ღმერთმან.
კით. რისთჳს დაგბადა შენ ღმერთმან?...“ 1—63 გვ.

შენიშვნა: 1. საქრისტიანო მოძღვრება შედგება 3 ნაწილისაგან.
2. ე რ თ ვ ი ს: ა. „შეიდღის ლოცვა. სიხვილითა მაძისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ.—ტუალი, აღაბუნ პირი ჩემი, რათა ჭკადლობდე წმიდასა სიხელსა შენსა...“ 67—73 გვ.
ბ. ცნობები ქართული წელთაღრიცხვის შესახებ 63—64 გვ.

ანდერძი: I. „ესე წიგნი აღიწერა თავადი ალექსანდრე ჩიქოვანისა მიერ. ა. ჩ ი ქ ო ვ ა ნ ი ძჱ დავსწერე სულისა ჩემ სარგებელი და, მჱთხველნო, ღ“ისა მოიხსენეთ კეთილი მოსაგებელი. ბ. გთხოვთ ეგდარებით, რომ მაღორსით შენდობა და ლოცუა თქუენი“, 64 გვ.
2. „აღიწერი ამა საქრისტიანო მოძღუარებისა თავადი ალექსანდრე ჩიქოვანი, წელსა 1822-სა, თუესა დეკემბერისა, რიცხუსა 22-სა, ხოლო ქართულსა რიცხუსა“, 66 გვ.

მინაწერები: „1. საქრისტიანოთ ცნობილი ამბავთა ღ“ისა კაცთანი.
შესთმა ღ“ისა და წმინდათა და გარდახდომა ქორთანი.
კათოლიკეთგან ნათლუაში, ქცუა ბროლულთა მჱპირთანი.
და მაინის ჲთსა სრულ იქმნა, უნი პირი და ჯდის ბანი.
2. გიორგის ძემან დაჱსწერე წიგნი ესეა.
ასთის კაცს უნდა მიუყიდო, ვინც გულთა უდიდესია,
უჯგარო კაცსა იკითხოს, არ არის ამის წესია,
და ვინც ფასის ფეხა იკითხოს, მანეთი გამინწესია.
3. მყიდელს მოხმარდეს სალხინოთ, სწყალობდეს წმინდა მწესა,
ჯამს მწათობისაგან წაკითხვა. ვინ მხისგან ეტკობესია,
ბრწყინვალეს ცელით გაშალოს, ნუ ჰქონ ლალს ჰფენდეს წესია,
და სირინოზის ქნით იკითხოს, მსმენელთეის ტკბესია“, 65 გვ.

მინაწერები: 82, 84, გვ.

(148) 148

ქართული გრამატიკა. XIX

74 გვ.; 21,5×16; ქაღალდი: მუყაოს ყდა; ხელმწერული; პეტერბურგში 1818 წ.; დაწერილია: 62—70 გვ.

„ქართული ღრამმატიკა. §1. ღრამმატიკა არს ჰსწავლა ენელთმძღუანველი კანონიერ უბნობისა და მართლ წერისადმი. § 2. ღრამმატიკა განყოფების სამთა ზედა ნაწილთა. 1. ეტიმოლოღიისა(!) ზედა, ესე იგი ლექსთ წარმოებასა.

2. სინტაქსა ზედა, ესე იგი ლექსთ თხზულებასა.

3. ორთოღრაფიასა ზედა, ესე იგი მართლწერასა...“ 1—61 გვ.

მინაწერები: 71. 74 გვ.

(149) 149

კრებული. 1754

44 ფ.: 10×7,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტყიურული ხის ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; გადაწერა: თეიმურაზ II (44v): 1754. XII.. 27 (44v): დაწერილია: 24v—26v.

1. „ქ. გალობანი ღთის მშობლისანი. დაუჯდომელისა გალობა ა. ჴმა დ.— ზღვა უვალი. წიგნად სიტყჳსა ღთ'ისა სულიერად სულისა მიერ წმიდისა დაბეჭდულად გიხილა დიდებულმან ძალთა მთავარმან და ჴმა ყო...“ 1r—24r.

2. „ქ. გალობანი აღსარებით შეერდომთნი ყოვლისა მონანულისანი, თქმული ბაგრატიონისა დავით მეფეთა-მეფისანი. გალობანი გ. გ'ი წამის ყოფითა.—რომლისაცა წინაშე ქედ-დადრეკილ არს ყოელი მუხლი...“ 27r—44r.

ანდერძი: „ანდერძი მწერლისა მეფეთა-მეფისა დავით აღმაშენებელისა მიერ თქმული[ა]სა. ამას მე, ტოში მისი, მეფე თეიმურაზ ვსწერ კულითა ჩემითა. სრულ იქმნა დეკემბერსა კბ. ქრისტეს აქეთ ჩლნგ“, 44v.

(150) 150

სადღესასწაულო. XVII—XVIII

542 ფ.: 11×8,5; ქაღალდი: ნაკლული; ტყავგადაკრული ტყიურული ხის ყდა; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVII—XVIIIს.]; დაწერილია: 10r-v; 29r-v; 47v; 92v; 98v; 256 v; 279v; 360v; 365v; 372v; 282v; 396v; 417v; 426v; 441v; 453v; 469v; 473v; 478v; 486v; 506v; 521v; 529v.

1. „... შენითა, მფ'Ო, შემოსრულსაცა წელსა უნებლად დაგჳცენ, ყოველად ძლიერო...“ 1r—3r.

2. „თუესა სეკდენბერსა ე. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა ზაქარიაჲსი, ნათლისმცემლის მ'ისა. უფალო წ'ყჲ. ჴ'ჲ, დ...“ 3v—7v.

3. „თუესა სეკდენბერსა ვ. წმიდისა მთავარანგელოზის მ'იქაელ ი...“ 7v—9v.

4. „თუესა სეკდენბერსა ზ. შობაჲ ყოველად წმიდისა ღ'ის მ'შობელ ისა...“ 11r—18v.

5. „თუესა სეკდენბერსა თ. წმიდათა და მართალთა იოვაკიმ და ა[ნ]ნაჲ...“ 19r—22v.

6. „თუესა სეკდენბერსა იგ. სატფურებაჲ წმიდისა ქრისტეს აღსადგომელისა და წინადღე ამაღლებისა...“ 23r—28v.

7. „თუესა სეკდენბერსა იდ. ამაღლებაჲ პატიოსნისა ჯუარისაჲ და დაძინებაჲ წმიდათაგანისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისაჲ...“ 30r—42v.

8. „თუესა სეკდენბერსა ივ. დიდისა მოწამისა ევფემიასი...“ 43r—47r.

9. „თუესა სეკდენბერსა კ. წმიდისა და დიდისა მოწამისა ევსტათისი მეუღლითურთ და შვილთა მისთა...“ 48r—51v.

10. „თუესა სეკდენბერსა კგ. დადუმებაჲ ზაქარიასი და მუცლადღებაჲ იოანე ნათლისმცემლისა—ვჰაჲ დ...“ 52r—57v.

11. „თუესა სეკდენბერსა კდ. წმიდისა პირუელ მოწამისა თეკლასი...“ 57v—61v.

12. „თუესა სეკდენბერსა კვ. მიცვალებაჲ წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მახარებელისა და ღ[ა]რს მტკუელისა იოანესი...“ 62r—69v.

13. „თუესა სეკდენბერსა ლ. წმიდისა გრიგოლი პართეველისა მღდელ-მოწამისა, სომხითის ეპისკოპოსისა, და წმიდათა ქალწულთა დედათა რიფსიმესი და გაიანესი...“ 70r—73r.

14. „თუესა ოკდონბერსა აქუს დღე ლა. დღეთა აქუს ჟამი ია. და ღამეთა გამი იგ. თთუსა ოკდონბერსა ა წმიდისა მოციქულისა ანანიასი და ღირსისა რომანოზ მგალობელისა...“ 73v—78r.

15. „თუესა ოკდონბერსა ბ. წმიდისა მღუდელმოწამისა კჳპრიანესი და წმიდისა მოწამისა იოსტინასი...“ 78v—82r.

16. „თუესა ოკდონბერსა გ. წმიდისა დიონოსი არიოპაგელისა...“ 82r—86v.

შენიშვნა: აქ ტექსტის ბოლოს ასომთავრულად ხუთჯერ მიწერილია: „ქრისტე, შეიწყალე მწალობელი პეტრე“. 86v.

17. „თუესა ოკდონბერსა ვ. წმიდისა და ყოვლად ქებულისა თომა მოციქულისა კ[ა]დ...“ 87r—92r.

18. „თუესა ოკდონბერსა იე. წმიდისა მოციქულისა ლუკა მახარებელისა...“ 93r—98r.

19. „თუესა ოკდონბერსა კგ. წმიდისა იაკობ. ძმისა უფლისაჲ, ვჰაჲ დ...“ 99r—103v.

20. „თუესა ოკდონბერსა კვ. წმიდისა და დიდებულისა მთავარ-მოწამისა დიმიტრისი...“ 104r—117r.

21. „თუესა ნოენბერსა ა. წმიდათა უქრთამოთა მკურნალთა კოზმან და დამიანესი. განგებაჲ ყოველივე იელის ა ჰპოო...“ 117v.

22. „თუესა ნოემბერსა ზ. კრებაჲ ძალითა მთავრისა მიქაელისა და სხუათა...“ 118r—129r.

23. „თუესა ნოენბერსა იბ. წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე მოწყალისა...“ 129r—132v.

24. „თუესა ნოენბერსა იგ. წმიდისა იოანე ოქროპირისა მიცვალებისა. ნაცვალი ვჰაჲ ა...“ 133r—144v.

25. „თუესა ნოენბერსა იდ. წმიდისა ფილიპე მოციქულისა...“ 144v—149v.

26. „თუესა ნოენბერსა ივ. წმიდისა მათე მახარებელისა...“ 150r—153r.

27. „თუესა ნოენბერსა ია. წმიდისა გრიგოლი საგვირველთმოქმედისა...“ 153r—157v.

28. „თუესა ნოენბერსა კა. ტაძრად მიყვანებაჲ წმიდისა ღ~თის მშობელისა...“ 158r—166r.

29. „თუესა ნოენბერსა კდ. წმიდისა დიდისა მოწამისა ეკატერინესი...“ 166r—170r.

30. „თუესა ნოენბერსა ლ. წმიდისა მოციქულისა ანდრიასი...“ 170r—173v.

31. „თუესა დეკენბერსა დ. წმიდისა მოწამისა ბარბარესი და წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე დამასკელისა...“ 173v—179v.

32. „თუესა დეკენბერსა ე. წმიდისა მამისა ჩუენისა საბასი...“ 180r—185v.

33. „თუესა დეკენბერსა ვ. წმიდისა მამისა ჩუენისა ნიკოლოზ მღდელთ მოძღურისა მიჰრონ-ლუკიასი...“ 186r—191v.

34. „თუესა დეკენბერსა თ. მუცლადღებაჲ წმიდისა აბრაამი...“ 191v—195v.

35. „თუესა დეკენბერსა იბ. წმიდისა და საკჳრველთმოქმედისა მამისა ჩუენისა სუერიდონისი...“ 195v—200r.

36. „თუესა დეკენბერსა იგ. წმიდათა მოწამეთა ევსტრატი, ავქსენტი, ევგენი და მარდარი და ორესტისი და წმიდისა ლუკასი...“ 200r—205v.

37. „თუესა დეკენბერსა იზ. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა დანიილისი და წმიდათა სამთა ყრმათა ანანია, აზარია და მისაელისი...“ 205v—222v.

38. „თუესა დეკენბერსა კ. წინადღე ქრისტესშობისა და წმიდისა ეგნატისი...“ 222v—237v.

39. „თუესა დეკენბერსა კე. განწმაცხოველებელი შობაჲ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი წმიდისა ქალწულისა მარიამისგან...“ 238r—251r;

40. „თუესა დეკენბერსა კზ. წმიდისა პირველ-მოწამისა სტეფანესი...“ 251r—256r;

41. „თუესა იანვარსა ა. წინადაცუეთა უფლისაჲ ჩუენისაჲ იესუ ქრისტესი და წმიდისა მამისა ჩუენისა დიდისა ბასილისი...“ 257r—263v.

42. „თუესა იანვარსა ბ. წინადღე განცხადებისა და წმიდისა სილიბისტრო პრომთო პაპისა...“ 263v—279r.

43. „თუესა იანვარსა ვ. წმიდაჲ ღ~ისა გამოცხადებაჲ უფლისაჲ ჩუენისა იესუ ქრისტესი...“ 280r—297v.

44. „თუესა იანვარსა ზ. წმიდისა იოანე ნათლისმცემელისა...“ 297v—301v.

45. „თუესა იანვარსა ია. წმიდისა მამისა ჩუენისა თევდოსისი...“ 301v—305v.

46. „თუესა იანვარსა იდ. წმიდისა დედისა ჩუენისა ნინოსი...“ 305v—307v.

47. „თუესა იანვარსა ოვ. თაყუანისცემაჲ პეტრე მოციქულისა ჯ~უთი...“ 307v—311v.

48. „თუესა იანვარსა იზ. ღირსისა მამისა ჩუენისა ანტონისა...“ 311v—315v.

49. „თუესა იანვარსა იᲅ. წმიდისა ათანასე დიდისა...“ 315v—319 v.

50. „თუესა იანვარსა კ. წმიდისა მამისა ჩუენისა ეფთჳესი...“ 319 v—325 r.

51. „თუესა იანვარსა კბ. წმიდისა მოციქულისა ტიმოთესი და წმიდისა ანასტასია სპარსისა...“ 325—330 v.

52. „თუესა იანვარსა კე. წმიდისა გრიგოლი ღუთის მეტყუელისა...“ 331 r—334 v.

53. „თუესა იანვარსა კზ. ნაწილთ აღმოყუანებაჲ წმიდისა იოანე ოქროპირისა...“ 334 v—337 v.

54. „თუესა იანვარსა კᲅ. წმიდისა ეფრემ ასურისა...“ 338 r—340 v.

55. „თუესა ფებერვალსა ბ. მიგებებაჲ უფლისაჲ ჩუენისა იესუ ქრისტესა...“ 341 r—350 r.

56. „თუესა ფებერვალსა ᲅ. წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა თეოდორე სტრატილატისა...“ 350 r—353 r.

57. „თუესა ფებერვალსა ი. წმიდისა მღუდელ-მოწამისა ელასისი...“ 353 r—356 r.

58. „თუესა ფებერვალსა იზ. წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა თეოდორე ტირონისა...“ 356 r—360 r.

59. „თუესა ფებერვალსა კდ. თავის პოვნა წმიდისა იოანე ნათლისმცემელისა...“ 360 r—365 r.

60. თუესა მარტსა თ. წმიდათა ორმეოცთა სევასტიას წამებულთა...“ 366 r—372 r.

61. „თუესა მარტსა კე. ხარებაჲ წმიდისა ღᲀის მშობელისა...“ 373 r—382 r.

62. „თუესა აპრილსა კგ. წმიდისა და დიდებულისა მთავარმოწამისა გიორგისი...“ 383 r—391 v.

შენიშვნა: ტექსტის ამ ნაწილში 384 v-ზე კიდეზე ასომთავრულით მიწერილია: „ჴერმანოზ“, 385 v-ზე—„ჯოზნან“.

63. „თუესა აპრილსა კე. წმიდისა და ყოველად ქებულისა მოციქულისა და მახარებელისა მარკოზისი...“ 392 r—395 r.

64. „თუესა აპრილსა ლ. წმიდისა იაკობ მოციქულისა, ძმისა წმიდისა იოანე მახარებელისა და ღᲀის მეტყუელისა..“ 397 r—400 v.

65. „თუესა მაისსა ბ. ექსორიობისაგან მოქცეულჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა ათანასე ალექსანდრიელისა...“ 401 r—405 v.

66. „თუესა მაისსა ვ. წმიდისა და ნეტარისა იობ მართლისა...“ 406 r—409 v.

67. „თუესა მაისსა ია. წმიდისა მამისა ჩუენისა პახუმისი...“ 410 r—412 r.

შენიშვნა: ტექსტის სათაურის გასწვრივ კიდეზე ასომთავრულით მიწერილია: „თეოფუნე“.

68. „თუესა მაისსა კა. წმიდათა მეფეთა და მოციქულთა სწორთა ოსტანტინე და ელენესი...“ 413 r—417 v.

69. „თუესა მაისსა კდ. წმიდისა მამისა ჩუენისა სვიმონ საკჳრველთმოქმედისა,...“ 418 r—422 v.

70. „თუესა ივნისსა ი. წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა თეოდორე სტრატელატისა...“ 423 r—426 r.

71. „თუესა ივნისსა იჲ. წმიდათა მოციქულთა ბ̾ართლომესი და ბარნაბასი...“ 427 r—433 v.

72. „თუესა ივნისსა იბ. წმიდისა მამისა ჩუენისა ონოფრესი...“ 434 r—436 v.

73. „თუესა ივნისსა იდ. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა ელისესი...“ 437 r—441 r.

74. „თუესა ივნისსა კდ. შობაჲ წმიდისა იოანე ნათლის-მცემელისა...“ 442 r—453 r.

75. „თუესა ივნისსა კთ. წმიდათა და ყოველად ქებულთა თავთა მოციქულთა პეტრესი და პაველსი...“ 454 r—464 v.

76. „თუესა ივლისსა ა. წმიდათა კოზმან და დამიანესი...“ 465r—469 r.

77. „თუესა ივლისსა ბ. წმიდისა ღ̾ის მშობელისა სამოსლის დადებაჲ ვლაქერნას...“ 470 r—473 r.

78. „თუესა ივლისსა ი. წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა პროკოპისი...“ 474 r—478 r.

79. „თუესა ივლისსა იე. წმიდათა დიდებულთა კვირიკე და ივლიტასი...“ 479 r—483 r.

80. „თუესა ივლისსა იზ. წმიდისა დიდებულისა მოწამისა მარინასი...“ 483 r—486 r.

81. „თუესა ივლისსა კ. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა ელიაჲსი...“ 487 r—494 v.

82. „თუესა ივლისსა კე. დაძინებაჲ წმიდათა და მართალთა იოაკიმ და ანნაისი...“ 495 r—498 v.

83. „თუესა ივლისსა კზ. წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა პანტელეიმონისა...“ 499 r—503 r.

84. „თუესა აგჳსტოსა ე. წინა დღე ფერისცვალებისაჲ...“ 503v—506r.

85. „თუესა აგჳსტოსა ვ. ფერისცვალებაჲ უფლისაჲ ჩუენისა იესუ ქრისტესი...“ 507 r—518 r.

86. „თუესა აგჳსტოსა იდ. წინა დღე წმიდისა ღ̾ის მშობელის მიცვალებისა...“ 518—521 r.

87. „თუესა აგჳსტოსა იე. მიცვალებაჲ ყოველად წმიდისა ღ̾ის მშობელისა... 522 r—529 r.

88. „თუესა აგჳსტოსა კთ. წმიდისა იოანე წინამორბედისა თავის კუეთა...“ 530 r—541 v.

წყებაჲ: „...ესმა რაჲ ჰეროდეს თ̾ქა, ეითარმედ რომელსამე თავი მოეკუეთე ინ̾ს, იგი აღდგომილ არს...“ 541 v.

შენიშვნები: „ნაკლულოჲ შეიწყალე უ̾ფალ“. 542 v.

2. „ჴ. ეს წიგნი თომასია, ვინც მოიპაროს, მამის, ძის, სულის წმინდის მადლი ჰაეწყრეს, ამინ, ამინ, ამინ! 542 v.

მინაწერები მოთავსებულია ამრეთვე ქუედა ყდის შიდა მხარეს.

(151) 151

ლოცვანი. XVII—XVIII

260 ფ.; 10,5×8; ქაღალდი: დაშლილი, დაზიანებული, ნაკლული; ხის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; ნუსხური, სათურებე სინგურით; [XVII—XVIII]; დაუწერელია: 44 r.

„ლოცვანი. — ... მხოლომან ყოველივე დაბადე გამოუთქმელითა განზრახვითა ყოვლითა და ძალითა. ცანი, ვითარცა კამარანი გარდაართხენ და ქუსლანი წყალთა ზედა დაკიდე, რომელმან ეთერი, ვითარცა ცეცხლი განპფინე და სული ჰაერთა ზედა მოფინე...“ 1 r—260 v.

შენიშვნა: 1. ლოცვანი შეიცავს: ა. „ლოცუა შეაღამისა...“ 1 r—43 v;

ბ. „იბაკონი წმიდისა ღ~ის მშობლისანი, რომელსა დაუკდომელი ეწოდების, ბერძულად აჰპოისტოა..“, 45 r—85 r.

გ. „ლოცვანი ყოველთა წმიდეთა დღეთანი, რომელიცა ვინ ჰყოფდეს აღსარებას თქუთა ცოდვათასა კრიაესა სათქმელი. თჳოფანეს მიერ თქმული...“ 85 v—156v;

დ. „ლოცვანი ძილად დაწოლისა...“ 156 v—162 r;

ე. „ლოცვანი ღამისანი ათორმეტთა გამთანი...“ 162 r—170 v;

ვ. „ლოცვანი დღისანი ათორმეტნი...“ 170 v—180 v;

ზ. „დაცემისა...“ 181 r—188 r;

თ. „ხიარებისა...“ 188 v—223 v;

ი. „ვალმაჲი ყოველთა წმიდათანი, რომელნიცა იტყჳან რიცხჳსა ყოველთა წმიდათასა წესისაებრ ტჳბიკონისა...“ 224 r—236 v;

კ. „პარაკლისი, ანუ თარგმნილი. საჴსრებელი ყოველად წმიდისა ღ~ის მშობელისა მიმართ...“ 237 r—249 v;

ლ. „პარაკლისი საქებრებელი წმიდისა იოანე ნათლის-მცემლისა...“ 250 r—S60r.

2. 44 v-ზე მოთავსებულია ღვთის მშობლის მინიატიურა.

მინაწერი: „ო~, შეიწყალე ამისი დამწერებაჲი..“ (სავსე ამოშლილია) 236 v.

(152) 152

მარკოს ავრელიუსი, საყოფაკცევო სჯა. XIX

149 ფ.; 22,5 × 17,5; ქაღალდი, ხის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა: მწერდრული, სათურებე სინგურით; კვირინშანი 1828 წ. (7 r); დაუწერელია: 1 r—8 v; 146 v—149 v.

„საყოფაკცო ჰსჯა მარკოს ავრელიანი, ჴრომის კეისრისა. წიგნი პირუელი.—I. პაპისა ჩემისა ცერუსისაგან ვისწაე სიმდაბლე და უშიურუილობა...“ 12 r — 146 r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის „წინასიტყუაობა“ 9 r—11 r; ამ წინასიტყუაობის ტექსტი იხ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“ II კოლექცია, ტ. V. თბილისი, 1949 წ. ხელნაწ. № 2206, გვ. 146—147.

2. ხელნაწერი კ. ზ. წ. კ. გ. საზოგადოებისათვის შეუწირავს ზალიკაანს: „უძღუნწინ წერა-კითხუის განმავრცელებელის საზოგადოების წიგნთსაცავს. გიორგი ვასილისძე ზალიკალიანი.“ 9r.

(153) 153

იოანე ოქროპირი, მათეს თავის სახარების თარგმანება. 1809

431 ფ.; 32,5 × 21,5; ქაღალდი მოლურჯო ფერისა: მუყაოს ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა: შეღებილი, სათურებე ასომთავრულით, სინგურით; გაჩენილი თავსამკაული (1 r); გადაწერილია: 1809 წ. VI. 25 (428 r); დაუწერელია: 428 v, 429v — 431v-

„თარგმანება წმიდისა სახარებისა მატთეს თავისა, თქმული წმიდათა შორის მამისა ჩუენის იოანე ოქროპირისა, კონსტანტინოპოლელ მთავარეპისკოპოსისა. დაწყება სიტყუათა, წიგნი შობისა იესო ქრისტესი.— ჯერ-იყო ჩუენდა, ძმანო, რათამცა არა გუემხარებოდა წერილთაგანიერი შეწევნა, არამედ ესეცითარიმცა გუაქუნდა მოქალაქობაჲ სავსეჲ სიწმიდითა...“ 1r—42v.

შენიშვნა: დართული აქვს: ა. „ესე ანდერძი მამისა ევთჳმისი იოანესი არს...“ 424r—428r.

ბ. „ჯამოწერილი თარგმანებისაგან საქმე მოციქულთასა წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისასა...“ 429 r.

ანდერძი: „გმადლობ შენ, მაცხოვარო ჩუენო და უფალო იესო ქრისტე, და გადიდებ და თაყუანის-ვცემ, რომელმან ღირს-მყო მოსალითა სახიერებითა შენითა აღწერად ამის სადმრთოჲსა წყობისა, რომელი იყავნება სადიდებელ შენდა თანა მამით და სულით წმიდითურთ. შენ, უკუე ქალთმოყუარეო მეფეო, ღირს-მყავ აქა აღწერილითა სათნოებათა საქმითაცა აღსრულებითა. სათნო ყოფად შენდა, მეოხებითა უბიწესად კურთხეულისა და უხრწნელად მშობელისა წმიდისა ქალწულისა დედისა შენისაჲთა და წმიდისა წინამორბედისა და ნათლის-მცემლისა შენისა იოანესითა და წმიდისა ქადაგისა შენისა მახარებელისა მატთესითა, და ლოცვითა წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისაჲთა და ღირსთა მამათა ჩუენთა ქართულთა იოანე და ევთჳმისათა, ხოლო ღირს-ჰრიცეა. შენვე, სახიერო მეფეო, უბიწესცა სალმრთოთა წერილთა შინა გაგჴძრახებად უ-ნ შობამაჲ ჩემი შენითა აურაცხებითა მოწყალებითა, ოომელი კურთხეულ ხარ და დიდებულ თანა დაუსაბამოთით მამით და ყოველად წმიდით სახიერით და ცხოველს მყოფელით სულით შენით წმიდითურთ. აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ. თთუესა იუნისსა კე დღესა, წელსა განკურძეულებითგან სიტყჳსა ღ-სა ჩჟთ“. 428 r.

(154) 154

იოანე ოქროპირი, თარგმანება იოანეს სახარებისა. 1810

600 გვ.: 31×19,5; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები ასომთავრულად, სინგურითა: გადაწერა: იესე ჩუბინიძე (592 გვ.); 1810 წ. 31 აგვისტო (592 გვ.): დაბეჭდილია: 597—600 გვ.

„წმიდასა და ნეტარსა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისი, თარგმანებაჲ იოანეს სახარებისა, თავი პირველი. წმიდასა იოანე მახარებელისა და ღ-ს მეტყუელისათჳს.— [მ]ეცდართა ამის სოფლისათა, რაჟამს იხილიან ახლად მოსრული ვინმეჲ უცხოჲსა ქუყანისა მჳედარი...“ 1—591 გვ.

შენიშვნა: დართული აქვს: „ხანდღეი ამა წიგნისა სწაულები...“ 593—596 გვ.

ანდერძი: „კეთილმსახურნო და პატიოსნონო მკითხველნო, შეიხილეთ მე უღირსნაჲ წერისათჳს წმიდისა ამის და სულთა მაცხოვნებელისა სახლთაჲსა წყობისა, ღმერთმან იცის, თუ ვითართუა ჯოსმოგონებითა ვჰსწერე, და თუ რაოდენი დაბრკოლებაჲ შემემთხჳა. რამეთუ ვიწყე ფებერვარს 3 დღესა, წელსა 1810. და დიაკონად ყოლდასმული ვიქმენ ამასვე წელსა მაოტის 13 დღესა, მესამესაა კრიალეს მარხუთასა, ბოდბეს მიტროპოლიტის იოანესაჲ-ნ. მესამენ ჩემნით დამიტევა და გარდაიცვალა ამირე ამასვე თთჳს 15 დღესა. მღუდელად ეკურთხე მე ამასვე თთჳს 19 დღესა ნინოწმიდელ მიტროპოლიტის სტეფანესაჲ-ნ. ქრისტეს სამწყსოთა პირმეტყუელსა ცხოვართა მოძღურებაჲ მერწმუნა ამასვე თთჳს 22 დღესა. და მოვიქეცი მსოფლიო ზრუნვაჲთ, ოხლობის მწუხარებაჲთ და მღუდელობის მოვალეობაჲთ, გარნა მრავალ მოწყალებამან ღ-ნ[ი] კელი აღმიპყრა და სრულ ყოვე ამასვე წელს აგვისტოს უკანასკნელს დღეს. საქართველოს მეფის, გიორგის ბრძანებელს დედაზე აღვსწერე და გავმართე ოტტომბრის 17 დღეს. ამავე წელსა ორულ ეყოჲ ოცდამეათე წელი სიცოცხლისა ჩემისა. ჩემის დიაკონად ყოლდასმის დღეს, რაჲ წელიწადი შეს-

რულდა ჩემის ძმის იოანეს, სიკუდილისა და საჭართველოში წმიდის ნინოს ჯუარის მოსვენებისა და მმართებელობის განწესებისა და გუბერნიის განხსნისა. გვედრებით ყოველთა მკითხველთა: უკეთე ცოთმა რაამე იხილოთ, ნუ მწყევთ, არამედ შეინდვით სიცუარულისათჳს, მცირე მეუდღეა და უნდო მოსამსახურე ქარის საყდრის დავით მღუდლის შვილი იესე ჩუბინაძე". 592 გვ.

(155) 155

პეტრე ლარაძე, მრავალფერყუავილოვანი. 1826—1834 წ.

239 ფ.; 35×22; ქაღალდი: ტყავგადაკრული ბის ტყიფრული ყდა; მუდრუკელი (სათაურები სინგურით); ილუსტრაცია: ჰეორნაშანი 1826 წ. (1ფ); კრებულში შეტანილი ლექსებიდან ყველაზე გვიანდელი თარიღით ჯვეწება 1834 წელს დაწერილი ლექსი (202 რ); დაუწერელია: 1—9 რ-ვ; 124 რ—129 ვ; 163 რ—166 ვ; 176 ვ—177 ვ 189 რ—192 ვ; 199 რ—201 რ; 202 ვ—216 ვ; 217 ვ; 232 რ—239 რ-ვ.

1. [პეტრე ლარაძე]. „აჰა იწყების სიტყუა პეტრეს მიერ ყარიბის ლარაძისა შეჭნისათჳის სოფლისა და ადამ, პირველისა მამისა ჩუენისა, მაორად თქმული.—

სულო, ღმერთ სრულო, ათორად განბრძნობად გარეშემოსრულო და,
სახედ ცეცხლისა ენათა ნათლად განბრწყინვებულო და..." 11 რ—121 რ.

შენიშვნა: ეს თხზულება ლიტერატურის ისტორიაში ცნობილია „დავითიან ბაგრატოვანთა მატიანედ" (ტრ. რუხაძე, ქართული ეპოსი გარდამავალი ხანის ლიტერატურაში, 1939 წ., გვ. 134).

2. „წესხმა თამარ დამყარებულისა ჴელმწიფისა, მეფის გიორგის ასულისა, გიორგიელთა თჳმპყრობელის მონარხისა, თქმული ხუთკაეპ იამბიკოდ ბოლოს განწყობილად, ათშვიდმეტ მუხლედად კეთილშობილის პეტრეს მიერ ლარაძისა, გიორგის ძის, ყარიბისა, რომლისა მიერ ჰამბავნეცა ზემორენი გალეკსილ იქმნნეს ჩყკე-ს წელსა.

ა. ცისა სფეროთა ქუე მფლობელთა ყოველთა,..." 121 ვ—122 ვ.

3. „თქმული მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ ყარიბისა იამბიკოდვე იესოს ქრისტეს შობისათჳს.—

აღვიმსთოთ, ეჳტრფინეთ ყოველთა არსთა საჭეს,..." 122 ვ—123 რ.

4. „სიზმართათჳს განსაზღურა იამბიკოდ, თხზულნი ესე პეტრეს მიერ ლარაძისა.—

სამე ჴეშმარიტ იცით ზომიერ, მხედნო,
არს რაიმენე, თუ რაულად აღძრვანი..." 123 რ ვ.

5. „ესე ჩაბრუნებულად რეულწყობილნი და შაირნი მწირობასა შინა ჰსთქუა პეტრე ლარაძემან, ვითარცა მხნედ-მორჩედობით ჰმსახურა მეფეს ძეს თემურაზს და ძლიერის ჴელოსნებით გამოიყვანა სპარსეთით.—

აჰა ესერა, უბიწო სძალო, მოვიელტი შენდა, მრჩობლ დედოფალო..." 130 რ—133 რ.

6. „ესე შაირნი მაშინ ჰსთქუა პეტრე ლარაძემან, ოდეს მეფის გიორგის ასული მენგრელიის დედოფალი ნინო მოძრძანდა პეტერბურღს და თანმყოლთა მისთა თაჳადთა და აზნაურთა ჰსთხოეს პეტრეს დაწერა შაირთა რეცა მათ მაგიერად.—

მწადს, დაუგო ტაბლა ტკბილი გონიერთა, სიბრძნით ვრცელთა,..." 133 ვ — 135 ვ.

7. „ეს იამბიკო მეფის ძეს დავითს მიართო პეტრე ლარაძემან ქურთი რა ჰსძლია.—
დღეს მეფსალმუნე დავით ქნარს ჰსცემს ჴმა ტკბილად...“ 135 v — 136 r.
8. „ეს ქვემორე იამბიკონი კ[ა]დ მეფის ძეს თეიმურაზზედ თქმული მისივე პეტრე ლარაძის მიერ. —

თენგილთა გულთა სიბრძნისა შარავანდით
იმსწრაფლეს მცნებად...“ 136 r — 136 v.

შენიშვნა: ამ ლექსის ბოლოს სინურით მიწერილია: „ეს ზემო იანბიკონი პეტრე ყარიბაძან მისწერა მეფის ძეს თეიმურაზს სანტახტერბურღსა შინა. მისგან განშორებული სცხოვრებდა რა საკუთრად ნაჭირავებსა სახლსა შინა წელსა ჩყიბ-ს. ზემო შაირნი და ჩანართნიცა ამაევ წელსა შინა ჰსთქუა პეტრე-მან,“ 136 v.

9. „ეს დავითის პირველის კანონისა პირუელი ფსალმუნი იამბიკოდ გალობის ჴმაზედ გააკეთა პეტრე ლარაძემან. მიერ ვინც აღმოიკითხოთ, მოიხსენებდეთ სიყვარულისათვის ღ[მრ]თისა.—

ნეტარ არს კაცი, რომელი არ მივიდა
ზრახუას ულმრთოთას და გზასა ცოდველთასა...“ 137 v.

10. „ანბანთქება ოთხ ტაეპზედ პეტრე ლარაძის მიერ თქმული ფისტიკაურად ქამსა ათრუამეტის წლისასა.—
ალალის ბაგე გიწრის დალალებს, ელვარეს ვარდს-ზე ყოერულობენ...“ 137v.

11. „მისივე პეტრე ლარაძის მიერ ანბანთქება ოთხ ტაეპზედ შაირად. —
აკრთო ბალახში გულს დია ეთერს ვლის-ზე ცე თმა ია...“ 137 v.

12. „მისივე პეტრე ლარაძის მიერ თქმული ანბანთქება შაირად. —ალვა ბუტკი გუკსა დღიად ერხევ ვარდად ზრო ცელვობით...“ 137 v.

13. „მისივე პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული ქამსა ათურამეტის წლისასა ანბანთქება ოთხ ტაეპსა ზედა, ყოველს ლექსზედ თჳთო მარცულოვანი.—
ჰსე აღმკულა, აღნაგსა აკრთობსო, ალვად არებსა...“ 137 v—140 r.

14. „მისივე პეტრე ყარიბისა.
შეგბრალდე შენი, ნათელ-დღიურო, მკუდარი ყარიბი მთენ ზეციერო...“ 140 r.

15. „მისივე პეტრე ყარიბისა შაირა.—
ამ ქამსა ვისურვებ—შენს არეს ვმსლელობდე ვითა ფრთიანი...“ 140 r.

16. „მისივე პეტრე ლარაძისა.—
ჰაჲ მოესთქვამ საყვარელსა, ჰაი სრულად ია-ვარდი...“ 140 r.

17. „ანბანთქება პეტრეს მიერ ლარაძისა თქმული შაირად.—ავსტრიელმან არიოპაგს მოვინებე ბრძენთ განმსტრობა...“ 140 v — 142 r.

18. „ეს ქვემო აკროსტიხორნი მეფის ძის იოანეს ძეს გრიგოლს. შესძღუნა პეტრე ლარაძემან[1].—
ათეული რაიგ ლევიტელთ უმცნო გულთ...“ 143 r.

[1] ნუსხაშია: „ლარაჰზემან“.

შენიშვნა: ლეჭხის ბოლოს მიწერილია: „პეტრე ყარიბი გძლევი ხოტბასა ტკბილსა, თუ ვინმე, ჰსცნობ კიდურწერილსა...“ (143 r).

19. „ანბანთქება სტატსკის სოფტნაკის და კავალერის კნიაზ თუმანოვის გიორგი ევნატისძის მიმართ ძღუნილი პეტრე ყარიბის ლარაძის მიერ.—

ატეიფრებს აღნაგს, აღიმკობს აფროდიტს აღზეებითა...“ 143 v — 144 r.

20. „კნიაზ თუმანოვს სტატსკის სოფტნაკს და კავალერს უძღვნის ყარიბი ტკბილს მისთვის ფინიკს. ჩაბრუნაული.—

ვინ არს ყოველთა, მოძრავ ცხოველთა, მთა-წყალ-ტყე-ველთა დამაწესები..“ 144 r.

21. „თავადის სტატკის(!) სოფტნაკის და კავალერის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ, ყარიბაული.—

წარსრულნი იგ დღენი და სულთა მომალხენი და, განვლეს, ვერ-რა გძღვენიდა...“ 144 v.

შენიშვნა: ბოლოს მიწერილია: „კნიაზო, მოგიღოცავ წარსრულთა დღესასწაულთა და მომავალთაც მრავალ გზის მიგაგებოს ღმერთმან მხიარულებით.“

22. „მისვე კნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ყარიბის მიერ ლარაძისა, ყარიბაული.—

მამამან ზეცით ძალნი გივლინოს მცველად მალნი, გცეაროს ფარეა მრავალნი...“ 145 rv.

23. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ყარიბისა ლარაძისა მიერ, რეულ-ჩაბრუნაულნი.—

იშვებენ ცანი ანგელოსთ დასით, ქვეყანა კაცით მრავალ-მწყობრ ასით...“ 145 v-146 r.

შენიშვნა: ლეჭხის ბოლოს მიწერილია: „კნიაზო, მომილოცავს დიდისა მთავარ. მოწამის გიორგის დღესასწაული, რადგან მოსახელე მისი ჰბრძანდები. ჰგებდე მრავალწულ[ს] მხიარულებით. ყარიბი“.

24. „მისვე კნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ.—

მოშაკის მიერ კეთილის ვჰსცან კეთილ-ნამოშაკევი...“ 146 r-v.

25. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი მისვე პეტრეს მიერ.—

დღეს ვხედავ ტკბობას მნათობის მზისას და კეთილობას ნაზისა დღისას...“ 146 v.

26. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ.—

თუ შინ ჰბრძანდები, მეც მოვგოგდები, არ დავზარდები თქვენთან ხლებასა...“ 146 v.

27. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ.—

ოდეს იესომ ლაზარეს უწოდა მკუდარსა სამარით...“ 146 v — 147 r.

28. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისაგან ჩახრუხაულად რეული.—
ძოლან მისილე ჩემს ვახს ნარონი, გულისა სულებრ შესაყარონი..."147 rv.

29. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის მიერ ლარაძისა, ყარიბული.—
დღეს ჰსწორობს ჩემდა სენი, თუმც არ მახსოვს ესენი..." 147 v — 148r.

30. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისაგან.—
საბრალოა ეწყით სრული გული, წვიმამ დაამწყვდიოს..." 148 r.

31. „კნიაზ ალექსანდრე ჰავჭავაძისაგან.—
ძველთ მოლექსეთ საქებელად ნიჭად ესე დაიდვიან,
რომ სიცრუეის ქშეერებას, მჭიდრომეთქვობით დაჰბურვიან..." 148 r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია (იხ. ალ. ჰავჭავაძე, თხზულებანი. ი. გრიშაშვილის რედაქციით, 1940 წ., 129 გვ.).

32. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბისა მიერ ლარაძისა, ყარიბული.—
ესე ახალი გვარი გონების შესაყვარი არს მხილველთ საწადელად..." 148 rv.

33. „მისვე კნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისაგან. თქვენმა მჱირთა სიტკბობამან მეცა მასურვა უნდოთა ამათ ლექსთა მოარამაღნება.—
ვიცი, გასმია ბულბულთა მრავალგვარ ტკბილად ჴმობანი..." 148r—149r.

34. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ლარაძისაგან.—
მესმა, სასთუნალ ნოხებსა ჰსწევ ჩემთჳს საამბოხებსა..." 149 r v.

35. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღვნილი პეტრე ყარიბისა მიერ ლარაძისა, ყარიბული.—
ჰგავ სპარსეთს განაჯარსა, მით ვერა ვსჯამ მაჯარსა, ვერცა ვჰყოფ ენით სლაპსა..." 149 v — 150 r.

36. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა მიერ ყარიბისა. რეული.—
ისარი პირბასრეული აქვს სვესა ჩემზედ სრეული..." 150 r.

37. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ლარაძისა.—
ბახუზს რა აჰბროზია დაერთო ყბას დახია..." 150 v.

38. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ლარაძისაგან.—
ბედი მწყრომარე ჩემზედა ჰგავს ზენით მონაჭუხარსა..." 150 v.

39. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა მიერ.—
მომსურდა საუბარი თქვენთან, ალერსი მტკბარი. ვსთხზე გვარი საქებარი..." 150 v.

40. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბისა მიერ ლარაძისა.—

სეედის ემპლასტროდ საკურნებელად საქმის ჭელ-ყოფა ბრძენთ მიერ თქმული...“ 151 r — 152 v.

41. „საქართუ□ლოს მეფის ძის ოქროპირისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა მიერ ყარიბისა.—

მამისა სული, ათორთადმი მოსრული...“ 152 v — 153 r.

42. „საქართველოს მეფის ძის მიხაილისადმი ძღვნილი მისვე პეტრე ლარაძის მიერ ყარიბისა.—

სული ცეცხლ-სახედ ძისა რა ათორთ მჭადაგთ...“ 153 r-v.

43. „საქართველოს მეფის ძის ილიასადმი ძღვნილი მისვე პეტრე ლარაძის მიერ ყარიბისა.—

ინათელ-ცისკრეს ერთა ღირსთ ვარსკულავ ახლად...“ 153 v.

44. „ეპიტაფია პროხორე ლარაძისა მისისავე ბიძის პეტრეს მიერ ლარაძისა მოტირალისა.—

ოთხთაგან ერთად ჭელოვანთა მთავარმან...“ 153 v — 154 r.

45. „კულავ პეტრეს მიერ მოთქმა.—

მესმა რა შენი, პროხორე, შვილო ტკბილო...“ 154 r.

46. „გოდება პეტრეს მიერ ლარაძისა საყვარელსა თჳსსა ძმისწულსა და შვილსა სოლომონსა ზედა.—

შვილო საყვარელო, ბრძენო, ბატკანო სოლომონ...“ 154 v — 155 r.

47. „პეტრეს მიერ ლარაძისა ყარიბისა თჳსსა ძმისწულსა იოანეს ძესა ზედა დათესგან შვილად მიღებულს სოლომონსა ზედა ცრემლით გოდება. შაირი.—

შვილო ტკბილო, საწადელო, სიცოცხლეო სასურველო,
თვალთა ჩემთა დაბრყინვებულთ უხვად ნათლის მომფენელო...“

155 r- v.

48. „ეპიტაფია საქართუ□ლოს მეფის იოაკლის ძის იუსტინისა, წარწერილი პეტრეს მიერ ლარაძისა.— იუდას ტომით, იესეს კვერთხის ძირით, დავითის წალკოტს ბმულ რტოთა კეთილ ხშირით...“ 156 r-v.

49. „ნინა დედოფლისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ლარაძისა.—

ნიავ-წუღილთ გამო, ზესთა მიმცემი ჰსჯულთა
ისრაილთადმი, განმცხადი დაფარულთა...“ 156 v — 157 r.

50. „კიდურ წერილობა.— ერნო, ვექებდეთ ძნობით გრიგოლსა...“ 157 r.

51. „მისვე პეტრე ყარიბისა მიერ ლარაძისა თქმული ყარიბულ რეულად.—

მამამან ჭელმან, ცათა დამრთველმან, მანვე არსთ ქმნელმან, უხე, უზურველმან...“ 157 r-v.

52. „ეს მეფის ძემ დავითმა დასწერა და პეტრე ყარიბს გაუგზავნა პასუხის დასაწერად.—სოფელმან მიმცა უბედობას განსაბძარველად...“ 157 r — 158 r.

53. „ეს პეტრე ლარაძე ყარიბმა მისწერა პასუხად მეფის ძეს დავითს და მადლობელ იქმნა ფრიად ესე-ვითარად შეგონებისათჳს.—

რად ჰგმობ სოფელსა, რა უქმნია შენზედ ავები...“ 158 v.

54. „მეფის ძის ბაგრატისადმი ძღუნილი იამბიკო მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ.

კიდეურწერილობა. — დავითის ძირით რტოვ ნაყოფ-კეთილსხმულო...“ 158 v — 159 r.

55. „პეტრეს მიერ ყარიბისა რეული.—
ვინ პირითა ჰმსგავსებს მთავარეს, ნათლით — მზესა სხივ-მცხინვარეს...“ 159 r.

56. „პეტრეს მიერ ყარიბისა იამბიკო.—
— შენ სულთ საწადო, ყუავილ სუნნელთა მტილო,
სამეფოს წალკოტს,გაბათნს აღბუტკეილო...“ 159 v.

57. „პეტრეს მიერ ყარიბისა.—ეჰა, რაბამად უმოყვსო ვარ პირთგან მოყვსიანია...“ 159 v.

58. „მისვე პეტრე ყარიბისა.—ისწრაფდიან, შემოკრბიან მისს საქებრად არსნი სრულნი...“ 159 v—160 r.

59. „პეტრე ყარიბმან მიულოცა დიდმარხვა მოყუასსა თჳსსა შტატსკის სოვეტნიკს და კავალერს თავადს გიორგი თუმანოვს, ეგნატის ძეს. —
აჰა ესერა მარხუა ყოველსა ცოდჳსა მწიკულსა ჰყოფს განმბანელსა...“ 16 r-v.

60. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—არწივმან ჰაერს განმახუნა, ჩარბნი განბძარებად ქორისად...“ 160 r.

61. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—მზე ვნახე მჳმუნვარედ, ჟამი მხედა მწარე...“ 160 v—161r.

62. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ეჰა, ვითარსა დროსა მწარესა შევესწარ ცრემლით სამგლოვარესა...“ 161 r-v.

63. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ზეცს არ ბედოვნებს თჳსის მეხებით...“ 161 v—162 r.

64. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ვინადგან ჩვეულება არს იმერთა ერთა კრებისა.. “ 162 r v.

65. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—განთიადს ცისკრის მნათობსა მზე რა მოესწრას სხივითა...“ 162 v.

66. „ხარებობისათჳს, თჳმული პეტრეს მიერ ყარიბისა ლარაძისა ტკბილ ჴმად სათქმელი.—
ანგელოსი მაღლით მოსწრაფებულად, სძალო წმიდაო...“ 167 rv.

67. „მისვე პეტრე ყარიბისა შობისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა ტკბილჴმაზედ სათქმელი.—
რომელმან არსნი ყოველნი შემზადენ და ჰყვენ ცხოველნი...“ 167 v—168 v.

68. „მისვე ყარიბის პეტრე ლარაძისა წინადაცვეთისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქ¯სსა.—
ჴელობიმთ განმწესებელი,
სერაფიმთა მბრძანებელი,
ადამის დამბადებელი...“ 168v—169 r.

69. „მისივე პეტრე ყარიბის ლარაძისა ნათლის-ღებისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა.—
დღეს ბუნება წყალთა განახლდებოდა,
იორდანე შიშით უკუნდგებოდა...“ 169 r.

70. „ლაზარობისათჳს თჳმული მისივე ყარიბის პეტრეს მიერ ტკბილ ჴმად სათქმელი.—

დაენატრი უფლისა საწადელს ვმასა, თაყვანის-ვსცემ მას..." 169 r—170 r.

71. „მისვე პეტრე ყარიბის მიერ თქმული ბაიობისათვის.—
ცისა საყდრად მჭონი ჯელმწიფებითა..." 170 rv;

72. „მისვე ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თქმული იესოსადმი ვედრებისა.—
შენ ხარ მამის საყდარს მარჯუნივ, მჯდომარე..." 170 v—171v.

73. „უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტეს ვნებისათჳს, თქმული ყარიბის პეტრეს მიერ ლარაძისა.—
დედა რა ქალწული ვნებულს გხედვიდა, ტკბილო იესო..." 171v—172v.

74. „აღდგომისათჳს უფლისა ჩვენისა იესოსა, თქმული მისვე პეტრე ყარიბისა ლარაძისა მიერ, სხვა ჴმა ტკბილი.—
არსნი ზენანი და ქვენანი დღეს განცხრებიან..." 172 v — 173 r.

75. „მისივე პეტრე ყარიბის მიერ თქმული თომას მიერ გვერდის განხილვისათჳს.—
მოციქულნი ოდეს კართა დახშულთა..." 173 r v.

76. „სულის წმიდის მოსლვისათჳს, თქმული პეტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ.—
ოდეს მოწაფენი სახლს აღთქმულთ აღსრულებას..." 173 v — 174 r.

77. „აჴალ ლებისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი, თქმული ყარიბი პეტრე ლარაძის მიერ.—
იესო ჩემი არსთ მბრძანებელი..." 174 r—175 r.

78. „ფერისცვალებისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა, თქმული ყარიბის პეტრე ლარაძისა მიერ.—
შემდგომად ექუსის დღისა უჯალმან..." 175 r—176 r.

79. „ღ-ის შობლის იაჰბიკო პეტრე ლარ'ძისა მიერ თქმული.—
ზესთა ნათლისა წინაშე მდგომარეთა..." 178 r.

80. „იაჰბიკო ჯუარისა პეტრე ლარაძისა მიერ.—
ჯუარო, დიდებავ იესოს ძისა ღ-ისა..." 178 r.

81. „იაჰბიკო მთავარანგელოსთა პეტრეს მიერ.—
ზეცის მხედრობათ უსხეულოთ მთავარნო..." 178 r.

82. „იაჰბიკო მახარობლისა პეტრეს მიერ.—
კრავი ღ-ისა. რა ძლსა ამაღლებული..." 178r v.

83. „იაჰბიკო წმიდის გიორგისა პეტრეს მიერ.—
მხნეო, მოწამეთ შორის დიდად ღუაწლის მძლევ .." 178 v.

84. „იაჰბიკო არგვეთის მთავართა წ-თა მოწამეთა დავით და კოსტანტინე სი პეტრე ლარაძისა მიერ.—
მურვან სადგური ეშმაკთა, ბილწი, ცრუცა.." 178 v.

85. „იაჰბიკო დავით გარესჯელისა პეტრეს მიერ თქმული.—
ნეტარო დავით, ღჳაწლითა ფრთოვან ქმნილო..." 178 v — 179 r.

86. „მუხლით სინანულისანი საყდრებელნი იესოს მიმართ, თქმული პეტრეს მიერ ლარაძისა მწირობასა შინა გალობის ჴმაზედ: რომელი მუცელსა დაიტიე.—
ოდეს მოხვიდე, ჰო, მსაჯულო, სიმართლით განმკითხველო ბრალთა ჩათ
ყოველთაო

იესო, მაშინ, ტკბილო, შემიწყალე ცოდვილი ესე...“ 179 rv.

97. მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ.—

გითხრა ლოდს ოდეს ცით ქვეყანად რებული,
მოსავთ ახიელს ხელით ტყეებულთ ეს ახარეს...“ 179 v.

შენიშვნა: ლეჭსის ბოლოს სინკრიტი მიწერილია: „ეს აკროსტიხორნი პეტრე ლარაძემან ყარიბმან ქნიან გიორგი თემნოვს ეგნატის-ძს და მეუღლეს მისს ქნინა მარიამს და დასს მისს ქნინა ანნას კრისტეს აღდგომის დღეს უარბენა. ვინცდგან ფრიად მოყვასობისა კავშირითა შეკრულიყო სიყრმიდგანვე ქნიან გიორგისა და მ პეტრე ყარიბი,“ 179 v.

88. „უფლისა იესოს შობას მოგიღოცავ ძესა მეფისასა იოანას მადლითა ევმანუილისათა. მრავალს წელს დღეგრძელ იყავენ, ამინ. კიდურწერილობა. —

ანათელ-ცისკრეს ერთა ღირსთ ვარსკულავ ახლით...“ 180 r.

შენიშვნა: ლეჭსის ბოლოს სინკრიტი მიწერილია: „ეს ზემო აკროსტიხორნი მეფის ძს იოანას შესძღუნა სანკტპეტერბურღსა შინა პეტრე ყარიბმან დღესა ქრს შობისასა...“ 180 r.

89. „იამბიკო კიდურწერილი შესძღუნა პეტრე ლარაძე ყარიბმან მეფის გიორგის ასულს მენგრელის დედოფალს ნინას თუსის სახელის დღეობას სანკტპეტერბურღსა შინა.—

დღეისის დღესა ვინ ისახელწოდების,
ელვით ნათლებაის ღუთივ ცნობის შარავანდით...“ 180rv.

90. „ეს ქვემორე ერთი იამბიკო პეტრე ყარიბმა მისწერა საყვარელსა მოყვასსა თუსსა ქნიან გიორგი ავალოვს პეტრებურს ვასილის ოსტროვდამ ლეტნი სადის პირისპირ მეტეევის სახლში.—

ესწუხ შენთვის, ძმაო, ბელშის ჴეშმარიტებით...“ 180 v.

91. „ეპიტაფია ბაგრატის ასულისა პეტერბურს.—

იუდას ძირით რტო ალმაცენებული,
იესუს წალკოტს ახლად აღყვავებული...“ 181 r.

92. „ეს ქვემორე შეიდ მუხლედი ლექსნი ძეობის ჴმაზედ შესთხზა პეტრე ლარაძე ყარიბმან. ძეობას ვიყავ მხისასა, მზეც შინ შემოდიო.—

ცისა სფეროს მნათობთ დასნი უცხოდ შეჰკრებიან...“ 181 r—182 r.

93. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ მუსტაფაზადი.—

სიხარულ მწყადარსა, ცოცხლივ მკუდარსა, დრო მხუედა სამწარად...“182v.

94. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ მუსტაფაზადი.—

დამმწარდეს ეამნი, შემხვდეს ვამნი, საწამ-საწამნი,
შემაშთეს ზართა სატუთართა, მხშირდეს თვალთ ნამნი...“ 182 v—183 r.

შენიშვნა: ლეჭსის ბოლოს მიწერილია: „ეს ზემოთჭმული მუსტაფაზადი მას ეამსს ჰსთქუა ყარიბმან. ოდეს მოყუასსა თუსსა შეჰჭნოდა სევდითა კაეშანი“, 183 r.

95. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ მუსტაფაზადი.

ესუის მჭონები, ჰირ-მგონები თქმულ ჩემებრ აროს...“ 183 rv.

96. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თქმული ხმა ყარიბი ორბელიანის დავით სარდლის ძის ყაფლანის სიკუდილისათვის რეცა მის მაგიერად.—

მოდით დასად სისხლისა ცრემლთა მდენელნო,..." 183 v-184 r.

97. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ ქმა ყარიბი.—
გაზაფხულმან აწყო ყვავილთა დასნი..." 184 rv.

98. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჯნისი.—
დილის მთებს აღმოშქვირავლს დახედდა..." 184 v-185 r.

99. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჯნისი.—
მზე ცორნობს, ერობს, ჰაი დარადა..." 185 r.

100. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჯნისი.—
ქმა კიპარი, ქამქამ, ქენარ მანათად..." 185 v.

101. „ყარიბი პეტრე ლარაძისა მიერ თეჯნისი.—
არხეც ტანსა, გულს წამტანსა, სარულად..." 185 v—186 r.

102. „მისივე პეტრე ყარიბისა.—
ქუფრ დრომონნი, ლერჯოთა ზღუათა მაარნი..." 186 r-v.

103. „მისავე პეტრე ყარიბისა მუსტაფაზადი.—
ჰმუნვისა ქარმან, შესაზარმან, დამჭროლა მწარედ..." 186 v—187 r

104. „ოსმალის ყაიდაზედ ილაი, თქმული მისივე პეტრე ლარაძის ყარიბისა მიერ.—
მოვიდა გაზაფხულისა დრო გულთ სიხარულისა..." 187 r.

105. „თქმული პეტრე ყარიბის ლარაძის მიერ.—
მწყლავს ვარდის ფეროვნებანი
და ტურფად დაშვენებანი..." 187 v — 188 r.

106. „ოდეს სტატკის (!) სოვეტნიკმა თავადმა გიორგი ეგნატის ძემ თუმანოვმა გარეთუბანს სახლები იყიდა, მაშინ პეტრე ლარაძემ ეს ჩახრიხული რეულად წესძღვნა.—
სახლო, სეიანად ჰგებდეყე მარად, ანგელოსი გყვეს ზღუდედ, მცველ ფარად.

შენ შორის მყოფნი იყვნენ დამტკბარად, სრულ სავსეობდე კეთილით კმარად..." 188 r.

107. „პეტრე ლარაძის მიერ მილოცვა წმიდის გიორგის დღესასწაულისა სტატსკის სოვეტნიკის თავადის გიორგი ეგნატის ძის თუმანოვისადმი.—
წმინდათა მათდა იესოს ჰმსახურთ ნამდვილ..." 188 v.

108. „უბრალობა.—
ა. სინიდისთ შვების შენ, საყდარო.
ხულისა ღმრთის ნიჭ-ქებულო..." 195 r — 198 r.

შენიშვნა: 1. წინ დართული აქვს: ა. „უბრალობა, თხზულება თავადის ივანე მიხაილის ძის მხარგრძელისა, პოეტნის წერილისა მოსკოვის სამმეცნიერატოროს უნივერსიტეტისა და სახოგადოებისა მოყვარეთა რუსსიულის სტატვიერებისათა, რომელიცა მას შინა დაწესებულ არს და რომელსაცა შინა თხზულება ესე იყო წარკითხული საჯმნოდ. ხოლო ქართულსა ენასა ზედა გარდმოღებულ არს სტიხიდეე რუსულ გვარად **ჩყვ-ს** წელსა, ფებერვლის ი-ს დღესა.

ს ა ნ ქ ტ პ ე ტ რ ბ უ რ ხ ს ტიფოლრაფიასა შინა ივანე ღლაბუნო ვისასა **ჩყი-ს** წელსა. დაბეჭდვისა ნება არის დართული ს. პ. იანვრის **იგ-ს** დღესა, **ჩყი-ს** წელსა— ცენზორი სტატსკის სოვეტნიკი და კავალერი **ტიმკოვსკი**", (193 r-v).

ბ. მიძღვნა ლექსად: „თქვენო ბრწყინვალებავ, მოწყალეო კეთილშობილებავ! ტაძარი ჩახრიხული.

სიყვარულმან რა ადგილი ჰპოვის, შიში გარჰსდევნის, არღა იხსოვის..." 194 r-v.

ჯ. ლეკნის წინ სინგურთ დაწერილია: „სტიხნი ესე რუსულად თქმულნი არიან კნიაზის მიერ დოლგორუკოვისა იოანე მიხაილის ძისა, ხოლო ქართულად ლექსად შეიწყო პეტრეს მიერ ლარაძისა, ყაირახისა, როგორცა რუსული ქართულად ჰამბად გარდმოეტყუებულ იქმნა კეთილშობილის აღუქსიძის აკინთე დიმიტრიანცის მიერ წელსა ჩყკ-სა, ფებერვლის ი-სა დღესა" (195 r).

II. ბოლოს ერთვის: „უეჭველად პატივცემულთა წარმეთხეელთა თხზულებისა ამისათა ევრნებით მიზეზი დარწმუნებული ყოფად, რომელ დამთხზველსა ამისსა ამით გვაროვით სტიხთათა ძალ-ედგა ქნა მისი ქართული სტიხთ გუარითაცა, გარნა განზრახვითა მისი იყო ესე, რათა ამისგან იცილეზოდეს, რომელ ქართულსა ენასა ზედა იქნებიან სტიხნი გარდა სხვათა გვართა, გუარითაცა რუსულითა, და იგიც, თუ ვითარი სიამოვნე აქვს კითხეასა სტიხთა ქართულთასა და კითხეასა სტიხთა რუსიულთასა", 198 r.

109. „თქმული მისვე ლარაძისა.—ა. რას მკითხავ, ჭიკაკო, სოფლის ვითარებასა განსჯერეტდე უმტკიცობით მის ყვავილოვნებასა..." 198 v.

110. „მისის უგანათლებულესობის მეფის ირაკლის ასულისა თეკლას მიმართ მილოცვა იამბიკოდ და აკროსტიხურად პეტრეს მიერ ლარაძისა ყარიბისა.—

აღმძრავს სურვილი ათას გზის ნეტარ მეფის .." 201v—202. r

111. „ახლიდგრე გარდმოეწერებული როსსიის ხმით ქართულსა ენასა ზედა სამენგრელოჲს მემკვიდრის დავითის მიერ წელსა ჩყლდ, ივნისს ით, ჭ. ტფილისს, ხოლო გიამბიკოებულ ჰყო პეტრე ყარიბმან ლარაძემან. წინასიტყუაობა გამსტიხებულისა. იამბიკო.—

ჭ-ი, სარწმუნოვ, ერთსა შინა მღუთაებას,
ერთ დასაბამის დაუსაბამოებას..." 202 r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ერთვის: „პინაკსი, გინა საძიებელი, გინა ხანდუკი წიგნისა ამის. ესე წიგნი სხეათა და სხეათ ყუავილთ ყოველთა ყოველობად წოდებული, ქმნილი ყარიბის პეტრე ლარაძეს მიერ, რომლისაც სახელი ქნილ არს ანბანსა ზედა. რომელნიცა იკითხვიდეთ და გეწეინოსთ პოვნა და გამორჩევა რომლისმე ყვავილთ ყოველობისა, იპოვით პირველად ფურცლის რიცხვით, მეორედ—დაწყების რიცხვით და მესამეთ—შაირის რიცხვით," 217 r — 231 v.

2. ხელნაწერს წინ დართული აქვს: „წიგნი მრავალ ფერ ყვავილ ოვანი.—

ამა წიგნსა ჰსწერ სახელად მრავალ ფერ ყვავილ ოვანი
მით, რომე სხენან სხეადასხეა ჰაბანი სახელოვანი.
ეით მტილი ყვავილ-მოყვალი, სატრფოები, ენ ეკლოვანი.
და მოალნეს მჭირეტთა გულებსა, ყმანი იყენენ თუ მხცოვანი.

წიგნის მეცნიერთა ყოველთა ასმიათ, ახსოვთ გულებსა,
მამათმთავარსა მოთხრობას ჰსჯეროტენ პიპელას თქმულებსა,
მენიან გარდმოვეც შაირად, გიძღეინი მწერობას თხზულებსა.
და ვინცა იკითხებმი, ჯრ ჰკვენებსთ არ ხორცით, არცა სულებსა.

თუმც შეუნიერი ითსებ მეფესა ენა-ბრძენი და,
სიბრძნის მტრფიალსა, მჭევრ-მეტყველსა, თქმა ტკბილად მეტყველისა და,
შეემკო ტურფად ჰამბაჲი მისი ძლიერად მხნისა და,
და შეეთხზა მსწენელთ სასმოდ, პანკრატიონთა ძისა და.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

აჴ ცერ ჰსცნობთ მისებრ ხილიბას ვისთვისცმე ლეჭსთა ტკბობასა.
ვის დიდად უქებს აღნაგისს და სიბის ლამაზობასა.
გარნა ამბავსა ნანდველსა ისმენთაგე თქმა მართლობასა,
და იგი სპარსულით შეუთხზავს, ვაქებ მისს მუსიკობასა.

ორნი ყოფილან პირველნი ქართლოსელთ მესტიხეთანი,
ენატკბილნი და რიტორნი, სიტყვასა მარჯვედ მკვეთანი,
თჳთ მეფე თეიმურაზ და ვის აქვნდა გული მხნეთანი,
და შოთა, რომელსა აჴქებენ მკვეურ-მეთქვნი ქართველთ ერთანი.

ყოფილან სხუანიც მრავალნი ტკბილთა შაირთა მთქნელები,
გარნა ლექსთ სიტკბოებითა მათ აღეცვიათ ველები,
მეცა პატივს-[ვ]ცემ წინანთა, არიან საქებელები
და მათ შორის შევსთხუნ მეც ლექსნი, მსმენელთა სასურველები.

დასაბამითგან სოფლისა ჴელ-ვჰყავ შაირით წერასა,
ადამისდგან ქრისტედმდე ვსთქვი: სული მცედა მე რასა,
ქრისტესით დავითის ტომთა თხრობა ძმანცემდა მღერასა.
და აღმაშენებლის ჰამბისთვის ვიქმოდი სტიხთა მზერასა.

თამარ დიდსა ჴელწიფას ჰამბავნი საწადელები
აღვსწერე, სრულ-ვჰყავ მოთხრობა ბრძენთაგან საქებელები,
სხუა—კოლხიდელთა დედოფალს შეუწყევ ლექს ნათლები
და თეიმურახსაც შეუთხზენ შაირნი სასურველები.

ცოლად წიენი სახე მგოსანი, შაირი ცხრამეტ ასობდა,
ვინცა იხილა მუეთარეთ აქებდა, ვერა ნასობდა,
დილარიანი ჰამბავად, მიჯ ჰრთელნი ლექსნი ნასობდა,
და ეს გვარნი რემგან შეთხზულნი შაირნი ოც ათასობდა.

სხუა მომღერალთა სათქმელნი ტკბილადრე გასაგონები,
სჳეფისა მოსალხინები, ლექსნი მსმენთ მოსაწონები,
მრავალი შეეთხზე მეჩანგეთ შეტროფთით შესაკონები,
და ვინც ისმენდა, იშვებდა, არ იყუნენ დანაღონები.

კუალად საღმრთოდ თქმულნი ლექსნი და სტეფანესგა უცხო გვარები,
სულისა კურნად მეტრეტნი, კეთილ გზის შემაკვარები,
იამბიკონი კიდურზედ მარცუალებით ნამკოპარები
და ნუთუ არ მეხშას ცოდვეთა ზეცისა სასძღოს კარები.

ერთს წიგნად დილარიანი შეეთხზეყე ტკბილ უბნობითა,
ერთს წიგნად სახე მგოსანი შაირთა ვჰყავ მცონითა.
ერთად თჳთ ესე შევმხადე სხუადასხუა ფერადობითა,
და ათთაგან ერთი შეეკრიბე რემთა თქმულთ აჳა წყობითად, 10 rv.

(156) 156

წიგნი მაკაბელთა. 1818

168 გვ.; 34,5×20,5; ქაღალდი; დაზიანებული; მუყაოს დაზიანებული ყდა; მთელი, სათაურები მთავრულით; გადაწერილი გაიშია (1 და 133 გვ.); გადაწერის ადგილი ასტრახანი (1,133 გვ.); 1818 წ.. III-13 (1,133 გვ.); დაწერილია: გვ. გვ. 77—84; 134—144; 164—168.

„წიგნი პირველი მაკაბელთა. თავი ა.—და იყო ოდეს მოაბრევდა (ქვეყანასა) ალექსანდრე, ძე ფილიპე მაკედონელისა, რომელიცა გამოვიდა ჭ'ყანით ქეტიმით და დასცა დარიოს მეფე სპარსთა...“ 1—163 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი მოიცავს მაკაბელთა სამივე წიგნს.

ანდერძი: ა. „სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ. ვიწყე წელსა 1818, მარტის 13 გაითს, ასტრახანს, 1 გვ.

ბ. „დიდება ღმერთსა სრულმყოფელს ყოველთასა, სრულ ვქმენ წელსა 1818, თთესა აპრილსა 13, გაითს ასტრახანს, უძლურმან მითუ სნეულებითა.“ 133 გვ.

(157) 157

კრებული. 1811

470 გვ.: 33,5 × 21; ქაღალდი: ბოლოხაზული; ტყავგადაკრული ხის ტიფრული ყდა; მეფრული, სათაურები მთავრული; გადაწერილი ითხუთ (357 გვ.); 1811. V1, 20 (357გვ.); დაუწერელია: I—III ფ., გვ.გვ.12, 358—363, 467—470.

1. [ქარილე ალექსანდრიელი, საუნჯე] „პირუელად უშობელობისათჳს და შობილებისა, აგებულებისა და აუგებელობისათჳს. — უკეთუ ჴელ-ჰყონმცა კითხუად ჩნ-და არიანთა...“ 13—357 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შედგება 35 თავისაგან.

2. ტექსტი თარგმნილია სომხურიდან ანტონ კათალიკოსის და ფილიპე ყაითმაზაშვილის მიერ (ს. ყ ე ყ ე ლ ი ძ ე. უცნო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში ეტიუდები, V, გვ. 87.).

3. წინ უძღვის: ა. „შეყუენებულება ანუ წინასიტყუაობაჲ წიგნისა საუნჯისა, ქმნილი ანტონის მიერ...“ 1—2 გვ.

ბ. „სანატრელისა უფლისა და წ-ისა კირილოს ეპისკოპოსისა ალექსანდრიისა წიგნი, რომლისა სახელი არს საუნჯ...“—3—4 გვ.

გ. ხანდუკი, 5—11 გვ.

ანდერძი: „დასასრული წიგნისა ამის საუნჯედ წოდებულისა წელსა 1811, იუნისსა 20, იოსებ“ 357 გვ.

2. „წიგნი პირუელი ცათაჲსჲ და ნიეთთაჲსჲ მრავალთა სრულებათაჲსჲ და უალრესობათაჲსჲ უწმიდესისა ქალწულისათა იჳსუფეტიან, რომელნიცა პირად-პირადისა შემჰსგავსებითა მზისა, მთოვარისა, ვარსკულავთა ნათლისა, განთიადისა, ღრუბლისა, ზღუისა და ქ-ყანისათა. მერმეცა უკუ თჳთებითა სინას მთისათა გონიერებრივ იხუნების. თავი ა.—მარიამ, დედა უფლისა, შემსგავსებულ არს მზისა...“ 364 — 466 გვ.

წ უ დ ე ბ ა: „რამეთუ ანგელოსი შეახლებითა ძალისათა ითჴმის ადგილსა შინა მყოფად, რომელსა არა ძალ...“

(158) 158

დოგმატიკონი. 1802

I-II. ფ.: 394 გვ.: 33,5 × 21,5; ქაღალდი: ტყავგადაკრული ხის ტიფრული ყდა; მეფრული, სათაურები სინგურით; გადაწერილი დიმიტრიე; 1802 წ., ადგილი გარაბულები (391 გვ.); დაუწერელია: ფ.ფ. I-II. 392—394 გვ.

„მისიე იოანე მონაზონისა ხუცისა დამასკელისა, ოქრორ-ნეკტარად(!) სახელდებულისა სიტყუა-ნამუშაკევი დასაბამებელი ღ-ის მოძაგებულისა წ-შალებისა იაკობითასა.—არცა კეთილი კეთილ არსო, რაჟამს არა კეთილად იქმნებოდეს ბრძენთა სიტყუა...“ 1—391.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ანდერძი: „აღესწერე დ ღ მ ა ტ ი ს ე ყოვლითურთ სასური და მწუალებელთა ბაგეთა დამაყოფელი უღირსმან მღუდელ-მონაზონმან და უმრწყინესმან ძმამან პრძანებითა ნამდჳლ-საყუარელისა¹სჯ̃ესით ჳ ნ დ რ ი ა ნ ე ჳ ს ი ოსტოსისათა, მომჴსენებელმან მოციქულისა პრძანებისამან, რომელიცა ბრძანებს: სიყუარული თჳნიერ საქმისაო. გარნა პორციელთა სიბრძნითაგან ვიცოდ ჴლახაკი, ვითა მოსაბონი, და შეჴედ შეგჳრაცხა წიერნი სოფლისანი არაად, თჳნიერ წერილისა, რომელიცა გაჴუნდა სიბრძნელად და სიცოცხლედ სულისა. ამისთჳს დავშურე და აღვსწერე ყ ო ვ ე ლ ა ჲ ს ყოფაჲსა ჩემსა ბრწყინუალე ესე წიგნი სახითა და ჴატმითა, ძალითა და ბეჭდითა, პირი პირსა მარტლ-მჴუმეელი ჳშმარტისა აღსარებისა და კეთილდღოებრწმენეთა სიკჳდუილი ესე. დ ო ღ მ ა ტ ი ს ა დ მ ო ნ ა ზ ო ნ ი ს ა ჲ ნ ი ვ ა ნ ე ს ი ძმაო, ვითარცა შენ შეჰნან ქრისტემან შეიწორე, ვითა ჭურიელსა მწყალი, და გაჴსოვდე ჳნჭნდილსა შინა სინიდისსა ემდაბლესი ძმა და მეგობარი დ ი მ ი ტ რ ი ო. ქორთს კალთით სოფელ ქჳე 1802 VI.23*, 391 გვ.

(159) 159

დიონისე არეოპაგელი, თხზულებანი. XIX

II ფ. 416 გვ.; 33,5 × 20,5; ქაღალდი მოლურჯო ფერისა; ტყავგადაკრული შეკაზის ტყიერული ყდა. (ყდის შუა ამოტეიერულია ღვთის მშობლის მიცვალების სცენა); მხედრული. სათაურები მთავრულით: მთარგმნელი ეფრემ მცირე; ბეერნიშანი 1809 წ. დაწერილია: I-II ფ.: 10 გვ. გვ. 408, 409, 410, 413.—416.

1. „დ ი ო ნ ჳ ს ი ო ს ა რ ი ო პ ა გ ე ლ ი ს ა ათინელთა ეპისკოპოსისა ტ ი მ ო თ ე ს მიმართ ეფესელთა ეპისკოპოსისა საღმრთოთათჳს სახელთაჳს. თავი ა. რაჲ არს პირი სიტყუა და რაჲ არს მოცემულ საღმრთოთა სახელთაჳს. თანამღუდელსა ტიმოთეს დიონჳსიოს მღუდელი.—ხოლო აწ პოი, სანატრელო, (1) შემდგომად ღ^ოის მეტყუელებითა სახის-შემოღებათა საღმრთოთა სახელთა თარგმანებასა მოუჴდე რაოდენ დასატეეველ არს...“ 11 — — 174 გვ.

2. „დ ი ო ნ ი ს ი ა რ ი ო პ ა გ ე ლ ი ს ა ათინელთა ეპისკოპოსისა ტიმოთეს მიმართ ეპისკოპოსისა ზეცათა მღუდელთმთავრობისათჳს.—ესენი არიან ზეცათა მღუდელთმთავრობისათჳს, თქმულთა სიტყუითა ათხუთმეტნი თავნი...“ 175—265.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მოთავსებულია იროიკო, რომელსაც ეფრემის შემდეგი შენიშვნა აქვს მიწერილი: „და ესეცა ი რ ო ი კ ო ჲ ა ორ-მუხლი შჳდმეტ მარცუალია. ესნისა უგარჩესობისათჳს და დასდებულად უნაკლულობისათჳს ათორეტ მარცუალ ითმბიოდ მითხუთეთ და ესასყიდლად ღ^ოეცაჲ ჴყავთ ე ფ რ ე მ ყოველად საწყალობელისათჳს“, 265 გვ. (ამ შენიშვნის შესახებ იხ. ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი, ეფრემ მცირე და ბერძნულ-პრიზანტიული ლექსწყობის საკითხები. ტფილისის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის შრომები, XXVII ტომი, 1946 წ., გვ. 67.).

3. „დ ი ო ნ ი ს ი ა რ ი ო პ ა გ ე ლ ი ს ა ათინელთა ეპისკოპოსისა ტ ი მ ო თ ე ს მიმართ ეფესელთა ეპისკოპოსისა საეკკლესიოჲსა მღუდელთ-მთავრობისათჳს. თანამღუდელსა ტ ი მ ო თ ე ს დ ი ო ნ ი ს ი ო ს მღუდელი. თავი ა.—რაჲ არს საეკკლესიო მღუდელთ-მთავრობისა მოცემაჲ და რაჲ არს პირი მისი?...“ 266—350 გვ.

4. „დ ი ო ნ ი ს ი ო ს ა რ ი ო პ ა გ ე ლ ი ს ა ათინელთა ეპისკოპოსისა ტიმოთეს მიმართ ეფესელთა ეპისკოპოსისა საიდუმლოდ ღ^ოის მეტყუელებისათჳს. თ^აანმღუდელსა ტიმოთეს დიონისიოს მღუდელი, თავი ა.—ვითარმედ რაი არს საღმრთო ჴმა...“ 351—364 გვ.

5. „დ ი ო ნ ჳ ს ი ა რ ი ო პ ა გ ე ლ ი ს ა ათინელთა ეპისკოპოსისა ეპისტოლენი თითო-სახენი. ეპისტოლე ა. გაიოსის მიმართ მოწერისა.—ბნელი უჩინო იქმნების ნათლითა...“ 365—412 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ დართული აქვს: „შეწყნარებითა უფლისა ჩნ-ისა იესუ ქრისტესითა წინა-ბეჭე სიტყუა თხრობა დიდისა დიონისესთჳს და წიგნთა მათთჳს მის მიერ აღწერილთა, გჳკეთხენ, მამაო...“ 1—9 გვ. ამ ნაწარმოებთა შესახებ იხ. კ. კეკელიძე. ქართ. ლიტერატურის ისტორია. ტ. I. გვ. 601.

2. კრებულში შესული ნაწარმოებების კიდეებზე მოწერილია კომენტარები.

ანდერძი (მთარგმნელისა): „დიდება და მადლობა დასაბამსა და სრულმყოფელსა ყოველთა კეთილთასა ღმერთსა, რომლისა წყალობითა სრულ-იქმნა ერთი ესე ხუთთაგან წიგნთა ჭ-ისა დ ი ო ნ ჳ ს ი ს თ ა, პირველი წიგნი—თარგმანება სალმრთოთა სახელთა—მეოხებითა წ-ისა ღ-ის მშობელისათა და წ-ისა სიმონ საკრველთმოძღუებისათა და ღუკიანე ბერთა ჩ-ნთა ს ა ბ ა და ა ნ ტ ო ნ ი ს ი თ ა და მათ თანაჳე მოღუაწეთითა და ზ-ურნეითა კირილე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ი ე ლ ი ს ი თ ა, რომელთა ხსენება და ღ-ებარება საუკუნო იყავნ. ღუკიანე ჰყავთ, ჭ-ჭს მოყუარენო, ი ო ა ნ ე ს თ ჳ ს სალმრთოდ ფილოსოფოსისა და პორციელად ღრამმატიკოსისა, რამეთუ ღუკიანესავე თანა ზემოხსენებულთა მამათასა იგი იქმნა პირ და ჴორება და სიტყუა პ ი რ უ ტ ყ უ თ ა ნ უ ფ ლ უ ნ ე რ ი ს ი ს უ ფ რ ჳ მ ი ც ი ა, რომელი აღვიარებ, ვითარმედ არა თუმცა იგი ყოფილიყო მოძღუარ და ძალ-ჩუე ჩემდა, მიზდეთაცა ვერ ვიკადრებდი მისი თუალსა ამის წიგნისასა, რომელსა შინა ჩემი ცთომილება ოდენ არს, მომიტეჳენ და ღ-ცა ჰყავთ“. 174 გვ.

(160) 160

კრებული. 1829

IX ფ.; 266 გვ.; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტყეფურული ყდა; მბეჭდური, ხაზოანური სინგურით; გადაწერილია 1829 წ. II. 20 (178, 247 გვ.); დაუწერელია: I-IX ფ.; გვ. გვ. 179, 180, 248—266.

1. „კარი პირველი. ბ ა ბ ტ ი ე რ ჴელმწიფისა ჰ ა მ ბ ა ვ ი ტკბილად და ამოდ გასაგონი მსჯელეთაჳეის, რომელსაცა ეწოდების წიგნსა ამას სახელად ჩ ა რ დ ა ვ ი რ ი ა ნ ი. —იყო ჴელმწიფე კოსტანტინეპოლეს შინა, მორჭმული, განმდიდრებული და ყოველსა ქუეყანასა ზედა სახელგანთქმული. არა იყო შეჰირვება გულსა მისსა, მარადის ლხინობდის, ასპარეზობდის, გამსცემდის და შეეჭცეოდის...“ 1—178.

2. „აჰა ამბაჲი და დასაწყისი ჩინეთის ჴელმწიფისა და ძისა მისისა მ ი რ ი ს ა, რომელი მისცა ღმერთმან ფერიისა ასულთანა.—იყო ჴელმწიფე ერთი ხოსრო შაჰ, მფლობელი ჩინეთისა, დიდებული, მაღალი და ყოველითა ბედნიერებითა სრული. ამისთანა ძლეგრი და მაღალი ჴელმწიფე უშეელოებასა ასე შეეწუხებინა, რომელ ყოველიე საჴელმწიფო თჳისი არა-რადღა მიაჩნდა...“ 181—247 გვ.

ანდერძები: „სრულ იქმნა ჩ ა რ დ ა ვ ი რ ი ა ნ ი ფებერვალს კ-ს დღესა, ჩყკთ-სა წელსა“. 178 გვ.

2. „წელსა 1829 მარტისა 2 დღესა“, 247 გვ.

(161) 161

უღუღბეგი, ვარსკვლავთა კატალოგი. 1735—1737

557 გვ.; 30,5 × 21; ქაღალდი; მუყაოს ყდა, რომელსაც გადაკრული აქვს ხელნაწერის ძველი ტიფოგრული ტყავი; მხედრული, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები სინგურით (ტექსტის ძირითადი ხელისაგან განსხვავებით არის ნაწერი 554—556 გვ.); [1735—1737 წწ.]. აქვს ჰეირნშიანი, დაზუსტებულია: გვ. გვ. 27—36, 289, 519—521, 537—553, 557.

[უღუღბეგი, ვარსკვლავთა კატალოგი]. „ასე იტყვის უღუღბეგ მაჰრუხას შვილი, რომელი არს შვილისშვილი თემურ-ი ს ი, რომ მე, ნიადაგ ჩემი დღენი სწავლასა და მცოდნარობაზედ დავალამე და ბოლოს, ღმერთმან მომცა შეძლება და ვარსკულავნი გავყავ და ვიანგარიშე ჩემსავე ოსტატთა თანა, რომელსა ეწოდა სახელად ერთსა ყაზიზადა რომი, მეორესა მოლა ჯიმშიდ. პირველად რომ მინდოდა დამეწყო ამ წიგნის გამოღება, მოლა ჯიმშიდ მიიცვალა და ჯერ ეს წიგნი არ დაწერილიყო. ჩემი ოსტატი ყაზიზადე რომ მიიცვალა, მას უკან მოლა ალი იყო, მაჰმადი ბაზიერის შვილი; მე და იმან ეს წიგნი დავასრულეთ და გავათავეთ. ეს წიგნი ოთხ კარი არის. სახეგუარი ჩვენი ეს არის, რომ, რომელმაც ამ წიგნში მრუდი და საწუნარი ნაბოს, შეგვინდოს და თვით გა[ა]სწოროს, პირველი კარი ქრონაკონების ცოდნისათვის არის...“ 37—556 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის შედგენილობა: ა. [კარი პირველი] „პირველი თავი. ოჯახის ქრონიკონის ცოდნა...“ 39—68 გვ.

ბ. „კარი მეორე. ალმოსულის ცოდნისა და იმის შეფერებულების საქმის შეტყობისა. ეს ოცდაორი თავი არის, თავი პირველი.—ერთი რიცხვი რომ არა ნდეს...“ 69—288 გვ. (ამ კარში შესულია: „სახელების თარგმანი“—„კ. თარგმანილი ბერძენთა და ფრანგთაგან.—შეტყობა სიგრძისა და განისა გამორჩეული ქალაქებსა და ჭალებსა, ვითარცა მოგვეცა ჩვენ და ვიპოვეთ პირველთა ფილასტოლოგთაგან, რომელთა კუეყანა აღწერეს...“, „რუსულისაგან თარგმნილი ქალაქნი...“ [1]).

გ. „კ. კარი მესამე. ვარსკულავთ სიარულისა, იმათი სადაობის, განისა და სიგძის, რაც ამათი შუაგისა. ეს ცამეტი თავი არის...“ 290—475 (ამ თავში 329 და 330 გვ. ერთიდაიგივე ტექსტია შეცდომით დაწერილი).

დ. „კ. დასაწყისი მეოთხე. ვარსკულავთ მრიცხველობისა, რაც ძირს დანარჩომია, იმის რიგების სწავლა. ეს ორი თავი არის...“ 476—536.

2. ტექსტს წინ უძღვის: „კ. ვარსკულავთ მრიცხველობის საქმეების საბეღლი თათრულისაგან ქართულად თარგმნული მეფის ვახტანგისაგან...“ 1—26 გვ.

3. სხვა ხელით დართულია: „...ამით კარა გისა გამოვლება, თე სამოც-ქმნილი ჯ.ხვარი არ არის, ცოცა(?) ძნელი არს. სამოც-ქმნილი ჯ.ხვარი ამას ქვიან: ერთიდამ სამოცამდინ დასხმენ...“ 554—556 (ამ ტექსტში მოთავსებული ცხრილებში ასოები და მინაწერები ვახტანგის მიერ უნდა იყოს გაკეთებული).

4. ხელნაწერი დათარიღება. „გადაწერილი ჰაბს რუსეთში (1737 წლამდე) იმ დედნიდან, რომელიც ვახტანგის ხელით არის წასწორები და დაცულია საკავშირო მეცნიერებათა აკადემიის საასიო მუზეუმისეულ ფონდში (აკ. შპ. მუზეუმის ხელნაწერთა გზამკვლევი, 1953 წ., გვ. 37).

[1] რუსული ქალაქების სიგრძე და განი ნაჩვენებია ტექსტისაგან განსხვავებული ხელით მხოლოდ სამ ქალაქზე.

5. ხელნაწერის ტყავის ძველ ყდაზე ამოტვიფრულია გეომეტრიული ნახაზები გარშემო რუსული წარწერით, რომელშიაც მოხსენებულია ვახტანგ VI.

ანდერძები (მთარგმნელისა): 1. „მე, მეფემან ვახტანგ, ეს ზიგი ქართულად ულუფაგის ზიგიდამ ფოთარგმნე და ეს ქართული თვის დადვეი დავწერე", 43 გვ.

2. „ქ. დასაწყისი ჩიჯისა ამის სწავლისა, თარგმნილი მეფის ვახტანგისა. ეს ულუფაგის ზიგი. მე, მეფე ვახტანგ გამოვიდე მირზა ამდურზა თავრიზელის შეწევნით. ეს ხიგის სწავლის რიგები, როგორც იმათში იყო, ისე გარდმოვსწერე და სახელები იმთისაც ენით არის, რომ ქართულს ენაში არც მცოდნე ვინმე იყოს და არც წიგნი, და შესატყობრად მოსწავლეს გაჭირდებოდეს, და იმათი სახელებისა ერთი თარგმანი და მეორე, რომელი რასა ჰქვიან, იმას ქვეით დავაწერინებ. ჯერ ეს ისწავლეთ და მერმე ქვეითი, მაგრამ ფრთხატოთ ცოტა ამ წიგნის საქმე ყველა რამ ძნელია. და თუ ვინმე ამას წაკითხით ისწავლით, გა[ა]ხელდებით და ქართველის სახელებით დასწერეთ ეს ცდა. და თუ რამ დაგეკლოს, ისიც ამა ზედ, თარიხებისა და თვის დადვეება კარგა გამოვეღია, მაგრამ სხვას ანკარიშებს ვერაცინ შეტტყობდა და არც მაგთანი სახმარია. მაგთონს არას გამოეკითხნით, და ვისაც ამის წაკითხვი ჩინდოდეს, ჯახვალი სწორად გამოვეღია და როგორც უნდა, იმის სწავლას სისწორე ჰქონა. ამას ქვეით სამი დასაწყისი რომ არი, მეორე, მესამე და მეოთხე, სწორია. მაგრამ ეს სწავლები, როგორც ეს ხიგი გამოსულიათ და ან რომელი როგორ ტყოვნათ, ის დაუწერიათ, რომ თუ ვისმე ახლის ხიგის გამოღება უნდოდეს, იცოდეს, რომ ასე უნდა, თვარემ რაც მოსახმარისია ყველასათვის, ჯადვალი გაუკეთებია და ამ წიგნში დაუწერია. იმ ჯადვალიუან რომ იძ საქმის გამოღება ისწავლოთ, თალუნის დაწერა თუ სხვა მასკულავების საქმე, ყველა შეიძლებით შესატყობრად მნათობთა თუ დამტკიცებულთა", 68 გვ.

მინაწერები: 1. „იოანე ანდრონიკაშვილი", ზემო საცავი ფურცელი.

2. „ვარსკვლავთ-ხრიცხველობა თათრულიდამ ნათარგმნი მეფე ვახტანგისაგან", ზემო საცავი ფურც.

(162) 162

პორფირის შეყვანილება. 1740

410 გვ.: 31×20; ჭიაღილი ფრიად დახიანებული (დამწერარი ბელნისაგან); ტყავგადაკრული ხის ყდა, დახიანებული; ნუსხური, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები სინგურით.

„პორფირისა შეყუანილებაჲ. ნათესაისასათჳს.—ხოლო ჰგავს, უკეთე არცა ნათესაჲ და არცა სახე მარტიელად ითქმიან, რამეთუ ნათესავად თქმის და ეიეთთა ქონებითა რაჲმე ერთისა რაჲსამე მიმართ და თჳთეულისა მიმართ შეკრებაჲ..." 1—409 გვ.

შენიშვნა: ფურცლის შესავალი: „ნანდვილ საჭიროისი ხერისაორე და აისისტოტელისა მიერთის(?) შინა კატეღორიათა მნებაჲი მასწავლულობითი ცნობაჲ..." 1 გვ.

ანდერძი: „ნებითა და წყალობითა სულთისა არსებისათა აღწერა წიგნი ესე სრული ღ'ისმეტყველებისა, თქმული წ'ისა იოანე დამასკელისა. ძალითა ღ'ისათა ვიმეშაჲ მე, ფრიად ცოდვილ-სასჳკლოპელმან ხებედი, ძმამან იესესმან, ხებედოვანმან. უკეთუ ცთომილი იპოვებოდეს, ნე მწყენთ, უფალნო, უწყალოდ, რამეთუ, როდესა მივწუთებოდი ვამართვად, სიცოლილესა არ ვერჩევი, ხოლო ცთომილება არა მხოლოდ ჩემ მიერ, არამედ ნათესავთა მთავართაგან ვჳწერეტთ, იტყოდა. და სრულ იქმნა წიგ'ნისა ესისა, ქალაქსა ნოვგოროდს, რომელ არს ახალქალაქი, მეფობასა ანნასა იოანესსა, ქრისტეს აქეთ ჩლჲ 1740, მარტსა კ'ს", 409გვ.

(163) 163

ფსალმუნთა თარგმანება (გამოკრებილი). 1815

II ფ.; 428 გვ.; 33 × 21; ქაღალდი: ხის ტყეგადაკრული ტეიფური ყდა; მშვენიერული; სათაურები სინგურით; გადაწერის თარიღი: 1815 წ. XI. 18. (423 გვ.); დაუწერელია: I-II rv, 10, 372, 424 — 428 გვ.

„კანონი ა. სიტყუანი ფსალმუნთანი, შემოკლებით თარგმანთაგან გამოკრებულნი მრავალთა წიგნთაგან. ფსალმუნი ალილუია.—ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მიეიდა განზრახუასა ულმრთოთასა და გზასა ცოდველთასა არა დადგა...“ 11—371 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის სიმბოლოთა განმარტება: „ელეა ღ~ისა არს მოსწრაფედ მოვლინება ძალსა საკირველებათა და შეწევნათა მისთასა...“ 1—9 გვ.

2. ბოლოს დართული აქვს: „ჯალობა მოსესი გამომსლეთა შინა, განმარტება. — ჯალობა არს თქმისაებრ უკუე სიტყჳსა...“ 373—423 გვ.

3. ტყსტის ბოლოს მიწერილია: „სრულ იქმნა წელსა 1815, თთუესა ნოემბერსა 18“.

(164) 164

ყარამანიანი. 1820

722 გვ.; 26.5 × 18; ქაღალდი: მუყაოს ყდა; მხატვრული (სათაურები სინგურით): გადაწერი ანდრია [ალექსიშვილი]; 18 20. VII. 8ჱ პეტერბურგი (722 გვ.).

„თავი პირველი. ყარამანიანი.—ჰ. პირველ ქამად სპარსეთშიგან იყო ჴელმწიფე ერთი, რომელსაც ეწოდა თანხმორად. ესე იყო მორჩმული და აღსრულებული ყოველსა ზედან სპარსეთსა, ქამსა მისსა მეფობისასა ჭაჭანა და დევთაგან კაცთა ნაოესავთა მრავალი ზიანი ეცემოდათ...“ 3—722 გვ.

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: „...ყარამან და სარვიბურამან მარადის სიხარულსა და შვებაში იყვნენ და მწუხარება არღარაჲს რა ჰქონდათ იმათში ლხინის შვებისა და შექცევისა და განცხრომის მეტი“ 722 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს მისცემს დ. ლაზარეველი და ნ. კობალაძის 1875 წ. გამოცემული ყარამანიანის I, II, III და IV კარებს.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექ. თაყაიშვილს (იხ. Описание рукописей, ტ. II, გვ. 607).

3. ხელნაწერის გადაწერის გვარი აღდგენილია მომდევნო ხელნაწერის ანდერძის მიხედვით.

ანდერძები: 1. მთარგმნელისა: „ჰ. ამბავი ყარამანისა თურქთა ენისაგან ქართველთა ენასა ზედან თარგმნილი ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი ს ა, სარდლის ძის ქეშიჩიბაშისა. დ ა ვ ი თ ი ს გ ა ნ. თუმცა არა რიტორთა ენითა შეწყობილი არს, მაგრამ ამისთჳს დავშვერ თარგმანსა ამას ზედა, ვინათგან წყნენ ყარამანისა ქართველთა ენასა ზედან დღესჯამომდე არსად იპოვებოდა. და აწ ვისცა უყუე გენებოსთ გაკეთება, თქუენ გამოიყოდე“, 2 გვ.

2. გადამწერისა: „სრულ იქმნა წელსა ჩ~ყ, იულისს ი, სამეფოსა ქალაქს პეტერბურგსა. ღმრთით, მშჳიდობაში და ბედნიერებაში მოახმარე მეფის ძეს ფ ა რ ნ ა ჯ ა ზ ს და მეფის სძალს ა ნ ნ ა ს. მკითხველნო, ვისა შენდობას მიბრძანებდით და პატიოსა ჩემთა მოტკეცებას, ანდრია [ალექსიშვილი]“, 722 გვ.

მინაწერები: 1 და 722 გვ.

(165) **165**

ყარამანიანი. 1820

669 გვ.: 29 × 19; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მედრული (სათაურები სინგურით); გადაწერა: ალექსიშვილი ანდრია (669 გვ.); პეტერბურგი 1820 წ. (669 გვ.).

«ყარამანიანი». „კარი მეოთხე. ყარამანიანი და ამბავი ყარამანისა, კეკლად იწყება ამბავი ყაჯრისა, შემდგომად სულეიმანის ბაღისა, მერე ადლან აჰანდისა, ჩალაჭ აიარისა, არყას სალიმისა, ჯანსუზ აიარისა, სულეიმანის ბაღისა და ფარიამანია ციხის ამბავი და ზღვის კოშკის ამბავიც დროსა ინდოეთის ველმწიფის რაიაზამისასა, რომელსა ეწოდებოდა შამალშა.—იმ ჟამად, ოდეს ყარამანის შემწეობით უშანგშამ ინდოეთი და სინდეთი დაიპყრა და საბრძანებელად თჳსად ჰყო...“ 1—668 გვ.

წყდება: რადგან ესე სწორეთ ასეა, ყოველთავე განშხადება გმართებთო, მარად ჟამს მომლოდნე იყვენითო და გახსომდეთო, რომ ღმერთია უკუდავი და არა კაცი“, 668 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შეიცავს დ. ლაბარეის და ნ. კობალაძის 1877—78 წ. გამოცემული ყარამანიანის V, VI კარებსა, და VIII კარის დასაწყისს (იხ. ხსენებული გამოცემის გვ. 329—548).

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექ. თაყაიშვილს. (იხ. Описание..., ტ. II, გვ. 607.).

ანდერძი: „წესს ჩყ გარდმოვსწერე[ვ] დიდი სამეუფო ქალაქს ბეტრებუხსა ყარამანიანი ესე. ორი კარი სრული არს. ღმერთო, მწერდობაში მოახმარე ბატონისშვილს ფარნაოზს და მეფის ასულს ანნას. მეოთხეულნო, მეცა შენდობას მიბრძანებდეთ, მათს მონას, საქართველოს ახპაერშეილს, ხიდისთავს მოსაბლეს ალექსიშვილს ანდრიასს“. 669 გვ.

(166) **166**

თვენი. XVIII

318 გვ.: 34 × 20; ქაღალდი; დაშლილი, ნაკლული; მედრული (სათაურები ასომთავრულად, სინგურით); [XVIII ს.]: დაუწერელია: 308 გვ.

„თთჳსა დეკემბერსა აქუს დღე **ლა**. პირუელსა დღესა. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა ნაომისა ალილეია ანუ ტროპარი. დასდებული ჳმა ბ. დიდ-არს ძალი ჯუარისა.—მაღლი სულისა წმიდისა დამკჳდრა შენ თანა, წინასწარმეტყუელი... 1—4 გვ.

2. „თთჳსა დეკემბერსა ბ. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა ამბაკომისა. ამასვე დღესა წმიდათა მორის მამისა ჩუენისა ისე წ ი ლ კ ა ნ ი ს ეპისკოპოსისა ათორმეტთაგანისა, აკოლუთია ამისი წერილ არს, შემდგომად ამის აკოლუთიისა «უფალო ღაღად ვჰყავსისა» ზედა დასდებული წინასწარმეტყუელისა, ჳმა დ. მჴნეთი.—ბრწყინუალე მაღლი სულისა შეიწყნარა დიდებულთან ამბაკომ საკრუელთან და იქმნა ღთივ შუენიერ...“ 4—23 გვ.

შენიშვნა: აქვე შეტანილია სხვა საგალობელთა შორის: „ბ. აკოლუთია წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ისე წილკანის ეპისკოპოსისა...“ ⁋ ბ. „კანონი ღ-ის მწობლისა, რომლისა გიდურ-წერილობ[აა]: ეტლო მზისა სიმართლისაო, განმანათლე. ა ნ ტ ი ნ ი ს...“ გ. კანონი მღუდელ-მთავრისა, ქმნილი უფლისა ბ ე ს ა რ ი ო ნ ს კა-

თოლრკოსი...“ დ. „სხვა კანონი მღუდელ-მთავრისა, ქმნილი ანტონისა...“ ე. ნიკოლოზ ტუალეტისა და ვ. იოანე ფილოსოფოსის სამალობელი.

3. „თოუსა დეკემბერსა გ. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა სოფონიასი. „უფალო ღაღად ვჰყავსი“ ზედა დასდებული წინასწარმეტყუელისა გ, ქმა დ. რომელი იწოდე.—რომელმან შარავანდედი საღთოსა მის ბრწყინუალებისა შეიწუნარე...“ 23—26 გვ.

შენიშვნა: სხვა სამალობლებთა შორის არის: „ციასკრად კანონი, რომლისა კადურ-წერილობა[ა]: სოფონიას დიდებამან განბობყინოს მე. თოთუნესი. ქმა ვ...“ 24 გვ.

4. „თოუსა დეკემბერსა დ. წმიდისა დიდისა მოწამისა ვარვარასი და ღირისა მამისა ჩუენისა იოანე დამასკელისა. „ო“ ღაღად ვჰყავსი“ ზედა დასდებული წმიდისა, ქმა ბ.—რაჟამს ძელისაგან.—რა ჟამს იხილასამსჯავროსა მას სამინელსა...“ 27—34 გვ.

5. „თოუსა დეკემბერსა ე. ღირსისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა საბა განწმედილისა მცირესა ზედა მწუხრსა დასდებული დ, ქმა ა. ყოველად ქებულნო.—მხილუელ იქმენ გონებითა ძლიერ საცნობელითა, ვითარცა მუშაჲი საღთო სიტყუსა...“ 34—47 გვ.

6. „თოუსა დეკემბერსა ვ. წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ნიკოლაოს მთავარეპისკოპოსისა მირონ-ლუქიისა საკრუელთ-მოქმედისა...“ 47—64 გვ.

7. „თოუსა დეკემბერსა ზ. წმიდათა შორის მამისა ჩრისა ამბროსი მედიოლანელ ეპისკოპოსისა...“ 64—68 გვ.

8. „თოუსა დეკემბერსა ი. ღირსისა მამისა ჩუენისა პატაპისა. უკუთუ ჴნებავს უპირატესსა აღილუია ანუ ტროპარი და ჰგალობს ტიბიკონისაებრ,..“ 68—72 გვ.

9. „თოუსა დეკემბერსა თ. მუცლად-ღებაჲ წმიდისა ანნასი. რაჟამს მუცლად იღებდა წმიდასა ღ-სა მშობელსა...“ 72—80 გვ.

10. „თოუსა დეკემბერსა ი. წმიდათა მოწამეთა მინა, ერმოგენი და ევრაფსი...“ 81—86 გვ.

11. „თოუსა დეკემბერსა იგ. ღირსისა მამისა ჩუენისა დანიილ მესუტისა...“ 86—102 გვ.

12. „თოუსა დეკემბერსა იბ. ღირსისა მამისა ჩუენისა სპირიდონ საკრველთმოქმედისა ეპისკოპოსისა ტრიმითუნტელისა...“ 102 — — 105 გვ.

13. „თოუსა დეკემბერსა იგ. წმიდათა მოწამეთა ევსტრატი, ავქსენტი, ევგენი, მარდარი და ორესტისი და წმიდისა მოწამისა ლუკია ქალწულისა...“ 106—117 გვ.

14. „თოუსა დეკემბერსა იდ. წმიდათა მოწამეთა თრსო, ლევკი, ფილიმინ და მისთანათა...“ 117—121 გვ.

15. „თოუსა დეკემბერსა იე. წმიდისა მღუდელ-მოწამისა ელევთერისი და ღირისა მამისა ჩუენისა პავლე ლათრელისა...“ 121— —130 გვ.

16. „თოუსა დეკემბერსა ივ. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა ანგეასი...“ 130—133 გვ.

17. „თთუსსა დეკემბერსა იზ. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა დანიელისა და წმიდათა სამთა ყრმათა ანანიაჲ, აზარიაჲ და მიხაილისი...“ 133—140 გვ.

18. „თთუსსა დეკემბერსა ით. წმიდისა მოწამისა სევასტიანესი და მოყუასთა მისთა...“ 140—161 გვ.

19. „თთუსსა დეკემბერსა ით. წმიდისა მოწამისა ევნიფანტესი...“ 161—165.

20. „თთუსსა დეკემბერსა კ. წინა-დღესასწაული პორციელად შობისა უფლისა ღ-ისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესო ქრისტესი და ჴსენება წმიდისა მღუდელმოწამისა ეგნატი ღმერთმჴმოსილისა. «უფალო ღაღად ვჰყავსსა» ზედა დასდებელი. წინა-დღესასწაულისა გ. და წმიდისა გ დასდებელი წინა-დღესასწაულისა, ჴნა ჲ. თჳთ-ჴმოვანი ანატოლისა...“ 165—179 გვ.

21. „თთუსსა დეკემბერსა კა. წინა-დღესასწაული ქრისტეს შობისა და წმიდისა მოწამისა იულიანესი, რომელი იყო ნიკომიდიელი...“ 179—188.

22. „თთუსსა დეკემბერსა კბ. წინა-დღესასწაული ქრისტესშობისა და წმიდისა დიდისა მოწამისა ანასტასიასი მწამლულობათა დამჴსნელისა...“ 189—200 გვ.

23. „თთუსსა დეკემბერსა კგ. წინა-დღესასწაული ქრისტესშობისა და წმიდათა ათთა მოწამეთა, რომელნი იყუნეს კრიტელნი...“ 200—210 გვ.

24. „თთუსსა დეკემბერსა კდ. წინა-დღესასწაული ქრისტეს შობისა და ჰხსენება წმიდისა ღირსისა მოწამისა ევგენიასი...“ 210—238 გვ.

25. „თთუსსა დეკემბერსა კე. პორციელი შობა უფლისა ღ-ისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესო ქრისტესი...“ 239—256 გვ.

26. „თთუსსა დეკემბერსა კვ. კრება ყოველად წმიდისა ღ-ის მშობელისა და ჴსენება წმიდისა მღუდელმოწამისა ევთიჩი სარდიის ეპისკოპოსისა...“ 256—271.

27. „თთუსსა დეკემბერსა კზ. წმიდისა მოციქულისა პირველ მოწამისა და არხიდიაკონისა სტეფანესი და ღირსისა მამისა ჩუენისა და აღმსარებელისა თეოდორე გამომწერალისა და მამისა თეოფანე გალობათა მთქმელისა...“ 271—281 გვ.

28. „თთუსსა დეკემბერსა კთ. წმიდათა ორთა ბერთა მოწამეთა, რომელნი ნიკომიდიას დაიწუნეს...“ 281—287 გვ.

29. „თთუსსა დეკემბერსა კი. წმიდათა ჩჩკლთა ათოთხმეტ ათასთა ქრისტესთჳს მომწყდართა პიროდის მიერ ბეთლემს ჭურიაჲსტანისასა...“ 287—295 გვ.

30. „თთუსსა დეკემბერსა ლ. წმიდისა მოწამისა ანუსიასი და ღირსისა დედისა ჩ-ნისა მელანიასი და ღირსისა ოტაკეს...“ 295—305 გვ.

31. „თთუსსა დეკემბერსა ლა. ღირსისა დედისა ჩუენისა მელანიასი...“ 306—307 გვ.

შენიშვნა: დართული აქვს: ა. „ქმნული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგორი ღ-ისმეტყუელისა შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესსა წმიდისაჲსა ქალწულისა.—ქრისტე იშუების, ადიდებდით, ქრისტე ზეცით მოუვალს, მიეგებოდით...“ 309—318 გვ.

ბ. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგორი ღ-ისმეტყუელისა კოსტანტინებოლელ მთავარეპისკოპოსისა ნათლის-ღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა დღესა განცხადებასა...“ 318 გვ.

წ ყ დ ე ბ ა:... „ყმაი არს მეორედ შობისაჲ ეშუენეთ ზეჳკარდამო. ყმაი არს გაბნებულისა, პირველი იგი ადამი შეჳიმოსოთ, ნუ დავაცდენებით, ეითარ...“

(167) 167

კრებული. 1725

247 ფ.; 31 × 20; ქაღალდი, დაზიანებული, ბოლონაკლული; I—29 ფურცლები დაზიანებულია. ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მბეჭდავი, სათაურები სინჯარით; არის მრავალი ჩანაწახი და ჩანახატი. მთარგმნელი მიხ[ა]ელ ელიციხი (1r); ადგილი მოსკოვი (1 r); 1725 წ. (1 r); დაწერილია ფ-ბი: 9 v, 110 v, 112 r v, 118 v, 119 r, 122 v, 125 v, 128 v, 129 v, 133 v, 134 v, 135 v, 137 v, 138 v, 142 v, 144 v, 145 v, 146 r, 148 v, 149 v, 150 v, 151 v, 158 v, 160 v, 161 v, 163 v, 166 r, 168 r, 169 v, 170 r, 171 r, 182 v, 185 v, 191 v, 219 v. ნაზატებისათვის დატოვებულია თავისუფალი გვერდები: 116 r, 123 v, 124 r, 126 v, 127 r, 136 r, 159 r.

1. „მცირე რამ გამოკრებული ანგარიშის ცოდნისა.— პირველად დათვლის ცოდნა არის, რომ ერთისათვისაც ერთი დაისმის, ათასათვინც ერთი დაისმის...“ 1 r — 111 v.

2. „საარტილერიო წიგნი“ „... სარქველი და თავი კარგათ მოუგლისე, რომ ჭარი არ ჩაეარდეს, მასუკან ოთხი საქ[ა]თი რომ გამოვიდეს, რათაც გინდა, იმით მოიკმარებ შესაქცევისათვის თუ სხვა საცეცხლოს საქმისათვის...“ 113 r.

წ ყ დ ე ბ ა: „... ჭ. და რამდენჯერაც ზარბაზნის სროლა გინდოდეს, ყოველთვინ უნდა გამოსწმინდო და მერმე ისე გასტენო ამისთვის, რომ არ[ც ფათერაკად ცეც...“

შენიშვნა: 1. ამ კრებულში ეს ორი ნაწარმოები სხვადასხვა ხელით არის დაწერილი.

2. მთელი კრებული ნასწორები უნდა იყოს ვახტანგ VI-ის მიერ.

3. ამ კრებულის შესახებ იხ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ძველ ხელნაწერთა აღწერების გამოკვლევი, თბ., 1951 წ., გვ. 37.

4. „საარტილერიო წიგნის“ ეს ტექსტი ალექსანდრე ბატონიშვილის ნათარგმნია (იხ. დასახელებული გამოკვლევი, გვ. 39, შდრ. H—1069).

ანდერძი: „ჭ. ეს წიგნი მე მ ი ხ ი ე ლ ე ლ ი ც ი ვათარგმნე[:] რუსულისაგან ქართულად, ოდეს მობძანდა მეფე ვახტანგ ქალაქსა მოსკოვს. მან მიბრძანა და თვით მანვე ქართულის ენით გა[ა]სწორა და ერთლად დასწერა, საეკუთნოცა არიან წელნი და ყაში ცხოვრების მისისნი, ამინ. ქრისტეს აჴათ ჩ[ა]ც[ე], სკვდნებერს ი განსრულდა წერილი ესე“ (1r). (ანდერძი ეხება „ანგარიშის ცოდნის წიგნს“).

მინაწერი: „ჭ. ღთისაგან ამ[ა]ღლებულმან მეფეთ-მეფემან და თვით ხემწიფემან, მსჯობესმან ქართლისა, კახეთისა, შამშადინისა, ჯაჯახისა და ბორჩალოსმან მეოხემან პატრონმან ი რ ა კ ლ ი მიბძანა რუსეულს დასტურზე პარტილერის გაკეთება საქართველოს კაცს გ ი ო რ გ ი თ ა ხ ე ლ ს. სახელითა მღთისათა, მეწყვინით პატრონისა ჩემისათა გავ[ა]ქეთე, გავ[ა]წყე ხარბახნები, რომ რუსთაც დიდათ მოსწონსო, ქართველთა და კახთ[ა]ც დიდათ იმედით უჩანსო, ვინც წ[ა]რიკითვიდეთ. შენდობას მიბძანებდეთ, ღ[თი შეგინდოსთ თქუენს ცოდვე[ა]ს“ (ქვედა ყდის შიდა მხარე).

(168) 168

კრებული. 1825

378 ფ.: 21 × 16.5; ქაღალდი; მუქაოს ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; მუდრული; გადაწერა: ბეჟან ფაღლებიშვილი (325 გვ.); 1825 იანვრის 5 (325 გვ.).

1. «მარკოს ავრელიუსი.—საყოფაქცეო ჰსჯა». —თქმული მარკ ავრილისა, რომის კეისრისა. წიგნი პირუელი.—§ 1. პაპისა ჩემისა ვერუბისაგან ვისწავლე სიმდაბლე და უშურველობა...» 1—324 გვ.

3. „მოკლედ სიტყს-გება სოკრატისა. სწავლა პირუელი. სხუათა თარ[გ]მნული ფილოსოფოსთა რუსულისგან ქართულსა ენას ზედა.—ნიშანი ჭკუისა ის არის, კაცს კაცის განსაცდელში ჩაგდება უმძიმდეს. სიკეთე უუედ (!) (არ იქნება), ცალიერი არის...» 327 — 342 გვ.

3. „იგავნი კეთილგონიერისა არისტოტელისანი.—შენ თავს ნურც იქებ და ნურც ამაგებ. თუ თავს იქებ, არაფერი იქმნები, და თუ იმაგებ, ქუყანასა ფარისეველად აღმოსჩნდები...» 342—354 გვ.

4. „მოკლედ გაწოსაბსნელი ამბავი. წიგნი მეორე ჰრომის კეისრებისა, სხუათა მეფეთა და მხედართა მთავრობისა.—იულიანე კეისარი ერთხელ ნაშინ იყდა და დიდი ღელვა აუდგა...» 355—377 გვ.

ანდერძი: „ჩემ ბეჟან ფაღლებიშვილის მიერ წელსა 1825-სა იანვრის ე-სა.» 325 გვ.

შენაწერი: 1. ხელნაწერის 378 გვ. და ქუედა ყდის შიდა მხარეს მიწერილი აქუს: „ხელნაწერი წიგნები უფალი ზაქარია ციქინაძესი» (ტექსტი გადახაზულია). 2. 325. გვ.

(169) 169

ტროადის ისტორია. 1829

XIII ფ.: 238 გვ.: 33.5 × 21; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტეიფრული ბის ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; გადამწერი იოანე იაღლუნაძე; 1829. I. 20. (209 გვ.); დაუწერელია: I—XII რ-ა 210 გვ. 216—238 გვ.

«ტროადის ისტორია». „მეფისა პელეისათვის, რომელმან გაგზავნა იაზონ შოვნად ოქროს მატყლოანისა მის ვერძისა.—თესალონიკისა სამეფოსა შინა, რომლისა ქუეყანისა კაცნი მირმიადონნიდ იწოდებოდენ, მეფობდა მეფე ეინმე გვარიანი და მართალი, სახელით პელეი, მეუღლით თჳსით ფეთიდა დედოფლითურთ, რომელთაგან იშვა კაცი ეგოდენ ძლიერი და ეგოდენ კადნიერ, სახელით ახილლეს..» 1—209 გვ.

შენიშვნა: დართული აქუს: ა. „სამაგბელი წიგნისა ამის ტროადის ისტორიისა...» 211—215 გვ. ბ. „მატიანე, რომელსა შინა წერილ არს დარლუმეა ჭალაჭისა ტროადისა (!) ფრიდიისა სასელმწიფოჲსა და აღშენებისა მისი და დიდნი ამბედრებულნი ბრძოლანი, ეთარ იბრძოდეს მისთჳს მეფენი და მთავარნი ქუეყანისანი და რაჲსათჳს გარდუბრუნდეთ ესენიდენნი და ვსცეთითარი სამეფოი ტროიანელთა მეფობელთა და ნათპარს მინდრად დაიდვა სრულისა ჯაიბრებითა, და კეალად რომელნი მეფენი და მთავარნი ებრძოდენ მას, და რომელნი მას ეშველებოდენ, და რაოდენნი ჟამნი იბრძოლნეს, და ვინ მათგანი დაეცა ბრძოლასა შიგან, და ვითარისა სასჯარელითა და ვისის კეთებითა—ყოველნივე ესე აჲა თჳთოეულად აღწერილ არიან. აღსწერეს ესე პირველად ბემბატიანეთა დითი(!) ბერძენმან და ფრიდიდარიამ ქმნისმარიტთა მოწამეთა ტროიანელთა ბრძოლისა ამჳ, რომელ დაწერეს (!) იგი თჳთ

იყუნეს ბრძოლათა შიგან და თქუმპილეულ არიან ყოფილისა მის დაწუებითგან საქართუელოთა მათთა, ამისთჳს მართლადცა აღმწერეს ისი. და მერმეცა პირად-პირადთა ვაჭმთა შინა ომიერ, ვირიელიამ და ოვიდი სოლომონელმან დაჰწუერეს ოდა თქმოეულთა მათგანთა, გარნა არა მართლად, რომელთა შორის მრავალნი სიტყუა უსწორობანი და ტყუილზღაპარნი მოიპოვნეს; და უფროსი ოვიდი სოლომონელმან ფრიადითა ცრუ სიტყუა-მოზღაპრებითი აღსწერა, ვინაჲთგან შთაურიენა ღმერთნი, რომელთაცა ძუელნი ბერძენნი პატივ-ჰსცემდენ, მაშინელებელად ბერძენთა და მძიძოლელად ტროიანელთა და მათ თანა ყოფილად ბრძოლასა: შიგან, ვითარცა კაცნი-ცხოველნი და სხვანიცა ბევრნი მოზღაპრებულნი, და ესე ჴმამრიტი მატაჲსე დათ(!) ბერძენისა მიერ აღწერილ არს", XIII r.

ანდერძი: „სრულ-იქმნა ძალითა ყოველთა კეთილთა მასრულისაჲ ღთ'ისათა ჴელითა ღმებრისჲსა სჳმრატისაჲ იოანე იალღუბის ძისათა იანჳრის ქსჱ დღესა, ჩყკჱ ხ». წელსა", 209 გვ.

(170) 170

ბარამგულიჯანიანი. 1821

XIII, 128 ფ.: 33 × 22; ქაღალდი მოლეწილ ფერის; ტყავგადაკრული ტეიფრული ღეჯაის ყდა; შიგნითული, სათაურები სინჯერით; გადაწერილ: დავით რეტორი (101r); 1821 წ. XII. 15 (101 r); დაუწერელია: I—VIII ფ.; 101 v, 106 rv, 109 r—128 v.

„ბარამგულიჯანიანი". „ყარა პირუელი დასაწყისი. ჯონშერ ჩინელთა მეფის ჰამბავნი, რომელსა ზედან იწუების მიჯნურობა გულიჯანისა და ბარამ ჭაბუკისა, ისმენდნ, მეფეთ მეფეო, ცხონდი უკუნისამდე. ესრეთ უხმობენ წიგნსა ამას ბარამიანად, ისმინეთ და გულისჴმა ჰყვენთ, წარმეთხველნო.—არსებული ჴმაბილი ერთ უფლად, სამ-სახედ გვამოვნებასა.

მამისა მიერ ძესა და ეგრეთ სულისა თნებასა..." 1 r—101 r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ერთვის: „საძიებელი წიგნისა ამის ბარამ ჩინელთა მეფისა და გულიჯან დედოფლისა". 107 r — 108 v.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს: E. Такайшвили. Описание рукописей...ტ. I. 1902—1904 წ., 531—540 გვ.; იხილეთ აგრეთვე კ. კეკელიძე, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტ. II, თბ. 1952, გვ. 311—316.

ანდერძი: 1. ანდერძი გამლექსავისა: „დასრულდა წიგნი ესე ბარამიანი და იქმნა ამა მიჯნურთა ჰამბავთა ლექსი რვაას ათორმეტი, რომელმან გავლექსე თვესა სამსა და დავსწერე დღეში რეული ერთი და მისთჳს ვერარაი კაი ჴელი. ამბათ-ჭკესა ცალკე უნდა წაიკითხვდეს, ამაში ნუ შერთავენ", 101 r.

2. «ანდერძი წიგნისა ამის მთქმელისა».—

„ჯან სწავლის მოყუარენო და მოთხრობისა მოსაწადენო, სიბრძნის მეძებელნო და მეცნიერებისა საუნჯენო, რომელიმე ჰხედით ჴმამრიტებისა მცნებათა და უპირველესთა მათ ბრძენთა სიტყუენ-ყოფასა, ყურად-იღებთ წერილთა მათთა. შეიძინებთ მამოდაბმებელთა თქუენად, გემოვან იქმნებით ბუნებისა სიმხურვალითა და სჯულიერ ყოფად კაცყოფილებისა ჩუენისათჳს. რომელიმე ბაჲთი მიბაძჳთა ჴუნარეს ჴამოშეტყუელთა საღმრთოთა სამოჴუნეროთასა, ნეტარ ხართ და კეთილი გეყოს თქუენ. და რომელნი მეცნაურ იყოთით მსოფლიოისა ამის საშეებელად ნასიტყუსა კეკლუცთა ზედან ყმა ჭკეთა მიჯნურობასა, იგი არა სარგებელ გეყოსთ სახსრად სულთათჳს. ვინადგან ყოფილან ზოგადნი ბრძენნი სოფლისა ამის ნიეთთა მლაღადებელნი, რომელთამე ეთქუამთ საქმენი საეროთა ვაჟთა საკეთილონი, პირშუებთა თანა სიყუარულნი, დაჲტკბიან ლექსითა გემოვანითა და ჰამბითაცა შეენიერითა; ჴმამთქუენით ესენიცა მათ თანა, ვითარცა ბაჲგუდაჲ შორის კენჭნი, ანუ მითფარვით შორის ვარსკულავნი, ნათელსა შორის ბნელი და ვარდთა თანა ასკილნი, ცერცო შორის არიან საერთონი საღმრთოთა წერილთა მიერ, ვითარცა ესე ცერცო...

არიან წიგნები საეროში კაცთა შესატკბობელნი, ბრძენთა და ფილოსოფოსთაგან თქმულნი სამღთოებოდ და სალაღობოდ მპრძენელთა მისთათჳს, ვინაჲთგან ნივთიერნი და მსოფლიონი კაცნი საწერთოსა შიგან რასმე შეჰტკბებიან. მაშ არ დაჰშურებდეს იგი ფილოსოფოსნი, როჲს ზეკაცთა ჰაბერჲთა პირმზეთა ქალთათჳს რაოდენნი ძლიერნი საკაცობრიო ღუაწლნი დადგეან, ანუ მიჯნურთა რა პატიჟნი ნაბიან და მწიაობრნი მკლავეთ გამოიყუანიან, ბა მაშას ეზღუნა კეთილი თუ ბოროტნი საქმენი არა ცუდათ რასმე დაჰკარგვიდენ ნი იტყოდენ ვაჟთა ჰაბეჲსთჳს სასწაულებეთაგან და თჳსის სიბრძნისაცა გამოსაცხადებელად. და მერმე, მათ სამღთოდელოთა წერილთა ყოველთა კაცთა ბუნება ჳერსაგა მისწყდებოდა და მისთჳს მოგონებ, როჲს ტრისკაცენი უსწავლელნი და ცოდნა დაკლებულნი არ დარჩნენ და ამაზედ იხალისებდენ და საჰაბეჲსოს საქმესა ყურს მიუპყრობდენ. ზოგმან სხუა ჴსაკეთა და ზოგმან სხუა, და ერთი ესე მე ჩითჳეაბა.

აწე ესე დიდისა ჩინებითა ჴელმწიფეის ჯონშუჩისა ჰაბრანი იწყებოდა და მუნ მყოფთა კეთილ ქალთათჳს უსწოროთა ჰაბეჲსთა მიჯნურობა თქმულ და ბარამ ჰაბეჲსაი და გუდიჯან ჩინელთა მეფის ასულისა, მათნი სურჭლი დაუცხრომელი და საკჳრველი. ესე ბარამ იყო სახელუეთაგან ტომი და წერაგად ყუაელი ფერულოვანებრ ჩინელთა მისი დიდისა ჩინელთა მეფისა და მისაგნე ძუე ნაზარდი და შჳლად ნაბრძანები უხაოფიებისათჳს მის ჴელმწიფეისა. და იგი პირშუე და ჴმელთა ზედა მანათობელი გუდიჯან ასული იყო მის ჴელმწიფისა. და ამათ დატჳრებელი ერთმანერთთჳს სურჭლისა ცქერსთა სიმბრჭყალითა დაალეწელნი იყუნენ უმიჯნურესად ყოველთა სოფლისა შემჰპყრობელთა ძეთა კაცისათა. და მიწყნელი იყო ყოველსა ჴელეწიფესა საქმენი მათნი, და ოდეს ჰსცნეს სპასრთა ფილოსოფოსთა და მოაწერეს ჰაბრანი მათნი სპასრეთად, ბრძენთა გულნი მიეძღუანნეს და მეცნიერთა ცნობანი განუხუნეს, შეიწყნეს და შეინაწყარეს, დაწერეს ჰაბრად სპასრთა ენათა ზედან. მან ჰბრძანებან კაცმან კეთილ-ჲ, არა თუმცა უსწავლელობან და ჳგნებელმან, ჩუენ ბრძენმან, როჲსგან იყო თემისაგან ქირმანელთასა, ჰსთჳსა მათ მოჴერხთა საქმენი. და იცით ყოველთავე, რომელსაცა ქნეულსა შიგან ლომთა ჰაბეჲთაგან პრიმთვარეთა ქალთა ზედან მიჯნურობანი იქმნებიან და ანუ შეენიერთა ქალთაგან კაცთა შორის ნაზი და ზარიები სიყუარულით განნეცხადებიან, იგი სპასრსნი მეცნიერნი ტკბილითა და ჴემოვანთასა სიტჳსთა დაჰსწერენ და გაატბებენენ მათ მოყუარეთა, და მათგან სხუანი მეცნიერნი ქართულად გარდმოიღებენ, და ესეცა იყო სპასრსთა ენათაგან გარდმოთარგმნელი.

აწ მუნებ და სერეიელ ვიყავ. ვქმიებდი, რომელ ჴელთ მეგდო. ოდეს ეჭპოეე მე, ყოველთა ფანელმწყსმან და კეთილთა მპეტეულმანთა ანრიელიათა მიპაძეად, არა ღირს მრჩელმან ძმამ ვახეთის მდივნისამან ან ოვით მ დ ი ვ ა ნ ბ ე ქ ი ა მ, გავალეკსე მათ მიჯნურთა სატრფიალოსა ამბავები, ნათქუამნი, რომელი არს ჰაბრანები მათნი კაცთა ეროპისა მახალისებელი, ჯობარდობისა ტტლთა ზედან მაგალითად შემასრულებელი, ყმათა ვაეობისა სომენე გოლიათობისა მასწაულებელი, პტრადობისა სახორვრისა ზედან ბუნებისა ჴამჰჳნელი, მოისარ ასპარეზთა ზედან ჯეროლისა მღერათა და ბურჯისა ჴარდათერგენთა მაჭრნაეებელობისა მამხილებელი, რომელი ახარებს ჰაბეჲლობასა ზედან კაცყოფილებასა ჩუენსა და მეცა მისთჳს ჴელ-ვჰყავ.

აწე ისრნიენ და ჴელისუმა ჰყავიან მცირესა ამას ნაწრომასა ზედან და სარწმუნო იქმენიან. რომელიც ამა ამბისა წიგნსა. შიგან წერებულიყო და მოეხედით, დაეკლებელად ვეცადენით და მთლად შესრულება ჴამოვიძიეთ, და იმ რიგად გაეკვეთით ჩუენ იგი ტკბილნი და ჴემოვანნი ჰაბრანი, მაგრამ ბეერი რამე დამიშთა ამად, რომე ჩუენდა დასახებადად ბეერნი ეინმე თაედანი, დიდებული თუ მცირენი, მოპრძანდიან და საუბართა შეეკეცდიან, ზოგნი ლაღობდიან და იცინოდიან, ზოგნი ნარდსა და ჴალრაკსა ზედან იმეღრდიან და მათშინ ტკბილსა საუბარსან გული მიმიღის და წერაში ლეშსი ვეღარ გავსჩალები. და მე, რომელიც ვიწერ, იმრიგად ვერ დავჰჯერიანი. და რომლისაც არ მიიწერების, ამრიგათ აკლია სიცეთე. და მერმე არც ჴელის სიკეთეს გავეცურთხილდი. ამად რომე კალნად ბატის ფრთე მჭრნეს და ჴალალდსა და მელანს თქმენც დაბედეთ, რა ცუდნი და არას ჴელისანი არიან, და ამისთჳს კრნა ჴალი არ მოვიდა და მერე, რომელიც ტრიჭონი მოიხეკილი და მერეღე გაკეთებული არის, ისიც სხუის საღბრის ჴონების გართჳთ სხუა სიტყეე დავჰსწერი. და გაეგდარები ყოველთა მეცნიერთა, რომე არა ეუნელებელს ჰყოთ ღეაწლი მონისა

თქვენისა, რომე ახალი ნათქვამი წიგნი იყო და ეს მრავალ ჯერის მოგზეკილი ტრიკონი ამისთჳს ხოვიდა, რომე მას უკან გაეკაკუტე. ხოდი რაჲ გაეწყალხაცი ლეკჱი დამრჩომოდა, ცალკე სადგომი ვერ დავირნებე და ვერცა თავი კელთ მევიც. კოველთა დღეთა მსხდომარეთა, მათ შორის მიმოთკჱითა ტული ლეიე ეთაუენი და კეთილნი სიტყუანი მიმელის. ვაშერობდი შესრულებასა, დიდმარხჳს დღესა ვასწჴრდი და საკელესიოს გაწყჱტებულის ლოცუსჯან კოველი ერნი შემოვარხენით. დღეში ერთი რეული დავასწერი ოთხმოცდათექჳსეული ლეჱსი, რომე მრავალთა ნაბიან სწრაფობა კალმთა ჩემთა, მაგრამ კელის სიავენ არ დამაკურა. ბუნება წაბინდინა ასო მრავალ ჯზის და შეჰკმა, და შეკრაშიც ერთმანერთის დერეული მიეკრა და მელანი გაეცხო, და ესეოდენი მაენებელი და არა კელისშემწე რას კარგს წიგნს მოიყვანდა!? ვიწყეე ამ წიგნის გალეკჱსა ეგრეკჱსა, მე მასთან დასაბამითა, და შეჰკმა, და შეკრაშიც ერთმანერთის დერეული მიეკრა და მელანი გაეცხო, და ესეოდენი მაენებელი და არა კელისშემწე რას კარგს წიგნს მოიყვანდა!? ვიწყეე ამ წიგნის გალეკჱსა ეგრეკჱსა, მე მასთან დასაბამითა, ვჰკადრი ვარდისებრ სიტყუანი, ძმა უძღუნი დასაბამითა.

მწიგნობარს მართებს მეფეთ წინ დარჩენილითა წერანი,
აღარასად მამწეფა ტკეცქმნილსა, რა ეიროო მე აწე რანი.
მოეშორადი საჴაზდილოსა, სახლი მაქეს ოქერ-ეერანი.
აწ მმართებს მისსა მჴონეა ძაძა და ამოწერანი.

ვიწყეე ამ წიგნის გალეკჱსე, ეიქმენ აშჴარაჲნ რებული,
შეკამეე ტაბილად სიტყუანი, რაც მჴონდა გულსა დებული,
კაუეთიდ კიდეგან ვჰქმნილვარი, კელაე კიდეე იმედებული,
ონანად მიხმეთ, ოქ ვიყაე მდიენობით სახელდებული.

ღარიბსა მოიგონეა მე წამლად ცუდის დებისა,
არა მაქეს ნიჴი კეთილი სამწერლოს იმედებისა,
კალამს მიზიდავს მჭირნეული, ოდეს ფრთა დავარდებისა,
ცუდი მელანი ქაღალდსა უმალ შიგ გავარდებისა.

მელანი მჭრკალი, უსამეე, ცუდმან ქაღალდმან გაისვა,
ფრთის კალამს მოსდის ბეწვი და უმალ წერეზედან გაისვა,
დალონებულა წწერალი, ადგეს, იძახის გაისვა,
ამად არს დაჰმენებული, გულსა ლაზვარი გაისვა.

კელი ვერ გამოვიჰინე, ქაღალდმან მიყო ზიანი,
მელანმა ჲკლო ფერითა, მან შემჭმნა მიზეზიანი.
ასო ვერ დაესხი გაწყობით, ვერ ჴოჯ ლამაზიანი,
მაშინცა ვჰსწერდი ყოველდღე, რა დილა ენახი მზიანი.

ნეტაჲც მწერალსა სამწერლო ვითა ჰსწადს, ესრეთ ენება,
მელანნი, სასოთა ქაღალდი, კალამი კელად ენება,
გამართეთ ჰსწერდეს, მის გამო ბეერგან არ გაეთხენება,
სიწყნარით ასო გააწყოს, არც კელი დაეწენება.

ღვარძლი დაჰსთესე ასოთა, მოიმკის პერის ალოდა,
დავჰყარნე სწრაფად მარცალნი კვალთა სიმრუდეს ალოდა,
მომკალსა მისცეს ნაყოფი იმედად გამოსალოდა,
ავს მიწას ცუდი ქვა ყრილი მეშაქან ძებნა ალოდა.

ჩინელთა მეფის ჰამბავსა აწ ვიტყვი გალექსულობით,
გარეგან ამბანთ-ქებასა დაუწერ თანშეკსულებით,
სხვადასხვას ენასა ანბანთა თავით ბოლომდი სრულებით,
თუ დამიწუნებთ მსმენელნი, შეიქნა გაბასრულებით.

ჰკადრა მწერლისაგან სიმართლე, ყელისაგანცა სრულისა,
ბეშპარიტებით საკითხი, ყველას მოსწონდეს სრულისა,
სახსენებელად ცოცხალთა, თუ ოდეს აღსასრულისა,
აწ შემოკლებაის სიტყუანი აწ წიგნის დასასრულისა". 105 rv.

4. **ანდერძი** (გადაწერისა): „აღესწერე ესე ბარამგულიჯანიანი მის-ბრწყინვალების სტატსკის სოფტნაკის და კანცალერის თავადის გიორგი ეულატის ძის თუმანოვისათვის მე, კეთილშობილმან ალექსოვან ალექსის ძემან და კახეთის სამეფოს თელავ ქალაქის სომხარიის რეკტორმან და სიბრწნის მოყვარემან დავითმან, და სძენებელიცა მეუე გიუეთე თავესა დეკემბერსა ოე. წელსა, ჩყკა. ქკუ ფთ. დავით რეკტორი". 101 r.

(171) 171

ვახტანგ VI, ლექსთა კრებული, 1734—1737

130 გვ.; 32 × 20; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი სიტყვები სინგურით; [1734—1737 წწ.]. გადამწერი: დეპეტრე ორბელიანი (34 გვ.).

1. „მეფე ვახტანგ სამეფოსაგან კიდეგან ქმნილი სალბუნად გულისა წყლულებათათვის მკურნალ თავისა თვისისათვის იქმნების დასწერს ესრეთ ისპაანს.—
აწმყოი პირი სასარულო სარჯულისაგან იცოდა..." 1—15 გვ.

2. „მოცალებასა შინა მყოფსა ჭმუნვა ნაღვლისა მაქარებელად იწერების საქართველოს მეფის ვახტანგის მიერ დიდსა ქალაქსა პეტრებუხსა წელისა.—
კაეშანმა დამიმონა ნაღველი მცა მისთვის წამლად..." 15—16 გვ.

3. „ქ. აჭა იწყებიან ტრფიალისაგან სატრფოსთვის შაირობა დიდსა ქალაქსა მოსკოესა და მკითხველთა უმს გულისკმიერება, თუ ვისდამე ტრფიალებს მეფე. საჭმარ არს ყური სმენად და გული გამოკვლევად.—
ლექსი თქმული გვარიანი, სასწაულოთი გამახარად..." 16—34 გვ.

4. „ქ. მოკლედ სიტყვის-გებასოგრატისი. სწავლა პირველი, თარგმნილი რუსულისაგან ქართულად ერასტი თურკისტანისშვილისაგან და ლექსად ნაბრძანები მეფეთ-მეფის ვახტანგისაგან, რომელსა ეწოდების სიბრძნე მალე ლობელი. მრავალჟამიერ(!)ყოს უფალმან.—
ტკბილმოუბარსა რუსთველსა დაუფრქვევია მკობანი..." 35—107 გვ.

5. „ქ. წიგნი პირველი ამირნაამიანი სპარსულისაგან ქართულად ნათარგმნი მეფეთ-მეფის ვახტანგისაგან და ბოლოდ მოსკოეს მის მეფისაგანეე გალექსული.—
დაეიარსენით არისაგან სანიეთო უნიეთელები..." 107—130 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი აწერილი აქვს ჯქ. თაყაიშვილს (Описание рукописей... ტ. II, გვ. 406—408).

2. ხელნაწერი გამოყენებულია ვახტანგ VI-ის ლექსების და პოემების გამოცემისას (ვახტანგ VI, ლექსები და პოემები. ალ. ბარამიძის რედაქციით და შენიშვნებით, 1947 წ.).

ანდერძი: „ჴსს აჰა იქ ნათქუამი ლექსები მე დ ე დ ე ტ რ ე მ ო რ ბ ე ლ ი ა ნ მ ა შეკრებაჲ", 34 გვ.

მინაწერები: „პეტრე უმიაშვილისა", ზემო ყდის ს.

(172) 172

მარმონტელი, ველიაზარ. 1787

118 გვ.: 33 × 21; ქაღალდი; ნაწილი. ტყავის ტაიფრული ყდა: მუქდრული მთარგმნელი: არქიმანდრიტი გაიოზი (თაყფურაულიჲ 1787 წ. (თავფურცელი).

„ვ ე ლ ი ა ზ ა რ. თავი ა.—მოუძლურებული განგრძელებულითა მძრუელობითა ჰრომის იმპერია (სახელმწიფო) დღეთა იუსტინიანეს მოხუცებულებისათა დაუახლოვდა უკუე სრულსა შემუსრუასა..." 1—118 გვ.

წ ყ დ ე ბ ა: „...ბედნიერობისათჳს ქუყნიერთა მცხოვრებთასა და დიდებისათჳს იუსტინიანესა უსუსურებით..." 118 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტი წყდება XVI თავზე.

2. დართული აქვს თავფურცელი: „ქრნილი ველიზარიონი უფლისა მ ა რ მ ა ნ ტ ე ლ ი ს ა გ ა ნ, რომელიცა იყო წევრი ფრანცუზის აკადემიისა, თარგმნილი რუსულად იმისის იმპერატორების დიდებულების უკატარინა მეორისა იმპერატრიცისა და თუთმპყრობელისა ყოელის რუსეთისა და სხუათა და სხუათა და სხუათა ვოლგასა ზედა, ხოლო რუსულით. ქართულსა ზედა ვიწყე თარგმნად არქიმანდრიტმან გ ა ი ო ზ ს წელსა ქრისტესით 1787, ოქტომბერს 24 ქრმენჩუკს. ქრმენჩუკს ვოლგასა ზედა თარგმნილი იმპერატრიცა ეკატერინას მიერ" (თავფურცელი).

3. გაუნია კრიპტოგრამა (თაყფურცელს ს.).

მინაწერები: 1. „სულხან. ქ. აწ ფარისეელის ლოცვასა ვინ იტყვის..." ზემო ყდის შიდა ზედარე.

(173) 173

ორბელიანი სულხან-საბა, სიბრძნე სიცრუისა. 1835

192 გვ.: 35 × 21.5; ქაღალდი: მუყაოს ყდა; მზდრული. სათაურები სინგურით: 1835. III. 8. (183 გვ.); გადამწერი: ზარმაციშვილი გიორგი (183 გვ.-ს ავდგილი: სანკტპეტერბურგი (183 გვ.); დაუწერელია: 184—192 გვ.

„წ ი გ ნ ი ს ი ბ რ ძ ნ ე ს ი ც რ უ ა ს ი ს ა, ნათქუამი ს უ ლ ხ ა ნ ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი ს ი ს ა გ ა მ ო ს ი ყ ი ს ა ნ ი შ ა ბ უ კ ი ს ა ს ა თ ჳ ი ს ი ს ა ს ა.—იყო კელშუიფე ერთი, რომლისა საქმენი არაგისაგან მოიგონებიან, რომლისა სიკეთისა და სიქველისაგან ეგეთდენნი მოწყალენი შეკრებნა გულსა თჳისსა, თავად არა აღირიცხოდა. სიფიცხელე და უწყალობა ჯავრისანი გულისაგან ღ ო რ ი ს შ ი შ ი ს ა ნ ი ა ვითა განეკარებანა..." 1—183 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერის ტექსტი მისდევს სულხან-საბა ორბელიანის სიბრძნე სიცრუის 1938 წ. გამოცემის ტექსტს.

ანდერძი: „აღიწერა წიგნი ესე მაღხენელი და მარტოს გამამღებებელი სიბრძნე სიცრუესა ზედითა საქართველოს შუბის ირაკლის ასულის ანასტასიას მსაზრის გიორგი ზარმაძისგან მიერ სამფოსა ქილაქსა სანკტ-პეტრე ბურღსა შინა წელსა 1835 ითა, მარტის 8 დღესა სრული იქმნა.“ 183 გვ.

(174) 174

„ჯამი ამბისი“ ქართულად. XVII—XVIII

280 გვ.: 31 × 22: ქაღალდი (სტეფანწმინდა). დიდი ნაწილი ჰეირნიშნით: გეორგიანზე გამომპობილი მტკვრით); დაშლილი, დაფურცლული; პირველ ფურცლის კიდეები შეხეცეთილი აქვს; ტექსტიური ტაეპით შემოსილი მეცადა ყდა ორნეულ ყაიდაზეა ნაკეთები; იგი (ყდა) მოცილებულია და დაშლილი; მხედრული: XVII—XVIII ს.; თარგმნილი: „არაბული[ან] სპარსულად და სპარსული ქართულად“ ფარსადან გორგიჯანიძის მიერ 112 გვ. სავარგებლად ოთხკუთხედ ჩარჩოდ შემოსაზღვრილი ადგილი დაფურცლულ არის დატოვებული: დაფურცლია აგრეთვე I ფ. 254,272, 273—280 გვ.: თავსაბჭდილის არაბული წარწერით—1გვ.: 1 გვერდზეც ხელნაწერის ფურცლის კიდეები მოხატულია ოქროს ვარაყით, ფოთლოვან-ყვავილოვანი ორნამენტით; ტექსტი ყოველ გვერდზე ჩაწერილია სავარგებლად ოქროთი და ფერადებით შესრულებულ ჩარჩოში. შემნწირულია ალექსანდრე როინიშვილის მიერ.

„ჯამი ამბისი ქართულად“ (არაბული წარწერა 1 გვ. თავსაბჭდილობისა). „ჯ. ნებითა მ[ღთისთ, ჩვენ, უმცროსმან, ყველთ უმცროესმან და ცოდვილმან და დამნაშავემან, ყოველს ცოდვილთა და დამნაშავეთ უმეტესმან, პირშავმან და მონანიმა ნაქმართა ჩემთა ფარსადან გიორგი ჯანიძემან, მ[ღთის ძალითა და შეწევნითა ჴელი მივჰყავ მუსურმანთ სარჯულო წიგნისა და ყაენუნის სათარგმანებლადა—არაბული სპარსულად და სპარსული ქართულად. ზოგი ვაჯუბია, რომ სარჯულოს საქმის გარდახდა მართებულია და არ გარდახდა ცოდვაა და მოვალე შეიქნება. და ზოგს სუნათს ეძახიან, რომ მისი ქნა დიდი მადლია და არ-ქნა ცოდვა არ არის, და ზოგს მაქრეს ეძახიან—თუ ქნა, ცოდვა არ არის, მაგრა არ-ქნა სჯობს. ამობებს უკადრისი საქმეს ეძახიან და ზოგს ჰარამს ეძახიან—საცოდავი საქმეებია, დარიდება და არა-ქნა სჯობს და თუ იქ, ცოდვილი და მოვალე შეიქნები და გარდუხდელი ვერ მორჩების. და ამაებს ცოდნა მუსურმანთ მართებს და არცა რას ჭრისტიანეს დაუმარცხებს და კიდეც უჯობს ყოველს კაცსა, რომ ყოველს რჯულსა რამე იცოდეს და კარგისა და ავის გარჩევეა შეეძლოს.

თავი დასაწყისი, რაც სიწმიდეს უწერსებს, ის ორი საქმე არის: ამა, უწონ, რომ გინდოდეს ქნა, რამე გასაწმენდ-გასაბანელი, ესეები ან წულით იქნება, ან მიწით. ამა მიწით გაწმენდა თეიმომს ლოცვას ზედან ხან ჴელპირი დაბანა ეყოფის და ყუსი არ უნდა... ხან ორივე უნდა, რომ ლოცვა მართალი იყოს და ჴელპირთ დაბანა და თეიმომიც უნდა: ხან ყუსლი და თეიმომი უნდა, რომ ლოცვა სწორი იყოს...“ 1—230 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს დართული აქვს დამატებანი:

ა. ქართულ-არაბულ-სპარსული ლექსიკონი.—ჯ. დიდება დიდებულსა, არეისგან გადიდებულსა: ესთხოვ ძალი და შეწევნა მძღეთა-მძღესა, მე, ცოდველმან და უღირსმან ფარსადან გიორგი ჯანიჯან, რომ არაბული და სპარსული და ქართული სიტყვანი და საბენი, თუ როგორც რა ჰქვიან... ამაში დაცსწერთ:

დწერთს არაბულათ იღჩ, სპარსულათ—ხუდა... [ჰქვიან]“... 231—249.

ფარსადან გორგიჯანიძის ქართულ-არაბულ-სპარსული ლექსიკონი გამოქვეყნებულია: იხ. მ. ჯანაშვილის გ-ბა: „ფარსადან გორგიჯანიძე და მისი შრომანი". თბილისი. 1896. და ეულ. ფუთურიძის გამოცემა 1941 წელის.

ბ. „თვისა და მთვარისა წლისა და ბესვლეის საკვლები და... ან არაბულთა ქრონიკონს სიდამ დაიწყებს. ერთსა მაძრამსა, ორსა საფარსა..." 249—250 გვ.

გ. „ცისთარმეტი ბურჯები და მათი სახელები ეს არის: და სრულ ცასა და ქვეყანასა დღედაღამეს ოცდათხუთ ჟამს გარშემოვლიან და ყოელი სუნთქოა საქმის მოროეა და მოსაეელი ღმერთს ამათით უბძანებია და მუნჯკიმთაეის უსწავლებია მზე და მთვარის ამაღლებ-დადაბლება..." 250 გვ.

დ. „სახელი და საკეთელი შვიდის ეტლისა.—ყამარ[მა] მთვარე, ოთარტ..." 250—251 გვ.

ე. „არაბულის ქრონიკის ანგარიში ქართულის ანბანით აწერილ-დაწერილი ჩიუმდისინ ათასჱი ათასსი იტყვის და არაბული ალიფე-ბე ათასის მეტს არ იტყვის; ამიტომე, რომ მჱედროელის ანბანისა ცხრა ასო მეტი აქვს არაბულს ასოზედან, რომ ორთავ ან ერთი აქ დაიწერების: ალიფ ერთი, ბი ორი, ჯიმ სამი, დალ ოთხი, ჰი ხუთი, ვოვ ექვსი. ზი შეიდი..." 251—252.

ჳ. აბა თუ მჱედროელი ქრონიკა რასთეის ათი ათასია და არაბული ათასის მეტი არ არის, ეს ასოები ვ[ა]ჰ[ა]ხედებს: ან ერთი, ბან ორი..."

თავდება: „ჯ—რვა ათასი, ჰაე ცხრა ათასი: პოე ათი ათასი". გე. 252.

ვ. „ჳ. ეისაც სამჱლავად ერთმანერთ[თ]ან წიგნის მიწერა გინდოდეს, ამას ჳკვით, რომ ანჯანის ანბანი დაიწერების, ან ზეპირათ ისწავლეთ და დაიმახსოვრეთ დან ანჯანის ანბანთან იქითიდით, რომე იმით მინაწერდეთ და ან მოაწერდეს, წაიკითხეს. ფარსადან გორგიჯანიძეს შეუწყვია. რაც ასო თქმასა და გაგონებას მოუნდებას, ყველა ანია.

ანჯანის ანბანა ეს არის:

ჰ ჯჯ. ბბ. გგ. დდ. ეე. ვვ. ზზ. ჱჱ. თთ. იი. ლლ. მმ. ნნ. ოო. პპ. რრ". 252 გვ.

ზ. „სპასიზმრო მართალი და ჴეშმარიტი..." 253.

ი. „ჱ. ასოთ სამღერელი მართალი და ჴიშმარიტი[!] და დაცდენილი[!] დანიელ მოციქულისაგან და ალექსანდრე მაკედონელისაგან და მოწაფეთაგან და ურჯომი და არაბი ჰაჭიმთაგან გატანახადი და დაცდენილი[!]ფარსადან გორგიჯანიძისგან ასრე არის: თუ სრული თავი ენღერდეს, ყოველი მისი საქმე კარგად მოხდეს..." 255—266 გვ.

თ. „ჱ. ანბანი ოსმან ჯუკის ნათესავისა თე რამდენსმე იქედწერეა ურთქმი. თავით ოსმან ჯუკა ეჯოპა ბერძენთთა. თავის ბატონს ალადინ სულთანს წაეკრთვა ქელმწიფობა..." 267—271.

თავდება: „ორმოცდაერთი წულიწადი იქედწიდი და მრავალი ქვეყანა დაიპირ[ა]ბ[ა]რა. ბოლოს თვითან და თავის შვილი დიდის ჰატივით საქმჱწიფოს სარი[ა]ზი ოთურთაი შუვეს და მისი ძმა სულთან სულეიმან ვაჰქმჱწიფეს არაბი ქრონიკონსა ათასს ოთხმოცდა ცხრასა".

შენაწერი: 1. „მუსულმანი სარწმუნოება, შემოწირული ალექსანდრე როიანაშვილისაგან". 1 გვ.

2. „არაბული მინაწერი „ასთასმელრაალის" ტექსტისა: „ასთასმელრის ეპისტოლეს თარგმანი". გე. 255, ზემო კიდეზე. შავი მელნით. (მინაწერი ქართულად თარგმნა რუსუდან გეგეჭკორმა).

3. „სპარსული მინაწერი „ოსმანჯუკის" ამბისა: „მდგომარეობათა (ამბავთა) ჯაბერ, [როშლიათაც] ოსმანჯუკი რამდენიმე კაცმა დედიშაჰად გასადა (სპარსულადან თარგმნა ცისანა ებერლაძემ).

ბიბლიოგრაფიული ცნობა: ფარსადან გორგიჯანიძის ხელით დაწერილი, მისგანვე თარგმნილი „ჯაბერ ბაბასი." ეს ნუსხა მთარგმნელის ერთ-ერთ ავტოგრაფთაგანს წარმოადგენს.

მეორე ნუსხა, დაწერილი მთარგმნელისავე ხელით, დაცულია საკავშირო მეცნიერებათა აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის საანბიო ფუნდებისდედ ხელნაწერებში.

შდრ. Р. Р. Орбели. Грузинские рукописи Института востоковедения. В.I. М.-Л. 1954, on. 107.

ხელნაწერთა ინსტიტუტის ნუსხა (S:174) განსხვავდება ლენინგრადისაგან თავისი შესავლით (მთარგმნელის ანტონიოზ-ის. ცნობები) და, განსაკუთრებით, დამატებებით.

(175) 175

თვენი (ანტონ I-ლის რედაქციისა). 1895

II, 540 გვ., 34,3×22,7; ქაღალდი (მოლეონური); ტექსტური ტაეფით შემოსილი მუქაოს ყდა (ჭიქებისაგან დაზიანებული; დაზიანებულია ადრეული ხელისწერის პირველი და ბოლო ფურცლები); ბეჭდური; სხვადასხვა. ორ-ორ სვეტად სათაურები და გამოსაყოფი ადგილები სიწყვრით; დასაწყისი ასოები და ხაზგასმული სათაური— მთავრულით, ზოგან ჩართულად (1 გვ); ჰეორნშაში: 1804; დაიწერებულია: I—II, 533—540გვ.

„თთუ შსა სეკდემბერსა აქს დღე ლ. პირველსა დღესა დაწყება ინდიკტიონისა, ესე იგი არს ახლისა წელიწადისა და ჰჭსნება[1] ღირისსა მამისა ჩ~ისა სიმეონ მესუ შტისა არხიმანდრიტისა და დედისა მისისა მართასა და კრება ყ~დ წ~ისა ღ~ის მშობელისა, რომელი იყო მასიანეს, და წ~ა მოწამისა აითალასი და წთ~ა მოწამეთა მ—დედათა და წ~ისა ამწონა დიაკონისა და მოძღვრისა მათისა და წთ~ა მოწამეთა: კალისტე, ეგოდ და ერმოგენისი და მოყუასთა მათთა; და ჰჭსნება მართლისა ისოსი, ძისა ნავესი. მწუხრად: „ნეტარ არს კაცი“, ა აღსავალი; ხოლო უკეთუ არს შაბათი, წარვიკითხეთ კანონსა სრულად „უფალო, ღაღად ვჰაღსა“ ზედა; აღვიღებთ მუ[ხ]ლთა ი და ვჰგალობთ დასდებელსა ინდიკტიონისასა გ. ჴმა ა: „ზეცისა განწესებულთა“.—თავადისა ქრისტეს, ღ~თისა მოძღვრებისა მიერ ლოცვა გჳსწავებეს ჩ~ნ ყოველთა დღეთა ესრეთ მისა მიმართ ჴმობად: „მამაო ჩ~ნო, რომელი ხარ ცათა შინა...“ [1]ა—[532] ფლბ გვ.

შენიშვნა: 1. „თვენი“ იწყება სექტემბრის 1-ით და თავდება ნოემბრის 30-ით

2. „თვენის“ ამ ნუსხაში მასალის დიდი ნაწილი განლაგებულია მოსკოვის დაბეჭდილი „სამოვნებაში“ განსხვავებით.

3. ტექსტში მრავლად არის შეტანილი ანტონ I-ის „ცასდებელნი“, მაგ., იხ. გვერდზე: „ხ ტ ა დ ა ს დ ე ბ ე ლ ი წ~ი ს ა ქ ე თ ა ე ვ ნ ი ს ა, ჴმა ჲ, ჰჩსჳესი. ჯა, გკოჳენოსანნო ქებისანო“; ა ნ ტ ო ნ ი ს ა ე: ჰა გვერდზე II სვეტში; ჰდ. გე. I და II სვეტში, ჰე. გე. II სე. და ჭსხე. მრავალი; შეტანილია აგრეთვე ნ ი კ ო ლ ა ო ს ტ ფ ი ლ ე ლ ი ს „კონდაკი“ (ჳ გე. II სვ), ჴმა გე. დასდებელი, ჳჭ გე. და ჴმა გე. იოანე ჭილოსოფოსის“ [ე ტ რ ი წ ი ს ე] და ი ო ა ნ მ ო ნ ა ზ ო ნ ი ს თხზულებები, არსენი კათოლიკოსისა ბედნიერის ძისა—ჴმა გე., რომლებსაც ვერ ვხედავთ დაბეჭდილ „სამოვნეში“.

(176) 176

კიტაიის ხიბრძნე. 1795

I—VIII, 176 გვ.; 21×16,5; ქაღალდი (ცისფერი); დასაწყისში ამოზეთლულია ორი აღნუსხაი ფ.: ტაეფით შემოსილი მუქაოს ყდის ზემო ფრთა მოცილებულია: წმედწერილია: 1795 წ. ქცის სავა ფურცელზე, ბოლოში: ადგილი: მოსკოვი; გადაწერილი: თეოფორე მღვდელი; დაწერებულია I—IV, VI, VIII გვ.

„კ ი ტ ა ი ი ს ი ბ რ ძ ნ ე, ანუ სწავლა ქვეყანასა ზედა ბედნიერად ცხოვრებისა. შესაყალი.—ისმინეთ ქვეყანასა ზედა მცხოვრებნო, ქვეყნიერნო! იყავით მდუმარებასა შინა და მიიღეთ პატივით მცნება მაღლისა... ნ ა წ ე რ ი ბ ე რ ე ლ ი. თავი ა. განბილვასათვის თავისა თვისისა ანუ თანამდებობათა-თვის კაცობრიეთა, თუ ვითარი განუყოფელი წერკი არს საზოგადოობისა ანუ ქვეყანისა ერთობისა თვითოეული კაცი. იფიქრე თავსა შორის თვისსა, ჰი, მოკედაო კაცი და გასინჯე, თუ რასათვის დაბადებულ ხარ...“ 22,24—105 გვ.

ტ ე ქ ს ტ ი ს ბ ო ლ ო ს: „დასასრული კიტაიის ბრძნის აზრისა მთარგმნელისგანვე არის გარდაწერილი. მაშ ჴემმარიტი და სწორე დედანიც არის.“ 106 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის წინ უძღვის: ა თავნეურელი (ნაბეჭდი გამოცემისა):

„კიტაიის სიბრძნე, ანუ სწავლა ბედნიერად ცხოვრებისა, თარგმნილი რუსულით ქართულსა ენასა ზედა არხიმანდრიტის გაიოზისა მიერ წელსა 1777, თვესა იანვრის[!], 12, სამეუფოსა ქალაქსა მოსკოვს.“ V გვ.

ბ. მიძღვნა „მეფისა კაიოსოროს ასულს ანნასა“ მთარგმნელის გაიოზისა. 1—2 გვ.

გ. „წინასიტყვაობა მკითხველთადმი“ გაიზისა. 2—7 გვ.

დ. „პირველი ანდერძები მთარგმნელისაგან რომელსამე დიდის ბრიტანიის ლრაფისადმი“. წელსა 1723., 8—18 გვ.

ე. „შესავალი კიტაიის სიბრძნისა“ (ნაწილების აღნიშვნა და დასათაურების ნუსხა). 19—22 გვ.

ანდერძი (ცადაწერილია): „წელსა ქრისტეს აქეთ ჩღჟე. მარტის ა—აღეწერე წიგნი ეს სიბრძნე კიტაისაჱ სამეფოსა ქალაქსა მოსკოვს, თეოდორე მღვდელმან.“ II ყდის სატყავი ფუთელი.

შინაწერები: „ო ბოზი ი დღსჲ—ღვთისათვის და სულისა. 1. „დედაო ეტ სპირატიტიზ.

„ბოლ ღმერთი“.

„ბოლ ოტეც ღმერთი მამა...“ 1 გვ.

სულ განმათტებელია 14 ხატყვა.

2. „ქარბს სოფელს, ჭარელში, მერეფლა [მერეთსა?] და კულბით შეა, ამ სამ სოფელს სამშვილ აროს ძველი ნასახლარი დაქცეული, რომელსა შინა ისმაილთაგან არის შენ ხახინა დაღლეული.“ VIII გვ.

3. „ეს წიგნი შეესწორე წერა-კითხვის ქართველთა-შორის წიგნთ-საცავს. გ ი ო რ გ ი ვ ა ს ი ლ ი ძ ე ზ ა ლ ი კ ა ნ ი“, 7 გვ.

გ ა ი ო ზ ი ს ამ თარგმანის ტექსტი დაბეჭდილია თბილისში, ერეკლე II-ის სტამბაში, 1784 წ. (დაცულია ე. თარჩის სახელობის სახელმ. საჯარო ბიბლიოთეკაში—თბ. და საკავშირო მეცნიერებათა აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის სახით მეხელმისეულ ქართულ ხელნაწერთა კოლექციაში № C 10).

შდრ. P. P. Орбели. Грузинские рукописи Института востоковедения. В. I, М.—Л. 1956. опис. 117, სადაც შეცდომით თარგმნის ადგილად თელავია დასახელებული, ხოლო დაბეჭდვის ადგილად—მოსკოვი.

(177) 177

ამვროსი ნეკრეველი. ქადაგებანი. 1795—1808

360 გვ.; 22×16,6; ქაღალდი (სხვადასხვა); მუყაოს ყდა; მეცდრული; ზოგიერთი სათაური სანგრძლივი; დასაწყისი ასოები მთავრულით; 1795 (79 გვ.)—1808 წ.; ავტოგრაფი; 345—350 გვ.—თავდაპირველ ავტორის ბეჭდით.

შეწირული წ. კ. სახოვადოების წიგნსაცავისათვის გიორგი ვასილის ძის ხალიკიანის მიერ.

„სწავლითი ქადაგება აგვისტოს ი[ა]. მიცვალებისა ღის მწყემელისა. შემწეი სულო, ყო წო, ნეკრესელს ამ ეროსის.—ჰეშმარიტნო ქრისტეს მადიდებელნო...“ 1—360 გვ.

შენიშვნა: 1. აქ ბოთლისებული ხელი მასალა გამოქვეყნებულია: „ქადაგებანი და მოძღვრებანი, თქმულნი ამბროსი ნეკრესელი ეპისკოპოზის მიერ, გამოცემული ალექსანდრე ეპისკოპოზის მიერ, ქ. თბილისი, სტამბა ეკვთიმე ხელაძისა. 1831.“ წინ უძღვის ჭამოხცემლის წინასიტყვაობა და მღედლის დიმიტრი ჯანაშვილის: „ნეკრესის ეპარქია და ამბროსი“.

2. „როგორც ხელნაწერის ფფ.-ზე ფანქრით მიწერილი შენიშვნები მოწმობს, ამ ქადაგებას დედანში დუდანა სწორედ ჰქვია ხელნაწერი ჰქონია.

3. აწყობის შემდეგ ცალ-ცალკე დაწერილი ქადაგებანი ერთად შეუკრავთ, ხოლ ხჱვა თანამიმდევრობით.

(178) 178

[ბ]უმეისტერი]. ზედ-დადგინებანი მეტაფიზიკისანი. XVIII

I—IV; 184 გვ.; 19×13,5; ქაღალდი; ქაღალდებისაგან შეწებებული რბილი ყდა; მხედრული; სათაურები მთავრულით, XVIII ს.; დაწერილია 175—184 გვ.; იერონიმე ალექსის ძის [ღესისშვილის] წიგნებიდან.

„ზედ-დადგინებანი მეტაფიზიკისანი. წინასიტყჳაობა ბუნებისათჳს და თუსებისა მეტაფიზიკჳასა. § I.—დაღათუ გულისმისტყჳლობენ რომელნიმე, ვითარმედ ყრმათა[დ]მი სხოლათა შინა ახნაურთა სწავლათა მსწავლელთა არ სათანადო არს გარდამოცემად მეტაფიზიკჳაჲ, მით, რ' თავსა შორის თუსა ურიცხუთა და ძნელთა წინადადებათა იპყრობს იგი, რომელთა უმჯობეს სადამე არს არა ცოდნად, მაგრა მიცნაე ვარ ნამდჱლ, ვითარმედ ყრმათა სამეტაფიზიკოჲსაგან სიტკბოებისა შეუგუანებელ არს განყენებად...“ 1—174 გვ.

თავდება 144 §-ით.

შენიშვნა: ტექსტს სქოლიოებში მრავლად აქვს დართული ანტონ I-ის განმარტებანი (15. 19, 28, 32, 35—36, 37 და სხვ.). შდრ., H—2244, 2245

მინაწერებია: 1. „ზედ-დადგინებანი მეტაჯიზიკოსისანი, ანტონ დიდისა.“ მხედრული, ჯგ. III.

2. „წიგნი ესე ეკუთჳნის [!] იერონიმე ალექსიევს.“ IV გვ. მხედრული.

(179) 179

დახლებელნი და ძლისპირნი აღდგომისანი. 1814

106 გვ.; 15,5×10,5; ქაღალდი (მოლურჯო); ტყავგადაკრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა (II ტრთას ჭიის ცვალი ეჭნევა); მხედრული; სათაურები სინჯარით, ნაწილობრივ მთავრული ასოებით, დასაწყისი ასოები სინჯარით, მთავრულით: 1814; გადაწერილი: დავით ჯანდიერის; ადგილი: დავით-გარეჯის მრავალმთის მონასტერი; დაწერილია: 86—90, 92, 96, 97. 100—103 გვ.

„დახლებელნი აღდგომისანი. შაბათსა, დიდსა მწუხრსა ზედა, ჴმაჲ ა.—სამწუხრონი ლოცვანი ჩუენნი შეიწირენ, წმიდაო, უფალო და მოგ[ვ]-

მადლე ჩენ მოტევება ცოდეთა, რ~ შენ მხოლო ხარ, რომელმან უჩუენე სო-
ფელსა აღდგომა...“ 1—106 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი შეიცავს რვა ხმაზე დაწერილ აღდგომის საგალობლებსა და აღდგომის ძლისპირებს.

ანდერძი (გადაწერისა): „აღიწერა წიგნი ეს, რომელსა სძლისპირი, მრავალ-თ[ი]ს მონასტერსა დავით ხარჯიასა, კელითა უღირსის კერძო დაკონის დავით ჯანდიერისათა, იყოს[ის] ს[ჩ]ედ-სა წელსა“.91 გვ.

მინაწერები: 1. „წიგნის პატრონის იღუმენის დოროთეოსი“, 104, 106 გვ.
2. „დიაბოლის დჯკანოზოვისა“, პირველი სტრიქონი ფ. 1-ზე და 105 გვ.

(180) 180

მოკლე მაზრი ყოველთათჳს სწავლათათჳს, საჴმარად ყრმათა საქართჳ[ლოჲსა]თჳს. XVIII—XIX

30 გვ.; 16,8 × 10,5; ქაღალდი; რბილი ყანი, ქაღალდებისგან შეწებილი; გაკრული მხედრულით; სათაურები ნუსხურით; უთარიღო; ჭეირიშანი: „17[9]?“ (25—26 გვ. და 1 სტრიქონი ფ.); [ავტორი და დამწერი: „მოძღუარი ფილოსოფიისა რეკტორი დავით“], (25 გვ.). დაწერილია 25—30 გვ.

„მოკლე მაზრი ყოველთათჳს სწავლათა, საჴმარად ყრმათა საქართჳ[ლოჲსა]თა. შესავალი“ —კი[თხვა]: რად უმეტეს თანა-ადს კაცსა ცნობად?

მი[გება]: სამი ნიეთი—1. თავი თჳსი. 2. ღმერთი, ვითარცა შემოქმედი თჳსი და პ.-ე. ქმნილნი, დაბადებულნი კაცისათჳს...“ 1—25 გვ.

შედგენილობა: 1. „თავი ა. ქმნილთათჳს.“ 2—6 გვ.
2. „თავი ბ. კაცისათჳს“. 6—13 გვ.
3. „თავი მესამე ღჳთისათჳს.“ 13—17 გვ.
4. „თავი მეოთხე. სარწმუნოებისათჳს.“ 17—25.
ავტორის—დავით რეკტორის—მინაწერი მხედრული ხართული ასოებით, ტექსტის ბოლოს:

„მოძღუარი ფილოსოფიისა რეკტორი დავით“.

შენიშვნა: კანის II ფურცელზე, შიგნიდან მიკრული მოლურჯო ქაღალდზე მოთავსებულია მხედრულად ნაწერი ტექსტი, რომელიც იწყება: „გულისა ჩემისაებრ შავსა ხანსა თე [წე]ითურსა(?) ორ ენისა ქაღდიისა გაწელილითა თამბორულისა სპეტსა, კელთანის ნენის მწტ[ო]ლითა ვრუდს და ფყორნისა ნაკრტანსა მალიდისა მესყულისა შვრივითა დავსწერ... და ხუთეულისა სამრიდიანოსა ცისა სწორთა გაეკალიტატებსა და ბედითად ორობათა ჴრქელსა და მარტიეს გაბედითებასა ტან სალეროსა საყოდოსა ნარგიზისა ნათა დაგეუარად...“ 31 ს.

ტექსტში ითმარება ანტონ I შემოღებული ჲ ასო (14,22 გვ.).

(181) 181

მხილება სჴნიდისა. 1798

80[48] გვ.; 17,7 × 11.5; ქაღალდი; მუყაოს ყდა, ქაღალდი და მოწლილი, ყდადაზიანებული ყდაც ძალზე დაჭმეჭილია ჭიისაგან (ა—იე, მა—მე გვ.); მხედრული 1798 წ. (მე გვ.); ბაგრატ ბატონიშვილის დიაკვნის სვინაქსის ხელით (მე გვ.).

„მხილება სჯნიდისა და მოწყინება საბიერებათა ღ[მრ]თისათა ბუნებასა ზედა კაცთასა. თავი ა.“ — ლმერთთან, წამისყოფით დამბადებელთან, არა არსისაგან არსად მომყუანებელმან და ყოვლისა კეთილისა მიზეზმან, ჴელითა თჳსითა შეგქმნა, თავო ჩემო, და სულითა პირისა მისისათა განგაცხოველა და ხატებითა თჳსითა პატივი-გცა.. ხოლო შენ, უბადრუკო თავო ჩემო, ვერცა ერთი კეთილი შეიფერე! ურჩ ექმენ ღმერთსა და მორჩილ ეშმაკსა...“ ა[1]—ბᲘ [48] გვ.

შედგენილობა: 1. „მხილება სჯნიდისა და მოწყინება საბიერებათა ღ[მრ]თისათა ბუნებასა ზედა კაცთასა. თავი ა.“ ა—ბ გვ.

2. „ჭეშტის მოქმედება ქრისტეს მიერ ჩუნ ზედა. თავი ბ.“ ბ—Გ.

3. „ვითარ-იგი ვერ ჴედავთ ღმრთის მოწყალებათა.“ თავი გ.“ Გ—ი გვ.

4. „რათა არა ვაწუხებდეთ კაცთა.“ თავი დ. ი—იგ გვ.

5. „მხილება სჯნიდისა, რათა არა განჴკიცხებდეთ კაცთა.“ თავი ე. იგ—იე გვ.

6. „რათა არა ვმოიბრალებდეთ აღსარებასა.“ თავი ვ. იე—კა გვ“.

7. რათა არა ადიდებსა გარდავჴედეთ ცოდვისათჳს.“ თავი Ზ. კა—კვ გვ.

8. „რათა არა უმეტ ვიყუნეთ სიკუდილისაგან. თავი Ი.“ კვ—ლე გვ.

9. „ქრისტეს მეორედ მოსულისათჳს. თავი თ“. ლე—ლᲘ გვ.

10. „ცოდვილთ შესწყლა ჳცოჴისეს და გამოუსვლელობა“. თავი ი. ლᲘ—მბ გვ.

11. „ღრმეკ ღმრთის ცნობისა მიმართ დღითი-დღე სათქმელი.—ჴ ყოველად წმიდაო დედოფალო...“ მბ—მჳ.

12. „ცთომა სოლომონისი.—თდეს იგი სცოდა კერპთმსახურებითა...“ მზ—მᲘ გვ.

ანდერძი: „წიგნი ესე სჯნიდისა ღმე მეკლზე დაგჩაბე, ჩკიოხტმლნო! ნეშᲘ - ევთ. დედანიც ასე იყო და მეც ასე დავწერე, რათა თჳტმცა შეგინდენეს ცოდტანი თჳტმნნი... მჩხაბავი ამისი ბატონის შვილის ბაგრატის დიაკჳნი სჳმონ.

აღიწერა წელსა ჩლეᲘ, კჳნა უპვ. თჳსა მარტსა კჱ; აღდგომის ღამე თენდებოდა“.

(182) 182

დაუჯდომლები და გალობანი. XVIII

8Ი გვ.: 16×11.3; ჭაღალდი; რბილი მუყაოს ყდა, ტკივილი ტყავით შემოსილი (ჭიისაგან დახიპნებული ყდაცა და ხელნაწერის ფურცლებიც—1—10 გვ.); მზედოცი; XVIII ს. მესხეშვილთა კალიგრაფიული სკოლის ერთ-ერთი ფეროვანი წარმომადგენლის [ალექსის თუ გიორგის?] ხელით (შდრ. A—1443 ხელნაწ.ხელ).

1. „იბაკონი წმიდისა ღ[მრ]თის მშობელისანი, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების. ჳმა დ' გ[ა]. —ზესთა მბრძოლისა ჩემისათჳს და მოღუაწისა უძლეველისა, ე[ა] შენ მიერ ხსნილნი განსაცდელთაგან, სამადლობელსა აღესწერთ, ღ[მრ]თის მშობელო ქალწულო, შენდა მომართ, მონანი შენნი...“ 3—74 გვ.

შედგენილობა:

2. „კანონი უფლისა ჩ[ა]ნისა მიმართ იესო ქრისტესა. გალობა ა, ჳმაჲ ვ.სძლისპირი: „ხლება მფრობელი...“—„იესუ, ტკბილო...“ 43—47.

3. „იბაკონი უფლისა ჩ[ა]ნისა იესოჲ ქრისტესა, თქმული თ ე ო ჶ ი ს ტ ე ს ტ ო დ ი ე ლ ი ს მონასტრისა. იბაკო ა.—ზესთა მბრძოლო უფალო, ჳცოჴისეთისა დამთრგუნველო...“ 47—54.

4. „დასდებელნი სინანულისანი...—იესუ, ყოველად ტკბილო, სულთა და გონებათა ჩემთა წმიდამყოფელო ...“ 54—55.

5. „დაუჯდომელი ჳცოჴისა, ბერძენისაგან ქართველად თარგმნილი.—ზესთა მბრძოლისა და მოღუაწისა ჩენისა...“ 55—61.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

6. „გალობანი სინანულისანი, თქმულნი დავით მეფისანი. ურგო. სძლისპირი: „წადის ყოფითა, ღმერთო..."—„რომელისაცა წინაშე ხედ-დადრკილ არს ყრ. ბღლი მოდრკების და ენა ყოველი შენსა ჭრობს აღსარებასა!..." 61—65 გვ.

თავდებ.: „მართალნი ნეტარებდენ. ცოდვილთა ჭეშმარიტ ცეცხლი, მაშინ შემიწყალე. იესო ჩემო."

7. „ტირ ტიმო. ტერან ტრან ბერიენ..." ბერძნული ლიტერა ქართული ტრანსკრიპციით, 4 სტრიქონად. 66 გვ.

8. „პარაკლისი საეკლესიო ... ითარე ნათლისმცემელისა.—მოვედით, თაყვანისვეცეთ; გ. „ეუბნები, შეისმინე..."—წინაწინარებედ და ნათლის-მცემლო და უდაბნოსა მოკალაპეო..." 67—74.

შენიშვნა: ყველ ხელნაწერთან ერთად ჩაკინძულია ორიგ. სხვა ქაღალდი, ცისფერი (დაწერილი დავით რექტორის ხელით):

„მისის უმაღლესობის წერა საკათოლიკოსი მეფის იოანკლისგან თქმულნი ლიტანიანი ესე, რომელი იყო ცხებული მეფის თეიმურაზის ძე: „სინანული საზოგადო ეკლესიასა შინა ერთგან, ყოველსა დღეს პარაკლესი წმიდათა ოთხთაჲსათა და წმიდათა მოციქულთა და ჭრდილი ღ-ის წმიდისა ღ-ის მშობელისა მარიამისაჲ; აწყურის ოყრპიატესისაგან, ესე იგი მღვდელ-მთავრისა ანუ მღვდელისაგან, ესრეთ:

ვაჲ ჩემსა, რ' შეგცოდეთ შენ, ღმერთო!..." 75—77.

მინაწერები: 1. „დაუჯდომელი პარაკლისი ესე ეკუთვნის კოლეჯისს სკრეტარს იოანე მელქისეჯს." 1 გვ.

2. „დაუჯდომელი ღვთის წმობისა", იქვე.

(183) 183

ალაპიტ დიაკონი. სამეფო ქარტა ანუ ტომარი. 1776

XII, 76 გვ.: 16,6×10,5; ქაღალდი; ტყიფრული ტყავით შეკრული მუყაოს ყდა (ყდა დახანძრებული აქვს; მხედრული (ხელნაწერი და სათაური მრგვალოვანით); გაიოზის მიერ თარგმნილი რუსულიდან 1776 წელს (1 გვ.); ადგილი: მოსკოვი.

„სამეფო ტომარი. უსამღდელოესსა და უკეთილმსახურესსა მეფესა ჭრ[ი]სსა, იმპერატორსა იუსტინიანეს, ალაპიტ, უმცირესი დიაკონი კრძალულებით შრომასა ამას უძღვნი. თავი ა, „ღმერთი არს ყო'ა მეფობათა შემოქმედ." —„პყოფი უმაღლესსა ღირსებასა შინა, ჭი, იმპერატორო, უმაღლეს ყოველთა ღირსებასა აღგიყუანან შენ ღმერთმან..." 1—73 გვ.

შენიშვნა: 1. „სამეფო ტომარის" ტექსტის წინ უძღვის ა. თაქთურელი: „სამეფო ქარტა ანუ ტომარი, მირომეული პაოდიის იმპერატორის იუსტინიანეს დროსა ალაპიტ კოსტანტინეპოლის სოფიაწმიდის ეკკლესიის დიაკონისა მიერ. სახარგებლოთა სხლიებთა სრულ-ქმნილი და გარდმოღებული რუსულით ქართულსა ენასა ზედა არხიდიაკონის გაიოზის მიერ, წელსა 1776. მოსკოჲსა."

2. მთარგმნელის გაიოზის მიძღვნა ერეკლე II-სადმი. „უმოწყალესო ხელმწიფეო სრულებით ხედწერებსა სიბრძნისმოყვარებისა თქმულისასა.." III—VII გვ. („მიძღვნის" ტექსტი იხ. H—70 ხელნაწერის აღწერილობაში).

3. ტექსტის დართული აქვს კვეშო ნაპრალებზე მრავალი სქოლიო („სასარგებლონი სხოლიონი"), რაც თავფურცელზეც აღნიშნულია.

4. ტექსტის ბოლოს მოთავსებულია გაიოზის ბოლოსიტყვაობა (ტექსტი იხ. H—70 ხელნაწერის აღწერილობაში).

4. ხელნაწერის 74 გვერდზე, გაიოზის ბოლოსიტყვაობის ტექსტის ზემოთ დატოვებულ დაუწერელ არეზე, დასმულია პეტერბურგის უნივერსიტეტის ქართველ სტუდენტთა ბიბლიოთეკის წიგნების ექსლიბრისი: „ბ.პ. უ. ქ. ს." „ბიბლიოთეკა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ქართველ სტუდენტთა".

5. „სამეფო ქარტა". ს. გორგაძის განმარტებით, „შეიცავს ხვრეთის სწავლას, თუ როგორ უნდა მოიქცეს მეფე".

(184) 184

ეფრემ მცირე. უწყება მიზეზისა ქართველთა მოქცევისა. 1809

12 გვ.: 21×17; ქაღალდი: ქაღალდებისაგან შეწუნებული ყდა: მშვენიერი; სათაური და ზოგან დასაწყისი ასოები სინგურით; „კპრეთის სამეფოს რეკტორის ფ ა ვ ი თ ი ს" ხელით; 1809 წ.: იერუსალიმ მესხიშვილისეული; მესხიშვილთა ოჯახიდან.

[ეფრემ მცირე].

„უწყება მიზეზისა ქართველთა მოქცევისა, თუ რა ლთა წიგნთა შინა მოიხსენების.—სულიერსა მამასა ჩენსა და პატრიოსანსა ეკკლესიარხსა ჩ ნ ქართველთასა, მღვდელსა უფლისასა იოანეს კ ჳრიაკოს ს ა ყ დ მცირე და ულირსი სახისა და სახელისა ე ფ რ ე მ მონოზონი [!] თაყვანის-ცემით მოგიკითხავ.—ვინაჲთგან ბადლითა ღ რთისთა სრულიქმნა გულსპრდგინება შენი წიგნისა ამისთჳს სადღესასწაულოჲსა, რომელი შენ იწროებისა შინა ჟამთასა უხმ ებით განერცობითა გონებისათა მოუგე საზოგადოსა მაგას ნიჭსა ნათჳსაებსა ჩ ნისასა, ეკკლესიასა წმიდისა სჳმონ საკრ ველთ-მოქმედისასა, რომელი ე ჳ ა საწყოფელი კეთილი და განწყობელი იფქ ლისა ცხოვრებისა ჴელმარჯებით წმიდად მოდად სახელდებულ არს..." 1—9გვ.

შდრ. ხელნაწერ A—24-ს (146v—148r).

იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I², გვ. 238—239.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს

„კეთილშობილი ა ლ ე ქ ს ი ძ ე, კ ა ხ ე თ ი ს ს ა ე ფ ო ს რ ე კ ტ ო რ ი დ ა ვ ი თ. მაისს[ი] ვ, წელსა 1809.", 9 გვ.

2. შდრ. ე. თაყაიშვილი. ახალი ვარიანტი წმ. ნინოს ცხოვრებისა, ტფილისი. 1891. გვ. XXXVII—LVII, სადაც მთლიანად გამოქვეყნებულია ეფრემ მცირის ეს ტექსტი ამ ხელნაწერის მიხედვით. იხ. ა ვ ი თ ი ს ა ნ ი ს ა ნ ი ს ა ნ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ანდერძი: „აღწერილ არს ისტორია ესი[!] კელთაჭმული იოსებ ბასტამთავრისი, რომელთა ითხოვეთ წერილი ესი[!]. ბრძანეთ: მოიღოს წყალობა ღმერთისა".

აღიწერა დიდსა ქალაქსა შინა ს. პეტერბურგსა, წელსა 1820.

მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის ალექსანდრე ლაბაოვსძეს მთისურაძესა", კანის II ფურთის შიგნიდან.

შენიშვნა: ხელნაწერში ჩაღებულია თბილისის პოლიციმეისტერის ბუმაჟნტრის, ქანანოვის ხელმოწერილი მიმართვა ცნობილი მეცნიერის მეტამპის (მოკლეს 1905 წლის დეკემბერში, რევოლუციის დროს) ე. ხელაძისადმი ბლანკების დაკვეთით; მეორე გვერდზე სტამბის ანგარიშებია (ქართულად)—1873 წლისა.

(186) **186**

ვახუშტი. საქართველოს გეოგრაფია და ისტორია. XVIII—XIX

502 გვ.; 29.5×20; ქაღალდი (თხელი—ძირითადად: ალდაგნილ გვერდებსა და სხვა მცირე ზომისა — 1—2.15—16, 135—160, 497—502 გვ.: უცდო; მბეჭდური (სხვადასხვა: XVIII—XIX ს.: მეტად დახეხილებული 489—496 ფფ.

ვახუშტი: „ტომობა და შთამომავლობა ქართველთა და ცხოვრება მათი, რომელსა ეწოდების წიგნსა ამას ცხოვრება ქართლისა, ნოეს ძის იაფეთის თესლისაგან, ვიდრე ქართლისისა და ძმათა მისთამდე, და განყოფილებანი მათნი და ძეთა მათთანი.

— აწ ზნეთათვის ვიწყოთ ძველთაგან ახალთამდე, საქართველოსათა ზნეთა, ჩვეულებათა და წესთა მათთა, პირველ განყოფილებისა და შემდგომად განყოფილებისა, რამეთუ წესნი მთავრობათა საქართველოსათა არიან დასაწყისითგანვე, ვითარცა ეიუწყებთ: რაჟამს მისცა ჰოს[!] ძმათა თვისთა წილნი ქვეყანათა და შემდგომად ქართლოსის ცოლმან ძეთა თვისთა..."1—502.

წყდება: კახეთის ცხოვრების (ისტორიის) შემდეგ ადგილზე: „ხოლო ჟამთა ამათ მოწვენებულ იყო კახეთი და მთავრობდნენ მთავარნი და არა ნებისაებრ მისისა მსახურებდენ ხანსა. იხილა რა სიამაყე ესე კახთა ხანმან მან, იწყო მოწყალეთო და როველთამე ცხადადცა სიკვდილი. ამისთჳს კახთაცა იწყეს კრძალვაჲ".

შდრ.—ტექსტის დასაწყისი მეორე ამბიდან ვახუშტის გეოგრაფიის 1941 წლის თ. ლომოურისა და ნ. ბერძენიშვილის გამოცემის, გვ. 12, 12 სტრიქონიდან (ზემოდან), ხოლო ხოლო ვახუშტის „საქართველოს ცხოვრების" 1913 წლის გამოცემის 194 გვ., სტრ. 2—5 ქვემოდან.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი ზოგადად აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს. Описание, ტ. II, გვ. 675, № 403 (—156).

2. „აღწერა მერეთისა, კახეთისა და ქუხეთისა, ქვაღად თუშეთისა და დიდოეთისა" ნაბეჭდი (1941 წ.) გამოცემის 86—89 გვერდები (89 გვერდის 31 სტრიქონამდის: „ჰავით მშენი. ხოლო ხაფხელის ცხელი, ბაშლიანი და ჯეტლიანი. იორის პირს") ორჯერ არის გადაწერილი ხელნაწერის ძირითადი ხელით. შდრ. გვ. 433—436 და 493—496.

გამწერებით არის გადაწერილი ამჟამად დამატებითი ტ.ტ.-ბის 498 გვ. მე-5-ე სტრიქონიდან (ქვემოდან) ბოლომდის ძირითადი ხელით გადაწერილი 489—493 გვ. ტექსტი.

3. საერთოდ ხელნაწერი, რომელიც ძირითადად XVIII ს. ხელით გადაწერილი ჩანს, ალბათ დახეხების გამო, შეუხებიათ XIX ს. ბოლო ათეულების ხელით (1—2, 15—16, 135—160, 497—502 გვ.).

4. XVIII ს. ბეღიე ორ მწერალს მაინე უნდა გულისხმობდეს (შდრ. 347—349, 421—431 გვ. დანარჩენებს).

(187) 187

კურანი ლილმარ. საყოველთაო ისტორია. 1776

162 ფ; 33×21; ქაღალდი; დაშლილი, დაზუსტებული, კიდეებგადაკრული შუკაის ყდის ორივე ფურცლით; მხედრული; სათაურები სინგურით; 1776 წ. ავტ.; პეტერბურგი; რუსული თარგმნიდან თარგმნილი ალექსანდრე ამილახვრის მიერ (იხ. ანდერძი); იერონიმე მესხიშვილისეული.

„ლილმარა კურანი, შემოკლებულად საყოველთაო მოთხრობა, რომელსა უპყრიეს ყ[ოველ]ი ღირსად სახსოვარი ქვეყანისა შინა დროთა, შემწნითგან ქვეყანისა ვიდრა აქამომდე ქამისა; ბრაელითა გამოძიებითა ახლად თარგმნილი, შეერთებითა მოკლისა რუსეთისა ამბავთათა, კითხვით და მიგებით, სარგოდ მსწავლელთა ყრმათა, მეორითა ბეჭდითა დაბეჭდილი თვით პეტერბურგსა შინა, სახელმწიფოსა ზედა აკადემიისასა სასწავლოსა წელსა 1762.

შემოყვანება ისტორიისა, რომელ არს ამბავი გინა მოთხრობა. რასა გვაუწყებს ჩვენ მოთხრობა ესე?—გამოგვიცხადებს ჩვენ იგი სახესა ქვეშე, რაიცა ქვეყანისა ღირს არს სახსოვრად ჩვენდამდე წარსულისა.

ვითარისათვის განზრახვისა?—ცნობისათვის საკეირველისა ღ[მრ]ისა განგებულებისა და ამისთვისცა, რათა მივალთებითა შეუძლოთ სხვათაცა დასწავლულ ყოფად გულისჴმირად...“ 145 v.

შენიშვნა: 1. „საყოველთაო მოთხრობა“ ანუ ზოგადი ისტორია მოთავსებულია 1 r—145v-ზე.

2. 145 v—161 r-ზე—„შემოკლებულად მოთხრობა რუსეთისა, საფუთგან შემოყვანს ერი რუსეთისა დასაწყისსა თქუმასა?—რუსნი გამოვიდნენ სლავენი, რომელნიცა გამოხდენ დუნაით და დაშენნენ საბრძისა და ჩრდილოეთისა ადგილთა—აწინდელნი რუსნი, ცხოვრებელნი შორის ნოვგოროდისა სლავენნი, ესრეთ, ვითარცა და სხვანი. მპარხებელ იყუნენ პირველად ბოლუცებულთაგან ერსა შორის. ჯარსა შეჭმნისათვის შორის ერთმანეთისა აღრეულებისა, მოეწყოდეს თუისად სამთა ძმათა ვარაგთგან რუსეთა, რომელთაგან ეხლაცანი იყო რურიკ...“

3. 155 v—161r-ზე მოთავსებულია ქრონოლოგიური ცნობები ᲛᲔᲢᲠᲘᲓᲘᲡ ცხოვრებისა და მოღუაწეობისა, დაბადებიდან (1672?) გარდაცვალებამდე (1725, იანვრის 28).

4. „საყოველთაო მოთხრობა“, როგორც ეს აღნიშნულია ანდერძში (იხ.), თარგმნილია რუსული თარგმანის 1762 წლის გამოცემიდან. ეს არის მეორე (შესწორებული) გამოცემა, სათაურით: „Введение в генеральную историю, изданное на немецком языке от Гильмара Кураса и на российской язык переведено кашеляри академии наук секретарем Сергеем Волчковым. СПб., 1762.“ იხ. Сопиков В. С., Опыт Российской библиографии, под редакцией В. Н. Рогожина. т. III. № 4929: СПб., 1904.

ანდერძი: „აღიწერა ფებერვალს, 1776. ჩ. ჯ.“

„დასრულდა წიგნი ესე. შეწევნითა მღთისათა, თარგმნილი რუსულითგან ქართულსა ზედა ალექსანდრეს მიერ ამილახვრისა, ძისა დიმიტრი-

სა *, და ითხოვს მკითხველთაგან მოტევებასა შეცთომილთასა, ამისთვის რ' ოდეს რა მოიწევდა ჩრდილოეთს, სახელმწიფოსა რუსთასა, ვითარებისაგან ქამთასა, წელსა 1772, თუესა იანვარს 1 და არა ეწყებედა ** წერასა, არცა კითხვასა რუსულთასა, მცირესათვის დაყოფისა მუნ ქამთასსა; ჯარნა რიეითა ვიეთამე მოყვასთასა იწყო სწავლად წიგნთა რუსულთასა და თანაშეუდგა მას თარგმნასა, რ' ჯერეთ არცაღა ძალ-ედვა ლასარაკად რუსულთა და არცა ჰქვა მასწავლებელი, თვინიერ მცირესა ქამთასსა—ძე ყარაბუდაბახისი, თავადი იოანე. იგი აეწყებედა, რაედენ ქამ და რაოდენი ძალ-ედვა, გარნა, რ[ომელმა]ნ მოსცა ცნობა ბეროტისა და კეთილისა, იგიეც თან-შეწყე ეყო მას დაწყებასაცა და შესრულებასა და ეკმნებისაშცა უკუნისამდე. ბოლო დაწყება ორთაევე, კითხვისა და თარგმნისა, თუესა ოქტომბერსა ი, და დასრულება ივნის თ. წელსა 1773.

ვინცა მიიღოთ ხელად, ბრძანებდეთ მისთვის მიტევებასა, რათა მოგიტევნეს ღმერთმან თქუენცა შეცოდებანი თქუენნი". 161 r.

მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის კოლეჯსკი ასესორს იერონიმე ალექსეევს".

(188) 188 ა, ბ

მონტესკიე. გულისხმისყოფისათვის ჰსჯულთასა. 1816.

(წიგნი ა. და ბ.); თარგმნილი შ ე ფ ი ხ ი ს დ ა ვ ი თ ი ს ძ ი ერ.

ა

XIV, 254 გვ.: 31,7×19,7; ქაღალდი: მუყაოს ყდა: მიდერული: 1816 წ., მარტის 1-ს; მთარგმნელის დავით ბატონიშვილის ხელით: იერონიმე მესხიშვილისეული. დაწყებულია I-XIV გვ.

[მონტესკიე], „გ უ ლ ი ს ხ მ ის-ყ ო ფ ი ს ა თ ვ ი ს ჰ ს ჯ ულ თ ა ს ა. წიგნი ა. სჯულთათვის საზოგადოდ. თავი ა. ჰსჯულთათვის ნაცვალებისა შინა, ვითარცა აქუსთ მათ სხვანი და სხვანი არსებანი.—სჯულნი სიერცესა შინა შენიშვნისასა სხვანი არარაობენი არიან, გარდა საჭიროთა ნაცვალ-გებათა ბუნებისაგან ნივთისა გამოსრულსა..." 1—254 გვ.

ტექსტის ბოლოს. „დასასრული პირველისა წიგნისა; წელსა ჩყიგ-სა, მარ-ტის ა-სა."

ბ

IV, 253 ფ. [506 გვ.], 31,5×19,8; ქაღალდი: მუყაოს ყდა: მიდერული; 1816 წლის ასპრილის 28-ს; ადგილი: პეტერბურგი; მთარგმნელის დავით ბატონიშვილის ხელით; დაწერილია I—IV გვ.; იერონიმე მესხიშვილისეული.

„ნაწილი ბ. წიგნი ი. ჰსჯულთათვის ნაცვალგებებისა შინა, ვითარცა აქუსთ ძალისა თანა ზედადასხმისა. თავი ა. ძალისათვის ზედადასხმისა.—ძალი ზედადამსხმელი დაწესებულ არს კანონთაებრ ერთა სამართლისათა, რომელიცა შეადგენს ერთა სპოლიტიკოსა შესმენილებასა..." [5—503] გვ.

---

* „ძისა დიმიტრისა" ნაწერილია ზემოდან.

** ტექსტში: „იწყებდა".

ტექსტის ბოლოს: „დასასრული მეორისა წიგნისა. „შეესრულე ორიე წიგნი მონტესკუ პეტერბურს, წელსა ჩყიზ აპრილს კ0 და მოვბოლოვე ჴელითა ჩემითა დედანი ია." [დავით ბატონიშვილის ხელით].

„გიგნაროთე ალექსისძემან კეთილშობილმან დავით რეტორმან". (252 r.)

შენიშვნა: დავით რეტორის ეს განსხვავება არ არის სწორი: მხოლოდ ერთ ადგილას გადკეთებია მას სჯოლია, სიტყვა **ტრიბუნის** განმარტებით: „**ტრიბუნი** არს ლათინური ლექსი, ხოლო არს ქართულად სასოვადოთა ერთა ზედა ზედამდველი. რეტორი დავით".

შდრ. დავით ბატონიშვილის განმარტება ბ. 41 v-ზე: „**ტრიბუნნი**". შდრ. „ხელნაწერთა აღწერილობა," ტ. III. თბ.— 1948. H—1424, გვ. 361. მონტესკიეს თხზულებას სჯოლიოებში ბრალდი შენიშვნა ახლავს. ავტორის შენიშვნების გარდა ქართულ თარგმანს დართული აქვს მთარგმნელის შენიშვნებიც, დაწერილი ტექსტის ხელით და ხელმოწერილი: დავით.

ა ნაწილში:

1. „**გულისხმიერება სოფელსა** აქა ავტორი ეძახს ეუროპას" ა. გვ. 4.

2. „**ეროკეზელნი** არიან რომელნიმე ურნი ამერიკისანი. ესენი სჯიმენ ტყეთა თვისთა" ა. გვ. 10.

3. „**ხოფისტნი** იყუნენ ამათ ფილოსოფოსნი, რომელთა ყოველი ფილოსოფოსი შედგებოდა რათმცა ეყსენათ მათ ამათთა სიგანითა და". ა. გვ. 57.

4. ევროპასა შინა **მონაზონთა** აქუსთ სხუადასხუა **ორდენი**, რომელნი განიყოფებიან ეთიოპიის სიტყუათა. ეგრეთვე კანონთა. მაგ. ორდენი ვასილიანთი, ანტონიანთი, იეზუიტებისა, კაპუცინებისა, და სხუანი. ა. გვ. 82

5. **არიმანად** იწოდებოდა ათინასა შინა ფერიცულესი რჩევა, გინა სენატი. ა.95.

6. **ეფორნი** ლაკედემონისა შინა ეწოდებოდნენ მსაჯულთა. დაწესებულთა აღეიროსმინათვის ტუსოებათა მეფეთასა, ჩინებულთა ჯეაბთასა და ერთასა. ა. გვ. 103.

7. „**ლევიტანი** ათინასა შინა იყუნენ ესენითანრი მოსულნი, რომელნიცა მოსულთაგან ანგარიშსა მათსა, ეისცა ხელთა შინა ექნებოდის ხაზინისა თეთრი". ა. გვ. 104.

8. „**ედილნი** მართუეფნენ თანამდებობასა, ეითარცა აწ პოლიციმეისტერი ანუ წაცეული. ა. 190.

9. „**გრაკჩნი** იყუნენ ძენი სემპრონიის გრაკჩისანი და ასრულს წულნი სციპიონისა, ამერიკელად წოდებულისანი, რომელთაცა ეწერებოდათ ტიბერიოს და კაიოს. იხილე ჰრომის ისტორია. **დავით**". ა. გვ. 229

10. „**პატრიკ**—წოდება არს, ეითარმე ახსნიერება რომელთაცა აქუნდათ შთამოსულთაგან რომულისისა სენატორთაგან, ეითარცა ჩუენში ახსნისაგანთა ანწიარბა". ა. გვ. 230.

11. „თემისტი ღონისძიებაი ესე „იბრიც რუსთა პირისპირ ფრანკეთსა წელსა ჩყიბ, გვრნა ვერა დაკვეს ამან მოწყვა მოსკოვისა." ა. გვ. 250

ბ ნაწილში:

12. „**ეუფრანი** იყუნენ წსაკულნი. გამორჩეულნი ლაკედემონისა შინა, რომელნიცა გაწყვეტულ იყუნეს ალეარსმინათვის თვითნებობისა მეფეთასა. ბოლო უკანასკნელ წარქმნეს იგინი გამოძებნელად ყოველთა სამოქალაქოთა და სასწაულოთა საქმეთა". ბ. 37 v.

13. „**ხეიში** ეწოდების თეთრთეფლთა განთავისუფლთა სამსყოსნებელითა და სამეფოთაგან აღრაცეულთა დესპოტთა, მოლაპარაკებისათვის საქმეთასა". ბ. 39 r.

---

* იგულისხმება სახელებზე მდებარე ადგილების გაწერილი მტრის შემოტევის დროს, შიგნითა ქვეყნის დაცვის ფიქრით.

14. „ტრიბუნნი ეწოდებოდა მოხელეთა რომაში შინა, რომელნიცა დასცევდენ სამართალთა ერთასა პირისპირ პატრიკიოს.“ ბ. 41 ჯე.

15. „კოჰშნი იყვნენ მშართებელნი, გამორჩეულნი კრიტელთა მიერ მდაბიოთა შენგმეულებათაგან განმგედ და ამა კოსმთაგან გამორჩეოდიან ლენატორიცა“. ბ. 45 r.

16. „კენტური იყო რომაჲ შინა მოხელეჲ და ესე იყო სახოგადოჲ ერისა მოლარე და ამისი თანამდებობა იყო მესტუმრობაჲ და მემანდრობაცა“. ბ. 65 v.

17. „ედილი სახელით რომაჲ შინა, რომელისა თანამდებობა იყო ჴერეტა სახოგადოთა შენებულებათა და ქეჩათა“. ბ. 66 r.

18. „კაპიტოლიუმ იყო ტაძარი იუპიტერისა, სადაცა აღსრულდებოდნენ ყოველნი დღესასწაულობანი და დაბტკიცებდნენ ყოველნი წესდებულებანი რისპუბლიკასანი; სადაცა იყო შენებულებაჲ ესეგითარი, რომელიცა მსაზღვრებად მათ ციბუდეა.“ ბ. 70 r.

19. „ცრიუმფი ეწოდების სადღესასწაულოთა შემოსულთა მძლეულთასა“. ბ.74r.

20. „ლეგეონი ეწოდებოდა პოლკსა, გინა ჯგუფსა ერთსა, შედგებულსა სამი ათასთაგან კაცთა, გინა ექვსათ ასთაგან.“ ბ. 75 r.

21. „ეშაფოთი ეწოდების ამაღლებულსა ტაბტსა, მსგავსსა ანბიონისსა, სადაცა აღიყვანენ დამნაშავეთა და მას ზედა დაასჯიან, სასიკეთედაც ერთათვის“ ბ. 96 r.

22. [რომი] თამაშობ. რომელიც ეწოდა წარმოსადგენად.“ ბ. 126 r.

23. „ილატები ეწოდებოდნენ მხოლოდ ლატედემონიას შინა დამონებულთა მათგან მშრომელთა. რომელთაცა გამოიყვანდენ მსაბრად და ეძებენ მიუწერებოდა ერსა მესინელთასა, რომელიცა ლაკედემონელთა დაიპყრეს და ეოფინიც გარდაასხეს ადგილთა თვისთა. ხოლო მონანი ესე იყვნენ მათგან დიდსა შემძლეობასა და ტანჯვასა ქვეშე.“ ბ. 137 v.

24. (ბარის აკუედისათჳს რეცენზიაში) „ეუდაც მონტესკიუს არა სცოდნია, თე ეითარი სიბრი აქუსი მეცნიერსა რესპუსს შინა და ანუ ეითარი შემჯერება და ძალი ადგასს, და ამისთჳს ჰაჯის ესეთი ენერი.“ ბ. 139 v.

25. „ტალანტი იყო ორგჯერად დიდი და მცირე. დიდი შეადგენდა ოთხმოცსა მნასასა და მცირე—სამოცსა. სადაცა ისუენიების ტალანტი და არა დაჰყვების დიდი, მცირე ტალანტი იგულისხმების“. ბ. 140 r.

26. „მნას ბერძული თეორის სახელია. ერთი მნას შეადგენდა ასოც დრაჰმა ვერცხლსა ანუ ჩვენს ახრსა.“ ბ 140 v.

27. „ფუნტ სტერლინგი არის ინგლისური მანეთი და ერთი ფუნტ სტერლინგი იქმს ოთხ მინანოლს და ათ შეურს თეორს ვერცხლ.“ ბ 151 r.

28. „ჰეკტა არს ლეგჩი ლათინური. ესე ნიშნავს თეორსა დადებულსა, გინა მაგალა საამბანაკოსა ეკაპართაკენ, სახოგადოდ პირობითა. ამით მოიყიდვენ და განსყიდვენ საქონელსა და ზიარი და სარგებელი არს საამბანაკო.“. ბ. 157 r.

29. „ჰეკა სცთების ავტორი, ვრაიან არს ეგრეთ შერიგსგებული. გულმანკიერ, იპვნეულ, მსაცარ, მცბიერ და ღუპორელ. ეითარცა ცოცა ჰგრანა შინა მცხოვრებნი, ანუ ჩრდილოელნი.“ ბ. 161 v.

30. „სიცილი, ეუდალ მოპეტესკუ! იარიანალ რტიშეევი და კნორინგი არიან მცხოვრებნი ციესი კლიმატისანი და ბოსპორტ და მარშალ ნეი ცხელსა კლიმატისანი. ნუთუ ზომინი სულთან ქუეშოთა ბიჭად ანუ სარდლად!“ ბ. 162 r.

31. „სიქ[ე]ხა ანუ ქერის პური არაყი და ბეერი პურისა, სხვადასხვაფრად შეღებილი ბაყმითა და ესენითარითა:“ ბ. 165 v.

32. „მანდარინი არს ღირსებისა წოდებაჲ და ანუ ტიტული საბელოჲსა კიტაისა შინა. ხოლო ესე არს ლექსი პოპოთოგალიელი. ესე განყოფილ არს მრავალ კლასად“. ბ. 172 v.

33. „პოლკს ლეგჩი არს ბერძული, ხოლო ესე ეწოდების ორსა დასასრულსა ლერძისასა, რომელსა გარემო შორი შიგნისა. გინა სფერაჲ, ოცდაოთხ საათსი ერთგზის გარდატრიალდების. ხოლო ერთსა მათგანსა ეწოდების პოლუსი ჩრდილოეთისა და მეორესა—პოლუსი სამხრისა და ორთავე თანასწორი აქუსთ განშორებულებაჲ ეკვატორისაგან.“ ბ. 178 r.

34. „ჰრდილოეთსა შინა, იტყვიან, ჭსრეთ არს სიმთვრალე განდიდებელ, რომელ არათუ მაშაკიში, არ და დედანიცა რაოსაცებენ მთვრალნი ქუჩათა შინა და ეგრეთ ურცხვადრე დასთმენენ წყალთა ზედგმით. და მრავალნი იტყვიან: გვიხილავს რაცა ბრუნვირად მორთულნიცა გოროდიან ლაფთა შინა".

35. „ჰპირველი ჯვარი ეკლესიათა იყო ის საუკუნესა. წულა ჩვე. ბოლო მეორეა ჩრმ—და ჭკანასკნელი—ჩსმ, სადაც ეგრთაელნი. განდიდებითა პატასთა, შეკრბენ განსადგებელად სამაცინთა (სარკინოზთა) იერუსალიმით და ბრძოლასა ამას ჭუოდებენ ეგოთაელნი ჯვართ-ლაშქრობასა". ბ. 177 v.

36. „რუსეთსა შინა გაახატებელნი მონანი და ლატინი (მსახურნი) და ძენი უგანთა და მდაბალთა კაცთანი ჰბერიად შეიქმნებიან დარბაზ-ბატონად" ბ. 112 r.

37. „ჲაჩაჲცად ჭუოდებენ ჰრთასა შინა, რომელნიცა მიჰნეულთა ზედა კერატისათა მცთნელთაგან და ჰსცემობენ ნებასა ღმრთთისა და წინასწარმეტყველებენ." ბ. 217 r.

38. „ქუეყანისა შარასა [!] ზედა იპოების სარტელი ზეთი: ეროი—ცხელი, ქვაბტოსა ქუეშე: ორი—ზომიერი აქით და იქით გუეტოსაცა: და ორი—ცივი, თავსა და ბოლოს პოლეწისასა". ბ. 244 r.

39. „აქა იგულისხმების ჩრდილოეთისა აზიურება: ვანათაგან ტარეს მუშაჲთა არს დამონებელ." ბ. 245 v.

მინაწერები: 1. „წიგნი ესე ეკუთნის კოლეგსკი სეკრეტარს იერონიმე ალექსიევს." 3 r.

2. „ბაბა პაველ ტფილორინ არეფთოვ." II ყდის შიგნით.

გაბაშვილი ტიმოთე. მარწუხი. 1810

VI. 246 გვ.: ჩართული აჭეს ორი ფ. 6—7 გვ. შუა. I—31.5 × 19,5 —ეფრადებით ნახატი მსოფლიო კრებათა ნუსხა. 22,7 × 17,5; ქაღალდი (ცისფერი); ფუფო (თფილაც აკინძული და ყდიანი შემოცილილი აქვს ყდა): მუყარეული: სათაურები სინგარით, დასაწყისი ასოები მთავრულით; 1810 წ.; დაცილი რეგტორის ხელით; დაწერილია: I—VI, 5—6, 6—7 შუა (აღწესებაე), 39—40, 190—193, გვ.— იერონიმე მღანიშვილი-სეული.

ტიმოთე, ქუთათელ არქიეპისკოპოსი. „შემოკრებული შუდთა მსოფლიოთა საღმრთოთა და სამღუდელოთა წმ'ა კრებათა ერთად წმიდათა და ღმერთ-შემოსილთა მამათა ჩუენთა აღწერილთა წმ'ა წერილთაგან, რომელიცა უცთომელად გუუწუებისთ წმიდისა ამის წიგნისაგან, რომელსა ეწოდების მარწუხი. იქმნა მადლითა და წყალობითა ღ'ისათა წმიდა და პირველი მსოფლიო კრება ქრისტეს აქეთ ტი'ს, მაისსა კ'ა, შეფობასა დიდისა კოსტანტინესსა, რომელი დაჯდა დასაბამითგან წელთა ხუთი ათას რუასა და შეათრაშეტესა, განჯორციელებითგან სამას და შეათორმეტესა, ქალაქსა ნიკიას ალექსანდრესითგან, წელსა ჩქვ. კალენდრისა იულისასა. — ბრძენმან და ხუროთმოძღუარმან, სასიერმან და შემოქმედმან ღმერთმან ჩუენ წინა-შე ამისა ნებითა და ნებისა მიერ ჩუენისა ქრისტესითა, ვინ ვიქმნა მე, ცოდვილი და ურწმუნო, ცოდვათა ჩემთა მიერ ამის წიგნისა მთარგმნელი და მწერალი, ანუ ვინ ვიქმნა ამის წიგნისა მთქმელი და მთარგმნელი, ანუ ვინ ვიქმნა ამის წიგნისა მწერალი, ანუ ვინ ვიქმნა ამის წიგნისა მთარგმნელი და მთქმელი, ანუ ვინ ვიქმნა ამის წიგნისა მთქმელი და მწერალი, ანუ ვინ ვიქმნა ამის წიგნისა მთარგმნელი და მწერალი, ანუ ვინ ვიქმნა ამის წიგნისა მწერალი და მთარგმნელი, ანუ ვინ ვიქმნა ამის წიგნისა მთქმელი და მთარგმნელი, ანუ ვინ ვიქმნა ამის წიგნისა მთარგმნელი და მთქმელი, ანუ ვინ ვიქმნა ამის წიგნისა მწერალ

თუ ქრისტეს აქეთ რაოდენსა ჟამსა იქმნენ ჩ~ნი კრებანი. ანუ რომელნი მეფენი მსჯ-ფველდენ. ანუ პაპანი რომელნი მსცოლოვებდენ და პატრიარქნი. რომელნი მოიწეოდენ კრებასა, და ანუ პატრიარხნი, რომელნი მჭწყსიუენ მას ჟამსა. და ანუ რომელსა კ~ლაქსა იქმნებოდეს კრებანი, ანუ წინაალმდგომნი მწ~ლებელნი ვინა იყუნენ, მღუდელნი თუ ერისკაცნი...

ხოლო მე, ხდაბალი ქ~თაეთუელ არხიეპისკოპოსი ტბეთე ვიიძულე მართლმადიდებელთაგან, რომელთა იქა ედგეთ რემი შეკრებასა ამათსა არა მეცნიერთა უსჯულოებისა ჩემთისა, და ვერ ურჩ ქმნილი ბრძანებისა, ვიწყე შეკრებად სალმრთოთა წერილთაგან, რომელი თჳთ მაშინეე კრებასა ნათქუამნი და ხიცი წ~დ კრებანი აღწერილნი... არა თუ შემიწყნეიეს რაიმე წ~ს ამას კრებასა, არამედ თჳთ ღ~ისთა პრისათა ნაბიძეენი აღმომძიებიეს. და ეწოდე „წიგნსა ამას მარწ~ბი მტკრთებული შეფთა ნაკლებისათჳს...

ხოლო თჳნ, წ~ნო ღ~ისნო, უკეთუ ცთომილება იხილოთ, ნუ უგულებელს-მყოფთ. უნებელი ეშცთერებისა და სიგნით ფრიადი ხედან შედგა მე.

აწ, ყრმანო სჯაკართტელოანნო! ისწაელიდეთ რაჲ და იკითხიდეთ. უცებად მრბილდელისა ჰსწერებისა ნუ უგულებელს-ყოფთ". 1—4 გვ.

შდრ. „სჯაქართველოს საისტორიო მუხედოს ქართული ხელნაწერთა აღწერილობა", II კოლექ. ტ. I. თბ., 1946. № 393, გვ. 292—294.

იხ. კორნელი კეკელიძე ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941. გვ. 323—324.

2. ტექსტის დართული აქვს:

„სჯიდებელი წიგნისა ამის მარწ~ბისაჲ", გადაწერის დედით რედაქტორის შენიშვნით:

„ამ მარწ~ბს სჯიდებელი არა ჰქონდა და მე, დედით რედაქტორმან ესხვარიმოკლედ გაეცადე. მკითხველნი მალ იპოვიან, რაჲსა ეძიებენ ამა მარწ~ბისაჲსა, რედაქტორი დედით". 239—240.

ანდერძი (გადაწერისა): „დიდება ღმერთსა, სრულმყოფელსა ყოველთასა, სრულიქმნა ძალითა ღ~ისათა.

აღვასწერე მარწ~ბი ესე შჳდთა მსოფლიოთა კრებათა და ქ~ებაჲჳ ათთა ადგილებითთა კრებათა მკითხველნი ყოველნი შეიწყნარებდით ჳ ლექსოვანი ანდერძისა ამისა, სიბრძნის მოყუარემან და სრულიად ქებული სამების ოქტომბერ დაეთიმნე: რაჲ ორენ ძალ-მედეა, მის-მის ადგილს გასწორებას ეცადე, და ჲეი დედანი ჰქონდა და უნეცრის წწერილისაგან უკანონოდ აღწერილი. თთჳსა დაეკმბერსა. რიცხუსა 4: ქრისტეს აქეთ წელსა 1810: ქ~ს უფლ. რეკტორი დავით. (ხართველად). 237 ვ.

(190) **190**

ეზოპეს ცხოვრება და იგავნი მისნი. XIX

117 გვ.; 22×17,6; ქაღალდი (ცისფერი); მუყაოს ყდა, ყავზე გაკეთებული, დაცხრილული (ჩიებისაგან), კიდეებშემოკეცილი, მებდერული; სათაურები სინგურით; დასაწყისი ასოები მთავრულით: XIX ს. (ჰეონრიშენი: „1804."); გვ. 117 დაკრულია ყდის 11 ფურცელზე, შიგნიდან.

1. **ცხოვრებანი მოდგომობითი გონებამახვილისა ესოპესი.**—მოდგმა იგი საქმეთა, რომელ არიან, ყოველნი გამოცადენ, და სხუანიცა რაჲმე მრავალნი, და მიეცეს მასთჳს განზრახუასა თჳსსა და ეგონებ მე ამას, ვითარმედ ევსპე[!!] არა იყო ბრძენი ბუნებით, არამედ განგებითა ღ~ისა სიბრძნითა, ვინადგან მიიწია სიბრძნითა სახომსა ძველთა მათ მოძღუართასა.." 1—89 გვ.

ბოლო: „აწ უ~ს დაღაცათუ წაერწყმედები მე თქუენ მიერ, არამედ ამიერიდგან ჩემ მიერცა კრულ და წყეულ იქმნენთ თქუენ და მამულიცა

თქვენი. და მაქვს სასოება,მოგკუდები მე და მრწამს, რ' თვით ღმერთთანაცა გექმნების მოპოვნება".

2. „იგავნი ესოპესნი. იგავი ა. მელისა და ჩიგვისათვის.—უყურეთ ესოპეს!—აღვედა ოდესმე მელი ერთი ღობესა ზედა და დაუსხლტეს მას ფერხნი მისნი..." 91—117 გვ.

წყდება: 8 [40] იგავის „თარგმანზე": „იგავი ესე გამოაცხადებს, ვითარმედ როდესაც ღმერთი მისცემს მართალთა შეწევნასა, ეგეოდენსავე ცოდვილთაცა წინააღუდგების". 117 r.

შენიშვნა: 1. ტექსტი თარგმნილი უნდა იყოს XVIII ს. ერთ-ერთი (1747 წ.?) რუსული გამოცემიდან.
2. ყოველ იგავს ახლავს „თარგმანი".

თეიმურაზ, გიორგი XII-ის ძე. მოთხრება თბილისისა 1795 წელს. XIX

88 გვ.; 21×18,5; ჭაღალდი (მტკიცე მდორე ხარისხის); უყდრო. რვეულებად აკინძული; მხედრული; სათაურები მთავრული; [XIX ს.].

1. „მოთხრება ქალაქის თბილისისა სპარსეთის ყაენის, ყაჯარის-აღამაჰმად-ხანისაგან.—წელსა ქრისტესით ჩლვე, ქკ'სა უპგ-სა მოვიდა ყაჯარი აღამაჰმადხან, რომელმანცა დაიპყრა სპარსეთი, სრულადითა სპარსეთისა მხედრობითა და მოუვლინნა მოციქულნი მეფესა ირაკლის, რ'ა ზავ-ჰყოს მის თანა და შეეროოს მას. და აღუთქმიდა მრავალსა წყალობასა და სრულიად ადრიბეჟანისა მიცემასა ქელმწიფებასა ქვეშე მეფისა მის ირაკლისასა. ხოლო მეფემან ირაკლიმ არა მიიღო არცა ერთი წინადადებაჲ მისი, ვინაჲთგან მეფესა ირაკლის სხეთა მეზობელთა თჳსთა თანა აჰქუნდა ერთობაჲ, რომელნიცა აღუთქმიდეს შეწევნასა მტერთა ზედა მისთა, მხედრობითაცა და ფულითაცა, რომელთაცა ზედა იმედოვნებდაცა..." 1—32 გვ.

2. „შემდგომად ტბილისის[!] მოოხრებისა მოსლვა ლეკთა. ლაშქრობა ლეკთა ზედა.—ოდეს სენეს ლეკთა, კავკასიის მთათა შინა მცხოვრებთა დაღისტნელთა, აღება თბილისისა სპარსთაგან, შეკრბეს გამორჩეულნი და გამოცდილნი ბრძოლასა შინა კაცნი, უმეტეს ორი ათასთა..." 34, 35—38 გვ.

3. „აღება მეფის ირაკლისაგან განჯისა და შურისგება ჯავად-ხანსა ზედა.—ოდეს მოიწია გაზაფხული, მეფემან ირაკლი უბრძანა და წარავლინა ძის ძეჲ თჳსი დავით მეწინაეთა მხედრობითა განჯასა ზედა..." 39—44 გვ.

4. „მოსლვა რუსეთის მხედრობისა საქართველოდ.—ამასვე ჩლვე წელსა, ოდეს მოიქცა მეფე ირაკლი განჯით თბილისად, მოვიდეს რუსეთის მხედრობანი მრავალნი..." 45—47 გვ.

5. „უკუნქცევა რუსეთის მხედრობისა როსსიადვე და წარგზავნა მეფის ირაკლისაგან შვილისშვილისა თჳსისა დავითისა რუსეთის იმპერატორის კარზედ.—ჯერეთ არა უკუნქცეულ იყვნეს რუსნი, ოდეს მოიქცა აღამაჰმადხან ერანად და ვითარცა ესმა მოსლვაჲ რუსთა მხე-

დრობისა და დაპყრობა ადგილთა მათ გარემოთა საქართველოსათა..." 47—49 გვ.

6. „მეორედ წამოსვლა აღმაჰმადხანისა დიდისა მჭედრობითა საქართველოსა ზედა.—ხოლო მომავალსა გაზაფხულსა, წელსა ქრისტესით ჩღჳზ, მოიცალა რა აღმაჰმადხანმან ხორასნის საქმისაგან..." 49—52 გვ.

7. „მოკუდა აღმაჰმადხანისა მსახურთაგან თვისთა ყუშის ციხესა შინა.—მას ჟამსა, ოდეს იგი იყო აღმაჰმადხან ციხესა შინა ყუშისასა და ენება დღეთა მათ შინა წარმოსვლად ყოვლითა ძალითა თჳსითა, მაშინ შეითქჳნეს მსახურნი მისნი..." 52—63 გვ.

8. „სიკუდილი მეფისა ირაკლისაჲ.—ოდეს მივიდა მამასა თჳსსა თანა მეფის ძე გიორგი, თუმცა შეპყრობილ იყო მეფე ფრიად უძლურებითა და სენითა მით წყლით-მანკიერებისათა, არამედ ფრიად განიხარა ხილვასა ზედა ძისა თვისისა..." 63—68 გვ.

9. „გამეფება მეფის გიორგისა მეათცამეტისა.—წარმოვიდა მუნითგან მეფე გიორგი, ყოვლითა წარჩინებულებითა თვისითა და მოვიდა ქალაქსა თელავს..." 68—74 გვ.

10. „სიკუდილი მეფის გიორგისა იგ-სა. — და შეეძინოს მცირედცა ესე უწყება, რომელ ოდეს გარდაიცვალა მეფე გიორგი იგ. განსვლასა წლისასა ქრისტესით ჩყ. ქჳ-ს უპ0, თვესა დეკემბერსა კ0, ქალაქსა შინა თბილისს..." 74—75 გვ.

11. „სიკუდილი საქართველოს მემკვიდრის მეფის გიორგის იგ-ძის დავითისა.—ესე და უმეტეს ამისა სიკეთენი მისნი ყოველნივე სოფლისათვის ბოროტმოქმედებათა და დაუდგრომელობათაგან საწუთოსათა უკანასკნელ იქმნნეს ყოველივე დიფარულ მიწასა შინა..." 76—77 გვ.

12. „ეპიტაფია, წარწერილი საფლავსა ზედა საქართველოს მემკვიდრის, მეფის გიორგის იგ ძისა დავითისასა, გალექსულ კუდ-კვეცილ ლექსად, ესე იგი იამბად ანუ იამბიკოდ:

1. „შექმნილი კაცად კჳცისაგან თიხისა..." 77—79 გვ.

შენიშვნა: აქ წარმოდგენილი მასალის ნაწილი გამოკვეყნებულია. იხ. მ. ბროსეს ლიტოგრაფიული გამოცემა: თეიმურაზ ბაგრატიონის „შემოკლებული მოთხრობა საქართველოსის". პარიზი 1833, § 39—203.

პროკლე დიადოხოსი. კავშირნი. 1809

024, 264 გვ.; 22×17,5; ქაღალდი (ლურჯა); უყდო; მკვიდრად აკინძული; ქაღალდის კანი; მთლიანი; სათაურები სინგურით; სათაურები და დასაწყისი ასოები მთავრული, ზოგან ჩართული (017); 1809 წ. (255 გვ.); გადამწერი; დავით რეკტორი [მესხიშვილი]; დაუწერელია: 01—03, 012—016, 023—024; 256—258, 262—264; იერონიმე ალექსის ძის [მესხიშვილის] წიგნებიდან.

პროკლე დიადოხოსი, კავშირნი ღთისმეტყველებითნი, სივიერენ ჯულფელის რედაქციისა. „პროკლესი დიადოხოსისა, პლატონურისა ფილოსოფოსისა, კავშირნი ღ-ისმეტყუ-ლებითნი, თავნი 211. თავი 1.—ყოველი სიმრავლე ეზიარების ერთსა. ხოლო უკეთუ არა

ეზიაროს, არა ყოველი ერთ იქმნება და არცა თჳთოეული, რომელთაგან არს ითმრავლე...“ I—254 გვ.

შენიშვნა: 1. პროკლე დიადოხოსის „კაცშორნი-ს“ ეს ტექსტი სვიმეონ ჯულთელის რედაქციისა არის.

2. იგი თარგმნილია სომხურიდან შ. ლილაძე ყაითმაზაშვილის მიერ, იოანე ორბელიანისა და ნიკოლოზ კახიანელის მონაწილეობით.

3. ამ თარგმანისათვის იხ. კ. კეკელიძე. ძველი ქართული ლიტერატურა. I. 1941 წ. გვ. 331—332, 349—350.

4. ტექსტს წაადღეურებული აქვს:

ა. „იოანე სმბრ. ჯანბაკურიან-ორბელიანისა, ქართველთა მაჯულისა მიერ სიტყუაჲ წინასიტყჳა პარტჳლი.—ეტრუიან და ყოფაჲ ესპრეთი ყოველნი კეთილსა და ართით ერთიერთისა მიშორისებულსა კეთილსა...“ 03—07 გვ.

ბ. „თუ რომელსა მიხედისათჳს ითარგმნა წიგნი ესე.—ეიანათგან მრავალი ჟამითგან ფრიად ესაჭ[ა]ჭოჲი სწაელად ამა ხალხსა ლიმელეტელებისა წიგნსა პროკლე ტიელისთჳისა (რომელიც ჩ?). სპანი მოსახელენი, ქართველთა ენითა კაჟჩირად სახელ-იდებილ). მაგრა არა ისეთნად მოძღუარი, რათამცა საჴეფთა ჩჳნი სრულჰნილიყო..“ 07—011 გვ.

დავით რექტორის მიერ „განმარეული“ იოანე ორბელიანის წინასიტყვაობის ეს ნუსხა (1809 წლისა) ალავ-ალავ დიდად განსხვავდება A—1164 ხელნაწერის ამავე ი. ორბელიანის წინასიტყვაობის 1760 წ. გადაწერილი ნუსხისაგან.

ჩვენ ვიცით, რომ დავით რექტორს ან სხვა დედანი ჰქონია ხელთ, ან შეტად ფართოდ გამოეყენებია გადაწერისა და „განმარტებულის“ უფლება, ხოგან ახლის საზიანოდაც.

ამ გამოცემებულია სომხურიდან 1757 წ. თარგმნილი „კაცშორნის“ ტექსტის წინ მოთავსებული ჩიმართვა იოანე ჯანბაკურიან-ორბელიანისადმი (ის „ჴელნაწერთა აღწერილობა“—A კოლექციი—ტ. IV, თბ. 1954, გვ. 212—213).

შესანიშნავად განსხვავდება ი. ორბელიანისეული ტექსტის ავტობიოგრაფიული ნაწილისაგან დავით რექტორის ხელით გადაწერილი წინასიტყვაობის შემდეგი ადგილი:

„და ესეცა ჴსენეთ იყო, მიეცნაცდე და მიეიტრეც მისდა მის და უმოკეწრეთა მარად მოკეწე მე. დედის დისწულის ძე მეფიე ეროკლესი, რომელ ამა ყოველად ბრძენსა მეფესა ეშცნო დედის ძისად მაგისა ჩემისად, ქართველთა ამირსპასალარის ლუარსაბ ორბელიანისად, რათამცა ესწავებინა ჩემდა წერილნი. და დედის ძისწულის ძე მეფის არჩილისა და მეფის გიორგისა, რომელ ძისწულებაშა მეფეთაჲსა, ჴელეწიფნ ეახტანგ ფრიად შორსა ჰკო ჩემ ზედა და მასწავა თჳთ რომელიმე სწაელი ქალდეური ეარსკეულად-შრიცეველობისა.

და ეს საბელით იოანე ორბელიანი ჯანბაკურიანი, ქართველთ მსაჯულად დადგინებული, მიეცა მოწაფედ სწაელისა ზეპირ ჰხსენებელისა ესპოსთოსისად და ესეცა სიხუმ-ბეჭნი, რ' ფრიად ტრფიალნი სიბრძნისანი მეფენი ჩნდნი: მეფე ქართველთა თეიმურაზ და ძე მისი მეფე ქაბთა ირაკლი მაწმენდენ და მაიძულებენდენ სწაელად წიგნისა ამის.

და ჴოვიდა თან-მესმოლედ ჩენდა ნიკოლოზის, მღუდელი ქაბთა მეფის ქაოსი და ქუეყანად სიეროსი სიჩჩოთგან მოწაფე ყოველად ბრძნისა მის ესპოსთოსისა გიორგი ნათლის ძე, რომელიცა განისწაელა წიგნითა და სწაელისმოყუარებითა სომეხთათა და სომეხთა მღუდელი ფილიპე. ეზნაურთა ჩუენთაგანი, ტრფიალი სწაელისა“.

ი თავდებ: „ხოლო ესეცა აღიფუწყეთ, რ' მაშინ ესნისა ჩნისა, იოანე ჩილოსოსსა, ეკლესიელთა ენისაგან ჩუენსა ზედა ენისა რა გარდმოღეთა, შეჩუნიერ-ლექსი-უბნობითა ათოროს მსწენელთა, მაგრა ფრიად ღრიჩოს. არამედ ესე ადგილ სასმინო ლექსი-ახრ-გუტარითა აღსწერე. რათა არღარა ეევანგეზებდეს მსწენთა, რამეთუ ამის მიერ ცხადდების ღრიჩოა პეტრიწელისა. ხოლო ჩუენ მიერ არმანთა, თუ ეითარ გარდაღეღიეს-ყო. მათ მიერ აღწერილ არს ჰაჯ, რომელიცა ჩუენ

14. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

ეროვნული ბიბლიოთეკა

გარდამოვიღეთ წელსა ათას შვიდას ორმოცდაათ შვიდმეტსა. 1757: თიმებსა ახრილისასა, რიცხუსა 20ჳ. 08—011 გგ.

ვ. „ხუმუნისა, გარნიზი[ს] ეპისკოპოსისაგან განმარტებული წიგნი პროკლესი.—პორკველთა მთარგმნელთა ჩუენთა—მოსცეს ვიტყჳ და დავითს და მოცუსათა ამათთა, რომელნიცა ათინერისა სწავლითა იყუნებს განსწჳელულნი, არა აკმენდათ გარდმოთარგმანებული წიგნი პროკლესი..." 017—018 გგ.

ამ განმარტების სრული ტექსტი იხ. „საქართველოს მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობაში". (A კოლექცია) ტომი IV, თბილისი, 1954, გვ. 213 (N1162).

დ. „პროკლესი დიადოხოსისა პლატონურისა ფილოსოფოსისა კავშირნი ღრმეტყუელებითნი, ნაკუწთნი 211.

დიადოხოსი არს ენათმებრ ელლენთასა, რომელი ქართულსა ენასა ზედა ჰგანთიადმყნჳნის წონატ-ღჳნ, რეცა თუ პროკლე შუნდაომად პლატონისა მოსაყოფნე იყოს ადგილსა პლატონისასა..." 018—020 გგ.

ე. „სიძიებელი წიგნისა ამის.

1. ერთისა და სიმრავლისათჳს; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.." 020—022 გგ.

ტექსტის ბოლოს გაკეთებული ჰორიზონტალური ბაზის ქვეშ, დავით რეკტორის კალიგრაფიული ხელით, მოზრდილი მეცრული ასოებით, ჩართულად, დაწერილია:

„მაღალ-კეთილშობილი ალექსისაძე რეკტორი დავით" 022 გგ.

აქ დაწერილად დატოვებულია 022 გვერდის შვიდი სტრიქონი და მომდევნო—023—024 გგ.

5. ტექსტს დართული აქვს:

ა. გადაწერის დავით რეკტორის ხელით საგანგებოდ დაბაზული ჯრაფებით გაფორმებული: სიძიებელი მეორე. შუკობესი „კავშირისა", პინაქსიტყუებაჲ, რომელ არს სიძიებელი წიგნისა ამის" (259—261 გგ.)—განმარტებით: „ამ სიძიებელს, რომელსაც კიდურის ნაპირზედ შეღებული ასო უჯდეს, ის ფურცელს მიგასწავლის და მეორეს კიდურზედ, რომელზედაც ხელერი ასო ზის, ის თავს გაგინობებს და ამ ხელერის ასოსთან, რომელიც ციფრი ჯდეს, ის თითო თავი რამდენს განმარტებად გაგიფიცილია, იმ თავის ნაწილთ რაოდენობის რიცხუს შეგასწავებს. დავით." 261 გგ.

ბ. „ესე ჲ. ლიუმამან ანნა. —მიხეს-მაერთსა ეტრიან მარად სჳრთნი; ესურენ-ეტრუის... ეწად-ეყოველადებიან"... 25 პ გგ.

ოთხ სტრიფიანი (20 სტრიქონიანი) ლექსი თავდება:

„ესე აღკრული, აღსურვით აღნათლული
მზადისა ჯრთის ღრენისა წათლისად
არა სხუა რა არს თუნერ მოკრთილესა
მის ჯრთობისა, ნათლისა კეთილმა,
რომელს ისაქებს ყდ'თ მცოფთ დასთჳებაჲ".

ეს სქოლასტიკურ-რიტორიული ლექსი დავით რეკტორის უნდა იყოს.

ზ. ანდერძი (გადაწერისა): „სრულ იქმნა, ძალითა ღ'ისათა, წიგნი ესე პროკლე დიადოხოსის კავშირი აღწერით მაღალ-კეთილშობილის სიბრძნის-მეყუარის ალექსისძის, სრულიად კახეთის სამეფოს რეკტორის, ჭილოსოფიისა და ღ'ის-მეტყუელების მოძღურის დავითის ხელ, თიმებსა ტებერტარსა, რიცხუსა 6, წელსა განსორციელებითგან სიტყჳსა ღ'ის ჩჳ: 1809, ხოლო ქართულსა ქორონიკონსა ზედა ჳჯზ. რეკტორი დავით" (ჩართულად). 255 გგ.

„მაღალ-კეთილშობილი სიბრძნის-მეყუარე ალექსის ძე რეკტორი დავით". 254 გგ (022 გვერდზე მოთავსებული მინაწერისებრად, ჩართული მცირული ასოებით).

(193) 193

[ბაგრატიონი] თეიმურაზ, მეფის ძე. წამება ქეთევანისა. XIX

I—II, 22 გვ.; 20,5×18; ჭალღდი; უყდო; ჭალღდის კანი; მიუდრეკელი; სათაური და დასაწყისი ასოები—მთავრულით; დაუწერელია 21—22 გვ.

„წ ა მ ე ბ ა წ მ ი ნ ა შ ო რ ი ს დ ე დ ი ს ა ს ჩ ი ნ ა ს ქ ე თ ე ვ ა ნ ი ს ა , ქ ა ხ თ ა დ ე დ ო ფ ლ ი ს ა , სპარსეთის ქალაქსა შინა შ ი რ ა ზ ს.—ოდეს ლ უ ა რ ს ა ბ მ ე ო რ ე , მ ე ფ ე ქ ა რ თ ლ ი ს ა და მოწამე, ძეი გ ი ო რ გ ი მ ე თ ე რ თ მ ე ტ ი ს ა[!]. ქართლის მეფისა, ლტოლვილი ლიხთ-ირეთიდან გარდმოიყვანა შაჰაბაზ..“ 1 — 20 გვ.

შენიშვნა: შდრ. H—1283 ხელნაწერის 2 r—19 v. იხილე ავტორეული „ხელნაწერთა აღწერილობა“ (H კოლექცია), ტ III; თბ. 1948. გვ. 238—239—სადაც გარკვეულია, რომ ქეთევანის წამების ამ მოთხრობის ავტორ-გამომკრებელი არის „მეფის ძე, თეიმურაზ“; თეიმურაზსვე უნდა ეკუთვნოდეს ტექსტისთვის დართული საყურადღებო სქოლიოები.

თავფურცელზე: „აღწერა წამებისა წ ი ნ ა შ ი რ ი ს ქეთევან დედოფლისა“ (ძველი №: 45).

(194) 194

ანეკდოტები ბალაკირევისათვის. XIX

II, 36 ფ.; 20,5 × 18; ჭალღდი; უყდო; ჭალღდის კანი; მიუდრეკელი; XIX ს.; დაუწერელია II; თარგმნილია რუსულიდან იერონიმე მ.სხ.შეულის მიერ.

„ა ნ ე კ დ ო თ ნ ი გ ი ნ ა ა ნ დ ა ზ ნ ი ბ ა ლ ა კ ი რ ე ვ ი ს ა თ ჳ ს. ა. მიმხვედრელობა და გონება ბალაკირევისა, რომელიცა დაინახვება შემდგომის ანეკდოთისაგან.—ერთმა სასახლის კაცმა, რომელსაც სრულებით არა ჰქონდა არავანსამე ნიჭი, თავისის მცნიერის მეძიებლობით უკანასკნელ მიაწია იქამდისინ, რომელ პეტრე დიდმან აღუთქვა მას ერთი საკმაოდ თვალსაზრისი ადგილი...“ 3—36 გვ.

შენიშვნა: 1. თავფურცელი: „ანეკდოთები (ანუ ანდაზები) ბალაკირევისათჳს, რომელიცა იყო ხუმარა სასახლესა შინა პეტრე დიდისსა, შეკრებილნი ე. ა. მოსკოჳს. 1836“.

2. ტექსტს წინ უძღვის: „შესავალი. ე. ი. ბალაკირევი, პეტრე დიდის სასახლის ხუმარა, იყო მდაბალის გვარისა...“ 1—2.

3. ხელნაწერის ტექსტი 28 ანეკდოტისგან შედგება.

ანდერძი (მთარგმნელ-გადამწერისა): „ითხოვს წარმეთხველთაგან დაუზრახველობასა მთარგმნელი კოლლეგსკის ასსესორი იერონიმე ალექსეევ-მესხიევი“, 36 გვ.

(195) 195

მირიანი

120 გვ.; 22×18; ქაღალდი; უყდრო; ქაღალდის კანი (ბოლოში ნოხებული); ნაწერული; XIX ს.

„მ ი რ ი ს წ ი გ ნ ი. თაკი პირველი. კარი პირველი, დასაწყისი ჩინეთის ხელმწიფისა და ძისა თვისისა, რომელი მოსცა ღმერთმან ფერიის ქალისაგან.—იყო ხელმწიფე ერთი ხოსროშა ჩინეთს...“ 1—120 გვ.

ბ ო ლ ო: „... მირი მორჩილი იჯდა ტახტზედ, სამართლობდა, ნადირობდა, ასპარეზობდა, პურთაობდა, შეეკეცოდა, ხარობდა ქვეყანასს ზედა და ნოშიავთაბსა ზედა. ისეც თქვენ ცნიერით[!] კეთილსა საწადელსა, მკითხველნო და დამშურნო, როგორც ისინი ეწევენენ სიხარულითა თვისსა.

დასრულდა ესე წერილი ჩინეთის ხელმწიფისა და თვისისა პირმკო[!] საყვარელისა შვილისა მირის ცნიერ.“

შენიშვნა: 1. იხ. ქ. ქ ე ც ხ ვ ე ლ ი ძ ე. ძველი ქართული ხელნაწერების ისტორია. ტ. II, 1952, გვ. 334—337.

2. მირიანი. გამოცემულია: „მირიანი ანუ ხლაპრული მოთხრობა ბაჭრიყის ხელმწიფისა ხოსროვ მაისა და შვილისა მისისა მირისა.“ სულ სამი გამოცემა. პირველი—ტფ., 1876 წ. ე. ხელაძის ს-ბა; მეორე—ა. ხარგაროვისა, ტფ. 1894, მესამე—ამავე გამომცემლისა. ტფ., 1900.

„მირიანის“ ფრანგული თარგმანი გამოსცა ჟ. ბროსემ „Le miriani ou histoire du roi Miri, conte géorgien“, 1839.

მირიანის ვრცელი შინაარსი რუსულად გადმოცემული აქვს ა. ხახანოვს. იხ. А. Хаханов. Очерки истории грузинской литературы“, III, 182—190.

(196) 196

[საქართველოს] მახლობელთა ადგილთათვის. XVIII—XIX

II. 10 გვ.; 21×16; ქაღალდი; სწორი ქაღალდის კანი; მიდრეკილი; XVIII—XIX ს.ს.; დაუწერელია: 10 გვ.; იეროხინდე ალუქა-მღვდლიშვილის წიგნებიდან.

„ინსტრუქცია ჩვენდა მომართა მახლობელთა ადგილებთა. (აღწერა ახალციხისა).—ახალციხის ქვეყანა, რომელიც არის [ქართლის ქვეყნისა ნაწილი ერთი, რომელიც უჭირავს ახლა ხვანთქარსა...“ 1—10 გვ.

შენიშვნა: 1. „ინსტრუქცია ჩვენდა მომართა მახლობელთა ადგილებთა“, 1 გვ.

2. „წიგნი ესე ეკუთვნის კოლეგიკი სეკრეტარს ი ე რ ო ნ ი მ ე ა ლ ე ქ ს ი ე ვ ს“. II გვ.

შენიშვნა: შდრ. H—1082 : 2 (1791 წ. თარიღით), H—1292 : 2, H—1361 : 2, იხ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“ (H კოლექცია), ტომი III, თბ, 1948, გვ. 71,242, 320, სადაც „აღწერის“ ტექსტს წინ უძღვის „მე, ფრიერული ვინმე, ე ვ ა ლ ე ქ ს ი ს და თ ე ლ ე ვ ი ს ქალაქის სემინარიის რ ე ქ ტ ო რ ი დ ა ვ ი თ მოვაწყენდ, შევრ თხოვის მათისა და რომელთამე საქართველოსასა მეზობელთა წყარეთა ადგილთა ამის ჟამს წერილითა ალუწერ [ბრწყინვალებასა] თქუმნსა ღირსრაჟურებ, რომელ არს ინსტრუქცია ..“

(197) 197 ა

ხერხეულიძე ომან, მეფობა ირაკლი მეორისა. XIX

72 გვ.; 21,5×17; ქაღალდი: უცდო; სქელი, ბრიალა ქაღალდის კანი, მუხლურული; სათაურები სინგურით; XIX ს. დაწერილია: 68—72 გვ.

[ხერხეულიძე ომან]. „მეფობა ირაკლი მეორისა, მეფის თეიმურაზის ძისა. შემოკლებული ისტორია ქართლისა ირაკლი მეორისათვის. იწყების, თუ ვითარისა შრომითა მიიღო მეფობა ქართლისა, გარნა პირველად მოუხმობა გარდამატებულისათჳს სიმხნისა მისისა კახთ-მეფობაჲ შაჰნადირ. ხოლო შემდგომად მეაღრთნა სკიპტრაჲ ორმეფობითა.—წელსა 1722 დაისჯდა ყაენად ძე შაჰ-სულტან უსეინისა შაჰთამაზ და იმჟამად იჯდა ქართლში მეფედ ვახტანგ ლეონის ძე...“ 1—67 გვ.

ბოლო: „... მოვიდა ალამაჰმად-ხან და აღაოხრა ტფილისი და მისთჳს არარაჲ დამიწერიეს ჯერეთ, ვინაჲთგან მიზეზნი და ვითარებანი განვრცელდებიან“.

მინაწერები: „მიხეილ ჩოლოყაშვილს И. Андроников“ (1 საცავ ფურცელზე).

197 ბ

ხერხეულიძე ომან, მეფობა ირაკლი მეორისა. 1842

36 გვ.; 22×18; ქაღალდი: ცუდი; ქაღალდის კანი: მუხლურული; სათაური მთავრული; 1842 წ.; დაწერილია 35—36 გვ.: იერონიმე მესხიშვილის წიგნებიდან.

[ხერხეულიძე ომან]. „შემოკლებული ისტორია მოქცევებათჳს საქართველოს მეფის ირაკლი ბ-სთა.—წელსა ჩლკბ დაჯდა ყაენად ძე შაჰსულთან ჰუსეინისა შაჰ-თაჰაბ და იმჟამად იჯდა ქართლში მეფედ ვახტანგ ლეონის ძე...“ 1—34 გვ.

ბოლო: „მიზეზნი და ვითარებანი განვრცელდებოდნენ. აღნიშნული ყაჯარი ალამამად-ხან მოვიდა თბილისს და მოაოხრა იგი იჲ სექდემბერსა, ჩლჳე, ხოლო ქართულსა ქჳ-სა უშგ.“

შენიშვნა: 1. 197 ა-ბ ხელნაწერების ტექსტის ავტორი დადგენილია „ქართლის ცხოვრების“ დ. ჩუბინაშვილისეულ გამოცემის (ს. პეტერბურღი. 1854) გვ. 475—499 ტექსტთან შედარების გზით.

2. ჩვენი ხელნაწერების ტექსტები ოდნავ განსხვავდება ნაბეჭდისაგან.

შდრ. აგრეთვე Н—631; Н—718; Н—960 : Н—10491; Н—1308; Н—1359; Н—1383. ვახუშტის ისტორიაში ჩართული А—111 (163 r—174 v); ცალკე: А—1138; 1178; 1224 (ტრგ.): 1244.

იხ. ხსენებული ნუსხების „აღწერილობანი“.

3. ხელნაწერის თარიღი არკვევა 34 გვ. მინაწერებიდან (ტექსტის ბეღით):

„მოთხრებიდგან თბილისისა ვიდრე ამ ჩყმბ-ს წლამდე არის გასული მე [?!] წელი და ოთხი თვე, ჩედმეტ დღე ნაკლები“.

„შესდგომიდგან საქართველოს რუსეთის მპყრობელობას ქვეშე ვიდრე ამ ჩყმბ-ს წლამდის არის მა წელი.“ 34 გვ. მარცხენა ნაპირზე.

197 გ

ხერხეულიძე ომან, მეფობა ირაკლი მეორისა. XIX

25 ფ.: 22×17; ქაღალდი ლურჯი ფერისა; ბოლონაკლული; მუყაოს ყდა. აკინძულია 197 ა, ბ და დ ხელნაწერებთან; ხმეღრული, სამაერები სინგურით. [XIX-ს.]

[ხერხეულიძე ომან], „შემოკლებული ისტორია ქართლისა მეორისა ირაკლი მეფისათვის იწ[ყების, თუ]. ეითარისა შრომითა მიიღო მეფობა ქართლისა.—წელსა 1722 დაუდგა ყაენად ძე შა[ჰ]სულტან უსეინისა შაჰთამაზ და ამებამად იყდა ქართლში მეფედ ვახტანგ ლეონის ძე...“ 1 r—25 v.

წყდება: „...ჩაოდენსამე თვესა ჰარში დარჩა ომარ ხან, გარნა ეელარა იკადრა მოსვლა ქიზიყზედ, არამედ ხოლო მეფობასა ამისა, რომელი დავსწერე ძლევანი, სახელდობ ევრნებ ოცდათამედ უმეტეაიცა...“

მინაწერი: „ხაქართველოს ბიბლიოტეკისა“, 1 r.

197 დ

ხერხეულიძე ომან, მეფობა ირაკლი მეორისა. XIX

15 ფ.: 22×17; ლურჯი ფერის ქაღალდი; მუყაოს ყდა; აკინძულია 197 ა, ბ და გ ხელნაწერებთან; ხმეღრული; [XIX ს.].

[ხერხეულიძე ომან], „საქართუელოს მეფის თეიმურაზის ძის ირაკლის მეფის ცხოვრება.— წელსა ჩლბ, კ[ორონი]ს[ონ]ს უი დაუდგა ყეენად ძე შასულთან უსეინისა შაჰთამაზ. ამა ჟამსა იყდა მეფედ ქართლში ვახტანგ ლეონის ძე...“ 1r—15r.

მინაწერი: „ჭეჩნაძის ბიბლიოთ[ე]კისა“. 1r

აღწერა იერუსალიმისა (თარგმნილი რუსულიდან). 1836

IV, 42 გვ.; 22,5 × 18; ქაღალდი; უყდო; ხმეღრული; 1836 წ. სექტემბრის 10-ს; რუსულიდან თარგმნილი იერონიმე ალუკაი [მუსხიშვილის] მიერ; [მთარგმნელის ხელით].

„აღწერა ქალაქისა ღთისა იერუსალიმისა.“ მოკლე ცნობა ქალაქისათჳს იერუსალიმისა და სხუათა, გარემო მისსა მდებარეთა წმიდათა ადგილთათჳს. — წმიდა ქალაქი იერუსალიმი, ეითარცა ჩოუთხრობს წარმოცემაჲ, აღშენებელ არს მელქისედეკის მიერ, მღუდელისა ღ[ა]ისა მაღლისა, ბრძოლით დაიპყრეს რა იგი იებოსელთა, ჰფლობდენ მას“... 7—40 გვ.

შენიშვნა: 1. შედგენილობა: ა. „მოკლე ცნობა“ (ისტორიული). 7—10 გვ.
ბ. „დიდისა ტრუელსათჳს, გჳნა გუბნათისა.“ 11—13 გვ.
გ. „თჳს სიღრმითსა ნათლისა და მისთჳსცა ოდესცა იგი იქნების“. 14—15 გვ.
დ. „სიბოროს ტაძრისათჳს.“ 16—19. გვ.
ე. „ტაძრისათჳს ყ[ო]ფ წმიდისა ღ[ა]ისშობელისა“. 20—26 გვ.

ვ. „ტაძართათჳს, მყოფთა აწ წჱიდასა ჭალაჭსა შინა იერუსალემსა". 23—40

აქ ასწავთა შორის, ვითხულობთ: „... სავსე უჯრედსთ აწ სოფელთა. მათ დაიპირეს იგი მაშინ, ოდესაც ქართველთა, დამფენებელთა ამა სავანისათა, დაუტყუეს იგი, მიიზიდა გამო გარდახდად შეუძლებელთა ვალისა..." გვ. 27.

2. ტექსტს წინ უძღვის: ა. „ჲსენი ტაძრისა ქრისტჱს აღდგომისა იერუსალემსა შინა, ჩუენებითა, თუ რაჲ გყოფნეს თჳთეულსა აღმსარებელთაგანსა." — ზომით: 34×40. შენიშვნით: „გადმოვიღე დაბეჭდილიდგან უბრალოს ფურთის კალმით და მელნით ჩყლე წელს სკჳდებრის ი დღეს იერუსალემ ალექსეევ." მარკუზეს ნაპირზე 1. გვ.

ბ. თავფურცელი: „აღწერა ჭალაჭისა ღტჱისა იერუსალემისა და წმიდათა ადგილთა, თჳთ მას შინა და მახლობელ მისსა მყოფთა, რომელთაცა შინა აღსრულებულ იქმნენ სტტჱდასტჱანი საქმენი კაცობრიებისა წათესაჲისათჳს საცხოვრებელნი. მოსყოფს. ენუფრესიტტჱის სტაბბასი შინა. ჩყლჳ" III გვ.

გ. „წმსწავლება. აღწერა ჭალაჭისა ღტჱისა იერუსალემისა, რომელიცა აქა წინაგადგებების ყურადღებასა ქრისტჱსმოყუარისა. მოითჳლისასა, ფუნარეს (ჩლია წელსა) იყო დაბეჭდილი სლავიანურსა ენასა ზედა იერუსალიმის პატრიარქის სიმეონის მიერ. ხოლო აწ გარდმოთარგმნილი არს რუსულსა ზედა და გამოცემულ ჭტჳკანაჲსგე ჯუსპოდჟინებით და წარსაგებელითა ... თჳპორის არხიეპისკოპოსის იეროთეოსისათა..." 1—2 გვ.

დ. „წინასიტყუობა. ყოველთავე კეთილ-მსახურთა მკითხველთად მსურის მწუხდობა.—ამა მეფისა საქმენი და ღუაწნი, არა დიდმჳენიერებაჲ სამეუფოთა პალატთა აღიწერებიან მცირესა ამას წიგნსა... არამედ კეთილ-წყალობაჲსა სახლისა უფლისა..." 3—5.

მთარგმნელისა და გადამწერის მინაწერი:

„გადმოთარგმნილ არს რუსულის ენისაგან ქართულზედ ჩყლჳ წელსა, სკჳდებრის ი-ს დღესა, კოლეჟსკოის ასესორის იეროწმე ალექსეევისაგან". 40 გვ., ტექსტის ბოლოს.

სახარების თარგმანება. XIX

104 გვ.; 24×18,8. ქაღალდი: უყდო, უკანო; პირველი 2 ფ. დაქაქვებულია; შეკრულია მსხვილი ძაფით, მხედრული; XIX ს. დაწერილია 102—104 გვ.

„თარგმანება სახარებისა ზედა ლუკასგან. კვირიაკესა მეოთხუმეტესსა.—მრავალნი, იხილეს რა ლტოლვილთა თჳეზთა წყალსა შინა ქამსა თჳით უმცირესისა ობჟისასა, დაამტკიცებენ, რომელ იგინი მჭოწებელ არიან უსჳეთრესთა სმენათა. გარნა თჳეზნი სოკუებულ-ყოფილნი ორღანოთა სწინიერითა გრძნობისათა, არაეითარსამე ჭნობელ არიან სმენისა, არამედ სრულებით იპოვებიან ყრუდ." 1—101 გვ.

წყუდა: „... და თქუენ, მყოფთა სატანჯველთა შინა. ხოლო ესე არს მისთჳს, რათამცა ვერცა მართალნი ვერ შემძლებელ იქმნენ."

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შეიცავს სულ ბეთ „თარგმანებას" ლუკას სახარებისასა (თავი გ. მუხ. ჲ და სხ.). XVIII—XXII კვირიაკეების (ჩათვლით).

2. ყოველ ცალკე „თარგმანებას" მისდევს „მწჳალა."

3. მეხუთე თარგმანებას „კვირიაკისა ოცდამეორისასა" აღარ ახლავს სწორედ (მეხუთე „თარგმანი" დასრულებული არ არის).

4. თარგმანება დაწერილი ჩანს XVII—XVIII ს. იგი ერთ ადგილას იხსენიებს სპრისტიანო ცხოვრების სახელგანთქმულ ისტორიკოსს **ბარონიას** (1538—1607): „ბარონიჲ კჳეანის მოქმედებისთჳს. **ბჭიანი**, წიგ. ს, თავი ი: მცენარეთათჳს". 74 გვ. მარცხენა ნაპირზე.

(200) 200 ა

სახსოვარი ძნიად საპოვართა ნივთთა. XIX

1—IV. 1—82 გვ.; (ზოლად ამოხეულია: 39—42, 59—60: 83—86): ქაღალდი; 22,6 × 18; უყდო; მუხრუღი; [XIX ს. დასაწყისისა]; ამოცემულია 75—76 გვ.: ნახევრად მოცალებულია; 77—82 გვ.: მთარგმნელი დაეით რექტორი—მესხიშვილი: გადაწერილია მთარგმნელის ხელითვე.

„სახსოვარი ძნიად საპოვართა ნივთთა.— 1. ანტიპაროსის მღუმე ...ბროლ-ქვნილთა სინოტიეთა, ესოდენ ქებული, ეითარცა ძველთა შორის, ეგრეთვე უახლესთა მწერალთა, ოპოების ჰალაკსა ანტიპაროსსა, რომელიცა მდებარებს საბერძნეთსა შინა...“ 1—82 გვ.

შენიშვნა: 1. თარგმანის დედანი რუსული უნდა იყოს:

2. მთარგმნელის ვინაობა დადგენილია ნიკიტა დენიდოვისადმი მიძღვნილი ტექსტის მიხედვით (იხ. გვ. III, 1. 3, 4 და სხვ.).

3. აწერილია სულ 110 „ძნიად საპოვარი ნივთი“.

4. 110 ნ-ში ეკითხულთან: „ჯეს ზეთი გამომდინარეობს მთიანეან, ბოლებულთა პროვინციაში შინა შინსი, მდებარესა იმპერიასა შინა კიტაისასა...“ 81, გვ.

5. ტექსტს თითქმის ყოველ გვერდზე დართული აქვს დაეით რექტორის სქოლიოები: მაგ. „მღჯე არს მთხრებელი კლდისა.“ „რუსული სამი ადლი, რომელიცა იქნების ქართული რვა ჩარეკი...“ გვ. 1.

6. თავფურცელი: „მოწყალეს ულმწიფეს ნიკიტა ნიკიტიჩს დენიდოვს-უმაღლესებულესი შესაწირავი“.

7. თავფურცელზე ალგაშინ-მესხიშვილის იერონიმეს ხელით მიწერილია: „გადაწერილია თეთრად. გამართულია გასაგონარჩენებზედ და თეთრად გადაწერილიც.“ იხ. 203 ბ-ს აღწერილობა.

200ბ

სახსოვარი იშვიათად საპოვართა ქვნულებათა. XIX

1—72 გვ.: 22 × 18; ქაღალდი: უყდო; მუქდრული; XIX ს.: იერონიმე მესხიშვილის ხელით.

„აღწერა სახსოვართა იშუათად საპოვართა ქვნულებათა.—1. ანტიპაროსის მღუმე, რომელიცა არის შემდგარი მსგავსად ბროლისა სინოტიეთაგან...“ 1—68 გვ.

შენიშვნა: 1. არსებითად ეს არის იგივე თხზულება, რომელიც უთარგმნია დავით რეკტორს და მიუძღვნია ნიკიტა დგმიდელისათვის (იხ. № 200 ა-ს აღწერილობა).

2. ტექსტს დართული აქვს: „რელისტრი. ესე იგი ტომარი სა[მოცთათა სახელთა, ნივთით ანუ ქნდებებით, შენიშვნისა ღირსთა, რომელნიცა აღწერილ არიან ამას წიგნსა შინა: ა. ანტიპაროსიის მღვდ. 1..“ 69—72 გვ.

3. იერონიმე მესხიშვილი, რომელსაც გაუმართავს დავით რეკტორის თარგმანი, რატომღაც თავის თავს თხზულების მთარგმნელად აცხადებს: „ითხოვს წარმკითხველთაგან დაუძრახავობასა მთარგმნელი კლდეკარელი ასხეპორიელი იერონიმე მესხიშვილი“. 72 გვ.

4. თავფურცელი: „სახსოვარი ივერთად სამოციქულოთა ქნებელებისა. გადმოთარგმნილი რუსულიდგან“.

(201) 201

მოხსენებისათვის სულთა ღიცავლებულთასა. XIX

1—VI, 54 გვ.; 23×18; ქაღალდი; უფთო; ხრეშფული; დასაწყისი ასოები მთარულით; XIX ს.; გადაწერილია„ოულელიდან მთარგმნელის იერონიმე მესხიშვილის ხელით.

„მოხსენებისათჳს მიცუალებულთასა.—კეთილ-მსახურებითი საქმე ვედრებად ღმრთისადმი წესევნებულთათჳს მოკმედებს ჩუენ შორის...“ 1—52 გვ.

შენიშვნა: 1. შეფუთნილობა:

ა. „მოხსენებისათჳს მიცუალებულთასა“.

ბ. „სახეობილისათჳს“.

გ. „ლოცვითა განთავისუფლდებიან სულნი“.

დ. „სხუათა სჯაობისათჳს სულთა გარდაცვალებულთა. (ცოფვილთა სულთათჳს)“.

ე. „მოსხენებისათჳს წესევნებულთასა დღეთა შინა. დანიშნულთა ეკლესიისა მიერ“.

ვ. „მოხსენებისათჳს მიცუალებულთასა და სიკეთილისათჳს მართლისა და ცოდველისა კაცისა“.

ზ. „სიტყუა რომლისამე სხედრისათჳს, სახელით ტაქსიოტისა“.

2. მთარგმნელის მინაწერი:

„ითხოს წარმკითხველთაგან დაუხსახველობისა მთარგმნელი კოლეგესი ასხეპორი იერონიმე ალექსეევ-ძესხიაე.“ 53 გვ.

4. იხ. ქვემოთ S — 231 ხელნაწერის აღწერილობა.

(202) 202

პეტრე მოგილა, ალსარება სარწმუნოებისა. 1708

1—VI, 1—156; 23 × 17,5; ქაღალდი; სქელი; უფთო; ბეჭდრული; სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით, მთავრულით; მთარგმნელი: ბოძილ ბეფუ; „ქართულს ენასე გადმოწყობული ტფილელ მიტროპოლიტი ნიკოლოზის ორბელიანისჳისი“ (152 გვ.); გადაწერილი დვით რეკჯორი; 1793 (151 გვ.) დაფუძნულია 1—IV,153—156 გვ. იერონიმე მესხიშვილის წიგნთსაცავიდან.

[პეტრე მოგილა]. „ალსარება მართლისა სარწმუნოებისა აღმოსაელეთისა მართლმადიდებელთა წჳნიდისა კათოლიკე სამოციქულოსა ეკლესიისა. —კითხტა: ა. რაჲ ჯერ-არს დამარხუად მართლ-მადიდებელთა ქრისტიანეთა მიერ, რათა დაიმკჳდრონ ცხ[ვრება საუკუნო?

შიგნით: სარწმუნოება მართალი და საქმენი კეთილნი...“ 15—151 გვ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შენიშვნა: 1. სარწმუნოების აღსარების ტექსტს წინ უძღვის: ა) „შესავალი ამის წიგნისა.—სამნი არიან განყოფილებანი ღ[ისა]-მეტყველებისა სათნოებაჲნი ამას წურილსა შინა..“ 1—6 გვ.

„შესავალი“ სამიებელს (სარჩევს) წარმოადგენს.

ბ. „აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა წმიდისა კათოლიკე და სამოციქულო ეკკლესიისა მართლ-მადიდებელთა აღმოსავლეთისა.—წყალობითა ღ[ისა]თა, პატრიარხი ნეკტარიოს წმიდისა ჰალაქისა იეროსოლიმისა და ჯ[ისა] პაღესტინისა ყოველთა მართულ-მადიდებელთა ძმათა და საყუარელთა შვილთა გისპარიდენ! ხოლო ჟამსა მიერ მადლი, მშვიდობა და წყალობა თ[ჳ]ს ყოველთა თანა, ამინ.— ჰოჲ, საყუარელნო აღმოგითხრობენო! არათუ თუნიერ სამებათასა აღიწერა წიგნი ესე..“ 7—11 გვ.

ბოლო: „ქრისტეს აჰკი წელსა ათას ეკუთესს სამეოცდაორსა, ნოენბერსა ოცსა“.

გ. „წყალობითა ღ[ისა]თა, მთავარ-ეპისკოპოსი კონსტანტინოპოლისა, პატრიარხი ჰრომისა და ყოველსა ქრ[ის]ტესსა პატრიარხი.—სახომისაჲრი წ[ინა] და სტ[ა]თა თან, ჩუენთა საღმრთოთა კრებულისა მღდელ-მთავართა და ერთობით მკჳდრთა ძმათაგან ჩუენთა ჩ[უ]ენ[ებ]ულ წარმოელინებულნი მთიწიენეს მცირესა რუსეთისა წიგნითა, რომელსა ზედა წერილი იყო აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა ..., რომელ განყოფილ იყო ს[ამ] ნაწილად... და ვბრძანებთ.. ყოველთა მართლ-მადიდებელთა და ორთოდ[ოქ]სთა... ქრისტეანეთა აღმოსავლეთისათა აღმოჩიებულად ამისა...

ბ[ო]ლ[ო] აჰკი წელსა ათას ეკუთესს ორმეოცდა სამსა, თთ[ჳ]სა მარტსა, დღესა ათორმეტსა.“ 11—12 გვ.

დ. „თჳთოეულისა კელით-წერილი ყოველთა მათ წმიდათა ჳ[ა]რეთ არს: პართენი..“ (სულ 27 ხელმოწერა). 12—13 გვ.

2. სარწმუნოების აღსარების ტექსტი შედგება სამი ნაწილისაგან.

ანდერძი (ჯადაწერისა): „სრულ იქმნა $17\frac{23}{ყ}98$.“

„აღსწერე ესე სამ-ნაწილედი ღ[ისა]-მეტყუელება, (რომელ არს) სარწმუნოება, სასოება და სიყუარული, თ[ე] ს[ა]ე[ა]ის კ[ა]ლ[ა]კის სამ[ა]ნ[ა]რ[ი]ის რ[ე]კ[ტო]რ[ო]მა[ნ] ალექსის ძემან დავით, თთ[ჳ]სა ნოემბერსა, ჩ[ი]ც[ხ]ს კ[ჱ]. ხოლო წელსა განკ[ო]რ[ი]ც[ხ]ლ[ე]ბ[ი]თ[ს]ა[ნ] სიტყჳსა ღ[ისა]ჲსა ჩ[ა]ქ[ა]ვ. ხოლო ჭ[ა]რთ[უ]ლსა კ[ა]ლსა ზედა **უ[ა]ჭ[ა]**.“

ანდერძის ქვეშ, კალიგრაფიულად, ჩართული მხედრული ასოებით: „რეკტორი დავით.“

ანდერძი ნიკოლოზ ორბელიანისა: „ღმერთო, აცხონე ამ წიგნის კ[ა]რთულს ენახე გამწყობელი ტფილელ-მიტროპოლიტი ნიკოლოზ ორბელიანის შვილი.

მწყუს ვახტანგს ვერ ტურ-ყუმენ, თორემ ჩემისთანას ცოდვილის ბერისაგან ძნელად შესა[ძ]ლებაჲი წიგნი იყო. 1730. ჯარიმამდეულები ღმერთმან აცხოვნოს!“

1. ნიკოლოზ ორბელიანის ანდერძი მოწმობს, რომ ვახტანგ VI-ის დავალებით მას [რუსულიდან] თარგმნილი სარწმუნოების აღსარების ტექსტი [მოსკოვს] 1730 წ. გაუმართავს.

2. ნ. ორბელიანისეულ ტექსტის დავით რეკტორის ხელში შესაძლებელი ცვლილება განეცდა, რასაც, სხვათა შორის, მოწმობს ტ. ს ჯ და სხვ. ზმირი ხმარება, ანტონი I-ის მიერ შენთხეულები ჯ-ის ხმარება.

შენაწერები: 1. „აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა წმ. კათოლიკ და სამოციქულო ეკკლესიისა მართლმადიდებელთა აღმოსავლეთისა“. „სამ ნაწილედი“. 1 გვ.

2. „იხ. ხელთნაწერები №№ 1587, 239, 1859 დ ა ვ ი თ კ ა რ ი ჯ ა შ ვ ი ლ ი ს ხელით. იქვე, ფან[კ]რით.

3. „წიგნისეც ეკეთნეს [!] კოლლეგსკი სეკრეტარს ი ე რ ო ნ ი მე მესხიეს“

დავით სიბრძნისმოყვარე. ახსნა პორფირის შეყვანილებისა. 1807

134 გვ.; 22,6 × 17,4; ქაღალდი, სქელი; უყდო; მბეჭდური; სათაურები სინგურით; მრგვლოვანითა და მხედრულით; 1807 წ.; თარგმნილი ფილიპე ყაითმაზაშვილის მიერ; დასათვის ნუცრესულის მაცრ გამართული; გადაწერილი დავით რეკტორის ხელით. იერონიმე მუსხიშვილის წიგნებიდან.

„დავით სიბრძნის მოყუარისა ახსნა პორფირის შეყუანილებისადმი, რუამთა თჳთა შორთჳთა, განმზადებულთა ღირთორთ. თჳი ა.—წყუბა ეჴყოთ წინამდებარე აღნაჭუაისა ჩუნულებითა განმმარტებელთა ძიება თჳთა რეა რიცხუ თჳთა ვიძიოთ. და არიან ესენი: 1. განი, რომელ არს ჰაზრი; 2. საკმარი; 3 მიზეზი ზედა-წერწერისა; 4. საკუთრება; 5. განწუნელი თჳთა; 6. წესი; 7. მოძღურებითი სქესი; 8. რომლისა ნაწილისა მიმართ აღწუნება.

არათუ მეტნობით რაჲმე ყოფთ თჳთა ამათ...“ 1—129 გვ.

შენიშვნა: 1. პორფირის შეყვანილობის ახსნა 35 თავისგან შედგება. –

2. ტექსტის ბოლოს: «დავითისაგან, ეომანთა ფილოსოფოსისა, უძლეველად ხედწოდებულისა ახსნა პორფირის ფილოსოფოსისა ფინკიელისა ბერთა ყმათა“. 129 ვ.

3. ტექსტს დართული აქვს სკოლიები (ხელმოუწერელი): გვ. 5, 16, 18, 28, 36, 45, 93.

4. ტექსტში ჩართულია ორი ნახაზი. 87—88 გვ.

5. ბოლოში, გადაწერის ანდერძის შემდეგ, ვითავსებულია: ა) „მეორე რამ საქნობი აჳა დაწერილ-არიან, მოყუარეთა სიბრძნისად ყურად-საღებელნი: **ბუნებით მიწეოიმელი** ცნობით მიეწყობელი; სახენი...“ 131 გვ.

განსარტებულია რამდენიმე ფილოსოფიური ცნება.

ბ. „პლატონ იტყოდაო, რომ ეს ხუთნი ჳნანი ნივთსა შორის იყუნენო...“ 132—133 გვ.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „ზ. თანა-მოსოხეოდ შეისმინებიან თ'ანა ქნუ-მდებარეთადმი და ამ მიზეზით პატივისამებრ ღწინარეს სახე მოიხსენა აჳა და ორნ ბუნებით წყობილებისამებრ განყოფილება“.

ვ. ხსენებულ განმარტებათა ბოლოს მონაგრომეულად ხელმოწერილია: „**დავით. ანდერძი** (გადაწერისა): «ბე. მაღალ-ეთილშობილმან კახეთის სამეფოს რეტორმან ალექსიძემან დავით ესე ტექსტ პორფირის აჳანა გარდაწერსე. რაცა დედასა ღწერა, ოგონე!!!] დაჯდსწერე. მე არცა რა მომიკლია და არცა რა მომიმატებია.

თითქმის ოცდაორისა, რიცხუსა ი: წელსა **ჩყზ**; კ'ს **ჳდე**. ვისაც შემდგომად სიკუდილისა ჩემისა დავრჩესთ, ლოცეთ და შენდობა ჩყოთ ჩემ ცოდოელსთ'ს. დავით“. 129 გვ.

მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთნეის [!] კოლლეგესკი სეკრეტარს იერონიმე ალექსიევს. 1 გვ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

როლლენი შარლ. ძველი ისტორია. I. 1733

144 გვ.; 21 × 17; ქაღალდი: უცხო; მხედრული; სათაურები და დასწორი ასოები ასომთავრული; 1792 წ.; ვ. ტრედიაკოვსკის რუსული თარგმანიდან ქართულად თარგმნილი გაითოს რექტორის მიერ; გადაწერილი დავით რექტორის ხელით (2, 141 გვ.); ჩართულია პირამიდებისა და „დედოფლის" ნახაზი (26,5×19; 25,5 × 18,5), დაუწერელია 142—144 გვ.; იერონიმე მუსხიშვილის წიგნებიდან.

„ძველი ისტორია ეგვიპტელთა, ქართაგენელთა, ასსირიელთა, ბაბილონელთა, მიდელთა, სპარსთა, მაკედონელთა და ბერძენთა.—ნაწილი პირველი. ძველი ისტორია ეგვიპტელთათჳს. სამად უკუე ნაწილად განვჰყოფ მას, რაჲცა ჯერ-არს ჩემდა წინადადებად ეგვიპტელთათჳს. პირველი იქმნების ეჰყრობელ შემოკლებულისა განკარგჳა და მოკლისა აღწერისა სიტჳთა და სიტჳთა კერძოთათჳს ეგვიპტისათა და ცხრეოტ ყოველისა მის, რაჲცა იპოვების შენ ღირსი ჰჳსოენისა...“ 36—140 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტი მხოლოდ ეგვიპტის ისტორიას შეიცავს.

2. როგორც ავტორი (როლენი) აღნიშნავს, ეგვიპტის ისტორიის ტექსტი მას სამ ნაწილად აქვს გაყოფილი.

ა. გეოგრაფიული აღწერა (სახელოები პოლიტიკური და ბუნებრივი); რელიეფი, ზემო ეგვიპტე—თებაიდა, საშუალი ეგვიპტე—ლეტოპოლა, ქვემო ეგვიპტე. დედაქალაქთა; ადმინისტრაციული დაყოფა). 36—73 გვ.

ბ. ჩვეულებანი, კანონები, სარწმუნოება. 73—102 გვ.

გ. საკუთარად ისტორია. 102—140.

3. თავფურცელი: „ძველი ისტორია ეგვიპტელთა, ქართაგენელთა, ასსირიელთა, ბაბილონელთა, მიდელთა, სპარსთა, მაკედონელთა, ბერძენთა, ქვეყნის უფლისა რომლისა[!] მეფეთა მეოთხმეტმეობისა და პრეფესორის[!] მეფეთ-მეოთკმეტმეობისა და სხჳთა.

ხოლო გარდმოთარგმნილ არს ფრანცუსულითი რუსულსა ზედა ვასილ ტრედიაკოვისაგან, რომელიცა არს პიიეფსკოი მეფეთ-მეოთკმეტმეობისა და წყარო სანკტპეტერბურგის სასწავლოსა აკადემიისა.

ხოლო ქართულსა ზედა დაწყებულ არს თარგმნად არბიმანდრიტის და თეოფანეს სვიმონარიის რექტორის გაითოსის მიერ, წელსა 1783, იანვარს 11.“ 1—2 გვ.

4. ტექსტს წინ უძღვის:

ა. ავტორის—როლენის—„წინასიტყჳობა.—სარგებლობა წარმართთა ისტორიისა, ხოლო უსაკეთესოჲსად ჰხედა ანუ ჴსჳნა სჯულთა და პატივისცემისა ღ-ისა.“ 3—21 გვ.

ბ. „§ II. უსაკეთესოჲსი დაცულება, რომელიცა თჳს ეჴსნა შრომასა ამას.—შრომასა ამას შინა... განგიხრახე აღწერად ძველისა ისტორიისა ეგვიპტელთა...“ 21—29 გვ.

გ. „ძველი ისტორია ეგვიპტელთა... შესავალი. დასაბამი და განმრავლება სამყოფთა.“ 31—35 გვ.

5. შდრ. Н—385: „ბელნაწერთა აღწერილობა. I (II კოლექცია). თბ. 1946.

ანდერძი (გადაწერისა): „სრულ-იქმნა ისტორია ეგვიპტისა, ძალთა ღ-ისათა, აღწესწერე ისტორია ესე ეგვიპტისა, ტომი პირველი. ქალაქსა შინა თელავსა, თელავის ქალაქის სემინარიის რექტორად ბრძანებისა ძმაჲნ ძმაჲნ დავით, თჳთ სემინარიისა შინაე, ოდეს მისის სიმაღლის მეფის ირაკლი მეორისა, სრულიად საქართველოს მპყრობელისაგან თელავს ქალაქსა შინა მოძღურად დაეყდნიე ესე იგი არს (რექტორად), ღრამმატიკასა, რიტორიკისა და ფილოსოფიისა და ეგრეთჳს... მეცნიერთა... ბელნაწერთა მასწაულებელად.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ეუწინარეს ამის ჯამის მისსა მაღალ-ღირსებასა ამის უკუე თელავ ქალაქისაე მეცნიერია და ბრძენია რეკტორსა არხიმანდრიტსა გაიოსს ეც უკუე ეგვტატის ისტორია რუსია ენისაგან გართელსა ენასა ზედა ეთარგმნა და გარდმოეღო, რომელიცა მისი მაღალი ღირსება რუსთა ენისა სრულად მეცნიერ იყო და განსწავლულ.

ამისთჳს არა ერიდე ამის გარდანეცხსა მეორედ შრომისათჳს, ვინმაგან გონიერ ბითთა ცხოვრებათა ზედა დამოყიებელ არს ისტორია ესე, ეგვტატსა და სიტყჳრთა კაცად ყრიად წესამატად იხმილეულს.

აწ უკუე ვინცა იხილვიდეთ, ჴსენებასა ჩუოფდეთ რემ მდაბლისათჳს, რათა ჩუენგ ბითა ჩემითა სასყიდელი ჴიოლით ზეკეთა მამოსაგან.

სრულ ჰჳნა ძალითა ღ~თისაითა... წელსა ათას ჳრცის რთხმოცდა მეთორმეტესა: ჩუენ. ხოლო ქართველსა ქრონიკონსა ზედა რთხასთხმეთცესა: უჲ.

ალექსი ძე, თელაური ქალაქის სიმაისარის რეკტორი დავით. დავით (ბოსოკრამა). გაანართელი და ჩ.კითხეთლია თჳსა დედასა ზედა. როგორც ამის დედასა შინა ეწერა, ეცოფეთ გარდმოწერია. ეს არცარა ბოძოკლია და არცა რა მოსმიატებია. ამის ესწერ ძე ალექსიანრეკტორი დავით, თარტასა დეკემბერსა კჳ, წელსა 1792". 141 გვ.

შენაწერი: „წიგნი ესე ეუოფუნს... იეროსოლიმა ალექსიეს". 1 გვ.

(205) 205

თეატრონი. 1811

158 გვ.: 22.5 × 19; ქაღალდი (ბოლქოჯრო, პეირნიშნით 1808); მჴედრული [1811 წ.] (1 ვე.); დახაზებულია თაკეისაებ 1–12 გვ.; ბოლონაკლულია; ბერძნულიდან თარგმნილი „მიტროპოლიტის ისტატელის დესპოტას[!] იოაკიმისადმი"; გადაწერილი ალეკსანდრე მაყაშელის ხელით; დაუწერელია 151—152 გვ.

„თ ე ა ტ რ ო ნ-პ ო ლ ე ტ ი კ ა, რომელსა წინა შემოკრებულ არს უალუსტ[ე]ვესი[!!] რჩევა, თუ რაჲ უსმს ჭმნად ანუ რაჲსაგან ჯერ-არს, რათა იელტოდეს მთავარი. თავი პირველი. — მთავარი თანამდებ არს, რათა[.....]ება პატიოსანი, რომლისაცა სათანადო არს, რათა შეუდგებოდნენ[.....]ისანი, ეითარცა ამრიდილი.

თუ[ცა თჳითეული კაცი თანამდებ არს, რათა გარე შე იპყრობდეს სათნებასა, ვინაიდგან არს ბუნებით სასურველი, და განბრძყინდებოდეს წინაშე კაცთა..." 1—150 გვ.

წ ყ დ ე ბ ა: „...და შემდგომად დასხდენ ჰაზად და მოატანინეს საჭმელი ცხელი, და კ~ კაცი იგი, ოდეს მიიღებდა ნას პირად, უბერეედა და განკჭრიბულ[!] იქმნა სატიროთ."

შენიშვნა: 1. „თეატრონის" წინამდებარე ნუსხა 21 თავს შეიცავს.

2. ბოლოში დართულია: ა. „ათორმეტთა ზოდიაკთა[!]სახელები," „ნიშანნი" და „რომელსა თჳესა მიითვლების მზე მათ", 154—155 გვ.

ბ. საღვთისმეტყველო შინაარსის ტექსტები. 155 გვ.

გ. ამონაწერები [ს.ს. ორბელიანის ლექსიკონიდან]. 155—157 გვ.

ანდერძი (გადაწერისა): „წელსა ჩ[ია][.....] პირველსა ეიწყე წიგნი ესე სახელსასოვარი, რომლისა სახელი არს **თეატრონ-პოლეტიკა**, ბერძულსა ისტორიიდამ გადმოთარგმნილი ზედისა კაცისა და ქრისტესანისა ანგელოზისა. სჴვისთაეს ბერძენისა, რაოდენ ბრძნისა, ეყოფენ გეარითაცა უწორჩინებულისა[!], იმისს;

ყრდ უსამღდელოესობის მიტროპოლიტის ახტალელის დესპოდას იოაკიმისაგან.

ღ[ისა]დმი განსვენებულთა დროთა სჯაოთეულის მეფეთასა ყოფილმან სამეფოსა კახეთის ბრძით სალთხუცეს-ხევისთავ და ეშიკაღბაშად ბრძოლმან და ახლა ერთ-მთავრისა და დიდისა მოწარბისა და იმერატორის[!] ჩხეტიშვილისა ჩემისა კოლეგსკის სოვეტნიკმან თავადმან მაკაშვილმან ალექსანდრემ გარდმოსწერე თვით ქეყნითა ჩემითა, სადაცა ეწინარეს ამისა არსი და გარდმოღებულ არს ბერძნული ენიდამ ქართული ენად. თ[ა] ალექსადრე[!]მაკაოვი.“ 1 გვ.

„მაქსიმე ალექსანდრელისა მიერ თქმული რაჲცა მეცნა ალმოვიღე და მიტროპოლიტის ნინოწმიდისასა ვიყავ და აქ დავსწერე თ. ალექსანდრე, სახლსა ჯრდ სამღდელოს რუსეთისასა.“ 155 გვ.

შდრ. სპასკოვი: Российская библиография. § 1689. Феатр или зерцало монархов. Поднесено государю Петру великому.

(205) **206 ა**

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. XIX

124 გვ.; 20×16,5; ჭაღალდი; ცუდი; დალპობილი და დახიხებული; თავნაკლული; მხედრული; XIX ს; 123—1 4 გვ. კიდე ტექსტითურთ მოხეულია.

[ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი]. „... [§ 10. ფიცი ასრე არის: ერთის ჯარის შეწამებაზე .. ერთი შეუდგებელი მოწამე არის; და თუ მთსრობლათ სწამოს, შეგდებული მოფიცარი უნდა. აგრეც რამთენის ჯარის საქმე იყოს, იმთენი მოფიცარი შეეარდების. თავისი ყადარი, უმტერ-უმოყვარო, მისი გარეშეო მისის ჭეობისა| თავის ბატონისა და იმ მფიცებელის ბატონის ყმას გარდაისად უნდა სხუის ყმა შეაგდოს...“ 1—124 გვ.

შენიშვნა: 1. ვახტანგის სამართლის წიგნის ტექსტი 270 მუხლით თავდება.
2. მას აქლია პირველი ცხრა მუხლი.

206 ბ

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. XIX

142 გვ.; 22×17,5; ჭაღალდი; ცუდი; კიდეებ-შემოცეეთილი; მხედრული; სათაურები და დასწყისი ასოები სინგურით; XIX;

„დასაწყისი მეფის ვახტანგის სამართლისა, თქმული და ნაღვაწი და ნასიბრძნი მეფის ვახტანგისა, დაეთაან-ბაგრატოვანისა, ჟამსა უფლისწულობისა თჳსისასა.

წესჯაჭი პირუ[ლი. — მყოფისა უმყოფოსა, არსისა და უარსისა დამა[ა]რსისა მქმნი...“ 1—191 გვ.

შენიშვნა: 1. ვახტანგის სამართლის წინამდებარე ტექსტი 270 მუხლი არის აღნიშნული.
2. ხელნაწერის თანამიმდევრობა არეულია 185 მუხლიდან თითქმის ბოლომდის.
3. 119 გვერდზე დაუწერლად არის დატოვებული ხლდ. ხლე მუხლი (234—235—236).

4. სამართლის წიგნის ტექსტს დართული აქვს „პინაკსი წიგნისა ამისა.“ •წყება; „• ახბაურის სისხლშა საქონლიდამ მიეცემისათვის—თ.“

წყდება: „შუა ახბაურისა, მღუდელ-მონოზონისა, მწირის მონოზონისა და დიდის ეკვპოს სისხლისათჳს“.

206 გ

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. 1844

69 ფ.; 22×18; ქაღალდი; ცუდი; მშვდრული; სათაური ასომთავრულით; 1844 წ

„წიგნი სამართლისა მართალი და ჴშმარიტი, თქმული ვახტანგ ქართველთა მეფისა მიერ.—ჴკერ ეს გაშინჯეთ და მოგახსენოთ მეფეთა და მაჴჯულოა, ყოველსა სამართალშიდ მჴდომს კაცსა: ესე იცოდეთ და დაიმარხეთ, გუნებაშიდ გჴონდესთ, რომელი[!] ყოვლისა დამბადებელი თქვენგან სამართალს უფრო ითხოვს...“ 1r—59 v.

შენიშვნა: 1. ნებისმიერად დამატებული ჩანს მუხლები ხოა—სოთ; წინა მუხლები არაუცილი.

2. ხელნაწერი, საერთოდ, დაუდევრად, უწიგნურად არის გადმოწერილი.

3. სამართლის ტექსტს ბოლოში დართული აქვს:

ა. „დიდებული თავადნი ესენი არიან...“ 59 v.

ბ. სამართლის წიგნის საძიებელი“ „ჴკერ ეს გაკადროთ და მოგახსენოთ ა...“ 60r—69 v.

წყდება: „სჲა. რომელი კაცი ოცდახუთის წლის ნაკლებია...“

(207) 207

განრჩევისათვის საზოგადოდ კაცთა სახისა. 1815

70 გვ.; 21×17; ქაღალდი; ცუდი, მოლურჯო; თეთრი ქაღალდის კანი; მბეჭდური; სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით, ზოგან ასომთავრულით; 1815 წ. რუსულიდან მთარგმნელი მაიორი დავით ჭანავიე; გადაწერა და გამმართველი დავით რუტკოფი (69 გვ.).

„განრჩევისათვის საზოგადოდ კაცთა სახისა. ა. ახიისათჳს.—პირუსლი და ღირსი განხილვა ამათ სხჳსა და სხჳსა ჰაზრებისა არს ფეროვანებანი, მეორე—სახენი და სიდიდე და მესამე—თჳსება ამა ერთა შორის...“ 1—62 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტი იწყება შესავალი ნაწილით. 1—6 გვ. შემდეგ ცალ-ცალკე დახასიათებულია ახიის მცხოვრები ხალხების („თათართა“, „ჩიტაიელთა ანუ ჩინელთა“, „იაპონელთა“, „კაცთა, კუდსა მჭონებულთა“, „ინდელთა“ და სხვ.) ფიზიკური აღწაგობა და ზნე-ჩვეულებანი. 6—33 გვ.

2. ახიელ ხალხთა შორის თითო თავი მიძღვნილია „ქართველთათჳს“ და „ჩერქჴზთა და მენგრელთათვის“; აღნიშნულია, „რომ ესე სამნი გვარნი ხალხნი ერთისა ჩამომავლობისა არიან...“

3. „ახიელთა“ გარდა აქ აღწერილი არიან ევროპისა, ამერიკის და აფრიკის ხალხები.

4. თარგმანში შეიჭრნება რუსიციზმები: მაგ. „პერეშეიკი“ (გვ. 62) „კიტი“ (გვ. 4) და სხვ.

5. ტექსტის დართული ანბანი:

ა „სიძეებული წიგნისა ამის, რომელსა ეწოდების სახის ჩუენებაჲ“. 65—68 გვ.

ბ. გადაწერის დედანი რედაქტორის სქოლიონი.

ანდერძი (გადაწერისა): „აღესრულა წიგნი ესე ოთხთა ნაწილთა ქრისტჱსჱნისათა: ჰაზითის, ეუოპისი, ჰერაკლის და ამერიკისა ერთა სახის-ჩუენებისა და თჳთ ღუ შეუქნჱს ამის წიგნისა სხუილო და სიძეებული და ჭეშმარიტ ესე სახის ჩუენების წიგნი, ოდეცა მისსამ ბაღალ-ჯანიელშოპილებამ ჰაიორმან ქანანოჲან დავით-მან ჯართიროსიო რუსთა ენისაგან ქართლისა ენასა ზედა, ვერ იყო კარგად შეწყობილი; მუ მაიძულა ამ წიგნისა ჰამპაროჲა და შეწყობა, და ცეცა, შეწყობრობის გამოსაცემად, ეურ. ურის-ეიმენ და გიემართე და შეეწყე ესეცარად.

ხოლო ჯეეგრები წარმცთებულთა და ცბილეულთა ამის უკეე წერილისათა, რათა მისი ბაღალ-ჯანიელშოპილება ჭაბანთაეცა მაითი დაჟდა და მეცა ლაცეა მოვეთხსენოთ.

ხოლო რომელმანცა შერისა და ბერობისა დაკჳლოთ ესე ჩემი ანდერძი, თუ ვინმე გარდასწერით, თქუენცა დაკუბულ-იქმენით წიგნისა მისსან ცხოველისა და დიდსა სამეისეულსა სასუკეროსა ფულსა ნის ჱმსუჯულის მიმართ სიტკეს-ჰყენებულ იქმნენით, ჩემგან ღმრთისა და კეთილისა დაუმორეისათჳს.

ამათ სიტყუათა მოხსენებელ ვარ ეუ, სრულიად კაცეთის სამეფოს რეკტორი, ფილოსოფიისა და ღ[ა]ისმეტყუელებისა მოძღუარი, სიბრძნის. მოყუარე, კეთილ შობილი ალექსიანე ალექსანძე დავით. თთ(ქუმ)ა ნოემბერსა, ბ, წელსა 1815, ხილა ქართულსა კორონაციონსა[!] ზედა ფჯ.“

მიმწერი: „წიგნი ესე ეკუთჳნის... იერონიმე ალექსიეუს“.

(208) 208

ფსალმუნნი და საკითხავნი მიცვალებულთათჳს. 1857

I—II, 36 ფ.; 22×17,3; ქაღალდი: ჭადო; მბეჭდური; 1857 წ.; ადგილი: თბილისი.

[ფსალმუნნი და საკითხავნი].

„იესო, მაროამ, იოსებ, ღმრთის ლოცუა ყოველთა მორწმუნეთა მიცუალებულთა. გიორგობისთჳს ბ-სა. პირველი სახჱმილავი. ა.—„მაშაო ჩუენო...“, „მეუფესა, რომლისაჲცა ყოველნი ცხოელ არიან, მოეედით, თაყუანის ეცეთ! მ. „მეუფესა...“ ზემორ—(ფ-ნი, 94)...“ 1 r—28 r.

ბ ო ლ ო „...განსუენებაი საუკუნო მიანიჭე მათ, უფალო და ნათლითა სამარადისოდ განანათლე იგინი. განისუენონ მშუიდობით. ამენ.“

ანდერძი: „სრულ იქმნა გარდაწერეითა..ჩემ[ი] მიერ. 18 $\frac{11}{4}$ 57. ტფილისი.“

(209) 209

შემოკლებული მოთხრობა ცხოვრებისა მახმადისა. XIX

66 გვ.; 22·3×18; ქაღალდი: ჭადო; მბეჭდური; XIX ს.; რუსულიდან თარგმნილი იერონიმე მესხიშვილის მიერ; გადაწერილი მთარგმნელისავე ხელით.

„იმაშნი (ესე იგი სჯულის მოძღუარნი ანუ მუთარელნი სარწმუნოებისანი) ასან და უსენ, ძენი ალიასნი. მეფობა ხალიფებისა მოვიდა და ძისა

მისისა ეზიდასა (ქა.ს წლიდგან ვიდრე ქპგ.ს წლამდე, შემდგომად ქრისტეს შობისა).—ერთს უძძიმესად მიზეზად მისსა, რომელ განიყუნენ მუსულმანნი ორად ერთიმეორის მტერად თარიფად, ორად დიდ-დიდს განხეთქილებად—სუნითთა და შიითთა შედა, უნდა შეირაცხოს გაუბედელობაჲ მაჰმედისა, სჯულის ღამფუანებელისა..." 1—66 გვ.

თავფურცელი: „შემოკლებული მოთხრობა ცხოვრებისა და მოქმედებათა მუსულმანთაგან წინასწარმეტყველად აღიარებულის მაჰმედისა, სიძისა მისისა ალიასა და შვილთა ამა ალიასთა—ჰასანისა და ჰუსეინისა. გადმოთარგმნილი რუსულიდგან."

მთარგმნელ-გადამწერის უწყება:

„ითხოვს წარმოთხუელთაგან დაჟრჟოლებასა მთარგმნელი კოლეგესკი ასსესორი იერონიმე ალექსანდრეს-შვილი." 66 გვ.

(210) 210

მოთხრობები. 1841

60 გვ., 22×17.5; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; 1841 წ. (60 გვ.); თარგმნილი რუსულიდან იერონიმე მუსხიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელითვე გადაწერილი.

1. „ჩრჱვა ჯკვიანის მოხუცებულის კაცისა.—ასრე, ჩენო მეგობარნო! ხარაჯა და ბეგარები მძიმეა. მაგრამ იცოდეთ კი, რომ არა თუ მარტო მმართებლობა და მებატონენი გვადგებენ ხარაჯასა!..." 1—8 გვ.

შენიშვნა: 1. „მოთხრობის" ავტორის ვინაობა უცნობია. 2. „ჩრჱვა" მოუწოდებს მსმენელებს უფუჭდონ სიხარმაცე, უსაქმურობა და ბეჯითი, პატიოსანი შრომით გადაიბადონ მთავრობისა და მებატონის ბეჯარა.

2. „ერთი ყმაწვილი კაცი, სახელით ჰარდასსან-ოღლი, რომელიც იყო ოყოლღანი დიდის ოსმალის ჭელმწიფისა, ერთ დროს ესაუბრებოდა თავის თავს.." 9—10 გვ.

შენიშვნა: პატარა მოთხრობა ოსმალთა ცხოვრებიდან არის.

3. „ა რ ა ბ თ ა დ ა ი ნ დ ო ე ლ თ ზ ე ა პ ა რ ნ ი.—არაბნი ადენის თემისა და სხვათა ღიემეის მხრისანი იმა ქვეყანისა, რომელსაცა სამართლიანად ეწოდება ბედნიერი არაბია, არიან ფრიად უპატიოსნესნი..." 10—12 გვ.

4. „ნ უ გ უ შ ი ნ ი ც ე მ ა.—დიდი ფილოსოფოსი ცენოფილ ერთ დროს ეუბნებოდა რომელსამე მგლოვიარედ ყოფს დედაკაცსა, რომელსაცა ჰქონდა მართალი მიზეზი მგლოვიარობისა..." 12—14 გვ.

5. „ს ხ ვ ი ი და ს ხ ვ ა ნ ი მ ფ რ ი ნ ე ე ლ ნ ი.—ოდესმე არწივი ბატონობდა ყოველთავე მფრინველთა ზედა..." 14 გვ.

6. „მრთელს ქვეყანას აქვს ცნობილი მ ე ფ ე ბ უ ტ ა ნ ი ს ა..." 15—16 გვ.

15. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

7. „ერთმა მამაცმა დომინიკანელმა უწოდა ანგლიის ფილოსოფოსსა რომში ძალლად...“ 16 გვ.
სულ 6 სტრიქონია.
8. „რაოდენ საშიშარია გონიერულად ყოფნა.—იმ დროს, როდესაც ფრანციასია ჰყვანდა ლავი ღირსებასა შინა სახელმწიფოს ხახინდარისასა, უგუნურად შეუდგა სისტემასა მისსა ერთი კაცი...“ 16—19 გვ.
9. „თ ე თ რ ი ხ ა რ ი. მართალი მოთხრობა. შეყრა ამაზიდეისა ხართან.—ამაზიდეა, მშვენიერი ყმაწვილი ქალი, ასული ტანისის მეფის ამაზისა, ერთს დღეს სეირნობდა თავისის მხლებლებთა პელუზიის გზაზედ...“ 20—57 გვ.

შენიშვნა: „თეთრი ხარი“—არის ეპისი.

10. „ც ა ში მ ო გ ზ ა უ რ ო ბ ა.—მას აქეთ არის ერთი წელიწადი, რომ იმ ფებერვალსა... მე ალყანილ ვიქმენ ზეცად...“ 58—60 გვ.

მოარგმნელ-გადამწერის ანდერძი: „ზემორე აღწერილი მოთხრობები გადმოთარგმნილ არს რუსულიდგან ქართულად ... იერონიმე, მესხიელისაგან ჩყკ-ს“ 60 გვ.

(211) 211

შემოკლებული კატეხიზმო. XIX

44 გვ.; 22×18; ქაღალდი (მოლურჯო); უყდო; დაწყვილ-დაფურცლული; დახიანებულია 1—2 ფ.; მუდრუკი; XIX ს. (ვეიონიანი: 1820—41—42 გვ.).

„შ ე მ ო კ ლ ე ბ უ ლ ი კ ა ტ ე ხ ი ზ მ ო ს.—კი[თხვა]: რაა არს კატეხიზმოს? მი[გება]: კატეხიზმოს არს სწავლა, თუ ვითარ სათნადო არს ცნობა ღ[ისა და მოქცევად მცნებათა მისთაებრ...“ 1—43 გვ.

(212) 212

„ღვთისმშობლის ტირილი“ და კალენდარი. 1821

50 გვ.; 22×17; ქაღალდი (მოლურჯო); უყდო; მხედრული; 1821 წ.; გადაწერილი გრიგოლ დავითის ძის იოსტლიანის ხელით (50 გვ); თავნაკლული.

1. „...გ უ ნ დ ნ ი უ რ ი ე ს ო ნ ი. ამაზედა ჩა[ა]ცვეს ხალათი ||| ლი შინდის ფერი და დაადგეს თავზედა გვირგვინი ეკლისა და ლერწამი მისცეს მარჯვენა ხელშია და მუხლს უყრიდნენ წინა და აიგდებდნენ მასხარათა...“ 1—11 გვ.

შენიშვნა: 1. პირველ ამბაცში მოთხრობილია ქრისტეს წამებისა და ჯვარცმის ამბავი.
2. მეორე ამბაციდან ბოლომდის გადმოცემულია ქრისტეს ჯვარცმით გამოწვეული მწუხარება მისი დედის მარიამისა.

2. „ქ. გრიგოლ რომ საქებელია, ლუსაორჩის ქრონიკო ასრე ქენი: დაიჭირე ორასი და ორმოცდარვა და სომხის ქრონიკოც ზედ და[ა]დევი. ისარე. „ქ. თვარის დღე ასრე იანგარიშე: რასაც თვეში ხარ...“ 14—34 გვ.

3. „[ს ა მ თ ვ ა რ ი ო]. მთვარისა ა დღე კეთილი...“ 35—50 გვ.

შენიშვნა: 1. დაწერილია მეტად უწიგნურად, გაუმართავი ხელით.
2. ხოკან უახრო ნავარჯიშეი ჩანს. მაგ. 12—14 გვ.
ანდერძი (ვადაწერისა): „ესე წიგნი კალადარი გარდაიოეწერე მთვარისა ანგარიში. ვარსკულავე[თ] ანგარიში, ხე. გარიგოლა დავითა[ს] ძემ[ე] იოსები-ანმა, წელსა ჩყკ. [თებერვ]ლისა ე დღესა შეესრულე.“ 50 გვ.

(213) 213

[ბაგრატიონი თეიმურაზ], სიკვდილი დიდ-მოურავის გიორგი სააკაძისა. XIX

9 გვ.; 22×18; ქაღალდი (ეტად მდარე ხარისხის.); უყდო; მხედრული; XIX, [იერონიმე მესხიშვილის ხელით].

„ს ი კ ვ დ ი ლ ი დ ი დ ი ს მ ო ურ ა ვ ი ს გ ი ო რ გ ი ს ა ა კ ა ძ ი ს ა. —ოდეს შაჰაბაზ ყეენისა მიერ წარმოყენენი ყარჩიხან სარდარი მოვიდა თბილისს დიდის ლაშქრითა, მოურავი და ზურაბ ერისთავი თან ახლდნენ და მეფის ბაგრატის შვილი (ა) სვიმონ მოიყვანეს...“ 1—9 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს ყოველ გვერდზე დართული აქვს შენიშვნები.
2. შდრ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“, III (H კოლექც.) თბ. 1948, № 1288. შენშ. 3—6.
შდრ. „შემოკრებული მოთხრობა საქართველოისა.“ პარიზი, 1833 წ. მარიბროსეს მიერ ლითოგრაფ. გამოცემული, ნაწ. I.

(214) 214

სულის სასარგებლო მოთხრობანი. XIX

32 გვ.; 22×17,5; ქაღალდი; უყდო; ხეხერული; XIX ს.; გადაწერილია იერონიმე მესხიშვილის ხელით; დაწერილია 24—32 გვ.; ამოხეულია 19—20; თარგმნილი ჩანს გადაწერის ი. მესხიშვილის მიერ.

„რომელნიმე სულისა სასარგებლონი მოთხრობანი, გადმოღებული რუსულიდგან:
შედგენილობა:

ა. ყოველად წმინდა ქალწული მარიამ.“ 1—5 გვ.
ბ. „მარიამ [ღვთის მშობელი] და ელისაბედ [იოანე ნათლისმცემლის დედა“]. 5—5 გვ.
გ. „მწყალა [ქრისტესი] იერუსალიმსი შინა.“ 6—7 გვ.
დ. „უბნობა. ქრისტე აღსდგა!—ჭალმა (მწყრუნმა ოთახში): —ქრისტე აღსდგა, საყტარელო დედაო!“ 8—13 გვ.
შენიშვნა: „უბნობა“ ქრისტიანული მოძღვრების საფუძვლების გადმოცემას წარმოადგენს, დიალოგის სახით.
ე. „მ ც ე ე ლ ი ა ნ გ ე ლ ო ს ი.—ქ ა ლ ი; როგორ ბედნიერი ვარ მე დღეს დედავ!..“, 13—18 გვ.
შენიშვნა: მსგავსად წინა მოთხრობისა, ეს დიალოგიც ქრისტიანული მოძღვრების გადმოცემას წარმოადგენს.
ვ. „თ ქ უ ა რ ე ე ლ ი ს მ ო ვ ა ლ ე ო ბ ა.—თქუ პირველს... მოვალეობად დგე იყოს ჩვენთვის.. სიყტარული ღმრთისა...“ 19 გვ.
ზ. „სამწუხაროთ განზრახვა, გინა ფიქრი.—როგორ განატარე შენ დღეგანდელი

დღე? როდესაც ჰსტაბიბოდი შენ შთაჲნოულნილითა ხელით შენს წილად ნიჭებითა ღ[ვთისაჲთა...“ 20 გვ.

ტ. „ქრისტიანენდ მოწათლა რუსეთის ხალხისა. —როდესაც დაბოლოდა ჟამნეკ კევში დიდი მთავარი ულადიმერ წმიდა...“ 20—21 გვ.

თ. „ეს ძველიათ.—როშელსამე დროითგან მოცდილათ კაცთა თავში ფიქრად როშელ ყოველი ძველი არის იყოფ, რაც ძველი ტანსასმისი...“ 21—23 გვ.

თავდება: „ამ ძველსა ვაძლევ მიუხედავსა უარყოსობასა, ვინემ ახალსა.“

(215) **215**

სულიერი სასარგებლო სწავლა. XIX

28 გვ.; 22×17,5; ქაღალდი: უცდო; მბედრული; XIX ს.; იერონიმე მესხიშვილის ხელით; გადაწერილი მიერვე თარგმნილი რუსულიდან; დაწერილია 25—28 გვ.

„დარიგება (განა მოძღურება) განგრილებულთა და განდგომილთაჲდმი. —ოდესცა რომელნიმე იესო ქრისტეს შედგომილთაგანნი, იქცნეულ—ქმნილნი ჰეშმარიტებასა ზედა მოძღურებისა მისისასა, განეწორნენ მას, მაშინ მან...“ 1—24 გვ.

შენიშვნა: თავფურცელი: „სულიერი სასარგებლო სწავლა, გადმოთარგმნილი რუსულითგან.“

(216) **216 ა**

აღწერა აია სოფიისა. XIX

30 ფ.; 22×17,5; ქაღალდი: უცდო; მბედრული; XIX ს.; იერონიმე მესხიშვილის ხელით, თარგმნილი რუსულიდან იმავე იერონიმეს მიერ.

„ტაძარი აია სოფიასი, მდგომარე კონსტანტინოპოლში. —სახელი წმიდისა სოფიასი... განუწყვეტელად არის შეკრული ხელთხსა თანა (ავეგბედი) აღმოსაელეთის რომის იმპერიისასა...“ 1—30 გვ.

შენიშვნა: 1. თავფურცელი: „აღწერა აია სოფიის დიდებულისა ტაძრისა, მდგომარისა კონსტანტინოპოლში (ეს იგი სჯამბოლში), გადმოთარგმნილი რუსულიდგან.“

2. ტექსტს წინ უძღვის: „სიბრძნემან აშენა თავისა თჳსისა სახლი“ იგავ. 9,1“.

მიწაწერი (ტექსტის ხელით): „არის თარგმნილი რუსულიდგან კოლექციისა ასსკურორის იერონიმე აღდგომელის-მესხიშვილისაგან, რომელიცა ითხოვს წარმკითხველთაგან დაუზრახველობასა.“ 30 გვ.

216 ბ

ტაძარი წმიდისა სოფიისა კოსტანტინოპოლში. XIX

22 ფ.; 22×17,5; ქაღალდი: უცდო; მბედრული; XIX ს.; მთარგმნელი და გადამწერი იერონიმე მესხიშვილი. 1 ფ. თაგვისაგან დაზრულია.

„ტაძარი წმიდისა სოფიასი კოსტანტინეპოლს ში.—სახელი წმიდისა სოფიასი (Ἁγία Σοφία) განუწყვეტელად არის შეკრული ხედრსა თანა აღმოსავლეთის რომის იმპერიისასა...“ 1—21 გვ.

შენიშვნა: 1. 216/ბ ხელნაწერის ტექსტი 216/ა ხელნაწერის (იხ. წინა აღწერილობა) პირველ რედაქციის უნდა წარმოადგენდეს.

2. ა. ხელნაწერისაგან განსხვავებით ბ ხელნაწერს დართული აქვს ვრცელი სქოლიები (2,3,5 და სხვ. გვ.).

3. ტექსტს წამძღვარებული აქვს: „სიბრძნემან იშენა თავისა თჳსისა სახლი (იგავი 9. 1)“.

(217) 217

შესხმანი დღესასწაულთა. XIX

24 გვ.; 21×18; ქაღალდი: უცდო; მხედრული; XIX ს.; იერონიმე მესხიშვილის ხელით; დაუწერელია 23—24 გვ.

შესხმანი დღესასწაულთა.

1. ხარებისათჳს ღ[ა]ის მშობლი[ა], თქმული.
— 1. ანგელოსი მაღლით მოსწრაფებულად... სძალო წმიდაო...“ 1—4 გვ.
2. „შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესსა.
— 1. რომელმან არსნი ყოველნი“... 5—7 გვ.
3. „წინადაცუეთისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესსა.
— 1. ხერუვიმთ განმწესებელი...“ 7—8 გვ.
4. „ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესსა.
— 1. დღეს ბუნება წყალთა განახლდებოდა..“ 8—9 გვ.
5. „ლაზარეს მკვდრეთით აღდგინებისათჳს თქმული.
— 1. დაჯუვა უფლისა საწადელა სხჳაა... თაყუანის-ეცეს მას...“ 10—14 გვ.
6. „ბაიაობისათჳს.
— 1. ცისა საყდრად მჭონი ჴელმწიფებითა“... 14—15 გვ.
7. „უფლისა იესოსადმი ვედრება.
— 1. შენ ხარ მამის საყდარსა მარჯუენე მჯდომარე...“ 15—18 გვ.
8. „ვნებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესა.
— 1. დედა რა ქალწული ვნებულს გიხედავდა, ტკბილო იესო...“ 18—21.
9. „აღდგომისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესსა.
— 1. არსნი ზეანი და ქუენანი დღეს განჰსცხრებიან...“ 21—22 გვ.

შენიშვნა: თავფურცელი: „შესხმანი სხტადასტათა დღესასწაულთა ზედა. გალექსილნი.“

(218) 218

აღწერა აფრიკელი არაბებისა. XIX

22 გვ.; 22×18; ქაღალდი: უცდო; მხედრული; XIX ს.; „გადმოღებული ნემეცურიდამ რუსულს ენაზედ და რუსულიდამ ქართულზედ“ იერონიმე მესხიშვილის მიერ; გადამწერი იგივე იერონიმე მესხიშვილი; დაუწერელია 18—22 გვ.

[აფრიკელნი არაბნი].

„საცხოვრებელი ადგილი.—სამშობლო მამული ბედუინისა არის თვალუწვდომი ქვიშიანი ვაკე მინდორი, უწყლო, უდაღი, სადაცა არცა მცენარენი—ხენი და არცა მთანი არა არიან...“ I—17 გვ.

შენიშვნა: თავფურცელი: „აღწერა საცხოვრებელთა ადგილთა, ხნეთა, ჩუმულგბათა, ჰაჯღლისა და სხუა აფრიკელთა არაბთასა, რომელნიცა იწოდებიან ბედუინებად. გადმოღებული ნემეცურიდამ რუსულს ენაზედ და რუსულიდამ ქართულზედ“.

მანაწერი (ტექსტის ხელით, ტექსტის ბოლოს): „ითხოვს წარმოვითხოვოთაგან დაუზრახველობასა მთავარმართებელი კოლეგიისა სსრსორი იერონიმე ალექსეევი-მესხიევი“. 18 გვ.

(219) 219

მოკლე სწავლა აცრისათვის ყუავილისა. 1829

20 გვ.: 22×17,5; ქაღალდი: უყდო მბეჭდური; 1829წ.; მთარგმნელი (რუსულიდან) და გადამწერი იერონიმე მესხიშვილი; დაწერილია 17—20 გვ. კვირნიშანი: [18]28.

„მოკლე ისწავება აცრისათჳს ყუავილისა“.—კეთილმსახურნო შვილნო მართლმადიდებლისა ქრისტეს ეკლესიისანო! თქუმუნ ყოველთაე გაქუსთ ცნობილი, რომელ ყოვლად სასიერი ღმერთი არს მამაჲ უხეებათა, კეთილ-განმზრახი სრულიადისა კაცობრიესა ნათესაჲსათჳს...“ 3—16გვ.

1. თავფურცელი: „მოკლე მწყემსებრიჲი ჰსწავება აცრისათჳს წინათდასაცეცხლისა ზოგიერთ ყუავილისა, გადმოთარგმნილი რუსულიდგან სანქტპეტერბურგსა შინა, უწმიდესა სინოდსა თანა. ჩყკ წელსა.“ „ნებართვითა უწმიდესის მმართებელის სინოდისათა“. 1—2 გვ.

2. რუსულიდან თარგმნილი ეს ბროშურის სახით ჩვენ გვაქვს ღვთისმეტყველური მსჯელობით უხვად შეზავებული ცნობილი ფრანგი ექიმის ჟენნეის (1749—1823) შესანიშნავი აღმოჩენის—ადამიანისთვის ძროხის ყვავილის აცრის—„კანონიზაციას“ მართლმადიდებელი ეკლესიის წიერ.

ანდერძი (მთარგმნელ-გადამწერისა): „რუსულიდგან ქართულსა ენასა ზედა ითარგმნა საქართველოს ეჭსარხოსის კანცელარიასა შინა... იერონიმე ალექსეევი-მესხიევისაგან“. 16 გვ.

(220) 220

მოქცევა მირიან მეფისა და ყოვლისა ქართლისა. XIX

I—II, 24 გვ.; 22×18; ქაღალდი; უყდო; მეტად დახიანებული; დაჭუჭყნული; ლაქებიანი; მე-8 გვ. ფახრო ნაწერებით ამჯერადებული; 19—22 გვ. სინესტისაგან გახრწნილი; მხედრული; XIX ს.

„მოქცევა მირიან მეფისა და მის თანა ყოველისა ქართლისა წისა და ნეტარისა დედისა ჩუენისა ნინო მოციქულისა მიერ. —64 იკითხე ქართლის ცხოვრებაში 16 ტრიქონ ქვეით, რაცა აკლია ამას.

და ასულმან თრდატ სომეხთ მეფისამან (ეს აკლია: რომელი ესე იკითხების იანვრის იდ) დაწყებიდგან 4 ტრიქონ ქვეით.

... და ეთარცა კრაეთა, შეილთა მათთა (ეს აკლია: საწყალობლად იგლოვდეს) 65 გვერდი, 27 ტრიქონში... 1—11 გვ.

შენიშვნა: 1. გაბმული მოთხრობა იწყება 3 გვერდის მეორე აბზაციდან: „ხოლო წა ნინო ჩაიდა კახეთს და დადგა კაწარეთს და მოაქცევნა იგინიცა და მრავ ჯარაველი კნეს დაბას და მოუწოდა მთავართა კახეთისათა...“ 3—11 გვ.

2. გაბმული თხრობა წყდება [„ქართლის ცხოვრების“] სტრიქონების მეთოვ ბით 6,7,8 გვერდზედაც;

3. ტექსტი შეიცავს არა მარტო ქართლის მოქცევისას, არამედ საქართველოს ისტორიის სხვა ამბების—კახტანგ ჯორჯასლისა და სხვ.—სულ მოკლედ გადმოცე მას.

4. 13—24 გვერდამდე მოთავსებულია ნ ი კ ო ლ ო ზ თ ბ ი ლ ე ლ ი ს [ორბელია ნის] „შეიდთა მომაკვდინებელთა ცოდვათათჳს“.—„ესე არს შეიდთა მომაკვდინებელთა ცოდვათა უპირველესი, თ ქ ჳ ე ლ ი ნ ი კ ო ლ ო ზ მ ი ტ რ ო პ ო ლ ი ტ ი ს ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი ს...“ პირველი მომაკვდინებელი ცოდვა ამპარტავნება არის... *13—24გვ.

(221)

221

ელეონორა კასტელიელი. XIX

5 ს გვ.; 22×18; ქაღალდი; უყდრო; მბეჭდური; XIX ს; „გადმოთარგმნილი ფრანციულიდამ“; გადამწერი: „ელეონორა კასტელიელი“. ამ ნათარგმნისა... იერონიმე ალექსევი-მესხიევი“. 43 გვ.; დაუწერელია 44—50 გვ.

„ელეონორა კასტელიელი ანუ სიმხნე მეუღლეობითისა სიყვარულისა.—დეე, სხეთა განკიცხონ სატირაებრივთა (მოსაყვანებელთა) ფურცელთა შინა თჳსთა ის სქესი, რომლისადმიცა ვალდებულ არს კაცი კეთილდღეობითა თჳსითა; მე შევურაცხ-ვჰყოფ რა ამა ადგილსა ქებაროვნებასა სათნებელად მზაკუარებისა, აღვსწერ მაღალსა თავის შეწირვასა ახალგაზდას მეუღლისასა...“ 1—43 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის ე ე რ ი ა ნ დ ი ს ა ლ ე ქ ს ტ ა ს ნაწყვეტი: „ნუ იფიქრებთ, რომელ საფლავი ალექსტასი ემსგავსებოდეს ჩუეულებრივთა საფლავთა...“ გვ. 1.

2. თავფურცელი: „ელეონორა კასტელიელი, გადმოთარგმნილი ფრანციულიდამ. ი.“.

ანდერძი (გადამწერისა): „ითხოვს წარმეთხველთაგან დაუზრახველობასა ქებმეორედ გამოსწორებული ამა ნათარგმნისა კოლ ლ ე ქ ს ი ი ო ნ ი ო ნ ი მე ა ლ ე ქ ს ე ე ვ ი - მ ე ს ხ ი ე ვ ი“. 43 გვ.

(222)

222

ფრიდოლინი. XIX

14 გვ.; 22×18; ქაღალდი; უყდრო; მბეჭდური; XIX ს; გადამწერი და მთარგმნელი რუსულიდან იერონიმე მესხიშვილი.

„ფ რ ი დ ო ლ ი ნ ი.—კეთილ-მორწმუნე მოსამსახურე იყო პატარა ფრიდოლინი, აღზრდილი ღუთის შიშში თავის ქალბატონის ლრაფინა სავუნსკისაგან,...“ 1—13 გვ.

ანდერძი (გადაწერისა): „ითხოვს წარმოთხველთაგან დაუძრახველობასა მთარგმნელი კოლელეძსკი ასსუხორი ეროვნიმე ალექსეევი-ძესხიევი“. 13 გვ.

(223) 223

ძღვნა დღეთა კვიმატთა, საეტლოთა და სამთვარიოთა. XIX

12 გვ.; 22×18; ქაღალდი; ეყდრო; მხედრული: XIX ს.: იერონიმე მესხიშვილის ხელით.

1. „დღენი კვიმატად წოდებულნი

თთჳსნი				რიცხვნი		
მარტსა	„	„	„	ო	კბ	ამა რიცხვებთა შინა არაფერი არა
აპრილსა	„	‘	„	ვ	კე	ვთრგა რა: არა მუშაობა, არა შენობა,
მაისსა	„	„	‘	დ	კთ	არა მზაურობა, არა სყიდვა...“ 1 გვ.
ივნისსა	„	‘	„	ე	კბ	

2. „საეტლონი. — აწ ესე უნდა ვიცოდეთ, რომ ხუთის თითის ქვემოთ ხუთის ეტლის მთანი არიან და ხელის გული არეას მინდორი არის...“ 3—7 გვ.

3. „სამთვარიო მართალი და ყოელად ჴეშმარიტი.

ა—მთვარისასა: დღე კეთილი, თესვა, ნერგვა, გაკეთება, ხეთა გაჴრა, გზასა წასლვა...“ 7—12 გვ.

თ ე დ ე ბ ა: ლ მთვარისასა სამოელ წინასწარმეტყველი იშვა. კარგია, რაცა ჰქმნა... სიზმარი წლისთავს განუცხადდეს“.

შენიშვნა: თავფურცელი—„აღწერა დღეთა კვიმატთა, რომელ არს პტოლომეოსი საეტლოთა და სამთვარიოთა“.

(224) 224

ძღვნისათვის მტერთა ზედა. 1828

12 გვ.; 22×18; ქაღალდი; ეყდრო; მხედრული; 1828 წ.: რუსულიდან მთარგმნელის იერონიმე მესხიშვილის ხელით (11 გვ.).

„ძ ღ ვ ნ ი ს ა თ ჳ ს მ ტ ე რ თ ა ზ ე დ ა ქრისტეს-მოსახელისა მხედრობისათა. მწიდობიანი [!], რომლისაცა შტჳნის თქმად მწუხრსა, ცისკარსა და ლიტურღიისა ზედა, ითქმის ესრეთ:

„მწიდობით უფლისა მიმართ ვიღოცოთ“ და შემდგომი, ვიდრე «მენავეთა თჳს-ადმდე», ხოლო ზედა დაერთვის ესეცა მწუხრზედ. „რათა არა ღობსენნეს ცოდვანი...“ 1—11 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს, ტექსტისაგე ხელით:

ა. „სანკტპეტერბურღსა შინა, ჴუშინდელსა მმართებელსა სინოდად თანა, ჩყყე წელსა, აპრილის ად დღესა.

ბ. „თარგნილ არს რუსულიდამ საქართველოს საეკლესიარბოსის კანცელარიასა შინა; ტიტულარის სოეტნიკის ეროვნიმე ალექსეევისაგან.“ 11 გვ.

(225) 225

ცხენის კარაბადინი. XVIII

60 ფ.: 21,8×18; ქაღალდი (1 ფ. ძაძველებული, ყვითელი, ლაქებიანი; ბოლო ნაკლული); უყდო; ხმედრული; XVIII ს.

„კარაბადინი ცხენისა, ყოელის მისის შეტყობისა და ცნობისა და ყოელის ვეარის სნეულებისა, წამლობისა და მოვლისა მისისა.—პირველად რომ ზღვიდამ ცხენი გამოუყვანიათ, ეს პირობაც მაშინვე მიუციათ: პირველი ეს აოის: როდისაც დაღალული ვიყო, არ შემაცოთო...“

პ ი რ ვ ე ლ ი კ ა რ ი ჯ ო გ ი ს შ ე უ რ ი ს ა.—ჯოგის საქმეს ასრე ეცადე, გონიერო მაძიებელო...“ 1—3—60 გვ.

წ უ დ ე ბ ა: „ჲგ. კარი ცხენს რომ ძუა-ფაფარი ცოტა აქვნდეს, თეჳზის ჭონით უაურის და ძუის ძირში ჩას[ცხეთ]“.

შენიშვნა: არ აოის სწორი Q — 281 ხელნაწერის § 3-ის აღწერილობისათვის დართული შენიშვნა, თითქოს ავენის „კარაბადინის“ ეს ტექსტი ვახტანგ VI მიერ იყოს „თარგმნილი და შეკრებილი“ (იხ. „ხელნაწერთა აღწერილობა I. Q კოლექცია, თბ., 1957, გვ. 281).

H კოლექციის 1788 წლის ხელნაწერი № 2156 მოწმობს, რომ ცხენის კარაბადინის ეს ტექსტი თავდაპირველად თარგმნილი ყოფილა „არაბის წერილისაგან სომეხთა ენასა ზედა.“, ხოლო „ქართულსა ენად ესრა“ სომხურიდან ითარგმნა გიორგი ერკლეძის (XII, მაშინ ბატონიშვილის), ივანე თხესძისა და სომეხთა მღვდლის ტერ პეტროსის მიერ; რომელნიმე თავნი და მოკლენი“ კი „პრინცისა ივანეს მიერ ყოფილან პაემნილ“, იხ. ხელნაწერთა აღწერილობა, V, H კოლექც., შედგენილი ლ. მეფარიშვილის მიერ ალ. ბარამიძის რედაქციით. თბ., 1949, H — 2156.

(226) 226

სამკურნალო წამალნი პირუტყვთათვის. XIX

20 ფ.: 22×17,5; ქაღალდი (დაძველებული, ყავისფერი ლაქებით დაფარული); უყდო; მოშლილი; ხმედრული; [XIX ს.]; მე-20 გვ. ტექსტის დიდი ნაწილი გადასული და უნეიროდ აღდგენილია.

„1. (ა) სამკურნალო წამალნი პირუტყვთათჳს (ესე იგი) ძროხათა და ხართა, ცხჳართა და თხათა და ღორთათჳს და ინდოურის, ქათმისა და ფარშევანგისათჳს.—ძროხისა და ხარის სნეულობა. ესე იგი სისხლის ადენება, ანუ სისხლის მორეცისათჳს საჭონლისა. სენი ესე ამისგან დაემართება, რომე ძალიან საცხიან ალაგას იყოს...“ 1—20 გვ.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „საქმელიც, როგორც ინდაურის წიწილას, ისე იმას [ბატის წიწილას] უნდა აჭამო და ისე შეინახო, ვითარცა ამისათვის სწერია.

გათავდა. და თუ ასე მოუარეთ და უწმენლეთ და შეინახეთ, ერთი ალარ მოკვდება—თუ ცხენი, ძროხა, ცხვარი, ღორი, თხა და ფრინველი“.

(227) 227

სჯულისათვის ღმრთისა. XIX

20 გვ.; 22×17; ქაღალდი (ლურჯი); უყდრო; ბეჭდრული; XIX ს. (ჰეირნიშანი: 1826—11—14 გვ.).

„სჯულისათჳს ღმრთისა საქმეებელთა საქმეთაგან". „თავი ბ. სჯულისათჳს ღმრთისა. — კანონნი კეთილთა საქმეთანი წარმოწერილ არიან ჩუენდა სჯულსა შინა ღმრთისასა, რომელიცა იპყრობების ათთა შინა მცნებათა..." 1—20 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი „ათი მცნების" სათვითო ვრცელ ახსნასა და განმარტებას წარმოადგენს.

(228) 228

კრებული (ლიტურგიკული). XIX

24 ფ. (ძველი პაგინაციით 3—51 გვ.); 22×17.5; ქაღალდი; უყდრო; დაწლილი: 1—4 ფ. ლაქებიანი; მბეჭდრული; სათაურები ასომთავრულით (სინგურით); XIX ს. (ჰეირნიშანი: 1829, 7—8 ფ.)

1. „უწყება მასალისა წმიდისა ტრაპეზსა ზედა დასახმელისა: წმიდა სანთელი ოთხასი დრამი. დანამასტაკი ოცი დრამი..." 1r—v.

2. „განგება ეკლესიისა თუ ოდეს იკურთხების ანუ ოდეს არა იკურთხების, ყურა არს ცნობად. — ოდესმე იქმნების კურთხევა ეკლესიისა დღეთა შინა კვირიაკესათა და ოდესმე არა იქმნება..." 1v—2r.

3. „ტაძრისკონი მას დღისა დღესასწაულობითი, რომელსა დღესა იქმნების კურთხევა ანუ განახლება ეკლესიისა. — შუენის უწყება რ[ა] წინადღით, პირველ მზის დასულისა. ჰოეს მცირედ პარაკლესიარსი..." 2v—4r.

4. „წესი დაკურთხევა ეკკლესიისა მღდელ-მთავრისაგან, — ეკკლესია უკუე აღსრულებულ იქნას, მოველს შესაკრებელს ეკკლესი[ა]სა კანდელაკი მწუხრად..." 4v—16r.

შენიშვნა: ალაგ-ალაგ დაუწერლად დატოვებული სტრიქონები მიუთითებს, რომ დედანი ნაკლული ყოფილა: 9v, 10r, 10v, 11r, 13r, 13v, 14r, 14v.

5. „კურთხევა ოდიკისა მღუდელ-მთავრისაგან, ხოლო მას ზედა სამღთო მოქმედება მაშინ უკუე ჯერ-არს მღვდლისაგან, რაჟამს-იგი არ არს ეკკლესიასა შინა ტრაპეზისასა წმინდათა ნაწილნი. — პირველად უკუე უბრძანებს მღუდელ-მთავარი კანდელაკსა ანუ მღვდელსა, რომლისადცა ღირსებულ-იყოს მსახურება ეკკლესიისა..." 16v—23v.

შენიშვნა: ხელნაწერის ეს ნაწილი გადმოწერილი ჩანს კიდევ უფრო დეფექტიანი დედნიდან: დაუწერელად დატოვებულია ბრჭყალი სტრიქონი და მთელი გვერდები: 17r-v, 18 r (მთლიანად), 18v, 19 r (მთლიანად), 19 v, 20r-v, 21 r (მთლიანად), 21, 22 r—v, 23r—v;

მინაწერი: „ამას, ვითარ-ცა პირწმას რასმე ნაყოფსა და დასაბამსა ჩუენგან მსაზღრებისა, შენ ძლით და შენგან მდიდრად განკაზმულსა სძღისა შენისა, ქართველთა ეკკლესიისა, შევსწირეთ შენდა, ვითარცა მეფესა და მოგიძღვანებთ თჳთ სახარულებანი და განათლებულსა შენსა ღუესასწაულსა და შევრდომილნი მფარველობითა შენითა ვსწადნოთ ჯარდა მსახურებად შენდაში უჯლაბაძენი მონანი ქრსტ წყრილნი" (მინაწერი დაწერილია ტექსტისაგან განსხვავებული ხელით (გვიანდელით); ხელმოწერა არ ერთვის).

(229) 229

ქორწინებისა თავთათჳს. XIX

30 გვ.; 22×17,5; ქაღალდი (სქელი); უყდო; მოშლილი; ნაწილობრივ დაფურცლული (5—10 გვ.). მხედრული; XIX ს.

„ქორწინებისა თავთათჳს. თავი ხჳ. მატთესი.—ხარისხნი ქორწინებისანი ამად ეიდრემე იწოდებიან ხარისხად, რამეთუ ეითარ იგი კიბეთა ზედა აღვლენ ხარისხად და შთამოვლენ, ეგრეთვე არს ნათესაობა ხუთ წესად..." 1—26 გვ.

წყდება: „ორნი ესე ეინაჲდგან ერთისა კაცისა მონათლულნი არიან, არ..."

შენიშვნა: 1. ტექსტს აკლია 18—19 გვ. შუა.
2. 19—20 გვ. უჭირავს „ქორწინების მაგალითების" სქემებს.
3. ზემოხსენებულ სქემებს აკლია ა—დ ნაწილი.
4. შდრ. „ხელნაწერთა აღწერილობა" (Н коллекция), ტ. III, № 1365 : 4 და ჯ. კეკელიძე, ტ. I, გვ. 363—4, 1941 წ.
5. 27—30 გვ. უჭირავს ეუოგნური ნაკარაკიშვეს.

(230) 230

სალვთისმეტყველო კრებული. XIX

I—VI; 30 გვ.; 22×18; ქაღალდი; უყდო (15—30 გვ.—ლერწკი); მხედრული; სათაურები ასომთავრულით; XIX.

1. „ყოფისათჳს ღმრთისა.ა.—ყოფა ღმრთისა დამტკიცდების ცნობითა თჳთ თჳთა ჩუენთათჳ..." 1—2 გვ.

2. „ნაწილი მეორე. განცხადებითა ცნობისათჳს ღუთისა.—ოდესცა კაცმან იწყო ყოველით კერძო ბუნებითისაგან სჯულისა ღმრთისა გარდასვლაჲ..." 3—4 გვ.

3. „თავი ა. სახარებისა სარწუნოებისათჳს.—ა. სარწმუნოება არს გულითადი მიღება სახარებისა..." 4—31.

შენიშვნა: 1. ტექსტის მესამე ნაწილში ჩართულია მსჯელობა სალმრთო წერილის ორ ნაწილად გაყოფისათვის (5 გვ.) და სარწმუნოების სიმბოლისათვის (5—30), ყოველი სიმბოლოს ვრცელი განმარტებით.

2. ხელნაწერის III გვ. მოთავსებულია ქვეყნის „ღვთისაგან გაჩენის“ მოთხრობის ნაწყვეტები, გადახახული ჯვარედინი ხაზებით.

(231) 231

მოხსენებისათვის გარდაცვალებულთასა. XIX

70 გვ.; 22,5×18; ქაღალდი; უცდო; ბზდერული; XIX ს.; ჩართულია ფურადებით ნაწერი ილუსტრაციები: 11, 17, 23, 41, 47, 59 გვ.

„მოხსენებისათჳს გარდაცვალებულთასა.—კეთილ-მსახურებითი საქმე ვედრებად ღუთისადმი შესაცრებულთათჳს მოქმედებს ჩემ შორის...“ 1—64.

შენიშვნა: 1. „მოხსენებისათჳს გარდაცვალებულთასა“ ზედწერილით მისდევს S—201 ხელნაწერის ზემოთ აწერილ ტექსტს, უმნიშვნელო სტილისტური შესწორებით.

2. წინამდებარე ტექსტი ნასწორებია სხვა ხელით.

3. ტექსტს არა აქვს დართული [რუსულისაგან] მთარგმნელის ი. მესხიშვილის მინაწერი.

4. 231 ხელნაწერი სხვა, უფრო ლამაზი ხელით არის გადაწერილი.

232

გიორგოევსკის ტრაქტატი 1783 წლის.

გადატანილია ისტორიული დოკუმენტების უონდში Qd—9265.

(232) 233 ა

ბაგრატიონი დიმიტრი, წამება ქეთევან დედოფლისა. XIX

28 გვ.; 21×17; ქაღალდი უცდო; მხედრული (ბოლონაკლული, სათაურები და დასაწყისი სტროფებში სინგურით); XIX ს. (ქვეთნაშაა: 1823); დაწერულია 19—28 გვ.; ხაჭარია ჰიპნოზის წიგნთსაცავისათვის შეწირული მარიამ გაბრიჩიძის მიერ 1879 წ. (1 გვ.).

„წამება ქეთევან დედოფლისა, ახლად თქმული თავადის დიმიტრი ბაგრატოვანის მიერ.
— შენ, უწინარეს ყოველთა საუკუნეთა მყოფელო...“ 3—18 გვ.

წყდება: „კელავ მიბუდათ: რაგი მოხადეს მათ, უბედურთა ხუცებთა;
აწეევდენ ცრუთა წამებას ჴეშმარიტისა მფუცებთა;
დაჭუნენ საგმობლად ქრისტესად იგ სულმოკლენი უცებთა;
ვერ იძლეს წამად მოთმენა ტყვეთა დაბაბურცებთა.
შეუძახა დედოფალმან.“

შენიშვნა: წინ უძღვის:
*. თავეუურცელი: „წამება წმიდისა ქეთევან დედოფლისა, ლეკსად თქმული.“

ბ. მიძღვნა მეფის ასულის ქეთევანისადმი: „წიგნს უგანათლებულესობას ცნობისწადილის სულმწყრფის საქართველოს მეფის ირაკლის ასულს ქეთევანს.— მეფის ასულო, ქრისტ-ქეთილ სულო..."

2. დიმიტრი ბაგრატიონის ეს თხზულება გამოკვეყნებულია.

(232) **233 ბ**

ბაგრატიონი დიმიტრი, წაშება ქეთევან დედოფლისა. XIX

48 ფ.; 22,5×18; ქაღალდი; უყდრო; ხელნაწერი; XIX ს.; ზაქარია ჭიჭინაძის ბიბლიოთეკიდან.

„წ ა შ ე ბ ა ქ ე თ ე ვ ა ნ დ ე დ ო ფ ლ ი ს ა. ახლად თქმული თავადის დ ი მ ი ტ რ ი ბ ა გ რ ა ტ ი ო ნ ი ს მიერ.

— შენ, უწინარეს ყოველთა საეკუთნეთა ჩემთა ფლობელო !..." 1—25 გვ.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „უხმობს დაჯდეს ღირსი ვინმე მისთა ღაწლთა ბღსაწერად: მთაწმიდელი ან სინელი, პეტრიწი ჰყვეს კალმის მჭერად; მოკლეს სიტყვით შეამეყროს, გრძელი ტანჯვა მრავალფერად; მათ მოგვითხრობან წესხაოდ, ასასტიკონ გულსა გმერად. დიმიტრი ბაგრატიონი."

შენიშვნა: 1. ტექსტი გამოკვეყნებულია. 2. ქეთევანის წაწების ტექსტის გარდა ხელნაწერში მოთავსებულია:

„თოტმა სეკუნბერსა ია წ ა შ ე ბ ა წ ი ნ დ ე ბ ი თ ა დ ე დ ა თ ა: სოფიანი და ასულთა მისთა—პისტი, ელენიკი და ალექსანი.— შემდგომად ყოველად კერძო განეწნისა ქადაგებისა მას ცხოვრებისასა..." 25—48 გვ.

(233) **234**

მირიანი. 1862

92 ფ.; 22×18; ქაღალდი; უყდრო; ხელნაწერი; 1862 წ. (92 ფ.).

„ა ქ ა ნ ბ ა ვ ი დასაწყისი ჩინეთის ხელმწიფისა [ხოსროვშასი] და ძისა მისისა მ ი რ ი ა ნ ი, რომელი მისცა ღმერთმან ფერის ასულთან.—იყო ხელმწიფე ერთი ხოსროშა ჩინეთს, დგებოდა ამირთანა (?). ძლიერი და მაღალი ხელმწიფე უშვილობას ასე შეეწუხებინა, რომელ ყოველი თავისი სახელმწიფო არად მიაჩნდა..." 1—92.

ანგერძი (გადაწერისა): ჩყვბ-სა წელსა, აგვისტოს ია-სა დღესა სრულ იქმნა ესე წიგნი. სრული ვჯერი ძტად დიდისა შრომითა. გთხოვთ, ვინც იკითხოთ ეს წიგნი,/იფოთ რესთვის შენდობითა:/[არ] დაიშუროთ შენდობა,/მლოცველთდეთ ყველა გულითა./[ვინცა] არ დაბიეწყოსა/იფოს იჯი სიდიდითა". 92 გვ.

(234) **235**

გეოგრაფია. XIX

76 ფ.; 22,5×17,5; ქაღალდი (მოცისფრო, ძტად დახეთნებული; სინესტეში გდებისაგან კიდეები გაბრწნილი და შემოცვეთილი აქვს. 1—8 ფ.); უყდრო; ხელნაწერი; XIX ს. (ქვეინიშნით: 1809).

„«ღ ე ო ღ რ ა ფ ი ა». „შეუმჯობესებული ღეოღრაფიის შინა.—ღეოღრაფია არს აღწერა ქ'ყანისა, რომელსაცა დაჰნიშნავს სახელი მისი ელლინურს ენას ზედა. ჰსწავლა ესე აღსწერს ქ'ყანასა და წყარმოგზდენს სხუათა და სხუათა კერძოთა მისთა კარგითა მით, რომლითაცა იგინი მდებარეობენ; განსაზღურებს სახეს ქ'ყანათა და ზღუათასა, გჳჩუნებს სლეას მდინარეთასა, განარჩევს სამფლობელოთა და მოგუცემს შემეცნებას სარგებლობათათჳს, რომელთაცა იგინი მეჭონ არიან და ერთათჳს, რომელნიცა მჳდრობენ მათ შორის...“ 1—66 გვ.

შენიშვნა: 1. კეოგრაფია თარგმნილი უნდა იყოს რუსულიდან.
2. შდგენილობა: „მთქმელთაჲ ცაჲსა ღეოღრაფიისთჳს“ (ანუ ასტრონომებრივის)“. 2—19 გვ.
3. „ბუნებითისა (ანუ ჩისიებრი) ღეოღრაფიისათჳს.“ 19–31 გვ.
4. „პოლიტიკებრი ანუ სამოქალაქო [ღეოღრაფია].“ 31—66.
5. ამ უკანასკნელში შეტანილია დედამიწის ხუთიექ ნაწილი, უპირველეს ყოვლისა ევროპა, მისი ჩრდილოეთი ნაწილი „ევროპიის რუსსია“, „დანია“, „შუეცია“ და სხვა.

(235) 236

ესოპეს ცხოვრება. 1877

30 ფ.; 22×18; ქაღალდი; უქდო; მხედრული; 1877 წ. (30 ფ.); გადამწერი: ბესარიონ კუცია.

„მოდგმითი ც ხ ო ვ რ ე ბ ა და მოქალაქობა გონებამახვილისა ე ს ო პ ე ს ი.—მოდგმა იგი საქმეთა, რომელნი არიან ქაცთა შორის, ყოველივე გამოვსცადენ...“ 1r—30 r.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „მაშინ ქსანთემ მისცა ესოპეს განთავისუფლება უნებლიედ და აღესრულა სიტყუა იგი ესოპესი, რომელი სთქუა: ვითარმედ „უნებლიედ განმათავისუფლე შენ“. და ესრედ ჰპოვა განთავისუფლება“.

შენიშვნა: შდრ. A—1299 ხელნაწ., „აღწერილობა“ A კოლექც., ტ. IV., გვ. 373.
მინაწერი (გადამწერისა): „სისწორით გარდმოღებულ არს [ძველი ხელნაწერისაგან] ბ ე ს ა რ ი ო ნ კ უ ც ი ა ს მიერ. 17-ს მაისს. 1877-ხა წელსა,“ გვ. 30.

(236) 237

მარიანას წამება. 1845

22 გვ.; 22,5×17,5; ქაღალდი (უბეში, ლაჟვარდიანი); უქდო; მხედრული; 1845; გადამწერი: ივანე გიუნოვი (22 გვ.).

„თვესა მაისსა 0-ხა წ ა მ ე ბ ა წმინდისა ქალწულ-მოწამისა მ ა რ ი ნ ა ს ი.—შემდგომად ამაღლებისა უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესა დიდებით ზეცად და მაისა თანა ჯდომისა...“ 1—22 გვ.

ანდერძი (გადამწერისა): „წამკითხველთა ამის წმინდის მარიანს მოთხრობისათა თუ რაიმე შეცთომა იხილოთ, მოტევებას ვითხოვ. პირველი მიზეზი ცმაწვილობისა ო[ჲ] მეორე—ჭაღალდი არ ვარგოდა. შენდობას ვითხოვ. წმინდაო მოწამეო მარია, მეოხ მეყმენ არა ღირს[ს]ა, მონათა უმორჩილეს[ს]ა იოანნეს!

ა[ჰ]ე, საცვარელო დაო ანუ ფოფოდივ [ელისაბედ]! მი[ი]ღე მცირედი ნაშრომი მადლითა.

განმრავლებული იქმნას შენ ზედა წმინდის მარიანი [მადლი?]. თავით, ჭრმით და შეილებით. ყოველი სოფლის მხილველობა მოისთვლება, არამედ წმინდათა წურილთა არა აქვს დასასრული ო[ჲ] არცა მოისთვლება. აღიწერა მაისს 0-ს დღესა, წელთა ჩყმე. დავსწერე მე, ივანე ჯუღოვმა".

(237) 238

სამკურნალო რეცეპტები. XIX

152 გვ.; 22×18; ქაღალდი; უცდო; მოშლილი; 1, 17—18 გვ. ლაქებიანი; მხედრული; ს.თავრები კალიგრაფიულად, მრგვალი მხედრული ასოებით; XIX ს.; დავით თუმანიშვილის ბელთა; თარგმნილი ლათინურიდან და რუსულიდან დავით ჯოორგის ძის ბაგრატიონის მიერ.

„გარდმოთარგმნილი ლათინურის და რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა ფრიად საჭირო და სამკურნალო რეცეპტები, რომელიცა ამბანაზედ არის გამოკრებული მისის უმაღლესობის საჭართუსლოს მეფის გეორგის პირმშოს ძის და საქართუსლოს მემკვდრის რუსეთის ღენერალ-ლეიტენანტის და კავალერის დავითისაგან სამეუფოსა ქალაქს სანკთ-პეტერბურღს, წელსა ქრისტესსა 1811-სა, იანვრის 2-სა დღესა.

ა. ანტონის ცეცხლისათჳს: 1.

— ქინაქინის წვენი; აბზინდისა; თმიანა (ვარდ-კანაფისი), ველის კუდასი, პიტნისა, ღვალოსი. ამით ყველა კარგია"... 1—152 გვ.

შენიშვნა: 1. არ არის სწორი 1 გვ. ზემო კიდის მინაწერი: „სულ 136 გვერდია". ნამდვილად ხელნაწერი 152 გვ. შეიცავს.

2. გადაწერის საბელი მეღავნდება **მინაწერში:** „ეს კარაბადინი არის გადმოწერილი განუვენებულის ჩემის ძმის თავადის დავით ეგნატის ძის თუმანოვისაგან". 152 გვ.

(238) 239

კრებული. XIX

45 გვ.; 22,5 × 18; ქაღალდი (მდარე ხარისხის); უცდო; მხედრული; XIX ს.; თავნაკლული.

1. თეიმურაზ I. ვარდბულბულიანი. — . . . . . .

„ბაღი, ბაღნა და წალკოტი შეამკო, დაამწვენა მან..." 3—12

წყება: ... „და მე და[ვი]მკვიდრებ გულისა სენდასა, იგი მალეცესა".

2. თეიმურაზ I. შედარება გაზიფხულისა და შემოდგომისა [თავნაკლული]. . . . . .

[თუ საღმთო რამე] შესიბრძნა, შიგ არვინ ჩამიხედევდა...“ 12—17.
წ უ ხ ე ბ ა: „თმაა ძმრის ფერთა კ ა ბ ა დ ის რომ გიშრის ტ ე ვ რ ად ხშირობდეს,
და გაუსპეტაკებს თოლეურებ, იგ ვეღარ ამბრად ძვირობდეს“.

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: 1. „ქართველიანის“ ტექსტს აქვია დასწყისში 23 სტროფი; აქვია ბოლოშიც: რვა სტროფი—88—95 ნაკლები გამოცემისა,

2. ჯანუფრულის და შემოდგომის შედარება კიდევ უფრო ნაკლულია; ხელნაწერში მას აქვია: დასაწყისში 81 სტროფი, ბოლოში—6 სტროფი (103—108), შდრ. თეიმურას I. ტფ. 1934, გვ. 6—13: 109—112.

3. ბ ა რ ა მ ი ა ნ ი. — „ქ. იყო ქეყანასა ურუმეთისასა ქელმწიფე ქიშვარ, გაძრიელებული, უკლებელი, მორჭმული...“ გვ. 19—44.

წ უ ხ ე ბ ა: „ბეჭადის ლამჭარი ეგრე დარეტიანდნენ, რომ ქელი ვეღარა რომელმა გაიძრა მათისა ზარისაგან. შიგნით გოდოლს შინა ჩინეთი ხრალისა ხმა ესმოდათ: ბურჯებსა ზედა ასული იყვნენ და მუნით ყურს“.

(239) 240

ბ ე ჟ ა ნ ი ა ნ ი. XIX

I—IV, 40 გვ.; 22×17,8; ქაღალდი (მიცისფრო); უკუდ. XIX ს. (ქეირანიშანი: 1829)ჯ ხეხერული. დაწერულია 37—40 გვ.

1. „აქ ა მ ბ ა ვ ი დასაწყისი ბ ე ჟ ა ნ დ ი მ ა ნ ი ქ ა[ვ]ი ს ა...
— თურანა ტახტი დაემყარა, ჯორეციელი ყველა სცნობდა...“ გვ. I—III.

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: 1. „ბეჟან-მანიჟაიანი-ს“ ტექსტის ეს ნაწყვეტი თავდება: „სტაჯირითა სახეურეანი ჩვენი საჭირკლე ბისაა, ბორძოლად ვინც წ ვ[ა]მოა[?]ს“.

2. ბ ე ჟ ა ნ ი ა ნ ი. [ცხენსა შესხდნენ, გაემართნენ; მათ გრძელი გზა შეამოკლეს:

ფიცხელის ამაყობითა, სადაც [ნ]ახეს მხეცი, მოკლეს.
ჭორი, ავაზა თანა ჰყვანდათ, ჯელთ ნ შ ვ ი ე ლ დ ები მოიმაგრეს;
მიისწრაფეს სადეურსა ადგილს, იქ ტ ყ ე რ თები დააბარგეს].
ორა შევიდნენ ჰალაშია, მოეგებნენ ღორნი წინა.

ბეჟან მშვილდი გარდაიკეა, მათ ისარი დაუშინა...“ გვ. 1—36.
თ ა ვ დ ე ბ ა: „ეეშპის პირსა ვინც ამია, იმის ტახტი არ მიჰხედების. აწ იყვენით თქვენა ამოდ: მტერი თქვენი მოცაწყვდების“.

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: 1. „ბეჟანიანის“ წინამდებარე ტექსტი წარმოდგენილია: ა. ძირითადი ტექსტის (თავნაკლულის) წინ მოთავსებული ფრაგმენტით (სხვა ქაღალდზე, სხვა ხელით)—§ 1 და ბ. ძირითადი ტექსტით (§§. 1—36), რომელსაც ზემო კიდეზე, ფანქრით მიწერილი აქვს (ტეხილ ფრჩხილებში მოთავსებული) ოთხი სტრიქონი—§ 2.

(240) 241

გურამიშვილი დავით. ქაცვია მწყემსი. XIX

44 გვ.; 22 × 18; ქაღალდი; უყდო, უკანო; მხედრული; XIX ს.; [ტარასი მესხიშვილის ხელით.].

„[ქაცვია მეცხვარედ. გურამიშვილისა]. „ლეკსი მხიარულებისა, დალექსული ქაცვია მეცხვარისა.

„მხიარულს ზაფხულს მოჰყავს ყვავილი. მოწყენილს ზამთარსა თან განჰყვა რთველი...“ გვ. 1—44.

თავდება. „ადამ ხმა ჰყო მაღე შიშით: “დავიმალე შიშველა გამო შიშით“. ჰრქვა ღმერთმან ადამს: რათა ხარ შიშველი,უკეთუ არ სჰამე შენ ისა ხილი?“.

შენიშვნა: მისდევს 1955 წ. (მცირე) გამოცემის 265 გვ. III აბზაციდან 342 გვ. III აბზაცამდის (ჩართვით). დაბარძნენ სტროფები არ უდგება გამოცემულისას შემდეგი ადგილიდან: „თუ კაცსა გული არა აქუს მოთელი, ცუდია მისთვის თვალთა ნათელი.“ (42 გვ.).

(241) 242

ციციანოვის ასული რახაილ. ამბავი სლავენისა და სონიჩკისი. 1859

I. 37 ფ.; 22 × 17,5; ქაღალდი; უყდო (ქაღალდის თხელი კანი); მხედრული; 1859 წ. როსკანა ერისთავი-წულუკიძის ბრძანებით გადაწერილი [ბიჭია მასწავლის—მიტრ?] 1 r.

„აჰა, ამბავი სლავენისა და სონიჩკისი.—სამეუფოსა ქალაქსა ევროპიისასა, პეტერბურგსა, მისის იმპერატორებითის დიდებულებისა შტაბსა შინა იმყოფებოდა მოსამსახურედ მინისტრი პაულე ღულაკოვი, სიმდიდრითა ყოველითა სრული და მოხუცი, ნამსახური...“ 1r—36 v.

თავდება: „უბედური დოლღრად დაბრუნდება; დიდი მწუხარე მოვა პეტერბურღში და უამბობს ყოველს სონიჩკას მოქმედებას და აღასხრულს მინისტრს ბულღაკოვს და მის მეუღლას კესარიას, რომელნიც დიდს გლოვას განატარებენ იმ წელს.“

ანდრეძ-მინაწერები: I. „წიგნი ეკუთნის ელისაბედ კუბაბრიას ასულს. ღმერთმან მოახმაროს ასი წლის სიცოცხლეში. სრულს მეხსიერებაში, რათა არა დავიწყდეს ახლად შეძენილი სულიერი შვილი და მარად მორჩილი ბიჭია მასწავლისა. ჩყვგ-ს წელსა...“ 1 r.

II. „ამბავი ღმტორ სლავენისა და სონიჩკისი, ესე იგი ბულღაკოვისა მინისტრის ასულისა.

ამბავი ესე ნათქუამ არს, მსგავსად ზღაპრისა, ვინმე რახაილ ციციანოვის ასულის მიერ ვინაების გრიგოლ ციციანოვისადმი ჩყმგ-სა წელსა შინა; ხოლო ამის მიერ გამშვენიერებულ არს სიტყვანი და ღუნი და შემდგომ გარდმოწერილ არს, ბრძანებისამებრ ვინმა როსკანა ერისთვის ასულისა წულუკიძისა ჩყნთ-სა წელსა, ოკტომბრის ოგ-სა დღესა.“ 1r.

(242)

243

ქართული გრამატიკა. 1822

92 გვ.; 22 × 18; ქაღალდი (მოცისფრო); უყდო; სამ რეველად შეკრული; მხედრული; სათაურები და დასაწყისი ასოები—მთავრულით; 1822 წ. (47 გვ.); გადამწერი ალექსანდრე ჩიქოანი (14 გვ.). დაუწერელია: 13, 14 და 48, 50. გვ.

„ქ ა რ თ უ ლ ი ღ რ ა მ ა ტ ი კ ა. — ღრამმატიკა არს ჰსწავლა ენელთ-მძღვნებული კანონიერ უბნობისა და მართლ-წერისადმი. ღრამმატიკა განაყოფების სამთა ზედა ნაწილთა: ეტიმოლოღიისა ზედა, ესე იგი ლექსთ-წარმოებისა; სინტაქ[ს]სა ზედა, ესე იგი ლექსთ-თხზულებისა; ორთო-ღრაფიისა ზედა, ესე იგი მართლწერისა.

ნ ა წ ი ლ ი პ ი რ უ ე ლ ი. ე ტ ი მ ო ლ ო ღ ი ი ს ა თ ჳ ს.—ეტიმოლოღია არს ნაწილი პირუელი ღრამატიკისა..." გვ. 1—46, 53—71, 79—85.

ანდერძი: (გადამწერისა): „აღმწერი ესე პირუელი ნაწილის ღ რ ა მ მ ა ტ ი კ ი ს ა თ ა ვ ა დ ი ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ჩ ი ქ ო ა ნი. წელსა 1822. ხოლო ქართულსა ზედა ფი, თჳსა დეკემბერისა, რიცხჳსა 27." გვ. 47.

(243)

244

მეტაფრასი. XIX

232.; 21 × 18; ქაღალდი (მოცისფრო); უყდო; მხედრული; დასაწყისი ასოები ნუსხა-ხუცურით; თავბოლო-ნაკლული; XIX ს.; დაუწერელია: გვ. 11—12, 124; ამოხეულია გვ. 52—53 შუა.

1. „ე კ ა ტ ი რ ი ნ ა ს წ ა მ ე ბ ა»... — „ცეცხლსა შინა უვნებელად ცეცხლისა მისგან არცალა თუ თმა თავისა მათისა შემწუარ იყო. და ვითარცა შემწუარდა, მოვიდეს ქალნი ღ~თის მოშიშნი.... ხოლო იგინი რა აღესრულნეს, თქუა მეფემან წ~ისა მის მიმართ: ყოველად ბრძენო ე კ ა ტ ი რ ი ნ ე, განგვისუენე და აღიარენ ღ~თნი.." გვ. 1—10.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „ესე მე, ა თ ა ნ ა ს ე, მალე-მწერალმან, მონამან წმინდისა ეკატირინესა მან აღესწერე... და აღესრულა... ეკატერინე თჳესა ნოემბერსა, ოცდახუთსა, დღესა შაბათსა, ჟამსა მესამესა, სადილდებელად მამისა და ძისა..."

2. „თ უ ს ა ა გ უ ი ს ტ ო ს ა ა თ უ თ ხ მ ე ტ ს ა მ ი ც ვ ა ლ ე ბ ა ქ ჳ ე ყ ა ნ ი თ ზ ე ც ა დ ყ ო ვ ლ ა დ წ მ ი ნ დ ი ს ა ღ ი ~ ს მ შ ო ბ ე ლ ი ს ა. გ. მ.—რაჟამს იგი სულისაგან წმინდისა ღ~თისმშობელისა ჟამი განსვლისა თჳსისა ამიერ სოფლით [ეუწყა], მაშინ მხიარულ იქმნა..." გვ. 13—53.

წ ყ დ ე ბ ა: „ხოლო მარხჳისათჳს ესრეთ: ~რ სამნი მარხვანი არიან ჩემ მიერ განწესებულნი. ხოლო რომელთა ღ~თის."

ჲ. წ ჳ. ნ ი ნ ო ს ც ხ ო ვ რ ე ბ ა (თაენაკლული). . . . . „კაბ[ა]დუკიელი, სახელითა ზაბულონ, რომელი ვახსენეთ შესავალსაე, მიიწია რომედ..." გვ. 53—122.

შენიშვნა: ტექსტი თითქმის ხედნიწყვნით მისდევს მ. საბინინის მიერ გამოქვეყნებულს; „მოკვდა მირიან ბერძნა და მისთანა ყოველისა ქარაულისა წმიდისა და ნეტარისა დედის ჩუენისა ნინო მოციქულისა მიერ.“ 120 გვერდის მუსაჰა სტიქონიდან პოლიმდის (155 გვ.).

შდრ. „საქართველოს სამოთხე“, გამოცემული საბინინის მიერ. პეტერბურგი-1882 წ., გვ. 119—155.

4. „ცხოვრება და მოქალაქობა წ[ი]ნასწარისა მამისა ჩ[ვე]ნისა ანდრიასი, რომელი იქმნა ქრისტესთჳს სალოს. გ. მ.—ძმანო ჩემნო საყუარელნო, მონანო ღ[მრ]თისანო! ისმინეთ ვედრებისა ჩემისა და გაუწყოთ თ[ქ]ნ რ[ა]ი არს საქმე ესე, ეითარცა თაფლი ტკბილი...“ გვ. 125—232

წყებად: „მოუგო ანდრეა: შვილო ჩემო! ესრეთ გულისჴმა ჰყავ—სული არს|||| მათ ჯორ●თა ამათ და ნაწუვართა ძალსა შინა სულისასა. და რაჟამს განეშოროს სული ჯორცთაგან, ჯორცნი ესე დაშთებიან, ეითარცა ნაცარნი და თიხანი უქმად. ჰრქუა.“

შენიშვნა: 1. შდრ. H კოლექციის ხელნაწერებს: №№ 1025, 1064 : 1; 1345 (H კოლ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“, ტ. III. თბ., 1948).

2. შდრ. ქ. ქველიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I; თბ. 1941, გვ. 396, სადაც ხსენებული ავტორი აპოკრიფული ლიტერატურის ერთ-ერთ ნიმუშად მიგვითითებს ჩვენს ხელნაწერს.

(244) 245

ამინდის წინასწარმეტყველება და „ხამთაგროო“. XIX

20 გვ.: 22 × 17; ქაღალდი; ქუდრ. დაწლილი, ბეტად ჰეჯკიანი (ლაქებიანი) მზედრული; სათაურები ნუსხურით; XIX ს. პრინციპიული შემკულობანი.

1. „ზედნადები საკითხავი, მართალი და ჭეშმარიტი.—უკეთუ იყოს ზედნადები ია, მას წელიწადსა იყოს ზამთარი თოვლიანი, ყინულიდა და მავნე. ფებერვლით ოკითგან ტფილ იყოს და მოკშე, გაზაფხული—[ვ]ვიშიანი...“ 1—5 გვ.

2. „ძრ[ი]ელისა და ქუხილისათჳს.—იანვარსა თუ იქუხნეს, ყოველისა ქ[ე]თ[ი]ლისა ნიშანი იყოს, თუ იძრას, სწორად ყოველსა ქ[ვ]ყანასა ზედა სიკვდილი იყოს...“ 5—6 გვ.

3. „ქალანდრა ეზრა წ[ი]წ[ვ]ეტყ[ვ]ელისა.—უკეთუ იანვარსა ქ[ვ]ქესა დადგეს, ზამთარი კეთილი, ზაფხულისა ორე ქარიანი, ცხოვართა სიკვდილი...“ 6—7 გვ

4. [მთვარისა და მზის დაბნელებისათჳს]—„თვესა სეკდემბერსა თუ მთვარე დაბნელდეს, დიდი შიში იყოს, თუ მზე დაბნელდეს, დიდი ქაქა მოკვდეს...“ 7—15 გვ.

5. „კვამატნი ყოველთა თვეთა, დღე ოროლი.—თვესა სეკდენბერსა გ...“ გვ. 15.

შენიშვნა: 1. 16 გვერდზე—სათაური: „ხამთაგროო მართალი და ჭეშმარიტი“.

2. 19 გვ.—ადამისა და ევას პრიმიტიული სურათი.
3. 20 გვერდზე [„ასოთ სამღერალის“] ფრაგმენტი—„თუ საკდომი ს'დ ვის ემღეროს, ნება თუსსა: თუ მარჯვენა ბარკალი [ემღერდეს], სიხარული მიხედეს...“

(245) 246

პანტეონ—დიდებულთა გვამთა ცხოვრება. 1824

66 ფვ.: 23 × 18 ქაღალდი; უცდო, რვეულად შეკრული; მეღერული; სათაურები მთავრულით; 1824 ქ. (62 გვ.); ადგილი: ტფილისი; ლერწო ქაღალდია: 45—52, 63—66 გვ.; ჯადაქრული და მთარგმნელი რევაზ ყორნიბაშვილი (3 გვ.); იერონიმე მესხიშვილის ბიბლიოთეკიდან.

„პანტეონ.“ „ღმერ ითწოდებოდა კეღად მელისინად, ხოლო ღომერად სახელდო მისთვის, რომელ შემდგომად იქმნა ბრმა...“ 5—62 გვ.

შენიშვნა: 1. „პანტეონში“ აღწერილია: ღმერის, სატირი, ვირღილიოსის, არისტოფანისა, ტერენციოსის, თეოკრიტესი, სოფოკლეს, ევრიპიდესი, ანაკრეონისა, ალკეის, ღეზიოდის, ანაპესისი, ციცერონის, მარკ ბრუტოსისა და სხვ. ცხოვრება.

2. „პანტეონი“ თავდება „დრონ ლეკკის“ ცხოვრების აღწერით.

3. ტექსტს დართული აქვს: „ამაში რომელიც სხვათა ენისა სახელები არის, ისინი უნდა განმარტოს ქართულად, ან რომლის კუეყნის სახელია და ან რას დანიშნავს: ქ: პანნვონ[!]...“

სულ შეფერად ჩამოწერილი და განმარტებულია 88 სიტყვა. 63—66 გვ.

4. ტექსტს წინ უძღვის თავფურცელი: „პ ა ნ ნ ე ო ნ[!] ქოდათათაჲს,“ ანუ აღწერა ცხოვრებათა დიდებულთა ძველთა—ორისაცა ნათესავისა გვამთა, ესე იგი დიდთა ბრძენთა ჴელწიფეთა, ბარკათ-მძღეთანი, ჰაჯეულის-მდებარი, ორატორთა, სტატმოქმედთა და სხვათა. როესულისაგან ენისა ქართველსა ზედა თარგმნილი ტფილისის სასულიერის სემინარიის მოწაფის რევაზ ყორნიბაშვილის მიერ.“ (გვ. 3)

ანდერძი: „დასასრული პანტეონის აღწერა ცხოვრებისა წელსა 1824-სა, მარტის 10-სა დღესა. თავდაც რევაზ ყორნიბაშვილი.“

მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის[!] ტიტულარნი სოვეტნიკს იერონიმე ალექსიევს.“

(246) 247

ორბელიანი ხ. ს. „ლექსიკონი ქართული“. XVIII

339 ფ. (ძველი გვერდობრივი პაგინაციით 678 გვ.); 21 × 15,5; ქაღალდი (ჭვირნიშანი: სანი ნაბეჭდო მთვარე); მაგარი ფიცრული ყდა. გარედან ტეიფრული ტყავით შემოსილი, შიგნიდან—ძველი ტილოს ქსოვილით, ლითონის ორი შესაკრავი მოტყებილი და დაკარგულია; გაბეჭდილი 1.361 ფ.; სინჯისაგან დაზიანებულია 172—204 ფფ; ნესხური; სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით; XVIII ს. (ჭვირნიშნის მიხედვით მე-18 ს. დასაწყისი წლებისა). დ ა ვ ი თ დ ა დ ი ა ნ ის ბიბლიოთეკიდან, გ ო რ დ ი ს სასახლიდან.

„ლექსიკონი ქართული“. „აქა იწყებიან ლექსიკონი ქართული, რომელთა თანადართვით უწერია ენანი იტალიელთა, თურქთა და სომეხთა.—ა ა: 18. კავშირში. აქა დასჴვრიტენ სწავლის მოყუარენი, ციოარ ძნელ არს ფილოსოფოსთა ენანი... ესევითარად სათანადოდ თანა-განვლის სახედ, განსჴვრიტე.

აბადონ ებრაელებს, ხოლო ბერძულად აპოლიონ... 9.11.
აბაზანა დიდი ტაშტი საბანოე, კონკა
აბაზი ოთხი შაური.
აბანო დასაბანი სახლი. ბალნეეს. ჰამამ. ბალნის...* 9r—333 v.

შენიშვნა: 1. ლექსიკონის ძირითად ტექსტს აქვს დამატებანი თავსა და ბოლოში: ა. ღრმამეცნიერთა რომელთაბანი. ნომენკლატიი სინგულარე...*1 r—2r.
ბ. „აბანაი სასწაულებელნი ღრმათანი.“—ქართული ანბანი, ორ ჰორიზონტალურ სტრიქონად და იგივე ქართული ანბანი, ვერტიკალურად ჩაბეწერილი უკვე სვეტად. ყოველი ასოს სასელწოდებით, სათერიით. „პირველად ესრეთ ჴელარს სწავლათა დაწყება“... აქ ყოველ ასოს მიწერილი აქვს მისი სახელწოდება: „ა ან
ბ ბან“... 2r.

როგორც ვხედავთ, ამ ნუსხაში „ანბანი, სასწაულებელნი ღრმათანი“—მხოლოდ მისი I ნაწილის სახით არის წარმოდგენილი.
გ. „რიცხჳ ქართველთა ანბანთანი.—ერთი
ბ ორი...* 2 v.
დ. „ნულა და ქართულ რიცხჳ, ვისცა სწავლა უნდა.—1 ა
2 ბ
3 გ...“
3r—4 v.

დართული აქვს შენიშვნა: „ესე ნულა...“
შდრ. „ხელნაწერთა აღწერილობა.“ (Δ კოლექც.). IV, №№ 1113, 1157.
ე. „სპეკულუნი ხუთთა ქმიანთა ასთანი და სხჳთა თავ-ბა-ლოთანი.“ 5r—v.
ვ. „ანდერძნამაგი მუშაკისა ფრიად დამაშურალისა. მოსწავლეთათჳს. ხოლო მრავალნი მოსწავლენი მგმობარ და მოკიცხარ ქმნებენ მზრდისათჳს და არა სარეწველად მისცემენ შემდომისა.—ფრიადი შრომა დამიც(ი) ამა წიგნსა ზედა, რამეთუ ქართულთა ენათა აღარ იპოებოდა ლექსიკონი; ძამთა ვითარებისაგან დაკარგულიყო და ენა ქართველთა თჳსთა ნებაზედ გაეროჳნათ. სომხური ენაზე ერთი მოძღვრო და მეც მათის ბაძით აღეწერე დს, რაოდენი ძალმედგა, ანუ წერილთა შინა ვპოე, გამოვწერე სალოთი წერილთა და ღ~ისმეტყუელებათა შინა. რომელიმე ღრმათა ფილოსოფოსთა წიგნებთა და ღთ~ისმეტყუელებისა კავშირთა პროჳლე პლატონურსა დიოდოხოსთა, არისტატელესა კათილიკოზათაგან გამოვიღე, ნუმენიოსისა და იოანე დამასკელის პლატონური სიტყჳს საქცევები აღეწერე; რომელიმე, არა მათებრ ღუღლარჩენილად, არამედ მათთავე წო~ მამთაგან, სადა საადვილნი ვპოვე, საადვილნი აღეწერე, რათა ისჳოს ენა ქართული, შესრულებული და განრყუეული ფარისჳს ქართველთა პირეველისა მეფისა ბიერ ბრძნისა და გონიერისა, რომელი იყო წარმართი, მეთაგან ქართლოსიანთა, სასწაულად ქვითკლეგონიერთა მოსწავლეთათჳს.
ხოლო რომელიცა ვიცოდი, დავსწერე და რომელიცა თწყლი არა ვიცოდი, ღრმათა წიგნთა შინა ვიძიე, რომელიმე სხ~თა ენათა შევამოწმე და რაჲოდენი ვპოვე, გამოწუელილვით ადვილად თანა დაეწერე. რომელიცა ვერა ვპოვე, საცილობელად არა დავწერე, არამედ მოწნე კიდითა ზედა წითლით ნიშნად მოვაწერე; და ვინცა ჰპოოთ სიტყ~ უცნო, ანუ მათი თარგმანნი, ანუ ღრმათა წერილთაგან გამძიეღით, ამა წიგნსა თანაჰარუთვით, რამეთუ მე მრავალი სიტ~ყჲ დამიშთა: რომელიმე დავიწუებითა, რომელიმე არასმენითა, [რომელიმე] დაწერილთა უნახობითა, რომელიმე~ნუსხათა დაკრულითა.
ხოლო რაოდენი ძალმედვა, ვეცადე—ელლენთა, ლათინთა, ფრანგისთა, სომხურთა და რუსთა წიგნებთა შემოწმებითა გარდმოვიღე, ღა უმრავლესი დამიშთა; ამისთჳს, რ[ომე] მე ქართულისაგან კიდე სხ~ნა არ ვიცოდი და ამათ ენათა რომელიცა ყ[ოვე]ლთა სწორედ თჳეუს, ანუ რომელთამ მე დამაჯერა, იგი დავწერე და რომელნი არა ეშორწმენს, არცა მე დავირწმენე. თქუენ იგუღლსმოგინებო, რომელთა

მოგეცეს უფალმან სიბრძნე და მეცნიერება, თქუენ შეასრულეთ. არა უცებსა გეტკ. არამედ ბრძენთა მოგასხენებ ვედრებით.

მე ფუნარეს ლეთინური და ელლენური ლექსიკონი ვერ ვნახე, თუ არა უცთს რიგით აღვწერდი.

არიან ამა წიგნთა შინა სახელნი კეთილნი და ბოროტნი, უბადრუკნი და ცუდნი. არა თუ კიცხევისათჳს აღმოწერია, არათანაც საჭიროდდაც იქმოან. არამედ ენის სისრულისათჳს აღვწერე: უკეთე უბადრ სახელი აღმოიჩიოს, მერმე უდარესი მოაკლდეს უარესსა და უკეთესი არარაჲ არს ღ'თისაგან კიდე. და შემცირდების ენა ჭართული.

ეიცი, მრავალნი სამასრობელად დასდებენ ამა ნაწერთსა ჩემსა. მათ, თუცა წერილნი უფუარან, მრავალნი სხანი არიან საღ'თონი და საკრონი და იგი იკითხენ; ესე ჩემებრ უცებისათჳს აღიწერა და დაეტევნ.

აჳა იეწყე, რ' პლატონის თანამოსაყდრეს პროკლეს და ი'ნეს, დიდთა უღელოსოფოსთა სიტყუ'ჲ პეტრიწი ქართველს რომელსამე ადგილს მოსლად აღუწერიათ რომელიმე სიტყ'ჲ მეტ და რომელიმე ნაკლებ და სხუადან შეადგინეს წიგნი ერთი იგივე სიტყ'ჲ. რომელნი ძნელ ჰყოფენ ენათა და წერილთა, რ' სიტ'ყჲ მრთელი არს ახლას, ხოლო მეტი—ახლთანრე და ნაკლები—ახლა, ხოლო განკუმთილა—ახს; ანჳრეთე მრაველი მოჭედ. და მეტი— მოჭედი, ნაკლები— მოჭი, ხოლო განკუმთილი— მო, ესეეთიარად არიან მრავალნი სიტყუანი და საქცევნი მათნი." 5r—6v.

ზ „არიან ქარაგმანიცა ათნი..." 6 v—7r.

ი. „ზეისწუვე, რ' ქვეყნისმოზომელობათა ჴელოვნებანი არიან ესე ნიშნები ოთხნი: ჲ..." 7 r.

თ. [სხვა პიროპითი ნიშნები]. 7 v—8 r.

დამატებანი ლექსიკონის ტექსტის ბოლოს.

ი. „ქრისტჱს იესუს სამოცდა ათორმეტთ მოწაფეთ სახელები და ეინაი იყვნეს; ! წიგნი ავა ო..." 334r—335r.

ჲა. „თითუეთ სახელები სხუა და სხუა ენაოანი". 335v—337r.

ჲბ. „ათორმეტთა ზოდიაკოთა სახელები." 337 r.

ჲგ. „მოკლენი ქართულნი და თათრულნი, რომელნი შეგამოწმნეს." 538r—59 r.

ჲდ. [კალენდარული ხასიათის მასალა]. „დასაბამიდამ კრისტესამდე ქართულის რიცხუი გარდაჲდა..." 339 v.

ჲე „გეომეტრი—ქჳ'ნის მხოსელი..."

„ჩარჩავი. ხანჯალი: კოჯი;"

2, ხელნაწერი, პროფესორი ა. შანიძის დასკვნით, C რედაქციისა არის; ი. ყიფშიძეს კი რედაქციული თვალსაზრისით BC-დ მიაჩნია".

3. ს. ს. ორბელიანის ნუსხების: A-1113, A- 1157-მსგავსად, ეს ნუსხაც ნასწორებია, რასაც მოწმობს ნუსხური ტექსტში მხედრეული, ჩამატებული ვანმარტებები და შენიშვნები:

53 r ტექსტში:	მინაწერი:
„ჰუგუბა დიდრონი ღილები".	„საყურს უკმობენ თუშნი".
118r „კაპორჭი წანდალა"	„ავს ჯაისაც ქვიან კიპორჭი".
138r. „ბარანა წყალიცი ტირიფი, ენუკას ასაკავი."	„ყოველის ახლის ბის ყლორტსაც ქვიან."
237r. „ტატაბო დიდი ღილი, ბრტყელი".	„საყურსაც ქვიან. თუშნი უკმობენ."
„ტატანი ვარსკ'ლავ-მორბედი, რომელი განფრინდების."	„ცის იერზედ რომ კაცი დაინახოო გოგრახედ."
248 r. „ოტტრა გრძელი ღილი."	„საყურსც ქვიან. თუშნი უკმობენ."
264v. „ყიტი ქაფქირი"	„თუშნი კოჭს უკმობენ."

3. საფიქრებელია, რომ ნუსხური ხელით შესრულებული სამი ხელნაწერი: S—247, A—1113 და A—1157—დახლოებით დროის ერთსა და იმავე ნაკვეთში ცნობა იყოს დაწერილი, რასაც მოწმობს ერთისა და იმავე ჴელნაწერნიანი ქალაქების გამოყენება ხსენებულ ნუსხებში. აქედან S—247 მთლიანად ასეთ ქალაქზეა დაწერილი, ხოლო დანარჩენებში მხოლოდ ნაწილობრივ ურევია ეს (სიმბახეგარმთვარიანი) ქალაქი: A: 1113-ში—63— 139 ფფ.; A—1157-ში 175, 192, 195, 210, 220 ფფ.

4. ხსენებულ ხელნაწერებს S— 247 და A—1113-ს გაკეთებული აქვს გვერდობლივი პაგინაცია **არაბული ციფრებით**, ხელნაწერების გადაწერის დროსვე.

არაბული ციფრები იხმარება ამ ნუსხების ტექსტებშიაც ყოველგან. რიცხვების აღსანიშნავად.

ჩამოწერილია არაბული ციფრების ნუსხა I ამოკრილი ფურცლის ნაშთზე.

5. S —247 ხელნაწერის გვერდობლივ პაგინაციაში (არაბული ციფრებით—1—673) რამდენიმე შეცდომაა შეპოვნილი: 93-ს მისდევს 96, რაც გასწორებულია 98 გვერდზე; 214-ს მისდევს 219; 287-ს მისდევს 286; 297-ს—296.

პირველი ორი გვერდი (ტექსტით: „ღრმამეცნიერო რომელობანი") პაგინაციის გარეშეა არის დატოვებული.

7- ხელნაწერში ჩადებულია ქაღალდის პატარა ნაკეთი (12,5 × 11), რომლის ორივე გვერდზე ჩამოწერილია (ნუსხურით) ოპერაციიდან სიტყვა, განმარტებითურთ

„ღაანმსჯველობა:. განყოფელი[?].
შიშნეული:. ამპარტავანი[!].
ზეშთამჭნობა:. ღრთის ცოროსყოფა[!].
პალმოს. ასოს იტყუს..."

რომელსაც წერგნსა შინა სწერია, მუნით გამოღებასა. ეცადენ. მე ვერ გამოვიღე." **მინაწერები:** 1. „ეს ლექსიკონი გოროდის სასახლის პოის", 1 რ. მხედრულით.

2. „დათი იშვიათ[!] გასძლებს ოც წელიწადს ეზიტებს.
მგელიც და ძალლიც დათჳს ოდენს.
ძილი ათოთხმეტ წელ და თეკუსმეტამდისაც ვაზვევს. კატა ათშვიდეტს.
თხა და კურდღელი ხუთს წელს და ეგენ რუამდისაც გასძლოს.
სპილო—ოთხასს.
ბაბოონა—ორმოცდაათსა წელსა.
ცხენი მიაწევს სამოცდაათორეტს წლამდის, მაგრამ ოცდაბუთს და ოცდაათს ძლებენ, უმეტეს იშვიათ.
ირბი მოკედა ვენაში ასოთხმოცდაათი წელისა.
კორანი ას წელ ცოცხლებს.
გედი ცოცხლებს სამასს წელ.
ეროს რუეც გაუძლია ეგრეთვე ასოთხმოცდაათი წელიწადი.
ცხვარი ათს წელიწადს ძლევა ვაწევს.
ძროხა თეთხმეტს[!]." 125 რ-ს ცარიელ არეზე, მხედრულით.

3. „ოდეისეას, მეფე ითაკისა, პრძოლისაგან ტანზედ ქონებელისა იცნობა—დავით." 243 რ.

ეს მინაწერი ნოწმობს, რომ წინა მინაწერებიც, ამავე ხელით და მელნით დაწერილი, დავით დადგანს ეკუთვნის.

4. „ქ. პატარა ბოროშან—ხეთს მარტს."

5. ფურო ძველი, XVIII ს. მხედრულით. 1 რ-ზე, ტექსტის სტრიქონებშია დატოვებულ ცარიელ არეზე:

„ეს ლექსიკონი ნაობ დეკანოზისა პოის." 315 ვ-ს მარჯვენა არეზე, დაწერილ, წინა მინაწერის ხელით.

6. „ანდრია ბერობელიძე". წარწერილია II ყდის შიგნიდან გაკრულ მწვანე ტილოზე, მწიველი, ლამაზი მხედრულით.

(247) 248

დოგმატიკურ-პოლემიკური და კანონიკური კრებული. XVIII

I—II. 278 გვ.: 21 × 17; ქაღალდი: ტეიფრული ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა, ოდნავ მორღვეული; მხედრული; სათაურები სინგურით, დასაწყისი ასოები ასომთავრული (სინგურით); XVIII ს. მოცილებულია I—II, 1—12 ფფ.

1. „ამა წიგნსა შინა იპოვების მრავლად საძიებელი მართლმადიდებელთა სიტყჳს გება ჰორიათა.—პრქუა ქრისტეანემან: „ვის ეტყოდა ღმერთი: „ეჭჳნეთ კაცი ხატებად ჩ̃ნდა და მსგავსებად...“ გვ. 1—3.

2. „მისთჳსცე თეოდორე ავუკურასი.—ჰორიამან: „მე, პრქუა წერილთაგან, სიტყუა გიგებ შენ...“ გვ. 3—7.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის მთელი ტექსტი გადმოწერილია 1541 წელს მესხეთში, სოფრომას, სახას ღვთისმეტყველის გადაწერილი კრებულიდან, რომელიც დაწერილებით არის აწერილი ამავე S კოლექციის 312 ნომერ ქვეშ (იხ. კვეთი).

2. სხენებული S:312 კრებულისაგან განსხვავებით წინამდებარე ნუსხაში არ არის შეტანილი:

ა. „თჳსა სჳდენტირსა დღესასწაულნი, რომელნი დაიცადებენ საქმესა“. 91r—v.

ბ. პაუსტრიძე—ტბელის ცნობილი ასტრონომიული ტრაქტატი (S:312 ხელნაწერის 92r—101r.)

გ. კალენდარული ნაწილი (მხატვრულად გაფორმებული. ფერადებით).103v-104r.

დ. „სიტყჳეი პრთოროთჳს“. 106r—108v.

3. XVIII ს. გადაწერილი ნუსხა (S:248) განიხვავდება დეთვრამეტე ს. II ნახევარის ორთოგრაფიული წესების დაცვით.

4. წინამდებარე ხელნაწერის ტექსტი ემთხვევა ანრეთჳე თ. ქორდანიასეულ ხელნაწერის A:1132 ნაწილს, დახიხებულ ტექსტს და ვეფხის მას. (შდრ. A კოლექც. IV ტ. ალწ.)

შენიშვნები: 1. „კ ეს წიგნი ჯუმათლ მიტროპოლიტის ნიგარაძის მაჭისიმეს მეწორცლი არის, ღ̃მთის საჯუნო განსვენება მისცეს“, II გვ. მხედრული ხელით.

2. „ეს წიგნი[|ჩემმე შეილმა|||ი|ე|მთხოა და მიეც და ნუ ვინ||ორნ||მით...“ ნაწილობრივ ამოფხეკილი მინაწერი 277r-ზე. XVIII ს. ლამაზი მხედრულით)

(248) 249

სამხედრო ტიპიკონი და სამხედრო არტიკული. 1784

298 ფ.: 21 × 17; ქაღალდი (შიგნით—ჩინებულად შენახული ფერცლები); ხელნაწერის დასაწყისი და ბოლო ფერცლები მეტად ჰუსკიანია: 1—23, 291—298. ტიფიერული ტაეთი შემოსილი მაგარი ფიცრული ყდა; მხედრული; სათაურები ასომთავრულით; რუსულიდან თარგმნილი ტაიოს რეგლამენტის მიერ; 1784 წ. ადგილი: ტფილისი; დაუწერელია: 139, 247—250 ფ.ფ.; მოკროჭილი კიდეებით. იოანე ბატონიშვილის წიგნთსაცავიდან.

1. „სამხედრო ტიპიკონი.“ „თავი ა. ვოლუნტერთათჳს.

— ყმაწვილნი და მდიდარნი კაცნი, ჩინებულნი პირნი და რომელნიმე მდაბიერნიცა, რომელთაცა აქუსთ ამჩრი, რათა იყუნენ სამხედროსა რასამე ხარისხსა შინა, არიან პოლკთა შინა...“ 3r—127v.

შენიშვნა: 1. „ტიპიკონის“ ტექსტი დართული აქვს „ხანდუკი“ 128r—138v

2. „ტიპიკონის“ თავფურცელი: „სამჴედრო ტიპიკონი, თანამდებობათათჳს ღირსთა, ფერდმარშალთა და ყოველთა ღირსოლტეტთა და სხუათა ხარისხთა, რომელნიცა სამჴედროსა შინა სათანადო არიან ყოფად და სამჴედროთა მათ საქმეთა და ჴელეთა, თუ რაჲ ვის თანაჲსს.

დაიბეჭდა ბრძანებითა მისისა იმპერატორების დიდებულებისათა სანკტ-პეტერბურჴს. მეფეთმოძღვრისა აკადემიისა სასწავლოსა შინა, წელსა 1753.

ბოლო ქართულსა ზედა ენასა ითარგმნა ბრძანებითა მისის მეფობის სიმაღლისა ირაკლი მეორისათა, არხიმანდრიტის და თელავის სემინარიის რექტორის გაიოზის მიერ, ტფილისს, წელსა 1784." 1r—v

2. „სამწედრო არტიკული." „ფიცისათჳს, თუ ვითარითა ხატითა ფიცი ანუ აღთქმა იქმნების ღუნარალიდამ ვიდრე ფეხლრიხდიმდე.—დაჰსდუს მარცხენა ველი სახარებასა და მარჯუენე აღიპყრას..." 142r—235r.

შენიშვნა: 1. 206—235r ფფ. უჭირავს: „მოკლედ გამოხატუა სამსაჯულოთა გამომძიებლობათა"-ს.

2. „არტიკულს" დართული აქვს „ხანდუკა" 236—246 ფფ.

3. თავფურცელი: „სამწედრო არტიკული, მოკლითა განმარტებითა და სამსაჯულოთა გამომძიებლობათა. დაიბეჭდა ბრძანებითა მისის იმპერატორების დიდებულებისათა სანკტპეტერბურს. სიმპერატოროსა ეკადემიისა სასწავლოსსა შინა წელსა 1755.

ბოლო ქართულსა ზედა ენასა ითარგმნა ბრძანებითა მისის მეფობის სიმაღლისა ირაკლი მეორისათა, არხიმანდრიტის და თელავის სემინარიის რექტორის გაიოზის მიერ. ტფილისს, წელსა 1784".

3. „ეგზერციცია". „ნაწილი პირველი ეგზერციციისაჳს ანუ (სწავლისა).—ჩჩუნებითი სწავლა მოკლითა განმარტებითა, რომელიცა ჯერარსთა აქუნდესთ ინფანტერთა, თუ ვითარითა უკეთესითა ხატითა თანა-ადსთ ქმარება თოფთა სამთა დროთა შინა..." 253r—293r.

შენიშვნა: 1. „ეგზერციციის" ტეკსტს დართული აქვს ხანდუკი 294r—296v.

2. თავფურცელი: „ეგზერციცია. განმარტება მარშისადმი, წოდება და თანამდებობა პოლკის ოჯახეთა. დაიბეჭდა ბრძანებითა მისის იმპერატორების დიდებულებისათა სანკტპეტერბურს; სიმპერატოროსა აკადემიისა სასწავლოსა შინა, წელსა 1756.

ბოლო ქართულსა ენასა ზედა ითარგმნა ბრძანებითა მისის მეფობის სიმაღლისა ირაკლი მეორისათა არხიმანდრიტისა და თელავის სემინარიის რექტორის გაიოზის მიერ, ტფილისს, წელსა 1784.

მინაწერები: I „ამა წიგნსა მრთმფლობს შენდამი და შენ... მამაჲ შენი... პეტრე-ბერდით, 1836-ს წელსა". I სავეი ფურცლის v-ზე. მოგრძელით. II „ს[ა]ქართველოს მეფის ძის იოანესი არის წიგნი ესე". 2r-ს ქვემო კიდეზე. III. „მეფის ძის იოანესი." 296r-ზე, I ხტრიჭონზე, იოანე ბატონიშვილის ხელით.

(249) 250

ფილოსოფიურ თხზულებათა კრებული. 1754, 1764, 1776

424 ფ.; 21,5 × 16; ქაღალდი (სხვადასხვა, ემბლემა ნაწილის—15—424—ჭვირინშანი სამი ნაწყვარმთვარე); 310—424 ფფ. ზემო კიდეები შეწებილი ყოფილა (სინესტისაგან?) და დაზიანებულია; მწვანე ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა ყელაზე ოდნავ დაზიანებულია; ორი შესაკრავის ტყაპი დაწყვეტილია; ემბლემა ნაწილი (15—424 ფ) ნუსხურით; 1754 (4r), 1764 (15r.) და 1776 (189 v); I—13v—ხაჭარია ხუცესის ხელით (4r); 15r—184r—ლოკკი II-ის ბრძანებით თარგმნილი სომხურიდან ფილიპე ყაითმაზაშვილისა და დოსითეოს წერეთლის მიერ (15r); 187—418. კაცია დადიანის ბრძანებით, იმავე ფ. ყაითმაზაშვილის და ანტონი ცაგერელის მიერ.

1. „მოჭმედებითი რაჲმე მარად მოძრავად მიბუნებებულ, მსგავსად აღსრბოლისა ცეცხლისა, სიტყვიერი ცხობა კაცისა, არ მჭონე მდგომისა, ვიდრე განკიდებულ გებისადმი აღსრულებად თვისისა. ხოლო არს აღსასრული სიტყჳსა შინა ჰეშმარიტება, ვითარცა საქმესაცა შინა კეთილი და ამითვე ხედვითითა და საქმითითა შეიმკობიან სულნი ჩვენნი..“ 1r—2v.

თავდება: „რ ყოველნი მყოფნი შეზავებულ არიან ურთიერთისა მიმართ ანუ ნივთებითი არს ხუთ საყოველთაო ხმა პორფირისა: მოჭმედი პორფირი, აღსრულებითი არს ათი შესმენა, ხოლო სახითი არს კერპი თქმისა და ანუ ნაცვალსიტყვაობა წერილთა.“

2. „ვითარცა იტყვის ფილასოფოსი მესამე წიგნსა შინა სულისასა, ვითარმედ სული დასაბამსა თვისსა არს, ვითარცა უწყრი ფიცარი...“ 3r—4v.

თავდება: „აწ უკუე პირველისა საქმისა შორის არს წერილი ათ შესმენათა და ეკუს დასაბამთა, რომლისა მიერ შეუცანლობა საჭიროო არს წერილნი პორფირისანი; მეორე საქმისა მიერ არს პერიარმენიასი; მესამისაგან არს ყოველითურთი,რომელ არს ლოჯიგა.“

შენიშვნა: 1. პირველი და მეორე ფასთაური, ანონიმური წი დაწერილია ერთნაირ ქალალდზე, ერთისა და იმავე ლამაზი მხედრული.

2. 4r-ზე, 10—11 სტრიქონს შუა, კალმის მსუქანი დაჯერთო, მხედრული, 4 დაუწერილ სტრიქონზე წერია: „ეულისა ბუცესი ხაჯარია ესწერ ჩრდ ნდ.“ აქედან ცხადია, რომ ხელნაწერის ეს ნაწილი დაწერილი ყოფილა „ხაჯარია ხუცესის“ [გაბაშვილის] ხელით, 1754 წელს.

3. „პორფირის შეყუანილობაჲ.—ნანდეილ საჭირო ხერისაორიე და არისტოტელისა მიერთსა შინა კატეღორიათა მნებაჲი მასწავლელობათა ცნობად: რაჲ ნათესაი, რაჲ განყოფილებაჲ, რაჲ სახე, რაჲ თვისი და რაჲ შემთხუევითი...“ 5r—13v.

შენიშვნა: 1. ს. გორგაძეს „პორფირის შეყვანილობის“ ეს ტექსტი (8—250) მოხსენებული აქვს, როგორც სომხურიდან ნათარგმნი ხ. შანშიაშის მიერ, ვახტანგ VI ბრძანებით: „ფილოსოფიის მთავარი დარგები ქართულ წყაროებში.“ ე. „ჩვენი მეცნიერება.“ 1923, 3—4, გვ. 145.

2. ხელნაწერის ეს ნაწილიც მხედრულით არის ნაწერი.

3. ს. გორგაძეს 1—13 ფ.ფ. ერთ, I-ლ, ხელნაწერად მიაჩნია.

4. [კოვიდი ანტონი ლევმოაელი]. „ნაცვალ-სიტყუაობაჲ.

„პირველი ნაწილი ფილასოფოსობისა. წოდებულ ლოღიკად, ანუ დიალიკტიკად, იგი არს ნაცვალ-სიტყვაობაჲ.—ლოღიკა ანუ დიალიკტიკა სახელი არს ელინურ, არამედ ქართულ ჴმად ითარგმნების ნაცვალ-სიტყვაობად. ესე სახელი არს ფილასოფოსობის ნაწილისა, რომელი მართებს გონებასა ანუ სიტყ'სა ცნობად ჰეშმარიტებისა...“ 64r—418r.

შენიშვნა: 1. „ნაცვალ-სიტყვაობას“ დართული აქვს: „პინაკსი ზემო წერილთა.“ 419r—423v.

2. „ნაცვალ-სიტყვაობის“ ტიპებს წინ უძღვის:

ა. მოკლე წინასიტყვაობა: „სიტყვა პირველი, წინა ქებისათჳს ფილასოფოსობისა.“ 15r—16v.

ბ. ვრცელი წინასიტყვაობა: „ნებითი პირველი. საჭირო არს ფილასოფოსობაჲ კაცისა, როდესაცა არს კაცი აღსრულებად ჴორებისა მისისა.“ 17r—62r.

თავდება: „აწ ამა, ესეითამინი იქმნეს მოძღვრებანი ფილასოფოსთანი ყოლითა ძალთა, რომელთაცა სხჳთა ჴელთა მიეღიმნეს. გარნა ყოველსა ამათსა წესჩუენი დაშრეტილად და მხოლად პერიპატეტიდანი აწ აღყვანებულ იხილვების უფროსეს შემდგომად ჴანმარტებისა მათისა ბრძენთა თომასჲსგან, მაღალ-ნოძღვრებისა გულითად აღთქმითა შეურთებისა თანა“.

3. „ნაცვალ-სიტყვაობა“ ორი ნაწილისაგან შედგება:

ა. „ნაცვალ-სიტყვაობაჲ მცირე“, რომელსაც წინ უძღვის ორკურდიანი შესავალი (64r—v)—თხზულების I და II ნაწილისათვის, და საკუთრივ „მცირე ნაცვალ-სიტყვაობა“, სამკურდიანი შესავლით (65r—66r).

„მცირე ნაცვალ-სიტყვაობა“ იწყება 65r-ზე, თავებში 184r-ზე.

ბ. ნაწილი II: „დიალექტიკაჲ დიდი.“ 190r—418r.

4. ანტონი ყოვიდის თხზულების ამ ერთადერთი ხელნაწერით დაწერილებითი აღწერილობა იხ. ს. გორგაძე. „ფილოსოფიის მთავარი დარგები ქართულ მწერლობაში“. კრებ. „ჩვენი მეცნიერება“. იხ. აგრეთვე კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I თბ. 1941, გვ. 335: 361.

5. თავიტრცელი: „ფილოსოფოსობა მჳრი ტეთოძელ და ტბრქელ მოძღვრებისა თომასი, გაჴწვალებულ ოთხ ნაწილებითაც, რომელი ქნილ არს ანტონი ყოვიდისა, ლევმოაყენებისა ლრანტიდანცულ-მოძღვრისა ფერეს ქალაქსა. ნაწყობი პირველი: „ნაცვალ-სიტყვაობაჲ“. 15 r.

ბ. „წინასიტყვაობა ყოველად-სამღვდელოსა დადიანის ძისა, ცაგერელ მიტროპოლიტისა ანტონის მიერ.

— ამწისაბამს საჭიროდ რაცხვა ჴორებაძან ჩუმად გარდამოღება დიდისა ამის ლოღიკისა ორთაჲსა-რე მიზეზთა: მეცნიერებათა სრულყოფისათჳს და ძმათა სიყვარულისათჳს, რომელთაც ისოფლების სჯული საღთაჲ, ვითარცა არს თქმულება: „ყოველი სჯული ერთითა სატყჳთა აღესრულების: „შეიყუარო მოყუასი შენი, ვითარცა თავი თჳსი.“

ესე თქმულ არს ტტტიჯისა პაულე ჩრმისა მიერ.

ესეჳტა—მეცნიერებათა სრულ-ყოფისათჳს, რამეთუ სრულება არს მეცნიერებისა ჭრელაჲ ცნობანი, ხოლო ჭრელაჲ ცნობაჲ იქმნების აღმოჩინებითითა სიტყჳთა და აღმოჩინებაჲ ამის წინამდებარეთისა წყაროსა მიერ, მაშასადამე, საჭირო არს მეცნიერებათა სრულებისათჳს.

ამის აღმოჩინებისა მნებავს განჩინებაჲ უდიდესისა და უმცირესისა წინადადებისა სრულება არა მეცნიერებისა ჭრელაჲ ცნობაჲ.

აღიარების სახმაგადად, რომელ უჭრელაჲ ცნობა ნაკლ-ყოფა არს ცნობისა, და უკეთუ ესე ნაკლ ცნობა არს, რომელ ესაცა კაცი ცხოველ სიტყჳერად და არა მოყ[უ]დებად, ჭრელაჲ ცნობაჲ ამისი მოკუდავებითურთ ირაკლების სრულ-მცნობელობად. მაშასადამე, ცნობა არს. სრულება მეცნიერებისა. ხოლო უმცირესი არს ჭრელაჲ ცნობაჲ; იქმნების აღმოჩინებითითა სიტყჳთა და აღმოჩინებითი ამის, წინამდებარეთისა წყაროსა მიერ—ესეცა არს აღსარებადი, „რ არა რაჲ ჭრელაჲ ცნობაჲ არს თჳნიერ აღმოჩინებითისა სიტყჳსა. რ“ რაჲ უ-კუ აღმოჩინდეს ჭრელად, უკეთუ არა აღმოაჩინოს სანანდეილომან სიტყჳტმან, უკეთუ ბუნებითი და თუ ზესთაბუნებითი ანუ სამოკალაკო და ყოფაქცევითი.

რ. ბუნებითთა ზედა თუმცა არა ითქუას ესე აღმოჩინებითი და სხჳთაცა ზედა მებრეგა არა იქნების კანონებრივ ცნობაჲ, ვითარ ესე: „ყოველი კაცი არს არსება. ბეტრე არს კაცი; მაშასადამე არს არსება“.

ესრეთეც ზესთაბუნებითთაცა ზედა: „ყოველთა მყოფთა გარეშემცველი არს პირველი მიზეზი. ხოლო ერთი არს შთამყოფთა[?] გარეშემცველი. მაშასადამე ერთი არს პირველი მიზეზი.“—მებრეც სამოკალაკოთა დაყოფა კატეგორიათაცა ზედა სახილველ. და ესენი იქმნენ პეშმარიტ ცნობილ აღმოჩინებითითა სიტყჳთა. მაშასადამე, ჭრელაჲ ცნობაჲ იქმნების აღმოჩინებითისა მიერ სიტყჳსა.

ბოლო აღმოჩინებითიცა ამის წიგნისა მიერ. რ' ცხად რაჲცა არს ესე ყოველთათჳს, ვითარმედ დიალიტიკობითი ქნელოვნება ასწყალს აღმოჩინებითსა ქნელებასა, რომელ არა სხჳაჲ რაჲცა არს წინამდებარე წიგნი ესე, გარნა თუ ქნელოვნება დიალიტიკობითი, ვინაჲ ნახდეველსაჩინო, რ[ომელ] არს საჭირო მეცნიერებათა სრულებისათჳს. ამისთჳს გარდამოცემა ამისი შერიაცხა ჩემ მიერცა საჭიროდ.

ქ[ვალ]ად ზედეთითა მეცნიერებათა ჰსწჳალენ ოთხად: ეს[ი]გი – დიალიტიკობითად, ბენებით-ბეჭედ[ს]ებითად, ყოფა-ქცევითად და ზესთა-ბენებით-ბეტყუმლებითად.

ბოლო აწ ამათ ოთხთა ჰრაცხუნ სრულ მეცნიერებად. და თუ მოჰსთო დიალიტიკობაჲ, არღარა იქმნების სრულ. მაშასადამე, ესე დიალიტიკობა არს სრულება მეცნიერებათა, რომლისათჳს კეთილად შერიაცხა ჩემ მიერ საჭიროდ გარდამოცემა ამისი.

ქ[ვ]ალად ვსდევ მეორედ მიზეზად გარდამოცემისა სიყუარული ძმათა, ვითარ იგი ვსთქუ ზემორე, და ესე მიზეზი არა მცირეობს, არამედ უმეტესობს თავსა შორის თ[ე]სსა, ვითარცა ატყჳს მოცილული პაეტ: „ჰგიეს სამი ესე—სარწმუნოება, სასოება და სიყუარული; ხოლო უუროს ამათსა სიყუარული არს.-ქ[ვ]ალადაც არა მცირე არს ესე მიზეზი, არამედ უდიდეს და უძლეველსაცა, რამეთუ თჳთ თავადიცა: ქრისტე სიყუარულად იწოდა, ვითარ იგი ითქ[ვ]ა იოანე: „ღმერთი არს სიყუარული, და რომელი ეგრის სიყუარულსა ზედა, ღმერთი მასთანა ჰგიეს და იგი ღ'ერთსაჲ თანა".

ქ[ვ]ალად სანეტარო, რ' ამის წინამდებარისა სიბრძნისა მიზეზ მეწმა ქნელ-ბენათაჲს და რაჲ ესაწყაფელეს სიბრძნისა, რ' თჳსეულ არს ბრძნისა სოლომონის მიერ „სიბრძნე უფლისაჲ განაბილეს პირსა გონიერთასა."

ესრეთ მრჩობელ სანეტარო ჩემდა აქმნა რაჲ საყუარელი, მიეგდე სულთ დამაჯმბებელისა ამის ღ[მრთისა]ჲ მიერ განმდინარისა წყაროსაჲ, რომელ არს სიყუარული ძმათა, და ირმებრ სურვებელმან, თჳსისაებრ დაეწინაურე „ვითარცა სურან ირმენი წყაროთა მიმართ წყალთასა", ეგრეთცა ვიხებე მე ამად სასმელი, ესე ქნელ-ჭჳჳე გარდამოცემად დიდისა ამის ლოცჳსჲსა.

ხოლო უ[ე]ნოჲ ძმაცულებითა ჰსწჳასნიდეს ვინმე მეტეტულნი: „რაჲ საროცხელ სიყუარულად ძმისა გარდამოცემა ლოღიკისა, რ' არა სხ[ე]ათა, არამედ თავისა არს თჳისაჲ."—ესე მთესველსაცა არა ღვარძლისა იქმნას შორის მტერთა მიერ, ვითარ იგი თქჳენ არს წჳიდესა შინა საბრაჲსა: „მტერმან კაცმან ჩჳო ესე?."

გარნა ჩჳენ, თანაშემწეობითა ქეთილშობელისაჲ ქრისტჱსითა, აღმოვფხჳრთ ღვარძლი ესე, რაჲთა დაშთეს იგიცა წჳიდესა, რომელ არს სიყუარული და ერთობა-მად გუბაროდეს მთესველსა და მომკალსა, ბრძანებისაებრ საღ[ო]ვისა: „უ[ე]ნოჲ ვინ ვისაჲმე წყდებული აღუწარულოს, ქეთილ არს სიყუარული." რ'[ა]ღთუ] ქეთილისა სრულყოფა არა არს სიძულილი, არამედ უკუშჳარიტესი სიყუარული.

ხოლო ყოველსაღმუდელოსა ძმასა ჩემს დ ი ო ნ ი ს ე წ კ ე პ ს ს ა ეწოდა ქეთილობაჲ ამის წიგნისა, რ[ომ]ელ[ი]საცა ეყოფდა ნაკეცალ-მეკჳრეობაჲ ეგე დიდი და ვერ ეწოდა წყდილსა ამას, რაჲთა გარეშეთა მიზეზთა მიერ. ხოლო მე აღვაწყე წაგილი მისი, რომეთუ გარდამოჳეც ლოღიკა ესე. მაშასადამე, გარდამოცემაჲ ამისი არს სიყუარული მისი.

ესთქჳ: ღ'ჳაი ქეთილობაჲ ამის წიგნისა, რ' ესე ცხად არს ყოველთათჳს, რომელსაც ჰსურის ბილეა და ვეზებაი მცირისა სიტკბოჲსი, იგი უდიდესისაჲ უმეტეს სურვიელ არს, რამეთუ ჳენტჳს აღაჲსებს სიტკბოებითა. ხოლო დოსითჳს, თანა-ძმასა ჩემსა, ესრეთ მცირისა დიალიტკასა სიტკბოსა გემებაი, რ' თჳისა გარდამოჳეც. მაშასადამე ამის, უდიდესისაცა სიტკბოსა სურვიელ იყო.

ქ[ვ]ალად იგი სურველ იყო ამის წიგნისა გარდამოცემაჲ, ვითარცა ითქ[ვ]ა. ხოლო რომრომისათჳს მას ჰსურდა, ზე დავჳწერ და გარდამოჳეც წიგნი ესე. მაშასადამე, გარდამოცემაჲ ამისი შემრაცხებრს სიყუარულად ნისაჲ. და თემაცა იტყოფეს ვინ: „არა მხოლოდ გილეაწის მისთჳს, არამედ შენთჳსცა."—ესე უკუშჳარიტესი არს სიყუარული, რ' რომელი მინებნდა ჩემთჳს ქეთილი, იგიეც ზიარად ეყოს მისთჳსცა, და ქრისტჱს მიერცა ესრეთ ბრძანებულ არს: „ყოველი, რაოდენი გნებაჲს, რაჲთა გიყონ თქ[ე]ნ კაცთა, ეგრეთცა თქჳენ ჰყავდით მათცა მიმართ."

ნუ უმჯ ქ[ვ]ალად მაწყინებდეს ვინმე და მეტყოფეს: „ვინაჲ იწოდების დოსითჳს ძმად შენდა, რ' სქჳიცა და ადგილი ფრიად სხ[ე]აობს თქჳენ შორის!"

მწუხარე მტკიცედ აღმოჩნენ ამისი, რ[ომე]ლთა ერთი ულის მამა, ორიან თანამშრომელი, მოუწყებ: "ერთ არს მამა თქუენი, რომელ არს ცათა შინა." მაშასადამე ვართ ურთიერთას თანა ძმანი, ხოლო თუ ამოჩოლებებდეს, ვითარმედ ესე თანაბამშობა არს სულიერი და არა ჯორციელი, მოუგებს: თანა-ძმობა სულიერი არს ღმერთის ჯორციელისა, რ' თქმული არს საღმრთოსა მიერ სიტყჳსა: "სული ვიდრემე ჯუღსმოდგინე არს, ხოლო ჯორცნი უძლურ."

და თუ კ[ა]ცად მაიძულებდეს ჯორციელებრ არა ხილვისათჳს, ვიტყჳ მისდამი: "დალაშე არა ვიხილე იგი ხილვითა ჯორციელითა, გარნა სულიერისა თანა-ძმობისა ხილვასა აღმიცნებს სულიერისა თქ[უე]ნითა ხილვაჲ, რომელ არს გონებაჲ, უანხანურესი ნაწილი სულისა, რომელთამცა თჳსებრ ყოველად-სიბრ'ელოებაჲ მისი."

ხოლო გარდამოლებაჲ ეჴჳე ენასა ზედა ჩ'ნსა დიდისა სიხლ[ა]ლ-პეტრესა ჴარმანთა მღდლისა ფილიპჱს მიერ, რომელი, ბრძანებისაებრ სანთრთოსა. უშრეველად მისცემდა ყოველთა სიბრძნესა წ'ეროლისასა და ამას მეთჳტ'ეობასა მიმტკიცებს ხილვაჲ მისი: გარდამონაცემთა წიგნთა, რომელი გარდამოიღეა ამის ფილიპჱს მიერ ბრძანებითა უბრწყინვალჱსისა სა[ქ]ართველოჲსა ირაკლი მეორისა მეფისათა: სიმრავნე ღრამმატიკ'ისა. უშრეველსიცა ღრამმატიკა მიბითარისა, ბ[ი]ლიე დიალ[ე]კტიკა სიმეონ-ჯ'ულ[ე]ვ[ე]ლისა, და ხუთი ხმა პორფირ'ისა, თჳსით განმარტებითურთ, პ[ე]რ[ი]არმენია, ნათხზი არისტოტელ'ისს მიერ, და ყოველად ნათქ' რიტორიკა მ[ი]ხითარის მიერ. ხოლო წიგნიცა ღ'თის-მეტყ'ველებითი პრ[ო]კლე, პლატონ[ი]სა ფილოსოფოსისა, რომელ ა კაც[ა]რი. უკანასკნელ ამისთჳს კ[ა]ცად დიალ[ე]კტიკა მცირე, ანტონ კვიტ[ა]ს[ი]ს[!].

ესე ყოველი გარდამოიცა ამის ფილიპჱს მიერ, ბრძანებითა ხემოჴსენებულისა დიდისა ბრწყინვალისა მეფისათა.

ხოლო წიგნი ღ'თისმეტყ'ველებითი ბრძნისა ალფერდისი და წინამდებარე ესე ლოღიკა დიდი გარდამოვეც მე, ამის ფილიპჱს მიერვე, ბრძანებითა დიდისა მთავრისა, ძ'ისა ჩ'მისა დ[ა]დიანისა კეციას მიერ.

გარნა ამის წიგნისათჳს უმეტეს მაწუხებელ იქმნა ჩემდა ზემო ნათქუნი მიზეზნი' ხოლო ამ მოძღვართაცა და მოწაფეთა თან ჯაე ლოღიკა ჩუ უღირსისათჳს. მოძღუართა, რაჱთუ ორღანო არს თქ[უე]ნისა სიბრძნის-მოყ[ვა]რებისა ესე წინამდებარე წიგნი. მოწაფეთა, რაჱთუ უმჯ'ესთარეს ჰ[ა]ყოს გონებასა თქ[უე]ნსა ზედაეთისა სიბრძნისა მიმართ.

აწ ნუ ჰ[ა]დეშ ჩემთჳს ლოცვად რამეთჳ, რომელსა თქ[უე]ნ ესავთ, ჴუმ[ა]რიტნი მოძღუარნი და მოწ[ა]ფენი, რომელ თავად ქრისტე ღ[მრ]თეცად ჩ[ე]ნებრ უღირსთათჳს, რომელისა სამადლოსელად და სადიდებელად ჰ[ა]ქნის შეწ[ე]ირა ამის ნაკლულ-მეთჴ'ეობისს, აწ და უ'კე ამინ.

სრულ-იქმნა დიდი ესე ლოღიკა ქ'რონაკონს ქრისტეს აქეთ ჩ[ლ]ოვ, ფებერვალს ი[ზ]" 187r—189v.

7. ხელნაწერში ჩარჩენილია [დავით დადიანის] ბარათი [ბებუთოვისადმი]: „საყუარელო ქ[ა]ნაზო ვასილი იოსების ძეო! თქ[უე]ნი მორიელი მოსამსახურე ჯთიოვს უბრძანნით, რომელს საათზედ ღ'ესება ნადიმობა დღეს? თქ[უე]ნი [დავით დადიანი]." „ნადიმობა იწყებოდა მეოთხე საათზედ. შემდგომად შეადგინა, ვინაითგან ორს საათზედ მოიბრძანდება მთავარ მმართებელი. ბუთშაბათი."

ანდერძი: „მცირე ნაცვალსიტყ'აობისათჳს.—ბრძანებითა კეთილმსაბ'რისა სა[ქ]ართველოს მწყ'სი ირაკლისაჲ ითარგნა ჩარმანთაგან ჩარმანთაჲ მღდელისა და დოკტორისა უფლისა ფილიპ[ე]საგან ქართველთა ენასა ზედა, თან-ზრომითა და თან-ტკ[ე]ივილმრავლობითა განმკ[ა]ცრით ღ'ესთ-წყ'ობათათჳს დაჴსეთა წ'ესდებანი. მდაბლისა ი[ს]იპოპისისა ლ'ისითეს ნ[ე]ტ[რ]ეულ[ე]ბისათა, ახალ ქ[ა]ლაქ[ა]ს შინა თელავ[ს].

დას[ა]ბ[ე]ჭდ[ა]ვ წ[ე]ლ[ა] ა[ს]ხ[ა]ს, ქ'რისტეს აქეთ ჩ[ლ]ოვ" 15 ჱ.

(250) 251

ბაუმეისტერი, ფრიდერიკოს-ხრისტიანოს, ფილოსოფიური თხზულებანი. 1762

032, 732 გვ.: 21 × 16; ჭაღარდა; ტყიფურული ტყავით შემოსილი მაყარი ფიცრული ყდა; მბეჭდური; თავფურცელი და სათაურები მრგვლოვანით; 1762 წ. [03 გვ.]: ანტონ I-ლის თარგმანი.

„ფრიდერიკოს ხრისტიანოს ბაუმეისტერი. დასაბამი ფილოსოფიის ახლისა." „თავი პირველი... ნაწილი პირველი ლოღიკისა სათეორეთიკო ანუ სამთათჳს მოჴედებათა გონებისათა. თავი პირველი. მოგონებათათჳს ანუ იდეათათჳს. § 29.— პირველსა ვიდრემდე მოჴედებასა გულისხმის ჰყოფსა ჩ̃ნისასა მარტოვად მოგონებად ანუ იდეად წოდებულ-ვჰყოფთ, რომელიცა არა რაჲმე სხჳა აოს, თჳნიერ ნიეთისა რაჲსჳს გონებასა შინა გამოსახტჱა, გარდა დამტკიცებისა და უკუთჳ̀ნისა..." 21—731 გვ.

შენიშვნა: ა. „ლოღიკის" ტექსტს წინ უძღვის:

ა. თავფურცელი: „ფრიდერიკოს ხრისტიანოს ბაუმეისტერისა. ყორელიციტორის ღიმნაზიისა რექტორისა დასაბამი ფილოსოფიისა ახლისა. სარგებელად ყრმათა სხოლისმეთათა ქ̃ბნილი და მოყავლთა მიერ ოჳალჱა და მაჴალითთა ძ̃ლთ-თაგან მწერალთა პრომაელთასა მოღებულთა განმარტებული.

ქართულსა ენასა ზედა გარდამთ̃ებით შრომილი ა ნ ტ ო ნ ი ბ ე რ ი ა რ ი ე პ ი ს კ ო პ ო ს ი ს ა. დ ა ვ ი თ ი ა ნ-ბ ა გ რ ა ტ ი ო ნ ი ს ა, დროსა ყ̃დ უბრწყინვალესისა და უმაღრობელესისა ციდისა კელმწიფისა იმპერატორისა ეკატერინჱ ალექ-სეევნისა, თჳთ მპყრობელისა ყოველისა როსიისაჲსა და მემკჳდრისა მისისა ცდითა-ღორწმენისა კელმწიფისა ცესაფევი(ჩ)ისა და დიდისა მთავრისა პაველ პეტროვიჩი-სისა.

წელსა დასაბამითგან სოფელისა 7270.

ყოროცელად ბოძითგან სიტჳსა ღ̃თისა 1762, ინდიკტიონსა 10.

თთჳსა მეშჳდესა, რიცხჳსა 30." 03 გვ.

ბ. „წინა-სიტყჳაჲ ა ნ ტ ო ნ ი ს მიერ არხიეპისკოპოსისა... ფილოსოფიისა ამის, წინა-მდებარისა.

— აღმაჴსენა ვიდრემე გონებისასა ჴერ სადამე მიჴკჳდი სიბრძნესა, მისი, რა წოდე-ბულ-ჰყოფენ მას ფილოსოფოსნი მეფად ანუ უფლად სჯჱბათა ძილთა გონებისათა..." 03—021 გვ.

გ. „პიპაჴსი." ლოღიკისა. მეტაფიზიკისა, [ითიესი] და პოლიტიკისა. 023—030 გვ.

დ. ავტორის „წინასიტყჳა ფილოსოფიისათჳს და ნაწილთა მისთა. §. 1.—ვინაჲ თჳან აჳ შრომა ჩუენი არს ამას შინა, ოდეს ყოველნი ფილოსოფოსნი უმჯობეს და შესაბამ აღწერით განცჳალენითმეც..." 1—20 გვ.

2. ხელნაწერში წარმოდგენილია ბაუმეისტერის ლოღიკა—21—177 გვ.; მეტაფი-ზიკა—179—456 გვ.; „ითიკა"—457—688 გვ.; პოლიტიკა—689—731 გვ.

3. ტექსტში მრავალ ადგილას დართული აქვს ა ნ ტ ო ნ ი ს სქოლიოები, მისი სა-ხელის აღნიშვნით („ანტონი").

4. ხელნაწერის ძველი პაგინაციის შეცდომები გასწორებულია ს. გორგაძის ხელით.

5. ანტონ I-ის ამ თარგმანისათვის იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941, გვ. 350—351; ა. ფრანგიშვილი. მასალები ფსიქოლოგიური ცოდნის ისტორიისათვის საქართველოში—„საქ. სარ შევნიერებათა აკადემია. ფსი-ქოლოგიის ინსტიტუტის შრომები." VII, 1950, გვ. 237 და სხვ.

მინაწერები ტექსტის ხელით: 1 საცავი ფურცლის ჴ-ზე და 456 გვ.

(251) 252

სხვადასხვა ხელნაწერთა კრებული. XVIII—XIX

90 ფ.; სხვადასხვა ზომის (იხ. ქვემოთ), სხვადასხვა ქაღალდი. მხედრულ—ნუსხური (იხ. ქვემოთ); წითელი ტყავით შეკრული ფიცრული ყდა (24.5 × 18.5).

252 ა

წმ. გიორგის პარაკლისი. XVIII—XIX

16 გვ.; 17 × 11; მოკისფრო ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული; სათურები და დასაწყისი ასოები ასომთავრული (სინგურით); შეკერილია 1 ყდის v-ზე და 1 გვ

„პარაკლისი საეყდრებელი წ[მი]სა დიდისა წინწამისა გიორგისა.——მღდელმან: „კურთხეულ[ა]რი", „მეუფეო ხელთათო", „წმიდაო ღმერთო... ტროპარი ჴმა დ: „ტყეთა განმათავისუფლებელო და გლახაკთა ჴელის, აღმპყრობელო, სნეულთა მკურნალო, ძეუფეთა უძლეველო წინაბრძოლო...* 1—16 გვ.

252 ბ

წესი გამორჩევისა და ჴელდასხმისა მღუდელმთავრობითისა. XIX

56 გვ.; 20,6 × 16; ქაღალდი (ცისფერი); თხელი მუყაოს ყდა; მხედრული; სათათურები სინგურით; დასაწყისი ასოები ასომთავრული; XIX ს., ჰეორნიშანი: 1809, დაუწერელია 49—56 გვ.

„წესი გამორჩევისა და ჴელდასხმისა მღუდელ-მთავრობითისა.—ოდეს დაცალიერდეს აღარ ყოფითა მღუდელ-მთავრისათა საყდარი სამღუდელ-მთავროჲ, მაშინ უნეტარესი მამათმთავარი საჭართუმლოჲსა ჰყოფს შემოკრებასა უმარჯუესთა ადგილთა მყოფთა მღუდელ-მთავართასა-ბრძანებითა კეთილმსახურისა მისისა სიმაღლისა მეუფისათა და იქმს გამორჩევასა კრებითურთ დაცალიერებულისა მის სამღუდელო-მთავროჲსა საყდრისა...* 1—48 გვ.

ანდერძი ანტონი I-ლისა: „იხილეს" „ესე ჴელ წესი გამორჩევისა და ჴელდასხმისა მღუდელ-მთავრობითისა განიბართა ჩ[ე]ნ მიერ; წინადადებითა საბერძნეთისა და რუსეთისა ეკლესიისაგან ქყრობითა მღუდელ-მთავრობითისა გამორჩევისა და ჴელდასხმისა განწესებათაგან, რ[ა] ჩ[ე]ნ, მოძღებელთა თქუენის მღუდელ-მთავრობითისა განწესებისათა, რომელიცა ეჴმოვნით საუნჯესა შინა წ[მი]დისა-საყდრისა მცხეთისა ეკლესიისათა, გარდმოთარგმანებული პეტრეწელისაგან, ეგნატე, ვითარმედ კჳპრიანეს მიერ სამთავნელისა (რომელი იყო ნათესაით არაკვის ერისთავთაგან), ნათარგმანები ბრძანებითა ნეტარისა ეამთ-მთავრისა. მაშინ ძმისსა და მოსაყდრეად ჩემის მეუფის ძისადმოწ[ე]ტი მეცნ[ი]ერისათა და კ[ა]ც თქუენისა განწესებისაგან, რუსთა ენისაგან გარდმოთარგმანებულისათა, ჳსჯე განსჯაჲ გულისჯმის ყოფითი და ჳნრეთ უშჯობესის აღმრჩეველმან, ყოველი აღსარებაჲ სარწმ[უ]ნოებისა და ლიტუანიცა ჴელის-დასხმითნი პეტრეწელისაგან, ხოლო თ[ი]ოსკია-

ნი, ესე იგი ცერუმონიანი, რუსულისაგან ნათარგმნებისა შევაწყვე. და ესრეთ საქმარად ფრიად სამღთოდ-მთავროებისა გამორჩევისა და ბელდებისმის დადგებად ყოველ[ისა ზეროვან საკართუ]ლოვანი ეკლესიისათვის ვიმხარკენ, ყოველითა გამოძიებითა და გამოწულილვითა ქმნილნი.

ხოლო სამქმელ არს ესე, ეითხრმდე ნუ ვინ სადამე იკადრებენ გარდასწელად და დარღუვად კანონთა მათ საქართუ]ლოასა ეკლესიისა, ნეტართა მამათ-მთავართა და მღუდელ მთაყართაგან დადგებელთა და ყოველითა დამტკიცებითა აღმოჩინებულითა[!], რომელ არს: თჳნიერ მცხეთისა დიდისა სამოციქულოასა ეკლესიისა ქალ[ა]თურთ დაყენებულ არს კელი-სა დასხმაჲ მღუდელ-მთავროებითი სხუასა ეკლესიასა შინა. ხოლო თუ სადამე იკადრას ვინ გარდასწლად კანონისა ამის ჩუენისა, ქელის დამსხმელიცა იგი კრებაჲ და ქელ-დასხმულიცა იგი განკეთილ არნენ.

ამას შედა ასწამებს ისტორიაჲ წერილი მამათმთავრისა ნიკოლოზისა, რომელი იყო ძის-წული სიმონ მამათმთავრისა". 46—48 გვ.

№ 252 გ

„ქორონიკონ... სრული". XVIII

26 ფც: 23.5 × 16.5; ქაღალდი: ჭვიშნიშანი: სამი ნახევარმთვარე: ნუსხური; ზოგიერთი გვიანდელი ჩანაწერი—ხელდრული; სათაური და კინკლოსის ნაწილები სინგურით: XVIII ს.

„ესე ქრონიკონი დაიწერა სახითა იე[რუსა]ლიმისაჲთა, სრული უცთომელი.

ა	ფბ	კე	აპ	იგ	დღ ვ	აპიე	ლ:
ბ	ფბ	იე	აპ	ბ	დდ გ	აპ ზ	იაჲ:-.-" 2—26 გვ.

შენიშვნა: წინამდებარე „ქორონიკონი" არის ერთ-ერთი წყაროთაგანი, რომელიც გამოყენებული აქვს თ. ჟორჟანიას თავის „ქრონიკების" II (გამოკვეყნებული) ტომის მრავალ ადგილას.

თ. ჟორჟანია იხსენიებს ამ წყაროს, როგორც „წერაკითხვის სახოგადოების ხელნაწერს № 252" (იხ. ქრონიკები", II, ტფ., 1897, გვ. VI, 307 და სხვ. მრავალი.)

მინაწერები: 1. „რლბ[1444]" აჲა კოსტანტ[ინეპოლი და] იჯარეს თათარ[თა ჴ]ელ. დღე რი[სხუა] ღ[მრთისა]ჲ" გვ. 8, ნუსხურით.

შენიშვნა: 1. ჩვენი დაკვირვებით, თ. ჟორჟანიას გამორჩენია ეს მინაწერი.

2. 2 გვერდზე. დასწერილ, ქრონიკონის სათაურების დამწერისა და, საერთოდ, ტექსტის ხელით, ნიწერია:

„ეს ქრონიკონი რამდენჯერ არის დაბრუნებული არა სწერია."

ეს მინაწერი მოწმობს, რომ ქრონიკონის მთელი ცხრილ-ცხედი (სათაურითა დატექსტის ხელით ნაწერი მინაწერებითურთ) გადმოწერილი უნდა იყოს მთლიანად სხვა, ძველი დედნიდან. იხ. ს 52-ის შენიშვნები.

2. რობ[1490] „აჲა დედის იმედი მიიცუალა ათაბაკი".

10 გვ. წინა მინაწერის ხელით.

შდრ. თ. ჟ. „ქრ.", II, გვ. 307·

3. რკე და რკვ-ს შუა[1497—1498]" აჲა დიდი ყვარყვარე მიიცვალა ათაბაკი."

10 გვ. წინა მინაწერის ხელით.

შდრ. თ. ჟ. „ქრ.", II, გვ. 312.

4. რპ0[1500]. „აჰა მიიცუალა ქრისტეანობისა ნათელი ჴაიბოსრო, ათაბაგი.“
11 გვ. მარჯვენა კიდეზე.

5. რჟთ [1511]. „აჰა მოვიდეს თათარნი, ნოენბერსა კჱ და დაწვეს საყდარი ჭუთათისი და ჴალეთი.“
11 გვ. მარცხენა კიდეზე. წინა მინაწერების ხელისაგან განსხვავებული ნუსხურით. შდრ. თ. ჟორდანია“, კრ.“,II. 327 გვ.

6. ხდ[1516]. „აჰა დიდი მზეჰაბუქ მიიცუალა ათაბაკი.“
11 გვ. მარჯვენა ნაპირზე.

7. ხკ[1533] „აჰა ჴაილაშრა მამია დადიანი და მამია გურიელი ჯიქეთს და მოკლეს მამია დადიანი და ჴიორგი გურიელის შვილი და ტყეშ იქნა გურიელი და სანში მისნი ძმანი და ლაშქარნი.

12 გვ. მარცხენა ნაპირზე, I სტროფამდი კინკლისის სტროფებიდან გასწერივ, II—ასწერივ, III—V სტროფებში—დასწერით. წინა მინაწერების ხელით, შდრ. „კრ.“, II, გვ. 378—379, სადაც ეს ხელნაწერი არ არის მოხსენებული და ამავე ცნობების, ამავე რედაქციის წყაროდ მოხსენებულია: „ეჯ. მუზ. პარაკლიტინი, № 49“-და „წ“-ს ჴელთანი“.

8. ხკჱ[1535] „მეორჯ ბეთის ომი, ქრისტიანეთა წაბედენის მიზეზი...“
გვ. 12, იმავე ხელითაა და მელნით, როგორითაც დაწერილია მინაწერები № 4, 6 და 13 და სხვ. მარცხენა ნაპირზე, პირველი და II სტროფამდი გასწერივ, დანარჩენი—დასწერივ. შდრ. თ. ჟორდანია, „კრ.“, II გვ. 381—382.

9. ხკჱ.[1535] „აჰა შეიბა მჱფეთ-მჱფე ბაგრატ და ათაბაკი ყვარყვარე ახალქალაქს და ჴემპარჯა მეფეს; ქელთ-ფარჩა ყვარყვარე და მისი ლაშქარნი და დაიპყრა ძმან ალუსანძულმან ს[რული]დ სათაბაკო“;.
12 გვ., წინა მინაწერისაგან განსხვავებული ნუსხურით, მარჯვენა კიდეზე, ასწერივ. შდრ. თ. ჟორდანია, „კრ.“. II, 382.

10. ხკდ.[1536] „აჰა არის წუელიწადი შჱდიათას ოცდაორი, ჴიდრე აჰამომდჱ“
12 გვ., წინა (9) მინაწერის ხელითა და მელნით, დასწერივ, მარჯვენა კიდეზე.
შდრ. თ. ჟორდანია, „კრ.“, II, გვ. 382, სადაც ჩვენ ვეხდავთ, რომ მსგავსი მინაწერი ყოფილა ორი ხელნაწერის მინაწერებში: „წ“-ს ჴიორგის გულანში“ და ეკლ. მუზ. № 42-ში.

11. ხლვ[1548]. „აჰა დაჰჭირა მჱფეშან ბაგრატ ლეონ დადიანი.“
13 გვ. I სტროფამდი გასწერივ, II—III-ასწერივ. იმავე ხელითა და მელნით.

12. ხლთ.[1550]. „და გაიპარა და მოვიდა შინა.“ წინა (№ 11) მინაწერის გაგრძელების სახით, ხლთ ქრონიკონის გასწერივ. შდრ. თ. ჟორდანია, „კრ.“, II. გვ. 389 და 391.

13. ხმდ[1556]. „აჰა დაჯდა ტბეთრად ბაბულარი წყმედიძე მამა საბაჲ“.
13 გვ. № 4, 6, 8 მინაწერის ხელით, მარჯვენა ნაპირზე. შდრ თ. ჟორდანია, „კრ.“, II, გვ. 399.

14. ხნვ. [1568]. „აჰა იყო დიდი ჭანი იმერეთს, ამავე ქრონიკონსა, თვესა ივნისსა კდ გაფრისხდა ღმერთი ზოსროსა, ვახტანგის შვილსა, ფილტა მეფეს გიორგის, ძესა ბაგრატისასა. ტყეშ იქნეს ძმისწულები მეფისა, ძე კოსტანტინესი. გაბერა მეფე შვიდობით.“
გვ. 14, მარცხენა ნაპირზე, სწორი ნუსხურით, რომლითაც დაწერილია მინაწერების უდიდესი ნაწილი (№№ 5, 7, 9, 10, 11—12. და სხვ.).
თ. ჟორდანიას „ქრონიკებში“ II წიგნში. გვ. 411. ეს ცნობები სხვა წყაროებისა—„ქართლთის ცხოვრებისა“, „ჯამნი № 3“—მიხედვით არის შეტანილი და S—252 ხელნაწერი მოხსენებული არ არის.

15. ბაზ [1579]. „აჭა ლალა ფაშა გამოვიდა“.
გვ. 14, № 4. 6, 8, 13 მინაწერების ხელით, მარცენა ნაპირზე.
შდრ. თ. ჟორდანია, „ჭრ.“ II, გვ. 418.

16. „ „(ამავე თარიღით, წინა მინაწერის ხელით) „ესე არს აწინდელი ჭ'ესნი, რომელსაც დაიწერა.“ მარცენა ნაპირზე, დასწერივე.
შდრ. თ. ჟორდანია, „ჭრ.“, II, გვ. 418.

17. ხო [1582]. „აჭა ბანჯარს უღალატეს ფაშებმა“. „ათაბაკმა“.
იმავე 14 გვ. მარცენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელით (№№ 4, 6, 8, 13. 15. 16).
შდრ. თ. ჟორდანია, „ჭრ.“. II. გვ. 421).

18. ხოდ 1586 „აჭა უღუნე დაიბადა აბალციელი.“
15 გვ., მარჯვენა ნაპირზე, ლიპაზი მხედრულით. შდრ. თ. ჟორდანია. „ჭრ.“. II, გვ. 424.

19. ხოე [1587] „აჭა დაიჭირეს საშცხე ისმაელთა“.
15 გვ. მარჯვენა ნაპირზე. № 4, 6, 8, 13, 15, 16, 17 მინაწერების ხელითა და ბეჭდით.
თ. ჟორდანიას ეს მინაწერი გამორჩენია.

20. ხოზ[277 + 780 = 1057]. „ამა ჭორონკონსს დქვიენ აღმაშენებელს ჯელათი დაუწყია და კ'ენი ბობრენებული არი.“
15 გვ., მარცენა კიდეზე, I, III, IV სტროჭონები გასწერივ (პირველი—თავდაღმა), II სტროჭონი ასწერივ, მინაწერების უმეტესი ნაწილის წესხერით. შდრ. თ. ჟორდანიას „ჭრ“, II. 426 გვ.

21. ხოთ [1591] „აჭა შემოვა მეფე როსტომს დადიანი და გაემარჯვა მეფე როსტომს და დაიპყრეს ქართველნი[!]“.
15 გვ., მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჟორდანია, „ჭრ.“, II. გვ. 427.

22. ხჰთ [1601]. „აჭა დაიპყრა სრულებით დეკალეთ-ოსეთი და აღილო ციხე და სოფლები მეფემან როსტომ, იმერეთის ამან.“
15 გვ. წინა მინაწერის ხელით, მარჯვენა ნაპირზე. შდრ. თ. ჟორდანია, „ჭრ.“, II. გვ. 432.

23. ხჯა [1603]. „აჭა ელენე ქალ მეფემან წაიყუანა“.
15 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, № 18 მინაწერის მხედრული ხელით.
შდრ. თ. ჟორდანია. „ჭრ.“, II. გვ. 433.

24. ტკე [1637]. „აჭა სატრიძე გედეონ ბატბეგარს[!]დაუჭდა.“
17 გვ., მარცენა კიდეზე, დასწერივე. № 4. 6, 8, 13, 15, 16, 17. 19 მინაწერების ხელით. შდრ. თ. ჟორდანია, „ჭრ.“, II, გვ. 452.

25. ტკე [1637]. „აჭა მიიცალა მეფე გიორგი იმერეთისა, ძე მისი, დიდი ალექსანდრე, მეფედ დაჯდა.“
17 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით (ნესხერით). შდრ. თ. ჟორდანია, „ჭრ.“ II, გვ. 452.

26. ტლს [1640]. „აჭა სატრიძეს ბატბეგარს იშუნელობა და მ[ა]წყვერლობა მოუვიდა ხვანთქრისაგან.“
18 გვ., მარჯვენა ნაპირზე, № 4, 6, 8, 13, 15—17, 19, 24 მინაწერის ხელით, დასწერივე. II სტროჭონი—თავდაყირა, გასწერივე.
თ. ჟორდანიას. „ჭრონიკებში“ (II ტ.) ეს ცნობა ვერ მოიძებნა.

27. ტჟბ [1654]. „აჭა მიიცვალა დიდი მამუკა, ბატონიშვილი იმერეთისა. დადიანმა ლეონ დააშვა და იქვე მიიცალა.“
18 გვ., მარცენა ნაპირზე, პირველი სტროჭონი — გასწერივე, დანარჩენი ორი—ასწერივე; წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჟორდანია, „ჭრ.“, II, გვ. 468.

28. ტმგ[1658]. „აჭა შემოვიდენ მეფეს ალექსანდრეს ბანძას დადიანი. ლიპარი, გურიელი ქაიხოსრო, ფარათ-ფაშა; დადიანს ქართველი ლაშკარი მეფე როსტომ აბოძება. მეფეს ალექსანდრეს გაემარჯვა.“
18 გვ., I სტროჭონი დასწერივე, მარცენა ნაპირზე; დანარჩენი—გასწერივე. კვეშე ნაპირზე, მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით.
შდრ. თ. ჟორდანია, „ჭრ.“, II. 470.

29. ტმზ[1659]. „აჭა მიიცვალა ყოველთა მეფეთა მოკიდი დიდი მეფე ალექსანდრე ბაგრატიონ.“

18 გვ. მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჯორდანია, „ჭრ.“, II, 475.

30. ტნა[1663]. „აჭა მოვიდა ლეონ დადიანი და შემოება მეფეს ბაგრატს ქუთათის, ა[ნ]ქილასის საყდარი უკან. და მეფეს ბაგრატს გამარჯუა.“

18 გვ. წინა მინაწერის ხელით. მარცხენა ნაპირზე.

შდრ. თ. ჯორდანია, „ჭრ.“. II, 481.

31. ტპვ[1667]. „აჭა მიიცვალა ლევან დადიანი.“

19 გვ. ნარუკვენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელით.

შდრ. თ. ჯორდანია, „ჭრ.“, II. 484.

32. ტპვ[1668] „ამა ქრ[ისტ]ესშემ ჩამოიყვანა კახბატონის ქალი დარიკან დედოფალი. კაიხატონეს, მაგრამ ქუთათის ლეჩხუმელებმა მოკლეს და ისევ ბაგრატს დარჩა შუიობა.“

19 გვ. მარუკვენა ნაპირზე. წინა მინაწერების მსგავსი ხელითა და განსხვავებული ბეჭდით. შდრ. თ. ჯორდანია, „ჭრ“, II, გვ. 485.

33. ტკბ[1674] „აჭა დაესხა ქუთაისს მეფე ბაგრატს ასან ფაშა, გურიელი გ[იორგ]ი და შეება მეფე და ფაშას გაემარჯუა. წეროილი ქალი დაუოცეს და ცხენოსანი კ[ნ]ოსიც გარდაყარეს.“

19 გვ. მარუკვენა ნაპირზე. მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით. შდრ. თ. ჯორდანია, „ჭრიბ.“ II, გვ. 488.

34. ტჟთ[1681] „აჭა მიიცვალა მეფე ბაგრატ იმერეთისა, ძე ალექსანდრესი. ვაჲ, მემკუდრე ბაუიოს ვარდაშენება!“

19 გვ. მარუკვენა ნაპირზე. წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჯორდანია, „ჭრ.“. II, გვ. 495.

35. ტპბ[1684]. „აჭა რაკოთს მეფეს ალექსანდრეს გურიელი გიორგი შემოება და მეფეს გაემარჯუა.“

19 გვ. ქუემო ნაპირზე, გასწუოივ, წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჯორდანიას „ჭრ.“ II გვ. 499.

36. ტოთ[1691]. „აჭა შემოება ფიდოჭანს მეფე არიელ ხა.მეფე ალექსანდრე და გაემარჯუა ბრძილ მეფეს.“

20 გვ. მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჯორდანია. „ჭრ.“, II, გვ. 512.

37. ტმბ[1693] „ამა ქ[რ]სა მიიცუალა კ[ნ]ეზი ბატონიშვილი მარიამ, ყოველითა სიკეთითა გასრულებული.—ვაჲ, ვაჲ! მოიხსენე სასუფეველსა შინა ცათასა ანგელოზებრ!“

20 გვ. მარცხენა ნაპირზე, დასწურივ. ლამპრის მზედრუღლით, № 18 და 23-ის ხელით.

38. ტჟვ[1704] „აჭა გაუოთხა ბოსნაჲნაი ბაგრატ იმერეთის მეფის ასული თინათინ. იყო წლის ქვ.“

20 გვ. მარუკვენა ნაპირზე, მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით.

39. ტჟზ[1709]. „აჭა დაუწუნეოს შემოვიდ მეფე გიორგის მაღლაჲს დადიანი გიორგი, ოდიშარი თანა ახლდა ენ[?], ხოჯიერთი იმერლებიც თანა ახლდენ. და მეფეს გიორგის გაემარჯუა“.

21. გვ. მარუკვენა ნაპირზე, წინ მინაწერის ხელით.

40. უიი[1731]. „აჭა მიიცვალა მარიამ დედოფალი, დადიანის ასული, მეფე ალექსანდრეს მეუღლე“.

22 გვ. მარცხენა ნაპირზე, მეორე სტროფთნი ასწერივე, შესამე და მეოთხე—თავდაღმა, ზემო ნაპირზე, გასწორივე; წინა მინაწერის ხელით.

41. უჯ[1732] „აჭა გაემარჯუა მეფე ალექსანდრეს ჩიბორას; ოტია დადიანი ტაიგირეს, რიგის ერისთაჲი და აბაშიძე გაიქცა“.

22 გვ. მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელით.

42. ულთ[1751]. „აჭა მიიცვალა მეფე ალექსანდრე.“

ეროვნული ბიბლიოთეკა

43. უმვ [1758]. „აჭა გაემარჯუა **ხრესილზედ** მეფე სოლომონს; დადიანი თან ახლდა, ახალციხისა და აბაშის ჯარი სულ იყო; ერისთავი, აბაშიძე, წულუკიძე ახლდნენ. [წოლეფაშა დაირჩინეს; აბაშიძე მოკლეს; წულუკიძე დაიჭირეს; თათარი გასწყვიტეს და ზოგი ცოცხალი შეიპყრეს."

23 გვ., მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელით.

44. უნზ [1768]. „აჭა ერისთავი წაადგნა მეფე სოლომონ **ჩხოვს**".

24 გვ. მარჯვენა კიდეზე, მეტად მკრთალი მელნით, მხედრულით.

45. უნზ [1769]. „აჭა რუსი მოვიდა ონურეთს."

24 გვ. მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელით.

46. უნთ [1770]. აჭა რუსის ჯარმან და მეფე სოლომონ ქუთაისი აიღეს ფერისცვალებას.

47. „ „ ამაღე წელსა ბაღდათი, შორაპანი და ცუცხვათი აიღეს. "

იქვე, წინა მინაწერების ხელით.

48. უიბ [1774]. „აჭა გაემარჯუა **ჩხერს** მეფე სოლომონს; ხუთიათასი ლეკის და თათრის ჯარი იყო; აბაშიძე ჩამოეფლეთა; თათარი და ლეკი სულ გასწყვიტეს და აბაშიძე გაიქცა."

24 გვ. მარჯვენა კიდეზე, პირველი სიტყვა გასწორივ, დანარჩენები დასწორივ; წინა მინაწერების ხელით (მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით).

49. უიდ [1776]. „აჭა მიიცვალა მეფე ბაქარ, ქართლიდამ-გაგზავნეს ითხვეს."

24 გვერდზეყვე. მარცხენა ნაპირზე. წინა მინაწერის ხელით.

50. უივ [1778]. „აჭა მიიცვალა დედოფალი მარიამ."

იქვე 24 გვ., მარცხენა ნაპირზე, იმავე ხელით.

51. ეუე [1780]. „აჭა გაემარჯუა მეფე სოლომონს. დადიანი ქაცია, თანა ახლდა **რუხვა**. ათხანი, ჩრქანი, თათარი თერთმეტი ათასი კაცი იყო, გაიქცეოდა, ამოსწყვიტეს და მრავალი ცოცხალი შეიპყრეს".

24 გვერდზეყვე, წინა მინაწერების ხელით, მეორე სტრიქონში დასწორივ; მეცხრე — გასწორივ, ქვემო ნაპირზე.

52. უოზ [1784]. „აჭა მიიცვალა კრისტეანობისა ნათელი, მეფე სოლომონ."

24 გვერდზეყვე. უკანასკნელი მინაწერი ნოსხური მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით.

შენიშვნა: 1. მინაწერი დაწერილია **უოზ** კრონიკონის გასწერივ, მარცხენა ნაპირზე, გასწორივ.

2. ამ ხელით, XVIII საუკუნის სწორი ნოსხურით, ყოველი მინაწერის სიტყვა „აჭა"-თი დაწყებით, ამ სიტყვის პირველი ასო—ა-ს სინგურით დაწერით, არის შეტანილი ხელნაწერის კინკლოსის სათანადო ჭრილობების გასწერივ ცნობათა დიდი უმეტესობა, 1510 წლიდან მოყოლებული 1784 წლამდის (იხ. გვ. 11—24). ესე იგი XVI საუკუნის დასაწყისიდან XVIII ს. 80-იან წლებამდის.

3. ამ ხელითვე უწერა იყოს დაწერილი კინკლოსის მთელი ცხრილ-ცვლა და სათაური (სინგურით).

4. ამის მიხედვით კინკლოსის მინაწერები, შესწორებული ხელნაწერის ხელით №№ 1, 2, 3, 5, 7, 9, 10, 11—12, 20, 21, 22, 25, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51) დაწერილი **1444 წლით**, გათავებული **1784 წლით**. დაწერილია ერთი ხელით, XVIII ს. II ნახევარში.

ცხადია, ძველი ცნობები გადმოწერილი უნდა იყოს სხვა წყაროდან და S—252-ს კრონიკები **მთლიანად** პირველ წყაროდ ვერ ჩაითვლება.

53. უოზ [1789]. „აჭა არჩილის ძე სოლომონ მეფე იქმნა იმერეთისა, იულისის თვეს".

25 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, მკრთალი, მღვრე მელნით, მხედრული ხელით, რომლითაც დაწერილი ჩანს ყველა დანარჩენი მინაწერი.

54. „ოპგ" [1795]. „აქა მეფე დავით მიიცუალა **ახალციხეს.**"
იმავე 25 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელით.

55. „ოჭმ" [1796]. „აქა ბოჯა-ყაენი მოვიდა ტფილისს."
იმავე 25 გვ., მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელითა და მელნით.

56. „ოჯი" [1797!!]. „აქა მეფე ირაკლი მიიცუალა."
იმავე 25 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელითა და მელნით.

57. „ოჰთ" [1801]. „აქა მეფე ქართლისა გიორგი მიიცუალა".
იმავე 25 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, იმავე ხელითა და მელნით.

58. „ოჱჲ" [1803]. „აქა ლეჩხუმი აიღო მეფე მეორემ სოლომონ."
წინა მინაწერის ქვემოთ, იმავე ხელითა და მელნით.

59. „ოჱგ" [1805]. „აქა პირველად **რაჭას** ქამი იყო."
წინა მინაწერის ქვეშ, იმავე ხელითა და მელნით.

60. „ოჱმ" [1810] „აქა რუსთა დაიპყრეს **იმერეთი.**"
26 გვერდის მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერების მხედრული ხელითა და მცირეთი, მღვრიე მელნით.

61. „ოჳთ" [1814]. „აქა **ახალციხეს** შემოადგა [ხე?]." წინა მინაწერის ქვემოთ, იმავე ხელითა და მელნით.

62. „ოჴ" [1812]. „აქა ბუონაპარტე შევიდა **მოსკოვშიდ** და რუსთა განდევნეს."

63. „ „ამავე წელს და დ[ა] წარსულს წელს იყო სიკმილი და ქამი იმერეთს."
იმავე 26 გვ., წინა მინაწერის ქვეშ, იმავე ხელითა და მელნით.

64. „ოჵ" [1815]. „აქა მოვიდა მთავარმმართებელი რტიშჩევი იმერეთს."
იმავე 26 გვ., წინა მინაწერების ქვეშ, იმავე ხელითა და მელნით.

65. „აქა მიიცვალა მეფე არჩილის ძე სოლომონ **ქუთაისს.**"
წინა მინაწერის ხელითა და მელნით, მარჯვენა კიდეზე.

66. „ოშ" [1820]. „აქ ქუთათელი და გენათელი წიაყვანეს **რუსეთს** მართის ე დღესა".
იმავე 26 გვ., წინა მინაწერების ქვეშ, იმავე ხელითა და მელნით უკანასკნელი მინაწერი.

(251) **252 დ**

წესი და გამორჩევა და ხელის დასხმა მღვდელმთავრისა. XIX

IV, 32 გვ.; 23×17; ქაღალდი (I—IV დაუწერელია); მხედრული; XIX ს.; რუსეთიდან თარგმნილი.

„ოდეს დაემთხვიოს ქამი გამორჩევად მღუდელმთავრისა დაქვრივებულისა რომლისამე სამღუდელმთავროსა ტახტისა, უწმიდესი პატრიარხი და მღუდელთმთავარნი გამოარჩევენ.. „1—29 გვ.

თავდება: „ესე წესი ქელის დასხმისა არს გარდამოღებული დიდისა რუსეთისა განწესებისაგან."

(251) **252 ე**

თეოდორე. ხიტყვა ღვთისმშობლის სამოსელისათვის. XIX

I—VI, 42 გვ.; 21×17,5; ქაღალდი; ნუსხური; სათაური სინგურით; XIX ს.; დაუწერელია I—VI, 40—42 გვ.; თავსართლისა 1 გვ.

„თესა აგვისტოსა ლა. თეოდორე დიდისა ეკლესიისა ხუცისა სიტყვა, ცხადმყოფელი გამისა, რომელსა და თუ ვითარ წ[ა]ს[ა] ღუთის მშობელისა სამოსელი სამეუფოდ ქალაქად მოიწია და დაიდგა ე ლ ა ქ ე რ ნ ა თ ა შინა. „მამაო, გკხნ!.“

— საღთონი რაიჱ და დიდნი საიდუმლონი ღ[მრ]თისა კაცთმოყუარებისა საცნაურ[ე]ბანი არა უპირატეს მრავალთა ნათესავთა ჩუენთანა იქმნნეს, ხოლო გამოუცხადნეს იგი უბრწყინვალეს გამთა ჩუენთა, რომელთა თჳთმხილველ და მცნობელ ვიქმნენით ყოველნი...“ 1—39 გე.

(252) 253

დავით ბატონიშვილი, კატეგორია შემოკლებული. XVIII—XIX

31 ფ.; 14×10.7; ქაღალდი (ჰეირონიმეს სამი ნაბეჭდმთვარე); ორმაგი ტყავის ყდა; მხედრული: XVIII—XIX ს.

„დავითის მიერ, მეფისა ირაკლი მეორისა პირმშოჲს ძის გიორგის პირმშოჲსა ძისა ქმნილი კატეღორია შემოკლებული, სარგებელად სწავლის-მეთა, სხუათა კატეღორიათა შორის, ესრეთ კითხუა-მიგებით.— კითხუა: ოდეს ქელ-ჰყავ და შეჰსთხჳ ღრამმატიკოჲ მცირე და შემდგომად დასასრულსა ღრამმატიკისასა აღმოაჩინენ ხუთნი იგი მარტივნი ქმანი, უკეთუ გაქუნდა ქმაჲ მიზეზი აღმოჩინებით სრულებით მარტივთა ქმათაჲსა, რაჲსათჳს დაუტეხე ათნიცა იგი მარტივნი ქმანი...“ 4r—31r.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის ავტორის მიძღვნა მეფის ძის ფარნავაზისადმი:

„უგანათლებულესო მეფის ძეო ფარნავაზ! და სულითა თანშეკრულო მეგობარო!

აწ სადამე ქმაჲ მიზეზი შორისის ჩემისა ესე არს, რათა ნათესაჲსა ჩემისა არა დაკლებულ იქმნაჲსა ესე-ვითარისაგან საქიროებისა, რომელთაცა ვიმეკვიდრე სწავლისა ესე კატეღორია, რომელიცა ფრიად სწავლასა შინა ვარ ჴამოუცდელ დროჲსა ძლით მიზეზისა.

ეთანაგუან სათანადო ვიფიქრე არს მათდა, რომელნიცა გულისქმის-ყოფითა და ნებითა არიან ნებებულ, რ[ა] იყწნენმცა შემცნებულ ჰუკუეთა ანბაურებითა, რომელიცა პჳტწინით ანბაურთა. ფიცა, აღძრულმან სურვილითა ამით, ქელ-ჰყავ ქულოფად ამისა.

ჯარნა ჰკონიეს-ყე ვითთამე, ვითარმედ სწავლის ამის ანბაურებითისა ცნობენებისა მიღებითა შეემთხუენებიცა ლუდსა შებრკოლებისასა, გინა კლდესა საკუთრებისასა. ჯარნა არა ესრეთ, არამედ „რეჯარ არს კაცი, რომელმან უწყის სიბრძნე და რომელმან გზანი მისნი დაიცუნეს და იღჭაბდუმცა კართა ზედა ზრუნჳლთა მისთასა, რ[ა] გამოსავალნი მისნი ჯამოსაველ ცხოვრებისა და მცოდველნი და შეურაცხის მყოფელნი ჰსცოდვენ და შეურაცხ[ყ]ოფენ თავსა თჳსსა და რომელთა ჰსძლეთ იგი, უპოვნიეს თავისა თჳსისა სიკეთილი.

თჳენშის უგანათლებულესობის მონა და მეჯობრებისა, სიყუარულისაა კაეშირისა მიერ შეკრებობული თჳენენ ძმისწული დავით.“ 2r—3r.

პირველი სამი სტროჭონი დაწერილია სხვა, მსხვილი, გაკრული მხედრულით (დავითის ავტოგრაფია?).

2. როგორც ამას თვითონ დავით ბატონიშვილი აღნიშნავს, „შან იმჭარკა“ სვიმონ ჯუღაელის „კატეღორია“—ესე იგი შემოკლებით გადმოგვცა იგი.

(253) 254

ხელაშვილი იონა, სნეულთა ნუგეში. XIX

018, 350 გვ.; 22×17,5; ქაღალდი (დაუწურელია 010—017, 347—350 გვ.); მაჯარი შეკაზის ყდა, ტყიფრული (მოკაკოლილი) ყდით შემოსილი, გაცრეცილია; მხედრული; [1817—1830] წწ.; დადიანებისეული წიგნთსაცავიდან.

„(წიგნსა ამას ეწოდების სნეულთ ნუგეში.). — მამაო წმიდაო იონავ! ესერა ვემწერე მსხემობით...

მი[გება]: ბერო მეფისაო იონაზ! ეგერა თქუე უწყით ღუთისმეტყუელებითა, რომელ სულები განსრულნი უკუდავ არიან, ვითარცა აღუწყა მაყლოვანსა ზედა მოსეს: „ჩე ვარ ღმერთი აბრაამისი, ისაკისა და იაკობისა,“ და ზედართო: „არა არს ღმერთი მკუდართა, არამედ ყოველნიე ცხოველ არიან წინაშე ჩემსა...“ 1,10—346 გვ.

შენიშვნა: 1. იონა ხელაშვილის ეს თხზულება კითხვა-მოგების ფორმით დაწერილი სალვთისმეტყველო ნაწარმოებია.

2. ავტორი ცდილობს შეუბრძოლოს „ათეისტებსა“ და „ნატურალისტებს“ მისი თანამედროვე (XIX ს. დასაწყისის) მეცნიერების მონაცემების მოშორკვებით.

3. ი. ხელაშვილის პოლემიკური პასუხებში გზადაგზა გაბნეულია საყურადღებო ტერმინები (ბოტანიკური, ანატომიის-ფიზიოლოგიისა, მკურნალობისა და სხვ.).

4. ათეისტთა და ნატურალისტთა გარდა (იხ. გვ. 56, 58, 59, 65, 66, 133—მითარდა: „ათეისტნო და ნატურალისტნო, რომელნი შინაგან სულითა თქუენითა ხართ მწერ, უნაყოფონ...“) იონას პოლემიკა მიმართულია ქრისტიან მწუალებელთა, მაჰმადიანთა (ყურანის), ებრაელთა და აღმოსავლეთ ახალ სხვადასხვა რელიგიის აღმსარებელთა წინააღმდეგ.

5. ქრისტიანობის უმთავრესობას სხვებრივ რელიგიათა მიმართ იონა, სხვათა შორის, ასაბუთებს ქრისტიანობის აღმსარებელ ხალხთა (ევროპელთა) ცივილიზაციის უმთავრესობით აღმოსავლეთის ჩამორჩენილობასთან შედარებით.

6. იონა ხელაშვილი ერცლად ებეძა ავრეთვე ბიბლიის (ძველისა და ახალი აღთქმის) წიგნების შინაარს.

7. მთელს ამ საღვთისმეტყველო პაექრობაში უანგარებელთანებასა თხზულების **დანიშნულება**: იონა გიორგისძის ბაგრატიონის მიმართვა იონა ხელაშვილისადმი (გვ. 1—10) და **დასასრული**: ავტორის მიმართვა მიცვალებული იოანე ბატონიშვილისადმი, თხზულების ბოლოში ნაწილი მდიდარ მასალას გვაძლევს მეცნიერი ბატონიშვილის, „ცხოვრების“ ავტორის შესახებ (იხ. კუმოთ).

8. „სნეულთ ნუგეშის“ ტექსტს წინ უძღვის:

ა. იონა ხელაშვილის 43 თხზულების ნუსხა. 01—03. (იხ. აღწერილობა 8—267 ნომერი 2).

ბ. „ოჴმული მეფის ძის იოანესაგან წინასიტყუაობა:

1. ოტროიის[ა] ნორჩსა ვაჟსა ევთალესა,
2. ოჴრო-ნილოსა, ტკბილად მოსმენილსა,
3. ნეკტარსა, სიტრფოთის მწყურვალეთ განმაკრთომელსა,
4. ანორაკს მშრტნიერს, სიბრძნის გამომკრთომელესა,
5. ბაგრატს სალმრთოს სულისა მომზრეველსა.“ [აღდგრწერილობა: „იონას“]. 05 გვ.

გ. „მეფის ძის იოანესაგანვე ნაცელ-ჭედნობით ტკბომორე ლექსი ესე.

1. სიმდაბლით გიძღვნი ამა ჩემსა ნაწოროძსა,
2. ვინაჲდგან მაკლია მე სიტრფილი მსახურებად,
3. იხარებს სული, თუ სათნო იყოს თქუენდა,
4. მოძღვრისა ჩემის, სულიერის მამისა,

5. ონიჭის მჭსკვნისად განმზახარს გულისა“.
(ყიფურწერილობა: „ცნობის“—ტაბიძე?). გვ. 05.

დ. „მისივე (იოანესი):
1. დღეს აღმოცენდა ძირთაგან ცხელაანით
2. მთიები დიდი—ბერი მაძა იოანა.
3. გვიკამს ჩტნნ ვიშტსბედი შობის მაკის დღისათჳს,
4. ვინადგან გვიგეს ტაბლასა სულიერსა;
5. ამის გამო ჩტნნც შევსტამთ სადღეგრძელსა“.

1. „იოანა ბერსა, მონაზონთა გკრკჳნსა,
2. ახალ რიტორსა, ღ'თის მეტყველების ჯერსა,
3. წიგნთა ჯულ-მებსა, ქადაგების აჭაოწსა[!],
4. და ყოფა-ქცევით ჩტნლთ მამათ შენადარსა,
5. მონაზონების კანონნსა[!] სრულ დამტკჳცსა.

1. მსურს მიძღვნად მისსა დღეს ეს იამბიკონი:
2. ვინათგან ესე იღწის ყოველთა ქართჳლთათჳს,
3. ამისთჳს ჯილო-აოს ჩტნნდაცა სიხარული.
4. მზიარულება მის ახლელ-სუნნობისათჳს
5. და ნეტართ შეამა დღეგრძელობისა მისთჳს.“ 05—06 გვ.

ე. „მისივე (იოანესი).
1. იმღუდელ-მოქმედებს ანგელოსთა წესისებრ,
2. ობად იღიყვან, წყალობათ გარდმოიყუანს,
3. ასურელ[ლ]თ სახედ, ათორმეტ მამათაებრ;
4. ნამოვანის ცტრეული განაბრძობ ეშმაკართა:
5. ერთმემამულეთ და სხუათაცა.“ 06—07 გვ.

ვ. „იამბიკონი „ლოცტამან, ანნა.“
1. ოცეს ხსენება დღეს წინასწარმეტყველის—
2. ობად მეორის, თჳსისა მოსაბელის,
3. ნებად უფლისა მის ჯნათ წარმართებელის.
4. აჭტნდეს ამასცა ნიჭი მისეე, პირველის
5. სწაელით განათლებად ეშმაკთა გულს სიბნელის.
(ყიფურწერილობა: „ოანან“).
წელსა 1817-სა, თთჳსა სკჳდმბრის 2-სა.“ გვ. 07.

ზ. „თქმული პეტრე ლარაძესაგან.
1. აღსრული მაღალს კათედრასა სამღთოსა,
2. დღეს იჩტნები პალესპირ ტეტიჭოსებით.
3. იქცეხე ჰსწაელს. ნათელ-ჰყოფ მსჳნეთ გულებსა,
4. აღატრფობ ერთა-ერთ სამობას ნათლისაც.
5. ამად დავსტკბები, მოგილოც-ცა.“ გვ. 07.

თ. „მის ჰატიოსან ლირსებას მღუდელ-მონაზონს მაძა იოანეს.
1. მაღლისა ძეო, სიბრძნისა მჳდო, ენებათა მძლეო,
ტჳმაკთ მთრგუნველთა!
2. ნათლის მფრქვეველო, გონება-ვრცელო,
შორს გამჭვრეტელო, გულად-მეტყველო!
3. ქრისტის საჭმეთა ღჳად მფენელო, ნუგეშის
წყალის მაჭურებელო!
4. სამართალია, იდიდებოდე ჴცხო თესლთაცა
შეწყნარებელო!
სოლომონ რახმაძე.
წელსა 1830-სა“. გვ. 08

თ. კანტარების განბრძნობილი გონებით
ფრიად სიბრძნის დღისა წინამსრბოლისა,
ნათლისა მიერ მოფენითა ყოველით ზე
აღმსვლე, სიბრძნის მოყვარეო, დიღეულ
ხაგანბზებულო ორნატისა მისთველებად.
თქმული მ ე უ ფ ი ს ძ ი ს თ ე ი მ უ რ ა ზ ი ს ა გ ა ნ".
გვ. 09. 018.

9. იოანე ბაგრატიონის მიმართვა იონა ხელაშვილისადმი — მამაო წმიდაო იონავ! ესერა ვიმწარე მსგემობით სამოციდაორნი წელნი ჭტესანისა ზედა, სიცარულითა ლტოლა და მოყტისასთა, რომელმან ჰკუღლი ლტოლა დავიცვე, წმიდა-მყოფელი მორწუნეთი, და ლოცტა და მარხტა იყო სარდელად ჩემდა სულსა შინა საიდუმლოდ: ხოლო ყკლესიასა შინა ყოველსა მორწმენისა შორის განქებადებულნი მსახურება მაქტნდა ლტოლა მიმართ და მწირველთაცა საქმით ვანიჭებდი მოსახსენებელთა ცხოველთა და გკტდართათჳს.

ხოლო სახლსა შინა ჩემსა შევიწყნარენ შესაწყალნი, მაღალნი და საშუალნი და მდაბალნი და კეროვნი და ობოლნი, რომელთაგანთა მოხუცებულთა ეუქოდი პატივსა მშობელთასა და თანამოსაკეთა—ძმათა და დათა—პატივსა; ხოლო მცირეწლოვანთა შეილად ვიჯოდი.

ხოლო სტუმართა, მწკაესად ანგელოსთა, მიეიღებდი და მოსრულთა მწერთა ქართუსეთათჳს თავი ჩემი ნებსით განვმხადე მსახურებად სახრდელითა, სასმელითა, საცმელითა და სახლითა და სნეულთა თჳთეე ყკურნებდი, ვინათგან ვისწავლე მკურნალობაცა სხვადასხტა სწავლებასა თანა და მხატროობისა.

გლახაკთა, დაღრეკილთა და დაკლებულთა თჳსთა, გინა კლეთა და ფერჳთა და გონჯთა და ჯუჯუთა და უძლეერთა და ასაკ-მკირეთა, ეძალოთა და სნეულთა მოუცლელთა და პყრობილთა, ძალისა და მონაგებისა და შემოსაელისა ჩემისა უალრეს ემსახურებდი ხემო ყოველთა, რომელსა ყოველნიე მჭერტხეთ გამკდომებულსა, რომელმან არარაჲ სუნჯე დავკრძალე ქკუანასა ზედა, არამედ ყოველნივე ცალი შინა წარვგზავნე. ეითარცა პრძანებს მაცხოვარი ჰკუღლი შინა ახლისა აღაქმისასა.

ჰმა, როგორ მიბრძანის მოძღუარმან სულიერმან, ეეეედრებოდი ღმერთსა აღსრულებად შიზთა უფლისათა, რომლისა შიში ძოგბირნი დასაბამი სიბრძნისა არსრაზეთე ჰატივი მცტნელთა, პატივისცემა ღტისა არს, ეითარცა მსოფლიონიცა ეწონებენ საკმთრთად და სეროდ მცტნელთა და მეეეთაო მორჩილება და შეძკვალა და მსაღრება და ჰატივის-ცემა და აღსრულება მათგან პრძანებულთა სულიერად და კორეიელად, რათამცა კორეიელიცა მოკალაჭობა სულიერეე იყოს.

ეგგარა, თჳალნი შენნი აკვრეტენ ოყადახეთისა წლისა უუნტეტს, მამაო იოანე აჭა-ნელ შენისა მოსაყვითგან პეტრე დიდისა ჭალაჭსა შინა, რომელ მეფე 2 ირაკლისა, პპისა ჩემისა ძეთა და ასულთა და შვილთა მათთაცა ემსახურებდი, მრწემობისა ჩვენებითა და ქკემოდგომითა და ჯდომითა და უკანასკნელობისა სიტკვითა ტკბილებითა.

ეგრეთვე მამისა ჩემისა. შეათსამეტისა გიორგი მეფისა ძეთა და ასულთა, ძმათა ჩემთა და დათა უსწორობით მსახურებასა უმცროსობასა ჩემთა.

ხოლო პირმშოსა ძმისა ჩემსა, მეფკევიდრედ დანიშნულსა დავით, კეთილეეეით სახსოვარსა, ემსახურებდი ძალისამებრ ჩემსა.

ზემოსსენებულთა ორთა მეფეთა, ნეტარებით სახსოვართა, ემსახურე უალრეს ძალისა ჩემისა, შინაგან ივერიისა პრძანებულთა აღსრულებითა, ხოლო გარეგან—სამძღვრებსა ზედა გარემოდგომელთა მტერთა უკუნ-ქცევითა, ვიდრე გარდაცვალებადმდე თჳსაჲსა ჭალაჭსა შინა 2 მეფისა ირაკლისა და ტფილისსა შინა მეფისაშვილ გიორგი მეფისა, რომელთა ძალენი ლირს იქმნენ დადებად სრულიად გიორგიისა საკრებულო კათოლიკე ეკკლესიასა შინა მცხეთად წოდებულსა, მეფეთა და დედოფალთა საცხებელთასა, პირმშო კათოლიკოსსა კათოლიკოს საპატრიარხოსა, სადა მრავალად არღა დადებულიყუნენ მეფეთა და დედოფალთა გუაშინ,შინაგან—სამსახეც განაწერეგბისა უბადრუკებისა გამო; გარეგან—თერკთა და ლეკთა და კაკაესიელთაგან ოკრებისა ძლიან.

აჰა, ოთხთა მეფეთა, შეწევნის მთხოველთა, აჰარე, რესთა წყიდა ცკლესიათა შინა, დაიძინეს, ლტოლვილთა სპრასთაგან; 2 ბარლაამ, 5 ევხტანგ და ბაკარ და თეოდორა, რომელთაცა ძრახვა ეფრა შეცდა მეფეთა შინა, თვიერი 2 მეფე ირაკლიას და მეფისამტივ ეიორგი მეფისა.

ეგრეთვე, უწინარეს ყოველთა, დედოფალთა ჩუენთა ფარიას და მარიამის, მე მოეცდი აჰარე და შემდგომ ყოველნიე მობრძანდენ, რომელთაგანნი გარდაიცვალნენ: დედოფალი დარია, ვახტანგ და ირეკლი, ძენი მისნი, ე. ი. ირაკლი მეფისა, ბიძანი ჩუენი.

ბოლო ძმანი ჩემნი, დავით პირშუო და ჯიბრაილი და სძალნი და ასულნი, რომელთაც ყოველთაენ ვმსახურე, ვითარცა ცხოვრებასა შინა მათსა, ეგრეთვე სიკუდილთა შინა.

რომელ დარია დედოფლისა ჯტაბი დაიდვა წმიდისა ალექსანდრე ნევსკოის ლავრა-მონასტრის ხარებობის ეკლესიასა შინა, პეტრე მეხამისა ნასაფლავისა ზედა, დაბეჭა ანბ[ი]ონისა მეუნე. ეგრეთვეს მეფეთა ძენი და სძალნი და ასულნი მეწევ, მონასტერსა შინა, რომელთაცა თჳთოეულთა ძეგლნი დიცრებთა ზედა წარწერილ არიან თითოჱრისასა, საეკლესიოდ სახსოვრად ყოველებთა ზედა დაბეჭდილნი; რომელთა სიგელნი იხსენებიან არხიერთა და მემხოლოებთაგან შაბათიებთა შინა და სულთაობაში და სიხელწოდებაში დღეებთა შინა.

ამა ქუეყნა, ვითარცა ხელმწიფებენი შეძინნენ წარსულთა წინაპართა და შეუმცირებით ორთა მეფეთა მრავალრიცხენი ძენი და სძალნი და ასულნი, რომელთა სულიერი ნუგეში ჰქმნეს, ანტონი 2 ცათაენკოს-პატრიარხი, ბიძაჲ ჩემი, მოგუტაცა სიკუდილმან. ყოველთა ეკმიენ ცხოვრებისა ალმჰურემან.

...სიკეთეთაგანი, გამმეტები მართა ამიერ სოფლით, მსახურ მართალთა კაცთა არს, რომლისაგან ჯანსრული მოკუდავებისაგან, გარეცაიცალებაჲ უცქუად წინაშე ღმრთისა აღსრულნი, რომელნიცა ცხრწენელისა ჳვორგიენებითა სამ ჯჳის ნეტარ არიან, ე'ოისაგან განდიდებულნი.

ეგრეთვე მწიროპა-განგრაპიელსა კაცსა, ეანშორებულსა მშობელთა თჳსთა სახლისაგან, და მოგუსაგან, და ენისა ჳნისა და სამარხოსაგან, უჭირისუფლოსა, უტიროსა თანაშეზრდილთაგან, უნეგეშოსა მოხუცებულთაგან, უაღერსოსა თჳსსა ცნობილთა ბრაჳთაგან, უმხიარულოსა თჳსსა შეყუარებულთა შორის და უტიროსა, მჭირვალთა თანა თჳსისა მახლობელსა.

კაცსა მწირსა სჯერტუენ ყოველნი მენებურნი. ხოლო მსგრი მსგავებს ფლისა ჳერიტსა, ტოლისა თჳსისათჳს მგლოვარესა, რომელი არღა დაიდების ნედლთა რჩოთა ხედა, და ღაჳე—ყორანსა, რომელი არა დაიძინებს, წარმწყდები მართეენი რომელ კაცი ჳეული უცნობებათა შინა დაჳრუეფების, ეერი მოწყალებელი უცნობთა ენისა ჳმათა და ენისა და დაბრმავდებისცა, ეერ მოწყალებელი ახალ-ახალთა ეპიგანიის სასყიდებთა; რომელსა ჳელნიცა გაუჯმდებიან უცხოთა ენისა საჭმეთა უსწავლელსა, ხოლო ფერჳნი დაუბუდებიან უსვლელობითა, რომელი ბჭდოვანებითა იყოს დაწუხებულ მდიდართაგან და გლახაკთაგანცა და არცაღა უწყოდეს ფერჳთა წარსდგმული ადგილნი, რათამცა იამოყონს. არამედ მოჳდეს თჳსსა ჩიდოლესსა, ღირსითა დაკეტებულსა, შიგით და ძრწოლით სავანისა უფლისათა, რათა არა შეძლოს ჳერი და არა წარიბედოს იატაკი და კედელნი, და არა შეჳხოსთ კართა და კლიტეთა და კიბეთა, ხოლო ეზო იყოს დაცულ სალუქად, და არა აღიცრცხოს სარკმელნი და წყართილნი და შინაგანნი და გარეგანნი, ეროხამად ალჳერიოს ნოხარებელთა, ეიდრეც მიბარებამდე.

აჰა, კაცსა მწირსა, ზემო ოცდაათისა წელისასა მისრულსა უცხოებაში, კაეშნიანსა, დღისა თჳსისა აჩრდილისაცა ეშინის, ხოლო ღამესა შინა თაგჳთა ბჭერისაგანცა იქნების მძრწოლარე.

ესერა, კაცმან მსგრმან სულისა თჳსისა მთავარ-გონებითა და ჯელისცმის-ყოფითა-ცა უფიტებს უწყის, რომელ კეთილ-მორეებლობა კეთილად მცხოვრებათა ჰკტროსს და შეყწეფისცა. ამისთჳს სული გულსმოდგინე არს უშინრებელი, გარნა ეორცნი ეძლეენ და მოშიშ. გულის-სიტყუანი მოკუდავთანი ამად უმეროსნი ძრწოან უფროსთა კეთილთა კაცთაგანცა. ეგრეთვე რომელთამე უფროსთაცა ეშინისთ, ეამისაებრ და ადგილისა და პირთა, ეინათგან არავინ იცის კაცმან კაცისა შინაგან გონებისა და საქმისა, თუ რაჲი იწყებაჲ გარეგან ხელთასა დღეში და ხეც და შემდგომ, უკეთ

ფუნტურთაგანი გარდაჯდეს ჩენებათა და ჰყოს შენმონა მღვიძარეშენ მძინარე მარ-თლისა ვნებად.

დასასრულ, დიდ ფრიად მწუხარისა უნეგნეშოსა სიკუდილი არს განმასვენებელი ქრისტეს მიერი, რომელ მწარი მსხვილი, ეული, უუნდტეს მეორე[მსხვილ], ნეტარებითა იქმნებული ცათა შინა ჴეირკეთნოსან, რომელი ნებსით და უნებლიეთ იქმნების ფალა-ვარებით მეძიებელი მხიარულებითი დაკოჭულისა სახოთხისა, რომელი წარწყმიდეს პირტწერთა მსოფლიო მომიბელთა, რომელ მსხვილსა ჭტწყანასა ზედა არღარა ოდემე აქუს თუნი, ფერკეთა წარსაგებელი, რათამცა ფუტარფეს სოფელი.

ამიმედ სჯაბს მწარი პეტრა. ცოფმლითა განმაზავებელი სასმელისა; რომელსა ძალისა სიმწარისაცა აღწერილებენ და სდევნიან ოდესმე რუელა, რომელსა ჯერ-სა სახიობანი და სიკუანი ვიბად ესმიან და მიაროულებსა ხადილი [ტკბილნი სადილნი] შოშობად ულანდებიან; რომელ განკეირდების მწარი სტკივა სიცილთა ზედა, თუნიერ გაღიმებისა, რომელისა სიხარული ცრემლნი თჳსნი არიან ღამეთა შინა, ხოლო დღისი, კენესა და სულთქმა არიან სახოთხანი, რომელი ინატრებს სიბერეცა ლრმასა ადრე, ისწრაფელიად, რათა განვიდეს ამიერ სოფლით და განისვე-ნოს; რომელ მსხვილი მწარი, მსხვილით სიხვათა გადებისა, ტკეპისა, ვალალებისა და ყელღრძებისა, განცურდების ლმობიერებითა-რე სასტიკითა და მძაფრიად დადების, ცოფმლთა თჳსთა მაწყმებელნი; რომელ ვინცა ძტმულნი და ახალნი ტკრომალნი დასცა-ხრენ გოდებისაგან და იწყონ მხიარულება ნუგეშად თჳსა. ჴარსა მსხვილ კუალადცა გოდებს გამხიარულებულთათჳს, რომელსა აღრე დაეხორჩილების გუელით ესი, განვ-ყოფილი მსხვილობისაგან. ამისთჳს ამცნო უფალმან მოსეს: მსხვილსა და მწირსა ნუგეშინ ეცითა.

მამაო იოანე! ესერა ჩემი ყოველიე მოგითხარი, ჭარტასა ზედა დასაქცეული, რო-მელსა გარე მოპოდა სიკუდილი მიეცილებელი და შთაჴედა გუემსა ჩემსა, ეითარცა მელი, განძრყნელი სოფლისა და ჭეი ბედი, რომელი ნაწევართა და ასოთა და კიბითა დაწეხითა, გუემისა დამოყიდებულებასა არლევეს და შრეტს სიმწრეთა და ნაღველთა და სიცოცხლისა ნიტოთა და ნუგლთა სხეულთა აჴრობს.

ესერა სამოდენი დღენი და ღამენი არიან, რომელ მიიწია გულადმდე და ამთომს ფიორტესა, რომლითაცა ეერღარა ეშველების.

ამისთჳს შეგკითხე არა ეერწმენეობით, ითმენ წმიდა სახარებისა სარწმუნოე-ბითა გულსავსე ქმნილი.ჴარსა მსურს—შენ ეითარ ეწყი?

ამა ესერა გესმა ჩემი ვიდრე მიმწუხარებდე დაირღეეულ. ამისთჳს შეიჭიროეთ შეგკითხვად:

— ვითარცა აღსდგების ესე მიწა, ოთხთა სტიხიოთაგან შედგრგნებული,აღირღუ ცისა და ქუეყანისა უუეყოლსად დაბადებული?

მახარე მე გულითად, რომელმან სიცოცხლით სარწმუნოებითა თჳსით ეწყი?"

ვგ. 1—10.

10. იოანე ბელაშვილის მიმართვა იოანე ბატონიშვილი-სადმი.

— ხოლო შენ, ძჳო მეფისაო იოანე, ღმერთმან, მართალსა მოყუარემან და ცოდვილთა მოწყალემან, დაგაწყნოს წიაღსა შინა აბრაამისასა, მეოხებითა ყოველთა სულეთანთ წმიდათა და დავით ბრძანებულისა, ქებაჲსა და ლო-ცისაჲ, წამებულთაო წინაპართა შენთასა!

წარედ, წარედ, წარედ! მშვიდობით, მშვიდობით, მშვიდობით! ყოველად წინ-დისა სიმებისა მიერ ყამ ჯუის ნეტარო სიყრმესა შინს; სრულ. მამაკაცობასა შინა და მოხუცებულებასა შინა, რომელსა ვრისნი და უმეტეს თავთა შენისა სელიერნი ყოფილ-ნი, მსგავსად თავისა შენისა ერი მოარწყნე გიყვარდა და ვლახეთი, მწირნი ჭარბლოსისა ძენი და ახალნი გიყვარდა ტაბლასა შენსა ზედა პერის მტეც, რო-მელსა ზედა განაბნივ სიმდიდრე შენი და ითმენდი ვლახეთასა.

ჴარს დავიდუმენ სიმეხებულსა შენსა და სოყვარულსა ღ-თისაშიერსა ჯაკოთჳს, ანდ. მოხუცებულებასა შენსა... ღმერთმან ცხოველსა და მკუდროთაშინ ... უნებლიეთ შენსა დაგა-ძინა..

ხოლო ოდეს მოვიდეს მაცხოვარი..., მაშინ... აღადგენს გვამსა მკვდართა..." გვ. 344—345.

(254) 255

სვიმეონ ჯულფელი, დიალექტიკა. XVIII

294 გვ.; 21 × 16; ქაღალდი (ჰვირნიშანი: სამი ნაბეჭდარმთავრე და სხვაც); მთავარი ფიცრული ყდა, ტყავდარტყული ტყავით შემოსილი, ნაწილობრივ მორღვეული, ყდის ორი შესაკრავის ნაშთი (ხის პატარა პალოები) ახიაზეს ხელნაწერს; 51—52 გვ. თითქმის მოცილებულია; მხედრული; სათაურები სინგურით; სარჩო სათაური მთავრული ასოებით; თარგმნილი სომხეთიდან ფილიპე ყაითმაზაშვილის მიერ; XVIII ს.; დაწერილია 291—293 გვ.

სვიმეონ ჯულფელი. მცირე დიალექტიკა.

„დაწყებასა შორის დიალექტიკისა სახმარ არს კითხვასთჳს მცი[რი]სა რაჲსამე თქმად, რომელსა განსაზღურებს არისტოტელი ესრეთ: „კითხჳა არს ძიება მიგებისა".

— აწ უკუე დაღაცათუ მრავალ არიან სახენი კითხჳსანი, გარნა აჭა საკმარ არიან ჩუენდა რაჲ არსისა და ეითარი-არსისათჳს..." გვ. 3—290.

შენიშვნა: 1. „დიალექტიკაში" წარმოდგენილია შემდეგი „ნაკვეთები":
ა. „პარტიე-მიღებასათჳს".
ბ. „თხზულისათჳს".
გ. „სულგანზომისათჳს".
დ. „ადგილთათჳს დიალექტიკობისათა, წიგნისაგან არისტოტელისა" (თავი 9 ა — ზ + ა — ი)

2. შდრ. II ფონდის—1012 : 1 („ჴელნაწერთა აღწერილობა," III, 1012 : 1), S კოლექციის—131 : 2 და № 271 ხელნაწერების ტექსტი.

3. 239 გვ. ქვემო კიდეზე მოთავსებულია მინაწერი: „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ნიკოლაოზ".

ეს უნდა იყოს „ნიკოლაოს, მღდელი კახეთს მეფის კარისაჲ, რომელიც ფილიპე ყაითმაზაშვილთან ერთად მოღვაწეობდა „დიალექტიკის" თარგმნისა და გადაწერის დროს".

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია, I თბ., 1941, გვ. 335.

ს. გორგაძე. ფილოსოფიის მთავარი დარგები ქართულ ცწერლობაში. ჟურ „ჩვენი მეცნიერება". თბ., 1923, № 4—5, გვ. 148, § 5.

(255) 256

პლუტარხოს, შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი. I—II წიგნი. XIX

314 გვ.; 21,5 × 18; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა; მხედრული; XIX ს.; თარგმნილი ს. დისტუნისის რუსული თარგმნიდან იასე გარსევანოვის მიერ; დავით დადიანის დაკვეთით; დაწერილია: 163—173, 175—176, 311—314; ამოხუნულია ფ. 2—3 გვ. შუა. დადიანთა კოლექციიდან.

1. „პლუტარხოსისნი შეთანასწორებითნი ცხოვრებათა აღწერანი დიდებულთა მამაცთანი. ნაწილი I—II. ტეზეოს და რომოლოს. ტეზეოსი (I).—ვითარ სახედცა ქუეყანისაღმწერნი დადებითა უცნაურთა ბათდა კერძოთა კიდურთსა ნ5 ჭარტათა თჳსთა იქმან ჩუენ-

ლებრ შესწავებათა, უშორეს ამისსა ურწყულნი, ჭეშიერნი მერენი, საცხოვრონი ველურთა მხეცთანი, წიაღ-უვალნი, უყენი სკვითურნი ყინელნი, ყინულოვანნი ხღუანი ერთა სახედ ვ[იდრე]მცა, ჰი,[ვე]ნეცოონ! [ე]თანასწორებითა ამით ცხოვრების აღწერათა შინა წარმეულესსა სიცრცისასა...". გვ. 30—162.

2. „სოლონ და პუბლიკოლა. სოლონ.—ღრამმატიკოსმან დიდიმოს, პასუხსა შინა თჳსსა ასკლიპიადეს მიმართ, სჯულთათჳს სოლონისთა, მოყუ[ვ]ანია სიტყუანი ვისმე ფილოკლესნი..." გვ. 177—310.

შენიშვნა: 1. „ცხოვრების აღწერაჲ" წინ უძღვის:

ა. რუსულად მთარგმნელის ს. დ ი ს ტ ე ნ ი ს მიმართვა რუსეთის იმპერატორის [ალექსანდრე პირველის]ადმი. გვ. 3. ტექსტი ბაზადასმულია.

ბ. „წინაბჭე. მოკლედი მოთხრობა თხზულთათჳს და ცხოვრებისა პლუტარხოსისთჳსა." გვ. 5—29.

2. ტექსტი ნასწორებია 3—129 გვერდამდის.

3. იხ. შემდეგი ხელნაწერების (S — 257 და 262 აღწერილობა).

მინაწერები (იმ ხელით, რომლითაც ნასწორებია ტექსტი):

1. „ვინაიდგან განმეცადა მარგალიტა და სიტყჳა პლუტარხოსის დიდთა მამაცთა ცხოვრების აღწერისა, აღვიძრა სურვილით გარდმოცემად ჩვენსა ზედა ენასა, სარგებელ საკვირველისა ზემოსა მაღლისა და მრავლის შრომით ვ ა თ ა რ გ მ ნ ი ნ ე წ ი გ ნ ი ესე მ ე დ ე დ ე ს ს ი ო ნ ე გ ა რ ს ე ვ ნ ო ვ ს და მეც, გასწორებითა და სწორებითა დასაბმითა შემიქედა დიად შრომა მალე მაყვანად სისრულედ სურვილი იგი ჩემი.

აწ წარმკითხველნო საკვირველთა თანამემამეულეთა ესეთსა შენდობით მოიმხსენ-მეკონ და ვინცა დაიწუნოთ, ამას ხელს ნუ ახლებთ და უკეთესად სთარგნეთ. ფრიად მოხარულ ვიქმნები. მ ე დ ე დ ე ს ი ო ნ ე გ ა რ ს ე ვ ნ ი ს ა დ ა ვ ი თ" 2 გვ.

2. „დიდ მარგ ყოველად სრული წიგნი ესე რეული და ვინ მცერ იყოს, ამოდგსოს მით სიბრძნე. და თუ სად პოეოს რამ ბერეში, გამეველტოს. დრტვნ ნუ [მეყვნის]ამა ნაშრომისათვის და იპყრას მარგი ხნეი მკეთ, რაც წარიკითხოს" გვ. 162. ქვემოთ წაშლილია 10 სტრიქონი.

3. ხ ა ლ ხ უ რ ი ა ნ დ ა ზ ე ბ ი:

ა. „აქლემს კითხეს: მრთდე ყელი რათა გაქვსო?
— სხუა რა მაქვს სწორე, რო ეკუე სწორე მჭორნდესო".

ბ. „ასეთმა ფურმა დამწინდოს, ჩაფ-ჩაფით იწველებოდეს".

გ. „სხვა არს ესე, სხუა არს იგი, სხვა მართალი, სხვე არს ჰორი,
ეს ზღუათაგან, ზღვა ხმელთაგან კიდის-კიდე, ყოფა შორი;
სადა იგი, სადა ესე, სადა ორბი, სადა მძორი!
მრეტმლის **ცნობა** ფუძილთაგან, უმსგავსო და შორი-შორი."

დ. „ერთს **ქვეყანას ძალი** არ იყო და კატას ავეყენებდნენ."გვ. 174.

ე. „ზ ე რ ა ბ გ რ ი ძ ის კ უ ლ ა ხ ე დ ა წ ე რ ი ლ ი.
— საზაფხულო სასმისი ვარ, მე კულა ვარ ზერაბისას.
მღვთის მადლს ჰკითხეთ: **რაი** უმცდივარ!
ღვინო არ დგას სულა მ ი ს ა ს ი."

ვ. „დ ე ს ი მ ა ჩ ი ჩ ა ზ ე დ [ბესიკისგან]. **რუხას იმპი.**
მას დღეს მზგავსი ჳეთანდილის, შეჰერეული ჯაბე-ქაფ-ხერით,
კასკასი და კულა უებრო, მისდევს ბძელ სა ხლარი-ხლეჩით;
ხოგნი ჩიეან აეხაზნი და ხოგნი ხოხნო[ე] ვერ გადეურჩით.
ხოგსა წყლითგან გამოიარევს, ვით მეფეცხე თეგზს ლაყეჩით".

ამოღებულია ბესიკის „რუხის ბრძოლიდან". სტროფი 57. ბესიკი. 1932 წ. გვ. 37.

იგავნი: გვ. 174.

(256) 257

პლუტარხოს, შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი (III ნაწილი). XIX.

I—IV, 154 გვ.; 21,5 × 15; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა; მხედრული; XIX ს.; თარგმნილი ს. დისტუნისის რუსული თარგმანიდან იასე გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელით დაწერილი. მოხუცებული დადიანი დაეთო; ამოხეულია III, IV გვ.; დაწერილია I, II გვ.; დადიანთა კოლექციიდან.

1. „პერიკლე და ფაბიოს მაქსიმოსი. პერიკლე.—კეისარშან, მხილველშან სამე ჰროშედ რომელთამე მდიდართა უცნო კეშეყანისათამან, რომელთაცა ხელთა შინა თვისთა ეპყრა-ყე მცირენი ყაპუზუნანი და ლეკუნი...“ გვ. 1—72.

2. „ალკივიადე და მარციოს ღაიოს კორიოლანი. ალკივიადე.—ალკივიადე—ესეა, ეითარცა იტყვიან, მამულით ნათესაყთ მთავრად ევრისაკოს[თა?], ძეჲ აიაკისი...“ გვ. 73—153.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს „დასასრული შესამისა ნაწილისა. ი. ბ. გ.“ [იასე ბღდელი გარსევანოვი].

(257) 258

პლუტარხოს, შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი (IV—V ნაწილები). XIX

I—IV, 424 გვ.; 20 × 17; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა, მხედრული; თარგმნილი ს. დისტუნისის რუსული თარგმანიდან, იასე გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელით; ნოხეულია: დადიანი დაეთო; დაწერილია I, III 242, 243—244; 245, 248 419—424 გვ.; დადიანების კოლექციიდან.

1. „ტიმოლეონი და პაელე ემილიოსი. ტიმოლეონი.
— საქმენი სჯაეფსელთანი წარგზავნებამდე ტიმოლეონისა სიცილიად. შემდეგ რა იპოებოდა მდებარებასა: დიონოს განაძო დიონისიოს მტარუალი...“ გვ. 1—111.

2. „პელოპიდე და მარკელე. პელოპიდე.—კატონ უხუცესმან უთხრა მათ, რომელნიცა აჭებდენ კაცსა განუსჯელად...“ გვ. 112—241.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს:
„დასასრული მეოთხისა ნაწილისა. ბ. ი. გ.“ [მღვდელი იასე გარსევანოვი].

3. „არისტიდე და მარკოს კატონი: არისტიდე.—არისტიდე, ძე ლისიმახოსისა, იყო ტომისა ანტიოქიურისა...“ გვ. 249—342.

4. „ჭილოპიმენი და ტიტოს ქვინტოსი ფლამინინე. ფილოპიმენი.—კლეანდროსი, ნათესავით მანტინეელ, კაცი უპირველესისა ნათესავისა...“ გვ. 243—418.

1. **შენიშვნა:** ტექსტის ბოლოს:
„დასასრული სუფთისა ნაწილისა მ. ი. გ."
[ღვთდელი იასე გარსევანოვი].
2. IV და V ნაწილს წინ უძღვის რუსული გამოცემის თავფურცელი (ს. პეტერბურგსა შინა, ჩყიე წ.). გვ. 1 და 245.

(258) 259

პლუტარხოს, შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი (VI—VIII ნაწ.). XIX

1—III, 237, გვ.: 22 × 18; ქაღალდი: წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა მბეჭდელით; თარგმნილი ს. დისტენიის რუსული თარგმანიდან იასე გარსევანიშვილის მიერ; თარგმნელის ხელით: მომგებელი: დადიანი დაეით; დადიანების კოლექციიდან.

1. „პ ი რ რ ო ს ი და გ ა ი ო ს მარიოსი. პირროსი.—თესპროტთა ზედა და ბოლოსსთა, ეიფარსი ხეთცა მოუთხრიან, შემდგომად პრელენისა, მეფობდა პირველ ფაეტონოს..." გვ. 1—74.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს „სხოლიო: შედარება პირროსისა მარიოსისა თანა არაეე მოსრული არს ჩუენამდე."

2. „ლ ი ს ა ნ დ რ ე და ს ი ლ ლ ა. ლისანდრე.—დელფის ტაძარსა შინა, საგანძურსა აკანთიელთასა არს შემდგი ხელი-წარწერა: „ყრასიდე და აკანთიელნი შესწირენ ალაფთა ათინურთა"..." გვ. 75—128.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს რუსულიდან მთარგმნელის მინაწერი: „ვიწყე იელისს იბ-სა. ამასვე დღესა ქალაქს წარმფენელმან და დაჭმაც მენ, რა ღირს ვეო ვიქმენ ხილვისა სამნმენელოსა ღმრთიდრისასა, ორ დღე, და მენით მოსრულ-მან აღვასრულე." გვ. 131.

3. „კ ი მ ო ნ და ლ უ კ უ ლ ლ ე. კიმონ.—მისანმან პერიპოლტე, მომღებან[?] ოფელტოს მეფისამან და დანაპყრთა მისდა ერთმან თესალიით ვითტიად, დატუეეა შემდგომად თჳსსა გუარი..." გვ. 134—182.

4. „ნ ი კ ი ა ს ი და მ ა რ კ ო ზ კ რ ა ს ს ე. ნიკიასე.—ვინაათგან მე შემირაცხიეს-ყე შესაფერად შედარება ნიკიასისი კრისეს თანა და პართთა უ[ბათო]ებანი სიცილიურთა თანა, ამის გამო ვჰპოვე-ლა საჭიროდ..." გვ. 182—236.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს:
„დასასრული მეშვიდისა ნაწილის 17-სა[შინაგე?] იელისისასა: ჩყდთ-სა წელსა, მ. ი. გ."
2. VI და VII ნაწილისა ტექსტს წამძღვარებული აქვს სადისტენისის რუსული თარგმანის (პეტერბურგი, 1818 და 1821 წ.) გამოცემის თავფურცლები. გვ. II და 132.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

(259) 260

პლუტარხოს, შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი. (VIII) **და „ტელემაჭიადა“** (VI—XXIV **ნაწ.**). **1836**

294 გვ.: 21,5× 17,5; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდის II ნახ. გატეხილია; ორივე ნახის ტიტული მავნებელის ნაკვლევი; მბეჭდური 1836 წ.; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან იასე გარსევანოვის მიერ; მონაგები: დადიანი დავით. დადიანების კოლექციიდან.

1. „პლუტარხოს. შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი დიდებულთა მამაკაცთანი. სერტულიოს და ევმენ. სერტულიოს.—ეგებ უსაკჳრველო იყოს, რ[ომელ] დაუსრულებელსა სიერცესა ჟამთასა, მრავალსახეთა მოკჳეცეთა თანა ბედისათა, ხშირად სადმე შეხდომამან გამოიყუანნის ერთნი და იგივე შემთხუევანი...“ გვ. 3—38.

წყ ნ ე ბ ა: ....„შემდგომად სიკუდილისა ალექსანდრესა მრავალთა სუროდა-ყე ქონება მისი უმთავრესად წინამძღოლად, მომგონთა, რომელ მას მა-კედონელთათჳს მრავალგზის დაუხიდეიეს თავსა ზედა თჳსსა რისხუა ალექსანდრესი, ვინაჲთგან იგი...“

შ ე ნ ი შ ე ნ ა: 1. ბ რვეულს მისდევს ე რვეული. აქ აკლია 8 ფ.

2. [ტ ე ლ ე მ ა ქ ო ს] (თავნაკლული).... მსახურებად მისდა აღთქმულად მსხეულებლად: გარნა ამაოდ...“ გვ. 39—292.

შ ე ნ ი შ ე ნ ა: 1. ხელნაწერში ნაკლული სახით წარმოდგენილია; „ტელემაჭიადას“ V წიგნი, ხოლო VI—XXIV წიგნები სრულად.

2. ტექსტის ბოლოს:

„დასასრული მეორათოთბისა[!] და უკანასკნელისა წიგნისა.“

3. ტექსტი ნასწორებია 1—32 გვერდამდის, იმავე ხელით, როგორითაც S—256

მ ი ნ ა წ ე რ ე ბ ი მთარგმნელისა და დამკვეთისა: 1 „სრულ ჴქმე ესე დაწყებითგან სამრბოლეთიულაობასა[!] სარიცხუსა დღესა, მსასთან—რამეთუ ახლავე მივიდი აღნათჳ ესდგეს მაღლისა სჯულის მიერი, ი: მ: გ:“ გვ. 293, შეღებით (ნახ. გადასმულია).

2. ხუცესო ხარბო და ანგარო! აქ ნათჳსუე ვინათგან მეტი მიიღე, ამად ესწორაჟესად-სარგმნე ალეტარხოს და მაშინ კიდეე მეტი მიიღებ ჩემს მიერ ნიჭს. ხოლო ღმერთთან შეე-ნდოს შენს მეფლეს, შენგან ჭაში ჩამჩრქუალს, ყოველი შეცოდება და შენ მოგიტეოს წყუწ-ყმედლობით ცოლის დარჩობა. ხოლო საჯაროს ჯანკურნის სენისაგან, რომელ (ვენერა). დავით დადიანი. 1836-სა“. (იმავე 293 გვერდზე; იასე გარსევანიშვილის მინაწერის ქვეშ; ფანქრით).

(260) **261**

პლუტარხოს, შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი (IX—X **ნაწ.**). XIX

I—II, 246 გვ.; 22,5 × 18; ქაღალდი; ფიცრული ყდა, წითელი ტყავით შემოსილი, ბეისაგან დახრული (შიგნიდან); მეედოული; თარგმნილი რესული თარგმანიდან ი. გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელით; დადიანის დაკვეთით (გვ. 149—153, 155—157).

1. „შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი დიდებულთა მამაკაცთანი. ალექსანდრე და გაიოს კეისარი. ალექსანდრე.—წიგნსა ამას მიმხუმან[!] სადაშე აღწერვად ცხოვრებათამან ალექსანდრესსა...“ გვ. 1—147.

2. „ფოკიონი და კატონი მრწემი. ფოკიონი.—[მ]ჴედრი ვიდრემდე დიმადე, მმკონე ათინად დიდისა-რე ძალისა მ[ა]ონებობისა გამო თესისა მაკიდონელთა ნიმართ...“ გვ. 159—213.

3. „ათატისი—ტილოსოტსმან ბრისიპპე, საყუარმან პოლკრიტე...“ გვ. 213—244.

შენიშვნა: 1. მთარგმნელის, მღვდ. იასე გარსევანიშვილის მინაწერი: „ეგზანთლებულსო მთავარო! ადრითვე ალნათჭესა ნაღუწსა ზედა ჩემსა ჯურ-ინითნეთლა ბარე აწცა მინიჭებაა წეჯეშსა რასამე. ვითარ შემძლეშან და არარად მიმოსულელმან ესეთის დაალებისამან, საჭიროდ შეძლებისა თჳტნისა. მ. ი. გ.“ გვ. 245.

2. იხ. S—262-ს აღწერილობის შენიშვნები.

მინაწერები: 1. „წიგნი ესე ეყუთვნის დავით დადიანს.“ 1 გვ., ლამაზი მხედრულით.

2. „Книга сия принадлежит Давиду Дадиани.“ 1 გვ.

3. „ქუთაისს მობძანდა დავით იანვრის 10, ჩყლგ.“ 1 გვ. შეტად მკრთალი მელნით, სხვა ხელით.

4. „ჩიხორს იქნა ომიო; ჩაჭერს მოხედა ორიო; წულუკიძეს—სარიო, გოცირიძეს—ცხვარიო; ჩაჭერს ნიავი და ქარიო.“ 1 გვ., დავით დადიანის ხელით, მკრთალი მელნით.

(261) **262**

პლუტარხოს, შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი. (XI—XIII **ნაწ.**) XIX

I—III, 309 გვ.; 22 × 17,5; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა, შიგნითა კიდეებზე ჭრილობა; მეედოული; XIX ს; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან მღვდელი იასე გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელით; დავით დადიანის დაკვეთით; 128—129 ფ. გაბეულია.

1. „დიმოსთენი და ციცერონი. დიმოსთენი.—მეთხზე სასაქებოთა ვიდრემე სტიხებითა ალკივიადეს მიმართ, სოსსიოსი, სენეკიონოსი ნაპყრევსა ნისმიერსა ზედასა ძლევასა ოლიმპუოსა შინა სატჳნეოსა სარბიელსა...“ გვ. 1—46.

2. „აღისე და კლეოპატრი. აღისე.—არა უშესაფერო არს განუსჯელ ჭაზრი მათი, რომელნიცა დასდებენ, ვითარმედ ხლაბარსა ი[გ]სიონათჳს, რომელი იგი რეცა-ღათუ მოჰხედეს[?] იუნონასა წილ ღრუბელსა...“ გვ. 46—78.

3. „ტიბერიოს და გაიოს გრაკხოსნი. ტიბერიოსი.—გამომცემელთა წინამავალისა ისტორიისა აღისესა და კლეოპენისასა...“ გვ. 79—104.

4. „დემეტრეოსი და ანტონიოსი. დემეტრეოსი.—ვინ იგი პირველ-ღა მიჰპეცნებიესყე, ვითარმედ გამოცდილება და გრძნობანი წვენნი ურთიერთას ჰგუანობედ...“ გვ. 109—197.

5. „არტაქსერქსი.— არტაქსერქსი, პირველ აღმატებული სიმშვიდითა და სულდიდობითა...“ გვ. 197—216.

6. „დიონე და ბრუტოსი. დიონე.—სიმონიდე ისტიყუებს: საყუარელო სენეკეონე, ვითარმედ იღიონ...“ გვ. 221—276.

7. „ღალბა.—იჩიკრატოსი ათინელ გუნდის-მძღუანმან იმოქენის...“ გვ. 276—294.

8. „ტონოსი.—მეორესი დღესი დილასი. დანიად მისლვა რა ჰყო ახალმან კაპიტოლიად...“ გვ. 295—308.

შენიშვნა: 1. დაეით დადიანის დაკვეთით იასე გარსევანიშვილს უთარგმნია სადისტუნისის მიერ რუსულად თარგმნილი პლუტარხოსის „ცხოვრებას აღწერათა“ 13 წიგნი. იხ. Плутарховы сравнительные жизнеописания“, СПБ., 1810. 1814—16. 1817—21.

2. გარდა პირველი სამი ნაწილისა, ყოველ ნაწილს წინ უძღვის რუსული ფეიდნის ქართულად თარგმნილი თავფურცელი, მაგ. იხ. S—258: „პლუტარხოსისნი შეთანასწორებითნი ცხოვრებანი-აღწერანი დიდებულთა მამაკაცთანი. უთარგმნიეს ბერძულითი სპერიდონის[!] დისტუნისც[!], ისტორიკებრთა და კრიტიკებრთა შეიაწყაენთა თანა, საეუოლრაჩითა ჭარტებთა და გამოპატეთა დიდებულთა მამაკაცთათა. ნაწილი მეოთხე. დაბეჭდულ არს უმაღლეს[ისა]ებრ ბრძანებისა, სანკტპეტერსს შინა, იმპერატორისა აკადემიისა თანა მსწავლეთასა. წყოგ-სა წელსა.“

3. შდრ. H—1422. პლუტარხოსი ცხოვრების. აღწერანი დიდებულთა მამრთანი ტ. I. „აღებალოს და პომპეოს“—რომელიც წინამეებარე სერიის ნაწილს უნდა წარმოადგენდეს. იხ. „აღწერილობა“ H კოლექც., ტ. III. თბ, 1948, გვ. 360.

ენებანი იესო ქრისტენი. I—II. 1828

1. 203 ფ.; 21,5 × 17,3; ჭაღალდი: მეყოს ყვი, ყუნე ტკეცვადკრული; კალიგრაფიული მხედრული; 1828 წ.; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან გიორგი ავალიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელით; მხედრულ დაწერილია I r-v, I v, 21 v, 126r—127 v, 128 v, 197 v, 199 r—203 v.

1. „ენებანი უფლისა ჩუენისა იესო ხრისტესნი“. „სული ერნი ზრახეშინი. თავი ა. მოძღუარებაჲ, თუ ეითარითა საბეგთა სათანადო არს სარგებლობად მიმოგანმსჯელობითა ენებათათჳს იესო ხრისტესთა. ა.—დია ხშირად მოჰქდების, რაშეთუ მიმსწრაფებელნი ხრისტეანეთა სრულებისადმი, შესცდებიან...“ 7 v—125 v.

შენიშვნა: 1. ტეკსტს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი, სინჯარით ნაწერი: „ენებანი უფლისა ჩუენისა იესო ხრისტესნი დაბარელსა და სახოგადოსა ცხოვრებასა შინა მისსა, ტანჯუანთა შინა მისთა პირუელ სიკუდილისა და თჳთ სიკუდილსაცა შინა, ე. ი. თჳთ განპორციელებისა მისისათ განტევებამდე სულისა ჴუტარსა ზედა.

თარგმნილი რუსულის ენით ქართულსა ზედა თავადისა გიორგი ავალიშვილის მიერ. ტომი ა, ნაწილი ა.

ჩყკ წელსა. თთჳსა დ[ე]კემბერსა იბ. მოსკოვს." 1 r.

ბ. [სარჩევი]. „გათავებაჲ (ა) პორტ[ა]ლისადმი ნაწილისა პორტ[ა]ლისა ტომისა." 2 r—3 r.

გ. „წინასიტყუაობაჲ.—წიგნი ესე არს კატასყველ-პოროთგალიისა ენასა ზედა ჩყოკ წელსა..." 4 r-v.

დ. „შემოკლებული აღწერაჲ კატასმყველისა[!] ცხოვრებისა". 5 r—7 r.

2. „ენებანი უფლისა ჩუ[ე]ნისა იესო ხრისტესნი. ნაწილი ბ. თარგმნილი როსიის ენით ქართულსა[!] ზედა თავადისა გიორგი ავალოვის მიერ. მოსკოვს." იდ. ენებაჲ იესო ხრისტესი. [თანამდებობაჲ] ცხოვრებად. ერთა თანა ესთა უმსგავსოთა მას თანა ზნეთა შინა.—შიშნილი და წყურვილი მართლმსაჯულებისა მსახურთა შორის ღრმითისათა ჰხშირად იქმნებიან ხლებულ..." 129 r—197r.

შენიშვნა: პირველი ტომის ამ II ნაწილს ბოლოში აქვს დართული სარჩევი: „გათავებაჲ მე[ო]რესადმი ნაწილისა პირტ[ა]ლისა ტომისა." 198 r-v.

(263) 264

ენებანი იესო ქრისტესნი. II. 1828—29

I, 180 ფ.; 21,5 × 17,5; ქაღალდი; მეცალის ყდის ყუა ტყავით შემოსილი; მხედრული; [1828—29 წწ.]. თარგმნილი რუსული თარგმანიდან გიორგი ავალიშვილის მიერ; მთარგმნელის კალიგრაფიული ხელით; მოსკოვს. დაუწერელია: Iv, 2 v, 105 v, 107 v, 177 r—180 v.

1. „ენებანი უფლისა ჩუ[ე]ნისა იესო ხრისტესნი, დროსა ენებისა მისისასა. კგ ენებაჲ იესო ხრისტესი, თუ ეითარნი საბრჭენი აყუენენ დარწუმულ მოკლესაითჳს მისისა.—შეჰრცებაჲ, მისზეზებული მაცხოვრისად დაეუცხრომელთა ყუ[ე]ლრებათა მიერ, იყო ქებულად განწმრალებულ გამოძიებათა მიერ ერთ-მთაეართა..." 3r—105 r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. ისეთივე თავფურცელი, როგორიც I ტომს. (იხ. აღწერილობა S—263). მხოლოდ უთარიღოა.

ბ. სარჩევი: „გათავებაჲ მესამესა ნაწილისადმი მეორესა ტომისა." 1 r—2 r.

2. „ენებანი უფლისა ჩუ[ე]ნისა იესო ხრისტესი პირველსაქმეთა მისისა, ესე იგი განსუჯით მისით განტევებადმდე სულისა ჴუტარსა ზედა. მხ ენებაჲ ხრისტესი, განსუჯაჲ მისი სიკუდილად.—პილატე სასოებდა, რამეთუ არა არს ესთა ფიცხელი გული, რომელმანცა, მხილ[ე]ლმან იესო ხრისტესა..., მოინებოსცა თხოეაჲ სიკუდილისა მისისა..." 108 r—176 v.

შენიშვნა: წინ უძღვის ა. სარჩევი—„გათავებაჲ." 106r-v.

ბ. თავფურცელი დ ნაწილისა 107r. (იხ. 263 №-ის აღწერილობა, შენიშვნა 1 ა.)

(264) 265

[ბავრსკი სტეფანე], სასწაული ანტე-ქრისტეს მოსვლისა. XIX

I—II, 1—200 გვ.; 21,5 × 17; ქაღალდი; მეცალის მაგარი ყდის ყუა ტყავისა არის (ტეიფრული); მხედრული; XIX ს.; თარგმნილი მოსკოვის 1703 წლის გამოცემიდან; დაუწერელია 193—200 გვ.

იაკორსკი სტეფანე, «სასწაული ანტე-ქრისტეს მოსვლისა». „თავი პირველი. პირველისა მის სასწაულისათვის მოსლვისა ანტე-ქრისტესისა წინამორბედობითა, რომელ-არს მოობრება და აღსასრული რომის ქელმწიფებისა.—ხოლო თესალონიკელთა იხილეს რა ფიცხელი ჟამი იგი, რომელსაცა ჟამსა იყვნენ სოფელსა ამას, წ'ა მოციქული გონებად უკუე მოახლებასა უკანასკნელისა მის ჟამისა ანტექრისტესსა...“ გვ. 59—193.

წყდება: მეოთხმეტე თავის შემდეგ ადგილას: „ამას ყოველთა ღ'თივ განბრძნობილთა წ'ის ეკლესიისათა მართლმადიდებელთა კათოლიკესა აღმოსავლეთისასა განსაზღვრებითა ქელ-გიდებ თქუენ, მზახა განმართუად, უკეთუ იყოს ამაში შეცოდებანი რომელნიმე“.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა. 1703 წლის მოსკოვური გამოცემის თავფურცლის ტექსტი: „სასწაული ანტე-ქრისტეს მოსლვისა და ამ სოფლის აღსრულებისა, სადთოთა წერილებთაგან გამორჩეული. მოციქულთაგან ეთხზა უფლისა: „შენი რა არს სახელდება სასწაული მოსლვისა შენისა და სოფლისა ამის აღსასრულისა? მატთე თავი 24 მეხილი. [?] თან-შეკმობითა.

დაიბეჭდა ბრძანებითა კეთილის-მყოფელისა დიდისა პატრონისა ჩუენისა პეტრე ალექსეევიჩისათა. კელლისა დიდისა და მცირისა, თეთრისა რუსეთისა თეთმპყრობელისათა, და ჯამსა კეთილად შობილისა პატრონისა ჩუენისა, მეფის შვილისა და დიდისა მთავრისა ალექსი პეტრეს შვილისათა, ხოლო კურთხეითა ყოველთა მათ სამღთოელოთა კრებათაგან, შორის პატრიარხობისა, სამეფოსა ქალაქსა მოსკოვს, წელსა დასაბამითგან ჰხაბ, ხოლო განჩორციელებითგან სიტყჳსა ღ'ისა ჩ'ლ, ინდიკტიონისა იბ, ნოემბერს ია.“

ბ. თავფურცელს მისდევს მოციქულთა წიგნებიდან ამოწერილი ციტატები ანტე-ქრისტეს მოსლვისათვის და „წინა-მეტყველება კეთილის მყოფელთა მკითხველთა მიმართ.“ გვ. 2—59.

2. ამავე თხზულების ვახტანგისეულ თარგმანთან (A—58) შედარება მოწმობს რომ წინამდებარე ტექსტი, სხვა, გაცილებით უფრო გვიანდელ თარგმანს წარმოადგენს.

შდრ. აგრეთვე S—563 ხელნაწერი, რომლის ტექსტიც ვახტანგის თარგმნილი არ არის.

მინაწერები: „მამას დავითს უძღუნი |||||||პეტრებურღით, 1836 წელსა“ 1 გვ. გაკრული ხელით.

(265) 266

ფილოსოფიურ თხზულებათა კრებული. 1792

274 გვ.; 20,5 × 15,7; ქაღალდი; ტიეტერული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა; მხედრული; სათაურები და აბზაცების დასაწყისი მრგვლოვანით, სინგურით; 1792 წ. (გვ. 274); გადამწერი: ხაჭარია (იქვე); კალიგრაფიის (ჩართული ასომთავრულის) ნიმუში 1 გვ.

1. „უფროსად ბრძნისა ამმონიოს ერმისისა მოსახსენებელი ხუთთა წიგნთადმი პორფირიოს ფილოსოფოსისათა.

მგონჳ შეველთათჳს დაწყებასა ფილოსოფოსისა სიტყჳსასა საჭირო არს სწაველად, თუ რაჲ ვიდრემე არს ფილოსოფოსობაჲ? რ[ამეთუ] უკჱმს დამწყებელსა პირველად სწაველად, თუ რაჲ ვითარი არს, რ[ომელ?] ესრეთ უმოსწრაფესად შეეხების საქმესა...“ გვ. 1—153.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს: „დასასრული ამშობიშის განმარტებისა...“
2. იხ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატ. ისტორია; გვ. 284; აკად. კ. კეკელიძეს თხზულების მთაწმინდულად იოანე ტარიჩისძე მიაწერა.

3. „დავით სიბრძნის-მოყუარისა აღწერა პორტრეტის შეყუანილობისადმი, რუამთა თავთა შერთუთა, განმზადებულთა ღ[მრთ]თერთ.—წყება ეჭყოთ წინა-მდებარე აღნაწერისა...“ გვ. 155—274.

შენიშვნა: 1. ტექსტს ნაპირებზე დართული აქვს სქოლიოები (169, 171 და სხვ. გვ.).
2. ტექსტის ბოლოს: „დიდება ღმერთსა. ცრამაებულისა დედაჲსა ქალწულისა უფალჲსა იყავნ სადიდებელად. წელთა 1792. ზაქარიაჲ“ (ბეჭდულად).

(266) 267

ხელაშვილი იონა, ცნობა თავისა და გუამთა. XIX

I—X, 205 გვ.; 21 × 16; ქაღალდი; ტკეცრული მოთეთრო ტყავით შემოსილი შუაყოს ყდა; მიხდრული; XIX ს.; დაწერილია V—VI, X გვ. ტექსტის წინ და 35 195, 200—205 ბოლოში.

[ხელაშვილი იონა. ცნობა თავისა და გუამთა]. „ქრისტე იესოს მიერ ემბაზისაგან კეთილ შობილო, შინაგან—მეფე სულითა,და გარეგან—ქალაქ, გუამითურთ შენით, სოლომონ, ძეო იოანესო, სულიერ ართინი არს მეორე შობითა საუკუნო ცხებულება და დაუსრულებელი პეშმარიტი ქრისტეანობა...“ გვ. 50—194.

შენიშვნა: 1. ძირითად ტექსტს წინ უძღვის:
ა. „წინასიტყუაობიერი ცხადოენება, ესეოს-ესე წინარე დამძღუანებული შეყუანად წიგნსა ამას შინა...“ გვ. 1—25.
ბ[ს[ხუათა შორის, ვკითხულობთ: „ჰაჲ, შენცა თანა-გაძს. საწოლი ჭარბოლმისა და აეოსისა და კიკესიისაო, რათა ღრაცხათა ზედა მრავალთა შესძინონ მარხეენებაც..., რათამცა უფალმან უფლისა მიერ მოსცეს ცხებულსა თჳსსა სულიერ-ფება მოსესნი... და შეგიხჳნა წყლულნი შენნი გკვსისა წელისა და ვკებოს სალბენი სიბრძნისა და სწაულისა და განგიახლოს დღენი იგი, ოდეს[ა] ჰყუაოდი... და მტერთა მიმართცა იყავ ვმირ და ძლიერ... მიზეზითა შენ ძლიით გარემო ბარბაროზნიცა იცვალნენ კაცადვე.
წელსა 1830, აპრილის 13. იოანე ზედეს-მოსახონი“ გვ. 24.
ბ. „ესეცა, წიგნი კატეხიზო თქუმულთაო ვჰყავ წინასიტყუაობითა, პირუელ წელსა 1827, ეგრეთცა ალფა-ჳტა—წელსა 1829; ხოლო მესამე ესე, დამაკავშირებელად ხაზელდებული, ესეცა წიგნი თქუმულთაო შეყამხადე...“ გვ. 26—34.
ამ ტექსტის ბოლო სტრიქონებში ავტორი მიმართავს სოლომონს [დოდაშვილს.] და ჯამოთჰკამს სურვილს, „რათა მოსწყალეთა „მისთა შეიძინონ ცოდნა“ და „იქმნენ უალრეს მალარისიელთა და უფროს ღა კაცელთა[!], ეითარცა სურს სულსა ჩემსა“ და ცხებულსა ჯუენს.“
გ. „უფრცლებთა და გუერდებთა ზედა წითურთა მეხლებთა მისწაეებათათჳს...“ გვ. 36—48.

2. **სათაური** მიწერილია 1 გვერდის თავში: („წიგნსა ამას ეწოდების ცნობა თაეული და გუამთა)".

ძირითადი ტექსტის გვერდებზე კი სათაურად უწერია: „დაშაქვშორებელი ახოთა და გუამთა თავსა ზედა".

3. წიგნი იცავს ღვთისმეტყველების უპირატესობას მეცნიერებასთან: „ეჯერა ყოველნი სწერელნი ჭკუთ მსახურ სამართო წერილთა და ღ'თის-მეტყველებისა..." — ქ'ადგრაფს იოანე (გვ. 193).

4. 31 გვერდზე გერადღებას იპყრობს ნუსხურით დაწერილი, ტრჩილებში მოთავსებული ცნობა: „(დავით ბოსტაძემ ესე თვისი დადებულა წელსა 2 იოანკლის და იხსნა სიკუდილისაგან, ვამსა სასტიკსა ლტოლეასა, იოანე)".

მინაწერებნი: 1. „ესე წიგნი სომეხს გარდავწერინე ნამდვილის დედნისაგან, რომელიცა წარუგზავნე ტფილის[ს] სოლომონ დადაშვილისად. და შემდგომ წარვიკითხე ესე, რომელისა გარდამწერსა სრულიონსი აღურვეია. ნამდვილში ამად ცნიად არს ყარნრეა. ვისცა ეთხოვნეს წიგნისა ამის ეხონა, ნამდვილი აღმოიკითხეთ თითოეული მეცნიერ და სრულიონი ვამოშთარგმნილი.

დასასრულ, უკეთუ ძალ გვედვს გარეშე სრულიონისა, აღმოიკითხე წიგნი ესე მღვდელ-მთავრისა იოანე, წელსა 1833, თთ[ვ]სა იანვარს, 12".

ყდის I ფურცის საცავ ფურცელს v-ზე, ავტოგრაფი.

2. იხსნა ხელმეშველის თხზულებათა ნუსხა (შდრ. S—333 ხელნაწერის აღწერილობა, შენ. 1).

3. „წინა-სიტყვაობა—იერიის ნორჩსა ეზსა ეკითილსა..." გვ. VII. (იხ. აღწერილობა S—254, შენიშვნა 8, ბ, გ.).

4. „ძის მაღალ-ღირსებას..."

. . . . . სოლომონ რაზმაძე. 1830-სა." გვ. VIII.

(იხ. აღწერილობა S—254, შენიშვნა 8, ზ).

5. „თქმული მეფის ძის თეიმურაზისაგან.

— ინტარების განძრძნობელი..."

გვ. IX. (იხ. აღწერილობა S—254, შენიშვნა 8, თ.

6. „იაბბაკიონი ლიტეიმან ანნა.

— იყავე ხსენება..."

„მეფის იაკელის ძე მიხეილ, წელსა 1817, სექტემბრის 22-ს." გვ. 196 (იხ. აღწერილობა S— 254, შენიშვნა 8, ვ.).

7. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.

— დღეს აღმოსცენდა..." გვ. 196—197.

(იხ. აღწერილობა S—254, შენიშვ. 8, დ).

8. „(თქმული პეტრე ლარაძესაგან.)

— აღსრული მაღალ ქათედრისა..." გვ. 197.

(იხ. აღწერილობა S— 254, შენ. 8, ზ.).

10. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.

— იმღეროდეთ-მოქმედებ..." გვ. 198.

(იხ. აღწერილობა S— 254, შენ. 8. ე.).

11. „იყავე, ვით ტრედი ეშინეო, ძენელთ მამათ მიმხვევებელთა!
ორძილო საღთო ყტვიელო, დაუცხრომელო.
ნამდვილო ბრძენო, მეცნიერო, ქმა-ტკბილად მქადაგებელო!
აღდეგ, სუეო, უდაბნოს შენ[ნ]იერ ალდონ!
სინანულისა წყარო არს, გაქებდეთ, ერნო!"

თქმული იოანე დემეტრაშვილის, ზაქარია მღვდლის ძისაგან წელსა 1832-სა, დეკემბრ. კ დღესა." გვ. 198.

12. „1. ღმრთეებრ ქეთილითა მოსაგებ ნეტართა.
2. ისად აღიყვან, წყალობად მარად იყვნენ.
3. აწმყოდამ იწყვნ, ნამყოს ასრულებ;
4. ნამეტნავს წყალობას გარდამოიღებ ერთ შენიანთა, უალრეს სხვათა.
5. აჰ! გონება-ეროელო, სიბრძნის-მეტყველო, შეწევნარებელო!

თქმული ამავე მამა იოანს ძმისწულისა იოანე კელაეციისა, სოლომონის ძისაგან, წელსა 1833, თთ[ვ]სა[!]იელისსა, 1 დღესა". გვ. 199.

ცხენთა სამკურნალო. 1807

1—IV, 92 გვ.; 19 × 15; ქაღალდი; მოოქროვილი ტყავფიფქული ტყავით შემოსილი შუაგის ყდა; მოოქროვილია ფუძულების ჩამონაპენებიც; მბეჭდული; 1807 წ. დეკემბრის 14; ადგილი: მოსკოვი; თარგმნილი 1795 წლის რუსული გამოცემიდან: „ჯამოკრებითი" თარგმნილი ბაგრატ გიორგის ძის ბაგრატიონის მიერ; გადაწერი: ხუცეს-დეკანოზი იოანე ბაზიერაური (92 გვ.).

„სამკურნალო ცხენისა. ნაწილი მეორე. ბეიტრისათვის, თუ როგორ ძმსაბუროს სნეულსა ცხენსა. ჯ. 1. ბალაზინი, ყოლეს სენის მარგებელი.—მოიღე ვენეცის საპონი 12 მისხალი, ოპიო 3 მისხალი, ესენი ერთათ აურიე და გალესე ამათში საპონი და ჩაყარე ბუტლიკაში და დაასხი ერთი ფუნთი სიი ოტკა, დაუდეც პირს მაგრა და დადგი თბილს ადგილას, ანუ მზეზედ და მალ-მალ გაანჯღრიეო დე..." გვ. 3—89.

შენიშვნა: 1. ტექსტში პირველად დაწერილი ყოფილა არაჯი; ეს სიტყვა[მთარგმნელის?] წაუშლია და დაუწერია ოტკა.

2. თარგმნის ტექსტს წინ უძღვის:

ა. „ესე ცხენთა სამკურნალო, რომელიცა აღიწერების უფალს ლეონტის[მარტ.] ვენსტა ოსტრ არკაპის[?], წელსა 1795, მისის ბრწყინვალების ღირსება გაგზავნა გიორგიის ორლოვისათვის, რომელიცა იყო ფრიად ცხენთა მოყვარე. ხოლო ესე ითარგმნა გამოყრებით ორთა ტომთა წიგნთაგან მისის უგანათლებულესობის საქართველოს მეფისა 13 გიორგის ძის ბაგრატიონისაგან, სანეტერსა ქალაქსა მოსკოვს; წელსა 1807, დეკემბრის 14". გვ. IV.

ბ. „უგანათლებულესო მეფის გიორგის ძენ იოანე, მოწყალეო ქებულნიფეფე! უცხოებასა შინა მყოფსა თანა-აძს შრომად. განცვიისათს დროსა, რათა არა მიიცეს უმეტესსა მწუხარებასა და უბედურებს არს ცხელეთაროსა შრომის ტკრთეად, რომელიცა ნიშნეულდეს სიბოძრებსა და მისცემდეს კაცთა სარეებელსა. და ესე არს მიზეზი შრომისა ჩემისა გარდმოვლებად სამკურნალოსა ცხენისა ჩუენთა ქართულსა ენასა ზედა, რომელიცა არს ესეცა ნაწილი სიბოძრისა. რომელიცა საჭიროდ განვსაჯე, გადმოკრიბე და ერთად შეეყარე, რომელიცა არს ესეცა ნაწილი სიბოძრისა და სარგებელ კაცთა. და ეგრეთვე ადრიდგანვე ჭუნი სურველი უგანათლებულესობისა თქუენისა სიბოძრის მოკვლევებისათჳს და გამოცდილება სამკურნალოსა ცხელებებსა შინა, ამისთჳს უმეტესად ვიყუჩესმდგრეე შეძლებად თქუენდაჲთ, რათა მიიღოთ უმდაბლესად უცილოებისაგან ძმისა თქუენისა დაუცდეთ ნაკლულევანება რაჲმე ჰპოოთ, სრულჰყოთ, რომლისთჳსცა ვედები თქუენი უგანათლებულესობის უმდაბლესსა პატივისცემასა შინა მეფის ძე ბაგრატ. 1807 წელსა, დეკემბრის 14, მოსკოჲს." გვ. 1. ხელთნაწერია ბაგრატ მთარგმნელის ხელით.

ანდერძი (გადაწერისა): „ჰ: ესე ცხენთა სამკურნალო წიგნი, რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა ნათარგმნი მისის უგანათლებულესობის, საქართველოს მეფის გიორგის ძის ბაგრატის მიერ, აღიწერა კელითა ჩემ ცოდვილის ხუცის დეკანოზის იოანეს ბაზიერაურისათჳს, სამეფოსა ქალაქსა შინა მოსკოჲს. იოანე." გვ. 92.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

(268) 269

დოგმატიკურ-ასკეტიკური და მეცნიერული კრებული. XVII.

320 ფ., 20,5 × 15; ქაღალდი (7ა ფ. მოცილებული; ტექსტი თანაკლებულია); ტექნიკური ტყავით შემოსილი ბის ყდის II ფურთა შეგნიდან მოლად დაბრუნებია ჰაისაგან; დახიანებულია ბოლო ფურ. 313—320; წესდერი, სათაურები სანგურით; [XVII. ს.] ჰერონიმეანი სამი ნახევარმთვარე; მომგებელი: ჰყონდიდელ მიტროპოლიტი გაბრიელ.

1. „..... და [ვქა]დაგებ. და მე მას, ღმერთსა დიფარულსა და დიდად ძლიერსა ცმსახურებ, რომელი იგი გარდამოხდა ფარულად და შეიმოსა გუამი სრული, უცოდველი...“ 1 r—2 r.

თავდება: „მით გამოიძიების საიდუმლო უცნაურთა და მით გულისჴმაჲ იყოფების, ვითარ ჯერ-არს მსახურება უფლისაჲ ჩ[ენისა იესუ ქრისტესი, რომელსაჲ ჰშუენის“.

შენიშვნა: ბოლოში, ეჭვს სტრიქონად:
„უცხოსა ღ[მრთისაჲ ბიმონთა წერილისა
პავლეს ეპისკ[ოპოსი,
პირველი უკუე მოშორებული შემდგომად მ[ქადრ]ა.
თავი წარკუმთილი, ეჭა, ნიშსა ვალს ორობით
და მძღეულობს, სადა თჳთ
მღდელთმთავრობს იესუ“.

2. „ორღანოებითნი თავნი იუდელთა მ[იერთაჲ] რიცხჳთ.—უკეთუ საყოველთაოდ კეთილ არს სჯული, რ[ასათ]ს არა ყოველსა ნათესავსა მიეცა, არამედ ერთსა მხოლოდ...“ 2 r—7ა v.

შენიშვნა: აქ არის ოცდაბეთი პოლემიკური შეკითხვა ებრაელთა სჯულის აღმსარებელთა მიმართ.

3. „წ[ინა]ს ა[ნა]სტასი სინა[ი]სა მთისაჲ მრავალთა და საჭიროთა ძიებათათჳს საღთოთა წერილთა შინა უცხადოთათჳს და ყოველთა ქრის[ტია]ნეთა მიერ შესწავებად საჭიროთათჳს, რომელნი ამას წიგნსა შინა მდებარე არიან საკითხავნი თავნი **რლვ**. კითხვაჲ.—მრწემენებელნი და ნათლისა მღებელნი სამებისა ერთარსებისა მიმართ და მეტყუელნი ღმერთად ყოფაჲსა მ[ისა]ს...“ 7ა v—17 v.

შენიშვნა: 1. ტექსტს კითხვა-მიგების სახე აქვს.
2. შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941, გვ. 575, § 14—3.

4. „წ[ინა]ს და ნეტარისა მამისა ჩ[ენისა] ვ[ა]ს[ი]მე ა[რ]ქ[ე]პ[ა]რ[ე]პ[ე]ლ[ი]ს[ა] მიერ მიწერილთა [მი]მართ თ[ა]ლ[ა]ხ[ე]ლს კ[ი]თ[ხ]ვა-მ[ი]გ[ე]ბ[ა]თ[ა]გ[ა]ნ გამოღებულნი რჩეულნი, მცირენი. კითხვა-მიგებანი, თავნი ჳთ.—კითხვაჲ: რაჲ არს სასწაული ჭეშმარიტისა ქრისტიანისაჲ? მიგებაჲ: საროწმენოებაჲ მართალი და საქმენი კეთილნი...“ 17 v—24 r.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ., 1941, გვ. 657, 659, § 133—2,16 —ამ თხზულების ნაწილს უნდა წარმოადგენდეს ჩვენი ტექსტი.

5. „წ[მ]ისა და ნეტარისა დიდისა ათანასესი, ალექსანდრიელ მთავარებისკოპოსისა, კითხვა-მიგებანი, და წო[ო]ა მამათა წმ[მ]თა არსანუფი და იოვანესი. გ. მ.—კითხვა: რაგმე უკუე შეუნდობის ქრისტეს უარის მყოფელსა..." 24 r—35 v.

შენიშვნა: დართული აქვს: „სათნოებათაჲს და ცნებათა კითხვა-მიგებანი". კითხვა: „რომელნი საქმენი ბოროტნი განეშორნენ, რათა არა ვყუნე იგი და ღმერთ-დე, ანუ რომელნი ქმნენ, ეგოთ ღმერთი?..." 33 r—35 v.

6. „წ[მ]დად უწოდენ წ[მ]დნი მამანი სულისანი: სული სიბრძნისა, სული გულისჴმის-ყოფისაჲ, სული მეცნიერებისა, სული განზრახვისაჲ, სული ძლიერებისა, სული კეთილად მსახურებისაჲ... „35 v—36 r.

7. „სახ[ღ]ეარნი ფილოსოფოსობისანი: მეცნიერებაჲ მყოფთაჲ, მეცნიერებაჲ საღთოთა..." 36 r.

შენიშვნა: სულ ექვსი სტრიქონი.

8. „კითხვაჲ-მიგებანი დიდისა ბასილის და გრიგოლ ღ[ო]ს მეტყველისანი. კითხვა ბასილისი: რაჲ არს დასაბამი? გრიგოლი: პირველი მიზეზი მეორისა მიზეზისაჲ..." 36 r—39 v.

9. „კითხვანი მონაზონისა ვისნიე, რომელთა აქსნაჲ გამოსცა ბ[ა]ტრესმან ხარტოფილაქან. კითხვა: უკეთუ ჯერ-არს კურთხევაჲსა წ[მ]თა ნათ[ლ]თა ქმნად ლაკნთა შინა, კარდართა შინა და ჭურჭელთა შინა..." 39v—43 r.

10. „წ[მ]ისა და ღ[ო]თმოყუარისა მიქრონისა.—პირველად მოსე მოსცა ოთხსახეთაგან ქმნაჲ მიქრონისაჲ..." 43 r.

11. „შეისწაჳენ ბრძნობისა თჳსნი ძალნი, რომელ არს ხუთრიცხჳ სამსახურებელი ჴორცთანი: ხედვაჲ, სმენაჲ, ყოსაჲ, გემოს-ხილვაჲ და შეხებაჲ და კუალად შეისწაჳენ მეცნიერებითნიცა სულისანი: გონებაჲ, გაგონებაჲ, თნებაჲ, ოცნებაჲ და გრძნობაჲ. შეისწაჳე ცხოველობითაცა, რომელ არს წადიერებითი: განზრახვაჲ და წინაღრჩევაჲ..." 43r—43v.

შენიშვნა: გადმოწერილია ხელიანად.

12. „თქმული წ[მ]ედისა და ნეტარისა მამისა ჩ[ჭ]ნისა ათანასე ალექსანდრიელისა აღსრულებაჲ მართლისა სარწმუნოებისაჲ.— უკეთუ ვისმე ჰნებაჲს ცხოვრებაჲ, პირველ ყოვლისა ჯერ-არს, რა აჳუნდეს მართალი სარწმუნოება,.." 43 v—45 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ., 1941, გვ. 570, § 3—1.

13. „წ[მ]ისა ფოტი მპატრიაქისაჲ აღწერილი მართლისა სარწმუნოებისა აღსარებაჲ და წარმოთქმაჲ:—ესრეთ მრწამს და აღვიარებ კათოლიკე და სამოციქულო ეკლესიასა..." 45 v—46 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ., 1941, გვ. 675, § 185—1.

14. „ღ~ის მეტყუ~ლებისათჳს და განგებულებისა კითხვა-მიგებაჲ და შემდგომითა-შემდგომად კითხვა-მიგებათაჲ: „ღ~თის მეტყუ~ლებასა შინა რაოდენთა ბუნებათა აღიარებ?...“ 46 v—56 v.

შენიშვნა: 48—57 ფუ. ტექსტი დაწუნრილია სხვა, გაცილებით უფრო გაწაფული, სწორი ნუსხურით. ტექსტის ეს ნაწილი „მსოფლიო კრებებს“ შეეხება.

15. „დიდების მეტყ[უ~]ლებაჲ სამებისა..., რომელი მოეცა დიდისა [უნდა იყოს „დედისა“] ღ~თისაჲ და იოანე ღ~თის მეტყ[უ~]ლისა მიერ წ~ა გ რ ი გ ო ლ ი ს, ს ა კ ჳ რ ვ ე ლ თ-მ ო ქ მ ე დ ს ა, ნ ო ს ე ლ ს ა. — ერთი არს ღმერთი...“ 56 v—57 r.

16. „ღ~ისათჳს: რაჲ არს ღმერთი და რისათჳს ღმერთი და რავდენ სახედ ღმერთი? — ღმერთი არს არსებაჲ უბიზებოჲ...“ 57 v—59 v.

შენიშვნა: 1. „ღმერთისათჳს“ ენების განმარტებას დართული აქვს: „ჳ ე ნ ა ს წ ა ე ლ ი — ბერძნულად თეორია ჰქჳან ხედვასა და თეოს—ღმერთსა, და ყოველსა ზედა მხედველობითსა მის მოქმედებისა მისისაგან მოპოვებებულ არს სახელი ესე. ბ ა ძ ა ჰქჳან ყოველსა და ტარიან—ცევასა, ხელი ერთად რად შეკრებენ, ყოველთა ცევასა“. 58 v.

2. აქვე. ქვემოთ, განმარტება „შემოხმისათჳს“ (58 v), „ძეობისათჳს“ (58 v—29 r) და „სულისათჳს“—„ს ი ც ო ც ხ ლ ი ვ ი დ რ ე ც ა რ ს წ ყ ა ლ ი ა ნ ი და უნივთოჲ და დაუსაბუელი...“ (59r-v), „ცაცებისათჳს ჩვენისა“ (59v).

შდრ. S—292 ხელნაწერის § 1—„ა ბ ო კ ო რ ე ბ უ ლ ნ ი კ ლ ე მ ე ნ ტ ი ს ა გ ა ნ“ (იხ აქვე, ქვემოთ).

17. „მ ი ქ ა ე ლ ს ჴ ნ კ ე ლ ი ს ა, ი ო რ უ ს ა ლ ე მ ე ლ ი ს ა, მართლისა სარწმუნოებისა წამოთჴმაჲ და აღსარებაჲ.—მრწამს ერთი ღმერთი, მამაჲ უშობელი და ერთი ძე შობილი...“ 59 v—64 v.

18. „ს ი ტ ყ [უ~] ნ ი და ს წ ა ე ლ ი ს ა რ გ ე ბ ი ს ნ ი, გამორჩეულნი სღ~თოთა წერილთაგან და წ~ა მამათაგან.—ვითარცა სარწმუნოებაჲ ჴეშმარიტისა ქრისტიანისაჲ თჳნიერ საკმეთა მკუდარ არს, ეგრეთვე საკმენი კეთილნი თჳნიერ მართლისა სარწმუნოებისა მკუდარ არიან...“ 64 v—70 v.

19. „ს ი ტ ყ [უ~] ნ ი და ს წ ა ე ლ ი ს ა მ ე ც ნ ი ე რ ო ნ ი, ფრიად მარგებელნი სულ-სხეულობით ორკერძოჲ, ბუ~ლისა და ახლისა წ~თა წერილთაგან რჩეული გამოკრებულნი: კლემაჴისაგან, დიდისა ბასილის და გრიგოლს ღ~ის მეტყ[უ~]ლისა და იოანე ოქროპირისა და მამისა ეფრემის და მაჴსიმესი, და ცხორებისაგან მამათაჲსა და სხ[უ]ათა წ~თა მღდელთ-მოძღ[უ]ართა მამათა, მოციქულთა, წინასწარმეტყ[უ~]ლთაჲ, და სოლომონ და ჩირაქისი და გარეშეთა წიგნთა: პლატონ, სოკრატ და მენანდროჲსა და სხ[უ]ათა ფილოსოფოსთა მიერ თქმულთანი.—ყ[ოველ]თა, რომელთა ენებოს და ეძიებდეს ღმერთსა, ეპოვების...“ 70 v—125 r.

შენიშვნა: 111 r—126 r-დე: „წ~ა... წილოჲსა ღ~ისმშობლისა სწავლითნი სარგებელად სულისა.“

20. „თარგმანებაჲ ლოცვისა ამის, ვითარმედ: „უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, შეგვწყალენ ჩ[ნ], ა[მ]ნ,"—თითოეული ლექსი აღსავსე არს სარწმუნოებითა მიერ სჯულთა და სიბრძნისა..." 125 v—126 v.

21. „იამბიკონი, თქმული წ[ი]სა ი[ე]ოაკრობრისაჲ. —კრძალ, საწოთაგან და მეცლით შთაპოსრულა..." 126 v—127 r.

22. [იოანე პეტრიწი. თვენი—გალექსილი].
„სეკედნბრისა დღეთა ითოცობასა
სთორმეტ-სთორმეტობს ქამები დღე-ღამეთაჲ..." 127 r—155 v.

შენიშვნა: 1. შდრ. A—1427 ხელნაწერს (A კოლექციის „აღწერილობა," ტ. IV, თბ. 1954, გვ. 521—522; კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ. 1941, გვ. 265.).

2. ეს მოთავსებულია იოანე პეტრიწის გალექსილი კალენდარი: სექტემბრის, ოქტომბრის, ნოემბრის, დეკემბრისა და იანვრისა. 3. ტექსტში მრავალი შეცდომა და ხარვეზებიც შეინიშნება.

23. „წ[ი]სა და ნეტარისა მამისა ჩ[ვ]ნისა გრიგოლი ღ[მრ]თის მეტყუ[ე]ლისაჲ შუკლები იამბიკოჲ სასწაულელოჲს წილ წარმართთაჲსა, რომლისაგან განაყენნეს ქრისტიანენი ივლიანე განდგომელმან, ზედაწერილი თჳთ მისვე.—ა. გრიგოლის ვარ მე, ტ[ი]კიც[ი]ნ[ი] ნამუშაკევ[ი]..." 155 v—168 r.

შენიშვნა: იამბიკო ეფრემ მცირის თარგმანია (შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. თბ., 1941, გვ. 596, V—39).

24. „წ[ი]სა და ნეტარისა მამისა ჩ[ვ]ნისა გრ[ი]გოლ ღ[მრ]ის მეტყუ[ე]ლისა თქმული იამბიკონად რიცხუსა ზედა ბერძულისა ანბანისასა აღუვეტაჲსასა.—საწყის ყოველთა დასასრულ ღმრთი ყავ..." 168 r-v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ.: 1941, გვ. 600—17, რის მიხედვითაც იამბიკო ეფრემ მცირის თარგმანს წარმოადგენს. (იხ. ავტორვე იქვე, გვ. 563).

25. „წ[ი]სა და ნეტარისა მამისა ჩ[ვ]ნისა გრიგოლი ღ[მრ]ისმეტყუ[ე]ლისა შუკლედი აღრიცხვაჲ წმიდათა წიგნთაჲ ძველისა ვიდრემდე სჯულისათაჲ, რიცხჳთ ოცდაორთა, ხოლო ახლისა მადლისათა ოცდაწჳდთაჲ, ჴუმლად ყოველთა მ[!]თავეთა,—რათა უცხოთა არ მიგებაროს წიგნთა, რიცხუსა გეთუწყებ[!] ჩუენთანა, მეგობარო..." 168 v—169 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941, გვ. 600—19, რის მიხედვითაც ესეც ეფრემ მცირის თარგმანს წარმოადგენს.

26. „იამბიკონნი აღმრიცხუ[ე]ლნი წ[ი]თა წიგნთა „საქმისა მოციქულთასა", კათოლიკეთა შუდთა და პაულეს ეპისტოლეთანი, თარგმნილი ეფრემ მცირისა, თარგმ[ა]ნისაჲ.
— აღსმართების წიგნი ესე რ[ჩ]ეული..." 169 v—170 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია I, თბ.; 1941, გვ. 244.

იბ. „საკმე მოციქულთა ძველი ხელნაწერების მიხედვით," ილია აბულაძის გ-ბა. თბ.—1950, გვ. 026—027.

27. „იამბიკონნი, აღმრიცხუ[ლ]ნი მათვე წ[მ]თა წიგნთა-ნი, თქუმული თჳთ ეფრემ მცირისა, თარგმ[ა]ნისაჲ.
— საბედ სიბრძნისა გიწყის: „მოვედ და შეედ
და განიცადე წიგნი სამოციქულოჲ..." 170 ვ.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ., 1941, გვ. 245. იხ. ავროთვე „საკმე მოციქულთა ძველი ხელნაწერების მიხედვით.", ი. აბულაძის გ-ბა. თბ. 1950, გვ. 027.

28. „იამბიკონნი აღმორჩეულნი მ[მ]თვე წმ[მ]ა წიგნთანი, თუქუმულნი[!] არსენი [ი]ყალთოლისა[!], თარგმ[ა]ნისაჲ.
— წმიდამყოფელი მითუალა[!] სოუნჯე.
იყნოსე მისთა მიჰრონთა სულნელებაჲ..." 170 ვ—171 რ.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. თბ., 1941 გვ. 252. იხ „საკმე მოციქულთა ძველი ხელნაწერების მიხედვით, გამოსცა ილია აბულაძემ, ა. შანიძის რედაქციით. თბ., 1950, გვ. 027—028.

29. [იოანე პეტრიწი.] „სხუაჲ იამბიკონი მისთჳსვე.
— „ჰკრომ, კორი კორი. გალატ-ეფეს-ფილიპედ,
კოლას თესალო, თესალო, თესალონიკ, ტიმოთე,
ტიმოთე, ტიტე, ფილ, მებრაელ[!] ათ-ოთხ[მეტ].
იაკობ, პეტრე, ორ და სამ იოანე,
ხოლო იუდა შჳდ. შემდგომად „საქმეთა."

„მტერობაჲ ღ[მ]თისაჲ არს მის სჯ[ე] ქმნაჲ ქუჱნათ თამი.
მგებე მდგომისგან ამოად ამდგომთამი.
კოდ სწინაჭლთა ცარს სუკმობ და ემუშურებ ღ[მ]ათმი[!].
ეთერ ღრუბლისაცა სულთ მიდგმ ზღუდელ ღ[მ]რთისაჲ[მ]თამი;
დავითი ორი, ეზე[ი]ა—სამოცდა სამ.
სამოცდასამ შჳდ ლითუთხკეი ელაია[!]."

„გან, ბან, ეინ; გან, ბან, ეინ, დონ,
გან, ზენ, ეი[ნ]და დონ.
მეფე, მთავარი, სიონი და წყარონი.
ჰაბუკსა სწ[ყ]ური ებგური საეგბუროჲ;
აღური, კიცკ, თ[ვ]ლნი და ი[სრაელ],
გოდოლი, მენავე, სახლი და მამაჲ
და მეგჳპტელი, ცხენი, [ლ]ხარე, ქუდი". 171 რ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში ავტორის დაუსახელებლად მითაუსებელ იამბიკოთა ორი პირველი ნაკვეთი ცნობილია, როგორც იოანე პეტრიწის ნაწარმოებები (იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. თბ., 1941, გვ. 265—267).
2. რაც შეეხება მესამეს—ამ იამბიკოს ავტორად აქად. კ. კეკელიძეს იოანე პეტრიწი მიაჩნია. შდრ. „ისტორიანი და ახბანი შარავანდედთანი." აკად. კ. კეკელიძის რედაქციით და გამოკვლევით, თბ, 1941, გვ. 22—23. შდრ. ხელნ. S—379. გვ. 192—193.

30. „წიგნნი ძმ(ა)ისა სჯულისანი ყოველნი რაცხვით ლდ: დაბადებაჲ, გამოსლვათაჲ ღ(ვ)ითელთაჲ....“ 171 v—172 v.

შენიშვნა: აქვე, ქვემოთ, აღნუსხულია „წიგნნი ახლისა სჯულისანი... კჯ. სახარებაჲ მათესი...“ 172 r-v.

31. „ესე დრ(ო)ეთ(ა)ჲ საწარმართოსა და ებ[რაელ]ებრისაგან ერთად შეკრებული მოგჳცა, ჰოომაებრითა წერილითა, რომელი ჩუენ, ვითარცა საჴმარი და ადვილად შესაწუნარებელი, ერთად შეკრებაჲ ესე, საცნაურ ყოველთა ვყავთ: მიმოსლვაჲ და ქადაგებაჲ წ(ა)თა მოციქულთაჲ, ვითარ ანუ სადა ქადაგეს ქრისტე.—პ[ეტრ]ე—გალილიას და შუა გალილიას და პონტოს და ყოველსა კაბადუკიასა და ბითჳნიასა ქადაგებდა სახარებასა... ანდრია, ძმაჲ მისი, ყოველთა ზღ(ვ)ის კიდეთა ბითუნიაჲსათა პონტოსათა და თრაკიასთა, აფხაზთა, მეგრელთა, ჰოვსთა და სკუთელთასა მოეველო და ქადაგებდა უ[ფალს]ა. და შემდგომად მათსა წარვიდა სევასტელთა ქალაქსა მას დიდსა, სადა ბანაკი იგი აფსარელთაჲ და ფასის მდინარე არს; სადა იგი უშინაგანნესნი ეთიოპელნი დაკჳდრებულ არიან. ხოლო დაეფლა პატრას, აქაელთასა, ჯვარცმული...“ 172 v—174 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ., 1941 გვ. 603—2, რომლის მიხედვითაც ეს გიორგი მთაწმიდელის თარგმანი უნდა იყოს.

32. „ნათლის-ღებისათჳს წ(ა)თა მოციქულთასა და დედისა ღ[მრთი]საჲ და ნათესავთ-მეტყუ(ო)ლებაჲ ქრისტეს ქადაგებისა და მახარებელისა.—გამომეძიებელთა შრომის მოყუარებით ვითარ და ვის მიერ ნათელ-იღეს წმიდათა მოციქულთა,ეპოვეთ მოსაჴსენებელთა შინა წ(ა)სა სოფრონისთა...“ 174 v—175 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ., 1941 გვ. 407 (პოკრიფები).

33. „იამბიკონნი წ(ა)თა მოციქულთა აღსრულებისანი, თქმულნი იოანეჲ მონაზონისანი.

— ჯუარს აცუამს პ[ეტრ]ე[ს] თავდამოღმართ ნერონ...“ 175 v—176 r.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ, 1941, გვ. 561 და 643—2.

34. „სახუაჲ იამბიკონები წ(ა)თა მოციქულთა.

— პ[ეტრ]ე ჯუარსა ზედა სჯი უარის ყოფასა; თავსა პაელესსა და[ს!]რბთა[?] და სჯრის ნერონ...“ 176.

35. „სახუაჲ იამბიკონები მოციქულთაჲ.

— პჩომს დაუტევეა ცხორებაჲ პეტრე ჯუარცმით...“ 176 r-v.

36. „სახელნი წ(ა)თა ორმეოცთა მოწამეთანი: დომენტიანე, ვალენტი, ევსუქი...“ 176 v—177 r.

37. „აღწერილი საეკლესიოჲ სამეოცდაათთა მათთჳს მოწაფეთა უფლისათა დრ(ო)ეთ(ა)ს მიერ ტჳრელ ებისკოპოსისა, პირველისა მის ქ(ა)ცისა მოხუცებულისა და სულითა შემოსილისა, რომელი იწამა ქ(ა)მთა მათ

ივლიანე განდგომილისათა.—იაკობ, ძმა უფლისაჲ და პირველ ეპისკოპოსი იერუსალემისაჲ, თჳთ თავადისა უფლისაგან იკურთხა...“ 177 r—181 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941, გვ. 602 (§ 45—1)—603.

38. „თარგმანებაჲ წმ[ა] მოციქულთა სახელთაჲ.—პეტრე—განმჭვნელად...“ 181 v.

39. „აღრიცხუაჲ წმ[ა] წინასწარმეტყუელთაჲ შემდგომითი-შემდგომად...“ 181 v—182 v.

40. „სახელნი მამათა, მამათ-მთავართა, მეფეთა და მღდელთანი.—ადამ, აბელ, სეით, ენოს...“ 182 v—183 r.

41. „წმიდანი დედანი.—ევა, სარრა, რებეკა, რაქაილ...“ 183 v.

42. „იაკობ მამათ-მთავრისა მიერ კურთხეჲსა თჳსთაჲ აითარმეტთა მამათ. მთავართაჲ.—„რუბენ, პირმოხ ჩემი...“ 183 v—185v.

43. „ტაძრისა აღშენებისათჳს მიცემულისა ნივთისა საცნაურ-ქმნაჲ და უწყებაჲ აღშენებისაჲ.—დავით, მეფე დიდი და წინასწარმეტყუელი, რაჟამს აღესრულებოდა, დიტტეა ძესა თჳსსა, სოლომონს, ტაძრისა უფლისაჲ აღსაშენებელად ოქროჲ, ტალანტი ასითასი...“ 185 v—186 r.

44. „ათნი წყლულებანი ეგჳპტისანი.—პირველად წყალი სისხლად გარდაიქცა...“ 186 v.

45. „ათნი მცნებანი მოსეს სჯულისანი. ა.—მე ვარ უფალი ღმერთი შენი...“ 186 v—187 r.

46. „კითხუაჲ ძისა ვისმე დიდისა ეპიფანეს მამართ.—რაჲსათჳს ნეტარებანი ვიდრემე ცხრანი არიან?...“ 187 r.

47. „ჰაერისა, მიწისაჲ, ცეცხლისა და წყლისა[თჳს].—გადინდგელდეს რაჲ, წყლად იქმნების ქუჱყანაჲ, და შემტკიცდეს რაჲ და შეხმრდეს—მიწა[დ]ქც, ხოლო განჴურდეს რაჲ და განორთჳლდეს რაჲ—აერ. და შემტკიცდეს რაჲ აერი, იქმნების წყალი. კუალად განჴმეს რაჲ, ცეცხლად შეიცვალე[ს]. და უსიმწილოჲ ცეცხლი, აერ იქმნებისა“. 187 v.

48. „კითხუა-მიგებაჲ მცირე.—**კითხუაჲ**: რაჲ არს გარეგანი კერძო ქ[უ]ყანისაჲ? **მიგებაჲ**: ზღუაჲ. **კითხუაჲ**;—და ქუჱშე ზღუისა რაჲ ისჯების? **მიგებაჲ**: ალი, ვითარცა სახმილი ცეცხლისაჲ გორემოდებულ არს. **კითხუაჲ**. და ქუჱ კერძო ცეცხლისა რაჲ იხილების? **მიგებაჲ**: ქუეყ. ცეცხლებრ მოტყინარე. და ქუჱშე კერძო მისსა დამტკიცებულ არს ბუნება წყალთაჲ. და კუალად ქუჱშე კერძო წყალთა მათ განფენილ არს ბუნებაჲ ცეცხლის წყუდიადისაჲ.“ 187 v.

49. „წ[ა]ისა და ნეტარისა მოციქულთა თჳისა პაჱლესი, რომელმან სახედ მზისა მოეცლო და განანათლა ყოველი ქუჱყანა, რომელი სულისა მიერ წ[ა]ისა მიიტაცა სამოთხედ და აღიწია სამ ცაძდე და ესმნეს უსმენელნი და უთქმელნი სიტყუანი და იხილნა საყოველნი მართალთა და ცოდეელთანი და თუ ეითარ გამოვალს სულ[ი] ჴორცთაგან.—იტყჳს ნეტარი პაჱლე, ნესტჳ მრწყინვალე ეკლესიისაჲ...“ 187 r—201 v.

შენიშვნა: ამ პატრიოტული ნაწარმოებისათვის იხილე კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ., 1941, გვ. 410—411.

წყარ. A—153, გვ. 266—292, A — 1064 : 8 („აღწერილობა", A კოლ., ტ. IV).

50. „თავი მეოთხე წიგნისა ამის, რომელსა ეწოდების დიოლოგონი, რომელ არს თხრობაჲ სულიერი—დასაბამად შექმნა ღმერთმან ცაჲ და ქუყანაჲ..." 201 v—287 v.

51. „აღრიცხუაჲ, ესე იგი არს სახელის-დებაჲ თჳთოეული თუსთაჲ.—თუსსა იანვარსა ვ—განცხადებაჲ: აღორძინდების ნათელი. თ'სა ფებერვალსა ზ დასაბამი არისაჲ. თ'სა მარტსა კდ—სწორდღეობაჲ. თ'სა აპრილსა ი—თრთოლი პირველი.თ'სა მ[ა]სე კბ—თრთოლი მეორე. თ'სა მასე [უნდა იყოს —მაისსა.კ.შ.] აღრაჲ [უნდა იყოს ა რ ე ვ ა ანუ მარეხი, მარხი.კ. შ.] სამწუხრო აღმოვალს. თ'სა მასე ვ—თრთოლი პახნიტი(!) დიდი. თ'სა მასე აღმოსლვაჲ მ[ო]ლდაჲ, რომელ არიან ჴონი.თ'სა მასე კე—პრტურაჲ აღმოვალს. თ'სა ივნისსა ი—ვარსკ'ავი ხჳრლუაჲ. თ'სა მასე ი—დასაბამი წკისაჲ. თ'სა მასე იდ—პირველი ქცევაჲ მ[ზ]ისა[ჲ]. თ'სა მასე კდ—მზის ქცევაჲ აღორძინების. თ'სა იულისსა ი—არკტურაჲ [შერკური?] შთავალს. თ'სა მასე იბ—წელიწდეული იწყებენ[?]. თ'სა მასე ით—ძაღლ-ვარს'ლვაჲ აღმოვალს. თ'სა მასე კი—კჳრნისა[?] აღმოსლვაჲ და წელიწდეული იწყებენ[იწყებიან?]. თ'სა აგუსტოსი ვ—დასლვაჲ კჳრნისაჲ. თ'სა მასე ე დასაბამი ვ[ა]რდახლისაჲ[?]. თ'სა მასე იზ—ეგანი შთავალს, ხოლო ცხენი აღმოჴდების. თ'სა სექდენბერსა ე წელიწდნი დასცხ[რ?]ებიან და არკტური აღმოვალს უკუ[ანა]ისჳნელი. თ'სა მასე კდ—სწორდღეობაჲ გარდახლ[?]ისაჲ. თ'სა ოქდონ'ბერსა ი—თიკანნი სამწუხრონი აღმოჴდებიან. თ'სა მასე ი—პლიადნი სამწუხრონი აღმოჴდებიან. თ'სა მასე იდ—ერის'კულაჲ კუროაჲ კუდი. თ'სა ნოე'ბერსა ე დასაბამი ზამთრისაჲ. თ'სა მასე ი—დასლვაჲ პლ[ი]ადთაჲ. თ'სა დეკენ'ბერსა იბ პირველნი ქცევანი ზამთრუნი." 287 v—288 v.

52. „ჳთხრობაჲ სულ მცირე ვახტოლრაფისაგან რიცხუთა თანა, დასაბამითგან გარდასრულთა წელთაჲსა.—ადამისთგან წყლით ღრუნდმდე გარდახდეს წელნი ცხ[ბ?]. წყლით ღრუნითგან ვიდრე გოლდისა შენებამდე ჳკ. გოლდის შენებიდან..." „...ხოლო დასაბამითგან ვიდრე აჰაომდე გარდასრულ რაჲ წელიწჳდი ხჭთ..." „დასაბამითგან ვიდრე ქრთოსისა მოკჳეცამდე წ'ისა ნინო მოციქულისაჲ მიერ გარდახდეს წელნი ხუთთაჲს ოთხს ორმეოცდახუთმეტნი. ხოლო წ'ისა ნინოჲს ქადაგებისა წელნი ოცდაათხუთმეტნი..." 288 v—289 r.

53. „ცნობისათჳს და უწყებისა ჴეშმარიტად, რომელი მოგუ[ე]თხრა ჩ'ნ მოძღუართა მართლ-მორწმუნეთა განსაზღვარებული, ჯამთიებისათჳს ქამთა და წელთაჲსა: მცირალისათჳს და ნაკისი, მზისა დამთოვარისა, ზედანადებისა, ხუთეულისა და ექუსეულისა და შჳდეულსათჳს და სხჳთ[ა] მრავალთა, რაცა გენებოს და ეძიებდე ამის მიერ საცნაურ-ყოფისა-თჳს.—დასაბამითგან წელნი რომელ გარდასრულ არიან, ესრეთი იცნობებიან: ჯუარცმამდე ნ[!] უფლისაჲ ჩ'ნისა იესუ ქრისტჱსა გარდაჴდეს წელნი ჳ ჴ ლ დ. და შემდგომად ჯუარცმისა ვიდრე აჰაომდე ერთ რიცხჳად ყოველნი წელნი დასაბამითგან ვიდრე აჰაომდე ხჭთ, ხოლო დადგომისა იანვრისაჲსა წლითი-წლად დაერთჳნეს ერთი ნიადაგ-რიცხუსა ამის.

უკ[უ]თუ გინდეს ცნობაჲ ჭორონკონისაჲ, დასაბამითგანნი წელნი იპყრეფლ. ბ-ულად გაუტევენ და რომელ უმეცრო დაეჩრეს, იგი არს ჭორონკონი მის წლისაჲ და სხუაჲ ყოველი ჭორონკონათა პოუე.

თუ[მ]ნი წელიწდისანი არიან ჲბ-ნი. კრიაკენი—ნბ. დღენი—ტჲე და გ-ჟამნი დღეთანი ჩჯპ. ჟამნი ღამეთანი ჩ჻ტ, ერთ რიცხუად ყოველნი ჟამნი ჸლჲ.

მარცუალნი დღისა და ღამისა ჟამთანი ჱ და ჳ—ᲂ და ჯ, რომელ არს ბევრი. ᲃ და ძ და ჳ.

იანვარი—ლჲ. დღე საძიებელი არარაჲ.

ფებერუალი—სამსა წელსა ᲂᲫ, მეოთხესა—კთ. დღე საძიებელი გ. მარტი...“ 289 r—2ᲂᲐ r.

„უკეთუ გინდეს ცნობაჲ აღსებისაჲ, იპყარ ჭორონკონი მის წლისაჲ...“ 290 r—300 ა r.

შენიშვნა: 1. აღსების ცნობისა და ძიების ოთხ სხვადასხვა ხერხის გარდა აქ მოთავსებულია: მარხვის დადგომის ძიების სხვადასხვა ხერხი (5), „სჯულიერის პასექის რაჲთადენობის“ ცნობის ხერხი (ორი), „მეთუეტისა და უქვსეულის“ ძიების უქვსი ხერხი (მთავარის დღეების მიხედვითაც), „წელთა დასაბამითგანთა დასაბრუნებლ“ ძიების ხერხი, „დასაბამითგანთა წელთა განტეკების“ ხერხი, ზედადების რაოდენობის გამოანგარიშების ხერხი; მთავარის ზედადების გამოანგარიშების ხერხი (რამდენიმე).

2. „უკ[უ]თუ გინდეს ცნობაჲ ნაკისა, თუ სადა[ღ]თ მოვალს: დასაბამსა, ოდეს ქმნა ღმერთმან ნათელ და განაწესნა ჟამნი. სამი ჟამი იყო ნათლისაჲ, შუადღეთ მათ დღეთა უმეტეს გარეგან. და უფლისაჲ ჯუარცმაჲ უკუნ-იღო ბნელმან, ხოლო სულის წარსა მოსლვასა, დღესა მარტალისა, უცხოელო ნათელმან ჱ იგი ჟამი და რაჲ წელ ჯ: ჯ: ჟამი დაეროვის და წელსა მეოთხესა ჯასრულდების იბ ჟამად და იქმნების ერთ დღე, რომელი დაეროვი[ს] ფებერუალსა თუმცა. და ამას ეწოდების ნაკ შჯულ.“ 295 ა v—296 r.

ამას მოსდევს ნაკის გამოანგარიშების სხუა. ტუჩით შეკნაველი ხერხის გადმოცემას შეიცავს: „დღის საძიებელი“ ვამოენობის სამი ხერხი; „მთავრის ცნობისა“ მისი სულისა და ცხოვრის გამოანგარიშის ხერხები. 296 r—297 v.

3. ცის ჴვიდ სარტყელთათჳს მსჯელობაჲ: „მზის თვალი“, „მთავრე“, „არეული“—ჩჯრეული—„ცისა თუმცა მოელის ცასა“, „ერმის“, „ზეცა“, „ჟერიდიტე“, „კრონის“, „ცისა“, „ტრეა“ (თუ „ტრეა-ჲ)“ 297 v—298 r.

4. ხაჱტელი. „უკეთუ გინდეს ცნობის, თუ რომელი ეტლი იუფლებს წელიწდსა მას რომელსა ზედა სდგე...“ 298 r-v.

თავდება ზოდიაკოის ნიშნოვნით: „ვერძი,“ „ურო,“ „ტყუბი,“ „კირჩიბი,“ „ლომი“, „ქალწული,“ „სასწორი,“ „ღრიაკული“, „მშჳლდოსანი,“ „თხის რქაჲ“, „წყლის საქანელი“ და „თევზი“.

5. „უკეთუ ეძიებდე ცათა ჯაჭჳსაჲ...“ 298 v.

6. „უკეთუ გინდეს ცნობაჲ ჟამთა ზის კაცეთისაჲ...“ 298 v—299 r

7. „დღის ძიებაჲ“ („თუ რომელი არს დღენი თჳსნი“) წესები. 299 r—300 r-v.

8. „უკეთუ გინდეს ცნობაჲ ვარდობაჲსა, თუ რომელსა თუეს იყოს...“ 300 r-v.

9. „უკეთუ გინდეს ცნობაჲ... თუ რიცხუსა დღესა დადგების... თუ იგი...“ 300 v—300 ა r.

54. „საცნაურ-ყოფაჲ სნეულებისა სიცოცხლისა ანუ სიკუდილისაჲ.—უკეთუ გინდეს ცნობად სნეულებისა, უკეთუ განმრთელდების ანუ თუ მოკუდების, იპყარ სახე მის მღდლისა[?] წოდებული, ამას ზედა დაურთე კ და მთუარე რაოდენი იყოს...“ 300 ა r—301 v.

შენიშვნა: დაბეჭდილი აქვს: „ნიშანნი სამეცნიეროჲნი ცხორებისა და სიყუდილისა“., შდრ. S—287, გვ. 62.

55. „ნათლის მჭონებელნი დღეჲნი მთავრისანი. ბგ, ზთ...“ 301 v.

56. „სიბრძნისაგან ფილოსოფოსთაჲსა აღწერილი წ[ინას]წ[არ მეტ]ყ[ველ]ებ[ა]დ ქართა და ბ[ე]ზ[ე]ბ[ე]თა წელიწადისათა მოწევნად თათჳს თუ ვითარ იქმნების,—უკეთუ ზედადები, რომელ არს ი**ა**-ული ესრეთ არს. მას ქამსა წელიწადი იყოს: თიე ძჳრად, თთანი მარჯუმდ იყენენ, პარნი—ზომად, ჩრდილოთ-რე, კეთილ თაფლი და ნაზრომი მცირედ. ზამთრისა ყინელმან მოსპნეს ვენაჳნი; ღჳნო ძჳრად...“ 301 v—306 v.

თავდებ: „და სეკედნებრისა ი**ზ** დაბნელდეს მთჳარე.“

შენიშვნა: 1. შდრ. A კოლექციის 1110 ხელნაწერის გვ. 78—82.
იხ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“. A კოლექციის, IV, გვ. 103.
2. იხ. კ. ცაგარეიშვილი. ძვ. ქართული მწერლობის ისტორია. I. თბ., 1951, გვ. 271, სადაც ამ თხზულების ავტორად დასახელებულია იოანე პეტრიწი.

57. „პრატოჲსა გამოცხადებულთაგან წ[ინას]წ[არ ცნობაჲ ჰაერ-კეთილთათჳს.—სამ რაჲ იყოს მთჳარე, წულილად და წმიდად ხილული, კეთილ დარსა ჰაერსა მოასწჳენებს...“ 306 v.

58. „წ[ინას]წ[არ ცნობაჲ ჰაერ მზისაგან.—მზე წმიდაჲ, მართებად აღმობრწყინვებული, კეთილ-დარობისა ცხად-ჰყოფს“... 306 v—307 v.

59. „წინასწარ-ცნობაჲ ზამთრიანისა ჰაერისა მთვარისაგან.—სამ რაჲ იყოს მთვარე, უნათლოჲ მჭონებელი მწუხრჳალთაჲ და არმუხრიანად, წჳმა სწჳთებს...“ 307 r-v.

60. „წინასწარ ცნობაჲ ზამთრიანისა ჰაერისა მზისაგან.—მზე, წრთად აღმოსრული და დაშვებული, წჳმასა ცხად-ჰყოფს და შთამჳალსა უკუმთუ მარცჳნთა კერძოთაჲთა შაენი ღრუბელნი აჭუნდენ მახლობელად, მეყუსეულად წჳმისა ჯერ არს მოლოდებაჲ: და აღმოჰჳდების რაჲ, უკეთუ გარემოს შარავანდთა ბნელი ღრუბელი იყოს, წჳმასა მოასწჳენებს.

ხოლო ქუხილნი და ელჳანი ვინაჲცა სამე იქმნენ, წ[რ[მიერ?] ყოფასა ზამთრისასა მოასწჳენებენ. ხოლო უკეთუ ოდესმე ნოტიოჲთ და ოდესმე ბორიაჲთ ანუ ევროპით ელჳანი იხილებოდიან, საცაჲთ იყავნ მ[ე]ჭ[ე]ხ წჳმითა ყოფაჲ. ვინაჲცა ჭარნი მოვიდოდიან და ტბათა მეტინველნი ზღჳანი, მბაღნელნი წყალსა შინა და ორი მწჳლდი ხილული—წჳმასა მოასწჳენებს. და ლმობიერად განჰრიაღ მჳმობელი ყუაჲ, ანუ პირსა თანა წყლიასა თავისა დამალტობელი, ვინა ს[როლიაჲ]ც ბანილი და პირუტყუნი ჩრდილოჲთ მიმჳედველნი და ჴნიჩველნი, კუ[რ]ცხთა მიდამო მომღებელნი და ჭაობნი, მრაელად მჳმობელნი და ყორანნი და ტიგჳნი, მრაელად ხილულნი და მჳმობელნი და მერცხალნი, ტბათა ანუ ავაზანთა [ავაზანთა-ქ. შ.], გინა წყალთა ანუ მდინარეთა ჭმობით გარემოჲს მფრინველნი და წჳერნი, მრაელად მჳმებელნი და ბაზმაკისა სანთელსა ზედა სიწითლე წარმოდგომილი და ჭოთანნი და ქუაბნი სხეიან ქჳნილნი და ღ[ე]რღედი, ჭმობით მოსწრაფჳ სახრდჳლისა მიმართ და ყუაჲ, ღამით მჳმობელი და ქსელი დედაზარდლისაჲ ჩამოკარნილი რაჟამს არა იყოს ქარი, და ბაზმაკთა ალი, წყუდიად ქჳნილი და ცეცხლი, ძნიად მგზებარე და სამწყსონი მკრთომალენი, შინაგან სამთა ღღეთა, ზამთარსა

მოასწავებენენ და ამასვე ჴარინ. ჰლიკთა მომტბაებელნი და ყჳრილით ბოსლად მიმსრბოლნი მახლობლად თხათა და სახლთა განბესილებული[?] და თავნი მწჳრინნი და ძა[ღ?]ლნი, მიწ[ი]სა აღმომთხრელნი, ზამთარსა მოასწავებენ." 307 v—308 v.

61. „წინასწარ ცნობაჲ გრძლისა ზამთრისაჲ.—თხარნი[!] და ღორნი მაკინებელნი და კუალად მაკინებად მნებებელნი, ზამთარსა გრძელსა მოასწავებენ..." 308 v.

62. „ბუნებრივი წინასწარ-ცნობაჲ წერილითაგან. — წერონი, ანასდათ გამოჩენილნი, მეყსეულად ზამთარსა მოასწავებენ..." 308 v.

63. „კალანდრაჲ, თქმული ეზრა წინასწარმეტყუ[ლ]ისაჲ. — უკეთუ დადგეს იანვარი დღესა კჳრიაკესა, ზამთარი იყოს ნოტია..." 308 v—309 v.

64. „ძრჳსა და ქუხილისათჳს.—იანვარსა თუ იქუხნეს, იფქლისა და ღუნისა სავსებაჲ იყოს..." 309 v—310 v.

65. „სამთ[უ]არეაჲ მართალი და ჭეშმარიტი.—ჰ მთვარისასა—დღე კეთილ: თესვაჲ, ნერგვაჲ, ცხჳართა რისაჲ..." 310 v—319 v.

შენიშვნა: მთვარის ყოველი დღის „სამთვარეოს" დართული აქვს „თარგმანი", რომელშიაც ქრისტიანული სარწმუნოების საფუძველზე განმარტებულია, თუ რა მიზეზით არის მთვარის ესა თუ ის დღე **კეთილ** ან **ბოროტ**.

ყოველი ასეთი „თარგმანი" თავდება: „ეგეფდი დღე-ყოველ იკითხე", ან: „ეგეფდი არა იკითხების."

66. „სარგებელი კითხვა მთვარისა და თჳეთა.—ჰ თჳსასა, გინა მთვარისასა იყიდე მონა გინა ტყუ[ი]... ე—ნუვის უბჭობ... ი—შეხვიდე მოსაჯულესა შენსა თანაჲ... იდ—მიეც გლახაკთა... კ—რჩინასა ნუ დაიჭირავ... კდ—ველმწიფესა ძღუნი შეწირე... კზ—ტაბლასა შეედ, კეთილ არს..." 319 v—320 v.

თავდება: „ლ—ნათელი აღმთე, საკმეელი აკმიე და იღოცე ქრისტეს ღ[მრთისა]ჲ მიმართ და მან მოგმადლოს შენ."

ანდერძები: I. „ღმერთო და ამაჲ წმიდათა წიგნთა შინა რაცა წმიდანი სწერიხართ და მოიკსენებით წმიდათა ანგელოზთა თანა, ამათ წო[ლ]ა მადლოა და ჩემი ბატონო ღ[თაებაო]! ამას სოფელსა ცოტაბელებით მოიკსენე და დღე გაუგრძელე და შენსა მონასტერსა ნუ მოუღებ! ვინცა არიოს მტერობაჲ ანუ გაღარიბებად, მისსავე თავსა ზედა დააბრუნე. მტერნი უკუნდებელ მიტროპოლიტისა გაბრიელისნი შენ დაემხენ, უკუნისამდე, ამინ. ხოლო მეოხებარნი და მოყვარენი მისნი აჳრთხენ უკუნისამდე.

ღმერთო! შეიწყალე და [ა]ცხოვნე პაუნდელ მიტროპოლიტი გაბრიელ. ამინ." 287 v.

II. „ვინცა ესე ჩემი ნაშრომი წიგნი ნახოს, ღ[მრთის გულისათჳს, ნუ დამწყვლილი და ნუცა მაგინებს! მას გულისათჳს, რომე ჯერ სხვაჲ მართებული წიგნი არაფერი დამიწერია, მერმე ვერც მართებული მეღანი ვიშოვე. სადაც ჴარგო კელი ნახოთ, მეღანის ბარიჲ, თუარა მოსწავე ვიყავ, მაგრამ უცეთჳს კელს ვიქმოდი.

— კარგი მეღნით რატომ არ წერეო, თე მიბრძანებთ, აჯასუი ვერ ვიშოვე და **ამის** გულისა კარგი არ იქმა და ნუ გამიწყრებით. სხვაჲ რიგად, ღმერთმან უწყის საცდელი არ დამიკლია, მაგრამ არა გეწყო-რაჲ." 320 v.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

(269) 270

მითოლოგია (ლექსიკონი). 1834

IV, 224 გვ.; 21 × 17; ქაღალდი; მუყაოს ყდა მუქი-წწვანე ტყავით შემოსილი; მზედრული; დასწყისი ასოები (სათაურში) ნუსხური; 1834 წ.

[„მითოლოგია“]. „აქარდიოს, ზესთა კაცი, ჩრდილოელი. ხოლო ზესთა ჩრდილოელ არიან უშინაგანესნი იგი ჩრდილოელთა და სკვიტელთასა, რომელნიცა მოკლა ელლიდა და სტყორცა სიტყვებითა რათამე გრძნებისათა...“ გვ. 4—224.

შენიშვნა: 1. მითოლოგიურ ლექსიკონს წინ უძღვის:

ა. „შესავალი მითოლოგიისა საზოგადოდ. თავი პირველი.— მითოლოგია ანუ ძველსლაპარაკობა არს მოთხრობა ერთათვის ნივთთა და ბუნებათა შეკრებებათა, ღმერთად აღსაარებულთა ძლევათა წარმართთაგან...“ გვ. 1—3.

ბ. „საზოგადოდ განყოფისათვის ღმერთთასა.—ღმერთნი განიყოფებიან ექუსად: ა. ციასად...“ გვ. 3.

2. თარიღი: „სრულ-იქმნა ჩ'ლგ-ს წელსა, მაისის ლ-სა დღესა“: გვ. 224.

(270) 271

სვიმეონ ჯულფელი. მცირე დიალექტიკა. XVIII

I—II, 322 გვ.; 16 × 10; ქაღალდი; ტყავფერული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა ჭიასაგან დაკბრილეული; დახიანებულია ჭიისაგან I—II, 1—49, 279—322 გვ.; მზედრული; სათაურები სინგლერით, ნაწილობრივ ასომთავრულით; თარგმნილი ფილიპე ყაითმახაშვილის მიერ; XVIII ს. დავით და იოანე ბაგრატიონებისეული; დავით დადიანის ბიბლიოთეკიდან.

სვიმეონ ჯულფელი. მცირე დიალექტიკა. „დაწყებასა შორის დიალიგტიკისასა—საქმარ არს კითხვისათჳს მცირისა რაჲსამე თქმად, რომელსა განსაზღურებს არისტოტელეს ესრეთ: „კითხუა არს ძიება მიგებისა.“ აწ უკუე დაღაცთუ მრავალ არიან სახენი კითხუანი, გარნა აქა საქმარ არიან წ'ნდა: რაჲ არსისა, ეითარი-არსისათჳს...“ გვ. 1—314.

თავდება: „მე აღვჰსწერ მაგას აშითა და მოგართმევ შენ წინაგანმწყოდ ამას რაჲმესა დასარჩსველად მაგისა.“

შენიშვნა: 1. შედგენილობა:

ა. „მარტივ-მიღებისათჳს, რომელ არს ნაკუწთი პირველი“. 3—117;

ბ. „თხზულისათჳს, რომელ არს ნაკუწთი ბ.“ 117—164.

გ. „სილოგიზმისათჳს, რომელ არს ნაკუწთი მესამე“. 164—314.

2. 316—320 გვ. მოთავსებულია ტექსტისაგან განსხვავებული ხელით, მკრთალი მელნით დაწერილი: „თჳს გეორგეთია წინადადებათა განურჩეველისა და განრჩეულისა ერთმანერთისადმი შედგომილებათა.—1: საპიროყოფა. არაშესაძლი არაყოფა, შეუძლო არაყოფა...“

თავდება: „შესაძლებელ არს ქაღალდისა თჳთრყოფა. შეუძლებელ არს ქაღალდისა თჳთრყოფა და სხუანი.“

3.320—222. „თუსისა თანდებულისა"—თუსი ამისთუს არის პირველად დადებული, როშელ თანდებული მიიღებული არს..."

„ხედწესრულისათუს.—ხედწესრული განიწვალების სამად:

... დადებითად, მსგავსებითად და აღრთობითად[?] .."

„...კეთილი... კეთილებრი... უკეთოესია..."

4. სიმონ ჯუღელის თხზულების ქართული თარგმანის გადამწერი უნდა იყოს. ტრიფილე არქიმანდრიტი; ეს სადარგებელია ხელის მსგავსების მიხედვით; შდრ. S—131:2, აღწერილი ამავე ტომში.

მინაწერები: 1. „1836-სს წელსს პეტრეპრლი, ივნისის 16-ს დღესა [მოთმელოსს] თქ[ტ]ნდამი დავით[დადიან?]" ამა წიგნსა, ძმაო თქტნი [გ. დადიან?]" I გვ.

2. „წელსა 1795, ხოლო ქართულსა ქ'ჳს უჱგ, მოვიდა შეშით ჩვენი გაქცეული [გ]ლეხები და გარეშე სხვაც მეტი, აღამამჱთ ხანის შიშით, რომელიცა მოადგა შეშის ციხეს." II გვ. დავით ბაგრატიონის ხელით?

3. „მეფის ძენ, დავითმა მიბოძა მათ ძმასა იოანეს." II გვ.

4. „სიმრისტეო... არსება.

კოლიჩესტეო... რაოდენ[ს]..." 315 გვ. სულ 10 რუსული სიტყვა და მათი ქართული შესატყვისები.

(271) **272**

ვახილი დიდი, ექვსთა დღეთა. 1799

394 გვ.; ქაღალდი (ცისფერი); ტეიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა; მხედრული; სათაურები სინგურით (ასომთავრულითა და მშვიდრულით); 1799 წელს დავით რეკტორის ხელით.

„თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ვასილი დიდისა, პირველისა მისთჳს სიტყჳსა. თავი პირველი. „დასაბამად ჰქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქუეყანაჲ."

— როგორც ენების დაბადებისათუს სოფლისა მითხრობად, დასაბამად ხილულთა ამათ შემკობისა, ესე ეთარისა სიტყჳსა შუენის დაწყებად: რამეთუ ცისა და ქუეყანისა დაბადებასა ჰნებავს უწყებად, რომელი იგი არა თუ თავით თუსით წარმოიჩინა, ეითარცა იგი ვიეთმე ეოცნა, არამედ ღთისაგან მიღო მიზეზი დაბადებისაჲ..." გვ. 1—390.

შენიშვნა: 1. ტექსტს დართული აქვს:

ა. გადამწერის დავით რეკტორის შეფგენილი: „სამიებელი წიგნისა ამის". გვ. 383—390.

ბ. გადამწერის სქოლიოები (ს. ს. ორბელიანის ლექსიკონის გამოყენებით).

ვ. დავით რეკტორი ასე ამთავრებს: „თავის დედანზედ, როგორც შეიძლებოდა, გამართული და ჩაეთხუთნა" (გვ. 390, ანდერძის კვემოთ). მაგრამ გადამწერს ძველ ტექსტში ენობრივი შესწორებანი შეუტანია.

4. შდრ. მ. კახაძის მიერ გამოცემული „ექუსთა დღეთაჲ"-ს „წინასიტყვაობა", XI და „ბელნაწერთა აღწერილობა", ხელნაწერი D (5—272)—გვ. 03—04.

„მასალები საქართველოსა და კავკასიის ისტორიისათვის". 1946, ნაკვეთი II (25). „მასალი დიდი. ექუსთა დღეთაჲ". თბ. 1947.

ანდერძი (გადამწერის): 1. „აღესწერე ესე „ექუსთა დღეთაჲ" ალექსიძემან რეკტორმან დავით, თთჳსა აგვისტოსა, რაიცა[ხა] 4. წელსა განკორციელებითგან სიტყჳსა ღ'ისა ჩ'ღჱთ, ხოლო ქართულსა ქ[რისტეშობ]სა ზედა უჱჳ, ალექსის ძე რეკტორი დავით[ჩ]ართულად[ა]" გვ. 390.

2. „თავის დედანზედ, როგორც შეიძლებოდა, გამართული და ჩაკითხული“. გვ. 390.

3. „ამა უკუე ეგრესთა დღეთასა პირველითგანვე პრა სჭეშდა საძიებელი, როდესაც წმიდასა მამასა ჩვენსა, კართველსა გიორგი მთაწმიდელსა გარდმოეთარგმნა ქართულად, ხოლო მე, რა გარდმოვსწერე კანონს ყოფასა ჩვენსა, თვით სხოლასა ჩვენსა, მაშინ ვსაკუე სახმარად საძებელისა შეკნება და ორნივე ესე საძიებელნი ვეპუეთენ. ეგრეთვე ყოველთა ფუძეცლისა თავსა ზედა თავ-თავისი წარწერა. შეიგებადად ჩვენა ეინცა იხილოთ, ნაშრომისა თჳს ლიცუა ჰგავთ... ეგრეთვე შეეხებჰენ ყოველთა ფურცელის ჯეერთა კადრთა ზედა ნოლი(!). ადგილ საპოვნელად. ამით ანდერძთა უწდაბლესსად მომხსენებელი ვარ სრულად კანონის საბეჭდის რეკტორი, მაღალ-კეთილშობილი ალექსიძე დავით.

ორმელთაც გარდასწეროთ და ეს ჩემი ანდერძი არ დაწერით, კეთილს საქმის დამალვისათვის და შერთით ჰყოთ, სიტყჳს მეტებელ იყვენით წინაშე მართლმსაჯულისა ღ'სისა. აგვისტოს 4. წელსა ქრისტესთჳთ ჩ'ღჳ, ხოლო ქ'ჳს უკ'. ალექსისძე რეკტორი მაღალკეთილშობილი დავით.“ 391 გვ.

მინაწერები: 1. „უკეთუმცა არა ყოფილიყო წერილი ესე უდღისა დავით— რეკტორად წოდებულისა მიერ გარდასწერილი, მაშინმცა ძალ-მეტად ჰსჯიდენ ამა წერილისა.

გარნა, ჩაეყოთხე რა, ვიხილე დასასრულსა წყუეა მის მიერ არადაწერთა სახელისა მისისათა, ეინაადგან დაეწერია მას ეითამც სარჩეეი, რომელიც ძალეუძთ ყოველთა ჯრმათა. და ესეეითარი წყუეა არა ეშესაბამების მეცნიერთა. და უკეთუ იჯი ამა ცილისწამა შრომისათჳს, რომელიც არა ღირს თქმად, ჰსჯეითარად იდიდებს თავსა თჳსს, მაშ იმთ რაი ჰყოს, ანუ ეითარ აღიმაღლოს თავნი თჳისნი, რომელთა მიეღიესთ სრულნი მრომანი და შეეთჳსწაჳსთ წერილნი ღირსსახსოვარნი?

მეორეც, უფალი დავით, რეკტორად წოდებული, იწერება მაღალკეთილშობილად, რომელიც არა შეენის ესეეითართა ჩაწერა წერილთა. უკეთუ არს მაღალკეთილშობილი, ეინ წაართმევს! და თუ არ არის, ანც დაანწერენ, რომელი იჯი არაოდეს არ იყო მაღალკეთილშობილიო, და სწორედ არა ყოფილა და არც არის.

$18\frac{4}{11}$ 31 თ|ებ|ერ|ალ|ი დ|ედიანი?| ა. ფ.“ 392 გვ.

2. „გლეკავ, გიგალეს, დამაო გიორგი, მონიჭებისათჳს მამულის ძეთად შენთა ერთობით უპირატესთა წიგნთაგანთა, რომელ „ექვსთა დღეთა“. ნამდვილ ტკბილ, იეფ სასმენელ და ყოახთა შინა უსწორეთ. მაგრა ჭება შენი, მიყვარს სახელი შენი და მპირარს, ეითარცა ძმათა ერთაგანი, ეითარცა სხეთა ბრაეალთა. წიგნთა მთარგმნელნი არა ეუწყით, შენცა ცირედ არა მოგეცუარე და გიცვნით თარგმანად ამისა.“

ჩარდული მეუღაბოლო ხელმოწერა: [დავით დადიანი]

3. „სან კეირეუელ სრულ-ეყავ წარკითხეა სამჯერს და ეს კმად მეყავენ წელთა ვიდრეცე რაკდენთა, შეწეუნითა ღეთისათა.“ 393 გვ.

(272) 273

ხელაშვილი იონა, მოწოდება ცოდვილთა. 1836

I—XVI. 102 გვ.; 21,5 × 16,7; ქაღალდი; ყდა მუყაოს ყდის ტყავით შემოსილი; მუყაოსული: 1836 წ.; ადგილი ბეჭდვისა.

[ხელაშვილი იონა]. „ქრისტეს მიერ მოწოდება ცოდვილთა“. ქრისტე მეუფე ცოდვილსა სულსა თჳსდამი უწოდს ცათა შინა, ცხოვრებად თჳსთანა. „მე, რომელნი მიყუარან, ვამხილებ და ვსწჳალი.“—აპოკალიფსი, თავი 3, მჴ. 19; იგივ., თავი 3, მჴ. 18, ებრ., თავი 12, მჴ. 5.

— ჰოი, კაცო! დაგბადე შენ, არაარსი და არა თუ შენ შემიყუარე, არამედ მე შეგიყუარე პირუკლად (იოანე, თავი 4...) დაცვად მცნებისა... გარნა მოჰკვედ ურჩებით..." გვ. 1—95.

შენიშვნა: 1. ტექსტში უცვად არის შეტანილი ციტატები საკრისტიანო წერილობისა და „ძველი აღთქმის" ავტორიტეტისა.

2. ტექსტს წინ უძღვის:

ა. იონა ხუცაშვილის ნაშრომთა ნუსხა, სულ[44 წიგნისა], რომელსაც დართული აქვს იონა ხელაშვილის შესხმა.

ნუსხის (შესხმითურთ) ავტორი თავს კოლხიდელს უწოდებს: „ვსხოჭეს შენიქებად მე, კოლხიდელმან, ბრძენ!." გვ. I.

ნუსხა იწყება: „იონა მღუდელ-მონაზონისაგან ღტაწლიერ-ნაშრომნი წიგნნი, რაოდენნიცა ღმუსაევნიეს მას იმერეთის დედოფლის კაცია ასულის მარიამის მოძღვრისა სტილთა თჳსთა შჳმნილ ლექსთა, ბეშპორტ ლექსნი ესე ნაცქალ-ჲტანობით ვიეთამესაგან: 1. ღთისმეტყუელება სანაწილოდი ღირსთა..." გვ. 1—IV.

ბ. „წინასიტყვაობა წიგნისა, აღმოცთობტად და ცნობად:—ჭრისტე მეფესა სიცუარული ცოდეელთა კაცთა ზედა აღძრეელად გვეჩუმნების, ეითარცა მონაწილთა..." გვ. V—XVI.

ო ავდება: „სულიერ მსაჯრომან თქუმ[5], მკითხეელთამან, ო რ ნ ა ზ ო ნ-ბ უ ე ს ნ ა ნ, დაჲწერე წიგნი ესე პეტრე დიდისა ქალაქსა შინა, ლოცვით მოხსენებად ჩემდა, რათა თქუმნ, კეთილად მკითხველნი, გიხილნე ცათა შინა, წინა-შე ქრისტესა. ი. მ. ჲ. წ. წელსა 1836, იელისის 23."

3. ტექსტს დართული აქვს იონა ხადმი მიძღვნილი „ქებანი"—იოანე ბატონიშვილის, პირიან ბატონიშვილის, პეტრე ლარაძისა და სოლომონ რაზმაძისა, რომელთა ტექსტები იხ. S—267, S—254 აღწერილობაში, შენიშვ. 8.

(273) 274

რასინი [ლუი], მადლი. XIX

106 გვ.: 21 × 18; ქაღალდი (ლურჯი): ხაზერდგადაკრული ფილიგრული ყდა, ჭიისაგან დაცხრილული; მხედრული; სათაურები ასომთავრულით; XIX ს.; თარგნილი უნდა იყოს XIX ს. დასაწყისშიეე [ჰვირნიშაი: 1822]

[რასინი]„მადლი. გალობა პირველი.—ეითარცა დაუზავებელსა მტერსა სიცრუისა და მათ მომგონებლობათასა, რომელთაცა მხოლოდ ბოროტნეულნი ენებანი ჰხრიან გულსა შინა ჩუმნსა, მე მსურს აწ ქელთძღუანელ-ყოფად ჭეშმარიტებითა..." გვ. 5—105.

შენიშვნა: 1. თხზულება ეკლესიის მსახურის, ღრმად მორწმუნე ადამიანის დაწერილი ჩანს.

2. თავფურცელზე სწერია: „პოემა, ქნარულება რასინისა."

3. „მადლი" ოთხი „გალობისაგან" შედგება, ყოველ მათგანს წინ ეძღვის „ჰაზარი"—პირველის," მეორე, მესამე და მეოთხე „გალობისა".

4. ავტორი ტექსტსა და სქოლიოებში იხსენიებს ბოსოეთს (ბოსიუეტს) პასხალს, პროსპერს, წმ. აგვისტინესა და სხვ.

5. საინტერესოა, რომ თხზულება ეკუთვნოდეს არა ცნობილ დრამატურგ ჟან-ბატისტ Racine-ს, არამედ მის ვაჟს—ლუის (1692—1763), რომელიც სასულიერო პირი და დიდაქტიკური ლექსებისა და პოემების ავტორი იყო.

(274) 275

„პლუტარხი ყრმათათჳს“ (ორ ნაწილად). 1835—1836

340 გვ.; 22,5 × 18; ქაღალდი; წითელი ტვიფრული ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა. შიგნიდან ჭიისაგან დახრული. მხედრული; 1835 (გვ. 1) და 1836 წ. (გვ 197); თარგმნილი რუსული ენიდან დავით ინანაშვილისაგან; ადგილი (თარგმნის): ხორნაბუჯი (1,197).

1. „პლუტარხი ყრმათათჳს.“ ნაწილი მეშვიდე. „ღროციოს, დიდებული მწერალი ღოლანდიელი, იშუა 1582, ხოლო მოკუდა 1645 წელსა.—ღუღო ღროციოს იშუა დელტტეს შინა...“ გვ. 5—195.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის: თავფურცელი: „პლუტარხი ყრმათათჳს, ანუ ცხოვრება უდიდებულესთა გუამთა ყოველთა ერთასა, უძველესთაგან დროთა ვიდრე აწამდე, გამოპატიჟით მათით სახეებითურთ. თხზულება, შემძლებელი ამაღლებად სულისა ყრმაწულ-აკაცისა და განშტენებად გულისა მისისა კეთილისმოქმედებათა მიერ.

გამოცემული პეტრეს მიერ, ბლაზნარდისა, გარდმოღებული ფრანციულით, განმართული და განხილული გამოცემაჲ, თანშეერთებითურთ ცხოვრებაღწერეთა უწარჩინებულესთა რომაელთასა, ყოველთა ვითარ-იგი ძველთა, გჳრეთ ამალთაცა დროთა შინა. ნაწილი მეშჳდე. გამოცემული მუსამ. განმართული და განხარავლებული. მოსკოვი. სტამბასა შინა ს. სელივანოვისასა, წელსა 1822.

ხოლო ქართულსა ზედა—მღუდლის დავით ინანაშვილისაგან, წელსა 1835. ხორნაბუჯს.“ გვ. 1.

2. „პლუტარხი ყრმათათჳს“. ნაწილი მერჳე. „ეობანოს, დიდებული ინგლენერი ფრანციელთა, იშუა 1633, ხოლო მოკუდა 1707 წელსა.—ესბასტიანე პრეტრი, ძეჲ ურბინა პეტრასი, უ. ეობანოს იშუა მაისის 1, წელსა 1633...“ გვ. 201—339.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის ისეთივე თავფურცელი, როგორც მეშვიდე ნაწილს, იმ განსხვავებით, რომ რუსული გამოცემის წელი აჭ 1823-ია და ბოლოში მიწერილია:

„ხოლო ქართულსა ზედა [ითარგმნა]მღუდლის დავით ინანაშვილისაგან, წელსა 1836. ხორნაბუჯს.“

2. რუსული დედნის სათაური: „Плутарх для детей“, сборник биографий знаменитых людей древности“, გამოსცა ს. სელივანოვ მოსკოვს. 1822 და 1823 წწ., რამდენიმე ნაწილად.

(275) 276

პრავატსკი გაბრიელ, ფსალმუნთა განმარტება. 1821

X, 204 გვ.: 21 × 16; ქაღალდი (ლურჯი); მუყაოს ყდა; მხედრული; 1821 წ. (1,3 გვ.): რუსულიდან თარგმნილი იოანე ბაზლოძისაგან; ადგილი: პეტერბურგი. იოანე ბატონიშვილისა და დავით დადიანისეული (1,3 გვ.). დაუწერელია: II—X, 2 4, 197—204 გვ.

„ას ორმეოცდაათთა ფსალმუნთა განმარტება“.„ფსალმუნი I. — „ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა ზრახვასა უღთოთასა.“—ამა ფსალმუნსა შინა პოროფიროსიანი წინასწარმეტყველი გვაჩვენებს ჩვენ ჟამიერსა ღვთისთა ხარისხთა და ღონისძიებათ მისაწდომელად დროვანისა და საუკუნოჲსა ნეტარებისადმი..“ გვ. 5—196.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის: 1. თავგადასავალი „ას ორმეოცდა ათთა ფსალმუნთა განმარტების ისტორიებისა და სიღრმეობათსა ჰაზრსა ზედა. წინადათა მოწაფეთა თანასწორთა მეფეთა—კონსტანტინე და ელენესა ეკლესიასა შინა მსახებრისა მღვდლისა გაბრიელ პრავატსკის მიერ.

ბოლო რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა გარდმოთარგმნილ იქმნა იოანეს, ბაზლიძეს მიერ. წელსა 1821-სა, იანვარსა 1-სა, პეტრეგუბსა შინა.“ 1 გვ.

2. მიძღვნა: „მათს უგანსჯელებულესობას, სამართველოს მეფის ძეს იოანეს ღმრთჩილესად უძღვნი მცირესა შრომასა ამას ჩემსა პეროეორიეს[!] ტიტულიანსა სოფრონი იოანე ბაზლიძე, სანკტ-პეტერბურგსა შინა, წელსა 1821-სა, თვესა აპრილსა“ 3. გვ.

ანდერძი (მთარგმნელისა): „დასრულდა ამა სხვადასხვაგუართა შემოტანილთა ფსალმუნთა შინა ლექსთა განმარტებულთა, თარგმანი ჩემ მიერ რუსულიდამ ქართულსა ენასა ზედა, მარტოს ოცდაშვიდსა, წელსა ათას რვაას ოცდა ერთსა.: იოანე ბაზლიძე“. 196 გვ.

მინაწერი: „ძმას დავითს უძღვნის ძმაჲ მისი [გრიგოლ დადიანი?] პეტრებურგით, 1836-სა წელსა.“ 1 გვ.

ვინაიდან დავით ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის შვილი) გარდაიცვალა 1819 წელს, მინაწერში მოხსენებული დავით — დადიანად უნდა ვიგულისხმოთ.

ხელნაწერის პატრონი—იოანე ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე) 1836 წელზე წლით ადრე იყო გარდაცვლილი.

(276) 277

ხელაშვილი იონა, ათი მცნებისა და ცხრა ნეტარების წიგნი. 1830.

XXXIV, 194 გვ.; 21,5 × 17; ქაღალდი; ტეიფრულ-მოთხრობილი ტყავით შემოსილ მაგარ ყდას გარედან მუქათას ქარი აკრავს (ცალკე) მებერტყილი; დასაწყისი ასოები ასომთავრული. 1830 წ. (გვ. XXIII). დაუწერელია: V, VII—XVI; XXXIII—XXXIV, 185—187, 191—194 გვ.

[ხელაშვილი იონა. ათიმცნებისა და ცხრა ნეტარების განმარტება, დაპირისპირება].

§ 1.

„პირველი მცნება	პირველი ნეტარება
1. მე ვარ უფალი	1. ნეტარ-იყუნენ გლახაკნი
ღმერთი შენი...	სულითა...

§ 2

აჰა, ესერა ათთა მცნებათა ძუძლისა აღთქმისა ჰსჯულისათა მოასწავეს ცხრა ნეტარება...“ გვ. 1—3—185.

შენიშვნა: 1. ნაწარმოებს პოლემიკური ხასიათი აქვს — მოშართულია წარმართული და ებრაული სარწმუნოების აღმსარებელთა წინააღმდეგ: ალაგ-ალაგ ავტორის თანამეცხედრეთა ურწმუნოების წინააღმდეგ („ცუხიოსთან", „ანატომთა" და სხვ.).

2. თხზულება ალაგ-ალაგ კითხვა-შეპასების სახით არის დაწერილი და 63 პარაგრაფისგან შედგება.

3. §. 63 წარმოადგენს „გოდებას ტფილისსა ზედა, დღეთა შინა დიდისა მის სიკვდილისაგან მოსწრისასა." როდესაც „სხვამან ანაზდამან" ორიენ სჭეშის წარმომადგენლების „სიფლვეებად" მიეცა ლა გამოიწვია XIX ს. დასაწყის წლებში.

ამ პარაგრაფის დაბოლოება ტფილისის მცხოვრებთათვის მხურვალე ვედრებას წარმოადგენს:

4. ტექსტს წინ უძღვის:

ა. ითნა ხელაშვილისადმი მიძღვნილი ლექსები: მირიან ირაკლი II-ის ძისა, მეფის ძის იოანესა, პატრ ლარაძისა, სოლომონ რახმანძისა, სვიმონ ტაბიძისა, გე. I—III, V. VI. შდრ. S—254 ხელნაწერისა და S—267-ის აღწერილობანი.

ბ. ითნა ხელაშვილს წინასიტყვაობა: „წიგნისა ამის მკითხველნო..."

თავდება: „ამა. ესრა ოდესც ვწერდი წიგნსა ამას ბრჯელსელსა, მოვსწი ტფილისის დასნეულება, რომელი ფრიად ზარდაცემელ ვიქმენ. ამისთვის ვთდებაცა ჩემი ზედავე მოვციდე წიგნსა ამას მკუთხველებისასა, მარადის ხსენებად დიდისა სიკეთისასა დაცემად მომწყალობრთა:

ხოლო სინანულითა და ლოცვა და მარხვა ნაშთთა განრინება, განმრავლება და განმხიარულება, მადლობათა ღ'ისათა.

იერო-მონახი იონა. წელსა 1830-სა, თთჳსა ა-სა, 15-სა." გე. XVII—XXII.

გ. „წიგნისა ამის, ითნა მცნებათა ცხრა ნეტარებით ცნობილისა თავ-მეტყველება..." (გე. XXIII—XXXII) წარმოადგენს თხზულების ეროვნულ კონსპექტს, პარაგრაფების მიხედვით დაწერილს

5. დართული აქვს იონას თხზულებათა ნუსხა, 44 საბერწდებისგან შემდგარი, გე. 188—190.

შდრ. S—267 ხელნაწერის აღწერილობაში მოთავსებული ნუსხა, რომელსაც S—277 ხელნაწერის ნუსხა ერთი ერთეულით ჰპრძოს („ძიძგრისგან სტიერი მოწყობისა სარჩულ"—42 §).

(277) 278

დავით უძლეველი, შემოკლებული ახსნა „პერიარმენიასი" წიგნთა, 1763.

184 გე.; 22,3 × 16; ქაღალდი; სინესტისგან ლაქები ანია: 1—54 გე.; მოწელილია: 1—26; ტეტრადები ტეტრადი შემოსილი ფიცრული ყდის I ფრთა შიგნიდან დახანებულია; დაკარგულია შესაკრავები; აკლია ერთი ფურცელი 8—9 გე. შუა; კალიგრაფიული მხედრული; დასაწყისი ასოები და გამოსაყოფი ადგილები სინგურით; 1763 წ. (175 გე.): სოხუმიდან თარგმნილი ფილიპე ყაითმაზაშვილის დასრულება ჩერქეზიშვილი-ნეკრესელის მიერ, ეროკლე II-ის განკარგულებით; 1762წ. (2,175 გე.): გადაწერილი ანრისპატის დეკანოზი გიორგი ალექსისძე [მცხეთელი] (177 გე.): ნახაზები და სქემები: 92, 93, 95—96, 97, 103, 105—106, 107, 134, 135, 136, 138, 141, 142, 146, 172—წარწერები ნუსხური, სინგურით; დაზიანებულია 5—6, 173—174, 176, 178, 179—182 გე.

[დავით უძლეველი]. „შემოკლებული ახსნა პერიარმენიასი წიგნთა.—დასაწყისი და წინადადება. ახსნა: იგი წინადადებული სიტყვანი იგივე არს დასაწყისიცა წიგნთა..." გე. 7—172.

შენიშვნა: 1. ტექსტი 33 („ოც ათ სანი“) პროკოპისისაგან შედგება.
2. ტექსტს წინ უძღვის გალექსილი შესავალი დოსითეოს ნეკრესელისა.

„დავსდებ გონებად აღძრვასა სულისასა,
დის სადაითცა ძალი ნეტარებრ სიტყვსა,
დანიშნოს ცნობამ ჯოტა ცხად-აღძრვითობისა,
დღეს შინაგანად, უქმოდ აღეცისკროვითად,
დამხედ შედგმითა, ანუ განყენებითა,
ოდეს ისტყეოს სიტყვა რა წარმოჩენილად,
ოგრად და ქმად ქნას ჰაეროვან მოზიდულმან:
ორ-ქმა დაითხზას, ანუ დგეს მარტივ-გებითად,
ოცნებითსა სცეს მან ძალი დანიშენითი,
სოკენად სახელად დათხზულ, თუ ყოფად სიტყვსა.
სიტყვითსა ძალსა დაისიტყუნ კეთილობად.
იბრძნის შემყვარნი ისიტყუ რეულნი ესრეთ:
სიმალედ სდებენ ზე დამკვრეტობად მყოფთა,
სილრმედ მიწევნად, ვიდრე ბნელ-აღეცელელისად.
სადა დგეს აღეცელელად-რე ცნობისა ოცნებითობა,
ირაკლი. მგდემ ანათლა ცნობა თვისი,
ეკამარა რა ძალთადმი მზედველობითა,
ისიტყვა სიტყვა, მასზიერ სიტყვერთა:
„ისიბრძნის რ[ა] შორის ქართველთა სიბრძნე
იგი, რომელი სტაგირელს ესპრობა პირველ.“
თქმულნი სიბრძნენი არიან ოდენ სამნი:
თქმით მარტივს ვიტყვი და სულსა, ქმასა პირველ
თარგმნის თარგმანს სძეს სახელ პერიარმენა,
თხზვით მარტივს, რომელ ჯანმმარტებელსა არსთასა,
თუმც სტატა საცნოდ შეჯარვა ლექსთაჲ იგი,
უბრძანნეს ესე თარგმნად აწ უნად ჩენდ[ა]სა—
ენამზე მღვდელსა ფილიპეს ჰრმანეულთაგან
ირაკლეს მიერ, მეფისა, ქართველთ მფლობლისა,
ემზეთს რ[ა] ბნელ გულსა ფრენებათასა;
ეწად მრწანება კელ-ყოფით განსრულებასა,
ოსნნა წართქვა დავრდომით მყოფთა მბადისად.
ორანო მეც მე განბრეპობად უმაღლესისად
ოცნებითსა ესცე ძალი ხედვითი, რა[თამცა]
ორბებრ ზე მზედად არსთა არაბნობისა,
ოხრეით ჩენილად განგონებითთა ხედვისა.
საჭიროთ მყოფთა ეიტყჳ უშლელად მარად
სამთა ქამთავე მართალ სიტყუჲ მათი მხოლოდ
სძლევს საძლის ამით, უძლესა მოზენაეს:
სამთა შორის ერთ ესე ესეოს ესრეთ:
სამთა გარყოფა არა წარითქჳას ნივთისა.
ნისლი იძარცვეთ, ქართველთა ძენო, მრეთმი!
ნათლად აღგიჩნდათ სიტყვენი სიტყჳსა ძალთა.
ნათლად კაცისად სიტყვა არს პირველ-სიბრძნული.
ნათლებრ იბლარდნეთ მდევნელი ბინდთა ხვირისათა;
ნეფსით მზად ყავით კლება ნათლისა მთვარული.
ესენი მანათლ, წარვთქვი რომელნი ზენას
ელვა გონიერთ, განნეხვდთა მყისად არსთა,
ეთვრენ ზეობას ზეყოლიერითთა ნივთთა,
ენას აზევებს, მზეებრ მზნობითთა სამზნოთ;
ელიასებრ აეცეს-ეტლოსნებს მარად;
ქარ-ბმული არიან სატრფონი სასიბრძნოსანი!

ქრებით შეხლდით თქვენ, ქართლოსიანნო ყრმანო!
კეთილ-წწვრეანნი იხენაკენით, გკადრებთ!
კისკისად მყის ელეთ საბენნი, ცეცხლ-ნივთობითნი,
ყავერ ცხიდველნი ცნობადთა მცნობელისანი,
რაჟამს შეველოთ რა, განგუხვნესთ მაშინ ბრჯენი,
როგორ არიან სავალნი ბრძენთა წყრთილნი;
რაზომ საანნი, უწყის არ ენამ სიტყვად.
რად, მაშ, მეტყოკ თქმად, მას, სასიტყუოსა ძველსა, *)
რიტორთა სამეტყუოს შესტრფთა სატრფოს მცისად
ენას რიტორთას ამჭევრნიტყველებს ცნობით
ესე, რომელ არს ნივთთა საცნობი ლექსნი,
ესენი-ნათელის ნაცვალ-მსიტყუოსთა მრავლად,
ველეთს მრრობლად, მხედველთა ცნობადისათა.
სულის მკულება სასწაწილოვნობს, უწყით.
სიტყვა ენელაწიფობს ორ-ძალოვანსა ზედა,
სიმართლით მსჯელი საველებუშოთა თქმათა.
სენი უდგენით მაშ ენელაწიფესა ზედსა,
სან-ლექს-საცნონი, მათ, ყო[ვ]ლობათთა ნივთთა.
ეთერებრივად მაცეცხლებელი სიტყვა
უსც. სტაგირას ღმერთორისა ბრძნისა
ეგარმცეულზეუდა ყოველთ ადებულთა მოადგა,
ეგანმარტებისა დავით, ჭარმანთა ბრძენსა.
უსვევ ახსნით აწ იქსჭა ქართველთა წესსა.
ლიტონი არა, მოგეთხრით შეულესულ სიბრძნეს:
ლოდოვანს სდევნის, სავნოსა სელისასა.
ლამპარ უცნოთა, მოსილთა მრრობლად ღამითა
ლავანისიან სენ საყნოს კეთილ მათდა,
ლავრითოს ხსგავსნი წრფელ-ვენეს სავალნი მათნი,
იწადოს თუ ვინ ლექსთ-ყრილობისა ცნობა,
ინდალმას სცეს მან მაღალ-ბჯობისა ძალნი,
იშტროს განსკეცრითი სიტყვათ შეულისა გვარნი
ირიაკულნი ქსულნი. იწვართოს წესით,
იენოს: მთხზველისა სახელი იანბიკეროს". 1—4 გგ.
სტროკონების თავში სინგურით დაწერილი დასაწყისი ასოები იკითხება:
„დოსითეოს ნგარესველი."

3. დავით უძლეველის „პერიარმენიას" წიგნთა შემოკლებული ახსნის ტექსტს დართული აქვს:

„აღმოსავლეთის ეკლესიაისა, სოფელსა შინა დანოასასა ქნილი საკვირველება მარიამისაგან ქალწულისა.

— აღმოსავლეთის სოფელსა, საბელით დანოსა, იყო ეკლესია სამებისკოპოსო მარიამ ღ[ვთის] მშობელისა. მას ეკლესიას ყოველ იკონომოსად მონაზონი თეოფილე..."

წყაროები: „...და ამას უკან მოისხენა ღმერთმან თეოფილეს სამსახური და ერთგულება და ქვრივსა და ობოლზე მოწყალება. შეუგდო გულში სინანული..." გვ. 183—184.

ანდერძები: 1. (მთარგმნელისა): „თქვენ, ჩვენდა საყვარელნო მოყვარენო სიბრძნისანო, ჭ-ი, ქართლოსიანნო ბრძენნო! მოიხილეთ სიტყვასადმი ჩემისა და გაადრე მე ლექსნი, მახარებელნი თქვენ, მეცნიერთანი!

ახა, წიგნნი, მანთოებელნი გონებითანი. ახა, იპყართ ყელითი-ყელად ორი და ორი და იქმნებიან ოთხნი, და შეიყონეთ ბრძნისა გონებისა თქვენისა წიალთა, ეი-

*) თუ ძნელსა?

ნათკან გიშობენ თქვენ სახრდოთა სიტყვასთა სატყუელნი ესე, რომელ არიან: რიტორობანი, სახელისა წიგნი, პორფირისა ახსნა და ესე ახსნა პერიარმენიასი.

მიიღეთ! ვიძლევით ჩვენ, მდაბალნი მუშაკნი და მოღვაწენი თქვენდა სატრფიალოთანი, მთარგმნელი ფილიპე და მწერალ-მწყობელ-მოღვაწენი დოსითეოს. ამა, მიიღეთ და გაკურთხოს სულმან თქვენმან, ამენ.

სრულ-იქმნა თარგმანებითა ორი ესე წიგნი ჰარნანთაგან ქართველთადმო, რომელ არს ახსნა პორფირისა და ესე ახსნა პერიარმენიასი, კრძა ჩინებ, თვესა ივნისსა, ინ. 175 გვ.

2. (გადამწერისა:) „ალიწერა ქალაქსა ტფილისს, უფებრალეს კ. ქელითა ანჩისხატის დეკანოზის ალექსის ძის გიორგისათა, მხილველთა შენდობის მოქენე, კრძა უნა." გვ. 177.

ეს ანდერძი დაწერილია კალიგრაფიულად, დიდი (მეიდრული) ჩართული ასოებით. ანდერძის ტექსტის ქვეშ, მელნით მოწერილია ამავე (ანდერძის) ტექსტი, თ. ჟორჟოლიანის ხელით.

შენიშვნა: „(ან ერთი ფურცელი აკლია)."

მე-9 გვერდის ზემო ნაპირზე, მელნით, სერგი გორგაძის ხელით (მასვე გაუკეთებია ხელნაწერის ფურცლობრივი პაგინაცია—92 ფ).

ბელაშვილი, იონა, წიგნი ქორწინებისა. 1832

გვ. XX, 142; 20 × 15,5; ქაღალდი; მაგარი მუყაოს ყდა; მეიდრული; დასაწყისი ასოები სინგურით, ასომთავრულით; 1832 წელს; დაუწერელია: I—V, IX, XX, 18, 126—142 გვ.

„წიგნსა ამას ეწოდებიესე მექორწინეთაგან სულიერი ყურადღება."—„ქორწინი იყო ქანაას გალილეასა და მუნ იყო დედა იესოსი..." „აჰა, ძეო მეფისაო ოქრობირო! თქვენდამი ქნილნი და ფუნარეს ჩემსა ფუნებულ არს ტფილისა აღთქმისაგან, რომელ ღმერთმან მხოლოდ-შობილისა თჳსისათჳს დაბადა სოფელი..." გვ. 19—119.

შენიშვნა: 1. ტექსტი საღმრთო წერილის ციტატებით არის აგრძელებული.

2. 95—96 გვ. იონა ბელაშვილი იხსენიებს თქროპირ ბაგრატიონის წინაპრებს: დავით აღმაშენებელს, თამარ მეფეს, ლაზარაბანა და გვითვლის წამებულს, როგორც ქრისტიანული სათნოების ნიმუშებს.

3. ტექსტს წამძღვარებული აქვს:

ა. „აჰა, წიგნსა ამას ეწოდების მექორწინეთ ყურად-ღება, ამად, რომელ, სამღთოთა შეუღლებულთათჳს მეტყუელებს, ეითარც ქრისტესათჳს, ეკლესიათჳს..." გვ. IX—XVII.

ბ. „უმაღლესისა მეათასმეტე მეფე გიორგი ძე ოქროპირი!

ამრთმეველნი[!] ესე მცირე მწუხრილ არმაღანი, საღ-თო წერილებთა ახლისა და ძველისაგან მოძღუანებული, რომელსა მოძრთმეველნ თქუენთა მშობელთა, უმაღლესით მეფეთა, მოწყალებით აღზრდილი: მეორე მეფე ირაკლისაგან და შემდგომ მის უმაღლესობისა ძისა მისისა უმაღლესისა მეფე გიორგისა, რომელ აღმზარდეს მათ, ნეტარსასმოვარსა პასჳნს თქუენნან და მამამან თქუენმან ახლითა ღა ძველისა აღთქმაებითა, რომელთაცა მიზეზითა კურთხეულმან ალექსანდრე ბატონიშვილმან წარმავლისა წარმავლისა წუთისა ალექსანდრეს აკადემიაში, ზოგიშნებითი[!] საქართველოს მემკვიდრე დავით, მეფის ძის, უგანათლებულესისა ძისა თქუენისათა, ნეტარსსენებულისა, რომელმან ორთა კურ-

თხეული სახსოვართა წყალობანი განმიაზლა, კუთხეული სახსოვარობ დაეთო, მეფის ძემ. და ყოველთავე მეფეთ ძეთა და ასულთა, აჭარე მოპრძანებულთათა... ჰ ტ რ ე დ ი ნ ა დ ა შ ე ნ ე ბ უ ლ ჭ ა ლ ა ჯ ა შ ი ნა ყ უ ს წ ყ ა ლ ო ბ ა ნი თ ქ ნ ი, ჩ ე მ დ ა მ ო მ ა რ თ ნ ი...“

„... ჭ ა ნ ა ლ ე ბ უ ლ ნ ი: ოდეს ცა ვიაბეთ აჭარე მეთვრამეტისა სუფევნიასა[!] მეკვესია წელსა, იქმნის კ-ს, ჭანანალებულნისმან მიბაიღ, მეფის ძემან, მიმიეთო თჳსა სახლსა შინა და მხრადიდით და წყალობას ყოფდით ჩემზედა, ვითარ-ცა ძმანი თქუენი ჭანანალებულნი, ეგრეთუე თქუენ, მცირე წლობისა ჟამსა; ჭანანალებულისა ი ლ ი ა, მ ე ფ ი ს ძე, როდეს სულიერად და მოწყალეთა[?] და შემ-ძინა ბერასტანიცა, რომელთაცა შევმსახე ექვსასისა თუნისა ხატი მაცხოვრისა, მძიმეჯ მოჯეული სპეკალებითა ფერად-ფერადითა...

ეველიდებ... უკუეთ დაეიეწყო წყალობა ბეორისა[ივერიისა?] თქუენისა მეფეთა და თქუენ, ყოველთა ძეთა და ასულთა..., დაიეიწყნეს მარჯუენე ჩემი მაღალმან! უკუეთ დაჰიეიწყო თქუენ ყოველნი, ცასა ჭეშე ყოფნი და რომელთაცა შეისტუ-ნეს!

... ძეო მეფისაო! მე ცულამდი ცცირე ქარტითა მოლოცეთა. გარნა... ლ ე რ ს ა ბ ა ჰ ა ნ ი თქუენისა ძის ძმენ, მ ე ფ ი ს ძ ი ს ი ე ს ე ნ ი ს ძ ე მ ნ, ლ ე ვ ა რ ს ა ბ. მიბრძანა, რაათმცა ... ქადაგებისა შეშზეგებულად ეჰკმნა წიგნად, საუკუნოდ დაშ-თომად აღმომყოფებულ... და ცხონებად ჩემ გულისაკის მემოხლოისა სანეული თქუენის ჭანანალებულისისა თანა– ხსენებად ჩემ, მლოცეტ-მწირეთელისაკე გე-ბად იოანა გლასკისა...

ეგრეთუე უმაღლესსა დ ე დ ო ფ ა ლ ს ა ს ა ქ ა რ თ ჳ ე ლ ო ჲ ს ა, მ ა რ ი ა მ გ ი ო რ გ ი ს ა ს უ ლ ს ა, მოულოქესთ, დედასა თქუენსა... უფრთმან მ ი ს ი ა რ უ ლ ო ჲ ს ა ჭ ი ს ა ქორწინებისათა თქუენითა... რომლისა გულსა გაჰკეთ მაგიერებან მწუხარებისაგან, მრავალ-ბეერეულ სანეც; რომელი მიერითაკან სჭიმნ პურსა ცრემლითა... და სჭამნ ცრემლითავე, გარნა სრულიად იომენს კრისტეს მიერ, დიდ სულგრძეელებითა და-ნაყოფა მათ, რომელთა ფას-დება არ ძალეს სრულიად სოფელსა: გარნა მეფეთა-ლე სიტკბოეთი ლ ^ თ ი ს ა და წეილთა და გამოზრდა თჳსისა ეროსა, წყრომ-სმენთი და ჴლაჩაკთა და ჭ ი ნ ა ე ნ ო ბ ი ს ა, რომელთაცა გამოზრდა და მაღლი ლ ^ თ ი ს ა სცვას უმაღ-ლესსა დედოფალსა, დედასა თქუენსა. ძ ე ო მ ე ფ ი ს ა ო, ო ჩ რ ო ჲ ა ნ ო... ესერა განმკეცრეთ მეფეულე შენი, ჭანანალებულესი მეფის ჴსაძალი, ა ნ ნ ა პ ა ე ლ ე ს ა ს უ ლ ი, რაათმცა დედასა თჳსსა... დ ე დ ო ფ ა ლ ს ა მ ა რ ი ა მ გ ი ო რ გ ი ს ა ს უ ლ ს ა მოხუცებულობაჲ სიფიცრულითა თჳსითა და მსხეერებითი[?] პატივის-ცემითა თჳსითა მოეჴმაროს დღეით იგი, ოდეს-ცა იხარებდა და აშენებდა გ ო რ ი ს ა ნ ი: ე ლ ი ა, კ ა ც ი ს ლ ^ თ ი ს ა, ი ე რ ა ლ ი, ე კ ლ ე ს ი ი ს ა ს შემაჯ ო ე ნ ე ლ ი, და ა ს უ ლ ი მ ე ფ ი ს ა ო, ჭანანალებულესო სახე მონოზონებისაო ღედათა შორის, ბრძენო თა-მ ა რ, მონაცვალეო წმიდა მ ა კ ა რ ი ს ა მ ე ფ ი ს ა ს უ ლ ი ს ა, რომელი უჯალობს ეკლესიასა იერუსალიმსა.

თქუენი მარად მლოცველი იოანა, მღდელმონონზონი.

წელსა 1832-სა, თქუსა ათხუთმეტსა ჲ.“ 1—17.

ბ. იოანა ხელაშეილის 43 თხზულების ნუსხა. ჴ.ვ. VI—VIII. შდრ. S—267, 277.

გ. მ ე ფ ი ს ძ ი ს თ ჳ ი მ ო რ ა ზ ი ს მიძღვნა:

„ინტერესის განმრთობილი გონებანი...“ ჴ.ვ. X; ჴ.ვ. 124.

შდრ. S—254, შენ. 8 ე. S—267, შენ. 1 ე.

4. ტექსტს დართული აქვს ი ო ა ნ ე ს ა დ მ ი ძ ღ ვ ნ ი ლ ი ლ ე ქ ს ე ბ ი (ჴ.ვ. 120—125.).

ა. მ ი რ ი ა ნ ბ ა ჯ ო რ ა ტ ი ო ნ ი ს ა. „ი ა მ ბ ი ე ბ ი ო ნ ი ლ ო ც ე ბ ა ნ ი ს ა ნ ი ა ნ ი ა ნ ი

დ. [სვიმონ] „ტაბიძისგან].—სიმდაბლით გიძღვნი...“
შდრ. S: 254, შენ. 8—გ.
ე. „თქმული პეტრე ლარაძესგან.—აღსრულდა...“
შდრ. S: 254, შენ. 8—ზ.
ვ. სოლომონ რაზმაძისგან.—„მაღლისა ძეო...“
შდრ. S: 254, შენ. 8—ი.
ზ. მეფის ძის თეიმურაზისგან.—იღუაწე ოდეს...“ გვ. 124.
ეკლე მერრე ლეკსი თეიმურაზ ბაგრატიონისაგანვე:
—„იდიდებიან ქრისტეს მოსაზელნი...“ გვ. 124—125.

(279) 280

ბაუმეისტერი, ფ. ქ., ლოლიკა, მეტაფიზიკა. 1794—1796

1. 205 ფ: 20,5 × 16; ქაღალდი (მოცისფრო); ტეხვრული ტყავით შემოსილი მაგარი ფიცრული ყდა, ტყავის შესაკრავების ნაშთით, მხედრული; სათაურები სინგურით, ასომთავრულით; გამოსაყოფი ადგილები ზოგან წესურით; 1794(92 v.)—1796 წწ. (205 r); თარგმნილი ანტონი I-ლის მიერ; გადამწერი: ირაზე ოყოფილი (92v,205 r); დაწერილია: 1r-v, 92—94r—v.

1. ბაუმეისტერი ფ. ქ. ლოლიკა. „ნაწილი პირველი ლოლიკისა სათეორეთიკა ანუ სამეთოდს მოქმედებათა გონებისათჳ. თავი პირველი. მოგონებათათჳს ანუ იდეათათჳს. § 1—29.

— პირველსა ვიდრემე მოქმედებასა გულისჴმისყოფისა ჩ[ინისა მარტივად მოგონებად ანუ იდეად წოდებულჳყოფთ, რომელიცა არარაობე სხუა არს, თჳნიერ ნივთისა რაჲსა[?!]. გონებასა შინა გამოხატჳა, გარდა დამტკიცებისა და უკუეთქმისა...“ 10v—92r.

შენიშვნა: ლოლიკის I ნაწილს წამძღვრებული აქვს:
ა. „თავი პირველი. წინასიტყუა ფილოსოფიისათჳს და ნაწილთა მისთა. § 1.—ვინაჲთგან აწ შრომა ჩუენი არს ამას შინა, რაითამცა ყოველსა ნაწილსა ფილოსოფიისასა უმჯობჳს და შესაბამ აღწერით გავკარგნეთმცა...“ 1r—8r.
„წინასიტყუაჲ“ შეცდება ორი ნაწილისაგან და 18 პარაგრაფისაგან.
ბ. „წინასიტყუა ლოლიკისათჳს და ანუ გულისჴმიერისა ფილოსოფიისა. § 19.—წინადაესდების უკუე რომელთამე დადებულებათა უკეთესგელისჴმისყოფად ლოლიკისა...“ 8v—10v.
2. პარაგრაფებად დაყოფა დაცულია პირველი წინასიტყუაობიდან მოყოლებული (1r) ლოლიკის ტექსტის ბოლომდის (მთლიანად, 221 §.).
3. „ანდერძში“ ამოწერილია გადამწერის გვარი (იხ. ქვემოთ).
ანდერძი (ჯადამწერისა): „აღიწერა წიგნი ესე ლოლიკა სადიდებელად ღ[ვთის]ა დ[ა] უთესლოდ მშობელისა მისისა მარიამისა ქალითა იოანე. . . . . ოს-ყოფილისათჳ, სრულ იქმნა ოქტომბერს 17, წელსა 1794.“ 92v.

2. ბაუმეისტერი. მეტაფიზიკა.—„თავი პირჳ[ელ]. პირჳ[ელ]თათჳს დასაბამთა კაცობრიჲისა ცნობისათჳ. § 9.—ონტოლოლიასა თანა-აძს დადგინებად უპირველესნი კაცობრიჲსა ცნობისანი (§6.). ხოლო ყოველსა ცნობისა კაცობრიჲსა ორნი ვიდრემე არიან დასაბამნი: პირველი ვიდრემე არს წინააღმდგომ-თქმისა, ხოლო მეორე—ქმაჲსა მიზეზისა...“ 97r—205r.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს, კვებოთ, მთავრული ასოებით სწერია: „დასასრული ყოვლისა მეტაფისიკისა."

2. „მეტაფიზიკა" ოთხი ნაწილისაგან შედგება:

I. „ონტოლოლიი". 97r—134v.

II. „კოსმოლოლია სახოჯადო." 135r—146r.

III. „ანგემატოლოლია ჸსიხოლოლიისა." 147r—191r.

IV. „ღ'თისმეტყველება ბუნებითი." 191v—205r.

3. ანტონი I-ლის თარგმანის ეს ნუსხა უდაოდ შეეკუთვნის იმავე შედგენილობასა, როგორისაც A 1302. აწერილი A კოლექციის „აღწერილობის" IV ტომში, თბ. 1954, გვ. 375.

4. ამ ნუსხასაც, მსგავსად A—1302-ისა, ნაპირებზე ახლავს ანტონი I-ის მრავალი სჰოლიო, გამსაკუთრებით „მეტაფიზიკის" ტექსტს.

5. იოანე ოს-ყოფილი ანტონის მიერ შემოღებულ ჯ ნიშანს ხმარობს.

შდრ. ლოლება: H 231, 255, A 1300; **მეჯაფიზიკა:** H 212, 337; A 1302.

ანდერძი (გადაწერისა): „სრულებულნა ნოემბერის 10, წელსა 1796, ითანჯსგან.. ოს-ყოფილისა". 105r.

მინაწერი: „იჯავი 3. „ნეტარ-არს კაცი, რომელმან ჰპოვა სიბრძნე
13 და მოყუდავმან, რომელმან იხილა გონიერება.
14 ესე უმჯობეს არს მოგებად,
15 ვიდრე ოქროჲ და ვეცხლი საღნელისა,
უპატიოსნეს ძუელისაჲ ანთრაკისა."

ტექსტის ხელით, მეტაფიზიკის ტექსტის კვებოთ (ბოლოში) 205r.

შდრ. „ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა", IV, თბ.—1954 (A კოლექცია). № 1302, გვ. 375, სადაც ამ ტექსტს კვეშ უწერია „**ანტონი**".

(280) 281

ვახუშტი, საქართველოს ისტორია და გეოგრაფია. 1774

I—II, 294 ფ.; 19,5 × 16; თხელი ქაღალდი; წითელი ტეიფრული ტყავით შემოსილი მაგარი მუყაოს ყდა; მხედრული; დასაწყისი ასოები და გამოსაყოფი ადგილები სინგურით; 1774 წელს; ადგილი: „სანკტპეტრბურხი"; „მაღალშეილის ხიკოლაოს მდივნის ნაწერს დედაზე." (291r); პეტერბურგის უნივერსიტეტის ქართველ სტუდენტთა ბიბლიოთეკიდან; ვესლობისა: ბ. პ. ჯ. ს.—თავფურცელზე და 291 r; დაზიანებულია: 1.

ვახუშტი. საქართველოს ისტორია და გეოგრაფია—ტომობა და ჩამომავლობა ქართველთაჲ და ცხოვრებაჲ მათი, რომელი ეწოდების წიგნსა ამას ცხოვრება ქართლისა, ნოეს ძის იაფეტის თესლითგან ვიდრე ქართლოსისა და ძმათა მისთამდე და განყოფილებანი მათნი და ძეთა მათთანი.

—აწ ზენათჳს ვიწყოთ ძუელითგან ახლადმდე საქართუელოჲსა ზნეთა, ჩუეულებათა და წესთა მათთა პირველ განყოფილებისა და შემდგომად განყოფილებისა, რ წესნი მთავრობათა საქართუელოჲსათა არიან დასაწყისთაგანვე, ვითარცა ვიუწყებთ: ამა ქუეს მისცა ჰაოს ძმათა თჳსთა წილნი ქვეყანათა..." 1r—286r.

წყდება: „წელსა ჴრისტეს აჷათ ჩღმდ, ქართველ[ს] უდჲ წარმოველინა ხონთ-ჭარს [განძი დიდი—გამბტოვდებულია], რათა წარმოუსინონოს ლეკთა იგი. ამას მიერთით ამიღეხთრი გიეიცა. ესმა ესე ხანს ტფილელისამს ალიხანს; შეჭრება ჴიშიდებაშით და მოსწოდა ქართველთა და მეფეს თეიმურაზს კახეთის სპით. მერმე შეჭრებულნი მოვიდნენ ყოველნი იგი ჯორს.

ხოლო ოსმალნი იდგნენ რუისს და მოვიდნენ თეღოწმიდას. მიეცეს ხანი მეფით თეიმურაზით და ქართველ-ყიზილბაშით. იძლივნენ ოსმალთაგან და შემოვიდნენ ჯორს. მოვიდნენ ოსმაუნი, მოადგნენ ჯორს და წოროხევის სპითა დიდითა სპასპრი იგი ლეკთა შინა—და წართუღვანეს დაღისტნელი ბელადი მალაში და სხვანი ოსმალნიცა.

ესე აცნობა ხანსა მეფის თეიმურაზის ძმს ირაკლის. ესე შეჭრება მყის კახთით და ავლითით და შეუკრა ომაგეის პირის ჴალა მოსრულთა ოსმალთა და ლეკთა ამით. დილას, რიგრიგ[ს]ა ოდენ ეწყო: დაუწყეს თოფითა ცემა; აოტნეს ოსმალ-ლეკნი და მოსწყვიტნეს თავალნი და დგეს უცქეს, ეგდენ ჴსნადმდე. გარნა ჴარიღეს სპასპრები იგი და მიეიდნენ რუისს ლტოლვილნი იგი.

ამის ზმიდეყეი ფსიფე-ფაშა აიცარა და წარვიდა, ვითარცა მგოტი. ხოლო ხანი და მეფე თეიმურაზ გამოვიდნენ გორიდამ, აღიღეს ალაჯი ოსმალთა მრავალი, არამედ ორა დღენა უცქეს. შემდგომად მოიკრძენეს ესენი ტფილისს და აენობებს ყოველი ყოფილი შანადირს. ხოლო ესე განიბარა შანადირ და მოსცა მეფეს თეიმურაზს ქართლი და ძმა მისსა ერეკლეს კახეთი.“ 285 v.

„შემდგომად მოვიდა ტფილისს მეფე თეიმურაზ ქ[ა]ლ აჷათ ჩღმდ, ქართველსა უდჲ. და ამასვე წელსა, აგვისტოს ია მოვიდა კაჭი ნ[ა]ჩალ[ა]ს ხერხეულიძე და ამავე წელს, აგვისტოს, იქმნა ქ[ა]თ[ა]ლ[ი]კოზ პატრიარხად მეფის ძ[ა] ნ[ა]ტ[ო]ნი: არამედ ჴუთათელ მიტროპოლიტად იყო პირველ. ბიძამ და ძმამან მოსცეს კათალიკოზობა და შჳპნდიობა ხუბა-სეა და უბოძა.

არამედ მერმეს წელს იქით მეფედ ცხებულობით მეფემ თეიმურაზ, თთესა ოცდაშვიდსა, ა. ქრისტეს აჷათ ჩღმდ, ქართველსა უდჲ. და სცხო ამან, დისწულმან თჳსმან, კათალიკოზ-პატრიარხმან ანტონიმ, ქართლისა და კახეთის ეპისკოპოსნი წარჩინებულნი მთავართა ნებითა, მეცხეთას და იქმნა ცხებული.“

შენიშვნა: 1. შედგენილობა (დ. ბაქრაძის 1885 წ., თ. ლომოთხრისა, და ნ. ბერძენიშვილის 1941 წ. და ხ. ჯიქიძის 1913 წ. გამოცემათა მიხედვით)

ა. „ტომობა და ჩამომავლობა ქართველთა“, რომლის პირველ ორ სტრიქონს მისდევს ვახუშტის შრომის მთელი ის ნაწილი, რომელიც მოათავსებულია დ. ბაქრაძის გამოცემის 2—27 გვ. 1r—18r.

ბ. [„ძველი ისტორია საქართველოსი. თავი პირველი.] „ნათესავთა ძველ[ი]სა წილთა[ჲ]ს წერაჲნ: ხოლი ქართლოს იყო წიეს ძის ფაფეტისაჲნ...“ (ნაშრომის გვ. 28—105). 18r—62v

გ. [„თავი მეორე ჴვარამ კეროპალატი (575—600). ხოლო ძენი ბაკურ მეფისანი...“ დ. ბაქრაძის გ-ბა, გვ. 106—172]. „შემოსვლა ქალრწესი, ხოლო ძენი ბაკურ მეფისანი... “ „ნინოციანობის ტ.“ (62v—63r.) „ბაგრატოვან[ი] გამეფება. თავი მეფობისა[ჲ]ს მათისა. მეფობა იცა[ჲ]ა[ჲ]ცხრამმეტე.—ესე გურამ ბაგრატოვანი იყო მეფედ საქართველოსა. ამან იმეფა იცა[ჲ]ა[ჲ]ხუთი წელი. ესე იყო ფრიად მორწმენე და მაშენებელი ეკლესიათა. ამას[ჲ] მოკლეს კაჭი სიმეონ და დასვა კახ[ე]თ სამეფოდ. ამათ ბაგრატოვან—დავითიანსა ლიონოზინ[ა]ს ბაგრატიონობა და ჩამომავლობა ვითარ არის, ან მოსვლა ქართლს, სამეცნი აღწერაში იპოვნე, ეინაოგან პრ მოგადნენ. „თამარის მატიანის“ მწერალი მოწმობს, რომ იუსტინე კეისარმან მოსცა წერეკანი სომეხთა და გიორგელთა საპრასთა ზედა, რომელი განამარცუებს აჷა წერილსა. შეიღო ბაკურ მეფისათა დაიპყრეს კახეთი და ჭერეთი და ერთობდენ[ს] სუნ[ს]. 63r—83v.

დ. [„IV. თავი მესამე. მეფე დავით აღმაშენებელი (1089—1125). დაჯდა ძე გიორგისა მეფედ წლისა 16...“ 173—237].

„წინ. მეფობა ორმოცდაშვიდთა წლამდე. — დაჯდა ძე მეფის გიორგისა დავით. ამან იმეფა წელი ორმოცდაერთი, იყო წლისა ათექვსმეტისა, რომელსა გამეფებისა წელი და აღსასრულისა წელი და დღე წერილ არს მით ორმოცდაერთი წელი...“ 83v—115r.

დ. I.V. თავი მეოთხე. მეფენი დავით IV ნარინი (1243—1259) და დავით V. (1243—1269). 238—307. ხოლო მეფობდნენ ორნიცე ესე დავითნი...]

„მეფობა სამოცდაშვიდ წლისა. მეფენი დასხდეს დავით და დავით. ხოლო ლაშას ძენ... იმეფა წელი ექვსი“... 115r—159v.

ე. „წერეს მეფეთა მეორისა დავითისა. — წერეს იგინი, რამეთუ ბრწყინვალედ მეფის გიორგის ცხოვრება და მას კეთილითა მეფეთა არღარა მოიპოვების...“ 160r—167v.

შდრ. ზ. ჯიქიძის 1913 წ. გამოცემაში გვ. 3—15.

ვ. „აღწერა აწინდელისა ქართლისა საზღვრითურთ, მთით მდინარეებით, ადგილთა და მათ შინა შენებულ ციხეთა.“ — ვინათგან სახელნი და აღშენებანი ესეთნი იქნეს კეთილნისა ამის აღსწერილნეთნი, აწ ვიწყოთ თჳთოეულთა წარმოთქმად...“ 168r—207r.

აქ არის მხოლოდ ქართლის აღწერა. შდრ. ვახუშტი. აღწერაი სამეფოსა საქართველოსა. თ. ლომოურის და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით. თბ. 1941, გვ. 33—85.

ზ. „შენდგომად სამ სამეფოდ და ხუთ სამთავროდ განყოფისა ცხოვრება და ქმნილება მეფეთა ქართველისათა. და სახე პირთგან: რომაელსა ჴელ, ბერძენსა ბჭობ, ჴოსტეს აჴით ჩუენ, ქართველსა ხუთისთისნი ქორონგონსა რწყ, ანდეკტიონსა ბ. მეფობა პ. — ხოლო შემდგომად მეფის გიორგისა დაჯდა ძე მისი კოსტანტინე. არამედ ვინათგან ჴამეფდა ბაგრატ ამეორეს...“ 207v — 286r.

შდრ. „საქართველოს ცხოვრება“. ზ. ჯიქიძის გ-ბა. თბ. 1913, გვ. 16—145.

2. ვახტანგ VI-ის ძნის, იესეს მეფობის თარიღება ამ სახით არის წარმოდგენილი ნუსხაში: „მეფობა თორმეტ ოთხ ათასამეტ. მეფე იესე. ამან ოთხი წელი იმეფა ტფილისს, ბრძს აჴით ჩ(ელ)დ. ქართველსა უბ.—ხოლო იყო მჭნე, ამოვანი, ჭეჭრიანი, მოწყალე. უბრი, მაღალთა და მდაბალთა მიმცემი, ლხინ-სიხარულითა, განცხრომითა მოყუარე. სამღთოებითა პატივისმცემელი. და დალიცეს ყოველთა ქართველთა და გარდააყარეს ოქრო და ვერცხლი მრავალი დიდებულთა და წარჩინებულთა ყოველთაგან. არამედ ესე წესი ძველადვე იყო საქართველოსი და უცხოდდინ ესრეთ ყოველთა მეფეთა, ხოლო ყაენისაგან ალიყულიხანად წოდებული. და იყო ესე ერთად მოქცეული მაჰმადიანობასა ზედა...“ 269 r-v.

(ამის კვეშინ — გამოქვეყნებული ტექსტისამებრ და შემდეგ ისევ განსხვავებული:) „მიეწერა მეფედ იესე და ყოველთა ქართველთა წარჩინებულთა, ყაენსა... ხოლო იესე მეფე, მშვებელი და... შეჩეცელი ლხინ-სიხარულთა და გაცემათა და ზეგრთთა, გარნა მჭეცეი დიდებულად. ხოლო სიჭაბუკითა და ამაყობითა წაჴგვარა ცოლი დედის ბიძისა თჳსსა ქაიხოსრო ათაბეგისაჲსა, ბებიის ძისაცწილი თჳსი, ასეცი ერასტი მდევარბეგისა და ჴანდზა იგი ხარჭად, და მოიყვანა... ყაენის ბრძანებით და მოთხოვნებით ნეფის იძიალის ასული... მოეიდა ლეკარსაბ [ასასებე]... წინაშე მეფე იესესა საჯარეულს, არამედ ესეც[?] მოაქცა უმნი... წარიყვანნა მტარვალნი ამ ტარვით ყაენსა რათა წაიპყრას იესე მეფე...“ გვ. 269r—270v. შდრ. ჯიქიძის გ-ბა, გვ. 120—122

შდრ. H— 1381 ხელნაწერი, რომლის ტექსტიც აქედან (S— 281)ენდა ბოძდინარეობდეს. იხ. H კოლექციის „აღწერილობის“ III ტ. თბ. 1948, გვ. 341. საყურადღებოა, რომ იესეს ეს გადაკეთებული დახასიათებაც არ ჩაუთვლია დამკვიდრებულებად ვიღაც მკითხველს და კიდეზე მიეწერა: „გრცხვენოდეს, გარდაწყრომ! დედაწინა ცოლი სწერია, რომელმა მახსოვარნი დღესაც არიან. თავადის ქალი სხვას ვის სჯდომია ბასად!“

3. როგორც ეს ე. თაყაიშვილს აქეს აღნიშნული (OPOГ, ტ. II, გვ. 681) S— 281 ხელნაწერის ნუსხა განსხვავდება ვახუშტის ნაშრომის სხვა ნუსხებისაგან: 1. ამ ხელნაწერში „ქართველ მთარგნელთა“ შესახებ ცნობები სხვადასხვა ადგილას, სხვადასხვაგვარად აქეს შეტანილი, 2. აქ არის ისეთი ცნობები, რომლებიც არ მოიპოვება სხვა ნუსხებში (ხოჯი მათგანი, უკმეხელია, პრე უკმეხუნის ვახუშტის — ე. თაყაიშვილის ახრით).

20. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I.

უფრო დაწვრილებით აქვს აწერილი ე. თაყაიშვილს ეს ხელნაწერი „არქეოლოგიური მოგზაურობის“ პირველ წიგნში (ტფ. 1907), გვ. 96—100.

4. ვახუშტის ტექსტს დართული აქვს:

ა. „ხოლო ესე ქართლის ცხოვრება პირველვე მეფეს ვახტანგს თჳთ ეცოთებინა ქართლს მფლობასა და მერმე რუსეთს ძველსა გურჯრებთა და ცხოვრებათა და მოუეცებულ მახსოვარ-მეცნიერთა საქართველოს კაცთაგან დიდის გაძოქლეჳით და გამოძიებით გულსმოდგინედ ეეღებინა, რომ საქართველოს ცხოვრება ნოეს შვილის იეფეთის[!] ქართლოსიდამ აქამომდე რა როგორ ყოფილა, ან მეფენი ვინა მსხდარან და ან რა ჟამები და დრონი ყოფილან. ბატონისშვილის ვახუშტის თანმხლებით ეეღებინა და აღარ დასცალებოდა თანამდებობისაგან სიკედილისა. მერმე, მეფე რომ ასტრახანს გარდაცვალებულიყო, ბატონისშვილს ვახუშტის შეესრულებინა და არს აჭ მეფის ირაკლისამდე, და ამას იქით, რაც იქნას ქვეყანასა ამას საქართველოსა შინა, მატიანეთა ეწერათ და აწერონ.“ ტექსტის ხელით, 287r-ს პირველ თორებტ სტრიქონზე (დანარჩენი სტრიქონები დაუწერელია).

ბ. „მეფეთა ყოველსა ივერიისათჳს, ანუ საქართველოსათჳს, ვინა გეორგიისათჳს, რომელთა ესე სამნი სახელნი ერთ სახელად ქვეყანასა ამას ეწოდა ყოველთა საქართველოთა, და ვინცა პირველითგანვე მეფენი იყვნენ, აწ ამას ქვეით აღიწერება რიცხჳ, ეითარ რამდენნი წელნი იმეფეს და ცხოვრნეს ქვეყანასა ამას:

	რიცხვი მეფეთა და სახელი	იმეფა წელი	დასაბამითგან	ქრისტეს აქეთ	ხელძღვანელი	ქართულსა
ა	მეფე ფარნაოზ	სამ.ჲე	ჩჟჸზ		კ'ზვ	ფიდ
ბ	მეფე საურმაგ	ოე	ჩლაზ(?)			
გ	მეფე ძიერან	ჳ	ჩჟთზ			როზ
დ	მეფე ფარნაჯომ	იი	ჩჟნე			რიგა
ე	მეფე აზოკ აზოკეანი	აბ	ჩჟჲე			ხგ
ვ	მეფე ამრაკ	ოე	ჩჟოგ			ხიე
. . .	. . . . .	. . . .	. . . .		. . . .	. . .

. . . . . 288r—290v.

თავდაპ. „ყდ—ჟე მეფე ბაქარ ჳ წელი იმეფა და მეფე ვახტანგ მოვიდა სპარსეთიდამ ჭრეს აქათ ჩლგ, ქართ. უმ. იმეფა ქართლს ყოფაში დ წელი და წარვიდა რუსეთს ჭრეს აქათ ჩლჲდ, ქართულ: უიბ.

ხოლო ოსმალთ დაიპყრეს ქართლი და ფაშები მრავალნი გამოიცვალნენ მეფებად და ბატონებად და ათჳრებდენ ქართლს. ხოლო შანადირის ჟამს ხანები სხვებოდენ და უმეტესი წყუხარება და ჴირი იყო ქართლსა შინა.

ე[ხ]. ხოლო მოსცა მეფეს თეიმურაზს შანადირ ქართლი და ძმასა მისსა ეეფობა კახეთისა, ჭრეს აქათ ჩლმდ, ქართულ უდბ, ხოლო წარვიდა რუსეთს, მერმე თეიმურაზ ეეღმწიფეს იმპერატორიცას ელისაბედ პეტროჳნას წინაშე, თჳესა აპრილსა ა, ჭრეს აქეთ ჩლი, და მიიცვალა სანქპეტერბურხს, წელსა ჩლაბ, თთჳესა იანვარსა-ზ. და წარმოიღეს და დაჰმარხეს ასტრახანს, სოპოროში, ხოლო ძმასა თჳსსა, მეფეს ირაკლის დაუტევა ქართლი და ჰკიდა, ადიდეს ღმერთმან და სუფეეთამცა იყოს უკუნისამდე.“ „ხოლო შემდგომად უკმოიქცა რუსეთიდამ, დიდის პატივით მიღებული დიდს იმპერიაში და რუსეთის ეპარხია ეეწოდნეს ეოროველისა ქართველ-პატრიარხს ანტონის, მეფის ძჳს. და მოვიდა ძმასა მისსა მეფეს ირაკლის თანა სიყვარულითა მისითა წელსა ჩლიგ, ქართულსა უნა.

ხოლო ცხოვრებს ქართლსა შინა, თუსს ტახტსა ზედა სპატრიარბოს მრწმუნებელი.“

ანდერძი (გადაწერისა): „მაღალ-შვილ-ის-ნიკოლაოს მდიჳნის ნაწერს დედაზე გარდაწერე წელსა ჩლიგ 1774, თთჳესა იანვარსა კდ. სანკტპეტერბურხს...“ 291 r.

(281) 282

აბბატი მილოტი, ყოველად ზოგადი ისტორია. I. 1833

194 გვ.: 21 × 17,5; ჰაღალდი (მეტად მდარე ხარისხისა); შეყვარული [1833]; თარგმანილი რუსული თარგმანიდან ივანე გარსევანიშვილის მიერ, დაყოფილი დადიანის დავალებით. დაყოფა დადიანის წიგნთსაცავიდან.

„აბბატ მილოტი", „ყოველად საზოგადო ისტორია. ძველი ისტორია, ნაწილი პირველი. ზოგადნი შესწავებანი ძუელთა ერთათვის.—ძუელნი გამონაცემნი დიდითა ნაწილითა მოუთხრობენ ესეეთისთისა დროჲსათვის, რომელსა შინა პირველნი ქალაქნი განთესულნი ჰრონინებდიან მაღნარებად, გარემოცულნი საშიშროებითა..." გვ. 23—189.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „ყოველად ზოგადი ისტორია. ძუელი და ახალი, დასაბამით სოფლისათ ვიდრე აწინდელ ჟამამდე, რომელი იპყრობს პირველთა ოთხთა ნაწილთა შინა ისტორიასა ეგვიპტელთა, კიტაელთა, ასსურთა და ბაბილონელთა, ფინიკიელთა, ებრაელთა, მიდთა და სპარსთა, ჰინდთა, სკვითთა და [ელლინთა?], ბერძენთა. ჰრომთა და კართაგენელთა. შეურთხებებითურთ ზოგადთა სხოლიოთა სხვათა რუსულთა ახიის ერთათვის; ხოლო შემდგომთა ნაწილთა შინა ყოველთა ევროპიელთა, საკოროლოთა, სახოგადოებათა და სხვათა სამყოფოებოთა. აწუ ეროპასა შინა საცნაურთა.

თხზული აბბატ მილოტისი.

თარგმნილი ყრანცუზთა ენათაგან რუსულად და მიერ ჭართულად იასე მამრ გარსევანოვის, მღვდლისა. ნაწილი პირველი. მოსკოვი. სტამბასა შინა სენატორულისასა. ათას რვაას მეცხრამეტ წელსა." გვ. 5.

ბ. „წინასიტყუაობა მოსზეულისა." 7—9.

გ. „მოკლე წინადგუება დასაბამითისათვის განცადებისათჳს... საეროდ განცადებულისა ავტორისა მიერ ჩ.დ.ბ-სა წელსა." 10—14.

დ. „წუდუანილება" 15—22.

2. თარიღი დადგენილია S—283 ხელნაწერის (იხ. ალწერილობა) დაყოფ დადიანისეული ძველწერის მიხედვით

შენაწერები: 1. (ზთარგმნელისა): „ჳგანათლებულნო სჯულო! მზაბეჭ-ქნილი ძუელთარე უერთსულესად. ეგჳწადნია მირთჭმად ნაჯმარეულსა ამის თქუენისა მადის მაღალშობილებისად, ვითა ქმად მეცნაე იფრთხე სიბრძნისა მიმართ მისერულებისა თქუენისა, რ' ესე ბრძენთა არს-ცე საჭიროთო], ვითარმედ საბუნებოსა ენასა მაკეთ-ჰყოფენ დაუსვითა[?] შტრეულობითა თვისითა, რომელსა ვსე ცნაე-ვიდრემე ემხედვარეო გათჳსშობისებულად და მეცა ეკითხ ჯელ-ეჴსენ უცნოსად ჩუენრისეა გარდაწოდე-ქმად, რათა ამის ძლით ეწულილ-ჯელოვნით, თუ რაჲსა და ვითარ-ბათის სარგოსა შემოსწიეთ არს წინამდებარე ესე შრომა.

მიიარეთ ესე და დასძინე სახარტოდლაჭისა თქუენსა, წინად უსაგულის-თქმითისა ჩემისა თქუენდა მისართისა მონებრ მსახურებისა, თქუენი ღ[მრ]თისად მფედრი უღირსი მლუდელი იესე გარსევანოვი". გვ. 3.

2. წიგნგებლის დაყოფ დადიანისა: „ესე პირველად ეთარგმნინე [საფასითა ჩემითა—წაუწერიხარ] ქართულსა ზედა ენასა ყოველად სახოგადოდ ესე ისტორია მეოცესა წელსა შინა მოპიგიან ჩემისა. სამეფნოდ ჩემისა ქართველთა სამთავროს მემკუიდრე დაყოფ დადიანი პირველი." გვ.1.

3. იმავე დაყოფ დადიანისა: „ეთარგმნინე ათასეული ტომი ამა ისტორიისა, რომელსა სახელ-ედების ჴ-დ სახოგადოდ ისტორიად, დასაბამიდან სოფლისა, ვიდრე 1818 წელადმდე. სამეფნოდ ჩემსა მემკუიდრე დაყოფ დადიანი.

ნამდვილ არს ესე." გვ. 189. ტექსტის ბოლოს.

(282)

283

აბბატი მილოტი, ყოველად საზოგადო ისტორია. II. 1833

210 ფ.; 22.5 × 17.3; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1833 წ. (ფ. 1); თარგმნილი რუსული თარგმანიდან იასე გარსევანიშვილის მიერ დავით დადიანის დავალებით. დავით დადიანის წიგნთსაცავიდან. დაწერილია 203—210 ფ.

„აბბატი მილოტი", „ყოველად საზოგადო ისტორია. განგრძობა ბერძენთა ისტორიისა. ნაწილი მეორე. თავი მეხუთე. აღეზილაოს ახიასა შინა. მას მიუწოდებენ. სარცხვნელი შეთქმა სპარსთა თანა. საზოგადოობა თიბერსა, ვიდრე ლევკტრიულ წყობადმდე. — გამოსაყუნებელად დიდთა ვიდრემე წინამძღებათა არარაჲ ესდენ განპცხოელებულ-ჰყოფს, ვიდრე დიდება დიდთა საქმეთერებათა..." ფ. 4—202.

თავდები: „დასასრული მეორისა ტომისა".

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის რუსული გამოცემის სწორედ ისეთივე თავფურცელი, როგორიც 1 ტომს. (იხ. წინა ხელნაწერის — № 282 — აღწერილობა, შენიშვნა). I ტომისაგან განსხვავებით აქ ვკითხულობთ:

„ითხუთი აბბატი მილოტისა. ნაწილი მეორე"

მინაწერი: „მე პირველად ვეთარგმნინე საფასითა ჩემითა ქართულსა ხედა ენასა ჩ-დ საზოგადოჲ ესე ისტორია მეოცესა წელსა შინა შობიდგან ჩემისა.

სამნგარელოს სამთავროს მეცკვიდრე დავით დადიანი პირველი. წელთა განსრულებითგან უფლისა 1833". ფ. 1.

(283)

284

უბნობანი შორის გამომცდელისა და დარწმუნებულისა. 1820

I—III 154 ფ.; 20 × 17; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული; სათაურები სინგურით, ზოგან ასომთავრულით; 1820 წ.; გადაწერილი; ოსე გაბაშვილის; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან; ადგილი: [თბილისი]. საქართველო-იმერეთის სინოდის კანტორა (151 ფ.); დაუწერელია: 152—154.

„უბნობანი შორის გამომცდელისა და რწმუნებულისა მართლმადიდებლობისათჳს ქრისტეანებისა. — **გამომცდელისა**: მე ვეძიებ **ჭეშმარიტებასა**. მე მსურის ყოფად **ჭეშმარიტსა** შინა ქრისტეანებრსა ეკკლესიასა. მე მსურის მიმთხუპვაჲ ცხოვრებისადმი.

დარწმუნებულისა: უკეთუ სურვილნი ესე წრფელ არიან, მაშინ თჳთ უფალი მოგიგებს შენ: „მე ვარ გზა..." 3—151.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის:

ა: თავფურცელი, დაწერილი სინგურით: „უბნობანი შორის გამომცდელისა და დარწმუნებულისა მართლმადიდებლობისათჳს აღმოსავლეთის პირველით-ოსსიის ეკკლესიისა, თანადართვითა გადმონაწერისათა სახოგადოჲსაგან ეპისტოლისაჲ ოტა კონსტანტინუპოლის პატრიარხისა აღმოსავლეთის საპატრიაჩოთადმი საყდართა. ნებადართუსა წუნიდელისა მღთებელის სინოდისათა. 1818 წელსა." ფ. 1.

ბ. „წინასწარ-უწყება,“ 1—2.

ანდერძი (გადაწერილია): „ითარგმნა რუსულით საქართველოა-იმერეთის უწმიდესის სინოდის კატრასა [!] შინა.

ამრილის 2-სა დღესა, 1816-ს წელსა.

გარდმოწერილი: ოსე ღამბაევი, იელისის კა. წელთა ჩყკ.“ გვ. 151.

შინაარსება: 1. ტექსტში დაშვებული შეცდომისათვის—95 გვ.: „**მარკოზ**“ მოხსენებულია ტექსტში იმპერატორად;

„მარკოზ ევიასკოპოზან და არჯიმერატორზე... შეუნდოთ შეცდომა... მწერალსა, ვითარცა კაცსა, ოკროპირ მღუდელი“. გასწორული მეფეთ, 95 გვ. კეშმა კიდეზე.

2. „ვეგონათ, თუ [შეიარჩენდით?]! ნეტარი მომცა, რაც ჭეყანაზედ[!] კარგი წყნია, სულ თქუენ მოგპარუთათ.“ იმავე ოკროპირის ხელით, II ყდის შიგნითა პირეზე.

(284) 285

ხელაშვილი იონა, სულიერი იფქლი. 1833

XII, 116 გვ.; 21 × 17; ქაღალდი; ბეჭდის ყდა; მხედრული; 1833 წ. (გვ. 17).

[ხელაშვილი იონა.] „წიგნსა ამას ეწოდების იფქლი.—ვინაიდგან ველ-ჰყავთ მოწერად ჩემდა ესე-რა წესმე წელთ არს ქარტასა ზედა დატკეფრულნი ამბავნი კეთილნი...“ 9—112.

შენიშვნა: 1. იონას ეს თხზულებაც, მის თხზულებათა დიდი უმეტესობის მსგავსად, დიდაქტიკური და საღვთისმეტყველო ხასიათის არის.

2. როგორც პირველი რვა გვერდის შინაარსი გვაუწყებინებს, იონას დარიგებანი მიმართული არიან საქართველოში მცოდე თანამემამულეებადმი („ჩისაყით მეტყუსე თქუნნი შეგედგრებ თავსა“ მიმართავს „იონა ხელაბაური, იერო-მონაზი სოფლის ჯაჭრიან, პეტრებურჰიდგან ბოდბისხეს ბოზორს“, გვ. 17).

3. იონა ხელაშვილის ეს თხზულება შეიცავს ცნობებს საქართველოს სწავლა-განათლების შესახებ XVIII—XIX ს. მიჯნაზე: მაგ. ა. სწავლის დაწყების ასაკად 7 წელია მოხსენებული. ბ. დაწერილებით არის ჩამოთვლილი სასწავლო საგნები (ქატეხიზისი, რიტორება, ლოღიკა, მეტაფიზიკა—ონტოლოგია, კოსმოლოგია, ფსიხოლოგია, თეოლოგია- ფისიკა, ითიკა, იკონომია, მსოფლიო ისტორია, ეკლოგრაფია ასტრონომია, „ალებმეტრია“, მათემატიკა, არხიტექტურა).

ჯ. ყველაფერი ეს ღვთისმეტყველების შესწავლას უნდა დაედგას საფუძვლად, იონას აზრით, ვინაიდან „ფილოსოფია ღვთისმეტყველების მეგვალია.“

4. თხზულების ბოლოში გადმოცემულია „სჯული კანონის“ შესწავლა.

5. იონას ეს ნაწარმოები საკურადღებო ეტნოგრაფიულ ცნობებსაც შეიცავს („ამა, ვისწვეს ახალი აღთქმა და ძტული შეიძის წყიაგან, სახლსაც შინა მზოგელთა ჩემთასა“ (91) და სხვ.

6 გვ. IX—XI, 3—8 უკირავს იონასადმი მიძღვნილ ლექსებს: „მეფის ძის იოანესგან“, სოლომონ რაზმაძისაგან. „მეფის იოაკოს ძის მირიანისაგან“, იონე დეპეტრაშვილისაგან. იონე ხელაშვილისაგან. შდრ. აღწერილობა S —: 254, შენ. 8:ბ, გ, დ, ე, ვ; S — 267, შენ., 11, 12.

7. „წინასიტყვაობად“ წამძღვარებულია „მეფის ძის თეიმურაზისაგან თქმულნი:—ა. „რასაცა კაცი დასთვლის, მასცე მოიმკის...“ გვ. IX—XI. ეს ორის ჯალეტნილი „წინასიტყვაობა“, „იფქლისა“ და „ლეკრძლის“ მნიშვნელობისათვის, რომელიც თავდება: თ. ამა, წარკსთქვი ეს, მამაო, ბოხორელო,

დღითა სავსეო, პატიოსნებით სრულო;

ღმერთმა შენი წერილი მიზეზად მე:

მან დამატკბო-ყე და დავშვერ ამად შენთჳს.“

8. ა. 1—2 გვ. მოთავსებულია იონა ხელაშვილის თხზულებათა ნუსხა (სულ 44 სახელწოდება), რომელიც შეესატყვისება S—267-ში აღწერილი ნუსხის I—43-ს, რასაც № 285-ის ნუსხაში დამატებული აქვს: „მოძღვრისაგან სულიერი მოწაფისა სარჩელა"—§ 42.

ბ. ხელნაწერში განმეორებით არის წარმოდგენილი ამ ნუსხის ნაწყვეტი 17-დან § 32-დის. § 32 აქ მოთავსებულია „ლოცვათა ძალისა ცნობის წიგნი".

9. ხელნაწერის **თარიღის** გასარკვევად გამოყენებულია მე-17 გვ. ბოლოსტრიქონები:

„ლოცვით მსახური უკანასკნელი ნარჩევი ძმა თქუენი, ყოველთა მკითხველთა და არა განწყრომილთა იონა, გლახაკი იერო მონაზონი სოფლის ვაკირიო, ვეტრებერისთვის ბოდბისხევს, ბიბორს. წელსა **ჩყლგ**-ს, თთჳსა იულისს, ზ. მ.მ. მ. ი."

(285) 286

ორბელიანი ბესარიონ. გრდემლი. XVIII

139 ფ.; 21 × 15; ქაღალდი; ნაკლული, დაზიანებული, უხეშად რესტავრირებული (ძველადვე), წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა ჭიისაგან დაზიანებული; მხედრული; ჩანაბატი ადგილები და შენაშენები ნუსხურით; XVII-ს I ნახევრისა;

[ბესარიონ ორბელიანი. გრდემლი]. „[...ხოლო ესე ყოველთა მიერ საცნაურარს, რ~ საღთოთა წერილთა მიერ ძუნლისა და ახლისა სჯულისა მოძღურებითა სავსე არს ყოვლისა სოფლისა ეკლესიანი, ვითარცა მ]ზისა ბრწყინვალებისაგან და ჰაერისა ამის განფენილისა, რომლისა მიერ აქუს ყოველთა ცხოველობაჲ..." 1r—139v.

წყება: **ლვ** თავის (A—119 ხელნაწერის „დედათა წიდოვანთათჳს—თუ ეითარ ქამსა მას, ოდეს იგი ბუნებითსა წესსა შინა იყენეს, საკურთხეველად აღიყუანებენ და ახიარებენ"). შემდეგ ადგილზე: „დიონოსის ეპისტოლისაგან, თავი ბ." „ხოლო დედობრივითა წესითა სიხბლისჲთა[!] დედათათჳს, უკეთუ ულირს მათ შესლად." 138v.

შენიშვნა: 1. აწერილი ხელნაწერის ტექსტი შედარებულია ტიმოთე გაბაშვილის ხელით გადაწერილ ცნობილ ნუსხასთან—A—119, რომელიც 3v—340v მისდევს S—286 ხელნაწერის ტექსტს. ცოტაოდენი განსხვავებაა (იხ. ქვემოთ).

2. უკანასკნელი—139-ფ. რესტავრაციის შემდეგ შეცდომით მოუთავსებიათ ბოლოში: ამისი ადგილია 134 ფ. შემდეგ.

3. **ფნდა** ვიუიჭროთ, რომ აწერილი S—286 ხელნაწერი A—119 ხელნაწერის მიმართ დამუშავების პროცესში მყოფი პირველადი დედნის ნიშნების მატარებელია:

ა. S—286-ში არ არის მკვეთრად გამოყოფილი და აღრიცხული თხზულების თავები.

ბ. ხელნაწერს კიდევებზე და სტრიქონებს შუა მრავალი ჩანაშატი ადგილები აქვს, რასაც არ ვხედავთ A—119 ხელნაწერის ნუსხაში, სადაც სათავეები სინგურით, ვრცლად არის დაწერილი და კიდევებზე, გარდა ბიბლიოგრაფიული წყაროების მითითებისა (ციტატების გასწვრივ), არავითარი მინაწერები და ჩამატება არ არის.

3. ხელნაწერის ლამაზი მხედრული ხელი წააგავს ცნობილი სოლომონ მაღალაძის S—3683—ვახტანგის სამართლის წიგნების ერთ-ერთი უძველეს ნუსხათაგანის და სხვ. ხელნაწერებისა და საბუთების გადამწერის ხელს.

მინაწერი: 1. „გრდემლი"—Наковальник". Опровержение римской веры, изложенное языком понятным, логично, спокойно, последовательно, основательно и дельно. Оригинальное произведение груз[инского] архиерея.

ფრიად შესანიშნავი, საყურადღებო და სასარგებლო წიგნია." თ. ჟორდანიას ხელით. I სალაპე ფ. 1-ზე.

(286) 287

რომანოზ სამთავნელის (ერისთავის) კრებული. XVIII

164 გვ.; 19,5 × 16,4; ქაღალდი (პეირნიშანი „Pro Patria"); ტყვიფრული ტყავით შემოსილი მაგარი ფიცრული ყდა (შესაკრაველი მოკლეულილი აქვს, ყუაზე გადაკრული აქვს წითელი ტყავის ნაჭერი); ჰაისაგან დახიანებულია ყდა და პირველი ორი ფ.; ამობეჭდილია (ძველებდეს) ფფ.—6—7, 8—9, 34—35, 60—61, 68—69, 70—71 გვ. შეკ: ნუსხური; XVIII ს. I ნაწილისა; რომანოზ სამთავნელის ხელით; დაუწერელია: 2—2, 8, 34, 138—139 გვ.

[რომანოზ სამთავნელის (ერისთავის) კრებული].

1. —„ზედნადები მთოვარისა.

მკ	მტ	აკ	მხ	ივ	ილ	აგ	ხკ	ოკ	ნნ	დკ	ია	ფბ	ზე	
ა	იე	იდ	იკ	იხ	ია	ი	თ	ე	ხ	კ	ე	დ	ეა	ედ
ბ	დ	ზ	ბ	ალა	ლ	კთ	კე	კბ	კვ	კე	კდ	კვ	კბ	კე
ვ	კვ	კბ	კა	კ	ით	იე	იხ	ივ	იე	იდ	იკ	ბ	ვ	ვ

. . . . . " 1 გვ

2. ფრაგმენტები ბიბლიიდან. „დთ სჯული. ე. რიცხვთა.— აწ, ი-ლ, რასა ითხოვს ღმერთი შენგან, არამედ რათა გეშინოდის შენ უფლისაჲ ღ-თისაჲ შენისა და ხეიდოდი შენ ყოველთა გზათა მისთა და შეიყვარო იგი და მსახურებდე შენ უფალსა ღმერთსა შენსა ყოველითა გულითა შენითა და ყოველითა გონებითა შენითა..." 4—7 გვ.

წყდება: „და მერმე არღარა შესძინა სიტყ-დე და დაწერა ესე ორთა ფიცართა ქვისათა და მომცა მე."

შენიშვნა: სხვათა შორის, ტექსტი შეიცავს „ათ მცნებას".

3. „საქმენი წ-ა წინასწარმეტყ[უ]ლთანი, ვინა იყვნეს ანუ სადათ მოსწყდეს ანუ სადა დაეფლნეს.—იოსე ა. [!] ესე იყო ბელაამოთ..." 9—33 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტი კბ (22) წინასწარმეტყველთა შესახებ გვაწვდის ცნობებს.

2. ტექსტის ბოლოს დართულია რომანოზ სამთავნელის **ანდერძი:**

„ჰე, დიდნო ჯ-ა მაღალნო, წმიდანო წინასწარმეტყუელნო! შე[მიწყალ]ე გლახაკი ესე სულით და ჴორციით მთავარეპისკოპოსი რომანოზ, კირიელეისონ, ა-ნ. Господи помил[у]й, подай,! господи".

4. კიდეზე, მელნით, თ. ქორდანიას ხელით, მიწერილია: „ერისთავის?"

4. „თჸმული წი˜სა და ნეტარისაჲმამისა ჩ˜ნისა ათანასი ალექსანდრიელისა. აღსარებაჲ მართლისა სარწმუნოებისაჲ.—კითხვაჲ: რითა ჯერითა ეზიარების ქრისტე ღმერთსა და მამასა თჳსსა და რითა—ჩ˜ნ, ქალთა?...“ 35—60.

შენიშვნა: ტექსტის პოლოსტროჩნებში: „შეიწყალე, ღმერთო, ცოდვილი მთავარ-ეპისკოპოსი რომანოზ!“

5. „ჰაერისაჲ, მიწისაჲ, ცეცხლისაჲ და წყლისათჳს.—გადინდგლდეს რაჲ, წყლად იქნების ქ˜ყანა...“

„კითხ[ვ]აჲ.—რაჲ არს გარეგან კერძო ქ[რ]ისტესი? მიგება: ზღ[ვ]აჲ კჲ:ვე ქვეშე კერძო ზღჳსა რაჲ იხილების? მიგებაჲ: ალი, ვითარცა საჭმელი ცეცხლისა, გარემოდებული არს მისსა.კითხვაჲ: და ქვეშე კერძო ცეცხლისა რაჲ იხილებიან? მიგება: ქვაჲ, ცეცხლებრ მოტყინარე და ქ[რ]ისტე კერძო მისსა დამტკიცებულ არს ბუნებაჲ წყალთა და ქ[ვ]ალაჲ ქვეშე კერძო წყალთა მათ განფენილ არს ბუნებაჲ ცეცხლისა წყედიდისაჲ.“ 61 გვ.

შდრ. *S*—269, § 47—48.

6. „ნათლის მჭონებელნი... და ნათლისა არა მჭონებელნი დღენი მთავარისანი...“ 61 გვ.

7. „უკეთუ გინდეს ცნობაჲ, ესე არიან შჳდნი სარტყელნი ცისანი: ივლითს... მზის თ[ვ]ალი, ერთ წელ მოვლის ცასა.. სილინ ... მთოვარე—ერთ თჳე მოვლის ცასა... ესე შჳდნი მნათობნი დიდნი.“ 62 გვ.

შენიშვნა: წარმოდგენილია ყოველი მნათობის გრაფიკული გამოხატულება.

8. „უკეთუ გინდეს ცნობაჲ: რომელსა წელსა რომელი ეტლი უფლებს: ვერძი...“ 62 გვ.

შენიშვნა: ჩამოთვლილია ზოდიაკოთა სახელები.

9. „სიცოცხლისა და სიკ˜დილისათჳს.—უკეთუ ვინმე იშჳეს დღესა შინა მთოვარისა...“ 63 გვ. შდრ. *S*: 269, § 54.

10. „სავანაურ-ყოფა სნეულისა სიცოცხლისაჲ ანუ სიკვდილისაჲ.—უკეთუ გინდეს ცრობაჲ სნეულისაჲ თუ განჰრთელდების...“ 64—67 გვ. შდრ. *S*—269, § 54, გვ. 300vr—301v.

შენიშვნა: 1. ამ გვერდებზე წარმოდგენილი სნეულის სიკვდილისა თუ სიცოცხლის გამოცნობის ორიენ წესი (მეორე—პითაღორეს მიწერილება) ასტროლოგიური ხასიათის გამოანგარიშებაზეა დამყარებული.

2. თვითეულ მათგანს დართული აქვს შესატყვისი ტაბულა.

11. „ცნობაჲ ქართა სახელებისა, რომელ არიან იბ[12]: ბორიაჲ აღმოსავლეთისა; თრასკიაჲ ჩრდილოეთისა; ნოტ[ი]ოჲ დასავლეთისა, მესიაკონი სამხრისა. და სახ˜ნი ქარნი მათ თანა მყოფნი ესენი არიან: ებრიელაკონი, აჰგიონი, ღონფოჲ, ჰერიონთნი; ბღვარი, ათვრი, ლიბაჲ და კორფლნო.“ 68 გვ.

შდრ. ს. ს. ორბელიანის ლექსიკონის „ქარი“.

12. მზის მოქცევის ტაბულაჲ. „მზე ივისსა. ით საზამთროდ იქეს; დეკენბერსა ით—საზაფხულოდ.“ 69 გვ.

შენიშვნა: ტაბულაზე, რომელიც 12×15 უკრებად არის დახაზული, წარმოდგენილია 12 თვე, სეპტემბრიდან აგვისტომდე; ყოველი თვის დღების, დღეთა და ღამეთა ტემების, (საათების) დღედამის ეთანა გასწორებისა და კემატი დღეების აღნიშვნით.

13. წელიწადის თვეების, დღეებისა, საათებისა და სხვ. რიცხვისათვის.

— „სეკდენბერსა ჰქონან დღენი **ლ**; ოკდონბერსა—**ლ**ა... ესე თუმცა **იბ** და დღენი ყოველნივე **ტაე და სამი ეამი**. კჯრიაკენი **ნბ**, ეამნი ყოველთა დღეთანი **წტ**ჳ და ღამეთანი **წტ**ჳ. ერთ რიცხუად ყოველნი ეამნი დღეთა და ღამეთანი **ჯლ**ჳ. წენტილნი ორ-ბევრ **ჩ**ჳ, რ[ამეთუ] თითოეულადსა ეამსა ჰქონან წენტილნი **ე** და თითოეულსა წენტილსა წამნი **იბ**.

ჰქონან უკუე დღესა წამნი შჳდასოცნი. კჯეტი[!]არს და კ̳ა: ნოენბერსა **ი** და **იზ**... სამსჯაროდ მისრული, სირცხჳლეულ ქმნილი და კდემული **უკუნ იქცეს**...“ გე. 71—72.

14. „აღრიცხ[ვა], ესე იგი არს სახელის-დებ̳ა თითოეულთა თუ̳თჳ̳ა.—თ[უ]სა იანვარსა **ვ**—განცხადებაჲ, აღორძინდების ნათელი.

თ̳სა თებერვლსა **ზ**—დასაბამი არისაჲ.
— მარტსა **კდ**—ს[წ]ორდღეობაჲ.
— აპრილსა **ი**—თრთჳლი პირველი.
— მაისე **კბ**—თრთჳლი მეორე.
— მაისსა **ა** ა̳ვრაჲ სამწუხროჲ აღმოჩენაჲ.
— ამასსავე **ვ**—თრთჳლი პ̳ტნიტი დიდი.
— მაისე **ზ**—აღმოსლვაჲ მ[ირვე]ლად თ̳ა, რომელ არიან ჴ̳რომნი.
— მაისე **კე**—არკტურაოჲ[?!] აღმოჩენაჲ.
— ივნისსა **ი**—ეარსკჳლავი ხორკჳნაჲ[!!].
— მაისე **ი**—დასაბამი მკისაჲ.
— მაისე **კდ**—მზისა ქცევაჲ აღორძინდებიან.
— ივლისსა **ი**—არკტურაოჲ შთაჲცალს.
— მაისე **იდ**—ეარსკჳლავი ბრიასაჲ[!].
— მაისე **იი**—წელიწჳდეულნი იწყებენ.
— მაისე **ით**—ძაღლ-ეარსკჳლავი აღმოჩენაჲ.
— მაისე **[კ]ი**—კჳნოისა[?] აღმოჩენაჲ და წელიწჳდეულნი იწყებენ.
— აგჳსტოსა **გ**—დასლვაჲ კჳნოსისაჲ.
— მაისე **ე**—დასაბამი გ̳რდასლისაჲ.
— მაისე **იგ**—ეზანი შთაჲცალს, ხოლო ცხენი აღმოჩენდების.
— სეკდენბერსა **ე**—წელიწჳდეულნი დასცხრებიან და არკტურაოჲ აღმოჩენაჲ უკანასკნელი.

თ̳ა მაისე[სეკდენბერს]**კდ**—სწორდღეობაჲ გარდახადილისაჲ.
— ოკდონბერსა **ი**—თიკანნი სამწუხრონი აღმოჩენდებიან.
— მაისე **ი**—პლიადნი სამწუხრონი აღმოჩენდებიან.
— მაისე **იდ**—ეარსკჳლავი კუროჲსა კუდი.
— ნოენბერსა **იბ**—პირველნი ქცევანი ზამთრეულნი.“ გე. 72—74.

შდრ. *S*—269, § 51.

15. „მოთხრობაჲ სულ მცირე ვასილოლრაფისაგან რიცხვთათჳს დასაბაჲსმითგან გარდასრულთა წელთასა.—ადამისითგან წულით [რ]ღუნა[დ]მდე გარდაჰჴდეს წელნი ცხჽბ...“ „... ხოლო დასაბაჲსმითგან ვიდრე აჴაჰომდე გარდასრულ არს წელიწადი, ბჴკთ. დასაბამითგან [ვიდრე] აღსასრულამდე, ვითარცა იტყჳს წ[ა]ინა ოჩრობარი და სხუანი მამანი, წულიწადი შეიდი ათასი არს, შეიდთა დღეთა კჳრიაკისათა ზედა უკუნ გაბრწინებით არს ათასი...“ გვ. 74—76.

შდრ. S— 269, § 53, შენ. 1.

16. „სიბრძნისაგან [ფილოსოფოსთაჲსა, აღწერილი წინასწარმეტყუელებაჲ ქრისტჱ დაბადებისა [თუსთა?] წულიწდისათა მოწევნადთათჳს, თუ ვითარ იქმნენ. —უკ[ე]თუ იყოს ზედა ნადები, რომელ არს ია-ეული, ესრეთ არს: მას ქრისტჱ წულიწდი იყოს—თიეჲ ძჳრად, მთანი მარჯუჱ, ბარნი ზომად... გვ. 76—85.

თავდება: „მაისსა ი თორთულმან ავნოს ვენაჲთა, ზამთარმან[?!], თუცა თოვლიანი, ტფილი იყოს. გაზაფხული წჳმიანი, სთჳლი გრძელი და შეზაფხულნი... მარტსა იდ დაბნელდეს მთოვარე და სეკდენბერსა იზ დაბნელდეს მთოვარე.“ შდრ. S—269,§ 56.

17. „არტსაჲ[?] გ[ა]ც[ა]დ[ე]ბითგან წინასწარ ცნობაჲ ჰაერთჳეთა[ს]თჳსა—სამ[ა]სა იყოს მთოვარე, წულილად და წ[ა]დად ხილული კეთილად...“ გვ. 85—86.

შდრ. S— 269, § 59, გვ. 307r—v.

18. წინასწარ ცნობაჲ ჰაერ-კეთილისაჲ მზისაგან.—მზე წჳდაჲ, მარტიად აღმობრწყინებული, კეთილ-დარობაჲსა ცხად ჰყოფს...“ გვ. 86.

შდრ. S—269, § 58.

19. „წინასწარცნობაჲ ზამთრიანისა ჰაერისაჲ. მთოვარისაგან.—სამ რაჲ იყოს მთოვარე, უნათლოდ მჭონებელი მწუხრეალთა და არმურიანად—წჳმასა მოასწავებს...“ გვ. 87.

შდრ. S— 269, § 57.

20. „წინასწარ ცნობაჲ ზამთრიანისა ჰაერისაჲ მზისაგან.—მზე, წითლად აღმოსრულ და დაშავებული, წჳმასა ცხად-ჰყოფს...“ გვ. 87—89.

შდრ. S—269, § 60.

21. „წინასწარ ცნობაჲ გრძელისა ზამთრისაჲ.—თხანი და ღორნი,... ნი და ცულად მკინებად მნებებელნი, ზამთარსა გრძელსა მოასწავებენ. უკეთუ პირუტყ[ვ]ნი მიწასა აღმოსთხრიდენ, ხოლო თავნი მათნი ჩრდილოეთით იყუნენ, დიდისა ზამთრისაჲ მოლოდებაჲ ჯერ-არს და უდიდესისაცა, უკეთუ უმეტესად აღმოსთხრიდენ.“ გვ. 89—90.

შდრ. S—269, § 61.

22. „ბუნებრივი წინასწარ ცნობაჲ წეროთაგან.—წერონი,ანასდათ გამოჩენილნი, მეყსეულად ზამთარსა მოასწავებენ, ხოლო მიმყოვრებით-რე და მცირედ ხილულნი, გარდაღებაჲსა ზამთრისასა ცხად ჰყოფენ.“ გვ. 90.

შდრ. S—269, § 62.

23. „კალანდრიაჲ, თქმული ეზრა წინასწარმეტყუელისა.—უკეთუ დადგეს იანვარი დღესა კჳრიაკესა, ზამთარი იყოს ნოტიოჲ...“ გვ. 90—93.

შდრ. S— 269, § 63.

24. „სამოთხეარეა მართალი და ჰეშმარიტი.—ჰ. მთოვარისასა დღე კეთილ: თესეაჲ, ნერგეა, ცხოვართა რისეაჲ: წარწყმედილი იპოოს...“ გვ. 93—110.

შდრ: S — 269, § 65.

25. „სეკუნდოსნი ანდრიანოს მიმართ.—რაჲ არს ღმერთი?—სამარადისოჲ არსებაჲ...“. „რაჲ არს დღე?—სტადიონი ძჯრ-ხილულობისაჲ ათორმეტთა ეამთა. გზა, დღითი-დღე დაწყებაჲდი...“, „რაჲ არს მზე?—ზეციერი თვალი, ღამისა წინააღმდეგი, ეთეროვანი სიმრგუელე, განუხრწნელი საკმილი, ნ̃ყოთა შემცველი, აღთობული სანთელი, ზეციერი მოგზაური, მოუკლებელი მნათობი, დღისა შემკრებელი.“ „რაჲ არს მთოვარე?—ღამეცრი ნუგეშინისმცემელი მუნაეთა, სანთელი მოგზაურთა, მხიარულ[ე]ბაჲ, მზისა მონაცვალე; ზეციერი მოგზაური, პიროტის-მოქმედთა მტერი, სასწაული დღეისასწაულისაჲ თჳსთა-[თ]ეული მოციქული, ქ[უ]ალად უკუნ-ქცეული მოძჳსენებელი...“ გვ. 111—115.

შენიშვნა: განმარტებულია ავრეთვე რიობა ქაცისა, დედაკაცისა, სიმდიდრის, სიღატაკის, მოყვრისა, შუენიერების, მიწის, მუზკის („ნაყოფთაჲ მსახური...“), ნავის, ავაბეულების, უკუნთისა (ოკეანისა).

26. „გამოთქმაჲ მამათ-მთავართა, სახარებითგან სულისა წმიდისა—მათე—ლუკასაგან. — წმიდაჲ ქალწული, რომელმან შვა უფალი...“ გვ. 115—117.

27. „სტყ[უ]ა იაკობ, ძმისა უფლისაჲ.—თქ[ვ]ა წელიწადისა მომქცეველმან იაკობ, რომელი იყო უწინარეს ყოველთა პატრიაქთა...“ გვ. 117—119.

28. ეპიფანე კკარელისაჲ უფლისაჲთკუს.—წინადასცუთეს ქრისტესა ქვაბსაე შინა, დღესა მერვესა...“ გვ. 119—120.

29. „თქმული აბუკურაჲსა.—[რ]ჳჯერ-იჩინა შემოქმედმან წუალობით განახლებაჲ უსახურებით მომწყუდრისა მის კაცისა, გარდამოჴდა ქ[ვე]ყნად სახიერი სიმდაბლით, შემდგომად ჰფ-ისა წლისა, მეფობაჲსა ჰეროდეს, ანთიპატრასა...“ გვ. 121—122.

30. „ესე წ̃ნ დერეთეოზ საწარმართოსა და ებრაელებრისაგან ერთად შეკრებილი მოგუეა, ჶრომაელებრითა წერილითა, რომელი წ̃ნ, ვითარცა საჴმარი და ადვილად შესწორებული, ერთად შეკრებული ესე, საცნაურ ყოველთა ვყავთ და ქადაგებაჲ წმიდათა მოციქულთაჲ ვითარ, ანუ სადა ქ̃ს[ნიელა]—პეტრე—გალილეას...“ გვ. 122—126.

შდრ. S—269, § 31.

31. „ნათლის-ღებისათჳს წ̃თა მოციქულთასა, დედისა ღ̃თისაჲ და ნათესავთ-მეტყუ̃ლებაჲ ქრისტეს ქადაგისაჲ და მახარებლისაჲ.—გამომეძიებელთა შრომის-მყუარეობით, ვითარ და ვის მიერ ნათელ-იღეს...“ 126—128.

შდრ. S—269, § 32.

32. „აღწერილი საეკლესიოჲ სამეოცდაათთა მათთჳს მოწაფეთა უფლისათა დორეთეოს მიერ, ტჯრელ ეპისკოპოსისა, პირველისა მის კაცისა მოხუცებულისაჲ და სულითა შემოსილისაჲ, რომელი იწამა ეამთა მათ იელიანე განდგომილისათა.—იაკობ, ძმაჲ უფლისაჲ...“ გვ. 128—136.

33. „პატრიაქნი რომისანი და წელნი მათნი.—ა. პეტრე მოციქული კბ წულ...“ 139—161.
შდრ. 8—269, § 37.

შენიშვნა: 1. რომის პატრიარქთა ქრონოლოგიური ნუსხის გარდა აქ არის ნუსხები სათაურით: „პატრიაქნი იე˘ლისშისანი!]“. 142—144: „... ალექსანდრიისანი“ გვ. 144—146; „...ანტიოქიისანი“ გვ. 146—149. „პატრიაქნი კოსტანტინეპოლისანი“ გვ. 149—153. „შეუფენი რომთანი“ გვ. 153—156. „შეუფენი ალექსანდრიელთანი!]“ გვ. 156—158 „შეუფენი ქრისტიანი კოსტანტინე-პოლისნი!. გვ. 158—160.

2. წინამდებარე S— 287—ელნაწერის მასალის დიდი ნაწილი ემთხვევა ამავე S კოლექციის № 269 ხელნაწერის მასალის ნაწილს, რაც აღნიშნულია თავ-თავის ადგილას.

3. ხელნაწერი გადაწერილი ჩანს ვახტანგ VI-ის თანამედროვე კულტურული მოღვაწის რომანოზ სამთავნელის (ერისთავის) ხელით (იხ. მისი ანდერძი (§ 3) და მინაწერი I.

მინაწერები: 1. „მათითა მეობებითა შემოწყალე მე, ცოდვილი ბერი რომანოზ არქიერე“.

2. „მათითა მეობებითა შემოწყალე მე, ცოდვილი ბერი სვიმონ და ნე მიჩ.“
გვ. 136, რომანოზ სამთავნელის მინაწერის ქვემოთ, ლამაზი მხედრული, შავი მელნით.

3. „ერისთავი [რომანოზ, სამთავნელი]. ცოლის ძმა ვახტანგ VI-ის ქართლის მეფისა, იყო ოუხეთში. თ. ქორდანია.“ იქვე, 136 გვ., რომანოზის მინაწერის ქვეშ, დანკრით.

თ. ქორდანია აქ შეცდომით იხსენიებს რომანოზ ერისთავს ვახტანგ VI-ის ცოლის ძმად. ერისთავიანთ სახლიდან იყო ვახტანგ VI-ის ძმის სვიმონის მეუღლე; ავრეთვე ვახტანგ VI-საც ეყავს. ბაქარის მეუღლე, თვით ვახტანგის ცოლი, რუსუდან დედოფალი, როგორც ცნობილია, „ჩერქეზთ ბატონის ასული“ იყო.

3. „შეუფენო! რით ვერ იცანით,
ვინც რომ გკრავენ დაგადგათ?
კეთილ მწყემსისა მცნებასა
თვით-სულთბითა არა სდგათ!
ჰგონებთ სიცრუით სიბრძნესა.
კიბენი ზეცად არა სდგათ.
თვალებით ნუ სჯით სამართალს!
მრწამენ არ იტანჯვოთ, ალა სდგათ!“
გვ. 161, ტექსტის ხელით, 3—6 სტრიქონი წაშლილია სინგურით.

4. „ესე წიგნი წელწყოდის ნაკლოლიხისა არის“ გვ. 162 (იხ. 164-ე).

(287) 288

ხელაშვილი იონა, რონინი. 1834

X, 210 გვ.; 21 × 17; ქაღალდი; მუყაოს ყდის ტყავით შემოსილი კუთ დახიანებული; მხედრული; 1834 წ. (61 გვ.); ადგილი: პეტერბურგი, სწავლობდა შესრულებულია ავტორის მიერ, დაუწერელია I—V. 173—210 გვ.; შემოსული ჩანს დედინგერისეული ხელნაწერების ფონდთან ერთად (იხ. მინაწერები, გვ. IX).

„(წიგნსა ამას ეწოდების რონინი მღუდელმონაზონ იონასი)... —ვმადლობ ღმერთსა ყოვლითა გულითა ჩემითა..., როზელ ეიშვე მართლმადიდებელ ქრისტიანედ ბერძენ-ქართუმულთ სარწმუნოებისა ენბაზითა, დაბასა დიდსა ვაქირს მჭისიყოსასა...“ გვ. 1 (სათაური), 19—168.

შენიშვნა: 1. ტექსტს დასაწყისში წამძღვარებული აქვს ეროკული „შესავალი“[2], ძველი და ახალი ალიქსის ტექსტებიდან ეუნად ამოწერილი ციტატებით: „არავინ წინასწარმეტყველი შეწყნარებულ არს თჳსსა მამეულსა“ და სხვ. 1—2 გვ., რასაც მისდევს საკმაოსად არდენი ლეონისეტყველური მსჯელობა, ღალატისა და განდგომილების მაგალითებით შესავებული. 3—18.

2. თბილელების უმნიშვნელოვანეს ნაწილს წარმოადგენს ავტორის თავგადასავალის თხრობა, ალავალად იმ ამბების გადმოცემით, რომელთა მოწმეც ყოფილა იოანე 1795—1834 წწ.: „ესე დაწერა ჰსწველისა ჩემისა იქმნა უწინარეს ტფილისის წარტყუნისა ექვსითა თუეებითა“ (24 გვ.)

3. იოანე ხელაშვილის ამ თავისებური ავტობიოგრაფიის დაწერის საბაბად, როგორც ჩანს, უნდა გამხდარიყო 1829 წლის ცნობილი „შეთქმულება“ გამომძღვნებება და მის მონაწილეთა დაპატიმრება 1832 წ.

შეთქმულთა ჯგუფის ერთი მთავარი პირთაგანი, სოლომონ დოდაშვილი რომელიც იოანს მეფურებში ხ.დ-ს ინიციალებით ახსენებს, დასხლეტებული ყოფილა იოანასთან. იოანს გადაუცია მისთვის საკმარისად დიდი ფულადი თანხა—3.500 მანეთი—„ერთბამად სამას ორმოცდაათი თუმანი ვეცხლნი“ მიუცია „ქელთა კაცსა მის ს... დ...“ ბისთვისვე გადაუცია ნის (იოანს) მიერ შედგენილი ლექსიკონი დაუთავებია ლექსიკონისა და სხვ. წიგნებიც ბეჭდვა საქართველოში აწყვალა-განათლების გასაერცელებლად.

ს. დოდაშვილის იოანა თავის აღზრდილად ახსენებს.—„როგორ სამ წელთა შენა აღეზარდე დღე და ღამე რიგელთა მასწავებელთაგან პეტრე დიდისა ქალაქსა შინა, მრავალთა ვეცხლთა წაოგებითა, რათამცა განესწაელა მჭისთყისა ყრმანი სიღნაღსა შინა...“ ამბობს იოანა (გვ. 67—70).

მაგრამ მოწაფეს არ გაუმართლებია მოძღვრის იმედები; არ შეუსრულებია მისი დავალებანი და „განეწრაზაავე ბოროტნი დიდნი“. ამ ამბით შეშფოთებული იოანა თავისს „რონინში“ მკვეთრად იმიჯნება სოლომონ დოდაშვილისაგან და ქმებათაებს ასაბამს მონარკვეულ წყობილებას: „ყოველი მეფისა ელთა შინა ღორთისაჲსა არსა“, ირწმენება იგი.

გაუგებარია ზოგიერთი ბრალდება, მიმართული სოლომონ დოდაშვილისადმი. მაგ., თითქოს მან „მოლნითა და ქარტითა მიიღო ბოლო ახასიაბა ჰერი“ იოანს.

„რონინის“ იმ ნაწილში, სადაც ავტორი შეთქმულთა დაპატიმრებას მოგვითხრობს, ის მრავალგზის აღაელებს ცხრიე ლოცვას მათთვის: „ღმერთო!—ჰყოფებს ითნა,... შემწყნარებელი მოელინე შეჰყოფილთა ქართველთა თჳსთა უგუნურებათა... ღმერთო წყალობისაო!—დასძენს ის, ყველთა ცხებულისა შენისათა გამოყუანენ სასჯოხლისაგან შინა ნახევარი მკუთარნი, მომლოდნელი საუკუნო სიკუდილისა თანა, ყორცელთა სიკუდილისაცა...“ ეს ადგილი მოწმობს, რომ იოანა შეპყრობილი ქართველთა შემწყნარებლად იმპერატორ ნიკოლოზს-I გულისხმობს („ყელითა ცხებულისა შენისათა“—გვ. 100, 103).

საყურადღებოა ისიც, რომ იოანას მოწმობით „ჯონება-შერევნილთა მათ პყრობილთა იწყეს შინა-ჯნელება მძიმენრი მართალნი!!]“— 105 გვ.

განსაკუთრებით დამთავრებელია იოანას მიმართვა „ჰა, ყმანო, ეწრალებით და უკრტინავ თქუენთჳს, დილგსა შინა დამდნარნო, გარდგან ითხთა კეთილთაგან დაშორებილნო... თქუენ ძალით ყოა წელიწადნი სამნი წარეწყმიდნ“—110—111.

იოანას „რონინი“ შეიცავს საყურადღებო ფერცლებს, რომლებსაც ფასდაუდებელი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს პოლიტიკური და ეკონომიური ვითარების გასათვალისწინებლად XIX საუკუნის დასაწყისში. აქ იოანა მკვეთრი მეტი ფერებით ხატავს მაჰმადიანი კუთხეების შემოსევების შედეგად დაცემულსა და განადგურებულ ახლოსაღეთ საქართველოს ხანგრძლივ. სასოწარკვეთილ მდგომარეობას და რუსეთთან კავშირის აუცილებლობას მიეთითებს.

„შიშით და ძრწოლით თანა-გუძს მჭირობასა მცირე ვამნი განელად-ო“, ამბობს იგი (79 გვ.).

„რონინში“ მოიპოვება ბერთვე მეტად საყურადღებო ცნობები სწავლა-აღზრდის შესახებ საქართველოში XVIII—XIX სს. მოყვანზე.

3. როგორც ამ ავტორის სხვა თხზულებებს, „რონინსაც“ წინ უძღვის იონა მონახუნის 43 თხზულების ნუსხა (გვ. VI—VIII).

4. „რონინს“ დართული აქვს იოანე გიორგისძის ბაგრატიონის, პეტრე ლარაძისა და სოლომონ რაზმაძის მიერ ითხუთმეტი მეძღვნელი ლექსები (იხ. ზემოთ, აღწერილობანი) გვ. 169—172.

მინაწერება: 1. „სხოლიო: ძარის კუმკანაშა შაჲ, სადა-იჯი გუდასა უბრტყნ, პირტულ მეცნიერებისა სწავლად აქვან ღუქმანი ცა:

ელასა, მელასა, ჰიჭა მეკიდა ყელასა.

ამისა მაყურებელსა ძილი გაამას ყუმელასაო.

საგანაშვილი ხერაბ.“ IX გვ.

2. „სხოლიოს სხოლიო: არა თუ გუდამას ძილი, ას ტუკუან შორს გაგვი(ე)ცრთ; ბოსხო, ღმერთმან დაგვიცის წყალთხვისაგან თორემაო. ჯიგოლ დადიანი.“ (იქვე, ქვემოთ).

3. „სხოლიოს სხოლიოს სხოლიო: „არაჟინ წინასწარმეტყუელი შეწყნარებულ არსო თჳსსა მამულსა,“ თჳთ ავესონი ეხბობს. მაშა თქუნ ბრძენკაცობას რა გჯობსო დაჩემდით და ავიც რამ იყოს. კარგათ მითითებულთ, რამეთუ ითქუა, ეითარმედ „არავინ წინასწარმეტყველი შეწყნარებულ არს თჳსა მამულსა!“ „დავით დადიანი.“ იქვე, წინა მინაწერის ქვეშ.

(288) 289

ცისერო, მ. ტულიუსი, ლელი ანუ მეგობრობისათჳს. 1817

01, 88 გვ.; 20,5 × 16; ქაღალდი; მაგარი შეკვრა ყდა: მხედრული (სხვადასხვა) სათაურები სინჯორით: 1817 წ. (02); თარგმნილი რესული თარგმანიდან ივანე მაზალიძის მიერ; გადაწერილი ერთი ნაწილისა ივანე ივანე ბაბლიძე (38—88 გვ.) ადგილი: პეტერბურგი; ადრინდელი პატრონი: იოანე ბატონიშვილის დაჲით დადიანის ბიბლიოთეკიდან.

„მარკ ტულლი ციცერონი. ლელი ანუ მეგობრობისათჳს. ტანნი სცეველ და ლელი.ტანნი.—და ესრეთ ნანდელ აოს, ლელი, რომელ არა იყო არცა ერთი ოდენ კაცი, აბრიკანისა კიდე, არცა უალრეს და არცა უდიდებულეს. გარნა თანამდებ ხარ შენ დარწმუნებად, რომელ შენზედაცა ყოველნი ბოაკეცევენ სახედველთა თჳსთა...“ გვ. 1—88.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის:

„უგანათლებულესო მეფის ძეო ბოანეგ, ყოველად უმოწყალესო ქელმწიფეო! ძენი ივერიისანი აღტაცებული დღესასწაულობდიან დღეს შობისა და სახელწოდებისა თქუენისა უგანათლებულესობისასა, მაგრამი მრიარულ მძლეველობითსა შეორულობასა კვეშე წინაპართა თქუენთასა, რომელნიცა ღრ ჰპოებიან თქუენ შორის, მსგავსად მათისა, სიმხნესა და სიბრძნის მოყვარებისა, განსანათლებელად მშობლისა მამულისა თჳისისათა და გამრეცელებად მას შინა კეთილსა ცნებათა ჰსწავლათა, ფრიცხელია მოსწრაფებითა განსანათლებელთა გულთა და გონებათა ერთჳეულთა შეილთა მამულისა თჳისისათა,რათა მი[თ] გამოცნონ მათ თავი თჳისი და სიყვარულია მამულისა თჳისისა.

თქუნ, უგანათლებულესო მეფის ძეო, მრიელნი კეთილგონიერებითა თჳისითა ერთგულთა შეილთა მამულისათა ესეფთარსა ტრფიალებასა შინა ჰსწაულისა და გეამისადმიცა თქუენისა, მეცადინეობითი ყოველით-რე შეძლებითა თჳისითა სრულყოფად და განმართლებად წადიერებისა მათისათა და დაუეხრომელისა ღვაწლისა გაჲო თქუენისა, ეუთნოდებიან ერთგულთა თჳისთა არა მხოლოდ განმაცხადრებელნი სიბრძნითა შარავანდედნი მიმოფენებიან მათზედან უგანათლებულესისა გეამისა თქუენისა. არა! თქუენ კვალადვე მიეროულებელად მეცადინობით

ზეგარდამო ნიჰიერებითა თეისითა განათლებად და ნუგეშინის, ცემად გულთა, პრა ბხოლოდ თეისთა მონათა, არამედ სხეთაცა მრავალთა ნათესავთა, შეიწროებულთა მწარისა ზედრისა გამო თეისთასა.

უგანათლებულესო მეფის ძენ იოანენ! ივერია, იდგომე მყოფი დროსა კურთხე ულთა ნეტარხსენებულთ და ძლევამოსილთა წინაპართა თქუენთასა, მსგავსად ელლა დისა განგრცელებული და აღგეებული მძლეველობისა საჰეროველითა წინაპართა თქუენთასა, ხოლო დღეს იგი მოკლებული ნაწყოსა მეფობისა მის, ვითარცა ელლადა, და კ'დ იყიე ჰპოეზცა დღეს დამრჩობელებით თქუენ შორის მასვე სიბრძნის მოყვარებასა და სხეანივე მრავალნი მის თან ერთბამად, რომელსაცა განცდიდა იგი ნაწყოსა მდგომარეობასა შინა თეისთა და რომელსაცა ეძიებთ თქუენ დაუცხრომელად, ესა მრიდებელნი განსვენებისა თეისისა, სასარგებლოდ შეიღთაცა თეის მაღლისათა.—მით, რასეთუ განიცადაცა მან, თუ რაოდენ კეთილარს და სიდიდებელ რტოსა აღმონაზარდი მტილისაგან დაეთისა და ნაბედით ეგეშმარიტი მეფობარი კაცთა ნათესაისა: განიცადა და ჴრიწობანიცა აღზნებულისა სიყვარულისანი გუანთისადმი უგანათლებულესობისა თქუენისა დაბეჭდულ ემნენ გულთა შინა აღსწორებულთა მისთა.

ხოლო მე, განუგებებულმან ესეეთარითა მჯრმწიფლობითა, ეიცადნიერ მორთმეულად თქუენდა დღეს ამას შინა სახელწოდებისა თქუენისასა, რომელშანცა ვერა ვიძლე ამის უმჯობესი ნიჰისა შემოწერივად თქუენდა, მით რაჲთუ ესე ყოველნი თქუენ მიერ არს ჩემს შორის წარმოებული და მოწყალებითაცა თქუენთა მეკონ არს მომდინარეობისა თეისისა.

ნიჰი ესე არს ჩემ მიერ რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა ნათარგმნი წიგნაკი, რომელიცა იპროსს თეის შორის მეგობრობასა ყოველსა გეორისას: ელლინთა ბერძენთ[?!] და ჩინებულთა გუანთაგან შეთხზული, ვინაიდგან თქ[უ]ენცა თეისებებულ ხართ შეგობრობისადმი კაცთა ნათესაეთა და მცვალებულ[!] ყოველთა უკეთ მყნელთა. მით ეშმეტეს ეზრდი თავსა ჩემსა იმედით, რომელ ღირს იყოფეს თ. ღიმთაელთველობის თქუენისა უგანნესი მსმენელი ესე.

უგანათლებულესო მეფის ძეო იოანენ! ყოველად უმოწყალესო ქველმოწიფე!

თქუენისა უგანათლებულესობისა უმორჩილესი მონა ივანე როსტომანის ბაგრატ. ჩაჲზ წელსა, ივნისის კდ-სა, ს[ანკტ] პ[ეტერ] ბურხა" გვ. 01—02.

2. ამბრუაზის ლათინური სახელწოდება: **Laelinus de amicitia.**"

3. ტიტ'სის ბოლოს: „დასასრული. ი[ვანე] ბ[აგრატ]."

4. ხელნაწერის ყდაზე დაკრულ ტყავის ნიშნულ ნაკერზე დაბეჭდილია (ოქროთი): „Телий или о дружестве".

მინაწერი: „1836 წელსა. წიგნი ესე ეკუთვნის [გრიგოლ?] დადიანს და [უმრომთველს!] პეტრეპეტრიდის ძესა თეისსა დადიან დადიანსა." II ყდის შიგნითა პირზე.

(289) 290

დიმიტრი, მიტროპოლიტი როსტოვისა (ტუპტალო). წვერთა პარსვათათვის. 1707

58 ფ. (ძვ. პაგინაციით—ა—ნზ): 20 × 15,5; ქაღალდი: ოდესღაც ტეიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა, დაწებული და გაცვეთილი, თითქმის მოცილებულია: 1707 წ. (55 v). დაუწერელია: 56—58 ფფ. მხედრული; სათაურები სანგური; რუსულიდან თარგმნილი გაბრიელ ჩხეიძის მიერ; ადგილი: მოსკოვი.

[დიმიტრი, მიტროპოლიტი როსტოვისა (ტუპტალო)]. „წვერთა პარსვათათვის. ხატებისათვის და მგზავსებისათ ისა კაცთასა, წერილი, წმინდისა წილ მ[წ]ყალებელთა ცრუდ ნათარგმანები, რათა აქა მოვიჴსენოთ.—წიგნსა პირველსა მოსცესა, თავსაჲ სწერია: „თქუა

უფალმან: ექმნათ კაცი ხატად ჩვენად და მგზავსად.“ ამას წერილსა მცალე-ბელნი ივი უგუნურებითა თვისითა იტყუიან კორაცითა ხატად კაცთასა,ვითამცა იყოს ღმერთი სახე კაცისა და აქუნდეს თავი და წვერი და თვალი და პირი...“ 2r—55r.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: „განსამზღერა ხატებისათვის მღთისა და მგზავსებად კაცისა.—წინარე უწყება კეთილის მყოფელისა და კეთილად მოსაჯულისა მკითხველსა უფლისა მიერ გიბარობდეს!

დიმიტრი, წმინდა მიტროპოლიტი როსტოვისა და ეროსლავისა, კაცი სარწმუ-ნოებითა და გონიერებითა სავსე, რომელისათვისაც სწამებს შრომა მისი „ჭეშტ“ „თევზი“ შინა და სხვათაცა, ყოფილთა მის მიერ პირად-პირადთა სასულიეროთა სწავლათა, ხოლო იხილა ამან თვისსა მას ღ“თისა მიერ მიცემულსა სამწყოსსა შინა, პირად-პირადთა მრავალთა ადგილთა განმანათლებელთა აღმოსავლეთისა წმინდათა კრისტიანეთა სარწმუნოებისა ეკლესიათა შინა შეჩვეულად რომელნიმე ხაკუთა ცვალებისათა გესლითა ყოველითურთ შემწყლულებული, აღიძრა სულითა შერისა მის ელისათა აღწერად ყოველისაჲ მცალეებელთა[!] წინააღმდგომობისა წიგნისა-რომელსა უწოდა „გამოძღებაჲ“, რომელსაცა შინა ამხილა სულთა მავნებელი სი-ბრძნე მათი. და შორის სხვათა შეჩთო და პირველად რომელ აჰა ითქუების „წყეულთათჳს“, განსაზღერებით მითხრობა მათდა მიმართ, რომელნიცა მგრძებენ წყეულ პარსეთა დიდად და შეუწდობლად ცოდვად და სხმა წყეულთა—დიდათ სა-ცხოვრებლად და რომელსაცა წიგნსა გამოვებნასა, შეწყნეთა მ“ღთისათა, გამოეცა სახჳადათით დაბეჭდული და წინარეცა ჴამსა იხილავს რუსეთის ერნი.

ხოლო აწ, სისწრაფისათჳს ჟამთა, ბრძანებითა მპყრობელისაჲ ჴელწიფისა ჩვე-ნისათა, გამოეცა გარნა მხოლო ესე მცირე ნაწილი „წყეულთა პარსვათათჳს მ ი თ ხ რ ო ბ ა“, არამედ-ცა დაბეჭდებად მცირისა მრავლად შერაცეულ არიან. რომელთაცა შეიწყნარონ სიყუარულით და განსაზღერონ მარჯუენედ, ცხორდინ უფლისა მიერ.“ 1r—2r.

2. დიმიტრი, როსტოვის მიტროპოლიტის (ვეარად ტუპტალოს-ს) ეს თხზულება მიზნად ისახავს მხარი დაუჭიროს პეტრე I (დიდის) ცნობილ რეფორმებს და შეწ-ბრძოლოს იმ მოძრაობას, რომელმაც თავი იჩინა ე. წ. „რასკოლნიკებში“—მწვა-ლებლებში—პეტრეს მიერ წეერის პარსვისა და სხვ. სიახლის შემოღების გამო.

ანდერძი (მთარგმნელისა): „გამომითარგმნა ეს წიგნი რუსულისაგან მ თ ა ვ რ ო ს, იმერეთის მეფის არჩილის სახლში გაზრდილის გაბრიელ ჩხეიძისაგან. წელსა ჩ[ლ]ზ.“ 55v. გაბრიელ ჩხეიძის ხელთგრაფი, მსგავსი მისე-რულისა.

მინაწერი: „ეს წიგნი გაბრიელი იეღორეევიჩ[!] არის. ეს დასწერა[!], იმისი შვილის[!] მათვე ჩ[ხ]ეიძის.“ 55v-ზე, პირველ სამ სტრიქონზე, ნუსხურით.

ნიკოლოზ დადიანისა და ანტონი ჰყონდიდელის ქადაგებანი. 1827

128 გვ.; 22 × 16.5; ქაღალდი; ტეიფრული ტყავით შემოსილი ხის ყდა; ნუსხური; 1827; გადამწერი გრიგორ [დადიანი?] 125 გვ.

[ნიკოლოზ დადიანი პირველი, ქადაგებანი].

1. „პირველსაყვირიაკესა მარხუასთასა ქადაგება სინანულისათჳს.—იტყჳს დიდი წინასწარმეტყველი დავით პოროფიროვანი: „მძინარემან არღარა ნუ წესძინოს აღდგომა...“ 7—22.

2. (ნიკოლოზ დადიანი). „მეორესა კჳრიაკესა წო[ა] მარხუათასა ქადაგება მარკ[ოზ]ისათჳს.—ბრძანებს უფალი პირითა ისაია წინასწარმეტყველისათა: „მარხუა—უჱნი დღესასწაულობა თქუენი, სძაგს სულსა ჩემსა...“ 22—43.

3. (ნიკოლოზ დადიანი) „მესამესა კჳრიაკესა მარხუათასა ქადაგება მოწყალებისათჳს.—სული წმიდა გჳბრძანებს...“ 43—58.

4. „თქმული ყოველად ნეტარისა კაცისა, ყოველად სამღ[ერთო] ა ნ ტ ო ნ ჰყონდიდის მიტროპოლიტისა, დადიანის ძისა. მეოთხესა კჳრიაკესა მარხუათასა. ქადაგება აღსარებისათჳს.—იტყჳს წინასწარმეტყუელი დიდი დანიელ: „ესცოდეთ, ეიუსჯულოეთ და განჳდეგით მცნებათაგან შენთა და მსჯაჲთაგან შენთა...“ 58—69.

5. „თქმული მისიეე... ა ნ ტ ო ნ ი, ჰყონდიდის მიტროპოლიტის, დადიანის ძისა, მეხუთესა კჳრიაკესა მარხუათასა. აღსარება მღ[ერთ]ათჳს.—ბრძანებს უფალი პირითა მალაქია წინასწარმეტყველისათა: „ბაგენი მღ[ერთ]ანი იწურთიდენ მეცნიერებასა...“ 69—82.

6. (ნიკოლოზ დადიანი). „კჳრიაკესა მეექჳსესა მარხუათასა. ქადაგება შუისათჳს.

— წინასწარმეტყველთა შორის წარჩინებული დიდი ისაია იტყჳს: „შორ-მან შეიპყრას ერი უსჯულოჲი და აწ ცეცხლმან შესჯამნეს წინააღმდგომნი...“ 82—102.

7. (ნიკოლოზ დადიანი) „დიდსა პარასკევსა. ქადაგება მაცხოვრებითსა ვნებასა ზედა.—მაცხოჳარი და უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე ბრძანებს მტილსა შინა გეთსამანიასასა: „შეწუხებულ არს სული ჩემი, ვიდრე სიყუდილადმდე.“ ეს ჳმა საშინელი და სახაროჲსა სასმენელი არის...“ 102—125.

შენიშვნა: ქადაგებების ტექსტს წინ უძღვის: „წინასიტყუაობა წინამდებარისა ამის წიგნისა.

მაღალო ღირსო არხიმანდრიტო და მოძღჳართ-მოძღჳარო გიორგი და წო[ა] უდაბნოთა წინამძღუარო და მამაო, ბოროტელთა არსებათა ჩემთა სასოებავ!

ვინაჲთგან ანბანურებითისა სულისა შენისა არსებაჲ საღმრთოთა დოდმატის ორღნობებით განბრწყინებულ არს და ვითარცა ს[ვ]ის დიადებით განშტენებულ და ზესთა-ცნობაჲ იგი ფილოსოფოსური, ესე იგი შეგნეთი და საქმითი სრულად მოგიგიეს და საეწესის სიბრძნის-მეცნ[ი]ერებით შენისა გარდმოსაცემად წყაროთაგან მოირწყუებიან პირ-მეტყუელნი ქრისტეს ცხოვარნი და მით აღორძინებულნი აღფრინდებიან ზესთა უშრომელოსაფრინ, ესე ვითარცა სრულსა მამაცაჲსა საღმრთოჲთა და კაცთაბოჲთა ცნობათაგან განშტებებულსა რაჲ საკირველი გჳნდეთ თხოვად ჩემ ულმობაჲსა გონებისადმი უმაღლესისა საქმისა ხელმღებელად? გარნა ჭეშმარიტ თქუენ სრულება მოწაფეობისა ქრისტეს, მაცხოვრისა ჩუენისა. რათა სიმდაბლისა და სიმ-შჳდისა სათნოებითა განხუშჳენო მას გასასჯნებელ და სულისა შენისა სართულისა კუმშჳ შემოიყუანო საღ[მრთ]ო იგი ყოველად-წმიდათა სული, რომელსა თჳთ დაამტკიცებს უბინებოთა პირითა მისითა და იტყჳს: „განჳშტენო შჳდსა და მდაბალსა ზედაო.“

ესეცითარცა მაღალთა ჰაზრთა შინა მყოფსა გეთხოვნეთ ჩემთჳს, რათა შეეთხზა მე რაოდენნიე სწაულითა ქადაგებანი, წარსაკითხველად თქუენთა ქელ-კუმშთა უდაბნოებითა შინა, დღეს მას წმიდასა დიდსა მარხუათა შინა. და თჳთ თქუენ წინადაგედგით ჩემთჳს ჰაზრნი: **1.** სინანულისათჳს, **2.** მარხუისათჳს, **3.** მოწყალებისათჳს, **4.** შუისათჳს, რომელსა შინა რაოდენიმე ვეკმიო[?] ბერობისათჳსცა წესთა. 5. აღ-

სარებისათჳს. 6. მღ~დელობისათჳს და 7 ნუგბისათჳს ქრისტეს, მაცხოვრისა ჩ~ისა. და არცა ქადაგებანი ესე იქმნას მაღალსა ყრასსა ზედა, არამედ უმეტეს დაბოლოდ[!] იქმნას შეთხზული, რათა უმჯობეს იქმნას სასმენელად სახოგადოებისათჳს.

თუმცა საჭმენი ესე, თხოვილნი თჳ~ნგან, უნგსთათჳს იქმნა საზომისა ჩემისა და ჳგრთჳე მრავალნიცა მიზეზნი მაყენებელ, გარნა უმეტეს სიზარე და სიმძიმე ცნობასა ჩემისა და... მრავალნი საქმენი, რწმენებულნი ჩემდა... ეიტყჳ: ჭნელ და ერთისაცა წაბასა არა ძალ-მეც პოენად დროსასა... გარნა, ვინათგან წაწა~ნი... მამანი დაამტკიცებენ, რომელ მორჩილება არს დედა ყოველთა სათნოებათა... ეიშორემ და ეჰქმენ ხუთნი ქადაგებანი თქუენ მიერ წინადადებულსა ჰაზრსა ზედა... ესე ხუთნი ქადაგებანი, ახლად ქმნილნი ჩემგან... დაბეითთა ჶრასთა... ხოლო ორნი ქადაგებანი აღსარებისა და მღ~დელობისათჳს, უწინარესვე თქმულნი ნეტარისა... ა ნ ტ ო ნ ი ჳ ო ნ ნ დ ი ს ი მ ი ტ რ ო პ ო ლ ი ტ ი ს, ო ტ ი ს ა დ ა დ ი ა ნ ს ძ ი ს ა დ ა ჳ ს ი ნ ე ს, რომელნიცა იყო ლამპარი მოძღურებისა და მჭადაგებელ ახალ ოქროპირ... სხჳათა ქადაგებულთა მისთავან მხოლოდ ესე დაშთენილი ეიპოვე წიგნის საცავსა შინა ჩემსა...

და ესე შჳდნი ქადაგებანი... ერთ წიგნად შემიერთებიეს... და მოგიძღუნე...

... ვინცა აღმოიკითხავდეთ, შენდობით მომიხსენებდეთ... ნუცა ამას წინასიტყჳაობასა ჩემსა დაუტეხებით და სახელსა ჩემსა...

ხოლო შენ, მაღალ-ღირსო მამაო, გახსოვდეს... ლოცვათა შინა შენთა...

თქჳენი მაღალღირსების, ჲსსოებელი და მოსამსახურე ღუნერად-მაიორი, მსაჯულთ-უხუცესი, სარდალ-მოურავი და კავალერი ნიკოლაჲ დადიანოვი პირველი. წელს 1826, თთჳეს დეკემბერს, 28. ნოღას."

ანდერძი (ვადამწერისა): „ღმერთო, აცხოვნე დამწერი უღირსი გ რ ი გ ო რ; ჩ ყ ნ წელს, დეკემბერს ე." ტექსტის ბოლოს, 125 გვ.

მინაწერები: 1. „ქადაგება ყოველად ნეტარისა კაცისა ნ ი კ ო დ ა დ ი ა ნ ო ზ ი ს ა." ნესხვერით, სხვა ხელით. გვ. 126.

2. „წელს ჩყოხ-ს, ნოემბრის ია.—ეს სულთა განმანათლებელის ქადაგების წიგნი ა რ ხ ი მ ა ნ დ რ ი ტ ი ს გ ი ო რ გ ი ს არის და ღმერთმან ამპაროს სიცოცხლესა მასსა და ბერე ვის ხელშიდაც დარჩეს, ყოველნი ამის აღმოკითხველნი შენდობას უბძანებდეთ..."

3. „წელსა 1858-ს, ფებერჳლის ბ-ს, პეტრეზბურგ. დიდათ ცივა..." გვ. 127.

4. „კნიაზ გ ო რ გ ი ა რ დ ა დ ი ა ნ ო ზ ი. Мани 12. 184რ." ფანჯრით, 128 გვ.

(291) 292

ქრებული. XIX

296 გვ.; 16,5 × 11; ჭალღდი (ლურჯი), სინყსტისგან დაზიანებული (283—296. გვ.); მეიდრული (ასათრული სინჯურით); XIX ს. ჭეირნაშენი: 1809, 1813; დაუწერელია: 56—58, 146—156, 283 გვ.

1. „მოცემისაებრ და სარწმუნოებისა წ~ისა კათოლიკე ეკკლესიისა. თ ქ მ უ ლ ნ ი გ ა მ ო კ რ ე ბ უ ლ ნ ი კ ლ ე მ ე ნ ტ ო ს ი ს ი ს გ ა ნ და ღ ი რ ს ი თ ა მ ა მ ა თ ა, რომელთა სათანადო არს პირველ სხჳა ყოველსა სასწაველისა გაზეპირება მათგან, რომელთა ენებოს წერითა ღ~თისათა კეთილად-მსახურებისა სიტყჳსა. წინაამძღუარ-ყოფა. თაე ბ. —ხოლო გამოწჳლილებითისა მოცემისათჳს ამისი შესაწევება საჭ~არ არს, ეითარმედ ყოველსავე ეითარ სახეცა ძიებას ანუ კითხუასა სანინ რაჲმე გამოკუღლეული და კითხუანი ჭ~ონან, ესრეთ უღონოებით წინა დასაბმული ჩ~ი მიერ წინაალმდგომთა მიმართ: ეიტყუ იგი, ეითარმედ—რაჲ არს ღმერთი და რასათჳს ითჭმის ღმერთი და რაოდენ სახედ გულისჭმა იყოფიების ღმერთი..." 1—55 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტში, გარდა ცნებისა ღმერთი, განმარტებულია: „რაჲ არს სახელ ეარი", მაგრამ: „რაჲ არს ძე." სულ. სიბრაზისობა, თქუება, ბუნება, ჯეანი, ნება (ნებება), მოკმეფება, შეურთება, თანაარსობა, გონება, გონჭობა, ხარწნელება, „სახლთაი უხარწნელისა", სარწმენოება, სიტყუე, „რაჲსა მიმართი".

2. ტექსტში წითელი ფანქრით არის დანიშნული ფილოსოფიური ტერმინები.

3. შდრ. S—269 ხელნაწერის § 16. შენიშვნებითურთ, როგორც ეს ამთხვევა წინადებარე ტექსტის მეორედ ნაწილს.

4. S—292 ხელნაწერით § 1 უნდა იყოს ამოღებული კლებენტისის ნაწარმოებიდან: „სახლთანი თითო სახენი მოციებისაებრ და სარწმენოებისა წმიდისა კათოლიკე ეკლესიისა". რომელიც 23 თვეს შეიკაზს (იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. თბ. 1941. გვ. 652, § 112—3).

2. „წო^ა შორის მამისა ჩ^ისა იოანე ოქროპირისა მათეს თავის სახარების განძარტებისაგან გამოკრებული, საკმარად მსჯელი და განკარგული კითხუა-მიგებითა, რომელსა ეწოდების მარტივ-თქმა. წიგნი ა. 1.—კითხუა: რაჲასათჳს იტყჳს მახარებელი მატთე იოსების მწობელითა, ვინაჲთგან არ აქუნდა ხარებაჲ შობასა შინა ქრისტესსა?" 59—131 გვ.

3. „წიგნი მეორე. თარგმანებისაგან იოანეს სახარებისა ალმოკრებილი—რაჲ არს ამის სიტყჳსა ძალი, რ^ პეტრე, შემდგომად ესხდენთა სასწაულთა ბილწსა, მსთქუა რ^, ვითარმედ „შენ ხარ ძე ღ^ისა..." 131—145 გვ.

თავდება: „ეგრეთვე ქრისტენთ სახლი რაჲცა დარღუეული განაახლის ჩ^ნი ესე გუამი."

4. „ეპიფანე კიპრელისა თქმული. ეპიფანე ეპისკოპოსი კოსტანტია ქალაქისა, რომელ არს დედა-ქალაქი კიპროს ქალაქისა, რომელ თქუა ათორმეტთა მათ თქალთათჳს.—უფალსა ჩემსა პატიოსანსა ძმისა უფალსაჲ და სამძმის თანა-ზიარსა თეოდორეს, კეთილად-მსახურსა ეპისკოპოსსა, ეპიფანე ეპისკოპოსი უფლისა მიერ გიკითხავ! დიდსა ნიჭსა მადლისასა მისცემდა და არა თუ მოიღებდა, რაჟამს მსთხოვდა უფალი იგი ცხოვრებისა სმად დედაკაცისა მისგან სამარიტელისა, რომეთუ იგი, თჳთ თაჟადი, იყო წყარო ცხოვრებისა..." 157—276 გვ.

თავდება: „აწ ყოველითა პირითა იდიდენ მამა, ძისა მიერ და ძე, მამისა მიერ, ერთობითა სულისა წმიდისათა. უკ^ და უკ^, ამინ."

იხ. კ. კეკელიძე ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941, გვ. 607, § 57-2.

5. „მეათერთმეტე განწესება რიცხჳსა და განყოფა ძეთა მათ ისრაილისათა, ვითარცა უბრძანა მოსე ათორმეტთა მათ ნათესავთა დგომად ეკლესიასა მის ნათესაჲსასა მთასა ხედა გარიზინსა და ეკლესთა მათ—მთასა მას გებალსა..." 272—286 გვ.

თავდება: „აწ გამოვაცხადნეთ მთანი ესე ყოველითა ჴეშმარიტებითა. აჰაოდენ ქმა იყავნ თქმად და გულისხმის-ყოფად ამის ყოველისა თჳს[ა]."

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს, ჩართულად [რისგამო?].

6. „იპოლიტეს მიერ განმარტება კურთხევათა მათთჳს მოსესთა ათორმეტთა მიმართ ნათესავთა. კირიელიონ.—ნეტარისა მის ისაკისი ყურ^თა მათთჳს ძეთა მიმართ თჳსთა პირველთა მათ წიგნთა შინა გამოთქმულ..." 284—296 გვ.

წყდება: „და რებეკა ჰრქუა თჳსსა მას ძესა მრწემსა: აჰა, მესმოდა მამისა შენისა, რ ეტყოდა ესავს, ძმასა შენსა: მინადირე მე ნადირი და მიქმენ ჭამადი და ვსჭამო და გაკურთხო შენ წინაშე უფლისა. აწ ისმინე, შვილო, სიტყუათა ჩემთა და მიყედ სამწყსოდ...“

(292) 293

ბაუმეისტერი ფ. ბ., დასაბამი ფილოსოფიისა ახლისა. XVIII

XII, 394 გვ.; 16,3 × 10,5; ქაღალდი; სადა ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა; მხედრული; თავფურცლის ტექსტი და სათაურები ასომთავრულით, სინგურით; XVIII ს.; თარგმნილი ანტონ I. კათალიკოსის ქებით; დაუწერელია: I—VIII, X, XII. 392—393 გვ. „დიმიტრი ყიფიანის წერგითგანი.“

(ბაუმეისტერი ფ. ბ. დასაბამი ფილოსოფიისა ახლისა). ⴔილოსოფია ახალ-პაექრობითი, მჯუროველი თჳს შორის განსაზღურებათა დადებულებათა. განსაზღურებაჲ ლოგიკისა.—1. ცნობა ისტორიკებრი არს ცნობა ნივთთა მათ, რომელნიცა იქმნებიან ანუ ნივთიერსა-შინა სოფელსა და ანუ არსებათა შორის უნივთოთა შემთხუეულ-იქმნებიან. მოკლედ: ცნობა ისტორიაებრი არს ცნობა საქმეთა...“ გვ. 1—329.

შენიშვნა: 1. შედგენილობა: ა. „განსაზღურებაჲ ლოგიკისა.“ 1—105.

ბ. „განსაზღურება ონტოლოგიისა“. გვ. 105—169.

გ. „განსაზღურებანი კოსმოლოგიისანი“. 169—192.

დ. „განსაზღურებანი ფსიხოლოგიისანი“. 192—258.

ე. „განსაზღურებანი ბუნებითისა ღ[მრთი]-მეტყუელებისანი.“ 258—276.

ვ. „განსაზღურებანი ფილოსოფიისაჲნ საფოთაჴ[ლ]ისა.“ 277—314.

ზ. „განსაზღურებანი სპოლიტიკისა.“ 315—324.

თ. „განსაზღურებანი სიტიკისა.“ 325—329.

ი. „პირაპს-სიტყუაობაჲ ახლისა ფილოსოფიისა განსაზღურებათა და დადებულებათა—ანბანთა ზედა.“ 331—391.

2. ტექსტს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „ფრიდერიკოს ხრისტიანეს ბაუმეისტერისა, ჲორლეციერის ღირსებაითისა რეტორისა „დასაბამი ფილოსოფიისა ახლისა.“ სარჯებელად ყრმათა სხოლის შინაო ქრისტეს წელსა განსაზღურება ფილოსოფიისა, მეცხრობელი თჳს შორის საბღუართა ჩისჯ.

გრთულსა ესასა ზედა ჲარდმოღებით შრომილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა; დრო[ს ყოველად უბრწყინვალესისა და უმცროსებელესისა დიდისა ჴელმწიფისა იმპერატორისა ეკატერინა ალექსეევნასა, თჳთმპყრობელისა ყოველისა როსიისასა და მეფეჭართისა ბრისისა კეთილ-მორწმუნისა ჴელმწიფისა, ცხორებისა და დიდისა მთავრისა პაველ პეტროვიჩისაჲ. წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7270. ჲორცხელად შობითგან სიტყჳსა ღ[მრთი]სა 1762. ინდიკტიონსა 10. თთჳსა მეათორმეტესა... 30.

ბ. „ანტონის მიერ, არხიეპისკოპოსისა დავითიან-ბაგრატოვანისა წინა-სიტყუაობა წიგნისა განსაზღურებისა ფილოსოფიისა ბუთმეულნი დასდებელნი.

ფილოსოფოსობან ბაუმგარტენ ფრიდერიკოს
სახელგარეგებულ ჭკუნა ნივთნი საბრძოთ-შინანი.
აბალ-უელყოფით აეგროობითნი თქმანი,
სამეცნიერასამ და ორას და ათასნი.
ესე ერთ წიგნად ქმნილი სარგებლად ბრძენთა.

როსიისასა პორტორსა ქალაქთასა
თარგმანებითა ლათინთა ენისაგან
გარდამოღებით ჩუენსა ზედა ენასა
იმპარკა ესე ტკივილთა-მოყუარებითა
სარგებლად ჩუენთა ტრფიალთა სიბრძნისათა.

ანტონი ვაშტრები, მთარგმანე სიყუარულით,
თქუენ, ჩუენთა მაგათ თანა-მოქალქეთა,
ერთ-ნათესავთა, ერთ წეულებისეთა,
ბრძენთა ქართველთა მირთმად ძღუენ-სიტყვართა,
დროს მეფობითსა იმაკლი მეორისსა."

3. ტექსტს მრავალ ადგილას დართული აქვს ანტონის სქოლიოები.
შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941, გვ. 350—351.
შდრ. ამავე ტომში ამწერილი № 251 ხელნაწერი.
მინაწერები: 1. „დიმიტრი ყიფიანის წიგნთაგანი არის." გვ. 394.
2. „Д. Кипианова." I სავეი ფ. v-ზე.
აქვე, I ფ. r-ზე „44" ფუნა იყოს დ. ყიფიანის ბიბლიოთეკის № ამ ხელნაწერისა.

(293) 294

„სულიერი რელსამენტი". XIX

172 გვ.; 19,8 × 14; ქაღალდი; მწვანე ტყავით შემოსილი მეცამეტე ყდა; მშდრუ-ლი; სათაურები ასომთავრულით; XIX ს.; ქეირნობანი: 1833; რუსულიდან თარგმნილ; დაუწერელია: 160—172 გვ.

„რელსამენტი ანუ მოძღვრება სულიერისა კოლლეგიისა... ნაწილი პირველი, რაჲ არს სულიერი კოლეგია და რომელნი არიან საჭირონი მიზეზნი ამის მმართებელობისანი.—კოლლეგია მმართებელობითი არა სხუა რაჲმე არს, თუნიერ მმართებელობითი შეკრებულება..." გვ. 13—119.

შენიშვნა: 1. საყურადღებოა „რელსამენტი" სამი ნაწილისგან შედგება.
2. „რელსამენტის" ტექსტს წინ უძღვის: ა. პეტრე პირველის (რუსეთის იმპერატორის) მანიფესტი.—წყალობითა ღ'ისათა, ჩუენ, პეტრე პირველი, მეფე და თუთმპყრობელი ყოველისა რუსეთისა და სხეთა..., შორის მრავალთა... რწმენებულთა ჩ'თა კელმწიფებისა თანამდებობათა... განვსჯიტრიტეთ სამღთოდელსაცა წესსა..." 1—4.
ბ. „ფიცი წევრთა სულიერისა კოლლეგიისა". 5—10.
გ. წინასიტყვაობა: „რელსამენტი ანუ მოძღვრება სულიერისა კოლლეგიისა." 11—12.
3. დართული აქვს: „დამატება მოწესეთა კანონთაჲს ეკლესიისა მოციქულთა და მონაზონთა წესთასა." 121—159.

4. „რეგლამენტი“ პეტრე პირველის საკანონმდებლო რეფორმების მთავარ აქტს წარმოადგენს; იგი პატრიარქის ერთპიროვნულ გამგეობის ნაცვლად სინოდის კოლეგიურ გამგეობას აწესებს.

5. „რეგლამენტი“ შედგენილია პეტრე I-ის ცნობილი თანამოღვაწის თეოფანე პროკოპოვიჩის მიერ და თვით პეტრეს მიერ არის გასწორებული (1718—1720 წწ.).

6. „რეგლამენტი“ პირველად დაიბეჭდა 1721 წლის შემოდგომაზე: „Регламент или устав духовныя коллегии“.

ჩართული თარგმანი 1722 წლის პეტრეს მიერ შეკვეთილი გამოცემიდან უნდა მომზადნარუობდეს.

მინაწერები: 1, № 10. ეს რეელამენტი ეკუთვნის იოელ ალეკსიევს.“ 1 გვ. უკანასკნელ სტრიქონზე.

2. „მთავარეპისკოპოზისა არის ეს რეელამენტი.“ 159 გვ., ტექსტის ხელით.

(294)

295

მხითარ სევასტიელი, რიტორიკა. 1770

406 გვ.: 18 × 14: ქაღალდი: ტყიფრული ტყავით შემოსილი მაგარი ფიცრული ყდა. ტყავის სამი შესაკრავით; კალიგრაფიული ნუსხურით; სათაურები სინჯვრით მრგვლოვანით; 1770 წ.: ადგილი: ტფილისი; სომხურიდან მთარგმნელი ანტონ I გადამწერი: ანჩისხატის დეკანოზი გიორგი; მომგებელი: მთავარეპისკოპოსი ანტონი რიონეთიდ (გვ. 395, 403).

[მხითარ სევასტიელი]. „თჳს ჴელოვნებისა სარიტორობაჲ (ესე იგი სამჭევრ-მეთქმაჲსა). წიგნი პირველი. თჳს საზღჳრისა სამჭევრ-მეთქმაჲსა და წუალებისა ნაწილთა მისთაჲსა. თავი ა.—მჭევრ მეთქმობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჴელოვნება საკეთილმეთქჳო, ითქმის ჴელოვნებად, რომლითა ეზიარების სხეთა ყოველთა ჴელოვნებათა...“ გვ. 17—394.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის—ა. თავფურცელი:

„მიხითარ, ყოველად ბრძნისა მძიღტრისა სომეხთასა, სევასტიელისა ქმნილი წიგნი რიტორიკა, სარგებელად ყრმათა სხლოის შინათა ქართულს ენასა ზედა გართარგმნეთით შრომილი ანტონის მიერ, არხიეპისკოპოსისა ყოელისა საქართველოჲსა, დაეითიან-ბაგრატოვანისა.

დროსა უკეთილსაზარულისა, კ'დ უბრწყინვალესისა და უმაღლესისა მეფისა ირაკლი მეორისა, ყოელისა საქართველოჲსასა, მამათმთავრობასა ანტონისსა.

წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7272; ქორეელად შობითგან სიტყჳსა ღ'თისა—1764, თთჳსა მეშჳდესა, რიცხჳსა 10.“ გვ. 1.

ბ. „წინასიტყუაობა—ესისტოლე, მიწერილი ანტონის მიერ... ირაკლის მოძართ, მეორისა, ძმისა თჳსისა, მეფისა ყოელისა საქართველოჲსა, დაეითიან-ბაგრატოვანისა.

ირაკლი, დაეითიან-ბაგრატოვანსა, ყოველად ბრწყინჳალესა მეფესა ყოელისა საქართველოჲსასა.

მის მეფობის სიმაღლესა,
ჩემს ყოველად სატრფოს ძმასა!

იცის საზოგადოჲმან ჩუენებამან, ვითარმედ ყოველნი უმჯობესისა[დ]მი მიმართებენ თავთა თჳსთათჳს, ვითარ იგი ბრძანებს ჰსჯულიეს ბეზებითი...“ გვ. 2—15.

„ესისტოლის“ სრული ტექსტი იხ. ზემოთ, ამავე (I) ტომში, № 123-ის ალწერილობაში.

2. „რიტორიკის“ ტექსტს დართული აქვს: „პინაქს-სიტყვაობა სარიტორიკისა ქვლევნებისა.“ გვ. 397—403.

3. რიტორიკის ტექსტის ქართულ თარგმანს მრავალ ადგილას დართული აქვს ქვემო ნაპირებზე ანტონი I-ის სქოლიონი: გვ. 63, 125, 131, 179, 216, 263. 287, 300, 310, 324, 388, 390.

4. რიტორიკის ტექსტში ჩართული ნიშუშების (მჯერმეტყველების) დიდი ნაწილი ანტონის მიერ შერჩეული ან შეთხზული მაგ. გვ. 271:

ა. (*) „აღმოსავლეს სამთვნოს სამოთხე.—
ყუავილ-მრავალნი ბევრნი, არა სამოთხე;
ღ'თივ-სწვეილისა გვიქმენ ისე სამოთხე;
არა ერთ კუთხედ ეფროსიმებრ სამოთხე;
სული—მაგრილებელ, რტო-ფურცლოვან სა[ა]მოთხე.

ბ. 282 „(*) ჱ, ქალწულო! შენ ხარ ალ-შემოსილ მაცხოვარ...“ სულ 13 წერილად ნაწერი სტრიქონი, შენიშვნით: „(*) კრწილი ანტონისა.“

გ. 290 „ძე ადიდებს მამასა,
მზე აბრწყინებს ჰაერსა:
კრწილთაგან იტრფობის ღმერთი:
მრავალთაგან იქების ერთი.“ ანტონი.

დ. „ . „პეტრეწერისა ეფარი წერილისა განმაკრებს,
ენაბჭობისა მისისა სიმრუკუე განმაცუდებს;
ალბაქტსთა მისთა მახრებს შეტნიერ-ეყოფილება:
მსურს კრძალ მისი იგი ლექს-მეობილება.“ ანტონი.

ე. 354; „ესერჭვი, ძლეული, შეიცტალა მეფობითთა ყოველად-დიდებულთა ნიშან-თაგან ლიტონ-მეუდრად, კიდარისაგან[?] უცხოდ კეფდისაგანცა, პორფირი-საგან—ცეცდსამოსთა უმოკონად, ლეშკარ-მრავალ-მილიონობისაგან—მარტოდ მხოლოდ. ყოველად დიდებულთა სიმდიდრეთაგან—არარაობასა მარ-ქონად და ყოველთა უდიდებულეს ცნობისაკენ—ყოველად უცაბედად.“ ანტონი.

ვ. 360 „დავით მეფსალმის კეთილ-მსახურება გაზვრცა უფროს მონარხიის კრონისის ამაღლება უფროს მოთათ მასისათა; განბრძოლდა, უფროს დროთა სიცუნუ-თასა; აღუჭანა, უფროს მეფნიერობისა აღქანდრე დიდისათა; განსაკრო იქმნა, უფროს მოკიდულთა ხეთა მტერისა პაბილონურისათა; განშეწონდა უფროს იეროსალიმისა; განბტკიცდა, უფროს ზღუდეთა ტროსისათა და ადგილთა შეუვალთა კილიკისათა და მიეახლა ღმერთსა სიყვარულითა, უფროს ეზეკიასი და ისიასი.“ ანტონი.

ზ. 361—362. „ნეტარ-თუმცა უუალმან სარიერმან მასწავლოს მიში თქსი. ნეტარ-თუმცა მამამან ყოველად ტაბილმან ჯულისმან მყოს პატივის-მოყუარებად მისა! ნატარ-თუმცა ყოველად სატრფიალმან, მოწყალემან ტაბილთან ისრითა განმგმროს. ნეტარ-თუმცა მნებებელმან ცოდვილთა მოკეცეულისამა განმანათლოს. ნეტარ-თუმცა მომტევებელმან ბრალთამან დამიგოს. ნეტარ-თუმცა მწყალობელმან მოკეცეულთამან შემიერთოს.“ ანტონი.

(*) „ესე კრწილი არს ანტონისა, ისე წიალენჯლისა „აქებდითის“ დასდებელთაგან.“

ე. 362—363. „ანუ არა თამარ იყოს, რომელმან ყოველთაებრივობათადმი იაფეტისუერა; ანუ არა დათქუშორისა თუსბანი პირველისა პაპასა თესხა დავით მესამისანი. ანუ არა მძლეობითა იდიდა ბაბილონისა მჭაბრობელსა ხალიფასითა და ნუჭარდენ სულთანისათა; ანუ არა ქართველსა სამეფოსა დაეტევაა სახელნი ზესთა კმენილნი მაშინდელთა სიუკუნეთა ქმა-განსუენილთანი?" ანტონი.

ო. 363. „ქსოფდ დიდისადმი მჭსაჯულისა! ქსკოფდ აღმშენისადმი ცოდტათა ჩემთასა; ქსკოფდ, რომლისადმი აღმეთქუა ბრალია შეცოდება; ქსკოფდ, ქსკოფდ მსჯულისა დათრგუნეთა, ქსკოფდ; ქსკოფდ, სიყუარულისა წინა-უკმოდ, ქსკოფდ, ქსკოფდ მრთელ-ცნობიბისა წინაალმდგომობითა, ქსკოფდ." ანტონი.

ა. 291. „სანატრელსა მას მოსრულსა სიმდაბლესა—13.
შეესაყუარე. იგი ჯაჭუნდეს მარადის. 13
წუკლული ახალი ადგილ-საყურნებელ-არსკ. 14.
ხილო ძტწყლ-კმნილი, უდებებად მოსრული 14.
წამალთა დიდთა კელოფანთა მათ მკურნალთა 14.
მოკუნე არსკ და ესრეთ ბედთა ხანგრძელი—14.
მოჰკლაეს სულისა სიწყიდესა მას კეთილსა. 14."
ფილოსოფოსი იოანე."

ანდერძი (ჯადაწყრისა): 1. „დასასრული უკანასკნელისა ნაწილისა სამჭვერ-მუთქეულისა.

აღესრულა რიტორებაჲ ესე ბრძანებითა მთავარებისკოპოსისა] ანტონის ჩაჯაჲძისათა და მიეტრულე თითეული მაისსა კზ. ქრისტეს აქეთ ჩლთ." გვ. 395, ტექსტის ბოლოს.

2. „სრულ-იქმნა სადიდებელად ღ"ისა, ამინ. ქრისტეს აქეთ წელსა ჩლთ, ითხუსა მარტსა, იზ. ქალაქსა ტფილისსა, ჰაჲეტსა სპატრიარქობასა.

აღიწერა ჴელითა ანტონისბატის დეკანოზისა გიორგისათა. მშილტულთა შენდობის მოკუნე".

(295) 296

აბბატი მილოტი. ყოვლად ზოგადი ისტორია. III. 1833

388 გვ.; 18 × 11; ქაღალდი: ტყავგადაკრული ხის ყდა და მის ახლოს მდებარე ფურცლები დაცრილულია ჭიისაგან; ზნდრული; [1833 წ.]; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან დავით დადიანის სათვისო. იქვე გარსევანიშვილის მიერ: მთარგმნელისაგე ხელით დაწერილი; დავით დადიანის წიგნთაგან.

„საფუძუნი ყ"დასაზოგადოისა ისტორიისა. განგრძობა პრომაულისა ისტორიისა მეშუე მუკლი. დამდაბლება ქართაგენისა. რომი [ჰუ]ძნეის[!] უცხოკერძოელთა ერთა, აღგებითგან პრომისათ 552-ითგან ვიდრე 620 წლამდე. თავი პირველი. წყობა ძუნად ფილიპესა, მაკედონელ მეფისა და ძუნად[!] ანტიოხოსისა, სირიელ მეფისა. პაზრი: დამდაბლება ქართაღენისა..." — ხუთავი ქართაღენელთა ხუამალდი მიცემულ არს სციპიონისად..." გვ. 4—353.

შენიშვნა: 1 შდრ. ზემოთ აღწერილი № 282—283.

2. რუსული გამოცემის თავფურცელი: „ყოველად საზოგადო ძტ[ლი]ლი და ახალი ისტორია ბ[ილ]ოტ[ე]ი, რომელი აბაკოს მთარგმნებითა ყოველთა ერთათვის სოფელისათა და მოგუანებულ არს ვიდრე ჩ[ვე]ნ წ[ელ]მდე. უახლესი გამოსაცემობა, თანადართეითურთ ნაკვეთების ძტ[ლი]ისა და ახლისა ლეოლრაფისა, ნ[აწ]ილ მ[ე]ს[ა]მე. წ[არ]სა[გებ]ელითა მატ[ერ]ის და იოანოს[ი]ს ღლახ[უ]ნოვთათა. სანკტპეტერბ[ურ]ო, სტამბასა შინა იოანე ღლახუნოვისასა. ჩყკბ წელსა".

შენაწერები: 1. „ვითარგმნე[ე] წიგნი ესე ყოველად საზოგადო ისტორიაჲ სამეფ[ო] გრელთაჲს მე[ო]ცდიდ[ა]მ დ[ა]ით დ[ა]დიან[ი]ს ს[ა]ბ[ა]ნ[ა]ძ[ი]ს წელსა 18[33], ხოლო შობითგ[ა]ნ ჩემსა მეოც[ე]სა". გვ. 1.

2. „ჱ, დავით, მიიღენ ახალგამოსაცემნი სიბოძნის ნათარგმანები ესე ნიშად შენისა ჰტ[ლ]ი[ს] ალუნოც[ე]ისა სამეუბროისა სახსრებისა, ვითარცა უუმაღლესდიდ[ე]სა პირველსა აღ[ა]სულსა და ლეჭ[ა]თცა ბიერ ჩ[ე]ნ[ე]ი ხმისა ზედა ძნელ-მიგ[ე]ბ[ე]თ ნარე-[ც]ისა [?] წ[ე]სი, აღსასულებელად ეუკ[ა]ბ[ე]ის[ტ]ი[ნ]ე გონებისა თქ[ე]ნისა. მე, თქ[ე]ნ მსახურ[ა]ყ[ო]ფილი და მყოფი და ყოფადიც ი[ე]ს მღ[ე]დელი ჯ[ა]რ[ე]ვან[ი]შ[ვი]ლი". გვ.354.

(297) 297

ბბ[ა]ტი მილ[ე]ტი. ყოველად საზოგადო ისტორია. IV 1833

350 გვ.: 17,5 × 10,6; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა და მის ახლოს მდებარე ფუ. ჭიისაგან დაზ[ი]ანებულია; მხედრული; 1833 წ.; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან. დაით დადიანის საფასით. იესე გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელისავე ხელით დაწერილი. დაით დადიანის წიგნთაგან.

„საფუძ[ე]ლნი ყ[ო]ველ საზოგადოსა ისტორიისანი. განგრძ[ე]ლებ[ა] რომაელთა ისტორიისა. კონსტანტინე. საყდარი იმპერ[ი]ისა გარდაღებულ-არს კონსტანტინუპოლედ და შემოხმეულ ქრისტიანობა. თავი პირველი. დაწყება კონსტანტინე მეფობისა...—ბითვინიასა შინა ანგლიასა, ანუ, ვითარ უსარწმუნ[ო]ეს არს, ნეს, სედ[?] რომელა დარდანიასა შინა, აშ[ი]ა კონსტანტინე დიდი..." გვ. 5—345.

შენაშვნა: 1. შდრ. აღწერილობა 282—283, 296 №№-ისა.

2. თავფურცელი რუსული თარგმანის 1820 წ. გამოცემისა: „ყოველად-საზოგადო ძტ[ლი]ლი და ახალი ისტორია ბბატუს მილიოტ[ე]ისისა[!], რომელი აბაკობს მოთხრობასა ყოველსა ერთათვის სოფელისათა... ნაწილი მეოთხე. წარსაგებელითა მათეს და ივანეს ღლახუნოვთათა. სანკტპეტერბურგი, სტამბასა შინა სამმ[ე]ფ[ო]ტ[ო]ისა თეატ[რ]ისასა, 1820-სა წელსა". გვ. 3.

ანდერძი (მთარგმნელ-გადამწერისა): „მიირთუ და [ეგე]ც, ჱ, თანასწორთა შენდა პრ[ი]ველო! ვითარ უუმაღლესადრე წინანდელისა აღნაგ[უ]ისა ლეჭ[ა]ებითა ძნელ-მიგებით ნ[ე]ნ[ე]თა ხმისა ნარეცის[!] წესი, აღსამზ[ა]ველად უმჯობესისამი ხედმიწ[ე]ვნილებისა თქ[ე]ნისა. მე, თქ[ე]ნ ნიადაგი ღ[მ]ისმიმართი მ[ე]ც[ნ]ი მღ[ე]დელი იესე გარსევანოვ" გვ. 346.

მინაწერი (მომგებელისა): „ესათარგმნინე წიგნი ესე, ყოველად საზოგადო ისტორიაჲ სამეფნ[ო]ელოს მე[ო]ც[ე]ადრეს დაით დ[ა]დიან[ი]ს წელსა 1833, ხოლო შობითგან ჩემსა მეოც[ე]სა." გვ. 1.

(297) 298

აბბატი მილოტი, ყოვლად-საზოგადო ისტორია. V. [1833]

I—IV, 348 გვ.: 17,5 × 10,8: ქაღალდი; ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა დამის სიახლოვეს მდებარე ფუ. ჭიისაგან დაცხრილულია; მხედრული; [1833 წ.]: თარგმნილი რუსული თარგმანიდან იესე გარსევანიშვილის მიერ და მისივე ხელით დაწერილი; მომგებელი დავით ლეკვანისძე დადიანი.

აბბატი მილოტი. ყოვლად-საზოგადო ისტორია. „ნაწილი მეხუთე". „დაშენებისათვის რომის იმპერიისა შინა ბარბაროსთასა. ჰაზრი: დაცემა რომის იმპერიისა დიდი საგანი განსაზრახველად...—ყოველთა სისხლის-მღვრელობითთა მოქცეულთაგან, შემცთალებელთა პირისა სოფლისათა, არა არს არცაერთი ესოდენ ღირსი ყურადღებისა პოლიტიკოსი და ფილოსოფოსი, ვითარ იგი... რომელმანცა დაარღვია რომის იმპერია..." გვ. 3—5—347.

შენიშვნა: 1. შდრ. აღწერილობა 282—283, 296—297 ნომრებისა.
2. თავფურცელი: „ყ'დ საზოგადო ძველი და ახალი ისტორია მილოტისა... ნაწილი მეხუთე... სანკტპეტერბურღი... ჩყქ-სა" წ.

(298) 299

მილოტი, ყოვლად-საზოგადო ისტორია. VI. [1833]

398 გვ.: 18 × 11: ქაღალდი; ყვითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა, ალაგ-ალაგ ჭიისაგან დაბრეული; მხედრული; სათაურები ასომთავრულით; [1833 წ.]: თარგმნილი რუსული თარგმანიდან იესე გარსევანიშვილის მიერ და მისივე ხელით დაწერილი; მომგებელი დავით ლეკვანისძე დადიანი.

აბბატი მილოტი. ყოვლად საზოგადო ისტორია. ნაწილი მეექვსე. „მღვდელმთავრობა ურბანოს მეორისა...—ჰსჩნდა, რომელ გრიგორიოს მეექუსე მეფობდა პირსა შინა თავისთა შემდეგთასა..." გვ. 3,4—394.

შენიშვნა: 1. შდრ. აღწერილობა 282—283, 296—298 ნომრებისა.
2. თავფურცელი: „ყოვლად-საზოგადო ძველი და ახალი ისტორია მილოტისა... ნაწილი მეექუსე... სანკტპეტერბურღი... ჩყქ-სა წელსა."

(299) 300

აგიოგრაფიულ-მეტაფრასტული კრებული. 1779

364 ფ.: 27 × 17: ქაღალდი; ტყავფრული ტყავით შემოსილი მაგარი ფიცრული ყდა, ყუა ოდნავ დაზიანებული; თიხანაკლული; მხედრული; 1765, 1779 წწ. (15v, 364r): ორი ჯადაშწერის: თომა კალოუბნელის და იოანე კალოუბნელის ხელით: (იხ. 15v, 27r, 103r, 119r, 133v და 364r); რესტავრირებული (ძველად): 1—30, 364 ფ.ფ.: დაწერილია: 16r-v, 78v, 166v, 208, 209, 283, 333 ფ.ფ.; გახუნებულია 263 ფ.

I ნაწილი კრებულისა

1. [პასიკრატოს] [„თ-სა აპრილსა, კგ დღესა, წამება წმ. მთავარმოწამისა საკვირველმოქმედისა... გიორგისი]... [არცა] შეწინდა ფერადფერადთა მათ განმზადებულთა სატანჯველთაგან, არამედ ყოველივე მუერაცხო და განკიცხა; საუკუნო დიდება განიცადა წ-თა თვალთა გონებისადა...“ 1r—2v.

წყდება: „ბრძანეს გუემა მისი ზროხისა ძარღვითა ურიდად და ვითარცა მრავალგან ჰგვემდეს, და ჰრქუა მეფემან და მეგობარმან ნისჴან მანგენენტიოს: „ვიდრემდის არა გვერჩდე ჩენ, სამგზის უბადრუკო, რათამცა უგე ღ-თთა დიდთა და მიიღე პატივი და დიდება ჩენ მიერი.“ მიუგო“.

შდრ. გ. საბინინი. „საქართველოს სამოთხე“. გვ. 49, სტრიქონი მე-3 ქვემოდან; გვ. 54, მეორე აბზაცი, სტრიქ. 10—13 (ზემოდან).

2. „[თ]ესეს დეკემბერსა ჳ. ცხოვრება და მოქალაქობა წმინდისა საკვირველთა-მოქმედისა მამისა ჩუენისა ნიკოლაოზ მთავარ-ეპისკოპოსისა მირონ ქალაქისა. გ-კხენ, მეუფეო! ამენ.—ცხოვრებანი და მოქალაქობანი ღმერთ-შემოსილთა წ-თა მამათანი მსგავს არიან მაგალითსა მხატვართასა...“ 3r—15v.

შენიშვნა: ეგვთიმე თაოსნელის თარგმანი. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატ. I, 1941. გვ. 693.

ანდერძი (გადაწერისა): „მეც მეოხ მეყავ, ქებისა შენისა მწუხველს თოჳალ, გამჭოხვისა მის საშინელსა და გამომპარველი მგზომარედ..., რათა ვადიდებდე მამასა და ძესა და სულსა წ-ა უკუნისამდე. ამენ. ქრონიკონს უნგ. უმ[?]“.. „წიკოლოზის საკითხაჳის“ ბოლოს (15v).

3. „საკითხავი ღ-თის მშობლის მიცვალებისა“. „თესესა აგვისტოსა იე, მიცვალება წ-ისა ღ[მრთისა]ა მშობელისა და ქალწულისა მარიამისა, თქმული წ-ა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა დიდისა ვასილი კესარიელ ეპისკოპოსისა. გ. მ.—რაჟამს სულისა მიერ წ-ისა ღ[მრთისაჳ]ა მშობელსა მარიამს ეუწყა ვამი განსვლისა თჳისისა ამიერ სოფლით, გულისჴმა-ყო განსვლა...“ 17r—27r.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941. გვ. 583,11.

ანდერძი I (ტექსტის წინ): „სამებამან წ-ნ, ცხოველმან, დიდებულმან, დაუსაბ[ამ]ოვან, ვამბაგებულმან ყოველთა დაბადებულთამან, რომელ არს მამა, ძე და სული წმინდა, ერთი უუალი და ღმერთი, ამან ღირს-მყო ძიებად საშინელსა საიდუმლოსა, რომლისათვისცა მიმიწიდა პოვნად განცხადებულსა საიდუმლოსა, სასურველისა ჩემისა, თანა დგომითა ზეგარდამო გამორჩეულისა მის მწ-თა-ბისა დიდისა და სასოსა ჩემისა ეფთვიმისათა, რომლისათვისცა ორთავე ვიღვაწეთ და ბიბანტიით გამოვიღეთ, გამოთარგმანებული თჳმელისაგან თავნე ღ-ჲ მეტყუელისა და მაბარებელისა სიბრძნით აღწერილი და სატრფიალოდ სათქმელი.“ 17r. ტექსტის დასაწყისის თავში.

II (გადაწერისა): „და მეცა, მწუხველსა, ეფრწენო-ქმნილს თ-ა-ს მეოხ მეყავ და გამომიხსენ საუკუნეთა სატანჯველთაგან.“ ტექსტის ხელით, ტექსტის ბოლოს, 27-ე-ზე.

4. „საკითხავი ფერისცვალებისა.“ ბ. თქვა აგვისტოსი ვ. წმიდათა შორის ნეტარისა მამისა ჩუენისა ეფრემ ასურისა. ფერისცვალებისათჳს უფლისა ჩ[ე]ნისა იესო ქრისტესი. გ. მ.—ავარაკისაგან არს მყა სიხარულისა და ვენაჳსისაგან—ნაყოფი ჰამადთა. ხოლო წიგნებისაგან—სწაელ-ცხოერებისა..“ 27v—30v.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია I. 1941. გვ. 614—10.

5. „წამება რაჟდენისა. დ. თ-სა აგვისტოსა გ წამება და ღუაწლი წმინდისა დიდისა მოწამისა რაჟდენისა, რომელი იწამა ღმთა დიდისა მეფისა ვახტანგისათა სპარსთა მიერ ქართლს-შ[ი]ქა, სოფელსა შინა წრომს. მ. გ.—მოწამეთა ჴსენებითა ვითარცა იქმნა განძღომაჲ ღ[მრთისა]ჲ მოყუარეთაგან...“ 31—37v.

თავ დებ ა. „და აღიღეს მუნით და წარემართნეს გალობითა და ფსალმუნებითა, სანთელთა და კეროვანთა სიმრავლითა და საკმეველთა სურნელებითა და წარიღეს ნიჭოზს, საეფისკოპოზოსა მას ეკლესიასა, მისსე მეფისა ვახტანგის მიერ აღშენებულსა.“ (ამ ადგილს თ. ჟორდანიას ხელით, წითელი ცელნით, დანიშნულია თხზულების ბოლო: „აქედან მეტია. სხუა ვერიანტი არის,“ რაც დაბოლოებას შეეხება) „ცნეს რა ესე მეფემან და დედოფალმან, ეითარ შეუწნოდა ღ[მ]ის მსახურებისა მათსა და სიყუარული იგი მოწამისა აწუეცდა, შორს მიეგებნეს, დიდითა სურვილითა და სარწმუნოებითა; კრძალით ამბორს უყოფდეს და შიშით შეემთხუევდეს, მთაყართა და დიდებულთა თჳსთა თანა და ქუეითნი ფ[ე]რეც თანა-ჰყებოდეს ცხებადრისა მას წი[ნ]ასა და მიიწინეს ნიჭოზს და მუნ დაჰძალნეს. დიდითა დიდებითა და პატივითა სამგზის სახატრელისა მის გუამი და დღესასწაული შეენიერი შეუმზადეს. თუესა აგვისტოსა, სამსა, დღესა წაჴებისა მისისასა. ხოლო შემდგომად ამისა, ეითარცა აწუეცდა სურვილი მოწამისა მის მეფესა მას, ღ[მრთ]ა მსახურსა, ტაძარი შეენიერი აღუშენა ციხესა შინა უჯარმისასა, რომელსა სამგორობით უკჳთხენ, სადიდებელად ყოველად-ძლიერისა ღ[მრთ]ისა... და სამარადისოდ და დაუსრულებელთა მათ საუკუნეთა უკუნისამდე. ამინ“.

შენიშვნა: თ. ჟორდანიას მიერ აღნიშნული ვერცელი დაბოლოების გამოკლებით ტექსტი ეთხეევა „საქართველოს სამოთხისას“. გვ. 169—179.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941 წ. გვ. 497.

6. „წამება არჩილისა“. „თ-სა მარტსა კ შესხმა და წამება წ[ა]ისა და დიდებულისა მოწამისა არჩილისი, მეფისა მის ქართველთასა, რომელი იყო ნათესავი და ტომი ბოსროვანთა, სპარსთა მეფისა და იწამა ქართლს შინა ჯიეუმ მძლავრისა მიერ, რომელსა ეწოდა ასიმ. —ბრწყინვალე არს და დიდებულ ჴსენება ყოველთა მოწამეთა, რამეთუ მათ ადიდეს ღმერთი ასთა თჳისთა მიერ, რაჟამს იგი განიცდებოდეს ცეცხლითა და მახვილითა...“ 38r—43v.

შდრ. საბინინი. საქართველოს სამოთხე. გვ. 331—332, რომლის ტექსტისაგან ძირითადად განსხვავდება *S*—300 ხელნაწერის ტექსტი.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 497—98: „მარტვილობა არჩილ მეფისა".

შდრ. ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია, I, ს. ყუბანეიშვილისა, თბ. 1946, გვ. 247—252.

7. „თ-სა მარტჳა. ღჳაწლი წ-სა და სანატრელისა მოწამისა მეუფის ლუარსაბისი, რომელი იწამა შაჰჰაბ უსჯულოსა მიერ, სპარსთა ძეფისა. გ. მ.—ღ-თისმოყუარეთათჳის ჴსენება წთ-ა სიხარული არს..." 43v—50r.

შენაშენი: ლეონარსაბის აქ ვრცლად გადმოცემული თავგადასავალი დიდად განსხვავდება საბინინის, „საქართველოს სამოთხის" 580—582 გვ. მოთავსებული მოკლე ტექსტისაგან.

მისი დასაწყისი ემთხვევა ს. ყუბანეიშვილის ძვ. ქართული ლიტერატურის ქრესტომათიის ტ. I, თბ., 1940; 407—416 გვ. მოთავსებული ტექსტის დასაწყისს.

8. „წესისმი წ-თა მოწამეთა: ბაძინასი, შაღვასი და ელისბარისი და უწყჳა წამებისა მათისა. გ. მ.—თ-სა იელისსა, კდ.

— მოწამეთა სიმრავლემან გარემომიცეს ჩუენ მრავლითა რაჲთმე ბრწყინჳალებითა..." 50r—56r.

შდრ. საბინინის „საქართველოს სამოთხე". გვ. 59—609, რომელსაც ზედმიწევნით მისდევს ხელნაწერის ტექსტი.

9. „თ-სა აგჳისტოსა იტ. დაბინება წთ-აგანისა მამის ჩუენისა ისე წოდებულ ეპისკოპოსისა, საკვირველთ-მოქმედისა, რომელი იყო ეროთ ეთორმეტთაგანი მამათა, რომელნი შუამდინარით მოიწინეს. მ. გ.—ბრძენთა მაქებელნიცა ბრძენ[ნ]ი უჭჳან.." 56r—62r.

თავდება: „და ესრეთ შეისმინა თჳესა აგჳისტოსა იტ. ხოლო განისუა ამბავი ესე, მორბიოდეს ყოველით კერძო და თჳთ ქ-ში და მენ მყოფნი ეპისკოპოზნი.. და მრავალთა უძღურთა მიიღეს კურნება..., რომელნიცა სარწჳნოებით შეეხებოდეს. ხოლო მრავალმოღუაწე იგი გუამი მისი თჳთ კათალიკოზმან და წ-თა მღუდელთა მოძღუართა ...შიშით და კრძალულებით დაკრძალნეს მუნჳე. სადიდებელად წ-ისა სამებისა და ეროთჳსებისა, რომელსა შუენის ყოველიჳე დიდება, პატივი და თაყუანისცემა, მამისა, ძისა და წ-ისა სულისა, აწ და ყოველდა და უკუნითი უკუნისამდე ამინ".

შენაშენი: ხელნაწერის ტექსტი შესამჩნევად განსხვავდება საბინინის „საქართველოს სამოთხეში" მოთავსებულისაგან თავისი დასაწყისით, დახლოებით, მოცულობით (ვრცლებით უფრო ვრცელია) და შინაარის ჯადოსებითაც.

შდრ. საბინინი, გვ. 209—211.

10. „საკითხავი თომა მოციქულისა." „საკითხავი საკჳრველებათაჳის თომა მოციქულისა, რომელი იჳითხვების ოცდაბერსა ექუსსა და იელისს შეიდსა, გ. მ.—მას ჟამსა შინა იყუნეს ყოველნი მოციქულნი იელუსალემს და განჳყუეს ყოველი სოფლები და განგზდეს წოლი..." 63r—66r.

შდრ. *A*—649, გვ. 26—30. იხ. კ. კეკელიძე. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ 687.

11. „თჳესა ოცდაბერსა ჱ. ცხოვრება და სინანული ნეტარისა ტასია მეგჳპტელისა, რომელი იყო პირველად მეძავ და იქმნა ჭურ-

რჩეულ.—ძმანო ჩემნო საყუარელნო! მეგეულების მე თხრობად თქუედა სასურველი და ბრწყინვალე სინანული...“ 66v—67r.

იხ. კ. კეკელიძე. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 696.

12. ცხოვრება ნეტარისა დედისა ნისიმესი, რომელსა თავი მოეკუღლებინა. გ. მ.—არს ადგილი თებაიდას, რომელსა ჰრქჳან ტაბენესიოს...“ 67v—68r.

13. ცხოვრებაჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა ონოფრესი, რომელი განეშორა სოფლისაგან და უკანასკნელ ეითარ იხილნა ნეტარმან მამამან ჩუენმან პაფნოტი, ესერა ძოგჳითხრა კეთილად. გ. ნ.—ცხოვრება სამღთო და სანატრელი და საქმენი სულისანი სარგებელნი ისმინეთ, საყუარელნო ძმანო...“ 68r—71v.

იხ. კ. კეკელიძე. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 693. იხ. II — 341:2.

14. თჳესა მარტსა იზ. ცხოვრება ალექსი, კაცისა ღთისა. გ. მ.—იყო ვინმე კეთილმორწუმენე ჰრომსა შინა, სახელით ეუფემიანე...“ 72r—74v.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 678.

15. „წამება დიმიტრისი.“ „თჳესა ოცდონპერსა კგ. წამება წმიდისა დიდისა მოწამისა დიმიტრისა. გ.მ.—[მ]ას ჟამსა შინა უსჯულოსმან მეფემან დაიმორჩილნა გუთნი და სარმატნი...“ 75r—78r.

შდრ. II — 341 : 3. „ხელნაწერთა აღწერილობა“ I, II კოლეკ. 1946 წ.

იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 683.

16. „სასწაული გიორგისა. —ხოლო პირველად ვაუწყო, ჲი, პატოსანნო კრებულნო და ქრისტეს მოყუარენო მსმენელნო, რ მკუიდრთა ქუეყანისა ფებლაღონელთასა დიდი სარწმუნოება და მჴურვალე სიყუარული მოუგიეს...“ 79r—85r.

შენიშვნა: დართული აქვს: „ისმინეთ, ძმანო, სტეფანე სასწაული საკჳირველი წრისა და დიდებული მთავარმოწამისა გიორგისა, რომელი იქმნა ჟამთა კეთილადმსხურისა მეფისა ჩუენისა თეოდოსისთა...“ 83r—85r.

17. „თჳესა დეკემბერსა დ წამება წმიდისა ბარბარესი. — იყო ჟამთა მათ მეფე, რომელსა სახელი ერქუა მაქსიმიანოს...“ 85r—90r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 681; შდრ. II — 341 : 8 („ხელნაწერთა აღწერილობა“, I, II კოლ. გვ. 248).

18. „თჳესსა იენისსა, კდ—შობა წმიდისა იოვანე ნათლისმცემელისა. საკითხავი საიდუმლოთა დაფარულთაგანი. მ. გ.—და იწია იესო ბეთლემს ჰეროდესისასა ორმეოცდა მესამესა წელსა ავგუსტოს კეისრისასა და მეფე იელუსალემისა ეძიებდა მას წარწყმედად...“ 90r—92r.

მინაწერი: „დედას ასე ეწერა. თვე უნდა თე წელიწადი—ჯასინჯული“ 91r. მარჯვ. ნაპირზე.

19. „სასწაულნი საკჳრველნი წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს მოწამისა თევდორესნი. პირველი სასწაული.

— კაცი ვინმე იყო მჴურვალე სარწმუნოებასა ზედა...“ 92r—96v.

20. „წამება ქრისტინასი.“ „ქალაქსა შინა ტჳროსსა, მამისა თჳსისა ურბანოსისაგან და დიონისაგან, და ივლიანოსისაგან, თჳსა დეკანებრესა, თჳსა იულისსა[?] ოცდაოთხსა წამება წმიდისა ქრისტინასი.—იყო ვინმე ქალი ნეტარი და წმიდა ქალაქსა შინა ტჳროს...“ 97—103r.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ.697.

ანდერძი (ნაწამწერისა): „წმიდაო ქალწულ-მოწამეო ქრისტინა! შენ შემწე და მფარველ ჩემდა ხარ ყოველთა ჟამთა და მას სიკუდილისაცა ჟამსა ცოდვილსა მეცოდინე თანა.“ 103r.

21. „თჳსა ფებერვალსა ჴუთსა წამება წმიდისა დიდისა მოწამისა თევდორე სტრატილატისა. გვაკურთხენ, მამაო.—ტკბილ არს და სწორედელ ჴსენება მოწამეთა და სავსე სიხარულითა მადლითა...“ 103v—106v.

შდრ. A—1103: 13-ში მოთავსებულ ტექსტს (XI ს.)—ეკვთომე მთაწმიდელის თარგმანს, რომლისგანაც განსხვავდება S—300 ხელნაწერის ტექსტი.

22. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდათა მათ და სანატრელთა მიწველ-მართალთა და წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ხოსიმე განმრთელისა. გ. მ.—გეითხრობდა წმინდა და ნეტარი მამა ჩუენი ზოსიმე, რომელი იყო დამკჳდრებულ უმინაგანეს უდაბნოსა ორმეოც წელ...“ 106v—110r.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ.698 და გვ. 412.

23. „ცხოვრება მელანიასი. ჴერ-არს მოკჳენებად შრომათა მათ სამჴზის სანატრელისა მელანიასთა, სარგებელად მრავალთა.—ესე ნეტარი მელანია მწობელთა მისთავან [ი]იძულა მიცემად ჭრმისა ერთსა ვისმე მთავართავანსა ჰრომისასა...“ 110r—v.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 692, 2.

24. [პასიკრატოს]. „თჳსა აპრილსა კგ. წამება წმიდისა დიდებულისა დიდისა მოწამისა, ღაწლით შემოსილისა და საკრველთა-მოქმედისა გიორგისა. გ. მ.—მაცხოვრისა ჩუენისა იესო ქრისტეს პირველ საუკუნეთა მეუფებისა არა არს დასაბამი დღეთა...“ „რაჟამს იგი დაეპყრა კერპთმსახურებასა საეშაკოსა ყოველი სოფელი, იყო მას ჟამთა ჰრომთა და ბერძენთა ზედა მეფე, რომლისა სახელი დეკლატიანე...“ 111r—112r; 113r—119r.

თავდება: „ხოლო მე, პასიკრატოს... პირველითგან შეუდეგ უფალსა ჩუენსა და ყოველი თჳალით ხილული, ჴეშმარიტებით აღვსწერე... სასოდ და სიხარულად მორწმუნეთა ქრისტესთა და სადიდებელად მამისა და ძისა და წ-სა სულისა, რომელსა ჰშჳენის დიდება, პატივი და თაყუანისცემა აწ და მარადის და დაუსრულებელთა საუკუნეთა უკუნისამდე, ამინ.“

შდრ. ბაბინინა. „საქართველოს სამოთხე“. გვ. 48—59.

შენიშვნა: წმ. გიორგის წამება S—300 ხელნაწერში სამ ადგილას არის მოთავსებული; აქედან I. თავბოლონაკლული ტექსტი 1r—2v-ზე; II—111r—112v—ბოლონაკლულია, ხოლო III—113r—119r—სრული ნანს.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ანდერძი (ვადამწერისა): „წმიდაო დიდებულო მთავარ-მოწამეო გიორგი! შემწე და მეოხ მეყავ ორსავე შინა ცხოვრებასა ფრიად ცოდვილსა სახელით თ ო მ ა ს მ ღ დ ე ლ ს[ა], პატრონს ამისას". 119 r.

25. „გ ა ნ კ უ რ ნ ე ბ ა გ ა ნ რ ღ ვ ე უ ლ ი ს ა, რომელსა განიცდიდა უფალი ჩუენი იესო ქრისტე.—ოდეს შევიდოდა იესო იერუსალემს[!], იხილა განრღვეული იგი, რომელ წუა ცხედარსა ზედა..." 119r—120r.

26. „თვესა დეკემბერსა ოცდაეჴუსსა წ ა მ ე ბ ა წმიდისა ი ა კ ო ბ მოციქულისა, იერუსალემელ ეპისკოპოსისა, ძმისა უფლისა. გ. მ.—და იყო რაჟამს ნებითა უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესითა სცევლებდა ტაძარსა მას, რომელი იყო იერუსალემს კათოლიკე ეკლესიად იაკობ..." 120r—121r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ.687,2

27. „წ ა მ ე ბ ა წმიდისა პ ა ე ლ ე მ ო ც ი ქ უ ლ ი ს ა ჰრომს შინა. გ. მ.—მოელოდეს ჰრომეს შინა პავლეს. ლუკა გალატიათ მოსრულ იყო..." 121r—122v.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ.693.

28. „თვესა ნოემბერსა ხ უ თ ს ა ს წ ა მ ე ბ ა წმიდისა ა ღ თ ა ნ გ ე ლ ი ს ი, დამასკელ ეპისკოპოზისა, კეთილად მოღუაწისა. გ. მ.—ქალსა სევეროზ მეფისასა ქალაქსა დამასკოსასა დადგა ბრძანება ფსჯულთან და აღაესო ყოველთურთ სიბოროტისა სიტყუა..." 122v—127v.

29. „თვესა ნოემბერსა კ ე. წ ა მ ე ბ ა წმიდისა ე კ ა ტ ე რ ი ნ ე ს ი, რომელი იყო ა ს უ ლ ი კ ო ს ტ ა მეფისა. გ. მ.—წულსა ოცდამეათურამეტესა მეფობასა უწოდოსა და ფსჯულოსა მაქსენტიანესსა, შური დიდი იყო..." 127v—133v.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, 685r.

ანდერძი (ვადამწერისა): „მეცა მეოხ მიქმნენ, ღირსნო-ბრძალო ჴატრინა, მონასა თქუენსა მ ნ ე ხ ვ ე ლ ს და პ ა ტ რ ო ნ ს ამისას თ ო მ ა ს. ამინ." 133v, ტექსტის ბოლოს.

30. „თვესა იელისსა ოცდახუთსა, წ ა მ ე ბ ა წ ა ს სამგზის სანატრელისა ფ ე ო დ რ ო ნ ი ს ი.—იყო დღეთა დიოკლეტიანე მეფისათა ანთიოხს მთავარი; და იყო იგი უჟლურ პორცითა და იდვა იგი ცხედარსი ზედა..." 133v—139v.

შენიშვნა: 1. იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941,697. 2. დედნის ნაკლულოვანების გამო ალაგ-ალაგ დაუწერელად არის დატოვებული სტრიქონები (134v, 138r).

31. „თვესა იელისსა ი ზ, წ ა მ ე ბ ა წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა მ ა რ ი ნ ე ს ი. —შემდგომად აღდგომისა უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი და დიდებით ამაღლებისა მისისა მამისა მისისა თანა და ყოფასა ზეცათა შინა, სანატრელთა წ ა თა მოციქულთა აღასრულეს სრბა ჴათა..." 139v—144v.

შენიშვნა: იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ.691. 2. მარისის წამებაც ნაკლული დედნიდან გადმოწერილი ჩანს: იხ. 143v—დაუწერელი სტრიქონები.

32. „თვესა მაისსა ხუთსა წამება წმიდისა ირინასი. მ. გ.—პირველ წარსრულთა მათ ჟამთა იყო ვინმე მეფე, სახელით ლიკიანოს...“ 144v—154v.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 689.

33. „თვესა დეკემბერსა კჳ, წამება და შესხმა წმიდისა პირველ მოწამისა და მთავარდიაკონისა სტეფანესი, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ნოსელ ეპისკოპოსისა. გ. მ.—რაბამ კეთილ-არს ესე შეწყობილება, რაბამ ტკბილ არს შემდგომობა ესე სიხარულთა...“ 155r—160v.

34. „თვესა დეკემბერსა კთ, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა ბასილი ისავრელ ეპისკოპოსისა. სიტყუა ჩჳენთათჳს, ბეთლემს მოწყუდილთა. გ. მ.—კალად მეც ბერი სიტყუად სტადიონად შეეყვანები, კალად დედობრივ მრავალთშეილთ-მზრდელობისა განკაფული უძლურ[ი]სა და გლახ[ა]ჲსა სიმდაბლისა ჩემისა...“ 161r—163v.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 584.

35. „თვესა ფებერვალსა კდ, წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა თეოდორე აღმსარებელისა, სტოდიელთ წინამძღურისა სიტყუა შესხმისა პოვნისა პატიოსნისა თავისა დიდებულისა წინამორბედისა და ნათლისმცემელისა იოვანესი. გ. მ.—მესამე არს წოდება ესე, რომელი მაქუს ჩუენდა ჯერ-სენებად წინამორბედისა...“ 163v—166r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941. 619—2.

36. „თვესა სექდენბერსა ზ. შობა წმიდისა ღ-თისშობელისა საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანე მონაზონისა და ხუცისა დამასკელისა. სიტყუა შობისათჳს ყოველად წმიდისა ღ-თისმშობელისა და მარიამისა ქალწულისა მარიამისა. გ. მ.—მოვედით ყოველნი ნათესავი კაცთა, ყოველი ენა და ყოველი ჰასაკი ყოველისაჲ თანა და მხიარულებით ვდღესასწაულობდეთ ყოველსა სიხარულსა...“ 167r—171v.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 628:6.

37. „თვესა ივნისსა კდ, თქმული წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოვანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა. სიტყუა შობისათჳს იოანე ნათლისმცემელისა. გ. მ.—შევნიერ არს და კეთილ ჟამი ესე დღესასწაულისა ამის ჩუენდა...“ 171v—177r.

იხ. კ. კეკელიძე ქართული ლიტერატურა ისტორია I. 1941, გვ. 638, § 82.

შინაწერი: „წმიდაო დიდებულო ნათლისმცემელო იოანე! შემწუ და მეოხ მეყო[ფ]მე ცოდვილსა, სახელით იოანესა, პატრონსა ამისასა.“
177r. მეტად მკრთალად.

38. „თვესა ფებერვალსა ბ, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა სოფრონ იერუსალემელ პატრიაქისა, სიტყუა მიგებებისათჳს უფლისა ჩუენისა და ღ-თისა და მაცხოვრისა იესო ქრისტესა. გ. მ.—სხუა არს ესე საიდუმლო ქრისტესი, სხუა არს ესე დიდებულება მოქმედებისა ქრისტეს, ღ-თისა ჩნ-სა...“ 177v—185r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941.გვ, 672:1

39. „თვესა დეკემბერსა კე, ყოველად-წმიდა და დიდებული შობა უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი. საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა

მამის ჩუენისა იოვანე დამასკელისა. სიტყუა შობისათვის. გ.მ.—რაჟამს ზაფხული მოიწიოს, ყოველსა სოფლისა ნივთნი კუალად განახლებად მოიქცევიან..." 185r—192r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, 628:7.

40. „თვესა იანვარსა ა, თქმული გრიგოლ ღ თისმეტყუელისა ეპიტაფიად ბასილისსა სტიხოსნი იროიკონი პარაფრასნი ნიკიტა ფილასოფოსისანი. გ. მ.—ეჰა ქრისტეჰ-მოყუარეო, მსახურო და მონაო მისო ერთგულო ბასილი..." 192r—193v.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941გვ. 664:

41. „თვესა იანვარსა ვ, საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანე მთავარეპისკოპოსისა კოსტანტინეპოლელისა. ნათლისღებისათვის უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი იოანეს მიმართ იორდანესა. გ. მ.—კეთილ არს ნათელი და პატიოსან და ყოველსა სრულებულ, რამეთუ კაცთა უძღვის იგი სარგებელად..." 193v—197v.

შენიშვნა: აქვე მოთავსებული იოანე ოქროპირის მიერ თქმული ორი სხვა მოძღვრება ნათლისღებისათვის:

1. „მეორე თქმული იოანე ეპისკოპოსისა იესო ქრისტეს ნათლისცემისათვის.—დასაბამი სახარებისა სასუფეველისათვის ცათასა არს წმიდა ესე დღეინდელი ესე დღესასწაული..." 195r—196r.

2. „მესამე თქმული წ'ისა იოვანე ოქროპირისა ნათლისღებისათვის.—და ვითარცა ვიტყჳნ შეენიერი ყუაელითა ოქროფერითა შემკული და ვითარცა ხენი შეენიერად შემოსილნი ფიტრცლითა..." 196r—197v.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 633—19, 20, 24.

42. „თვესა ივნისსა კთ, თქმული წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ნეტარისა იოვანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარებისკოპოსისა წესხმა წმი[და]თა და ყოველად ქებულთა თავთა მოციქულთა პეტრესი და პაველსი. გ. მ.—ცისა და ქუეყანისა ერთიერთას შესწორებისათვის ჴდომასა ვხედავ დღეს მოწევნულსა ამას დღესასწაულსა,.." 198r—200r.

შენიშვნა: თარგმანის დასაწყისი განსხვავდება კ. კეკელიძის მიერ მოხსენებული ტექსტის დასაწყისისაგან (იხ. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 638—76).

S—300 კრებულის წინამდებარე ტექსტის დასაწყისი უდგება H—1347 მეტაფრასის § 44-ს, რომელიც ეფრემ მცირის თარგმანი უნდა იყოს (იხ. „ხელნაწერთა აღწერილობა", ტ. III (H კოლექც.) გვ. 299).

43. „თესა სეკდენბერსა კ, წამება ყოველად ქებულის ე'ვსტატისა და მეუღლისა და შვილთა მისთა.—ტრაიანოს რომაა ზედა მეფობასა და კერპთა მიმართ სარბიელისა, მთავრობდა დიდი ესე ევსტატი... 200v—206v.

შენიშვნა: 1. აქ თავდება ხელნაწერის I ნაწილი.

2. ეს I ნაწილი ოდესღაც 26 (კვ) რვეულისგან ყოფილა შემდგარი; მისი თავნაკლული პირველი ფურცლები რესტავრირებულია (1r—30r) ძველადვე.

3. ამ I ნაწილის მასალის დიდი ნაწილი გადაწერილია მღვდელის თომა კალოუბნელის ხელით [1765 წელს]—იხ. 15v, 103r, 119r, 133v.

4. კრებულის I ნაწილს დართული აქვს: „ბანდული წიგნისა ამის." 207r-v.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ანდერძი: „რომელთაცა წამებანი და ღვაწლნი და მოთხრობანი არიან წერაჲსა ამას შინა, თქუენ მცველ და მფარველ ეკმნენით სრულმყოფელსა ამის კალაუბნის მღუდელს, ყოველთა უმცირეს(ს)ა იოანეს. გევედრები, მხილველნო შეცთომილისა რასამე, ნუ მწყვედ, არამედ შეწყალებ ყავთ.

სრულ იქმნა თთესა მაისსა, ჲე, ქრისტეს ჲესუ წელსა ჩლით, ქორონიკონს უჲზ.“ 207v.

II ნაწილი

1. „ცხოვრება წმიდათა და სანატრელთა დედათა მოწესეთა და მოღვაწეთა. თვესა სექდენბერსა ათერთმეტსა—ცხოვრება წმიდისა და ნეტარისა დედისა თეოდორასი. გ. მ.—იყო დღეთა ზენონ მეფისათა და გაბრიელ ჯპარხოზისათა ალექსანდრია ქალაქსა იყო ვინმე დედაკაცი, სახელით თეოდორა...“ 210r—214r.

შენიშვნა: ტექსტში ჯპარხოზის სახელი **გაბრიელია**, კ. კეკელიძის მიერ მოხსენებულ ტექსტში კი—გრიგოლი (შდრ. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941 გვ. 686).

2. „თვესა ოკდონბერსა, ოცდაცხრასა. თქმული წმიდისა ეფრემ მონაზონისა აბრაჰამ მონაზონისათვის და ძისმწყლისა მისისა მარიამისათვის. გ.—მნებავს, საყუარელნო ჩემნო, თქუენსა მაგას ერთობასა სმენად დიდებული იგი საქმე აბრაჰამისი...“ 214r—217r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 614, §8.

3. „თვესა ფებერუალსა ათხუთმეტსა ცხოვრება და სიმკუნე წმიდისა დედისა ეფროსინესი და მოქალაქობა მამისა მისისა პაფნოტიოსი.—იყო ალექსანდრიას ქალაქ ანზაური და სახელი მისი პაფნოტიოს...“ 217r—220v.

4. „ცხოვრება ქალწულისა კანონიკესი, რომელი იყო ასული მთავრისა ერთისა კოსტანტინეპოლისა და იქმნა მძოვარ და სანატრელ მსმენელთა. გ. მ.—იყო ვინმე ერთი მამათაგანი, რომელსა ერქუა სილოვანე. და ჯდა იგი ქუაბსა შინა წონასტერსა ფარასსა, მახლობელად იერუსალემსა; უთხრობდა მამათა და ჰრქუა, ეითარმედ: „იყო ვინმე ქალი მძოვარი...“ 220v—222r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია I. 1941, გვ. 689.

5. „ცხოვრება და მოქალაქობა ევგენიოსისი და ასულისა მისისა, რომელმან გარდიქცეულა სჯული მღრიანედ. გ. მ.—იყო ვინმე ქალი ერთი ბითვინიას, რომელი ცხოვნდებოდა, სახელი მისი ევგენიოს...“ 222r—223v.

6. „ცხოვრება ამბა დანიელისთჳს, რომელმან გარდაიცვალა სახელი საჱურისად. გ. მ.—საჱურისი ვინმე დაყუდებული იყო შინაგან უდაბნოსა სეტესა, მილიონით ათორმეტით...“ 224r—225r.

7. ცხოვრება და მოქალაქობა და სასწაულნი წმიდისა მამისა ჩუენისა სილიბისტრო რომთა პაპისა, რომელი აღწერა წმიდამან ევსები[ო]ს პანფილეველმან. გ.—ევსებიოს პანფილელმან სეზარიანსნი[!] წიგნნი აღწერნა მრავალნი...“ 225r—235v.

შენიშვნა: 1. იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941 გვ. 605.

2. შდრ. H—235, 285 : 44 (იხ. „ხელნაწერთა აღწერილობა.“ I, H კოლექც.).

8. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა მამისა ჩუენისა მაკარისა, გ.—გევედრებით ჩ[ნ], მდაბალნი ესე და გლახაკნი: თეოფილე, სერგ[ი]ს[!] და ევგენი, რათა ისმინოთ ცხოვრება ნეტარისა მაკარისი...“ 235v—239r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 691.

9. „ცხოვრება და ქადაგებანი წმიდისა და ყოკლად ქებულისა მოციქულისა და მახარებელისა იოვანე ღ-თისმეტყუელისა, აღწერილი პრორხორეს მიერ, მოწაფისა მისისა, ერთისა შვიდთაგანისა, ძმისწულის წმიდისა სტეფანე პირველმოწამისა, თარგმნილი წმიდისა და განმანათლებელისა ჩუენისა ახლისა ოქროპირისა—ეფთვიმე მთაწმიდელისა. გ. მ. —ესე კაცი ღმერთმოსილი, უზენაესი ანგელოზთაცა, შეყუარებული ყოველთა მეუფისა...“ 242r—261r.

შენიშვნა: იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია., I 1941, 669 და 408.

მინაწერი: „ესე წიგნი ივანესი არს...“ 261v.

10. „სიბრძნე ბალავარისი.“ „გვითხრობდა ჩუენ მაცა ისაკ, ძე სოფრონ ბალესტინელისა, და არს წიგნი ესე, სიბრძნე ბალავარისი, რომელი იყოფებოდა უდაბნოთა, მძოვართათანა. გ. მ.

— მივიწერე ოდესმე იოანედ და მუნ ვპოე წიგნი ესე ჰინდოთა საწიგნესა, რომელსა შინა სწერიან სჯმენი ამის სოფლისანი, ფრიად სარგებელნი სულისანი...“ 262r—282v.

შენიშვნა: ბალავარის სიბრძნის ეს ნუსხა გამოყენებული აქვს პროფ. ილია აბულაძეს, რომელიც მას (რიგ სხვა ხელნაწერებთან ერთად) „ბოლო რედაქციის სრულ ნუსხას“ უწოდებს, იხ. „ბალავარიანის ქართული რედაქციები“. გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ, ა. შანიძის რედაქციით.“ თბილისი—1937, გვ. 017.

11. „თავი მეხუთე წიგნისა ამისა, რომელსა ეწოდების დიოლოღონი, რომელ არს თხრობა სულიერი. გ. მ.“ „თხრობანი წმიდათა ღმერთმოსილთა მამათანი, რომელი განანათლებს სულთა და განაბრწყინვებს გონებათა მათთა, რომელნი ღირსებით ისმენდენ და რომელთა გულისჴმა-ყონ და მიჰბაძვიდენ ცხოვრებასა წმიდათასა და ღ-თისა სათნოთა კურთხეულთასა, რა მათ თანა მხიარულ არიან ამათნი მსმენელნი საუკუნოდ. გ. მ.—დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცა და ქუეყანა, ვითარცა წმიდა წერილი იტყჳს...“ 284r—307v.

შენიშვნა: 1. იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, 588, გვ. § 38.

2. შდრ. A—1103 : 6, რომლის დასაწყისი ემთხვევა S—300 ხელნაწერში მოთავსებული „დიოლოღონის“ დასაწყისს (იხ. „ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა“, IV, A კოლექცია), გვ. 78.

12. „თხრობანი წ-თა ღმერთ-შემოსილთა მამათანი, რომელი განანათლებს სულთა და განაბრწყინვებს გონებათა მათთა, რომელნი ღირსებით ისმენდენ და რომელთა გულისჴმა-ყონ და მიჰბაძვიდენ ცხოვრებასა წ-თასა და ღ-თისა სათნოთა კურთხეულთასა, რამეთუ მათთანა მხიარულ არიან ამათნი მსმენელნი საუკუნოდ. გ. მ.—ხოლო რომელნი იკითხვიდენ და ისმენდენ,

მიუბაძუნენ სიმჭნეს მათსა, მისთვის თქმულ-არს: „არა ესრე უღთონი, არცა ეგრე!...“ გვითხრობენ მამისა ბესარიონისთვის მოწაფენი მისნი, ვითარმედ ცხოვრება მისი იყო ვითარცა მფრინველისა, გინა ნადირისა...“ 308r—332v.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 505, შეორე აბზაცი.

13. „ცხოვრება და შესხმა წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა მამისა ჩუენისა დიდისა ბასილი კესარია-კაბადუკელ მთავარებისკოპოსისა, რომელი აღწერა წმიდამან და ნეტარმან მამამან ჩ̃ნ̃მან გრიგოლი ღთ̃ისმეტყუელმან. გ̃ხნ.—ფრიად მაძიებელებდა მე დიდი და ღმერთშემოსილი ბასილი აღწერად სიტყუათა სწავლისათა...“ 334r—363v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 592.

2. ხელნაწერის II ნაწილს დართული აქვს „ზანდწერი წიგნისა ამის“—363v—364r. ანდერძი (გადაწერისა): „ღმერთო, შენიწყალე მონა ღ̃ისა გიორგი, ამინ“. 363 v-ზე (ბასილი დიდის „ცხორების“ ტექსტის ხელით).

(შემდეგნაირია): „წინდაწინა, რომელნიცა მეორესა წიგნსა წერილ არიან სიმჭნენი და მოღაწუებანი თქუენნი! მცველ და მფარველ მეჭმნენით! ამარის [ჰეროს?] მცველთაგან იხსენით სული ჩემი—სრულ-მყოფელსა ამისა კალაუბნის მღუდელს, ყოუელთა უმცირესსა იოანეს.

აღიწერა თთუესა მაისსა კ. დასაბამითგან წელთა ვხ3ჳ, ქრისტეს აქუთ ნ̃დოთ, ქორონიკონს უჟზ, დღესა ე, ხუთშაბათს“. 364r.

(300) 301

ხელაშვილი იონა, იობის წიგნის განმარტება. XIX

XV, 80 გვ.; 25,5 × 21; ქაღალდი; ტყიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა ყუაზე გაცვეთილი; მბეჭდრული; XIX ს. I ნახევარი; დაწერილია: V I—XV ,72—78 გვ.

[ხელაშვილი იონა]. „გასაღები იობის წიგნისა.“ „თავი პირველი.— იობ ისაკის ძის ესავის ძეთა ძე ცხონდებოდა სიმართლითა სულიერად...“ გვ. 7—70.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა. ავტორის წინასიტყვაობა: „ესე წიგნი, გასაღები იობის წიგნისა, მართლის იობის ცხორება შემოკლებული, იბილ, მკითხველო!

აბრაამ შვა ისაკ...“

ბ. ი. ხელაშვილის თხზულებათა (სულ 44-ის) ნუსხა (გვ. I—II. იხ. ზემოთ, S—267, 279 აღწერილობანი).

გ. ლექსები, მიძღვნილი იოანასადმი მის თანამეცროვეთა მიერ (III—VI), რომლებიც იგივეა, რაც S—267 აღწერილობაში შეტანილი (შენიშვ. 3—12).

2. დართული აქვს „ადგილნი შესანიშნველნი“ (გვ. 71).

ეროვნული ბიბლიოთეკა

გიორგი ავალიშვილის კრებული. 1826 და 1828

VI, 288 გვ.; 26×21; ქაღალდი (სქელი: I—VI, 1—256—1823 წლის ჰვირნაშნით); ხელახლა აკინძულია და მუყაოს ყდაში ჩასმულია 1956 წ.; ხელნაწერთა განყოფილებაში; მთლიანი; ორ ნაწილად: I ნაწილი ა (VI, 255 გვ.) 1823 წ. სქელ ქაღალდზე, დაწერილია: გ. ავალიშვილის ხელით, 1826 წ. (იგ. V); II—ბ (257—275)—1728 წელს ქსენი მრჯვლოვანი (—ასომთავრული) და მხედრული ასოების ნიმუშების შემდგენელის ნიკოლოზ ორბელიანის ხელით (275 გვ.); ადგილი: მოსკოვი.

ა

I მამუკა ბარათაშვილი

1. „დასაწყისი პირველი წიგნისა ამის წამებულისა, თქმული მამუკა ბარათაშვილის მიერ, ასტრახანს, ჩლეკ-სა წელსა, დეკემბერსა თ'სა, ქორონიკონსა უიგ-სა.

— ვის შეუქმნიეს ზღვა, ჴმელი, ზე-გარდათხმული ცებითა...
... სეკდემბერსა აქეს დღეა ლ, ჟამი დღეთა იბ.
ა. ღირსსა სვიმეონ, კალისტეს და ერმოგინეს, ისოსა..." გვ. 1,3—19.

ანდერძი (ავტორისა): 1. „ვსთქვ ცანნთა მიერ რიგისად, დღე-დღისად გარიგებული,
თქთო ტაეპის მოწამე თქთო დღისა ეჭკე ქებული.
რაც ვერ გავწყვეტ ლექსთა თქმითი, დედანთა არის დებული.
მე არ ძალმედვა, მკითხველნო, თუი იცით, ვინც ხართ მცნებული.

მე, მცირეთგანმან მონამან, ვის მმართებს
ჯრმალთა ჭერანი,
ასტარხანს პატრონი ხლებულმან, მუნ ცხელ-ეჭყივ მისი წერანი.
ვით ჰკვიდა მათი მჭსგავსება, ჭერა ვსთქჭ შესატრანი;
წიგნს „წამებული" ეუწოდე, ვისა მრწამს მათი მზერანი.

უგბილად მთქვმელად ვინცა მთქვათ, მართალ ხართ, მემართლებითა.
რასთჳს არ მრცხვენის ეშსგავსო კარგთათჳს შეკადრებითა!
ვსთქვი, მაგრამ რემა მინდორსა ჭრთობით, შემოკრებითა,
კარი და ავი ერთგან ჴსთეს, ორივ განარჩევს რებითა.

ვით კარგთან ავიც უშიშად ჴსთეს ეულსა დამორებითა,
რაც რამ მელაჲბის უშეფრად, ეშეცრად სიტყვა-გებითა.
მკითხველმან მიყოს წყალობა, შენდობით, არ გაგდებითა.
პირველ ნათქჳამზე არ შემჭმნათ სირცხილის ცეცხლთა დებითა."
19 გვ.

2. „მეფე ქართლისა, როშელ არს იესენ-დავითიანი,
სოლომონ-ბაგრატოვანი, ღმრთით-დამყარებით სჯიანი.
სიყრმითგან ქართლსა განვეხს. გაბტანგ. ხაპართლად ღმრთიანი,
ერთგულთა დიდად მოწყალე, ურჩით არ ჰყვის რისხვა-გვიანი.

მე, მონა მათი ძველადგან—ორგულიმც მათი კტდებისა—
ბარათაშვილი მამუკა სახელად მეწოდებისა;
აწ სოფლისაგან სიმეჯთლე, ვიცი, არ ამცილდებისა;
მცირე რამ წვიდათ ვედრება მწადს, თღცა მათგან მწედებისა.

ცუდ-ყოფით ფიქრით შეკრულმან და ცსაქმობით მარეგმან,
მაშ რა ჰკმნას მწირმან მწირს ალაგს, სოფლისგან შეუწყნარმან?
არც იკითხეთ და არც ჰსწეროს, არც ვისმან მოუბარეგმან?
აწ სულს რამ არგოს ეგების წვიდათა სამედარეგმან." 5—6-ე სტროფი, 1—2 გვ.

2. „ქება მეფის ბაქარისა, მამუკა ბარათაშვილის მიერ თქმული ჩღლდ-სა წელსა.
— ვის უპყრავს ცანი, მასში რა ჰსცანი, ჴელთ მიწა-ზღუანი, ჰაერთა რება..." გვ. 19—30.

3. „სხვადასხვა ლექსთა ჴმანი"

ა. „წყობილი.
— კმელავც მეთქმა ლექსნი ვითარნი, ნუთუ ვინც ნახოთ სხუანია..." 30.
ბ. „მრჩობლედი.
— ვინ ჩემი ჰბრძანოთ ცუდ-ყოფა ღაყაფთა უსარგებლოსა..." 31.
გ. შერეული.
— ვისგან მაქვს ძალი, გონება, სხვა არვინ შემეწევისა..." 31—32.
დ. „პისტიაური.
— ხუთთა ხელმწიფე თუ რა ვის[!]გენახოსთ შეებული სიხარულითა ნიადაგ მანანა..." 32.
ე. „რეული.
— სოფელია ყოელთა მწველად, რასთჳს მიჩნდა იგი მშველად..."32—33.
ვ. „იამბიკო.
— ჩემი ჴელმწიფე, ჩემ საქებარი..." 33.

შენიშვნა: ვახტანგ VI-ის შესხმაა.

ზ. „მოკლე შეწყობილი.
— წყევა მაქვს საკურველისა
მუხანათისა ჴრელისა..." 34.
ი. „ლექსი მოკლე.
— ვინ ენდო მცირედ მყოფელსა..." 34—35.
თ. „უცხო.
— ჭალთაჳს ქმარი, კეთილად მქმნარი..." 35—36.
ი. „შაირი.
— კაცთა მტერად ცრუ სოფელი თუმც შორს იყოს, მოუწევსა..." 36—37.
ია. „შაირის ლექსი.
— ვჰსწერ მრავალთა სასწაულოსა, თუმც არ ქარტაჲ გაისვა ის.." 37.
იბ. „შაირის ტაეპი.
— მონათაგან პატრონისა ჰჴამს სიტყუანი საქებელნი..." 37—38.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

იგ. „გრძელი შაირი.

— ნავს ჭარი დაჰნთჭავს, ნუ იტყვთ ზღუსათჳს სიბრალულებსა...“ 38—39.

იდ. „გრძელ შაირის ლექსი.

— ვის უნდეს სითბო სიცივით, როშელი მოკანკალებსა...“ 39.

იე. „გრძელ შაირის ტაეპი.

— ჰირნახული ჰყოს, ლელუაში შაჭარს იქმს გამოდენასა...“ 39.

ივ. „ბაღდადდან გელენ ბეშდურანის“ ჴმა.

— ვიხილე შენი შენება, საბესა ეეტრფიალები.—,—,—,—, სულო...“ 39—40.

თავდება: „მათეს ჰკლავს ამოდ მოსმენა, ენა-ტკბილს ეეტრფიალები...“.

4. რუსული ჴმები.

ა.—შენი შენება, ბნელთა თენება, არის მზისაგან ციაგებულად...“ 40—43.

ბ. „ჩერნიჯოს ჴმაჲ.

— შენი ნახვა გულსა ჩემსა ახარებს და ლხინსა სცემსა...“ 43—44.

გ. „პრიიდი დრუგოკის ჴმაჲ.

— ჰნათობ, ვითა ნათელი მზისა გამომნათლია...“ 44—45.

დ. „ჳუსტაჳ(?!) რიდაეთის ჴმაჲ.

— ცრუ და მცბიერი წუთისოფელი...“ 45—46.

ე. „ნუ სმუშაის“ ჴმაჲ.

— მე ნუ მაშფოთებ, ტე, უსასყიდლოჲ, ნუ ეჩეჩები მით ჩემთა თვალთა...“ 46—47.

ვ. „პრორდილა ჩეჩოტოჩკის“ ჴმაჲ.

— ჰმენა ბულბულთან საყჳარელნი, ზედნი მართველნი...“ 47—48.

ზ. „პოლეკის ჴმაჲ.

— გულთან რა ჰქმნის, საბრალოთან, ტყვედ მიეცა საწყალია...“ 48—49.

5. „ჰსწაჳლაჲ ლექსთა თქმისა და დასაწყისი პირუჳლი წიგნისა ამის ჰაშნეკისა, პოვნილი თავადისა მამუკა ბარათაშვილისა მიერ, ძჳლთა ნათქჳამთაგან.—ლექსი ერთი რამ არის ამ სოფლის საქმეში. ამისთჳს ამ სოფლის საქმის ცდა კაცისათჳს ყოველივე ამაზედ არის—სიკუდილს უკან მოიგონებოდეს, და ეს ამისგანაც იქმნება, რომ თუ კარგს იტყჳს, სიტჳს სიმარჯჳთა და ცოდნის ძალითა, სულიერის ცოდნითა და სამჴედროს ცოდნითა მთქმელი მოიგონება და მჴსენი ისწაელის...“ 75—92.

შენიშვნა: შდრ. შ. ბარათაშვილის „ჰაშნეკის“ ავტოგრაფი, ხელნაწერი S—1550, რომლისგან განსხვავებით გ. ავალიშვილის წესხაში, როგორც ამას ე. თაყაიშვილი აღნიშნავს, მეტობს ნიმუშები.

იხ. ე. თაყაიშვილი, Описание, ტ. II, გვ. 410—431, № 200—წინამდებარე S—303 ხელნაწ. აღწერილობა; იქვე, გვ. 469—470—№ 239 (=1550), „ჰაშნეკის“ ავტოგრაფული ნუსხის აღწერილობა.

იხ. „ჰაშნეკის“ ნაბეჭდი გამოცემა: გიორგი ლეონიძე. „ჰაშნეკი“—მამუკა ბარათაშვილის პოეტიკა, თბ. 1920.

გივი მატკაძე. „მამუკა ბარათაშვილის „ლექსის სწავლის წიგნი“—(გამოკვლევა, გვ. 97—124) და ტექსტი: „ქ. სწავლა ლექსის თქმისა და დასაწყისი პირუელი წიგ-

ნისა ამის ჰაშნიკისა, პოვნილი მამუკა ბარათაშვილის მიერ.“ გვ. 127—144. „სტუდენტთა სამეცნიერო შრომების კრებული.“ V. თბილისი. 1950.

იხ. აგრეთვე „ქართული პოეტიკის ჩრდილოეთია“ (XVIII—XIX სს.), გივი მიქაძის რედაქციით. თბ. 1954, გვ. 5—23.

ანდერძი (ავტორისა): „მე, რადგანაც ესენი ვშეკრიბე, თჳთ ამათის ჴმის თანა ლექსების თქმაც შემეძლო, მაგრამ ესენი ფრიად ტკბილნი იყვნენ ჩემსა... უკანასკნელ, წიგნსა ამას ეწეროდე „ჰაშნიკი ლექსთა“.

გასრულდა მოსკოვს, ბრისტეს აქეთ ჩვიდ წელსა, თთჳესა ფებერვალსა, ბ.“ 84 გვ.

II

„თავადისა დიმიტრის, სახლთ-უჴუცესისა ორბელიანოვისაგან ცოლთან მოწერილი ალერსი გაყრისათჳს.

— ალეიძრობ შუბლზედა კანსა და ჩინურისა ეტრატსა ეშვმხდებ, ვმოვიდგამ შენისა სიმორითა ბნელ-ქჳნულსა გულსა ჩემსა მელნის ჭურქლად, აღვიღებ ლელწამსა შენისა ტანისა ღობაოულსა[!], აღმოვაწებ ნაღველსა შინა ჩემთა და ორენას კაცსაჳით ვალაპარაკებ კალამსა, დავსწერ შენსა და ჩემსა გაყრისა შეჯერებასა:

შეჯერებისა ტკრთები რამდენი მაძევს ბეჭასა!
ნდუღრად მტირალსა ვინც მნახავს, დამმსგავსებენ მე ჰასა...“ 49—53.

შენიშვნა: 1. ნაწარმოებში ერთმანეთს ენაცვლება პროზა და ლექსი, რითაც იგი „ქილილა-დამნას“ მიბაძავს წარმოადგენს.

2. სტილისტურად დ. ორბელიანის წერილი „ვისრამიანში“ ჩართულ მიმოწერის ნიმუშებს მოგვაგონებს.

III

„ნამოძღვრალისა ზახარია გაბაშვის მიერ მიწერილი ასტრახანით მოსკოვს მათისა უგანათლებულესობისა მეფის ვახტანგის ძისა გიორგისადმი.

— დაეითის ეარდად, ყრმად წარმოზარდად, მჴნეთა მჴნის ფარდად, გიორგი მარდად...“ 53—56.

შენიშვნა: საჭარაა გაბაშვილის „მიწერილი“, რომელიც გიორგი ვახტანგის ძის ხოტბას წარმოადგენს, მრავალ საყურადღებო ცნობას შეიცავს საჭარაისა „მართლმადიდებლური“, ანტი-პაპისტური განწყობილებისა და საქართველოდან მისი განდევნის შესახებ:

„წიგნი დასდევს ქუთური—ბინდი, მითხრეს: „აღიარე ინდი!
ფრანციელად გაღიღინდი, თორემ გაგძრეციო, ეით სიმინდი“.
პაპის ჰსჯულზე მე შეჭჰსწყინდი: იყო სულის ჭორბაწყმინდი.
მითხრეს: „რადგან დაგვიჭინდი, ოსეთის მთას გარდაჰფრინდი...“
„რაც მეპადა, უყვეს ხლაჩი, გამომაძეს შიშველ-ღლაბი...“
„სიღარიბე ქვე დამძევსა, აწ ქართლით გამომაძასა...“
„... წიგნმან, მარცხნით გალექსილმან, განმომოლტა და ჰრქვია მჭრჭნა...“
„... მე, მტირალს, ჭართლი გამომაარეს, ყვედრება გმომახდ დამაყარეს.
მეფეღლას წართმას არ მიმაკარეს, შეელნიცა რვანი ერთ-ერამ წამგვარეს.
მყავ მწირი მონა აქ შესაწუნარეს...“ და სხვ.

ეპისტოლე გამოქვეყნებულია. იხ. ალ. ბარამიძე, ნარკვევები, III, 353—358 გვ.

IV

„თქვმული თავადისა დიმიტრი ეასილიეჩისა სააკაძესა მიერ.

1. ერთსა ვისმე ორნი ძურფასნი თუალნი აჭუნდეს: ანთრაკი და იაკინთი და ამათისა დაკარგვისათჳს ჰგოდებს:
— ვმოვჰსთქვამ ჩემსა სასურველსა ანთრაკსა და ალმას-სურესა...“ 56—59.

2. „უბედობისათჳს გოდება და მისვე წადილის სურვილი. მისგანვე.
— ვიცი, კაცი ვარ სულდგმული, ემიმოვალ, მაქვან ძრვანია...“ 59—61.

3. „გარდასავალი თავადისა დიმიტრი ვასილის ძისა სააკაძესა, რომელი შეჰნთხჳსია მას ოქრო-ქალა მიერ... ბარათი ჲ.
— პეტრეპავლობა განჰსთქნდა, მუნ გვჭონდა შემოყრილობა...“ 110—112. სათაურში: „ბარათი ჲ.“

4. მისვე სააკაძის მიერ მოწერილი თავადისა დიმიტრი გიორგის ძის ბაგრატიონისადმი.
— პრესნას გახლავარ უთქუენოდ, პირი ვერ ვნახენ მზისანი...“ 113—114.

შენიშვნა: სათაურში: „ბ[არათი]ჲ.“
ხოლო 114 გვ. „ბ[არათი] გ—თქუენ მიერ ჭარტა ვმოვიღეთ...“

5. „თავადს დიმიტრი გიორგისძეს ბაგრატიონთან მოწერილი...
— პრესნაში ყოფნა გებრძანათ, ნახვა დარბაზის, ხულისა...“ 114—115. „ბ[არათი] დ.“. 115 გვ. „ბ[არათი]ე.“ და „ბ[არათი]ვ.“

6. „მისვე თ. სააკაძესა მიერ თ. დ. გ. ბაგრატიონისადმი.
— მდუღარის ცრემლით მტირალი ვემდურევი ეტლთა რბენასა...“ 116. „ბ[არათი]ზ“.

7. „მისვე თ. დ. სააკაძეს მიერ მიწერილი ბ[არათი]ჱ. ჩემს მწყალობელს ბატონს, თავადს მამუკა გურამოვს მიერთჳს.
— პეტერბურს ჰხიხარ დარვიშად, ტანს წამოვისხამს ჩელები...“ 117.

8. „ბ[არათი] თ.
— ჱე, მზეო! ვინ ხარ? სით მოხჭალ? ჩჳნ გაგვაშმაგე ყოველი.
ვისი ხარ ეგე ნათელი, ვარდი, ცუარითა სოველი?...“ 117—118.

9. „ბ[არათი] ი.
— ჩჳნ ედოუტეეთ მოსკოვი; ემოველდით მცირეს ოლესა...“ 118.

10. „ბ[არათი] ია.
— უკეთუ ჰპოენო შენ სადმე ხე, მწარე, მწარეს ხილისა...“ 119.

11. „ბ[არათი] იბ.
— განახო, მელანო, როგორ ხარ, ბრწყინვალე კაის ელვითა...“ 119.

12. „ბ[არათი] იგ.
— ესე სოფელი, ცრუთა მყოფელი, მბრჭნავი, ვითა კბათელია...“ 119.

13. „ბ[არათი] იდ.
— რა რომ კაცი უბედობით სოფლის ბადით დაებადოს...“ 119—120.

14. „ბ. იე.
— აღმოსავლითკენ—ჴევნარი, ჩრდილი და ტურფა მწუანები...“ 120.

შენიშვნა: მარცხენა კიდეზე მიწერილია „გიორგი ცარევიჩზედ თქმული მიხედვამბრ ვასვიატსკის დაბისა.“

15. „ბ. ივ.
—მდუღრად მტირალი ბულბული სულთქმა-ჴვნესითა ახევდა.“ 120—121.

16. „ბ. იზ.
— თჭმულნის გაყრისთჳს ვსესვეტჰსკას სრულად ჴენაარნი ჰსჩიეიან..."121.
17. „ბ. იე.
— რას ვაკეთებ პრესნაშია! ვდაესახლდები, ვწარაელ მაკარს..." 122.
18. „ბ. ით.
— შენ მოგელის სული ჩემი, არ ეყრების ამად გუამსა..." 122.
19. „ბ. კ.
— ვინც რომ ამბაეი მოგაართვათ, არ იტყჳს ჩემსა ქებასა..." 122—123.
20. „ბ. კა.
— ერთი რამ არის უსულო, ვერ ჰნახავს ჩემი თუალები..." 123.
21. „ბ. კბ.
— ერთი რამ არის უსულო, არც მცირე, არც დიდია..." 123.
22. „ბ. კგ.
— ორნო ზარიფად ნაზარდნო, ტანო ლელწამო და შალო..." 124.
23. „ბ. კდ.
— დღიე და ღამ გაჰყურებულხარ, ფიქრში შესეულხარ ფუჴჴშია..." 124.
24. „ბ. კე.
— გებრძანათ: „მოსკოვს რას ჴელს-ეჰყრი, ანუ ვსესვეტსკის ფიქჴებსა..." 124—125.
25. „ბ. კვ.
— პირველ მსმენია მამათგან—აბრამს ესტუმრა სამება..." 125—126.
26. ბ. კზ.
— მაბაროზელშან გვიამბო ეს საქმე განაცხადია..." 126—127.
27. „ბ. კთ.
— ქებაჲ-მკობითა, ხოტბა-შესხმითა ფრიდონ ვშეეაქცეთ პრძენი ქველობით..." 127.
28. „ბ. კთ.
— დღესასწაული ეიბაროთ, ვეედრნეთ წმიდას პაულესა..." 127—128.
29. „ბ. ლ. ეს ლექსები მომიხსენებია. ცარიენას ნუ აჩენებთ! არ ეწყინოს!
— ყარა-ყალიბან, მიხ-ალი-ხან, ტურფა პაელუნა მარია..." 28.
30. „ბ. ლა.
— მამუკაე! რასთჳს გაგვიწიე! პრესნას გაგვიჯავრე ბეგათა..." 128.
31. „ბ. ლბ.
— ჰბშირად ეწყობი რ ო დ ა მ თ ან (ა) დილაზე ნარდის მღერასა..."129.

შენიშვნა (ჲ. ავალიშვილისა): „რ ო დ ა მ—არაგვის ერისთავის ასული იყო და ო ტ ი ა დ ივანბეგის ანდრონიკოვის ცოლის დაჲ."

32. „ბ. ლგ.
— ჰნახავთ სოფლის სიმუჴთლესა! ზუბოეს მიმცეს სამათრახეთ..." 129.
33. „ბ. ლდ.
— ის ვინ ბებერი დამიდგა: ძალაყინი მკრა ზურგშია..." 129.
34. „ბ. ლე.
— სიბერით ვმოუეუსუსურდი, აწ ჩემზედ შეჰქმნეს ყრილობა..." 129—130.
35. „ბ. ლვ.
— თუალში მიმატებს სინათლეს, ხან კიდეც მიდებს ალებსა..." 130.

36. „ბ. ლზ.
— შენ უკეთა ხარ! განმრთელდი! ესე დღე გასახარია...“ 130.
37. „ბ. ლთ.
— წარმოდი, წარმოისწრაფე! მზე გელის მისის შუქითა...“ 130—131.
38. „ბ. ლთ.
— წარმოისწრაფეთ, მოყმენო! ჰნახეთ, რა აქი დარია!.,“ 131.
39. „ბ. მ.
— მოისწრაფე, მოდი მალე! ფიროგები მოგივიდა...“ 131.
40. „ბ. მა.
— ღამე ეიკითხაე საღმრთოს წერილსა; დღისით ქალაღს ჰვშლი, მეტყჳს ეერასა...“ 131.
41. „ბ. მმ.
— ციცისთან ვახლდი მამუკას; ცოტა რომ ვგავიხარეთა...“ 131—132.
42. „ბ. მგ.
— შენ ჩემთჳს ჯადო, ჯედაგო, მუშამელიო სიყუარულითა...“ 132.
43. „ბ. მდ.
— თალარი ესე კეკლუცი არსა დააშჳენებსა...“ 132.
44. „ბ. მე.
— განიცდი რა ამ შჳენიერს ბაღჩა-ჳალკოტ-ტბაა-არესა...“ 133.

V

„გრიგორ იოვანეს ძე ბაგრატოვანი“. ლექსი.
— უჳყალომ ტრფიალებამ მოთმინებასა
ძნელსა მომცა
მოულოდნელად, ვგანკჳშორდი საყუარელსა...“ 61—62.

შენიშვნა: წინ უძღვის:
„ეს წიგნი სრულად დაწერილი მჭონდა, როდესაც თავადი გრიგორ იოვანეს ძე ბაგრატოვანი, მოსეული პეტერბურგით, მეწერა სადილად, ყოთად თავადისა ზაზარია ზაალის ძის გურამოვითურთ, ჩყკ-სა წელსა, იანვრის ბ-სა დ, შემდგომად სადილისა, ვდაეწერინე მის მიერ თქმულნი ლექსნი, რომელნიცა, ვერა მპოვნელმან უშორესთა ფურცელთა შინა ადგილისა, ვდაესწერე აჳა“. გვ. 61.

VI

„ბრძენი აღმოსაღელთისა ანუ განზრახუაჲ მისი საკელმწიფოჲსათჳს მმართებლობისა, შეძღნობილი სამშადლოებელად აწ მპყრობელისა მეფისად იმერთა—სოლომონისა. თავადისა მიერ აღწერანდრე ამილახორის შვილისა. თაეი ა. მეფეთა მმართებელობისათჳს.— ნეტარ არს ერი, მჭონებელი მეფისა ბრძნისა...“ 63, 67—75 გვ.

შენიშვნა: 1. შედგენილობა: „ა. მეფეთა მმართებელობისათჳს.“ 67—69.
„ბ. თავადთა და მთავართათჳს სამეფოისათა.“ 69—70.
„გ. მუედართა და მთავართა მათთათჳს.“ 70.
„დ. სამღთოჲთოთა წესთათჳს.“ 70—71.
„ე. ეპჳართათჳს.“ 71—72.
„ვ. გლეხთათჳს, გინა მიწის-მმოქმედთა კაცთა.“ 72.
„ზ. სამოქალაქოთა ჰსჯულთა დადებისათჳს.“ 72—73.
„თ. ჰსწავლისათჳს მეცნიერებისა და ჴელოვნებისა.“
„ი. საჭურჭლეთა ღმერტეს ისახელებისა მეფეჲ ანუ მშჳდობითჳ?“ 73—74.
„ია. საყოველთაოდ ჯანსაღობისათჳს.“ 74—75.

2. ტექსტს წინ უძღვის ალექსანდრე ამილახვრისშვილის მიძღვნა სოლომონ I სადმი: „ყოველად-მოწყალეო მეფეო, დიდებულო სოლომონ...“ 65 გვ.

3. ტექსტს დართული აქვს:

„ მცირე ვჰყავ ჭირი, ვაუბენ პირი, შესაწევნელად მამოქმედ თჳსთა.
სიყრმითგან ჩემით ჯაფა-ვასაჭირნი, შეეფასოვარ შორსა კეთილთა ვისთა;
თუ ჩემებრ ძმანი ცდილობდენ სჯანი, ბედნიერ-ჰყოფდენ ყოველთა მისთა,
არ ჰჭირნდესთ თჳსი, ეჳასხონ სხჳსი, კელავ შეიწევდნენ ზე ძალთა ღმრთისთა.“ 75გვ.

4. იხ. ე. თაყაიშვილი, Описание, II გვ. 419, § 7, სადაც აწერილია ა. ამილახვარის პოლიტიკური ტრაქტატი. იგი (ტრაქტატი) გამოქვეყნებულია ე. თაყაიშვილის მიერვე: „არხეოლოგიური მოგზაურობანი და ძიებანი.“ წიგნი პირველი. ტფილისი. 1907, გვ. 227—241. ა. ამილახვრის თხზულების ტექსტს წამძღვარებული აქვს ე. თაყაიშვილის განმარტება, ავტორის ბიოგრაფიული ცნობებით. 222—226.

ე. თაყაიშვილს ტრაქტატი რუსულიდან თარგმნილად მიაჩნია.

როგორც თვითონ ე. თაყაიშვილი აღნიშნავს მითითებულ აღწერილობაში (გვ. 224), ა. ამილახვრის თარგმანში შემონახული რუსიციზმები მომდინარეობს გადაწერის, ე. ი. ავალიშვილის ეგზემპლარი, ორთოგრაფიული წესებიდან და ამილახვარი ამ შემთხვევაში არაფერ შუაშია, ვინაიდან მსგავსი ორთოგრაფია და რუსიციზმები ახასიათებს ე. ავალიშვილის მთელ კრებულს.

VII

„გალობაჲ სინანულისა, თქმული დავით მეფისა მიერ, ღმრთისმშობელისა. სძღის პირი: „წყალი-ყოფითა, ღმერთო“, „მიწყალე მე, ღმერთო, მიწყალე მე“.

— რომლისაცა წინაშე ქედ-დადრეკილ არს ყოველი...“ 93—96.

შენიშვნა: დავით ამილახვრისშვილის ამ თხზულებისათვის იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941 წ. გვ. 248.

VIII

თქმული თავადისა მამუკას მიერ გურამიშვილისა.

1. „ეო, მეო, დავითს მიებაძეო!
გამიგონე, რას მოგითხრობ, ყური მამიგდეო:
ყუშლის მოგწონდესთ შუშნებით ჩემი მზეთა-მზეო;
არავინ არის სახითა მისგან უკეთეო...“ 97—109.

თავდება: „ჩემს სახელს ნუ დაიგიწყებ, ყოველთჳს გაჴსოვდეო;
„ამინ-ქირიელეისონს“ ბოლოს იტყოდეო.
„ოსანნა, მაღალთა შინა, ხრისტეე, გაქებდეო“.
„ეო, მეო“ დიო ვგავფრწყეო,
ბატონიშვილმა მიბრძანა: „ასე ეცადეო,
დავით გურამიშვილსავით შენც დამიწერეო.“
მისის ბრძანებით მეცა ეჴსთქჳ, აღარ ვდაგდეო.
რაცა შემეძლო, ვდავსწერე, ეს ვიმოქმედეო.“

2. „ქაფლანის ქაბის მგოსერი, მისეე თავადის მამუკა ბარათოვის მიერ თქმული.

— ვახ, ქველო! თქვენი ქებანი უკამს ქუხილსა ჴეხითა...“ 109—110.

შენიშვნა: გადაწერის გაჭიანურება—როგორც ბატონიშვილის დაკვეთით არის დაწერილი დავით გურამიშვილის მიბაძვა მამუკას მიერ:
„(ა) საქართველოს მეფის ირაკლის ძეს—მირიან“. 109, კვ. კიდეზე.

3. „თავადის მამუკა გურამისშვილისა მიერ თქმული.
— იქმენ მშჳდ, წმიდა გულითა, სიყუარულითა სრულითა...“ 163—164.

შენიშვნა: ჩართულია დიმიტრი გიორგის ძის ბაგრატოვანის ლექსებში (იხ. ქვემოთ); ლექსის პასუხი იხ. ჰჭვე, X, 1, შუ. 1.

IX

ბაგრატიონი მირიან, ირაკლი II-ის ძე. „თავადს ბრწყინჳალეს გიორგის ძეს დიმიტრის, მშჳდ-წყნარს, ძმას და მეგობარს.
— მას ყური უპყრათ, ვინც არის ყოველთა მბადებელია...“ 141—142.
თავდება: „თქჳნის ბრწყინჳალების მომძღუანი ქების, სიტყუა-მცირეან ძმაი მირიან.“

X

ბაგრატიონი დიმიტრი, გიორგის ძე. ლექსები და წერილები.
1. „თავადისა დიმიტრის, გიორგის ძის ბაგრატოვანის მიერ დატევებულნი ლექსნი სადგომსა შინა მეოცეულ მიტროპოლიტისა იოანესსა და არხიეპისკოპოსისა დოსითეოსისა.
— თქჳნ, სანდუნოვის აბანოს ხანდაზმით ბანებულებო...“ 142.

შენიშვნა: 1. ჰჭვე, ამ ორსტროფიანი ლექსის ქვეშით, მოთავსებულია: „არხიეპისკოპოსისა დოსითეოსის პასუხად მოწერილის პირი თავადის დიმიტრი ბაგრატოვანისადმი.
— ჩუნ სანდუნოვის აბანოს რას ეკლას ვჰკრიჳთ,ოდესა...“ 142—143 გვ.

2. სათაურის წინ აღნიშნულია თარიღი: „ჩღ თ_ ქა“ და მარცხენა კიდეზე [თ. გორდანაძ] ხელით, მელნით, მიწერილია: „Родился около 1760 г.“

2. **წერილები**: „ა. თავადისა დიმიტრი გიორგისძის ბაგრატოვანის მიერ მიწერილი წერილი მისის უგანათლებულესობის საქართველოს მეფის ირაკლი მეორის ასულისა ქეთევანისადმი.
უგანათლებულესო მეფის ასულო და ბანოვანთა უპირატესო მოწყალეო ქელმწიფეო!—თქჳნი ჩემდა არათუ ოდენ შჯულით-განსაცხრომელი, არამედ სიხარულისა ფრთითა შემჰსხმელი... სიბერისა ნაკრტენთა მომძრაველი... წერილი მივიღე...“ 153—154.
თავდება: „უფროსი ერთი შეუძლოთ გახლავარ, თქჳნმან მზემ, რომელიცა არ ვიმდურვი საწუთოსა, ოთხმეოცს გარდაჳდომილი.“
„ბ. მისგანვე. მისადმივე. უგანათლებულესს მეფის ასულს და უმთავრესს ბანოვანს უმოწყალესს ქელმწიფეს!—მათის უმაღლესობის, თქჳნის ჰსძლის, დედუფლის პატრონესა სხოლიოდ მონაწერი, თქჳნგან ჩემი მოგონება ვაშად აღმოვაჩინე...“ 154—155.

შენიშვნა: ბოლოში თარიღი „ჩკჳ-სა წელსა... მისსოვს.“

გ. მისჳე თავადისა დიმიტრის მიერ მიწერილი წერილი საქართჳელოს მეფის ირაკლი მეორისა... ასულისა თეკლას მიმართ.
უგანათლებულესო მეფის ასულო, ჩემდა უმოწყალესო ქელმწიფეო!
— თქჳნი ჩემთჳს ყოვლად-სახარულევანი და უხუბრეი უზომოჲსა... მოწყალებით აღსავსე.. წერილი მებოძა...“ 155—156.

დ. მისჳე თავადისა დიმიტრის მიერ თავადისა გრიგორი იოანეს ძეს ბაგრატოვანისადმი მიწერილი.

— მეფეთა შარავანდთაგან მრჩობლად მკრთოლვარეც, მბრწყინებაო“... 156—157.

„ე. მისვე თავადისა მიერ პროთოიერეის, მამას პაორნ ნიკოლაოსის ძეს ალექსის ძესთან მიწერილი. მამაო და უფალო პაორნ ნიკოლაოსისო!

— არ ვიცი სადით ვიწყო...“ 157—158.

შენიშვნა: სამძიმრის წერილია.

„ვ. მისვე თავადისა დიმიტრის მიერ საქართუელოს მეფის ირაკლი მეორის ძის ფარნავაზისადმი მიწერილი.—თქუენისა უგანთლებულესობისა ახლად უხუბერე ჩემდა წყალობით მჩქეფარე... ნაკადნი გარდმოსხნეს...“ 157—159.

ბოლო: „—ვეღარასა ეჰსწერ, ბატონის შვილო!

ცელით გამეარდა კალამი. ვეღარ ვშეეძელ წერანი;
სიბერემ მომაუძლურა, თუალთა მომაკლო მზერანი.
ამის მნახავსა მაშინებს: გულმა დამიწყო ძგერანი.
ჰჯამს დაუტევო, ჟამია, ბარბითთა კურა და მღერანი.“

„ზ. მისვე თავადისა მიერ სამთა მიმართ მღუდელთ-მთავართა: იონასა, დოსითეოსისა და პაფნუტისადმი მიწერილი.

— სამნო მაღალნო უფალნო, რჩეულნო საღმრთოს ჯუარადო...“ 159.

„ი. მის მიერვე.

— რაცა მეთქუნეს, არ მეეარგნეს, არცა იყტნეს არონურად...“ 159.

„თ. მისგანვე.

— საღმრთო წერილთა ტრფიალი სტამბით გვიმრავლებს ლოცეებსა...“ იონას, მიტროპოლიტსა, სიუხვით გასაოცებსა.“ 159.

„ი. მის მიერვე.

— ბრძნულად განჰსჯი კაცთა ცდომას, გონიერად განმხილველო...“ 159—160.

„ია. მისგანვე.

— აწ ვმეხვედი ჩემსა წადილსა, ვეწიე გულის ნებასა...“ 160.

„იბ. მის მიერვე.

— რადგან, მზეო, შენკენ [თუ ჩენკენ? კ. შ.] მზეო, მომასხიე ზედაზეო...“ 160—161.

იგ.—შენი მაუდი არ იყო ცუდი.“ 160

„იდ. მის მიერვე.

— არიან ვინ[მ]ე უგბილნი, შორად ელტიან ბრძნობასა...“ 161.

„იე. მისგანვე.

— რას მიჰქარავ, ნაკერატო! ვინ კრუხია, ვინ მამალი...“ 161.

„ივ. მის მიერვე.

— სად რა მზე ჰსდგას, ჩვენ არა ვეწვევს, რა სიცხეა, რა დარია...“161.

„იზ. მისგანვე.

— ვნახე ვინმე სამყოფთაგან გამოჭრილი, ჩემებრ ყელი...“ 162.

„ით. მის მიერვე.

— ყელმწიფეო ჩემო! ოდიდგან შეცურვილი გონებისა ზღუათა მიმოვაქენ განკურვებისა ღელეთა უეიცობისა ნავსა მჯდომელი...“

„ბაირსა მწერ წყობილ-რეულად, შეთხზეთ შექსოეულს, შენართეულად, მომჭევრ-მეთქვობ რიტორულად, პერიპატელთ მოსიბრძნულად,

მოკლედ დაჭრილ-დაკეცილად პეტრიწს გვაცნობ ლამაზ-თქვმულად, ერთმანეთზე გარდაბმულად ტაეპთ ჭკინძავ კეთილ-კრებულად.“ 163.

შენიშვნა: როგორც ამის ქვემოთ მოთავსებული ლექსი მოწმობს, დ. ბაგრატიონის ეს ბარათი იქ, დაბოლოებული ადრესატის პიტიური უნარის დახასიათებით (ლექსად), მიმართულია მამუკა გურამიშვილისადმი (იხ. ამავე აღწერილობაში VIII : 3).

„[ით]. თავადის დიმიტრი გიორგის ძის ბაგრატოვანის მიერ. [პასუხად მამუკა გურამიშვილს].

— სიტყვთ ჰგრძნობ, საქმით განელტი ფილოსოფოსთა მცნებასა...“ 164.

XI

„ალსარება სარწმუნოებისა... პრუსიის კოროლის მიერ რომელიცა მოხდა რეგენსბურგსა შინა.—მე არა მრწამს იგი, რაჲსაცა ჰბრძანებს პაპი...“ 133—137.

XII

„წესნი და კანონნი ეთიოპელთა და ამბაშთა ხრისტეანობისა სარწმუნოებათანი.—ჰრწამთ ერთი ღმერთი, შემოქმედი ცისა და ქუეყანისა, სამთა პირთა შინა: მამა, ძე და სული წმიდა...“ 138.

თავდება: „გამორჩეულ ეპისკოპოსთა არა უნებურად მეფისა, არამედ ვის მეფე სათნო-იჩენს და ყოველნი შემოსავალნი საეკლესიონი მეფისა ბრძანებისამებრვე განიწესებიან.

XIII

ფილოსოფოსთაგან გამოკრეფილი.

„წელსა ჩქლდ-სა ჰსწერს ფილოსოფოსი.—აღჰსდგენ მეფენი ერთი-ერთსა ზედა... და იწყონ ბრძოლის დაწყებაჲ... ველი აღსრულებასა ჩნდ-ის წლამდის... ალექტორიუს ბრძენი ჰსწერს ამას... ფილოსოფოსი დავიუს ჰსწერს ესრეთ...“ 139—140.

XIV

იოსებ პაველეს ძისა, ესე იგი პაპა მუშრიბის შვილის იოსებ მუშრიბის [მელიქიშვილის] მიერ თქმული [პაველე ციციანოვის სამხედრო და პოლიტიკური დამსახურების ქება].

— ჰე, ვით საოც არს განგება ღმრთისა, უსამძღროდ ზრუნვა არსთა თჳს მისა!
იგი არს მმოქმედ, ვინ ზეცად ჰზისა, არ არსთ მოარსე, შემქმნელი ცისა“... 143—148.

ბოლო: „შეიღუსრა განჯის ციხე ორს იანვარსა, ღამესა,
წელსა ათასრვაასოთხსა მიჳჰმედით ამა სიამესა;
გარდაჩრმილთა განჯელთა გოდებით თქალნი ღამესა.
შებრძოლნი მოჰსწყდნენ ყოველნი; დღე ესრეთ ჩაიწხაბესა.“

შენიშვნა: ავტორის ვინაობა სისრულით მეტად შემდეგ სტროფში: „მეფეთა ლაჩარ-ნაჳსმან, მდივან-მწიგნობრად ჯმობილმან,
სალაროთა სულტარჩან, სიიდუმლოთ კართ-მხობილმან,
ჯუაროვნებით მელიქ-ოვმან, იოსებ, თავად-შობილმან,
ჯაცნობოსთ განჯის ამბაჲი, ამანვე, ლექსად წყობილმან.“ 148.

XV.

„შემოხტჳანი იმერთა მეფის სოლომონის ძის ძისა გიორგი ალექსანდრესისა.— ვითხოვ უმდაბლესად ყოველთა მაღალთაგან, ვიდრე მდაბალთადმდე, რათა კნინისა ამის შემოხტჳეულებითისა აღწერისათჳს არ ვვანვისაჯო კაცნიერითა სულითა თქჳმად მცირისათჳს ლექსისა, რომელი ითხოვა საჭიროებამან ჩემმან განცხადებად გარდასლეულისა ჩემზედა უბედობისა...“ 148—153.

შენიშვნა: სოლომონ I-ის, შვილის შვილი გიორგი (გუგა) ბაგრატიონის ამ ეპისტოლიდან თავგადასავალს დართული აქვს ამავე გიორგის ლექსი: „მოგჳნდე, მარად მტირალი, მოშორებითის წყლულია...“ სულ სამი სტროფი.

XVI.

„თარგმანი „მამაო ჩუენოსი.“ „მამაო ჩუენო, რომელი ხარ ცათა შინა.“ „თარგმანი.—იხილვეთ, ვითარ შეუსეელად განაღძა გონებაჲ სიწმიდით შლოკუშლისა...“ 165—176.

XVII. ალექსანდრე ჰავჰავაძის თარგმანები

„თარგმნილი ფრანცუზულთა თავადისა ალექსანდრე გარსევანის ძის ჰავჰავაძისა მიერ.

1. „ვოლტერის ტაკტიკა.

— მე ამასწინად ვეწჳე ჩუენა მეზოგნეს მათეოსსა...“ 176—182.

2. მისჳე თავადისა ალექსანდრე ჰავჰავაძისა მიერ მოძღურისა და მოწაფისათჳს.

— ერთსა ვისმე მოკუეს პატრსა პარასკევსა დიდ-მარხჳსას მოუვიდა მოწაფე და თაყუანის-სცა, ვით ბატს ღმრთისას...“ 182—183.

3. „მისჳე თავადისა ალექსანდრე ჰავჰავაძისა მიერ. მგლისა და კრავისათჳს.

— კრავსა ერთსა მოეწყურა და მაჰმადთა წყლისა ქიდეს...“ 184— 185.

XVIII. გიორგი ავალიშვილის თარგმანები („რუსულით“)

1. „თავადისა გიორგი იოვანეს ძის ავალოვის მიერ თარგმნილი რუსულით ქართულსა ენასა ზედა. „ალექსანდრე და მეუდაბნოე კაჳკასიასა შინა.— ძმან ჳკუნ ტილიპჰესან ჩინებულ-ჰყო თავი თჳსი მრავალთა მიერ ძლეველობათა...“ 185—190.

2. „მისჳე თავადისა გიორგი იოვანეს-ძის ავალოვისა მიერ თარგმნილი რუსულით ქართულსა ზედა **ჩყა**-სა წელსა, დეკემბრის **იგ**-სა, სანკტპეტერბურხსა შინა, წინასწარ-თქჳმული ნეტარისა იერონიმე ალათანგელისა, წმიდისა ვასილი დიდისა მონოზონების ორდენისა, მოძღვარი მესინესა, რომელიცა არს სიცილიასა შინა, **ჩსოთ**-სა წელსა... ესრეთ, ვითარცა ღმრთისა მიერ გამოჩსცადებიჲ მას, შემდგომად მედიოლანსა **ჩნგე**-სა წელსა გამოცემულ არს ჭჳშჳანად ღირსისა მამისა იერემიას მიერ და თარგმნილ არს ლათინურით ელინჲა[!] ენასა ზედა ღირსისა არხიმანდრიტისა თეოკლიტე პოლიიდინის მიერ.

— მე, ძმამან იერონიჲ ალათანგელმან...“ 191—209.

3. „რუსულით ქართულსა ზედა გარდმოღებული თავადისა გიორგი ავალიესა მიერ. ორი წოტლანდიური სათემო სიმღერაჲ.

— ოჰ, უკეთუმცა საყუარელაჲ ჩემი იყოს ალისფერი ვარდი...“ 253—255.

შენიშვნა: 1 „სიმღერები“ პროზით არის თარგმნილი.

2. გიორგი ავალიშვილის თარგმანში უნდა იყოს ასეთი: „ლექტა მადლობისა წმიდისა ანბრასი მედიოლანს ეპისკოპოსისა.—შენ, ღმერთსა გაქებ...“ 164—165.

XIX. მურატოვის ლექსები

1. „თქვმულნი ლექსნი უფლისა კოლლეგსკის სოვეტნიკისა და კავალერისა ივან გრიგორიჩისა მურატოვისა მიერ, ჩყკბ-სა წელსა, შემდგომად მის მიერ წარკითხვისა „დიმიტრიანისა“, თქმულისა თავადის დიმიტრის გიორგის ძის ბაგრატოვანისაგან.

— მეც ანაბანა ვიცოდე, მეც მინდა ვქსცადო წერანი...“ 210—213.

2. „ჩემს ნათლიას თავადს გიორგი ივანიჩს ავალოვთან მიწერილი ჩყკბ-სა წელსა.

— ნათლიავ, რაზედ გამხადე შენზედა მოჩივარია...“ 214—215.

შენიშვნა: გ. ავალიშვილისადმი მიძღვნილია აგრეთვე 1823 წ. დაწერილი ლექსი „მართლა რომ კარგად ვიჭიათ საკრავი—ჭორტეპიანი...“ 252.

3. „მისვე მურატოვისა მიერ შვილისა მისისა ალექსანდრეს მიმართ მიწერილი ჩყკგ წელსა.

— პირველად გირჩევ ამასა: შეიყუჩარო სრულად ღმერთი...“ 215—217.

4. „ამავან დარმან შემაწუხა, მარტო ეზიავო დაღონებით...“ 217—228.

5. „... ჩყკგ-სა წელსა.

— ანბანთ-ქება ბევრმან ჰსწერა; მე რას მარგებს მათი წერა...“ 229—234.

6. „...როუსულის ისტორიიდამ გალექსილი ხოროშოვს, ჩყკგ-სა წ. „იყო არაბეთს ხელმწიფე, სახელით თაჰმაზ-ხანია...“ 234—237.

7. „მისვე მურატოვისა მიერ ჩყკბ-სა წელსა, ოდესცა ცოლშვილნი მისნი წარსულიყან სოფელსა შინა...

— მარტოობა ბევრს მაწუხებს; ბევრჯერა ვარ შეწუხებით...“ 237—244.

8. „მისნივ მურატოვისა მიერ ჩყკგ-სა წელსა, გამოცანად მიწერილნი ლექსნი, გრიგორი აბრამ-ვიჩის, ურიად-ყოფილისადმი.

— გამოცანები მკითხე: რა არისო სამი ზღუსა...“ 244—245.

9. „მისვე... მოგონილნი და გალექსილნი გამოცანანი.

— მოდი, ვდავჰსწერ მაჰმადანებით, ვითამც ეს არს გამოცანა...“ 245—249.

10. „მურატოვის... ეპიტაფიანი, ანუ საფლავთა ქუთა ზედა მოსაწერნი.

— განმლველო, ჰსდეგინ! იფიქრე: რა ვიქმენ მე...“ 249.

11. „...მიწერილი თავადს დიმიტრი გიორგის ძეს ბაგრატოვანთან.

— ჩიბუხი მომართმევია თანბაქოს საწევარათა...“ 250.

12. „..... ბაგრატ ბატონის შვილისადმი, ოდესცა უკანასკნელსა ამას ეთხოვა მისთჳს მსყიდველად თჳისა და მურატოვსა ეწუქებინა მის‘თჳს თჳის საკუთარი თხაჲ, ჩყნ-სა წელსა.

— გუშინ თხამ არზა მომართმა, ცრემლით აევსო თხოვნაო...“ 250.

13. „მის მიერვე [მურატოვის]. იგორ მათვეიჩს ჩილაევთან მიწერილი ვორონიჩს, ჩყნ-სა წელსა.

— ჩემს სალანძღოდ გარჯილხართ! მართლა, რომ მეტისმეტიან..“ 250—251.

თავდება: „კულავ ბედმან შენცა მოგხედა: აწ მოგინდების მღერანი. მოჰხდოგს გაზრდილი მუტრუკი შეიქმენ შენცა მერანი?

14. „რა რომ გაიელის ზამთარი და მოვა გაზაფხულია... 251.
15. „...გამოცანაჲ.
— საჭელი არის ასეთი, რომელს აქუს გემრიელება...“ 251.
16. „მისმიერვე რჩეულ ლექსთა თჳსთა.
— ამაზედ მემდურებოდით: დაგვწერე უბედურები...“ 252—253.
17. „მის მიერვე თქუმული ანბანთქები, ჩყკდ-სა წელსა.
— აღმოსავლეთით, ბოძენთა განგებით...“ 253.

შენიშვნა: 1. გ. ავალიშვილის მიერ შედგენილისა და მისივე ხელით გადაწერილი კრებულის ტექსტის ბოლოს, დიდი ასომთავრული ასოებით დაწერილია შემდგენლის სახელი „გიორგი“ და ამ სიტყვის ასოები შუა, მხედრულით: „თავადი ავალოვი.“ 255 გვ.

ანდერძი (შემდგენლისა და გადამწერისა): „ეიწყე მოსკოვს, ჩყკჳ-სა წელსა, ავგვისტოს კ-სა რიცხჳსა“.

„წიგნსა ამას, თუმცა ღირსსა მრავალთა სახელთა ქონებად,
გარეს სიმდაბლით მოისილა და მზესა სტკჳთა მონებად,
არ ცდდიდებაჲს სრულებით აოც მცირედ მისთჳს ღონებად—
„წამებულთაჲ“ ეწოდე, შეკუეულს ერთად, კონებად.

ძველ-ახალ ქართჳლით წმწიალთა, რაც იდგენ ცხოვრებ თქუმულები,
ლექსად და ამბებად ნაზეოვნი, წესულითა ბარათთა თხზულები,
დღემდე უხილაე-უსმენი და რეცა დაჯარგულები,
მჳითხჳსონო, აჰა მოკართჳთ მე, ერთად შეკრებულები.

კუსა ვმიებაძე უმეცნიერ, მათთან თავისა ჴსენებით,
ჩემ მიერ თარგმნილთ დართჳთა, არაცოდნისა ჩუენებით.
აწ, ვითარ ჰბედავთ, არ იყოს ეს წიგნად ეშვებჭმეს მე ნებით,
შეცდომაჲ ჰპოენით თუ ვინმე, ნუ ბაგობთ, გეუბნა ქენებით;
თა ვადი გიორგი ავალოვი.“ V გვ.

მინაწერი: 1. „ჩყლ-სა წელს, დეკემბრის ი0-სა, დაეწინდა კრიაჭ ალექსანდრე ჭავჭავაძის ასული ეკატერინა დავითი, ლევან დადიანის მეუღლისათჳს. დღე იყო კვირიაკე.“ II გვ. ტექსტისთვის განსხვავებული მომსხო მხედრულით.

2. გიორგი ავალიშვილის კრებულთან, რომელიც 255 გვ. თავდება, მხოლოდ სავრთო ცდით არის დაკავშირებული ნიკოლოზ ორბელიანის (ბროკეულ-თბილელის) კალიგრაფიის ნიმუში (იხ. ბ ნაწილი 303 ხელნაწერისა). [ორბელიანი ნიკოლოზ, მოკლედ-ტფილელი. კალიგრაფიული წერის ნიმუშები]:

ა. ასომთავრული ასო.—„ან, ბან, გან...“ 257—263.

ბ. „მკედროული ასომთავრული ასო“: „ან, ბან, გან, დონ...“ 263—272.

3. როგორც ასომთავრული მრგვლოვანი, ისე „მხედრული-ასომთავრული“ ასოების საბეჭდოებანი (ან, ბან...) დაწერილია ჩართულად, დიდი კალიგრაფიული ოსტატობით.

4. 273 გვერდზე ჩართული მრგვლოვანი ასოებით, ერთი მთლიანი მონოგრამის სახით, დაწერილია ავტორის სახელი „ნიკოლოზ“.

5. ამავე 273 გვ. ქვემო ხაზორზე დაბატონილია რომელიღაც მტაცებელი ფრინველის თავ-ყელი.

6. მხედრული მონოგრამები წააგავს გრ. ტატიშვილს, რომელიც ალბად იცნობდა ამ ნიმუშებს.

ანდერძი: 1. „მკედრული ასომთავრული ძველითგან არა ყოფილ არს: აწ მე გავაკეთე. თუ ვისმე ნებავს ამისგარის მიცემაჲ, შემინდვინა, ჩემი ძოგონილია.“ 274 გვ.

2. „ქართული კ'ალი ყველაზედ უფრო შეფასებულია მეჩექელებში ვიყავით. ქ. მთავარნი ესე ასიათანი ძალითადად ქართველთა ეწერა და არღარავინ იყო სწავლული ამისა თანაბარი უხუცესისა ძმისა ჩემისა სულთან საბაორბელის ძისაგან ვიდე. მასცა მამისაგან ჩემისა ესწავა და მან მე მასწავა.

ჯამსა ესე, რომელთა ინებეს, ყველთაგან ჩემთა ისწავეს, არამედ ვერა სწორ ვსწავლეთა ჩემთანა. მის ჯამისა მეფენი და შვიდგომნი მათნი პოფლიდ ყვარობდენ ამა წერათა.

მე, ქართველთა, იმერელთა და კახთა მეფეთ დედის ამისწყლემან და აჯარიველოს მოსამართლეთუხუცესის ორბელის ძემან, მოროველ ეფისკოპოზმან დაიწ ტფილელ მიტროპოლიტმან, ფლორამან ნიკოლოზ ანბანი ესრეთ დავწერე, ტოტიალი მწყრალეულ გულისმხა-ყოფის და მოსაწონე ადგილ მიხედებისურათიერთას დაკმულეა და გვარეულობა სამინო მიჭმიეს და უფიტ[ს]ა ყვარისა ნე ვინ შესძინებს.

ჩემსაც ცოტრებასა ეიხილე, ჩემთერ სწავლულისა მიერ; ვითაც მას ენება, ეგრე გვარად ყოფდა. თუ ვისმე ძალ-ედგას, სხვა თეით მოიგონოს და ჩვენსა პირველადმყოფსა შლად არა ჯერარს. ყვარი და ერთმანეთში დაკმულეა ესრეთ ვაბს. გულისმხიერისაგან სხვადასხვა რიგად დაიწყლეს. ტანის სისხო ყოველთავე სწორად ვაბსმე თხოვებულის თვალით დავწერე, რამეთუ ვიყავ ორმოცდაათწელისტანის წლისა ამის წერაშია. მბიელეთაგან შენდობას ვითხოვ; ღ'თის სიყვარულისათვი[ს], ჩემი სიძნიმე იტეირთეთ და სუკეთი ქრისტესი აღასრულეთო.

ქალაქსა დიდსა სანეტფოსა შინა მოსკოს. 1728, აგვისტოს 2". 275 გვ. ნ. ორბელიანის ბეტოგრაფია.

(302) **304**

სწავლა ზნეობითი და კანონი პატიოსნისა კაცისა. I—II. 1824

X, 178 გვ.: 26,6 × 20,5; ჭალალდი: ტეიფრული ტყავით შეპოვილი მეფაოს ყდა: მეტალოული; ასოტიპები სინჯგრით; 1824 წელი (III გვ.); ანდერძები და დამატებითი ტექსტი (149—176); ითხა ხელნაწერის ნელით; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან ეკატანის მიერ; ბოლო დამატება—ლეიბნიცისა და კლარკის მიმოწერა თარგმნილა ფრანგულიდან ილია ბაგრატიონის მიერ.

„I. სწავლა ზნეობითი და კანონი პატიოსნისა კაცისა.—ყოველსა პატიოსანსა კაცსა ჰსწავს ყოფაჲ ღ'თისა და უკუდავება სულისა..." გვ. 1—147.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა. ხანდუკი: „თქუ წინასიტყუაობისა, რომელსა შინა სამნი სიბერენი არიან.—I. თქუ სწავლა ზნეობითი და კანონი პატიოსნისა კაცისა..." გვ. V—VII, სულ 62 ნ.

ბ. „წინასიტყუაობა, ამსთერლე ენე ბრძენთან ბრძნული წერილი!
ორტერ შეთხზული: სდგეთი და საქმითი.
ნაყოფ-გამომდებ ზნეობისაჲ ჰაწკალით
ამსაჩრეს ზედან მოპაიჭრეთ საგები..." I—X გვ.

თავდება: „უმეცარ თემსა ვიყავ ენუკეთრათ წერილსა.
ძმან მეფისაან ვანმანთო ენე-სიბებლად:
ღელარკენილნი ჯანი წარმომართა სავალად.
უძლე ამის ძლით წარმართეთად ამა საქმის.
ნაცვლად ამისა ვადიდებ ღ'თ[ა]ნ ენ." გვ. IX—X.

გ. წინასიტყვაობა გალეკსილია.

ლეჩხის (წინასიტყვაობის) სტროკონების დასაწყისი ასოები იძლევა შემდეგს: ი ო ა ნ ე ბ ე ლ ა ძ ე ს! (მთარგმნელისაგან:) ვ ა ნ ა ნ ა ს ძ ე მ ! ვ ი ო ლ ე ბ ე ლ ა ძ ე ს ! ! !".

ამავე ლექსის ბოლო სტროკონებიდან ვკითხულობთ, რომ ფილოსოფია ვანჩაძისათვის მ ე ფ ი ს ძ ე ი ო ა ნ ე ს უსწავლებია.

ჯ. ბელიაშვილის I—III ჯგ-ზე მითავსებულია ი ო ა ნ ე ბ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი ს შემართვა მისი ძმისწულისა—ი ო ა ნ ე ბ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი ს ი ს ა ნ ი დ ა ნ. ამ შემოსავლისაც საგანგებოდ გადაუწერინებია ითანეს ეს წიგნი: „ამა, წიგნსა ამას, უცდეც ყოველითა სულითა და გულითა და ძალითა და პატივისცემითა ყოველთა, ითანე, ძმისწულთა ჩემთა, თქუმასწავლებელთ ჯუნისძეს წერილი ესე..." (ითანე ხუცესი).

2. „სწავლა სნეობითი". თარგმნილი ფრანგულიდან რუსულად, ქართულად თარგმნილია 1807 წ. „Петербургскія Академическія Ученые, нравственность и правила честного человека, содержащие в себе собраніе разсужденій и разные наставленія, взятые из древних и нынешних писателей... перев. с. французского А. Бестужев, Спб. 1807.

3. ძირითად ტექსტს დართული აქვს ლ ე გ ე ნ დ ე ბ ი ც ა და კ ლ ე რ ი კ ო ს შემოწირა: „პირტკბილი [მეორე და მესამე] მოწყალი უფლისა ლეგენდიცისა" და „პირტკბილი [მეორე და მესამე] უკეთურებენი უფლისა კლერიკოსნი." გვ. 149—176.

ა ნ ო ტ ა ც ი ე ბ ი: 1. „წიგნი ესე, უკუეთქუენი ხოტბანნი, თარგმნილ-აღმწერ ი ო ა ნ ე ბ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი ს ქებულმოწაფეთაგანი, თავადის ვ ა ნ ა ნ ა ძ ე ს. ა ქ ვ ს ო ს ლ ო მ ო ნ ი ს ძ ი ს ა გ ა ნ, წელსა 1823—თთჳსა ტიტისეფნისა, ქ. ი. დეკემბერის 30. რომლისათჳსცა შეიძინეც მის ეკლესიაქებულებისაბის მეცილ ძეს ითანეს, რათა წიგნი ესე გარდმოითარგმნილიყო რუსულად ენისაგან ქართულსა ენასა ზედა და მიღო შრომა და ქებაჲ წინამძღოლ ხეპიასერებელსა თავადსა, რომლითაც გორემან საქმეურებით განბატონა წელისა თჳისნი ცხოენი და მერმე შეერია თარგმანსა ენაჲსაგან რუსთასა ჩქჳნსა ენასა შედა. და ვინათგან წიგნი ჩემი იყო და მიზეზეც ეგჳქმენ ორთავე, ამად წინასიტყჳაობანი სახელს ჩემსა-ზედა დაეწერეს და თჳსი სახელნიცა მასტჳ წინასიტყჳაობასა შინა ალმოიხილნეს, რათა მეთხჳნელთა ამის წიგნისთჳს ეჳმეცნა მისჭეთა ეთრძალოსრან და თჳთ ისაცოდაყოს, სულიერისაც ნოყიერითა სასჭეთიერ დატკჳცრულითა, რომელსა შინა სამოკუდაოსნი ტაბლანი, დაღებულნი გულსხმისყოფითი მჳიერთათჳს, განმსჭჳრთ მეებელთათჳს, წმიდა წიგნითა მოსცრნითათჳს შერნებისა მოყჳარეთათჳს სიმჳნით, ტოლულად მღლიელისა მეფე სულისა განმდიდრებად და ქალქ-გულმოსა პატიოსან-ყუანებად და ეკმოყრდად[!] წნორთა ღრეებთა შინა საყჳარო საუნჯისა, ეინაჲთგან ჯაბნი ბოროტ არიან ფუნებელი და კაცად-კაცადი ანწენი ვართ თითოეული სულისა თჳისა საგონებითა, რაჲთა მორამეულებრთა ესეითართა წიგნთაგან მეენ თანა-წორისტანელნი, შთაბეჭდითა სულისა ფარიკაჲსა შინა ყოველნივე კეთილნი წიგნისა ამის, რომელისა აღმოყრითჳა ზედას-ზედა თაფლ-სიტკბოჲებაი არიან და დახსომება—გაღლ საქმელნი. და მრავალგზის ჯაქმელადაც წარკითხეით, მაშინა სულისა არს, და განრთულება. ამის შინა ერთად მკაჲ არს სწავლეთა მჳღლეულებისა...

ამა, შჳილე, სიბრძნის-მოყუარეო, წიგნისა ამის წაკლოჳნი... მე, ი ო ა ნ ე ბ ე რ მ ო ნ ა ხ ს, წყალუენის წიგნი ესე, ეურეთ, ვითა სწაბეს წინასიტყჳაობანი კიდურთა ზედა ტეგებეთასა.

ვდვ ქება წიგნისა ამის წელსა 1824; იანჳარს 31.* გვ. VIII.

შდრ. Н—1197 ხელნაწერის აღწერილობის ანდერძი, „ხელნაწერთა აღწერილობა", III. (Н კოლექციისა), თბ. 1948, გვ. 149.

2. „ამა დასრულდა ფრანციცტლიად გარდმოლებული ქართულსა ენასა შედა მისის ეკათანელებულის ილია, მეფის ქისაგან-მიწერა-მოწერა ორთა ამათ დიდთა კაცთა ჩინებულთა, კამათება მეტაფიზიკური და მათემატიკური ცილობა, წელსა 1823, თთჳსა მარიამ—იჳნისისა, 27* გვ. 176.

„მე, ი ო ა ნ ე მღუდელ-მონოზანმა გარდმოვსტატჳრე სულისა ზემო სასმინი მჳაზონი, სამთოჳალონი ეცებითი, ბოლო მაზარებელი ი[ა]ი სწაულელთათჳს, რომელ შრომებისა მეტაფიზიკისა და მათემატიკისა ურთერთას სწრებენ სულებათჳს თჳსთა და ღრნისთჳს ჭილესთჳერ სანოტჳიდე.

„ესე ხემო ლასოჯურნი კითხვა-მიგება, შეფის ძის ილიასაგან თარგმნილი ფრანციული დამ ქართულსა ენასა ზედა თუმცა მოეცწერე, გარნა არა ყოველთაგან წარსაკითხად, როგორც ლასოჯა მოხმენილნეს და უფროსსა ღ-თის მეტყუელებათა ყურად-ღებით არა წარეკითხებიან...

... გარნა ლეიბნიციის(!) ბრალეულ არს, ხოლო კლარკ არბიერი მართალ არს ვითარ შენის ჭრისტიანე არხიერისა...

დასასრულ, არავინ უშკოლოთა წარიკითხოთ ლეიბნიციოსისა ამაო მიწერილნ ხოლო კლარკ არბიერისაგან უკეღნოლეგეა... აღმოიკითხეთ... იქ[ა] მ. ი. ძ." გვ. 176—177.

ლეიბნიციოსა და კლარკის მიმოწერის თარგმანის ტექსტის ბოლოს.

მინაწერი: „მაია იოანს ნაბოძებია ესე კელწერილი: [ხელთასა გუარისა] ივანესი არს ესე ნაბოძები მოღოზნისა, რომელნიცა რო ცხოვრებს რუსეთში ბერი იოანა. ჩელ. მაისს, ჳ დღესა."

II ყდის სფარი ფურცლის r-ზე.

(303) 305

რუსთაველი შოთა, ვეფხისტყაოსანი. XIX

256 გვ.; 24,5 × 20; ქაღალდი; ტეიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა; მხედრული; XIX ს. I ნახევარი; გადამწერი: იოანე იოსების ძე ლარაძე (241 გვ.); დაუწერელია 242—256 გვ.

[რუსთაველი შოთა. ვეფხისტყაოსანი], „ჰამბავი პირველი როსტევან არაბთა მეფისა.

— იყო არაბეთს როსტევან მეფე ღუთისაგან სეიანი..." 5—240.

თავდება: „ტარიელ — მისსა რუსთველსა, მისთჳს ცრემლ-შეუშრობელსა."

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: „წესავალი პირუელი ვეფხისტყაოსნისა. ამა ხმბის დასაწყისი პირუელი, ჰამი და სამშენელად შუენიერი ჰსწავლისათჳს მოშაირეთასა ტარიელსა და ნესტანდარეჯანისა, რომელსა ვეფხისტყაოსნობით უხმობენ.

— რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა..." 1—5.

2. როგორც ეს ანბანშეფერილია ა. ბარამიძის ხელით დაწერილ ალწერილობაში, „ვეფხის ტყაოსნის" ეს ნუსხა თემანშეფილისეული (არტანუჯული—ჯ. შ.) რედაქციისა არის.

3. დაცით კარიჭამეილის ხელით, ფანქრით, 01 გვ. მიწერილია: „ეს იგივეა, რომელიც [S] 4732.

ანდერძი (ჯადამწერისა): „საჴელითა... ღუთისა... სრულ იქმნა წიგნი ესე, ხმობილი ვეფხისტყაოსნად, კეთილშობილის კოლეგეის რეესტრატორის იოანე იოსების ძის ლარაძისა მიერ." 241 გვ.

(304) 306

ხელაშვილი, იონა. მეფის ძის იოანეს ოცდაათოთხმეტი შეკითხვის წიგნი. [1826]

XXX, 342 გვ.; 25,5 × 20,5; ქაღალდი; მუყაოს ყდა, ძაღიდებზე და ყუაბე ტყავით შემოსილი; მხედრული; სათაურები მრგვალფანი ნუსხურით; [1826—გვ. XV] დაუწერელია: I, IV, VI—IX, XVI, XXVIII—XXX, 333, 338—342.

[ხელაშვილი იონა, მეფის ძის იოანეს ოცდაათთხზეტი შეკითხვის წიგნი]. „წიგნსა ამას ეწოდების კედონტი.—პატივისამა მამაო იონავ! ბრძენთა მიერ წინადადება ვინაჲდგან გუასწავლებს ჩუნ, რომელ—ეც ბრძენთა მიზეზ და უბრძნეს იქმენო, ამისთჳს აქა მოვიღე რაოდენნიმე შეკითხუანი, რათა განმიმარტოს[!] მე აჰხვნობისამებრ თჳსისა და მით მიქმნაჲ კმაყოფილება (მეფის ძე იოანე). ფილასოფიურნი შეკითხუანი: რაჲ არს რაჲ-არსობა და რაჲ არს ვითარი არსობაჲ? ესენი უთჳიერთისა-შორის ვითარ სხუაობენ?

თავი ა. შეკითხჳსა დაწერაჲ: რაჲ არს რაჲ-არსობა. ესეოდა ლექსი ესე ორსება გარდაეფინების ჩუოველთა[!] ქმნულთა...“ გვ. 1—332.

შენიშვნა: 1. იოანე ბატონიშვილისა და იოსე ხელაშვილის „კითხვა-მიცემა“ 14|ოდ| თავისგან შედგება.

2. ტექსტს წამძღვარებული აქვს: ა. იონა ხელაშვილის მიმართვა იოანე ბატონიშვილისადმი:

„უცანაცნეველესო იერსონია-საკართველოს მეათისამებრე გიორგის ძეო, იოანე!

თქუენსან მოძალებულნი ოცდაათთხნი სადნისაჲნი ბრძენი მოგებოძნენ შეკითხუანი, რომელნი შეეხებიან საღთო ლოკჳსა და მარხჳსა გამოსაბრძნებელსა შიხ და ხეგარდამო ნიჭებითა და ტალანტებითა ყოველნივე გამოვაბურვენ და ვქმენ ზუტაკებად ოდაზნი შეკითხუანი თჳტქუნი, ძალისებრი ჩემია.

ვიხილე რა შეკითხუანი თჳტქუნი, ყოველნივე აღმომიჩნდნენ უაღრეს ძალისა ჩემისა და უფროსღა ზესთად.

გარნა სიტყუერესსა თჳტქუნსა შევარაბამე სახსოვარნი ნეტარსსჳნებულთა: პაპისა თჳენისა ქ ირაკლი მეფისა, რომელი საღთო წერილებითაჲ მზრდიდა, და მამა თჳენი, მეფე გიორგი, რომელსან თუალჳსა შეიღლასა შინა მიმეც აღსაზრდელად და აქა მოსულსა ჩემსა თჳტქუნება მათ, ნეტარსასხოვართა, წუალობა განმიაზღუეთ და მიძიღეთ სახლსა შინა და მყოფი ჰრიხ მტე ტრაპეზსა ზედა თჳტქუნთანა და ზე-დართეთ სამკოლიანი სასიბრძნე წიგნებანი განმარტება რემდომო ქართულსა ენასა ზედა.

ეგსახედგე, თჳენთნიერ, ძმამან თჳენმან, პირშომან—დავით, მეგჳდრუმან ნეტარსახსოვარმან. ღუაწლსა თჳტქუნსა შეჰხძინა და შემითხოვა ცოტითელსა ჲ მოწარხსა, რომლისა უკანითა წარმაველინა წ. ალექსანდრე ნეგჳწის[!] აკადემიასა შინა და მოწყა მიმიღეს, ეგზამენითა ფილასოფოსისა და ღ'თის-მეტყუელებისა კლასებსა შინა და შემდგომად კურსის შესრულებისა... დღეს ეოსსა ორი კუთხებეა მიეცელ: ვიწიად გზითა-ცისკრად—მოწოზონებისა და წიოისა ქამსა—იერო დიაკონებისა, ხალო დღესა მეოთხესა, მღუდელ-მოწოზონობა მოვიღე.

ესე ყოველნი და ხემოთ ერთბაშად განღეყებულ-მყოფენ სამყოო სახლისა თჳტქუნისა ისახურებად, რათა არა გამოკრძებე უმადლობელად... და ნაშთითა დღეებითა გმსახუროთ თჳტქუნ, რომელ საკუთარი თჳალნი ჩემნი ჰკორიზენ არათუ ჩემზედა წარგებასა უკანასკნელისა სატროებელისა თჳენისასა, არამედ ყოველთათჳს ეუროპისა სახლისა ძეებსა და ასულებსა ზედა, რომელ აჭარე მოსრულთა თავდაცა, ანბანურთა სამღუდელოებითა და ეროთა, ესენი თჳტქუნნი ზრდიან, რომელნი დიდ ფრიად სარგებლობენ, რომელ არცა-ღა ეროსა ვისე ძალ-ეგდება აჭარე ცხოვრება ჩუენისა ჭუპანისასა, უკეთე თჳტქუნ აროა უღებდეთ კარსა თჳტქუნისა სახლისასა. ამისთჳსცა დიდფრიად გმადლობ, რომელ ესოდენ გეწუალეს ერი ჩუენი, რომელთათჳს ეასსაცა იღებთ სხუთაგან და ეგრეთ კმაეყოფთ ერსა ჩუენსა, აჭარე მოსრულთა, არამიმდგი პირებთა, არამედ ყოველთათჳს სწყალობთ, ეითარცა მაღალთა, ეგრეთცა მდაბალთა.

ახა, ესეოდენთა კეთილობათა თჳტქუნთა მეედგუნესა მაძიეულება სუნდისი ჩემი თქმად, მსწავსად მეფსალმუნისა: „აქებდე ენა ჩემი სასაა ჩემსა, უკეთე დაგიფიწყო თქუნ, დაიეწყენ მარჯუენეცა ჩემი“.

დასასრულ, მრავალ-ბეეროეთა კეთილთა ამომსენებელმან და ანცა ბეჭურეტმან, რომელსა მოსმინეცა ჩუენისა ეროისაგან და თავად-ანბანურთაგან და

ეროვნული ბიბლიოთეკა

საღ"თითა კაცთაგან ხოტბანი თქმულნიმცა, როგორც გამორჩეული ყოფილნარ მოწყალებითა მეფისა თამარისა ჩუენ ვსწავლად და ძალთებად, საქმეთა ცხენულ-სასროლთა მთავრად, ტროსა ომერებისაა ლეკთაგან, თურქთაგან და კაჯთა სიისა ავაზაკთაგან, უფლებულად ესრე ყოველთაკე.

ეგრეთცა ტროსა მაშინა თქუენისა, მეფე ჩ ყოოოგისა, თქუენე ყოფილნარ ენებრად და მსგონელად სასტროსა სამღერებისა-ხედა ჩუენ-მქცეველად საკართველოსისა მარბიელებისა ზედა და მსხვილებთა სიკუდებისა, დაბებიდა, სამაბებისა და ქალაქებისაგა.

თქუენ შორის თეორეტიკა, ფილასოფისა და ღ"თისმეტყუელებისა დაენყებულ არიან ხედვითი და პრაკტიკონი: ეთიკა-მსაზურებისა და ხელოვნება მათებრ-მათკური და მხატვრობანი და მკურნალობისაცა ნაწილი და ფიზიკური ცნობანი სამთა მმეცნებელებთა: ცხოველებათა, ოროტებათა და მტკაცებათა და სხვალებთა ზედმიწევნილებითი ცნობანი; სჯულკანება და სჯულებითა თხზენი და ისტორიათა წერანი და წიგნებთა საკუთარი თხზულებანი თქუენნი. ასწავლებენ სარგებლობასა მამეულისასა, ტკბილ განმოვლებენ საბუნებეებითა, რომელ დღე და ღამე ითენთ წერითა, რათამცა სარგებლობანი შესძინით ერსა სობრძნისა და სამეცნ მოყუარეთა...

... ესასოვე, რათამცა მცირეკი ესე ძღუნი... შეითოთ ბიბლიატეკასა[!]თქუენსა წიგნიცა ესე...

თქუენის ჯანაბლებელებისობის მარად მლოცველი... მ ღ ვ ნ ო ზ ო ნ ი ო ნ ა.

... ღ"თის-მეტყუელება შეგვხედე სამოა წელსა შინა... შემდგომ—ჭადაგება—ორსა წელსა და ნახევარსა; ეგრეთცე, ითთა წეოთა სრულებთა შინა ლეკსთაკოთი შეკრებე... ესე მეოთხე წიგნი თქუენებამი შეეცხადება ნაბეჭდი წელსა შინა.

ვინ ფწყალ, ენსაბერო სამეგრის შვილებსა ჩემსა იეფრიასა, რომელმან მშჯა ეროციათა და ეგმანთითა და სწავლითა-სამეცნ წარსაგებელებითა ორთა მეფეთასა და მესამესა—მოხარებისა კერთებელისა ალეკსანდრესაგან.

განსრულდა თანგარსა, ე. ი. აპრილისა—30, წელსა 1826. ჰპტოე დიდისა ქალაქსა შინა სანკტპეტრბურგს. უმალლესისა იმპერატორ დ დ ე ე მ ო ი ა, კ ე ი ა დ ე დ ი ნ ს ა ნ ე ლ ი ა კარის საყდრის მსახურებისა დროსა, მ. მ. მ. ი" XI—XV ჯე.

ბ. იონა ხელაშვილის წინასიტყვაობა: „აღმოვჩნდებულნი ამა წიგნისათა გეშრარი... რათა... განსჯეორეთ და პირველად იმპერატორთ ლეკსთაში ქართულისა ლეკსებისა ცნობაჲ და ეცნოთა გრებისაცა ლეკებისა ფილასოფორისა და ღ"თისნეტყუელებისაჲ, ე. ი. ებრუელისა[!], ელლინურისა და ლათინურისა, მეორედ—ლრამატიკაჲ საჯიროდ ათის მსახურებად, მესამედ—რიტორება, მეოთხედ—ფილასოფია და მეხუთედ—ღ"ისმეტყუელება განვებულებითი და პარტიკულ: დეკემბერად—ჯალაშინთა განმარტება და მეჩვიდედ—წმიდისა პარებისა განსარტება და წმ. უნყვეტელის საწინასწარმეტყუელისი. ამა, ჩუენი გასაღებნი საკმარ-პირად წიგნისა ამის აღმომკითხველთათჳს..."

... თქენის საღ"თა წერილებისა და ესეგითარისა წიგნისა პირასა განსტენებნი სულსა კაცთასა და პირასა დაამყუდროებს კორესა გონებებსა...

ა. მ ღ ვ ნ ო ზ ო ნ ი მ ე ა მ ა] ი ო ნ ა." ჯე. XVI—XIX.

ბ. „თავებთა მეტყუელება, ე. ი. მწკრივნი, რომელ პირ ს ა ო რ ნ ე ე ი. თ ე ი ა ჲ ჯე. XXI—XXVII.

დ. იონა ხელაშვილის თხზულებათა ნუსხა (43 სახელწოდება). ჯე. II—III. შდრ აქვე აწერილი № 267. მინაწ. 2.

ლ. იონა ხელაშვილისადმი მიძღვნა, „თქმული მეფის-ძის იოანესაჲ." (ჯე. X. 336—37). „მეფის ძის თეიმერაზისაგან." ჯე. X.

3. ტეჭსტს დართული აქვს „შიძღვნანი" ა. საქართველოს მეფის ძის თეიმერაზისა.—ჯე. 334.

ბ. „სვიმონ" [ტაბიძისაგან]. 335 ჯე.

გ. სოლომონ რაზმაძისაგან. 335 ჯე.

დ. მეფის ძის მირიანისაგან. 336 ჯე.

ე. პეტრე ლარაძისაგან. 337 ჯე.

ხელაშვილი იონა, ღვთისმეტყველება. XIX

I—II. 644 ჯგ.: 24.6 × 20; ქაღალდი; შეკაზა ყვ.. ყუაზე და ტყავდაკრული ტყავით შემოსილი (ყუა, ტყავიანელი, მოკიდებული ჰქონდა: ხახულელი: სათავეები მოყვრულია; XIX ს. I ნახევარი; დაწერილია: 636—644 ჯგ.

[ხელაშვილი იონა]. „ღვთისმეტყველება სამნაწილედ“, „ღ[ვთის]მეტყველება ბერებითი, თავი პირველი. § 1.—უფლისა ღ[ვთ]ისა შენისა გეშინოდეს და მას მხოლოა ჰსსახურებდე...“ 17—633.

1 შემოწმება: „ღვთისმეტყველების“ ტექსტს წამძღვარებული აქვს ა. ცეტლინის „წინასიტყვაობა,—ვინათგან ზოგნიერნი და ღვაწლიანი პირობანი და მოსაზრებანი ორთავად ერთი თანა-ამოთ ყოველთავე...

... ამა, მე, რომელი ვშურებით ღ[მრ]თისა თქუენთა, ქრისტეს მიერ ძმანო და მამანო, ვლასაკი იგოთ-მოწაფე იონა არა დავსცხრები ძსაბერებად ორგზის ძმობილისა ჩემისა იერემ[ი]ასისა... ნეტარსაბრძანებელი შეგვმატა ხარებითმან ღ[მრ]თისა სულთა და ჭეშმარიტ შეთანაზმეტ. სთხოვდ ღ[მრ]თივ განსწავლულნი ნებდამა დაშვრეს წარსაგებელითა-ჩე სამეფოთასაგან სამთა ეფთვესთა შინა სამეფოთაგან აღმზოდულნი, ესე იგი ესპონიის საერებულთაა წყობის წინა სასწავლებელსა შინა და ტფილის—ბერებსა და კაბეის—თელავის შკოლაა შინარე გარნა აქარე ძთსულთაა ჩემი ქალაქსა დიდსა ტფილის ხე-დათოო სამარტელთა მეფეთა ხიდწყვეთა... ამბერატორმან ალექსანდრე პაველს ძეს... წარიგზავნეს წინად ალექსანდრე სკოლის სემინარიასა შინა წელს. 1809...[ს]წავლებაი დიდი წარიტ[ე]ენის გამო[ს] პროდესორ-რეკტორნი და სტუდიოზნტნი... მოძღუანნი და ოსტ მიტროპოლიტი ანტონიოს—ნოეორთოდოქს. ანტ[ე]ტებრბრნოსნა. ისლამიტის. ფილალდელის[!] ყოველთა მიმოთ თათით სარეზენელ ყოფადი ჩტ[ე]ხთ ქრ[ის]ტესნა ერთა ენებისა და გამოსატუასა და ენელიგენ-ციისა და ადგილ-დასწავლილი და სიტყა-ლეწყლებასა...

...განვეკითხე რომთა ეკლესიისა პრ[ე]ზვითა[!] სლავიანურსა ენასა შედა... ოცსელსა... ელლინერსა და ლერ[ა]ტელსა ენასა შედა თუი ლათინსა და სოთხერსა ენასა შედაცა და, ესრეტ შემოკლებითა... ყოველთა ქრისტიანეთა სასტ[ე]ტოსა და საბიბლიატიკოთა წიგნებთა...

გარნა ჩტ[ე]ნ, ქართველთათვისნი, წელსა შინა ჳმ[ა]ტა ოთხასისა სამეცნიერებისა შინაგანთა განსწავრებისა ძლით და გარეგანთა ეთანქმებისაგან და პირობა-მოთვითა მეზობელეთა ერთაგან, დაკვალებთ ასპარეზებითი ხედ[ა]ვსა... ყოველ-ეკიმეცა ეგვიდენიგ ბიბლიატიკანი, რაოდენიცა ბეთასისა წელსა ათბრებელსა ენასა სოძებნისა განმნეველთა ჰქონან და არიან თჳსა ნათესავსა შინა განათლებელ და დამწყსელ ტკბილსიტყვად, ერთიერთისად მოსარწმენი და მსოფლიოდ კეთილსა ქცევანისა კელმწიფეთა და მეფეთა და მთავართა და ფ[ა]ტატეტთა სათნონი, ეთიკურ-განსწავლელნი, რომელნი ეთიოპიასა დაცემელნასა ეღვნოთუნენ, რომელთა ისტორიანნი და ლექსოგრაფნი და წიგნნი საკლესიანნი არა არიან უმცირეს ეგვიპტისა: ამისთჳს საქმე არიან იგინი, რომელ დაცემასა-თანა მეფეთასასა. არა განწირნა ბიბლიატიკანი და ენისა ჳმათა ეგიპეტიანი მაცხელთა სჯულთა დაცქვა ძლით.

ამისთჳს... ვიწყე და სრულ-ვჰყავი სამნაწილედი ღ[მრ]თისმეტყველება... მე ცრკეთ ვუთხრა, ცალრედ კარე უკუნველად არიან[ჩვენი წიგნნი], ჱნი, რაჟეთ ახალ-დამატებულ არიან ქართველსა სიტყლესასა ჳმასა ზედა.

... სამთა წელთა შიომანი ესოფლნი ლოკუეთ შეერაცხოს სულსა ჩემსა... გარნა ემოქმედთან ლოკეთა წჱნიათა დასთა იერემიასა სამოდენითთაგან, რათამცა მარცხებ გენ[ე]რალთა ნეფთა მწარე ტკივილნი განიკურნენ, ეიდრეგნდი ესწრა ჭკადგებითა შეახდებანივე, მსაბუთან თქ[ე]ნ[ს]ჱ ი ო ნ ა გ ლ ა ხ ა კ ნ ა, თორმეტ[ს]ჱ ღ[მრ]თან

ბ. „თავები და რიცხვნი... ღისმეტყველებისა"—ანუ სარჩევი.—გვ. 13—16.
გ. იონა ხელაშვილის 43 თხზულების ნუსხა. გვ. I—II და I ყდის საცავზე.
2. ტექსტის ბოლოს დართულია იონასადმი მიძღვნილი ლექსები: პატრე ლარაძისა და თეიმურაზ ბაგრატიონისა. გვ. 635.

(306) 308

მილოტი, აბბატი. ყოველად საზოგადო ისტორია. VII, VIII, და IX **თავები. 1839**

432 გვ.; 22 × 17,5; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა, ჰიასაგან დახრული (შიგნიდან); მიედრული; სათაური და დასწყისი ასოები მთავრული; 1839 წ.; ადგილი: გორი (გვ. 428); რუსულიდან თარგმნილი ძველ გარსკვნილშეილის მიერ. დაწერილია: 429—432.

VII. მილოტი. „ყოველად საზოგადო ისტორია." „დარღუსა საბერძნეთის იმპერიისა თურქთა მიერ... თავი პირველი. წარმატებანი თურქთანი ემპითგან ოთმანისთა, ვიდრე მახმედ მეორემდე... ალება კონსტანტინუპოლისა.—მიერით, რაჟამს იგი მიხაილ პალეოლოგოსძან განჰყარნა კონსტანტინუპოლით ლათინნი **ჩხაა** წელსა..." გვ. 2—155.

მინაწერი (მთარგმნელისა): „არა უღუაწად ნათარგმანები მ[ღვდლის] ი[ე სე] გ[არსკვნავისა]." 156.

VIII. მილოტი. „ყოველად საზოგადო ისტორია." „ღენრიხოს IV. უბედობანი ფრანკეიისანი განმრთელებულ არიენ კეთილისა მიერ ხელმწიფისა **ჩფჯთ** წლიდამე, ვიდრე მინისტრობამდე კარდინალისა რიშელიესსა **ჩქკდ** წელს. თავი პირველი.—საძნი ძენი ღენრიხოს მეორისანი მეფობდიან, ერთი შემდგომად მეორისა..." გვ. 162—304.

მინაწერი (მთარგმნელისა): „ყოვე ღმერთმან არადამჭირვად ჩემდა ალნათჭვისა სჭესის დიდის მიერისა. მღუდ[ელი] ი[ე სე] გარსკვნაშვილი]. **ჩყლთ**-ს თებერ. ც-სა გვ. 304.

IX. მილოტი. „ყოველად. საზოგადო ისტორია". „ლუდოვიკ XIV. — თუ სადამე ლუდოვიკ XIV, მძლე მტერთა..." გვ. 310—427.

მინაწერი (მთარგმნელისა): „თუმცა შრომილი მ[ღვდლის] ი[ე სე] გ[არსკვნაშვილისა], არამედ არამედცა არავე დაფუძილდობელე. აჰა, მიერთემის ჯონება მახვის!" ქ[ალაქი] გორა]" გვ. 428 (ასწვრივ).

შენიშვნა: „ყოველად. საზოგადო ისტორიის" VII, VIII და IX თავებს, მსგავსად წინა თავებისა (იხ. №№ 282, 283, 296—299 აღწერილობანი), წამძღვარებული აქვს რუსული გამოცემის თავფურცლები [სანკტ-პეტერბურგი, 1820].

(307) 309

ჰეროდოტე, ისტორია (ოთხ ნაწილად და ცხრა წიგნად). 1826

544 გვ.; 22 × 18; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ხის ყდა წიგნიდან დაბრუნებული პირისგან; მხედრული; სათაურები და დასაწყისი ასოები მთავრულით; 1826 წ.: თარგმნილი 1826—1828 წწ. რუსული გამოცემებიდან (იოანე მარტინოვის თარგმანიდან) იქნე გარსევანიშვილის მიერ; ადგილი ქ. გორი (გვ. 543); მომგებელი: დადიანი დავით; შემოსულია გრიგოლ წერეთლის ბიბლიოთეკიდან.

„ისტორია ჰეროდოტესი. წიგნი პირველი. კლიო... ჰეროდოტე ალიკარნასელმან გამოსცნის გამოწულილვანი ისე, ვითარ სხვადასხვათა სავანთა ესრეთ და მიზეზნიცა ბრძოლათანი, ყოფილთა ელლინთა შორის და ბარბაროსთა, რათამცა არცა თანყოფანი წარდენისათანა ხანისა ქალთა შორის აღისპოლნეს, არცა დიდნი, ხოლო საკჳრვონი საქმენი ელლინთა და ბარბაროსთა მიერ შენასრულნი დაჰშთენ უდიდებოდ.

1. სპარსეთის მეცნიერნი ჰსთქუმენ, ვითარმედ მიზეზ მტერობისა იყუნეს ფინიკელნი...“ გვ. 1—520.

შენიშვნა: 1. ჰეროდოტეს ისტორიის აქ მოთავსებულ ოთხ ნაწილს სათითაოდ წამძღვარებული აქვს იოანე მარტინოვის რუსული თარგმანის 1826, 1827, 1828 წწ. გამოცემების თავფურცლები (ს. პეტერბურგი, იოანესეული სტამბა). იხ. გვ. 1, 155, 279, 275.

2. ჰეროდოტეს ისტორიის ტექსტს დართული აქვს „ჰეროდოტეს ღეორაჲცა, შედგინებული მალთ-ბრუნესისა მიერ და ნაჲკრე მჳსამესა შინა წიგნსა პირველის ტომისასა შემოკლებისა ისტორიისა ღეორაციისა.—დაეჯერებელნი გამოცემანი და საკვირვონი ხლაპარნი, მმეფობელნი პირველდასაბამობითისა ღეორაციისა ბერძენთასა, წყოროად შეჭნარიფილ იყუნეს მეუფეებისა თჳისა...“ გვ. 521—543.

ანდერძი (მთარგმნელისა): 1. მ[ღვდელ-]მ[ონაზანი] ი[ქნე] ს[არსევანიშვილი]“. 146 გვ.. ტექსტის ქვემოთ.

2. „იუნისს ი9-სა. ი[ქნე] მ[ღვდელ]ს[არსევანიშვილი. კ[ალაჯ]ე[ორი]. ნაიძულებსა დასმენისა ძლით მტერისა ძალიადრე თანა-მიძს მოლტოლვად საფარტულსა თ[ჳ ვენის?] უგანთ[ლებულესობისა]. ი[ქნე]“ გვ. 543, ტექსტის ბოლოს.

მინაწერები: „ჩყლ წელსა, სეკდებრის[!] ლ-სა, მაჩუკა ჩ[ემ]ი დისწულმა დავით დადიანმა მე, მისს ბიძას, გრიგოლ წერეთელს, ეს ღეროდოტის ისტორია. უმეტეს მით, რომელ ჩემი ისტორიის წიგნები აქვს ძვირფასი თვრამეტად და ამით სურს ნათლვარი ჩემგან საკუთრება ჩემი მიმიღოს და აღარ მომებრუნოს! ჱ, უალეთრო წყურვა ჰანჯაართა მდიდართა!“ 152 გვ.

(308) 310

ჰეროდოტე, ისტორია. წიგნი პირველი. XIX

გვ. 114; 23 × 18,5; ქაღალდი; ყვითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა წიგნიდან ვიდრე არის დაბრუნებული; მხედრული; სათაურები და დასაწყისი ასოები მთავრულით; XIX ს. I ნახევრის; დაუწერელია: 108—114.

„ისტორია იროდოტესი. წიგნი პირველი. კლიო.—იროდოტე ალიკარნასელი გამოსცემს გამოკ[უ]ლე[უ]ლთა ამათ, ვითარცა სხუადასხუათა საგანთა, ეგრეთუმ ბარბაროსთა და ელლინთა შორის ბრძოლათა მიზეზთაცა, რათა გამთა განმაველობითა არა აღისპობნეს ქცევა შორის მომხდარნი არცა დიდნი და საკჳრჭონი საქმენი ელლინთა და ბარბაროსთა მიერ აღსრულებულნი დაშთენ უმოხსენოთ.

1. სპაოსეთის მეცნიერნი უბნობენ, ვითარმედ მიზეზ მტერობისა ფინიკელნი იყუნენო...“ გვ. 1—107.

შენიშვნა: 1. ჰეროდოტეს ისტორიის ამ პირველი წიგნის თარგმანი რედაქციულად განსხვავდება წინა (№ 309—S) ხელნაწერის პირველი წიგნის თარგმანისაგან ენის შედარებით სისადავით.

2. განსხვავებულია ამ ხელნაწერის ხელიც (1—56-ის ნაწერია ერთი ხელით, 57—107 სხუა ხელით არის) იქნე გარსევანიშვილის მიერ თარგმნილი და მისივე ხელით გადაწერილი ნუსხებისაგან.

3. თარგმანის ქართული სტილისტურად და ლექსიკურადაც ახლო დგას იქნე გარსევანიშვილის ენასთან.

4. ტექსტი სიფუძულოზედ ნასწორებია ფანქრითა და სხვადასხვა შეღებით.

5. ხელი თავისი გადურიქნით ეს ხელნაწერიც დაუდო დედანსაგან რუსულიდან თარგმნილ ხელნაწერთა ჯგუფს ენით მიეკუთნებით (იხ. 308—309, 282—283, 296—299—S ხელნაწერები).

(309) 311

ჰეროდოტე, ისტორია. წიგნი III—VI. XIX

442 გვ.; 23.5 × 18.5; ქაღალდი: წითელი ტაეიო შუშისფერი ტიტრული ქსელ. შიგნიდან ჰიით დაბეჭდილი; ხელნაწერი: ხალიგრული ხალიგრული; XIX ს. I ნახევარი; დაუწერიაი: 54—55, 119, 254—260, 282, 350, 435—442.

„ისტორია იროდოტესი. წიგნი გ. ვესიაჲ. თალია.—1. და ამას ამაზოისს კამბის ძე კჳროსისა, მძლეუანი შეეიალთა ჯართა თჳსთა ყუათაგან და იონელთა და ეოლელთაგან, შემდგომის მიზეზისათჳს ებრძოდა კამბის წარავლინა ლაღადისი ეგვი[პ]ტეს და სთხოვა ამაზისს ასული ცოლად...“ გვ. 1—434.

თავდები: „ესრეთ დაიპყრეს ლამნოსი ათინელთა და მილტიადემა.“ „დასასრული მეექუსისა წიგნისა ღეროდოტეს ისტორიისა.“

შენიშვნა: 1. ჰეროდოტეს III—VI წიგნის ამ თარგმანის ტექსტი რედაქციულად განსხვავდება № 309-ში (იხ. აღწერილობა) მოთავსებული III—VI წიგნის ტექსტი ავან. შდრ. 309—S-ის დასაწყისი: „I. ძუნაჲ ამისეე ამაზისა, კამბიზე, ძე კჳროსისა, მმძღუანე ჯართა, მოპაყრებთა, ვითარ სიტყუა ეოთაჲ ბისდა ქუ-ითხელწყოფთა, ესთაჲე იონიელთა და ეოლელთაგანცა იყუანებდა ბრძოლასა, შემდგომისა ძიეთ მიზეზისა: კამბიზე წარავლინა ღაღადისი ეგიპტედ თხოვად [ა]ასისაგან მუღლად ასული მისი ..“ განსხვავებულია ასოთაჲე VI ფ. დასასრული.

2. მსგავსად წინა (310—S) ხელნაწერისა. ამ ხელნაწერის ტექსტიც ნასწორებია მელნითა და ჩვეულებრივი და წითელი ფასკვნით 273 გვერდამდის.

3. ხელნაწერის ხელი წააგავს წინა (310) ხელნაწერისას.

4. ყოველ ცალეე „წიგნსა“ (ანუ გ წიგნისა) წამძღვარებული აქვს თავფურცელი, ქართული თარგმანის დედნის აღსანიშნელად (იხ. გე 117, 261, 349.

(310) 312

პოლემიკური დოგმატიკური და სამეცნიერო კრებული. 1541

108 ფ.: 22,5 × 17. ქაღალდი: 1—2 ფ. დაბინძნებულია ყდის შესაკრავი პალოებისაგან, რომლებიც ამჟამად ყდას ამოცლილი აქვს; მოაქვთ ფ. რესტავრირებულია (ძველადვე): 2—10. 16. 18—23. 33. 33—40. 56—57. 64. 67—69. 72—78. 80—106; ძალზე დაბინძნებული 103—104 ფ., რომელზედაც მოთავსებულია ფურადებით შეკრეჭილი ნაწილი, რესტავრირებულია ხელნაწერთა განყოფილების სახელოსნოში; მაგალი, ტყვიფრული ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა XVIII ს. ენით იყოს გაკეთებული (ხელნაწერის I რესტავრაციის დროს); ჩინებული სისწორის ლაბახი ნუხურით, მატად წერილად (სათაურები და დასაწყისები სინგურით); 1541 წელს (92r): გადამწერი: კარგარეთელი სჯონ; მომგებელი: იოაკიმ მაწყვერელი; ადგილი: სურამი, სამძა ღვთა. თავკაზმულობა 92r. გეღათიდან.

«პოლემიკურ-დოგმატიკური და სამეცნიერო კრებული».

1. «ამა წიგნსა შინა იპოების მოაქალი მრავალად სიძიებელი მართლმადიდებელთა სიტყუსგებაჲ ჰერიათა.—ჰრქუა ქრისტეანემან: ვის ეტყოდა ღმერთი—ეკმნეთ კაცი ხატებად ჩნდა და მსგავსებად, ანუ არა მხოლოდ შობილსა და თანაარსსა ძესა მისსა?

— ჰერიამან: არა, არამედ ანგელოზთა თკსთა...» 1r—v.

2. «[სიტყუისგებაჲ ჰერიათა]. მისთკსვე, თეოდორეჲ აბუკურასი.—ჰერიამან: მე, ჰკ̃ა, წერილთაგან სიტყუასაჲ გიგებ შენ..» 1v—3v.

შენიშვნა: თეოდორე აბუკურას სიტყვისებას დართული აქვს «სხუაჲ მისთკსვე მამხილებელი ჰერიათა.» 3v — 7v.

3. «წინა-მოსწაეებანი წმიდათა წინასწარმეტყუელთანი. დაბადებაჲ: «ეკმნეთ კაცი»-და აჰა, ადამ იქმნა...» 7v—13r.

შენიშვნა: «დაბადების» ტექსტების «ქრისტიანული» განმარტებები მიწერილია (ტექსტის ზედით) კიდებზე: «ვითარმედ სამნი პირნი». «ძე და სული ანგელოზად თკსეულან» და სხე.

4. «წეჩუნებაჲ ჰერიაებისა.—არა რომელთა პირთა, არცა რომელთა იწროებათთჳს, არამედ სიყუარულისათჳს ქრისტეს სარწმუნოებისა ეყოფნეს ყოველისაე ებრაელებრისა წესისა და სჯულისაგან»... 13r—16r.

5. «ბოლო მართალი საროწმუნოებაჲ ესე არს.—მრწამს ერთი ღმერთი, მამაჲ, ყოველისა მპყრობელი...» 16 r.

შენიშვნა: «მრწამსის» ტექსტს მისდევს: «ესე არს ჭეშმარიტებაჲ ქრისტეანეთა, ჭეშმარიტთა მეფისათა ამით მართლითა სარწმუნოებითა განსუენებული პირითა ქრისტეთით ნუტარი პეტრე, აღწერებდა რაჲ ერსა...» 16r—19r.

6. „მოთხრობაჲ საწყალობლისა ფილასოფოსისა ორიგენისი.—ვამთა უკუ სეუეროსისთა აღმოეცენა ორიგენი ალექსანდრიათ...“ 19r—20r.

7. „ნეტარისა თ[ეოდორე] ავვუკარისა[!] სიტყჳსგებაჲ ორიგენიანესა მიმართ.—„როგორი სიმართლე არს ითქუა, ანუ ერგასის წულ შეცოდებულისა ვისამე პევრეულთა, უფროსლა—დაუსრულებელთა საუკუნეთა უკუ ტანჯვაჲ და რაჲ არს სიმართლე, ვითარ შენ ჰგონებ?..“ 20r—24v.

შენაშენი: 1. 20v-ზე, სინგურით—„სიტყვის ვების გაჯრაჭვება დასათაურებელია: „მისდაც მიმართ“.

2. თეოდორე ანუკურას სიტყვისგებას 20r-ზე, მარჯვენა და ქვემო კიდეზე, გადაწერის ხელით მიწერილი აქვს: „შეისწავე: ევსტათი ნიკიელისა ამისვე პირისათჳს, ვინათგან ცოდვისა მიერ დამონებულსა სულსა ანაგებად შეექმნების სიბოროტე და, ვითარცა საღებავი მღებარეთა ნაჭრისა რასმე, ანუ ტკჳსა, ანუ მრავალ-ფერებული ხესი განჴედილსა რეინასა, სრულებით განლის და განჴრწინებაჲ, ეგრეთვე ყოველსა საბჳსა ცოდვისასა, უკრძალველობით მოქმედსა სულსა, ანაგებად რაჲ შეექნას სიბოროტე ცოდვისა, რეცა შჯულებავს და სრულიად სიცრემლე განწყრომისა და საჯირო-ჰყოფს თჳისსა განშორებასა მისგან.“

8. „ნეტარისა თ[ეოდორე] ამბუკურასი ნისტორიანთა მიმართ.—ვინ თქჳა თუ: „ჰომეცა მე ყოველი ჴელმწიფებაჲ ცათა შინა და ქუჳ[ყანასა ზედა?“ ძემან ქალწულისამან, ესე იგი არს კაცმან, ანუ ძეთან ღ[თისამან?..“ 24v—26v.

9. „მოთხრობაჲ უ[ღთაჲსა მუხუმეტისა.—ვამთა უკუ ჰერაკლესთა გამოჩნდა მუამედ ვინმე, ამაღლი მწუალებელი, უ[ღთო, ტომით ისმაილისით...“ 26v—27r.

10. „წინადადებაჲ მართლისა სარწმუნოებისა, გკითხვიდეს რ[მუჰამედნი.—ჩ[ნ, ქრისტეანეთა, სარწმუნოებაჲ ესე არს, რ[გურწამს ერთი ღმერთი, სამგჳამოვნობით ცნობილი...“ 27r—28r.

11. „სიტყჳს-გებაჲ თ[ეოდორე ხორანელ ებისკოპოზისა, რომელსა ეწოდა ავვუკურა, ქმნილი მთავრისა მიმართ ედესისა შეიგანთისა, რომელმან ითხოა მისგან, რ[ათამცა მოპოვნებითით გულის სიტყჳთა მიერ გამოაჩინოს და უჩუ[ნოს მას—ვითარმედ არს ღმერთი. ხოლო წინადაწესებულ არს სიტყჳსა ზედა მართლმადიდებლობის[ა ანი, ხოლო ურწმუნოს[ა, ბანი.—ჰკითხა ურწმუნომან მართლმადიდებელსა: „გარდამოგუც, ჲ. ესეევითარო, გამოჩინებაჲ, ვითარმედ არს ღმერთი...“ 28 r—33r.

12. „თ[ეოდორ[ესი მაგალითი, რომლისა მიერ წარმოაჩენს ნეტარი მკითხველთა მიმართ, თუ ვითარ ბიწი ადამის შეცოდებისა გარდაეფინა.—იტყჳან მეცნიერნი მუშაკობისნი: უკეთუ მიიღო რეა ვახისა და დაჳწო ზეთსა და დაწერგო, ყოველი ვითარებაჲ ზეთისა ნაყოფსაცა შინა იხილების, ესე იგი არს ყურძენსა...“ 33r.

შენაშენი: მარჯვენა ნაპირზე, ტექსტის ხელით, მიწერილია: „დარეკა ვახისა და დათესა ნესუნა აჭ ისწავეთ!“

13. „კითხვაჲ თ[ეოდორ]ესე მიმართ ბრძოლისათჳს ქრისტესისა ეშმაკისა მიმართ.—ვინაჲთგან ღმერთი იყო ქრისტე და ბრძოლისმყოფელმან ეშმაკისა მიმართ სძლო რაჲ, დიდ ქმნა...“ 33r—35r.

14. „კითხვა აგარიანისა ქრისტეანისა მიმართ.—მითხარ მე: ღმერთი შენი არსა ქრისტე?..“ 35r—36v.

შენიშვნა: კითხვა-მიგება ჯრუჭლდება 35r—37v-დის; სამ ადგილას, სინგურით დასათაურებულია: „სხ[ა]ჲ მისთჳსე.“

15. „სხვაჲ ქადაგებაჲ, გამოსაჩინებელი ვითარმედ მუჰამედ არა არს ღ[ა]თისაგან.—ჩუმულებაჲ აჰქს მაჩუნებელთა სარკინოზთაგანთა არა მოკითხვა ქრისტეანეთა...“ 37v—38r.

16. „აღსარებაჲ, დამამტკიცებელი ქრისტიანობისა უკნინესთაგან ქადაგებისთჲ.—უსიტყჳრესსა ვისშე სარკინოზთასა ესმა ებისკოპოსისათჳს...“ 38r—39v.

შენიშვნა: მინაწერები ტექსტის ხელით.—1. „თქმულისაგან წმიდისა ბასილი ისა, მაქსიმესი და სხეთა წ[ა]თა მრ[ა]თ: ცალსია სახე არს უბილავსა მის საუკუნოსა სოფლისა“. 39 ც.

2. „და ხილულსა ამის საწუთოსა ამის სოფლისა საკურთხეულით უხილავისა მის, ხოლო ტაძრით—ხილულისა“. 39 ც.

17. „გამოჩინებაჲ პეშპარატი მაგალითისა მიერ, ვითარმედ მტერი იყო ღმრთისაჲ მოჰამად და იგი ეშმაკისა მიერ იგუმ[ო]მოდა[!].—უკ[უ]ნ[ე]სთა ყოველისაჲ ცისა ჭეშმისა დაბადებულისა მფლობელმან მეფეთმან რომლისამე სოფლისა მკჳდრთა ორგულ და მაგინებელ-ყოფა მჴრობელობისა მისისა ცნას...“ 39v—40r.

შენიშვნა: 1. მინაწერი ტექსტის ხელით, მარჯვენა ნაპირზე, დასწერილ: „და ამას ზედა იგი კონჭი, რომელ არს გუმბადი, სახე არს ქუანისა მის პეთლემისა...“ 40 r.

2. ასეთივე განმარტებითი მინაწერები ჯრუჭლდება 40v—48r-დი (ჩათვლით).

18. „სხვაჲ სიტყჳს-გებაჲ გამომაჩინებელი, [ვითარმედ] იგი ჯორკა ქრისტესი არს შეწირული იგი და ჯუარისებული პორა.—სხ[ვა]ჲსა სახესა სიტყჳს-გებისასა იწყო სარკინოზმან და თქუა: ჱ, ებისკოპო! რასათჳს ემღერით თქუენ, მღდელნი ქრისტიანენი, ჯრ ერთისა ფიცულისაგან შემცსუართა ორთა პურთა...“ 40r—41r.

19. „სიტყჳს-გებაჲ ერთგზის ქორწინებისათჳს.—კითხვა სარკინოზისა: „ენა, ჱ, ებისკოპე, გირნა თქუენ ერთგზის ქორწინებაჲ მრავალ. ქორწინებისასა უსჯულიერესად?...“ 41r—42r.

20. „მისავე. [თეოდორე აბუკურასი], ვითარმედ არცა ენებისა მისსა დაიწსნა გუამი ქრისტესი.—სიტყჳსა შინა პაექრობითისა სიტყჳსგებისა სიტყუაჲ-მჭევრმან ვინმე სარკინოზმან ჰკითხა ებისკოპოზსა: და მარქუ, ეტყოდა,—ჯუარსა ზედა რაჲ ეკიდა ღმერთი შენი, განუტევაა სული? — ჱ! ხოლო სარკინოზი მიიქცა მუნ მყოფთა სარკინოზთა და ვითარცა განშცხროფელმან ვინმე, ვეღა განყარა და ჴმაჲ-ყო: „უარსებო იქმნა ღმერთი ქრისტიანეთა!..“ 42r—43r.

21. „გამოჩინებაჲ, ეითარმედ აჭუს ღმერთსა ძე თანაარსი, დაუსაბამო, თანასამარადისო.—აგარიანთა ღონისძიებაჲ და ყოველი მოსწრაფებაჲ მათი ამისსა მიმართ ხედვეს, ოათა უარყოს ღთებაჲ სიტყჳსა ღთისაჲ..." 43r—44r.

22. „დასასრული ყოველად ბრძენთა სიტყჳსგებათა ყოველად-ნეტარისა თეოდოროჳ ავგუჯარისათა მეტყველთა მიმართ, ეითარმეცა-„სულნი კაცთანი პირველად იყუნეს ჰორეთასა."—ლოცვის ყოფად ჩემთჳს ვეედრები ყოველთა..." 44r—49r.

23. „ჴსენებაჲ სიტყჳს-გებისაჲ და სასჯელისა სჯულისათჳს ქრისტიანეთისაჲ და საკრძნობისაჲ.—და იყო რაჟამს მოიწია ჴელმწიფე, რომელსა ერქუა იამამე, ქალაქად ტფილისად, სარკმანი იყო მის წინაშე დიდი და შეკრებაჲ ერი მრავალი ქრისტიანეთა და საკრძნობთა. იყო მუნ ბერიცა ვინმე ერთი მონაზონი, რომელი წარჩინებულთაგან იყო ერისკაცობასა მისსა. მიხედა მას იამამემან და ჰრქუა:

— იცია რაჲ გეგულების შენდა ყოფად..." 49r—57r.

24. „შეჩუენებაჲ საკრძნობაჲ, რომელი აქმნების მოკცეულსა ზედა საკრძნობთაგანსა წესიერისა მიმართ და ჴეშმარიტისა სარწმუნოებისა ჩუენ, ქრისტიანეთასა.—პირველად უკუე, რომელი ივი მოჯუდებოდის მართალსა სარწმუნოებასა, იმარხავს ორსა შჯდეულსა..." 57v—60r.

25. „ყოველად ბრძნისა ევსტრატი ნიკიელ მიტროპოლიტისა მოსაჴსენებელი შემოკლებული, თუ ოდეს ჰრომჱნი და ეკლესია მათი და რაჲსათჳს სალთოათა აღმოსავლისა ეკლესიათაგან განიჴრნეს.—იყო ოდეს მყუდროებაჲ აჭუნდა ყოველსა საეკლესიოსა დაწყნარებასა..." 60r—65r.

26. „მოთხრობაჲ ბატიმოთინისაგან.—წმიდაჲ გრიგოლი, მწათობი, წელთა ლჱ: წმიდაჲ როსტაჲც კ წელ..." 65r—66r.

27. „მეფენი სომეხთანი.—ეალარშის მეფობითგან ვიდრე არტაშრისამდე კჱ..." 66r—67r.

28. „ყოველად ნეტარისა თეოდორჱსი სიტყჳს-გებაჲ სომეხთა მიმართ.—აჰა, უკუე წარმოდგა ღუაწლი სიტყჳს-გებისა, ვინა უკუე დაიწყებოდენ ჩნდა სიტყუაჲ ჴელოვნებათაგან სიმარჯუეთა ანუ უფროს-ღა პირველადს ხჴეთა საჭიროთა საძებელთაგან..." 67r—68r.

მინაწერი (ტექსტის ზედით, მარჯვენა ნახევრზე დასწერილ): „დიდსა წინაშჱ[უ]არსა შინა ესე წესჩუენებანითათჳს ღუნეა და აქა სომეხთათჳს."

29. „რომელი შემდგომად ქრისტეს მოციქულთა და მამათა გარდამოგუცჱს ესე.—ქრისტემან ოცდაათისა წლისამან ნათელს იღო..." 68r-v.

30. „თუ რომლითამ[უ]პირთათჳს შეიჩუენებს სომეხთა წა ყათოლიკე ეკლესიაჲ.—ეითარმედ ეითარცა უბრწყინეს-მგონებელნი შეიჩუენებიან და ეითარცა ერთისა ბუნებისა ქრისტჱს შორის მგონებელნი შეიჩუ..." 68v—70r.

31. „მაქსიმესი სომეხთა მიმართ.—იტყჳან სომეხნიო, ეითარმედ სხეული, თანმოარსე ჩუენი, ხრკელი და მოკუდავი..." 70r-v.

შენიშვნა: მაქსიმეს პოლემიკური თხზულება ორი ნაწილისგან შედგება: II ნაწილი იწყება: „ესი ესე.—ქრისტე ჴედრნეე თავისა თჳსისა ღთებისათჳს იტყჳს..." 70r—v.

32. „პეტრეს მკაფრველისაჲ და ალაჯ[ორ]ისთჳსთჳს ობაჲ. —იყო პატრიაქი, კაცი წმიდაჲ, უბიწო და მართალი...“ 70v—71v.

33. „უწყუებაჲ სუბულისძისა საროგისთჳს.—მათჳე ეამთა შინა იყო კაცი ვინმე ნაგმირევი და სახელი მისი სუბულისძე საროგს...“ 71v—73r.

34. „მოძღურებაჲ შემოკლებული საღ[თოთა სახელთაჳს საზოგადოთა სამებაჲსთა და განთჳსებულთა თჳთეულისა გუამისათა.—არიან საზოგადონი სახელნი წმიდისა სამებისათჳს მოხუჭულნი და ეითარცა საღმრთოსა არსებასა ზედა თქმულნი...“ 73r—74v.

შენიშვნა: 74r-ს უკანასკნელი სტრიქონებიდან საპოლემიკო-დოგმატიკური წერილი კითხვა-მიგების სახით არის დაწერილი.

35. „წინა-დადებაჲ ესე ესრეთ გულისჴმაჲ ყოველ საზღვარ ყოველად რჩეულ კაცთა ბრძენთა არს თქმა, ეითარმედ საქმეთნი სიტყჳსყოფანი, წინაგანწყობანი, უმეტეს და უსარწმუნოეს და გარდარეულად უძლიერეს არიან სიტყჳთა ლექსთა და წიგნთა მიერ წამებათასა...“ 74v—75r.

36. „წამებანი მრავალთაგან მცირენი, რომელთა წინა-მიყოფენ სომეხნი, იღუწიენ რაჲ უენებელად ჭორცთაჲვე თინა გამოჩინებასა მათ შო[რი]სა სიტყჳსა ღთისასა. კორინთელთა... იგნატი ღმერთ-შემოსილისა... იულოს, ჰრომაელთა ებისკ[ოპოსისა]... ღ[თისმეტყუელისა... მელიტონ, სარდელ ებისკოპოზისა... კჳრილესი, ნისტორის მიმართ.

— ღ[თისა არს ენებაჲ, ღ[ა ჯუარი...“ 75r-v.

თავდებაჲ: „ღმერთი სიტყუჲ ჯუარსა ზედა და სული სიტყჳერი და ჭორცნი“.

შენიშვნა: 1. ხსენებული ტექსტის ქუმთათ ნახაზებით გამოხატულია ჯვარცმული ქრისტე.

2. ჯუარების გამოხატულებას მისდევენ: „ამის სახისა წინადადებითა ვჰკითხეთ მათ: ჰაჲ, ქრისტე, ძე ღთისაჲ ცხოველისაჲ უხილველსაჲ და განუყოფელი ჯუარსა ზედა...“ 76r—77r.

3. 77r-ზე—მინაწერი ტექსტის ხელით, დასწერია: „ლ ა ე ი რ ჯ ნ თ ჲ ა—ძნელ-გასაგები არს რაჲმე ადგილი, გინა ქცევაჲ.“

37. „კითხვაჲ მათდა მიმართვე, სამხილებელი ღ[თისაჲ ვნებულობისა მათისაჲ. მართლმადიდებელმან: „რომელი ითქმის ჯუარცმულად, იგივე ითქმის მომკუდარადცა ანუ არაჲ“ მუვალებელმან: „ჰჳ!“...“ 77r.

38. „საზღვარი შეერთებისაჲ.—არსებით შეერთებაჲ გუამთა ზედა, რომელ არს განუყრელთა...“ 77r-v.

39. „ვითარებისთჳს.—ეითარებაჲ არს არსების შინა ძალი ..“ 77v.

40. „განგებულობისათჳს განგებულებითისა. - განგებულებითისა ქრისტეს ზედა სამ სახელად შემძლებელ არს გულისჴმის-ყოფაჲ...“ 77v—78r.

შენიშვნა: დართული აქვს „თ ა რ გ მ ა ნ ა.—საცნაურ იყვნენ, ეითარმედ შეზავებულთა ბუნებათა, ეითარცა შეზავებულთა, მოუგიეს ყოფაჲ..“

41. „კითხვა მართლმადიდებლისა. — მეტყუელნო ქრისტესთჳს ორთა ბუნებაჲთანო...“ 78r.

შენიშვნა: „კითხვა“ მიმართულია იმ დებულების დასამტკიცებლად, რომ „არა არს ბუნებაჲ ღმრთაჲ“.—რასაც მოწმობს სინგურით დანიშნული ადგილი ტექსტში... „მწვალებელნი, მეტყუელნი, ეითარმედ არს ბუნებაჲ ღმრთაჲ“, და მინაწერი, დანიშნული იმავე ნიშნით: „შეისწაულ! განკუეთა და დაკსნა ყოველად განძგმელისა მის ყოველთა ერთნებიანთა საცილობელისა, მეტყუელისა, ეითარმედ არა არს ბუნებაჲ ღმრთაჲ“. 78r-ზე, დასწერიე, სინგურით.

42. „სულთა განმბრწყინვილისათჳს წვალებისა ბოლომდისთისა, რომელსა შინა მოჰყინების მასალიანთათჳსცა და პავლეკიანთა.

—წვალებაჲ ვიდრემე ბოლომდისთა არა მრაველად უწინარეს იქმნა ნათესავისა ჩუენისა კერძოჲ მყოფი მასალიანთა წვალებისა...“ 78r—82r.

შენიშვნა: 1. ეს პოლემიკური თხზულება სხვა კრებულებში, გარდა S ფონდისა 248 ხელნაწერისა, რომელიც წინამდებარე S—312-დან არის გადაწერილი, შემჩნეული არ არის.

2. მინაწერი ტექსტის ხელით:

„რა, ეითარცა სჯულის კანონი, ეგრეთვე ესე, ღმერთსა არა ეითხების. რ[ა] ესრეთ იტყოდა ანბანე-მყოფელი ამისი, ეითარმედ—ღრიცხენი მეუნესო მას [ს]არგის თ ხ ო ვ ნ ე ბ ი ს ა ნიჩაოთ დედ[ა]კ[ა]ის ბერსელისაო, მე, მდაბალსა გრიგოლ მონაზონსაო. ამისთჳს ნუ სცდა იტყ, არამედ ეელტოდე ბოროტსა ამას სიტყ[ო]ა-ყოფასა.“

მინაწერი იწყება წინა § 41-ის სინგურით შესრულებული მინაწერის პარალელურად, 78r-ს მარჯუენა ნაპირზე, იგი დაჯგშორებულია ბოგომილთა წინააღმდეგ მიმართული პოლემიკურ თხზულებასთან, რასაც მოწმობს თხზულების სათაურის პირველი სტრიქონის ბოლოს შავი მელნით დანიშნული ორი „თავლი“ ←, რომლის მსგავსი ნიშანიც უხის მინაწერის დასაწყისს.

43. „შეჩუენებაჲ ერთმუნებიანთა და ერთბამად ყოველთა მწუალებელთა.— რომელი სიძაგელისა მისგან წვალებისა იაკობიტთა და ხაჩეცართასა უბიწოსა მართლ-მადიდებელთა სარწმუნოებასა ქრისტიანეთასა ყოველთა სულითა და გულითა მოუკდებოდეს შეჩუენებაჲ, თანა-აძს ყოველთაჲ აქა მოჴსენებითა: ეტტიკი არქიმანდრიტი და წვალების მთავარი შეჩენებულ იყოვნ! იაკობ წანწალოსი... სერგის ასური, თანა-ერთხრახეა მისი შენ... სერგის სომეხი, დამწუველი ხაჩეცართა წვალებისა...“ 82r—83r.

44. „აღსარებაჲ მართლისა სარწმუნოებისა, რომლისა ყოველთა ქრისტიანეთა ჯერ-არს ზეპირით დასწაულა.—„მრწამს ერთი ღმერთი“, სრულად, ვითარცა ზედა წერილ არს.

ხოლო მართლ-მადიდებლობაჲ ესე არს კითხვაჲ-მიგებით: კ ი თ ხ ვ ა: „ღ ო ი ს მ ე ტ ყ უ ე ლ ე ბ ა ს ა შინა რაოდენთა ბუნებათა აღიარებ?“ მ ი გ ე ბ ა:— ერთსა...“ 83r—87v.

შენიშვნა: „კითხვა-მიგებაში“ დაწერილებით გადმოცემულია „ჭართლ-მადიდებელი“ ეკლესიის მესვეურთა თხუთმეტი კრების საგანი და დადგენილებანი.

45. „წინასწარ მოსწავებაჲ საღ-თოსა მირონისა.—პირველად მოსცა მოსე ოთხთა სახეთაგან ქნნა მირონისაჲ...“ 87v.

45. „წესთათჳს სამართლმადიდებლოთა კითხუანი მონაზონისა ვისნემე, რომელთა აჴსნა გამოსცა პეტრე, პატიოსანმან ხარტუპილაკმან.—კითხუა: უკეთუ ჯერ-არს კურთხეუასა წმიდათა ნათელთასა ქრისტჱ ლაკნთა შინა კარდართა და ჰურჭელთა შინა სხუაჲ[თა] ესეითართა და გინა შემისა ვარცალთაჲ? მიგებაჲ: საღ[თოთა ნათელთა ჰურჭელნი მხოლოდ ნათელთათჳს განსაზღურებულ იქმენინ...“ 87v—88v.

47. „კჳმული წმიდისა მამისა ჩ[ნისა ეფთჳმე მთაწმიდელისა, რომელი იყო ნათესაჲთი ჭართული, რომელმან იგი მრავალნი წიგნნი სწ[თონი თარგმნა ბერძულისაგან ენისა ქართველთა ენასა, რომელი გამოიტყუდა იგი ენათა მადლითა სულისა წმიდისათა და ესე მცირედი კითხუა-მიგებაჲ მოსცა თ[ეს ხუცესსა, სახელ წმიდელსა. ხოლო იყო იგიცა ჭართული. კეთილი მ[ო]ლილი.—კითხუა: გეკუდრები შენ, ღმრთ-შემოსილო მამაო, მაცუნუე, თუ რომელნი წიგნნი არიან, რომელთა-იგი წმიდაჲ კათოლიკე ეკლესიაჲ არა შეიწყნარებს? მიგებაჲ: წიგნნი, რომელთა კათოლიკე ეკლესია არა შეიწყნარებს არიან ყოველნი, რომელნი მწუალებელთა მიერ აღიწერნეს. ოროგინეს[!] მწუალებელსა მრავალი წიგნები დაუწერია და არა შესაწყნარებელ არს. და კუალად ევსევი პამფილელისა წიგნი არს, მრავალთა რაჲთმე საქმეთა და თხრობათა წარმოიტყჳს... მრავლითა ფილასოფოსობითა დაწერილ არს იგი, არაწედ წუალებანი მრავალნი შთაურთუან მასსე, და ამისთჳს არა შეიწყნარებს ეკლესია.

იგი ქართულად ვისმე ეთარგმნა და უწინარეს მრავლისა ქამისა, სიცოცხლესა ნეტარისა მამისა ჩ[ნ]ისა იოანესსა მოეწერა ქარაგმით სტეფანე, ებისკოპოზსა ჰყონდიდისსა და ეკითხა, ეითარმედ: შესაწყნარებელ არს წიგნი ესე, გინა თუ არაო?

ხოლო ჩ[ვე]ნ მოუწერეთ, ეითარედ: არა შესაწყნარებელ არს, მაგრაჲ კარგნიცა საქმენი მრავალნი სწ[ეთა, გარნა ღუარძლიცა წვალებისაი თანა-შთაუთესაე და მით უჭ[ა]ხ არს იგი...“ 68v—91r.

48. „თჳესა სეკდენბერსა დღესასწაულნი, რომელნი აცადებენ საქმესა.—ჲ—წ[ისა სჳეორისი; ტ. მობაჲ ღ[თის მშობელისა; ყ[ნ. იგ—ენკენია...“ 91r-v.

შენიშვნა: 1. დღესასწ-ულთა კალენდარი წყდება ივლისის ბ-ზე: „სარტყელი დაწებაჲ შინა ჰპოო. მოიწენეუობდი და სიტყუა-უგებელი მწუალებელთა.“
2. ბოლოში გათეევების ნიშნები უხს.

49. „წელთა დასაბამითგანთა ჴუდიათასთა იტყჳნ წ[ნი წერილნი, ვიდრე აღსასრულამდე. და ესე ხუთას ოცდაათორმეტი წელიწადი არს ერთისა ქრონიკონსა. და რაჲ დასრულდეს, ბოლოსა ამისსა იგივე ზეუთჳს, რომელი თავსა დაწყებულა. ათორმეტჯერ უწინარეს ამისსა ქცეულაჲ და აწ ამას მეათცამეტესა შინა ვართ და ამისი ოთხას ორმეოცდაა[თ]ცამეტი წელიწადი გარდაჴდა წელს. ხოლო დასაბამითგან ყოველივე გარდაჴდეს ეჴუსათას რვაას ოცდაჩჴმეტნი წელნი და რაჲ ესეცა დაშთომილი დასრულდეს, ამისა შეჴდგომად ყოველივე დასაბამითგანნი იქმნებიან ეჴუსათას ცხრაას ოთხმოცდა თექუსმეტნი წელნი[!] და ჴუდიათას წლად დაიკლებიან ოთხმოცდა ოთხნი წელნი[!] მეათოთხმეტისა ქრონიკონისანი.

და უკ[ე]თუ დააცადოს ღმერთმან, ესევე თავსა დაიწყების, რომელ დამიწერია და აჰა დაესრულების, სადა ჯუარი დამისუამს. გარნა, ვინ უწყის უკეთუ აწცა მოიწიოს „ცამსა, რომელსა არა ჰგონებდეთ“, სიტყუაებრ სახარებისა, ვინათგან კაცად-კაცადისათუსცა ცამსა არასაეჭუსსა მოაწევის წამის-ყოფაჲ სოფლისა განსლესისა. და არცა წ~ნი წერილნი წამებენ ამათ ოთხმეოცდა ოთხთა წელთა პოკ[ე]ვასა. გარნა ამის რიცხუსა კლებისათჳს დაეწერე, რომელ-არს შჳდეათას წლად განმსრულებელი. ამისთა წამკითხველთაცა უწყებაჲ ჯერ-მიჩნდა.

და წელს ბერძენნი ეჭუსეათას შეიდას ორმოცდაერთთა წელთა თუალ-ენ სოფლისა დასაბამითგანთა, და ჩ~ნ, ქართველნი, ოთხმეოცდაოთჴუსმეტთა წელთა[!]წინა უძლჳთ სათუალავსა ბერძენთასა, ამით რიცხუთა, რომელი ზემო დამიწერიაჲ, დასაწყისსა ამის უწყებისასა.

თუ რადღა ერთითა კალებითა იარების მარხუა ბერძენთა და ჩ[ვე]ნი, ჩუენდა საუწყებელად ძნელ არს. და ამისთჳს იტყჳან თუ: მან მხოლომან ოდენ უწყის ესეო.

ხოლო რომელი დაეტევის სისულელესა ჩემსა, ზეპირ საცოდნელი უწყებაჲცა შეუდგინო გონიერად გულისჴმაჲს-[ჴ]ყოფელთათჳს, უკ[ე]თუ ვისმე ენებოს სწაულაჲ +++...

პირველად ჯერ-არს გამოთქმად მიზეზისაჲ, თუ რაჲ არს ზედნადები, ანუ ცამეტორი, გინა ხუთეული, ანუ ექუსეული, ანუ დღის საძიებელნი. ზედნადებთათჳს.—წელიწადი ერთი არს თორმეტი თუ...“ 92r—101r.

თავდება: „ესე, რომელ თჳთეულისა ჯერისათჳს მრავალ-გზის დამიწერია, პირველად ამისა წერასა შინა უმჯობესად გულისჴმის-ყოფითა ჩემგანვე ნაკლ-[უ]ლჳვანი აღმომიაჩუმეს და რომელი უნაკლულოდ და კეთილად დამიწერია თქ[ვე]ნისა უკლებლად-რე უწყებისათჳს და წულილად-რე გამომძიებისათჳს[!] მეორედ და მესამედ კეთილადცა მიწერია, რომლისამე ჯერისა და მიზეზისათჳს.

და ღმერთი მშუდობისა თქ[ვე]ნ, წო~ა მართლ-მორწმუნეთა და ღ~თის, მოყ[უ]არეთა თანა იყავნ! კურთხეულ ი~ქ~ნი ჯუარითა ცხოველსმყოფელითა მე ცოდვილისა თანა იყავნ, აღმოსახსნელად სული ჩ~ნისა. აწ[ი]ნ.“

შენიშვნა: 1. ეს კალენდარულ-ასტრონომიული ტრაქტატი, რომელსაც გადაწერა სჳმონ კარბელი იოანე შავთელს მიაწერს, ნამდვილად ამეტყველებს ტბეთის ქუდუნის და A — 85 ხელნაწერიდან მომდინარეობას, რასაც, სხვათა შორის, მოწმობს თარიღიც: ქ~ნი 453[+780]- 1233 წ.

3. ტექსტის მართლწერია და ზოგიერთი ადგილები, დედანთან შედარებით, ოდნავ შეცვლილია [შდრ. A — 85 ხელნაწერის 317v და სხვ.].

ანდერძი (გადამწერისა): „ესე ზემო დწერილი სათუალაჲ შავთელ[ის] იოანეს ანდერძი არს. და ჭრონიკონისა მოკ[ლე]ბასა[?!] შეცაცმეტე ყოფილა.

და ოდეს მე, სჳმონ დიაკონმან დაეწერე, ჭრონიკონი იყო ჲა და მოკ[ლე]ბა[?]. ხოლო ბერძენად დასაბამითგანნი წელნი, ვიდრე აჰამომდე ჳდი ათასი წელი გარდაჴდა.“

50. „ჰ~ქონან წელიწადსა თუ%ნი ათორმეტნი და წელიწად-ნი[!!—უნდა იყოს—შუდეულნი] ორმოცდათორმეტნი. დღენი სამის სამოცდა-ხუთნი და ჟამნი ჳხ. წენტილნი—ორ ბეერ და ათის ცხრაას, რ[ამეთუ]

თუთეულსა ჟამსა ჰქონან წენტიელნი: ე: და თუთეულსა წენტიელსა [წ]ამნი თორმეტნი. ჰქონან დღესა წამნი ზჳდასოც-" გვ. 92v, 93r.

შენიშვნა: 1. § 50-ის ცნობები მიწერილია ტექსტის ზედით აბესტრიძე-ტბელის ტრაქტატის შემცველი ტექსტის 92v—93r-ზე.
2. შდრ. ს. ს. ორბელიანის ლექსიკონი, სიტყვა წელიწადის განმარტება.

51. „აღსებისგან იპყარ[ის?] და რაოდენისა იყოს, თითსა შინა ოთხი სხ[უ]ად დაურთე. თუ მარტისა იყოს, იანვარსა ეგზომსა აკრებეს ჯორცი და თუ აპრილსა იყოს, ფებერვალსა ეგზომსა და სხუად სხუაებრ.

აღსებბად თუ[სა რაოდენსა იყოს, თერთმეტი სხუად დაურთე და ეგდენსა ფებერვალსა მარხეად დადგეს. და თუ ოცდარვასა მეტობდეს, ქ[ჳრიაკ]ე განუტევე და რაჲ დაგრჩეს, ეგეოდენსა ფებერვალსა იყოს." 93v—94r.

შენიშვნა: მსგავსად § 50-ისა, ეს ცნობებიც მოთავსებულია აბესტრიძე-ტბელის ტრაქტატის შემცველი ტექსტის კიდეებზე.

52. „გალობანი მწუალებელთა ყოველთა, თუთეულისა წუალებისა შეჩენებისანი.—უ̃გ̃ა:. ბ̃გ̃ი. „ხელად შეწაწყლი". „ღ̃თისმეტყუ[ლ]თა პირითა, ერონ, მოვედით, ეადიდებდეთ»სამებასა წმიდასა სარწმუნოებითა მართლითა, ერთარსებით ქებულსა, სამგეამოვნად ცნობილსა, დაუსაბამოსა, ცხოველსა და უქ[ც]დავსა, ყოველთა შემოქმედსა..." 101r—103r.

53. 103v—104v-ს გადაწერილ ფურცლებზე მოთავსებულია ფერადებით შესრულებული პასკალიის სქემა, ზომით 19×20,5 სნტ.

54. „წ̃ისა კჳრიელე აღლესანდრიელისა [ლექსნი] მათეს თავისა სახარებისა ძნელოანთა სიტყუათა განმარტებად, ლექსიკონი.

ბართლომეოს—ძე, დამოკიდებელი წ̃ყ[ლ]თა. ბედსაიდა—სახლი საიფქლე..." 104v—105r.

შენიშვნა: „ლექსიკონი" შეიცავს არა მარტო მათეს სახარების „ჩნელოვან სიტყუათა" განმარტებას, არამედ სხვა მახარებლებისაც, სათანადო სათაურებით (სინგურით): „ლექსი მარკოზის თავისა," „ლექსი ლუკას თავისა" და, გვერდზე ერეული: „ლექსი იოანეს თავისა"—(105r—106r).

55. „სიტყუად ართრონთათჳს.—შეისწავე, რ̃ ვინათგან ართრონთა ძლით უმეცრად და ბნელად საგონებელ არს ენასა ჩ̃ნსა ზედა ლექსი თარგმანებული, რომელსა წ̃თ̃ა შორის იოანე ოქროპირი მწუალებელთაგან მოღებულად წინაალსდგომელად ჩ̃ნ, მართლ-მადიდებელთა, მოწ[ა]რთ[ულ]დ იტყჳს ლექსსა მას, იოანე მახარებელისა მიერ თქმულსა ძისათჳს და ბერძულსა შინა ვიდრემე ნათლად ძეს ლექსი იგი; ხოლო გარდამო[ჲ]თარგჳნოს რაჲ, დაბნელდების უართრონობისათჳს ენისა ჩ̃ნისა და ცხადსა და ნათელსა სიტყჳსაჲ უცნაურ ვინაჲ-მე ჰყოფს, რ̃ შეუძლებელ-არს თარგმანებაჲ მისი ენისა ზედა ქართულისაჲ.

ხოლო რათა გამოვაჩინოთ, თუ რაჲ არს ართორნი და ვითარ ვერ ეგებების ენასა ზედა ქართულსა თარგმნა მისი და ვითარ იქუმევენ ამას ართორნსა ბერძენნი, არა დავუგაროთ ძალისაებრ და გულისჴმის-ყოფისაჲ ჩ̃ნისაებრ.

ხოლო საჭიროჲ არს პირველად თქმად, თუ რაჲნი არიან ართორნნი. საცნაურ უყუ ყ̃ენა, რ[ომელ] სახელნი ყოველთა სულიერთა და უსულოთანი, ხილულთა და უხილავთანი სამთა სახელისდებათაგან საცნაურ იქმნებიან და იწოდებიან ბერძენთა შორის, ესე იგი არს მამალთა და დედალთა შორის და შუათაგან. ამათ მამალთა და დედალთა და შუათა სახელთაგან არა თჳთეულსა სახელსა სამნივე დ[ა] სამთაგანვე სახელის დებათა ეწოდებიან, არამედ ყოველთა სახელთა შორის, გინა თუ მამალი ეწოდების სახელი, გინა თუ დედალი, გინა თუ შუა, და თ̃სსა სახელისა აქუს განკუთვნილებაჲ და არა გარდაერწყუმის ერთი მეორისასა სახელთა ჳვალეპლებაჲ, არამედ თჳთეულისა ნათესავისა სცაუ თჳთეულისა ნათესავი. არიან ითცამეტნი ვინაჲ მამლისა ვიდრემე ნათესავნი, რ̃თა ყოველთა დრეკათა შინა სახელთასა წინადაუსხმენ სახელთა. არიან ესე: ო̃ო, ტოო...ესე ვიდრემე მამალთა სახელთა ართორნნი არიან, ესე იგი არს დასაწყისნი სახელთანი.

და რ̃ ართორნნი სხუანი არანი არიან, თჳნიერ საძირკუელნი სახელთანი და ვინათგან იტყოდიან რაჲ სახელთაჲ, წინა დაუსხმენ თჳთეულისა ჯამისა შემსგავსებულთა ართორნთა. რ̃ სამებისა ვიდრემე სახელი დედალი არს, მათისაებრ ენისა, ხოლო ღ[მრთისა]ჲ—მამალი. და ღმერთსა ვიდრემე ეწოდების თ̃ოს. ხოლო და-რაჲ-უურონ ართორნი, პირველი ესრეთ იტყჳს, ვითარმედ: ო თჳოს. და ონი არს პირველი ართორნი, ირ̃ვს[რაჟამს?] ადგილობითად იქუმევედეს ჴეშენებასა[ჲ] სახელისასა. და რ̃ სამგუარად დაუსხმენ ართორნთა, გარდაარწყუმენ ხუთთა ერთსა პირსა ზედა და სამთა ორობითთასა ორობითნიცა ხუთნი არიან და განმრავლებითნიცა.

გარნა ორობითსა ორსა ართორნთა გარდაარწყუმენ სხუათა ორთა ზედა. ამისთჳს ხუთთაგან ორნი რაჲ ორთა ზედა გარდაარწყუნეს, სამად შეიქმნებიან, რომელ არიან პირველიაჲ და ერთისა სახელისანი ესე- ო̃ ო̃ ტუ̃ტო̃...“ 106r—108v.

შენიშვნა: S — 248 ხელნაწერის (იბ.) ეს დედანი გარბობს ხსენებულ ხელნაწერს შემდეგი პარაგრაფებით: 48, 49, 50, 51, 53, 55.

ანდერძი (გადაწერისა): „ადიდოს ღმერთმან ორთაჲვე სუეტეთა შინა მ̃ღ̃ ედელ-მთავართ მთავარეპისკოპოსი მაწყუერელი იოკაბ, რომელსა ბრძანებითა დაიწერა წმიდაჲ ესე უბაკული და ყოვლითურთ უნაკლულო სახარებაჲ ოსტატისა წიგნი, დღეგორძელებით ყოველნივე ცოდვანი მისნი შეუნდნეს ღმერთმან. ამინ.

და მე, მონამან მისმან, კარგაბერეთელმან დიაკონმან სჳმონ დაეწერე. აწ ჴელფერები ყოველთაჲ, რომელნიცა მიემთხჳნეთ წიგნსა ამას, ჰოდა მეცა მოვიკითხეთ შენდობით, რათა თჳნეცა მოგიკითხნეს კრისტეშან ღმერთმან სასუფეველსა მისსა.

ჩ̃ი დგებაჲ ღმერთსა! გათავდა სახარაჲ საბა[ს] ლავრისაჲ“. 108r.

მინაწერები: 1. Книга написана 1541 году. Ф. Ж[орданиа].“ I ყდის შიგნით.

2. „ძილიხან შარაშიძის ქალი.“

„თუთა შანგელიას ქალი.“ იქვე, XVIII ს. მხედრულით.

3. „ღმერთო! შეიწყალე მაჭსიმე მღდელ-მონაზონი“ 108v. XVII ს. ლამპრო ნუსხური.

4. „კბ იანვრისას იყო დავით დადიანი გაეწამა.“ II ყდის შიგნით, XIX ს. მხედრ

(311) 313

მილოტი, აბბატ. ყოველად-სახოგადო ისტორია. ნაწილი X—XIII. 1836

448 ფ.; 22 × 18; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა, შიგნიდან დაჩიანებული; შეფერხული; სათაურები და დასაწყისი ასოები მთავრულით; 1836 წელს, ივნისის 2 (359 გვ.); რუსული თარგმანიდან ქართულად მთარგმნელი და გადამწერი: იოქ გარსევანიშვილი; ადგილი [გორა]; დაუწერელია: 141—142, 252—255, 360—366.

„ყოველად სახოგადო ძეცლი და ახალი ისტორია აბბატ მილოტისი [ნაწილი X—XIII]. შუენი მეათხუთმეტე. უახლესი ისტორია. პყრობილისაგან პარიჟად ზაიისა 1763-სა, ვიდრე აწინდელ ქამამდე...

— რ'ნ აწლა განბარებულ ვართ მოხილვად სიერცესა ქამისასა, მეპყრისა თვის შორის არა უმეტეს ნახევარ საუკუნეისა...“ 2—447 გვ.

შენიშვნა: 1. მსგავსად წინა ხელნაწერებისა, აბატ მილოტის „უახლესი ისტორიის“ ოთხი ნაწილის (X, XI, XII, XIII) ტექსტებსაც წინ უძღვის პეტერბურგის 1820 წლის გ ლ ა ხ უ ნ ო ვ ე ბ ი ს შესატყვისი გამოცემების თავფურცლები (1,143, 256, 367 გვ.).

2. ტექსტის ხელით შესრულებული მინაწერები (იხ. ქვემოთ) მოწმობს, რომ მილოტის ისტორიის ამ ოთხი ნაწილის მთარგმნელი იგივე ივსე გარსევანიშვილი არის.

მინაწერები (მთარგმნელისა):

1. „მთ[არგმნელი] მ[ღვდელი] ი[ვსე] გ[არსევანიშვილი].“ გვ. 140, X ნაწილის ტექსტის ბოლოს.

2. „მ[ა]სსა ვჰგიოს ჯილდოსა მაჯილდოებოსასა. ი[ვსე] გ[არსევანიშვილი]. ჩ[ყალ-ს].“ გვ. 251, „უახლესი ისტორიის“ XI ნაწილის ტექსტის ბოლოს.

3. „ჩ[ყალ]-სა, ივნისს ბ-სა. აწა სწრაფითსა სამოქმედოსა შენ მექმენ აღმასრული. მ[ღვდელ] ი[ვსე] გ[არსევანიშვილი]“. 359 გვ., XII ნაწილის ტექსტის ბოლოს.

4. „ნაკუთვნი ვსე დიდ-სულისაგა არა ჰყოფ დავიწყებასა ამაში შტრეულისასა! დ[ავით]? დ[ადიან]—? ს[გი?]მ[ონ]? ს[ასყიდლისა]? ქ[ალაქი] გ[ორი]“. გვ. 448, ასწერიე.

(312) 314

ხრონოლრაფი. XVIII

726 გვ.; 22 × 18; ქაღალდი; ტყავით შემოსილი მუქაოს ყდა, ჰიასაგან დაჩიანებული: 1—12, 27—28 გვ. რესტავრირებულია (ძველადაც გვ. 332—333 ქვეშით ანის გასტრილი (ძველადვე)); ხელნაწერის კიდეები ოდესღაც მოოქროვილი ყოფილა; შეფერხული; სათაურები და „ხანდეკის“ დასაწყისი ასოები—სინგურით; XVIII ს.; თარგმნილი: ბერნეულიდან (13—331 გვ. — „თეოდოსი მცირის“ სიკვდილამდე-ჩართვით) ბაგრატ სოლაღაშვილის მიერ; 331 გვერდიდან—რუსული თარგმანიდან, არჩილ მეფის მიერ; გრიგოლ წერეთლისეული.

„[ხ რ ო ნ ო გ რ ა ფ ი.]—საათნო უჩნდა სიბრძნითა შემოქმედსა მას ღმერთსა და უფალსა ჩუენსა, რათა შექმნას სოფელი ესე, მრავლითა სიბრძნითა მისითა...“ გვ. 13—717.

შენიშვნა: 1. არჩილის და ბაგრატ სულხანშვილის ამ თარგმანისათვის იხ. ს. ყაუხჩიშვილი. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941 წ. გვ. 64 და 459.

2. ტექსტი გადმოწერილი ჩანს ნაკლული დედნიდან, რასაც მოწმობს გადამწერის შენიშვნები, სინაწერები (იხ. ქვემოთ) და დაუწერელად დატოვებული ადგილები ტექსტში.

3. „ხრონოლრაფის“ ტექსტს წინ უძღვის „ხანდეკი“ (1—11 გვ.), რომლის მიხედვითაც ამ ნუსხას აკლია ბოლო—§ „257—მოქმედება განგებათა.“

შდრ. გვ. 11, გვ. 717.

დღეშდის ცნობილ ნუსხათა შორის უძველესი თარიღიანი უნდა იყოს საკვაშიროთა ეკატერინის ანტონოველეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ქელნაწერი M22, გადაწერილი მოსკოვს 1738 წ.

მისი დაწერილებითი აღწერილობაა: P. P. Орбели. Грузинские рукописи Института востоковедения, в. I, М.-Л. 1956, აღწერილობა 46.

შინაწერები—ტექსტის ხელით: 1. **„პრუსი** ბერისას ჰქუიან“. გვ. 617.

2. „აჰა აკლდა დედანს“. 643.

3. **„ახპირი** ურუწელი მწუხლიი თეთრი.“ 646.

4. **„ყირმიზად** ფულერად.

5. **„ოვერია** საქართველო არს.“

6. **„ ოზოზი** ჯგუბირი არის.“ 649.

7. „ეს თათარს არად შეშტენის.“ (**სულთან მუსტაფას** დადებითი დამახასიათებლის გამო). 652.

8. „სადაც აღაგი დაგდებულია, დედანს აკლია თითო-ოროლა ღუნი და სიტყუა.“ 652.

9. **„პრუსი** ბერსა უნდა იყოსო.“ გვ. 655 (შდრ. მინაწ. 1).

10. **„[ხუდავითა?]** ბურჭკლია?“ 666 (ტექსტში: „განვიდა სიმრავლე ერთა ურიცხუთა სუდავითა[!] დიდითა.“)

11. **„შაჰკანი** ჭედნი“. 666.

12. **„რეფენდარი** ბერძულია“. 677.

13. **„პრითონოთხარნი** ბწერალია.“. 682.

14. (ხ რ ო ნ ო გ რ წ ე რ ე თ ლ ი ს ხ ე ლ ი თ): „ი ო ს ი პ ო ს სხტასა მიზეზსა იტყჳს ლტოლჳსასა. თ[ავადი] გ[რიგოლ] წ[ერეთელი]“ 63 გვ.

15. „ურიად საკჳმლო[ა] ეს ახორი“ (ხეპპრული ამბებისათვის) 189.

16. „ა მ ი ა ნ ა. – დასწუა ჴელმან სათევი და ტჳრავს ორბი ფრთითა;
კნელე ისჳლიებს მელა კუდსა, მას ასხურებს სიმსწრაფლითა.
ოცდაათს გოს ღობი დაჰყრის სანაშენებლად ქალაქითა;
და სიახური მაპის ოცნეს ბის ნებჳისა სიმსწრაფლითა.
თ[ავადი] გ[რიგოლ] წ[ერეთელი]“. II ყდის საცავი ფურცლის r-ზე.

(313) 315

იოსებოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. 1834

212 ფ.; 17 × 12,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; სათაურები მთავრულით; მოწყვეტილი: დაკარგულია (2rv); 1834 წ. (2r).

„ჲოსიპოსი ფლაჳიოსი, იუდებრიჲსა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი პირუელი.—მოაქუნენ წიგნსა ამას ქამნი წელთა სამ[ი]ათას ოთხას ოცდაათსაშეტთანი. წინათსაწყი ყოველსათჳს მოქმედებელისა.—მნებებელთა აღწერად მოთხრობისათა არა ერთსა, არცა მასე ვხედავ ქმნილსა მიზეზსა მოსწრაფებისასა, არამედ მრავალთა და მრავალად ურთიერთჱარს განყოფილთა...“ 6r—209r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის „სიტყუა დასაბამობის“ I—II და III წიგნი. თვითოეულ მათგანს წინ წამძღვარებული აქვს სარჩევი (4r—5v; 76rv; 146r—147r).

2. ხელნაწერი ნასწორებია დაცით დადიანის ხელით.

3. ხელნაწერს წინ უძღვის წინასიტყვაობა (წინასიტყვაობის სრული ტექსტი იხ. S—372 აღწერილობაში).

4. ტექსტის ბოლოს დაცით დადიანის ხელით მოწერილია „წინაბეჭდ“.

5. ტექსტის თარგმანის შესახებ იხ. აქვე 372 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 4.

ანდერძი: „1834 წელსა, მაისის 1 ვიწყე გარდმოწერად ქალაქსა შინა ტფილისისასა, მისის განსვლებულების ბედნიერების მთავრის მეჳკუთრის დავით ლეონის ძის დადიანისათჳს, მხედრებლისა არს იგი უკუნისამდე, ამინ და კირიელეისონ“, 2rv.

მინაწერები: 1. „ჲვარაკაი ვიდრემე განსაშორებელსა და ველის ვირთა დასთრგუნოსლად დატეხებულსა მეერქნე(!) ხარი შეორმოცი მცუმოლობითა აღუდგინებს ორნატთა, რამეთუ რაოდენ უმეშაოდ ვჳოს ყანაჲ, ჲგოდენ ეძჳენოს მიმართ წარდგომილი ხარი უმჯობესითა(!) შრომითა მოდრეკების ღელე-დადებელისა კუდისა ზედ-დაბჭირებულთა,“ ზემო სავსეი ფურც. v. (ფანქრით ნაწერი).

2. „ტიტოს ვიხიოს.—ჭრის ბმჳა მიმართებითი განძლეყრდეს, ხოლო სათნოება ლოდინითა და მჳოროსობათა მიერ, 1r (ფანქრით მინაწერი).

3. „უაბიოს ვალენიოს.—ჲელწიფება კაცისა მცეოფანისა უძლურ, დაბალ, განქარუებაჲ,“ 1r (ფანქრით მინაწერი).

4. „ტაციტი მოკუდეგთათჳს ეჳვს მოსწრაფებით მოყოლა სხჳთა, რაასაცა დაწყებს თჳთ არა უნებსყე“, 1r (ფანქრით მინაწერი).

5. „ჩყშ-სა, მარტის ბ-ს გაბძანდა ტფილისჱმ ახალი ნაკურთხი ყოველად ს ამღვდელო ანტონი ეპისკოპოსი მეგრელისა, რომელი აკურთხეს ეპისკოპოსად ტფილისჱიდ თებერჳლის იგ-ს, დღესა კვირიაკესა, თხოვნითა სამნგრელოს მეჰკვდრის დავით დადიანისათა. ხელი დასხეს ეჳსრულმან საქართველოსამან ეჳნუგნი, რომლისა მოწამე იყო დავით მიტროპოლიტი და ნიკიფორე ვიგანი“, 1r.

6. „არა უშრომელად მოიპოვიეს წიგნი ესე: პირველად დედანსა მოძიებით, მეორედ—გარდაწერითა, მესამედ—დედანზედ შესწორებით, მეოთხედ—რუსულზედ გასწორებით. რუსულისაებრ თავითავად განეკარგე და დედანში აწერილთაგან გარყვნილი გაეშართე, რაოდენ ძალ-მიკუნდა, ძუძულ ნათარგმანევი მივიღე, ბერძულის მცოდნენი გამოკითხვი ვსცან, რომ მათ ენისე ბალიას აბლოს ჩუენი, ხოლო რუსული ერიად ჭანსუაღდება ზნირის ნაცუალსაწილისა და კულავ-მოცუბითისა უძალოთადმდებარის ლეგჳების მიერ. ჲქმნების ვიხმე ახალი მეცნიერთაგანი, ფაიწუნო[ს] ეს უნაზნისებრისა მიერ აღნაკლეი, უბზნრესად-რე ძალითად მდებარენი ლეკ'ნი, მაგრა ესე არა ენის ეფიციოსის ძლიერ, დანაკუნთებულსა უცხადეს უქმნია სიფლიასათჳს სიაღრე(!) ქართულთა ენათა, რომელ უბერეფად და უეერეენელად საბუნებოსა ენასა ზედა გარდაპოეთარგმნიეს ელინებრი დათხჳება და „სიტყჳთი-სიტყუად ატტიკოს ამას შეუწყჳეს ელინერთი ქართულები. დ. დადიანი,“ 1v (ფანქრითაა ნაწერი).

7. „მარტირიკა ბიძია ჯოჯოლმა [წერეთელმა] დატოვა, წინოს ცხოვრება→მამიდაჩემია. ბიძიას აჭუს კიდევ პლუტარხი—ნაწილი მეცხრე, გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრება აქუს ანტონს [ეპისკოპოსს]. ქართლის ცხოვრება და მითოლოგია—ნიკოს [დადიანს]. ილიადა კიდევ ბიძიას,“ 1v (ფანქრ. მინაწ.).

8. „დავით დადიანს აჰუს ბიძის მისის გრიგოლ წერეთლის წიგნები: ა. მატიანე ერცელი, ბ. ღილიშარა კურასი, გ. პლატონ მიტროპოლიტის ღვთისმეტყველება, დ. მელორდი, ე. ბრონოლოლია სამეფოთა ევროპისათა, ვ. კვინტ კურციოს, ზ. იოსიპ-პოსი, ი. ტრაღედია ალამშინისა, ო. არჩილიანი, ი. ხუცური ქართლის ცხოვრება“, 1v.

მინაწერები მოთავსებულია აგრეთვე 211rv; 212rv, და კუდა სავაი ფურცლის r-ზე.

(314) 316

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

183ფ.; 225 × 15; ქაღალდი; ბის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; თავნაკლული; მზედრული, სათურები ასომთავრულით; [XIX საუკ. 40-იანი წლები].

„იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი მეოთხე.“—„...უკეთუ ძლეულა რაჲსაცა მცირესა ჟამსა ძუნად მათდა მოგებად სურვილ ხართ, მიემთხუენეთ მას ამისნი მოჭმედნი ასულთაგან უმეტესად მწეენიერთა...“ 2r—183v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობის IV—VI წიგნები. IV წიგნი, რომელიც 8-თავისაგან შედგება დასწყისში ნაკლულია (იწყება მეექუსე თავიდან), V წიგნი (11 თავისაგან შედგენილს) და VI წიგნი (15 თავისაგან შემდგარს) წინ ძღუის სარჩევი (39r—40v; 105r—116r).

2. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის ხელით.

3. თხზულების დანარჩენი წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე 315, 317, 318, 319, 320 და 321 ნომრების ქვეშ.

4. ტექსტის თარგმანის შესახებ იხ. აქვე 372 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 4.

(315) 317

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

238 ფ.; 22.5 × 14; ქაღალდი; ბის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; მზედრული, სათურები ასომთავრულით; [XIX საუკ. 40-იანი წლები].

„იოსიფოს(!) ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი მეშჳდე. მოაჭუნნ წიგნსა ამას ჟამი წელთა ორმეოცთა. თავი ა.—ვითარმედ დავიდის ეიდრემე ერთისა ნათესავსა ზედა, მეფე ეკმნა ჭეროონს ქალაქსა შინა...“ 1r—238r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის სიტყუა დასაბამობის VII—IX წიგნები. VII წიგნი შედგება 15 თავისაგან. VIII წიგნს, 15 თავისაგან შედგენილს, და IX წიგნს, 14 თავისაგან შემდგარს, წინ ძღუის სარჩევი (იხ. 81r—82v; 173r—175r).

2. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის ხელით.

3. თხზულების დანარჩენი წიგნები იხ. აქვე №№ 315, 316, 318, 319, 320 და 321 ხელნაწერის აღწერილობაში.

4. ტექსტის თარგმანის შესახებ იხ. აქვე 372 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 4.

(316) 318

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

205 ფ.; 22,5 × 15; ქაღალდი; ხის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; მხედრული სათაურები ასომთავრულით; [XIX საუკ. 40-იანი წლები].

„იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი მეათე. მოაქუს წიგნსა ამას ცომი წელთა ასთა ოთხმეოცდაორთა, თთუსთა ექუსთა და დღეთა ათთა, თავი ა.—ვითარმედ სენეკერემოს მოაწია ეზეკიას ზედა ბრძოლაჲ, ვითარმცა რაპსაკოს, ცომსა სენეკერემოს აღმხდრებისასა ეგჳპტელთა ზედა, უქმნა ეზეკიას ქადებანი, რომელსა განამჭნობდა ისაია წინასწარმეტყველი...“ 5r—205v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის „სიტყუა დასაბამობის“ X—XII წიგნები. X წიგნს, 11 თავისაგან შედგენილს, XI წიგნი—8 თავისაგან და XII წიგნს., 11 თავისაგან შემდგარს, წინ უძღვის სარჩევი (იხ. 2r—4r; 63rv; 127r—128v).

2. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის ხელით.

3. თხზულების სხვა წიგნები იხ. აქვე, № 315, 316, 317, 319, 320 და 321 ხელნაწერის აღწერილობაში.

4. ტექსტის თარგმანის შესახებ იხ. აქვე, 372 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 4.

მინაწერები: 1. „ქართული დედანში ვარვაროზთა შორის ეწერა, მაგრამ მე ვერაფერსა დავსწერე, როგორც რუსულში ეწერა“, 45r.

2. „რუსულში ასიცი სწერია, დავით [დადიანი]“, 98v.

3. „ღირსნანიდ ვგონებ რომელ ივერია, ხოლო მთარგმნელსა ესწამოს ორთა ამათ ივერიის განურკუთხასა ქართლისა ლიშანაიათგან, არამედ ნამდჳლ იბერია აქა თარგმნილი ქართლად ყოველად ტყეული არს, ღირსნიად იგულმა, დავით [დადიანი]“, 202r.

(317) 319

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

119 ფ.; 22 × 13; ქაღალდი; ხის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; ნაკლული; მხედრული, სათაურები ასომთავრულით; [XIX საუკ. 40-იანი წლები].

[იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი მეათოხმეტე].“ ...ვიდა მჳედართმთავართაჲ, ვინაჲთგან შედგომილნი მოქალაქეობასა პირველთა მამითასა ზოგადისა ყოველთა კაცთა სიმტკიცისათჳს ძჳრისილეას თავს ისხმენ და პატივს-მოყუარეობენ...“ 1r—119v.

წყდება: „მაშინ ახალმან მეფემან აღრიპპა, ყოფილმან ქალაქსა ამას შინა, იშუამდგომლა კესარისაგან ბრძანებაჲ მთავრისა მიმართ სირიისასა...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობის XIV—XV წიგნები. XV წიგნს აქვს სარჩევი (44r—46r).

2. ხელნაწერი დავით დადიანის ხელითაა ნასწორები.

3. თხზულების სხვა წიგნები იხ. აქვე № 315—318, 320 და 321 ხელნაწერის აღწერილობაში.

4. თხზულების თარგმანის შესახებ იხ. აქვე, 372 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 4.

მინაწერი: „ცხარ რომ ღალატით მოყვეს, ის იყო ღმერთთთთუს[....] დავით [დადიანი]," 11v.

(318) 320

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

264ფ.; 22 × 13,5; ჭალღდი; ხის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; მხედრული, სათურები მთავრულით; [XIX საუკ.].

„იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დ'ასაბამობისა. წიგნი მეათექუსმეტე. მოაქუს წიგნსა ამას ქუეშე წელთა ოთხმეოცთა. თავი ა.—ხოლო ოდეს მეფემან სხუათა შორის შეძინებათა მის მიერ ბედნიერებისათჳს სამეფოსა ზრუნუათა მოსწრაფებამან აღმოუხურად კერძოობითთაცა ქმნულთა, ვითარ იგი ქალაქსა შინა, ეგრეთ სოფლებთაც შინა უსამართლებათა, მაშინ გამოსცა ჰსჯული, ფრიად არა-თანაბაზგესი პიროველისა..." 6r—264r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია: ა. ფლავიოსის, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა" XVI—XVII წიგნები.

ბ. „ცხოვრებაჲ იოსიფოს ფლავიოსის" (189r—263r).

გ. ფლავიოსის XVI წიგნი შედგება 11-თავისაგან, ხოლო XVII—XVIII თავისაგან, ორივე წიგნს წინ უძღვის სარჩევი (3r—5v; 96r—99r).

2. ხელნაწერს წინ უძღვის თ.ეფურელისა: „იოსიფოს ფლავიოსი, ძველსიტყუაობაჲ იუდიველთა, ლათინერით როსსიიელსა ენასა ზედა გარმოღებული კარის მღუდლის მიხაილ სამოილოვისა. ნაწილი მეექუსე. მეთხზითა დაბეჭდებითა სანკტპეტერბურს, სინმპერატოროსა აკადემიასა შინა ჰსწავლათასა 1818 წელსა, ხოლო ქართულსა ზედა მღუდლის დავით ონაშვილისაგან, სამღუთოპელოსა მწყოსისასა, აბლოს ბორნაბუჯისა, 1835 წელსა", 1r.

3. ხელნაწერი ნასწორებია დ. დადიანის მიერ.

4. თხზულების სხვა წიგნები იხ. აქვე, № 315—319 და 321 ხელნაწერის აღწერილობაში.

(319) 321

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

157 ფ. 22 × 13,5; ჭალღდი; ხის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; ნაკლული (ძალიან არეულია); მხედრული, სათურები მთავრულით; [XIX ს].

[იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა, წიგნი მეათურამეტე]. „... დგომად რომთაგან იგინი იტყოდნენ, რომელ აღწერა... მონაგებთა მიიზიდავს მათზედა ცხადსა მონებასა... 1r—157v.

წყდება: „...და მასთანაე უწყოდა იგიცა ნამდჳლად, რომელ პართი, შემდგომ მიღებისაცა თხოვილისა მის მიერ კმაყოფისა, არა დაშთებოდა განსუენებით".

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ფურცლები ძლიერ არეულადაა შეკინძული, ამიტომ მათი თანმიმდევრობის გარკვევა შეუძლებელი ხდება.

2. ხელნაწერის მე-15 ფურცელზე იკითხება:

„იოსიფოს ფლავიოს[ი]. ძველიტყუობა იუდ[ეველ]თა, ლათინერით როსსიელსა ენა[სა ზედა] გარდმოღებული კარის მღუდლის მიხაილ სა შოილოვ[ის მიერ], ნაწილი მეცხრე. მეოთხითა დაბეჭდებითა სანკტპეტერბურგს, სიმპერატორისა აკადემიასა შინა ჰსწავლებითსა .. 1818. ხოლო ქართველსა ზედა როსსიელით—მღუდლის დავით ინანა შვილისაგან, სამღვდელოსა შერგითისასა, ხორნაბუჯს, 1836 წელს“.

3. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის მიერ.

მიმწერებია: 1. „მწერალო, არ გამისწორო, სიბრძნე არ ირემო, დაიდუმალა არ იგულბრო. დიდება სხუაა,“ 28r.

2. „ძეულ ქართულ დედანში სამსჯელი ეწერა, მაგრამ რუსულში რაღაც ჯაჭვი ეწერა მეც მისმა მიმხედველმან ვეღარ დავსწერე“, 35r.

3. „განთადად ვგორებ; დავით[დადიანი]“, 68v.

4. „კეტრა, რომელსა სხვათა ენაით ციტრონს ეწოდებენ, რომელ ა[რს] თურინჯი. დავით [დადიანი]“, 62r.

(320)

322

იოსიპოს ფლავიოსი, ბრძოლისათჳს იუდეელთა. XIX

160 ფ.; 22 × 14; ხის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; მზედრეული, სათაურები მთავრულით [XIX საუკ.].

„ფლავიოს იოსიფოს, ბრძოლისათჳს იუდეელთასა ანუ იუდეელთა ისტორიისა აღოხრებისათჳს. წიგნი ა.—ეითარცა ბრძოლად იუდაელთა რომთა თანა, რომელი უმეტეს ყოველთასა არა თუ მხოლოდ დროთა შინა ჩუენთა ქვეყნესი, არამედ კნინლა სმენითაცამებრ ჩუენდა..“ 10r—159v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის 1r—65r ნასწორებია დავით დადიანის მიერ.

2. წინ დართული აქვს: ა. თავფურცელი: „იოსიფოს ფლავიოსი, ბრძოლისათჳს იუდეელთასა. ნაწილი პირველი. ლათინურით როსსიელსა ზედა ენასა გარდმოვეტანეთ კოლეგიასა სამოადგილესა ზენასა სასამართლოსა უპირატეს მსაჯულსა, ტიტულოვარნის სოვეტნიკის მიხაილის მიერ, ალექსის ძისა. მესამეთა დაბეჭდებითა სანკტპეტერბურგსა შინა სიმპერატორისა აკადემიასა ჰსწავლებითსა 1804 წელსა. ხოლო ქართველსა ზედა მღუდლის დავით ინანაშვილისაგან სამღვდელოსა შერგითისასა ახალს ხორნაბუჯისა, 1836, 1r.

ბ. „პირველსა წიგნსა შინა იოსიფოსის მოთხრობათასა აღოხრებისათჳს იუდეელთასა იქაროზის შემდგომნი..“ 2r—9v.

3. თხზულების სხვა დანარჩენი წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე, 323—324 ნომრის ქვეშ.

(321)

323

იოსიფოს ფლავიოსი, ბრძოლისათჳს იუდეელთასა. XIX

177 ფ.; 20× 13; ქაღალდი, ხის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; მზედრეული, სათაურები ასომთავრულით; [XIX. ს.].

„ფლავიოსი იოსიფოს, ბრძოლისათჳს იუდეელთასა ანუ იუდეელთა მოთხრობისა აღორძებისათჳს, წიგნი გ. თავი ა.—ნეროპი წარავლენს ვესპასიანეს სჯრიასა(!) შინა ბრძოლად პირისპირ იუდეელთა...“ 6r—177v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია „ბრძოლისათჳს იუდეელთა“-ს III და IV წიგნები. ორივე წიგნი აქვს სარჩევი (2r—5r; 85r—89r).

2. ხელნაწერს წინ უძღვის თავფურცელი: „იოსიფოს ფლავიოსი. ბრძოლისათჳს იუდეელთასა. ნაწილი მეორე. ლათინერით როსსიელსა ენისა ზედა გარდმოღებული კოლეგიანელთა სამოდგილოჲსა ზენასა სასამართლოსა უპრატჳს მსაჯულის, ტიტუსიანის სოფუტიკის ცხებილის მიერ, აღმჴსის ძისა.

საკუტურბორღსა შინა საიმპერატოროსა აკადემიასა ჩაწუელოსასა 1818 წელსა, ხოლო ქართულსა ზედა მღებლის დაჲით ისნაშვილისაგან სამფლობელოსა Wურეთისასა, ახლის ბორნაბეჭდისა, 1837 წელსა.“ 1r.

3. თხზულების დასარჩენი წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე, 322, 324 ნომრის ქვეშ.

(322)

324

იოსიფოს ფლავიოსი, ბრძოლისათჳს იუდეელთასა. XIX

281 ფ.; 20,5 × 13; ქაღალდი, ხის ტყავგადაკრული ტიფრული ყდა; მზედრული, სათაურები ასომთავრულით; [XIX-სუკ. 40-იანი წლები].

„იოსიფოს ფლავიოს, ბრძოლისათჳს იუდეელთასა ანუ ისტორია იუდეელთა აღორძებისათჳს იერუსალჱმისა. წიგნი ე. თავი ა.—მეშეოთეთათჳს იეროსალჱმს შინა და ვითარნი ბოროტნი ენოთ მათთჳს ამას ქალაქსა შინა. ჩუენ ეყუე ზემორე ამისა განვეცადეთ, რომელ ტიტოს განელო უდაბნოჲ უკანით კერძო ეღჳპტისა კნინეა სჯრიადმდე...“ 5r—231v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია „ბრძოლისათჳს იუდეელთა“-ს V და VI წიგნები. ორივეს აქვს სარჩევი (1r—4v; 34r—88r).

2. თხზულების თარგმანის შესახებ იხ. აქვე, 322 შენ. 2 და 323 შენ. 2.

3. თხზულების დანარჩენი წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე, 322, 323 ნომრის ქვეშ.

(323)

325

ფრინველთა კარაბადინი. 1832

37 ფ.; 23,5 × 18,5; ქაღალდი; შეკრის ყდა; მზედრული, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები სინგურით გადაწერილია; 1832 წ. (37v).

[ფრინველთა კარაბადინი]. „ქ. თქალშავს ფრინჳლს ადრე აღიყვანდე და ვიეან დასვეშდე ქელზე, დაალამებინებდე და ქელზე გათენებინებდე...“ 4r—36v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის „ხანდაჲ წიგნისა ამის“. 1r—3v.

2. ხელნაწერი შეიცავს შემდეგ თავებს:

ა. „კარი ჭიის ნიშნებისათჳს...“ 4r—7r.

ბ. „კარი ფრინველთა ჩრჩაბეში ნიშნებისა და წამლებისა ამბავი...“ 7r-v.

გ. კარი მჭრინველის გუნებისა...“ 7v—11r.

დ. „კარი და ამბავი თვალშავის მფრინველისა კაპიტობისა...“ 11rv.
ე. „კარი და ამბავი თვალმფრინველისა...“ 11v—12r.
ვ. „კარი და ამბავი ყეთილის მფრინველისა კაპიტად შემდებისა...“ 12r.
ზ. „კარა თვალყვითლის მფრინველისა კაპიტობიდამ გამოყვანისა...“ 12rv.
თ. კარი და ამბავი მფრინველთ ოგებისა და ტყეთ შერგებისა...“ 12r—13r.
ი. „კარი და ამბავი ამა ძნელთა და საჭიროთა მფრინველთათჳს კირისა, ყაფაღანისა, ჯოგისა, ქშენისა და ანაღლისა...“ 13rv.
ია. „კარი და ამბავი ძნელის სტენისა, წამოსისა და რიგებისა, ამბავი კირისა ყაფაღანისა, ხოგისა, ქშენისა და ანილისა...“ 13v—20v.
იბ. „კარი ყოველთა წიწილაკისა და მფრინველთა ნიშნებისა, და წამლებისა ამბავი...“ 20v.
იგ. „კარი და დასაწყისი ყოველთა მფრინველთა ჯორცის ამოყრისა, თუ რის მიზეზით ამოყრის, ისმინეთ...“ 20v-23r.
იდ. „კარი ყოველთა მფრინველთა მავლისა სენისა ამბავი...“ 23r—24r.
იე. „კარი ყოველთა მფრინველთა ჯაშმისა, ღვიძლის ტკივილისა და ღვიძლის დასუსტებისა და ჯდომა-ღებინებისა და გულში ნამუტნავად სიცხისა დამართების ნიშნების ამბავი...“ 24r—25v.
იზ „კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა გრილად ყოფისა და სიგრილისაგან შეწუხებულისა, და ავად გახდომის ნიშნები...“ 25v-26r.
იზ. „კარი ყოველთა მფრინველთა გრილად ყოფისა სიგრილისაგან...“ 26r—27r.
ით. „კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა კორაგედახის, ნიშნები, წამლები ისმინეთ...“ 27rv.
ი. „კარი ყოველთა მფრინველთა კაჟშნის ნიშნებისა და წამლებისა ამბავი...“ 27v—28r.
ია. „კარი და ამბავი ფილენჯის ცემისა, ნიშნების დარიგება...“ 28rv.
იბ. „ლიცეა ფილენჯისა...“ 28v—29r.
იგ. „ფილენჯისა და თევზის ცემისათჳს ლიცეა...“ 29r—30r
იდ. „კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა ფუშის ჩამოსლვისა. ნიშნობის ამბავი...“ 30r—31r.
იე „კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა ფილთისა, ბურტყლისა, ნაკრტნისა, ან ბახ[ილრმა აჭამოს, ან თუითან მფრინველი შეტყობრად და ამღუი(!) კეჭიდამ. ეველა ამოგდების ნიშნებისა და წამლებისა...“ 31r—32r.
იჳ. „აქეთგან იწყების კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა ფეხის ტკივილისა. კეიჭლისა ნიშნები და წამლები...“ 32r—33r.
იზ. „კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა მჩრილისა და ბურტყლისა გლეჯისა და დაცვენისა, ნიშნები და წამლებისა დარიგება...“ 33r—34r.
ით. „კარი ყოველთა მფრინველთა თავის ტკივილისა ნიშნებისა და წამლების ამბავი...“ 34r-v.
ი. „კარი ყოველთა მფრინველთა ტილის სმის ნიშნებისა და წამლებისა ამბავი...“ 34v.
ია. „კარი მფრინველთა ჯორის ნიშნებისა და წამლებისა...“ 34v—35r.
იბ. „კარი ყოველთა მფრინველთა დახლობისა დაჰანუელისა, და დაკოდილისა. ნიშნებისა და წამლებისა ამბავი ..“ 35r-v.
იგ. „კარი ყოველთა მფრინველთა მავლის და მხრის ტკივილისა. ნიშნებისა და წამლების ამბავი ისმინეთ, ცნობიგრნთ...“ 35v—36v.

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს (იხ. Описание рукописей..., ტ.I გვ. 697—699).

4. დართული აქვს „პოროშოკი დიახტერ შტალისა“ და „ჰიის საწინააღმდეგო წამალი...“ 36v—37v.

ანდერძი: „განსრულდა დიდება ღმერთსა, წელსა ჩყლბ-სა“, 37 v.

(324) 326ა

სამოელ რაბინ იუდიანი, ოჭროს ალნაჭვსი. 1825

47 ფ. 25×19; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მთელტყავი, სათაურები სინგურით; გადაწერილია: 1825 წ. V. 22; (47r); დაბა ლისკოვი (47r); გადამწერი: ჰარონ (47r).

„წიგნი სამოელ რაბინ მორანაკელისა, უპირველესის სინაგოღისა, გინა სჯულის შესაკრებელის მოძღვრის, ისაკ რაბინის მიმართ, რომელ არს სუბულმეტს მორაკანის ქალაქს შინა.—ღმერთმან დაგიცვას შენ, საყუარელო ბაო და განაგრძოსცა საღუნო შენი, ვიდრე დასასრულადმდე ცუღუობისა ჩვენისადე...“ 4r—47r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ბ. თავფურცელი: „ოჭროს ანაკუსი, სამოელ რაბინ იუდიანისა. მეორედ გადმოღებული სანკტპეტერბურღის შპორისნების სტაბმასა შინა დაბეჭდილი 1782 წელსა. ფწმინდუსის სინოდის მმართველის ს[ვე]ტეს, დიდ ეუალს, მაღალ ყოვლად სამღუდელის გაბრიელს, არხიეპისკოპოსს დიდის ნოვოღოროდისა და სანკტპეტერბურღისას ტა წმიდის სამების ალექსანდრე ნევღის მონასტრის არქიმანდრიტს, მის ყოვლად სამღუდელოებას უმოწყალეს მწყემს-მთავრის“, 1rv.

ბ. რუსულად მთარგმნელის მონახონის ვარლაამის მიმართვა სინოდის წევრის მიტროპოლიტ გაბრიელისადმი: „მაღალ ყოვლად სამღუდელო მეუღეო, [უ]მოწყალესო მწყემსო-მთავარო.—მიგიღე უსაბარესი ესი გამოცემიდებად თქუენის მაღლის ყოვლად სამღუდელოებისა უქუეშეხად შეურდომისა...“ 1r—2r.

ვ. ქართულად მთარგმნელის დიმიტრი ბაგრატიონის მიმართვა მკითხველისადმი: „მკითხველთათუს ჩემგან ამ წიგნის თარგმნა შეუძლებელი იყო სალთო წერილის ენის გამოუცდელობით, მაგრამ მაშინდის ჩემის, მეფის ქაიხოსროს ასულის, ანნას თხოვა-ბძანებას ვერ ურჩ ვეყმენ, ვინაოგან დიადი სურვილი ჭქონდა ჩუსულისაგან ქართულად გარდმოღებისა და ამისთუს, ალბათუნებელმან სხვათა ქრისტიანეთა მთარგნელთაგან, არღარა ეროდე სიტყვის გაეწყობრების ყუღმურებასა, რათა იდიდოს ადრიდგანვე მოხუმნელთა ჩემთა ერთქუეყნელთაგან ყოველად დიდებული სახელი ღ[მერთ]ისაცაისა იესო ქრისტესი აწ და უკუნისამდე ქაზრი წერილისა სრულად გარდმოთქუა და თუ ვინ ინებებთ უშეუნიერესად გაწყობას მზრომელის სახელ აღუსრულებად, მმადლობელ ვეყმენი,“ თავდი დიმიტრი ბაგრატიონი 1786 წელსა“, 2r.

დ. „აღმაშენა. წიგნი ესე ამტკიცებს თჳს შორის სათნო-ეყოფელს ქრისტესათჳს განმსუკუნა წიაღწარმტკიცეთა თქმულთაებრ და მათსა ნაბიღლსა აღირჩეულებასა და უყონოსად, აწინდელს მდგომარეობასა იუდიანთა ნათესეთასა და სხვადასხვათა ცელილებასა მის სადეჭქელსა, რომელთა იცხილების სიბრძნე იუდიანთა ამთად, ვიდრე აჰამთად მესიას მოსულას მოღოდებისა, და ცდეუნებათ იმედითა თჳსითა. კეთილად იქმნებოდეს ყოველი ქუეყნის კერძოთ შეკრებულნი და ატეოით მიქცეულნი იერუსალიმად. წერილ არს: ვითა თჳთ აღიწერების მრავალს ალაჲს აცხადებს არაბეულს ენაზედ დასაბამად მეათერთმეტესა საუკუნესა, შემდგომად ქუანაწერელის იერუსალემის დარღეუსისა, და ჰქუნდეს სიიეუძოდ ტრითა, ვიდრე ორას წელს და მერმე არაბელის ენიადან ლათინურად გარდმოღებელ დომენიკანის წესის ბერის ალფონს ბონრომისაგან, ზაწერილ ოჭროს ანჭესად (!) ქუეყნად გასოცდა პირველი ბეჭდით ენეციასა შინა ათას სამას ოცდაცხრამეტს წელს, მეორედ—მაეცრატს, ათას ექსას ოთხმოცდაათსამეტს წელს, მესამედ—ლეუცერს, ათას შეიდას ოცდაათექუსმეტს წელს, მეოთხედ—ლეიპციელს, ათას შეიდას სამოცდაცხრას წელსა, გაიფიედა და დაიბეჭდა შრომითა მღუდელ-მონაზნის ეფტროესითა აწინდელის სლეუნკოსა და ქერსონის რუსეთსა შინა არხიეპისკოპოსის მიერ, ხოლო რუსულსა ენასა ხედა გამოღებაი აწ მეორეს ბეჭდით, თჳნიერ სჯულის წინაალმდეგის სახით გარდაბეჭდი-

ლითა მით მოსკოვსა შინა ჭეშმარიტებულითა შკურება სასარგებლოთა ყუავილთა", 2v—3r

ე. ტექსტის პოლოს მიწერილია: „ჰ ა რ ო ნ. წელსა ჩყკე. მაისის კბ, სელო ლისკოვს", 47r.

მინაწერებია: „შეშოწირული მარიან კურუსელიძისა" (ხუმოთ სალეკი ფურცელის).

326 ბ

სამეფო რაბინ იუდაისა, ოქროს აღნაქვსი. XIX

48 ფ.; 22 × 17; ქაღალდი; შავ ხაზერდგადაკრული ხის ყდა; მხედრული [XIX ს.].

„წიგნი სამეფო რაბინ მორაკანელისა, უპირველესის სინაღოგისა, გინა სჯულის შესაკრებელისა მოძღურის, ისაკ რაბინის მიმართ, რომელ არს მორაკანის ქალაქს შინა.—ღერთმან დაგიცუას შენ, საყუარელო ძმაო, და განაგრძოსცა საუკუნო შენი ვიდრე დასასრულადმდე ტკეობისა ჩუენისად..." 4v—48v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის ა. თავფურცელი (ტექსტი იხ. 326 ა ხელნაწერის აღწერილობაში).

ბ. რესპონდენტის მოარგუნების მონახაზის ვარიანტის მიმართვა სინოდის წევრის მიტროპოლიტის გაბრიელისადმი, 2r—3r.

გ. ქართულად მთარგმნელის დიმიტრი ბაგრატოვანის მიმართვა, 3r. (ტექსტი იხ. 326ა ხელნაწერის აღწერილობაში).

დ. „აღნიშნა", 3v—4r.

2. ხელნაწერის ბოლოს მიწერილია: „სრულ იქმნა ძალითა ღუთისათა.
მუ დავწერ ამად, ერთი მწამს სამად:
სულადს ძედ, მამად, იუდელთ ვამად." 48v.

(325)

327

მაქსიმე აღმსარებელი, სწავლანი სულიერნი საღმრთო მეცნიერებითნი. XVIII

333 გვ.; 16 × 11; ქაღალდი, ტყავგადაკრული ხის ტიპურული ყდა; მუქდრული სათაურები და ასოების დასაწყისი სიტყვის ასოები მთავრულად, სანგარით [XVIII ს.].

„თქმული წმიდათა შორის ბამისა ჩუენისა მაქს[ი]მე აღმსარებელისა. სწავლანი სულიერნი საღმრთო მეცნიერებითნი...—სიყუარული არს გულსმოდგინება სულისა კეთილისა, რომელი არა-რას არსთაგანსა მატივ-სცემს უფროს ღ[ა]ისა ცნობისა..." 5—311 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის ეპისტოლე ელიადის მიმართ, 1—3 გვ.
2. შდრ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V გვ. 97 : 4.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

მინაწერი: „მისმან ღწმინდესობამან კათოლიკოსმ[ა]ნ მაკსიმემ აფხაზეთისა და სრულიად საიმერეთოსამან მიიღო ტახტი საკათალიკოსო თოვესა იფრისსა ათორმეტსა, დღესა კვირიაკესსა, კ[ორონი]კ[ონ]ს ათას შვიდას სამოცდაათექვსმეტსა. მეფობასა სოლომონისსა, რომლისაცა წელნი არიან ცხოვრებისანი ორმოცდაოთხნიტ. 1776," 333 გვ.

(326) 330

ფრინველთა კარაბადინი. XVIII

40 ფ.; 21.5 × 17; ქაღალდი; ნაკლული, ჭია-ნაჭამი; ხის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები ნუსხურით; [XVIII ს.].

[ფრინველთა კარაბადინი]. „...მოარჩინოს. მართვას ნუ დაუწყებ, თუ მარილი შეტი და ნაკლები აჭამე. მარილს წონა იცი და ყობულის ხმარება, და როდისაც გაგიჭირდეს და ყობული იხმარო, მარილისაგან გაეაზი არა დია მოკუდება, მაგრამ მარილში რომ გაეაზი მოკუდება, იცოდე ჭიისაგან არის..." 1r—40v.

წყდება: „ხახვი დანაყე, კარგი ყორმიზი ზეთი. თუ ზეთი ვერ იშოვო, ვინდა თეთრი საპონი ააპერულე და ხახვი, და ის ერთს ჭერჭელზედ დაასხი სამსა და ოთხს ინჯრაზე ეს აჭიმე. ჭორს ხორცში გაბეული პირში..."

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ტექსტი ხელმოწერით მიზდევს S—325 ხელნაწერს.
2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს. (იხ. Описание рукописей. ტ. I, 1902—1904 წწ. გვ. 699—701).

(327) 332

იოსიპოს ფლავიოსი, კრებული. 1836

166 ფ.; 21 × 13; ქაღალდი; ხის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; მხედრული სათაურები მთავრულად; 1836 წ. (166r).

1. „იოსიფოს ფლავიოს. ძველ-სიტყუაობისათჳს იუდაელთასა. პირისპირ აპიონისა. თავი პირველი.—ნათესავისათჳს ჩუენ იუდაელთასა, ჩანებულო ეპაფროდიტოს, რომელ იგი არს თჳთ უძველესი და რომელ მიმღებელსა თჳსისა თესლ-ტომობისასა მარადის პირველთა მწობელთა თჳსთაგან დაუმკჳდრებიეს ადგილი ესე..." 1r—111v.

შენიშვნა: 1. ამ ხელნაწერში იოსიპოს ფლავიოსის „ძველ-სიტყუაობისათჳს იუდაელთასა პირისპირ აპიონისა" I და II წიგნია მოთავსებული.
2. II წიგნის ბოლოს ტექსტის ხელით მიწერილია: „ჲ. ე. ყდანოჳი. ხოლო ქართულსა ზედ მ. დ. ინანასშვილი", 111v.

2. „იოსიფოს ფლავიოსი, მაკაბელთათჳს ანუ მეუფებისათჳს გულისხმისყოფათასა. წიგნი პირველი.—მჭონებელი განზრახჳსა წინა-დაგებად თჳთ უმძიმეს თა საშუალისაგან ფილოსოფიისა სჯილებათა მეუფებისათჳს ჩრთელისა და განმტკიცებულისა სჯულთა მიერ გულისხმის-ყოფისა.. " 112r—153v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია, „პ. ვ. სემენოვი, ხოლო ქართულსა ზედა მ. დ. ინანოვი", 153v.

3. „არა თანახმანი ადგილნი სალმრთოსა წერილისანა თანა გამოწეობილნი იოსიფოს ფლავიოსის მიერ.—პირველსა წიგნსა შინა იუდეველთა ძველ-სიტყუაობათასა თავი. 1. იოსიფოს ფლავიოსი, მომხსენებელი გულისათჳს მაცთურებისა პირველთა მშობელთა..." 154r—166r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: ა. „სრულ იქმნა სადიდებელად ღმრთისა წელსა 1836-სა, აგვისტოს 26-სა," 166r.

ბ. აკროსტიხი „დაწერეს ესე სალმრთოს წიგნისა წერად
არა მ-ღე ვიყავ, მარად უჭმის ჟამისა
ჭეშტარ დღე და ღამე და ვიქმენ ცრცეთ მსრულად
იოსიფოსსა, რომელ არს ნაშრომი
თარგმანებითა ელლინურისა ენით,
საქებელისა წოდებულის პეტრიწი
უძღუნეს მთხზულის, ვითარ ელლადიდამ
ძველებრთა თქმათა ჭეშტით ივერიანთა
ღრმად გასაგონია აწინდელისა ენის
უცნოდ ნათხზეთა, ვითა რიტორისაგან
ნაშრომი ჩემი, თუცაღა გარდმოწერითა,
ითქმების ოდენ და მისთჳსცა ვარ მოშიშ
ხრულ იყოს რომელ, და არვისგან საკიცხარ
უნეტეს მისთჳს, ვიდრეცა ვჰქნენ სამოწყო
ნათარგმნი რუსულ-ლათინურის ენითამ
და სრულ-ვყავ აწღა პირველის ვერ თანმზგავს,
ოდენ სან ნაწილ რუსულის თარგმანისა
ნასაგალითოდ და არა საქებელად,
აწინდელის შტოლისა მზეკაცრიელი,
ამად მოვათმევ განათლებასა თქუენსსა," 266rv.

იონა ხელაშვილი, წირვის განმარტების წიგნი. 1835

XIII ფ. + 211 გვ. 19,5 × 16; ქაღალდი: შეყავის ყდა, ხეზდრული (სათაურები და აბზაცის დასაწყისი სიტყვის პირველი ასოები მთავრულად, სინჯერითი); დაწერილია: 1835 IX. 16 (8 გვ); ადგილი: პეტრე დიდის ქალაქი (9 გვ); დაუწერელია: IIv, Vv, VI, VIIrv, XII v, XIII rv.

«იონა ხელაშვილი, წირვის განმარტების წიგნი», „დაწყებაი პირველი სამღუდელო შესამოსელთა განმარტებისათჳს.—საღრმთო სამღუდელო სამოსელთა განმარტება ორ სახედ, ესე იგი აღსრულებულნი განცხადებულად ქრისტე უფლისა ზედა და საიდუმლოდ მღუდელთა ზედა აღსრულებად დღითი-დღე მიუკუნისამდე ზეგარდამო მადლითა და ჴელმარიტებით..." 1—209 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ დართული აქვს: ა. იონა ხელაშვილის შრომების სია:

1. „ღვთის მეტყველება სახნავილედი.
2. ქადაგება ცერიაკთა და დღესასწაულებთა,
3. კატეხიზმო ვრცელი.
4. კატეხიზმო მეორე მცირე.
5. ფსალმუნთ განმარტება.
6. მოძღვი ხუთის წიგნის განმარტება.
7. ისო ნავესი და მეფეთი(!) განმარტება.
8. იობის წიგნის განმარტება.
9. იგავის განმარტება სამი წიგნითურთ,
10. ისო ზირაქის წიგნის განმარტება.
11. ათთექუსმეტთა წინასწარმეტყველთა წიგნებით განმარტება.
12. ასოთა და გუამთა განმარტების წიგნი.
13. ალფაჲტა—ანბა[ნ]ზედ ასხმული წიგნი.
14. ათი მცნების და ცხრა ნეტარების წიგნი.
15. მეფის ძის იოანეს ოცდათოთხმეტის შეკითხვის წიგ[ნი].
16. ღ[ა]ის სიყუარულის წიგნი.
17. ქართულსა ენასა ზედა წორეა-ლოცუს მოსმენის წიგნი.
18. ორენა კაცის წიგნი აკრძალვისა.
19. იონა მოხუცებულის წიგნი.
20. წიგნი წყლულებისა.
21. წიგნი ჰორწინებისა.
22. წიგნი ამოვებისა.
23. წიგნი ნაშთთა განმარტებისა.
24. წიგნი ურწუნელის სახრდელისა.
25. იფქულ-ღუარძლის განმარტების წიგნი, რომელ არს 'იფქული ცხონებული კაცნი, ხოლო ღუარძლი არს წაოწყმედილი' კაცნი.
26. მესამე კატეხიზმოს წიგნი.
27. კაცის ცნობის წიგნი,
28. არაენ წინასწარმეტყუელნი შეწყნარებულ არს თჳსსა მამულსა.
29. ლევსიკონი შავათ დაწერილი.
30. სიბრძნის ძიების წიგნი.
31. ქრისტეს მოყუარისა მწედროების განმამცნობელი წიგნი.
32. იღია წინასწარმეტყუელის წიგნი.
33. ქრისტეს მიერ მოწოდება ცოდვილთა.
34. უსჯიდისოს მშიელების წიგნი.
35. აწდურძიერი წიგნი.
36. აბა-განკითხვის წიგნი.
37. წიგნი მასწაელისაგან მოსწაელისადმი.
38. ლა-კანელთა ნერსეს სომი. სიტყუა-ება—სარწუნოებისა ჩუენისა სარჩელა.
39. მემხოლოგეთა წიგნი, რომელ არს ბერობისა დარიგება.
40. მეფეჭისადეს მღუდელობის წიგნი.
41. წარეის განმარტების წიგნი·
42. მოძღურისაგან სულიერ მოწაფის სარჩელა.
43. წიგნი ოფლით ცხოვრებისა", Ir—IIr.

ბ „მეფის ირაკლის-ძე ბორიან, იამბიკონი ლიტუამან ანნა.—
იყავენ ხსენება დღეს წინასწარმეტყუელის„" IIIr

გ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—
დღეს აღმოსცენდა ძირთაგან ჴელანთა..." IIIr.

დ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგანვე.—
იერიის ნოხჩა ვაზსა კეთილსა..." III V-IVr.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

3. „მისვე ნათქუამი.—
იმღუდელ-მოქმედებ ანგელოსთა წესისაებრ...“ IVr

3. „პეტრე ლარაძისაგან თქმული.—
აღსრული მაღალს კაცედრასა საღუდელოსა...“ IV v.

3. „სოლომონ რახმაძესაგან თქმული.—
მაღლისა ძეო, სიბრძნისა მზეო, ენებათა მძლეო, ეშმაკთ მორგუნველო...“ IVv-Vr.
(ბელნაწერში მოთავსებული ლექსების სრული ტექსტი იხ. აქვე 254 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 8).

3. „წინასიტყუაობა წიგნისა ამის წმინდის გაბრიელ მთაწმიდელთა მიმართ.—ეს არს კეთილისა ჩემისა მოსსენება, რათამცა საპატიოდ სასურველი შესამოსლებისა განმარტება დაიმარხოთ დიდებად ღმრთის და სიტყუა-გებად სიტყუთა ქრისტიანეთა მიმართ...“ VIIIr—XI r.

2. „პინაკსი ჴინი სარჩევი“, 210—211 ფ.

3. ხელნაწერში ნაგებუნია ერთი ფურცელი ზომით 13,6 × 11; მასზე დაწერილია ლექსი მწყერტლით, 1834 წლის თარიღით. აკროსტიხი მიძღვნილია ს. ტაბაძის მიერ იოანე თარხანოვისადმი. v-ზე მიწერილია: „პროფ. გრიგოლ წერეთელმა იპოვნა თავისი მამის არქივში და გადასცა გიორგი წერეთელს. ტფილისი, 1934. II. 26“.
„ს. ტაბაძე.—იესოს მსხნელის დაფსაბამის მამისა...“

ანდერძი: „ესე წიგნი დაეწერე, სიყუარულმან თქუენმან, მონოზონ ბუცყმან იოანემ თქუენ საყუარელთათჳს სულისა ჩემისაგან შეყუარებულთა სულიერთა მსხურთა საღდგმელთა ძღუნებთა, რათამცა თქუენთა ცხონებითა შეცა მაცხონოს იესო, მაცხოვრმან ქრისტე უფალმან, თქუენ-თანა ცათა შინა. თქუენგან მოსსენებითა გლახაკისა იოანე მოპოხონისა დადებად ნაწილისა ესე არს სურვილი ჩემი, წმიდანო მამანო და ძმანო და დედანო, მომხსენებელთა ჩემისა სახელისა მოგიხსენებთ მუუდე, ოდეს მოვიდეს სუეველთა. წელსა 1835-ა, სექდებრის 16-სა მეტრე დიდისა ჭალაკსა შინა დაეწერე წიგნი ესე. უმაღლესისა ამერეთისა დედოფლისა მარიამ კაცია დადიანის ასულისა ეკლესიისა მსახურებისასა, სულიერ მოწაფისა ჩემისა. გევდრები მკითხველთაგან არა განკითხვასა, არამედ მოტევებასა. თქუენი სულიერი მსახური ი. მ. მ. ს.“ XIr—XIIr.

(329) 334

დავით უძლეველი, თხზულებანი. XVIII

200 ფ.; 21 × 16; ქაღალდი: ტყავგადაკრული ბის ტიფრული ყდა; მბეჭდური, სათაურები და აბზაცის დასაწყისის პირველი ასოები მთავრულად; [XVIII ს.]; დაწერილია: 1rv; 79v; 80—81rv; 160r—199v.

1. „დავით სიბრძნის მოყუარისა ახსნა პორფირის შეყუანილებისადმი რვათა თავთა შერთვითა. განმზადებელთა ღვთითურთ წყობა ყოფთ წინამდებარე აღნაქუსვისა, ჩუეულებითთა განმმარტებელთა მომთხრობელთა ძიება თავთა. რვა რიცხუ თავთა ვიქთოთ...“ 2r—79r.

2. „წიგნი სახელართა დავითისა, უძლეველი ფილოსოფოსისა, რომელნი ერთგზის ეტრფიან სიტყუათა სიბრძნისათა და მის სიტყჳოს გამო მხოლოდ მუჴრეალითა თითისათა შეემთხუევიან გემებად ყოველთა საცხოვრებელთა ამის სოფლისა ზრუნვათა...“ 82r—159v.

მინაწერები: ზემო ყდის v, ქვემო ყდის შიდა მხარე და საცავი ფურცლის v.

(330) 335

ალაპიტე კონსტანტინეპოლელი, სამეფო ჯარტა ანუ ტომარი. XVIII—XIX

76 გვ.; 21 × 16; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ტვიფრული ყდა; მბეჭდრული; სათაურები მთავრულით; [XVIII—XIX]; დაუწერელია: 61—76 გვ.

[ალაპიტე არქიდიაკონი, კოსტანტინეპოლელი]. „სამეფო ტომარი. უსამღუდელოესსა და უკეთილმსახურესსა მეფესა ჩუენსა იმპერატორსა იუსტინიანეს ალაპიტ უმცირეს დიაკონ კრძალულ[ე]ებით შრომასა ამას უძღუნი. თავი ა. ღმერთი არს ყოველთა მეფობათა შემოქმედ.— —მყოფი უმაღლესსა ღირსებასა შინა ჯ, იმპერატორო, უმაღლეს ყოველთა ღირსებათა აღგიყვანა შენ ღმერთმან, რამეთუ მსგავსად თჳსისა ზეციერისა სამეფოსა გარწმუნეს სკიპტრა კუსკნიერისა მფლობელობისა...“ 5—60 გვ.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის: ა. გაიოსის მიმართვა ერეკლესადმი. „უმაღლესსა და უდიდებულესსა კეთილმსახურსა კელმწიფე ა მეფესა იორკლის...“ 1—2 გვ.
ბ. [მოწუმობა წიგნისა ამის და აღწერელისა მისისა სხეთა და სხეთაგან მწუარალთა...] 3—5 გვ.
გ. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „დასასრული ალაპიტის თავთა. გ ა ი ო ს“ 60 გვ.
მინაწერი: „1836-ს წელსა მორთმე[ე]ლიას ამა სასარგებლოსა წიგნსა თჳეშინდრმი, დავით დადიანო, ძმაჲ თჳშინი გრიგოლ პატრებურღიან“, (საცავი ფურცელი.)

(331) 337

მოთხრობა გამოცხადებისა ყოველად წმიდისა ტიფინის მღთისმშობლისა. 1816

70 გვ.; 21 × 17; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მბეჭდრული სათაურები სინგურით; მთარგმნელი და დაწერი: ივან რომანისძე (ბასილიძე (1 ვ.); 1816. I. 1 (1 გვ.); პეტერბურგი (1 გვ.); დაუწერელია: გვ. გვ. 2,70,71,72.

„მოთხრობა გამოცხადებისათჳს სასწაულ-მოქმედისა ყოველად წმინდისა მღვთისმშობლისა ხატისათა წოდებულისა ტახვინისად(!) სამხრეთართა შინა დიდისა ნოეღორღისა.—წელთა შექმნიდგან სოფლისათა ექჳსი ათას შჳიდას ოთხმოცდაათერთმეტსა, დროსა კეთილმსახურისა მჴარ ბელობისა დიდისა თავადისა დიმიტრი იოანნოვიჩისათა...“ 5—69 გვ.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის: ა. „ლოცვა ყოველად წმინდისა ტიფინის ღვთისმშობლისა“, 3—4 გვ.
ბ. წინასიტყჳაობა მთარგმნელისა: „უგანათლებულესო მეფის ძეო, ყოველად უმოწყალესო კელმწიფეო! იმრთმეული მცირედი ღვაწლი ესე ჩემი, რომელიცა არა აღწერა გამოცხადებისა და სასწაულისა სხეთა და სხეთა ადგილსა შინა რუსეთისათა ყოველად პატიოსნისა და ყოველად დიდებულისა ტიფინის ღვთისმშობლისა, ვინაჲდგან თქუენის უგანათლებულესობის შორის არს საღმრთო ტრფიალებაჲ. მეცა, უღირსმა, უმრწემესმა მონამა თქუენმა, აწის მიზეზის გამო ბელ-ქაყა რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა, რაოდენცა ძალმედგა გამოუცდელსა ესეგუართა წერილ-

თა შინა, გარდმოღებად წიგნაკისა ამის და მორთმევად უკანათუკუღსოპისაში თქუენისად. მასთანავე ულრმესითა გულითა ბენებრივითა მაჭუა პატივი მოლოცვად ახლისა წლისა ამის, რათა მეოხებითა მისითა წინაშე მაღლიდმობილისა ძისა თჳისისა, უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესთა, თქუენ[ა] უსაფარლესის ფაშილიათურთ მრავალ წელ ბედნიერ და კეთილ შეშთხუეულ. თქუენისა უკანათლებულესობისა ყოველად უმრწემესი მონა და მოსამსახურე ივან რომანიჩ ბაღრატიონ. 1836 იანვრის 1-სა დღესა, 1816 წელსა, ს[ანკტ]პ[ეტერბურგს]ა შინა", 1 გვ.

მინაწერი: „ძმა უძღუნს გრიგოლ დავით დადიანს პეტრეტურღით 1836-ს წელსა", ზედა ყდის შიდა მხარე.

(332) **338**

პოემაროსი, ილიადა. 1836

206 ფ.; 19,5×11,5; ჭაღალდი: ტყავგადაკრული ხის ყდა; მბეჭდური; სათაურები მთავრულით; მთარგმნელი და დამწერი: ივე გარსევანიშვილი (206v); 1836 წ. (206 v).

„ო მ ი რ ო ს ი, ი ლ ი ა დ ა. გალობა პირველი.—ჰგალობად ღთისაო, წარწუმედითსარე(!) რისხუასა აქილესსა, ძისა პილეოსისსა, რომელმან ბეთასთხინა აქეველნი ალურიცხეთა უბედოებათა. მრავალთა ახოვანთა სულთა გმირთათა შთამკუნებელმან ყოჯოხეთად გუამნი მათნი ჰყუნა იავრად ძაღლთა და ფრთოსანთა..." 7r—206r.

შენიშვნა: 1. ნაწარმოები შედგება 4 ნაწილისგან. I ნაწილში 6 გალობაა, —I—VI, II ნაწილში—VII—XII, მეოთხეში—XIII—XVIII, მეოთხეში—XIX—XXIV გალობანი. თვითოეულ გალობას წინ უძღვის მოკლე შინაარსი, ე. წ. „ჰაზრი".

2. თვითოეულ ნაწილს წინ უძღვის თავფურცელი:

ა. „ო მ ი რ ო ს ი ს ი ი ლ ი ა დ ა... ნაწილი პირველი. სანკტპეტერბურღი. სტამბასა სამგანმგებოსა სამროსა განათლებისასა ჩ[ყჳ]ნ", 2r.

ბ. „ო მ ი რ ო ს ი ს ი ი ლ ი ა დ ა, ნათარგმანები ბერძენთა ენით ი ო ა ნ ე ს მიერ მ ა რ ტ ი ნ ო ვ ი ს ა. ნაწილი მეორე, სანკტპეტერბურღი. სტამბასა შინა სამგანმგებოსა სამროსა განათლებისა ჩ[ყჳ]ნ-სა წელსა," 52r.

გ. „ომიროსისა ილიადა, თარგმანებული ბერძენთა ენით ი ო ა ნ ე ს მიერ მ ა რ ტ ი ნ ო ვ ი ს ა. ნაწილი მესამე. სანკტპეტერბურღი, სტამბასა შინა სამგანმგებოსა სამროსა განათლებისასა ჩ[ყჳ]ნ-სა", 96v.

დ. „ომირისისა ილიადა, ნათარგმანები ბერძენთაით ენით ი ო ა ნ ე ს მიერ მ ა რ ტ ი ნ ო ვ ი ს ა. ნაწილი მეოთხე. სანკტპეტერბურღი, სტამბასა შინა... 1825-სა წელსა," 151v.

3. ხელნაწერს წინ დართული აქვს: „ომიროსისათჳს და მისთა ნაქმართა.—მამა ბერძენისა გალობისა. უსაჩინოესი ესე მემღერე..." 2v—6v.

ანდერძი: „ყოველითა ღუაწლისა დადებითა ვსთარგმნე კმად მოწყინებასა შინა წამდგილი ესე უ მ ი რ ო ს ი ს ბაალბელისა როსისთა ენით ჩუენ[ა]ს ზედა მე, ი ე ს ე გ ა რ ს ე ვ ა ნ ა შ ვ ი ლ მ ა ნ, ჩყლვ-სა წელსა. ამბორსე ღმერთსან ბედ-კეთილობასა შინა დ[ა ვ ი თ] დ[ად ი ა ნ ს]", 206v.

333)

339

ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათჳს კაცისა. XVIII

254 გვ. 21 × 16; ქაღალდი; მუქაოს ტყავდაკრული ყდა; ნუსხური, სათაურები სინგურით; [XVIII ს.].

„ნეტარისა მამისა ჩუენისა ნემესიოს ემე[ს]ელ მთავარებისკოპოსისა, ბუნებისათჳს კაცისა თავოთად თქმული.—კაცისა სულისაგან გონიერისა და სხეულისა რჩეულად შებმადებაჲ და ესრეთ კეთილად, რომელ შეწყნარებულ იყო სხუებრ უმჯობესად შექმნა მისი...“ 3—254 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ეს ნუსხა გამოყენებული აქვს (А. ლიტერით) ისტორიკოს ს. გორგაძეს თავის გამოცემაში: „ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათჳს კაცისა. ბერძნულითგან გადმოღებული იოანე პატრიწის მიერ. ქართული ტექსტი შეისწავლა, გამოსცემად დაამზადა და ლექსიკონ-საძიებელები დაურთო ს. ს. გორგაძემ, ტფ. 1914 წ“.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის ნაკლული შესავალი, გვ. 1—2.

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს თაიშვილს (იხ. Е. Такайшвили, Описание рукописей... ტ. I. 1902—1904 წ., გვ. 707—708).

მინაწერები: „ჰოი, საღმრთოჲ ფილოსოფოსო იოანნე, მსურველსა შენის ქების ძნობისასა, გერ ძალ-მედგა ჰოლა ქების ღირსთა ღუწებათა, თჳნიერ შემდგომისა. ჰოი, განსწაულებულო ეფრემისა და არსენისაო, რაჲდენ თანახმებან ვართ ძენი მამულისა შენისანი შენდაჲ მოსართ. ვსდგეს, ვინა დუმილი სათანადოებას, ოდეს საგანი ძალთა გამოთქმისათა დაბუჯებებს. ბტირალი ღმრთქმეულებად დანაკრებთა ამის წიგნის ბოლოთა და სხეთაცა დაგით [დადიან]“, (ალეკ ფურცლის ჳ).

(334)

340

კრებული. XVIII

XX ფ.; 192 გვ.; 20 × 14; ქაღალდი; ტყავდაკრული ხის ტეიფრული ყდა; ნაწილი ნაწერია მხედრულით, ნაწილი კი ნუსხურით (163—191 გვ.); [XVIII ს.]; დაწერილია: ფფ. 1—XX; გვ. გვ. 28—32, 50, 96—162, 192.

1. „განრჩევაჲ და გამოცხადებაჲ, რომელთათჳს ფილასოფოსნი შთამოვლენ ჴრიათაჲ, და მხილება უთოთა სეელრიანთა, ესე იგი არს იაკობიტთა სულთ-განმბრწყინვისა წუალებისა.—ტრფიალთათჳს და თანა-მბრძოლთა ჭეშმარიტთა რწმენათჳსა საჭირო არს...“ 1—27 გვ.

2. ფილოსოფიერი და ღუთისმეტყველებითი ტერმინების განმარტება, გამოკრებული არისტოტელის, დამასკელის, გრიგოლ ღუთისმეტყველის და სხეთა თხზულებებიდან.—„ა. ანაგები არს ძნიად განსაგებელობა და უმრავალჟამიერესობა...“ 33—49 გვ.

3. ღუთაებისათჳს—გრიგოლ ღუთისმეტყველის, ნეკტარი კოსტანტინოპოლელის, ეფრემის, იოანე ოქროპირის თხზულებებიდან გამოკრებული და დოღმატიკის სხოლოთაგან აღმოწერილი ადგილები.—„ღმერთი იყო მარადის, არს და იყოს...“ 51—95 გვ.

4. „გამოძიებაჲ სულისათჳს, შეკრებილი თჳთო-სახეთაგან სიტყჳთა და გულისჴმის-ყოფითა წმიდათა მამათა მაქსიმე აღმსარებელისა და იოანე დამასკელისაჲ.—ვინათგან უკუ არსნი ყოველნი ანუ გრძნობითა იცნობებიან, ანუ გონებითა მისაწოომელ იქმნებიან..." 163—191.

(335) 341

ამბროსი მედიოლანელი, თხზულებანი. 1810

52 ფ.; 20×16,5; ქაღალდი, მუყაოს ყდა; მხედრული; მთარგმნელი და დამწერი იოანე ბახლიძე (ir); 1810 წ. (ir)ს პეტერბურგი (ir).

1. [ამბროსი მედიოლანელი]. „უკანასკნელი განკითხვა.—მათ შორის, ეითა სხვანი როველნიმე, ამაღლდებიან კეთითა და ბედნიერებითა დიდ-შეძლეთათა დიდებასა შინა მძლეველთა ცელილებასა შინა კაცთასა..." 5r—15r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „დასასრული უკანასკნელისა განკითხვისა, ი[ოა]ნე ბ[ახ]ლიძ[ე]", 15r.

2. [ამბროსი მედიოლანელი]. „დიდება მღვთისა.—ჰი, უზენაესო არსებაო, უმაღლესო მფლობელო სოფლისა და საუკუნოებისაო, შემოქმედო ყოველთაო..." 15v—51v.

შენიშვნა: 1. ამბროსი მედიოლანელის „დიდება მღვთისა" შედგება ორი ნაწილისაგან, პირველი ნაწილის ბოლოს მიწერილია: „დასასრული პირველისა ნაწილისა, ი[ოანე] ბ[ახლიძე]". 40r.

მეორე ნაწილის ბოლოს მიწერილია: „დასასრული მეორისა ნაწილისა, ი[ოა]ნე ბ[ახ]ლიძ[ე]", 51v.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „მოძღვრება წმინდისა, და ღირსისა მამისა ჩუენისა ეპისკოპოზ[ისა] ამბროსის მედიოლანელი-ისაჲ შეთხზული შეურფოთმილისათჳს გემოთმყვარებასა შინა ქალწულისა რუსუდანს ზედა, ხოლო რუსუდისაგან ქართულს ენასა ზედა გარდმოღებული ჰერეთდრიკის(!) იოანეს ბახლიძეს მიერ სამეფოსა ქალაქსა შინა ს. ჰ. რბ უ რხს, წელსა ათას რვას ათას, თუესა ივნისსა, 1810—ოდა", 1r.

ბ. „ეგზამილეზესული მუეის ძუე, ყოველად უმოწყალესო კელმწიფეო, წიგნი ესე შეთხზული წმინდის და ღირსი მამისა ჩუენისა ეპისკოპოზი ამბროსის მედიოლანელის მიერ, რომელიცა ათას რვას ათას შინა ქალს შინა თქუენ მიერ შთაბერილის ჩუ შორის ნიჭიერებითა რუსუდისაგან ქართულსა ენასა ზედა რაოდენსა ძალ ედგა გარდმოვიღე, და აწ უმორჩილესად უძღუნი უგანათლებულესობასა თქუენსა. უკეთუ სათნო იხმო და ღირს ჰყოფთუ კეთილ მიბეღლებისა თქუენისა მპყრობელი ღმერთი შორის უკანასკნელის განკითხვისა, დიდებისა მღვთისა და მცნებისა და მოძღვრებისა შეცდომილის ქალწულსა შემწირველისა თჳისა თჳისა უფლისაებრი.—უკანასკნელის განკითხვისა.

მიხედე, კაცო, მას, ვინცა ჰყო ესე ქვეშო თქმულები,
მისგან არს შენი განკითხვა, რაცა არს შენგან ქნილები,
ეძრწოდე იმა საშინელს, არ გახდე შენაძრწუნები
და ბოლო ინანო, რა ჯეცეს, იქ არ გბედვს სინანულები.
მოგცა კაცო, შენ ფუღლობა ყოველისაგე გა-ცა-რისგის,
როდეს შეიცდე, სიკვდილსა ჰბედი, ეამი შეგხუდა გარდარეგის,
აწ სარე გიეს ადამ მამის, გაფრთხილება გმართებს ამის,
და ვინც არ ხედავ, ხსოვნა რად გაქუსო, უბედურო ხართ ეად ვამის.
ოდეს დასრულდეს ქვეყანა, სოფელი მისი არება,
ზღვანი ყოველნი მთგზითა და სრული მცირეც გორები,
კაცო, ხომ იცი იქნება საქონი შესახარები
და ერიდებოდე ცოდვასა, არ იქნე გარე განძები.
მუნვე დაჯდეს განკითხვად, მართალ-ცოდველის მსჯელია,
საშინელ შესახედავი, ნუ ჰგონებთ—არსო წრფელია,
აქ არსად გიჩნან ცოდვანი, თან გაქუნდეთ შენახელია.
და როს განგიკითხოთ ცოდველნი, ვესმახთ ხმა საშინელია.
განიცადო ღმერთი დიდი, საშინელად მომავალი,
ანგელთ დასსა დადუაროს ცის სიმაგრეთ. მიწა ველი,
ზღვანი, წყალნი სრულად განქრეს და განსრბდეს შაშინ ხმელი,
და წინაპარნი გარდაცვლილნი ახალნიცა იქნენ მცველნი.
დიდება შენდა, მეუფეო, ღმერთო სამებად ქებული,
უფალო ძალთა მთავარო, ჩემთვის უკარხედან ნეტებული,
ნუ დამსჯი ცოდველს, იესო, ოდეს განკითხვად ხორ-ცშესხმული
და ვით ადამ იხეხე წყევისგან, მეც მიხედე განდიდებული.
„დიდებისათვის მღერისა.—
ეჰა, ყოველნო მოძრავნო, ბრძენნო და ანუ მწირებნო,
დამვიწყებულნო მბადთაო, სიბილწისადმი მხრებნო,
უარმყოფელნო თავადის, ცოდვეთა შეშაწიკელებნო
და ამა მიდრეკით მომდურად უფლისა შეპარწუნებნო.
მიხედეთ ცის სფეროსა, კრაულა გარდათპეულსა და,
ზღვასა მას უკიანსა, ქვეყნის გარშემოსხმულსა და,
ღამეთა ბნელთა მნათებელ, მეუფისაგან ქმნულსა და
და ზღვისა ქვიშათა უამრეს, ვარსკულავად სახელმდულსა და.
ამისა შემქმნელს ხელოვანს, მამასა მამათ-მთავარსა,
სხვათა ვინ აღსწერს ურიცხვთა ქვეშმორომ თაიხელორხთა მუარავსა,
მისგან შექმნილთა მხეცთა და ცხებელთა შეშხარავსა
და ანგარიშ მიღწდომელთა დას ანგელთ დასთა მყრძალავსა.
მას მონებენ ანგელოსნი და სერაბინ მრთველთ-ელნი,
საყდარნი და უფლებანი, ცის საშაროს ყოველნი ძალნი,
ეუეს-ეუეს ფრთენი სრაფინნი, ქებად ღმერთისად დაუმეტრალნი,
და დას-დასებად, ბევრის-ბევრად, ღვთის ბრძანების მსწენი მალნი“, 2r—3r
„ქ ე ა ლ წ უ ლ ე ბ ი ს ა თ ვ ი ს.—
პირველ დედა მონაზონთა სახედ იქმნა ეინმე თქმული.
მღვთისა სათნო, მღოცველ ყოველდღე, სასწაულით მრთველმქმნელი,
სნეულთ მკურნალ, ცოდვილთ დამხსნელ, მარხულება აქუნდა სრული
და ეშმაკეულთ განმკურნებელ, ღვთის ვედრებით განსნების კრული.
მიემსგავსა დედას მას, მონაზონად შეედა დედა.
მას სურვილი მონაზონის ედებოდა გულსა ზედა,
ეძიებდა გულსმოდგინედ, ვინ იქებდა ჩემი მწე და
და იპოვა და აღსრულა, გაეცაბრწყინდა ვითა მზე და.
ეუვარდა პირველ მამაჲ, დაუსაბამო ღმერთი და
მამა, ძე, სული წმინდა და, სამება სულად ერთი და,
იესო ქრისტე მეუფე მარადი სიტყუა ერთი და,
და შობილი ბეთლემს ქვაბშიგან ქალწულის მიერ ერთი და.

იყო უდაბნოს, იღვწოდა, ვითა მონაზონი წესია,
ღამე ლოცვისთვის თავს უდგა სამთელი, აბედ-კვესია,
განდიდდა მონაზონობით, ამაღლდა ხორცით ზესია
და ეძებდა, ჰპოვა სურვილი, დაჰკარგა ბილწის ესია.
მას მონაზონად ქცეულსა შეურნდეს სულთა მტერები,
დღე ყოველფერსა მოსთხრობნი, ფუღიდენ, ვითა შმაგები,
უკუნ უჩინოეს გონება, მონაზობაზედ შორები
და ნანვა ჭქნა ცქეთის კუთხესა, იქნა ეშმაკად ნაგები.
უარჰყოფდა უდაბნოელთ, მოსწორისა ყოელსა კრებელს,
განიჩენდა წმინდობის წილ ტარტაროზის ცეცხლსა გზებულს,
გაათქნეს მას მონაზონს, სიწმინდითა პირველ ქებულს,
და სიბოროტით გლან შემცდარსა, აწ ლირწება გუელსა დებულს,“ 3ᲠᲛ.

„განათლებული მეფის ძენ, ი ო ა ნ ე დ სახელ დებულო,
მომკირნო ხალხთა შენთათვის, თვითეე სიბრძნითა ქებულო,
მათთვის ჰსწავლისა წერილთა სძენხრად განშხადებულო,
და თქუენ მისნო, გულად ჯოძარდო, ქართველთა შეყვარებულო.
მე მესმნეს, თქუენსა მოსასა, რაედენ გზის სხვათა თქმულია:
წიგნსა იკრებსო ხალხთათვის, განაბრძნოს ქართელი სრულია,
თვითეა დასთხზაო მრავალი წიგნები, ბრძნულად ი თხზულია,
და მეცა ვიპოყნე და ვთარგმნე. აწ გიქნეს შეწორფელია.
რუსეელის ენით ნაწერი, აწ ქართულად ვჰკოდ ნაწერსა,
მღუთისა დიდება სრული დ, და მონაზონთა სახესა,
მოწოთმას სიწმინდეს ზედა, შეცდომას ეშმაკეთ მაბრსა
და დიდებით მოსულას მეფის ჯანკთხვად სოფლის აბესა.
გიძღვნი წიგნსა ჩემს ნაშრომსა, ნუთუ გული თქუენი აროს,
გულსაც ბრძენნან არ უარჰყოს, მცა რისხვით არ შებრზოროს.
შეიწიროთ ჩემ მიერად, ჯეეედრები, კელსაც მფაროს,
და მწყალობდით და მპატრონობდით, სიკედილამდე თქუენდა მაროს.
მე შვილი ქართველთ მიწისა, ახპავრთ გვარად ძველია;
მუნიდგან თქუენდა მოსაწილი, სისწორით ვიყავ ღელეია.
თქუენისა სამსახურისთვის ყოელ დღე ვარ მომსწრაფელია
და ი ე ვ ნ რ ო მ ა ნ ი ბ ა ხ ლ ი ძ ე თავითიური შეწირფელია“, 4ᲠᲛ.

ვ. „სვებრ ყოელად უმოწყალესო კელმწიფეო და პატრონო! უკუთუ სათნო იყოფვის კეთილ-მოსავალეელობისა თქუენის უგანათლებულესობისა მცირედი ღვაწლი ესე ჩემი, მაშინ უფროს დაჰდგრგუნს განდეკილებულ-ყოფად, ვიდრე უკანასკნელ აღმოფხვრამდე ერთგულ ბორნილებისა შინა მიიღე ტრფიალებითა, ვითარცაცა ვჰიებდი და ვგიებია აწ უპატივცემულესისადმი გვამისა თქუენისა, ყოველად უმოწყალესო კელმწიფეო, თქუენისა უგანათლებულესობისა მარად უმრწემესი მორჩილი მონა და მოსამსახურე ი ვ ნ ე რ ო მ ა ნ ი ბ ა ხ ლ ი ძ ე. ჩყოზ-სა წელსა, მარტის ა-სა რიცხვსა, ს. პ. ბ უ ხ ა შ ი ნ ა“, 4ᲠᲛ.

3. ტექსტს ერთვის „ხანდუკი“, 52ᲠᲛ.

შენაწერი: „ამა გრიგოლ ურჩენის დავით დადიანს პატრებერი 1836-ს წელსა“, ზემო სც. ფურც.

(336) 342

კრებული. 1773

325 გვ.; 20 × 15; ქაღალდი (დახიანებული 1—4 გვ.); ხის ტყავგადაკრული ზედაპირ ყდა; ხმეფრული, სათაურები სინგურით; გადაწერილ ჩაჩიკაშვილი ნიკოლოზ (157 გვ.); 1773 წ. (157 გვ.).

1. „დღისა და ღამის გაბაასება, თქმული მეფის ერეკლეს ძის მეფის თეიმურაზისაგან, რომელი იქმნა ცხებული შემდგომად წელიწადისა ცხრისა თქმისა ამისისა. კ. აწ წიგნსა ამას სწოდებიეს სარკე თქმულთა.—

ვით ჴელ-ეყო აღძრად სიტყეთა ვერ სიბრძნის ღირსმან სწავლობით.
ვერცა ღრმად გამომეტყველმან, რიტორებრ ენა მრაელობით...“ 1—144გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია. „კ. აქ განსრულდა ბაასი დღისა და ღამისა. სამთო და სარო ყოველითური განსრულდა მარტს 4 დ[ღ]ისა“, 146 გვ.

2. ხელნაწერი B ლიტერით გამოყენებულია თეიმურაზ მეორის თხზულებათა სრული კრებულის გამოცემისას (იხ. თეიმურაზ II, თხზულებათა სრული კრებული, გ. ჯაჯანიას რედაქციით. თბილისი, 1939 გვ.).

2. „კ. როგორ არს ანი—ჯი—მისდამი ქება ამიცანად თქმული მეფის ერეკლეს ძის მეფისა თეიმურაზისაგან.—

არის რამ უცხოთ საცნობელ, გამოუთარგმანებელ ენათა,
არა არსისაგან მოძრავად მომცემი ღმეობრენათა...“ 145—151 გვ.

3. „კ. ანბანთქება ამიცანად ნათქვამი მეფისა მისივე თეიმურაზისა.—

აღვძრათ სიტყვა საცნობელი, არცა ძნიად გამოჩნდების,
აწ უძრახოთ პირმეტყველთა, უტყვისაგან რათ ტყუვდების...“
151—157 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: ა. „აღსრულა ცხებულის მეფის თეიმურაზის ნათქომი. დღისა და ღამის ნათქომი და ანბანთქება აღვსწერე მე, ცოდვილმან მღდელ ნიკოლოზ ჩაჩიავაშვილმა. ეინც იხილოთ და იკითხოთ, შენდობით მომიხსენებდით. გასრულდა მარტს ლ. კ[ირონ]ს [ორ]ს ჳდა“.

ბ. „ესე მოკუება დიდის მეფის თეიმურაზის ნათქუამი ანბავსა შემოდგომისგანაზაფხულის, ვარდ-ბულბულის, ფარიანისა“, 157 გვ.

4. თეიმურაზ I. „ანბანთქება ნათქუამი დიდის თეიმურაზ მ[ე]ფისა.—ადამ ვახსენოთ პირველად, თვით ღმერთმან შექმნა რომელი,
ამელ და სეით მოყუსითურთ მთასა წმინდასა მდგომელი...“ 158—164გვ.

5. [თეიმურაზ I], „ჳეორე ანბანთქება, თქმული მისივე მეფისა.—
აღახენენ ჩემნი ბაგენი, ღმერთო, სამებით ქებულო,
აერთა ზედა საყდართა დიდებით დამკვიდრებულო...“ 164—170 გვ.

6. [თეიმურაზ I], „მესამე ანბანთქება, ნათქუამი მისივე მეფისა.—
აღმართა მხსნელმან ჯუარი გოლგოთას, სისხლი დასთხია ადამის ძვალსა,
აღმოსაელეთით მისცა მამული, პირველ მუნითგან გამონაძაღალსა...“ 170—176გვ.

7. „ესეც კრების ანბავი, ნათქვამი მისივე მეფისა თეიმურაზისა.—
აღვაღო პირი, სიბრძნე და ძერი, ზეშთა ძალისა ჩემისა მბობად...“ 176—181გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი B¹ ლიტერით აღნიშნულია თეიმურაზ პირველის თხზულებათა სრული კრებულის გამოცემაში (იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული, ალ. ბარამიძის და გ. ჯაჯანიას რედაქციით. ტფ., 1934.).

8. „ანბანთქება მეფის არჩილის მიერ თქმული.—
ასულ ასული, მშვერტნი დასულა ესე ვინა(ა) ჩემი ასულა?
ბროლ-მინა რევით, მზისა მორევით, თვალნი მორევით მელნისა
სულა...“ 181—183 გვ.

9. „კ. ანბანთქება მეფის ვახტანგისაგან ნათქვამი.—
ასრე არის აგებული, ამგებელსა აქ აქებდეს.
ამკობდეს და ადიდებდეს, ამისთვისვე აქა ქებდეს..“ 183—189 გვ.

10. „კ. ანბანთქება მეფის არჩილის ნაბძანები.—
არ ადვილია აღკრძალვა ამოებისა ამოსა,
არ ასაგდებლად ალმოვთქვი, ამოვიმოწმებ ამოსა...“ 189—195 გვ.

11. „კიდევ სხვა ანბანთქება ორბელიანის ვახტანგისგან თქმული].—
აჰა, ანბანთ აღვამაღლოთ აწ ალვისა აღნაგობა,
ბეწვ-ბენერობა, ბედ-ბადრობა, ბაგეების ბალახჩობა...“ 195—196 გვ.

12. [ვახტანგ ორბელიანი], „ესეც სხვა ანბანთქება, ნათქვამი მათისავე.—
ან ამას გეტყვი, ბანში მიკბილე, განს გამითავე, დრო დანაპირი...“ 196—197 გვ.

13. „გაზაფხულ-შემოდგომის ქება მეფის პატრონის თეიმურაზის თქმული.—
ღმერთო, რომელსა გაქებენ ზეცისა ძალთა კრებულნი,
ქვე კაცნი სამოელისგან, სამოთხით გამომებულნი...“ 197—210 გვ.

14. „ლექსი მუნასიბი და ტკბილი, გაწყობილი მსმენელთათვის სასიამოვნო. ვარდ-ბულბულის გაბჯობა. ნათქვამი ღუთივ გვირგვინოსანი მეფის პატრონის თეიმურაზისა, სუფევითამც ყოს უფალმან საუკუნითგან უკუნისამდე. ამინ.—
Oჳ, არსისა შემოქმედო, შენგან არის ყოველიფერი:
ცა, ქვეყანა, ზღვა და ჴმელი, დარი მზისა მონატერი...“ 210—233. გვ.

15. „შამი-ფარვანას წიგნი, თქმული მეფის პატრონის თეიმურაზისა.—
ღმერთო, ყოველთა ცხადთა და იდუმალთ დაუფარაო,
ვის სერაბინნი ვერ გხედვენ, პირსა ფუთა მოუფარო...“ 233—244. გვ.

16. „წიგნი მაჯამა მეფის პატრონის თეიმურაზისაგან თქმული.—
კვლავც მითქვამს: სიტყვა უქმისა პატიჟემან შემაშინაო,
ყოველნი გაგლით სოფელსა, არვინ დავრჩებით შინაო...“ 244—252 გვ.

17. „ლექსი მუნასიბი და სათარგმანებელი და ქება და მკობა ჴელმწიფის მეფის ალექსანდრესი და დედოფლის ნესტანდარეჯანისა, ნათქვამი ღუთივ გვირგვინოსანის მეფის თეიმურაზისაგან. სუფევითამცა ყოს უფალმან ამინ.—
რადგან არ ვსცხრები ქებასა, ვგონიერთ ამათ მისანი,
აწ ჩემთა გუღთა ლახვარი სათი მაქვს სათით მისანი...“ 252—257

18. „წიგნი და წამება პატიოსნისა თეიმურაზის დედისა. წამება, თქმული მეფისაგანვე. სუფევითამცა არის ხსენება მისი.—
ღმერთო, ცისა და ქვეყნისა საბრუნავითა მაქცეო,
ზე ამართულთა ყოველთა დამცემო, გარდამაქცეო...“ 257—274 გვ.

შენიშვნა: „ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „განსრულდა წამება ქეთევან დედოფლისა ბელითა ნიკოლოზ მღდლისათა“, 274 გვ.

18. „ქ. თავი დასაწყისი უსჯულოს მოამადისა და ქრისტიანეთ გაბაასებისა ლექსად ნათქვამი შემოქმედლის იაკობისგან ბრძანებითა მეფის გიორგისათა, ძისა მეფის ბაგრატ ბისათა.—

სოლომონ თქვა: სიბრძნის პირველ დასაბამად შიში ღ-თისა,
სამგეამოენის ღვთაებისა, შემოქმედის მის ერთისა...“ 274—325 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „განსრულდა ბაასი თათართა იელის ჯ, ქ-ს უჟა“, 325 გვ.

2. ბელნაწერი აღწერილი აქვს ექ. თაყაიშვილს (იხ. Е. Такайшвили, Описание рукописей...“ ტ. II, გვ. 185—189).

მინაწერები: 1. „ღმერთო, შემიწყალე მე ცოდვილი. იესო, ძეო ღვთისაო, შენ დამიფარე და დამიცევ მე“, 324 გვ.

2. „ქ. ეს წიგნი ბატონიანი ბატონის დედუფლის ნინოს ნაშთივით. ღმერთმან სიცოცხლეშიდ მოახმაროს. ამინ და კირიელეისონ,“ 323 გვ.

(337) 343

შეყუანილება მითოლოგიად. 1833

111 ფ.; 17 × 10,7; ქაღალდი, მეყაოს ყდა (ამობეჭდილი აქვს სატიტულო ფურცელი); მხედრული: 1833 წ. (1r); დაუწერელია: ფ. 110—111.

„შეყუანილება მითოლოგიად.—რაჲ არს მითოლოგიაჲ? მითოლოგია არს ჰსწავლა ანუ განმარტება ზღაპარ-სიტყუაობისა...“ 2r—209v.

შენიშვნა: ბელნაწერის შესახებ 1r-ზე მიწერილია შემდეგი:

„ჩელგ-სა წელს მე ვათარგმნიე ჩემსა ზედა ბეჭებითსა ენასა მიჰოლოგია ესე წელსა ჩემს შობიდგან მეოცესა. სამეგრელოჲს სამთავროსა მემკჳდრე დავით დადიანი პირველი.“

მინაწერები: 1. „დღეს მეუფე ქრისტე დახსნის მრავალ ღვაწებასა საცინელთა ღმერთთათა. კრიან გოიგოლ წერეთელი,“ 1v.

2. „მრავალჯერთჳსა დაცა-ხსნა მაცხოვარმან, ბილწთმისავობა გარდასცვალა წმინდათად, ვითა უგბილთა ჩუენთა ჯუეთა ეოენა და წარწუდეული წყუდიადსა სილრმესა სისხლით გუისხნა ჩუენ ამა საეთორისაგან“, (ქუეშო ყდის შიდა მხარე).

3. „მანოელ ჩარკეიანი ვიწ პრი, პრ ვიეი“, (ზედო ყდის შიდა მხარე).

(338) 344

იოანე სინელი, კლემაკსი. XVIII

470 გვ.: 21 × 16,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტყეურული ყდა; თვალკლული; ნუსხური, სათაურები სინგურით; [XVIII ს.]; აქვს ჰეკრონიანი 17 გვ.

[იოანე სინელი, კლემაკსი]. „სიტყუაჲ მოღუაწებითი ამბა იოანნი წინაჲძღუერისაჲ სინას შინათა მონაზონთასაჲ. ა. მ. გ.—სახიერისა და ჭესმასახიერისა და ყოვლად სახიერისა ღმრთისაჲ ჭენისა და მეფისა...“ 12—433 გვ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შენიშვნა: 1. კლემაჭს წინ უძღვის:

ა. „ჯანმსჯელობითისათჳს, როჳელსა შინა ჰსთქუა სიმდიდრე კეთილთაჲ... "1 გვ.

ბ. „დაწიელ მონაზონისა რაითჳლისა. ცხოვრებისა უფლისაჲ იოანნის სხოლასტიკოსისა..." 1 გვ.

გ. „ცხოვრება შემკულთჳლებითი ამბა იოანნი წინამძღურისა წმიდისა მთისა სინაისაჲ, ხედწოდებით სხოლასტიკოსისაჲ(!), წმიდათა შორისისაჲ ჳგნერარტად. გ.გ.— ვედრებე თუ რომელი იყო მოძღებელი მზნისაჲ ამის და აღმზრდელი პირველი..." 1—3 გვ.

დ. „ეზისტოლე ამბა იოანნი წინამძღურისა რაითისა იოანნის მიმართ ღირს საკჳრველისა სინისა მთისა წინამძღურისა.—ზესთ-უმაბჳლესისა და ანგელოზთა სწორისა მამისა მამათსა და მოძღურსა ჳდათა..." 3—12 გვ.

2. კლემაჭს ერთვის: იოანე სინელის „მისცე მწყემსისა მიმართ" 434—469. გვ.

მინაწერი: 1. „ეფრემ მცირის თარგმნისა ნათლისმოძღებად ჳღონებ, შემდგომად წარკითხჳსა დითნჳსის ღუთისმეტყჳველებისა. დაჳთ დადიანი" (საც. ფურც).

2. „ვხედვნობ მოტყჳებასა, ჰი, სამღრთოჲ ფილოსოფოსსი იოჳანე ამაჲ, რომ ნაშრომი შენი სხჳათა ნათარგმანებად ჳგონე. მაგრა მიზეზ ამისიცა იქ შენ, შენ, ჰოი, ყოველად ბრძენო, ვინაჲთგან ესრედ ენა-მხედ აღზრდე ეფრემ მცირე, რომელ ნამდჳლ საჳულებებელ იყო ჩემ მიერ ცსე. ვითა ზემო ესთქჳე, შემდგომად წარკითხჳსა დითნჳსის ღუთისმეტყჳველებისა. აჰა შესაბამ არს თქმად ჩჳენი იგი მოთხრობაჲ: ზე ნაყოფთაგან საცნაურ არს. დაჳთ დადიანი" (საც. ფურცლის ჳ).

339) 345

იოანე ოქროპირი, მარგალიტი. XVIII

134 გვ.: ქაღალდი; ბის ქაღალდგადაკრული ყდა; ნუსხური; სათაურები სინჯურით; [XVIII ს.]; დაწერილია: ფ.ფ. 1-VI; გვ. 135—145.

[იოანე ოქროპირი, მარგალიტი]. „ამას წიგნსა ეწოდების მარგალიტი, რომელ არს შეკრებული მეცივთაგან თქმულთა ოქროპირისათა. თავი პირველი. მოთმინებისათჳს.—დიდ არს, საყჳარელნო, მოთმინებისა მადლი და სულგრძელებისა..." 1—133 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შედგენილობით მისდევს ხელნაწერ S 94-ს.

2. იოანე ოქროპირის „მარგალიტის" მთარგმნელი ეჳთიმე ეჳთიმე უნდა იყოს (იხ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია ტ. I', 1941 წ., 632 გვ.).

(340) 346

ანტონი I, წყობილსიტყჳაობა. XVIII

236 გვ.; 17 × 11,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ბის ტყიფურული ყდა; ნუსხური; სათაურები და სტროფების დასაწყისი ასოება მთავრულად, სინჯურით; [XVIII ს.]; დაწერილია: გვ. გვ. 2, 9, 10, 23. 24.

[ანტონი I, წყობილსიტყჳაობა.] „წიგნი წყობილსიტყჳაობა. ნაწილი პირველი, თჳს ღ-ისმეტყჳულებისა სამობისა და ერთობისა. თავი ა.—

ერთი არს ზესთა დაჳსაბამო, კეთილ,
ზესთ-ნათლოვანი, ერთობა სამ-პირებით..." 25—233 გვ.

შენიშვნა: 1. გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერს აკლია: 652, 653 და 659 სტროფები (შდრ. წყობილსიტყვაობა, 1853 წ.). გადადგილებულია 475 და 483 სტროფები. სტროფების დანომრესას გამეორებულია ხელნაწერში 825 ნომერი.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. თავდურელი: „სადიდებელად ცხოველსმყოფელისა თანა-არსისა და განუყოფელისა სამებისა; მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა ანტონისგან, არბიელისკოპოსისაისა ყოველისა შემოსისა საჭართულოისა, დაბითიან-ბაგრატოვანისა ქმნილი, ანუ თქმული წიგნი წყობილსიტყვაობა. ესე იგი განხომილ-სიტყვაობა ბრძენთათჳს კეთილ შესაქცევი დროსა ყოველად ბრწყინვალისა უფეოლმსხურებისა და უმაღლესისა ირაკლი მეორისა, მეფისა ყოველისა ზემოსისა საქართველოსისა, ხოლო მამათმთავრობისა თჳსისსა წელსა დასაბამიდგან სოფლისა 7276. ქორიკელიან შობითგან სიტყჳსა ღ'ისა 1768, თთჳსსა მეოთხესა, რიცხჳსა 20“, 1 გვ.

ბ. „წინასიტყვაობა წინამდებარისა წიგნისა ხუთტომეულთა სტიხით ანუ შაირთა, ქმნილი გაოსისა მიერ არხიეპისკოპოსისა.—

1. წინასიტყვაობით შეუძენელებთა რა ვეწინააღმდებარებთ ანტონი ყოველად ბრძნისთა შეუწნიერ თქმათა, სტიხთა წყობილსიტყვაობა...“ 3—8 გვ.

ვ. „პინაქსი წყობილსიტყვაობისა“, 11—22 გვ.

3. ხელნაწერს ერთვის: ა. „ქმნილი მეორისა ტრიფილე სახეთ დიაკონ მონაზონისა.—

ეს წყობილსიტყვა განკარგულ-ქმნილ, თხზული ლექსულ,
არს ანტონისგან ყოველად ბრძნის, ბრძენთ უბრძნესის...“ 235 გვ.

ბ. „თჳს სახელწოდებისა მისის უწმიდესობისა.—

დღე ესე მსგავს არს დღისა მეფეგასისა,
ჩუენთჳს ანტონი ახალ მეტაფისიკოს
მეფ ზეცის მეტყველ ჭყუნა სულთან მოციქულნი...“ 236 გვ.

მინაწერი: „ანტონი, ყოველად ბრძენი ფილოსოფოსო, ესე წიგნი მაქს სახსოვრად შენდა, რომელსა მიყვარს ენასმჳსა შენი და ლექსობლობა მჳნჳნი. შენი მეუფების მონა ნიკოლაჲ დადიანი“ (სიც. ფურც. r).

(341) 347

მიხითარ სევასტიელი, რიტორაჲ. XVIII

VII ფ.×274 გვ.; 17 × 11; ქაღალდი, ხის ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა მწყდრული; სათაურები მთავრული: [XVIII ს.]; აქვს ქეირნიშანი: 97 ვგ.; დაწერილია: VIIrv.; გვ. გვ. 262, 268, 271—274.

„თჳს ხელოვნებისა სარიტოროჲსა (ესე იგი სამჯერ მეოქტოიხისა). წიგნი ა. თჳს სახჳერისა სამჯერმეოქტოიხისა და წუალებისა ნაწილთა მისთჳსა. თავი ა.—მჯერმეოქტოიხა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჴელოვნება საკეთილშეთქმა, ითქმის ჴელოვნებად, რომლითა ეხიარების სხეათა ყოველთა ჴელოვნებითა.,“ 1—261 გვ.

შენიშვნა: 1. წიხ უძღვის: ა. თავდურელი., 1r (ტექსტი იხ. S—48 ხელნაწერის აღწერილობის შენიშვნაში).

ბ. „წინასიტყვაობა-ეპისტოლე, მიწერილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა...“ 1r—V1v (წინასიტყვაობის ტექსტი იხ. H კოლექციის ხელნაწერთა აღწერილობის I ტომში, გვ. 183—184).

2. ხელნაწერს დართული აქვს: „პინაქს-იტყვაობა სარიტოროჲსა ჴელოვნებისა (ესე იგი სამჯერმეოქტოიხა).“ 263—267 გვ.

შენაწერი: 1. „ესენი აოთან სალმოთნი იგი მამანი მღთარგმანენი ქართველთანი, რომელთა სახელნი მოიხსენებიან აქა: იოანე ჯრუჭელისძე, წ[მ]ა იოანე, მაჭა კუთითაისი, წ[მ]ა ევთიმე. წ[მ]ა სენი—ნინოწმიდელი ეპისკოპოსი, ღირსი იოანე სახელგელი, რომელსა ზედწოდებულ იყო აბრაამ ახლად, ზაქარია მარდატის(!) ძე, არსენი, მგრამ ესე არა იყალთოელი, არცა კათოლიკოს, არამედ სხვა გიორგი შეყენებელი, ილარიონ დიდი თულაველი(!). მოძღვარი გიორგი მთაწმიდელისა, წ[მ]ა გიორგი მთაწმიდელი, იოანე პატრიკად ნამყოფი სტეფანე, გიორგი ოლთისელი, ვასილი ვაზრატის ძე(!) ხახულელი, და ესე სახონებელ მირნს ძდე მეფისად. იოანე საღმო ფილასოფოსი, რომელსა ჩუენ ვართ ზედწოდებასა პეტრიწად, ნეტარი ეფრემ მცირე, თეოფილე, ღირსი არსენი იყალთოელი, იოანე ტაიქის(!) ძე და სხვანი მრავალნი". 270 გვ.

2. „გორდი, 1845, აგვისტოს ე-ს. ეს რიტორიკა ვინც კარგათ ისწავლის, მისია, დასთან დადიანი" (ზემო ყდის შიდა მხარე).

(342) **348**

კრებული. XVIII—XIX

326 გვ.: 17,5 × 11; კალიდი: ტყავგადაკრული მუყაოს ყდაზე მიბრული, სათაურები სინგურით; გადაწერა: ბაქარია (325 გვ.); [XVIII—XIX]; აქვს ბოლოსმაეულები: გვ. გვ. 120, 199, 207, 213. დაუწერელია: გვ. გვ. 249, 250, 326.

1. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგორი ღუთისმეტყუელისა, მუცლები იამბიკო სასწაულისა წილ წარმართთასა, რომლისაგან განაყენნა ქრისტეანენი იულიანე განდგომილმან. ზედაწარწერილი თუთ მისიეე.—

გრიგორის ვარ მე ტკივილთ ნამუშაკევი,
ოთხმოცდისა ჰინდურისა დამცუმლ ვარ... 1—29 გვ.

2. „გრიგორის შრომა ვარ ოთხმოცულის დამცველი
სიბრძნის საცოვნად სწაელათა სულიერთა... 30—63 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „შეწევნითა ღ[მ]ისათა დასასრული ოთხმოცულთა ღ[მ]ისმეტყველისათა, ხოლო არს ფრიად სარგებლობენი თარგმანება სწაელთანითა ოთხმოცულთა ღუთისმეტყუელისათა ნ[ი]კ[ი]ტა პაფლაღონელისა", 64 გვ.

2. იამბიკის დართული აქვს თარგმანება ნ[ი]კ[ი]ტა პაფლაღონელისა (შდრ. ქ. ყაუხჩიშვილი. „ცნობა ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში", ეტიუდები. V, 1957 წ., გვ. 38).

3. [გრიგოლ ღუთისმეტყუელი, იამბიკო]. „ესენი ითქუნეს მაშინ, რაჟამს უკანასკნელთა ფშვინვიდა.—

ანგელოსით მნათონო უწყდომოს მომგრგუალებისა..." 65 გვ.

4. [გრიგოლ ღუთისმეტყველი]. „ფილოსოფოსთათჳს. უკეთუ ეშუშან მკედმან პოროტყოფისა... ყოველნივე შუშანი დედაზარდლებრისა ცხოურებისანი.—

თქუნი ვინმე ესე ოქროსა მოყუარემან:
მთნავს წუთსი სჯსა, ვიდრე ჰერი სიბრძნეთა...“ 65—68 გვ.

5. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „პოროტისა მიმართ.—
მოხუსდ, პოროტო, არამედ დაუყენე.
კუმლად გიხილე და ვიგრძენ ცეცხლისაცა...“ 68—71 გვ.

6. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „თავისა მიმართ თჳსისა და მოშურნეთაცა.—
აჰჳს რამე ლაღთა ჩუენდა აწ განცხრომასა,
იამბიკოთათ სხუა სახოზი აწუსნის...“ 71—75 გვ.

7. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ლოცუა ცისკრისა.—
ლოცუთა მიგცემ ღმერთსა ჩემსა მარჯუსთა...“ 75—77 გვ.

8. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღუთისმეტყუელისა სახელუარნი ზრქელ-კერძო[ო]ბითნი. იამბიკონი.—
ღმერთი არს არსება პირველი კეთილი,
სოფელი, შეკერა ხილულთა გონიერთა...“ 77—92 გვ.

შენიშვნა: იამბიკოს დასაწყისში შემდეგი მინაწერია: „ეს იანბიკონი სწორე მართლუდი არ არის, რადგან დედანში ასე იყო, ამისთჳს მე არ გამომეცვალე, რათა ჰაზრის სისტემა არ შეშლილიყო. ჰ მსმენელო! ზ ა კ ა რ ი ა“.

9. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „სწავლანი.—
მაგინებელ არს სიმაძოლე, ჰ, რჩეულნო,
ხოლო მე მნებაცს შენდა ქონება სამეფო...“ 92—98 გვ.

10. „იამბიკონი წმიდათა მოციქულთანი, აღსრულებისათჳს, თქმული იოანე მონაზონისა.—
ჯუარს აცუამს პეტრეს პეტრეს მოკუდარი იოანე...“ 99—101 გვ.

11. „თარგმანება წმიდათა მოციქულთა სახელთა.—პეტრე განმჳსნელად ანუ მცნობელად მსმელად...“ 101—102 გვ.

12. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „მრავლისმეტყუელებისათჳს და დუმილისა, ჲ.—
დუმილ[ს]-მეყუარი მიეახლების ღმერთსა...“ 102—103 გვ.

13. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ტყუილისათჳს, იბ.—
არ უწყის ჩჩკლმან ტყუილი, არცა სულმან...“ 103 გვ.

14. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ყოველად განთქმულისათჳს და დედოფლის ბოროტისა მუცლისა.—
ნაყოფუნება არს ნოეგობათ შემოქმედ...—103—104 გვ.

15. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „უჳრწნელისათჳს. განჳრწნადთა შორის მრომათაგან და ოფლთა სიწმიდისათჳს და მრავალცნობისა.—
ვიეთმე ჰნატრეს პუნებით საუფრისთა...“ 104—106 გვ.

16. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ცუდ დიდებისათჳს, კბ.—
ნუ შეიწყნარებ მომგონებელსა შენსა ამას
წინამძღუროპისა ეპისკოპოსობისა...“ 106—109 გვ.

17. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ენებათ წარმწყმენდელისა მაღლისა ნდაბალ-მზრახველობისათჳს უხილავითა გრძნობითა.—

ღელე არს სული დამდაბლებული შორის
შრომის მთათა და სათნოებისათა...“ 109—110 გვ.

18. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „განსჯისათჳს გულის სიტყუათა და ენებათა და სათნოებათათჳს. თავი კგ.—
ზესთასაბერი მეუფე და უფალი...“ 110—111 გვ.

19. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ქებულებისა ზედაჰსათჳს წმიდისა ღმრთისა მჴსგავსისა, უფლებელობისათჳს და სისრულისა და აღდგომისათჳს სულისა პირველ ზოგადისა აღდგომისა.—
არ შემტკიცნების დიადემა სამეფოჲ
ერთისა მიერ ჭჳსა და არ იქმნების...“ 111—112 გვ.

20. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „თანაშემყორულისათჳს სათნოებიანისა სამობისა სათნოებათა შინა. ლ.—
ენებებელმან თქმად ღმრთის სიყუარულისათჳს...“ 112—113 გვ.

21. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „მისსე მწ[ყ]ემსისა მიმართ,—
მეუონალთა შორის ნეტარ ანავსიოჲ...“ 113—117 გვ.

22. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ზესთაჰრენობისათჳს.—
უკეთუ სხჳსა ენებისა ოდა თჳნიერ...“ 117—118 გვ.

23. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „სიმშჳდისათჳს და სიმარტოჲსა და უმანკოებისა და სიბოროტისა. კდ.—
ისწავეთ ჩემგან, იტყჳს, მშჳდ ვარ მე.-.“ 118—120 გვ.

შენიშვნა: აღწერილობაში ამბიკოების ავტორი აღდგენილია კ. კეკელიძის ნიშნებით (იხ. „ეუხო ავტორები ძველ ქართულ წყაროებში.“ ეტიუდები, 1957 წ. გვ. 38—39).

24. „ი[ო]ანესგან სიხელისა სამეთნი გუარნი ჳშისა აღსავალთაებრ თქმულნი. ესე თითო თჳთაგან ათმეულად, მე. იოანე, დავლექსენ პირის-პირად.—
გნებავს გამოხუალ, თუ ოდესცა ამას ჴყოფ...“ 121—207 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის პოლოსაა:
„მამაო, ერთ-მდგომ იოანე, ვითარ მას
ქრისტესსა ოკუდამ ის ოაკვრისა,
ოწყი, მეც მოამცემ ვითარე ნათლად სულსა შენ,
ხარ შენ ესე, აღმებრძე ვეა აწ ზეცას,
მაღლად, ნეტარო ნესტო, სულის ვინ წ'ისა“, 207 გვ.

კიდევწყნილობაში იკითხება: „შეუნ მეჭმენ, მამაო იოვანე, მე იოვანეს მოსაცსა შენსა“.

2. კლემატისი ჯალესიელია იოანე პეტრიწის შიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I.[3] 1941 წ. გვ. 263).

25. [ნიკოლოზ ორბელიანი, „შუდნი ცოდუანი მოჰკუელნი სულისანი და „შუდნი წამალნი მოჰკუელნი მათ სენთანი].—
„შუდთა ვნებათა თჳთ აღმოიცხაჳი ჰპოებ...“ 209—248 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „ესე შუდნი ცოდუანი მოჰკუელნი სულისანი და შუდნი წამალნი მოჰკუელნი მათ სენთანი ტფილელ-ატრაჰოლიტის ნიკოლოზისი ორბელიანის მიერ აღწერილი არს, რომელნი იხილვიდეთ, შენდობას უბრძანებდეთ. ქება-დიდებაჲ ღ^ი კეთილსა“, 248 გვ.

26. „სიტყუანი წმიდათა მამათანი, იგავი ჲ.—კაცი ვინმე გარდამოვიდოდა იერუსალიმით იერიქოდ, ავაზაკნი დაესხნეს, განჰსძარცუნეს იგი და ჰსწყლეს...“ 251—264 გვ.

შენიშვნა: ტექსტში 13 იგავია მოთავსებული.

27. [ისაია ხუცესი], „სამნი სათნოებანი არიან საძიებელნი და საპირონი.—სიმშჳდე და ჳოსწრაფება და სიმჴნე...“ 265—268 გვ.

შენიშვნა: (შდრ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია I, 646 გვ.).

28. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა დიდისა ათანასისა, ალექსანდრიელ მთავარეპისკოპოსისა, კითხუა-მიგებანი წმიდათა მამათა ჩუენთა არს სახოთ და იოანესი.—
კით- რაჲთამე უკუე შეენდობის ქრისტეს უარისჰყოფელსა...“ 269—310 გვ.

29. „საკრებულოსა შინა მჯდომთა ამათ უჴმს შეკრძალუთ პყრობა.—მორჩილება ღ^ისათჳს თჳნიერ ყოელისა ცილობისა...“ 311—322 გვ.

30. „წმიდისა მამისა მაქსიმეს თქჳულთა მიერ არს.—ეითა სანთელი განიოტებს სიბნელესა, ეგრეთჳუე მადლი სულისა წმიდისა მრავალ-სახჳსა მას არშჳრსა ცოდჳსასა განიოტებს კაცთაგან...“ 322—324 გვ.

ანდერძი: „მხილუსლა რა იხილოთ ბილეტი ესე, ლოცუა ჰგავთ ცეიჩისასა ზაკარიასთჳს, რომელმან წერილ და-ცა-ვიშოძე, და უკეთუ რაჲე ცთომილება, (!)ეთაროა ცვალებადისა, ნუ მწყუედ ამისთჳს, წმიდანო ღ^ისანო.“ 325 გვ.

მინაწერები: 1. „არხიმანდრიტმან ხაკარია მიპოვა ესე სამღთო მოძღურება ნიშნ[ნ]ად როტორების სწავლის მადლობისა. ჩყმ წელსა, იენისის ბ-სა. სახლთუხუცეს ძე გრიგოლ წერეთელი“ (ხელი სავარ ფურცლის ვ).

2. „ჳლოცოს ჲოანემ, ვინ იბილ-ბიცხენშოს(!).
რომელი იქმნე მბცი(!) ბეერის ტალანტისა
ჲესუსათჳს, ვინ მეთხოედ ჯუშე ბრძნობითი,
ჯულით გისხვერპლებთ, მანზეყს ლოცუას მარად
ოლრითა შენით და მადლით ძენი შენნი.“ 325 გვ.

3. „ჩყოქ წელი. ნეტარ მას საუკუნესა, რომელსა შინა იშუე ნიეთი ეგე უსასყიდელი, ხახარია მაღალ-ღირსო“ (ქუემო ყდის შიგა მხარე).
„ლოცუაჲ ანნა.—
ხაკარიასი ეგჳე მაღალ ბრძნობაჲსა,
ფილესოფოსის ღ^ისმეტყუელ ქალწულისა,

მიზარის, არა ვსცდი, არც ვიცდემ ვსე,
მეგობარი ვიქმენ ხედვითა და სჩქით.
ღვთით იქოს ჩე აწ ნაყოფისგან კეთილის“ (ქეშო ყდის შიდა მხარე).

(343) 349

კრებული. 1810

210 გვ.; 17 × 10,7; ქაღალდი; ჭყოვილ-გადაკრული ხის ყდა: მხედრული. სათაურები მთავრულად, სინჯურით; გადაწერა: სოლღასშვილი გერონტი (207 გვ.); 1810 წ. (207 გვ.); დაუწერელია: გვ. გვ. 8, 115, 116, 203—210.

1. [სოლღასშვილი გერონტი, ნაცვალსიტყვაობა]. „წარმოთქმა მართლისა სარწმუნოებისა, (ესე იგი) ღრმებეკუთვნებითთა და განვებულებითთა, ხოლო პირველად არსებისა და ბუნებისათჳს პირისა და გუთარისათჳს კითხუა-მიგებით განკარგულნი, რომელსა ეზედწოდების ნაცვალსიტყუაობა, ნაკუთი პირველი. კითხუა ა.—რომელიცა გვისწავიეს წმიდათა მოციქულთაგან ერთი ღმერთი სამგუამოვნად და ერთარსებად, ვითარ არს ესე: მაუწყე, თუ რაჲ არს არსება და ბუნება ანუ პირი და გუამი?..“ 13—114 გვ.

2. „აღსარებისათჳს.—რომელსაცა ჰნებაჳს აღსარება წინაშე მოძღურისა, შეიყუნანებს მოძღუარი ეკლესიისა წინა და ანუ სენაკსა წინა და წარსთქუამს პირველად ლოცუასა წინაშე ხატსა მაცხოვრისასა...“ 117—177 გვ.

3. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე მჱთრხუმლისა კანონნი შეცოდებულთათჳს შემოკლებულად მისგანვე. კანონი მეათე.—ი. უკეთუ ვისმე შეემთხუნეს ბუნებითნი ცოდუანი, ესრეთ იტყჳს...“ 178—201 გვ.

4. „კანონნი დღითი-დღედთა ცთომათანი, ვითა წმიდამან მამამან ჩუენმან ეასილი განაწესა.—ნა. პირველი მოსლუაჲ გულის სიტყჳსა, რომელი მოუკლეს და ყოველთა მსწრაფლ განიოტოს, რომელსა ეწოდების ბერძულად (პროსკოლი)...“ 202—206 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერის წინ უძღვის ა. „ყოველად უსამღუდელოესს წმიდას მეუფეს არხიმანდრიტეს ნინოწმიდელ მიტროპოლიტს, სულ[ე]რსა მწყემსსა, ჩემს მოწყალეს ხელწიფეს მ ი ხ ა ი ლ ს და ჩემსა სულითსა მამას არხიეპისკოპოს ე ფ თ ჳ მ ს—ეფისთჳნს წყენსა, მრავალნი არიან ქუეყანასა ჩუენსა ჩუენებრ უეიენი მღუდელნი სოფელს. შინა მყოფნი, რომელთაცა არა უწყიან სამართოთა საიდუმლოთა ძალნი და სამართონი წყენნი, ხოლო უკეთუ ვიეთთამე უწყიან წერილნი, არა უწყართაესთა და არცა მოცალე არიან მათთჳს, რათამცა სამართოთა წერილთა ბირ განიანთლებდენ გონებასა, და ამას თანა, არცა მოუსმენიეს ანჴორებრნი ენოანი, რომელ არს ფალოსოფია, და არცაღა ღ[ისმეტყუე]ლებითნი და ანუ სამღთოთასა განგებულებითნი. ხოლო მიზეზი უმეცრებისა ამის ესე არს: პირველად უკანონობა და წუხ-ღდებელობა ქუეყანასა ჩუენსა, და მეორედ, მო[ო]ხრება მრავალგზის და წარტყუენნი ქუეყანისა ამის და სამეფოსა ჭალაქისა ჩუენისა სპარსთაგან და ლეკთა, და დარღუეცა წმიდათა ეკლესიათა და დაწუა არა ერთგზის, გინა ორგზის, არამედ უმრავლესგზერ, ვიდრე გვამცნეს და უწყებულ ვართ ქართლისა აღმწერელთა მემატიანეთაგან, ხოლო რომელნიმე თჳსტომთაცა ჩუენითა გვიხილვიენ მრავალგზის და ამათ ძალით უმეცრებისა შინა ვჰგჳიენ დაშთომილნი არა მცირედთა ქამთა, არამედ ფრიად მიმყოვრებულთაცა, ამისთჳს ვიძლევე ძმათა ჩემთა სიყუარულისაგან მე, ფრიად ცოდვილი და

ცემელარი და არა ბრძენი, არამედ გლახაკი გონებითა, და ესე არს ცბიი მიზეზი ჩემი, რათა ძალისაებრ ჩემისა სარგებელ ვეძებნე წმიდელსა ჩემსა ქვეყანასა და მათ შინა ტყოფაი წმიდისა ეკლესიისა შეიძლო და ძმათა ჩემთა მღირველთა, ჩემებრ უღირსთა.

ხოლო არა კადნიერ ვიქმნები მათდა მიმართ, რომელნიცა მღუდელ-მთავართნი მოსაყდრეობენ ნაცვლად წმიდათა მოციქულთა, არცა მათდა, რომელნიცა ბერნი და პატიოსანნი მღუდელნი მოაკლებენ სიბრძნის მოყვარეთა, არამედ მათდამი არს მოსასენება ჩემ გულთასაის ამის, რომელთაცა არა ფუჭრითიცნი ტრფიალ საღმრთონი წერილნი, და არცა ასლითა ამის აღთქმისანი, და არცა საღრთოთა მოძღვართა წერილნი მამათანი. რომელ არიან გრიგორი ღვთისმეტყველისა ანუ იოანე დამასკელისანი, გინა თუ ეპიფანესთა სპეთა წმიდათა მამათანი. და რომელთამე ჰრცადა თუ მსმენიეს, არამედ ახლოვით ნათლითა ხორციეთა არიან შეჭცტულ—მათდა სარგებელად ესე-ყავ ამას ღრმად ენდონი ესე სიტყვანი უნდობამან

ვინ მარტივითა ლექსთა წყაროსეულებითა, მცირედ შემოკლებით ღისმეტყველებითა და განბეჭდულებითა პირველად. და მერმე, შემდგომად მათსა, შედგა მათთჳს სიდგეშლოთა, რომელთაცა ზედა დამტკიცებელ არს წმიდაჲ ეკლესია აღმოსავლეთისა. ხოლო ამათ არა თავისა ჩემისა მონობილი, არამედ სასოებითა ყოველად წმიდისა სულისაჲსა და წმიდათა ლოცვათა თჳნიერთა. და არა თუ ჩემთა სიტყჳთა აღვსწერ, არამედ საღმრთოთა და წმიდათა წერილთაგან ძველთა და ახლისა აღთქმისათა და წმიდათა მამათაჲსა, ხოლო ვინაჲთაჲს ჩემებრთა ლტრონთა კაცთა მიმართ არს სრბა ესე სიტყჳსა ჩემისა. ამისთჳს აღვსწერ მარტივითა და ლტრონთა სიტყჳთა, და ამისთჳს ლექსწყობილებასაც უნდობებასთჳს ნუ შეუთაჳსჴოფთ ცბიოებასა ამას ღუღსმოფებენებითასა შრომასა ჩემსა, არამედ ჰაბრისაებრ მიხედეთ მცირეცას ამას ღუწყასა და მოსწარკვნით სიყჳრულსა ძმათაჲს ჩემთა და ტკივილთმოყუარებასა, ხოლო მე ვჰგონებ, ეითარმედ არა უმჯობი იყოს ღუწილი ესე ჩემი.

ხოლო ესე ვთქჳ, რამეთუ ჩემებრ ჴელიასა და ულირსისა მიერ არა ჴელ-არს ესეეთართა ეკლესიოჲთა და შეკადრებად, არამედ ღირსთა და მეცნიერთა, ხოლო ვინათგან ცბიერი რაჲმე ტალანტი მორწმენებოჲ დატეჳნიამებრ ჩემისა და უძლურებისა შეეფიცაჲან ჩემისა, ამისთჳს ვჰშეორები, რათა არა მოიწიოს სასჯელსა. მოწაჲა მის მაგისგანა, დაფარებისათჳს ამის ტალანტისა მიწასა შინა უდებობისასა. ხოლო ამ კაეშნიერებისთჳსცა ეითხოე შენდობაჲსა. თქჳენ წმიდათა მღუდელმთავრთა მიერ, პატიოსანთა არხიმანდრიტთა და ყოველთა პატრონისთა მღუდელთაგან, რათა არა თავეყვედრე მრავლთა, ეითარ ვარცა ჴელეთაჩინა დიდისა კადნიერებისათჳს, და ეითხოე მოტევებასა. და უკეთუ არა ჰსთნავს სიწმიდესა თქჳენსა ჩემ მიერ ცბეთაჩინაჲ საქმისა ესე- ხებით, რომელთაცა მიბრალონ, სასოდესთაი მაბრალონ, და რომელნიცა შორს ბრძანებიდეთ, წერილით მაბრალეთ, და ესრეთ მივითხუალე მბრალებისა ბრძანებასა თქჳენსა, ეითა ძე და მრწემი მონა, და ეითა ბრძანებასა ღმრთისასა. ესრეთ მიეღებ მადლობით მოწყალებითსა სწავლესა თქჳენსა. ღუწის ეღსიმწყსენსა, რომელი ყოველთა ზედა არს და ყოველთა შორის და ყოველსაც ადგილებს და თჳით ჰგიეს მოელებელად და გარეშემოწერელად. და ამასცა კრძალვით მოვახსენებ უფალთა ჩემთა. რამეთუ მადლთა თქჳენითა მცირეცა რაჲმე მსმენიე მოიძღეთაგან, რომელიმე ცხოველთაგან ან რაოდენიმე ძკუდართაგან, არამედ ფრიად ცოდიერ და ულოს ვარ, გარნა უმეცრებასაცა წარვეწერ თავსა ჩემსა ზედა. ხოლო თქჳენცა იტკიეთ სულისათჳს ჩემისა და სიტკბოებით მაბრალეთ და განმაჴარებით თაყვანისმცემელთა ამისაგან ჩემისა და კადნიერებისა, არამედ ნელა-ღონისებითა მხნეულით მოქნესა თქჳენისაჲსა სწავლისასა, და ყველაფრები სიწრფდესა თქჳენსა, უკეთუ შეიწყნარიოთ შრომილი ესე ჩემი, რაოდენიცა ცთომილება იხილეთო, რათა თქჳენ განაკარნოთ და სრულ-ჰყოთ ნაკლულევანება და არა მიიქეთ წყენასა ქვაზე უბადრუკეს ესე მონა თქჳენი, არამედ ლაჩუკასა და კრთომეებსა ღირს-ყოთო, რათა თქჳენცა გესწმინთ ვნაჲ იგი კრთობეჳისა ქრისტჱ ღმრთისა ნეფისა მიერ მხ-წოდებული ნების-ყოფელთა თჳსთა, ოდეს მოეიდეს მეორედ დიდებით განსჳად ცხოველთა და მკუდართა სიმარჯოეთ, რომელი-იგი არის კეთილებელ ეკლესიასდეც, ამინ.

მრავალმთისა ნათლისმცემლის მონასტრისა შინა უდაბნოსა გარესკნისისა, წელთა ქრისტესთვის 1801, ჩა, თვესა დეკემბერსა პოეტისმიერ თქუენი უქებარესი მონა, ოდესმე მისის სიმაღლის მეფის ირაკლის კარის არხიმანდრიტ-ყოფილი, ყოველად უხმარი და უღირსი გერონტი," 1—7 გვ.

ბ. „იამბიკონი ათორმეტ-მარცუელედი ხუთ-სტრიხონი—

ზესთა არსთაშინ, მბაძე-მამფოფ ზენით ძალთა..." 9—10 გვ.

(იამბიკოს უკანასკნელი მეხუთე სტრიხონის კილდურწერილობაში აქითებს გერონტი).

გ. წინასიტყვაობა, 11—12 გვ:

ანდერძი: „მისისა უმაღლესობისა მეფის ირაკლის მეორისა კარის არხიმანდრიტ-ყოფილი სალაღობელი სწერია, ყოველად უღირსი გერონტი მხილველთათჳს წუხდობასა ეითხოვ, წელთა ქრისტესთჳის 1810. დეკემბერს 18. აწ წმიდის ჳოსა მონასტრის არხიმანდრიტი, მღრმედ წოდებული." წელთა 1802," 207 გვ.

(344) 350

კრებული. 1829

122 გვ.; 18 × 11; ქაღალდის ხავერდგადაკრული მუქაოს ყდა: ნესხური, სათაურები სინჯრითი; 1829 წ. (გვ. 113); ხელმწერი რომანოსი (112 გვ.); ადგილი მარტვილის მონასტერი (113 გვ.); დაწერილია: გვ. გვ. 114, 115, 117—122.

1. „თხრობა წმიდისა კლემენტოსისა რომთა პაპისა, თუ ეითარ დაეწოფა მოციქულსა პეტრეს, თესესა ნოემბერსა კე და კე(!).—წმიდისა და ნეტარისა პაპისა ჩვენისა მღვდელ-მოწამისა კლემენტოს რომთა პაპისა და წმინდისა მოციქულისა პეტრეს, თუ ვითარ სახედ დაეწოფა წმიდასა მოწაფესა მაცხოვრისასა..." 1—98 გვ.

2. „თესესა ნოემბერსა კე. წამება წმიდისა კლემენტოსისა ჭრომთა პაპისა და პეტრე მოციქულის მოწაფისა, აღწერილი ფიბეროსის მიერ მოწაფისა მისისა, ევლესიონ(!)—ესე წიგნი აოს საესე ზესაისა სიბრძნითა სულიერითა..." 99—112 გვ.

ანდერძი: 1. „მხილველნო ამის წიგნისანო, ნაკლულოლეველებისათჳს(!) შემინდეთ, რამეთუ მე ალეაარებ: ოდეს სოფლად რა ვიყავ, აოა მიხილავს, ოთმ წერდა ხუცესსა, და ოდეს განვეწორე სოფელსა და შეუდგა მარტოობასა, მაშინ სულ სადა ეპოებდეი, ამისთჳს შემინდჳენო, ცოდვანი რომანოსი", 112 გვ.

2. „ჰქენეო მაღალღირსებაო უფალო აოქიმანდრიტო გეორგი და მამაო ორთა უდაბნოთასო, ვის იგი სათნოება და ნაბარნეველობა, და მოძღუარო დიდისა მთავრისა ჩვენისა ლეონ დადიანისაო, რომელიც მთავრობ სრულიად ცნორელისა და სვანთა და აფხაზთა. ვინათგან შენ, მამაო, მოაკლდი ქვეყანისმოქმედებითა მაოადის წყალობ ჩემ სიცილაბეკსა და უპოვრებასა ჩემსა ზედა, ამისთჳს ფიცა მსურდა მსახურება თქუმნის ღირსებისადმი. გარნა უპოვრება მაცნებდა, ოიოლ სურვილი მძლეველ მსახურებისადმი. და ეინათგან სხუათა ყოველთა უმეტესად სატრფო იყო თქუენდა სამოთო წერილის მოპოვებაი, ამისთჳს ტრფიალებისაებრ თქუენისა დაგიწერე კლემენტოსის ცხოვრება. თუ ეითარ ადგილ დაეწოფა მოციქულსა პეტრეს. მიიღე, მამაო, და შეიწირე, ეითარცა სასოებით შეწირული დედაკაცისა მწყალობელი შეიწირა მაცხოვარმა ყოველთაჳს. ხოლო მხილველთა ამის წიგნისათა შენდობით მოხსენებასა ეითხოვ[ე]. მე გლახაკი და ცოდველი რომანოს მარტვილისა(!) სულსა შინა დაყენებით ვყმე და მუნ აღვწერე. წელსა ჩყკთ, ნოემბრის 0", 113 გვ.

მინაწერები: „1842 წელსა, დეკემბრის 6-სა. ნეტარ ხარგრიგოლ ტარიელიჩ, რომელ ქალაქს მოუთხვიე პირველსავე დიდებასა შენის მწყალობელის ბატონის დავითის მიერ“, ქვედა ყდის შიდა მხარე. 116 გვ.

(345) 351

ბაუმეისტერი, ლოღიკა. XVIII—XIX

364 გვ.; 17 × 11.5; ქაღალდი: ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მზედრული, სათურები მთავრულით; მთარგმნელი ანტონი I; [XIII—XIXსს.]; დაუწერელია: 21—30 გვ.

[ბ]აუმეისტერი]. „ნაწილი პირველი ლოღიკისა სათეორეტიკო ანუ სამთათჳს მოქმედებათა გონებ[ი]სათა. თავი პირველი. მოგონებათათჳს ანუ იდეათათჳს, § 29.—პირველსა ვიღრემე მოქმედებასა გულის[ხ]მის-ყოფისა ჩუენისასა მარტივად მოგონებად ანუ იდეად წოდებულ ეჴყოფთ...“ 65—359 გვ.

შენიშვნა: 1. ლოღიკის ტექსტს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი „ფრიდრიკოს ხრისტიანოს ბაუმეისტრისა, გორიციორისა ღიმნაზიისა ორტორისა, დასაბამი ფილოსოფიის ახლისა სარგებლად ყრმათა სხოლის შინათა, ქრისტესი დ(.) ჩრდილოთა მიერ იგივეთა და მაგალითთა, ძუელთაგან მწერალთა ჰრომაელთასა მოღებულთა, განმარტებულთა, ქართულსა ენასა ზედა, გარდამოღებით შრომითი ანტონი მიერ პრიფესორისა: დაეთმოს ბაგრატოვანის, დროსა ყოველად უბრწყინვალესისა და უმჯობესისა დიდის ჴელმწიფის იმპერატრიცა ეკატერინა ალექსიევნა(!) თჳთმპყრობელისა ყოველის რუსეთის და მემკჳდრისა მისისა კეთილმორწმუნისა ჴელმწიფისა ცესარევიჩისა და დიდის მთავრისა პაველ პეტროვიჩისა წელსა დასაბამითგან სოფლის 7270, ქრისტეჱსა შობითგან სიტყჳსა ღ[ა]ი 1762. ინდიკტიონსა 10. თთჳსა მეცხრესა. რიცხუსა 30ჳ. 1—2 გვ.

ბ. „წინასიტყჳაობა ანტონის მიერ პრიფესორისა. წინასიტყჳაობა ფილოსოფიისა ამის წინამდებარისა.—ალბამც ვიდრემე გონებისასა ვერსადმე მიჰქონდა საბრძნესა მის, რამეთუ წოდებულ ჰყოფენ მას ფილოსოფიასა მეფედ. ანუ ეუალად სხჳათა ძალთა გონებისათა...“ 1—20 გვ. (იხ. H კოლექციის ხელნაწერთა აღწერილობა ტ. I, № 255 გვ. 181).

გ. „თავი პირველი. წინასიტყჳაობა ფილოსოფიისათჳს და ნაწილთა მისთა. § 1.—ვინადგან აწ შრომა ჩუენი არს ამას შინა, რათა ყოველნი ნაწილნი ფილოსოფიისა; ნი უმჯობებს და შესაბამ აღწერით განჳკრძენითმცა...“ 31—36 გვ.

დ. „წინასიტყჳა ლოღიკისათჳს და ანუ გულის-ხმისყოფისა ფილოსოფიისა. § 19ჳ. 57—64 გვ.

2. დართული აქვს: „პინაჴი ლოღიკისა...“ 361—363 გვ.

(346) 352

კურთხევანი. XVIII

76 ფ.; 17 × 11.5; ქაღალდი: ტყავგადაკრული ტყიფრული ყდა; ნესხური (სხვადასხვა ხელი); სათაურები სომხურით; [XVIII ს.]; დაუწერელია: ვ. ფ. 1—8rv; 34rv; 42v, 53v, 54rv, 66—76rv.

1. „კურთხევა მირონისაჲ.— დიდნი შეფოთნი და ამბოხნი იქმნებოდეს ეპისკოპოსთა ცილობისაგან და ღმერთ გვრგვნოსანმან მეფემან არრიელ არა საათნო იჩინა ამათ შეფოთთა ქმნად და გუბრძანნა განჩენად. ვითა ნიშანთა შეეტყუბოდა...“ 9r—33v.

შენიშვნა: „მირონის კურთხევის“ შესაკრები ნაწილი გამოცემული აქვს გ. თაყაიშვილს (იხ. არქეოლოგიური მოგზაურობანი და შენიშვნები, წიგნი პირველი. ტფილისი 1907 წ., გვ. 82—83).

2. „წესი და განგებაჲ მეფეთ კურთხევისა ესრეთ არს.— წინა დღით მწუხრსა, რომელსა დღესა ეგულებოდის კურთხევა, შეიმოსოს პაიარებისკოპოსი...“ 35r—39r.

შენიშვნა: 1. მეფეთა კურთხევის ეს ტექსტი ამ ხელნაწერის მიხედვით გამოცემული აქვს პროფ. ს. კაკაბაძეს (იხ. მეფის კურთხევის წესი მე-XIII საუკ. დასაწყისს შედგენილი. ტფილისი, 1913.).

2. ტექსტი ორ ადგილას გაწყვეტილია მხედრული ხელით.

3. „წესი და განგებაჲ ერისთვის კურთხევისა.— რაჟამს მიაწიფებს ღმერთი პატიჟსა ერისმთავრობისასა, განიბანოს გუამი და შეიმოსოს სამოსელი, ვითა შუშნის მეფეთა...“ 39r—41v.

4. „კურთხევა ცოტას ერისთვის.— უფლისა მიმართ ვილოცოთ...“ 41v—42r.

5. „კურთხევა მეფეთაჲ.— ... ით და მიიღოთ ქებაჲ მისგან, რამეთუ ღ[ა]ის მსახური არს...“ 43r—50v.

შენიშვნა: მეფეთა კურთხევის ტექსტს თავი აკლია.

6. „განგებაჲ დარბაზობისაჲ. — რაჟამს იკურთხოს მეფე და დაჯდეს ტახტსაჲ ზედა და ეპისკოპოზნი ამა წესითა დასხდენ...“ 51r—53r.

შენიშვნა: „დარბაზობის განგების“ ტექსტი ნაწილობრივ განსხვავდება გ. თაყაიშვილის მიერ გამოცემული „დარბაზობის“ ტექსტისაგან (იხ. თაყაიშვილი, არქ. მოგზაურობანი, 1907 წ., გვ. 78—80).

7. „ჴელთდასხმასა ეპისკოპოზისასა...—მოიყვანონ ორთა არქიმანდრიტთა აღრაცხილი იგი მაცხოვარისა ხატსა წინაშე...“ 55r—65v.

გიორგი ხუცესმონაზონი, გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრება. XI

88 ფ.: 14 × 10; ეტრატი; ტკივილადკრული ტვიფრული ბის ყდა; ნუსხური; სამაღრიანი სინგურით; [XI ს.]; დაუწერელია: 1v, 2v, 67r, 87r, 88v.

„ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გიორგი მთაწმიდელისაჲ. გკ̀ნ უ̀.—პაულეებაჲ მართალთაჲ ქებით აღსრულებისო. იტყოდა ბრძენი სოლომონ. შესხმასა მას შინა მართალთასა, რომელსა სულითა წმიდითა წინაჲთვე მოასწავებდა გამოჩინებაჲთა მათ წმიდათაჲთს 6r—66r.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს ტექსტისეულ ხელით მიწერილია: „წმიდაო და ღმერთ-შემოსილო მამაო გიორგი, შეიხ ქეყე!“ 66r.

2. ხელნაწერის წინ ეძღვნის:

„პასპისტოლე, მიწერილი გიორგის მამათ ფიდისა მის შეკრებულისა, რომელი წკრდო იყო მთასა საკრველსა, მონასტერსა წმიდისა სუბრისასა, ბერისაჲ მის, რომელისაგან ეთხოვა, რაითა აღეწეროს ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა გიორგი მთაწმიდელისაჲ. და წერილი ესრეთ იტყჳს:

ღმრთივსათნოჲსა, სათნოებათა შინა განკრძალულსა მოძღუარსა მოძღუართასა და სულიერსა წინამძღუარსა ჩუენსა გიორგის, შეკრებულსა უფლისა მიერ გჳნ, მთით წმიდით მთასა საკრველსა კრისტეს მიერ ღირსისა ჩუენისა გაბაზებ.—ხედვა ბუნებისა მაღალთა მათ მიერ მოღუაწებათა ეტლი სულისა შესისა ზედაჲ მიმართ აღძაბლეს.“ 3v—6r.

3. გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრების ტექსტი სხვა ხელნაწერის მიბეჭდვით გამოცემული აქვს მ. ჯ ა ბ ა შ ვ ი ლ ს ის: „პათოსი იეროსის მონასტრის 1074 წ. ხელნაწერი აღაპებით“. 1901 წ., 279—351 გვ.; ამ ხელნაწერის მიბეჭდვით ტექსტი შემოკლებით გამოცემული აქვს ს. ყუბანეიშვილს (იხ. ძველი ქართული ლიტერატურის კრებულობანი, I. 1946 წ. 190—214 გვ.).

4. ტექსტი დართული აქვს გიორგი მთაწმიდელის სახელზე დაწერილი სგგალობლები:

ა. „ჴ. ოფსი ივნისსა ლ. მიცვალებაჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა გიორგი მთაწმიდელისაჲ. უფალო ღაღადებ[ე]სა. ჴმაებენელნი, ჴ̀ა ა.—შენ სიტ. პალდ მნათობად განსინჯნე ცკნელისათჳს და სუნდ საქმეთაჲსა...“ 67v—74r.

ბ. „მაცი დღეა სხუანი გალობანი ამისნი წმიდისანი, უგალობდითა.—ჴ̀ა დ გ̀ნ.—ტრლსა მე, მონახვისა სამკაულსა და დიდსა ბნათსა მოღუაწესა გიორგის ვაქებდეთ...“ 76v—79v.

გ. „სხუანი გალობანი ამისნი წმიდისანი, ჴ̀ა დ გ̀ნ.—კეყანასა მწყე. მადლი მაგათა შენთა მაპრონის სახედ აღმიძგნარე დაშენე ჩემ ხედა...“ 80r—82v.

(ამ გალობის კიდურწერილობაში იკითხება: „მეშაკი ცკლესიისაჲ იდიდებოდეს ჩენ ძიერ დღეს“).

ამ სამგალობელს ეროვის სტიქარონი, დაწერილი სხვა ხელით.

ვ. „სხუანი გალობანი წმიდისა მამისა ჩუენისა გიორგისანი, ჴ̀ა დ გ̀ნ.—წმინდაჲთა ღრ. მოქედით, მოსურნენო წმიდათა ჴნებენისანო, და სულიერი შესხმაჲ შეკმშხადით.“ 83r—85v

ვ. „იბაკარი წმიდისა მამისა ჩუენისა გიორგისანი, ჴ̀ა დ გ̀ნ. ირაჲ დაკ̀ლ. ათოთბეტია მზეთა შორის მნათობთა მით...“ 86rv

ზ. „ედემაჲ. მოედითი, მოყუარენო ღმრთისმეტყუელისანო, და ვედიდებდეთ ღმრთისა, რომელმან ესე გამოგუბრწყინა ჩუენ...“ 87v.

მინაწერები: 1. „ცხორება და სამგალობელი წმიდისა გიორგისაჲ მთაწმიდელისაჲ ჩჳც-სა წელსა. ივლისს ო-სა“. 1r (ხელთ[ელად]).

2. „ღმერთო, შეწევნელ ყუშეურიხოსტიანი და მისნი დედა-მამანი“. 2r (ნუსხურად).

3. „ღმერთო, შეიწყალე ცოდველი ტ ი ო ლ ე ბ რ კ ნ, ყ̀ურის მაგი ბერ-ნაბაჲ, რომელმან წმიდაჲ ესე წიგნი შეჰკაზმა, და შრომენი მისნი შე-ნ̀ა“. 3r (ნუსხურად).

4. „ბარნაბა თფილელი ბანს 1566 წ. (თ. ფორდანია)“, 3r.

5. „მადლო წმიდისა გრ-გისი, მეცა რაჲ მიშუსლე ცოდე[ი]ლსა ამჲ[ს]ს და სწყალობელსა“, 66v (ნუსხურად).

6. „ღმერთო, შეიწყალე ეფრ[ი]ლი, ესე ეტრ[ა]ტესდა კარგა იწერება“, 66v (ნუსხურად).

7. „ღმერთო, შეიწყალე ამისი მხრეული ეფრ-ლის, ვინცა ბრძანოთ, ღმერთმა შეგი[ნდოს]“. 66v (მხედრულად).

8. „ტეტრო მასტორინე ეფრილს ო თფოს ელივიე ეტრე“, 66v (ნუსხურად).

9. „ღმერთო, შეიწყალე ბატონიშვილი ნინო“. 87v (მხედრულად).

10. „ღმერთო, შეიწყალე იმერელი ბატონიშვილი ნანა“, 88r (ნუსხურად).

11. „ეფალი შეიწყალე მოსახრი ფ-ბ რ ნ ა ბ ა. ა-ნ. ა-ნ“, 88r (ნუსხურად).

(348) 354

ქართლის ცხოვრება. XVIII

(„დადიანისეული ნუსხა“)

602 გვ.: 34 × 22; ქაღალდის ტაეფადაკერული ხის ტიფოტელი კვრა; მხედრული სათაურები სინგურით; [XVIII-ისუკ. უკანასკნელი მეოთხედი].

[ქ ა რ თ ლ ი ს ც ხ ო ვ რ ე ბ ა].—„პირველად ვახსენოთ ესრეთ, რამეთუ სომეხთა და ქართველთა, ოანთა და მოვაკნელთა, ჭოროა და ლეკთა, მეგრელთა და კაკაბეთა, ამათ ყოველთა ერთი იყო მამა, სახელით თარგამოს...“ 1—602 გვ.

შენიშვნა: 1. ქართლის ცხოვრების მედგუნილობა:

ა. [ლეონტი მროველი. „ცხოვრება ქართველთა მეფეთასა და პირველთაგანთა მამათა და ნათესავთა“]. 1—94 გვ.

ბ. [ჯუანშერი]. „ცხოვრება გურგასლანისა ვახტანგისი და მწობელთა მისთა, პირველად თჳთ დიდისა მის და ღთისმსახურისა მეფისა, რომელი უმეტესად ყოველთა მეფეთა ქართველთასა განჰბრწყინდა...“ 94—167 გვ.

გ. [ლეონტი მროველი] „წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა არჩილისა, რომელი ესე მეფე იყო ქართლისა, ხოსროიანი...“ 167—170 გვ.

დ. [ბატონიშვილიანი]. „მეორემეცხრამეტე მთავარნი ქართლისა იოანე და ძმა მისი ჯუანშერ, ძენი წმიდისა მოწამისა არჩილ მეფისანი, ხოსროიანი...“ 170—213 გვ.

ე. „ცხოვრება მეფეთ-მეფის დავითისი, გიორგის ძისა, რომელი იყო სამოცდაშვიდთავრიანებეტე წელი, წელთაგანი დავით წინასწარმეტყველისა, რომელსა ეწოდა დავით აღმაშენებელი...“ 213—245 გვ.

ვ. „ცხოვრება დიმიტრი მეფისა, დავითის ძისა, რომელი იყო მეორემეცხრამეტე მეფე ქართლისა ბაგრატიონი...“ 245—246 გვ.

ზ. [თამარის I ისტორიკოსი]* მეორემეცხრამეტისა მეფე გიორგი, ძე მეფისა დიმიტრისი და ძმა დავით მეფისა, ბაგრატიონი...“ 246—262 გვ.

თ. „დაჯდა ნებითა ღთ-ისათა მეფე თამარ დასაბამითგან წელთა ექვსი ათას ექვსას თოხმოცდაექვსი, ქრისტეს აქეთ ათას ას ოთხმოცდათექვსმეტსა,იტო მეფე ქართლისა თამარ მეორემეცხრათე...“ 262—340 გვ.

ი. [დამთავრებული],— „მესამეოცე მეფე ლაშა გიორგი, რომელი ითარგმანების ახუათა ენითა ქუყანის მანათობელად, ძე თამარ მეფეთ-მეფისა, ბაგრატიონი, დ გიორგი...“ 340—497 გვ.

10. [ქართლის ცხოვრების გადაკეთებული გაგრძელება] 498—602 გვ.

2. ხელნაწერის ტექსტის დასაწყისში წამძღვარებული აქვს სინგურით ნაწერი წინასიტყვაობა: „პატიოსანნო და დიდებულნო ქართველნო, ეკლესიის ვითარებისაგან,

ქართლის ცხოვრება განმეფებისა, რომელიმე მუნჯისათა მიერ და რომელიმე ყრმათა ვითარებათაგან, არღარა წერილებულიყო. ხოლო მეფეთმან ვახტანგ, ძემან ლეონისამან და ძმისწულმან ხაზელთანის გიორგისამან, შეჰკრიბნა მეცნიერნი კაცნი და მოიხუნა სიტყვა ესრეთ ქართლის ცხოვრებანი ჰპოვნა და კეთილად გუჯარნი შეხედითიანი, გელათისანი და მოავალთა უკლესიათა და დიდებულთანი, და შეამოწმეს, და რომელი განჩენილ იყო, გაშმარიეს, და სხვანიცა წყობილნი მოიხენეს, რომელიმე სიტყვითა და საბასო ცხოვრებისაჲ გამოიხენეს და ესრეთ აღწერეს.“ 1 გე.

3. „ჯამოთაღწერელის“ ასტროიის შემდეგ დაუწერელად დატოვებულ ადგილზე მიწერილია: „ესრეთ დედანი ესაა, ასე აკლდა, მცხეთისა, მეფისა და ეროსთვისა, და ჰპოვებთ თუ ვინმე და მხედრებთ, ღირს არს მიხედ მწორებელისა, დიდად მმადლობელ გექნებინა.“ 497 გე.

4. ხელნაწერი გამოყენებულია „ქართლის ცხოვრების“ 1955 წ. გამოცემაში (იხ. ჭარხლის ცნობები, ტექსტი დადგენილი კვლევ ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ. ტ. I. თბ. 1955 წ.).

5. ამ ხელნაწერის შესახებ იხ. კ. გ ა ტ ი ს ო ნ ი ა, ახალი ქართლის ცხოვრება, თბილისი, 1954 წ. გვ. 305 და კვ. თ ა მ ა რ შ ვ ი ლ ი „Описание...“ I, 419—517. გვ.

მინაწერები: 1. ხელნაწერის გადაწერის ხელით კიდეებზე აქვს მიწერილი საისტორიო გეოგრაფიისათვის საინტერესო მასალა, ეს მინაწერები გამოქვეყნებულია ს. ყაუხჩიშვილის მიერ გამოცემული „ქართლის ცხოვრების“ ტექსტის სქოლიოებში.

2. „ქ. გახუხულს ვედრებ შემიწყალოს, ტაბლად მჩენოს იანი,
ვენახისა სულად სურნელი ყვავილი, უალრეს სვიანი,
გონება არ დამიწყლულის, დღე არ დამიღამოს მზიანი,
და ლინ-ყოფა მონიჭებული ქარნი არ დახშას ღიანი.
ქ. ცოდვით შეპყოობილს გონებას უმეტეს გახსნილნიდეს მართვანი,
ძმათმოყვარება, სიწმიდე, მუხლთ მოყრა, პირუკვრია სახვანი,
ქველის საქმეში გლახაკზე, ხშირად სხეულთა ნახვანი
და გაპრძელულ იყოს. არა ენას, მთვრალობა, კაცთა ხრახვანი“ (ხედა ყდის შიდა მხარე).

3. ხელნაწერს 498 და 602 ფურცლზე აქვს დ. ბაქრაძის მინაწერები ფასქვით.

(349) 355

ალექსანდრიანი. XVIII

324 გე.: 33 × 21.5 ქაღალდი, თვალსაჩინო ტაცვაგადარეული ბის ტეიფრული ყდა; ზხედრული, სათაურები სინგურით; XVIII ს.; აქვს ვერონიშინი: 316—317 გე.

[ა მ ბ ა ვ ი ძველ-ბერძნული ენებისა და პატრიოსნისა კეთილის მოქმედისა ალექსა და ცათა ქვეშე მპყრობელისა და მეფისა მ ა კ ე დ ო ნ ე ლ ი ს ა ალექსანდრესი შობისა და ცხოვრებისა და სიმხნისა მისისათვის].—

„...უზორავიდენ თვე ერთ კერპთა, დიდო ღმერთო, სიდონ ლევო,
თქვენგან არი ყოველი ქმნილი, თქვენთა ჴელთა რისხეით მძლევო...“
1—323 გე.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ დართული აქვს სხვა ხელის (36 × 22) 4 ფ., რომელზედაც მიდებულით დაწერილია ალექსანდრიანის ნაწილი, რომელიც ხელნაწერს აკლია.

2. ამ ხელნაწერის და საერთოდ ალექსანდრიანის შესახებ იხ. აკ. ბარამიძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, ტ. II, თბილისი, 1940, გვ. 335—346.

(350)

357

ხულხან და ბეგთაბეგ თანიაშვილები, გალექსილი ამირანდარეჯანიანი. XVII

246 ფ.: 31 × 20.5; ჭიაღლდი; ტყავგადაკრული ხის ტყიფრული ყდა; დახიანებული, ნაკლული; მზედრული, სათაურები და სტროფის დაწყებები სინგურით; [XVII ს.].

„[ხულხან და ბეგთაბეგ თანიაშვილები, გალექსილი ამირანდარეჯანიანი]

.—„... ამა ლექსისა სათქმელად უფალი მომცეს ხალისა.
სიტყუა უკლებად ვამარტო, ვიქ ოქროს მსგავსად ხალისა,
მაგრამთა იამოს, რა ესმას ლექსის თქმა აქ ახალისა
და გამგონთა სიტყუა გულზედა დაისვან მსგაესად ხალისა...“

1r—246v

წყდება: „...არ დაეარდეს გარდუკდელად მესისხლეზედ მესისხლობა,
და გამოჩნდების ბალხეთისა, ვის გეექნების ჩვენ დაპყრობა...“

შენიშვნა. ტექსტი გამოცემულია ამ ხელნაწერის მიხედვით (იხ. ს. თანიაშვილი, ამირანდარეჯანიანი“, გ. ჯაყობიას რედაქციით. 1941 წ.).

(351)

358

კრებული. 1735

306 გვ.: 33 × 21; ჭიაღლდი; ხის ტყავგადაკრული ტყიფრული ყდა; ნუსხური სათაურები სინგურით; გადაწერილ. ხელით (302 გვ.): 1735 წ. (362 გვ.): დაუწერელია: გვ. გვ. 2, 22, 304—306;

1. „პორფირისა შეყუანილობა.—ნანდვილ საჭიროსი ხუროსაორიე და არისტოტელისა მიერთსა შინა კატეღორიათა მნებავი მასწავლელობათა ცნობად: რაჲ ნათესაჲ, რაჲ განყოფილება, რაჲ სახე, რაჲ თჳსი და რაჲ შემთხუჱვითი განსაზღურებათა გარდაცემისადმი...“ 3—16 გვ.

შენიშვნა: 1. პორფირის შეყუანილობის ტექსტს წინ უძღვის: „ვახტანგ მეფე ქართველთა უფლისაჲ მიერ იხარებდა; კეთილმორწმენება თჳ~ნი ცხად იქმნა ჩ~დ და სიყუარული, რომელ გაქუსთ სულიერთა ძიმართ სიტყჳთა ფუძესათა, რამეთუ ხე ნაყოფთა მიერ საცნაურ არს, რომელ თანამდებ გეკუბნათ ჩ~დეა თაჳზანებებად პორფირისა შეყუანილობისა და გასაკეთებლად ღრამმატიკისა, რაჲთუ ჩ~ნეა ეფუღლისჳნეთ სიტყჳა მოციქულისა: ჴუთე ყოველნი ქალწულებაჲსა მას უძოავრებისა დაეძორჩილნენ,—ოროცელითგან ქედ-ყჳე სქემეს ამას ჴუდრტნითა ღ~ისა და კეთილ-მორწმენებათა თ~ენთაა, ვითარცა წჳს არს მოძღუა ჴუმორჩილებისაჲ, ვიდრე მიეწიე აღსარებად შეყუანილობისა პორფირისისა სიმრუროს ენითგან ქართულად ფარგმნად ქ~ს~ა ჩელე კეთილად ღრამმატიკისაცა მსწრაფლ სრულიეთ გუნებაჲცა აღსრულებაჲ, ჴუთე ნებაჲ იყოს ღ~ა. ამ თავის-ცემით ელოცეთ ჴუფლებასა თ~ენსა, რაჲთა შეიწყნაროს ესე მწუხლისებრ ძღუნეული, ვითარცა ქელთაგან ქუროვისა, დადებული ფასის საცაჲსა საეფლოსასა, ჴუთე სათნო ეყოს სიმაღლესა თჳსსა. ჴუფლსა ღმერთ. ხოლო ჴუთე ნაკლულოვნებაჲ რაჲმე იხილებოდეს, ესე არა ნებითა ჩ~ითა არს, არამედ ცბიერთანაობითა, რომელსაცაჲცა მოტეუებისა

მომადლებასა ვეღდრები უფალსა ჩემსა. მოსა ზემო წერილისა ხელსა შენოსანი.“ 1 გვ.

2. იოანე დამასკელი, დიალექტიკა. „ყოფისათჳს არსებისა და შემთხუევითისა.—ყოფი ზოგადი სახელი არს ყოველთა ყოფათაჲ. ეს უკუე ყოფი განიკუთჳების არსებისა მიმართ...“ 25—82 გვ.

შენიშვნა: 1. დიალექტიკის ტექსტს წინ უძღვის: ა. იოანე დამასკელის მიმართვა მაღალი ეკლესიოსის კეხვასადმი: „ყოველად ღირსსა და ღმერთ მეტყუელსა ძმასა კეხვს, წმიდასა ეკლესიოსს ხელმძღუანსა იოანე უნდოჲ.—იწოოებასა ეიდრემე გონებისასა და უღონოებასა ენისაჲ ჩემისასა მეცნიერისა...“ 23—25 გვ.

ბ. „შეწევნითა ღრთისაჲთა ხანდუკი წიგნისა იოანე დამასკელისაჲ...“ 18—21 გვ.

2. დიალექტიკის ტექსტი მო (49) თავისაგან შედგება.

3. იოანე დამასკელის ეს თხზულება არსენ იყალთოელის თარგმანს წარმოადგენს; მისი ტექსტი ემთხეევა 11 ფონდის № 97 ხელნაწერის ტექსტს, ეს უკანასკნელი კი ს. გორგაძეს არსენ ვანის ძის (იყალთოელის) მიერ თარგმნილ ნუსხათა შორის აქვს ჩაწერილი (იხ. „მიმომხილველი“, I, ტფილისი, 1926 წ., გვ. 178).

3. „ღირსისა მამისა ჩ[ე]ნისა იოანე მონაზონისა და ხუცისა დამასკელისაჲ გარდმოცემაჲ უცილობელი მართლმადიდებელისა სარწმუნოებისაჲ, ეითარმედ მიუწუთომელ არს ღმერთი და ეითარედ არა ჯერ არს ძიებაჲ და გამოწუელილებაჲ არა მოცემულთა ჩ[ე]ნდა წ[ი]ნაწარმეტყუელთა და მახაროპელთა მიერ. გაბ[ე] მწ[ო]!—ღმერთი არაეინ იხილა...“ გვ. 83—302.

შენიშვნა: იოანე დამასკელის „გარდამოცემა სარწმუნოებისა“ თარგმნილია არსენ იყალთოელის მიერ (იხ. ს. გორგაძე „იოანე დამასკელი“. წყაროო ცოდნისა. ქართ. ეკლესიის წყაროლებანი“, მიმომხილველი I, 1926 წ. გვ. 175—186).

ანდერძი: 1. „ღმერთო, შეიწყალე ცოდეილი ამისი მწერალი ხუბუდე“ 85 გვ.

2. „ღმერთო, შეიწყალე ცოდეილი ამისი დამწერი ხუბუდე დაიწერა ქრისტეს აჭეთ წელსა ჩლეე“. 302.

მანაწერები: 1. „ეს წიგნი მისას მაღალკეთილშობილების ალექსის ძის ალექსოვის, სრულიად ცხეთის სამეფოს რეკტორის, სიბრძნის მოყუარის დავითასა არის. ამას წიგნსა შინა წერილ არიან სამნი წიგნნი 1. პროფირის შეყუანილება. 2. იოანე დამასკელის კატეგორია, 3. იოანე დამასკელის ღ[ა]ის მეტყუელება. დაეით რეკტორი“ (ხელნაწერად). ზემო ყდის სიცარე ფურცელის ჳ.

3. „ტფილი, მაღალ კეთილშობილად თავისა განმადიდებელო, დავით! მგონებ შენსა უფროსად სიბრძნის მაჩუენებლობის ნდომასა, ვიდრეცა სიბრძნის მოყუარეობისასა. დაეით [დ]ავით]“, ზემო ყდის სიცარე ფურცელის ჳ).

4. „აჰ ახალი მელანი იყო და ამისთჳს გაეარდა“, 20 გვ.

5. „ტკბე ხანდეი დედასაცა ესრე ეწერა“, 21 გვ.

6. „ვილაცაც შენისა ცხოენებისათჳს, ჭი, ხებეიც, და უფროს აქსონისათჳს და ბრწყინვალედ გარდმომთარგმნელისათჳს, რომელმან მოგუანიბა წიგნი ესე, მსურეს ცნობა თარგმანისა მე ბერისა, რათა ჳეონო ქება. დავით დ[ა]ვით“, 303 გვ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

(352) 359

იონა ხელაშვილი, პარალიპომენონის განმარტება. XIX

139 ფ.; 30.7 × 19,5; ქაღალდი; მუქაოს ყდა; მხედრული; სათაურები ასომთავრულად, სინგურით; | XIX ს.|; დაუწერელია: 30, 4r-16r, 136v—138v.

„იონა ხელაშვილი. წიგნი პარალიპომენონი[1].—ეს წიგნი გასაღებია შიგ მოხსენებულთა წიგნებთა საღთოთა, ელინურ, ხოლო ქართულ—ნაშთი, ესე იგი რომელნი დაუშთენ სამოელ წინასწარმეტყუელსა და უფროსღა იერემია წინასწარმეტყუელსა და კაცთა ღთისათა..." 17r—136r.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის: ა «მეფის ძის, ირაელის ძე შ ი რ ი ა ნ. „იობიაოსი ლოცულამან აწნა.—

1. იყავნ ხსენება დღეს წინასწარმეტყუელსა
2. ოხად მეორის თქუსისა მოსახელისა..." 1r

ბ. „თქმული მეფის ძის ი ო ა ნ ე ს ა გ ა ნ.—

1. დღეს აღმოსცენდა ძეთოისგან კულაანთა
2. მთიები დიდი ბერი მამა იონა..." 1rv.

გ. „თქმული მეფის ძის ი ო ა ნ ე ს ა გ ა ნ.—

1. იმღუდელმოქმედებ ანგელოსთა წესისაებრ
2. ოხად აღიყუან, წასალობათ გარდმოიყუან..."1v

დ. „თქმული მეფის ძის ი ო ა ნ ე ს ა გ ა ნ (ხაცეულგეშობითი).—

1. იეროიმი ხორწსა ვასსა კეთილსა,
2. ოქრონილოსა, ტაბილად მოძღვინარესა..." 1v.

ე „[მეფის ძე ი ო ა ნ ე ს].—

სიმდაბლით ვიძღუნი ამა ჩემსა ნაშრომსა,
ვინადგან მაჭუს მე სურვილი მსახურებად..." 2r.

ვ. „თქმული ა ნ ტ რ ე ა ს ა გ ა ნ.—

1. აღსრული მაღალს კათედრასა სამღუდელოსა
2. ღღეს ირუმება პაელესებრ ტეტიქსობითა..." 2r.

ზ. „თქმული ს ო ლ ო მ ონ ო ხ ა ზ ა ს ა გ ა ნ.—

1. მაღლისა ძეო, სიბრძნისა მზეო, ვენებათა მძლეო,
ეშმაკი მორგუნელო..." 2r

თ. „თქმული მეფის ძის თ ე ო ფ რ ა ს ტ ე ს ა გ ა ნ.—

1. ინტარუბის განბრძნობილი გონებით
2. ორიონ სიბრძნის ღღისა წინა მარბოლისა..."[2] 16v.

ი. ი ო ნ ა ხ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი ს შ რ ო მ ე ბ ი ს ა:

1. „ღეთისმეტყუელება სამნაწილეული.
2. ქადაგება კრიაკეთა და დღესასწაულებთა,
3. კატეხიზმო ერეული,
4. და მეორე კატეხიზმო,
5. უსაღმუნო განმარტება,

---

[1] თავისი შრომების სიაში ამ წიგნს იონა „ნაშთის განმარტების წიგნს" უწოდებს.

[2] აქ მოყვანილი ლექსების სრული ტექსტი იხ. აქვე, № 254 ხელნაწერის აღწერილობაში.

6. მოსეს ხუთის წიგნის განმარტება,
7. ისო ნაუსი და მეფეთა განმარტება,
8. იობის წიგნის განმარტება,
9. იგავის განმარტება სამი წიგნითურთ, ეკლესიასტე და ქება ქებათა.
10. ისო ზირაქის წიგნი განმარტება.
11. ათთეკქცმეტთა წინასწარმეტყველთა წიგნების განმარტება.
12. ასთთა და გუჯთა განმარტების წიგნი,
13. ალფაცტა ანბანზედ ასმული წიგნი.
14. ათი მცნების და ცხრა ნეტარების განმარტების წიგნი,
15. მეფის ძის იოანეს ოცდათორმეტის შეკითხვის განმარტების წიგნი;
16. ღ[ა]თის სიყუარულის წიგნი.
17. ქართულსა ენასა ზედა წირვისა და ლოცვის წიგნი მოსწენისა,
18. ორნა კაცის აკრძალვის წიგნი.
19. იოანა მოშუცებულის წიგნი,
20. წიგნი წყლეულებისათჳს(!),
21. წიგნი ამაოებისა,
22 წიგნი კორწინებისა,
23. წაშთთა განმარტების წიგნი,
24. წიგნი ღმრწენელის საზრდელისა,
25. იტკელ-ლუარძელის განმარტების წიგნი,
26. კაცის ცნობის წიგნი,
27. არაენ წინასწარმეტყველი შეწყარებულ არს—წიგნი,
28. ნესხმე კატებიზმო ძმისწულისადმი ქნილი,
29. მელქისადეკის მღუდელობის განმარტების წიგნი,
30. სიბრძნის სათებელის წიგნი.
31. ქრისტჱს მოყუარის მჱუდრიძის განმამწნობელი წიგნი,
32. ლექსიკონი შაუათ დაწერილი,
33. ქრისტეს მიერ მოწოდება ცოდვილთა,
34. მეფეთლოფეთა წიგნი, რომელ არს პეროებისა დარიგებისა,
35. უსვინდიანისა მხილების წიგნი,
36. ენდერძიერთა წიგნი,
37. პროკანკითხეის წიგნი.
38. იელია წინასწარმეტყველის წიგნი,
39. მასწავლელისაგან მოსწავლისადმი წიგნი,
40. ღაიკანელთა ნერსესისადმი სიტყვისგება, სარწმუნოებისა ჩუენისა სარჩელა.
41. წირვის განმარტების წიგნი,
42 მოძღვრისაგან სულიერ თოწაის სარჩელა,
43. წიგნი ოფლით ცხოვრებისა,
44 წიგნი მაკაბელთა წიგნი(!)„"2v—3r

(353) 360

ფეირვერკათჳს. 1819

106 ფ.: 31.5 × 20.5; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; გადაწერილ ბაგრატ ბატონიშვილი (90r); 1819 წ., პეტერბურგი (90r); დაწერილია: 1r—4v, 32r—33v, 54rv, 91v—106v.

„ფეირვერკი. ნაწილი 1 ა. ფეირვერკთათჳს ანუ ცეცხლისა სათამაშო შეშხუანი. § 1.—ფეირვერკნი (ანუ შეშხუანი) შეიმზადებიან ასაფრენითა ნივთთაგან, რომლისაცა არიან უმთავრესნი ნაწილნი, ესე იგი გოროჭილა, გოგირდი და ნახშირი, და სხუანი ამათნი სამყოფნი ნივთნი შეადრგენენ(!) ამათ აღსავსებელად...“ 80r—80r.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის 102 ნაბეჭდი ნახახი. 8r—79r;
2. ბოლოს დართული აქვს: „ბის გაცდომა მწვანეც, რომელიც ლაპლაპებს და ემსგავსება ბესა...“ 90v—91r.

ანდერძი: „უგანათლებულესო ძმაო იოვანე! ბრძანებული თქუენ მიერ სრულ ვქმე, ამა წიგნისა გარდაწერაჲ, და უძღუენი თქუენს უგანათლებულებასა სასწაულად ჩემთჳს, რათა მიიღოთ და მსმენელთა თქუენსა უგანათლებულების მდაბალი მოსამსახურე თქუენი ძმა ბაგრატ. თჳთ ქ ე ტ ე რ ბ უ რ ხ ს შინა, წელს 1819, თუესა მაოცსა 12.“ 90r.

(354) 361

ქრებული. XVIII—XIX

128 გვ.; 32 × 215; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტეიფური ყდა; მზედრული, სათაურები სინგურით. [XVIII—XIX ს.ს.]; დაუწერელია: გვ. გვ. 2, 3, 4, 6, 8, 124—126.

1. [იოანე დამასკელი, დიალექტიკაჲ. „მყოფისათჳს არსებისა და შემთხუევითისა.—მყოფი ზოგადი სახელი არს ყოელთა მყოფთა, ესე უკუე მყოფი განიკეთების არსებისა მიმართ და შემთხუევითისა. არსება უკუე არს საქმე თავით თჳსით მყოფი...“ 13—89 გვ.

შენიშვნა: 1. დიალექტიკის ტექსტს წინ უძღვის: „ყოელად ღირსსა და ღ^თივ პატივცემულსა მამასა კოზმას, წ^ეპისკოპოსსა მაიუმასსა, იოანე უნდო იწროებასა ვიდრემე ვნებისასა და ცოდოებასა ვნისა. ჩემისასა მეცნიერსა...“ 9—11 გვ.
2. დიალექტიკის ტექსტი 49 თავისაგან შედგება.
3. დიალექტიკა თარგმნილია არსენ იყალთოელის მიერ (შდრ. S—358,2. შენ. 3).

2. „პორფირის შეყუანილობაჲ.—ნანდვილ საჭიროჲ ხურისაორიე და არისტოტელისა მიერთსა შინა კატეღორიათა, ზნებავი მასწაელელობათა ცნობად: რაჲ ნათესავი, რაჲ განყოფილება, რაჲ სახე, რაჲ თჳისი და რაჲ შემთხუევითი...“ 89—123 გვ.

მინაწერები: 1. „ბესარიონ დადიანის ძე“, 127r.
2. „არიან რომელნიმე ბუნებით მიუწუომელ და მეცნიერებითაც მყოფი. არიან რომელნი ბუნებით მისაწუომელ და მეცნიერებით არა განუკუეთელი. არიან რომელნიმე მეცნიერებით მისაწუომელ და ბუნებით არა სახე. არიან რომელნიმე ბუნებით მისაწუომელ და მეცნიერებითაც—ცხრანი კატეღორიანი,“ 1 გვ.

მინაწერები: მოთავსებულია ავრეთვე 5 და 7 გვერდებზე.

(355) 362

ხახალხო ლექსიკონი, საკვირველთა თვისებათა და ბუნებათა ცხოველთასა. 1821

104 ფ.; 32 × 20,5; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1821 წ. (104r); მთარგმნელი იოანე ბაზლაძე; პეტერბურგი (104r); დაწერილია: 1r, 104v.

„სახალხო ლექსიკონი საკვირველთა თვისებათა და ბუნებათა ცხოველთასა.—ამიდა—მკეცი, წცხოვრები სამხრეთის აფრიკასა შინა..." 2r—104r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „დასრულდა თარგმანი წიგნისა ამის სეკდემბრის ათხუთმეტსა, წელსა 1821-სა პეტრებურგსა შინა, იოანე ბაზლაძე", 104r.

მინაწერები: 1. „ჰი, დიდსულო კაცო,
ჰსწავლათა სამფარველო,
უძლერთ სულთა შემწეო,
სიმართლის მოყვარეო.
ნათელო ორნატო ნაყოფო,
შარავანდოვან მზისგან
მილებით ბედნიერ ჰყავ
შრომა შენდ აღზრდილისა ი[ოანე] ბ[აზლიძე]", 1 v.

2. „დაკვირდნენ შერეტელნი ხოროსტრისადა და იყონ პირნი მკმობარნი, თ'ა გრიგოლ წერეთელი", 41v.

(356) 363

კირილე ალექსანდრიელი, საუნჯე. XVIII

440 გვ.; 32 × 21; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ყდა; მხედრული, სათაურები მთავრულად სინგურით: [XVIII ს.].

„კირილე ალექსანდრიელი, საუნჯე». „პირუელად უშობელობისათჳს და შობილებისა აღგებულებისათჳს და აღუგებლობისა.—უკეთუ ჳელჰყონმცა კითხუად ჩუენდა არიანთა, ვითარემედ: ერთი არსა აღუგებლობაჲ ანუ ორ, ამად ვითარემედ ჩუენ ორთაგან კერძოთა ერთად ვიტყჳთო მას, ხოლო მამისა მიმართ მოვიღებთ ქნილთა თანა-აღრიცხულად ძესა..." 15—440 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. „შეყუანილება, ანუ წინასიტყუაობა წიგნისა საუნჯისა, ქნილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოველსა ზემოსსა საქართუელოსსა დავითიან ბაგრატოვანისა.—

ყმაჲ ცოფიერის აჰებს საბოსელს ძესა,
შარავანდედსა უხაღის მიჰკრის მზესა,
ერესის ნისლის ბნელით აღარებს დღესა,
მცუნთებმან რკინა ადამატინს ადრესა,
ნაბერწყალთაგან თუსად წუაი განწყესა..." 1—2 გვ.

ბ. [წინასიტყვაობა]. „სანატრელისა უფლისა და წმიდისა ჳ ქ რ ი ს ტ ე ს ეპისკოპოსისა ალექსანდრიისა წიგნი, რომლისა სახელი არს ს ა უ ნ ჯ ე. შემწეობ მე, სულო ღმრთისო.—არა მცირე არს ჩუენდა ამას შინა, რათა თანამდებ-ეყოთ გამოცდად მიმოთად, რომელსაცა სათნო ჩუენდა ჰყოფს სიტყუა ესე შენი, ჰაი, ტყუილ-მოყუარენო ძმანო ნიმუსნე...." 3—5 გვ.

გ. საენჯის ხანდუკი: „ესენითარნი უკუე არიან წიგნსა ამას შინა. თავი ა." 7—13 გვ.

2. ტექსტის სკოლიოებში მრავლადაა ანტონის შენიშვნები.

ანდერძი: „დასასრული წიგნისა ს ა უ ნ ჯ ე დ წმიდულისა წელსა 1788, იულისსა 31, აღწერილი ჴელითა უნდოსა წინამძღურის ტ რ ი ფ ი ლ ე ს ი ი ს ა, რომელიცა ვარ ყოველთაგან შენდობისა მოკუნე". 440 გვ.

მანაწერები: 1. „სხოლიონნი წიგნისა ამის საუნჯისა ქნილნი არიან ს ჴ დ ა ნ ტ ო ნ ი ს მიერ, არიგებისკოპოსისა ყოველსა საქართუელოსასა". 11 გვ.

2. „ჰი. დიდებულო მამაკაცო, ვითარცა მტუირი ქარმან აღგავის პირისაგან ქუეყანისა, გგრეთ სამრთო ნიოთა სიტყუათა შენთა დრკე მტკიცულებანი. გრიგოლ..." 440 გვ.

(357) 364

ქრებული. XVII—XVIII

478 გვ.; 32 × 22; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ბის ტევიური ყდა; ნუსხური, სათუურები სინგურით; [XVII—XVIII ს.]; გადამწერი: დიაკონ-მონოზონი იოანე (478 გვ); დაწერილია: 366—367 გვ.

1. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩ ნ ი ს ა ი ო ა ნ ე ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოზისა, თარგმანება იოანეს სახარებისა. თავი ა. წმიდისა იოანესთჳს მახარებელისა და ღ ი ს მეტყუელისა.—მწედართა ამის სოფლისათა რაჟამს იხილიან ახლად მოსრული ვინმე უცხოსა ქ ჳ ნ ისა მწედარი, ახოვანი და სახელგანთქმული, მეყსეულად ყოველნი შემოკრბიან", 1—365.

შენიშვნა: ტექსტი შედგება 88 თავისაგან.

2. „ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩ ნ ი ს ა და მოძ ღ ჳ რ ი ს ა ჴ ნ ი ს სოფლისა იოანე ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა. მწ ო გ ბ ნ.—ყოველთაჳე ს ღ ი თ ო დ ცხრ ბ ლ თ ა ც ხ რ ბ ჲ ს ა რ გ ე ბ ე ლ ჲ ა ს ი კეთილ მსახურთათჳს არა ხოლო თუ წესად და სახედ, არამედ ნუგეშინის საცემელადცა..." 369—466 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს დართულია: „აღმოყუანებისათჳს ნაწილთა წ ი ს და ნეტარისა მამისა ჩ ნ ი ს ა, ჴ ნ ი ს სოფლისა მოძღ ჳ რ ი ს ა ი ო ა ნ ე ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა კ ო მ ა ნ ი თ კ ო ს ტ ა ნ ტ ი ნ ე პ ო ლ ე დ, თჳესი კეთილად მოკსენებულისა ბ ი ს ტ ი ტ ო რ ი ს ა. მწ ო გ ბ ნ.—ჰი, კრებულნო ქრისტეს მოყუარენო, და სიწმიდისა მოსურნენო..." 467—477 გვ.

ანდერძი: „ამრავალწელნ უფალმან უენებულნი ქუაბი ცხორებისა მათისანი, აქაცა შინა ყოფადსა და საყუნოსაცა არს ჴსენებაჲ და კურთხეჳა მისი. უდაბნოსა გარეჳსასა, მონასტერსა მათ მიერ და ურთიერთას შეყუარებულსა დიდებულსა ნათლისმცემელისასა, ჴელითა ყოველთა ცოდეველთა უღირსესსა დიაკონ-მონაზონს იოანესითა. ცთომილთათჳს ნე წყუენ, და შრომილთათჳს შენდობაჲ ყავენ თქუენთა. რაცთა თქუენცა მიგებიხენ თანანდებათა მიტეუებ ა-სა." 478 გვ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

მინაწერები: 1 „ღ'თნ საყუნო ცხოვრება მისცეს ამა წიგნის პატრონსა და ამის დამწერსა", 478 წ.

2. „14 ივლისს 1846-სა წელსა მივიღე ბორჯომის აბანოს"(!) (ქვედა ყდის შიდა ზედაპირზე).

(358) 365

საპოლიტიკო თეატრი ანუ საყოფაჩცეო სახილველობა. 1826

488 გვ.; 35×21,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტექსტურული ყდა; მზედრული; სათაურები მთავრულით; გადამწერი იოანე იალღუზისძე (486 გვ.); 1836 წ; (486 წ.); დაუწერელია: 6 გვ.

„საპოლიტიკო თეატრონი ანუ საყოფაჩცეო სახილველობა, რომელსა შინა შეკრებულ არიან უალრესნი განხრახუანი, თუ რაჲ უხმს კმნად და რაჲსაგან ლტოლუად სათანადო არს მთავარი. თავი ა. — ეითარომედ მთავარსა თანა-აძს, რათა განატაროს ცხორებაჲ თ'ი პატიოსნებით, რამეთუ მას შეუდგებიან ჴელისქუშენი თ'ნი, ეითარცა აჩრდილი გუამსა, თუმცა თჳთოეული კაცი თანამდებ არს, რაჲთა გარე შეიცუდეს სათნოებასა..." 13 — 484 გვ.

შენიშვნა: ბელნაწერს წინ უძღუის: ა. თავნურცელი: „საპოლიტიკო თეატრი, (ესე იგი) საყოფაჩცეო სახილველობა, თარგმნილი ლათინურისაგან ჴელისტურსა ენასა ზედა უმაღლესისა და ყოვლად ბრძნისა უნგროველთაის მთავრისა ნიკოლაოს მაკროკორდატოვისაგან, რომელიცა პირუელად გამოიცა ტრანზილუანიით და მიეძღუანა ძისა(!) მისსა, ღ'თ'ის მსახურსა და ყოვლად ბრძენსა, უმაღლესსა მთავარსა უნგროველთაისასა, უფალსა კონსტანტინეს ნიკოლაოსის ძესა მაკროკორდატოსსა, წარისგებულითა უჩინებულესისა და სამეფოსაცა მონასტრის ყოვლად წმიდისა ღ'თისმშობლისა კაცად წოდებულისა, რომელიცა არს ჭალაჲსა შინა კარიისასა (ადგილი ბეჭდის. ხატი ყოველად წმიდისა ღ'ისმშობელისა კაცს. მონასტრისა), შრომითა და გულსხოდნებითა მეცადინობითა ყოველად ღირსისა და უცხეინ-სწავლულესისა უფლისა სერაფიმ პისიდელისათა, მისვე სამეფოსაც მონასტრის არხიმანდრიტისათა. დაიბეჭდა იოანეს მიერ ვოტტოლოს ემმანუილ კერითკოპის საქმითა ქალაქსა შინა ლიფსიას, 1758, ჩყნ(ე) წელსა. ხოლო ქართულსა ენასა ზედა გარდმოღებულ იქმნა ტფილისს, იერუსალიმის მონასტერსა შინა, ესკლესიასა პატიოსნისა ჯუარისასა, არხიმანდრიტისა ევნენტიესაგან, და შეწყობილ იქმნა ქართულსა ენასა ზედა წელსა 1817, ჩყი%," 1—2 გვ.

ბ. სერაფიმ პისიდიელის მიმართვა უნგროველთაის მთავრის კონსტანტინესადმი: „უმაღლესო და უეღმატებულესო ღ'თის მსახურო მთავარო, მოწყალეო ეკმწყრეტელ! მრავალნი უკუე არიან მიზეზნი, რომელთა გამოცა წინა ესტოდენ ჩინებული შეთხზისამებრ თჳსისა და საკრველი ყოველად ბრძნისა აღმწერელისა მიერ, ეგოდენვე შეუწირი და ბრწყინუალე არს ჩუენისამებრცა ენისა-რომელიცა გარდმოღებულ იქმნეს ტატილესსა ენასა ზედა ეშჳვერ-მეთჳეშისა მთარგმნელისა, მარად სახსოვრისა თქუენისა უმაღლესობისა მშობელისაგან..." 3—5 გვ.

გ. [მ ი მ ა რ თ ვ ა] „კითხვის მოყუარეთადმი. — ჴელთე ვინმე სიბარულით კმაყოფილ იქმნების აღმოკითხუასა ზე რომლისაძე ძლეშთა კაცთა ანუ სახელოვანთა ფილოსოფოსთა ისტორიისასა, რაოდენ უნდეს მიიღებს სიბარულს და შესაძინელს სამოციქულოსა ამის თჳალთა ენისა..." 7 — 8 გვ.

დ. „პინაქსი", 9 — 12 გვ.

ე. ხელნაწერს დართული აქვს პილატე პონტოელის განჩინების პოვნა: „1550-სა წელსა, კონსტანტინეპოლის იერემიას პატრიარხობისა ჟამსა, განპყრ(ო)ნეს განჩინება ესე პონტოელისა პილატესგან გამოცემული მაცხოვარსა ჰნ-სა იესოს ქ-ეს ზედა, რომელი ჰპოვეს ქალაქსა შინა აკილლისსა, რომელიცა ერთის კლდესა შინა მდებარე იყო შვენიერისა ტრენისა ციდონისთა, რომელსაცა შინა იყო სხეა კოლოფი მარმარილოსაჲ საკრველი და შუენ მას შინა იდუა დაბეჭდულად განჩინება ესე ეტრატსა ზედა დაწერილი ებრაულისა ენისა და ითარგნეს ენასა ზედა ბერძულსა, რომელსა შინა წერილ იყო ესრეთ...“ (შემდეგ მოყვანილია დოკუმენტის ტექსტი), 485—486 გვ.

ანდერძი: „დიდება ღმერთსა, ყოველთა კეთილთა სრულმყოფელსა. აღიწერა ქებულთა ღუბაზისა სკრატარისა იოანე იალღუზის ძისათა ჩყკვ-სა წელსა, ოქტომბერს ია-სა დღესა.“ 486 გვ.

მინაწერები: 1. 487 გვ. წარწერილია 10 ათორისში.

2. „აჰა შესაბამ არს მოხსენებად ბეშპარიტად ღირს სასწაოსაჲ ამის ეპოპისა. ვითარმედ სამღთოებსა დაიპყრა რა ს-ლ ეგვპტე, კუალად ჰსწყრთოდა დაპყრობაჲ ყოველსა სოფელიასა, რომლისათჳსცა შესაბამად სოქუა პიატეყოსმან სტეპნი ესე: ნაპოლეონ, შობიდენ ეღლარიბსთა შობიდლთაგან, აღდაჲ ხარისხსა ზედა იმპერატორობისასა. მობრძოლეს სრულად ევროპასსა და არა ქმა-ეყოფის მას, არამედ მთიწადს დაპყრობასა ყოველსა სოფლისასა, რამეთუ ევროპა უჩნს მას ვიწროდ“, 313 გვ.

3. „აჰა შესაბამ არს მოხსენება ამის ეპოპისა, ვითარმედ ოდეს ყოველად ფუსაკეარტულსმან იმპერატორმან ფრანციისამ და მეფემან იტალიისმან ნაპოლეონ ბონაპარტემ (ყოროსკანნელმან მოქალაქემან), მიიღო ო ღირსება უკუდავისა, კონსულობასა ჲორა კმა ეყო იგი, არამედ მოიწადა იმპერატორობაჲ, და ოდეს ჰრაველთა მიერ ძლეუთა მისთა აღჲგა იგი საყდარსა ზედა იმპერატორობისასა და უუოდეს მას იმპერატორად ფრანციისა, მაშინ არა კმაყოფილმან ამა უკანასკნელსაცა ღირსებასმან, შემდგომად ძლევისა თჳსისა ავსტრელიასა ზედა: გეორთხა იგი მეფედ იტალიისად. კუალად მწყდეველმან უბედეს ჩინებულებისამან, ჴანაძო პირუელი მეუღლეჲ თჳსი ჟოზეფინა და იგაღქორწინა (!) ასულსა ზედა ავსტრიის კეისრისასა. და კუალად განცვიფრეულ მობრძოლეყოჲ და მობრძოლე ქნინა სრულად ევროპაჲ. და იქმნა ტაპირუსულს ბრძანებულად ევროპიელთ მპყობელთა ზედა. ხოლო აღიწია რა ესეოდეს სამაღლესა ზედან, რომელ არცა ერთი დაბადებულთაგანი არა აღწეულ იყო ამა ღირსებასა ზედა, მაშინ ჰსწყრთოდა მას კუალადცა უბედესი. ამისთჳს იწყა შემოქმედებაჲ უძლეველმან თჳსთა საჭურუსლოსა შინაგან რუსეთისა, რომლითაგანცა წარიტყოა, და შემდგომად წარტყოსა. აღიჭურვა პირისპირ მისსა ყოველი ევროპაჲ და ქნინა უბედესი ნაწილი ფრანციისა, რომელსაცა ჰსძლეს და ეწყობოდა ჰყუნს კუნძულსა შინა ელლენსა, და უკუთუმცა ქმაყოფილ იყოფაცა იმა უკანასკნელსმან ბედნიერებასა და არა მოეწყდეს მას დაყრობაჲ სრულად როსიისა და ყოველისა სოფლისა, მაშინ დაშთებოდა იგი პირუელსაჲ თჳსსა ღირსებასა შინა“, 313 გვ.

(აქ მოტანილი მე-2 და მე-3 მინაწერები გამორებულია 488 გვ., სადაც ბოლოს მინაწერილი აქვს: „დავითი [დადიანი], 1832-სა წელსა, 16-სა ოქტომბერსა“.

4. „1832.7.29 . . . . . გავჴხვნე პეტრებურჭსა 45 ოქროთ და დავბაროე ისტორიები (!) ქუემო აღწერილნი: ისტორია მ ი ლ ო ტ ა, უკანასკნელი გამოცემული წიგნი 14; ისტორია ღ ე რ ო მ ო ტ ე ს ი, წიგნი რვა 8; პ ლ უ ტ ა რ ხ ო ს, წიგნი 12; ტ ე ლ ე მ ა ქ ი, წიგნი 2; ოცდაათ-წლეობითი ეგროპა, მეფობა ნაპოლეონისა და ალექსანდრეს, წიგ. 4; ც ხ ო ვ რ ე ბ ა ნ ა პ ო ლ ე ო ნ ი ს ა, წიგ. 14; სწავლანი მარკოს აურელიანესნი, წიგ. 2; ხაბისკი იოზეფინა(!) იმპერატრიცასი წიგნი 4; ბაჯი ბოა(!), წიგნი 8; ცხოვრება იოაკიმ მურატისა, ნეაპოლიტანის კოროლისა, სიძისა ნაპოლეონის; ც ხ ო ვ რ ე ბ ა ა ხ ო ე ნ ი ს მარშლისა ნ ე ი ს ა; მერკური ბრიტანისაჲ დამარცხება 184-ს ხარბაზინების 2-ს ზომაღისა: ზ ა ი ს კ ა იმპერატრიცა ნ ა პ ო ლ ე ო ნ ი ს დ ე დ ო ფ ლ ი ს ა: მიჰალოლია, ესე იგი ზ ღ ა ვ ა რ ი ს ტ ყ ვ ე ბ ა ჲ: უკანასკნელი ცხოვრება ნაპოლეონისა.....“ (ქუ. ყდის ზედა მხარე. დაეთ დაფიანის ბელთაა ნაწერი ფანქრით, ძნელად იკითხება).

5. „1832.9.9 წელსა დავიწყეთ თარგმნა ხ ა ჯ ი ბ ა ს (!) მე და გ ი ო რ გ ი ზედამხედველობისა ქვეშე გ რ ი გ ო ლ ი ს ა, დაცით [დადიანი]“ (ზემო ყდის შიდა ბარე).

(359) 366

იოანე ოქროპირი, იოანეს სახარების თარგმანება. XVIII

462 გვ.: 34×22; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მბეჭდრული, სათაურები მთავრულად, სინგურით; [XVIII ს.]; დაუწერელია: გვ. გვ. 454, 358 — 362.

„თქმული წმიდისა მამისა ჩ ნ ი ს ი ა ნ ე ი ო ა ნ ე ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა, კოსტანტინოპოლელ პატრიარხისა, იოანესთჳს მახარებლისა თქმულისა სახარებისა. შუწნერი და კეთილი. — მჴედართა ამის სოფლისათა რაჲთამს იხილიან ახლად მოსრული ვინმე უცხოსა ქ ჳ ნისა მჴედარი, ახოვანი და სახელგანთქმული, მეყსეულად შემოკრბიან ხილუად ხელოვნებისა მისისა...“ 1—453 გვ.

შენიშვნა: დართული აქვს: „ხანდაზი სწავლათა“, 455—457 გვ.

(360) 367

კრებული. 1781

365 გვ.: 34×22; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მბეჭდრული; სათაურები სინგურით; გადამწერი მიბაილი (364 გვ.); მრავალმთის ნათლისმცემლის მონასტერი, 1781 წ. (364 გვ.); დაუწერელია: გვ. გვ. 35—38, 270, 358, 360, 365

1. „თთჳსა იანუარსა კ და აგჳსტოსა ი ზ.. ც ხ ო ვ რ ე ბ ა და მოქალაქობა აღსარებისა(!) მართლისა სარწმუნოებისა, წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩ ნ ი ს ი ა მ ა ქ ს ი მ ე ს ი. გ ჳ ხენ მამაო.—მრავლისა ქებისა და ფრიადისა შესხმისა ღირს არიან მოყუარენი ღმრთისანი და მოღუაწენი სათნოებისანი...“ 1—34 გვ.

2. „ს ი ტ ყ ჳ ი ს გ ე ბ ა, რომელი იქმნა შორის წმიდისა მ ა ქ ს ი მ ე ს ა და პ ი რ ო ს ‘ს კოსტანტინოპოლელ პატრიარქისა. მწუალებელისა.—ოდეს-იგი პიროს კოსტანტინოპოლელ პატრიარქი განიდევნა კოსტანტინოპოლით ბოროტთა საქმეთა მისთათჳს და წარვიდა ჰრომს...“ 39—52 გვ.

3. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩ ნ ი ს ი ა მაქსიმესი ნეტარისა თალასის მიმართ ხუცისა და მამასახლისა მრავალთა მონაზონთასა სიტყუათათჳს, რომელთა განმარტებაჲ ეთხოვა მას ნეტარისა მაქსიმესგან. სანატრელსა მოწაფესა ღმრთისასა თალასის, ღირსსა მღუდელსა და მწყემსსა პარმენტყუსთა ცხოვართასა მაქსიმე გლახაკი მონაზონი უფლისა მიერ გიკითხავ. მწყრობაჲ შენდა და სიხარული სახელითა ქრისტესითა, ამინ, კირიელისონ.—ჭორცთაგან და ჭორცეულთა ზრახუათაგან სრულითა მით მოღუაწებითა სული შენი განაშორე...“ 52—269 გვ.

4. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა მაქსიმე აღმსარებელისა სიტყჳს გებისათჳს ენებათასა, მიწერილი მამისა თალასის მიმართ. შემკობილსა ყოველთა სათნოებითა და მუშაკსა სულიერისა მის ჭყონისასა, მწყემსსა პირმეტყუელთა ცხოვართასა, მონასა ღმრთისასა თალასის მაქსიმე გლახაკი მონაზონი უფლისა მიერ გიკითხავ. მშჳდობა შენდა და სიხარული სახელითა ქრისტესითა, კირიელეისონ.—კულავადცა წიგნი სიწმიდისა შენისა მოიწია ჩემდა ულირსისა ამის და მრავლითა უდებებითა შეპყრობილისა, როშელი იგი სავსე იყო ფრიადითა სიყუარულითა და სუნნელებითა სალოთოთა სიტყუათათა...“ 271—359 გვ.

შენიშვნა: 1. მაქსიმე აღმსარებლის „სიტყჳს გებისათჳს ენებათასა“ შეიცავს:
ა. „სიტყჳს გებაჲ გულის სიტყუათა მიმართ ნაყოფიერებისათჳს“,
ბ. „ნეტარისა მამისა ჩუენისა მაქსიმესი სწავლაჲ ბ. ბრძოლათათჳს სიძჳსათა.“
გ. „სწავლაჲ გ. თქმული ეერცხლის მოყუარებისათჳს“.
დ. „საკითხავი დ. თქმული მწუხარებისათჳს“.
ე. „სწავლაჲ ე. მრისხანებისათჳს“.
ვ. „საკითხავი ვ. მოწყინებისათჳს“.
ზ. „საკითხავი ზ. ცუდად მზუაობრობისათჳს“.
თ. „სწავლაჲ თ. ამპარტავნებისათჳს“ (აკლია ბ-19 თავი).
ი. „სიტყჳს გებაჲ ეპისტოლეთგან პაჲლე მოციქულისათა...“
2. კრებულს დართული აქვს: „სანდუკი ამის წიგნისა“. 361—364 გვ.
ანდერძი: „სრულ იქმნა წიგნი ესე ყოვლად ბრძნისა მამისა მაქსიმე აღმსარებელისა 1781. 5. 31 მრავალმთას მონასტერსა ნათლისმცემლისასა, მიბაძილ აღვსწერე. იყავნ სადიდებელად შენდა, სიბრძნით და სიტყუაო ღ-ისა მამისაო. ვინც მიეხმაუნით. შემდგომითი-შემდგომად ლიცუასა ჰყოფდეთ ყოველად უბადრუკსა ამისთჳს აღმწერელსა წიგნისა ამის, რომელმან უქმობისა დასაჴსნელად ვიმეშაკე წიგნი ესე“, 364 გვ.
მინაწერი: 52 გვ. გადაწერის ხელით მიწერილია: „...ლიცუა ჰყავით წმიდისა მამისა ევთჳმისთჳს მთარგმნელისა.“

კრებული. XIX

II ფ.; 304 გვ.; 34 × 23,5; ქაღალდი, ტყავგადაკრული ხის ტეხტრული ყდა; მხეიდრული. სათაურები სინგურით; აქვს თავსამკაულები: 1, 209 და 244 გვ: [XIX ს.]; დაუწერელია: IIr, გვ. გვ. 190, 204—207, 300, 301.

1. [ქ]ურასიღილმარ[ი]. „ღილი მარა ქურასი. შემოკლებულად საყოველთაო მოთხრობა, რომელსა უპყრიეს ყოველი ღირსად სახსოვარი ქვეყანასა შინა დროთა შეჩნინთგან ქვეყანისა ვიდრე აქამომდე, მრავლითა გამოძიებითა ახლად თარგმნილი შერთებითა მოკლითა რუსეთისა ამბავთათა კითხვით და მიგებით, სარგოდ ყრმათა, მეორითა შეცდითა დაბეჭდილი თჳთ პეტრებურხსა შინა სახელმწიფოსა შინა აკადემიისასა სასწავლისა წელსა 1762.—შემოყვანება ისტორიისა, როშელ არს ამბავი გინა მოთხრობა. რასა გვაუწყებს ჩუენ მოთხრობა ესე?...“ 1—189 გვ.

2. „სიტყუანი დაჴსწავლანი სამეცნიერონი, ფრიად მარგებელნი სულ სხეულობით ორკერძოჲ, ძველს და ახლისა წმინდათა წერილთაგან რჩეული გამოკრებულნი, კლემაჴისაგან, დიდისა ვასილის და გრიგოლის

ღმრთისმეტყველისა და იოანე ოქროპირისა და მამისა ეფრემისა და მაქსიმესი და ცხოვრებისაგან მამათასა და სხვათა წმინდათა მღვდელთ-მოძღვართა მამათა, მოციქულთა, წმ[წ]ყლთა, სოლომონ და ზირაქისათა და გარეშე წიგნთა: პლატონ, სოკრატესი(!) და მენანდროს, და სხვათა ფილასოფოსთა მიერ თქმულნი კლებენტისისგან.—ყლ[თა, რომელთა ენებოს და ეძიებდენ ღ[თსა, ეპოვებოს მათ...“ 209—243 გვ.

3. „აპოვიეგმატა, რომელ არს შემოკლებულთა რიტორებრივთა და წესისა მასწავლელთა სიტყვებთა. წიგნი სამი. ხოლო მათ შინა არიან დადებულნი კითხვა-მიგებანი. ცხოვრებ[ა] და ქცევა და იგავნი (რომელ არიან სახისმეტყველებანი) და მეტყველება სხვათა და სხვათა ფილოსოფოსთა, შემოკლებულთა სიტყვათა და მიგებათა, წიგნი პირველი. სწავლა სოკრატესი. მოკლედ სიტყვის გება სოკრატის. სწავლა, ბ[ერი, თარგმნილი და სხვათაცა ფილოსოფოსთა რუსულისაგან ქართულს ენაზედ ერასტი თურჩისტანიშვილისაგან.—კეთილს კაცისაგან წესი ეს არ არის—კაცს პირში აქებდეს და უკან კი ზრახვედეს..“ 244—296 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ბოლოს დართული აქვს: „რომლთაცა ესენითა აწ მეტყველ არიან ყოველსა ხედან...“ 297 გვ.

2. ხელნაწერის ცარიელ ფურცლებზე, გვიან, დაცით დადიანის ხელით უნდა იყოს შეტანილი:

ა. „მეფენი აფხაზ-იმერეთისანი“ (სია), 191 გვ.

ბ. „პროკლამაცია ნაპოლეონ ბონაპარტეს მიერ ტომთა მიმართ ეულიანთასა, ოდესცა მან მოპრძოლა ეგვიპტეს..“ 192—203 გვ.

გ. აფორიზმები ამოკრეფილი აბბანთ მოქთისის(!), კარლოს XII შვედთა მეფისა და ფენელონის თხზულებებიდან, გვ. გვ. 208, 296.

დ. „ცხოვრება და სამხედრონი ღუაწლნი ბუონაპარტესნი(!)...“ 298—299 გვ.

მინაწერები: 1. „ჩვ[ა -ხა წელსა ჩემი წიგნების რიცხვი:

ა. წლის თვენი, მზედრული—მთავარანასკობისაგან ვიყიდე.

ბ. დიდი სადღესასწაულო, ეკატაცა შკრული—ვარლამ მიტროპოლიტმა მაჩუქა.

გ. გრიგოლის ღ[ისმეტყველის წიგნი ეტრატზე, ხელით-წერილი.

დ. ოქტომბრის მეტაფრასი, ხუცური.

ე. ვარაყით შკრული სახარება, ხაჭარიასგან ვიყიდე (გადასმული აქვს ხაზი).

ვ. რუსული სამოციქულო, პირიანობის წელს ვიყიდე, და კიდეც მეორე ქართული სამოციქულო.

ზ. პარაკლიტონი, გრიგოლ ხუცის ბმალაძისგან ვიყიდე.

უ. ვარაყით შკრული დავითნი, ხაჭარიამ მაჩუქა და პატარა დავითნი—დარეჯან ბატონისშვილმა.

ფ. მარხვის მეტაფრასი—მიტროპოლიტმა ინათბორა } ეს სამი წიგნი მარიამ
ი. დაბადება. } დედოფალმა მიბოძა.
იბ. ბერძენული დაბატიული წიგნი.

იბ. დაბატიული ფრანგული სახარების იგავები—ცაგარელმა მიბოძა.

იგ. მოკვდეული სახარება—ნიკოლოზ-წმინდელმა მიბოძა, ბეჭედ წურთელმა გამომართვა.

იდ. მიდრული სახარება-სამოციქულო, თეოფილაქტე მიტროპოლიტმა მაჩუქა.

იე. სადღესასწაულო მეტაფრასი, ოსეს დავაწერეც.

ივ. სამი თვის თვენი. } ეს ორი წიგნი მარიამ
იზ. პატარა ხელნაწერი სადღესასწაულო } დედოფალმა მიბოძა.

იი. კლდე სარწმუნოებისა, ნიკოლოზ-წმიდელმა მიბოძა.

ით. მატიანე.

კ. რუსული სამახთლის წიგნი.

კა. ლუბრნიის წიგნი.

კბ. კავშირი
კგ. დიალიტიკა
კდ. დამსკვლი
} ეს სამი წიგნი ნიკოლოზ გაბაშვილისაგან, ვიყიდე.

კე. ლრამმატიკა, ზაქარიამ მომცა.

კვ. რიტორუბა, ვალერიანე აბაშიძემ მაჩუქა – არხიდიაკონ-ყოფილმა, არხიმანდრიტმა.

კზ. კურთხევანი, ვიყიდე ზაქარიასგან.

კთ. დიდი სამართლის წიგნი, კიდევ ზაქარიამ მაჩუქა, დაცით ჩვიძეს აქვს.

ი. პატარა სამართლის წიგნი, დედოფალმა მიბოძა, ასლანს აქვს.

ია. ლიტანის სიბრძნე, ვიყიდე.

იბ. ლექსიკონი, დედოფალმა მიბოძა, თუმანოვს ვათხოვე და ჯა მოვართვი.

იგ. კუნტრუშ კურციოსი,
იდ. ფედელი ალექსანდრიანი,
იე. ქართლის ცხოვრება, ახალი ბ,
ივ. ცბენის ქარაბადინი,
იზ. თიმსალ. სიბრძნე სოკრატე,
იჱ. ბარაბიანი.
} ეს ექვსი წიგნი ოსეს დავაწერინე.

ით. ქილილა, გიორ[გი] მდივანს დავაწერინე.

ია. ლილი მარაკერასი და ფილოსოფოსთა, გიორგი მდივანს დავაწერინე.

ია. რუსუდანიანი,
იბ. მილორდი,
} ეს ორი წიგნი ღაბუაშვილს დავაწერინე.

იგ. სამეფო ტომარი ვიყიდე.

იდ. დარეჯანიანი. დავაწერინე.

იდ. ძველი ქართლის ცხოვრება, ხუცური, ვიყიდე.

იე. არისტიანი, ოსეს დავაწერინე.

ივ. დავრიშიანი, დედოფალმა მიბოძა.

იზ. ფირმანიანი ძველი, ვიყიდე.

იი. კატებისთო, დაცით თარხანოვს გამოვართვი.

იი. კოსდაკი. ჭირიანობის წელიწადს ვიყიდე. და კიდე კოსდაკი მაშინ ვიყიდე.

ი. ოთხი წიგნი რუსულიდან იესეს ვათარგმნინე.

ია. კამედიის წიგნი, გადმოვსწერე მე.

იბ. ოძახ-დედაშილის წიგნი,
იგ. ესოპეს წიგნი,
იდ. დაბატონილი თევზმაკი,
} ეს სამი წიგნიცა ბატონის სძალმა მიბოძა.

იე. ტროვადის ბრძოლა, გაბაშვილისაგან ვიყიდე

ივ. პეტრე იმპერატორის კანონი, იესეს ვათარგმნინე.

იზ. სამოვარიო წიგნი.

იჱ. კიდე კიტაის სიბრძნე.

ია. ნარკვევი.

ა. დამასკელი, სტაშის.

აა. ქრისტე ჭეშმარიტად იყო ქვეყანასა ზედა, გრიგოლი იშხნელმა მომიტანა.

აბ. ათერთმეტი სჯა ქრისტიანეთა (გადაბეჭდილია) ანუ პეტრეს კანონი.

აგ. მატიანენი შავი... (!)

ად. ფრინველის ქარაბადინი.

აე. ძაღლის ქარაბადინი.

ავ. ეკუსთა დღეთა ვასილისა.

აზ. ითიკა ვასილისა.

აჱ. თათრული სახარება.

აი. კიდე ჩვენი მეფურული ხელით თათრული სახარება.

ო. პეტრეს კანონი.

ოა. მეფურული დავითნი.

ობ. გაიოსის ნათარგმნი დაბადების წიგნი.

ოგ. სახარება ოქროს ვარაყიანი. იოანე ხუცის ფოტოდიასგან ვიყიდე.

ოდ. პარაკლისები ორი, ათ-ათი.

ოე დავითნი.

ოვ. პლეტარხი. ა ნაწილი.
ოზ. მითოლოგია.
ოთ. ფილოსოფოსთა ცხოვრება.
ი. აბატი მილოტა: ა ტომი," ზემო ყდის შიდა მხარე და 1rv.
2. „ჩყლთ წელს. ფებერვლის კვ-ხა მებოძა ჩინი პოლკოვნიკობისა, ჯნაზ გრიგოლ წერეთელი". 1 გვ.
3. „ისტორიაჲ ესე გრიგოლ წერეთელს მიერთოს ჩყკ წელს", 1 გვ.
4. „ჩყკვ-ხა წელს, ნოემბრის კ-ხა, დღესა კეირიაკესა გარდაიცვალა ამბერ სოფლით გუთნის მთავარი მამია სიმეონის ძე, ღვინარალ-მაიორი და მჭირნეული, კავალერთა წმინდის მოციქულთა თანასწორის თავადის ელადმირის მეორეს დიდის ჯვარისა და წმინდის ანნას პირველის ხარისხისა, იყო შობიდგან წლისა ოცდათხუთმეტისა, დედით შობილი წერეთლის ჭაბიასოს ასულის მარიასი, დისა ღვინარალმაიორის და კავალეროს ზურაბ წერეთლისა", 302 გვ.
5. „ჩყკვ-ხა წელს, ნოემბრის კ%-ხა, დღესა შაბათსა მიიცვალა ბერი ფალავანდისშვილი წლისა სამოცდათექვსმეტისა", 303 გვ.
6. „გაჯავრშვი მთავრო მაღალო, ნასი ნე მოგივვევია".
7- „მეული კედება, თმა იცინის, სიცილით გარდაიქცევა,
თხაო იცინე, იცინე, გაგა საწყლეთი იქცევა,
ერთი მე ვკვდები ბერ-მეული, ათასი სხვა მოიქცევა,
და მაგალი მაღლობასა არ მოშლის, თმა ისევ გამოიქცევა".
8. „ჩყკვ-ხა ოქტობრის ოვ-ხ წავიდა წყლიარევსკი ჭალეანში".
9. „დავბერდი, მშვილდი ძირს დავდე,
მაღლა მთაშიდან ძეს სად მე,
/ დამბალა, არცა ამბერალა, არ მიდგომია მზე სადმე".
10. „ჩყკვ წელს, ფებერვლის კდ-ხა დამარქვეს პოდპოვლკოვნიკი(!) შეამდგომლობითა მისის დიდებულებისადი ღვინარალ-ანშეფის იერმოლოვისათა და იერმოლოვისადმი თავადის გარჩაკოვისა, ტიტლი ღვინარალ-მაიორისა და კავალერისათა".
11. „ჩემი ხელმწიფე მამა და ბიძია, წიგნი მიაწერებია, ღმერთმა თქვენი მოწყალება ნუ მოაკლოს და მაგიერი მსჯერება მიც გადამაშენეინოს რამე. 1838".
12. „...ჩყკვ-ხა წელს, ბერიელი ექვსს, პარასკევსა, მივიღე პეტრებურგილით მთიებ დედოფლისა წიგნი. ჩემის ბიჭების მშვიდობას და კარგობას მიბძანებს და მიმიდგებს მისგან მათს პატრონობასა".
13. „ამავე წელს აპრილის ტ-ს გავისტუმრე ჩემი სამსონ ქუთაის სეკრატართან სასწავლებლათ, და ღმერთი აბრჯამისა უტლოდეს მასცა, ღმერთო, ცოცხლეს" 304 გვ.
14. „ბხვ. დავბერდი, შვილდი ქვე დავდე, წვერი შემქნა ჭაღარა, /აუბანაგებსა(!) მოვძღელდი, პატრონს უნდებვარ აღარა".
15. „ჩყკვ წელს მოუდა პოლკონიკობის ჩინი ქაიხოსრო წერეთელს პაპუნოვიჩს, და სვიმონ ზურაბისძეს—კაპიტნობა, როსტომ პაპუნიჩს—საათი, ხოლო მოხუცებულს გიორგი ნიკოლოზის ძეს—პორტუჩიკობა, თავადთ წერეთელთ სვიმონ გიორგიჩს—საათიეს".
16. „ამა მარტის ზ-ხა გავყავით ხოდაბუნები და ზვარი, და წაკიდა კაპიტანი ნაჩალნიკი უფალი კავალერი შორაპანად, ვანსა თეისა. ამავე დღეს მივართვი ანდრია კლდიაშვილს მისი ექვსასი მარჩილი და წარვიდა[ა]. ამავე მარტს თ-ხა გაუგზანე ჯარის ფასად ასი მარჩილი გერასიმე არბიშენდრიტს ბეჭან ბეჭანიჩის წერეთლის ხელით".
17. „ჩყკვ-ხა წელს, მარტის ლ-ა, მივიღე ქუთაისით წიგნები ბებუთოვისა.
ამავე წელს აპრილის კვ-ხა მოიჩა (ჩქენი შვილი ჯარი და შვა ულაყი სახედარი...)*
ამავე დღესვე მოდენეს ვარციხიდან ჩემი გუთნეულები" (ქვ. ყდის შიდა მხარე).
18. „თავადის გრიგოლ წერეთლისაგან ჩყიდ-ხა წელს, აგვისტოს ი-ხა ჰაზრა. ეკზპრიტი კეთილ-მილება არს მტერი მედიდურებისა და ამბრხისა, და ჰყვარობს განმხოლოებასა. შესაძლო არს თქმად, ვითარმედ იგი იშოშვის(!) თავის

* ფრანჩილებში ჩასმული ტექსტი გადაშლილია.

თვისისა ქმაყოფილებისაგან მეგობრობისა და საუბრობისაგან მცირედისა თანა რიცხვისა აღრჩეულთა კაცთასა. მას ეყვარს ანრდილი და განმხილობაჲ, იგი იხილავს მაღნარსა და მდინარეთა, ველთა და კორდთა. იგი ჰსოებს თავსა შორის თუისსა მას, რაცა ჭსაჭიროების მას და არა იქნების დიდ სიმრავლითა მოჭამითა და მჭერტელთითა. და საგონებელსა კეთილ-მოღებასა უყვარდა ჯარსა შინა და მიზიდვად თჳსდა სახედველთა ყოველსა სოფლისა. იგი არა განყენთნების ალალტთა შინა საშუალ თეატრთა და დიდთა კართა და განჭარდებას, ოდესცა არავინ უჭერტს მას", IIv.

19. „ლეჭყო IV, ტე და მემკვიდრე ზიმოვიტისა, იყო უძლერ და უზრუნველი. მწერალნი იტყჳან, რომელ იგი სახოვანთა ყმათა არა იხმენდაო და კეთილნი მოჭმენდებისთჳს არა რაჲთამც დაასაჩუქრებდაო. ზიმოვისენი წარბაძევდა ყოველითურთ მამაჲს თჳისაო: „რომელსა ასჳენ ყურნი სმენად, ისმენენ", II v.

20. „ჩყჳნ-სა წულს, მარტის ლა-სა, ვიშ, შენ სოფელო, რა ძჳირფასი ხარ ამ შემთხვევაშიდ მტერთა ჩემთათჳს, მაშინ როდისაც სამი თვე სრულდება, ცოცხალი ვარ თუ მკუდარი, აღარ ვიცი ჯერ. გრიგოლ წერეთელი," 296 გვ.

(362) **369**

გრიგოლ ღვთისმეტყველი. კრებული. XIX

326 ფ.: 34 × 21; ქაღალდი; ტყავდადარული ხის ტიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით, აბზაცის დასაწყისი ასოები მთავრულად; მოხატულია 1 გვ.; [XIX ს.]; დაწერილია: 1r—5v; 323r—326v;

1. „წმიდაჲ განისა(!) მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღთ-ისმეტყუელისა სიტყჳაჲთა მიმართ და იელიანეს განმასწორებელისა, თანა-მოსწყალე მისსა ყოფილისა, მამაო გუაკურთხენ.—რაჲ არს მძლავრებაჲ, რომელ სიყუარულისაგან მარადის ვძლავრებით..." 6r—27r.

2. „წოვ-განისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღთ-ისმეტყუელისაჲ სიტყჳაჲ ეპიტაფიად დიდისა ბასილისათჳს. მამაო გუაკურთხენ.—ეგულებოდა სამე მარადის მრავალ მიზეზთა სიტყჳათასა წინა-დამდებელსა ჩ-და დიდსა ბასილის, რამეთუ იპატიებოდაცა ჩემთა სიტყჳათა მიერ..." 27r—84r.

3. „გრიგოლის მიერ ღთ-ისმეტყუელისა ეპიტაფიად ბასილისსა სტიხონსი, იროიკონი, პარაფრასი ნიკიტა ფილოსოფოსისანი.—ეჰა, ქრისტჱ მოყუარეო და მსახურო და მონაო მისო, ერთგულო ბასილი..." 84r—87r.

4. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღთ-ისმეტყუელისა სიტყჳა ნათელ-თჳთჳს. მამაო გუაკურთხენ.—კეალად იესო ჩემი და კეალად საიდუმლოჲ, საიდუმლოჲ არა საცთურები, არცა უმკობელი..." 87v—136r.

5. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღთ-ისმეტყუელისა გრიგორის მიმართ ნოსელისა, ძმისა დიდისა ბასილისსა, შემდგომად წელთდასხმისა მოსრულისა. მამაო გუაკურთხენ.—მეგობრისა სარწმუნოჲსა არაჲ არს ნაკლული-საცვალებელ არსთაგანი არცა ერთი..." 136v—141r.

6. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღ-თისმეტყუელისაჲ სიტყჳა დიდისა ათანასესთჳს. მამაო გუაკურთხენ.—ათანასის მაქებელმან სათნოებაჲ ვაქო..." 141r—163r.

7. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღთ̃ისმეტყუელისა ასერგასისთა მიმართ ეპისკოპოსთა სიტყუაჲ ჯ̃მნისცაჲ. მამაო გუაკურთხენ.—გითარ თქუენდა ჩუენებანი, ჰი, საყუარელნო მწყემსნო და თანა-მწყემსნო...“ 163v—182v.

8. „წმიდათაგანისა მამისა ჩუენისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ სიტყუაჲ გლახაკთმოყუარებისათჳს. მამაო გუაკურთხენ.—კაცნო, ძმანო და თანა-დაჯრდომილნო! რამეთუ გლახაკ ყოველნი და საღთოჲს მადლის მოჭენე...“ 182v—209v.

9. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ სიტყაჲ წყლულებისათჳს სენყაჲსა მიერისა. მამაო გუაკურთხენ.—რად დახსნით წესსა საქებელსა, რად აიძულებთ ენასა ზჯულის მწონებელსა...“ 209v—222r.

10. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ პასხაჲსათჳს დაყოვნებისათჳს. მამაო გუაკურთხენ.—აღდგომისა დღე და დასაბამი მარჯუე და განბეწყინდეთ კრებასა დ̃ ურთიერთას წევიტკბენეთ...“ 222r—224v.

11. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღთ̃ისმეტყუელისაჲ პასექისათჳს, სიტყუაჲ მეორე. მამაო გუაკურთხენ.—სახუმილაესა ჴედა ჩემსა დავდგე, იტყუის საკვირველი ამბაკუმ...“ 224v—245r.

12. „წმიდათაგანისა მამისა ჩუენისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ ახალკ̃რიანისათჳს დაორისა და ენკენიათათჳს. მამაო გუაკურთხენ.—ენკენიისა პატივი ძუელ ზჯულ და კეთილობის მჭირებელ, ხოლო უფროჲსღა ახლისაჲ ჯერ-არს პატივ-ცემაჲ ენკენიათაგან...“ 245r—249v.

13. „წმიდათაგანისა მამისა ჩუენისა გრიგორი ღ̃თისმეტყუელისაჲ მეერგასისათჳს. მამაო გუაკურთხე.—დღესასწაულისათჳს მცირედ ეფიღლოსოფოსობდეთ, რათა სულიერად ვდღესასწაულობდეთ...“ 250r—261v.

14. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ მაკაბელთათჳს. მამაო გუაკურთხენ.—რაჲმე მაკაბელნი, რამეთუ მათ აწინდელი კრებაჲ არმრაველთაგან საპატიოთაჲ...“ 261v—272r.

15. „წმიდათაგანისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღთისმეტყუელისაჲ სიტყუაჲ მღვდელმოწამისა კჳპრიანესთჳს. მამაო გუაკურთხენ.—კნინღა კჳპრიანე განჰეჭლა ჩ̃ნ ჰი დაჯარებასა...“ 272r—284r.

16. „ცხოვრებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდათაგანისა მამისა ჩუენისა გრიგორი ღთისა მეტყუელისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ. მამაო გუაკურთხენ.—თანად ხდილ-გუოფს თქუენ, ჰი კაცნო, გრიგორი ყოველად განთქმული, დიდი იგი მოსახელე ღთ̃ის მეტყუელებისაჲ...“ 284v—322v.

(363) 370

მონტეხკიე. გულისხმისყოფისათვის სჯულთასა. 1814

532 გვ.; 35 × 20.5; ქაღალდი; შეყაოს ყდა; მხედრული; რუსულიდან გადმოთარგმნილი და დაწერი დაეით ბატონიშვილი (1 გვ.); 1814 წ. (1 გვ.); სანკტპეტერბურგი (1 გვ.); დაუწერელია: გვ. გვ. 515—529; 532.

„[მ ონტესკიე], გულისხმის-ყოფისათჳს სჯულთასა. წიგნი ა. სჯულთათჳს სახოგადოდ. თავი ა.—სჯულთათჳს ნაცვალ-გებასა შინა, ეი-

თარცა აქვსთ მათ სხვანი და სხვანი არსებანი. სჯულნი სივრცესა შინა შენისა სხვანი არარაობენი არიან, გარდა საქ[ი]როთა ნაცვალ-გებათა ბუნებისაგან ნიეთთასა გამოსრულთა..." 3—514 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შედგება 9 წიგნისაგან.

2 დართული აქვს სარჩევი (530—531 გვ.).

ანდერძი: „ჯულისმის-ყოფისათვის სჯულთასა, ქმნილი უფლისა მონტესკიესგან, თარგმნილი უხანცუეფლით რუსულსა ენასა ზედა, ხოლო რუსულით ქართულად ძეტის ძის მეპყიდრის, ლენერალ-ლეიტენანტისა, სენატორისა და კავალერის დავით ბატონიშვილის დროსა სანკტპეტრბურგსა ყოფასასა, წელსა ჩყიდ[ჰორონი]კონსა ფბ" (1 გვ.).

მინაწერები: 1. „ჩემო სასტრელო ძმაო თეიმურაზ! უკომატებელსი სურვილი და სწავლისადმი მოცალეობა, რომელიცა შეგქმნია სულსა შენსა თანდაბა, აღმოჩნდა ღირს ხსოვნისა ყოველთა კაცთათჳს. განღვიძებულმან ამით კელ-ეჰყავ თარგმანებად წერილისა ამის მონტესკიესგან ქმნილისა სჯულთათჳს გულისხმის-ყოფისათა, რომელიცა არს ერთიცა ესე უძჯობესთა წერილთაგანი ყოველსა ევროპასა შინა. ხოლო მე ვსაჯოვრე, რომელ შრომა ესე ჩემი მსახურ მეჭინას დატკბობასა შინა ძმებრისა სიყვარულისასა, თქუენი ძმა დავით", 2 გვ.

2. „ჯ. ეს პირველი ტომი მონტესკიე და მეორე ტომი ამისიცე, ორივე წიგნი, ერთად მოპირთკეცა თქუენის უკანასკნელულსობისათვის, ბატონო დისწულო დავით სულით მგზობარო დავითო, მიმკცირეც დავით. ეს წიგნი მეფის ძემ დავით შან ჩემის თხოვით სთარგმნა და მისივე კელით არის დაწერილი ორივე წიგნივე უსაჯეთოესი შენი ბიძა და მეყოხარი მეფის ძე თეიმურაზი", 3 გვ.

3. ხელნაწერს აქვს სხვა მინაწერებიც, ეკრძოდ დავით ბატონიშვილის განძარტება ათეისტისა, იროკეზელებისა, ეფორონის, პრეტორნის, გოკუნნის, სოფლებისა და სხვ. მინაწერების სრული ტექსტი იხ. S—188 ა.ხ-ს აღწერილობაში.

4. „სტეფანოვი მოკლეს. მიროლიბი ერია ციხეში ჩასვეს", სიც. ფურც. r.

(364) 371

მონტესკიე. გულისხმისყოფისათვის სჯულთასა. 1816

VI, 483 გვ.; 34.5 × 21; ქაღალდი მეკრას ყუა; მაყუდნური, რელიეფიან მთარგმნელი და დამწერი დავით ბატონიშვილი; პეტერბურგი; 1816 წ. (462 გვ.); დაწერილია: I—VI რ. გვ. 465—486.

[მონტესკიე, გულისხმის-ყოფისათვის სჯულთასა]. „ნაწილი ბ. წიგნი მეათე სჯულთათჳს ნაცვალ-გებებასა შინა, ვითარცა აქვსთ ძალისა თანა ზედა-დასხმისა. თავი პირველი. ძალისათჳს ზედა-დასხმისა.—ძალი ზედა-დამსხმელი დაწესებულ არს კანონთაგნერ ერთა სამართლისათა, რომელიცა შეადგენეს ერთა საპოლიტიკოსა შესმენილებასა..." 1—462 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი მონტესკიეს „გულისხმის-ყოფისათვის" წარმოადგენს დავით ბატონიშვილის თარგმანის II ნაწილს.

2. დართული აქვს სარჩევები (487—488 გვ.).

ანდერძი: „შეესრულე ორივე წიგნი მონტესკუ ბატონიშვილსა წელსა ჩყივ, აპრილის კე და ბოგბლაჯე კელითა ჩემითა. მეფის ძე დავით", 462 გვ.

მინაწერები: 1. „ჯ. ამისი პირველი ტომი ამაჟე წიგნთან ერთად მოგართვი, და მეორე ეს გახლავსთ. წადგლად ქჳდის ძე თეიმურაზი", VI v.

2. „წელსა 1815, ქ[როთნი]ს[ონ]ს ფბ, იანვრის ჳ, სანკტპეტერბურხს შეველოლე და პრავალი ზრომა შემემხვა, ვინადგან მთარგმნელთა არა სცოდნოდათ კარგათ ფრანცეცეული და ოფსეულე ბოლგედ გარდმოეღოთ, რომელიც ძნელად იყო მისახვედრი პრავალი ადრი. გარნა სიყვარულმან ძმისა ჩემისა თ ე მ ურ ა ზ ი ს ა მ ან სძლო ზრომასა და ვთხოვე წარმოთხვედოთა, არა ჰყოთ ოხერჳობა. ადრი ესე და ამგვარნი პოლეტიკანი ჭართველთათვის ახალი გასაგონია და, ვსთქოდ, არა ეგრონოთ. გარშემეწებთ, წარმკითხველთ ჩარი არ არს გაკარგული და შეშენიერ სიტყვაობას არ გამხდეძლე ამად, რომელ საჭიროდ არ ვთაჳჩე, და, ვსთხოვე, წარმკითხველთ ყურადღებით წარკიკითხოთ წერილი ესე. მერწმენეთ, პრავალს, ცნობას მოგკეღსთ, (მეფის ძე დავით)“, 462—463 გვ.

3. „ეს რიცხვი წელიწდისა 1815 წ. თ. ე.] პირველს დაწერილზე აწერია“, 462 გვ.

4. „ეს წიგნი რომ მეორეთ საკუთრათ თავისის ქელითვე დაწერა, ამ რიცხვში [1815 წ. იანვრის ჳ. თ. ე.] შესრულა“, 462 გვ.

5. „ამ ზემო წერილს წელიწდეში შესრულა ეს წიგნი—ორივ ტომი მ ო ხ ტ ე ს კ უ პირველი, მეფის ძის დავითისაგან დაწერილი, მე დამრჩა. და მეორე—ეს, იმისის ქუ ლითვე დაწერილი ორ წიგნათ, თქუენ მოგართვი“, 462 გვ.

6. „ეს მ ო ხ ტ ე ს კ უ ს წიგნი როდისაც ჩვენმან ქელმწიფე ძმამ სათრგმნა, ჯერ პირველად ორივ ტომი თვისის ქელით დაწერა და ვე, ძმასა მათსა მეფის ძეს თ ე მ ურ ა ზ ს, მიბოძა. მეორეთ ეს ორი წიგნი, იგივე, რომელიც აწ თქუენ მოგართვით, ბატონო დ ა ვ ი თ ო და მემკვიდრეო დ ა ვ ი თ, მეფის ძემ დ ა ვ ი თ მ ა თვითვე ქელით გარდაწერა და ამ ბოლოს მონაწერი ჩემ მიერ, რომელიც წიგნი ჩემთან დარჩა იმახედ, მისთვე ქელით იყო მთწერილი და ამისთჳს აღარ დავადგე და ბოლოს მოწერილი ამახედაც მოვაწერე. ის პირველად ო თარგმნილი და მისგან დაწერილი როდისაც შესრულდა, იმისი რიცხვი წელიწდისა და თვისაც მოვაწერე. და ამ წიგნს, რადგან იმისის ქელით არის ნაწორები, თქუენ უნდა პატივ-ცემით და როგორც ანტიკი ანუ უნკი რამ ძვირფასი, ისე შეინახოთ თქუენს წიგნთისაუნჯეში. თქუენზედ ჩვენთჳს უკეთესს ვის უძღვნიდითო? ღმერთმან იესო ქრისტემ და ყოველად წმიდამან ღვთისმშობელმან მშვიდობაში, დღეგრძელობაში, სიცოცხლეში და ბედნიერებაში გაბმრისთ“, 463—464 გვ.

მინაწერები: 1, 5—8 გაკეთებულია თ ე მ ურ ა ზ ბ ა ტ ო ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ხელით.

7. ხელნაწერის დავით ბატონიშვილის ხელით მიწერილი და განმარტებული აქვს მთელი რიგი სიტყვები. ასე მაგ. სეიმი, კვესტორი, ედილი, კაპიტოლია, ტრიუმფი ლეგიონი, ემოდოთი, იდოლტნი, ტალანტი და სხვ. (იხ. გვ. 70, 121, 122, 129, 135, 137, 172, 211, 225, 245, 249, 269, 282, 290, 291, 321, 388, 395, 433 და 446. შდრ. 8—188 ა, ბ ხელნაწერებს).

8. ხელნაწერის ზედა ველის შიგა მხარეზე მიწერილია კრიპტოგრამა, რომელიც გ. მოქაძეს ასე გაუხსნია: „ბენიამინა მოიწია სახლს შინა ოქროპირ მღელვისასა“.

(365) 372

იოსების ფლავიოსი, იუდეველების ხიტყუა დასაბამობისა. 1840

210 ფ.; 34 × 25,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტეიფრული ხის ყდა; მეტრული; სათავრებო ასომთავრულად, სინკურით: გადაწერა აბეს ბაშებუკოვი (210r); 1840 წ. (210r).

„იოსების ფლავიოს, იუდეველების ხიტყუა დასაბამობისა. წიგნი პირველი. წინა-სიწყი ყოველისათჳს მოქმედებულისა.—მნებებელთა აღწერად მოთხრობისათა არა ერთისა, არცა მასვე ეხებავ ქმნილსა

მიზეზსა მოსწრაფებისასა. არამედ მრავალთა და მრავალად ურთიერთას განყოფილთა, რამეთუ ვიეთნიმე მჭვენებელნი სიძნელისა სიტყუათასა და მისგან მომნადირებელნი დიდებისა ამის კერძოსა ზედა სწველულებისასა მიმართეს..." 5v—210r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის „სიტყუადასაბამობის" I, II, III, IV, V და VI წიგნები, თვითეულ მათგანს წინ უძღვის სარჩევი (იხ. 4v—5r; 40rv; 74rv; 106r; 136rv; 169v—170r). დანარჩენი VII—XX წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე, 373—375 ნომრის ქვეშ.

2. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის ხელით.

3. ხელნაწერს წინ უძღვის:

ა. „წინაბაჭე. იოსიპოს ფლავიოს სახრით ელმწერელი იუდაბრიევთა ძველ-სიტყუაობათა ცოცხლებად პირველსა, ვიდრემე ას წლეობასა შემდგომად ქრისტეს მაცხოვრის გარდამოსულისა დასაბამსა, ვიდრემე უკანასკნელსა იუდეანთა რომანთა თანა ბრძოლათა სრულქმნილთა..." 2r—3r.

(წინასიტყვაობის ბოლოს დავითის ხელით მიწერილია: „წინასიტყვაობა ესე ვთარგმნე და განვაზე მე, დავით".

ბ. „იოსიპოსი წიგნი ჰგრიისა. ეჳა დიდება ღმრთისა. მადლი ღმრთისა, კურთხეულ არს ღმერთი მამა, ძე და წმინდა სული. იწყებიან სახელითა ღუთისათა და წადილ-ნება-ბრძანებითა დიდისა აფხაზეთისა და ყოვლისა საქართველოსა პატრიარხისა, პატრონის ე თ ო მ ე ბ ი თ ა განძი, თეალი, ბრწყინვალება, შეცნიერება, საცდრისა მომსმენელთათჳს დიდად მარჯი, სიკაცული და მეცნიერება მოუწყვეთა, და ადამოსითაკან(!) დედა ყოვლისა წიგნისა წმიდა წიგნი ესე სახელით იოსიპოსი.

შენ, სახიერნო და ცათა მობაძავო ბიკვინტისა ღუთის მშობელო, აცოცხლე, ამხეგრძელე და შემწე-მეცუე- მფარველ და მეოხ ექმნე და სუფეც მოუკლებელ ჰყუნ ორთავე შინა ცხოვრებათა და მენ დაამკჳრენ წიალთა შინა ბრაიან, ისაც და ბაკობისთა, ამინ და კირიელეისონ. რამეთუ ჴელმწიფენი იქმენით სალმობათა წერილთა წიგნთა წმიდათა წერასა და დაამკობდა პატრიასანთა საყდართა კახეთით, ქართლით, იმერეთ-ოდიშით და გურიით და დასდებდა დიდრონსა და პატიოსანსა, ყოველთაერთ შემკობილსა წიგნებსა და ჩვენ გვებოძებდა მათსა ალაფსა, მათისა კონდაკითა ნაშოებსა საჭიროსა ბრალეულსა და აურაცხელსა, და არა დასცხრებოდა სალმობათა სულერთისაგან და ყოველსა წყლიწადსა შინა ოთხ-ოთხისა, სამ-სამისა და ორ-ორისა მწერლითა ჴვაწერინებდა და ჴვაშრომებდა დიდისა პატივითა და წყალილითა და პატივ-საცემელითა. მრავალჯეს არიან წყლნი ცხოვრებისა მისისანი და სიტკუნომეა არს კურთხეუა და სუფეც მათი, ამინ და კირიელეისონ, ამინ, და მამა-მშობელთა მათითა შეუწყუნეს ღმერთმან, ამინ".4rv.

4. ფლავიოსის ამ თხზულების 20 წიგნიდან 1—15 უთარგმნია იოანე ბეტარიწს, დანარჩენი 5 (XVI—XX წიგნები) რუსულიდან უთარგმნია დავით ინანიშვილს (დავით დადიანის კარის მღვდელს) 1835—36 წ.წ., ბორნაბუჯს (იხ. კ. კეკელიძე ქართლ. ლიტ. ისტორია, 1. 263 გვ. 1941 წ.).

ანდერძი: „დიდება ღმრთისა, სრულმყოფელსა ყოველთასა. აღიწერა წიგნი ესე იოსიპპოას სამეგრელოსაჲ მემკჳდრის დავით დადიანისაგან ნებით ბაშბუკჭვის მიერ და დადებულ იქმნა წიგნსაცავსა შინა მისს უკანათლებულსაბისაა 1840 წელსა.", 210r.

მინაწერი: „გასწორებულია და გამართული ბრწყინვალედ და შეცნიერად და ნუ ვინ მწერალი იკადრებთ შეცუღასა ლექსთა გინა ასოთასა", 210r.

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრევისა სიტყუადასაბამობისა. 1840

243 ფ.: 34 × 26; ქაღალდი; ხის ტყავგადაკრული ტყიფურული ყდა; მეედრული, სათუთრები ასომთავრულად, სინგურით; მომგებელი დავით დადიანი (242v); გადმოწერი ამავე ბაშბუკჭიფი (242 v); 1840 წ. (242v.).

„იოსიპოს ფლავიოს, იუდებრივისა სიტყუადასაბამობისა წიგნი მეშვიდე. მოაქუნდ წიგნსა ამას ქაში წელთა ორმოცთა. წიგნი ზ, თავი ა. ვითარმედ გავიდის ვიდრემე ერთისა ნათესაისა ზედა მეფე იქმნა ქეერონს ქალაქსა შინა, ხოლო სხუა სიმრავლისა საულოსს ყრმაჲ.—ხოლო შეემთხუა ამის ბრძოლისა ქმნაჲ დღეს მას, როდესცა დავიდისცა ამალიკიტთა მძლეველი სეველილად უკუნ იქცა...“ 6r—242v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის „სიტყუადასაბამობის“ VII, VIII, IX, X, XI და XII წიგნები. თავთავიანთ მათგან წინ უძღვის სარჩევი (იხ. 5rv; 46rv; 93r—94r; 130rv; 162rv; 198rv).

2. თხზულების თარგმანის შესახებ ცნობა იხ. აქვე, 372 ხელნაწერის აღწერილობაში, შენ. 4.

3. იოსიპოს ფლავიოსის „იუდაებრივი სიტყუადასაბამობის“ დასაწყისი და ბოლო წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე, 372, 274, 375 ნომრების ქვეშ.

4. ხელნაწერი ნასწორებია დაცით დადიანის ხელით.

მინაწერები: დავით დადიანის ხელით: ა. „ცხონებ პრეშან, ესე იგი გაბატონებულმანო“, 88r.

ბ. „რესულში ოცდაათი ეწერა, ქართულს დედანში ათასამტი და მეორე ქართულს იოსიპოსის წიგნში ათექუსეტია. ხოლო მე დედანში როგორც ეწერა, ისე დავსდევ“, 147r.

გ. „ლიშანიად ვგონებ, ხოლო მთარგმნელს ვერ განუჩევებია ქართლი და ღიმშანია, რაღამც ძეულნი ორსავე ივერიად უწოდდენ, ხოლო აქ ღიმშანიად იგულხმდავით“. 240v.

დ. „გამართულია დედანზედ ელეარეფ“, 243r.

ანდერძი: „დიდება ღმერთსა, სრულმყოფელსა ყოველთასა. აღიწერა წიგნი ესე იოსიპპოს სამნგრულითს მეცკიდრის დავით დადიანისაგან ბრძანებულ ბრძენკოჭის მიერ და დადებულ იქმნა წიგნისაცავსა შინა მისის უგანათლებულესობისსა 1840 წელსა“, 242v.

მინაწერები: 1. „მღუდელთმთავარი შორის ახუმან ეპისკოპოსი მფლობელმან ტუსანის მღუდელნი ზეციასა თანა მღუდელ ყუნა“ (თაეფიურელი).

2. „თავადი სტატის(!) სოვეტნიკის გიორგი თუმანოვის მიერნი ლეკნი სანნგრულითა მეცკიდრეს დავით დადიანზედ, ოდეს დაემხუა მას. ტფილისს მყოფს, ყუავილით ივადმყოფობა.—

ყვავილი მეც ყუავილთაგან ვნახე სრულად დანაცებით,
ვჰკითხე: ახრე რაბან შეკქმნა შენ, ვკლმწუფე ახრე ვებით.
მიბრძანა, თე ყუავილით მიმტრეს, არ დაფარჯი, მრავლ-დასებით
და სხე მთუკე დამილეზეს. შენცა გაწყენ ამა ლებით.

მბილეულნან შენწან ოხერით, სკმენან მწრაფლად მიმიღო მკუმარი გონება, არსთა ხენკალმან(!) მან ურულოსან, წყალობით თჳსით მოგეცეს ცუნება,
წყალუსთა შეუბანი, დაამებანი, მალე ვიხილო წარმოგიგონება,
და ვიყო შეუბითა, არ მოწყენითა, მიმდებად მექმნის თჳესნი მონებაჲ“, 1r.

367) 374

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუადასაბამობისა. 1840

197 ფ.; 32,5 × 25,5; ქაღალდი; ტაეგადაკოპული ტეიფოული ხის ყდა: მხედრული. სათაურები ასომთავრულად. სინგურით; მოგვებული დავით დადიანი (197r); გადმწერი აბელ ბაშველეიანი (197r); 1840 წ. (197v).

„იოსიპოს ფლავიოს, იუდებრივისა ძუელ-სიტყუაობისა წიგნი მეათსამეტე. მოაქუს წიგნსა ამას წელთა ოთხმეოცდაორთაჲ. წიგნი ოგ. თავი ა. ვითარმედ იონათის, იუდას ძმად მყოფმან, აღსრულდა რაჲ

იგი, მთავრობაჲ მიიღო და ვითარმედ მეორისა ძმისა თანა თჳსისა, სიმონისა ზოგად განიმჭედრა ვაჭედის ზედა.—რომლითა უკუ სახითა იუდელთა ნათესავმან, დამონებულმან ამან მაკედონთაგან, მიიღო თავისუფლებაჲ“... 4r—197r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის „სიტყუადასაბამობის“ XIII, XIV, XV და XVI წიგნები, თითოეულ მათგანს წინ უძღვის სარჩევი (იხ. 2r—3r; 52r. 55r; 104r—105r; 145r—150r).

2. თხზულების თარგმანის შესახებ ცნობა იხ. აქვე, 372 ხელნაწერის აღწერილობაში, შენ. 4. თხზულების დანარჩენი წიგნები აღწერილია აქვე. 372, 373 და 375 ნომრის ქვეშ.

3. მთლიანად ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის ხელით.

მინაწერები: დავით დადიანის ხელით: ა. „ჯანთადად, ყაონებ. დავით“, 38v.

ბ. „ესე იგი ებეიშნებოდეს, დავით.“ 61r.

გ. „ციცერონს იტყჳს. დავით“. 63r.

დ. „რუსულში ათორამეტი სეკნემბერი(!) სწერია. დავით“, 78v.

ე. „რუსულში აცხრამეტი სეკნემბერი(!) სწერია. დავით“, 79r.

ვ. „ყველარომ ღალატით მოყვლეს, ის იყოს ღმერთთანჳს სამაგალითო, დავით“, 86r.

ანდერძი: „დიდება ღმერთსა, სრულ-მყოფელსა ყოველთასა. აღიწერა წიგნი ესე იოსებპოჲსა სამეგრელოჲს მეფეცდრის დავით დადიანის ან, ხელ ბაშბაღუჩავის მიერ, და დადებულ იქმნა წიგნთსაცავსა შინა მისსა უგანთლებულესობისსა 1840 წელსა“, 197 r.

(368) **375**

იოსებპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუადასაბამობისა. XIX

158ფ.; 35 × 25.5; ქაღალდი; ბის ტყავგადაკრული ტყიფრული ყდა; მიდრული; სათაურები ასომთავრულად, სინგურით; გადაწერა: ხელ ბაშბეღუჩავი; (XIX ს.).

„იოსებპოს ფლავიოს, იუდებრივისა ძჳლსიტყუაობისა. მოაქუნნ წიგნსა ჟამნი წელთა ოთხმეოცთა. წიგნი იზ. თავი ა.—ვითარმედ ანტიპატროს წარწუმედისათჳს ძმათა თჳსთასა ყოლიისა სიმრავლისა მიერ იქმნა მოძულებული...“ 4r—158v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის სიტყუადასაბამობის XVII, XVIII, XIX—XX წიგნები. თითოეულ მათგანს წინ უძღვის სარჩევი (იხ. 2r—3r; 48rv; 93rv; 131rv—132r).

2. წინა I—XVI წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე, 372—374 ნომრის ქვეშ;

3. თხზულების თარგმანის შესახებ ცნობა იხ. აქვე, 372 ხელნაწერის აღწერილობაში, შენ. 4.

4. ხელის მიბედვით ხელნაწერი გადაწერილი უნდა იყოს ხელ ბაშბეღუჩავის მიერ (შდრ. №№ 372—374 ხელნაწერებს).

(369) № 376

ბასილი დიდი, ეთიკა. 17[9]8

III ფ.: 514 გვ.: 34 × 21.5: ჭალდი; ტკავკადაურული ტკიფრული ხის ყდა; მიდრული, სათაურები სინგურით; მთარგმნელი ეკვთიმე ათონელი (503 გვ.); გადამწერი მისაილ (504 გვ.). 17[9] მ წ. (504 გვ.). დაუწერელია: I—III ფ.: 278—286 გვ. 506—514 გვ.

„თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ვასილისი, მთავარეპისკოპოსისა კესარია-კაბადოკიელისა, წმიდისა ნათლის-ღებისათჳს მათდა მიმართ, რომელნი-იგი გვიანად ნათელს იღებდეს, რამეთუ წესი იყო მაშინ, რათა ოცდაათისა წლისანი ნათელს იღებდენ, ხოლო რომელნიმე ორმეოც და სამეოც წლადმდე არა ნათელს-იღებდენ. ხოლო ჩუენ რომელთა მოვიღეთ წმიდა ნათლის-ღება სიჩჩოსა და კუალად ცოდვითა ჩუენითა შევაგინეთ, აწ გულისხმა-ვჰყოთ ესე სინანულისათჳს. მამაო გუაკურთხენ.—ბრძენი სოლომონ, რაჟამს-იგი სოფლისა ამის საქმეთა ღმისა განყოფილებასა იქმოდა....“ 1—503 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერს ერთვის: „ხანდაჟი წიგნისა ამის თითოეულად, რომელი წერილ არს წიგნსა ამას...“ 505 გვ.

ანდერძი (დედნისა): ა. „წმიდანო მამანო, რომელნი ამას იკითხვდეთ, ლოცუა ჰყავთ გლახაკისა ევთიმესთჳს, რომელმან ესე ეჭსოროგნე. და ღ[მრ]თჳსჳს, ვინც გარდასწერდეთ, ჩემსაცა სახელსა შთასწერდეთ და ნუ აღმომჭოცთ მე გლახაკსა, რამეთუ ამისთჳს თაყს-მიძს ფრიადი შრომაჲ სწერელსა და თარგმნებასა ამასსა, რათა მილოცვიდეთ. და ლოცუა ჰყავთ ღ[მრ]თჳსჳს კურთხეულსა ამის ითრდანესჳს, რომელმან ფრიადი შრომა თაყს იდუა და მოგიდა ჭართლისა ჴუეყნით საბერძნეთს, მოსწმიდას, ღ[მრ]თჳსჳს და შერმე ბრძანებისათჳს დავით ჭართუელთა მეფისა, და თავს-იდუა ჴირი და დასწერა წმიდა ესე წიგნი. აწ უკუე ვინცა ამას იკითხვდეთ, ღ[მრ]თ დაჯაჭუროსთ ლოცუა ჩ[ე]ნ ყოველთათჳს“. 503 გვ.

ბ. „ესე განწესებაჲ მოღუაწეთა და უდაბნოს ყოფისა სარგებელისა გამოჩინებაჲ წმიდისა და დიდის ვასილის მიერ მე, გლახაკმან ევთიმე, ეთარგმნე. აწ ვინცა იკითხვიდეთ, ლოცუა ჰყავთ ჩემთჳს. თჳნებ[ა] ღმერთმან მიგმადლენ აღსრულება მოჴალკობისა მიმართ, ამინ“, 84 გვ.

გ. ანდერძი (გადამწერისა): „იყავნ სადიდებელად შენდა, სიბრძნით და სიტყუაო მამისაო, რამეთუ ყოველივე კეთილთა წარმართება შენ მიერ არს და ჩუენ შორისებულ და უბიწოდ მწმიდებისა შენისა მარიამ ყოველთა ქმნულთა უფალებასა და დედოფლისა. 17[9]8. 10. 10. აღსწერე ყოველად გლახაკმან ვინმე ბერმან მისაილ“ 504 გვ.

მინაწერი: 1. გადამწერისა: „უფალნო ჩემნო, ამის დედანსა ესრეთ უწერა: ერთი კარგი სწავლა იყოო ამა ადგილს ქალწულებაზედ. მაგრა ნახეცარი არ იყოო და რაც იყო, ის წაწლილიო; ხსენები დედანი კი არ იშოვებოდაო ამ ქუჴას, ვინც იპოოთ, აქ დასწერეთ. მეც ეს მოვიწერეო“. 277 გვ.

2. „მოიხსენე უფალი თავადი გრიგოლ ზურაბისძე წერეთელი (ჩუენ წელსა), მომსყიდველი წმინდისა ამის ეთიკისა“. 1 გვ.

3. „თავადის გრიგოლ წერეთლისა არის ეთიკა ესე ვასილისა“, 504 გვ.

(370) 377

ფენელონი, ტელემაკის მიმოსვლა. 1837

303 ფ.: 35 × 22; ქაღალდი; მწვანე ბაერდგადაკრული ხის ყდა; მბეჭდური. სათაურები მთავრულად, სინგურით; გადამწერი: აბელ ბაშმეტაშვილი (303r); 1837 წ. (303r).

[ფენელონი]. „მიმოსულანი ტელემაკოსისა. ა. ძისა ოლიმპოსისა. წიგნი პირველი.—კალიპსას ვერ ხელ-ეწიფა ნუგეშინის-ცემად წარსულებისათვის ოლისსესსა. ვეებასა შინა თვისსა ითვალჳდის თავსა თვისსა უბედოდ, რამეთუ იყო იგი უკუდავ...“ 3r—303r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შედგება 24 წიგნისაგან. თვითეული წიგნს წინ უძღვის წიგნის მოკლე შინაარსი, რომელსაც თავზე სინგურით აწერია: „ჰბრი“.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი მთავრულად, სინგურით ნაწერი: „მიმოსულებანი ტელემაკოსისნი, ძისა ოლისესი, ქმნილი ფენელონისი“.

ბ. „მოკლედ აღწერა ფენელონის ცხოვრებისა და რამე მისთა ნაქმართათჳს“, 1r—2v.

3. ხელნაწერს აქვს განმარტებითი ხასიათის სქოლიოები.

4. ტექსტი თარგმნილი გაიოზ რეჭტორისა და სახიდან ჩოლოყაშვილის მიერ (ტრ. რუხაძე, ძვ. ქართული თეატრი და დრამატურგია, 1949, გვ. 87).

ანდერძი: „დაწერილ არს ესე ხელ-ითა აბელ ბაშმეტაშვილისა მიერ 1837 თებერვლის 19-სა დღესა“, 303r.

(371) 378

ამბროსი მედიოლანელი, თხზულებანი. 1821

IV ფ.: 283 გვ.: 33,5 × 21; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტყიფრული ხის ყდა; მბეჭდური, აბზაცის დასაწყისები მთავრულად, სინგურით; მთარგმნელი გაიოზ. (5 გვ.); გადამწერი გრიგოლ ბატონიშვილი (259 გვ.): 1821 წ. სეჭედმბერი (270 გვ); დაუწერელია: I—IV ფ.ფ., 273—284 გვ.

1. „წ[იგნი] მ[ა]მ[ი]ს ა[ნ]ბ[ა]კ[უ]რ[ი]ს ამბროსი მედიოლანელის(!) ეპისკოპოზისა ორნი წიგნნი სინანულისათჳს. წიგნი პირველი. თავი 1. ქება ზომიერებისა.—თუ რაოდენ საჭირო არს სათნოება ესე. დაიმტკიცების იგი უფროსლა მაგალითითა...“ 10—96 გვ.

შენიშვნა: წიგნი სინანულისათვის შედგება ორი წიგნისაგან, I ნაწილს (17 თავისაგან შემდგარს) ბოლოს მიწერილი აქვს: „სრულ-ჰყვა ღელისს 17, წელსა 1789 კრემენტიუს, გაიოს“. 56 გვ. ხოლო II ნაწილს (11 თავისაგან შემდგარს) მიწერილი აქვს: „დიდება ღმერთსა, სრულმყოფელსა ყოველთასა. სრულ-ჰყვა წელსა 1789, იულის, 21, კრემენტიუს, გაიოს“, 96 გვ.

2. „წ[იგ]ნი მ[ა]მ[ი]ს ჩ[ე]ნ[ი]ს ამბროსი მედიოლენის ეპისკოპოსისა მიცვალებისათჳს ძმისა მისისა სატირ[ი]სა. ორი წიგნი. წიგნი პირველი 1.—უ[წ]ყ[ა]ლ[ე]ს, საყვარელნო ძმანო, განვამგზავროთ ჩ[უ]ნ[ე] მსხ[უ]რპლი უბიწო და სათნო ღმრთისა უფალი და ძმა ჩ[უ]ნ[ი] სატირ...“ 97—203 გვ.

შენიშვნა: ორხელება შედგება 2 წიგნისაგან: ა. „მიცვალებისათვის“ და ბ. „სასოებისათვის აღდგომისა“. პირველი წიგნის დასაწყისში მიწერილია: „სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმინდისათა, ამინ. ეიწყო წელსა 1789, ივლისის 30. კრებენჩუკს, გაიოს“, 97 გვ.

ბოლოს კი: „დიდება შენდა, მიბეძებელო ყოველთაო უფალო, სრულ-ყოფა წელსა 1789. აგვისტოს კრემენჩუკს. გაიოს. გრიგოლ“, 133 გვ. II წიგნის ბოლოს მიწერილია: „სრულ-ეყოფა წელსა 1789. იულისს 29 კრემენჩუკს. გაიოს. გრიგოლ“. 203 გვ.

3. „წმიდისა მამისა ჩუენისა ამბროსი მედიონელის ეპისკოპოსისა სიტყუა ნუგეშინისცემითი სიკუდილსა ზედა მცირისა ვალენტიანე იმპერატორისა.—უკეთუმცა აღუსაორძინებელად ოდენ ტკივილისა არს წერა მისი, რომლისათვისცა ეჰწუხთ...“ 204—242 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის სათაურთან მიწერილია: „ეიწყო წელსა 1789, აგვისტოს 1. კრემენჩუკს“.

ბოლოს: „სრულ-ყოფა წელსა 1789, აგვისტოს 2 კრემენჩუკს, გაიოს, გრიგოლ“

4. „წმიდისა მამისა ჩუენისა ამბროსი მედიონელის ეპისკოპოსის სიტყუა მიცუალებასა ზედა თეოდოსი დიდისასა.—ამისთვის გუშქადდა ჩუენ ფიცხელი იგი რჯეა მიწისა და დაუცხრომელნი წვიმანი ესე...“ 243—269 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის სათაურთან მიწერილია: „ეიწყო წელსა 1789, ივლისს 14 კრემენჩუკს, გაიოს.“ ბოლოს კი: „სრულ-ეყოფა წელსა 1789. იულისს 15 კრემენჩუკს. გაიოს“, 269 გვ.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის:

ა. „იამბიკონი.—
ფიცხელნიო ფეთიაროვან მყოფნან,
გონებით ზესთა-მხედველთა ვერ მისაწთომ,
არსთ უსხეულოთ წამის ყოფით მკო მეჭმან,
ნიავ-წყლილ ღრუბლით სინაჲ გამომეტყუელმან,
ამოავალწეოს. დღე ეს თქუენდა სოფლად სულის,
თქუენ, დავითისი სქესტომ იუდასით,
ლომო, გაბაონს მტერეს ნორჩით იუდასით.
ელვებრ განწესალო გულთ სხეთა იუდასით,
ბნელს მყოფს მათენო, გეყუთა იუდასით,
ოშიზედ მყოფ განტყორციელ იუდასით,
ლაშარ-სყოფილია ბრძენთა მათებრ ქალწულთა
ელეაზეს მას ქორწილსა შესლეად მკულოა,
სულთა სასძლოთა განსასუნებად აღტრფუელთა,
სხეთმილთ მას შინა კრისტესგან კეთილეულთა
ორღანოს ჭეკმით იქნენ მათდა მონაძეე.
მამაო, დავმწერ ორ თქეა დღე-ღამითით,
ეგრეთუე ბერი იოსების არის მოწმედ.
ფრიად მაღალსა ენაზედ მოუბარობს
ჲგი მოძღუარი, ეპისკოპოს ამბროსი.
ხატკუნოდეს მისგან იქმნენ კეთილეულ
ძე თქუენი გრიგოლ. ასტარხანს მოარული.
ევედროს შენთვის იესუს ღმერთსა ჩუენსა
სატკუნოშე გვირგინითა სუფეედ.
იამებე მცირით აჰვლატ ძველ-ყოფილი,

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ოდესაც ნაწი შარიფითა დაგლეჯილი,
ანუ კუტასით ეგრეთუმ დაძაფული.
ნიადაგ მზა არს ქელმწიფის სამსახურად
ეგრეთ ბეჭედი, რომელ წარმოგელინე.
სოფლად მიბრძო, მყო ამით მოხარული.
ძნიად დაძველდენ, თვარი არა მაქს ქელად,
ეგრეთვე ჯიბეს არაჩად ძეს მწელად.
თქვენის იმედით არა ვმუშაობ ველად.
ქება მოგითხრობასთ, ვინც ისმენს ახლოს მყოფი,
ვინცაღა მტერი, იმას შერცხვეს შენ პირი.
ნება თქვენია, მომაველობს შენენიკა,
იყოს ახლნი სამენენაკოთ ჩემთვის.
მადლობ სამღთომან მომანიჭა მე ესე—
ესე ურწმუნოთ ბასით ვიწყე წერად.
ფრიადდა ჰსდევნის ნოეტიანთა ცუდთა
იგი ამბროსი, ვინ მედიონელობს.
სომეხთ ბასით ჰრწულზე გამტყუნებულ ჰყოფს.
ძე მფარველად თქვენდა და ეგრეთ სული წმიდა
იყავენ თქვენთანა დღე-ყოველ განუშორად.
სამობით ღმერთი ეგ იყოს შენდა მფარად,
ძალთა სერაბიმთ და ქერავიმთა ბრძანად.
ეგრეთ ეშმაკთა, ვინც ჰყოფს შემზარად,
გმღვნიდეს სიმრავლეს დღეთა უანგარიშოდ.
როკუა და ლხინი არ მოგეშალოს სახლში,
ძღეონ არის, მტერს არცხვინო მალად
განძლიერებით სხეებზე აღმატებულად.
ოდეს მოგონებ მე, მონასა უმჩარსა,
ლოცვას თქვენ წმიდას მე ნუ დავიწყებულ მყოფ.
გოლგოთას ზედა ვის ჯვარცმულსა იტყვიან,
იგი გჰყოფს მფარად დღე-ყოველ დაუფარად.
ძილად არ იქნეს ლეძილით შემზარად,
დამითა მცუმლად მწოლარეს ძილსა შინა.
ვედიარ ისრაელ, იქნენ განდგებულად,
ნიადაგ შვებით სუფევითაც მესმოდე.
იკითხვიდეც ხანდიხან ძესა შენსა.
ნეტარ გაიოზ, ამ წიგნისა მთარგმნელი,
არს ნამდვილ ნეტარ სუფევადცა მიწვენილ,
შრომით დამაშრალ ამ საღმთოს წერილებზე.
რუსთ ენისაგან ქართულად მიეღიეს,
ფრანგ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ჯ. მიმართვა მკითხველთადმი: „პატიოსანნო მკითხველნო,„ კეთილმოკმედნო უფალნო! ყოველნი თჳსნიანი სიმართლით მსჯელნი ეგრეთ შეიჩაცხუნეთ შრომასა ჩემსა გარემოლებასა შინა ამის საღთისა მოძღურებისასა მიზედვითა დროსაა და გარემოებისათა, ვითარცა პავლე [2 ტიმოთეში 3.6(1)]. ხოლო მე, დამდებული ჯუალსა მისუე გამოუთქმელთა მხილელისა მენებისათჳს [გალატ. 6:9:(2)], ჯულსავსე ვჰყოდ შრომასა ჩემსა ჳმითა სახარებისა მუშაკისათა ლუკ [17:10(3)], მშეიდობით, გაიოს. წელსა 1789, აგვისტოს 2. კრებულნიუკა.

(1) ყოველი წიგნი ღჳთიე სულიერი და სარგებელი სამოძღურებელად არს და საბრალებელად და განსამართლებელად და სასწავლელად სიმართლისა, რათა აწუე იყოს ღ-ის კაცი ყოველსა მიმართ საქმისა კეთილისა განმტკიცებული.

(2) უწყოდეთ, რამეთუ რაჲცა ვინ ჰქმნას კაცად-კაცადმან კეთილი, იგიე მოიჩილოს უფალსა მიერ, (ეფესელ 6,8). ხოლო კეთილისა საქმე ნუმცა გუეწყინების, რამეთუ თჳისა ჟამსა მოვიმკოთ, არა თუ მოვჰმედკრდეთ. აწ უკუე, ვიდრე ჟამი გუაჩუსდა, ვიქმოდეთ კეთილსა ყოველთა მიმართ, ხოლო უფროსსაღ სახლეულთა მიმართ სარწმუნოებისათა. მონანი ეართ უბმონი, რამეთუ რაჲცა თჳნა-ჯუეშდუა, ყოფად ვჰყავთ", 5—6 გე.

დ. სარჩევი 7—9 კე.

3. ხელნაწერს დართული აქვს: „შაირი.—

დიდება შენდა სამ-მხეთ, ღმერთო, სამებით ცნობილო,
მომეც ძალი და შეწყნენი ღუთაებით განდიდებულო,
მიეც მეუის ძეს იეანეს წელთ სიკრძე, აღდგინებულო,
და მეცა მომბედე მწერალს. წყალობად მოსწრაფებულო.

დოსითეოზ მღუდელ-მთავარსა რა მადლება ვაადრო ამის,
მან მასწავლა ანბანთ-წერა, ცხონებულის ვიყავ ჟამის,
ბევრი-მირტყა ჯუჯაობით, დღე და ღამე, მენუტ წამის,
და არა ვიცი რა მივართვა, ან რა ტქლენა ჩემდა ამის.

ათას რვაას ოცდა ერთსა ვიწყევ წერად ამაჲ წელსა,
იენისის თერთმეტს დავიწყე, ნაწერ შევხედი ძნელსა ხელსა.
ორ თვეს ვერ ვაწერე, ცოდა მე შემჭნიდა სიცხით ცხელსა,
და ენკენთჳესა სრული ვჰკე, თუმცა მამსჯავსა მე ლელსა.

გაიოზ ეპისკოპოზი, ცხონებული ჰყოს ღმერთმან და,
სამას სამოცდა ხუთ წიგნი თარგმნა თჳით მარტო ერთმან და,
სულ სამეთო, არ რა საერო, ჴსე იკეთოს ეერთმან და
და ხუთეულს აბრაამიანს, ადიდა თჳისმან სულმან და.

გაიოზის სიცუდილისა ვიყავ წინ კეთრს ქმობილი,
მიბრძანა, ბატონისშეილო, ეარ სიცუდილს გამზადებილი.
თუმც მამა შენი მკრბლებლობს, აჴეს წიგნი წერა მეამბილი,
და ბერთ მისცეს გარდმოსაწერად, ფუროცელებად არის წყობილი.

ამისთანა არ ექმნების, არცის ძალ-ღონ გარდმოლებად,
ამისთანას მაღალ ფრანზე ვინ შეეძლოს შესწორებად,
უდაბნოელთ ბერთა კიდე ვინ თავს იდუას ჭასწორებად
და რადგან არის ფურცელ-ფურცლად, დიდი უნდა ცოდვილთაბად.

არის ფურცელებად ნაწერი, ერთმანერთშია რეული,
ხუთ თვე ვეცადე ერთ წიგნზე, ძლეჳას შევაწყე რვეული,
დიდ ჯაფას ნახავს, ვინც ხელ-ჰყოს, მწერალი შემეცნეული
და ერთ ხანდღეშია ჩაჴრილი, ერთმანერთშიგან სჴრეული,

აწ რას მიბძანებ, არ ვიცი, მე თქუენსა მოძღუებულსა,
თქუენის გულისთჳის ვარჯილსა, ხლოპტით მოყივნებულსა.
გურგენ გიაღლათ, ნაცცლის ძე, სჴის, ხილეა თქუენი სწრებულსა,
და არ დამიჯერა რაც უთხარ, აწ ვავს მცარდაბოზენებულსა.

თქუენცა მოსწერეთ წიგნითა, არ აბლოს წიგნებს ჴელია,
ჩემდა არის-თქმ ბიძისგან ანდერძად დადებულია,
ეგე წიგნები ჩემთჳის ჰყო გაიოს ცხონებულია,
და თორემ უბნობით აპირებს წალებას ბირებულია.

ალექსი დეკანოზისა, არქიმანდრიტობას რომელი,
იმისგან არის ნათქვამი. გურგენ რომელ არს მცხობელი,
იმისი წიგნიც მოვიდა აქ არქიერთა მსწრებელი
და არ დავანებე, არ მივეც. ეიმარე ძალი ყოველი.
ამას გედრებ, არ გაბიწია უნუგეშოდ უწყალობით.
რა შეგცოდ(!) რა გეწყინა, ამაზედ ეწერე ეპისტოლეებით,
შემცოდეს დაუდებენ დანაშაულს მიხეზებით,
და პირველ ბრძანე, მერმე ჰრისხავ, მეც შევეჭმნე მცირის შეგით.
ოდეს გაგზავნე დალაქი დედაჩემთანა რებულად,
მაშინ ვისესხე ორმოცი თუმანი მოსწრაფებულად,
გირაოთ ბეჭედი მთხოვეს და საათი ვყავ დებულად,
და ორმოცდაათი თუმანი თქვენზედვე მოგინდებულად
მყისვე მივეცი სარგებლით, არ დავაყოვნე ხანია.
ტყვენი დაეხსენ, რომელი აწ ჩემდა არის მზანია,
თვით ჭალათოსისა ხელითა, ამას არ უნდა თქმანია,
და ესტატეს თავსა დაუსრავ, ორაზ შობანოს თავია.
ჯეჯერები, შეისმინო, მოისენებად ესე ქმარის,
ნუღარ მარგებ მე ქვეთად, სიცოცხლე მჭირს მეტად მწარის.
მომიბოძო მე ულუფა ხაბანაში წერად ამის,
და განმინათლო გონებანი, ღრუბელ ჰყო ჩემთვის დარის.
პირველად ღმერთს ადიდებენ და მერმე მისთა წმიდათა,
ჯვედრებ, არა მყო მტრის ენით, ნუღარ მამსჯავსებ წიდათა,
ყველა მოკუდებით—ხომ იცით, ვერარას ვერკუბთ მინდათა,
და მიბოძე, რაცა ულუფა მე მოგახსენე ხშირათა.
ამის მეტსა ნუღარ ყლი თქვენდა წიგნა ჩემ მიერსა,
ამის მეტსა აღარ გაკადრებ მოხსენებად წადიერსა,
ვითა გენებოს, ჰქმენ ეგრეცა: ვითმენ, მიშვებ მე მშიერსა.
და თუ გეკადრებათ, ინებეთ. პურსა ეთხოვ ჩემსა ცილერსა.
სამენენიოთ მიბოძეც, მე მყავით მოპარულია,
რომ შევიმოსო ახლითა, შევეჭქნა მოხარულია,
პოლს ვკამდებად, არას გთხოვ, ვარ ცუდად ბირებულია.
მომეცით ეგე ულუფა, ღვინენით მოარულია. გრიგოლ", 270—272 გვ.

ანდერძი: „სრულ-ყავ წიგნი ესე ამბროსისა გარდაწერითა, მე, ცოდვილმა შეფის ძის ძემ გრიგოლ. ფურცელი წიგნისა ამის არს 132", 269 გვ.

მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის მენერეელის მთავრის ძეს [დავით დადიანს]." [სიც. ფურც.].

(372) 379

კრებული. XIX

222 გვ.: 36.5 × 23; ჭაღალდი: ტყავგადაკრული ხის ტყიფურული ყდა; ხელნაწერი აკინძულია არასწორად. ფურცლების თანმიმდევრობა ძლიერ არეულია; მხედრული, სათაურები და სტრიქონის დასაწყისი ასოები მთავრულად. სინგურით; [XIX ს.]; დაუწერელია: 12—14, 26—28, 48, 63, 64, 82, 92, 101—102, 145, 146, 185, 186, 200—202, 219 გვ.

1. „ამფილოქეს იამბიკონი სელევკოსის მიმართ.—

ა

არამედ უფროს ამისი სწავლა შენდა
სახმარ, ვითარმედ არა ყოველნი წიგნნი..." 1—2, 55—56 გვ.

შენიშვნა: 1. ფურცლების ცუდად აკინძვის გამო ამ ტექსტის ბოლო ნაწილი მოთავსებულია 55—56 გვ.

2. ტექსტი გამოქვეყნებულია (იხ. ს. ყუბანეიშვილი, ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია I, 1946 წ., 378—379 გვ.).

2. „დავითისანი.—ა.

ძნობდი, ისრაელ; დაცემულთა შენთათჳს
რომელნი-იგი დაეცნეს წყლულებითა..." 56—57 გვ.

3. „ამბერკის საფლავსა ზედა წერილი.—

ა

რჩეულისამან მკვდრმან ქალაქისამან
ესე შეევედრენ, ვიდრეღა ცოცხალ ვიყავ..." 57—58 გვ.

4. [იოანე პეტრიწი, პროლოგი]. „სჯულნბრისა, დღეთა ათოცობასა სთორმეტ-სთორმეტობს ჟამები დღე-ღამეთა.—

ბ

ინდიკტიონსა, სადა სამაზობს დღენდელი,
ესე იგი არს აწსა თავად თჳსადსა..." 15—25, 29—47, 49—62, 203—213 გვ.

შენიშვნა: 1. პროლოგი შეიცავს სეპტემბრის, ნოემბრის, დეკემბრისა და იანვრის თვეებს. აქლია ოქტომბრის თვე (შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I³, 264 გვ.).

2. პროლოგის ტექსტს აქვს შემდეგი მინაწერები: ა. „აქა დასრულდა იამბი იანვრის თთუენის წმინდათა, მაგრამ დედანში ასე ეწერა. ამგვე იყო თავთანად დაყოფილი და მეც ეგრეთუე დავსწერე, როგორც ძუელს დედნებში ვპოე", 25 გვ.

ბ. 47 გვერდზე გადმოწერის ხელით მიწერილია: „ძალიან ცუდათ ნაწერი დედანი შეგუხუდა და მის გამო განრჩევაში და მუხლდადებაში დიდი სიძნელე გუეწია, მაგრამ როგორ შესაძლო იყო. დედანს შეუფერებით, ბეთ-ბეთ ტაეპად განეყავით, ხოლო თთჳთ, რიცხჳ, როგორც დედანში ეწერა, ესე დავსხით და ოცდაერთა იყო და აქაც ესრეთ დავსხით უცვალებელად, გარნა კი რიცხჳ დედანში არ ეწერა და ალარც ჩუენ დავსწერეთ".

3. ტექსტის დასაწყის გვერდზე დადიანის ხელით მიწერილია: „ეს იამბიკოები სეკნემბერის(!) წმინდათანი და სტენი ოკნომბრისა(!), ნოემბრისა, დეკემბრისა და იანვრისა იოანე პეტრიწისაა. დიდის შეროსით გამოვსწერე დედანითგან, რომ გამთა ეთარგმანისაგან ნაწერი გარყუნილიყო [დავით დადიანი]", 29 გვ.

4. 35 გვ. მიწერილია გადამწერის ხელით: „აქამდის აკლდა დედანში ათსი ოკნომბრის სათოუოთა წმიდათა იამბიკონი და ამისთჳს ყოველივე უცუალებელად დაუსწერეთ, როგორც დედანში ეპოეთ".

5. (გრიგოლ ნარეკელი). „ქება დაშესხმა ქალწულისა უფალაისა.—კრებულნი გუნდთა, დასთა ნეტართანი, პატივ-მოყუარულობენ სიტყუითა ქებისათა..." 67—82 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „წინასიტყვა კჰნილის(!) გაგრიელისაგან, თჳთ ამისვე მთარგმნელისა მიერ.—ნაკლული სიბრძნისა სამშობლოსა ქეთილთაგან და შემაუხნი აღქჳეირეთ გონებისა ზედჳთა სავსებათადმი ქეთილებისა მიზეზისად, რომლისაგ ძნობილ ყოველი სიტყჳაობითი ქუა მესიტყუეთა ბუნებათაგან აღმჳჭირუალებენ მარად აღმუსრუშობით და აღიტრფობენ აღეიცარებით სანაწყილედოთა მათ სჳსეგებული ცნობათაგან, რომლეთა მოირთუ ნიჭ. მკულა პირფეთი იგი კაეი, რათა მიუწუთ იგი უხილაეი ხილეულთა, ამათ მიერ აღიცნობჳოს ცხადებისაებრ მოციქეულისა და ეუსშეუვლო იგი საქმეთ ზენათა მათგან დასთა მოდეყს საშეულობითი მათითა ქუნათა ამათ მიწიერითად საქმეთად.

ამით ეუაწადესთა გონიერებისა ვითაიმათაგან ვიხილენ რა განშუნებულად, ვით საჭაეული სიტრფოთ და სანაჭა, შაღალი სიტკეთი ძალენი და სასიტკეუერო თეალი და შესხმაბითი მარგარიტი მორთმული ძეღანჭით და მონაღაღ-წერთ(!) უსძლოასა სძლისა ქალწულისა მარიამისად ნარკეული გრიგოლისაგან წიგნსა შინა ვედრითისა თჳისა, რომელი აღეწერიეს ფრიად შეც-ნეოფით სიწილოთაგან გონებისა განშედისათა აღსაიარებაა ჩუენ მართლმწამებითა სარწმუნოებათასა, თანად შეწყნარებით მეოთხისა კრებისა, ოთჴლისა აღწერით დანეტჳითა შეწყნარებასა დამბიტუნს მეძნობე ეკლესიასა ამღიას ისრაილისა, სამწყსოთა მწყემსი დიდი და მთავარი ყოველისა ზემოჳსა საჭართულოისა, უწმიდესი პატრიარხი ანტონი. ნარჩი მაღალთა მეფობითთა ტრფიალთა თჳისად ქრისტესა მზამეტყუნებისა წიგნსა შინა განსაწყობელსა ერთ-ბუნებიანთ მიმართ. და გარდამოვიღენ უნსა ჩუენ ქართუელთასა მე. ყოველად უღირსნან და დამდაბლებულნან ყოველთა უკუნსაკ არა მხოლოდ ბრძენთა. არამედ ლიტონთაცა ცოდვითა მრავლითა და არა ღირსებან ადგილთა ამათ და ხარისხთა მაღალთა მაღალად აღეუნებით დგომისა მღუდელმან, მისის სიმაღლის მოძღურის იოანეს ძემან გაგრიელ თანშრომითა ჰარმანთაენისა მღუდელის ტერ-ილიპპესაგან. გეედრებით მშრომელნი მხილუსთა არა ცემად წყეედად მადლმაბოძებელსა.

დროსა მათის უმაღლესობის ირაკლი მეორის სუეეისასა, რომლისა დღენი იყუნ მრავლებულ წელთა სიმრავლით მშეიდობისათა, მწყემსთ-მთავრობასა მათსავე უწმინდესობისასა—წელსა ზომითგან 1775. თთვისა მეოთხისა რიცხუსა 1ª, 65—66 გე.

6. „ზეშთა მბრძოლისა ჩემისათჳს და მოღუაწისა უძლეველისა, ვითარცა ჴსნილნი შენ მიერ განსაცდელთაგან სამადლობელსა აღვსწერთ, ღმრთისმშობელო ქალწულო, შენდა მიმართ ქალაქი შენი, არამედ ვითარცა გაქუს ძლიერება უბრძოლუესი ყოველთაგან ენებათა, განმაათავისუფლე, რათა გადიდებდე შენ კ'ლო. გ'ხსნძალო უსძლო.—

9. ანგელოზი წინაშე ღმრთისა მდგომელი ზეცით მოივლინა...“ 83—91გე.

7. „იბაკონი და იკოსნი უფლისა ღუთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესო ქრისტესი.—ზესთა მბრძოლო უფალო, ჯოჯოხეთისა დამთრგუნუელო...“ 93—100 გე.

9. „[გრიგოლ ღუთისმეტყუელი, იამბიკო].—

„გრიგორის შრომა ვარ, ოთხს მუხლს დამცუდლი
სიბრძნის-სახსოვნად სწავლათა სულიერთა...“ 103—119 და 215
221—222 გე.

შენიშვნა: 1. იამბიკოს დართული აქვს თარგმანება ნიკიტა პაფლაღონელისა (შდრ. კ. კეკელიძე, ეძებნ ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში, ეტიუდები, V, 1957 გე. 38).

2. 119 გეერდზე მიწერილია: „შეწევნითა ღუთისათა დასასრული ოთხ-მუხლთა ღუთისმეტყუელისათა, ხოლო ფრიად სარგებლოჲნი თარგმანება სწავლანათა ოთხ-მუხლთა ღუთისმეტყუელისათა ნიკიტა პაფლაღონელისა“.

9. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ესენი ითქუნეს მაშინ, რაჟამს უკანასკნელთა ფშუნდა.
ანგელოზთ მთანო, უწდომოს მომგრგუალებსა
სამ-მნათ ღთაებრის ერთ ელჳსა გარმდგომნო...“ 121 გვ.

10. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ფილოსოფოსთათჳს.—
უკეთუ ეშუმან, მხედმან ბოროტ-ყოფისამან..
თქუნა ვინმე ესე ოქროსა მოყუარემან:
მთნავს წუმთი სჳსა, ვიდრე ჰპორი სიბრძნეთა...“ 121—123 გვ.

11. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ბოროტისა მიმართ.—
მოხუმდ, ბოროტო, ორამდე დაეყენე,
კუამლად გიხილე, და ვაგრძენ ცეცხლისაცა...“ 123—125 გვ.

12. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „თავისა მიმართ თჳსისა(!) და მოშურნეთაცა.—
აჰჳუს რამე ლაღთა ჩუმნდა აწ განცხრომასა,
იამბიკოთათ სხუა საზომი იშუმბის...“ 125—128 გვ.

13. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ლოცუა ცისკრისა.—
ლოცუთაა მიგცეშ ღმერთსა ჩემსა მარჯუმთა,
არა რომელსა ბნელებრსა ქმნად და ქებად...“ 128—129 გვ,

14. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღუთისმეტყუელისა საზღუარნი ზრქელ-ყრძოობითნი იამბიკონნი.—
ღმერთი არს არსება პიროუსლი ყუთილი,
სოფელი—შეკურა ხილულთა გონიერთა...“ 129—139 გვ.

15. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „სწავლანი.—
„მაგინებელ არს სიმაძღრე, ჴ რჩეულნო,
ხოლო მე მნებავს შენდა ქონება საქმედ...“ 139—144 გვ.

16. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „მრავლის-მეტყუელობისათჳს და დუმილისა, ჲა.—
დუმილის მეყუარი მიეახლების ღმერთსა
და თანამზრახუალი განათლდების მის მიერ...“ 147 გვ.

17. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ტყუილისათჳს იბ.—
არ უწყის ჩჩკლმან ტყუილი, არცა სულმან
სიბოროტესა სულთა მდევნელისამან..“ 147 გვ.

18. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ყოველად განთქმულისათჳს და დედოფლის ბოროტისა მუცლისა.—
ნაყროვანება არს ნოვაგობათ შეპოქმედ,
საზრდელ სიმაძღრე—სიძჳსა დედა, ხოლო...“ 147—148 გვ.

19. „[გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „უხრწნელისათჳს განხრწნადთა შორის შრომათაგან და უფალთა სიწმიდისათჳს და მრავალ ცნობისა.—
ვიეთმე ჰნატრეს ბუნებით საჭურისთა,
ვითარ სხეულის მძლავრებისაგან ხსნილთა...“ 148—150 გვ.

20. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ცუდ დიდებისათჳს კბ.—
ნუ შეიწუნარებ მომგონებელს შენსა მას,
წინამძღურობისა ეპისკოპოსობისა...“ 150—151 გვ.

21. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ვნებათ-წარწუმენდელისა მაღლისა მდაბალ-მზრახუალობისათჳს უხილავითა გრძნობითა.—

ღელე არს სული დამდაბლებული შორის
შრომის მთათა(!) და დასთნოებისათა(!)... 152—153 გვ.

22. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „განსჯისათჳს გულის-სიტყუათა და ენებათა და სათნოებათათჳს, თავი ჸგ.—
ზესაბერი მეფე და უფალი...“ 153—154 გვ.

23. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „კუეანის(!) ზედაჲსათჳს წმიდისა ღუთისა მჭსგავსისა უვნებელობისათჳს და სისრულისა და აღდგომისათჳს სულისა პირუელ ზოგადის აღდგომისა.—
არ შემტკიცენების დიადიმა სამეფოჲ
ერთისა მიერ...“ 154 გვ.

შენიშვნა: ზემოთ მოყვანილი ლექსების ავტორი გრიგოლ ღვთისმეტყველია (იხ. ქ. ქეკელიძე, უცნო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში, ეტიუდები, V, 1957 წ., 38—39 გვ).

24. [იოანე შავთელი]. „გალობანი ვარძიისა ღუთისმშობლისანი. თავი იტყჳნეს: ზესთა დიდებისა აღმატებულო და ანგელოზთა და კაცთა დიდებად შენდა ვითარ ღუთისა და ქალწულებისა შემოერთებელო, ყოველად წმიდაო ღუთისმშობელო ვარძიისა, მოსახელესა ტაძარსა შენსა შინა მგალობელი ვინმე შენი მაცხოვნე და მიხსენ მე სულიერისა ტყუპობისაგან. ჴმა ა, სასწაულითა.—
ზეცით მოჰმადლე
ენასა ბრგუად მეტყუელსა...“ 155—162 გვ.

შენიშვნა: „გალობანი ვარძიის ღვთისმშობლისანი“-ს ავტორი არის იოანე შავთელი (ქ. ქეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია. ტ. I², 1951 წ., 304 გვ.); ტექსტი გამოსცა ს. ყუბანეიშვილმა („ჯრუსტომათია“. I, 384—386 გვ.).

25. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღუთისმეტყუელისა მუხლები იამბიკო სასწაულსა წილ წარმართთათჳსა, რომელისაგან განაყენნა ქრისტეანენი იულიანე გადგომილმან, ზედა წარწერილი თჳთ მისიეე.—
გრიგოლის ვარ მე ტკიველთ ნამუშაკევი,
ოთხ-მუხლედისა ჰინდუისა დამცუმულ ვარ...“ 163—184 გვ.

26. „წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღუთისმეტყუელისა თქმული იამბიკოდ რიცხუსა ზედა ბერძულისა ანბანისასა ალფავიტჲსა.—
საწყის ყოველთა დასასრულ ღმერთი იყავ
წარგებად მარად საწუთოს სარგებლისა...“ 187 გვ.

27. „მისუე წმინდისა ღუთისმეტყუელისა გრიგოლის ლოცუა.—
უჯწყობ შენსა, უჯწყობ ჩემსა, ქრისტე
ბრძენო, ქებავო, სამებრივო ნათელო...“ 188 გვ.

28. „წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღუთისმეტყუელისა მუხლედი აღრიცხუა წმინდათა წყჳნთა ძუელისა, ვიდრემე სჯულისათა რიცხუთ ოცდაორთა, ხოლო ახლისა მადლისათა ოცდაშჳდთა. ჯუმლულად ყოველთა ორმეოცდაცხრათა.—

ა. რათა უცხოთა არ მიგიპარონ წიგნთა,
რაცხუსა გაეწყვნე ჩუენთასა, მეგობარო...“ 188—189 გვ.

29. „იამბიკონი აღმრაცხულნი წმიდათა წიგნთა საქმესა მოციქულთა, კათოლიკეთა შჯდთა და პავლეს ეპისტოლეთათი, თარგმნილი ეფრემ მცირისა თარგმანისა.—

ა. აღმართების წიგნი ესე რეული
სუეტად უძრავად ბრძნისა ეკკლესიისა...“ 189—191 გვ.

30. „იამბიკონი, აღმრაცხველნი მათვე წმიდათა წიგნთანი, თქმული თვით ეფრემ მცირისა თარგმანისა.—

ა. სახედ სიბრძნისა გიწუსს: მოვედ და შეედ
და განიცადე წიგნი სამოციქულო...“ 191 გვ.

31. „იამბიკონი, აღმრაცხველნი მათვე წმიდათა წიგნთანი, თქმულნი არსენ იყალთოელთუელისა(!) თარგმანისა.—

ა. წმიდა მყოფელი მიითუალე სულჯე,
იუნოსე მისთა მირონთა სულნელება...“ 191—192 გვ.

შენიშვნა: კიდურწერილობაში იკითხება: „წიგნი სამოციქულოი“(!).

32, „მისთვისმე(!) ასახსენო(!) სხუანი ამბიკონი(!) იოვანე პეტრიწისა.—

ა. ჰრომ კორი, კორი, გალატ-ეფეს ფილიპელ,
კოლას თესალო, თესალონიკ ტიმოთე...“ 192—193 გვ.

შენიშვნა: ჩვენს ხელნაწერში ეს იამბიკო 17 სტრიქონიანია. A ფონდის 342 ხელნაწერში იგი ხუთ სტრიქონიანია და დიმიტრი მეფეა ავტორად დასახელებული. ამ იამბიკოს შესახებ იხილეთ ა.რეხეთელი, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტ. I², 270 გვ.

33. „იამბიკონი წმიდათა მოციქულთა აღსრულებისანი, თქმული იოვანიკ მონაზონისა.—

ა. ჯუარს აცუამს პეტრეს თავდამოღმართ, რომ სწერონ:
არ მკუდარი ცოცხლებს მომკუდარი იოვანე...“ 193—194 გვ.

34. „ჰაერისათჳს ცეცხლისა, მიწისა და წყალისა.—

გადინდგელდეს რა, წყლად იქმნების ქუჱყანა,
და შემტკიცდეს რა და შეხშირდეს—მიწაჲ...“ 194 გვ.

35. „იამბიკონი, თქმულნი წმინდისა იოვანე ოქროპირისა.—

ა. ყრმა საწოჲთგან და მუცლით შთამოსრული
პირუჱლსა ხმასა ტირილით განუტეგობს...“ 194 გვ.

36. [იოანე პეტრიწი]. „გალობანი ყოველთა წმიდათანი, ხლუა მეწამული.—

ღირსი სჳმეონ, მამა ანთიმოს, ბაბილა, ხაქარია,
მიხაილ, სოხონ, შობა ჭალწულისა მწობელთა თანა...“ 195—199გვ.

შენიშვნა: „... ამ შრომაში იოანე პეტრიწს ეკუთვნის პირველი ნაწევარი, „ცხორებეულ არსამდი". ესე იგი 1—6 გალობა, ანუ სტრემმგრი—მარტი, ბოლო მეორე ნაწილი—7-9 გალობა—დაუწერია იოანეს ამას პაულეს..."
(იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტ-რის ისტორია, ტ. I², 269 გვ.).

37. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ზესთ-მჭვრნობისათჳს.—
უკეთუ სხჳსა ვნებისა რაჲ თჳნიერ
ამის ძლით ხოლო მხოლოსა შეამოვარდა..." 215—216 გვ.

38. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „სიმშჳდისათჳს და სიმარტივისა და უმანკოებისა და სიბოროტისა. კდ.—
ისწავეთ ჩემგან, იტყჳს: მშჳდ ვარ მე,
მდაბალ გულითა და ჰპოოთ განსუენება..." 216—217 გვ.

შენიშვნა: იაბპიოს ავტორი გრიგოლ ღვთისმეტყველია (კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში, ეტიუდები, V, 1957 წ., 39 გვ.)

39. „გალობანი ღამისთევად, იამბიკონი ქრისტესშობისანი, თავნი იტყჳან: „ქებითა და გალობითა ყოველად წმინდისათა ქრისტეს ღუთისა ხორციელად ზეშთა ცხინაი ბრწყინვალისა შობისა ყოველი სოფელი და ანგელოზთა თანა წყალობათა მისთა ადიდებს და შეასხამს".—
გალობა სასწაულთა იხსნა.
ქალწულისაგან
ევმანოელ განკაცნა..." 219—220,3—11 გვ.

(373) 380

ვახუშტი, ისტორია საქართუსლოჲსა. 1831

XIII ტ.; 614 გვ.; 33.5 × 22; ქაღალდი; მუყაოს ტყავგადაკრული ტეიფრული ყდა; შხედრული სათაურები მთავრულად; გადაწერილია 1831 წ. თბილისში (609 გვ.)*; დაუწერელია: XIII v, 1,2,568—571, 610—614 გვ.

[ვახუშტი ბაგრატიონი]. „ტომობა და შთამომაელობა ქართუსლთა, რომლისა გამო ეწოდა ცხოვრება ქართლისა წიგნსა ამას,— ნოეს, ძისა იაფეთის თესლისაგან, ვიდრე ქართლოსისა და ძმათა მისთამდე და განყოფილებანი მათნი და ძეთა მათთა.—აწ ვიწყოთ ძველიდამ ახლამდე საქართველოჲსათა ზნეთა და ჩვეულებათა..." 3—609 გვ.

შენიშვნა: 1. კიდებებე მრავალ ადგილს ტექსტის ხელით მიწერილია შენიშვნები.
2. შედგენილობა: ა: „ხანდაჯა წიგნისა ამის..." 1r—XIIIr.
ბ. „ტომობა და შთამომაელობა ქართუსლთა..." 3—168 გვ.
გ. „ეწყებულება მკითხუსლთათჳს..." 169—176 გვ.
დ. „აღწერა აწინდელისა ქართლისა სახლურით და მთით, მდინარეებით და მას შინა შენებულებათა..." 177—219 გვ.
ე. „შემდგომად განყოფილებისა სამეფოსა მოახროა მეფეთათჳს ქართლისათა..." 220—300 გვ.
ვ. „აღწერა ჰერეთისა, კახეთ-კუხეთისა, თუშეთ-დოდოთისა..." 305—324 გვ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ზ. „მოთხრობა მთავართა ქაბ[უ]თისათა...“ 325—330 გვ.
ი. „აღწერა აწინდელთა ოსმალოთა მეფეთა ქართველისათა ბაგრატოვანთა...“ 331—394 გვ.
თ. „აღწერა აწინდელი ოვსეთისა ანუ კავკასთა შინათა ...“ 395—405 გვ.
ი. „აღწერა სარინოთა ადგილებთა სამეცხე-სათაბაგოსათა...“ 406—426 გვ.
ია. „ცხოვრება სამეგრე-სათაბაგოსა...“ 427—458 გვ.
იბ. „აღწერა ეგრისისა ანუ აფხაზეთისა ანუ იმერთათისა...“ 459—486 გვ.
იგ. „ცხოვრება ეგრისისა, აფხაზეთ-იმერეთისა...“ 487—546 გვ.
იდ. „ქრონიკონები ჩვენ მიერ პოვნილი წიგნებთა შინა...“ 547—567 გვ.
იე. სინქრონული ცხრილები, 572—601 გვ.
იზ. სიფლების სიები. 602—609 გვ.

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს (იხ. Описание рукописей, ტ. II, 681 გვ.).

ანდერძი: „სრულ იქმნა ძალითა ღმრთისათა ოქტომბრის 14-სა, წელსა 1831-სა, ტფილისში“, 609 გვ.

(374) 381

ბახტრიონი კეხარიელი, ეპისტოლენი. 1846

254 გვ.; 34 × 22; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტეფრული ხის ყდა; მხედრული; გადაწერილია 1846 წ. (251 გვ.); დაწერილია: 244 გვ.

„ეპისტოლენი, მიწერილნი წმიდისა მამისა ჩუენისა ეპისკოპოსისა კესარიელისაგან, ვიეთდამიცა იშუასბამნა კეთილ-მნებებელობამან მის წმიდისამან, თარგმნილი რუსულით ქართულსა ენასა ხედა ყოველად-სამღუდელოსა გაოს ასტრახნის არხიეპისკოპოსისაგან, რომლისა ხსენება იყავნ საუკუნოსა ნეტარებასა შინა და მიანიჭოს ღმერთმან განსვენებაჲ ზეცისა იერარხთა თანა, ამინ.

ეპისტოლე **რმთ**, წელსა 373. ევსტათის უპირველესსა მკურნალთაგანსა.—უკეთუ ვ ერიმე სარგებელი არს წერილთაგან ჩ წ ნთა, ამისთჳს ნუ ჰრაოდეს დასცხრები მოწერაჲ ჩ წ დაჲ და აღძრაჲ ჩ წ დაჲ მოწერისადმი“ 1—251 გვ.

შედგენილობა:

1. „ეპისტოლე **რმთ**, ვიქტორ მჭედართმთავრისადმი“ 1—3 გვ.
2. „ეპისტოლე **რნ**, წელსა 373, ანასტასის, რომელიცა იყო პიროსულ კონსულად (პრ ლი მოხელე საზოგადოებისა). 3 გვ.
3. „ეპისტოლე **რნა**, ასხოლის, ეპისკოპოსსა თესალონიკისასა, წელსა 373“ გვ. 3—5.
4. „ეპისტოლე **რნბ**, სორანს, სკითის გამგებელსა“ 5—6 გვ.
5. „ეპისტოლე **რნგ**, ევაგრის ხუცესსა, წელსა 373“ გვ. 6—9
6. „ეპისტოლე **რნვ**, ევპატერის და ასულსა მასსა“ 9—11 გვ.
7. „ეპისტოლე **რნდ**, ევსევის, ეპისკოპოსსა სამოსატისასა“ 11 გვ.
8. „ეპისტოლე **რნე**, ანტიოხს“ 11 გვ.
9. „ეპისტოლე **რნზ**, დიოდორეს“ 12—16 გვ.
10. „ეპისტოლე **რნთ**, ამფილოხის, ახლად ჴელ-დასხმულსა ეპისკოპოსსა“ 16—18.
11. „ეპისტოლე **რნთ**, ევსევის, ეპისკოპოსს სამოსატისასა“ 18—19 გვ.
12. „ეპისტოლე **რაჲ**, იოანის წესთ-მთავარსა“ 19 გვ.

13. „ეპისტოლე **რაა**. ასხალი ეპისკოპოსსა თესალონიკისასა“, 20—22 გვ.
14. „ეპისტოლე **რაბ**. სორანს მთავარსა (სჯთის საზღუართასა) წელს 374,“ 22—23 გვ.
15. „ეპისტოლე **რაგ**, ევსევის ეპისკოპოსსა სამოსატისასა, წელსა 374“ 23—24 გვ.
15. ა. „ეპისტოლე **რად**. ევსევის ეპისკოპოსსა სამოსატისასა, წელსა 374“ 24 გვ.
16. „ეპისტოლე **რაე**. ანტიოხოს ხუცესსა, მყოფსა ეუსევის თანა ექსორობასა შინა“ 24—25 გვ.
17. „ეპისტოლე **რავ**, ვასილი გრიგორის, 374 [წელი]“ 25—27 გვ.
18. „ეპისტოლე **რაზ**. ღლკერის“ 27 გვ.
19, „ეპისტოლე **რაზ**, გრიგორის“ 27 გვ.
20. „ეპისტოლე **რათ**. სოფრონის ეპისკოპოსსა“ 27—28 გვ.
21. „ეპისტოლე **რი**, თეოდორი ენკრატის, 28—30 გვ.
22. „ეპისტოლე **რია**. ქრისავსადმი, წელსა 374“ 30—31 გვ.
23. „ეპისტოლე **რიბ**. მაღნინიანს მთავარსა (კომიტს), წელსა 374“, 31გვ.
24. „ეპისტოლე **რიგ**, ამფილოქეს, ეპისკოპოსს ნაკონიისასა...“ 32 გვ.
25. „ეპისტოლე **რიდ**. სოფრონის, პირველსა გამგებელსა (კოსტანტინეპოლისასა). 374“ 32—33 გვ.
26. „ეპისტოლე **რიე**, ავურღისსა“ 33 გვ.
27. „ეპისტოლე **რივ**. არიოს“ 33—34 გვ.
28. „ეპისტოლე **რიზ**. სოფრონის, პირველსა მოურავსა (კოსტანტინეპოლისასა) ეგმანისათჳს 374“ 34 გვ.
29. „ეპისტოლე **რით**, ოტრის მელეტიელსა“ 34—35 გვ.
30. „ეპისტოლე **რით**. სამოსატელთა მღუდელთა 374“ 35 გვ.
31. „ეპისტოლე **რი**. საგანმგებლოსა სამუსატისასა“ 35—36 გვ.
32. „ეპისტოლე **რია**. ევსტათის, ეპისკოპოსსა იმპერიისასა 374“ 36 გვ.
33. „ეპისტოლე **რიბ**. თეოდოტის, ეპისკოპოსსა ვერიისასა 374“ 36—37გვ.
34. „ეპისტოლე **რიგ**. ანტიპატრას, ქალაქის მთავარსა“ 37 გვ.
35. „ეპისტოლე **რიდ**. ანტიპატრს ვასილის სიმრთელე ჰსურს...“ 37 გვ.
36. ეპისტოლე **რიე**. ამფილოქეს კანონთათჳს...“ 38 გვ.
37. „ეპისტოლე **რივ**. ევსტათის პიროჳლსა მჴურნალთაგანსა...“ 38—45გვ.
38. „ეპისტოლე **რიზ**. ამფილოხეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“45—47 გვ.
39. „ეპისტოლე **რიი**. ამფილოქეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 47—49 გვ.
40. „ეპისტოლე **რიე**. მელეტის, უპიროჳლესსა მჴურნალთაგანსა...“ 49—50 გვ.
41. „ეპისტოლე **რია**, ზოილს“. 50 გვ.
42. „ეპისტოლე **რიბ**, ევჭრონის ეპისკოპოსსა, ახლად დასაბლებულთასა არმენიასა შინა“, 50—51 გვ.
43. „ეპისტოლე **რიგ**. ავურღის...“ 51 გვ.
44. „ეპისტოლე **რიდ**. ამჴროსის, ეპისკოპოსსა მედიოლანიისასა...“ 51—53 გვ.
45. „ეპისტოლე **რიდ**(!). ევსევის, ეპისკოპოსსა სამუსატისასა... 53—55 გვ.
46. „ეპისტოლე **რიე**. ამფილოქეს, კანონთათჳს...“ 55 გვ.
47. „ეპისტოლე **რიზ**. ამფილოქეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“55—56გვ.
48. „ეპისტოლე **რიი**. ამფილოქეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 56 გვ.
49. „ეპისტოლე **რიი**. ამფილოქეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 57 გვ.
50. „ეპისტოლე **ს**. ზღვის პირის ეპისკოპოსთა...“ 57—61 გვ.

51. „ეპისტოლე ნა. ნეოკესარიელთა...“ 61—68 გვ.
52. „ეპისტოლე ნბ. ელპიდის ეპისკოპოსსა...“ 68 გვ.
53. „ეპისტოლე ნგ. ელპიდის ეპისკოპოსსა ნუგეშინის-ცემით...“ 69—70 გვ.
54. „ეპისტოლე ნდ. ნეოკესარიის ეკკლესიის მოწესეთა...“ 62—65 გვ.
55. „ეპისტოლე ნე. ევლავიის (ნეოკესარიის ბრძენსა)...“ 65—66 გვ.
56. „ეპისტოლე ნვ. ზედაწარუწერელად შეწევნისათჳს...“ 66 გვ.
57. „ეპისტოლე ნზ. უბრძნესთა ნეოკესარიისათა, 375 [წელი]...“ 66—72 გვ.
58. „ეპისტოლე ნთ. ოლიმპიას, 375 [წელი]...“ 72 გვ.
59. „ეპისტოლე ნი. იღარის...“ 72—74 გვ.
60. „ეპისტოლე ნია. ზედა წარუწერელად კეთილმსახურსა კაცსა...“ 74—75 გვ.
61. „ეპისტოლე ნიბ. ტერენტის, უპირუჳლესსა მოურავსა აღმოსავლეთისასა, 375 [წელი]...“ 75—79 გვ.
62. „ეპისტოლე ნიგ. დროთეოს ხუცესსა...“ 78 გვ.
63. „ეპისტოლე ნიდ. მელეტის ეპისკოპოსსა ანტიოხიისასა, 375 [წელი]...“ 80 გვ.
64. „ეპისტოლე ნიე. ამფილოქეს კანონთათჳს, 375 [წელი]...“ 80—81 გვ.
65. „ეპისტოლე ნიე. ამფილოქეს ეპისკოპოსსა ნიკონიისასა(ჲ)...“ 81—82 გვ.
66. „ეპისტოლე ნივ. სამოსატის მოყუასთა, 375 [წელი]...“ 82—84 გვ.
67. „ეპისტოლე ნიზ. ვერიის ეკკლესიის მსახურთა...“ 84—85 გვ.
68. „ეპისტოლე ნიჱ. ვერიის მოჭალაჭეთა, 375...“ 85—86 გვ.
69. „ეპისტოლე ნით. ხალკედონელთა, 375 [წელი]...“ 86—87 გვ.
70. „ეპისტოლე ს̈კ. წინააღმდგომად ევსტათი სევასტელისა, 375 [წელი]...“ 88—95 გვ.
71. „ეპისტოლე სკა. ღენეთლას ხუცესსა, 375 [წელი]...“ 95—97 გვ.
72. „ეპისტოლე სკბ. დემოსთეს პაროთაგან სხუათა ეპისკოპოსთასა...“ 97—99 გვ.
73. „ეპისტოლე სკგ. პონტოზონთადმი თჳსთა...“ 99—103 გვ.
74. „ეპისტოლე სკდ. ეკლესიის მსახურთა კოლონიისათა ნუგეშინის-ცემითი, 375 [წელი]...“ 103—105 გვ.
75. „ეპისტოლე სკე. კოლონიის გამგებელთა...“ 105—106 გვ.
76. „ეპისტოლე სკვ. ნიკოპოლის ეკკლესიის მოყუასთა...“ 106—107 გვ.
79. „ეპისტოლე სკზ. განმგებელთა ნიკოპოლისათა...“ 108 გვ.
80. „ეპისტოლე სკთ. ამფილოქეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 108—109 გვ.
81. „ეპისტოლე სკთ. ამფილოქე ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 110 გვ.
82. „ეპისტოლე სლ. ამფილოქეს კითხუათა ზედა...“ 110—112 გვ.
83. „ეპისტოლე სლა. მისდაე სხუასა შინა კითხუასა მიგება, 376 [წელი] 112—114 გვ.
84. „ეპისტოლე სლბ. მისდაე სხუასა ზედა კითხუასა მიგება...“ 114—117 გვ.
85. „ეპისტოლე სლგ. მისვე ამფილოქესადმი, 376 [წელი]...“ 117—123 გვ.
86. „ეპისტოლე სლდ. ევსევის ეპისკოპოსსა სამოსატისასა...“ 123—124 გვ.
87. „ეპისტოლე სლე. ნიკოპოლიის ჴუცესთა...“ 124—125 გვ.
88. „ეპისტოლე სლვ. ევსევის ეპისკოპოსსა სამოსატისასა ეჳსორიობასა შინა ყოფასა...“ 126—127 გვ.

89. „ეპისტოლე **სლზ**. ნიკოპოლის ეპისკოპოსთა...“ 127—130 გვ.
90. „ეპისტოლე **სლთ**. ევსევის ეპისკოპოსსა სამოსატისასა“ 130 გვ.
91. „ეპისტოლე **სლთ**. დასავლეთა ეპისკოპოსთა...“ 130—132 გვ.
92. „ეპისტოლე **სმ**. იტალიისა და გალიის ეპისკოპოსთადმი, 376 [წელი]...“ 132—136 გვ.
93. „ეპისტოლე **სმა**. პატროფილს, ეღვის ეკლესიის ეპისკოპოსსა, 376 [წელი]...“ 136—144 გვ.
94. „ეპისტოლე **სმბ**. თეოფილეს ეპისკოპოსსა...“ 144—145 გვ.
95. „ეპისტოლე **სმგ**. ნიკოპოლის სამღუდელო ეკლესიის მსახურთა, 367 [წელი]...“ 145 გვ.
96. „ეპისტოლე **სმდ**. ნიკოპოლის მოყუასთა...“ 145—146 გვ.
97. „ეპისტოლე **სმე**. ამფილოქეს ეპისკოპოსსა იკონიისასა, 376 [წელი]“. 146 გვ.
98. „ეპისტოლე **სმვ**. წარუწერელად მიზეზითა კეთილმსახურებისა კაცთათა... 147 გვ.
99. „ეპისტოლე **სმზ**. პატროფილს, ეპისკოპოსსა ეგვის ეკლესიისასა“. 147—148 გვ.
100. „ეპისტოლე **სმთ**. ევსინთა...“ 148—151 გვ.
101. „ეპისტოლე **სმი**. ეპისკოპოსთა ზღვის კიდის ეპარხიისათა...“ 151 გვ.
102. „ეპისტოლე **სნ**. პელაღიას, ეპისკოპოსსა ლაოდიკიის სირიისასა... 151—152 გვ.
103. „ეპისტოლე **სნა**. ანტიოხიის მღუდელთა...“ 152 გვ.
104. „ეპისტოლე **სნბ**. ვიტუკარის ეპისკოპოსსა...“ 152—153
105. „ეპისტოლე **სნგ**. ყოველად საყუარელთა და უკეთილკრძალულესთა კაცთა, ძმათა თანა-მღუდელთა: აკაკის, აეტის, პავლეს და სალევანეს და ღუკიის დიაკონთა და სხუათა ძმათა მონაზონთა, 376 [წელი]...“ 153—154 გვ.
106. „ეპისტოლე **სნდ**. მონაზონთა შეიწრებულთა არიანოსთა მიერ...“ 154—155 გვ.
107. „ეპისტოლე **სნე**. ეპიფანეს ეპისკოპოსსა, 373 [წელი]...“ 156—158 გვ.
108. „ეპისტოლე **სნვ**. მონაზონთა პალლადის და ინოკენტის..“ 159 გვ.
109. „ეპისტოლე **სნზ**. ოპტიმე ეპისკოპოსსა...“ 159—166 გვ.
110. „ეპისტოლე **სნთ**. სოზოპოლელთადმი...“ 167—169 გვ.
111. „ეპისტოლე **სნი**. ურვიკის მონაზონსა...“ 169—170 გვ.
112. „ეპისტოლე **სკა**. დასავლეთის ეპისკოპოსთა...“ 170—174 გვ.
113. „ეპისტოლე **სკა**. ვარსუს ეპისკოპოსსა ედესიისასა, ექსორია ქანილსა...“ 174—175 გვ.
114. „ეპისტოლე **სკბ**. ეფელგის, ალექსანდრეს და ღარპოკრატს ეპისკოპოსთა ეგვპტისათა, ექსორია ქმნილთა...“ 175—179 გვ.
115. „ეპისტოლე **სკგ**. პეტრეს ეპისკოპოსსა ალექსანდრიისასა, 377 [წელი]...“ 179—181 გვ.
116. „ეპისტოლე **სკდ**. ვარსუს ეპისკოპოსსა ედესიისასა, ექსოროობასა შინა მყოფსა...“ 181—182 გვ.
117. „ეპისტოლე **სკე**. ევსევის, განდევნასა შინა მყოფსა, 378 [წელი]...“ 182—183 გვ.

118. „ეპისტოლე ხაგ. მეუღლესა არინთე მხედართ-მთავრისასა ნუგეშინისცემით...“ 183—185 გვ.

119. „ეპისტოლე ხაზ. ზედა-წარუწერელად მიზეზითა მიტაცებისათა, ხუცესსა შემდგომად 374 წლისა“ 185—186 გვ.

120. „ეპისტოლე ხაჱ. ევსევის თანა-მოწაფესა ჰსწავლასა შინა, მასვე წელსა“ 186—187 გვ.

121. „ეპისტოლე ხათ. სოფრონის უპირულესსა(!) მთავარსა სახლის კაცთასა, დაწერილი უკანასკნელთა წელთა ეპისკი დიდისათა“ 187—188 გვ.

122. „ეპისტოლე ხი. ზედა-წარუწერელად ირასთჳს, უკანასკნელს წელსა“ 189 გვ.

123. „ეპისტოლე ხია. იმერის წესთ-მთავრისა, მასვე დროსა“ 189 გვ.

124. „ეპისტოლე ხიბ. ზედწარუწერელად ირასთჳს, მასვე“ 190 გვ.

125. „ეპისტოლე ხიგ. არმატის დიდსა“ 190—191 გვ.

126. „ეპისტოლე ხიდ. მაქსიმე ფილოსოფოსსა, უკანასკნელთა წელთა“ 191—192 გვ.

127. „ეპისტოლე ხიე. ვალერიანეს“ 192 გვ.

128. „ეპისტოლე ხივ. მოდესტის ქალაქის მთავარსა“ 193 გვ.

129. „ეპისტოლე ხიზ. მოდესტის ქალაქთ მთავარსა“ 193—194 გვ.

130. „ეპისტოლე ხიმ. მოდესტის ქალაქთ მთავარსა“ 194 გვ.

131. „ეპისტოლე ხით. ეპისკოპოსსა“ 194—195 გვ.

132. „ეპისტოლე ხჲ. ქურივსა“ 195 გვ.

133. „ეპისტოლე ხია. შემკრებელსა ჯორკთასა(!) მონაზონთათჳს“ 195—196 გვ.

134. „ეპისტოლე ხიბ. ზედა-წარუწერელად შუამდგომელობისათჳს ეკკლესიათასა“ 196 გვ.

135. „ეპისტოლე ხიგ. მსაჯულსა“ 196—197 გვ.

136. „ეპისტოლე ხიდ. ზედა-წარუწერელად შურის მგებელსა ზედა“ 197გვ.

137. „ეპისტოლე ხიე. ზედა-წარუწერელად შურის მგებელსა ზედა“ 197—198 გვ.

138. „ეპისტოლე ხივ. ზედა-წარუწერლად შეიწროებულისათჳს დედაკაცსა“ 198—199 გვ.

139. „ეპისტოლე ხიზ. ნეკტარის“ 200—201 გვ.

140. „ეპისტოლე ხიმ. ტიმოთეს ქორეპისკოპოსსა თჳსსა. მასვე წელსა“ 201—202 გვ.

141. „ეპისტოლე ხით. პალლადის ნათლისღების დაცვისათჳს“ 202—203 გვ.

142. „ეპისტოლე ხჲ. იულიანეს“ 203—204 გვ.

143. „ეპისტოლე ხია. ტიტეს და მაგნუს“ 204—205 გვ.

144. „ეპისტოლე ხიგ. მონაზონთა“ 205—206 გვ.

145. „ეპისტოლე ხიგ(!). ქურივსა“ 206—207 გვ.

146. „ეპისტოლე ხიდ. ქურივსა“ 207 გვ.

147. „ეპისტოლე ხიე. ზედა-წარუწერლად კეთილმსახურსა კაცსა“ 207—208 გვ.

148. „ეპისტოლე ხივ. ერის ხარკის შემკრებელსა“ 208—209 გვ.

149. „ეპისტოლე ხიზ. მამასა ერთისა ბრძნისა მომკუდრისასა ნუგეშინისცემითი“ 209—210 გვ.

150. „ეპისტოლე სჯ. მაქსიმეს ნუგეშინისცემითი მეუღლისათჳს“ 210—212 გვ.
151. „ეპისტოლე სჯთ. მეუღლესა ვრისონისასა ნუგეშინისცემითი ურისონისათჳს“ 212—214 გვ.
152. „ეპისტოლე ტ. სახელმწიფოს ხაზინადარს“ 214 გვ.
153. „ეპისტოლე ტა. ავურლის“ 214 გვ.
154. „ეპისტოლე ტბ. ზედა-წარუწერელად კეთილმოქმედთა კაცთა“ 214—215 გვ.
155. „ეპისტოლე ტგ. სევასტიის ქალაქის მთავარსა“ 215—216 გვ.
156. „ეპისტოლე ტდ. ზედა-წარუწერელად“ 216—217 გვ.
157. „ეპისტოლე ტვ. ზედა-წარუწერელად გლახაკისათჳს“ 217 გვ.
158. „ეპისტოლე ტზ. ზედა-წარუწერლად ნათესაეთათჳს“ 218 გვ.
159. „ეპისტოლე ტჳ. მთავარსა“ 218 გვ.
160. „ეპისტოლე ტთ. უმთავრესსა მიწის მზომელსა“ 218 გვ.
161. „ეპისტოლე ტი. მიწის მზომელსა“ 219 გვ.
162. „ეპისტოლე ტია. ზედა-წარუწერლად მონისათჳს“ 220 გვ.
163. „ეპისტოლე ტიბ. ზედა-წარუწერელად ნათესავისათჳს ქალისა“ 220გვ.
164. „ეპისტოლე ტიგ. ზედა-წარუწერელად შეიწრებულისათჳს“ 220—221 გვ.
165. „ეპისტოლე ტიდ. ზედა-წარუწერელად გლახაკისათჳს“ 221 გვ.
166. „ეპისტოლე ტიე. ვასილი დიდისა ზედწარუწერელად ერთ მეჭუჭყნისათჳს“ 221—222 გვ.
167. „ეპისტოლე ტივ. თანასწორითავე ხატითა სტუმრისათჳსცა 222 გვ.
168. „ეპისტოლე ტიზ. ზედა-წარუწერელად ძიღოცისათჳს“ 222—283 გვ.
169. „ეპისტოლე ტიჱ. თეკლას“ 223 გვ.
170. „ეპისტოლე ტით. ზედა-წარუწერელად, რათამცა მეულისა(!) თანა ჰასხა ერთად იდღესასწაულოს“ 223—284 გვ.
171 „ეპისტოლე ტკ. ტალარგის არკინეთისასა“ 224—225 გვ.
172. „ეპისტოლე ტკა. გერსა მკურნალისასა“ 225 გვ.
173. „ეპისტოლე ტკბ. მაღნინიის“ 226 გვ.
174. „ეპისტოლე ტკგ. ზედა-წარუწერელად მცნებისათჳს“ 226 გვ.
175. „ეპისტოლე ტკდ. ზედა-წარუწერელად სათხოვარნი“ 226—527 გვ.
176. „ეპისტოლე ტკე. ჯერეხიას“ 227 გვ.
177. „ეპისტოლე ტკვ. ტალერის“ 227 გვ.
178. „ეპისტოლე ტკზ. ზედა-წარუწერელად“ 227 გვ.
179. „ეპისტოლე ტკჱ. ზედა-წარუწერელად“ 228 გვ.
180. „ეპისტოლე ტკთ ზედა-წარუწერელად“ 228 გვ.
181. „ეპისტოლე ტლ. მალ-მწერალსა“ 228 გვ.
182. „ეპისტოლე ტლა. წიგნის მწერალსა“ 228—229 გვ.
183. „ეპისტოლე ტლბ. ვასილი ლივანის“ 229—230 გვ.
184. „ეპისტოლე ტლგ. ლივანი ვასილს“ 230—231 გვ.
185. „ეპისტოლე ტლდ. ვასილი ლივანის“ 231—232 გვ.
186. „ეპისტოლე ტლე. ლივანი ვასილს“ 232—233 გვ.
187. „ეპისტოლე ტლვ. ვასილი ლივანის“ 233—234 გვ.
188. „ეპისტოლე ტლზ. ლივანი ვასილს“ 234—235 გვ.
189. „ეპისტოლე ტლჱ. ლივანი ვასილის“ 235 გვ.

190. „ეპისტოლე **ტლთ**. ვასილი ლივანიის“ 235—236 გვ.
191. „ეპისტოლე **ტმ**. ლივანიი ვასილის“ 236 გვ.
192. „ეპისტოლე **ტმა**. ვასილი ლივანიის“ 236 გვ.
193. „ეპისტოლე **ტმბ**. ლივანიი ვასილის“ 236—238 გვ.
194. „ეპისტოლე **ტმგ**. ლივანიი ვასილის“ 238 გვ.
195. ეპისტოლე **ტმდ**. ლივანიი ვასილის“ 238 გვ.
196. „ეპისტოლე **ტმე**. ვასილი ლივანიის“ 238—239 გვ.
197. „ეპისტოლე **ტმვ**. ლივანიი ვასილის“ 239 გვ.
198. „ეპისტოლე **ტმზ**. ვასილი ლივანიის“ 239—240 გვ.
199. „ეპისტოლე **ტმზ**(!). ვასილი ლივანიის“ 240 გვ.
200. „ეპისტოლე **ტმთ**. ლივანიი ვასილის“ 241 გვ.
201. „ეპისტოლე **ტნ**. ვასილი ლივანიის“ 241 გვ.
202. „ეპისტოლე **ტნა**. ლივანიი ვასილის“ 241—242 გვ.
203. „ეპისტოლე **ტმბ**. ლივანი ვასილის“ 442 გვ.
204. „ეპისტოლე **ტნგ**. ლივანიის“ 242 გვ.
205. „ეპისტოლე **ტნდ**. ლივანიი ვასილის“ 242 გვ.
206. „ეპისტოლე **ტნე**. ლივანიი ვასილის“ 243 გვ.
207. „ეპისტოლე **ტნვ**. ვასილი ლივანიის“ 243 გვ.

შენიშვნა: ეპისტოლეთა კრებულს ბოლოს ერთვის: „ძანაჭსი ნაშთისა ამის წიგნისა ანბანსა ზედა მეორისა და მესამისა ნაწილთა“. 245—254.

ანდერძი: „**იოანე იალღუძის**(!) ნაწერისაგან გადმოვსწერე და შევასწორე მის თანა, ჩემც-სა წელსა, ივნისის კ-სა დღესა“. 243 გვ.

(375) **382**

კრებული. XII—XIII

210 ფ.; 36,5 × 28,5; ტრატი, დაშლილი; ნაკლული; უყდრო; ნუსხური, სათაურები სინგურით; [XII—XIII ს.ს.].

1, [თუესა ნოემბერსა **იზ**, წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა ჰლატონისი. გ̃კნ მ̃რ]...ნა ფრცხილებითა მით ხუსტად ღაწუთა წ̃რ სათაჲ...“ 1r—2r.

2. «ნოემბერსა **კგ**», „ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ამფილოქე იკონიელისაჲ, მ̃რ გ̃კნ.—და რაჲცა ვინ კეთილთაგანი მისცეს თხრობასა, უკეთუ დუმილით ამფილოქესსა თანა წარჰჴდეს ცხორებასა...“ 2r—11v.

3. „წამებაჲ წმიდისა და კეთილად მძლისა, დიდისა ქრისტეს მოწამისა ეკატერინისი. მ̃რ გ̃კნ.—მეფობასა ულმრთოისა მაქსენტისსა...“ 11v—24v.

წ̃ყდება: „...რომელი იგი სიმძაფრით ფრიალითა ზარითა მიმოდაიძრვოდა, ვინაჲცა მეფემან ჰხედავა მო...„ 24v.

4. [თ`ა ნოემბერსა კბ, წამებაჲ დიდისა მოწამისა მერკ̃ირ̃ისი]. „...რის მას მიერ მიეგებოხო და რამეთუ ყოველივე მსოფლიოჲ დამიტეობა-ეს...“ 25r—29r.

5. „[თქუმული წიდისა და ნეტარისა მღუდელ-მოწამისა კლემენტოს ჰრომთა პაპისა და წმიდისა მოციქულისა პეტრეს მოწაფისაჲ, თუ ვითარ სახედ დაემოწაფა იგი წმიდასა მოციქულსა პეტრეს, რომელი-ესე მიუწერა ჰრომით იერუსალემს წმიდისა იაკობის მიმართ ძმისა] უფლისა, ბრძანებითა წმიდისა მოციქულისა პეტრესითა, მ̃ო გ̃ხნ.—კლემენტოს იაკობს, უფალსა ჩემსა, ეპისკოპოსსა და მწყემსსა ი̃ლ̃იმისა წმიდისა ეკლესიისა ქრისტეანეთაჲსა...“ 29v—32

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ეკვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. ა. ყ ე ნ ე ლ ი ძ ე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I², თბილისი, 1951 წ., გვ. 173)

6. „წმიდისა პეტრეს მიერ, თავისა მის მოციქულთაჲსა, ჴელთ-დასხმაჲ და მღდელთმოძღურად კურთხეულაჲ წმიდისა კლემენტოს ჰრომთა პაპისაჲ და წამებაჲ მისი. მ̃ო გ̃ხ̃ნ.—მე, კლიმი, ძმითურთ კუალადცა მოძღუარსა პეტრეს თანა დავადგერ...“ 32r—47v.

7. „მასვე დღესა წამებაჲ წმიდისა მღუდელ-მოწამისა პეტრე ალექსანდრიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ. მ̃ო გ̃ხ̃ნ.—აჰუნდა წარჩინებულსა ნიკომიდიას ქალი, რომელსა ეპყრა მთავრობაჲ მეფობისაჲ...“ 48r—58r.

8. «ნოემბერ[სა] კდ». „ცხორებაჲ და საკჳრველებანი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ეპისკოპოსისა აკრაკანტელთა ქალაქისაჲ, რომელ არს სიკილიასა, აღწერა ლეონ ხუცესმან და მონაზონმან წმიდისა მამისა ჩუენისა სიბაჲს ლავრასა მამასახლისმან, რომელ არს ქალაქსა შინა დიდსა ჰრომსა. ხოლო თარგმნა ენასა ჩუენსა დავით ტბელის ძემან, მ̃ო გ̃ხნ.—საშინელი და მიუწდომელი საკჳრველებაჲ და სარგებელი სულისაჲ...“ 58r—140r.

9. „ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ და აღსარებაჲ და ღუაწლი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა სტეფანე ახლისაჲ, რომელი იწამა კოსტანტინეს უს...სა მეფობასა, მ̃ო გ̃ხნ.—კეთილ არს და სამართალ და სათნო წინაშე ყოველთა ღმრთისმოყუარეთა სიტყჳსა მისებრ პაულე დიდისა მოციქულისა...“ 140r—165v.

წ ყ დ ე ბ ა: „...და ესრეთ მისცა სული თჳისი უფალსა განსუ̃...“

10. [თჳესა ნოემბერსა კ̃ზ, ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ალჳპი მესუეტისაჲ, გ̃ხნ მ̃ო]. „...ხლსა მას აღავსებდეს. ხოლო ბრწყინვალებაჲ იგი ნათელთაჲ მათ ეგო განუქარებულად...“ 166r—173v.

11. «თჳესა ნოემბერსა კ̃ზ», „წამებაჲ წმიდისა იაკობ სპარსისაჲ, მ̃ო გ̃ხნ.—არკადი საბერძნეთისა განაგებდა შარავანდსა..“ 173v—177v.

წ ყ დ ე ბ ა:„... და დედად იცნობდეს მას ჴეშმარიტისა მის სიმდიდრისა და...“

12. [თჳესა იანვარსა კ̃ე. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ ტიმოთე ანტიოქელისაჲ].—„...მისი და გონებაჲ თჳისი ყოველით კერძო...“ 178r—192r.

შენიშვნა: ეს თხზულება გამოქვეყნებულია კ. კეკელიძის მიერ (იხ. აგრ. ნ. მარის სახ. ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის მოამბე, VII 1940, გვ. 26).

13. «ფეცრუარსა კბ». „ღუაწლი წმიდისა მღუდელ-მოწამისა სადოთ, ეპისკოპოს-ქმნილისაჲ, და მის თანა ასოცდარუათა მოწამეთა მეორესა წელსა დენულებისასა წამებულთაჲ. მ̃ო გ̃ხ̃ნ.—წმიდაჲ მოწამე წ̃ისა სჳმეონს წამებისა აღსრულებისა...“ 192r—195r.

14. «ფეცრუარსა კგ». „ცხორებაჲ და წამებაჲ წმიდისა პოლჳკარპოს ზმჳრნელისაჲ, მ̃ო გ̃ხ̃ნ.—რაჟამს დეკიოს ბოროტ-მსახური პრომაელთა სკიპტრასა ჰმართებდა და ბრძანებანი განეფიცოდეს...“ 195r—198v.

15. «ფეცრუარსა კდ». „სიტყუაჲ პოვნისათჳს პატიოსნისა თავისა წმიდისა წინასწარმეტყველისა, წინამორბედისა და ნათლისმცემელისა იოანნისაჲ მ̃ო გ̃კ̃ხ̃.—კეთილად სამღდელოჲ და საყჳრელი წინამორბედი...“ 198v—204v.

16. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა თეოდორე ტაბენელისა, სტუდიელთა წინამძღურისაჲ, სიტყუაჲ შესხმისაჲ პოვნისა პატიოსნისა თავისაჲ დიდებულისა წინამორბედისა და ნათლისმცემელისა იოვანესსა, მ̃ო გ̃ხ̃ნ.—მესამე არს წოდებაჲ ესე...“ 204v—210v.

შენიშვნა: ხელნაწერს აკლია 24—25, 26—27, 29—30, 155—156, 156—157, 158—159, 159—160, 162—163, 165—166, 171—172, 177—178 ფურცლების შორის.

მიმაწერი: „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდველი ბენტიატე დიაკონი, ამ წიგნის მაძღლი. შეიწყალე. თრვამეტს ოცდაბერს ეისწავლე, კათმის ნამტკნით დავსწ[ერე]“, 45v—46r.

(376) 383

გრიგოლ ღვთისმეტყველი, კრებული. XI

442 ფ.; 37 × 29; ტერატი; თავბოლოწაკლული, დაწყებული; ტკეცვადაკრული ხის ტაიფრული ყდა; ნესტორი, სათაურები მთავრული, სინგურით; [XI ს.]; მოხვეული აღდგომის ჴელნაწერის (იერუსალიმი) დიაკვანი კირიკე(443v); ტერატის მთელ რიგ ფურცლებს ჩამოჭრილი აქვს კიდეები: იხ. 8—17, 19, 21, 48, 56, 84, 86, 88, 98, 99, 118, 120, 130, 133—140 ფ. 144, 145, 146, 148—154, 159, 161—169, 172, 173, 174 176, 179, 184—185, 187, 189—196, 198—212, 214, 216—220, 222—224, 227—231 233—239, 241, 243—245, 247, 257—266, 268—271, 274—282, 285—288, 291—293 295, 297—300, 303, 341—342, 344, 347, 348, 373, 379, 382, 388, 393, 394, 395, 401, 402, 403, 406, 408, 415, 416, 430, 432, 435, 442.

1, [შ]ობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა წმიდისაგან ქალწულისა]... მიმართ, არამედ ძნიად აღსაძრველ, რომელი-იგი იყო ბრწყინვალებისათჳს მისისა მთიებ, რომელი ამპარტავანებისათჳს მისისა ბნელ იქმნა...“ 1r—6r.

შენიშვნა: ტექსტი თავბაკლულია. წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. ტ. I,[2] 593 გვ.).

2. „თარგმანებაჲ ძნიად გულისჴმის-საყოფელთა სიტყუათაჲ ქრისტეს შობისა საკითხაულისათა, თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა მაქსიმე აღმსაარებელისაჲ. გკრ̃ნ ო̃რ.—ქრისტე იშვების, ადიდებდით. თარგმანი. არა თქუა, თუ იშვა, არამედ იშვებისო—ამისთჳს, რამეთუ ქრისტე ვინაჲთგან ერთ გზის იშვა წმიდისაგან ქალწულისა და აღასრულა ცხორებაჲ ჩუენი...“ 6r—27r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგინეს ე კ ვ თ ი მ ე მთაწმიდელის თარგმანს. (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I,[2] გვ. 658).

3. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ. ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესა დღესა განცხადებასა.—კუალად იესუ, მაცხოვარი ჩუენი, და კუალად საიდუმლოჲ, საიდუმლოჲ არა საცთურებაჲ...“ 27r—36v.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგინეს ე კ ვ თ ი მ ე მთაწმინდელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართ. ლიტ. ისტორია, ტ. I[2], გვ. 593).

4. „თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ ნათლისღებისათჳს უფლისა იესუ ქრისტესა, რომელი იკითხვების ხვალისა დღე განცხადებაჲ, გკრ̃ნ ო̃რ.—გუშინ, ბრწყინვალესა მას ნათლისღებისა დღესა აღასრულეთ კრებაჲ...“ 36v—61r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგინეს ე კ ვ თ ი მ ე მთაწმიდელის თარგმანს. (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I[2], გვ. 593).

5. „თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღუთისმეტყუელისაჲ აღსებებისათჳს და დაყოვნებისათჳს მისისა პონტოს, რომეთუ მას დღესა მოვიდა მიერ და მიუთხრა ესე ერსა. გკრ̃ნ ო̃რ. ქრისტე შეწყალე კჳრიკე.—აღდგომისა დღე არს დასაბამი ესე მარჯუენე, განვბრწყინდეთ უკუე კრებასა ამას და ურთიერთას...“ 61v—63r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგინეს ე კ ვ თ ი მ ე მთაწმიდელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტ., ტ. I,[2] 592 გვ.).

6. „თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ, აღსებებისათჳს. გკრ̃ნ ო̃რ.—საჴუილავსა ზედა ჩემსა დავდგე, იტყჳს საკჳრველი ამბაკუმ, და მეცა დღეს მის თანა მოცემულსა ამას ჩემდა...“ 63r—77r;

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგინეს ე კ ვ თ ი მ ე მთაწმიდელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართ. ლიტ. ისტ., ტ. I[2], 592 გვ.).

7. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ ახალკჳრიკისათჳს და სატფურებისათჳს, გკრ̃ნ ო̃რ.—სატფურებისა პატიჟი ძუელი რიული არს და კეთილ არს იგი უფროჲსლა ახლისა მის...“ 77r—83v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია:
„ესე საკითხავი კესარიას თქუა, ბოლო კესარიის ახალკურიადდ წმიდისა მოწამისა მამაჲს ჴსენებაჲ იქმნებაჲ და ერი ფრიადი შეკრბებოდა. ამისთჳს აუსენებს დასასრულსა საკითხავისასა სახელსა წმიდისა მოწამისა მამაჲსაჲ“. 83v.
2. ტექსტი წარმოადგენს ეკვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I², გვ. 592).

8. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, დღისა მისთჳს მეეროვასისა, რომელ არს მარტჳლიაჲ, ოდეს-იგი მოვიდა სული წმიდაჲ მოწაფეთა ზედა და მოციქულთა ქრისტესთა. გჳრწ ო˙ო.—დღესასწულისა ამისთჳს მცირედ რაჲმე, სიბრძნის-მეტყუელებდით...“ 84r—94r

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ეკვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის, ისტ., ტ. I,³ გვ. 592).

9. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, სარწმუნოებისათჳს და წესიერებისა ეპისკოპოსთათჳს არიანოზთა და ევნომიანოზთა მიმართ მწუალებელთა, რომელნი-იგი იტყოდეს თუ: მიწეენულ ვართ მეცნიერებად ბუნებასა ღმრთეებისასა, და სხუათა მრავალთა გმობათა ზრახვიდეს, რომელნი-იგი შეაჩუენნა წმიდამან გრიგოლ და სხუათა ღმერთშემოსილთა მამათა. გჳბრ˙ო˙.—ოდეს ვიხილო აწინდელი ესე ენოვნებაჲ და სიტყუა-მჳეერობაჲ და დღითი-დღედნი ესე ფილოსოფოსნი...“ 94r—101r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ეკვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I², გვ. 594).

10. „თქუმული დიდისა მის ღმრთისმეტყუელისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელებისათჳს. თავი მეორე. ჯერ-არს უწყებაჲ, რამეთუ იყუნეს ჟამთა მათ ბორგნეულნი იგი მწუალებელნი ევნომიოს და ნავატ ფილოსოფოსნი გარეგანთა სწავლათა ზედა, ესე იგი არს ენათასა, და იტყოდეს უკეთურნი იგი, ვითარმედ ჩუენ მეცნიერებასა ღმრთისასა მიწერთმით მიწევნულ ვართო და გუამად იტყოდეს ღუთებასა ყოფად და აცთუნებდეს მრავალთა. ხოლო დიდმან მან ღმრთისმეტყუელმან ამით თქუმულითა მოუკერძა პირნი მათნი, ვითარცა თჳთ იტყჳს. გჳნ მამაო.—რამეთუ სიტყუთა მით პირველ-თქუმულითა განჳწმიდეთ ჩუენ ღმრთის მეტყუელი და თუ ვითარი ჯერ-არს იგი ყოფად...“ 101r—147v.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს დავით ტბელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტორია, ტ. I², გვ. 596).

11. „ებისტოლე წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ კლდონის ხუცისა მიმართ. გჳბრ˙ო˙.—პატიოსანსა და ღმრთის მოყუარესა ძმასა და თანა-ხუცესსა კლიდონიოსს გრიგოლ(!) უფლისა მიერ გახარებ. განკჳრვებულ ვარ მე, თუ რაჲ არს ახლის მეტყუელებაჲ ესე ეკლესიასა ზედა...“ 147v—154r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგინს დავით ტბელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I, გვ. 595).

12. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ განდგომილისა იულიანესთჳს ძეგლისა აღწერაჲ უწყალოებათა მისთაჲთჳს, გჳხ"ნ მე, უფალო.—ისმინეთ ყოველნი თესლებმან და მერჩხით მე ყოველნი, რომელნი დამკჳდრებულ ხართ სოფლებსა..." 154r—186v.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგინს დავით ტბელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I², გვ. 595).

13. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ. მიზეზი პონტოდ სიელტოლისა მისისაჲ და მოქცევისათჳს მიერ კუალად, სიტყჳსგებაჲ ხუცად კურთხევისა მისთჳს მისისა, რომელსა შინა მოაჴსენებს: თუ რაჲ არს პატივი იგი მღდელობისაჲ და თუ ვითარი ჯერ-არნ ყოფად ეპისკოპოსი.—სწყალობაჲ და მოძღურებაჲ, გჳხ"ნ მ"მო.—ვიძლიე მე და ძლეულებასა მას ჩემსა აღვიარებ. დავემორჩილე მე უფალსა და დავემონე მას, რამეთუ ნეტარი დავით მეყავნ მე დასაბამ სიტყჳსა ამის ჩემისა..." 186v—220v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „ლოცვა ყოველთა დავითისთჳს ტბელისძისა", 220v.
2. ტექსტი წარმოადგინს დ. ტბელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I², გვ. 595).

14. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ანძიანძორეველისა ღმრთისმეტყუელისაჲ შემდგომად ხუცად კურთხევისა მისისა, ვიდრე იყო-ღა სახითა მონაზონებისაჲთა, რამეთუ მამაჲ მისი ეპისკოპოსი იყო ანძიანძორს ქალაქსა, ვითარ ჴელნი დაასხნა მას ხუცად, მიხადეს მოქალაქეთა დღესასწაულსა აღესებისასა, რაჲთა მათ თანა აღასრულოს, და ვითარ მივიდა, არა პოვნა იგინი კრებულად, გჳხნ ო"ო.—[რაჲსათჳს, ძმანო ჩემნო საყუარელნო, უდებ-იქმნენით სიტყუათა ჩემთათ ჩემთა, ვინაჲთგან იგი მაიძულეთ დატეებაჲ გოდლისა ჩემისაჲ..." 220v—240r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგინს ეკვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს (იხ კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I², გვ. 594).

15. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ წყლულებისა მისთჳს სიტყჳსაგან მოწევნულისა ქუეყანასა ზედა. ხოლო ესე საკითხავი თქუა, ოდეს იყო ჯერეთ ვმამასა თჳსსა გრიგოლის თანა, რამეთუ მასცა ესრეთ ეწოდებოდა. იყო ნეტარი ესე მაშინ ხუცობისა პატივსა, და მოწევნულისა მისთჳს სიტყჳსა მამაჲ მისი, ეპისკოპოსი ნანძიანძორისაჲ, შეწუხებული დუმნა და ნეტარსა მას ძესა თჳსსა გრიგოლს ამცნო სიტყუათა ამათ ნუგეშინის-ცემისა და სულიერისა სწავლისათა წარმოთქუმად ეკლესიასა შინა ნანძიანძორისასა ერისა მიმართ მორ-

წმუნისა, გ̃კნ ო̃რ.—რად დაჰჴსინით წესსა საქებელსა. რად აღიძულებთ ენასა მსახურსა ზჴულისასა...“ 240r—253v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ეგზეთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I³., გვ. 593).

16. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ თჳისა მამისა გრიგოლისა და დიდისა ბაზილის მიმართ ჳამსა მას, ოდეს ეპისკოპოსად აკურთხეს იგი სასიმისა საყდარსა. გ̃კნ ო̃რ.—კუალადცა ჩემ ზედა საცხებელიჴდა სული და კუალად მე მწუხარებით ჳალ. საკჳრველ უკუე იქმნების ესაიაცა და პირველ ხილვადმდე მისსა დიდებაჲ უფლისაჲ...“ 253v—257v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია დავით ტბელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I³, გვ. 595).

17. „თქუმული მისივე მათდა მიმართ მასვე ჳამსა.—არარაჲ არს უძლიერეს სიბერისა და არარაჲ არს უტკბილეს საყუარულისა...“ 257v—260r.

შენიშვნა: ს. ტექსტის პოლის ტექსტისაგე ხელით გრძელდება: „ჭრისტე, მეუფეო ტკბილო, შეიწყალე ქ̃რისტე მონაჲ შენი, რომელმან იღუწა ესე წიგნი“, 260r.
2. ტექსტი თარგმნილია დავით ტბელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 595 გვ.).

18. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღ̃რთისმეტყუელისაჲ გრიგოლის მიმართ ეპისკოპოსისა ნოსელისა, ძმისა წმიდისა ბაზილისა, რომელი-იგი მაშინ მისრული იყო სტუდად ნეტარისა გრიგოლი ღ̃რთისმეტყუელისა, ოდეს-იგი ღ̃ერთშემოსილმან ბაზილი დაადგინა იგი ეპისკოპოსად საყდარსა მას სასიმისასა და შემდგომად კურთხევისა მისისა ესტუმრა მას გრიგოლი ნოსელი და მისა მას ჴუნ ყოფასა აღმოთქუა ესე საკითხავი, გ̃კნ ო̃რ.—მეგობრისა სარწმუნოჲსა არარაჲ არს ნაცვალი არსთაგან ამის სოფლისათა...“ 260r—265r.

შენიშვნა: ბოლოს ტექსტის ხელითვე მიწერილია: ჲ. „ლიცეა ყავთ ღმერთშემოსილისა ეგზეთიმესი, რომელმან ესე თარგმნა“.
ბ. „ჭრისტე, შეიწყალე მონაჲ შენი ქ̃რისტე და სულიერად აჴსენენ წმიდაჲ ესე წიგნი, ა̃მ̃ნ“. 265r.

19. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ თჳისა მამისა გრიგოლისა და ერისა მის ანზიანძორისა მიმართ ჳამსა მას, ოდეს-იგი ეუდრა მამაჲ მისი თანა-დგომითა და წუეთითა დიდისა ბაზილისითა, რაჲთა თჳს იდვას წინაძღუროჲბაჲ და ღუწაჲ ანძიანძორისაცა საყდარისაჲ, რამეთუ ეპისკოპოსი იყო მას ჳამსა ღმრთისმეტყუელი სასიმისაჲ და აწინცა ეკლესიისაჲ მიიღო ზრუნვაჲ და აღმოთქუა მაშინ ესე საკითხავი, გ̃კნ ო̃რ.—პირი ჩემი აღვაღე და მოვიღე სული და მიეცეც ყოველი, რაჲცა არს ჩემი, და თჳთ თავიცა თჳსი სულსა წა...“ 265r—269v.

შენიშვნა: 1. ბოლოს ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „ლოცვა ყოვ ღმრთისმოსილისა დავითისაჲ [ტბელისა], რომელმან ესე თარგმნა", 269v.

20. „თქუმული წმიდისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ თავისა თჳსისა მიმართ და მათა მიმართ, რომელნი-იგი იტყოდეს: ჱნებავს და ჰსურის მას კოსტანტინოპოლისა საყდარიო, ითქუა მ-რ კოსტანტინეპოლის: გკ-ხენ ო-ნ.—მე განკჳრვებულ ვარ, თუ რაჲ არს ეგე, რომელ შეგიმთხჳა თქუენ. და თუ ვითარ იძლიენით ჩუენისა ამის ჭმისაგან მშოროებელისა და ნუუკუე კნინისაგანცა და რომელსა-იგი არარაჲ აქუს საწადელ..." 269v—276v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია დავით ტბელისმიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I³, 595).

21. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ ეპისკოპოსთა მათ მიმართ ეგჳპტით მომავალთა დერისა, რომელნი ჟამსა მას მოსრულ იყუნეს ნაეებითა ფრიად მრავლებითა თეოდოსი მეფისა დიდისა და მოელო მათ იფქლიცა ფრიადი განსავაჭრებელად და ხარკიცა იგი სამეუფოჲ, და მო-რაჲ-ვიდეს იგინი მეყსეულად, ხოლო აღვიდეს საუფლოჲსა ამის დიდისა მოძღურისა წინაშე და მან აღმოთქუა საკითხავი ესე მათდა მიმართ. გკ-ხენ ო-ნ.—ეგჳპტელთა ამათ მიმართ ჳმებულებდეთ ჩუენ, რომელნი-ესე აწ მოვიდეს, რამეთუ ჯერვე ესრეთ არს, ვინაჲთგან უუე მოსწრაფედ შემომიკბეს ჩუენ და შურითა შურსა მძლე ეკმნენს..." 276v—296v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია დავით ტბელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტ., ტ. I,³ გვ. 596).

22. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ სიტყუათა მათჳს წმიდისა სახარებისათა.—რომელმან მეთევზეთნი წინაჲსწარე იჩინნა იესუ ქრისტემან ქადაგად სიმართლისა და ეშმარიტებისად..." 296v—307v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ეკვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტ., ტ. I², გვ. 594).

23. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისანი. თარგმნილი ნეტარისა მამისა ეფთჳმისი, გკ-ხენ ო-ნ.—დასაბამად და აღსასრულად ყოველთა საქმეთა შენთა ღმერთი გაქუნდენ..." 307v—320v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ეკვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართ. ლიტ. ისტ., ტ. I,³ გვ. 594).

24. „სწავლაჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ, გკ-ნ მამაო.—მოვედით, ძმანო ჩემნო საყუარელნო, ვისწრაფოთ სათნო-ყოფად ღმრთისა, ვიხილნეთ კეელის მოქმედებანი მისნი..." 320v—324r.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია დავით ტბელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I², გვ. 595).

25. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ. გლახაკთ მოყუარებისათჳს, გ(ა)ნ ო(ქ)ო.—კაცნო, ძმანო და თანა-დავრდომილნო, რამეთუ გლახაკნი ვართ ყოველნი და საღმრთოჲსა მადლისა მოკჳნენი...“ 324r—354v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მთავრულით მიწერილია: „ქრისტე ადიდე მონაჲ შენი კ(ა)ირიკე ორთავე შინა ცხორებათა, ამინ, იყავნ“, 354 v.

2. ტექსტი თარგმნილია ეკვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ., ისტ., ტ. I³, გვ. 593).

26. „წესხმაჲ წმიდათა მაკაბელთაჲ. თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, გ(ა)ნ ო(ქ)ო.—რაჲმე ვთქუათ მაკაბელთათჳს, რამეთუ მათი არს დღესისა ესე კრებაჲ...“ 355r—362v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ეკვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტ., ტ. I³, გვ. 592).

27. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, წესხმაჲ და ქებაჲ წმიდისა ათანასესი, ალექსანდრიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, გ(ა)ნ ო(ქ)ო. ლგ.—ათანასეს რაჲ ვაქებდე, სათნოებასა ვაქებ, რამეთუ ერთ არს მისი სახელი[ს] დებაჲ...“ 362v—391r.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ეკვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I³, გვ. 593).

28. „ცხორებაჲ და წესხმაჲ წმიდისა და ღმრთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისი, კესარიელ კაპადუკიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ რომელი აღწერა წმიდამან და ნეტარმან მამამან ჩუენმან გრიგოლი ღმრთისმეტყუელმან, გ(ა)ნ ო(ქ)ო.—ურიად მაიძულებდა მე დიდი და ღმერთშემოსილი ბასილი აღწერად სიტყუათა სწავლისათა...“ 391r—434v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია ტექსტისავე ხელით: „წმიდანო და ყოველად ქებულნო დიდებულნო მოძღუარნო, ბასილი და გრიგოლი, მეობ ევედინით წინაშე ქრისტესა მონასა და მადლებულსა თქუენსა კ(ა)ირიკეს, ადგომისა დიაკუანსა, რომელმან დიდითა სურვილითა მოიგო წმიდაჲ ესე წიგნი, და სულიერთა ძმათა მისთა მჯ(ე)ლ. გ(ა)ს მთაწმიდელთა დიაკონთა“, 434v.

2. ტექსტი თარგმნილია ეკვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I³, 592 გვ.).

29. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ წესხმაჲ და ქებაჲ თჳსისა დისა გორგონიაჲსი. გ(ა)ნ ო(ქ)ო.—დასი რაჲ ვაქებდე, თჳსობაჲ დამიკჳრდების, გარნა არა ესრეთ...“ 434v—441v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია დავით ტბელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტორია, ტ. I³, 595 გვ.).

30. „ცხორებაჲ და განგებაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ, გ(ა)ნ(ა)რ(ა).—მომიწოდს ჩუენ, ძმანო, სულიერსა მას ტაბლასა გრიგოლი დიდი იგი ღმრთისმეტყუელებისა ნესტან...“ 441v—442v.

წყდება: „...ხოლო ვითარ იქმნა ათორმეტის წლის, კესარია ქალაქად მოვიდა...“

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგინს გრიგოლ ღვთისმეტყველის შესხმას, რომლის ავტორია გრიგოლ ხუცესი. შესხმა თარგმნილია ეკვთიმე ათონელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, „ბიზანტიური მეტაფრასტიკა და ქართული ჯვიოგრაფია“. სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, XXX-ი—XXXI-ი, 1947წ.)

მინაწერები: 1. „ღმერთო, შეიწყალე იოანე დიაკონი. ამ წიგნის მადლო, ღირს მყოფ ორსავ ცხორებასა შინა. უფალო ღმერთო, მეუფეო ჩემო, შემიწყალე მე ცოდვილი“, 104r.

2. „ცხორება შეუნებელ არს და ყოველივე ფუჭად ჩემი, ბატი ჩემი, და ამისი მწყალობს მე ცოდვილს“, 109r.

3. „წმიდაო ღმთისმშობელო, შეგვწევ და გვეცხოვნე ჩუენ“, 142r.

4. „ჭ. ღმერთო და წმიდაო გიორგი და რაც ამაშიდ წმიდანი სწერიან იმის მადლო და ძალი, შენის მადლისათვის აქ შენი სამსახური მაღ[ი]რსე. და რომ მიველადგო, უდებმიდ დამამკვიდრე!] მე, ცო[ო]დილი კაცი არავა ი ო ვანე, და ვინც შენდობა ბრძანთო, თქუენცა შეგინდოს ღმერთმან, ამინ და კირიელეისონი“, 142r.

5. „ჭ. საბელითა სამიერისა, არსება დაუსაბამოსა ღ ღ ითა მამისა, ძისა და სულისა წმინდისა, თავდებობითა, მინდობითა, შეობითა და შეობა შემდგომლობითა ყოველად ტბრწყინულისა, უფროსად ცოტიბეულისა დედოფლისა ღ ღ ითისმშობელისა, მარადის ქარწყულისა მარიამისა; თავდებობითა, მინდობითა, შეობითა და შეობა შემდგომლობითა, ძლიერებითა და ცხოველსმყოფელისა პატიოსნისა ჯუარისათა; თავდებობითა, მინდობითა, შეობითა და შეობა შემდგომლობითა წმინდათა და ზეცისა ძალთა ანგელოზ[ო]თა და მთავარანგელოზთა მიქელ და გაბრიელისათა; თავდებობითა, მინდობითა, შობითა და შეობა შემდგომლობითა და რანიცა წმინდანი დიდი და სა... უფლოსა სუნაქსარსა(!) შიგან სწერია, ან დღე ყოველ მოიხსენებიან, ამათ ყოველთა წმინდათა თავდებობითა, მინდობითა, შობითა(!) და შეობა შემდგომლობითა ესე ეურბეული და საბოლოო გასათავებელი, უმიხეზო. უხერხო, უტყუარი, არას დროსა და ჟამში არ მოსაშალი წყაზი, პირი და საუცარი დაგიწერეთ და მოგართვ[ი]თ ჩუენ სეხნია ჯოლაბა თქ[ქ]ენ დიდსა წმინდას გიორგ[ი]ს და ბატონს ჰყოინდეველს ევდემოხს და სულა ნოდიას, მაც[ა]კავს, ასრე და ამა პირსა ზედა, რომ გაბრიელის ნოდიას, და რადგან ჩემს კაცს პაჭკორას ცოლათ მიეცი, არც მოჯალაბოთ მოუნდომთო, არც შინ ჩიედგე, რაც გარე არ ვისაბასურო. ამისთა გასათავებელათ მოშიცემია თავათ ღმერთი და ყოელი მისი წმინდანი ზეცისანი და ქუეყანისანი, ბორცეული და უხორცონი. კაცთაგან არის ამისი მოწამე: ქ ა დ ე ლ ა კ ი ხ ო ზ ა რ ა. კ ა ც უ ლ ი ე ი ე უ ე უ ე შ ნ ი ა და სულა საკუთნელო. ხელიც მარ-თლის გულით ჩამირთავს“, 157v—158r.

6. „[წ'ო] გიორგი, ბიჭებრო, შენ შემწე ეყენე ძ ა მ ე კ ა ს ყოფილსა გ ი ო რ გ ი გ რ ი გ ო ლ ი ა ს“, 173v.

7. „ჭ. ღ'თო ც'ცხებითა, ც'ხონებით, დღეგრძელობით დაიცევ გ'ე გრიგოლია“, 174r.

8. „ჭ. ღმერთო, შეიწყალე იესობ ჭ ი ტ ი ნ ა ძ ე“, 188v.

9. „ღმერთო და წმინდაო გიორგი, შენდ წილ უძლეველო, მხნეო მებედერო, ღაწ'ლით შემოსილო, ქრისტესო დიდო წმინდაო გიორგი, შეიწყალ[ო]ცოდვილი და ყოველთა კაცთა უცოდველეს ჰ ყ ო ი ნ დ ე ლ ი ე უ დ ე მ ო ხ. ვინცა შენდობა ბრძანეთ, ღმერთმან თქუენც შეგინდოს, ღმერთმან თქუენცა შეგინდო(!), ამინ და კირიალეისონ“, 252r.

მინაწერები მოთავსებულია აგრეთვე: 36v, 37r, 117r, 255r. 308r, 372r.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

(377) 384

კრებული. XI—XII

888 გვ.; 30,5 × 25; ქაღალდი; ნაკლული; ტკეცადაკარული ხის ტყავრული ყდა: ნებსტრი; სათაურები მთავრულად, სინგურით. აქვს სახედაო ასოები: 258,535 გვ.; [XI—XII სს.].

2. [საკითხავი ჯუართა ამაღლებისათჳს]. „...რომელთა ამისთჳს განვიცდიდეთ, ეითარცა მტკიცეთა მოწამეთა ქუშარიტებისათა...“ 1—12 გვ.

2. „ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა [იოანე ოქროპირისა, კოსტანტ[უპო]ლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, გუაკურთხენ მამაო.—და ყოველთაჳ საღმრთოდ ცხორებულთა ცხორებაჲ სარგებელ არს კეთილად მსახურთათჳს...“ 12—121 გვ.

შენიშვნა: ერთვის მთარგმნელის ანდერძი: „დიდებაჲ შენდა, ღმერთო, მიჰხედ ყოველთა კეთილთაო, დასაბამო და სრულ-მყოფელო ყოველთა არსთაო, სამგჳა ოვნებით და ერთაობით ცნობილო სამებაო, რომელმან ჯერ-იერნე სრულ-ყოფად ცხორებასა იოანე, ნამდჳლეე ქუშარიტისა მწყემსისასა მწყემსისასა და უსრულესისასა მოძღურთა შორის, რომელი-იგი დაღაცათუ ოქროვანად სიბჭე-იდებას, არამედ ესოდენ უპატოსნეს მისსა არს, რაოდენ-იგი ვერ ეგოდენ თჳსა დამწურისასა, რომლისა მეოხებითა და ლოცვითა ბერთა ჩუენთაჲთა საბაჲს დაბტონითა აწცაჲთაჳ[თა]ნ ესე ახლად ბერძულისაგან მეტაფრასისა ყოველად წადიერებითა და მჳერვალედ სურვილითა გაბრიელ სტეფანეწმიდისა ქალაქსა ვლაქეთა, რომელმან უმეტეს ზომისა აიძულა პირუტყუთ სიტე ესე გონებაჲ ჩემი ყოველად მცირისა და რეცა უნარჩევესისა რასმე თარგმანთმასა ეფრემისი და კადნერ მყო სრულთაჳ თანა ამისდაცა თარგმნად და კადრებად.

ჳყეთუ რაჲმე კეთილი არს იგი ღმრთისაჲ და ზემოსწყალეს ამათ ლოცვისა და მადლისაჲ, ხოლო ნაკლულევანებაჲ ყოველი ჩემი არს. და უღირსისა ამის ბრალთა მიერ განწირდილსა გონებისაჲ გეედრები ჳყეუ ყოველთა მკითხველთა და მსმენელთა, რაჲთა ლ[ა]ცა ჰყოფდეთ პირველმოსწრებულთა მათ მამათა ჩუენთა მოძღუართა და მწყემსთა, ძმათა და შვილთა მათითჳს, ხოლო მე ყოველივე ცთომილებაჲ საზარებით მოსიტყჳეთ და თქუთ წმიდითა პირითა თქუენითა აღუოცაჲ ცოდეთა და უმჯობესებათა ჩემთაჲ, რაჲთა თქუენცა ჰპოოთ მადლი მოწყალებისა ჩემისაჲ ღმრთისა მიმართ ჩრდჳლ მოწყალისა, ა˜ნ˜, 121—122 გვ.

3. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ანდრია იერუსალიმელისაჲ, კრიტელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, სიტყუაჲ აღმაღლებისა პატიოსნისა და ცხოველსმყოფელისა ჯუარისასა.—აღვჰრნეთ დღეს, საყუარელნო, ბაგენი სახედ ბობღნისა, აღვიღოთ საფსალმუნე და ორღანოჲ...“ 122—128 გვ.

4. „დღესასწაულსა ჯუართა აღსჳრობისასა სიტყუაჲ, თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისაჲ, გჳნ მჳო.—ყოველივე უდარესთაგან უმჯობესთა მიმართ შეცდომებაჲ ფრიადისა შუებისა და მხიარულებისა მომატყუებელ ეკმნების ნათესავსა კაცთასა...“ 128—133 გვ.

5. „ფესუა სეკტემბერსა ი˜ზ˜. წამებაჲ წმიდათა დიდათაჲ სოფიაჲსი და სამთა ასულთა მისთაჲ პისტისი, ელპიდისი და აღაპისი, გუაკურთხენ, უფალო.—შემდგომად ყოველით კერძო განფენისა ქადაგებისა მას ცხო-

რებისასა და ყოველთავე აღსებისა მეცნიერებითა უფლისაჲთა, ვითარცა სამარებამან რამანმე უმჯობოებისამან დაშთომილნ, ესრეთ დაიპყრა მეფობაჲ ჰრომთაჲ ანდრიანე...“ 133—146 გვ.

6. „თუესა სეკტემბერსა ით. წამებაჲ წმიდათა მოწამეთაჲ ტროფიმე და დორიმენდონ და საეატისი, გ[ა]ხნ ო[ნ]რ.—ეგმით ნათ, რომელთა შინა ეპყრა მეფობაჲ ბერძენთაჲ პროფოს უშჯულოსა, აჭენდა მთაგორობაჲ, ანტიოქიას პისიდიისასა...“ 146—159 გვ.

7. „თუესა სეკტემბერსა კ. წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს მოწამისა ევსტათისი და თოპისთიანი და ორთა შვილთა მათთაჲ: აღაპისი და ლეოპისტისი. გ[ა]ხნ მმ[ა]რ.—ტრაიანეს ჰრომთა სკიპტრისა მპყრობელობასა და კერპთა სიბორგილისა ყოველსა სოფელსა შორის მიმოგანფენილობასა...“ 159—192 გვ.

8. „თუესა სეკტემბერსა კბ. შესხმაჲ წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს მღდელ-მოწამისა ფოკაჲსი, აღწერილი ნეტარისა ასტერიოს ამასიელ ეპისკოპოსისაჲ.—დიდებულ არს უფალ და ღ[მ]ერთ განწესებულ ყოველი კრებული წმიდათა მოწამეთაჲ, რამეთუ ვნებითა ვნებისათჳს მადლი შეწირეს...“ 192—199 გვ.

9. „თუესა სეკტემბერსა კზ. წამებაჲ წმიდისა და ყოვლად ქებულისა [ღ[მ]ის]-მოწამისა კალისტრატესი და მის თანა წამებულთაჲ, გუაკურთხენ უფალო.—დღითი-დღედღე მას განმრავლებასა სამწყსოთა ქრისტესთასა ხედვიდა რაჲ ბოროტი იგი მტერი, ფრიადითა სიბორგილითა მათ ზედა აღიძრეოდა...“200—213 გვ.

10. „თუესა სეკტემბერსა ლ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ და ამისსა შემდგომად წამებაჲ წმიდისა მღდელ-მოწამისა გრიგოლ პართელესისაჲ, გუაკურთხენ მამაო.—რაჟამს იგი მეფობაჲ სპარსთაჲ პართთად მიიცვალა...“ 213—257 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი გამოცემული (იხ. ცხოვრებაჲ წმ. გრიგოლ პართელისაჲ გამოცემული ლეონ მელიქსეთბეგის მიერ, 1920 წ.).

11. „თუესა ოქტონბერსა ა. მოსაჴსენებელი წმიდისა მოციქულისა ანანია მღდელ-მოწამისაჲ. გ[ა]ხნ მმ[ა]რ.— რომელსა-იგი ეპყრა სიბორგილე კერპთა საცთურისაჲ...“ 258—262 გვ.

12. „თუესა ოქტომბერსა ბ. წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა კვპრიანე მღდელ-მოწამისაჲ და იოსტინა ქალწულისაჲ, გ[ა]ხნ მმ[ა]რ.—მრავალნი მრავალ სახედ და დიდად ანტიოქიასათჳს განმაკრვებენ მე...“ 262—295 გვ.

13. „თუესა ოქტომბერსა გ. წამებაჲ წმიდისა მღდელ-მოწამისა დიონოსიოს არიოპაგელისაჲ, გ[ა]ხნ ო[ნ]რ.—ძველსა მას შინა პირველ სახით და ახრდილით იყო პეშმარიტებაჲ სარწმუნოებისაჲ...“ 295—309 გვ.

14. „თუესა ოქტომბერსა ე. წამებაჲ წმიდისა მოწამისა სარიტონისი. გ[ა]ხნ მმ[ა]რ, მპყრობელ იყო ოდესმე საცთური უღმრთოებისაჲ...“309—314 გვ.

15. „თუესა ოქტომბერსა ვ. მოსაჴსენებელი წმიდისა და დიდებულისა მოციქულისა თომაჲსი. გ[ა]ხნ მმ[ა]რ.—...შემოსუეად მათ და საქებელ ფრიად. მაშინ შემოკრებოდეს მსახურნი იგი კერპთანნი...“ 314—322 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია.

16. „ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ პელაგიი ღირსისა ანტიოქელისაჲ. გ[ა]ხნ მმ[ა]რ.—დეკემბრიისა სათნოებისა, რომელი არა-რაჲთ ნაკლულევან იყოს მამათაჲსაგან...“ 322—329 გვ.

17. „თუესა ოკტომბერსა ვ. შესხმაჲ წმიდისა ქალწულისა და მოწამისა პელაგიაჲსი, თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ. გ[ა]ხნ მ[ა]რ.—კრთობილ არს ღმერთი, რამეთუ დედანიცა სიკუდილსა ემღერიან და ქალნი ამიერითგან აღსასრულსა ეცინიან...“ 329—339 გვ.

შენიშვნა: 329 გვ. კიდეზე ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „თარგმნილი ეფრემისი“.

18. „თუესა ოკტომბერსა ი. წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა ქრისტესთაჲ ევლამი დი ევლამპიაჲსი, გ[ა]ხნ ო[ა]რ.—აღესებულ რაჲ იქმნა სოფელი ქადაგებითა ღმრთის მეცნიერებისაჲთა...“ 339—349 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ეფრემ მცირის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, „ბიზანტიური მეტაფრასტია და ქართული ჰაგიოგრაფია.“ სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, XXX-ი—XXXI-ი, გვ. 100).

19. „თუესა ოკტომბერსა იბ. წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა ტარახოს, პროვო და ანდრონიკესი. გ[ა]ხნ მ[ა]რ.—ეპყრა უკუე დიოკლეტიანეს მეფობაჲ ბერძენთა თჳთმპყრობელობისაჲ...“ 349—360 გვ.

20. „თუესა ოკტომბერსა იგ. წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა ქრისტესთაჲ კარპო და პაპილესი. გ[ა]ხნ მ[ა]რ.—მოჳსენებაჲ ქრისტესთჳს წამებულთაჲ უმჯობეს არს სხჳა ყოველსა და უმეტესად სარგებელ კაცთა...“ 360—377 გვ.

21. „თუესა ოკტომბერსა იდ. წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა ქრისტესთაჲ ნაზარისი, გერვასისი, პროტასისი და კელსისი, გ[ა]ხნ ო[ა]რ.—რაჟამს-იგი აჳუნდა ნერო[ნ]ს საყდარი ჰრომთა მეფობისაჲ...“ 377—387 გვ.

22. „თუესა ოკტომბერსა იე. ცხორებაჲ და წამებაჲ წმიდისა მღუდელმოწამისა ლუკიანესი. გ[ა]ხნ ო[ა]რ.—სამოსატი ქალაქი არს ასურეთისაჲ, ხოლო ევფრატი თანა-წარმდინარე არს სამოსატისაჲ...“ 387—402 გვ.

23. „თუესა ოკტომბერსა იზ. წამებაჲ წმიდისა მოწამისა ლონგინოზისი რომელი იყო ასისთავ ჯუარცუმასა უფლისასა, გ[ა]ხნ ო[ა]რ.—სათნო იყო რაჲ სიტყუებამან ღმრთისამან მსგავსებაჲ ჩუენი...“ 402—410 გვ.

24. „თუესა ოკტომბერსა ით. მოსაჳსენებელი წმიდისა მოციქულისა და მახარებელისაჲ ლუკაჲსი. გ[ა]ხნ მ[ა]რ.—უკეთუ საჳსენებელსა მართლისასა საღმრთოჲ ვინმე და ბრძენი კაცი საღმრთოდ შჯულის-მდებლობს...“ 410—419 გვ.

25. „თუესა ოკტომბერსა ით. წამებაჲ წმიდისა მამისა და მოწამისა ანდრიაჲსი, რომელი არს კრასსე. გ[ა]ხნ ო[ა]რ.—მრავალ არს სიბოროტე ეშმაკისაჲ ქრისტეს მოწამეთა მიმართ...“ 419—433 გვ.

26. „თუესა ოკტომბერსა კბ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა აბერკი ეპისკოპოსისა ეიერაპოლელისა. გ[ა]ხნ ო[ა]რ.—მარკოზს, რომელსაც ანტონინე ეწოდებოდა, და ლეკჲკაო ვიოსს. ეპყრა თჳთმპყრობელობაჲ ჰრომთა მეფობისაჲ..“ 433—461 გვ.

27. „თუესა ოქტომბერსა კგ. მოსაჳსენებელი წმიდისა იაკობ მოციქულისა, ამისი უფლისაჲ გ[ა]ხნ ო[ა]რ.—არარაჲ არს ესრეთ საწადელ სათნოების მოყუარეთა და არცა ერთითა სიმაძღრითა შემაშთობელ...“ 462—474 გვ.

28. „თუესი ოკტომბერსა კე. წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა მარკიანე და მარტჳრისი, რომელნი იყვნეს მწიგნობარ და მოწაფე პაულე აღმსაროებელისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა, გ̃ნ მ̃ო.—მოცეულ უქე იყო და პლ̃ცა საბრძანებელი ბერძენთაჲ წვალებითა არიანოზთაჲთა და კერძონი მისნი განიხრწნებოდეს საეთერისაგან მისისა...“ 474—476 გვ.

წყდება: „...რამეთუ მზეკუეარებაჲ თჳსი დაფარეს შინაგან თჳსსა, ეითარცა ცეცხლი ნაცარსა, და პირეელად იწყუე განცდად მათდა სიტ...“

✓29. „[თუესი ოქტომბერსა კვ. წამებაჲ დიმიტრი თესალონიკელისაჲ]. „...ხოლო ჩუეულებისა მისგან კეთილისა და წესთა დაჭეცეათა შემკულებისა და კრძალულებისა არაეე განუშორებოდა...“ 477—488 გვ.

შენიშვნა: ტექსტს ბოლოს ერთვის: „ჴელთწერები ყოველთა, რომელნიცა მიეცემიბნენთ წამებასა ამას, რაჲთა უწყებულ იყვნეთ, ეითარამედ არა თუ ამისთჳს დაწერილ არს, ეითარცა უმეტესსა რასმე მეტყეელი პლ̃ასა, გარნა რამეთუ ყოველთაჲვე ამათ დიდთა მოწამეთა ორ-ორი აქუს წამებაჲ—ეერუელსი და უაბულსი. არა თუ უმრწყუნესი და უმართლესი, არამედ უცხადესი და უღრმესი. [ე]ჴრულად აჲნდეს ამასცა მეორე ესე პლ̃ასე თანა, რამეთუ ესე ბერძენთაცა ესრეთ აქუს, რაჲთა რომელიცა ეის სთნდეს, მას ეითხოვიდეს და ლოცვასა ჰყოფდეს განმგებელთათჳს და შენდობასა ცაჲთრებელთათჳს. ამისი მთავრებული ბ̃ლრ ეფრემ ადიდე სულითა, ქრისტჱ, მეფეყოო დიდებასაო, ამინ“, 488 გვ.

30. წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა და ღმრთისმეტყუელისაჲ შესხმაჲ წმიდისა და ყოველად დიდებულისა მოწამისა დიმიტრისი, რომელი თჳცა შემდგომად დღესასწაულისა მისისა დღისა ერთისა გარეთ შემოსრულმან ქალაქად, გ̃ნ მ̃ო.—კნინღა და დიმიტრის დღესასწაული დავჴრჩა, ჰ, დაჴერებაჲ ესე...“ 488—496 გვ.

31. „თუესი ოკტომბერსა კთ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა აბრაჰამისი.—კაცთა სათნოების მოყუარეთა ცხორებაჲ და მათისა მოქალაქობისა მოთხრობაჲ...“ 496—521 გვ.

32. „თუესი ოკტომბერსა ლ̃. წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა ზინობ მღუდელ-მოწამისა და ზინობი, დისა მისისაჲ, გ̃ნ მ̃ო.—ეგეცაჲ ქალაქისაჲ აღწერებული ღელესა იონიაჲსასა..“ 521—528 გვ.

წყდება: „...და ეითარცა ერთისაგან საშოჲსა გამოსრულ იყვნეს, ეგრეთვე ერთსა ადგა...“

33. [„თუესი ოკტომბერსა ლ̃ა. წამებაჲ წმიდისა ეპიმახოჲსი].—„...ეპიმახოს განჴჩრახ კეთილ და წადილ-ყოფილ წამებისა მიმართ...“ 529—532 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს დასაწყისი აკლია. 2. ტექსტის ბოლოს: „ხანდუკი თჳსა სეკტემბერისაჲ“ და „ხანდუკი თჳსა ოკტომბერისაჲ“, 533—534 გვ.

34. „თუესი ნოემბერსა ბ. წამებაჲ წმიდათა და დიდებულთა ქრისტეს მოწამეთაჲ აკინდჳნოჲსი, პიღასისი, ანემპოდისტოჲსი, აფთონისი და ელპიდეფორესი, გ̃ნ მ̃ო.—დღეცათუ პჳრველთა მათ სპარსთა ქრისტესა, ჴელწყუელისაგან ზობილსა, თაყუანის სცეს...“ 535—553გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის დასწყისში ასომთავრულად სინგურით სწერია: „იესუ ქრისტე, მფლობელო ყოველთა სუფევათაო, ადიდე ორკერძოთაკუე დიდებითა შენ მიერ გკრუნესიანი, ბრწყინვალე და ძეწყინდელე ბეფუთა-მეფე გიორგი და მაღალი კესაროსი, და განაძარცულნ წელნი მეფობისა მათისანი ნებისაებრ მათისა და [შენ] ციერ მონიჭებული ძე მათი დავით ბეფე და პანიპერ სუეასტისი ადიდე და მძლე ყვე ყოველთა ზედა მტერთა და წინააღმდგომთა, ა^ნ^ო, 535 გვ.

2. ტექსტი თარგმნილია თეიმურაზ ციფი (ქ. ყაუხიშვილი, „ბიზანტიური მეტაფრასტები და ქართული ისტორიოგრაფია", გვ. 43—44).

35. „თუესა ნოემბერსა გ. წამებაჲ წმიდათა და დიდებულთა ქრისტეს მოწამეთაჲ ა ქ ფ ს ი მ ა, ი ო ს ე ბ და ა ი თ ა ლ ე ს ი, გ^ნ^ბ^ნ მ^ნ ო^ნ.—განცოფებულ რაჲ იყო ქრისტეანეთათჳს სპბურ, განლაღებული იგი მეფე სპარსთაჲ..." 553—572 გვ.

36. „თუესა ნოემბერსა ე. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ და წამებაჲ წმიდათა და დიდებულთა მოწამეთა ქრისტესთაჲ ღალატოონ და ეპისტომისი, გ^ნ^ბ^ნ ო^ნ.—ლიბანით კერძო მთით ფინიკიისაჲთ მრავალნი უკუე არიან ჭალაქნი..." 572—582 გვ.

37. „თუესა ნოემბერსა ვ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა პაულე აღმსაარებელისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, გ^ნ^ბ^ნ ო^ნ.—რაჟამს-იგი კოსტანტინეს, დიდისა კოსტანტინეს მესამეს ძესა, ჴელთ ედვა სკიპტრიაჲ იგი ბერძენთა მეფობისაჲ..." 582—590 გვ.

38. „თუესა ნოემბერსა ზ. წამებაჲ წმიდათა და დიდთა მოწამეთა ქრისტესთაჲ იერონისი და სხუათა მისთანათაჲ, რომელნი იწამნეს ფილიტინის სომხითი[სა]ს. გ^ნ^ბ^ნ ო^ნ.—იერონის მჴნისა და ახოვნისაჲ მამული უკუე არს მეორე სამთაეროჲ კაბადუკიისაჲ..." 590—597 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია გიორგი მცირის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ჴუროცხების ისტორია, ტ. I^ი, 1951 წ., გვ. 341).

39. „თუესა ნოემბერსა ზ, ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ ღირისისა და ყოველად ქებულისა წმიდისა თეოკტისტის ლეზველისაჲ, გ^ნ^ბ^ნ ო^ნ.—გამოსახულნი ხატნი და ძეგლნი და მსგავსებანი სახიელველნი ამისთჳს განიწუსნეს", 597—612 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოსაა: „საენაურ იყავნ, რომელ ცხორებაჲ ესე ამის წმიდისა თეოკტისტისი სტეფანეს სანანოძისა უთარგმნია ბერძულისაგან ქართულად, საუკუნოჲსა არს სუსხენებელი და კურთხეული მისი", 612 გვ.

2. ტექსტის დასწყისში მარცხენა კიდეზე მიწერილია: „სტეფანე თარგმნილი", 597 გვ.

40. „თუესა ნოემბერსა თ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ და მოღუაწებაჲ ღირისისა დედისა მატრონაჲსი, გუაკურთხენ ო^ნ.—ბრძენთა და წმიდათა ცხორებასა და სათნოების მოყუარეთა მოქალაქობასა ძალისაებრ შესწმაჲ და ქებაჲ ერთბამად ღირსა(!) არს..." 612—635 გვ.

41. „თუესა ნოემბერსა ი, წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს მოწამისა მინა მეგჳპტელისაჲ, რომელი იწამა ქალაქსა კოტჳთოს, გ^ნ^ბ^ნ მ^ნ ო^ნ.—მეფობდეს რაჲ დეოკლიტიანე და მაქსიმიანე, ზეცათა მეუფისა მბრძოლნი იგი და მტერნი, წარავლენდეს წიგნებსა ყოველსა ქუეყანასა..." 636—643 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოსაა: „წმიდანო მამანო, ესე წმიდისა მინაას წაშებაჲ იყო ძველადცა თარგმნილი კიმენისგან, რამეთუ ვსრულთ ეწოდების პირუელ ლტოლ-ნად აღწერილსა წიგნსა მოწამეთასა. ხოლო აწ ესე ითარგმნა ახლად მეტაფრასისაგან ბრძანებითა კალიპოლუელთა წინამძღოლისა ბასილისითა, რამეთუ მას უცნდა მინა წმიდისათჳს და ესე ირჩია ღრღოთეტისა სჯმენის შეკაზმულისა მოწეთასაგან, რომელსა მეტაფრას ეწოდების. შეგჳნდვით და ლოცა ყაეთ", 643გვ.

42. „თუესა ნოემბერსა ოდ. მოსაჴსენებელი წმიდისა და ყოველად ქებულისა მოციქულისა ფილიპესი, გჳნ მწ. —ღმრთისაგან ღჳრთი სიტყუაჲ მარადის მამისა თანა იყო..." 643—649 გვ.

43. „თუესა ნოემბერსა იე. საკითხავი თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, შესხმაჲ წ-ისა და დიდებულისა მოწამისა რომანოზისი, გჳნ მწ. —კუალად მოწამეთა ჴსენებაჲ, კუალად კრებაჲ და დღესასწაულობაჲ სულიერი, რომელსა შინა იგინი დაშურეს..." 649—657 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის დასაწყისში კიდეზე ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „თარგმნილი ევრემისი", 649 გვ.

44. „თუესა ნოემბერსა იე. წამებაჲ წმიდათა სამთა აღმსაარებელთა: გურიაჲ, სამონაჲ და აბიბოჲსი, და თხრობაჲ სასწაულსა მათ მიერ აღსრულებულსა ეეფემიაჲს ზედა ქალისა, გჳნ მწ. —წიღნი აღექსანდრე მაკედონელისა მეფობითგან მეექუსასესა და დეოკლიტიანეს პრომთა სკიპტრისა მჴყრობელობისასა მეცხრესა..." 658—679 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოსაა: „წმიდანო სამნო მოწამენო სამებისა ყოველად წმიდისანო, მისსა ძიძართ მეოხებითა თქუენითა და ლოცვითა ბერისა ჩუენისა ანტონისითა მითუალეულ ყაეთ ფსალმე ესე ნაყოფი ჩუენისა ყოველად განახლებული მეფისა არსენისი და კრინისა ამის წიგნ-ქუენისა მიჰპადლეთ ნათესაჲსა ჩუენსა წარმართებაჲ თარგმნობისა მისისაჲ, რამეთუ შეეძლებელი კაცთაგან მისდა და მის მიერ თქუენდა შესაძლებელ არს. ამას გლახ ეფრემ იტყჳს წერილ, მოსაჲ მისი და უფროჲსი მოძღუარი", 678—679 გვ.

2. ტექსტი თარგმნილია არსენ იყალთოელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე ძვ. ქართული წერილობის ისტ. I, 1950 წ., გვ. 256).

45. „თუესა ნოემბერსა იჳ. მოსაჴსენებელი წმიდისა და ყოველად ქებულისა მოციქულისა და მახარებელისა მათესი, გჳნ მწ. —ყოველთჳსა დამშადებელისა მიერ მოცემული იგი ჩუენდა მცნებაჲ..." 679—682 გვ.

46. „თუესა ნოემბერსა იზ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ყოველად ქებულისა გრიგოლი საკჳრველთმოქმედისაჲ, აღწერილი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ნოსელისაჲ, გჳნ მწ. —ერთი უკუე არს სახე ჩუენისაცა ამის სიტყჳსაჲ და აწ ქმნილისა ამის შესაკრებელისაჲ..." 682—728 გვ.

აწდერძი: ტექსტის ბოლოსაა: „ლოცვა ყაეთ, წმიდანო ღმრთისანო, რომელნიცა მიეშთხჳენ აღწერილსა ამას წმიდისა გრიგოლი ნოსელისასა ცხორებასა დიდისა გრიგოლი საკჳრველთმოქმედისასი, რომელი დაიწერა ბერძნულისაგან ქართულად მოსწრაფებითა მღუდელისა გაბრიელისითა და ხელითა ყოველად

უღირსისა ეფრემისითა, ხოლო პრძანებითა ხოჯდისა მამისა ჩუენისა ბერისა საბასითა, რომლისა იყვენ საყუენე საკუენებელი და კერთხევაჲ მისი, ამჟე იყავნ.

ხოლო ესე საცნაურ იყავენ, ვითარმედ ცხორებაჲ ამის წიდისა, რომელ ჩუენ ტკეცლად გუქონდა, სხუაჲ არს, და ესე გრიგოლი ნოსელისა თქმეული—სხუაჲ. და ესეცა გუასმიოდა, ვითარმედ. . . . ილსავე თანა ნოსელისა წიგნისასა ესეცა საკითხავი უთარგმნია წმიდასა მამასა ჩუენსა გიორგი მთაწმიდელსა, გარამა ჩუენ ჯერეთ[არა] გუეცილება, არცა შეგჳსწავებია მოწუენულ იყო. ამისათჳს იძულებითა მდგელისა გაბრიელისითა ვთარგმნე, ვითარცა არა მოძლოდველნ მის წიგნისა აქა მოწუენისაგან ჟამთაჲსა და ქუებებისაგან გონებათაჲსა. და ესე დაჳწერე, რაჲთა უკუეთუ იყბჳნე მოიწიოს, არა ჰგონოთ, თუ კეთილ[ი]ერებათა ვყავ თარგმნაჲ თარგმნილსა დიდისა მოძღურისა და ეკლესიისა მნათობისასა, რომლისა უბჯობესი ნუეყუე და არცა თუ უარიატესსა მისისა და ხოჯდისა მამისა ჩუენისა ეფთჳმისაგან საკონებელი იყო მეორედ თარგმნაჲ, ვინაჲცა იყავენ სურე ესენიცა და კერთხევაჲ მათი, ა~მ~, 728 გვ.

47. „თუესა ნოემბერსა ი~ჱ~. წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა პლატონისი, გუაკურთხენ მ~ო~ა~რ~.—არა უცნაურ არს სახელი გალატელთაჲ...“ 728—739 გვ.

48. „თუესა ნოემბერსა კ~ჱ~. საკითხაჲი თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გიორგი ნიკომიდიელისა რიტორისაჲ ტაძრად მიყუანებისათჳს ყოველად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღმრთის მშობელისა, მარადის ქალწულისა მარიამისსა, გუაკურთხენ მამაო.—ბრწყინვალე არს მიზეზი ამის კრებისაჲ...“ 739—750 გვ.

49. „გიორგისი [ნიკომიდიელისა], რომელი იყო კოსტანტინეპოლით წიგნის მცველი წმიდისა ღმრთისა ეკლესიისაჲ, სიტყუაჲ ყოველად წმიდისა ღმრთის მშობელისათჳს, რაჟამს მიყუანებულ იქმნა სამისა წლისაჲ ტაძრად უფლისა მშობელთა მიერ მისთა, გუაკურთხენ მ~ო~ა~რ~.—კეთილთა მიზეზთა სიტყუად დაწყებისათა მიჰუენებს ჩუენ მოწუენული ესე დღესასწაული...“ 750—763 გვ.

შენიშვნა: დასაწყისში, გვერდით კიდეზეა: „თარგმნილი უფრემისი“, 750 გვ.

50. „თუესა ნოემბერსა კ~გ~. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ამფილოქი იკონიელისაჲ, გუკჳხენ მ~ო~ა~რ~.—და რაჲცა ვინ კეთილთაგანი მისცეს თხრობასა...“ 763—771 გვ.

51. „თუესა ნოემბერსა კ~დ~. ცხორებაჲ და საკჳრველებანი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ეპისკოპოსისა აკრაგანტელთა ქალაქისაჲ, რომელ არს სიკილიისაჲ. აღწერა ლეონ ხუცესმან და მონაზონმან წმიდისა მამისა ჩუენისა სამაჲლა ლავრისა მამასახლისმან, რომელ არს ქალაქსა შინა დიდსა ჰრომსა, ხოლო თარგმნა ენასა ჩუენსა დავით ტბელის ძემან,—საშინელი და მიუწდომელი საკჳრველებაჲ და სარგებელი სულისაჲ...“ 771—856 გვ.

52. „თუესა ნოემბერსა კ~ე~. წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს მოწამისა ევატირინისი, გჳხნ ო~რ~.—მეფობასა უღმრთოჲსა მაქსენტისსა...“ 856—873 გვ.

53. „თუესა ნოემბერსა კ~ზ~. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ალჯი მესუეტისაჲ, გუაკურთხენ მამაო.—კეთილ უკუე არიან და მოწამეთაცა ღუაწლნი...“ 873—888 გვ.

წყდება: „...და წინაშე სუეტს წმიდასა საყოფელს რასმე შ...“

შენიშვნა: ხელნაწერს აკლია ფურცლები: 16—17, 132—133, 314—315, 476—477 და 528—529 გვერდებს შორის.

(378) **385**

ლევან ბაქარის ძე ბატონიშვილი, მსოფლიო ისტორია, 1763

1044 გვ.: 34 × 21,5; ქაღალდი; გვ. 1015—1042 დახიანებულია, გიანაჰამია. ხის ქაღალდგადაკრული ტყავისფერი ყდა; ძეძერული, სათაურები სინგურით. შემდგომ-ლი და მთავარეპისკოპოსი ლევან ბაქარის-ძე; 1763 წ. გადაწერილი მელქისედეკ კათალიკოზის (1017 და 1020 გვ.), დაუწერელია: 8, 36, 365—370, 444—450, 488, 670—674, 714, 1018, 1021—1026, 1036—1038 და 1041—1043 გვ.

[ლევან ბაქარისძე ბატონიშვილი]. „ანბავნი გინა ისტორიანი, რომელიცა არს ძველი აღთქმა. თავი I. ეკლესია ღ[მრთისა ძველს სჯულსა ზედა. —ღმერთმან შექმნა ცა და ქვეყანა და ყოველივე, რაჲცა დანიშნაეს ცასა და ქვეყანასა...“ 1—1040 გვ.

შენიშვნა: I. შედგენილობა: ა. „თავი I. ეკლესია ღ[მრთისა ძველს სჯულსა ზედა“, 1—7 გვ.

ბ. „თავი II. გამგებელობა ღ[მრთის ერისა 22 მამათმთავართა მიერ“, 9—35 გვ.

გ. „თავი III. გამგებელობა ერისა ღ[მრთისა 22 წინამძღვართა ანუ მსაჯულთა მიერ“, 37—68 გვ.

დ. „თავი V(!). გამგებელობა ერისა ღ[მრთის 22 მეფეთა მიერ, ესე გამგებელობა იყო 507 წელ“, 68—112 გვ.

ე. „თავი V. გამგე[ბ]ლობა ერისა ღ[მრთის 22 მღდველთმთავრთა მიერ ჰერიათა ქრისტესამდი,“ 112—150 გვ.

ვ. „სამეფო ჯეროსისა“, 151—156 გვ.

ზ. „კიტაიის სამეფოჲთ“, 156—162 გვ.

თ. „ჰინდოეთი“, 163—167 გვ.

ი. „ასურთა ანუ პირველი მიშარაიმ“, 167—177 გვ.

ლ. „ბაბილოვანი ანუ ჭალდეველთა ქეყანანი“ 177—180 გვ.

მა. „სირია“, 182—196 გვ.

ნა. „სპარსეთი“, 197—215 გვ.

ჟვ. „არაბია“, 216—274 გვ.

ოდ. „მცირე აზია“, 275—310 გვ.

პე. „დიდი ტარტარია“, 311—320 გვ.

ჟვ. „სამეფო ციბირისა და ოსტაჯთა ჩამომავლობა“, 320—358 გვ. ამ თავში 357 გვ. ტექსტის ბოლოთ მიწერილია: „აღიწერა ესე ანბავი ციბირისა იოან ბეულრ დრაგუნის კაპიტნის შეუტისა, ვიდრემდის იყო იგი ტყვედ ციბირსა“.

ოზ. „ბისაორი ვინა ბოსორი, ყირიმაი, ქეულდჯან ბერსოვენეთად წოდებული“, 360—363 გვ.

ოთ. „კეიპრის კუნძული ანუ ბერთუისი“, 363—364 გვ.

ოი. „ევროპა“. 37[—372 გვ.

კ. „მაცუდონია“, 373—380 გვ.

კა. „სიბერძნეთი“, 381—443 გვ.

კბ. „სამეფონი ნორდისანი, სკანდინავიად წოდებულნი, ანუ ჩრდილოეთისა სამეფო მეორე ევროპისა“, 451—461 გვ.

კგ. „სამეფო მესამე ევროპიისა, ხოლო მეორე ნორდისა შვეთი“, 462—472 გვ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

კდ. „სამეფო ნორვეგიისა", 472 გვ.
კე. „სამეფო უნგრიისა ანუ ვენგერია", 472—479 გვ.
კვ. „სამეფო შვაბიისა ანუ ჰიშპანია", 479—504 გვ.
კზ. „სამეფო პორტუგალიისა", 505—510 გვ.
კთ. „დიდი ბრიტანია", 510—534 გვ.
კი. „სამეფო ფრანცუზეთა", 535—604 გვ.
ლ. „იტალია", 605—858 გვ.
ლა. „ზამფლობა გერმანიის საყელმწიფოსი", 859—948 გვ.
ლბ. „ნიდერლანდი", 948—950 გვ.
ლგ. „ლანდია", 950—955 გვ.
ლდ. „შვეიცარი", 955—957 გვ.
ლე. „პოლაკის კვეყანა", 957—966 გვ.
ლვ. „ლიტოვი", 967—969 გვ.
ლზ. „იადეთის ტომისა, რუსეს, ამისგან გამოვიდა სახელი რუსეთისა და რუსი—ძენი რუსულნი..." 970—1017 გვ.
ლთ. „ახალი სპარსთ საკელმწიფო აღმოსავლეთად", 1027—1035 გვ.
ლი. „ჰინია", 1039—1040 გვ.

ანდერძები: 1. „ანდერძ-ნაამაგი(!) ლ ე ო ნ ე საქართველოს მ უ ფ ი ს ბ აქ ა რ ი ს ძ ი ს ი ნი. ამა სიბრძნისა ტრფიალნი და გულისხმის-ყოფით მეცნიერების გამოძებნებულნო, უცბოთა და მრავალ საკეირველთა ამბავება გონებათა ამანძნდველნო, თუ ვითარნი კეთილნი სანოვაგენი სანოვაგენი(!) სენნელებისაჭ შეზავებულ-შემკულნი შეაგებნა, და დაგიგოთ ტაბლანი სიბრძნისა გემოვნებათა მოყუარეთა კეთილშობილთა ქართველთა ერთა ლ ე ო ნ ე, მეფის ბაქარის ძმენ, რაჟამს სიბრძნითა და ყოველსა სწავლულებითა აღზარდნა თუისმან კეთილად მოსწენებულმან შამამან ძენი ძენი(!) თუისნი და განასრულნეს სწავლითა, ვითარცა ბოძქონაგან კეთილშეგალითად სხენებულთა ფუტკართათის თქმელ არს: რაჟამს მართველი ფუტკრისანი თუისთა ჭამთა მოწოფებისა გამოვალნ სცით თუისით და მიმოვალნ ჰყრკეთილობათა შინა ბუნებისაებრ თუისისა განმსტროდ ყუავილოვნობათა და კეთილგანოვნებათა მისთა და ნიჭიერ-ობათა განნმიერელობად, ხოლო რომელიცა კეთილსაჭიროდ აღურნდის და სარ-გოდ მისთა, ყუავილთაგან მოიტყვან თუისდად და კეთილსა რასამე ნივთსა შეამ-ზადებს ცოცელთათვის მრწობელ საქმოდ, გინა ეშფარტოდ, ეგრეთვე ამა სიბრძნი-სა ტრფიალნან, ოთოდენისამე ენისა წიგნისა და წერის ზედმოწენით მცოდნემან, მიმოველსა გონებისა თვალითა ფრანგთა სწავლისა წიგნნი სიბრძნითა აღსავსენი, კრონთლოგია, რომენი არს მეფეთ ცხოვრებ, ისტორიანი და სხვანიცა მრავალნი წიგნნი დასაბამითგანნი, ვიდრე მოდღიანდელად დღედმდე აღწერილნი დიდის ჯა-მოძიებითა დიდთა ფილასოფოსთაგან. დიდის სასჯლით შკრებულნი ესე ძვირფასნი საუნჯენი რა განმიმტკნო და განმიხარნა, მათთის იშურება და ქართველთათის ისურვენა, არა სცა ცხოა წელ თვალთა თუისთა ტკილი და თავთა თუისთა განსცე-ნება, ეიდრემდის ლათინურისა, ფრანცუზულისა და ნენწყურისა დიალექტისაგან ქართულად გარდაშოაენითნის. და თე ეითარ ქართულსა კილოსა ზედა, კეთილშობი-ლობამან თქუენმან განიხილოს ცოდნა და ამენა მისი წიგნისა ქართულისა ამისთანა, რათა არა უმეცრად ვისმე აღურნდეს თეით მათ ფრანგთაგანვე კეზით სხენებულ-აღწერილნი ისტორიანთა მათთა შინა სახელოვანნი ქართველთა ენანი.

ხოლო ჩვენ პირველსავე მაგალითთა მივხედნეთ, ვითარცა ფუტკართა. მეფეთა და მეფეთა ჩამომავლობათა არა აჭენ საწერატელნი, არამედ ბრძანებანი მაზეველნი, და მისთა ჯართა აჭენ საწერატელნი სათრად განმზადებულნი ბრძანებისაებრ. ეგრეთვე მე, მონაჲთა მისთა, ნეტარხსენებულის მამის მათის ბრძანებისაებრ ზედამზედველად დადგინებულს მათის სწავლისათუის მათის სიმაღლეს მამა-პაპის მდივანს ცნიერ მ ე ლ ქ ი ს ე დ ე კ ა ვ ა ს ი ძ ე ს მებრძანა სასაჯლონი სასაჯლონი და აღმძრნა მისმან კეთილსაყოფიერობისა გამობეტყუნებამან და რაც ოდენ ძალ-მედგა, ეომენაკე მცეოვანებისა ქამსა, ვინათგან თუისნი ნამუშაკევის წესთანი გარდასაწერ-გასამართა-ვად მებოძა. და აღვსწერე 65 რვეულნი. აჰა, იხილეთ, უკეთუ ედებად ვყოფილიყოო მათის ბრწყინვალების სასწაულთსა და სამსახურსა ზედან. განიხილნენ კეთილგო-ნიერობამან თქუენმან შეუმრღვეველის გონებითა და ეგრეთი სასყიდელი ებრძანოს თქუენ მიერ მთესეკრსა და მომკალსა.

ხოლო აწ მწადს საწუხარონი სიტყუისა მოხსენებანი: ოდეს განასრულა წოდნი ესე ყოველითურთ, ანახდათ მიგებტაცნა ზუბაიშნოშან და ყოველთა შეუწყალებელმან სიყდელმან ყოველით სრული და ძვირფასი იგი საქ.წყე 1763, ივლისის 23, წლისა 35, დღესა თორშაბათსა. აწ თუ უწყუხარო ვიყო, საუკუნოჲცა არს ჴენება და კეთილება მისი, ამინ". 1019—1020 გვ.

2. „ღმერთო, განუყენენ ამის მთავრებელს, საქართველოს მეფის ბაგრატიონის ლეუანს, ამინ, და მწყრალს მდგომს მელქისედეკს კავკასიძეს, 1763, სექტემბერის 30". 1017 გვ.

მინაწერები: 1. „ყოველად მთწყალედ ჴელმწიფისა ვარ", საც. ფურც ∇.

2. „ჴვა წუხარება ქნნილსა წწრალისასა", 950 გვ.

3. „დავით ლეონიძეს ვარჭე ჩულ ზ-სა აღსავსებელად მისისა ჴარტოფილაკისა, კნიაი გრიგოლ წერეთელი", 1044 გვ.

(379) 386

ორბელიანი სულხან-საბა, ლექსიკონი. 1784

II ფ. 556 გვ.; 27,5×18.5; ქაღალდი; თაბაშირული, დალაქავებული, ტყავგადაკრული ხის ყდა; მბეჭდური, სათარები სინგურით; ჯადაწყრი ბიბიალ (554 გვ.); 1784. XI-11 (554 გვ.); დაწერილია IIr, 547. 555, გვ.

[ლექსიკონი].—

„ა. ანი არს პირველი ასო და ჴმიანი და აართრონი...

ააბი აბმა უყავ.

ააბნიე ზე შეაბნივე.

ააბრუნუ ზე შეაქციე..."1—547 გვ.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის:

ა. ქარაგმანი Ir.

ბ. ქვეყნის მზომელობის ნიშნები Ir.

გ. ცხოველთა, ცცენარეთა, ქვეწარმავალთა, პლანეტებისა და სხვათა პირობითი ნიშნები Ir.

დ. „იესო ქრისტეს 72 მოწაფეთა სახელები, ვინ იყუნეს და სად ეპისკოპოს იქნნეს..." Iv.

ე. ლექსი ღ-ენაზი ავტორისა სიბას მიმართ—„სიბრძნის წყარო ხარ მეცნიარე უფლისად ასრულ ყოველთა..." IIr.

ვ. [სულხან-საბა ორბელიანი].—„ამ ლექსიკონის რიგები თუ ბრძენმა დამიწუნოთა" IIr. (ლექსი გადაკეთილია და სხვადასხვა ადგილას არის მოთავსებული).

ზ. ლექსი მარიამ ყოფილი მაკრინასი—„ეს ლექსიკონი ჩემი საკონი, ესრეთ სასურველი ვიით ვარდის კონი..." IIr.

თ. [ვახტანგ VI].—„როდეს დაბეჭდა ასრე საბა, ქება მმართებს აწლა მეცა..." IIr.

ი. [ვახტანგ VI].—„სიყრმითგან იყო მეფდამად სიბრძნის სწავლისა მსახურ..." IIr.

ი. ღ-ენაზი ავტორის ლექსი.—„მოვედ, მმსწავლულნო სიბრძნისნო, მე ამ წიგნისთჳს ვბადიღობ..." IIr.

2. ხელნაწერს ბოლოს ერთვის: ა. „მოსკლენი ქარაღენი და თათრულნი, რომელნი შეემწყნეს...". 549—551 გვ.

ბ. „სავმართ სახელები", 551—552 გვ.

გ. „ქართველიანონი", 553 გვ.

დ. ასურელ მამათა სახელები, 553 გვ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ე. ლეკვი.—„ხაბა სულხან ორბელიძე სიბრძნის აღსწერა ორბეთის ხე", 554 გვ. (ეს ლეკვი ეკუთვნის მ. კაკაბაძეს. იხ. ე. ლეონიძე, „ლიტერატურული განძეთი", 1953, 4 დეკემბერი).

ვ. ლეკვი.—„საბასი ენის ნაღაწი ნამეცარი შემოკრებული...", 554 გვ.

ანდერძი ა. (ავტორისა): „ამა წიგნისა მომლოცველებსა სულხან-საბა ორბელიანს ლოცვით მოიხსენებდით, მეცა ის არ ჩიჩილისა და მეფის გორგასლის და ბატონის ლეონის დედის ძმისწულსა, საქართველოს მსაჯულის ბატონის ორბელის ძესა. ამა მეცხე პრანგებითა აღწერა ესე წიგნი ფრიადითა შრომითა და ღუდენებითა, რამეთუ ქართლის ქვეყანაა ლექიკონი აღარ იპოვების და ოცდაათს წელიწადს ძლივ შეკრება განმარტებითი, რამეთუ ერისაგანი იყო და წარჩინებული და სოფლისა საქმისაგან უცილო იყო, მაშინ ქორონიკონი იყო 1685. ამისა შემდგომად მოინახონ იქნნი და გარეს ჯა ს მრავალმთის წმიდის ნათლისმცემლის მონასტერს დაიჯდა, ქ'ს 1703, მარტს 8 მოსახსენებელ იქმნა. ქ'ს 1710, დეკემბერს 1 ბუერასანს წავიდა,—მეფეს ქაიხოსროს ევნო, და ფეხზე ეფალ 20 გამოისტუმრა მრავალის ნიჭითა. მაისს 11 ქართლს მოვიდა. ქ'ს 1712, აპრილს 23 ისპაჰანს წავიდა, მეფეს ეპისტოლე გაჰკეცა, 2 ნოემბერს გამობრუნდა. დეკემბერს 20 ქართლს მოვიდა. ქ'ს 1713, აგვისტოს 17 სატრანტიოს გაისარა: ფრანცია, ჯუნეტა, სიცილია, ჰოლანდია, ფრანციის მეფე, ჰრომის პაპა, კრანდუა უცხო კარება დაბეჭდეს. ყოელი კაცი გაჰკრთება. რაც იმ ქვეყანაში უცხო და ძვირად სანახავი იყო, ყველა არეშენა. პაპამ წიგნის ყუარის ძელის ნაწილი, წმიდის კლემენტოს მოწამეის თავი და ხელი მრავალი წმიდა ნაწილი უბოძა. 18 მარიამობის თვეს გამოისტუმრა. გზებზე წმიდა სანი და მრავალი წმიდა აღგილი მოილოცა. 20 ღვინობის თვეს მალთისს მოვიდა. 8 დეკემბერს ფრანციისს მეფის ბეჭედები მიეღიდა, წამოვიდა. ქ'ს 1713 იანვარს 19 კოსტანტინეპოლის მოვიდა, იქ დაჯდეანა ის წელიწადი. ფრანკისის დესპანისას იქდა ესელის შეწყობითა", 547 გვ.

ბ. გადაწერის: „სრულ იქმნა, იყოს სადიდებელად შენდა, სიტყეო ღ'თისაო, და უბიწოდ წმიდებელისა შენისა. 1784. XI II ბიბალ', 554 გვ.

მინაწერები: 1. ტექსტის ხელით: „მოურნე მარიან ჯანსშემდე ვეცხლისასებრ ბერითა, მშნედ არს, მიეწეწყნელ მოსავთა მისთა, მწედ ფრთა, კაცი ჯ. კეჩი კდ." ადგენ ბეგან, შავი ცხენი ქიტას მიეც", 553 გვ.

2. სხვა ხელით: „საქართველოს დედოფალი დარეჯან მიიცვალა პეტერბურს ნოემბრის 8, წელს 1807. იყვის ძალი ქედევან შეხრანბატონის ასული მიიცვალა ჰეტრებურს მარტს 4, წელს 1838", 554 გვ. მინაწერები მოიცავს ხელი 556 გვ.

(380) 387

პეტრე ლარაძე, მრავალფერკუთვნილოვანი. XIX

166 ფ.; 36,5 × 25; ქაღალდი, ტრავლაკრული ხის ტყავშეკრული ყდა; შედრული სათაურები სინჯარით; ავტოგრაფი(?) პ. ლარაძისა; [XIX ს.].

1. „აქა იწყების სიტყუა პეტრეს მიერ ყარიბის ლარაძისა შეჰნძასთჳს სოფლისა და ადამ, პირველსა მამისა ჩუენისა, შაირად თქმულნი.—სულო, ღმერთ-სრულო, ათორთად განბრძანობად გარდმოსრულო და, სახედ ცეცხლისა ენთია ნათლად განბრწყინვებულო და..." 2r—108r.

შენიშვნა: პეტრე ლარაძის ეს თხზულება ლიტერატურის ისტორიაში ცნობილია, „დავითიან-ბაგრატოვანთა მატიანედ". (იხ. ტო. რუხაძე, „ქართული ეპოსი „გარდამავალი ხანის" ლიტერატურაში", 1939, გვ. 154—157).

2. „შესხმა თამარ დამყარებულისა ქელმწიფისა, მეფის გიორგის ასულისა, გიორგიელთა თჳთმპყრობელისა და მონარხისა, თქმული ხუთ ტაეპ იამბიკოდ, ბოლოებ განწყობილად, ითშვიდმეტ მუხლედად კეთილშობილის პეტრეს მიერ ლარაძისა, გიორგის ძის, ყარიბისა, რომლისა მიერ ჰამბავნიცა ზემორენი გალექსილ იქმნნეს ჩყკე-სა წელსა.—

ცისა სფეროთა ქვემფლობელთა ყოველთა...“ 108v—109r.

3. „თქმული მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ ყარიბისა იამბიკოდე იესოს ქრისტეს შობისათჳს.—

აღვიწყოთთ, ვეტრფინეთ ყოველთა არსთა საქებს...“ 110r.

4. „სიხმართათჳს ვანაზღურა იამბიკოდ თხზულნი ესე პეტრეს მიერ ლარაძისა.—სამე ქუშმარიტ იცით ზომიერ, მხედნო,

არს რაიმენი, თუ რაულად აღძრვანი...“ 110r-v.

5. „ეს ჩახრიბაულად(!) რეულ-წყაბილნი და შაირნი მწირობასა შინა ჰსთქუა პეტრე ლარაძემან, ვითა რითაცა მხნედ-მორბედობით ჰჭსახურა მეფის ძეს თეიმურაზს და ძლიერია ქელოვნებით გამოიყვანა სპარსეთით.—

აჰა ესერა, უბიწო სძალო, მოვილტვი შენდა, მრჩობლ დედოფალო...“ 110v—114r.

6. „ესე შაირნი მაშინ ჰსთქუა პეტრე ლარაძემან, ოდეს მეფის გიორგის ასული, მენგრელიის დედოფალი ნინა მობრძანდა პეტერბურს და თანმყოლთა მისთა თავადთა და აზნაურთა ჰსთხოვეს პეტრეს დაწერა შაირთა რეცა მათ მაგიერად.—

მწადს, დაუგო ტაბლა ტკბილი, გონიერთა სიბრძნით ერცელთა,

მსმენელთათჳს სატრფიალო, დამატკბობი სასმენელთა...“ 114r—116v.

7. „ეს იამბიკო მეფის ძეს დავითს მიართო პეტრე ლარაძემან ჭურთთ რა ჰსძლია.—

დღეს მეფსაღმუნე დავითს ქნარს ჰსცემს ხმა ტკბილად...“ 116v—117r.

8. „ეს ქვემორე იამბიკონი კ-დ მეფის ძეს თეიმურაზზედ თქმული მისვე პეტრე ლარაძის მიერ.—

თენგილთა გულთა სიბრძნისა შარავანდით...“ 117rv

შენიშვნა: ლეჩხუმის ბოლოს სინგურით მიწერილია: „ეს ზემო იამბიკონი პეტრე ყარიბმან მისწერა მეფის ძეს თეიმურაზს სანატპეტბერბურგს შინა, მისგან განწორებული ჰსცხოვრებდა რა საკურთად ნატრიავებს სახლსა შინა წელსა ჩყიბ-სა. ზემო შაირნი და ჩახრიბაულნიცა ამავე წელსა შინა ჰსთქუა პეტრემან.“

9. „ეს დავითის პირველის კანონისა პირველი ფსალმუნი იამბიკოდ გალობის ქნარზედ გააყეთა პეტრე ლარაძემან. ვინც აღმოიკითხოთ, მოიხსენებდეთ სიყვარულისათჳს ღთ-ისა.—

ნეტარ არს კაცი, რომელი არ მივიდა

ზრახუის ულმრთოთას და გზასა ცოდვილთასა...“ 118r.

10. „ანბანთქება ოთხ ტაეპზედ პეტრე ლარაძის მიერ თქმული ფისტიკაურად ტემსა ათურამტის წლისასა.—

ალალის მაგე, გიშრის დალალებს ელვარეს ვარდს ზედ მთერულობენ...“ 118r.

11. მისიცე პეტრე ლარაძის მიერ ანბანთქება ოთხ ტაეპზედ შაირად.—აკრთო ბალაბში გულს დია, ეთერს ვლის ზე Ꙋე თმა ია...“ 118 v.

12. „მისცე პეტრე ლარაძის მიერ თქმული ანბანთქება შაირად.—ალა ბუტკი გულსა დალად, ერხეე ვარდად, ზრო Ꙋილობით...“ 118 v.

13. „მისიცე პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული ქამსა ათურამეტის წლისასა. ანბანთქება ოთხ ტაეპსა ზედა ყოველს ლექსზედ თჳთო მარცუ-ლოვანი.—

ასე აღმკულა, აღნაგსა აკრთობსო ალვად ტრებსა...“ 118v—121r.

14. „მისცე პეტრე ყარიბისა.—

შეგბრალდე შენი, ნათელ-დღიერო, მკუდარი ყარიბი, მთენ ზეციერო...“ 121r.

15. „მისცე პეტრე ყარიბისა შაირი.—

ამ ქამს ვისურვებ შენს არეს, ევსვლელობდე, ვითა ფრთიანი...“ 121r.

16. „მისცე პეტრე ლარაძისა.—

ჰაი მოვსთქვამ საყვარელსა, ჰაი სრულად ია-ვარდი...“ 121 r.

17. „ანბანთქება პეტრეს მიერ ლარაძისა თქმული შაირად.—ავსტრიელმან არიოპაგა მოვინებე ბრძენთ განმსტრობა...“ 121r—123v.

18. „აქა ქვემო აკროსტიხურნი მეფის ძის იოანეს ძეს გრი-გოლს შესცღუნა პეტრე ლარაძემან.—

ათეული რა ოგ ლევიტელთ უმცნო გულთ,
ათასეულთ თვალთ იხილეს ლაერად უფლის...“ 123v.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს სინგურით მიწერილია:

„პეტრე ყარიბი გიძღუნი ხოტბას ტკბილსა.
თუ ქნიგ, ჩსცნობ კიდურწერილსა...“ 123v.

19. „ანბანთქება სტატსკის სოეტნიკის და კავალერის კნიაზ თუ-მანოვის გიორგი ეგნატის ძის მიმართ ძღუნილი პეტრე ყარიბის ლარაძის მიერ.—

ატჳურებს აღნაგს, აღიმკობს აფროდიტ̣ს აღზეებითა...“ 123v—124v.

20. „კნიაზ თუმანოვს სტატსკის სოეტნიკს და კავალერს უძღვნის ყარიბი ტკბილს მისთჳს ფინიკს.—

ვინ არს ყოველთა მოძრავ ცხოველთა, მთა-წყალ-ტყე-ველთა დამაწესე-ბი...“ 124v.

21. „თავადის სტატსკის სოეტნიკის და კავალერის გიორგი თუმა-ნოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ. ყარიბუ-ლი.—

წარსულნი იგ დღენი და, სულთა მომალხენი და, განვლეს ვერ-რა გძღვნი და...“ 124v—125r.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს მიწერილია: „კნიაზო, მოგიძღოვავ წარსრულთა დღე-სასწაულთა და მომავალთაც მრავალჯის მიგაჯებოს ღმერთმან მხიარულებით“.

22. „მისცე კნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი მისცე პეტრე ყარიბის მიერ ლარაძისა. ყარიბული.—

მამამან ზეცით ძალნი გივლინოს მცველად მალნი, გცვარ̣ოს ფარვა მრა-ვალნი...“ 125rv.

23. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნისი პეტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ, რეულ-ჩახრუხაულნი.—
იშვებენ ცანი ანგელოსთ დასით, ქვეყანა კაცით მრავალ-მწყობრ ასით...“
125v—126r.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს მიწერილია: „ქნიაზო, მომილოცავს დიდისა მთავარ-მოწამის გიორგის დღესასწაული, რადგან მოსახელე მისი ჰბრძანდები. ჰგებდე მრავალ წელ მხიარულებით, ყარიბი“.

24. მისვე ქნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნისი პეტრე ლარაძისა მიერ.—
მუშაკის მიერ კეთილის ვსცან კეთილ ნამუშაკევი...“ 126r-v

25. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნისი პეტრეს მიერ.—
დღეს ვხედავ ტკბობას მნათობის მზისას და კეთილობას ნაზისა დღისას...“ 126v.

26. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნისი პეტრეს მიერ.—
თუ შინ ბრძანდები, მეც მოვგოგდები, არ დავზარდები თქვენთან ვლებასა...“ 126v.

27. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნისი პეტრეს მიერ.—
ოდეს იესომ ლაზარეს უწოდა მკუდარსა სამარით...“ 126v—127r.

28. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნისი პეტრეს მიერ ლარაძისა. ჩახრუხაულად რეული.—
ძოლან გიხილე ჩემს ვანს ნარონი, გულისა სულებრ შესაყვარონი...“
127rv.

29. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნისი პეტრე ყარიბის მიერ ლარაძისა. ყარიბული.—
დღეს ჰსწორობს ჩემდა სენი, თუმც არ მახსოვს ესენი, ვგრძნობ რა თქვენსა ვერასა...“ 127v.

30. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნისი პეტრე ლარაძისაგან.—
საბრალოა ეშყით სრული გული წვიმამ დაამწყვდიოს...“ 127v—128r.

31. „ქნიაზ ალექსანდრე ჰაქჰაძისაგან.—
ძეელთ მოლექსედ საქებელად ნიჭად ესე დაიდვიან...“ 128r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია (იხ. აღ. ჰაქჰაძე, თბილელბანი, ი. გრიშაშვილის რედაქციით, 1940 წ., 129 გვ.).

32. „მისვე ქნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნისი პეტრეს მიერ ყარიბისა. თქვენმა შაირთა სიტკბოებამან მეცა მასუროა უნდოთა ამათ ლექსთა მოარმაღანება.—
ვიცი, გასმია ბულბულთა მრავალგვარ ტკბილად ხმობანი...“ 128r-v.

33. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნისი პეტრეს მიერ ყარიბისა. ყარიბული.—
ესე ახალი გვარი, გონების შესაყვარი, აოს მხილველთ საწადელად...“ 128v.

34. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ყარიბის ლარაძისა.—
მეცამე, სასთუნალ-ნოხებსა ჰსწევე ჩემთჳს საამბოხებსა...“ 128v—129r.

35. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის მიერ ლარაძისა. ყარიბული.—
ვჰგავ სპარსეთს განაჯარსა, მით ვერა ვსცამ მაჯარსა, ვერც ვჰყოფ ენით სლაპსა...“ 129r

36. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძის მიერ ყარიბისა. რეული.—
ისარი პირბასრული აქვს სვესა ჩემზედ სრეული...“ 129v.

37. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ყარიბისა.—
ბაბუზს რა ამბროზია დაერთო, ყბას დაზია...“ 129v—130r.

38. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა მიერ.—
ბედი მწყრომარე ჩემ ზედა ჰგავს ზენით მოხაჭუხარსა...“ 130r.

39. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა მიერ.—
მომსურდა საუბარი თქვენთან, ალერსი მტკბარი, ესთხზე გვარი საქებარი...“ 130r.

40. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის მიერ ფისტიკაური.—
სევდის ეჭვლასტროდ, საკურნებელად საქმის ჴელ-ყოფა ბრძენთ მიერ თქმული...“ 130r.

41. „წელსა ათას რვაასს, ოდეს შეკრბნენ სრულად დაღისტნელნი, ყარაბაღი, შაქი, შირვანი და გაღმა-მხრელნი და მომართეს საქართველოს აღსაოხრებელად, მაშინ მიართო მეფეს გიორგის პეტრე ყარიბმან ლარაძემან შაირნი ესე.—
ჰსცანით წელსა ათას რვაას, მეფობასა გიორგისას...“ 130r—132r.

42. „საქართველოს მეფის ძის ოქროპირისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ.—მამისა სული, ათორთადმი მოსრული...“ 132r-v.

43. „საქართველოს მეფის ძის მიხაილისადმი ძღვნილი მისვე პეტრე ლარაძის მიერ ყარიბისა.—
სული ცეცხლ-სახედ ძისა, რა ათორთ მჭადაგთ იხილეს...“ 132v.

44. „საქართველოს მეფის ძის ილიასადმი ძღვნილი მისვე პეტრე ლარაძის მიერ ყარიბისა.—ინათეცისკრეს ერთა ღირსთ ვარსკვლავ ახლად...“ 132v—133r.

45. „ეპიტაფია პროხორე ლარაძისა მისისავე ბიძის პეტრეს მიერ ლარაძისა მოტირალისა.—ოთხთაგან ერთად ჴელოვანთა მთავარ-მან...“ 133r-v.

46. „ქებაჲ პეტრეს მიერ მოთქმა.—
მესმა რა შენი პროხორე, შვილო ტკბილო,
სიკუდილი მწარე, მღელვარის მტკურისა მიერ...“ 133v.

47. „გოდება პეტრეს მიერ ლარაძისა საყვარელსა თჳსსა მძისწულსა და შვილსა სოლომონსა ზედა.—შვილო საყვარელო, ბრძენო, ბატკანო, სოლომონ! სიხარული და გვირგვინო ჩემისა ცხოვრებისაო..." 133v—134v.

48. „პეტრეს მიერ ლარაძის ყარიბისა თჳსსა მძისწულს იოანეს ძესა ზედა და თჳსგან შვილად მიღებულს სოლომონსა ზედა ცრემლით გოდება. მაირი.—შვილო ტკბილო, საწადელო, სიცოცხლეო სასურველო..." 134v—135r.

49. „ეპიტაფია საქართველოს მეფის ირაკლის ძის იულონისა, წარწერილი პეტრეს მიერ ლარაძისა.—იუდას ტომით, იესეს კეერთის ძირით, დავითის წალკოტს ბზულ რტოთა კეთილ ხშირით..." 135r.

50. „მეფის გიორგის ძის იოანეს შობის დღეს მილოცველი პეტრეს მიერ ყარიბის ლარაძისა. იამბიკო.—

ისუე ტკბილსა, ღმერთ-მამაკაცსა სრულსა..." 135v.

51. „ნინა დედოფლისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ლარაძისა.—ნიავ-წულილთ გამო ზესთა მომცემი ჰაჯულთა

ისრაელთადმი, განმცხადი დაფარულთა..." 135v—136r

52. „კიდურწერილობა.—ერნო ეჳვებდეთ ძნობით გრიგორლსა, სალმრთოს სჯულისა მწერთელ-თანაწოლსა..." 136r.

53. „მისვე პეტრე ყარიბისა მიერ ლარაძისა თქმული ყარიბული რეული.—მამამან ქველმან, ცათა დამრთველმან, მანვე არსთ მჭმნელმან, უხვუშურველმან..." 136r-v.

54. „ეს მეფის ძემ დავითმა დასწერა და პეტრე ყარიბს გაუგზავნა პასუხის დასაწერად.—სოფელსან მიმცა უბედობას განსაბძარველად..." 136v—137r.

55. „ეს პეტრე ლარაძე ყარიბმა მისწერა პასუხად მეფის ძეს დავითს და მადლობელ იქმნა ფრიად ესეითარად შეგონებისათჳს.—

რად ჰგმობ სოფელსა, რა უქმნია შენზედ ავები..." 137r-v.

56. „მეფის ძის ბაგრატისადმი ძღუნილი იამბიკო მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ ყარიბისა, კიდურწერილობა.—

დავითის ძირით რტოვ ნაყოფ კეთილ-სხმელო

ღელვა გვემულთა, ლიმენად სიქადულო..." 137r—138r.

57. „პეტრეს მიერ ყარიბისა რეული.—

ვინ პირითა ჰმსგავსებ მთვარეს, ნათლით მზესა სხივ-მცნივარეს..." 138 r.

58. „პეტრეს მიერ ყარიბისა იამბიკო.—შენ, სულთ საწადო, ყუავილ სუნნელთა მტილო..." 138 r.

59. „პეტრეს მიერ ყარიბის.—

ეჰა, რაბამად უმოყვსო ვარ , ჰირთგან მოყვსიანია..." 138v

60. „მისვე პეტრე ყარიბისა.—

ისწრაფდიან, შემოკრბიან მისს საჭებრად არსნი სრულნი..." 138v.

61. „პეტრე ყარიბმან მიულოცა დიდმარხვა მოყვასსა თჳსსა შტატსკის სოვეტნიკს და კაჟალერს თავადს გიორგი თუმანოვს ეგნატის ძეს.—

აჰა ესერა მარხუა ყოველსა ცოდვისა მწიკულსა ჰყოფს განშმანელსა", 139r.

62. მისვე პეტრე ლარაძისა.—

არწივნი ჰაერს განმახუნა, ჩარბნი განბძარვად ქორისად..." 139r-v.

63. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—
ზზე ვნახე აჭრუნვარედ, ღამი მბედა მწარე...“ 139v.

64. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ჯა, ვითარსა დროსა მწარესა...“ 139v—140v.

65. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ზევს არ ბედოვნებს თუსის მეხებით...“ 140v—141r.

66. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ვინადგან ჩვეულება არს იმერთა ერთა კრებისა...“ 141r.

67. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—განთიადს ცისკრის მნათობსა ზზე რა მოესწრას სხივითა...“ 141r-v.

68. „ხარებობისათჳს. თქმული პეტრეს მიერ ყარიბის ლარაძისა. ტკბილ-ხმად სათქმელი.—
ანგელოსი მაღლით მოსწრაფებულად, სძალო წმინდაო...“ 142rv

69. „მისვე პეტრე ყარიბისა მიერ თქმული შობისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა. ტკბილ ჴმად სათქმელი.—
რომელმან არსნი ყოველნი
შემხადენ და ჰყვენ ცხოველნი...“ 142v—143r

70. „მისვე ყარიბის პეტრე ლარაძისა წინადაცვეთისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა.—
ჴერუვიმთ განმწესებული,
სერაფიმთა ცნობანებული...“ 143v.

71. „მისვე პეტრე ყარიბის ლარაძისა ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა.—
დღეს ბუნება წყალთა განახლდებოდა...“ 144r.

72. „ლაზარობისათჳს თქმული ყარიბის პეტრეს მიერ ლარაძისა ტკბილ ჴმად სათქმელი.—
დავნატრი უფლისა საწადელს ჴმასა, თაყვანის-ვსცემ მას...“ 144r—145r.

73. „მისვე პეტრე ყარიბის მიერ თქმული ბაიობისათჳს.—
ცისა საყდრად მჭონი ჴელმწიფებითა...“ 145r-v.

74. „მისვე ყარიბის პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული იესოსადმი ვედრებისა.—
შენ ხარ მამის საყდარს მარჯჳნე მჯდომარე...“ 145v—146v.

75. „უფლისა ჩვენის იესო ქრისტეს ვნებისათჳს, თქმული ყარიბის პეტრეს მიერ ლარაძისა.—
დედა რა ქალწული ვნებულს გხედვიდა, ტკბილო იესო...“ 145v—147r.

76. „აღდგომისათჳს უფლისა ჩვენისა იესოსა, თქმული მისვე პეტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ. სხვა ხმა ტკბილი.—
ორსნი ჴენანი და ჴვენანი დღეს განსცხრებიან...“ 147rv.

77. „მისვე პეტრე ყარიბის მიერ თქმული თომას გვერდის განხილვისათჳს.—მოციქულნი ოდეს კართა დახშულთა...“ 148r.

78. „სულის წმიდის მოსლვისათჳს, თქმული პეტრე ყარიბის მიერ ლარაძისა.—ოდეს მოწაფენი სახლს აღთქმულთ აღსრულებას...“ 148r-v.

79. „ამაღლებისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა, თქმული ყარიბი პეტრე ლარაძის მიერ.—იესო ჩემი ორსთ მბრძანებელი...“ 148v—149r.

80. „ღ[მ]ისცვალებისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა, თქმული ყარიბის პეტრე ლარაძისა მიერ.—შემდგომად ექჳსის დღისა უფალმან წარიყუანა თჳთა თჳსორს მაყალმან...“ 149v—150r.

81. „ღ[მ]ის მშობლის იამბიკო პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული.—
ზესთა ნათლისა წინაშე მდგომარეთა...“ 150r.

82. „იამბიკო ჯუარისა პეტრე ლარაძისა მიერ.—
ჯუარო, დიდებავ იესოს ძისა ღ[მ]ისა,
ჯვარო, ადამის ბუნების გამომხსნელო...“ 150v.

83. „იამბიკო მთავარ-ანგელოსთა პეტრეს მიერ.—
ზეცის მხედრობათ უსხეულოთ მთავარნო,
ერთსამობითის ნათლის ძრწოლით მაჭებნო...“ 150v.

84. „იამბიკო მაჯარობისა პეტრეს მიერ.—
კრაჲი ღ[მ]ისა რა ძელსა ამაღლებული
ხედვიდა მლოში დედას წინაშე მდგომსა...“ 150v.

85. „იამბიკო წ[მ]ს გიორგისა პეტრეს მიერ.—
მხნეო, მოწამეთ მორის დიდად ღუაწლის მძლეე... 150v.

86. „იამბიკო არგუეთის მთავართა წმინდათა მოწამეთა დაჲთ და კონსტანტინესი პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული.—
მურვან –სადგური ეშმაკთა, ბილწი, ცრუეა,
ქრისტიანეთა მომსვრელი, მტანჯი, მდევნი...“ 151r.

87. „იამბიკო დაჲთ გარესწყლისა პეტრეს მიერ თქმული.—
ნეტარო დაჲთ, ღუაწლითა ფრთოვან ქნძილო...“ 151r.

88. „მუხლნი სინანულისანი საეფრაებელნი იესოს მიმართ, თქმული პეტრეს მიერ ლარაძისა წყრომასა შინა გალობის ხმაზედ.—რომელი მუცელსა დაიტიე, ოდეს მოხვიდე, ჰოი მსაჯულო, სიმართლით განმკითხველო ბლალთა(!) მათ ყოველთაო, იესო...“ 151rv.

89. „მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ.—
გითხრა ლოდა, ოდეს ცით ქვეყანად რებული...“ 151v—152r.

შენიშვნა: ლექსის პოლის სინგურით მიწერილია: „ესე აჯოსტიბურნი პეტრე ლარაძემან ყარიბმან ქნიან გიორგი თუმანოვს გგნატის-ძი და მეუღლესა მისსა ქნინა წარიამს და დასა მისსა ქნინა ანნას ქრისტეს აღდგომის დღეს ურჩეულა, ვინაჲთგან ფრიად მოყვსობისა კავშირითა შეყრილ იყო სიყრმითგანვე ქნიან გიორგისადი პეტრე ყარიბი“ 152r.

90. „უფლისა იესოს შობას მოგილოცავ ძესა მეფისასა იღიას მადლითა ევმანუელისათა. მრავალს წელს დღეგრძელ იყავნ. კიდურწერილობა.—ინათლებისკრეს ერთა ღირსთ ვარსკულავ ახლით...“ 152r.

შენიშვნა: ლექსის პოლის სინგურით მიწერილია: „ეს ზემო აჯოსტიბურნი მეფის ძმ ი ლ ი ა შესძღუნა სანკტპეტერბურღსა შინა პეტრე ყარიბმან დღესა ქრისტეს შობისასა“. 152v.

91. „იამბიკო კიდურწერილი შესძღუნა პეტრე ლარაძე ყარიბმან მეფის გიორგის ასულს მენგრელის დედოფალს ნინას თჳსის სახელის დღეობას სანკტპეტერბურღსა შინა.—

დღეისის დღესა ვინ ისაბელწოდების.
ელვით ნათლდებას ღვთივე ცნობის შარავანდით.. " 152v.

92. „ეს ქვემორე ერთი იანბაკო პეტრე ყარიბმა მისწერა საყვარელსა მოყვასსა თჳსსა კნიაზ გიორგი ავალოვს პეტერბურს ვასილის ოსტროვიდამ ლეტნი სადის პირისპირ შეეყენის სახლში.—

ვსწუს შენთჳს, ძმაო, მელმის ჯუმარიტებით..." 152v—153r.

99. „ეპიტაფია პეტრეს მიერ თქმული ბაგრატის ასულსა ზედა პეტერბურს.—

იუდას ძირით რტო აღმოცენებული,
იესეს წილკოტს ახლად აღყვავებული..." 153r.

94. „ქვემორე შვიდ მუხლადი ლექსნი, ძეობის ჴმაზედ შესთხზა პეტრე ლარაძე ყარიბმან. ძეობას ვიყავ მხისასა, მჴევ, შინ შემოდგა.—

ცისა სუეროს მნათობი დასნი უცხოდ შეჰკრებიან..." 153r—154r.

95. „თქმული ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ მუსტაფაზადი.—

სიხარულ მწყდარსა, ცოცხლივ მკუდარსა, დრო მხუდა სამწარად." 154rv

96. „ყარიბის პეტრე ლარაძისა მიერ მუსტაფაზადი.—

დამმწარდეს ჟამნი, შემხედეს ვამნი საწამ-საწამნი..." 154v—155r.

97. „ეს ზემოთქმული მუსტაფაზადი მას ჟამს ჰსთქუა ყარიბმან, ოდეს მოყუასსა თჳსსა შეჰქმნოდა სეფდით კაეშანი.—

ეშუის მჭონები, ჯირმგონები, თქმულ ჩემები აროს
ცეცხლი შემწუელად, ჩემად მკელელად არს, ვინ დაჰუაროს..." 155r.

98. „ყარიბის პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული, ხმა ყარიბი, ორბელიანის დაჳით სარდლის ძის ყაფლანის სიკუდილისათჳს, რეცა მის მაგიერად.—

მოდით დასად სისხლის ცრემლთა მდენელნო,
საყვარელნო, ტოლნო, ვერ დამთმენელნო..." 155v.

99. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ. ხმა ყარიბი.—

გაზაფხულმან იწყო ყვავილთა დასნი.." 155v—156r

100. ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჳნისი.—

დილის მთიებს აღმომჭვირვალს დახედე,
ვიცი, მზეებრ სხივთა მტყორცნი ისარად..." 156r-v.

101. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჳნისი.—

მზე ცორანობს, ერმობს, ჰაი დარადა..." 156v—157r.

102. „თქმული ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჳნისი.—

ქმა კიპარი კამამ-ყენარ მანათად
ჰრხევდი გულსა, სხივნი ნაზად მიარე..." 157r

103. პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული თეჳნისი.—

არხევ ტანსა, გულს წამტანსა, სარულად.—157v.

104. „მისვე პეტრე ყარიბისაგან თქმული.—

ჭუფრ დრომონნი, ლურჯთა ზღუათა მაარნი,
გლოვა სრულნი, სისხლის ცრემლ დაუფარნი..." 157v—158r.

105. „მისვე პეტრე ყარიბისა მუსტაფაზადი.—

ჰმენვისა ქარმან შესაზარმან დამჭროლა მწარედ..." 158rv.

106. „ოსმალის ყაიდაზედ ილაი, თქმული მისიეე პეტრე ყარიბის ლარაძის მიერ.—

მოვიდა გაზაფხულისა დრო გულთ სიხარულისა..." 158v—159r.

107. „თქმული პეტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ.—
მწყალავს ვარდის ფეროვნებანი
და ტურფად დაშვენებანი...“ 159rv

108. „ოდეს სტატსკის სოვეტნიკმა თავადმა გიორგი ეგნატის-ძემ თუმანოვმა გარეთუბანს სახლები იყიდა, მაშინ პეტრე ლარაძემ ესრეთ რუხაული რეული შესძღუნა.—
სახლო, სეიანად ჭგებდეყე მარად, ანგელოსი გყეს ზღუდედ მცველ-
მფარად...“ 160r

109. „პეტრე ლარაძის მიერ მილოცვა წმიდის გიორგის დღესასწაულისა სტატსკის სოვეტნიკის თავადის გიორგი ეგნატის-ძის თუმანოვისადმი.—
წმიდათა მათდა იესოს მსახურთა, ნამღვილ
დედათ ისიპრძნეს, სუნნელითა განბანა...“ 160rv.

110. „თქმული [პეტრე ლარაძისა].—
რას მკითხავ, ჲი კაცო, სოფლის ვითარებასა,
განსჯეთდე უმტკიცობით მის ყვავილოვნებასა...“ 161r

111. „ესე ქებაჲ ორ ნაბჭონი მაშინ მიართუა მენგრელიის მთავარს დავით ლეონის-ძეს დადიანს პეტრე ყარიბმან ლარაძემან, ოდეს იწყო დაჲ უსამართლოდ ჩამორთმეულთა სახლთათჳს კახონის ეკსპედიციისა მიერ.—
აღსრული სახლსა შეენიერ განგოხილსა...“ 161v—162r.

112. „ანბანთქება, თქმული პეტრეს მიერ ყარიბის ლარაძისა, რომელიცა მიართო მენგრელიის მთავარს დავით ლეონის-ძეს დადიანს იამბიკო.—
არსთა არსების აჳჭსონმან ზე ზენკალმან...“ 162r—163r.

113. „მენგრელიის მთავარს დავით ლეონის-ძეს დადიანს მიართო პეტრე ყარიბმან ლარაძემან ეს ქვემო დაწერილნი იამბიკონი. მოხუცებული, ქედსა ზედა მაღალსა უბედურებისასა მჯდომი, თვალ-დაბრყვილებული ჰგოდებს ესრეთ.—
იტყვის ჴმამაღლად ცრემლითა მოტირალი,
გოდებითა და შემწჴს მიმომზირალი...“ 163r—164r.

114. [ლექსი].—„მსმენნო, შემოჰკრებით მალიადის სრბით, იადონს მზირეთ, ცრემლნი აბშირეთ...“ 164rv.

115. „ჩჩჳილის დასაძინებელად ნანინა, თქმული ყარიბის პეტრე ლარაძისა მიერ კოლეგიასა რეღისტრატორის იოანე ლარაძის ასულს მართასა ზედა. ნანინა, ნანინა. ნანა, ნანა, ნანინა.—
ვის მორჩილებენ ზენანი
და არსნიყე ქუენანი,
მის მიერ მადლ-ფენანი
იყოს შენდ მაშვენანი...“ 164v—165v.

116. „მისის უგანათლებულესობის მეფის ირაკლის ასულის თეკლას მიმართ მილოცვა იანბიკოდ და აკროსტიხურად პეტრეს მიერ ლარაძისა ყარიბისა.—აღმძრავს სურვილი ათას გზის ნეტარ მეფის...“ 165v—166r.

117. „მენგრელიის მთავრის დავით ლეონის-ძის დადიანისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ყარაძისა ჩახრუხაული რეულად.— რაბამ გეეცდრო ვაებიანი, სულთქმა ტირილით ცრემლ-ხშირიანი...“ 166r.

შენიშვნა: ხელნაწერის წიგ ულის: „წიგნი მრავალუერყეველნი“. მისი სრული ტექსტი იხილეთ აქვე № 155 ხელნაწერის აღწერილობაში.

(381) 388

იონა ხელაშვილი, კრებული. XIX

420 გვ.; 25,5 × 22; ქაღალდი, მეჯოის ყდა; მბეჭდური; ავტოგრაფი; [XIX ს. დაუწერელია: 2, 81—100; 105; 108, 185, 186, 203, 230—232, 250, 267, 268, 289, 338—339, 351—420 გვ.

1. (ქრისტიანეთა კატეხიზისი). „ა. უპირველესი სწავლა არს დასაბამად სიბრძნისა შიში უფლისა, რომლითა განერებას ყოველსა ბოროტისაგან...“ 109—184 გვ.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის „ქრისტიანეთა კატეხიზისის“ თავთა სარჩევი 106—107 გვ.

2. [იფქლ-ღვარძლის განმარტების წიგნი] „...ქრისტე იესოს მიერ მრწემი ძმა თქუენი, მემხოლოე მონოზონ-ხუცესი კელითა ჩემითა ამბორის ყოფითა წმიდითა გიკითხავ, ღირსო ძმაო, უპირატესო მღურდელო ღ ითისა მაღლისაო, ადამ...“—187—198 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „ზემო ესე გადაიწერა თეთრად“.

3. [კაცის ცნობის წიგნი].—„ეჰა ესერა, ძმისწულო ჩემო იოანე სოლომონისაო, წიგნსა ამას უპყრიეს ცნობა მცირე სოფლისა, რომელ არს კაცი, რომლისა ცნობა დიდ ფრიად ძნელ არს...“ 199—212.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „ზემო ნამდვილი ესე გადაიწერა თეთრათ. იონა“.

4. [მელქისედეკის მღუდელობის წიგნი].—„მელქისედეკ მეფე სალიმისა, ესერა ძუელსა აღთქმასა შინა ორთა ადგილთა შინა მოიხსენეს წმიდათა წინასწარმეტყუელთა...“ 215—229 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: „წინასიტყვაობა წიგნისა ამის უკეთესეს ცნობად შენდა ვსწერ... იოანე, ქვემო ხაჯარია მღუდელისაო, რომელმან შემთხოვე მელქისედეკისა მღუდელობისა ცნობა... მღუდელ-მონოზონი იონა, წელსა 1833, აგვისტ. 14“, 214 გვ.

2. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „თეთრად გარდაიწერა“.

5. [რ ო მ ი ნ ი].—„არავინ წინასწარმეტყუელ შეწყნარებულ არს თჳსსა მამულსა, ლუკ. თავ. დ. მც. 24. იერმ. თავ. იბ მც. ნ რამეთუ მინდობა ღ-თის უშიშისა და უსჯნდისოჲსა ამისა და ურაცხჳა კაცისა...“ 233—249 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „გადაიწერა თეთრად. ი ო ნ ა.“ მართლაც ტექსტის გადათეთრებული ცალი ინახება ამავე ფონდში (№ 288), ხელის მიხედვით იგი ს ე მ ო ნ ტ ა ბ ი ძ ის გადაწერილი უნდა იყოს.

6. „უჯანთლებულესო მენგრელ-ლეჩხუმისა მთავრისა ძეო დ ა ვ ი თ, ესერა თუმცალა პარის-პირ უცნობ თქუმნდა ვარ, გარნა მომანიჭა ნუგეშინის-მცემელმან ტალანტი მოწერად თქუმნდამო წიგნისა ამის, რომელსაცა მიზეზ თქუმნუ მექმენით, ვითარცა მრჩუა უმაღლესმან სულიერ მოწაფეთან ჩემთან დედოფალმან მარიამ, კ ა ც ი ა დ ა დ ი ა ნ ის ასულმან, პაპისა თქუმნისა დაჲმან. აჰა ღუონ მთავრისა მემკუდრე ძესა დავითს კეთილმოწყლედ მუკითხეთ-ხარ ჴელითა თჳსითა ქარტასა ზედა ჩუმნდამო მოწერილში...“ 251—278 გვ.

7. [სული წმიდის განმარტება].—„ხოლო ნუგეშინის-მცემელი იგი სული წმიდა, რომელი მოავლინოს სახელითა ჩემითა მამამან, მან გასწაოს თქუმნ ყოველი...“ 281—289 გვ.

8. [ქ რ ი ს ტ ე ს მ ო ყ უ ა რ ი ს მ ე ე დ რ ო ბ ი ს გ ა ნ ს ა მ ჴ ნ ო ბ ე ლ ი წ ი გ ნ ი].—„რომელი დამკუიდრებულ არს შეწევნითა მაღლისათა საფარუმლსა ღ-თისა ზეცათასა, განისუმნოს (ფსალმუნი 90)...“ 291—301 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „ბრწყინვალეო თავადო იოანე, ძეო სუმონისო, სჳსით ჴანდერძი, მოფარდულ ჴელისციხ დაბით...“ 290 გვ. (წერილი დათარიღებულია 1834 წლის 17 მაისით). ამ თხზულების გადათეთრებული ცალი დაცულია ამავე ფონდში № 137 ქვეშ.

9. [მ ე ფ ი ს ძ ი ს ი ო ა ნ ე ს ო ც დ ა თ ო თ ხ მ ე ტ ი ს შ ე კ ი თ ხ ვ ი ს წ ი გ ნ ი].—

„კ ი თ ხ ვ ა]: რაჲდენი არიან ცხოვრება კაცისა?
მ ი [გ ე ბ ა]: ორნი არიან.
კ ი თ ხ ვ ა]: რომელნი?
მ ი [გ ე ბ ა]: ყამიერი ესე, ცხოვრება საწუთო...“ 305—326 გვ.

შენიშვნა: კრებულში აღწერილი №№ 2, 3, 4, 8, 9 შრომების სათაურები შერჩეული და აღდგენილი გვაქვს S—333 ხელნაწერში. ლოტანილი იოანეს შრომების სიის მიხედვით.

10. „ა ნ დ ე რ ძ ი ი ო ნ ა მ ო ნ ა ზ ო ნ - ხ უ ც ი ს ა.—წინასიტყჳაობა წიგნისა ამის ესე არს, რომელსა უპყრიეს ანდერძიერი აღსრულება და შეეედრება სულისა კაცად-კაცადთაგან...“ 328—337 გვ.

შენიშვნა: 327 გვ. მიწერილია: „ესე ანდერძის წიგნი გადაიწერა შეწევნითა ღ-თისათა, თეთრად იმ კუმშხედ(!) იბილე“.

11. [წ ი გ ნ ი მ ა ს წ ა ვ ლ ე ლ ი ს ა გ ა ნ მ ა ს წ ა ვ ლ ი ს ა დ მ ი].—თავი პარუმლი. გამოღებად პური ჴუმყანით, ფსალ. 103, მც. 15, და ღუინო განმტკი-

ცებად პურითა კაცისა არსობისა, ვითარცა ბრძანა უფალმან წჳიდასა სახარებასა შინა.:." 341—349 გვ.

შენიშვნა: 1. თხზულებას წინ უძღვის თავთა საძიებელი, 340 გვ.

2. კრებულს წინ უძღვის: 1. ი ო ნ ა ბ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი ს შრომების სია, 3—4 გვ. (წესხაში 30 სახელოვნების შრომაა აღნიშნული. სია იხილეთ აქვე № 333 ხელნაწერის აღწერილობაში, შენ. 1, №№ 1—30 წიგნის).

2. ქართული აბეცანი 5 გვ.

3. „ეპიტაფია მეფის ვ ი ო რ გ ი ს მ ე ა თ ა ე მ ე ფ ე ს ძის ყ ი ბ რ ა ხ ი ლ ი ა ს.— ვინადგან შობა ორგუარობს კაცთა ზედა, პირუელი ჯორკით შეგითხულა სოფელსა შინა..." 5—7 გვ.

4. „წმიდისა დ ა ვ ი თ მეფის აღმაშენებელისა მიმართ შესხმა მირთმეული.—ამათთა მომართ რასა იტყჳ, რასა სიბრძნის მოყუარეს შენ, უფროსად ბრწყინვალეო, თუალო ყოველისა სოფლისა, მეფეთა ერთგუანობისაო", 8—9 გვ.

5. [ე პ ი ტ ა ფ ი ა]. —„დავითის ძირით აღმოსორს, ვარდ-შროშანს ფერი მჭკნობია.

მეფის ძის ძმა გ ი ო რ გ ი ს მტირს დედოფალი ბებია..." 10 გვ.

6. „ნ ი კ ო ლ ო ზ ტ ი ც ი ლ ე ლ ი ს ნათქუამი.— ეთეროვნისა სპრასა განსწუნილი, ბნის კუშე ბნათი, მეოროე ზე ქართუელთა.." 10 გვ.

7. „ა ნ ტ ო ნი ქ ა თ ა ლ ი კ ო ს ი ს ნ ა თ ქ უ ა მ ი.— ცეცხლი მოიწუალე ჯორცსა, ძაღლეთსურთ განლუეს..." 11 გვ.

8. „ალბაძვე ბრძ(!) გონეფრებით დიდთა, ესეგითარის ხელეგბისა თხზეთა, იხსენიე ქებითი ლოცუთა(!), მოსაგები ნეტართა, ბადონ ორდეს პირი ქლერს(!), სჭიდ რა ტურფას, ფალრესობენ ფოიად ქების ღირსებად. ყოელადსა შინა ჩუენებული ცნობანი ძნობს წინწოლებად ჰეერ ბატად ქელოვნებით. ჯილდოდ მსთქუან: ჰი ღირს იქმენ ღაწულთა შორის ქებისა ბრაჳლად თქმად, მამაო ი ო ნა,

სურვილით სრულიად საქართველოს მეფის ძ ე თ ი ე მ ურ ა ზ, თქმული მეფის ძის ი ო ა ნ ე ს ა ჯ ა ნ", 11—12 გვ.

9. განმარტებულია შემდეგი სიტყვები: ტროიობა, ბიმდუმად, ბღუალობა.

10. „ნივთნი ესე, რომელ არიან დასაბამნი სხეათა ნივთანი(!), ესე იგი ოთხნი ესონი, რომელ არიან: 1. ცეცხლი, 2 ჰაერი, 3 წუალი და 4. კუმსანა..." 12—13 გვ.

11. „მ ო წ ა ფ ი ს ი ო ს ე ნ ა ზედ.—ეროსება ივ ხუთ..." 13 გვ.

12. „მ ა მ ა ო რ ე ვ ე ნ ო.—მას ფოფ ქარ..." 14 გვ.

13. „წმიდაო ღ ი რ ე თ ო.—ალდაჯ ღუნე, სლდაჯ თხგინ..." 14 გვ.

14. აღდგომის მილოცვის ბარათი, მიწერილი ფერისცვალების მონასტრის მერის [ტ..] მიერ ი ო ა ნე ხ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი ს ა დ მი 1831 წლის 21 აპრილის თარიღით, 14—15 გვ.

15. სიღნაღის და ქისიყის მიტროპოლიტის ი ო ა ნე ბ რ ო ნ ე ბ ე ლ ის ბარათი ი ო ნ ა ხ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი ს ა დ მი 1830 წლის 18 მაისის თარიღით, 15—16 გვ.

16. „წ ყ ა ლ ო ბ ი თ ა მეფეთასა ჩუენ ნ ი კ ო ლ ო ზ პირუელი იმპერატორი და თჳთმპყრობელი სრულად რუსეთის და სპეთა და სპეთა და სეფია განგებებად ყოველთაო განგებულებითა უხუნებესთა ტრაქტატი სუეტნის შერიგებისა ო ს მ ა ლ ს ი მ პ ე რ ი ა ს თ ა ნ.." 1829 წლის 20 სექტემბრის თარიღით", 17—20 გვ.

17. „შ ე ს ხ მ ა, წარმოთქმული ტფილისის კეთილშობილთ სასწავლებელის მოძღვრისა მიერ ს ო ლ ო მ ო ნ დ ო დ ა ე ვ ი ს ა, მაღაროელისა, ფროსა მოწყალეთა გამოცდისსა სახოგადოსა შეკრებილებასა შინა წელსა 1828, ივნისის ე- სა დღესა.—ცხად არს ესე, მაღალპატივცემულნო მეინახენო.." 20—22 გვ.

18. მოწმობა მიბელ ვეიელების ახპატრობის შესახებ, 23 გვ.

19. „ლოწმობა", გაცემული ბოდბელ მიტროპოლიტის მიერ მღვდელ იოანე დემეტრაშვილზე. მოწმობა შეიცავს ცნობებს ი. დემეტრაშვილის დაბადების, დაჭორწინების და მუშაობის შესახებ. ცნობაში აღნიშნულია აგრეთვე, რომ იოანე დემეტრაშვილი მიემგზავრება პეტერბურგში მღვდელ-მონოზონ იოანესთან ერთად „უმეტესისა წარმატებისათვის". 24—25 გვ.

20. ბარათი შეფის ძის მიბელისადმი.—„მამაშვილობაა, მაშ, ლომბარდში დაჯირავებული მაქვს ბრილიანტის საათი..." წერილი დათარიღებულია: „1831წ. სეპტემბრის 21 დღეს". 25 გვ.

21. ბარათი მიწერილი „მეფის ძის გრიგოლის" მიერ იოანესთან დათარიღებულია 1830 წ. 22 ივლისით.

22. წინა დედოფლის ბარათი იოანესთან, 26 გვ.

23. ალექსანდრე ორბელიანის ბარათი იოანესთან 1831 წლის 6 მარტის თარიღით. დაწერილია ბელასტკას, 26—27 გვ.

24. თეიმურაზ მეფის ძის წერილი იოანესთან. წერილი დაწერილი უნდა იყოს 1831 წელს.

25. ელენე მეფის ძის ასულის ბარათი იოანესთან—უთარიღო, 29 გვ.

26. ელენე „მეფის ჩამალის" ბარათი იოანესთან 1831 წლის 22 ივლისის თარიღით, 30—31 გვ.

27. ელენე „მეფის სპალის" ბარათი იოანესთან. უთარიღო, 31—33 გვ.

28. ნინა ანდრონიკოვის ბარათი იოანესთან. უთარიღო, 33—34 გვ.

29. იოანე ანდრონიკოვის ბარათი იოანესთან 1830 წლის 17 ოქტომბრის თარიღით, 34 გვ.

30. იოანე ანდრონიკოვის ბარათი იოანესთან, მიწერილი ყარაღაჯიდან 1828 წლის 29 აპრილის თარიღით, 35—37 გვ.

31. დიმიტრი ორბელიანის ბარათი იოანესთან ფულის სესხების შესახებ. უთარიღო, 37 გვ.

32. გრიგოლ ბაგრატიონ-მუხრანელის ბარათი იოანესთან 1831 წლის თარიღით, მიწერილია თბილისიდან, 38—39 გვ.

33. თამარ მეფის ძის ასულის ბარათი იოანესთან. უთარიღო, 40 გვ.

34. სოლომონ დოდაშვილის ბარათი იოანესთან 1829 წლის 15 აგვისტოს თარიღით. მიწერილია თბილისიდან, 40—42 გვ. (წერილი გამოქვეყნებულია, იხ. ს. ხუციშვილი, ს. დოდაშვილის წერილები. „მასალები სქ. და კულტურის ისტორიისათვის", 1944 წ., ნაკ. II. წერილი № 45).

35. სტეფანე დოდაევის ბარათი იოანესთან 1830 წლის 11 აგვისტოს თარიღით, 42 გვ.

36. სტეფანე [დოდაევის] ბარათი იოანესთან 1830 წლის 13 ივლისის თარიღით, 42 გვ.

37. სოლომონ დოდაევის ბარათი იოანესთან 1831 წლის 28 აპრილის თარიღით; 42—44 გვ. (იქვე, წერილი 52).

38. სოლომონ დოდაევის ბარათი იოანესთან 1831 წლის 30 ივლისის თარიღით. მიწერილია თბილისიდან, 45 გვ. (იქვე, წერილი 54).

39. სოლომონ დოდაევის ბარათი იოანესთან 1829 წლის 28 დეკემბრის თარიღით, მიწერილია თბილისიდან, წერს მისი მუშაობისა და საჭმიანობის შესახებ, 45—48გვ. (იქვე, წერილი № 47).

40. სოლომონ დოდაევის ბარათი იოანესთან 1831 წლის 19 ივნისის თარიღით, 49—50 გვ. (იქვე, წერილი № 53).

41. სოლომონ დოდაევის ბარათი იოანესთან 1831 წლის 26 თებერვლის თარიღით, მიწერილია თბილისიდან, 51—52 გვ. (იქვე, წერილი № 50).

42. სოლომონ დოდაევის ბარათი იოანესთან 1831 წლის 15 იანვრის თარიღით. მიწერილია თბილისიდან, 53—55 გვ. (იქვე, წერილი 49).

43. სოლომონ დოდაევის ბარათი იოანესთან 1830 წლის 7 აგვისტოს თარიღით მიწერილია ს. მაღარიდან, 55—56 გვ. (იქვე, წერილი № 48).

44. იოანე მოძღვრის ბარათი უცნობ პირთან 1834 წლის 5 ოქტომბრის თარიღით, 56 გვ.

45. მღვდელი იოანე დოდაევის ბარათი იონასთან. 1832 წლის 7 აგვისტოს თარიღით. მიწერილია „ბიზიბიდან მარაროული". 57 გვ.

46. სოლომონ დოდაევის ბარათი იონასთან 1829 წლის 7 ნოემბრის თარიღით. მიწერილია თბილისიდან. 58—61 გვ. (იქვე. წერილი № 46).

47. სოლომონ დოდაევის ბარათი იონასადმი 1831 წლის 14 მარტის თარიღით. 62—64 გვ. (იქვე. წერილი № 51).

48. მოსე ყანჩოველის ბარათი იონასთან 1830 წლის 3 სექტემბრის თარიღით, 64—65 გვ.

49. «თეიმურას, საქართველოს მეფის ძეი—„ამბაჲ ღირს არს ესე შემკობად ამბსნითავე.—

•ღებაძვე ბრძენთჳნთჳნიერებით დიდთა
ესვეთაერის ზეცეებრითა თხზეთა..." 66 გვ. (ლექსის სრული ტექსტი იხილეთ აქვე, შდრ. 2,8).

50. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—
იმღვდელ-მოქმედებ ანგელოსთან წესისებრ,
ოხით აღიყვან, წყალობათ გარდმოიყუან..." 65 გვ.

51. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან წინასიტყუობა.—
იერემიას ნორჩსა ვახსა კეთილსა..." 66 გვ.

52. „მეფის ძისიოანესაგანვე ნაცვალ-გებობით თქმული კეკმოთესე ლექსი.—
სიმდაბლით გიძღვნი ამა ჩემსა ნაშრომსა..." 66 გვ.

53. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—
დღეს აღმოცენდა ძირთაჳს ჴეღეანთა..." 66—67 გვ.

54. „მეფის ირაკლის ძის მირიანისაგან.—იამბიკონი, ლიცემან აწნა.—
იყავენ ბაენება დღეს წინასწარმეტყველნი..." 67 გვ.
ლექსის ბოლოს მიწერილია: „წელსა 1817, სექტემბრის 21".

55. „თქმული პეტრე ლარაძისაგან.—
აღსრულ მაღალს ქათედრასა სამღუდელოსა..." 67 გვ.

56. ისოლომონ რაზმაძეი.—„მის ბატიისან ღირსებას მღვდელ-მონაზონს მამა იონას.—
მაღლის ძეო, სიბრძნისა მზეო, ვნებათა მძლეო, ეშმაკი მთრგუნველო..." 67 გვ.
ლექსის ბოლოს მიწერილია: „სოლომონ რაზმაძე. წელსა 1830-სა (შენიშვნაში მოტანილი ლექსების სრული ტექსტი იხილეთ აქვე, № 254 ხელნაწერის აღწერილობაში).

57. სოლომონ ხელაევის წერილი იონასთან 1831 წლის 25 მარტის თარიღით, 68—70 გვ.

58. ბოდბელი იოანეს წერილი იონასთან. 1831 წლის 4 მაისის თარიღით, 70—71 გვ.

59. ბოდბელი მიტროპოლიტის იოანეს წერილი იონასთან 1931 წლის 19 თებერვლის თარიღით. 72 გვ.

60. იონას წერილი მიხაილ ბატონიშვილთან. 1834 წლის 21 ივნისის თარიღით, 73—80 გვ.

61. იონას წერილი თავის ძმისწულ იოანე სოლომონის-ძესთან, 1833 წლის 17 ივნისის თარიღით, 101—104. გვ.

(382) 389

ვოლტერი. ისტორია მეფობისა ლუდოვიკ XIV და და ლუდოვიკ XV. 1838

178 ფ.; 36.5 × 22; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მბეჭდურული; სათაურები მთავრულად; მთარგმნელი და დამწერი; იესე გარსევანიშვილი (176v); 1838 წ. (თავფ. v); დაწერილია: 177 და 178 rv.

„ვოლტერი", „ისტორია მეფობისა ლუდოვიკ XIV-სა და ლუდოვიკ XV-სა, კოროლთა ფრანციისათა ზედა დართჳთა ლექსწყობისა ყოველთა სახიწოთა ფრანციელთა: მამრთა, მინისტრთა, გუნდის მძღუანთა, მწერალთა და ჴელოვანთა მადიდებელთა ამათ ჴელმწიფეთათა. ნაწილი პირველი../ საყურნე ლუდოვიკ XIV-სა, თავი პირველი. შესწულება(!).— არა ერთისა ცხოვრებისა ლუდოვიკ XIV-სა აღწერად წინა-დაგდები მე, არამედ მაჴუნ სახედღა საგანი უგრცელესი-რე..." 1r—176v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ტექსტი შედგება ოთხი ნაწილისაგან. III და IV ნაწილს წინ უძღვის თავფურცელი (იხ. 91r და 127v);

2. ხელნაწერის თითოეულ ნაწილს ცალ-ცალკე უძღვის ხანდაზი (იხ. 1r—2r, 51r. 91r. 128r);

ანდერძი: „ჴელ-ჴჳყავ თარგმანებასა ამათსა სკანდენბრსა ოცდაერთსა რიცხუსა ამისსე ათას რვაას ოცდამეათერთმეტესა წელსასა და შეესრულე ოყდობერსა ოცდამეოთხესა სარიცხველსა ამისსე ერვაც შრომილი ესე კეთილ საქმეე(!). ეისიცა არს ესე ო. ი. გ. [იესე გარსევანიშვილი]." (ხელო თავფ.v და 176v).

(383) 390

კრებული. 1732

158 გვ.: 31,5 × 20; ქაღალდი; ტაკვადაკრული ტეიფრული ბის ყდა; მთდრული, სათაურები და აბზაცის დასწყისი სიტყვები სინგურით; ვადამწერი: გარსევანიძე (144 გვ.); ადგილი: მოსკოვი; 1732 წ. (143 გვ.); დაწუწერილია: 2,156, 158 გვ.

1. „ჭ. წყება პირველი წიგნისა ამის ჯიმშედიანისა, გალექსული მამუკა ბარათაშვილისა მიერ, ანბავთაგან რუსუდანიანისა, გამოღებული ბრძანებით.—

ძველი დღეთ მიზეზ ყოველთა, არსი საყდართა მჴდომელი,
ერთი მიმფენი ძალისა ზრდად სიმრავლისა მდომელი..." 3—143გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს გადაწერის ხელით მიწერილია:
ა. „მოსკო, წელ ჩლდბ ა, სასწორ ო, ჲ თჳის რჳა ოზ, შენდობა", 143 გვ.
ბ. „სრულ იქმნა წიგნი ესე ჩემ მიერ მოსკოს წელსა 1732, თჳესა დეკემბერსა 11, შენდობა ბრძანებულთაცა, ამინ," 149 გვ.

ანდერძი: „ბეჭედსა მიერ ბრძანება სრულ იქმნა, ვითა ბძანესა,
ვარდი ნერგვად და გამფურჩქნად, მზემ სხივი მიატანესა.
სუნი, ფერი და შვენება თჳთ სცანით, ვით იქმან ესა
და გარსევანის ძე მთავარი ვსწერ ჟამთა დიაკვანესა", 143—144 გვ.

2. „მეფის არჩილისა [ანბანთქებასულბანის პასუხად].—
აღსძრა ბაგე, გული დაედვა, ეს ვის ზე Ცე თამამობდეს..." 144 გვ.
3. „სჯბა-სულხან ორბელიანისა.—
ალმას ბასრი გალესული დაჰკვეთს ენით, ვაიმით ზმნათა..." 144 გვ.

შენიშვნა: არჩილის „ანბანთქება სულბანის პასუხად" და სბას ეს „ანბანთქება" დაბეჭდილია (იხ. არჩილიანი, ტ. I, ა. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, 1936 წ., გვ. 273).

4. „ოთარ არაგვის ერისთჳსა.—
ან ბრძენი გეტყვის დიონის, ეგ ვინ ზრდი ორთა თმინებით...“ 144—
—145 გვ.
5. „გივი მდივნისა.—
აქა ბერთ გულს დღე ერთ ვიება, ზრუნვა ჰგავს თავსდებითა...“ 145 გვ.
6. „ონანა ქაბი მდივნისა.—
ან ბრმა გდეუს დასვა, ეგ ვერ ზის, ორს თჳთ იტყვის კლდეზსა...“
145. გვ.
7. „მამუკა ბარათაშვილისა.—
ამ ბრძენთ გვაო-დარად ენა ვის ზევს, ეჰ, თავს იდვას კრებული...“
145—146 გვ.
8, „ვახტანგ ორბელიანისა.—
ალალებს ბაგეს, გულთ დასადაგეს, ელვარებს, ვუუცავ, ზე ეთერულად...“ 146 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი აღწერილი აქვს პროფ. გ.ქ. თაყაიშვილს (იხ. Описание рукописей...“ ტ. I, გვ. 410—418).
2. „ჯიმშედიანის“ ტექსტში 140 გვ. ვახტანგ VI-ის მიერ შეტანილია ერთი სტროფი: „სიკეთილი ჯიმშედის ცოლისა.
მზე და მთვარე სიტურფისა ვისი იყო ბაძის მჭვრეტი,
ბაღთა შიგან მისთა მკვრეტთა ვარდი ჭნებდა ჯასაჭნელი,
მუშკსა სადღა ახსენებდა მისი შუბლთა ნამომჭნელი,
ბოლოდ დაჭკნა ეს ყვავილი, მოუვიდა ის საწყენი.“
3. ხელნაწერში შემდეგ შეტანილია გ. ავალიშვილისა და პ. ლარაძის ლექსები: ა. „გიორგი ავალიანისა, [ანბანთქება].—ამა ბნელს გულს დაჰკოდს ესე ვარდი ზრდილა, ეჰ, თმა იანს...“ 146 გვ.
ბ. „გიორგი ავალიანისა.
[ანბანთქება].—„ასწავებს ბრძენთ, გონებით დღენით, ეჰიკურ ვისსა ზნეს-ეჰ, თჳსებით...“ 147 გვ.
გ. „გიორგი ავალიანისა.
[ანბანთქება].—„ჰი, ჰაი, ჯვარმან ჭმითა ხადა ჭირნი წმიდათ ძმათა...“, 147 გვ.
დ. „გიორგი ავალიანისა.
[ლექსი].—„შენგან კელ-ჭნებილსან გონებამ ყელი აღმიძრა დაწერად, ძომზიდა გულმან ნათელმან ცისკროვნების დაწერად...“ 147—150 გვ.
ე. „გიორგი ავალიანისა.
[ლექსი].—„სადილად ვსხედით, ვლაღობდით, სილაღით ვჭორნდა ჭაშნა, ხელასმურს ვრეტდით, სხვას არას ძალიან გჭონდა ამება...“ 151—152 გვ.
ვ. „გიორგი ავალიანი.
[ლექსი].—„მოვიღოთ სიტყვა სათქმელად სიპრძნის-სიცრუეის მბაძიდა...“ 152გვ.,
ზ. „Ваше сіятелство(!) покорній слуга Егорь Иванич Фистов.—
ხმარებული გუქმნის მშვიდობით ეს წიგნი სიკრძეთ დღეთასა.
ღ-თით დაცულ იყვნეთ მრავალამ ბერობის ყრმით სინაზეთასა,
როს მიცელილ ვიქმნები, მივიდეთ სამოთხის კართა ბჳეთასა
და უნდოთ გეყმნი შენდობას შენ, სოფლსა ბჳესა ბჳეთასა.
რა ზემო თქმულსა ისმენდეთ, იწყებდეთ მწერლის ძრახვასა,
რა უთქვავს, ფუწრიაო, იტყოდეთ, ახა ახვასა,
არ დავიდუმო, ვით იქმნას, ველარ ვიტყოდე ჩმახვასა
და მალ იმარხვიდეთ, ნუ სწუხართ მარხვასა, არა ზრახვასა.
გიორგი ავალიანშვილი იაგორ ივანიჩი“, 153 გვ.
„პეტრე ლარაძე“, [ლექსი].—„ქ. ალმებრუა სურვით გონება, სწადდის მნათთა მონება...“
ლეგენდის ბოლოს მიწერილია: კრიპტოგრამა:
„პეტრე ვინმე სანიადაგოდ ცრუმლთა მფრქვეველი“.

ი. „»პეტრე ლარაძე«, ლეჩხი.—
„ჭ. არავე გულსა ვეტყოდი, რა სურვეთა რებ არავით...“ 154 გვ.
ამ ლექსის ბოლოს მიწერილია კრიპტოგრამა: „პეტრე“.
ი. „»ჯ სამღუთელოს არხეინის ეკლოღიოსისათჳს თქმული სტინი იამბაკოდ პეტრეს მიერ ლარაძისა.—
აჰა ესერა ფუწკლომან სიკუდილმან
მესისხლე თჳსი მაბალი აღლესილ ჰყო...“ 155 გვ.
ია. „პეტრესია ესყარიბისა, [ანბანთ-ქება].—
ჭ. აკოთო ბეზეკი გულს დიამ, ეღვარედ ვარდად ზე ეკითხლთ...“ 146 გვ.
იბ. „ანბანთ ქება ფისტიკეროდ, პოე ჰაეური, პეტრეს მიერ ყარიბისა მოთქმით.—
ჭ. ჰოიმე ჰაირს ჯდაოკეღნეშეფად ხალპვერიაღ(!) წეღ ძეჩა ცაოგებეღი...“ 147 გვ.
იგ. „ბერი მოვახსენებ.—
ჭ. ვიმე უბრიღსა რამე ვაჩ(!) არ ვიეი არა რამეო...“ 157 გვ.
იდ. „ჭ. ბ[ა]რ[ა]თაშვილის თოშასგან ისმენდით“ამა თქმულებსა, რამთენიც დავსწოთ ამ სოფელს, დღეს ვნახეთ ნაკვესულებსა, რით დაიწყნარებ საწუთროსა, ან რით დაეხვევ გულსასა. და თითონ რაცა სწერდა, იმაი იქა, ჩვენ ამოგვითოთხმი სულსა“, 157 გვ.
იე. „შეითხის ძვე, გამოიპჳე, ჰარი შაჩრით გამოიძღევ, წინ დაიდევ, რაც გაიდევ, ისევ მაღე შიგ ჩაიდევ“, 157 გვ.
ივ. „პეტრე ლარაძე«, „ლეჩხი.—
ჭ. შემოსდა არე ყინულით დამშარე, წალკოტს ეფარე ვარდის კალებსა...“ 157გვ.
ამ ლექსის ბოლოს მიწერილია კრიპტოგრამა: „პეტრე“.

შენაწერები: 1. „მამეცა ბარათაშვილის ნათქვამი“ (ხუმრო ყდის შიდა მხარე).
2. „ჩუღა-სა წეღსა, იეღისს კ-ს, წინანდალი“ (ქვ. ყდის შიდა მხარე).

(384) 391

მარტვილის ოთხთავი. 1050

186 ფ.; 23×19; ტრატი; ყდა: დაწერილი, ნაკლული; დაწერილია ასომთავრულად (3—132 ფ. ფ.) და ხუცურად (133—186 ფ.ფ.); სათაურები ასომთავრულად, სინჯარით; 1—2 ფ.ფ. მოაკლებულია მინიატურები მათეს და მარკოზისა; ხუცსახეცურით ნაწერ ნაწილში შესანიშნავი სახედაც ასოებია. დაწერილია 1050 წ. (186v); მთავებელი—ივანე ფარჯანიძე (186v)ი დაწერი არსენი (144r, 186v) და იოვანე მესვეტე (186v).

„სახარებაჲ მათეს თავისაჲ.—წიგნი შობისაჲ იესუ ქრისტესი, ძისა დავითისი, ძისა ამრაჰამისი...“ 3r—186r.

შენიშვნა: ლუკას სახარების დასაწყისში ასომთავრულად სინჯარით წერია: „ქრისტე, ადიდე ურთავე შინა ცხორებასა შენთჳსებრი ჩუენი მთავარ-მამაჲ იოვანე, ამინ, იყავნ“, 134r.

ანდერძი: „სახელითა მამისაჲთა, ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა. მეუნებოთა წმიდაჲსა ღმრთის მშობლისაჲთა და წმიდისა იოვანე ნათლის-მცემლისაჲთა და წმიდათა უთხთა მახარებელთაჲთა მე, ივანე ფარჯანიანმან დავიწერე წმიდაჲ ესე სახარებაჲ სალტეელად თაყის და სულისა ჩემისა და ძმათა და შვილთა ჩემთა და მესპენეზებელად სულისა მშობელთა ჩემთასა აწ... იმსახურებდეთ წმიდასა ამას უთხთასა, ღმრთისა ...თჳნთა, რა ღმრთისნ თჳნ მიგრიათა ლოც... შენდობაჲსა ცოდვათა ჩემთაჲ, და ვადიდებდეთ მამასა, ძესა და წმიდასა სულსა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე. ამენ.

დაიწერა წმიდაჲ ესე სახარებაჲ ჴელითა, ადიდენ ღმრთამან, იოანე მღუდელისაჲთა, ლუცეასა წმიდასა თჳენსა გეევრით. ქრონიკონი იყო ხი და მეც გლახ-საწყალობელი ჴელითა არსენი ეშმაჴე ლუც...“ 186v.

მინაწერები: გადაწერის ხელით: 1. „ვაჲ მოშმშია...“ 138r.

2. „ქრისტე, შეიწყალე არსენი ცოდველი“. 137v.

3. „იესუ ქრისტე, შეიწყალე საწყალი და მწირედ ცოდველი არსენი მწერალი, ღ[მრთისა]თ[ა]ს ლუცესა გევდრეპარ“, 144r.

4 „არსენი, ფუალო, შეიწყალე“. 157v. 162r.

(385) 392

იონა ხელაშვილი, კრებული. XIX

288 გვ.; 25.5 × 20.5; ქაღალდი; მუქაოს ყდა; მხედრული; [XIX ს.]

1. „დასაწყისი იგავთა სოლომონისთა. თავი პირუელი (ესე წიგნი გასაღებია შიგ მოხსენებულთა წიგნებთა სა[ღ]თოთა,—თავი ესე იპყრობს თჳს შორის მუნჯთა ლგ, რომელთა შინა შეცულ არიან სამნი უმთავრესნი საცნობანი...“ 1—102 გვ.

2. „ეკკლესიასტე, ებრაულ კოღელეტ, რომელი თჳთ სოლომონისაა. თავი 1. მ[უ]ხლი 18.—ამაობა ამათთა, ყოველივე ამაო. ცხადოვნება: ამო არიან ყოველნივე, რანიცა განიხრწებიან და ნაგებად იცვალებიან, და ცხოველნი დალპოლელ ვიქმნებით...“ 102—185 გვ.

3. „წიგნი ისო ზირაქისი. იხილე სლავენურ, რომელსა აქვს წინასიტყუაობა. წიგნი ესე მსგავს არს ეკკლესიასტესა, რომელსა ძუ[ლ]ად ეკკლესიაებთა შინა აღმოჴკითხვიდენ ლიტონთა ერთა...“ 185—281 გვ.

შენიშვნა: I. ხელნაწერს წინ უძღვის ა: „თქმული მეფის ძის თეიმურაზისაგან.—
1. ინტარების განბრძნობილი გონებით.
2. ორიონ სიბრძის დღისა წინა მსრბოლისა...“ ზემო სიც. ფურცლის v.

II. ხელნაწერს ერთვის:

ა. [მეფე იობაკლის ძე ბ ი რ ი ა ნ ი]. „ი ა ვ ბ ი ქ ო ნი ლუცეამან ანნა.—
1. იფავენ ხსენება დღეს წინასწარმეტყუელის
2. ოხად მეორის თჳსისა მოსახელისა...“ 283 გვ.

ბ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—
1. დღეს აღმოვცენდა ძირთაგან ჴელაანთა
2. მთიგები დიდი, ბერი მამა იონა...“ 283 გვ.

გ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—
1. იმღუდელმოქმედებ ანგელოსთა წესისაებრ
2. ოხად ალიყუან. წყალობათ გარდამოიყუან...“ 284 გვ.

დ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—
1. იევრიისა ნორჩსა ვახსა ქებილსა
2. ოქრო-ნილოსა ტკბილად მომდინარესა...“ 284. გვ.

ე. „თქმული ბ ე ტ რ ე ლ ა ძ ე ს ა გ ა ნ.—
1. აღსრული მაღალს კათედრსა სამღუდელოსა
2. დღეს იჩენენ პავლესებრ ტეტიკობითა...“ 284—285 გვ.

3. „თქმული სოლომონ რაზმაძესაგან.—
1. მაღლისა ძეო, სიბრძნისა მზეო, ვნებათა მძლეო, ეშმაკთ მთრგუნველო...“ [1] 285 გვ.
2. იონა ხელაშვილის შრომების სია.[2] 286—288 გვ.

(386) 393

მოსე ხონელი, ამირან-დარეჯანიანი. XVII

182 ფ.; 29,5 × 22; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტყიურელა ყდა; ნაკლული; ხეგდრული, სათაურები და ტექსტის ზოგი ადგილი სინგრითა; [XVII ს].

[მოსე ხონელი, ამირან-დარეჯანიანი].—„... ლასა მიუგზავნა ქაცი ბაღრი იამანისძემან და ესე შეუთვალა, ვითა: გამოგზავნე ახორმანიკ, გუშინდელი ომი ღალობა იყო, სატკივართა ადგილთა პოლოტიკნი რკინანი დაიკრნეს და მეცა აგრე ვიქ და გარდავიწყუტოთოო...“ 2r—182v.

წყდება: „... დარჩა ქაოზ ქოსისძე უომრად, მოახსენა: მიბრძანებ, მეფეო, თუ არა ხუალე ჩემი არსომიო. მეფემან მაღლი [უბძანა დია ღ[თო ჯ...“

შენიშვნა: ხელნაწერის ტექსტი გამოცემულია (იხ. ამირან-დარეჯანიანი მოსე ხონელისა, სარგის კაკაბაძის რედაქციით. 1939 წ., თბილისი).

(387) 394

კვინტოს კურციოსი, საქმეთათჳს ალექსანდრე დიდისა მეფისა მაკედონელისათა. XVIII

284 გვ.; 28,5 × 18,5; ქაღალდი; უყდო; ხეგდრული, სათაურები მთავრულით; ჭვირნიშანი 1783 წ. (278 გვ.); [XVIII ს.]; დაუწერელია 282—283 გვ.

„კვინტოს კურციოსისა, საქმეთათჳს ალექსანდრე დიდისა მეფისა მაკედონელისათა. წიგნი მეექუსე. თავი I.—ამათშინა, ოდეს იქმნებოდა ესე ახიას შინა, საბერძნეთს შინა და მაკედონიას იყო უკუე განუსუნებლობა...“ 11—179 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი წარმოადგენს კვინტოს კურციოსის შრომის „საქმეთათჳს ალექსანდრე დიდისა მეფისა მაკედონელისათა“-ს II ტომს (VI—X წიგნებს).

2. წინ უძღვის: „წულთა აღწერა შემოკლებითი კურციოსისა...“ 3—10 გვ.

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს გ§. თაყაიშვილს (იხ. Описание рукописей... ტ. II. 817 გვ.).

4. ხელნაწერის 1 ტომი ინახება ამავე ფონდში 410 ნომრით.

[1] შენიშვნაში მოტანილი ლექსების სრული ტექსტი იხილეთ აქვე, 254 ხელნაწერის აღწერილობაში.

[2] იონა ხელაშვილის შრომების სია იხ. აქვე, № 389 ხელნაწერის აღწერილობაში.

მინაწერები: 1. „იანვრის ა უპჲ
ქ. ჩვენი ცხვარი არის შაჲ 400.
ქ. თოხლი 75.
ქ. ერკემალი 12.
ქ. თხა 2.
ქ. ბატკნიანი ცხვარი 7.
იქნა ჯამი 500", 1 გვ.
2. წიგნების ნუსხა.
სახარება რუსული და ქართული.
ქ. მეტაფისიკა რუსული და ქართული.
ქ. ლოღიკა რუსული და ქართული.
ქ. ითიკა ქართული.
ქ. თეულემაკი რუსული და ქართული.
ქ. დამასკელი.
ქ. ლირსი ხალვინის რუსული და ქართული,
ქ. რიტორება რუსული და ქართული.
ქ. ფისიკა რუსული და ქართული.
ქ. ჭილ ბლაზა, ტომი ოთხი.
ქ. ლრამატიკა ნიმეცკური და ფრანციცული.
ქ. ღომერის წიგნი.
ქ. ლეჭსის წიგნი, ოთხი ტომი.
ქ. ლეოლრაფია რუსული.
ქ. ფერეიერის ისტორია.
ქ. არტიკული რუსული და ქართული.
ქ. ისტორია რუსული ფცხობისათჳს.
ქ. ლექსიკონი რუსული, ორი ტომი.
ქ. ცეზარჰაბის წიგნი რუსული.
ქ. სახოგადო ისტორია რუსული.
ქ. სამხარეულოს წიგნი რუსული.
ქ. ეკიმობის წიგნი რუსული.
ქ. დოდას წიგნი რუსული.
ქ. ასტრონომის წიგნი.
ქ. ცხენის კარაბადინა.
ქ. ბელგმატი(?).
ქ. ფლიახარ რუსული და ქართული.
ქ. ცხოვრების მოკმედებისათვის.
ქ. ყრმათა სასწავლო ფილოსოფოჲა.
ქ. მარკა ტულია.
ქ. სომხური ლექსიკონი, ორი.
ქ. ტრაღედია.
ქ. თჳსების ისტორია.
ქ. პორფირი.
ქ. არტიკულის წიგნი ორი.
ქ. ციცერონის წიგნი.
ქ. მარკ ავრელია რუსული, სომხური და ქართული.
ქ. კვინტა კურცია.
ქ. ხოლოტაი ჩასი.
ქ. ლექსიკონი სომხური", 2 გვ.

3. „საქართველოს მეფის ძე დავით", 11 გვ.

4. „ომარხანმა რომ ალიღი ახტალა, მე ვიყავ წლისა ით. წულსა ჩლპეთჳსა სჷდვნებრსა ქ. ხოლო ვახანი—ოკტომბრის ლ დღესა, პარასკევსა. დავით", 279 გვ.

5. „წულსა 1789, დღესა სამშაბათსა ვსძღეთ ქარელში დიდსა ჯარსა ლეკეთისა სამ გზის, ივლისის 9. პირველი ჩემი ჯარისთავობა ესე იყო.

ამავე წელსა დავარბიე ყარსი, რომელიცა დიდითა ალაფითა მოვიქციეთ და ვსძლეთ ფრიად მცირეთ მებრძოლობათა მათა. ამავე დღეს მოკვდა ქელთაგან ჩემთა ბიგიოშიყბეგ და თიქნისელი სანაი[1], დღესა სამშაბათსა, ოცდონარის 16, და სანაბეგიც მოვკალ. წელსა 1791 ლეკის ჯარზედ გაეიმარჯვეთ თიანეთს დღესა ბუთშაბათსა, აგვისტოს 1.

ამავე წელსა სკუდნარის 8, ჩინებული გამარჯვება მოვიხვეწ ილტოზედ ბეგს მცირეთა ფრიადსა ძალსა ზედა ლეკთასა, დღესა კვირიაკესა ამავე წელსა ნოემბერს 26, ფადარსა და ბაიმაილოს დაეკარით და სიუეტოო გამარჯვებაც მოგვიხდა, ამ დღეს სამგზის. წელსა 1795 მოვიდა ალა-მაჰად-ხან და შემფსრა ტფილისი და სძლო მეფესა, თუმცაღა წინას დღეს ვსძლეთ ამისს ჩარბაზს ჩინებულად.

წელსა 1795 ყარაიაზედ ჩინებული ძლეა მოგვიხდა, დეკემბრის 1 დღესა, ხუთშაბათსა ლეკისა ჯარსა ზედა ფრიად ჩინებული, ჩვენ, მცირეთა და შუპირეებულთა დარღვევისათჳს ტფილისისა. ამავე თუეს 12 მოვიდნენ რუსნი.

ბრძანებითა მეფისათა წარვედით განჯას და ალეიღეთ ქალაქი და ციხე მოვადგეთ აპრილის 3, დღესა ხუთშაბათს. წელსა 1796, მაისის 10 დღესა, შაბათსა, ჩინებული და ღწარჩინებულები გამარჯვება მოგვიხდა ციხისა ჯართა ზედა. კუალად მაისის 16 კაცრა გამარჯვება მოგვიხდა და არხუმანცა მოვჰკალით, და ვიდრე ბატონის ჩამოსულამდე[1] თქჳსმეტი ომი მოგვიხდა, თქჳსმეტჯერეც ვსძლეთ განჯელთა.

ამავე წელს, აგვ. დგომაში, აქედანვე ალალე ბაიანად წოდებული სოფელი, აპრილის სამს, და ფრიადი ტყჳე და საქონელი ვიშოვეთ.

წელსა 1798 ბრძანებითა მეფისა გეორგისათა წარვედ ყარსს და ალალეთ და გავაკეცენ ოსმალთ შეურილობა და ვსძლიე ალიბეგს ესრეთ ჩინებულად, რომელ ყუთიც გავაგდებინეთ, ნოემბრის 11 იყო. დღესა ხუთშაბათსა· [დაეთო ბატონიშვილისა უნდა იყოს ეს მინაწერები] 280—281 გვ. ამ მინაწერის ქვემოთ მიწერილია: „გადავსწერე მღ. პ. კარბელაშვილი", 281 გვ.

(388) 395

კრებული. XVIII

106 გვ.; 29,30 × 21,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ბის ტყავფერული ყდა; მხედრული, სათაურები და სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინჯრით; [XVIII ს.] გადაწერილი: ოსე გაბაშვილი (106 გვ.): აქეს ბოლო სამკაული (39 გვ.); 89 გვ. მოთავსებულია სურათი წარწერით: „მეფე არჩილ", რომელიც ძალიან ჰგავს ვახტანგ VI-ის პორტრეტს (იხ. კრ. შარაშიძე, პირველი სტამბა საქართველოში, 1955 წ., 113 გვ.); დაეწერულია: 40,76.

1. თქმული მეფისა არჩილის მიერ ანბან ლექსნი ამიცანად სათარგმანებელი, უცებათჳის მცირედ-რე საჭიროდ სათარგმანებელნი, ხოლო ბრძენთა და მეცნიერთა ადვილ გულისხმის-საყოფელი.—

არსი ყოველთა დამაარსი, სხვა უარსო არსად არი.

არასი ხამს შედარება. არს ყოველს ნივთთა არ სადარი", 1—18 გვ. (შდრ. არჩილიანი, ტ. I, გვ. 277).

2. „საქართუელოს ბნეობანი, რომელი ჯერ-არს ესეევითარად წურთილობა კაცთა, რომელთა ჰნებავს, რათა სრულ იყოს საწუთოსა ამის ზნეკეთილობათა მიერ, ესე ყურად იხუნ და გულად მიიღენ, რომელი-ესე აღუწერია მეფესა არჩილს და ლექსად წარმოუთქუამს, რათა ყოველნი ერისკაცნი ესრეთ იქცეოდნენ. აჰა ისმინე, მკითხუელო.—

ეროვნული ბიბლიოთეკა

მოწყალე ხარ მართლის გულით მოქნენთა უხუად ღ~თო,
გუამოვნებით სამხატედო, ღუთაებითა მხოლდ ერთო..." 18—39 გე. („არჩილიანი", ტ. I. გე. 3—14).

3. „ქარი პირველი. დასაწყისი ამირ-ნასარიანი, თქმული სპარსთა ენისაგან ქართულად ბატონისშვილის განმგებელის ეახტანგისაგან. ანდერძი, შამქორისა ძისა თვისისა თანა.—იყო ქელმწიფე ქეჭაოზ და შვილი მისი ამირ-ნასარ..." 41—71 გე.

შენიშვნა: ამ თხზულების შესახებ იხ. გ. იმედაშვილი, ყაბუს-ნამეს ქართული ვერსია ამირნასარიანი: ლიტერატურული ძიებანი, IX, 325—375 გე.

4. «თავი დასაწყისი პირუელი სამებელ-შემოქმედელ მიტროპოლიტის იაკობისაგან თქმული ქება მეფისა არჩილისა».—
„სამებით ღ~თ, არსებით ერთმან, მომცეს მე სწავლა თქენდა შემკობად,
გიძღვის ქებანი, მწადსა ქებანი დაგითის და ვით ვჯდე მუსიკობად..." 72—89 გე,

შენიშვნა: ამ თხზულების ტექსტი ხუსტად იცვება, რაც „პანდუმუსიანი"-სა (იხ. ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია, II, შედგენილი ს. ყუბანიშვილის მიერ, 1949 წ. გე. 199—209), აკლია შემდეგი სტროფები: 17, 20, 23, 24, 33—36, 39, 46—48, 53—55, 60, 63, 78—81, 87—88, 92—96, 100—107. ბოლო 2 სტროფი ჩვენს ხელნაწერში სულ სხვა შინაარსისაა.

5. [ხაჭარია გაბაშვილი, კატისა და თაგვთა ომი].
„ყოველს მგრძნობელო ცხოველს შეა წინ წარმოდგა ნაზად კატა,
მას მიუგაეს თავი ლომსა, სინჯაეს ბეწვი გარდმატა..." 91—106 გე.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „ჰ გრიგოლ, იპყარ ლგჩსი ესე მტკიცედ, რათა არა მიეცეს განსარყენელად მწერალთა გამოუცდელთა, ოსე გაბაშვილი" (ბოლო 2 სიტყვა ხვეულად).

შინაწერები. 1. „ჩ~ლთ-ის დეკემბრის ათს შემოვედ ტფილისს კალაჭმედ, დღე იყო შაბათი. გავდივარ ფეხერელის კ-სა, დღე არს კვირიაკე. ვნახოთი, რა გამოვა რისაგან. თ. გ. წერეთელი" (ხემო სიც. ფურცელს ვ)

2. „ოდეს მიესმა ქელეშბეგს ლეჩხუმთ დაჯარობა მეფისა,
სთქვა: გავსძერე ხელდიდგან, ჯაჭი არა მაქვს სეფისა,
კატას ახსოვდა დაკაწერა ლომისა, იმერთ მჩქეფისა,
და ეირთაგან მოლა(!) ყეელითი აბედათს დაკაფეისა..." Ir.

3. „მეცნიერსა ბრძენი ეყვარა, ეჯუნურსა... 1840-სა წელსა" (იქვე).

4. „დაბე, გრიგოლ, თე ვითარ ეყვარებარ შენს მოწყალეს ბატონს დავით ს. თე როგორი, რა ძვირფასი წენი გიბოძა საკითხაედ, ეი როგორ სერს შენი ბედნიერება, მაგრამ დავბერდი, დაესუსტდი, წერი შეეძნა ჭალარა, 1842 წელსა" (იქვე).

5. „გრიგოლ, 1842 რომ დაბერებას ტოლი, 1852-ში რალა იქნები, ხომ უფრო ბებერი უნდა იყო, მარა არ გეტყობა ჯერე, ორეც, შეეწლი, ეორე, ხოხობის, ხუთ, კალმან, კობრის, ეეულოსის ჭამაში, კბილი არ გაგლია, ხასაათი ისევ ხალეასიანი გაქვს. ბებერი ცხენი ქერის ჭამას არ მოიწლის. დგუბუაძე", Ir.

6. გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი:

ა. „ერთი რამ არის უსჯელო, სულიერისა მშობელი,
შეილსა შიბს, დედა მოკვდება, არ სატყვიერი, მშობელი.
ცისა და ქვეყნის განმგეა, ღმერთი ყოველსა მპყრობელი,
და ის მოგეცემათ ამის განკუნებას, თქვენ ძერი არს მცხობელი“, Iv.

ბ. „ერთსა მინდორსა ხე რამ დგას, საჩინოდ ფრიად ტოლია.
მაშინ თორმეტი მოსაწილე ეურად-ეურადი ჩდილა,
თითო შტის ოთ-ოთხი ბილი ასხია ერთობ ტკბილია,
შვიდ-შვიდი კურკა შიგ უძვს, ის არის საეროველია“. Iv. (ამოცანის ბოლოს ამოხსნა მიწერილია კრიპტოგრამით).

გ. „რა არის: მომდინარეობს მარადის დაულეველი,
თორმეტნი გვარნი კერძონი, ერთიმეორის მხედველი,
ერთსის ყოფილადობისა ბნელ-ნათლად შემადგენელი.
სოფელს ცხოველი არიან ამა დიდების მტ[ე]რთ[ველი]“. Iv.

დ. „თავალათ და ტანათ ტურფა, სახითა ანაგვებითა.
შუნელთო, უმიწოთ ხესა ხდის, ძით გუეხმვნი ქებითა.
ვინც მისი მიმდევარნი არიან, ფუძი არ ერიას ძებნითა.
ამისა გამომცნობელსა მას სიბრძნისათა უჭირსა რა“. IIr.

ე. „დავდგი ტახტი, დავადგი გუშაღი გამარიანი.
ზედამ ხოდები დავაწყე ეერცხლისა ანუ ხიანი:
ყვავილი ნარგიზს მიეგამს, ვასკვაე ურიცხვიანი(!)
გარსა ფსხედან თვარენი, ჭალნი პირ-მარეხიანი“. II r.

ვ. „არ შემრისხოთ, მეცა შვესძენ ერთს განხრახვას აქ მცირესა
ასფლს ქოლეენ უბრალოსა, ცილს სწამებენ ძნელს, ფწარესა,
კაცი ღეთ-ისა და მსაჯულსა მენ დაიკავეს სიძარულსა,
მართალს იბსინს, ბრალეულს სჯის. არცხენს მოხეცეთ სიბილწესა.“ IIr.

ზ. „სამთა მთენთა ერთი კრთოლეა სამ ნათლითაო ერთ ეულობდეს.
შეიდთა პლანიტთ შეიდოეობა კაპკაშობით ბრჭალს ქვე ჰყმობდეს,
ათორთ ზოდთა მოქცეობა, სრბა ეისთვე მოქმედობდეს,
და განმმარტე. ზესთა ბრძენო, ეინ ვის გუდს ვით მთაფთხრობდეს.
ერთსა ეიტყვი: სპასპეტ-ალმით სან ათობას ეარობს, ჯილეს;
ათორობას თეალნი სჭვირობ, ათორათთვის გიდგენს მჭილავს,
თეითო მთავრობს სამეოცთა, ეიამე მისა ეერ გამკილავს.
და გეეედრები ხსოვნა გაჭენდეს თავსა გერდებ ჩენსა მრძდილავს“. II v.

ი. „დასწერა მაკლემან სათეევი და უბეროეს ოთბი ფრთითა,
ცვლა ისეელებს მეფე კედსა, მას ასბერებს სიმსწრაფილითა.
ოცდაათს გოგს ღორი დაჭყრის სანიშნებლად ქალაქითა,
და ნიახური მაშინ იცნეს მის ნუზეისა სიმსწრაფილითაო“. II v.

7. „კოლტეკა ს ო ლ ო მ ო ნ ს დ ე ე ნ ი ს ა ვ ა ნ ა.“

ჩემო ა ნ ა ვ, რეჰას თანავ, ისარ განავ, ცულს მიდანავ,
მზევალთ ხანავ, ნათელს ჰჭანავ, თვალს მინიეავ, ცეულს შეჰნანავ,
ხვაშანავ, კაეშანავ, ცრემლით ბან და ლეიძს მიძანავ,
ჭირსა ჰჭანავ, სიტკბოთ ჰსჩანავ, შენ ზანანავ, ჰაწყანავ“. II v.

8. გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი:

ა. „ცეცხო მოეედა ლაშქარი, ტეცხო მათითა ჯარითა,
არ დაეგება მას ბადე, არც დაიჭირეს მახითა;
ხან არის უანგარიშო, ხან ეერაეინა ენახითა;
და კაცი ამისი მცნობელი, ბრძენი ეერაეინ ენახითა.
ინადირეს და გაიგდეს დარბაზის ერთა. სეეეთა;
ცხენებით შემოეტიენ ველსწყიფეთა და ბეეეთა;
ათასს ნაკოესა აიღეს, არც სისხლი მიდის ჩქეეთა;
და კაცი ამისი მცნობელი, ბრძენი ეერაეინ ენახითა“.

ბ. „ერთსა ჰატარა მინდორსა არს ოცდაათი სოფელი,
მას შეახედ აჰეს საცავლი თქს-თქსად დასაფოფელი;
წილთა დასხმასა ეულან, კაცი აქ არის მეგობელი,
და თუ მეორეცა არ მიეა, არის ხელ-მოეეფებელი...“

ზ. „ტყეიდამა გამომიყვანა სიტყვამან არა მზისამან,
ტანსა რამემცა ჩამბაცა, მე ვსთქვი თუ ტყავამან ხისამან,
იგი ბიძამან აიღო ხმა ჩემი ძმისამისამან,
და მცემენ და ამას მეტყვიან: კარგი ხარ, ძმამან მღეთისამან".

დ. „ერთი რამ უცხო ნაქმარი ქნეიე ჩვენს რამე პინასა.
თეთრი აქვია პერანგად, თავი მას ეგვეს ინასა;
მისნი ცვრებელნი ყველანი არ იმპარებენ ჩიინასა
და ბატონსაც გააბარებენ, თითთრაც ნახვენ ლბინასა".

ე. „ველსა ზედა თესლი ესთქვეც, იყო მწუანეთ ამოსრული,
ჩაეკარ ჯელი, ამოეღე, იყო ტკბილი შემოსილი.
მისი თავი შეხლე ავიკარ, აქვს ხეტყერათ მოპარცული,
და ვინც ამას ვერ გამოიცნობს, ვირი არის გამაოცული".

ვ. „მეზავრსა ვიდაც მომავალსა, ულეგარსა, საკირველსა;
მეზავრობაშედ წვილს შობენ, იქმენ კაცთა სძირველსა,
მას სხვა ჯარი მოერიოს, ფერს დაიდებს საშინელსა,
და მაშინ თუ კაცი ბელთ იყდეს, ეუკვეყნ სამშვინეელსა".

ზ. „დედა ვინც ხედის ხოდის თავისს ძეს, არ ამილეულსა მამისას,
ძეტკეა თუითთ გამოზრდის, თავს ანაცვალებს თავისას;
ძე მისი მამის ხილვადმდე სიკვდილს თავს მისცემს თავისას,
და ყოველს მოითმენს მამისთვის და სხვისას სიცვარულისთვის".

ი. „სიბრძნემ თავისა თესისა სახლი ითშია გებული,
მას ქვეშე სეტკნი შეუდგნა შეიდნი, ტურფა და ქებული,
მან დაჰკლა თჳი საკლელი და არა იყო ვნებული.
და ახსენ, რაჲ ჰკო, ტაკუთა ღვინო ჰკო მან ხვებული.

ი. „ესაი ყანასა მსთესდდა ბრძენი, გულსა ხვიერა,
ჯეერდს ედვა თესლი ნავითა, შავი ყეპრისა მიერი,
ჯუთანი ჰჭონდა ჩალისა და ხარი მისი ძლიერი.
და ღმისოდ კაცი არ ვარჯა, ყოველი რაც სულიერი".

ი. „დედასა შეილი წაართვეს ცოტა, ახალი, მწყრობილი,
სხვათა გაზარდეს ძიძითა, სხვათა ნაყოფთა შობილი;
სად მიიყვანეს, იგიცა ალ დაბედა მისი ძმობილი.
და ამისი ახსნა ძნელია, თუ არ არს კაცი ცნობილი". IIv-IIIv.

იბ. „ახლოს არიან მეხობლად ორნი რა ძმანი კაცია,
საყარიელოთ არიან, არც არა ტანზედ აცვია;
სითაც რომ წავა, შეიტყობის, თე რაძე კაცმა არჩია,
და თანი გამოვა, ვერ საქმობს, სიბერეც მოეტაცია.

იბ. „ესეულო და მდებიარე ბორკილმიგან გაყრებების,
თითოელად დაიწყობას, მალ-მალ პირი გაიღების,
მერე ორსული, მდეკელ-ღია პირა ეცემის, გავარდების.
და თაეის ხორცსა ვალასებენ, ვასუქდების, დაჭენდების".

ახსნა

ვარსკვლავი სწორად ჯდომილა, როდეს მოვჰყავ ამას ხელი,
პირველ ამას ხელოვნება ის ყოფილა ჯერსა, ბრძენი,
აბრაზეში ამასა იქს, ან კამაჟი, ანუ სელი.
და ამის მეტათ ვერ გამოვსცან, ეგრიგე იყოს აწ რამ ჭკვენი". IIIv—IVr.

იგ. „ერთს ადგილს ლამაზ ფიცრულში ხმანი ისმინის ტკბილები.
შეცცლზედ კვნის დაადგმენ, მას ზედ ასხია კბილები;
არ სჯამენ, პრც ხმასი იღებენ, არიან დანაძინები.
და რა მაზედ აღმნდიდდებიან, ვანმპირდებიან ლხინ[ები].

ეს არმიცანა მე შეუძინე და ვინც იცნოთ, მაირიან ახსენით.
დედდა ჩემო, რაღა დროს შენი ბონგერ უანდურესზე..." IVv.

9. „ეს არჩილიანი მისის ბრწყინვალების ამერეთის თავადის წერეთლის სალთხეცის ზერაბის ძის გრიგოლის არის, ღმერთმან ამბაროს მშვიდობაშიდ, ქეს ჰქნეს ჩუნ. გრიგოლ". IV v.

10. „ლიტევამან ბნნ.—
დაგვაკლო ოხერ, ცოწუ, ვეფხე, ვეფხვი...
გრიგოლისაგან წერეთლის ჩუნ-სა წელსა შინა იანვრისა ოცსა", 89 წე.

11. „ლოცვამან აწნა.—
ეს არჩილ ღირსი ძე მამულისა მწათი,
ღირსი გვარისა, სირცხა გამონაკრთი.
მაჭი იბერთა, მანათი ქართლით თვალი,
მაძეი. მადიდი ქვეშეურდომთა. ვაჭ. დიდი,
უკუნისამდე იყოს უკდავი სულით.
ჩაჯ წული. გრიგოლ წერეთლისაგან დროსა რიტორებისა სწავლისასა. პირველი იამბიკო", 90 გვ.

12. „გამოცანანი, თქმული მისეე არჩილ მეფისა ძლიერისა და ღმრთივ გვირგვინოსანისა, რომელიცა ყოფილ არს ერიად ბრძენ და გამოჩრეულ მღთაება სიბრძნისა მიერ, და რა განთაეისეულებულ არს სოფლისა ამის ზრუნვისაგან, აღუწერია ესენი", 90 გვ.

13. [ვახტანგ VI]—„რუსთველისა ლექსი მეფეა, გვირგვინით ტახტზე მჯდომელი,
მასთანა არჩილ მეფეცა, სხვისა რიგისა მჭოფელი.
არჩილ მეფისა სასჯელი. სწავლა დაუწორებელი.
და სიბრძნე თავადი მჯდომელი, მრამუკა კვეშოთ მდგომელი", 90 გვ.

(389) **396**

მაქსიმე აღმსარებელი, კრებული. XI

424 გვ. 29 × 19.5; ტრატი თავ-ბოლონაკლული; ხუსური, სათაურები სინგურით; [XI ს.].

1, „[თა იანვარსა კა და ადგუსტოსსა იგ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ აღმსარებელისა მართლისა სარწმუნოებისაჲ წისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა მაქსიმესი, გნ მწრ].—...ხელით მოვიდეს და დადგეს სამარხოსა მას ზედა, სადა წმიდაჲ იგი გუამი მისი დამარხულ იყო..." 1—11 გვ.

2. „სიტყჳს-გებაჲ, რომელი იქმნა შორის წმიდისა მაქსიმესა და პიროს კოსტანტინჱპოლელ პატრიაქისა მწუალებელისა.—ოდეს- იგი პიროს კოსტანტინჱპოლელი პატრიაქი განიდევნა კოსტანტინეპოლით ბოროტთა საქმეთა მისთათჳს და წარვიდა ჰრომს..." 11—35 გვ.

3, „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა მაქსიმესი ნეტარისა თალასეს მიმართ ხუცისა და მამასახლისისა მრავალთა მონაზონთაჲსა სიტყუათათჳს, რომელთა გიმშრეტებაჲ ეთხოა მას ნეტარისა მაქსიმესგან, ორ წარგუმართენ, ამენ.—სანატრელსა მონასა ღისასა თალასეს, ღირსსა მღდელსა და მწყემსსა პირმეტყუელთა..." 35—374 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „დიდებაჲ ღმერთსა, დაესრულა კითხვა-მიგებაჲ, შემინდვეთ და ლოცვა ყავთ, ღმერთმან დაგაჯუროს", 374 გვ.

4. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა მაქსიმე აღმსარებელისაჲ სიტყჳს-გებისათჳს ენებათაჲსა, მიწერილი მამისა თალასეს მიმართ.—შემკობილსა ყოველითა სათნოებითა და მუნებაჲსა სულიერისა მის ქუეყანისაჲსა..." 375—424 გვ.

წყდება: „...—თაჲი იგ, გულის სიტყჳსა მიმართ..."

შენიშვნა: კრებულში შესული მაქსიმე აღმსარებლის თხზულებანი თარგმნილია ქქვითიმე მთაწმიდელის მიერ (ქ. ყაუხჩიშვილი, ქართ. ლიტ. ისტ. ტ. I[3], 657 გვ.).

(390) 397

ბიბლიური წიგნები. XIX

240 გვ.; 36×23; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტყიფრული ყდა; მბეჭდური; სათაურები ასომთავრულად, სინგურით; [XIX ს.]; დაუწერელია: 152, 153, 140 გვ.

«წიგნი მესამე ლევიტელთა» „...თქუჳნი ქუჳყანით ეგჳპტით ყოფად თქუჳნდა ღუთად და იყუნეთ წმინდანი, რამეთუ წმინდა ვარ მე“ 1—239 გვ.

წყდება: „...და აჰა კაცი მოჰკუცებული მოვიდოდა საქმით თჳსით ველით მიმუხრი, და კაცი იგი იყო მთისაგან ეფრემისსა და იგი მჱსხემ იყო ლაეაას...“

შენიშვნა: ხელნაწერის შედგენილობა: ა. „წიგნი მესამე ლევიტელთა...“ (ნაკლულია, შეიცავს 11—27 თავებს), 1—33 გვ.

ბ. „წიგნი მეოთხე, რიცხუნი ძეთა ისრაელთანი, აღწერილი მოსესი,“ (შეიცავს 1—36 თავებს), 34—103 გვ.

გ. „წიგნი მეზუთე. მეორე სჯული. ა. აღწერილი მოსესი, წინასწარმეტყველისა და სჯულისმდებელისა...“ (შეიცავს, 1—34 თავებს), 104—162 გვ.

დ. „წიგნი მეექჳსე, ისოსი, ძისა ნავისი...“ (შეიცავს 1—24 თავებს), 163—204 გვ.

ე. „მსაჯულთათვის...“ (შეიცავს 1—19 თავებს), 205—239 გვ.

(391) 398

ხაზოგადო ისტორია. 1816

370 გვ.; 33,5×22,5; ქაღალდი ლურჯი ფერისა; მუყაოს ყდა; მბეჭდური; თარგმნილი რუსულიდან ქართულზე იოანე ბაზღიძის მიერ 1816 წელს (370 გვ.).

„ხაზოგადო ისტორია, ნაწილი მეორე, ისტორია შემდგომად შობისა ქრისტესსა, პირველი პერიოდი იესო ქრისტედგან ვიდრე თეოდოსი-ისადმდე...—1. ოდესცა რომის იმპერია განსუენებით მმორჩილებდა სამყაროსა აგვისტოსსა, მაშინ სწაელანი და ხელოვნებანი მას წინა მიიწეოდიან ქნინ სრულებისადმი...“ 3—369 გვ.

შენიშვნა: 1. მთელი ისტორია დაყოფილია 6 პერიოდად. თვითეული პერიოდის ბოლოს მიწერილია: „აქ უნდა ჩაეტანოს პირველის პერიოდის ტაბლიცა.“ ასეთივე მინაწერებია: 53, 88, 114, 212 და 370 გვ.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. „წინასიტყუაობა წამკითხველთადმი კეთილმსახურთა.—

1

მე მეფის ძის ბრძანებითა ბელ-ვჰყავ თარგმნად ამ წიგნისა,
რომელ სწადდა მამეულისთვის ჰქონიყო მშობლის ენისა,
სასარგებლოდ ქართველთათვის და სწავლად ყოვლის ხნებისა,
და ორ წიგნათა აღწერილი ყოველთ კუეწინა საქმეთ დრონისა.

2

უქმობისა დროსი ჩემსი განვატარენ ამის წერით.
რაზომც ვიძლე, გარდმოვიღე ჰაზრებითა მისთა ბეჭერით.
რასაც მიეხვედი, არ შევსცვალე მოთხრობილი მის მიერით,
და აწ წამკითხველთ გეუდრები, განნილვა ჰყოთ წესიერით.

3

გეუდრი ყოველთა განმხილველთა, მეკმნეთ ყარიბსა მოკუნე,
რომელსაც მწადს სამსახური, კელავ საქმითაცა გიჩუენე,
ვინადგან ვარ უჩუენ ლეკსთა წერას, წმასნეულსაც არ მშუენე,
და თქუენ კეთილ მსმენელთ გეაჯები, ამისთვის არ შემოთ რა თქუენე.

4

შრომა ესე ჩემ მიერი არ დადად საკჳბარია,
რადგან ითქმის სიბრძნის თვალად მამეულისთვის სახმარია.
თუ შემეშენებას ისტორეებთ, სასწაულებლათც(!) საკმარია.
და შეცდომისთვის მე ნუ დამგმობთ, წარმართვა თქუენგან მკმარია.

5

სიყრმიდგანვე აჭაომდის ვარ თქუენთვის განზრახებული,
მეცადინე სამსახურის, რომ თქუენთვის იქმნას რგებული,
რადგან მაწუეს სიცვარული, რომლით ვარ შეწყნარებული,
და მამეულს, ჩემის მშობლისა, ძმათათვისც ვიქმნა შეებული.

6

თქუენდ სათნოთა მე ვით ძალ-მიძს წყობა ლექსთ ანუ წერისა,
რომელიც ვარ გამოუცდელ სიყრმიდგან უსჯუარ წურისა,
თუ შჳას სათნოდ მიითელნი, კულავც სრული ეჭკო დანაპირისა
და სრულის გულით ვიქმნე მცდელი, თქუენთვის სხეა წიგნთაც წერისა.

7

აწ ამის მიერ ყოველთა გთხოე, ყარიბი გეწყალოდე,
სოფლისგან დაუნდობელი, მრავლ სიმწარისაც მომლოდე.
ობოლი, გლახა, უბედო, განუსაზღურავს სვეს რა ვრბოდე.
და ესდენ კოთვას არ მაკმარებს, კელავ სწადიან ველად ვრბოდე.

უმრწემესი მონა ყოველთა იოანე ბაბლიძე, წულს ჩყოვ-სა. ოკტომბრის 29-სა რიცხვსა, სატახტოსა ქალაქსა შინა ს. პეტერბურგსა,“ 1793.

ბ. „უგანათლებულესო მეფის ძეო იოანე. ყოველად უმოწყალესო ქველმწყალეო.

1

უმრწემესი მონა თქუენი ჩემდა ამას მორიდებით:
ვინადგან ხათ მფარველ ჩემდა, უარმყოფელ არ იქმნებით,

მორჩილ ვეკმენ თქვენს ბრძანებას, ღაწვლთა ჩემთა არ რიდებით,
და სრულ ვპყავ ესე ნება თქვენი მრავალის შრომის ურიდებით.

2

ისტორია ყოვლის სოფლის ორ წიგნთა აღწერილი,
მრავალ ჰ[ა]ხრთა მოსმბრობელი. ბრძენთა მიერ დაწერილი,
რომელ გსურდათ მამულისთვის ყოფილიყო ეს თარგმნილი,
და მე გლახაკმა, ვით ძალ მედგა, აღვასრულე თქვენგან ხმნილი.

3

გუდრი მონა მორჩილებით, ღირს ჰყოთ ესე სათნო ყოფისს,
ამით უფროს ბედნიერ მყოფთ, თუ განმილვის ღირს იყოფეს;
კელავც მეკმნების გვაჯობა თქვენდ სურვათა ნებისყოფის;
და ნურც განმიტევებთ გლახაკსა, სივდგანაც კირთვი მეყოფის.

4

სიერმიდგანვე მონა თქვენი, თქვენ მიერ გაზრდებული,
არა არსი არსად ქნილი, არც ვისგან შეწყნარებული.
თქვენ ხართ ყოლისა მიზეზი, რომ დღეს ვარ აღსარებული.
და ვეჯდრი ობლობის სწარველსა გულსთ უფროს ფუფუნებული.

5

სიკვდილადმდე მაკებელი ჩემ მიერ მორჩილებითა,
მარად წმსენი პირნათელს, არც მყოფი მლიქნელობითა,
თქვენგან კიდე ვინ იქნების ჩემად მამით მფარველობითა,
და ვსთხოვ ჴენაარს, მუმსახურის კელავც თქვენის დღეგრძელობითა.

ყოველად ბრძენო, მეფის ძეო,
მე ამას გიძღვნი ბახლიძეო.

თქვენის უკანასკნელსუსობისა ყოველად უმორჩილესი მონა და მოსამსახურე, ტიტულიარნის სოვეტნიკი და პრეკურორი ივანე რომანის ბახლიძე. 1816 წელა, ოქტომბრის 13 რიცხ. ს. ა[ქუ]რ ბურ სა შინა," 2 გვ.

(392) 399

ამონიოს ერმისი, ხმწყულებანი. XVIII

134 გვ.; 29,5 × 19; ქაღალდი; ქაღალდისავე ყდით; ნუსხური, სათაურები სინგურით; [XVIII ს.].

1. „უფროსად ბრძნისა ამმონიოს ერმისისაჲ მოსაკსენებელი ხუთთა ჴმათადმი პორფირი ფილოსოფოსისათა.— ჩ[ნ] მგულებელთათჳს დაწყებასა ფილოსოფოსისა სიტყჳსასა საჭირო არს სწაულად, თუ რაჲ ვიდრემე არს ფილოსოფოსობაჲ..." 3—73 გვ.

2. „ამმონიუ(ს) ერმისისა მოსავსენებელი ათთა კატეღორიათად მი არისტოტელისთა.—ვითარცა არისტოტელისსა შინაგან, ქმნაჲ გუნებაჲს ფილოსოფოსობასა, მოეწედ ამისდა მიმართ, თანამოკჳმედნი რაჲმე ჩნ̃ნი ეიძინეთ, ხოლო არიან ესენი რიცხჳთ ათ...“ 74—133 გვ.

შენიშვნა: 1. ორივე ეს თხზულება პროფ. კ. კეკელიძის აზრით თარგმნილია იოანე ტარიჭანისის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1941 წ., 284 გვ.).

2. 1—2 გვ. მოთავსებულია ამონაწერები ხელნაწერში შესული თხზულებებიდან.

მინაწერები: 1. „ვინ მარტივ ერთობას წრფელ მგებლად,
მეფედ მყო თვისად მჭებელად.“
2. „ვინ ზესთ ზედაობს მეფრთოვა,
წრფელ განსჯას გეწჳესს მეფეთა.“
3. „ვინ მიწით მბაგი მბოლომან,
მანეც მყო მეფედ სოლომან“.
4. „ვის შეენის მარტივ ერთობა, მანეე მიწოდა მეფობა“.
5. „ვინ მარტივ ერთობს წრფელ მგებლად,
მეფედ მყო თვისად მჭებელად“.
6. „ვის ყოველნი ტრფიან მჭებელად,
მეფედ მყო წრფელად მგებელად.“
7. „მორიგი ვარ ცათა მყოფისა,
მეფე ვარ წუთის სოფლისა“
8. „დამბედ მთაყვანი ღმერთისა,
მეფე ვარ იმერეთისა“.

9. „პანარეტოსი, რომელ არს სიბრძნე სოლომონისა და სჯ...“

10. „ცეცხლმან ჩემ შორისისა სურვილისამან მიიღოს რა ნაცერებალისა მის მიერ განჭურვება, დაწვნეს ცოდვანი ჩემნი და განბანთლნეს გული ჩემი“.

11. „ნათესავისა და სახისათვის ცხად არს, ვითარმედ არიან ესე სახენი და არა ზმნანი. სახელი ჟყუ მოიღებების ხეთ სახეთ: სახელმოდგამად, თანამოსაზღუდ სახელსხეად, სახელმრავლად, თანსაზღად. სჭ[ს]თათეის. სჭსი ჟყუ მოიღებების ოთხ სახედ, ვიდრემდე: კეღლენებითი, ვითარცა მოძღუარი მოწაფისაჲ; ბედითი ვითარ უფალი და მონაჲ; წინაალრჩეთა, ვითარ მოყვასი მოყვასისა მიმართ; ბუნებითი. ხოლო ნათესავთა ზედა თქმა, ესე არს ბუნებითი.“

12. „გითრა ნთ̃ლის შეილი ბეშმარიტი კაცი არის, დიდი რიტორი, არის ღ̃თის მეტყველი“ (ნუსხურად).

13. „პორფირი, პლატონ ლეკიპოლელის მოწაფე, ოროკინესთან მეშკოლე იყო. ლეკიპოლი იზპირის კალაკი არის, რომელსაც ჩვენ ზპირინს უწოდთ“, 134 გვ.

(393) 400

ფსალმუნთა განმარტება. 1828

VI ფ.: 284 გვ.; 32,5 × 21; ქაღალდი (ლურჯი ფერისა); ტყავგადაკრული ბის ტივიერული ყდა; მხედრული, სათურები მთავრულით; თარგმნილი სომხური ენიდან ეგნატი იოსებიანის მიერ 1825 წ. (1 გვ.); გადაწერა: აბელ ბაშიეშქოვი (271 გვ.ს გადაწერილია 1823 წ. (1 გვ.); (ქეირნებანი III—IV ფ.); დაწერილია VIფ. 272—284 გვ.

«ფსალმუნთა განმარტება», „კანონი პირველი. ფსალმუნი ა.—ჰაზრი პირუელისა ამის ფსალმუნისა, რომელსა შინა არს ნეტარება კაცისა მართლისა...“ 1—271 გვ.

ანდერძი: ა. შთარგმნელისა: „სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმინდისათა, ამინ, წელსა ჩყიე-სა ვენტიკესა, მონასტერსა შინა წმინდისა ლაზარესსა დაბეჭდულსა ჭოსთა ენისა ფსალმუნთა განმარტებისაგან ქართველთა ენასა ზედა წელსა ათას რუას ოცდაშვიდსა, იანვრის თვესს კა დღესა გარდმოთარგმანებით დაწყებული ონისიმე მღვდელის ძისა გვანტი იოსელიანისაგან.“ 1 გვ.

ბ. გადამწერისა: „ნამდვილიად გადმოვჰწერე მისს ღვთანთლებულებისობის სამებრველოსა მემყუდრის ფავლი დადიანის მწერელმან, საქართველოს კეთილშობილსა ამილ ბაშიყოვან,“ 271 გვ.

(394) 401

დოგმატიკონი. XVIII

355 ფ.; 31,2 × 21,4; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტყიური ბის ყდა (ტყავი დახიზნებულია, ჭრილია ოთხ ტყავის სავლე. ამჟამად შერწყილი აქვს ერთი. აქვს ცდი სავეი ფურცელებს); ხელნაწერის შემნახველი კიდეები მოხატულია; ნუსხური, დასწყისები სინგურით; [XVIII ს.]; ვერონიშანი: სამი ნახევარი მთვარე (18r); დაწერილია: 1r-v, 355r-v.

[დოგმატიკონი].—1. „წმიდათაგანისა მამისა ჩ[ნ]ისა იოანე მონახონისა და ხუცისა დამასკელისა ოქრონეკტარად წოდებულისა სიტყუა სარწმუნოებისათჳს დასამებელად ნისტორიანთა, მეუფესო გუაკურთხენ.—გვიხმს უ[კ]ჳ ჩ[ნ] ცხოვნებულთა ღ[ისა]თა მხოლოდშობილისა მიერ ძისა მისისა...“ 2r—11v.

2. „მისიეე მამისა იოანე ხუცისა დამასკელისა ოქრონეკტარისაჲ სიტყუაჲ დასამჯობელი ნესტორიანთაჲ.—ნესტორის თანამხრახელთა მ[ა]რთ დაიწუყებოდდე სიტყუაჲ... 11v—26r.

3. „მისიეე იოანე მონახონისა ხუცისა დამასკელისა ოქრონეკტარად სახელდებულისა სიტყუაჲ ნაშუაკეე დასამჯობელად ღ[ის] მოძაგებულისა წუალებისა იაკობიტჲსა.—ოცა კეთილი კეთილ არსო, რ[გმს] არა კეთილად იქნებოდის...“ 26r—49v.

4. „მისიეე, ქრისტეს შორის ორთა ნებათათჳს დამოქმედებათა სხუათა ბუნებითთა თჳთებათა, ყარნა შემოკლებული და ორთა ბუნებათთჳს და ერთისა გუამისა.—ორთა ბუნებათა და ერთისა გუამისა...“ 49v—66r.

5. „თუ რაოდენჯერად ითქმის ხატებაჲ.—სიტყჳერებისაებრ და გონიერებისა და თჳთ ქელმწიფებისა...“ 66r—74r.

6. „წმიდათაგანისა მამისა ჩ[ნ]ისა იოანე მანსურ წოდებულისა სიტყუანი წმიდათა მამათანი, ესე იგი არს გამოკრებანი წანებათანი, რომელთა მიერ ყოველივე კათოლიკე ეკლესიისა სარწმუნოებაჲ განცხადებულად გუ[ს]ჰწავების. ღ[ის]მეტყუ[ე]ლებისაჲსა ვიტყჳ ქადაგებასა და ს[ა]ღმაჲ განგებულებისა ს[ა]ტყჳსა და ს[ა]თა მართალთა ეკლესიისა შჯულთა უცთომელობასა

სამობისა და ერთობისა შორისსა ღ~ისმეტყუ~ლებისათჳს. გრიგოლი ღ~ისმეტყუ~ლისა ქრისტეს შობისათჳს თქუ~ლისაგან.—თავი ე. ღმერთი იყო უკუ~ მარადის და არს...“ 74r—197v.

შენიშვნა: შედგება 31 თავისაგან.

7. „წმიდისა კჳრიკე ალექსანდრიელ ეპისკოპოსისაჲ თარგმანებაჲ შემდგომითი-შემდგომად ითორმეტთა თავთაჲ ამათითა მაბრალობელთა შიმართ.—ყოველნივე მართალ და წრფელ არიან წინაჲ გულისჴმის-მყოფელთა...“ 197v—206v.

8. „ეპისტოლე წმიდისა კჳრიკე მთავარეპისკოპოსისა ალექსანდრიელისაჲ სანატრელისა ნეტარებისმ~რთა ეპისკოპოსისა დიოკესარიელთაჲსა სამთაეროსა შინა ისაიოელთასა.—მიეცეთხუენით მოსაუსენებელსა ღ~ისებისა შენისა მიერ წარმოცემულსა...“ 206v—211v.

9. „მისივე, სხუაჲ მოსაუსენებელი ნაცვალად მოწერილი მის მიერ კითხუათა მომართ ჩუენთა.—საჩინო ვიდრემე და ცხად თჳთ თჳით თ~სით არს ქებმოპირებაჲ მაყუარეთა მისთათჳს...“ 211v—214r.

10. „მისივე, აღწსნაჲ, ესე იგი არს სიტყჳს-გებაჲ.—რამეთუ უკ~თ ერთსა ბუნებასა სიტყჳსასა მეტყ~ლთა დავიდუმეთ...“ 214r—216r.

11. „მისივე, განკცებისათჳს მხოლოდმობილისა.—კ~ს სახელსა არა რისა ძალი ა~ქს...“ 216r—217r.

12. „მისივე, თუ როდეს სახედ ვიტყჳთ შეერთებასა.—შეერთებისა სიტყუაჲ მრავალ სახედ სრულ იქმნების...“ 217r—219r.

13. „მისივე, ვითარმედ უსხეულოჲსა ღ~ებისა სხეულ იქმნეს ჯორცნი მჭ~ნებელნი სულისა გონიერისანი და ვითარმედ უკ~თ განუყუნეთ იგინი ურთიერთას-ყოველითურთ, ვითაჳ დაჳსნეულ ვექმნებით სტ~ყჳსა ქ~ს შორის გულისჴმის-საყოფელისა განგებულებისასა.—ქებასა შინა ქებათასა თჳთ მას უფალსა ჩ~სსა ი~ჴ ქ~ა...“ 219r—v.

14. „მისივე, ვითარმედ იესჳ ქრისტედ სახელ-იდების განკცებული სიტყუაჲ ღმრთისაჲ.—მხოლოდმობილისა სიტყჳსა ჯორჯთაშეერისა განგებულებისა გამოძებად მნებებელნი...“ 219v—221v.

15. „მისივე, თუ ვითარ ღ~ის მშ~ებელად გულისჴმა-იყოფების წმიდაჲ ჭალწული.—იშჳა უკუ~ გამოუთქჳლად მამისა და ღმრთისაგან სიტყუა...“ 221v—224v.

16. „თეოდორე ყოველად ღ~ისმოყუარისა მონაზონისა და უჯროჲსად ბრძნისა ფილოსოფოსისაჲ, თუ ვითარ სათანადო არს გულისჴმის-ყოფაჲ სჯ~ულისა და გარეშისა ფილოსოფოსობისა სტ~ყათა.—საჴეო არს ჩ~ნ~ს, რომელთა გუ~გულების მოჴსენებაჲ ქრისტიანობითისა ღუსაერებისათჳს...“ 224v—266r.

17. „თითოსახეთა თავთა, ესე იგი არს გამოძიებით კითხულთა აღწსნაჲ ქრისტეს მ~რთისა კეთილად მსახურებისათჳს და თანად მხილებაჲცა და უკუ~რღუ~ჱაჲ ღ~ოებისა მიმართ და კაცებისა ქ~სისა უთავოთა ურთიერთას წინააღმდგომისა წვალებისაჲ ნესტორისაგან და სეჳეროჩისა პიროჩად მსახურთაჲსა, და სიტყჳს-გებაჲ უარისმყოფელთა მიმართ წმიდისა კრებისა ხალკედონისათა მოძღურებისაგან ღ~ივ-მოცემულთა წმიდათა მამათა ჩ~ნთაჲსა.—კითხუაჲ ა. რაჲ არს გუამი...“ 266r—322v.

შენიშვნა: სულ 17 კითხვა-მიგებაა.

18. „ეპისტოლე წმიდათაგანისა პაპა ლეონისი წმიდათაგანისა ფლაბიანეს მიმართ კონსტანტინუპოლელ ეპისკოპოსისა.— საყურადღებო ძმასა და თანამღდელსა ფლაბიანეს ლეონ...“ 322r—331v.

19. „ეპისტოლენი თითოსაბეთა ეპისკოპოსთანი, მიწერილნი პეტრეს მიმართ ეპისკოპოსისა ანტიოქელთასა მშურკვნელად წოდებულისა, ვითარმედ არა ჯერ-არს ენებისა შერთვაჲ სამწყემსოებისა თანა შემატებისა წ[არ]ა ამისისა, ვითარმედ: რომელი ჯუარს ეცუ ჩ[ენ]ო, რომელი ამან პეტრე, ვითარცა მწუალებელმან, შესძინა.—ანტეონოს ეპისკოპოსი არსენოისაჲ პეტრეს ეპისკოპოსსა ანტიოქიასა...“ კ331v—349v.

20. „თავი სომეხთა წუალებათანი ოცდაათნი.—პირველად უკუ იტყჳან...“ 349v—354v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ზოგიერთი ფურცელი სინწმისანაა შეცვითლებული.
2. ხელნაწერის კიდეებზე მოთავსებულია განმარტებები.
3. ხელნაწერი წარმოადგენს არსენ იყალთოელის რედაქციის „დოგმატიკონის“ ნაწილს. იხ. S—1463, ჯგ. 103—226.

მინაწერები (ტექსტის ხელით, სინგურით): 1. „შეისწავე: ვითარმედ რომელი-იგი ჩ[ე]ნა ქართულთა სახარებათა შინა გარნაჲ წერილ არს ამას ადგილსა „არცა ძენძ, გარნა მამამან,“ და ჩუენ აქა ყოველგან თჳნიერი დაგჳწერია ნაცვალად გარნასა. ბერძულად ესრეთ არს, ვითარმედ იხილი, რომელი-ესე გარანსაცა მოასწავებს და თჳნიერსაცა და არათჳსაცა, ვითარცა ცხად-ჰყოფენ აქა საწ[ე]წყლონი ესე სიტყუანი ესრეთნი ბასიანისნი და დავითისნი. ხოლო ერთისა არა რომელისაგან გარეშეიცვის ქართულისა სიტყჳსა, ვითარმცა ერთი რამე დაჰმართე და სხჳსა მიმართ არღა ჰჭონდა კუალი განსავალი სიტყჳსა.“ 129r.

2. „შეისწავე: ვითარმედ მას საკითხავსა იტყჳს ნოსელისასა, მამისა გ[ა]ს თარგმნილსა, რ[ო]ლ არტანუჯისა კოპნისან გაჲქცეთა და ბერმან ეფთჳმე გრიგოლ მან. ჲი მე, დარღუეთა მისისა ჴელ-ყოფაჲ არა უწყი, თუ რომელითა ს[ა]ხელითა იკადრა, რომელსა აქა წინაჲ იოანე დამასკელი განცხადებულად გრიგოლ ნოსელისად აღიარებს მას ყოფად და კეთილსა საკრისა უმაღლეს შეასმენს ღუნეტრებასა განკუეთისა მისისა სკადრებელთასა...“ (სინგურით) 136v

3. „პარსენისა მისისული მღჳძეს იტყჳს დაცით მეფე: მე მაშინდელი კაცი ვარ, ოდეს არსენი დაროყიდა ჰაჲა, მარკჳწესაა გუმრდსა ზედა წყაჲ, ნოსელსა იკითხადა და დოღმატჳონსა აწაბეზდა და ცქერსა სოფია წინადასა იგიეე მარტჳა იქმოდა. ნუ ვინ დააგდებთ, ორამედ დაწერეთ“ (სინგურით) 191v.

4. „ღმჳსი კაბური თჳსეულის კ[ა]ლ[ა]ლა, იკრე წინათა, იღრენე შუათა, იკრეკ უკუანათა“ 335v.

395) 402

ანტონ პირველი, ღვთისმეტყველება, ტომი I. XVIII—XIX

185 ფ.; 28,5 × 19,5; ქაღალდი: ტყავგადაკრული ტიფრული ხის ყდა; მხედრული (კალიგრაფიული), სათაურები მთავრულით; [XVIII—XIX ს], ჰეკრონშანი აქვს; დაუწერელია: 12v, 59v, 122v, 159v, 184v—185v.

[ანტონ I], „დოღმატიკა ღვთისმეტყუელებისა. ნაწილი პირველი. თჳს ერთობათისა ღვთისმეტყუელებისა, თავი ა, ეითარმედ არს ღმერთი.—§ 1. ვინაჲთგან კაცნიერებაჲ განგრძელებული სულსა შინა უგლიმობა არს...“ 13r—159r.

შენიშვნა: 1. პირველი ტომი შედგება სამი ნაწილისაგან:

ა) „თჳს ერთობათისა ღვთისმეტყუელებისა,“ 20 თავი. 13r—59r.

ბ) „სჯულისთობისათჳს ღვთისმეტყუელებისა“, 23 თავი. 60r—122r.

გ) ზედდაგინებანი სქემეთა ღვთისათა ღვთისმეტყუელებისა 12 თავი. 123r—159r.

2. დართული აქვს: ა) „ხედდაგინებანი დოღმატიკა ღვთისმეტყუელებისანი წინასიტყუაობა ღვთისმეტყუელებისა ამის და ნაწილთა მისთა, ხოლო პირველად თე რაჲმესა გულისჴმა-ყჳოფთი ღუმრისა ამის მიერ ღვთისმეტყუელება.“ 1r—12r.

ბ) „პინაჭს-სიტყუაობა თავთა პირველისა ტომისა, ე. ი. დოღმატიკა ღვთისმეტყუელებისა სამთავე ნაწილთა“. 160r—184r.

3. დღემდე ცნობილი იყო ერთადერთი ცალი ამ ღვთისმეტყველებისა (ტომი I S—3657; ტომი II, S—3658; ტომი III, S—3659; ტომი IV, S—3660, იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურა, ტ. I². 1941 წ. გვ. 345 შენ. 1).

მინაწერი: (ფანჯრით) „ბიძა ჩემს გრიგოლს აქუს ჩემი: 1) მეცხრე ტომი პლუტარხი, 2) მარტირიკა, 3) ილიადა, 4) პატარა პლუტარხი. 5) 4-ეე ტომი ღუთისმეტყველება, 6) ნინოს ცხოვრება, 7) ითიკი, 8) გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრება — ანტონს 9) ქართლის ცხოვრება—ნიკოს. 10) მთთოლოღია—ნიკოს“ (კვემო ყდის შიდა ხსარე).

(396) 403

თეიმურაზ I, თხზულებათა კრებული. XVIII

133 ფ.: 31,5 × 21; ქაღალდი; ყველგან ტაეკგადაკრეული ტეიმურეღი ბის ყდა, ზემო ყდა გატხეღილია; ნაკლული, ზოგიერთი ფურცელი ამოცეეწილია და ჭიისგანა შეჭმული. შედრული, სათაურები და სტროფის დასაწყისები სინჯარით, გამოტოვებული სურათებისათვის ადგილები. [XVIII ს.], ჭეირნიშანი აქვს; გადაწერილ: [ონანა ქობულიშვილის]; დაფწერილია: 9r-v, 14v, 16v, 18v, 20v, 22v, 24v, 26v, 34v, 38v, 41v, 43r, 47r, 50r, 52r, 54r, 57r—58r, 61r, 64r, 67v, 69v, 72r, 76v, 78v, 82v, 83v, 84v, 85v, 86v, 87v, 90r, 94v, 96v, 98r, 103r-v, 111r, 115r, 118v, 132v.

1. [წამება ქეთევან დედოფლისა].—
„...დაარბიენეს, ამოსწყუიტეს, შეჭნეს ვითა განაქარი,
შირაზ-შირვან-ხვარასანელი შიგ ჩაუშვა მუნ ლაშქარი...“ 1r—8r.

შენიშვნა: თეიმურაზ I-ის თხზულებათა 1934 წლის გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერს აკლია შემდეგი სტროფები: 1—10; 51—60; 69—70.

2. „კარი პირველი. ამა ამბისა დასაწყისი, მიჯნურთა ამბავი. სპარსთა ნნათაგან ქართულად ნათარგმანები მეფის პატრონის თეიმურაზისაგან იოსებისა და ზილიხანისა, ლექსადვე მისგან თქმული, სუფეეთამც ყოს უფალმან, ამინ.

არსებით ვიტყვი ცნობილად, სამებით ერთ უფლებულად...“ 10r—56v.

შენიშვნა: 1934 წ. გამოცემასთან შედარებით აქლია შემდეგი სტროფები: 69; 125; 134—137; 165—174.

3. „ქარი პირველი ლეილ-მაჯნუნისა ამბავი, სპარსთა ენათაგან ქართულად ნათარგმანები ღვთივ გვირგვინოსანის მეფის პატრონის თამურაზისაგან და ლექსადაც მისგანვე თქმული. სუფევითამც ყოს უფალმან უკუნისამდე, ამინ.

ღმერთო, რომელი თვით სიბრძნით ხარ სიბრძნის მომცემელობით...“ 59r—102v.

შენიშვნა: 1934 წ. გამოცემასთან შედარებით აქლია ბოლო სტროფი (270).

4. „ლექსი მუნასიბი და ტკბილ გაწყობილი, მსმენელთათვის საამოვნო, ვარდ-ბულბულისა გაბჭობა ღვთივ გვირგვინოსანის ქელმწიფის პატრონის თამურაზისაგან ნათქვამი. სუფევითამც ყოს უფალმან საუ[ქ]უნითაგან უკუნისამდე, ამინ.

„ჰე, არსისა შემოქმედო! შენგან არი ყოველიფერი...“ 104r—114v.

5. „შედარება გაზაფხულისა და შემოდგომისა. ერთმანერთის თავის ქებით, ჯობნით ბაასი და ცილება, ლექსად თქმული ქელმწიფის მეფის თამურაზისაგან. სუფევითამც ყოს უფალმან ხსენება და [ქ]ურთხევა მისი, ამინ.

ღმერთო, რომელსა გაქებენ ზეცისა ძალნი კრებულნი...“ 116r—127v.

შენიშვნა: 1934 წ. გამოცემასთან შედარებით აქლია შე-50-ე სტროფი.

6. [შამი-ფარვანიანი].—„შელაპარაკება და ბაასი, მათ-მათი შესაფერი მიჯნურობა და ფარვანისაგან თავის დაწვის გაწირვა, ნათქვამი და გალექსული ღვთივ გვირგვინოსანის მეფის თამურაზისაგან. სუფევითამც ყოს ღმერთმან ხსენება და კურთხევა მისი!

ღმერთო, ყოველთა ცხადთა და იდუმალთ დაუფარაო...“ 128r—133v.

შენიშვნა: 1. 1934 წ. გამოცემასთან შედარებით აქლია სტროფები: 21; 51—68.

2. ეს ხელნაწერი, როგორც უკვეხე კარგი, სიფრთხილად დაუდო, ამ ტიპის სხვა ხელნაწერებთან ერთად, თეიმურაზ I თხზულებათა სრულ კრებულს, რომელიც დაიბეჭდა 1934 წ. აღ. ბარამიძისა და გ. ჯაჯანიას რედაქციით, იხ. გვ. 010—011.

პროფ. აღ. ბარამიძის ვარაუდით „ეს ხელნაწერი ცნობილ მდივან-მწიგნობარს ონანა ქობულაშვილს გადაუწესებია“, იხ. გვ. 011.

3. ხელნაწერი აწერილი აქვს ქქეთ. თაყაიშვილს, იხ. „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 274.

4. ხელნაწერში დატოვებულია თავისუფალი ადგილები სურათებისთვის, წარწერებით კიდევებზე. მაგ.: „ამ თავს ფურცელზედ უნდა დახატოს იაკობ მამამთავარი, ძენი მისნი თორმეტნი და ითხოვ შენგანი“ (სინგურით.) 8v. იხ. ანალოგიური გვერდები: 14r; 18r; 20r; 22r; 24r; 26v; 29r; 34r; 36v; 38r; 41r; 43v; 47v; 50v; 52v; 54v; 58v; 61v; 64v; 67r; 69v; 72v; 76r; 78r; 82r; 90v; 94r; 96r; 98v; 100v 111v; 115v; 118r.

5. ხელნაწერის ზოგიერთ გვერდზე გაკეთებულია გერმანული მინაწერები: იხ. 14r; 22r; 24r; 26r; 36r; 43v; 56v;

მინაწერები: 1. „ამ წიგნში არის 133 ფურცელი. მ. ჯ.“ [მოსე ჯანაშვილი] 5r.
2. (გადამწერის ხელით, სინგურით). „ეს ბოლოს ლეწილი ამ წიგნისა არ არის. ნუსხაში ეწუწა და შეცდომით დავსწერეთ.“ 8r.

(397) **404**

თეოფილაქტე ბულღარელი, მარკოზის სახარების თარგმანება. XVIII

82.; 32 × 22; ჭაღალდი; ბოლო ფურცლები სინესტისაგან შეჭეთლებულია; ტყავგადაკრული ტიფურული ხის ყდა. ყდა და ყდის სეპეი ფურცელი ჰიიოსგან დაბრეულია; მხედრული, სათაური და საზედაო ასოები სინგურით; [XVIII], ჰკორნიშანი აქვს; დაწერილია 163—164 გვ.

[თეოფილაქტე ბულღარელი, მარკოზის სახარების თარგმანება]—„იოანემან ფილოსოფოსმან ჰიმჳმეელმან ელადელთა ჴმისაგან სპანი მოსახელედ ჴმად გარდამოღო თარგმანება წმიდისა ევანგელიისა. სახარება მარკოზისი. თავი ა.—დასაბამი სახარებისა იესუ ქრისტჱსი ძისა ღ~ჲ. ვითარცა წერილ არს წინასწარმეტყუელთა შინა: აჰა, მე წარვაგზავნე ანგელოზსა ჩ~ი წინაშე პირსა შენსა, რომელმან განჰმზადოს გზა შენი წინაშე შენსა. ჴმაჲ მღაღადებელისა უდაბნოს შინა-განჰმზადეთ გზა უფლისაჲ, წრფელ-ყუენით აღაგნი მისნი.

თარგმანი: იოანეს უკანასკნელსა წინასწარმეტყუელთასა, დასაბამ სახარებისა, ძისა ღ~ჲ იტყჳს ყოფად...“ 1—162.

(398) **405**

ოთხთავი. X

139 ფ.; 28,5 × 21; ვერატი. დაშლილი, კიდეები დახიანებული, ალაგ-ალაგ დაწაგვებული; წითელი ფერის ტყავგადაკრული ტიფურული ხის ყდა. ყდა მოცილებული; ნაკლული; ლანახი ასომთავრული ორ-სვეტად, ბრწყინვალედ მოხატული. საზედაო ასოებით, ტექსტი ხოგან გადასწერილა; თავსამკაულით: 46r, 116r; გადამწერი: გაბრიელი (45v).

[ოთხთავი].—„...მისდევდა მას ერი მრავალი გალილეაჲთ და აფრაჲმ და იერუსალემით და წიალ იორდანისაჲ და განკურნნა იგინი...“ (მათ. 4,25) 1r—139v.

წყდება: „...სოფელი იგი ჴე̃მარიტებისაჲ, რომელი სოფელსა ვერ ჴელეწიფების მოღებად, რაჲთუ არა ჰხედვს მას, არცა იცის იგი. ხოლო თქუენ იცით იგი, რაჲთუ თქუენ თანა არს და თქუენ თანა იყოს. არა დაგიტევნე თქუენ ობლად, ვიოლე თქუენდა...“ (ი. 14, 18).

შენიშვნა: ნუხლების შესატყვისები გათანილია ხელნაწერის კიდეებზე.
2. ამ ხელნაწერის შესახებ იხილე „საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ძველ ხელნაწერთა აღწერილობა“, თბილისი, 1952, გვ. 71.

ანდერძები: 1. „ქრისტე, შეიწყალე გიორგი, ა~ნ.“ 45v.
2. „წმიდაო მახარებელო მარკოზ, ნეტრ შეცვე წინაშე ქრისტესა; ღირსა ყავთ, ხოსანო ქრისტესნო, გაბრიელისთჳს“ 45v.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

მინაწერები: 1. „ქ. ღერთო(!), ნუ წამწყმედ ცოდვილსა ამას იოვანე ჰაჯიბეძეს. ცოდვილი მონა ფლირსი ყ^ელსა ქამს, აწ და მარადის და უკუნისამდე ამინ. ვინც შენდობა ბრძანოთ, თქუენცა შეგინდოთ ღმრთისამან მან^ 1v.

2. „ქ. ღმერთო, მალე დამაწვალე გიგის^ 3r.

(399) **406**

როსტომიანი. XVIII

465 ფ.; 25 × 18,5; ჭაღალდი (სხვადასხვა); ტყავგადაკრული ტკივრული მეყაოს დახიანებული ყდა; ნაკლული, დახიანებული, ზოგიერთი ფურცელი ჭიისაჭამია შეჭხეული, ძველად რესტავრირებული დავით დადიანის მიერ; კალიგრაფიული მეხრეული, სათაურები და სტროფის დასაწყისები სინაურით; [XVIII საუკ.]. ჭეირნიშანი აქვს; დაუწერელია: 2r-v, 3v, 4r-v, 5r.

[როსტომიანი].—„კარი პირველი. დასაწყისი როსტომთა. თავი ეს არის პირველი მანუჩარ კელმწიფისა და ხაამ ფალავანისა. ძლიერო მეუფეო, ნუ მიმჭვი პატიჟთა ამოდ და შრომასა ზაპარ[სა ამას ზ]ედა და მწვედობით აქმარე.

ჰი, შემოქმედო, ნუ წარმწყმედ, საჭმილთა დამჭსნელია...“ 6r—463v;

წყდება: „...ორი იაგუნთის თასი და ნარინჯი ოქროსანი,

სხუა მრავალი საქონელი, არა ითქმის ანგარიში,

ესე პილოტანმან როსტომ ბაამანს მისცა მისანი,

და ოთხს ფარსაგამდის თან გაჰყუა შვენება ფალავანისანი...“

შენიშვნა: 1. 1r-ზე მოთავსებული წარწერა: „როსტომიანი (შაჰ-ნამე) გამოცემა ქართველის ისტორიის და ლიტერატურის მოყვარეთა წრისა. № [illegible]“.

2. 316r-ზე, ბოლო სტროფის სტრიქონების ბოლო სიტყვები აღდგენილია ფანქრით. იქვე კიდეზე ისევე ხელით წერია: ა. ხახანაშვილი.

3. 3r-ზე მოთავსებულია კრიპტოგრამები. 3 სტრიქონი. ფანქრით დაწერილი, უნდა ეკუთვნოდეს დავით დადიანს. 4 სტრიქონი, შავი მელნით დაწერილი, ეკუთვნის იაკობ ხუბალოურს.

ამ გვერდზედვე დაკრულია პატარა ხომის ქაღალდი, რომელზედაც მოთავსებულია აკ. ჯანიძის მიერ ამ კრიპტოგრამების ამოხსნილი ტექსტი. კრიპტოგრამების ამოხსნის თარიღია 1932 წ. 2 მაისი.

4. ხელნაწერისათვის რესტავრაცია გაუკეთებია და ზოგიერთი ნაკლული ადგილი შეუვსია დავით დადიანს, იხ. მინაწ. 2.

რესტავრაციის დროს ჩამატებული ფურცლებია: 1—5, 185—186, 188, 373, 374, 405, 406, 410, 454, 455, 464, 465.

5. ეს ხელნაწერი გამოყენებულია „შაჰ-ნამე-ს“ 1916 წ. გამოცემისათვის. დაწერილებით ამის შესახებ იხილე „შაჰ-ნამეს ანუ მეფეთა წიგნის ქართული ვერსიები“, ტ. I. ტექსტი გამოსცა და წინასიტყვაობა და ლექსიკონი დაურთო იუსტინე აბულაძემ, თბილისი 1916 წ., გვ. XII—XVIII.

6. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს, იხ. Описание рукописей, ტ. I. 1902—1904 წ., გვ. 358.

მინაწერები: 1. „Дозволено цензурою 7/VI 901г... г. Тифлисъ“ (ცენზორის გვარი არ იკითხება) 1v.

2. „ეს როსტომიანი დიდის ძებნით ვპოვე დაფუშული ფურცლებად და რაოდნადაც შესაძლო იყო, შევაწყობინე და შევაკერვინე მაგასა. დედანს უპარ -

ბისა ძლით მეტად ვერ გავამრთელეთ. ბოლოს დაკლებული აქვს სამეალ ქაღალდის ჩაწების გარდაჰს. 1838-სა წელსა, ნოემბრის 29-ს, ტფილისს" (დავით დადიანი ხელნაწა).

„ჩი მკითხველნო, ამ წიგნსნუ დასცინებთ, თუცა ვინ გულისხმიერად წაიკითხოთ ჰპოოთმცა ამას შინა ძველი ხნოება და ხოგადი ჩვეულება ძველთა ქართველთა და ჭირთულნი მოთხრობანი, რომლითაცა ძველნი ქართველნი შთამომავლობათა ანდა ხად დაედგებჯიან და ამით მათ შორის სიმხნეჰსა და ახოვანსა სულსა განაღვიძებდიან და სასიბრძნოცა ხრიგალი იპოება,". (დავით დადიანის ხელნაწა). „(დავით დადიანის მინაწერია. თ. ქორდანია)." 5v.

3. „აბაშიძის ქალის ქეთევანის ვარ. ეს როსტომიანი ღმერთმა მოახმაროს. ეს დასწერა მისმა..." 142v.

მინაწერები: იხ. ზემოთვე; 266v, 267r, 315v, 316r.

400) **407**

სამოციქულო. X

265 ფ.; 25,2 × 21. 3; ეტრატი; ვითარი ფერის ტყავგადაკრული ტყიფრულ ხის ყდა (შემოცლილი); ნაკლული; მოგლეჯილი, ორ-სვეტად, სათაურები სინაფრით; მინიატურა: პაველ მოციქულის გამოსახულება მთელი ტანით (3iv); [X ს.]; დაწერილია: 185v.

[სამოციქულო] 1. [ევთალეს სტიქომეტრია]—„...ჰგონებდა ვენების დიდად მოძღურებისაჲ იგი მათისა მართ უკუნ-ქცეულაჲ ყოველსავე გულსმოდგინებასა და სწრაფებასა ეკლესიიჲსათა ზედა სამწყსოთა ანუეენებდ, რაჲთამცა იგინი ანუ ჰეწაჩრიტებისა მისგან მოძღურები განაშენნა, ანუ საზჯელი რეცა სიმართლით ქრისტჱს მიმართ სარწმუნოებისათჳს აქმნია მათ..." 1r—30v.

2. [პაველ მოციქულის ეპისტოლენი]. „პაველ მოციქულისა, წიგნი ჰრომაელთა მიმართ..." 32r—185r.

შენიშვნა: პაველ მოციქულის ეპისტოლეებში შედის: 1. წიგნი ჰრომაელთა მიმართ 32r—61v; 2. წიგნი კორინთელთა მიმართ ა. 61v—88r. 3. წიგნი კორინთელთა მიმართ ბ. 88r—106r. 4. წიგნი გალატელთა მიმართ, 106r—115r; 5 წიგნი ეფესელთა მიმართ, 115v—119v (ბოლო ნაკლულია); 6. [წიგნი ფილიპელთა მიმართ] 120r—123v (თავ-ნაკლულია); 7. წიგნი კოლასელთა მიმართ, 124r—137r; 8.წიგნი თესალონიკელთა მიმართ ა, 131r—137v; 9. წიგნი თესალონიკელთა მიმართ ბ, 137v—141r; 10. წიგნი ჰებრაელთა მიმართ 141v—166r; 11. წიგნი ტიმოთჱსა მიმართ, ა. 166r—175v. 12. წიგნი ტიმოთჱსა მიმართ ბ. 175v—180v; 13. წიგნი, ტიტჱსა მიმართ, 181r—185r; 14. წიგნი ფილემონისა მიმართ, 185r.

3. საქმჱ წმიდათა მოციქულთაჲ. საკითხავი პირველი. პირველად ესე სიტყუაჲ ვყავ ყოელისა მისთჳს, ჴ ღმრთის მოყუარე, რომელთა იწყოო ჴ ყოფად..." 186r—256r.

4. [კათოლიკე ეპისტოლენი.]—„იაკობისი კათოლიკჱ..." 256v—265v.

შენიშვნა: 1. „კათოლიკე ეპისტოლენ-ში" შედის: 1. იაკობისი კათოლიკე. 25v.—267v (ბოლონაკლულია). 2. [წიგნი პეტრესი ა.] (თავ-ნაკლულია). 258r—262v. 3. წიგნი პეტრესი ბ (ბოლო-ნაკლულია) 263r—265v.

2. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ილ. აბულაძეს წიგნში: „საქმე მოციქულთა" 1949 წ. გვ. 016: იხილე აგრეთვე „კათოლიკე ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები X—XIV საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით, გამოსცა გ. ლორთქიფანიძემ, 1956 წ. გვ. 107, 108, 109 და „საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ძველ ხელნაწერთა აღაწერების გზამკვლევი". თბილისი, 1952, გვ. 32, 33, 71.

მინაწერები: 1. (გადაწერის ხელით, სინგურით): „ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი სულითა..." 61r.

2. (გადაწერის ხელით): „ი~ჴ ქ~ს აღდგოყვენ ყოველნი ბრალნი მონასა შენსა ბასილს ბერს" („ბასილს ბერს" გვიან ახოს შავი ფერის მელნით მიწერილი) 256r.

3. (ასომთავრული, გვიანდელი). „მდინარეო სიბრძნისაო, უფსკრულო სწავლათაო, კნარო ამისა ძალისაო, ნესტო ჭმა-ტკბილად მკმობარეო, პავლე, მწე მეცა ბატონთშვილს გაბატენს, ამინ. ქრონიკონს ტპმ, დასაბამიდგან შეიდი ათასსა" 31r.

4. (ასომთავრული, გვიანდელი) „წ~ღ ღ~ს მ~ო, შ~ე მ~ხრ ი~ნე, ა~ნ" 57r.

5. „ღმერთო, შეიწყალე მათე ბერი შავიანიძე, ამინ (161)r.

6. „ქ. ღმერთო, შეიწყალე ელია ჭიჭინაძე. ვინაც შენდობა უბრძანოთ, თქვენც შეგვინდოს ღმერთმან, ამინ" 184v.

მინაწერები იხ. აგრეთვე: 32r, 37r, 59v, 137r, 142r.

(401)

408

თეოდორე ემინი, გზა ცხოვნებისადმი. 1846

80 ფ.; (160 გვ.): 28×21; ქაღალდი: ტყვეადაკრული მუყაოს შავი ფერის ყდა; ყდის კუთ და კუთებები ვაშლისფერი ტყავისა; მეტიდერული, დაწკრილა მთარგმნელის გიორგი ავალიშვილის ხელით, ორ სვეტად. სათაურები და ხელმოწერები ტექსტში წითელი მელნით; 1846 წ. (გვ. 1); დაწერილია: 156—160.

[თეოდორე ემინი, გზაჲ ცხოვნებისადმი]. „განსუჲჲ ჲ. თუ რაბამ აუცილებელ არს სინანული ცოდვილისა კაცისა.—მოიმიეკიონენ(!) მწსოფლიო თი ფუფუნებათა შინა დანძრულო სულო ჩემო..." გვ. 20—155.

შენიშვნა: 1. ტექსტი შეიცავს 8 განსუჲს.

2. დართული აქვს: ა) სარჩევი—„ჯათაცვნი" გვ. 2!

ბ) „წინასიტყუაობაჲ" გვ. 3—15. გ) „მოკლეჲ აღწერაჲ წიგნისა ამის აეტორის ცხოვრებისა" გვ. 16—19.

3. თავფურცელზე აწერია: „გზაჲ ცხოვნებისადმი ანუ კეთილ-მსახურებითნი განჩჩინენ სინანულისათჳს და დაეცვორებელად განმზადებისათჳს თავისა თჳსისა სიკეთილად, ქმნილი თეოდორე ემინის მიერ, გარდმოქუეყნებული თავადისა გიორგი ავალიშვილისაგან მოსკოჳს ჩჩჳ წელსა", გვ. 1.

4. ყუსე აწერია: „Путь ко спасению".

5. ხელნაწერის კიდეებზე მთარგმნელის განმარტებებია მოთავსებული. მაგ.. „მინისტრი, თანაგანმზრახვენი ანუ მრჩეველნი" (გვ. 23). „რომან—სატრფიალნი წერილნი ანუ წიგნნი, სიყუარულისა ცხადმყოფელნი". (43).

ანდერძი. (მთარგმნელისა): „ყოველნო მართლმადიდებელნო ქრისტეანენო! გარდმოვსწერე რისიის ენით ჭართეულსა ზედა სასულიერისა წიგნისა ამისსა, თუ მცოლიდ სულისათჳს ფრიად სასარგებლოსა, არამედ ჯორცისთჳსცა, ფრთხა ეთორმეტ წელობითისა ჩემისა სნეულებისასა, რომელიცა ვიყავ თჳით ქვეშის(!), ყოველთა სნეულებათაგან მყრობელი, და მასთანაცა სიძუნელითა წელთათა დამჴეცნებელ. თჳალთა ზედაჲსა მოჴლებულ და უფრის ცოლისა ცოდვათა მიერ დამძიმებულ; უმდაბლესად ვითხოვ წარმოთხეულთა მიერ გარდაწერასა ამისსა განირჩეულთათა ასოებითა ადვილ საკითხველად მსურველთათჳს, ვინაჲდგან ზემოსწერებულთა მიზეზთა გამო, ვერ ძალ-ვიდევ მე უმჯობეს ამისა დაწერაჲ. ხოლო თხოვნა ამას თანა გაამცნე ეუდრებასა ჩემსა, კეთილგონიერნო მკითხველნო, რათა განმარჯოთ შეცდომანი მას შინა პოვნილნი დედანისა (ანუ ასლისა გამო), რომელთაცა მოტეეუებთ უფცურებასა ჩემსა, და მოიკჱსნებიცა წმიდათა ლოცვათა შინა თქუენთა აჲტორსა ამისსა და თანაწარმავალ ჯარდმოშლებისაცა მშრომელსა, რომელთა საკჱლნი არიან დაწერილ პირველსა გჳერდსა ზედა.“ გვ. 155.

(402) 409

ბიბლიის წიგნები. XIX

81 ფ.: (162 გვ.); 25 × 21; ქაღალდი; ფერადი (მწვანე ყვითლით) მეჯოს ყდა, ყუა და ყდის კუთხეები ყავისფერი ტყავისა. მხედრული, ორ სვეტად. სათაურები და სახედაო ასოები სინგურით; [XIX საუკ.]-ში ქეერნიშანი: 1831 (გვ. 9); დაწერილია: 7—14; 26—30; 51—58; 92—98; 147—150; 159—162.

[ბიბლიის წიგნები]—1. „წიგნი ქება ქებათა მეფი[სჲ]ა სოლომონი[სჲ]ა. თავი ა.—ამბორს მიყუსს მე ამბორის ყოფისაგან პირისა თჳსისათა...“ გვ. 1—6.

2. „წიგნი ეკლეს[იას]ტე, ესე იგი არს საეკლესიო მეფისა სოლომონისა.—თავი ა. სიტყუანი ეკლესიასტესნი, ძისა დავითისა, მეფისა ისრაელისა იერუსალიმს შინა...“ გვ, 15—25.

3. „წიგნი სიბრძნისა სოლომონისა.—შეიყუარეთ სიმართლე მსაჯულთა ქ[ყ]ანისათა...“ გვ. 31—50.

4. „დასაწყისი იგავთა სოლომონისთა.—იგავნი სოლომონისნი, ძისა დავითისა, რომელი მეფობდა ისრაელსა ზედა...“ გვ. 59—91.

5. „წიგნი სიბრძნისა ისო ძისა ზირაქისა. ა.—ყოველი სიბრძნე უფლისაგან და მისთანა არს საუკუნითგან...“ გვ. 99—146.

6. „გოდებანი იერემიაჲ წინაწარმეტყველისა. ა.—და იქმნა შემდგომად წარტყუენისა იერუსალიმისა და ისაოყელისა მოოხრებისა...“ გვ. 151—159.

(403) 410

კვინტუს კურციუსი, ალექსანდრე მაკედონელის ისტორია, (ტ. I). XVIII

199 ფ.: (398 გვ.); 28,3 × 17,9. ქაღალდი, ბოლო ფურცლები პირისგანაა შეკმნული; უყდო (ყუა აქეს მარტო შერჩენილი); მხედრული. სათაურები და დასწყისები სინგურით. დაწერილია ქიმიური მელნით; [XVIII ს.]. ქეერნიშანი: 1783 წ. (გვ. 119); მთარგმნელი: ანტონ ბატონიშვილი (გვ. 3); დაუწერელია: გვ. 4, 20—22, 389.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

„იოანეს მიერ ქრონისღებიმისი ზედა-დართუა. კვინტოს კურციუსისა საქმეთათჳს ალექსანდრე დიდისა მეფისა მაკედონელისა. წიგნი პირველი. თავი I.—ცხოვრებასა და საქმესა ალექსანდრესსა, სპარსეთისა სამეფოსასა საბრძანებისად დამამორჩილებელისასა, მრავალნი ბერძენნი აღჰსწერდენ..." გვ. 23—397.

შენიშვნა: 1. პირველი ტომი შეიცავს 5 წიგნს.

2. „ალექსანდრე მაკედონელის ისტორიის" წინ უძღვის: ა) „ნათელთა სიტყუაობა ალექსანდრე დიდისა რეინეკიანით" გვ. 5—10; ბ) „წელთა აღწერაჲ შემოკლებითი ქრონიკისაჲ", გვ. 11—19.

3. ხელნაწერს წინ უძღვის მოარგშნელის ანტონ პირველის „წინასიტყუაობა. იოანეს ცოცხალ ბრწყინჳალესა მეფესა ქართუელთა და კახთასა, მისს მეფობის სიმაღლესა!

იძულებული აწყოსაგან მდგომების, რომელი ორთა განრეცხვისთა რაჲმეთა დამაკმეტებს მე, რომელ უსწრობს ჩემდა სამეფოსა და სიცოცხლესა საქმესა მიზეზი უბედნიერესისა კეთილდღეობისა და მიზეზსა ამას დაყენების ჩემდა ვერ სრულებით მისაღმატლებლად განმოხტრელი იგი საქმე საპატიოსი. შენ თანა დამოხვლებული ჩემი, როგორცა მეფეთასებერ მსჯულისა ორღანონ კორტოხი ცოცხლთა მიწყივებენ, და ცრემლნი განუწყუეტნი ორთაგან განყოფილთა ღრმისგან მიზეზთაგან მით, რომელ საკუთებელსაგან აფსიდისა და უბედნიერესისგან კეთილდღეობისა ზაედებიან.

რაჲთგ ვსმენდე ღირსი აწ ხსენებელისა გარემოებისა უპატივისცემელსა წყეროს შენისა და ჩემისა თანმოშობილებითისა ერთობისაო. ნომიცავს მაწყინებელსა მწყინარსა კმაჲლი სახიობასა მწუხარებასა, რომელ მიმეუგარების შრავანდედი ყოველად ბრწყინჳალეს ნიჭისა მის მეფობის სიმაღლესა, შენისა და ჩემისა სახოგადოჲსა მამისა. განებრწყინდები შენითა წინათ-ცნ სულისა მიერ წმიდისა განჴებითითა საყუარის ძოებითა. ვსძენ, რომელ რაჲდგა თჳალეი ენითგანგ დეკით მესამისა ფიადმითისა ჯუარჯნოსან ჴმილისა არა გეშრეტენ შენ. ვსხართ, ვინათგან უბედობაჲ ჩემი განეშორა მით, რომელ რაჲეაღა გაეწო მიდმოქცეულთან, და დაუდგრომელობამან ერთილდდეობისაჲსა ჩემისა შენ თანა ყოფისა ძლიერი, ჩემისა მის უბედობისა შენდა დახლებასა ვაბრალეს.

მოგელოცე ახალსა წინაპართა პაპათა ჩუენთა ადრით განჯრილისა საყდრისა შეეთაებულად მიღებასა, შენ გონიერსა მეფესა მეფესა, ვითა ქრისტეს და მეფეთ-მეფესა, ვითა ქრისტესს.

იყავენ სახელი უფლისა შენ ზედა, ვითა მამასა შენსა ზედა დადგა, იყვენ მახლი აღმოჩენილი შენგან ქარქაშით შენით მტერთა ზედა, ვითა მახლი გედეონისი მადიამთა ზედა. შეიმოსენ, მსხალისად ქეცის ბერთა ქელთაგან გედეონისთა ჯაშა ბრძოლისასა შემესრულთა, შენ მიერ მტერნი შენნი. აღეწინენ ლამპარი ძღვისა შენისა დაშრეტელად.

მე უცქე სიმაღლისაებრ შენისა ჳსაჯე მართმად დროსა ამას მოლოცებად წიგნი კურციოსისი, რომელ[ი] საქმენი ალექსანდრე დიდისანი, შრომითა ჩემითა ქართველსა ენასა ზედა გარდამოტებულნი, მით რ[ა]ლ შეჰგავს ახალთა მჯერობასა. ჰაბრეცსა მის ქელაწყობისა დაწყებისა წინა მდლობელობისასა წინადადებაჲ: დიდსულობაჲ მისი, სიბრძნე, ვრცლისუფროებაჲ, წყალობაჲ. არა განესყდა ჟამ მსჯაჲ, გამსჯაჲ შინა ყოველსავე კეთილსწორებისა, სიცრუჲსა მჭდართა, წყალობაჲ ძლეულთა ზედა, და სხეთა ყოველთა მისთა გარემეცქეველ. და ყოველად, თუ რაჲთმე ღირებულ მედე გეღებია ერთა თჳსთასა და რაჲთმე წინაღმდეგთა ამისსა.

განაღა უცტალებელსა ერთგულებასა შენსა ზედა ვჰგიე და სიცრუჲსა მოწინააღმდეგთა ამისსა.

ესე ანტონი, ეხიეპისკოპოსი ვლადიმირისა და ერეოპოლისა წელსა 1762, ფებერუარს 16 დღესა." 1—3.

4. ხელნაწერის კოდექსზე მოთავსებულია ანტონ ქათალიკოსის შენიშვნები (იხ. გვ. 30, 80, 82, 86, 139, 217, 281, 345, 357, 364, 365, 370, 373, 375, 379, 383).

5. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკვთიმე თაყაიშვილს წიგნში „Описание рукописей, ტ. II, გვ. 815.

(404) 413

კრებული. XI

186 ფ.; (372 გვ.); 26 × 17,5; ცტრატი, ზოგიერთი ფურცელ (დახიანებულია ტყვიადაკეული ხის ყდა (დახიანებული; თავ-ბოლო ნაკლული. 1r-ზე ტექსტი გადასწერია, არ იკითხება, ზოგან ფურცლები ამოვეწერილია, მხ.: 6,69; ნუსხური, სათაურები დას.ზედაო ასოები სინგურით; [XI საუკ.]; გადამწერი: იღარიონ (144v). მთარგმნელი: [ეკვთიმე მთაწმიდელი].

1. [გრიგოლ ღმრთისმეტყუელი, ქრისტეს შობისათჳს]. „... და სხუანი იგი მიმდგომნი მისნი ...გომოლნი იგი მომპოვნებელნი ბოროტისანი სიცილოლითა კეთილისაჲთა...“ 1v—11v.

2. „თარგმანებაჲ ძნიად გულისჴმის-ყოფელთა სიტყუათაჲ ქრისტეს შობისა საკითხავისათა, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა მაქსიმე აღმსარებელისაჲ.—ქრისტჱ იშვების, ადიდებდით. თარგმანი. არა თქუა, თუ იშვა, არამედ იშვებისა...“ 11v—45v.

3. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღ~თისმეტყუელისაჲ კოსტანტინებოელ მთავარებისკოპოსისაჲ, ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესისა დღესა განცხადებისასა, ქ~სნ, ამინ.—კუალად იესუ, მაცხოვარი ჩემი, და კუალად საიდუმლოჲ, საიდუმლოჲ არა საცთურეანი...“ 45v—64r.

4. „თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღ~თისმეტყუელისაჲ, ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესისა.—გუშინ ბრწყინვალესა მას ნათლისღებისა დღესა აღვასრულეთ კრებაჲ, რამეთუ ჯერ-იყოცა განმხიარულებაჲ დღესა მას ცხორებისა ჩუენისასა...“ 64v—102r.

შენიშვნა: სათაურთან შუა მელნით, მოგვიანო ხელით მიწერილია: „განცხადებისა მუნჱსა დღესა იკითხვის.“

5. „თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღ~თისმეტყუელისაჲ აღსებისათჳს და დაყოვნებისათჳს მისისა პონტოს, რამეთუ მას დღესა მოვიდა მიერ და მიუთხრა ესე ერსა.—აღდგომისა დღე არს და დასაბამი ესე მარჯუენე. განვბრწყინდეთ უკუე კრებასა ამას და ურთიერთას ამბორს-ყოთ...“ 102r—105v.

6. „თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღ~თისმეტყუელისაჲ, აღსებისათჳს. ქრისტე, შეიწყალე ილარიონ.—საკუმლავსა ზედა ჩემსა დავდგე, იტყჳს საკჳრველი ამბაკუმ...“ 105v—132v.

7. „თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღ~თისმეტყუელისაჲ ახალკჳრიაკისათჳს და სატფურებისათჳსცა.—სატფურებისა პატივი ძუელი რჩული არს და კეთილ არს იგი უფროსლი ახლისა მის, ჯერ-არს პატივი სატფურებითა...“ 132v—144v.

შენიშვნა: ტექსტს ბოლოში ერთვის ანდერძები:

1. „ესე საკითხავი კჳრიაკის თჳს. ხოლო კჳრიაკს ახალკჳრიაკედ წმიდისა მოწაფისა მამაჲს ესენებაჲ იქმნებოდა და ერი ერიადი შეჯრებ[ულ]ად.]. ამისთჳს აწცა ესენებს დასასრულსა საკითხავისასა სახელსა წმიდისა მის მოწაფისა მამაჲსა ღუაწლით შემოსილსა“ (ეს ანდერძი მოთავსებულია ხელნაწერ A—1-ში. იხ. გვ. 95).

2. „ესე საკითხავი მრეწადა ვისმე ეთარგმნა და ღმერთშეძოსილმან მამამან ეუთუჳმე კუალად ახლად თარგმნა. წმიდაო გრიგოლი, მეობ ჳყავ მამასა ილარიონს“, 144v.

8. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღ~თისმეტყუელისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარებისკოპოსისაჲ, დღისა მისთჳს მეერგასისა, რომელ არს მარტკლიაჲ, ოდეს-იგი მოვიდა სული წმიდაჲ მოწაფეთა ზედა და მოეცჳლეთა ჭ~ესთა. უფალო, წარმამართე.—დღესასწაულისა ამისთჳს მცირედ რაჲმე სიბრძნის-მეტყუელებდეთ...“ 145r—164v.

9. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღ~თისმეტყუელისა, კოსტანტინოპოლელ მთავარებისკოპოსისაჲ, სარწმუნოებისათჳს და წესიერებისა ებისკოპოზთაჲსა არიანოზთა და ევნომიანოზთა მიმართ მწვალებელთა, რომელნი-იგი იტყოდეს, თუ მიწევნულ ვართ მეცნიერებად ბუნებასა ღ~თეებისასა, და სხუათა მრავალთა გმობათა ზრახვიდეს, რომელნი-იგი შეაჩუენნა წმიდამან გრიგოლ და სხუათა ღ~თ-შემოსილთა მამათა.—ოდეს ვიხილო აწინდელი ესე ენოვნებაჲ და სიტყუა-მჭერობაჲ და დღითი-დღედნი ესე ფილაფობინი და თაჳით თჳსით დადგენილნი ღ~თისმეტყუელნი...“ 164v—179r.

10. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღ~თისმეტყუელისაჲ ძისათჳს პირველსაუკუნეთა მამისაგან ზოძილისა, თავი ა. ხოლო საკითხავი ესე სიტყჳს-გებაჲ არს მწვალებელთა მიმართ არიოზ და ევნომიოზ და მსგავსთა მათთა და მხილებაჲ ურჩულოჲსა მის და ბოროტისა წვალებისა მათისაჲ.—რაჲ-იგი ჯერ-იყო თქუმად დასაყენებელად მრავალმტყუელებისა მის ამოდმეტყუელთასა...“ 179r—180v.

წყუდე: „...ვაჲ სულსა მათსა, რამეთუ უძჳრესთა ბოროტთა მომპოვებელ არიან. გარნა ერთი ესე სამადლოდ არ~ნ.“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის პირველი ფურცელის სარესტავრაციოდ გამოყენებულია სხვა ხელნაწერის (მშვენიერი ასომთავრული ნაწერის) ფურცელი.

2. ხელნაწერი წარმოადგენს ეკლესიის მთაწმიდელის მიერ ბერძნულიდან ქართულ ენაზედ გადმოთარგმნილ თხზულებათა კრებულს.

მიშნეწერები: 1. (წესტერი) „...წ~სა ...მისი სამოსი მან მოიცა, ამისა წყალსავსე დანთელს შეუნდის ღმერთმან. ესე ღმერთისმეტყველი, მრავალთაჲ და სადღესასწაულო და ჴმაჲ, გუმრდი მას ეკლესიაზე, სამცხეს ქალაქი იყო. [ა]ქა მწიგნობარ. ქორნიკონი იყო ჵნ თ~ოზ~ოკ~ოჱ~ოჱ (1494 წ). წინ[ა]ძღუარი ხაბარღინ და დეკანოზი იოანე, შეეწიენ, ღმერთო. მათი წყალობა იყო ამა ოთხისაჲ წიგნისა და ფოროდი!) მეტად მოიჭირვა, ღმერთმან აცხოვნოს“ 32v.

2. (ნუსხური). „ჯ. დილარგეთს დღეგრძელობით შეუნდოს ღმერთმან ცოდვანი მისნი, ამინ“ 60v.

3. (ნუსხური). „ამ წიგნისა შემკაზმავსა ძენძაშვილსა იობს და მისთა დედა-მამათა შეუნდოს ღმერთმან“ 102r.

4. „ვაიმე ცოდვილსა ზოსიმეს, რა მეფურების, უცოლობისა მოშწყენია და ვერ გავძლებ. ვაი, ვაი, რა ქნა ჩემი საქმე“ 156r.

იხ. აგრეთვე: 26v, 28v, 45v. 63r, 83v, 125v, 130v—131.

(405) 415

ილია მინიატი, სწავლა მაცხოვარებითისა ვნებასა ზედა. 1817

34 ფ.: 32 × 20,5; ქაღალდი; მუქაოს ყდა. ყდაზე ყავისფერი ტყავი; მხედრული ნაბეჭდი სერთი: „ჯუარცმა ქრისტესი“ (1v); 1817 წ. (32v); ქვეორნიშანი აქვს გადამწერი: ალექსიშვილი ანდრია (32r); დაუწერელია: 1r, 33r—34v.

„სწავლა, თქმული ილია მინიატისაგან, რომელიცა იყო ეფისკოპოზი კერენიკისა და ქალაქრიტისა პელოპონესისა შინა, მაცხოვარებითისა ვნებასა ზედა. „შეწუხებულ არს სული ჩემი ვიდრე სიკუდილადმდე“ (მათ. 26,38).—ორი დიდი და ფრიად დიდებული საკვირველება იხილა კაცმან სოფელსა შინა: ღმერთი ზეცით ქუ'ნად გარდმოხდომილი და კაცქმნილი, და იგივე ღმერთი და კაცი ჯვარსა ზედა აღსრული და მოკუდარი...“ 2r—32v.

ანდერძი: „წელსა ჩყიზ, აგვისტოს დ აღიწერა დიდსა სამეუფოსა ამას ქალაქსა შინა ჰეტერბურღშ საკართველოს ანბანრიშვილის, ალექსიშვილის ანდრიასაგან. ვინც წაიკითხოთ, შენდობა მიბრძანეთ და მიტევება ცოდვათა ჩემთა“ 32v.

(406) 416

იონა ხელაშვილი, ძველი აღთქმის წიგნების განმარტება. 1830

308 ფ.: სხვადასხვა ზომის ფურცლები: 24,5 × 19,3, 29 × 22,4, 35.5 × 21,5, 32 × 19,6; ქაღალდი (სხვადასხვა); მუყაოს ყდა; ცუდად შეკინძული; მიედრული; ავტოგრაფი; 1830 წ. (54r).

1. [განმარტება მოსეს ხუთთა წიგნთა].—„ძუელისა და ახლისა აღთქმისა შემოკლებითი აღმორენა... უადგილეს ცნობად ორთავე აღთქმათა თითრეულთა მათ საღთო-სამღუდელოთა წიგნებთა მათ სულისაგან წმიდისა დაწერილთა ძუელთა შინა წინასწარმეტყუელთა ხელითა და ახალთა მოციქულთა ხელებთა მიერ...“ 2r—117v.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილი აქვს: „ესე ათხუთმეტი რვეულნი ხუთის წიგნის განმარტებაა მოსეს ხუთთა წიგნებთა. ცალკე არს შესაკრავ“.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

2. [იესო ნავესი და მეფეთა წიგნთა განმარტება].— „წიგნი ისო ნავესი. თავი პირველი. ესე იგუ ნავე ზეგარდამო ბრძანებითრე ჴელდასხმულ-ჰყო მოსე ისრაილისა ათორთა ტომებთა წინარე მძღომელად...“ 118r—191v.

3. [ფსალმუნთა განმარტება]. — „...ფსალმუნთათჳს დავითისა. მეფემან დავით, შემდგომ ცხებულებისა თჳსისა, დასწერა წინასწარმეტყუელებით ფსალმუნნი ასორმეოცდაათნი...“ 192r—307v.

შენიშვნა: 1. „ძეული აღთქმის წიგნების განმარტება“-ს წინამძღვის იონა ხუცეს-მონაზონის (ხელაშვილის) წინასიტყვაობა, იხ. გვ. 54r—57v.

2. ხელნაწერის ერთ(ა)ი(ა)ნ ხელაშვილის შრომების სია: 1. ლ(ა)ისმენტყუველება სამნაწილედი, 2. ქადაგება კჳრიაკეთა და დღესასწაულთა. 3. კატეხიზმო დიდი 4. კატეხიზმო ერეცილი. 5. კატეხიზმო ჩჳრო. 6. ფსალმუნთ განმარტება. 7. ისო ნავესი და მეფეთა განმარტება. 8. იგავის განმარტება სამი წიგნითურთ. 9. ისო ზირაქის წიგნის განმარტება. 10. ათთჳსმეტთა წინასწარმეტყუელთა წიგნის განმარტება. 11. ასოთა და გუამთა განმარტების წიგნი. 12. ალფაჲტა, ანბანზედ ასხმული წიგნი. 13. ათი მცნების და ცხრა ნეტარების წიგნი. 14. მეფის ძის იოანეს ოცდათოთხმეტ შეკითხვის წიგნი. 15. ღ(მრ)თის სიყუარულის წიგნი 16. ქართულსა ენასა ზედა წორტა და დაცტეის მოსმენის წიგნი. 17. ორ-ენა კაცის აკრძალვის წიგნი. 18. იოსი მოხუცებულის წიგნი. 19. წიგნი წყლულებისათჳს (ესე იგი ხოლერისა). 20. წიგნი ამოებისა. 21. წიგნი ქორწინებისა. 22. ნეშტთა განმარტების წიგნი 23. ეხორწნელის სახრდელის წიგნი. 24. იოტელი-ღუნაძლის წიგნი (იოტელი არს ცხოვნებულნი კაცნი, ხოლო ღუნაძლნი, წარწყმედილი კაცნი). 25. კაცის ცნობის წიგნი. 26. წიგნი, აოაინ წინასწარმეტყუელი შეწყნარებულ არს თჳსსა მაშინულსა. 27. ბელქისდაჲს სტუდელობის განმარტების წიგნი. 28. წიგნი სიბრძნის სახეებელი, ესე იგი ჯელის-ჯელ მუტნებელი. 29. წიგნი ქრისტეს მოგჳტრის მჳდროობისა განაჴნირებელი. 30. მოსეს ხუთის წიგნის განმარტება. 31. საღმრთო ლოცუის ძალის ცნობა“. 1r-v.

ბ) „მეფის ძის თეიმურაზისაგან იოანას შესწმა: ინტერპრეტირების, განბრძნობილი გონებით...“ 1v (შდრ. S—254).

გ) „თქმული ჴეფის ძის იოანესაგან.

1. ოეერიის წორრისა ვახსა კეთილსა...“ 308r (შდრ. S—254).

დ) „იამბიკონი ღ(მრ)ეთმან ანნა.

1. ფაცე ხსენა(!) ღ(მრ)ეთ წინასწარმეტყუელის...“ „მეფის ირაკლის ძე მირიანისაგან ნათჳალიი წერსა 1817-სა,“ სტყდებოდა 22-სა“, 308r (შდრ. S—254).

ე) „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.

1. ობლედდეო-ხოქმედებ ანგელოსთა წესისაებრი,
2. ობით აღიდგან, წყალობათ გართჳნიყუან,
3. ასურეთ სასენ ათთორმეტ მამათაებრ,
4. ნამოვანისა ცუდეთით განაბრძობ ეგზეცართა,
5. ეჩო მემამულეთ და სუფაცაი“ 308r.

ვ) „თქმული პეტრე ლარაძესაგან.

1. აღსრული მაღალს კათედრასა სამღდეგლოსა,
2. დღეს ინწუნება, პავლესებრ ტეტიენობითი,

3. იქეცხე ჰსწავლას, ნათელ-ჰყოფ მსმენთ გულებსა,
4. აღატჳობ ერთა, ერთ-სამობის ნათლისად.
5. ამად დავსტკბები, ვიხარებ, მოგილოცაი“ 308v.

ზ) „თქმული სოლომონ რახმაძესაგან.

1. მაღლისა ძეო, სიბრძნისა მზეო, ენებათა მძღეო, ეშმაკთ მთოგუნებელო,
2. ნათლის მფრქუეველო, გონება ვრცელო, შორს განმჭვრეტელო, გოლად მეტჰველო,

3. ქუელის საქმეთა უხვად მეუნელო, ნუგეშის წყლისა მაკურებელო.
4. სამართალია, იდიდებოდე, ვიცნო თქმულება შენწუნარებელო*, 308v.

ტ) „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.

1. ოდეს აღმოსცენდა ძირთაგან ქელაანი,
2. მთიები დიდი, ბერი მაღა იოანე,
3. გგვამს ჩუენ ეიშვებული შობისა მაგის დღისათჳს,
4. ვინადგან გვიკუეთ ტაბლასა სულიერსა,
5. ამისა გან-მო ჩუენც შევსჳმთ სადღეგრძელოს.—
1. იოანე ბერსა, მოწოდებით გჳგჳვნია,
2. ახალ რიტორსა, ღ~თისმეტყუელების ჰურსა,
3. წიგნთა კილ-მხებსა, ქადაგების აჭრიხსა,
4. და ყოუაკეცეით ძუელი მამათ შენადარსა,
5. მოძღურების კანონსა, სრულ დაცუღსა.
1. მეფურს მიძღუნად მისდა დღეს ეს ოქმნაკონი,
2. ეინადგან ესე იოანეს ყოველთა ჭართუელთათჳს,
3. ამისთჳს ჳკურთხეს ჩუენდაცა სიბარეული,
4. მხიარულება მის ანგელ სხებობასათჳს.
5. და ნეტართ შესმა დღეგრძელობისა მისთჳს“ 308v, ქუემო ყდის შიდა გვერდი.

შენიშვნა: ლეგენდები შეადარე S—254-ს.

მინაწერი: „რუსის მეფეზეს შეცდომით შეუერავსა წინასიტყუაობა, მომიტეგეთ“ 55r.

კრებული. XII

235 ფ.; 23,5 × 34; ქაღალდი, გაცვეთილი, დალაქვებული და დაზარტილი; ვეთიელი ფერის ტაეკვადაკრული ტეიტრული ხის ყდა (ზემო ყდა და ყუა მოცილებული აქვს და ჰიის მიერაა დახიანებული); აქვს ყდის საცავი ფურცლები; ნაკლული; ნუსხური (გაცხოველებული), სათაურები სინგურით: [XII].

[მეტაფრასი]. 1. [თეუსა ივნისსა ბ, ცხოვრებაჲ ნიკიფორე კონსტანტინეპოლელ პატრიარქისა და აღმსარებელისა.]—„... და სასურველსა მიმწუენელ ჰყოფს, რამეთუ კეთილმსახური მამათა სარწმუნოებაჲ, ეითარ უწყით, ახალ მწუ~ლელ ...ათა მიერ ბობრყლებასა არასადა თავსიდებს, არამედ უფროჲსეა განძლიერებასა ჩუ~ულ არს...“ 1r—3r.

2. „თეუსა ივნისსა გ, წამებაჲ წმიდისა ლუკილიანესი და მისთანათაჲ და წმიდისა პაელისი, მ. გ.—აერილიანეს მეფობის მთავრობისა რომეონთაჲსა მორტყმულობასა კომი, ესე იგი არს მთავარი, სილვანოს ნიკომიდიელთა ქალაქსა ზედამდგომელობდა...“ 3r—21r.

წყ უ დ ე ბ ა: „...ხოლო მიერთუე კეთილმსახურისა კონსტანტინეს კრებისა ესე განჩინებაჲ, რომელსა ეითარ ღ~თივმოვლენილსა ჰმსახურა და შეიწყნარა...“

3. [„თეუსა ივნისსა დ, ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდათა მამათა და ეპისკოპოს-ქმნილთაჲ ღ~ივ დაცუღულსა და სამეფოსა ამას ქალაქსა შინა მიტროფანე და ალექსანდრესი და მას შინა კერძოობითი ცხორებაჲ კეთილ-მსახურისა და დიდისა კოსტანტინე მეფედ ჩუ~ნდა ქმნილისაჲ და თხრობაჲ ნიკეას შინაჲსა პირუ~ლისა წმიდისა კრებისათჳს].—„...ელთა

და მიტროფანეს ცხრისა განმასრულებელთა და ალექსანდრეს მოკიცხველთა. ხოლო მეფისაგან მჯმნელთა თჳსთაჳი აღსლვაჲ ისწრაფეს..." 22r—24r.

4. „თუესა ივნისსა ე, ღუაწლი წმიდათა და დიდებულთა ქრისტეს მოწამეთა მარკიანესი და მისთანათაჲ, მ. გ.—კეთილ უფლისაჲ, საყუარელნო, მწყობრიცა ეგჳპტეს შინა ღ^ირსი მწამებელთაჲ, კეთილ და მოთხრობისა ღირს..." 24r—25r.

5. „თუესა ივნისსა ვ, ცხორებაჲ და წამებაჲ დოროთე ეპისკოპოსისა ტჳრელისაჲ, მ. გ.—მრავლით კერძო ჩუენდა უფლისაჲ, საყუარელნო მსმენელნო, დიდისა და დიდებულისა მღდელ-მოწამისა დორეთეოს შესმაჲ სათანადო..." 25v—27r.

6. „თუესა ივნისსა ზ, ღუაწლი კეთილად მძლისა თეოდორი ანკჳრელისაჲ და მისთანა წამებულთა ქალწულთაჲ, მ. გ.—მხოლოდ ჭეშმარიტად რაჲ მრჩობლ ეშმაკეულთა კერპთმსახურთა დენეულებაჲ ჲჴრად ქრისტეანეთა..." 27v—32r.

7. „თუესა ივნისსა ჱ, წამებაჲ წმიდისა მოწამისა თეოდორე სტრატელატისაჲ, მ. გ.—ლიკინიოს მეფე, მრავლისა მოშჯეველი კერპთათჳს ცთომილებისაჲ, ბრძანებათა ყოველთაგან განავლენდა..." 32r—36v.

8. „თუესა ივნისსა თ, ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდათა შორისისა მამისა ჩუენისა კჳრილე მ^იეარქიეპისკოპოსისა ალექსანდრიელისაჲ, მ. გ.—ესე უკუე ყოველად ქებული მამაჲ ჩუენი და დიდი ღ^ირსი მღდელთ-მთავარი კჳრილე ალმოგორჩა ალექსანდრიელთა დიდ ქალაქით..." 36v—41r.

9. „მასვე დღესა, ღუაწლი წმიდისა, კეთილად მძლისა ქალწულ-მოწამისა ანტონინაჲსი და ალექსანდრესი, მ. გ.—დედაკაცისა სიმჴნესა მკჳრვებელმან სოლომონ, ვითარ მრავალთა ზედა სამცხორებლოთაგან წარმართებათა შეკრიბა მისთჳს შესხმაჲ..." 41r—47v.

10. „თუესა ივნისსა ი, მოსაჴსენებელი წმიდისა მღდელ-მოწამისა ტიმოთე პრუსისა ეპისკოპოსისაჲ, მ. გ.—უკუეთუ მართალთა ჴსენებისა შესხმით გჳსწავიეს ქმნაჲ, რაჲთა იგინიცა შესატყჳსა ჩუენ მიერ იღირსნენ პატივსა..." 48r—50v.

11. „თუესა ივნისსა იაֲ, მოსაჴსენებელი წმიდისა მოციქულისა ეართოლომეოსისაჲ, მ. გ.—დიდი და საჴინოჲ შესხმაჲ და ზოგად ყოველთა მორწმუნეთაგან ღმრთის მსახურთა და დიდითა მოციქულთად ჲრს ღირს-ყოფაჲ მათი..." 50v—54r.

12. „მასვე დღესა, მოსაჴსენებელი წმიდისა მოციქულისა ბარნაბაჲს მამართ, ერთისა სამოციქულოთაგანისაჲ, რომელსა შინა მიმოვლინეცა მისნი, მ. გ.—დიდისა ქრისტეს მოციქულისა ბარნაბა სახელდებულისა და გარდასახელებულისა ძლითნი ცხად-ყუნს უკუე ჩისთაცა თანამოწაფეთა და თანამოღუაწეთა..." 54r—65v.

13. „თუესა ივნისსა იბ, ცხორებაჲ და მოქალაქეობაჲ ღირსისა მამისა ჩუენისა ონუფრი და მისთანა სხუათა განმორებულთაჲ, მ. გ.—მე უდაბნოს უპარატეს მრავალთა ჟამთა ქცევასა მყოფელისა გონებასა მოვიდა(!) ოდესმე უშინაგანესთაცა მისთა მიმართ შესლვაჲ..." 65v—79v.

14. „თუესა ივნისსა იგ, ღუაწლი წმიდისა და კეთილად მძლისა ქრისტეს მოწამისა აკაკი ნისი, აღწერილი ანდრიაზს მიერ კრიტელ მთავარეპისკოპოსისა, მ. გ.—დედათა შორის პატიოსან-შუშანიერება, რომლისა ჴსენებასა დღესასწაულობად ვიღირსენით დღეს..."79v—85v.

15. „თუესა ივნისსა იდ. წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისა სელევკიელისაჲ შესხმაჲ წმიდისა წინასწარმეტყუელისა ელისესი და სომხანტელისა მიმართ, მ. გ.—წინასწარმეტყუელთა განთა რომელთამე სიტყუა ქადაგეს ქრისტე, ხოლო რომელთამე მათ მიერთა საქმეთა მიერ იჩუენეს..." 86r—88r.

16. „მასვე დღესა, ჴსენებაჲ წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა მეთოდე მთავარეპისკოპოსისა კონსტანტინუპოლელისაჲ, მ. გ.—დიდ ვიდრემე თავით თჳსითცა და ჭეშის ღირს მოღუაწებითი ცხოვრებაჲ და მოკალაქეობაჲ სახარებისებრისა სამკაცრისა მცველი და ანგელოზებრისა ქცევისა მობაძეი..." 88r—95r.

17. „თუესა ივნისსა იე. წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა დულადისი, მ. გ.—პირველთა მათ ქამთა შინა კერპთმბორგელობაჲ რაჲ მჴყრობელობდა და ყოველთ კერძონი მთავარნი ქრისტეანეთა დეცნუელებისამი უმეტესად უცილოებდეს..." 95r—99r.

18. „მასვე დღესა ნეტარისა თეოდორიტე ტჳროს ეპისკოპოსქმნილისაჲ მიზეზი დიდისა ამისის წ[წყლებისაჲ, მ. გ.—დამბადებელი მხოლოდ გულთა ჩუენთაჲ და თანაშემოველი ყ[თა მიმართ საქმეთა ჩუენთა..." 99v—115v.

19. „თუესა ივნისსა იზ, ცხორებაჲ და მოკალაქობაჲ წმიდისა ტჳროს ამათუნტელ ეპისკოპოსისაჲ, მ. გ.—მრავლისა და დიდისა სულიერისა სარგებელისა შექმნაჲ მსმენელთასა ჩუეულებს მოკალაქობისა სათნოებით მცხორებელთაჲსა მოთხრობაჲ.." 115v—120v.

20. „თუესა ივნისსა იზ, წამებაჲ წმიდათა ქრისტეს მოწამეთა მანუილ, საბელ და ისმაილისი, მ. გ.—სხუანი ურუ მდევარნი და მძლეარნი, დალთუ კერპთა შემდნარნი იყუნეს.." 120v—128r.

21. „თუესა ივნისსა ით, წამებაჲ წმიდისა ლონტისი და მისთანათა ჳბატისი და თეოდულოჲსი, მ. გ.—უესპასიანოსს სკიპტრანი რაჲ რომეონთა მჴყრობელობისანი აქუნდეს, და ბოროტ-მსახური და სძაგელი ელინთა. სამსახურებელი მჴყრობელობდა..." 128r—141v.

22. „თუესა ივნისსა ით, ღუაწლი წმიდისა დიდისა მოწამისა ზოსიმოჲსი, მ. გ.—აქუნდეს ურუ რომაელთა სკიპტრანი ტრაიანოს, სახელთანსა მჴედართმოძღურებითა და ამისთჳსცა შესაძრწუნებელსა..." 142r—145r.

23. „თუესა ივნისსა კ. ჴსენებაჲ წმიდისა მამისა და აღმსაარებელისა ევსევი სამოსატელთა ეპისკოპოსისაჲ, მ. გ.—აწცა კეთილმსახურებამან მკჳდრიანი ყოველი მოიცვა რაჲ კეთილთ ნებითა და წამისყოფითა ღმრთისაჲთა დიდისა კონსტანტინეს მეფობითა და თანამოკჳდებითა..." 145r—149v.

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: „...და დასასრულსა არა მსმენელობისათჳს მარჯუენისა მისისა მოკუეთასა..."

24. [თუესა ივნისსა კა. წამებაჲ ზენონ და ზინაჲსი]—„... მთავარო, ვითარმედ სოფლისა ამის ჴელმწიფეთა ჰმორჩილობთ თქუენ წუთიერისა კეთილმოკვედებისათჳს.." 150r—154r.

25. „თუესა ივნისსა კბ, „ღუაწლი წმიდისა მღდელ-მოწამისა ევსტოქიოზიდე შვილთა მისთა პროვისი, ლულისი, ურვასიოზისი და გაიანოს, ძმისწულისა მისისაჲ, მ. გ.—იყო ვიდრეცა ყოველად ქებულისა ქრისტეს მოწამისა ევსტოქიო ქალაქით უსადონით შთამომავალისა...“ 154r—157r.

26. „თუესა ივნისსა კგ, ღუაწლი წმიდათა და დიდებულთა ქრისტეს მოწამეთა ორენტიოს, ეროტოს, ფარნაკიოს, ფირმინოს, ფირმინოს, კჳრიაკოს და ღონგინოზისი, მ. გ.—დიდ ვიდრემე მოწამეთა შორის და განთქმულ ორენტიოს, გარნა არა მხოლოჲ, არცა თავით თჳსით თჳსაგან ცნობილი და სახელდებული...“ 157v—169v.

27. „თუესა ივნისსა კდ, ანტიპატრო ეოსტრელთა ეპისკოპოსისა სიტყუაჲ შობისათჳს წმიდისა წინაჲსწარმეტყუელისა, წინამორბედისა და ნათლის-მცემელისა იოანნისა, მ. გ.—ნაშობთა შორის დედათაჲსა არაჲენ უფროჲს იოანნისა მაცხოვარისა სიტყუამან განაჩინა...“ 169v—177v.

28. „თუესა ივნისსა კე, ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ და ღუაწლი წმიდისა და ღირს-მოწამისა ფებრონიოზისი, მ. გ.—დიოკლიტიანე ყოველად უღონოჲსა და უსჯულოჲსა რომთა სამეფოჲსა მმართებელობისა ეპარხოზობისა პატიციითი ანთიჰოს მორტყმულობდა...“ 177v—200v.

29. „თუესა ივნისსა კვ, ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ ღირსისა მამისა ჩუენისა დავით თესალონიკელისაჲ, მ. გ.—არარაჲ ესრეთ სარგებელ და კაცობრივთა სულთა ცხოვნებისა მიზეზ, ვითარ ღ[ა]ის სათნოთა ცხორებათა მოთხრობაჲ...“ 200v—209r.

30. „თუესა ივნისსა კზ, ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ ღირსისა მამისა ჩუენისა და საკჳრველთ-მოქმედისა სამფსონ უცხოთშემწყნარებელისაჲ, მ. გ.—იქ[მ]ნა უკუე პირველთა ქამთა და ძუელისა აღთქმისა დასასრულსა მსაჯულთა შორის ისრაჱლისათა სამფსონ სიმჴნესა ზედა განთქმული...“ 209r—215v.

31. „თუესა ივნისსა კთ, ღუაწლი წმიდისა და დიდებულისა მღდელ-მოწამისა ბასილისი, მ. გ.—იყო ესე ბასილი შემთხრობელ ყოველსა კაცსა ქრისტეს მიმართისა ჴეშმარიტისა სარწმუნოებისა და მომაჭცეველ საღმრთოჲსა გზისაგან და ყოველისა მოქმედებისა ბილისა მეტყუელი...“ 215v—220v.

32. [თუესა ივნისსა კთ,] „ნიკიტა ფილოსოფოსისა წესხმაჲ წმიდისა და ყოველად ქებულისა მოციქულთა თხემისა პეტრესი, მ. გ.—რაბამ საწადელ მაღლი დღისაჲ, რაბამ შუენიერ მიზეზი დღესასწაულისაჲ, ხოლო ფრიად ჰაეროან და ღ[მ]თივ ბრწყინჳალე წინამდებარე კრებისაჲ...“ 220v—225v.

33. „თუესა ივნისსა კთ, წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე მთავარეპისკოპოსისა კონსტანტინეპოლელისა ოქროპირისაჲ წესხმაჲ წმიდათა მოციქულთა პეტრესი და პავლესი, მ. გ.—პეტრე და პაული, მოწაფეთა უფლისათა, წესხმაჲ, ვიდრემე საქებელ და სანატრელ, ხოლო მომხუმჳაჲ წადილისაჲ ძნელ და ძნიად საწდომელი...“ 225v—235v.

წყდება: „...შუებასა შინა თავითა თჳსითა მაშუმბელნი დღითი... მიიღედ საწერტელმან და წამებაჲ ღმერთ-შეჲცხილთა სხ...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი წარმოადგენს იენისის თავში საკითხავ წიდათა მეტაფრასულ ცხოვრებებს.

2. ხელნაწერის კიდეებზე მიწერილია განმარტებები. ბეური მათგანი დახიანებულია კიდეების ჩამოჭრის გამო.

3. საკითხავების თავ და რიცხვი აღნიშნულია სინგურით ხელნაწერის ზემო კიდეზე.

4. ხელნაწერი გადაწერილი უნდა იყოს ნაკლული ხელნაწერიდან. ამაზე მიუთითებს ტექსტში გამოტოვებული თავისუფალი, დაუწერელი ადგილები (იხ. 21v, 74v).

5. ზემო ყდის სავად ფურცელზე მოთავსებულია თედო ქორდანიას მინაწერი: „მუდა დიმიტრის (დ თ ა ლ მ შ ე ნ ე ბ ე ლ ი ძის) დროსაში. დიმიტრი მოხსენებულია ჩართულ-წერილობაში. თ. ქ".

ასეთი ჩართულ-წერილობა ხელნაწერში არ არის.

მინაწერები: 1. (ნუსხური). „სწერსა თედორეს ბაკურაძესა შეუნდონ ღმერთმან", (46v).

2. (ნუსხური). „დავით შეუნდონ ღმერთმან". 50r.

3. „ღმერთო, შეიწყალე სული თედორესი ბაკურაძისა" (იხ. აგრეთვე მინაწერები: 21v; 59r; 64v, 74v).

(400) **418**

კრებული. XVIII

96. ფ.: (192 გვ.): 31,5×19,3; ქაღალდი, შეკეთილებული და დალაქვებული. (ხოგიერთ გვერდებზე კიდეები მოჭრილია); ცეცხლი ფერის ტყავგადაკრული ტეიერული ბის ყდა (ზედა ყდა მოგარდნილი აქვს); თაბანკლული; მხედრული, სათაურები და სტროფების დასაწყისები სინგურით; [XVIII]. ჰეერინმანი აქვს.

[არჩილი, 1. გაბაასება თეიმურაზისადა რუსთველისა].— „... დილა გათენდა, ჯმა გაჰქდა ყოველგან მოსვლის ჩემისა,
ბუნ სიხარული შეიქმნა გულით არ შესაჩემისა.
ვინცა მნახეცდა, მჭერატელნი ნახვამან გაიჩემისა,
და სხვანი ნახულნი ჩემთანა უცუარდის, არ ეჩვისად..." გვ. 1—177.

შენიშვნა: 1937 წლის გამოცემასთან შედარებით აქვს სტროფები: 1—160, 725 781—976, 982, 1053, 1054 (იხ. არჩილიანი, ტომი მეორე, ედ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით).

2. [თეიმურაზ I]. „აქა კელმწიფეს ეფუს თეიმურაზს გრემის სასახლეზედ ლექსები ეთქუა და ბაღის სასახლეზედ დაეწერა. ამ კუალად ისმინეთ.

ღმერთი არს თავი ყოველთა, იგ ვაქოთ, განვადიდოთო,
სამნი ნათელნი ერთად ვთქუათ—მამა, ძე, სული წმინდოთო,
მისის ცნობითა განვნათლდეთ, გონება განვეშიდოთო,
და განვაგდოთ უსჯულოება, ნუ ვემსგავსებით დიდოთო..." გვ. 179—180.

შენიშვნა: 1934 წლის გამოცემასთან შედარებით აქვია სტროფები: 6—9.

3. [არჩილი]. „ლექსნი ას ორი მეჯლნი მისნე მეფის არჩილისაგან თქმული, პირველი.

ასნი ორმეჯლნი მაირნი ვართ მეფის გამოთქმულია,
არჩილის, ვახტანგ მეფის ძის, ბრძენთა სანუკუროდ თქმულია...“ გვ. 181—192.

შენიშვნა: 1. 1935 წლის გამოცემის მიხედვით გკლია მეხლები: 96—100. (იხ. არჩილიანი, ტომი პირველი, ალ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით).

2. ხელნაწერის კიდეებზე სხვადასხვა ხელით მიწერილია ლექსები. ლეჩხეს არაფერი აქვთ საერთო ტექსტთან. (ლექსები იხ. ჩვენთან მოსაწერებში).

3. 80, 81, 82, 84, 85, 89 გვერდებზე მოთავსებულია ორნამენტოვანი ბეჭდები მშვიდობით ლოცვნით: „მოსა ლოცია ნ ნ ნ“.

4. 17 და 93 გვერდებზე მოთავსებულია ქრისტოგრამები.

5. ხელნაწერი, სხვა ხელნაწერებთან ერთად, გამოყენებულია გამოცემაში: იხ. არჩილი, ხიხულეანთა სრული კრებული ორ ტომად, ალ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, ტფილისი, 1936—37 წ. გვ. XIV.

6. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. ტაყაიშვილს წიგნში: Описание рукописей“. II, გვ. 241.

მინაწერები: 1. [თეიმურაზ I. მაჯამა, ტუროა ხარ მწვენიერებით].

„ვარდი ამას ეით იახრებს: მზე მამშორდეს, არ დაეკნება.

ჭ. გული წამართვი ცნობათერთ, მითხარ ნაცელ მომე რა?
უვარდოდ წალკორტისათვის(!) თვალნი ჯიშრისა მომე რა,
დამწვი და წყალი არ მომე, დამწვარსა გულსა მომე რა,
და ვეღარა გკოვე სარებად, გაყრისა ყველა მომე რა.“ გვ. 1.

შენიშვნა: მინაწერი წარმოადგენს თეიმურაზ I მაჯამის ერთ-ერთი სტროფის ვარიანტს. (იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული, 1934 წ., გვ. 116, სტროფი 11).

2. „ჭ. დავკართა, რა ენახე მნათობი ბრწყინვალე, მჯობი მთვარისა,
ალვას მოარულს უხდება მირხეკა საროს ტანისა,
ხამბახს პირს სურნელოანსე ხილეები აქვს ამბარისა,
და სულ კვეწნად მიეირს, მისმა მზემ, მე მისი შედგმა თვალისა“. გვ. 5.

3. „ჭ. ვარდთა, ჯინჭველთა შეყრილთა, უგანდა ღაწვთა არენი,
შრომაწეზედ ამბრის მარცვალი ეყარნეს მისაჯარენი,
რკინის ჯაჭვითა შეპყრობილი შუა შეეგდო მთვარენი,
განცეიფრდის მის[ი] მჭვრეტელი, თუ ნაბის მოც[ი]ნარ[ე]ნი“. გვ. 15.

4. „ჭ. ზერმეტტის კრიალნესანო, არა ხარ ოქრო მყარია,
არცა რამ მძიმეს ფასისა, არც კვეწნის შესაჯარია,
მაგრამ ზანანს თითებსა ეშფეთსულ დაყარია,
თამარის სქვ გულს ღელეს რასათვის გაეყარია“. გვ. 16.

5. „ჭ. თვალთა მიმდგმ, მარად ბწინავ, სულის შვეს ფერად შენაო,
პირისპირ უცნოდ მცინავო, ცაც სიშორითა მწყინაო,
სად დაბედ, ნათლად მბრწყინაო, ბზეე, შარავანდთა მფინაო.
და კაცთაგან დფუცინაო, ტან-ლერწამ, წერწენტ მინაო“. გვ. 16.

6. „ჭ. არხაკრობის მსარშია დაიდების მათიოსა,
დღეს ელენემ შემომჩეულა: მუსაიბი მომპარესა,
რას ნაზღით ცრემლოდა, ვერ მოგითხრობ სამწარესა,
შეხე, შეხე, დამკარგავსა მას ნთნთობსა პირმთვარესა“ გვ. 17.

7. „ჭ. მოშორეებითა შენითა სევდა წარმეკვეთინა,
მით აღარა ვარ ლხენითა, გული არ არის თმენითა,
გარე მომცეც ბნელითა, თვალნი სველდების ცრემლითა,
ვერხედვით დამამშვენარებ, ვაი რა ჩემს წყლულითა.
თვესა ფუბერვალსა ჭზ. გვ. 23.

8. „ქ. აქვან ნავები შავები, ინდოთაგან დანაცვები,
კაცები ნადეტკავები, პირ ტეფრად ნაფუძნავები,
ღაწვ-ვარდი ანაყვავები, ხელქნილთა საჭიბავები,
ტანთა ჯარს ნამუშაები, შუბის მორთულ-აოფოთავები". გვ. 27.

9. „ქ. არ ვიცოდი, შენმა მხეგა, შენი გაგრა მეენებოდა,
რად გაგიშვი, რად გაგწირე, გული ჩემი ვისკენ რბოდა,
ეშენისა ცეცხლი ცხელი შენის გაფრით მედებოდა.
და შენთან ყდობით მომეხვიხა, შენი ნაცვა მბეჭებოდა.
ქ. ცეცხლს ნიდებს შენი სიშორე, თვალთა მაკლეს ცრემლთა ღენა მე,
გული, გამხმარი სევდითა, ლალის ბაგითა შენამე". გვ. 33.

10. „ქ. შენცა იცი, შენგან მჭირან წყლწყმოგან ლახვარ სიბა,
შენვე გიკურნეს თვალნი მაშინე, რაზომცა ცრემლთა ვსობა,
შენი მწყაზ და შენი მსურის საუბარი ალერსობა,
და შენთვის ვგმელობ, შენთვის ვხელობ, მაკვს თეჯირთა ქვალთ წესობა.
ქ. ჩენი ნება საყვარლისა სინაზეს შორავს ნასთა,
მოვინატრებ, თუცა ბედად შეყრა(!) ნაზი ნაზთა". გვ. 36.

11. „ქ. ქმენინა ტახტსა ვინთგან გელნი დაიყრნეს ვლთვებით,
ბიბილენ, მოყმე, სტრიდი რა ლალისა კართგან თოვებით,
მაღალწან ბაგეთ სიტკეც დასდენ და ეხებრ მოვებით,
და ჰოი, კნარი სალბუნთა წინანი აქ ხეპოვებით". გვ. 46.

12. „ქ. გელიან გული სალხენთა, ეთქვენოდ ვერ იბარიან,
დადრტყ ჯორწინა ეღატნი, თავნი ტერფამდე ხარიან,
მეხკმან ჯორქთა ორღანთ ძახილით გელნი თბარიან,
და გულთა ქვე ვიფუნთ, ვველინე, ეჰა დღე მიიფარიან". გვ 47.

13. „ქ. ვეცხლი ყელად, ვერხვი წელად, შეჭაბა აღვა გრელად,
ვარდნი ქელად, სათნი ცვენელად, მელნის ტბათა მისაწველად,
თმანი გველად, ტერფთა მგეხელად, ტრფიალთაოვის დამდაგველად,
დაიწყვდნი რბოლას ველად, თე გენანა თავშიშველად.
ქ. არს ნაზ-ქალად, ბროლ-ფიქალად, ხილეფ-ნაზელად, შემაშალად,
კარგ თვალ-ტანად, დათვალად, შენებანი ჰქონან მრავლად,
ბაგე ლალად, ფერად ალად, ხანჯნი ხალად, დაუხალად,
•ტრფიალი ხალად მოეცალად, წვინდად წყალად შეუწყალად". გვ. 48.

14. „ქ. სურნელი, მეშკი, ამბარი, ალვისა ნორჩი და ხეო,
მაშინვე დაბწყნი, როს ენახე მე შენი მზეგრი სახეო,
შეყრითი წამაროვი გონება, გაგრით ვეშე და ვახეო,
მე შენთვის მკდარი კვლე ბამკალ, გული ლახვარი მახეო." გვ. 49.

15. [შოთა რუსთველი, ვეფხისტყაოსანი],
„ქ. ვარდი ჰკნებოდა, ღერებოდა, ალვისა შტო ირხეოდა,
ბროლი და ლალი გაღილილი, ლაქვარდათ გადაქცეოდა,
გამაგრებოდა სიცდილსა, ვინისცის არ ეშინეოდა,
და იტყვის, თუ ბნელი რას მიკვირს, რადგან დაბადე მზეოდა." (სტრ. 954)
გვ. 62.

16. [თურჭული ლექსი], „ქ. ილა იდან შეკრულეობამ, ეოსიდამ სათვე ყამსან
რაო ნაოლ ხიაბათა ოს ყადირნი თაბელასან,
მური ყაკათ ელიანდა აღამდგისენ ფერილან,
ეს, გეთ მაღეშ ლაზიმ დეგეშ ფულაშერად მიზდისასან". გვ. 63.

17. „ქ. თითებთა ქნება ვითა ვთქვა, ტრანილთა სიმსგავსე ლალსა,
მაყვათა სუფთა ნაწყობა, ან შეუდგამი თვალსა,
წვეთმან წერწეტმან მომიდვა ცეცხლი ეშრეტი ალისა,
და შენმა სანდომან ქვეყეშან კაეწირად დამაბალისა". გვ. 64.

18. „ქ. კაცმან ეუგარო გამოვაცხო დარითა,
ეს მასა გავს—სიპი ქვა მხეს გაუდგა დარითა,
გონას, შეიქნას აღმასად, იაკუნდის დარითა,
რამდონი წელი გაიარის, არ შეიცვალოს არითა". გვ. 65.

19. „ჩნდების ლამაზის ნაკეთით, უცხოდ მკრთოლვარე,
სად ინდოულთგან ტბა,
მელნის ტბანი ვარდ-ზამბახით,
წყობილნი მანგნი ლალით,
ვარდზე თლილი მანგდნი(!) ლალით, მდიდრად შეენიერ არია,
ამებს გულსა კაცისას, ვითა წალკოტი არაი". გვ. 67.
20. „ჭ. მუნ დღეთა მისთა მჭმნვამან, ვეროდეს ლხინთა მოიყვლა,
ამად იტირა გაზნრვითი, ფიქრით სიცყდილია მოხედულა". გვ. 68.
21. „ჭ. ვარ უბედობით მტირალი, შორის უცხოთთან ხარებ,
ამით შემწკრეი თავისა, რომ ფიქრთან მოეზარები,
აწ სიცოცხლე მაქვს სარჭობად, სვედითა გაეზარები,
მე დღეთა ჩემთა მტირალსა ცეცხლი მეფება მწარები.
ჭ. თქმული სცყდებერს ობ." გვ. 69.
22. [თურქული ლექსი]. „ჭ. ალერ დერიამანი ბიძანი ფიშიმანი
ფიშიმანი ბიძანი დერიამანი". გვ. 69.
23. [ზოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი].
„ჩემნი ქმუნვა ჩემსა ხელსა ხრიდა მატ და ხრიდა დიდობას". გვ. 69.
24. „ხრს ჩემთვის მარად სალხენი, ცის წნათობი ხრიან,
ვარდი შლილი მარგალიტით შეწყობილი ხრიან". გვ. 76.
25. „მრზობლედი.
ჭ. მისი ჰირი, ტრფიალთ ჭირი. ანთროკოსგან უსაწადლე,
მისი ბაგე, მთვრალთა მარგე. ღვინის უფრო დასამადლე,
მისი ფუამი, სხროს მგვანი, აღხრდილი და ნაზობრი,
მისი ვარკი, ღამეთ ბარკი, ღაწვთ ყიდლებს, ჰგონო ვარდი,
მისი ენა, შაქრის დენა, თავი ჩიენ დამწ[ა]ყრა,
მისი ბაგე ლალთ სადაგე, ძოწსა მერცხეა გ[ა]ხეწრა.
(ვარკი, შეგრეველი(!). ბარკი—ბაღალია, თუჯსა მოკკლევს)" გვ. 76.
26. „ჭ. სად ბროლ-ფიჩალსა შეჭნან მოხთა ინდოსა ჯილეს,
სად მათ მოეცეთ მელნის ტბანი, გარემო გ[ნ]შოს ირუბ,
სად ლალნი სცევნ მარგირტსა
სად..." გვ. 77.
27. „ჭ. დილისა ნამით პკრეიელსა შეეზარ ვარდისა კონასა,
შეედარები ისპრით(!) ნიხაშსა, ხრა ნანასა,
მიკვირს ეზფენა სიბრძნენი ენ მოჭკა მცირეს მოხასა.
და შენმა ჯობებოვნა კიკიმა ბერი რუსთველი მოხასა". გვ. 80.
28. „ჭ. ვარდსა ქნეშე, თავმოდრეკით, მორცხვად ყვავილ ია ნასად,
პირს მათსა ნათლად შექცი მზისა, მე ვეთოსე არმცა ია ნასად,
სოსან-ზამბახ-იასამან უჩ სურნელი ია ნასად,
და ვარდს უხმობენ სულ ყუავილნი მეფეთ მათად სეიანასად". გვ. 81.
29. [ანბანთქება], „ჭ. ან ამას ყატყვი, ბან ბროლის სვეტო,
განგ გული მითქკამს, სიამც ყელი,
ფონ დილის ვარდსა ეწ ესრეთ გადრი, ენ ვისა შევპარ ნაშუა სველი,
ზენ ზენარითა ეწ გვაკვები, თან თვალით განცდის სურვილით გელი,
და ინ იადონსა კან კვლაც სჩაგრავ, ლას ლომგელო და ენ მორწყე ცელი.
მან მოფი განახო, ხარ ნუღარ ფიქრი, ონ ორპირობით ნუღარ ხარ მკვლელი,
პარ პირი გიგიჟე განგ ფამთა მზეს, რაე რომელსა ნათლად გაქეს მწველი,
სან სელიბითა ტარ ტურფა სპეთ, ენ უფრო მეტობ, მისთვის ხარ
მსურველი,
ფარ ტრიალთაბით ქან ქებას ვიწყებ, ღან ღიმილითა ვარდი ვასველი,
ყარ ყურთა ჩემთა, შინ შემომესმა, ჩინ ჩინელი აჭეს ქება სათქნელი,
ცან ცნობა მისი ძილ ძალათ ვპოე, წილ წერილითა ენ ვარდი ვთელი.
ჭარ ჭმენვა მჭონდა, ხან ხმატკბილისა, ჯარ ჯვედით იყო სიტყვისა მთქმელი,
ჳნან ჳურანისა ჰაი თვალები, ჰი მჭვრეტელთა სულსა მფგმელი. გვ. 86—

30. „ჯ. შენი ჯილიმე, ჩემო ძალუკ. თქვენი მეღი ბატონიშვილი ... ჩემს სატრფიალოს ბრწყინვალეს გულს გაკოცებს, შენმა მზემ, დიაღ ვიცი, ბევრი რიგათ გაბიზღებენ ჩემს თავს, ვიცი თქვენის ბოწყალის გულისაგან სხვის ენას არ აჰყვებით და იმიტომ არ შემიბეღლებთ, ღ'თმა მშვიდობა მისცეს, ვინც ჩემს თავს გაძულებს". გვ. 89.

31. „ჯ. აწას ვსწუხ ესრეთ, ტირილითა ინდონი ჭროლენ,
მთბრილან მწეილდნი, დაისრულან, საკუდაგად სრბოლენ,
ვაკენი, გელნი, მთანი და ბორცენი ბრწყინვალედ ბოლვენ,
მას ზედან წითლად ჩენი სისხლნი ყორჩიზად წოოლენ.
შეკს გამოსცემენ, ხელსა შემაბმენ, ბზის შეკად კრთოლენ,
ჯ. მე ვაკე შენი ამაშენი დიდის კვებითა,
მტერნი გიოტენ, განენაატენ განძკებითა.
ვინცა გეტროფოდა, თვით შეტრფოდა ვაებებითა,
შენი მაკენნი მრავალ არიან მაღლა ცებითა,
თუმცა აკბენ, შენ გაკბენ ტკბილის ენებითა,
რასაც გეტყეიან, ტკბილად ყვიან, სულნელად მოლენ,
ჯ. შენ მზისა შეკო, არა უკო, რად სწევე ალითა,
მიბძანე ერთხელ, ჩემნი მოხდე, ცრემლიც თვალითა.
თუ უყვარ, მიყვარს, მაჯნენი ვარ იდუმალითა,
მე ბიევ თავი, ესე ვეკენ ავი დიდის ძალითა,
ქშირად ვარ შენი, არე ფერხთა მალითა,
შენს მიდამოსა, კარგ ამოსა, რაყიდნი ლტოლენ.
ჯ. მე ვგონებ სოფელს, ამ საყოფელს, გაკეი სულნელსა,
ვიცი ბრძენთაცა, კარგ ენათაცა, შენ ყოც სულნელსა
პლატონ, დიონოს, დიდსა მეცოდნეს, შეიკ სულნელსა,
ისე გკსობ მე, ისე ვაძახებ, ვითა სულნელსა,
რა არის ტკბ, და აწ ესე მეც მკლავ სულნელსა,
თუ კიდევ ებრძნებ, მოგიწონებ, გეკანი ოლენ." გვ. 90—92.

32. „ჯ. მოდით მიყვნურნო, სოფლიერნო, ვინც ხართ დაგულნი!
ისმინეთ ჩემნი ჯჩერნი(!) მკულენი, რაგვარად რგულნი!
აწ მნახეთ ხელთა შემბრალენელთა, მიმრთელეთ წყლულნი!
ბედავეთ ინდელთა, შეილდთ მხიდველთა, დაისრეს გულნი,
მადგან ტკეცნილსა, მკედრად მიხდილსა, მიბრუნეთ სულნი!
ჯ. პირთა მთვარეთა, მცირნართა, შენნიან ხალნი,
ვარდნი გაშლილნი, მისკან შლილნი, არის მრავალნი.
მათ თანა კენილნი, უცხოთ ოლილნი, ძერრყანნი ლალნი,
როს გაღღების, მოყდების ტრფიალთა ალნი,
ესწყეე ბედსა ჩემსა, ასაჩემსა, მისკან ვარ კრულნი!
მათგან ტკეცნილსა, მკედრად მიხდილსა, მიბრუნეთ სულნი!
ჯ. რა ენახე ტანი, ბეკნეს ზარნი მოარღლა,
ზარიფნი წელნი, კეკეხის მწეველნი, ბობაოლია,
ბროლის ფიცარნი, სადიცარნი, არ შეკეულნია,
ორნი ობოლნი. ეშმის ბჭენი, ბაზედ ბმულნია—
ხანს ყოელნი ბრძენი, მისად ქცნად იყოველ კრებულნი!
მათგან ტკეცნილსა, მკედრად მიხდილსა მიბრუნეთ სულნი!
თმანი გიშერნი, ელვარენი, ტირფათამედ შეკელნი,
ვინცა შეხედებით, მტერად გახდებით, ვინნი მხაბეულნი!
მისთა მოკნეოთა წამს შეიპყრობს სენი მომსწრეველი,
მხე ცეც მამრალობს, ამით ნათობს მთანი და ველნი,
მას თუ არ შორაეთ, შეიკნებით ხელაში დამარწმუნენი!
მათგან ტკეცნილთა, მკედრად მიხდილთა. მიბრუნეთ სულნი!
ჰი, რა დდად საკვირველ არს ჩემებრ გაძლება,
მარადის სულთქმა და ტირილი და კვეყნად რება,
მისგან ეწყალად ჯრა და ხეკა და სისხლში ღება,
ეს მაჭეს ნეკნებად, ჩემი ცოდეა მას ეკითხება,

იყავით ჩემთვის მგლოვარენი. ცეცხლ-მოკიდებული,
მაღალ ტყეებნილის, მწყრად მიბრალეს, მიბრუნეს სულნი". გვ. 94—96.
შენიშვნა: S—1508 (მინაწ. 27) და S—1543:56 ამ ლექსის ავტორად ასახელებს ვახტანგ ბატონიშვილს, ხოლო ბესარიონ თბილელიანი სრულ კრებულში, 1932 წ. გამოცემაში, შეტანილია სადავო ლექსებში.

33. „ქ. რა წაგლოტეს გულისასა სურვილის სარო დარგი,
თუ არ მისად მოსარწყავად თვალნი არა, არცა დაგი,
ანალიფხვარ(!) სოფლიადმე(!), გოლი(!) გადმა გაიშარგი(!).
გულსა სცედა სიშორისა მწუხე და ძნიად არა მარგი". გვ. 99.

34. „ქ. ჩამამაუღიათა ჩვენთაგან ჩანს ჩვენი რვეულობანი,
ჩემთა, ჩხუბი, ჩიეული, ჩინჩოობა, ჩალიჩობანი,
ჩქარად ჩაჩითა ჩატობა, ჩქემითა ჩაქეობანი,
ჩაბალაბისა ჩამოცემა, ჩემად(!)ჩანს ჩორჩულობანი". გვ. 102.

35. „ქ. მზეო, სრას ძეობისასა, თავს დაჯე მეჯლრშისასა,
ბაგრატიონთა ქალისა, ბედეთა ასულისასა,
სოლომონ ნაყოფის, წმინდის დავითის სძლისასა,
და ბატონიშვილის თამარის, ტან სარო, პირ ნათლისასა.
ქ. მეფე ქალი დაბადებულა ქალაქსა ტფილისასა,
მეფის შვილისა, სულისა სიფიცხლისასა,
უფლის წყლ თეიმურაზის, ძე მეფის ირაკლისასა,
და ყოფია ტურფა ნაყოფი, გულის გართხრობ ცმაწვილისასა". გვ. 103.

36. „ქ. სატანამ მტერობა სახელი ანტება, ჩემად მტერობა და ქრთამი გაიღო,
მისი წყალობა, არ მიწყალობა, უფალმა მომცა, მანვე წაიღო". გვ. 104.

37. „ქ. ალამის ბასრი, გულსაცილი დაკვეთის ენით ვაი თუ ზამთა,
ტე, თვით იტყვის: ქმარის ლმობა მის ნათქვამთა ორპირი თქმათა,
ჭამად რას თხოვს, ტკივრის ფამიდებს ფრიად ქებული, ღირსთა ცრემთა,
და შლის ჩირთს(!) ცა მალე წვიმით ჭუბი, ბე კნეე ჯიროკეთა, ჰი, „ჩ", იმათა".
გვ. 105.

38. „ქ. სედი[ს] სადგურს—გონებასა რამე უშვილე, რამე უპოე,
ციას შვიდთა მნათობებსა შიეკვეწე: მარგეთ, მოვე,
მკურნალთ ეტლსა ვეაკები, ჩემთვის შველათ ვერ ვიშოე.
და ვარდი რამე სატურფალი ლენამდ ჩემთვის მოვიპოე." გვ. 106.

95. „ქ. ვიცნოსებ სულსა, სიამით სრულსა, გაკურნებს გულსა ჩემს მისთვის წყლულსა.
ქ. ვარდ მწვანიარსა, ჩემსა სალხენსა, მე მისთვის ხელსა თვით მამალხენსა.
ქ. ცვლას სურნელების სულები ჩემისა სატრფოს ლალისა,
სამოთხის მისის თვალისა, ვინ სედა განმისგანისა.
ქ. გული ვერ გახსნებს სიშორეს მის [ს]ახოთისა ბაღისა,
გული დამეზმა ვერ ჰეფიტით მის ეზოდამა ნაზისა,
მისთვის დატკვედა გონება, ვინ გული დამირახისა,
და ამა ვინმე კაცსღა სალხენი, მისთვის გონება რახისა". გვ. 106—107.

40. „ქ. ტან კენარო ლერწამო, ჩემო მომკვლელო ერწამო,
რა შენ გიყვარო, ეისარო, რა მოგშორა ვეწამო". გვ. 107.

41. „ქ. სენებული ტურფად ფენილი, საყვარლის მოსახერი.
მისის ტროიალის ზედწერიდ, მაღალი(!), კარგ უსულები,
ნნახვით სამკოში ღარიბი, უზადოდ დასაბერები,
და მისთვის განმსტრომი გამშვაფარ, შეყრისა განასერები.
ქ. ლამაზი ნაზად ბატიფად, აღმაგი, აღმოსულები,
ნებიერობით მძინარი, ვის ვარდ[ი]ფენენ სულები,
ჩემის გულისა სალები, ტურფა რამ კარგ ცხედები
და ვის ვანგაზვიც სურნელად, მისი რამ ეგვე სულები. გვ. 107.
ქ. სიბარულ, შვებაც, სისთლეც, ჩემგან ხარ მოსასერები,
წამებელ, წამოგაყვეს გულები, სევდათა დამაჯულები,
ვაი, რა შეკაძრწუნები, გაყრით შეღამდა სულები
და თუ ნაზვა დამიძკერდება, სატკიცილა დაეშვრები.

ჭ. თვალთა ჩემთა არად მსურის, თუ არა ვსჭვრეტ სასურველსა,
საკუდგაეთე(!) მივიწურები, თუ სიმორენს მიმცემს მკვლელსა,
თუ ბმასა მასმენს სა[ა]მყოსა, ტკბილათ მაღონებს მისთვის ხელსა
და კეშმარიტით შეამძრწუნებს, მეც გამბედს ველთა მსვლელსა". გვ. 108.
ჭ. ლომსა მტერთ შესაძრახვსა, ერთგულთათ წყალობით მფარავსა,
უბეად მიმდეველსა მხეთაებრ, ცილისწამებთა ცოცხლის მჭამელსა.
ჭ. ვარდი ხარ ტურფად გაშლილი, ყვა[ე]ლითა მეცე სვიანი,
ყველას ანასებ სიტკბოებით, დასანაგრ თაქეი იანი.
ჭ. საგონებელო მარადის, შეგბეე და შენებიარობაე,
ლალობაე, სიამოვნებაე, სამოთხის ნეროგიანობაე,
მიეწყობიმცელო ლხინო და შენ, ჩემო ნებიაროსაე,
კარი დამიხშე სევდასა, ლხინს მიმეც დარიანობაე". გვ. 108—109
42. „ჭ. ვარ უბედობით მტირალი, შორის უცხოთასან მარტი,
ამით შემჭეცევი თავსა, რომ ფიქრთან მოუბარები,
მე დღეთა ჩემთა მტირალსა ცეცხლი მედება მწარები,
თუ ვერ გიჭერეტ მზიანსა, დამიძირდება დარტი". გვ. 111.
შენიშვნა: უკანასკნელი სტრიქონი სხვა ხელითაა დაწერილი.
43. „ჭ. ანო, ალეისა სახედ დაქსახო, ბანო, ბროლს უგავე პირი და ყელი,
განო, გული მაჭვს მისთვის მოკლული, დონო, დღივ და ღამ მის მოსვლას ველი,
ენო ტკბარეთ გული გამინათლებს, ვინო, ვიტირო თვალი მაჭვს სველი,
და ზენო, ჰქნარი ჯაკ ისმინე, მაე, მი და ობერიათ მკვნესელი.
ჭ. თანო, თვალითა განცდასა ვნახტრამ. ინო, იასა ვიყნოსებ მსვლელი,
კანო, კვლავცა მწყავს სიმორის ალი. ლასო ლომისა გული. აქეს ქველი,
მანო, მარტივად ვეალერსები, ნარო, ნარნარით მკობისა მთვლელი
და ონო, ოტარიდს შევებრალები, პარო, პირს მივცემ მე პირთა მთველი.
ჭ. ქანო, ტბამდის მოეკერძალები, რაქე, რომლისა სანძილითა გაქელი,
სანო, სურვილი ძნიად სათქენი, ტარო ტურფისს მჭირს დასაბერი,
უნო, ფიროსად შევეწყნარები, ფარო, ფრიადათ მე შევეწყალი
და ქანო, ქეშს ეთქვი ნათლად ვიჯი, ღანო, ღანითა მწყავს ცეცხლთ[ა] ალი,
ძილო, ძალიეედ ქეე... წოლი, წყრილათა არ დაეიმაჯი.
ჭ. ვარო ყმა ნახი მჭერტელთ საკადნი, შინო შემიტყე კლდეი თე სალი,
ჩინო, ჩემთანა დაეინადფერე, ცილო, ცნობითი პირი გაეკრძალი,
ხანო. ხმა ტკბილი ესხეღინი, ჰარო, ქმილ მაოკეე ცქლეთ აქეს ძალი,
ჰია, ჰამე ტურფა რამ არი, ჰი და ჰი დაწყვეტს სამალი". გვ. 114—115.
44. „ჭ. ჩემი გონება მას ეთხებე, ვინ არის ტურფა სამკობ-სვიანი,
მიდგავდა გულსა მე, მისთვის წყლულსა, ტანად ალუის ზე, თვალად მზიანი,
დაეკონები ცრემლთა მელნები, ვის დაეწარავე ვარდნი, იანი,
და ეღრეებლოდ მნათობს, ბერს ანათობს, კამკამებს ვითა დღე დარიანი".
გვ. 114.
45. „ჭ. შენ, ჩემო საგონებელო, სულის ხუტკბესო სულოდა,
შენის ტრფიალით მეტყველი ნუ გონებ დამასულოდა,
ეუნდა სულთა დამატკბე, კარგ სახე, კარგ ეულოდა
და სურნელებითა ალმაცერ სამოთხით გამოსულოდა". გვ. 115
46. „ჭ. ლომი ლომგული, ტურფა ყმა, ლარიბთათ არის მსვლელია,
მისმა გონებამ მიმიღო სული, მის მოსვლას ველია,
ნატიფი, ნარგიზ ნარევი, ეუნთო ეუხდება ეიწმელია,
ჰმენარებისა სევდითა გულს გული გადაეხელია.
ჭ. მისი მკობა ვერვის ძალუძს, სალეწსით შაჭარია,
მის ტრფიალსა დატკბეეულს, გული აღმინებს, იგ დარია,
მის მსახეეს ეუნთო ვაქებ, კარგი რამე მხატვარია
და გვამებს, თე სულს გვაცხონებს მის სურნელსა, ეს ქარია". გვ. 117.
47. „ჭ. ვარდი მწყაზი სასურველად, საკონებლათ ვით შაჭარი,
ტურფათ რასმე მოგონია ია სუნნელად, ამოკვეეს ქარი,
ოდეს ტკბილათ შემომბედეს, სევდებიან მინმ ჭარი,
და მრეასაობს, ალაზნებსა, ლამაზობს ვით მინანქარი.
ჭ. ვარდო, მოდი, დამემონე და შემაშრე ცრემლთა ღონე,

თვალო. მოდი. შემოწყალე. მიმინებელსა. დამიმონე.
ტანო. ბოდი. შემოსიხე თვალთა ჩემთა მოსაწონე.
და ჩემგან კიდე სასურველი ნუმცა გიეის მოსაწონე". გვ. 118.

48. „ჯ. ვარდ-მშვენიერი სამოთხე ხარ. მისათ სამკობად აღებრა მაგენი,
მე მისი სწორი ვერცადა ვპოვი. ღარიბით მოწყალი ტრფიალო მდაგენი,
რა სევდიანობს, ზედ ნამიანობს, ნარგიზი უსენებია...
თე ვეღარ ვეხორეტ მე, კარს დაურეკ. მისის ცრემლთა დავიდაგენი". გვ 118.

49. „ჯ. შენმა მზემა ვერ გადაგდებ გონებიდან ერთსა წამსა.
გარდგიდგებიდე, რეცა მინდა, ვერ გადგიდგე შენ წამსა,
თვალთა წინა მოშინდები, მომებლები ზე წინწამსა,
იქნა სიეიკვა(!), არ იქნების საცნობელთა, ესე მწამსა". გვ. 119.

50. „ჯ. სამოთხეა მშვენიერი. ყვავილ ვითა ედემია,
ვაი თუ დაჰკნეს მისი ვარდი. მაწუხებსო ესე მია,
წამიან ალს ტურფა ვარდი ჭირსა მიმცეს, მესანსე,
და მის ტრფიალად მისი ჰქონეს გულსა ტკინებს, კლავსა მეა". გვ. 119.

51. „ჯ. ენ სარდიონს ეფერ-ლალებს, რად უპატრ ენიერ თვალებს,
რად ეფარავ ინდურ ხალებს, ხედავ ისეთის სპივილი(!)ალებს,
მოიხანგის ფერის ქალებს, მაგრამ გულით ბროლ-ფიქალებს,
თე რომ ტკბებ კარგ ტან-თვალებს, მოგიტევებ მაზედ ბრალებსო". გვ. 121.

52. „ჯ. თვალთა ჩემს არად მსურის, თე არა ეიპკრეტ სასრეველსა,
საცდადავთე მიეიწერეი, თე ცხოროს მიიცემი მკვლელსა,
თე ხმაი მასმენს სამოსა, ტკბილად მალეინებს მისთვის ხელსა
და ტკბობითა შემაძრწენებს, მეც გამხდის მისთვის მაცულესა". გვ. 122

53. „ჯ. ესე დღე არია ჩენისა სიყვთის მაზარობელი,
გაბარკუნებისა სქემითა, ქნართა ასრიგად მძრნებელი,
ესე დღე გულთა საღწენი, განსაცხრომელითა მეშობელი,
ესე დღე დღეგრძელობისა მტკბრთა ნიადაგ მფლობელი.
ჯ. გამარკუნებისა დალაქა სასოდ ინდეი გეინამა,
ბოროტმა მოსაწყინამა გაგტერიდა გადამდინამა,
ჯ. მეფეო, გკადრებ, მყვდეო, ღ'ონ სულის გზნით ნებამ,
ბრეტოლა მისად მძლეი რაზომისად, ვითა წადილი ხელით დაგიკრას,
ჯ. რომელმან ცანი კარედ მაღალნან დარტინა მზიანი,
კარნი გაგიხვა, მყვეო, განამარკუნებად მზიანი". გვ. 136—137.

54. „ჯ. სად ბროლ-ფიქალსა შეენან მოთვა ინდოს ჯიღებთო,
სად მათ მოფეთ მელნის ტბანი, გარეშემო ვიშრის ისრებით,
სად შლილი ვარდი ხამბახით დაშვენებულა დიდებით
და სად... სცენ მარჯანტსა, მინდა მე დავწერე მის ქებით". გვ. 138.

55. „ჯ. ნატერებსა, ფერწყალულსა მიმეძინა ვარდთა ძირსა,
ერთი კაცი მამდგომოდა ბედისაგან განაწირსა,
შეუბრალოდა კარსა კაცსა, ყოველი საქმე კარგა სჭირსა,
გამაღვიძა, რად მოკვდები, რად მისცემთო თავსა ჭირსა". გვ. 140.

56. „ჯ. ჩემსა მნათობსა ძოტცავს სამყოფით შიგან არეი.
შეეხედენ, დავრთი, მეკონა—თბეთმეტის დღისა მთვარეო,
გული წამართვა ცნობიერი, ცეცერი მომიდგა მწარეო,
თე შენთან ვერეინ მარგოთ, მომკალ მით მომეხმარეო.
ჯ. მხებრ დასწვავ ჩემსა გულსა, მიწყივ შენთვის დადაგულსა,
თვალს წამართმევ განა სულსა შენსა შენთვის მონატრულსა,
სადით აქებ კარგს ფასეულსა, შენი ნახვა დიდათ მსურსა,
სიკვდილსაც გიგავს სრულსა არ საწუთოსგან გასულსა". 141.

57. „ჯ. შეეკადრებ მცირეს სანღობასა ხარისხს მაღლობით სავსესა,
წითელსა მხსა და მანასა მიწყივ თვალთ მხიანსა,
მოკვალებისა ეფსკრულსა ჩენებრ თვის ნუგეშიანსა,
მხეველი მათი ბარბარე ტურფალოს დავიდიანსო". გვ. 141.

58. [ბესიკი, ჰაერი ციე-ნამიანი].
„კ. ჰაერი ციე-ნამიანი ჩემთვის ალარა დღიანი,
მას ეშორავ გულსეეტიანი, ვის მოლოდნა მაქვს ჭეიანი,
ტუეს ყველით. თვალცრემლიანი, ალარა სადა ვმიანი,
თავმოხრილი ვყო იანი, სჩენი კლებადეს მზიანი, იანვრის კვ". გვ. 142.
შენიშვნა: იხ. ბესიკი, თხზულებათა სრული კრებული, 1932 წ. გვ. 24.
59. „კ. ჩემა მზემან ჯამწინათლოს ჭლას სპრალღით ბნელი გული,
ჩემან სწუელმან ჯაწმინათელოს ბისთვის ცქერებრ დაიგული,
ჩემან წყეელმან მაკოცნელოს, ბისთვის ვიყო სავარგული,
ჩემან ვარდმან შენირთხოს, მასთან ვიყო დარეგული..." 142.
60. [ბესიკი, სევდის ბალს შევლე].
„კ. სევდის ბალს შევლე შენალობი.
მოკრებად მსურდა ვარდის კოპები.
ვარდმან შემრისა თავნინწორები,
ისარი მტყორცა დასამონები:
სრულად მიმიღო ჯ"ლი ღონები,
მითხრა: „იფიქრე გულს ნაკოები,
მისთვის იქნები დასავ"ენები!"
ვერ მიეგდი მაბელ განწორები,
ბისთვის შევიკენ ცრემლ სიტყვები..."
გვ. 143—145.
61. „კ. ჰაბუა შორაეს ქალასა, ლამაზს ბროლ-ფიქალასა,
ნაბეა მოენდა თვალასა, მით მიაშურა ეანასა,
მაგრამ ვერ დაკყოფს ხანასა, რა ნაბეს ისისთანასა,
გული დაეწყვება ნანვასა, ვერ ირბენს ბანის-ბანასა.
კ. ჰაბეა სჭებნდა ქალასა, ბრწყინეალეს, მზისა ჯვანასა,
შეხედა მას დიდსა გვარისა, ცუდსა და მას ეჯანასა,
ხედვა მოაკლდა თვალასა, გული სევდითა დანასა
მაღმალ ვაჭროობდა კალასა, პირისა დასახანასა". გვ. 150.
62. „კ. ვაი, ვარდი სასიხარულო ძირით გამიხმა უდაროდ,
ვაი, ლხინთა ტკბონი მოშიტყდეს სამეფოლად, იგ სამეფოროდ,
გულო. ვეიტდი სულითურთ, შეეწინეხარ აწ სასეფოროდ,
ეჰ, თვალო, სისხლი აწეიმე, თეეზთა არ დასაბეეროდ.
კ. აწ რასაც ბძანეს, გავაეკე, შენ სიტყვას არასდ წეაგაეე". გვ. 153.
63. „კ. თე ულისოდ სოფელს ყოფნა რადგან ჭირად არ მიღირდა,
მაგრამ აეის ბედისაგან ჩემი რაცა ჯამიკვირდა.
კ. ბისის ეზაფხეთ აღმკელების შეწირულად ვქნიე გული ჩემია,
ვერ მოვაშორეე, თვალს დავამნე, სიტკბოებით მყვას ანა ჩემია,
ვინც მბეედავს, ჰკვირეობს, თვალნი ცრემლს ხშირობს, საკეთრათ მიჭა ანა ჩემია,
განცეიფრებულან, ჩემთან რებულან, ჩემს სევდას კოველნი გაბა ჩემია". გვ. 155.
64. „კ. ეემოები მეცნიერსა, ფილასოფოს, ბრძენსა გულსა,
ნუ აღმოფხერი რენგან შენსა სიყვარულსა დანერგულსა,
აცოცხლებედე გულსა შენთვის, დამწყარს ეითა დაგაგულსა,
მოწყალებით მომალენედე, მაღირსებედე თვალთა რეულსა.
კ. რას გამსგავსო, რათ დაგსანო, ვერ მიგია შენი დარი,
სამოთხე ხარ პირმეტყველი, მისი მსგავსი, მისი დარი,
ოდეს სადე შემოგბედე, გულს ვეტყეი: მოიდარი.
და ცას ქვეშ ყოველ სულიერი შენი მსგავსი არცა დარი.
კ. აღვძრა ბაგენი, ვითა მდაგენი, სამობო ტურფავე, ვარდო დილისა,
რა ნოგშორდები, დაედაგები, ცრენლი დამადებს თვალთა მილისა,
სამოთხე ხარი, ტეროფათ დაგხარი, ედამშეთა ტუნი ღიმილისა,
ტეროვილი ვიქმენ საყვარელისა, ლამაზად მშვენის..." გვ. 156—157.
65. „კ. ასითასი ფერეცელი კოკობთა ვარდთა სადარი,
ყაყაჩოს ხელთა მჭირაო, წმენდეო, ეჯ ტანი სადარი,
ჩემილოს ნაავი ამბართა მალე მომიძღენის სადარი,

და მასთანა მეწყსა მომიტანს, დართა ვიყოფი სადარი.
ჴ. მწყვნეს გალეძებოდა, წყალთა მოსულოდა რული,
ათასი ფერი ყვავილი დგა ეარდის წყალთა რწყულია,
ერთს ეჯიბ კაცს ეცემოდა მათს ფშვათა სუნი სრულია,
და მისთა მზიანთა წკურნის ხრმელთა ბაყიი წყურულია(?)". გვ. 161(!).

66. [თურქული ლექსი], „ჴ. ბეგანურამ იქმისმე იქი ფალავდადან ილოდღურსუნ.
ეღაათუსუნ დუნიანდა ონუნ იშლარი ლაგურსუნ..." გვ. 168.

67. „ჴ. სიხრმად ვნახე, წამოვიკერი, ესიჩვიობა(!), ტანადობა,
ენაც ქელთა აღარ მყვანდა, ავდეგ, უცნო ანაგობა,
ლამე ასრე გავათენე, არ მეგონა ჩემი რიობა,
და დადეგ გული. ნუ მოკვდები... უმისობა". გვ. 169.

68. „ჴ. ღმერთმან ბეგრჯელ დაგაბეგროთ აღდგომაც და ამაღლებაც,
თუცა ჩემი ლხინი გინდათ, დამატიჟეთ ეულენებას,
ეცადეთ, რომ მოიყვანოთ ეგ სტეპარი ჩემსა ნებასა,
და კოკნაცა და ანბორებას იგორ ოწყნეს ხელის ხლებასა..." გვ. 169.

69. „ჴ. ბაგე ვის გაქვს ფერად შინდი, თვალად შავი, ინდი მინდი,
შენთვის საკედილს არ შეეშინდი, ჯაკავებას რომე სდინდი,
გეკოცნე, ნუ შემწყრინდი, გამიცინდი, გამიციხდი,
განმძინარეც თვალთა ბინდი, რომ მთვიდეს დროი ჭინდი". გვ. 172.

70. „ჴ. ტფრიალ შენი, სალხინო ხარ, სურომელს აფრქვევ მინასათა,
ვინ დაგსაზღ აგრე ნახი, განმანათლა, ვითა მზათა,
ასრე მსურის, აო მოიწყენ, როს გედირსოს მოსლვა მათი,
და აბლოს არის, შორს ნუ გორებ, თქვენი უცხო მოგამთია". გვ. 174.

71. [სპარსული ლექსი], „ჴ. ნური ჩემი მან მისსი ბეგტ დოხტერ ჩერა
ბიდამალი გვ. 175.

72. „ჴ. ენახე ბროლზედან მოხრილნი მწვილდნი აო ივად, ზვითა,
მესპრის ნარგისთათ ისარსა, ვიმეცეს ლახვარსა ხვეითა,
ეფიცება, ვერ ნათობს მასთანა ვერ მთვარე, ვერცა მზე ვითა,
უმჯობეს დიდის ციცერისა ტანი ლერწამთზს ხვეითა.
ჴ. წამებამისა ქობი ურრდილუს მის მწვნის ტბისა გუბესა,
ბროლზედან ლალი შეთხზული სავსეს მარგალიტსა ტყეზესა,
მისთვის ვსტირ სისხლის ცრემლითა, ზედა დავილტოს ყბესა,
სულს მიგსცემ სიდვით, თუ ღირს მყოფს ხვეენს ბროლის ბეთს ტყუპესა.
ჴ. შეჭრისებრ სიტკბოს მწოთლვარე ტუჩი, პაწაწა ბაგენი,
ლაწვნი ვარდისფერად მყვაოხი, ვით, ჩემი დასადაგენი,
მენლის ტბას გიშრით ხელადვილსა, ვით ლახვარს გულ ვამენი,
ხილეი ყარიბად ფუნჯქვნილი, მე მისთვის გავეშმაგენი". გვ. 176—177.

73. „ჴ. მოეშორი ედემს ნაზიოდსა, ხარის სამოთხის რაფლებსა,
პირ-გაბადრულსა მთოვარეს, რომელს ფძვნილი სუნელსა,
მგსგრის სიშორის ისარსა, ცეცხლს განმაწრნებს გულებსა,
მკლავს მისის მაყრის ლახვარი, შემინებს წყლულებსა წყლულებსა". გვ. 180—181.

74. ჴ. მომცა სოფელმან სიმეტხილით საქმენი მოსაწყინენი,
რაც რომ ძალ ედგა, მიეხვა ქვეყანის რწყვად ცრემლი მდინენი,
ვით გაეძლო ყმის მზისობა, თუცა არა ვარ კინწი,
მიყოდება მენეც მომეცა სასმელი სასიკვდინენი". გვ. 180.

75. [ოთარ თუთაველი, ვეფხისტყაოსანი.],
„ჴ. ამან დღემან დაგაეიწყა, გული იგი ვინ დაბინდა,
დაგიდია სამსახური, იგი იქნას, რამცა გინდა,
იავნეით ეკრეცა სჯობს, ათასჯერცა მინა გინდა,
შენ გიანლო სიკვდილამდინ, ამის მეტი არა გინდა(!)." (სტრ. 298), გვ. 182.

76. „ჴ. მზე მოეშორე მთოვარეს, გაიდა საწყალად ღარიბად,
გაწილია და მი-ცა-სჭნა, გულებრივე არ არს ვსებულად,
არცარა შეჭამის ამისთვის, მზე მოაკლდა მუსაიბად,
ვერ გასძლებს გძლებირე(!) სიმორეს, თუ არ ეღირსა დანაჭვად". გვ. 185.

77. აქ. ღმერთო, შეიწყალე მონა შენი მალეა". გვ. 55.

78. აქ. ჩემო თვალის სინათლეე, სამოთხის მაზავრო ქალო, რათა ხარ მოწყენით, სად მიხვალ, ამაღამ აქ იყავ, ღვთის მადლსა, თუ არა იქ, დიად შეწყნება. დედოფალი აქ არის, საშმე მაქვს, კარგი საქმე. თუ არ მოხვალ, აღარ მინდიხარ შენა. ტყუილი არ არის, რასაც გეუბნები შენსა მხეთა". გვ. 175.

79. [თეიმურაზ-ქართული ლექსიკონი]. „ქ. მარდები ჯუკი—სადაველი ხარ. ქ. გურკი—ქართველი. ქ. გმა ჩიხუს—სახელი რა გქვიან..." 176, 178, 179, 180, 191, 192.

იხ. ავტორის მინაწერები: გვ. გვ. 21, 23, 37, 50, 53, 57, 59, 60, 61, 63, 64, 83, 89, 93, 101, 121, 125, 132, 144, 158, 164.

(409) 419

ანტონ I, ქართული გრამატიკა. 1767—1768

226 ფ.; 26,5 × 17,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული, ოქროთი მოვარაყებული ტვიფრული მუკაის ყდა; მელნით წერილი; 1767—1768 წ. (გვ. 1, 410); ჰეერნიშანი აქვს: გადაწერი: მელდენი ნიკოლოზ ალექსის ძე (გვ. 411); გადაწერის ადგილი: თბილისი (გვ. 410); დაუწერელია: გვ. გვ. 2, 6, 12, 156, 295, 296, 412.

(ანტონ I, ქართული გრამატიკა). „თჳს ჴელოვნებისა ღრამმატიკოსობითისა. ნაწილი პირველი. რომელსა შინა მარტივად მდებარე არიან თითოეულნი ნაწილნი სიტყუათანი მაგალითებითურთ, რომელნიცა ზეპირებად სათანადო არიან ღრამმატიკასსა მოწაფე ქმნილთა. თავი პირუელი. ბრუნუათათჳს სახელთასა. § 1.—რიცხუსა შორის ჩუენ მიერ განჩსჯითა შემოყუანილნი ბრუნუანი სახელთანი არიან რუა..." გვ. 13—410.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის პირველ გვერდზე ჯერ სინუერით და მერე შავი მელნით წერია: „სადედებელად ცხოველსმყოფელისა, თანაარსისა და განუყოფელისა სამებისა, მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოველისა ზჳმოსა საქართუელოსასა, დაეთანა-ბაგრატოვანისა, ახლად ქნილი წიგნი ღრამმატიკაჲ ქართულისამებრ ენისა, დროსა უკუთალმასწორისსა და უმაღლესსა(!) იერაქლი მეფორისა, მეფესა ყ-სა საქართუელოჲსასა და მამათმთავრობისა თჳსისასა ყოველთა ქართუელთა ზედა. წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7273, ხოლო განკორციელებითგან სიტყჳსა ღ-სა 1767. თთჳსა მეთორმეტესა, რიცხუსა 20.

2. გრამატიკის წინ უძღუის ბ. „შეყოვნებისა წიგნისა ღრამმატიკასსა, მიწერილი მძღოლართად და მოწაფეთად ღრამმატიკასთა, მიწერილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსი[ს]ა ყოველისა ზჳმოსა საქართუელოსა.—ჩხირკ. 25.1. სამთა მიერ განწმენდებულსა სიბრძნისა, ჴსე იგი ერთ-გონიერებითა ძმათაჲ..." გვ. 3—5.

ბ. ხელნაწერს აქუს „პირველი ღრამმატიკისა", გვ. 7—11.

3. გრამატიკის დასასრული: „დასასრული მესამისა ღრამმატიკის ნაწილისა, მრავალ ტკჳეღლმყუარებითა ანტონი ყოველისა ზჳმოსა საქართუელოსა არხიეპისკოპოსისა დაეთანიანისათა, რომელსა საუკუნო იყუნენ კურთხეულ. სადედებელად ყრმებრლისა ღ-თა მთავრისა სიტყჳსა ეჳმანუელისა და პატივად დედის მისისა, ყ-დ უკუნთისკეულისა, უფროსად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღ-თისა მშობელისა, მარადის ქალწულისა მარიამისა, ყოველ გულისჴმიერითა და მნებებელთა ეულადსა.

ხოლო მეფეჲსა მას სადაჲნეთასა, ტბორწეულსა, უხიერებსა, მხილოსა, მრძენსა, ღ-ა პატივი და დიდება. ეჴი ჳ-კე, ამინ. (ტომ. 1. 17.).

სრულ იქნა 17 2/4 68 ქალაქსა შინა ტფილისს, ეზოსა შინა ჩუენსა“.

ჯვ. 410.

4. ანტონის ქართული გრამატიკა გამოცემულია. იხ. „ქართული ღრამმატიკა შეფგენილი ანტონ I-ის მიერ. გამოცემული ალექსანდრე ეპისკოპოსის საფასით თბილისი, ექვთიმე ხელაძის სტამბა, 1885 წ.

ანდერძი: „მეწმაკი ამისი ალექსის ძე ღირსი მღდელი ნიკოლოზ“

ჯვ. 411.

მინაწერი: „ეს ღრამმატიკა გორდის სასახლისა არის“ (ხელი ყდის საცავი ფურცელის).

(410) 420

სტრათეგონი ვილჯელმ. თეატრო ანუ ახპარეზი მატიანული 1740 წ.

512 ფ.: 34,3×10,3; ქაღალდი: ტფილგადარული ხის ყდა, ყდა და კიდეები შემოკეცილი, ქსელი ყდა და ბოლო 5 ფურცელი მოგარდნილია; 1740 წ. (1r. 7v); ქსელი-ნიშანი აქეს: რუსეთიდან ქართულ ენაზედ მთარგმნელის ვახუშტი ბატონიშვილის ხელით (7v); ადგილი: „სანკტპეტერბურხი“ (1r).

[სტრათეგონი, თეატრო], „სოფლის დასაწყისი. სოფელი, თვესა ოქტომბერსა შინა (მოწმობისა მიერ ყოველად უფბრძნესთა ხრონოლოგთა: სკალიგერისა, კალვისისა, ღელვისისა და სხვებთა) ღ'სგნ შექმნილი არს ექუსთა დღეთა. იწყებს შექმნად მას ჟამსა შინა, როდესაც ღმერთმან ცაჲ და ქუეყანაჲ შექმნა...“ 13r—481v.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა) თავფურცელი წარწერით: „თეატრო ანუ ახპარეზი მატიანული გამომეცხადებული ყ'ლანითის მატიანისა, სამღდელოსა წიგნისა და სამოქალაქოსა, ითა გამოსულეთ განთ და სუეტნოთა ყ'ლთა მეფეთა, იმპერათორთა, ჰაქთა რომაელთა და კაცთა დიდებულთა და სხეთათა. სოფლის დასაბამისაგან, ვიდრე წლისამდე ჩ'ქ. სიმოკლესა შინა უადვილესის მაზრეთრობისათჳს ვილჰელმის სთრათეგონის გამო შეკრებული. ხოლო აწ რუსულსა ენასა ზედა ლათინერისაგან გარდმოღებული სანკტპეტერბურხსა შინა წელსა შობისაგან ქ'ესა ჩ'ღქ. რუსულისაგან ქართულს ენასა ზედა გარდმოიწერა სანკტპეტერბურღსავე წელსა ქ'სა ჩ'ღჱ.

ხოლო აწ ბრძანებითა ყოველად ხელთა-განბრწყინვებულისა და ხელთა-მპყრობელისა პეტრეს დიდისა, მამისა მამულისასა, იმპერატორისა და თვითმპყრობელისა ყოველსა რუსეთსა, ხოლო კერთხეითა უფუჩინდესისა განმბრძანებელისა ყოველსა რუსეთის სინოდსა დაიბეჭდა წიგნ სანკტპეტერბურხს, სამების ალექსანდრე ნევსკის მონასტერსა შინა, წელსა შუქნულებისაგან სოფლისა ქ'ზედ, ხოლო განჩორციელებისაგან სიტყჳსა ღ'სა ჩ'ღქ, ინდიკტიონსა 8, თვესა აგვისტოსა“.

ბ) ლათინურიდან რუსულ ენაზედ მთარგმნელის მღვდელ-მონაზონის გაბრიელ ბურგონსკის შიძღვნა: „ყოველად ხელთა-განათლებულისა და ხელთა-მპყრობელისა პეტრეს დიდისა, მამისა მამულისა, იმპერატორისა და თვითმპყრობელისა ყოველისა რუსეთის და მისისა ყოველად ხელთა-ბრწყინვალისა და ხელთა-მპყრობელისა, ყოველად ღმეტეს საყვარელისა მეფულისა ეკატერინას ალექსის ასულისა, ყოველისა რუსეთის სანგელმწიფოს ყოველად მოწყალის დედისა, ხელთა უმტეს ღირსისა იმპერათიცასი და დიდისა ჴელწყოფისა...“ (1v—3v).

გ) ლათინურიდან რუსულ ენაზედ მთარგმნელის გაბრიელ ბურგანსკის წინასიტყვაობა: „კეთილმეტრუნე, მეტიანის მოყვარულსა..." (3v—7r).

დ) „სიტყვა პართულად გარდმოწერელისა.—არა ჯერ-იყო, არცა შეჰგვანდა, მკათხველნო, ჩვენ მიერ რაიმე ქებანი ანუ სიტყვანი მამაცებად ზედით თქმულის გარდმომლებელისა სიტყვიერებისა მიმართ, ვინაითგან ყოველსავე იტყვის მიზეზსა გარდმოთარგმნისასა, ანუ სიტყო-სიბრძოლტესა და სწავლასა კითხვისა და შეჯღულისხმიერებისასა და განსაგებენი არს ანუ შესაწუარებელი არამედ ჩვენ მიერ ესე მხოლოდ ითქმის, რამეთუ ვინაითგან ვსანი ზედა ჩვენ ქართველთასა უსრულნი მატიანენი ჰაკლულებენი არიან და არა თუ ნაკლულევანნი, არამედ სმენითაცა მწუანი, ამისთვის გვთნდა და ვიძეკადებე ჯარდმოღებასა რუსულისაგან ქართულსა წერასა ზედა, რაითა არა საკდებელ ვიქმნეთ, რამეთუ არს სპეასა სარწმუნოებისა (რომელი წინაალდგა ჩვენ და სატნელი არს თუნიცა ჩუენისა) და შრომა ჩუენი საგობელთათ იქმნეს, გარნა ზეპირ თქმელნივე იგი მოიხსენნეს და მით საჯე გონიერად და ნუ თვალებით. განაჯდე ბოროტი, შეიწუნარე კეთილნი, რამეთუ საცნებით არს ორთასგანეც ანუ დარწმუნებისათჳს, არამედ მატიანელით ცოდნისათჳს, რათა უწყოდეთ ეთთარებანი ყოველისაე. ხოლო ეთთჳს ლოცვასა და არა წყებასა, რამეთუ წყევაში ყოეთურებისაგან არს, ხოლო მადლი სახიერებისაგან. ვინათგან დაშვერ და ვიცით წერასა შინა ანისის მრავალტანჯულ თჳსთაგან, აღეარიენე ესევე, რამეთუ ღმითა წინაალდგომ არს წმიდისა პაველესა, ეითარცა განვბადებულ და მოშიძღუს ცუდად წმრომელი მ ე ც ი ს შ ე ი ლი ვ ა ხ უ ტ ი. გიძელნი გონიერად მკათხველნი, არა არს ძალი, ჯუთხ ეთნდეს, იგემე, უკეთე არა, იდგას წყება, მიტევებელ ხარ. გარდმოწერა მცეთასა მ ბ ა ტ რ ი ა ს ა ნ ნ ა ს ი თ ვ ნ ე ს ა ს ო ლ ი ს ყოველსა რუსეთისასა წელსა ქრ. ჩიგ 1740, შესრულდა ო ქ თ ო ნ ბ ე რ ს ი ე 15 მასვე წელს სადიდებელად ღვთისა ჩუენისა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა საქმნილი უკუნისამდე, ამინ.

იუწყე ესეცა, რამეთუ წიგნი ესე ხამთა წერილისა ქნილითა დაწერილი არს: მსზეულითაო, სამეულითად და წერილითაო, მსზეული სამღთო წერილი ანუ სარინო, სამეული—მატიანე, და წერილი ანუ მოწრობა, ანუ ვისიმე თქმული, ანუ ავთორი სიტყვა. ხოლო სხოლიონსა ზედა წმინდათ წერილი მოწრობანი და რომელნიც ამ წიგნით არნ თარგმანი მის სიტყვისა. არამედ გარდმოთარგმნელ არს ლათინურისაგან რუსულად და რუსულისაგან ქართულად. და ვინაცდან მრავალნი საკუთარნი სამელნი ჭეშეგანაო, ქალაქთა, ნათესავთა და კაცთა არნ აშას შინა და ლათინურად სხვა ისახელებიც, ბერძენ სხვა და რუსულ სხვა, ეგრეთვე ქართველთაცა, ეითარცა: ასია, აზია, მიდი. მედი, ეკთორ, ღღვთორ, ისონორი, ლონორი, ფილიპპე, ფილიპპე. ღრიღორი, გრიგორი. გრიგოლი, კონსთანტინე, კონსტანტინე, ირეკლე, ერეკლე, კლიმენთ, კლიმენტ, ნიკოლა, ნიკოლაოზ. რომან, რომანოზ, და სხვანი ეგრეთნი მრავალნი, ნუ შეორგულდებენ. იგიეგი ჰგონე, ნუ სხვა, რამეთუ იგიეე არს", 7r-v.

ე) ვ ა ხ უ შ ტ ი ს გალექსილი ანდერძი:

შემრძოლთა ბრძოლთა ვით მართებს სიბაგრე, რაზომი ცოდენი,
მტკიცედ გულმაგრად მას ზედა, თვარ ძქმაღე მონაწყინები,
ეგრეთ ასპარეზს ასპიც მსულელს მართებს გაბოდენები.

და სარწმუნოება გულს გპყოს. მერ კითხეთ იცეს ლხენანი.
თვარ არა გაჭეს სიმტკიცენი, მიჰყეე ყოველსა თქმულებასა,
ქნეს ყმაწვილისაი სიბოროტთ, ჩუოდ გონების აღესაბამს,
დღეროთა არის შერის მგები, გუშინოდეს სხუენებასა,

და შიში მისი ჯრწამს, განგმართებს, ეთილს მოგიცემს მოსწრებასა.
სარწმუნოების მპყროველთან და ასაროსა მეცნიერთან
ყოველი შეიქნოს სოფლისა, რაი სწადს მონა მდომელთან,
ბოროტი გარე განასხნას, კეთილთა შენამოვიკელთან

და არც წარხდეს შრომა ეს ჩუენი, მადლი გეცეს მომმადლებელთან.
თეატროს მოგით მოყობელით, თქმულისა დამმარხველისა,
იკრიბეთ გულსა სიუნჯე. რჯულით და სოფლისა ყოველსა,
ვინც არ იცნებდეს ამ მცნებას. ნუ ხსენ სხვა მ^გველსა:

და თვარ ღ^ის შენ მიეც მიგება, ჩუენ ვიყუნეთ უშრომელანი". 7v.

3) „ლეწისკომი, რომელნი წოდებაჲ ამას შინა ტყჱსა საბელნი არნ. —ადიადორი—ორკერძონ..." (8r—11v).

ბ) „ლ'ისაგან მატიანე ძველისა აღთქმისა შესაქმისაგან სოფლისა, რომელი დაწყების ქნის პირ ოთხი ათასთა წელთ გაჲო, ვიდრე ქ'ს ფუტლიადემდე ჩაჰოვალს..." 12r—13r.

2. ტექსტს ბოლოში დართული აქვს: ა) ვახუშტის გალეშილი ანდერძი: „შევასრულეთ, წარჩეთხეველო, მაშიი ძით და სულის ძალით, ვით გამოხვედ მცენი მარჯუენედ, ვით ჰალე სწერს, ვხედავთ თვალით, ჭირს პოა ვსცევ, ნაჭი მოპაჭეს, შენ რაში ხარ დასათვალით, და იმცენ ენება, თუ გარდავე, ვისას დასდეც ნასწელი კვალით. ეორწმენით ლ'ი, კრებანი, შეიდთა დავიპყრით მცენებელი, ჩუენ მორწმუნეთა გუეკარეს, სხვის რად ვყოთ მონაგებელი, ნავი ეს ღელეს არ დაბთქმს, სხვად არ ვუდე საქებელი, და მათ ვერ'წყოთ, ჩ'ნ ის დაიპყრით, მწმთა მორწმენებელი. ცოდნისათვის სიტყუა ვაგოთ, ტრწმენოთა მით მათება, ვიცითხეიდეთ ესრეთებსა. ლამპრით ნათია აღსანები, არ თე ვიქნეთ ჩ'ცა მათები, ანე ეიმეთოთ სხუა ლ'ები, და მით არ ეიქნეთ უცნობელნი, ტალანტი ვეზუდეს ათასეული, გ'ლი პერუკეთეთა რჯულები, გეცნეს აჭ დაიწერების. კერპთ ქ'ვანთა თათართა, მწვალებელთ ებრაელების, არ თე ანისათჳს ეირწმენით, ესცნათ ცოდნა პოყედარების, და არც ჩუენ ვეხედეს მშრომაჲ ვმობანი, ჯუარს ჰყდლი მოგეებერების." 481v.

ბ) ანბანური „სიძეველი წესსა. ეგრეთ სახელნი, ეითარცა ნიეშნიეს წოდებაჲ ამას შინა შემოყრომილნი უეძველესისა მათთა მოპოვებისათჳს ანბანისაებრ „შეკრებულნი..." 482r—512v.

3. ეს ხელნაწერი დაწერილებით შესწავლილი და აღწერილი აქვს კრ. შარაშიძეს შრომაში: „ვახუშტი ნათაოვან შრომებში". 1948 წ გვ. 214—235. (იხ. მანქანაზე გადაბეჭდილი შრომა).

4. ზოგიერთი მიმაწერი ვადაწლილია და არ ეკითხება.

მიმაწერები: 1. „ამ წიგნს საღელად ეწოდების შეი პერის ყდა", (ზემო ყდის შიდა გვერდი).

2. „Сокращение Вильгельма Стратеммана, Немесия, История Иосифа Флавия о разорении Ерусалима" (ზემო ყდის საცავი ფურცლის r.).

3. „თ ო დ ო რ თ ე ვ ნ ი ს დ ო ს ტ ო რი მოვიყვანეთ ჩ ყ ჯ-ხა წელს იანვრის კბ-ხა ბატონის სჱლისათჳს". (ზემო ყდის საცავი ფურცელი r).

4. „ჩ ყ ჯ-ხა წელს ა) ბ-ხა იანვარს მოვსწერეთ ოთხ ა შ ვ ი ლს წასვლა კ ა ხ მ ი ე ს ნაზალისკს.

ბ) დ-ხა იანვარს პროკურორს კ ი ლ ა ძ ეს კონსტანტიეს საქმეზე" (ზემო ყდის საცავი ფურცლის r).

5. „ნიშნავენ—знаменитый. მნიშვნელობა—происхождение. ზე ახდა—превошел. სათნო ჰქონა—признать. ძიძოლა—склонять (ტანჯოთ. ზემო ყდის საცავი ფურცლის v).

6. „ჩ ყ ჯ ო-ხა წელს ნოემბრის კყ-ხა შივიდე ა ნ ტ ე ნ ო რ ი ვ ნ ი ს მატიანი ესე, თავადი გ რ ი გ ო ლ წ ე რ ე თ ე ლ ი" (ზემო ყდის საცავი ფურცელი v).

7. „ჯ ე ნ ე ა ლ ი ო ს ი ო ს ი ო ს ტ ი ო ა ტყუის მ ო ს ვ ლ ი თჳს, რომელიც დაბადებაში აო სწერიაო". (ზემო ყდის საცავი ფურცელი v).

8. „ფ ლ ა ვ ი ო ს ი ო ს ი ო ს ტ ი ო ს ტ ო რი წ ე ვ ი ო რ ი ნ ე ბ ე ს შინა წიგნსა იტყჳს, მეოცესა თავსა, კარგისათჳს და ყოველად კარგისა ი ე ს უ ქ რ ი ს ტ ე ს მ ო წ ა ფ ე თ მ თ ა ვ რ ო ბ ი ს ა, და ჩუენა დიდათ საჯვარელისა. გ რ ი გ ო ლ". (ზემო ყდის საცავი ფურცელი v).

9. „ჲ. წ ე რ ე თ ე ლ ი სახლთხუცესი ხ ე რ ე ბ ი ს ა, მეფის ძეს ი ო ა ნ ე ს მიართუა ბიბლიანი" 1r.

ასეულ ჯოჯოლე მიმაწერები ქვეშ და ზემო ყდის შიდა გვერდებზე.

(411) 421

მაქსიმე აღმსარებელი, კითხვა-მიგება. XI

97 ფ.: (194 გვ.): 42 × 31,3; ეტრატი, დალაქვებული, კიდეებშემოჭრილი და შემომწვარი; მუქაოს ყდა; თიქ-ბოლონაკლული; ნუსხური, ორ სვეტად, დასაწყისები სინგურით; [XI].

[წმიდისა და ნეტარისა ჩემისა მაქსიმესი ნეტარისა თალასეს მიმართ ხუცისა და მამასახლისისა მრავალთა მონასტერთაჲსა სიტყუათათჳს, რომელთა განმარტებაჲ ეთხოა მას ნეტარისა მაქსიმესგან]. „...მიზეზისაჲ მისმან უმეცრებამან დაბნელება გონებაჲ კაცისაჲ და საღმრთოჲსა გულისჴმის-ყოფისაგან უცხო ყო...“ გვ. 1—194.

წყდება: „...შეერთებასა, რომელი სარწმუნოებისა მიერ მიეცა, ყოველი შესაძლებელ არს ღმრთისა...“

შენიშვნა: თარგმანი ჴუთნის ეკვთიმე მთაწმიდელს.

მინაწერები: 1. „კ. მეხტ[უ]მრეთ. ჩუენ მაგრიადა ჩვენსა დიდსა იმედსა დარბას, ბატონსა ბატონისშჳილსა სახელუანსა, სახელგანთქმულსა სიკეთეს“. გვ. 15.

2. „კ. მონა ღთისა საბრალო ბერი ეიკადრებ თანადაუსაბამთან(!) ღთითა, მამითა, ძითა და სულისა წმიდისა თაყუდაბებითა, მი[ნ]დობითა და შეამდგომლობითა პატიოსნი[ა]სა და ცხოველსმყოფელისა ჯუარისათა, თაყუდაბებითა, მი[ნ]დობითა და შეამდგომლობითა“. გვ. 17.

3. „კ. ნებითა ღთისათა და შეწყნარებითა ესა ბოლო წიგნი მოვეცი მე ივანე შვილსა შენ, შიუგუდაძესა ივანეს, ოსანძესა დათუას, კიტუასა ბიძისაძესა, გოჩიასა გარბელიანსა, მახ[ა]რებელსა ჯანელაძესა, მარკოზს მეხორაძესა, სვიმონს სანიგიანსა, მისლიასა ჯანელაძესა, გოგილას ჯანელაძესა, ნოეშენსა შალაბერაძესა“. გვ. 18.

4. „კ. თანა დაუსაბამოთა ღთითა, მამითა, ძითა და სულისა წმიდასა, თაყუდაბებითა, მი[ნ]დობითა და შეამდგომლობითა ესა ბოლო და გასათევებული წიგნი ფიცი და პირი მოვეცი მე, სანიგიანსა სვიმონ შენ, ივანასშვილსა“. გვ. 19.

5. „კ. მონა ღ-თსა საბრალო ბერი ეიკადრებ და... გაბედულო, მრომე ჩვენს ღთისულს და მოწყალესა ბატონსა ბატონისშჳილსა სახელუანსა, სახელგანთქმულსა, სიკეთეს მიუწუობელსა, სწორეპოვარისა, ჴელეანსა ზედა ნათლ[ა]დ მოუენილსა უკადაებისა წყაროსა“. გვ. 21.

6. „ქრისტე, შეიწყალე სული იოსებისი“. გვ. 141.

7. „კ. ღმერთო, შეიწყალე ცოდოილი ანასტასი“. გვ. 194.

იხ. ბაგრატ მინაწერები: გვ. 3, 4, 5 6, 7, 8, 9, 16, 123, 161.

(412) 422

ბიბლია. 1851

I+568 ფ. (1138 გვ.); 34,3 × 21,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუკაოს ამოტეიფრული და ოქროთი მოჭრაგებული ყდა (მოცილებული); აქვს ყდის სავაი ფურცლები; ნაკლული; ხელნაწერი, დასაწყისები სინგურით, მოპატული სახედაო ასოები; 1851 წ. (Iv, გვ. 334, 1138); გადაწერები: პეტრე ტაბლიეი (გვ. 74), გრიგოლ იეროდიაკონი (გვ. 692), ნიკოლოზ კაჭრავა (გვ. 876); დამკვეთი: დავით დადიანი (Ir);

ადგილი: მარტყოფი (გვ. 334); დაუწერელია: გვ. გვ. IV, 12, 14, 15, 16, 58, 93, 144, 198, 222, 283, 349—358, 390, 446—452, 491—496, 626—628, 666, 769, 770 818, 1020, 1134.

„... და წარმოვიდა მიერ აბრაჰამ, და მოვიდა, და დაიბანაკა უდაბნოსა მას, და იყო სიყმილი ქუსკანაია ჴელი: და შევიდა აბრაჰამ ეგჳპტედ მწირობად მუნ..." გვ. 1—1133 (მოსე ა, თ. 12, მუხ. 9).

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის კიდეებზე აღნიშნულია წასული ადგილები. მაგ.: „აჴ მეოცე თავისა აბ მეხული აკლია". გვ. 11 და ა. შ. აქ ასევე ტექსტს აკლია დატოვებულია თავისუფალი ადგილები.

2 ხელნაწერის ტექსტი გადაწერილებს გადაწერის დროს შედარებიათ დაბეჭდილი ბიბლიისთვის. იხ. მინაწერები: 523, 533, 536, 560, 757, 761, 768, 817, 903 913, 914, 921, 938, 1019, 1026, 1029, 1136 გვერდებზე.

3. ხელნაწერი „გადაწერილია დაეით დადიანისთვის ათონის (978 წლის ბიბლიიდან).

ანდერძები: 1. „ეუმანეველთა წმინდათა მამათაჲს თარგმანი დაბადება ქართა ვითარებისაგან აქა იქი ფერტელებენი და ტრაქონიესაგან იყო ათასჲაკლდებანი, და ქართულნი სამღუდელო წიგნი მოკლებულ იყვნეს. გაკლესმოდგინა ყოველ ეიდრემე სანატრელად საბჭეზედ ბორილ მეფეს და შემოკრიბნა რაცა რა ეპოვნა და... სინანულე სულეფერთაგან მოეთავებინა და ფერე ბაქარ მეფეს მოსკოვში დაეტეჭდვინა. მას ეკან მოიწია ჩუენა თინარო ამბაჭმა მოკნინდოს ბერებთაგან, რომე მთაწმიდას ქართველთა წიგნებთა სიმრავლე არილა და ქართველისა ენისა დაბადებაცაო. ამისთჳს აღეძრა სურვილითა პლატონ იოსელიანი შესწავებულად ძველი და ბუნებითისა ენისა და წაჴოდა მთად წმინდად, სადაცამდი დიდითა ღუაწლითა მოიტანა ძველი წოდებული ბერული დაწერილი დაბადება, ძუსლადეც თარგმნული დაბადება". და მაჲ დედანისაგან გადმოეწერვინე ეც წიგნი ბიბლია. ზოგს აღაჲსა აკლნნ თავები და ძეხლები, ბოლო არს ფურის დაბეჭდულის წაღმართი, წრფელი და სწორი და ეფელ-მოზაეებული ენისა ჩუენისა. შეუდგის ღმერთმან ორთავე შინა ცხოერებაჲთა მთარგმნელსა და ცვრთეულ მწორმელს, მომტანს მთისაგან წმინდისა და გარდამწერინებელსა, ბრძანა ღმერთისაა დაეით დადიანს, 1851 წელსა განბორიელებითაგან სიტყუაჲა ღმერთისა.

*) მე ვგონებ იყოს გიორგი მთაწმიდელისაგან თარგმნილი" Ir.

2. „მოიხსენე, უფალო, აღმწერელი დაბადებისა ამის მღუდელი მღერე ტაბლიერი", გვ. 74.

3. (ნესხერით): „დიდება ღმერთსა. სრულ-მყოფელსა ყოელისა კეთილისასა. დაესრულა წიგნი გამოსრულითა კელით მღერე მღუდელის ტაბლიერისაგან". გვ. 125.

4. (სინგერით): „თორნიკ ბატონი, ჴელმწიფე ჭყონდიდელი მწერალი პირველისა დედნისა, და ახლად გარდმწერილი ბერისაგან ხელსა მღერე ტაბლიერისაჲ". გვ. 239.

5. (სინგერით): „გარდმოწერილ არს მარტყოფის კელით-ქმნელის მაგნოერის სოფროსის მღუდელს მღერე მოსეს ძის ტაბლიერისაგან წელსა ათას რვაას ორმოცდათორმეტსა, ივნისის კე დღესა." გვ. 334

6. (ნესხერით): „ებე და დიდება ღმერთსა ჩუენსა. დიდება შენდა, ქრისტე. ნათელით სამრთოსისთა, სულთა ჩუენთა განმანათლებელი. დაესრულა იერემია წინასწარ-ტყოსაი. უფალო ღმერთო, მეოხებითა მისითა ყოე წყალობაჲ ცოდველსა ზედა დღესა მას საშინელსა დიდებით მოსლეაჲსა შენისაჲსა. ამინ.

მოიხსენე, უფალო, აღმწერელი ამისი მღუდელი მღერე მოსეს ძე ტაბლიერი ანძიე, ოდეს მოვიდე სუფევითა შენითა. ამინ". გვ. 343.

7. „მოიხსენე, უფალო, ნორჩაბლიელ შინა ცხოერებათა აღწერილი დაბადებისა ამის ჯერიგოლ იეროდიაკონი". გვ. 692.

9. „მოიხსენე უფალო მრჩობლთაჲ შენნი ცხოვრებათა მწყრალი ამისი გრიგოლ". გვ. 761.

9. „ქრისტე, შეიწყალე იოანე და თოთრინა პირველად გარდმომწერელნი ამისნი. ღმერთო, შეიწყალე და ცოდისენე, ოდეს მოხვიდე სუდგითი შენითა, დამწყრა ამისი იერონიკონი გრიგოლ". გვ. 817.

10. „მოიხსენე, ღმერთო, დამწერი წიგნისა ამის ერთად ცოდვილი დ. ნიკოლოზ კვაჭრავაჲ". გვ. 876.

11. „მოიხსენე, ღმერთო, დღესა მას განკითხვისასა მწყრალი ცოდვილ დიაჩონი ნიკოლოზ". გვ. 975.

12. „მოიხსენე, ღმერთო, დამწერი ამისი მისნი ღვთისა დიაჩონი ნიკოლოზ კვაჭრავაჲ". გვ. 1059.

13. „ჩუენ-ა წყლა, იქმნის ზ-სა დღეა. დიდება შენდა ქრისტე, ნათელო სამარადისოო, სულით ჩუენთა განმანათლებელო. განსრულდა წიგნი ათორმეტთა წ-წარმეტყველთა.

ქრისტე, შეიწყალე დღესა მას განკითხვისასა მოსა ღვთისა, ერიად ცოდვილი წერილი ამისი დიაჩონი ნიკოლოზ კვაჭრავა". გვ. 1133.

14. „დიდება შენდა, ქრისტე, ნათელო სამარადისო სულით-ჩუენთაო. განსრულდა წიგნი ათორმეტთა წ-წარმეტყველთა. ქრისტე, ადიდე თოთრინა კატრიჲ და შეიწინი ბისნი, ამინ, ამინ. (აქ-ვიდე მ კ ა ე ლ ი ა. რომელსა ცთომილ ეყოო, ღ-თისათჳს შეინდეგეთ და ლოცვასა მოიხსენეთ). წ. რომელსა თან-შეწევნი ვართ და ღ-თისა თან-წსაბერნი და ღ-თისა აღმშენებელნი საფუძველსა მოციქულთა აღსაარებად ჯუაჩარეს ღ-თის-წსაბერებისა იგი საიდგმლოჲ, რომელი მოჳცეთხრა სამთა მათჳს გეუდთა საღების მქადაგებელთა, რომელთა მიერ შეეძრაველად დაბტკიცებულ არს ეკლესიაი მოციქულთა მიერ და წინასწარმეტყველთა და წინდათა მოძღუართა. და ესრეთ აღიცნო ესე სულითია ძლიერითა მიდგომილი, მოწყალებელად შოსს ზაქარჲაჲსი მეორედ წ-ლისა მიერ და სულისაც სიმრთელეჲსა მორწმენეთისა, რომელთა მიერ ისწრაფების ზეცისა ძალთა მრავალფერი იგი სიბრძე, საიდგმლოი იგი გამოცთგმელი, ეცნაცა წმიდისა ერთარსებისა, დასაბამი ყოველისა მეუნიერებისაჲ, რომელისათჳს ახლად შიბილთა აღეცილებების კერტი იგი გონიერებისა და დღითადღედ ეწოდი სატკბოებისა მას სძენ და ერთჳ აღარძინებული აბა-რას სამებასა წმიდისა დაეკლები, არცა ეერწევნებით ვიტყჳთ, არამედ ერთი მაჰაჲ გერწამს დაუსაბამოსა, ღმერთი სრული, მშობელი ერთისაჲ ძის ძისაჲ და ერთი იგი ჳ უძრჳი და უმოყჳსო, არამედ იგი ხოლო მხოლოჲთ ეზით მამისაჲთ სწორი მამისაჲ, ბეჭნებით ფაფასმოთ და შემოკჳედებით, და ერთი იგი სული, რომელი მამისაგან გამოვალს და შორის მამისა და ძისა იდიდების სწორი ღუთაებითა დაუსაბამოჲთა და შემოკჳედებითა. ამისთჳისაცა ერთ ღმერთ წმიდაჲ სამებაჲ, გარდუკჳეცელ სამკეცამოვნად ცხობილი, ერთ ღუთაებად გამოჩინებული. სე[!] მოგეთხრა სენიდისამან მან ნიკჳს, რომელნი თჳთ ხელშეწიფებამან სულისა წმიდისამან წყარიბნეს მწჳნიერბარნი იგი დამოწყებულნი იგი სასუფეველსა, რომელთა გამოილეს ძუელი და ახალი სარწმუნოება, ერწერებითა ძლიერითა აღიხაზეს და საააწნო ჰკჳეს მართალი სარწმენოება, ეიდრეგზეს აღვანჳეს მაღლარნი ხმითა მათითა. ანდერ დაბინებულნი იგი სულნი მსრიად სულსა უმაწყოთასა, რომელნიმე მოიბადებრნეს და ეკლესიაჲ სიმოკუეთითა მორწმენეთაჲთა.

ეგრეწამს და აღეიარებთ წმიდასა ქალწულსა ღ-თის მშობელსა, ეითარცა ტჳკუის დიდი გ რ ი გ ო რ ი: „ეინ არა აღიარის წ ა მ ე ღ-თის მშობელად, ვინშორებულ არს იგი ღმოთისაგანჲ". და ეკლესაჲ იტყჳის: „ჰაჲ, ყრმაჲ ღმერთ ბრძ და ეითარ არა ღთისმშობელ ბრძ მშობელი ბრძ, ხოლო მისგან მიმბიენები იგი საუფლონი ხორცნი ძესა მის დაესაბამოსა ჰქუან სრულ ყ-ღთაჲსურს[!] ბუნებითა კაეიერებითა. თჳნიერ ხოლო ცოდჳისა პირველ უკანაკნელადჲ. მძიმე და საჭირველ და მიჭნეულ ყ-ლაა განძრწუნაჲა, ეითარცა ვეე ჩუენ თჳნიერ ხოლო ცოდჳისა.

ხოლო შეშფოთებად აღდგომისა ღერწეელ და ჴკდე და ყოველად უუნებელ ამისთჳისაცა ერთი ქ-ტე, ერთი ძ, ერთ ე-ლი[!] ერთითა გვამითა და ორითა თჳისობითა აღდგარებაჲს წმიდასა ეკკლესიასა და ერთჳთ ისწრაფეს ყოველთა ნაშობთა თჳისთა,

და ეითარცა ხუედ შეიკრებს ძლიერებასა ღმინარეთასა და არა გარდეცვეს[!] ეგრეთჳე ეკკლესიაჲ დღითი-დღე ხუედესა წმიდათა მოძღუართასა. და იგი აღაჲნჳე

წესაებურ!) ხედა ჰყოფს და მარადის ქადაგებს და იტყვის: იქმოდეთ ნუ საზრდელსა წარსაწყმედელსა, არამედ რომელი ეკრა ცხოვრებად საუკუნოდ, რომლისათვისცა მე იოანე თორნიკ-ყოველმან, ძენან სულკეთილისა ჩორდვანელისამან პოვიე წიგნი ესე წიგნი ბერეთაჲ საღიტელად თავისა ჩემისა და ძმათა ჩემთა და შეიღთა ჩემთაჲს და მოსახსენებელად სულსა ჩ̃ლია მიცუალებელთა ჩემთაჲს. აწ წმინდანო ღ̃თისანო, ვინცმეა იმსახურებდეთ წ̃დასა ამას წიგნსა, ესენებულსცა არს მწერალი ამათნი პირველი და შემდგომი წმიდათა ლოცვათა შინა თჳსებთა, რათა თჳნცა, სასყიდელი ხელისა მოვიღოს: კეთილად არს ჴელოსანი, კეთილ არს მკითხველი, ბედი ისმენელთა. ამენ.

დაიწერა პირველად წმიდა ესე წიგნი ხელითა ჩემთა მწერალთათა: მიქაელისითა, გიორგისითა და სტეფანწმითა. ჩემსთჳსისცა ლოცუა ჰგჳან, წმისდანო ღ̃თისანო, ამინ.

ოდეს პირველად ნაწყდეული ესე ბიბლია დაიწერილნ, მაშინ ქრონიკონი ყოფილა რჟ̃. ნაწყდილისა თანაწერი არს. ჴ̃ლნი. ჴ. ნიკოლოზ კაჭარავა.“ 1135—1136.

(413) 423

იოანე ოქროპირი, თარგმანებაჲ იოანეს სახარებისაჲ. XII

312 ფ.: 38 × 26: ქაღალდი, დალპეტებული: ტაეგადაკრული ტეიფრული ხის ყდა: თავ-პოლონაკლული: ნუსხური, ორ სვეტად, დასაწყისები სინგურითა; [XII].

[იოანე ოქროპირი, თარგმანებაჲ იოანეს სახარებისაჲ.]. —„... არს უსამართლოებაჲ მას თანა, ხოლო ესე არს ნებაჲ მამისაჲ, რაჲთა ყოველი, რომელი ჰხედვიდეს ძესა და ჰრწმენეს მისდამი, აქუნდეს ცხოვრებაჲ საუკუნოჲ...“ 1r—312v.

წყებაჲ: „...ამისთჳს უკუე ნიშდებად აჩუენებს სიყუარულსა მისსა წარმოსაჩინებელი მიზეზისაჲ, რომლისა მიერ აღმწერელობასა მიჰმართა. ამისთჳს ზედაჲს-ზედა მოიწყინებს ესე რწმუნებაჲ ლირ...“

შენიშვნა: 1. ყოველი მეხის ხანმარტება შედგება ორი ნაწილისაგან: ომილიისა და იოიესისაგან.

2. ხელნაწერის კიდეებზე პირწერილია: „ჴელნაწერი“, „წერაწყალი“.

3. ხოზ ადგილას ტექსტის ხელით ვალეფილი ნინაწერები გადასულია, მაგ.: 168v, 189v.

მინაწერები: 5r, 264v.

(414) 424

კრებული. 1701—1705

232 ფ.: (464 გვ.); 42,5 × 30,5: სქელი ქაღალდი, ჭედილად რეტაურირებული, დალპეტებული, ზოგიერთი ფურცელი ამოცარიელებულია (159—160), ტაეგადაკრული, ტეიფრული ხის ყდა: მეხდრული, ასოკერები და სტროფების დასაწყისები სინგურით; 1701—[1705] (გვ. 453); ქეთონიშვილი აქვს; გადაწერა: გიგი ზერაბისძე თუმანიშვილი (გვ. 453); დამკვეთი: არჩილ მეფე (გვ. 453); დაწერილია: გვ. 172, 454

1. (არჩილი, გაბაასება მეფის თეიმურაზისა და რუსთველისა).—

„სამგვამოვან ღ˙თაებაე, ერთმანერთს არ შემდგომისო,
მაშაე, მშობელო ძისაო, გამომველენელო სულისო,
ერთ-ქელმწიფებაე, ერთ-ნებაე, სამ-ხატო ერთ ღ˙თაებისო
და ყოველთ მოწყალეე სიუხვით, უფრო შენთ მონდობილისო...“ გვ. 3—171

შენიშვნა: გამოცემის მიხედვით აგრეა სტროფები: 90, 172, 1332, იხ. არჩილიანი, II ტ., 1937 წ.

2. (არჩილი, ანბანთქება).—

„ასული ასულა, მშვერტნი დასულა, ესე ვინა ჩემი ასულა,
ბროლ-მინა რეენით,მზისა მორევით, თვალნი მორევით შელნისა სულა,
გამკოშ ქებასა, შენ სამებასა, ქელთა შეგვედრებ ხვეწნითა სულა,
და დებორა ქუელსა შენ სდგამ სარქველსა, თაყს ჴნარცეში მჯდომსა
კი დანასულა“... გვ. 173—174

3. (არჩილი, იამბიკო პირველი).—

„სარწმუნო არს ესრეთ ცნობა ყოველთა შემოქმედისა, ერთი ღმრთაება და გვამი სამ...“ გვ. 175.

4. (არჩილი, იამბიკო მეორე).—

„შენ დაამყარე ქვეყანა და გარდაათხენ ცანი, აწ იქმენ მარიამის ყრმა ნორჩ...“ გვ. 176.

5. (არჩილი, იამბიკო მესამე).—

„ქება და მკობა ჩვენგან სხუა არა ჯერ-არს, ისიე არს თქუეს რა ქადაგ...“ გვ. 177.

6. (არჩილი, იამბიკო მეოთხე).—

„ვამე, საქმეთა ჩემთა, თვით ნეტარ მე, რა მიპოვნიხარ წამლად...“ გვ. 178.

7. (არჩილი, იამბიკო მეხუთე).—

„მოციქულთა მწყერვალო, ქელმწიფება გაქუ, შეკრვად და განჴსნად მოსხედე კრულსა მოაწ...“ გვ. 179.

8. (არჩილი, იამბიკო მეექუსე).—

„ვამისა ჴმა გესმა, სული წმიდა იხილე,„იორდანესა ძესა ნათელს-ცემ...“ გვ. 180.

9. (არჩილი, იამბიკო მეშვიდე).—

კმარა, დაწყნარდი, ეშმაკო, რაცა მკარ ანუ მახია...“ გვ. 181.

შენიშვნა: ეს შეიცი იამბიკო ახია შესული „არჩილიანის“ 1936—37 წლის გამოცემაში. ამ იამბიკოების შესახებ იხილე: „არჩილიანი“, ტ. I, გვ. XIV—XV.

10. (არჩილი, მეფეთა).—

„ჩახრუხაძე ბრძენთ ვაბაძნეთ, მცგრამ სახელს გვიმალავსა,
იარება, ზებრკოლება არ ეტყობა დრკუდ რამ სლვასა;
მაგრამ გვარი, მოსაგვარი, სახელს ვის გედებს დასავალსა!
და დია ამკობს, ვით იაკობს, თამარს მაშრიყს-დასავალსა...“
გვ. 182—186.

შენიშვნა: თაეზე სიმღერით აწერია: „ამ ლექსებს მეუღია ეწოდება და სულ ამ წიგნის ბოლოს არის ნათქვამი. იქ ეძება დაწერილი“.

11. (არჩილი, გამაასება კაცისა და სოფლისა).—„თქმული გამაასება კაცისა და სოფლის არჩილისაგან. ეს ერთი პირველი ლექსი დავით მამუკაშვილს ჯაფარიძესეთქვა სოფელზედ ამთარხანს. და ამას ქუეითი სოფლისა და კაცის გამაასება ამ ერთმან ლექსმან მოაქციანა. ასრე არის ყოველისფერის, კარგისა თუ ავის, საქმისა ორისაც მიზეზი: პირველ ასრე ცოტათ იწყების და შემდგომად ასრე განმრაელდების.

თქუეს, ჩარხი სოფლის სიცუდილის სამუდამოდ არის მბრუნაე,
ლხინს მოგვცემს, ჭირი გვერთს ახლაეს, ხან შვება. ხან საქმენაე,
ნურვინ სდევ, ვერვინ მისწვდები, ცხენი გყაეს, ანუ თუ ნაე,
და თქმულა, რომ არვინ დარჩება ბოლომდინ მოუმდურაეი.

თქმულნი მეფეთ მეფისა ბატრონის არჩილის მიერ სოფლისა და კაცის ბაასი კეთილ-სიტყუად გალექსული. უფალო, მრავალ ჯამერ ჰყაე და დაიცევ ორსაე შინა ცხოვრებათა. ამინ. აქა იწყების შეასაელი:

დავით, უძრახეს სოფელსა, სხვათ ბრძენთა წენც აცილანეს...“ გვ. 187—248.

12. (არჩილი, საქართველოს ზნეობანი).—„თავი საქართველოს ზნეობისა.

მოწყალე ბარ მართლის გულით მოქენეთა უხვად, ღმერთო,
გვამოუენებით სამ-ხატედო, ღთაებითა მხოლოდ ერთო...“ გვ. 249—268.

13. (არჩილი, „სიტყუა სანათლისღებო, თუ რამდენი ნათლისღებაა ცოდეის განსაწმედელი, და სხუა შეურდომით ლექსები. და სრულ ამ წიგნის ბოლო ამაზედ დათავდება. უფალო იესო ქრისტე, ადიდე კეთილმორწმუნე მეფეთ-მეფე არჩილ და მრავალჟამიერ ჰყაე წულნი მეფობისა მისისანი.

— საბრძნე მსურს, მწრთენელი არა მყაეს, მაშ რა ვქნა, როგორ ვიშოო?.“ გვ. 269—276.

14. (არჩილი, ჩარხებრ მბრუნავი ლექსი).—„ამოებასა იგავით ასოთა შენობს მოესო...“ გვ. 277—280.

15. (არჩილი, კაცს უთხარ).—„ეს ლექსებიც თვისვანუე თქმული მეფისუე არჩილისაგან.

„კაცს უთხარ: შენი წალკოტი მიჩუენე კარ-გაღებული.
მან დამიმადლა, წამიძღუა, მეც მივჭყეე მისი ბულული...“ გვ. 281—284.

16. (არჩილი, „ლექსნი აქა-იქ ნათქუამი ამავ არჩილ მეფისა.—
სამოყნეროო ლექსებიც სამ აგერ ქვეშო ჩამიგდია,
ზოგთ მოყნეთა საქმე კარგი მამწონს, ზოგი ამიგდია...“ გვ. 285.

17. (არჩილი, ანბანთქება).—„მისიეე მეფისა არჩილის მიერ ანბანი გალექსულნი, საქებელნი და საეიდრებელნი ყოველად წმიდისა ღ-თის-მშობელისანი, საეკუნოშცა არს ქებენა მისი.

აღეაღო ბაგე და გული წმინდის ღ-თისმშობლის საქებლად,
არ ძალმიც, ეიშიშე, ეიწიწუნ, რას ვიტყეი მე მის სამებლად...“
გვ. 293.

18. (ანბანთქება).—„ეს ანბანთქება სულხან ორბელიშვილის ნათქუამი არის.—

ალმას ბასრი გალესული დაჭუეთს ენათ ეიმით ზმანათა...“ გვ. 299.

19. (ანბანთქება).—„ეს მეფის არჩილის ნათქუამია ამისგე პასუხად, უფალო განაძლიერე, ამინ.

ალვძრა ბაგე, გული დავდვა, ეს ეის ზე ცე თამაშობდეს...“ გვ. 299.

20. „ეს ორი ლექსი იაკობ შემოქმედლის ნათქუამია.—

ა) მჭნე-ახოვან, ქველ-დიდებულ, ისარ ლესულ ძლიერისა...“ გვ. 299.

ბ) „სამი ილოცე ოსანნა ანნასო ეცოლე იმას...“ გვ. 300.

21. „ლექსნი ასორი მუქლნი მისგე მეფის არჩილისაგან თქმული პირველი.—

ასნი ორმუქლნი ზაირნი ეართ მეფის გამოთქმულია,

არჩილის, ვახტანგ მეფის ძის, ბრძენთა სანუკვრად თქმულია...“ გვ. 301—309.

22. (არჩილი, ანბანთქება ამიცანად სათარგმანებელნი). „თქმული მისგე მეფის არჩილის მიერ ეს ანბანთ-ლექსნიცა ამიცანად სათარგმანებელნი, უმეცართათვინ საჭიროდ წერილნი, მცირედრე და ბრძენთა ადვილ გულისჭმის-საყოფელნი, სუფეითაშეცა არს აწ და მიუკუნისამდე.—„არსი ყოველთა დამბაარსი, სხუა უარსო არსადა...“ გვ. 309—322.

23. „ეს ანბანნი ლექსად ნათქუამნი პეტრე მგალობლისაგან არის.

არსთა მაარსმა, თეით დაუარსმან სამოთხე შექმნა აქ ადამისთჳს...“ გვ. 323—329.

24. „მისგე თქმული უნდოს მიერ მგალობლისა პეტრესი.—

აჰა, ცათ მჴარობო, ჴმელეთთა მფლობო, ძისა მშობელო, მჳლენო სულისა...“ 329—336.

25. (არჩილი, იამბიკო ლექსები). „ეს იამბიკო ლექსები, მისგე მეფის არჩილის ნათქუამი, ორსავ ასეულს ლექსებს შუმდგომად აროის ნათქუამი და აქ უნდა ეწეროს.—

იცის ბრძენმან სიტყუა ტკბილი, სპეთაც კარგა გაგონება...“ გვ. 337—340.

26. „ვისრამიანი, ლექსად ნათქუამი მეფის არჩილისაგან, სრულიად რასთვინც არ უთქუამს, მიზეზი ბოლოს სწერია.—

კურთხეევისაგან სხუის კიდე შესატყუის ქებას ვინ ვიტყუით...“ 341—451.

შენიშვნა: ა) მე-46-ე სტროფს (იხ. „არჩილიანი“. ტ. I, 1936 წ.) მიწერილი აქვს დედნისავე ხელით, სინურით: „ეს ერთი ლექსი ბოქოლულა-ეზუცის ნათქუამია, ფარგმანებიძის შვილისაო“. გვ. 347.

ბ) „არჩილიანი“-ს 1936 წლის გამოცემაში ამ ხელნაწერის ყველა სტროფი არ არის შესული. გამოტოვებული სტროფებია გამოცემის მიხედვით: 99-სა და 100-ს, 108-სა და 109-ს (ამ სტროფის გასწორებე გაკრული ხელით მიწერილია: „იოსაფელი!) ერთობით ლექსები რომ აქა სწერია, ამ ლექსებიდამ ბოლომდი, სადამდინ სხეგანც სწერია, ამ მიზეზისათვის პირველი რომ ითქუა და ნესზად დაიწერა, ის ნუსხა დაიფარა სადმე და მეორეც რომ თქმადეც იწყო, მაშინ გამოჰნდა ერთი პირველ თქმულისაგან და მეორე მეორედ თქმულისა, ერთად შეეკარნენ და ვითაც არცეთი იყო ერთმანეთის უდარესნი, მისთეის ორივე დაიწერა“ გვ. 356)-ს 110-სა და 111-ს; 114-სა და 115-ს; 115-სა და 116-ს 116-სა და 117-ს; 122-სა და 123-ს; 123-სა და 124-ს; 129-სა და 130-ს; 131-სა და 132-ს; 135-სა და

136-ს; 138-სა და 139-ს; 141-სა და 142-ს; 144-სა და 145-ს; 145-სა და 146-ს; 182-სა და 183-ს; 188-სა და 189-ს; 197-სა და 198-ს; 198-სა და 199-ს; 205-სა და 206-ს 233-სა და 234-ს; 317-სა და 318-ს; 319-სა და 320-სა; 322-სა 323-ს; 391-სა და 392-ს 393-სა და 394-ს; 398-სა და 399-ს; 401-სა და 402-ს; 403-სა 404-ს; 416-სა და 417-ს; 432-სა და 433-ს; 442-სა და 443-ს; 446-სა და 447-ს; [507-სა და 508-ს; 677-სა და 678-ს შორის.

27. (არჩილი). „ახალი შემოღებული ანბანთქება.—
არ ადვილია აღკრძალვა ამოებისა ამო...“ გვ. 451—452.

28. (თუმანიშვილი გივი. ლექსი).—
„სწადის შენს მონას შენს ძლითა ბრძენთანა სიტყუა დარიოს... გვ. 455.

29. [თუმანიშვილი გივი. ანბანთქება]. „გივი მდივნის თქმულია,—
აქ ბერთ გულს დღე ერთ ვაება ზრუნვა მწაგს თავსა დებითა...“ გვ. 455.

29. (არჩილი). „ლექსნი ასეულნი მისნე მეფის არჩილისაგან თქმული.—მეორე. „პირველ ვთქუ: მოწყინებითა ცდუმენინ მაიორობასა,
ნუ ვერწუნებით მაცრსა, დარივ სძლეს ავდარობასა...“ გვ. 456—459.

შენიშვნა: ბოლოში სინგურით (მიწერილი აქვს: „ამას ვე ამბად არ ეყოფსა, იცნათა ეინმე საოდ.“ გვ. 459.

30. (არჩილი). „ლექსნი ასდა ათნი მისნე მეფის არჩილისაგან თქმული. მესამე.—
თუმც უცად ვარ, ვაჯობინე უქმად ყოფას ისევ შრომა...“ გვ. 460—463.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის წინ უძღვის ხანდუკი: „ხანდუკი ამის წიგნისა, რომელი პირველ ნათქუამია ანუ შემდგომითი-შემდგომად“. გვ. 2.

2. ხელნაწერის აქვს ანბანური პაგინაცია.

3. ხელნაწერის კიდეებზე გაკეთებულია მინაწერები ფანქრით, იხ. გვ. 142, 143, 165.

4. ხელნაწერი საფუძვლად დაედო „არჩილიანი“-ს 1936-37 წლის გამოცემას. იხ. არჩილი. თხზულებანი სრული კრებული ორ ტომად, ალ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით. ტფილისი. 1936—37 წ.

5. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე ქ ვ თ ი მე თაყაიშვილს წიგნში: Описание рукописей, ტ. II, გვ. 133—163.

ანდერძი; „მი ღმრთომ, ყოველთა არსთა სრულებათაო, რომელმან მეყსა შინა ყოველნი ჰრა არსნი არსებად მოიყუანენ, და მიწრისაგან ქნელოვნებითი შენ მიერ შეგბოლოვილისა კაცთა განთავისუფლებისათჳს, ეითარცა ტარიგი მდუნარე მრისველისა წინა ნებასით მდებარე იქმნენ, და კუალად ღირს ჰქმენ ადამ პირველი იგი მამა ყოველთა პატიჳსა მიღებულსა. ჯერ-არს პირველად ქება-დიდება და მადლობისა შენრისა შენდა, მბადო ყოველთაო, უკეთე ძალ-ედგას მიწისაგანსა ღირსად ჯეროვანი მცობა შენდა, არამედ ენათაჳს ტღომო და უსიტყუოდ ვარ რაჲმე ვიკადრო, რომლისა რიტორობაჲ ვერ მკადრე არიან ღირსად და ჯეროვნად ქებად, ამად შე ყოველთათა სწველთა ქვებრუნან და ცალიერნან დადუმებულ და უსიტყო ვყო თავი ჩემი, არამედ ნუმცა წარმეცეთითნი ყოველთა საკუთრა სასოება და ვიაჯი ქუეყნი. ერთა ამათ, შენ ძლიერ დამყარებულთა და დამტკიცებულთა, მეფეთა შესხმასა ქებასა და მომეც შეწეენი, რათა შენ ძლიერ შეგამკო შესატყუესად მათდა.

ეჰა, სმენისა მეძიებელნო და მოთხრობისა მოსაწადინონ, ისმენდით სიტყუათა ამათ, ვისდა მიმართ არს წერილი ესე ჩემი. არათუ ქებიდითა მოგიათხრობ, რათა ძალ-მედვას და მსგავსად საქმეთა მათთაებრ შევამკო, არამედ ეითარცა ბეერისაგან ერთი, ყგრეთ ქველის-მოქმედებათა მისთა მოგიითხრა. საფუძველი ძირ-მტკიცობისა,

გეორ-მოდგამობისა და რტო-გამფენილობისა ყოველთაჳ სბეამან წერილნიჳ გამცნოსთ და მოგჳთრხსთ, თუ ვითათჳს და რაჲფერითა წინასწარმეტყველთაგანჲ არა შთამოსლეა ნათესავობისა ამათისა და საცნაურად ჰგიეს, რამეთუ წინასწარმეტყველი და შერაცხილითა მჳნეჳ გულითათის ჭაშჩჩკეული დაეთო, რომელსა ღმერთი უწოდა და მამად, და სიყრმითაგანვე ბრძენი და წინასწარ-სხჳლეული სოლომონ და სხვანი რაჲფერნი პირველითაგანვე ღობასწავებულნი გაჴკირცელებისათჳს უულისა ჩვენისა იესოჳ ქრისტესა, და თჳით იგი ტბაზედ მშობელი უულისა და ყოველად წჳით მარადის ქალწჳელი მარიამჱ ნათესაჲ ამათგან იშვა. ესრეთ არს აღმოცენება ამათიო და ამით მიერ გამოვიდა მჳნე და ახოვანი, ქუეყნი და ძლიერი, ყოველთა გჳრითა უგრძნობეს, მპყრობელი სამთაჳ სამეფოჲ ლიხთ ამიერ და იმიერ კაცებითითურთ მეუე დაეკო სჳიაი, ღ'თივ აღმბაჭებით დამყარებული და ღ'თისა მიერ ხელით გვრიყენოსანი და თჳით ქალაწჳნეჲ, პატრონი ეატანგ, ამან აღმოგუეხედნეა შინაგან ესე ბრძანი, რომელი ვითარცა რა მზეჲან ნათჳნის სხივი მისი ყოველთა კიდეთა ქუეყანისათა და დაფარის ბნელი და ბანაწალის არე, ეგრეთ განმახთილებელან ყოველსა წყედიდისამან და ღრთისაჲ ამის ქეყანისა კეღარისამან, მარილადიდებლობისა მჳნეჱმან მჳედრმან ეულისამან, ძლიერმან მოღაწჳემან, ქრისტეს წარჩინებულმან სტრატილატმან, ეპატრმან სამრთადისოჲ მეუიძრემ წერტებულმან, სულით მტკიცეჲ პაროხის სეტტესთა და შეურყეველმან გოდოლან და განტტეულმან ხლეჩჩე სიტყეითა ბრწყინვალემან, საქმითა წმიდამან, ვეებათა შეწინიერმა, წჳსითა ჩრეულმან, განზრახებითა მდიდრმან, სარწმუნოებით მართლდაბედებულმან, ღ'თის სიტყოჲერით შეურყეველმან, შეწინარ ნაყოფ ფრიადმან, ფიცარითა ზედა გეამისათა ათთა მცნებათა და ცხრათა ნეტარებითა დამარხეთ წერტებულმან, და ს'ღოითა წერილთა სიტყეთა აღმასრულებელმან, რომელსა ბრძანებს წმიდა სახარება: „ვიდრემდის გაქცით ხათული, ვიდრემდის ნათჳსა, რათა არა ჴეწიოსთ ბნელი". პეტრე მოციქულიეა იტყჳს: „ჳწ უკეე განვიმორნეთ საქმენი ბნელისანი და შეეიმოსოთ საჭურველი ნათლისა, და დაეიდეთ ნაფხეტი სიხარულისა, და ვითარცა დღეს შინა შეეწიროთ ვიდრედეთ ნუ სიმღერითთა და მთრაელობითა, ნუ საწოლითა და ბილწებითა, არაბედ ყოველსა შინა დედგით სარწმუნოებასა ხედა". ჩი, სიბრძნჱსა და ნეტარებასა მჳღისა ამის შორის დამჳეიდრებულსა, რომელსა წინასწარმეტყველთა, მოციქულთა და მახარებელთაცა სიტყეა აღუსრულებიეს, და დაეზმარებეს საეწჴე წარტაჩრეელი, რომელსა არცაღა სადა მიეპოლების მპარავი და არცა სადა განმრეხელი ბნელი, მხოლოდ ოდეს აღეწერთოს ლამპარნი სარწმუნოებისანი და ზეთითა ღ'თის მსახურებისათა მდიდრად აღეგროს, რათა რაჟამს იქმნეს ღამე და ქმა იგი ისმის, ზაშნს სული განიხარებს ჭკჳთა თევითა, მჳედროპასა თანა მაეალი სიხარულით აღიაღრებს და მამკჳეიოთთა თანა შეერთოს და მიიღებს მერმესა მას ნეგჳმინისცემასა. სავანედ თვისა ყოს გამოუთქმელი იგი ზეციჲს ქმნეული ტაღარაჲი, სამკეიდრებელად შეიმზადოს გამოუცნელველი და ეწინაგან სთქმელად შეეძლებელი იგი შეება-სიხარული, რომელი თვალმან არა იხილეს და ყურსა არა ესმა და გულსა კაცისასა არა მოეკჳდა ცნობად, რა იგი განეზადა ღ'თ მოყუარეთა თჳისთა ამა ყოველთა სა'ღ'თითა სჳნეთა ესრეთ აღმასრულებელსა, ხოლო საეროდეა, რაოდენი ეთანეგბიან ვეფხოსა და მარიხებენ განსაგებელსა, ორკეცრძოდეი ღონეებრმან, კიდეთა მპყრობელსან და ნაპარეულთა მჳხრავმან, სპათა წყობისა ღონებმან, ქეყანისანა განხეთქილებათა მოყრძალებულმან, საეროდ შიშის დამდებელმან, სიხალთა და სჳკთა მბჳობელმან, საჴურჴელითა შემომსელელმან, ლაშქართა მაცადენებან. მოციქულთა მასწეის ძიმგებელმან, შემეცოდეთა მწყრთნელმან და შემხნორებელმან, მეძღვნით ჳკურთხებან მიმგებელმან. მაზნიარულებელთა ნიჭისა მმრავლებელმან და მთავართა ზაეროს მცნობელმან, ესრეთ ყოველითურთ ბრძმედსა შინა საჳეთრისა სირითი გამოკენდაკებულნან, ჳნემან მოჭკალემან და ტაბილმან მდინარემან, დიდის თამარ მეფისაგან ყუალად აღმოცენებეთმან და თჳით მეტობისა ფაჳთ ანმაშენებელის და ეპატრნ გურგასლანის მიმსგავსებულმან, ღ'თისა მიერ ცხებელმან, მეფემან მეფეთამან და კელმწიეემან, პატრონმან არჩილ, ოდეს იწყება წიგნთა ამათ ლექსად შემკობა და შემხედა კეთილ-სიტყეად, რომელი საწადელ და სასრულეს არს მჳითხველ-მსმენელთათჳის, საწადელ ბრძენთა და მეცნიერთა და სტრიფიალო მოსწავლეთა, მას ეამსა გეიბრძანა გარდაწერა ჩემ, მისდა მიმართ მოქნენა, ცნობითა მდაბალსა,

სწავლითა სულელსა და წერითა ხენდრს თუ მანიშვილს, თვით მისგანვე აღზრდილს მდივნის ხურაბიშვილს, მდივანს გივს, და ალავსრულეთ ბრძანება პატრონისა.

უფალო, მრავალგამოვე ჰყავ წელნი ცხოვრებისა მისისანი და კეთილად დაიცევ ორასე წინა ცხოვრებასა და აქამომე შეგბასა და სიხარულსა დაუწყველსა შინა აწცა ღირსეულისამებე, ამინ.

წერილი სრულ ყოფას თუ შეკითხავთ, რას ეამში გათავებდითა,
კორონაციანის აღრიცხვასა, თუ რა ასონი სდგებოდა,
ტარი ჯდებოდა პარს ზეით და პარსა თანი ბლებოდა,
და მას თვეს მზე ეტლად კირჩიბასა და სართაოსნე ჯდებოდაო". გვ. 453.
მინაწერება: გვ. 1,464.

(415) 425

მიქაელ მოდრეკილი, იადგარი. 978—988

272 ფ.; 37,5 × 29,5; ეტრატი კარგად დაშენებული. მოცემულია ტერის: შუდო დაშლილი; კლასიკური ნუსხური, სათაურები მთავრულით; თავდაპირველად იყო აკინძული, ამჟამად ხელნაწერს ყდა მოკლებული აქვს. ხელის რედულების თანრიგი აღდგენილია; ხელნაწერს აკლია თაქმი, შუაში და ბოლოში; ხელნაწერი შესდგება 16-გვერდიანი რვეულებისაგან; უკანასკნელი მოლწეული რვეულია მე-80; ხელნაწერში თავდაპირველად ყოფილა 632 ფ.; მოცილებულა აკლია: 3—7, 27—61, 64 რვეულები, აკლია ფურცლები სხვა რვეულებსაც (იხ. პ. ინგოროყვა, გიორგი მერჩულე, 1954 წ. გვ. 04); რვეულების რიგის აღდგენასთან დაკავშირებით, ხელნაწერის გვერდობითები პაგინაცია ფურცლობრივად შეიცვალა: ხელნაწერს აქვს ჩინებულად მოხატული სახეები ასოები და თავ-ბოლოსამკულები: 6r, 10r, 24v, 41v, 56v, 167r, 172r 185r, 198v, 207r, 223r, 231v, 239v, 248r, 253r. მინიატურა: 60r; დახაზებულია ფ.ფ.: 81—83, 100—101, 103, 114, 128—138, 150—155, 158, 162—164, 168, 172, 177, 186, 189, 190, 236—241, 255, 258, 260, 263, 266, 272. გადაწერები: მიქაელ, უფთიმე და ანონიმი (იხ. პ. ინგოროყვას დასახ. წიგნი, გვ. 03); 978—988 წწ. (იხ. პ. ინგოროყვას დასახელებული წიგნი, გვ. 763).

I. [ძღისპირნი და ღმრთისმშობელისანი]. „...როველმან წმისაყოფითა ვით საღმრთოჲთა..." 1r—24r.

შენიშვნა: ძღისპირების პოლოს ასომთავრულით დაწერილი ანდერძი: „დიდებაჲ შენდა კრისტე, დასრულებულ შეწევნითა შენითა ძღისპირნი სრულნი ყოველითა. განგებითა სადიდებელად სახელისა შენისა წმიდისა, რომელი კურთხეულ არს საუკუნოჲსაჲ და უ~კი ჟ~ჭ. ამ~ნ.

ქ. მფლობელო ორთავე საუფლოჲთაო, ნეოფიტი ყოველთა წმიდათა შენთაჲთა უმეტჱს ადიდე შენ მიერ ღირსად გჳრგჳნოსანი, უძლეველი მ ე უ ფ ე თ ა მ ე უ ფ ე დ ა ვ ი თ ქ ჳ რ ა ჰ ა ლ ა ტ ი, და დასცენ ყოველნი მტერნი და წინა-აღმდგომნი მეფობისა მათისანი კლვაჲ უერჩოა მათთა უძლეველითა ძალითა კლაესისა შენისაჲთა ა~ნ, ჰოვედ.

შენწევნითა ღმრთისაჲთა, რომელი-ჲცი არს მიზეზი ყოველისა კეთილისაჲ, მე, გლახაკმან მიქაელ მ ო დ რ ე კ ი ლ მ ა ნ, ძმისწულთან ღმერთ-მფლისაჲს მამისაჲს დ ა ვ ი თ ი ს მ ა ნ, ვიღუაწე და ყოველთა კერძო შრომაჲ ვაჩუენე უხჱთაჲს ძალისაჲს ჩემისა და ფრიადითა ხარკებითა და გულს-მოდგინებ ძიებითა შეკრებულნ ძღისპირნი ესე ყოველთ კერძოვე, რომელნი ესპოვნენ ჴელითა ქ ა რ თ ჳ ლ თ ა ჲ თ ა მეზურნი ბ ე რ ძ ე ნ ე ლ ნ ი და ქ ა რ თ ჳ ლ ნ ი და სრულნი ყოველითა განგებითა დავწერენ წმიდასა ამას შინა წიგნსა ყოველითა განმარტებითა და ჴელმარიტებითა. და ესრეთ განვაწესე თავით თჳსით და უმჯობეს ყოჲ უმეცრებითა სიცილაბაჲსა ჩემისაჲსა, რაჲთუ ყოველსა ჴმასა პირველ უფალო-ღაღადებასა ძღისპირნი დავწერენ და

შემდგომად გალობათანი, თუნიერ ქრისტჱ მეცნიერ: და ყოველითურთ სრულ იქმნა მუშაკობაჲ ესე საღმრთოჲ ძალითა და შეწევნითა დიდად სახიერისა მხილოჲსა ღმრთისაჲთა, რომელი კურთხეულ არს აწ და მრავალთა მათ საუკუნეთა. ა~მ~ი~, 24r-v.

2. ძლისპირთა ტექსტი ნაკლულია.

3. 23r-ს ქვეშო კიდეზე ასომთავრული სინგურით: „იესუ ქრისტე, ადიდენ სულითა მამაჲ მიჯაღლ".

2. „თთუესა დეკემბერსა კა, შეკრებაჲ სამწყსოს, წინამოსწავებაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა, წინადღესასწაულობაჲ და სახელით ყსენებაჲ ყოველთა მამათა-მთავართა ძველისა ჩჯულისათაჲ. დასდებელნი ო~რ~ ღ~ტ~ყსა ჴ~ზ~ დ გ~ი~. ედემთა ხ~ს~. რ~ლ~ბნ გაოდაართ.

ჭ. პირველთა მამათა ყსენებასა: ერთობით მორწმენენო აღვასრულებდეთ...." 24r—27r.

შენიშვნა: 1. „ო~რ~ ღ~ტ~ყსა-ს" გასწორივ კიდეზე ასომთავრულით მიწერილია: „ე ფ რ ე ~ (24v); იქვე გვერდზე „ხ~ნი~-ს გასწორივ კიდეზე ასომთავრულით: „ი ო ვ ა ნ ე მ ტ ბ ე გ ა თ ი".

2. „უჯ~ლ~ბდისა-ს". გასწორივ კიდეზე ასომთავრულით: „ი ო ვ ა ნ ე მ ტ~ (25r).

3. „ამასვე დღესა სხუანი დასდებელნი მამათა-მთავართანი. ო~რ~ ღ~ტ~ყსა.—
მოვედით მორწმენენო: სულიერითა შესხმითა ერთობით პატივ-ვსცემდეთ"... 26r.

4. „თთუესა დეკემბერსა კბ. კრებაჲ მუნე სამწყსოს. დასდებელნი უფალო ღ~ტ~ყსა, ჴ~ზ~ ბ. დღეს ქ რ ი ს ტ ე ი შ ვ ე ბ ი ს.
აჰა, მოგუეახლა: ღამი მაცხოვარებისა ჩუენისაჲ:.." 27r—28v.

შენიშვნა: 1. 27r-ს კიდის მთელ სიგრძეზე მიწერილია ასომთავრულით: „ჴ საყუარელნო, უკუეთუ ერთსა ძლისპირსა შინა რომელიმე კილოჲ ერთი ორგუარად იყოს აღნიშნებული, ნუ უცხო გიჩნ, ნუცა ფრთიერთას წინააღმდგომ, რამეთუ რომელიმე მოვლითსა ძლისპირისა ერთი კილოჲ ორგუარად არს მუერად, ხოლო შენ, რომელი გიხედ(!), ბრძანე, რამეთუ ორივე კუშმარიტ არს".

2. 28-ზე „ს~ნი~ გერნი შუხურნი".

5. „ამასვე დღესა მოსწავებაჲ შობისათჳს მჴსნელისა ჩუენისა. ო~რ~ ღ~ტ~ყსა ჴ~ზ~ გ. მამისა თანა და.
უფლისა იესუჲს შობასა ჩუენთჳს: ბეთლემს ჴურიასტანისასა: აღმოსავალით მოვედეს:..." 28v—29v.

შენიშვნა: საგალობელი აკროსტიხულია.

6. „თთუესა დეკემბერსა კგ. მოსწავებაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა. ო~რ~ ღ~ტ~ყსა ჴ~ზ~ დ. ცათა დ.
ესე არს ღმერთი ჩუენი: და არაჟინ არს სჴეჲ ღმერთი:..." 29v—30v.

შენიშვნა: საგალობელი აკროსტიხულია.

7. „ამასვე დღესა წინადღესასწაულობაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა და ჴსენებაჲ იოსებ მართლისაჲ, რომელი იწოდა მამად უფლისა. ო~რ ღ~ტჲსა ჴ~ჲ დ. ცანი ცათანი ძა. იოსებ ღმრთივ განბრძნობილი:..." 30v—32r.

შენიშვნა: „უჯ~ლბდთსა" იამბიკოთაა დაწერილი: „უ~ჯლბდთსა" იამბიკონი იოვან~ე მტბუვარ ეპისკოპოსისა თქუმული. ქრისტ~, დიდებულ ყავ სული მათი" 30v.

8. ამასვე დღესა წინადღესასწაულობაჲ უფლისა ჩუენისა შობისათჳს იესუ ქრისტესა. დასდებელნი, თქუმულნი ანდრია მოძღურისა, კრიტელ ეპისკოპოსისანი. ო~რ ღ~ტჲსა ჴ~ჲ დ. რაჟამს იხილე ურჩ. ჴშაჲ ესაიასი აღსრულების დღეს:..." 32r—34v.

შენიშვნა: 1. „ჴალობანი" აკროსტიხულია.
2. ჴალობის ბოლოს ასომთავრულად სინჯურით მიწერილია:
„ქ~რთხეელ არს ღმერთი, რომელ დასრულდეს. ქრისტე, შეიწყალე სტ~ფ~ნე". 34v.

9. „ქრისტჱს შობასა, რომელ უწინარეს კჳრიაკჱ იყოს, წინადღესასწაულობაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსა. დასდებელნი ო~რ ღ~ტჲსა ჴ~ჲ ა.
ეჰა, დიდებული საკჳრველი: რამეთუ ნეუფეჲ: ყოველთაჲ და უფალი:..." 35r—36r.

შენიშვნა: „უჯ~ლბდთსა" დაწერილია იამბიკური საზომით: „უ~ჯლბდითსა იამბიკონნი, თქუმულნი ღმერთშეწყნარებისაჲ იოვან~ე დამასკელ(!) მთავარ-მღდ~ლისანი, ყოველსა მუცსა ჲ შეტყუებაჲ აქუს ე-ჯკურ ◆ბ. ჩ, ერთბილო, შენ გ~ლისხმა-ყავ და ჩემთჳ~ ღრეჱა ყავ". 35r.

10. „თთჳესა დეკემბერსა ⟨კდ⟩, წინა დღით ქრისტეს შობაჲსა კრებაჲ მუნვე სამწყსოს. წინადღესასწაულობაჲ. დასდებელნი, თქუმულნი ნეტარისა კოზმან იერუსალემელისანი. ო~რ ღ~ტჲსა ჴ~ჲ ბ. რომელმან სიბრძნით.
ანგელოზთა ღმერთ: წინა უვიდოდეს ძალნი:..." 36r—37v.

11. „დასდებელნი ქრისტეს შობისა წინა დღისანიე. ო~რ ღ~ტჲსა ჴ~ჲ ა გ~ი. შობისა თანა მჴ.
გიბაროდენ ყოველად წმიდაო: ღმრთის მშობელო ქალწულო უბიწოო სძალო:..." 37v.

შენიშვნა: 1. „ჴალობანი" აკროსტიხულია.
2. 38r-ზე: „სხ~ი ქართულნი".
3. 38v-ზე „სხ~ის"-ს ჴასწერივ კიდეზე მიწერილია ასომთავრულად, სინჯურით: „იოვან~ე მტბუვარი".

12. „დასდებელნი ქრისტეს შობისა წინა დღისანიე. ო~რ ღ~ტჲსა ჴ~ჲ ბ გ~ი.—დასაბამად ქმ.

დაუღამებელი მზე: ქალწულისა საშოსაგან: გამობრწყინვებად მოელას:..." 39r—40r.

შენიშვნა: 39r-ს ქვეშო კიდეზე მიწერილია ასომთავრულად, სინგურით: „იოანე მტბევარ ეპისკოპოსისა მოკაზმული".

13. „დასდებელნი ქრისტეს შობისა წინა დღისანიე. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა გ̃ა. მხოლოდ შობელი ძე.

მჯდომარეა საყდართა ზედა დიდებისათა: თანა-მფლობელი მამისა და სულისაჲ:..." 40r.

შენიშვნა: „ჴალობანი" აკროსტიხულია.

14. „თ̃ესუსა დეკემბერსა კე. ქრებაჲ დიდი ბეთლემს. შობაჲ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტ̃ესი. დასდებელნი ქრისტ̃ეს შობისანი, თქუმულნი ღმერთშემოსილისა იოანე მტბევარ ეპისკოპოსისანი. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ̃ გ̃ა. გერონ. იხარებენ დღეს ცანი და იშუებდით: ქუ̃ყანაჲ და ხლეაჲ:..." 41v.

შენიშვნა: 1. დასაწყისის გასწვრივ მიწერილია ასომთავრულით „შობისასთა ზედა არიან".

2. 42r-ს კიდეზე მიწერილია ასომთავრულით: ა) „იოანეს შობისათა ზედა". ბ) „თავსა უკუეე და გეყოფიან ჰ, ნეღელო, ღმრთის მჭალობელო".

3. „ჴალობანი" აკროსტიხულია.

15. „დასდებელნი ქრისტეს შობისანიე. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ̃ გ̃ა. მოვედით მორწმუნენო სული.

მოვედით მორწმუნენო: ბრწყინვალეთა გონებითა და ვედრებასაწყალობდეთ:..." 44r—45r.

16. „დასდებელნი ქრისტ̃ეს შობისანიე. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ̃ გ̃ა. ო̃რ პირველ სჯ̃ეთა სიტ.

უფალო მოწყალებისა შენისა: სიმდაბლეთა ქუ̃ყნად მოხუედ..." 45r—46v.

17. „დასდებელნი ქრისტეს შობისანიე. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ̃ გ̃ა. ო̃რ პირველ საუკუნეთა.

უფალო ცამან მოაგლინა ვარსკულავი:..." 46v—47v.

18. „დასდებელნი ქრისტეს შობისანიე. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ̃ გ̃ა. არაჲ დაკლდი საყდართა.

მამისა თანა მოსაყდრე: პირველ საუკუნეთა ძეჲ:..." 47v—48r.

19. „დასდებელნი ქრისტეს შობისანიე. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ̃ გ̃ა. ვ̃ნ გარდაართხა ცა.

რომელმან მსგავს სამოთხისა ქუ̃ეი: გამოაჩინე: ქრისტ̃ე:..." 48v—49r.

შენიშვნა: „ჴალობათა" ბოლოს ასომთავრულად, სინგურით მიწერილია: „ქრისტე, დიდითო ძალითო და ცხოველო, დიდებაჲ შენდა. დაესრულა შეწევნითა შენითა დღესასწაული შობისა შენისაჲ. რომელნიცა იკითხვიდეთ, გლახაკი მიქაელ მოდრეკილი ლოცვასა მომიყსენეთ ქრისტ̃ეს სიყვარულისათჳს და თქუენცა ჴ̃ნ, ა̃ნ, 49r.

20. „თთუესა დეკემბერსა კგ. დღესასწაულობაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი და ჴსენებაჲ დავით მეფისა და იაკობ ძმისა უფლისა. ო~რ ღ~ტ~ყსა ჴ~ზ დ.

ღმრთის მშობელო ქალწულო: დედაო მაცხოვრისაო...“ 49v—50v.

21. „თთუესა დეკემბერსა კზ. წიდიასა სტეფანე პირველ მოწამისაჲ. ო~რ ღ~ტ~ყსა ჴ~ზ დ. თ~ნ~ს~წ~რ~მ~ნ.

სულისა მიერ წიდიას: აღსებულ იქმენ სტეფანე:..·“ 50v—52v.

შენიშვნა: 51r-ზე, „ცისკრად ნეტარიანთა ზედას“ გასწორივ კიდეზე ასომთავრულით სიწერილია: „სტეფანე“. ამავე ნაწილის აკროსტიხში იკითხება: „სტეფანე“.

22. „თთუესა დეკემბერსა კთ. წმიდათა მოციქულთაჲ პეტრესი და პაულესი. ო~რ ღ~ტ~ყსა დ ჳ~ნ.

მოვედით მორწმუნენო: მოციქულთა უფლისათა სიხარულით ვაქებდეთ:...“ 52v—53v.

23. „თთუესა დეკემბერსა კთ. წმიდათა ჩჩჳლთა ყრმათაჲ, რომელნი ჰეროდე მოსრნა. ო~რ ღ~ტ~ყსა დ გ~ნ. რ~ნ გარდაართხ.

მეუფეჲ დიდებისაჲ უფალი: ჩუენი იესუ ქრისტე:...“ 53r—54v.

24. თთუესა დეკემბერსა ლ. იაკობ და იოანესი, ძეთა ზებედეთისაჲ. ო~რ ღ~ტ~ყსა, ჴ~ზ დ. თ~ნ~ს~წ~რ~მ~ნ~ა.

მორჩილ ექმენ წოდებასა: ქრისტესსა ყოველად ქებულო:...“ 54v—55v.

შენიშვნა: „ო~რ ღ~ტ~ყსა“-ს გასწორივ მიწერილია მთავრულით: „ბერძული“.

25. „თთუესა დეკემბერსა ლა. ჴსენებაჲ წმიდათა მოციქულთაჲ პეტრე და იოანესი. ო~რ ღ~ტ~ყსა ჴ~ზ დ ჳ~ნ. ო~რ პირველსა.

უფალო შორის მოწაფეთა მათ შენთა: უწოდე რაჲ კლდედ სიმტკიცისად...“ 55v—56r.

შენიშვნა: დეკემბრის თვის დასასრულს ანდერძი: „ქრისტე ღმერთო, დიდებაჲ შენდა. დასასრული თთუე დეკემბერი. უფალო, ადიდე უძლეული მეფე დავით კურაპალატი, ა~ნ. უფალო, წყალობით მოიკსენე სული უღირსთა მონათა შენთაჲ დავითისი და ხელადასი მიქაელ მოდრეკილისაჲ“. 56r.

26. „თთუესა იაჳრისა ჲ. ჴსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა ბასილი ნეოკესარიელისაჲ. ო~რ ღ~ტ~ყსა დ გ~ნ. უპირატესი ყ~ლ.

ნესტუსა: დაპბერე საგალობელო ჴმითა:...“ 56v.

შენიშვნა: 1. „ო~რ ღ~ტ~ყსა-ს“ გასწორივ მარცხენა კიდეზე მიწერილია წვრილი ასომთავრულით: „ქართული წელიწდის თავი“, (56v).

2. იქვე, „სხ~ნი-ს“ გასწორივ კიდეზე მიწერილია: „ბერძულ~ი“.

3. 57r-ზე „ოხითაის“ ტიპიტს მიწერილი აქვს „ბერჩ~ულ~ი“; ამავე გვერდზე „ნეტარიანთა-ს“ გასწორივ კიდეზე სინგურით: „ბასილ~ი“.

4. 56v-ზე „სხ~ნი“ აკროსტიხულია, იკითხება „თეოფანე“.

5. „გალობანის“ ბოლოს ანდერძი: „მეოს მეყავ, ღმერთ-შემოსილო მამაო, წინაშე ქრისტეს გლახაკსა მოწაპას შენსა, ა~ნ“, 58r.

27. „სწ̃ნი დასდებელნი ღმერთ-შემოსილისა ბასილისნივე. ო̃ღ̃ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა ბ. სიტყ̃ა თანა-არსი დაუ.
საღმრთოჲთა სიბრძნითა აღიცვე ღმერთ-შემოსილო:...“ 58v—60r.

შენიშვნა: 1. 59r-ს მთელი კიდის სიგრძეზე მიწერილია ასომთავრულით: „თქუენდჳნი ღმერთ-შემოსილისა იოვანე ტბეელ(ა)რ(!) ეპისკოპოსისანი სიბრძნითა სულისა წმიდისაჲთა, მოწამენი ცხორებისანი და მაუწყებელნი სასწაულთანი“.
2. 60r-ს კიდეზე მინიატურაზე კამარებში ჩახატულია ბასილი დიდისა და იოვანე მტბეელის გამოსახულებები. ერთს თავზე ასომთავრულით აწერია: „წმიდაჲ ბასილი კესარიელი“, მეორეს—„იოვანე მტბეველი ეპისკოპოსი“. ორიეულ ხელში გრაგნილები უჭირავთ. ბასილის გრაგნილზე წარწერილია ასომთავრულით:
„ნესტუსი დაეცით თავსა თთუეთასა“; იოვანეს გრაგნილზე—„მომიტევე მე კაცნაიერებაჲ არა ღირსსა“. (60v).

28. „სხუანი დასდებელნი წმიდისა ბასილისნივე ქართულნი. ჴ̃ა დ გ̃ი. მოუედით მორწმუნე.
მოუედით მორწმუნენო: მღდელთ-მოძღუარსა ქრისტჱსსა:...“ 60r—61v.

შენიშვნა: 1. „უგ̃ლბდთსა“ გასწერივე კიდეზე ასომთავრულით მიწერილია: იოვანე ტბეველი“. (60v).
2. „გ̃ლობანი“ ბოლოს ასომთავრულით მიწერილია: „მეოხ მეყავ, წმიდაო მღდელთ-მთავარო“, (61v).

29. „თთუესა იანვარსა ბ. ღმერთ-შემოსილისა სილ̃ბ̃ისტროს ჰრომთა პაპისაჲ. ო̃ღ̃ ღ̃ტ̃ყსა ა, წ̃ნ̃ სიტყ̃ა დაუ.
ღმრთის-მსახურსა მეფესა: დიდსა კოსტანტინეს:...“ 61v—62r.

შენიშვნა: 1. დასდებლის დასაწყისს გასწერივე კიდეზე მიწერილია: „ბერძულენი“, (61v).
2. დასდებლის ბოლოს ასომთავრულით მიწერილია: „მეოხ მეყავ, წმიდაო პერო“, (61v).
3. „გ̃ლობანი“ აკროსტიხებულია.

30. „თთუესა იანვარსა გ. კრებაჲ ტიბერიას ზღუს კიდესა, ზოსწაებაჲ ნათლის-ღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა და ვსენებაჲ მამათ-მთავართა ძეელისა შჯულისაჲ. ო̃ღ̃ ღ̃ტ̃ყსა, ჴ̃ა დ. რაჟამს იხილე ურ.
მამათ-მთავართა კრებული დღეს ჩუენ თანა: იხარებს სულიერად:...“62v.

შენიშვნა: 1. დასდებლის დასაწყისს გასწერივე კიდეზე ასომთავრულით მიწერილია: „ეღბჭდულნი“. 2. „გ̃ლობანი“ აკროსტიხებულია.
2. „გ̃ლობანის“ ბოლოს ასომთავრულით მიწერილია: „მეოხ მეყავ, ღმერთ-შემოსილთა განწყობილო, წინაშე ქრისტესა“, (64v).

31. „თთუესა იანვარსა დ. კრებაჲ სალამონს. წინამოსწაებაჲ ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა. დასდებელნი ო̃ღ̃ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა ბ. წენ სიტყუაჲ დაუ საბამოჲ თანა.
ზეცისა უხილავნი განკჳრვებულ̃ იქმნეს:...“ 64v—65r.

32. „განცხადებასა, რომელ წინა კჳრიაკე იყოს. კრებაჲ წიაღ იორდანესა. მოსწავებაჲ ნათლის-ღებისათჳსაცა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი. დასდებელნი, ო ღ ტყსა ჳ დ გ. რ ნ გარდაართხ.

აწ იორდანე მდინარეო...“ 65v—67r.

შენიშვნა: „ეგ ლბდთსა „იაბბიკური სახოშითაა დაწერილი: „ეგ ლბდთსა იაშბიკონი ა, ეიბ—ნეტარისა იოანე დაბასკესიანი, კ ა, ბ“. (66r).

33. „თთუესა იანვარსაე. წინა დღით განცხადებასა კრებაჲ კიდესა იორდანისასა, მოსწავებაჲ ნათლის-ღებისათჳსაცა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა, დასდებელნი, თჭუმულნი ნეტარისა კოზმან იერუსალიმელისანი. ო ღ ტყსა ჳ დ. რ ნ სიბრძნით გარ.

ნათელი სალმრთოჲ განმანათლებელი კაცთაჲ:..“ 67r—69r.

34. „თთუესა იანვარსა ვ. კრებაჲ დიდი იორდანეს ეკლესიასა წმიდისა იოვანე ნათლის-მცემელისასა. ნათლის-ღებაჲ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, დასდებელნი, თჭუმულნი ღმერთ-წმოსილისა იოვანე მტბევარ ეპისკოპოსისანი. ო ღ ტყსა ჳ დ. რ ი ჳ ნა.

დღეს წყალთა შუენებაჲ; მეორედ მწობელად კაცთა იქმნებაის:..“ 69r—70r.

შენიშვნა: „ო ღ ტყსა-ს“ გასწორიც კიდეზე ასომთავრული მიწერილია: „გეორი“.

35. „დასდებელნი შუაღამისანი, პირველი დასდებელი, ჳ დ. ქრისტეს. შობისათა ზედა. რომელმან დასაბამ.

დასაბამად ქმნა ღმერთმან: ცანი და ქუეყანაჲ:..“ 70r—72r.

36. „ამასვე დღეს ნათლითა შემოსილისა უფლისა ნათლის-ღებასა დასდებელნი აკრისტიანონნი აღბეჭდულნი, თჭუმულნი ორმეოცასა, ათისა, ექუსასისა, ერთისა, ხუთისა და ოცდაათისანი. ფრთხილო, გულისხმა-ყავ და უღირსისა მონისა მიჭელისთჳს ლოცაჲ ყოვ. ო ღ ტყსა ჳ დ. ეჭა დიდებული საკრველი, რ შე.

ქრისტემან ნათელს-იღო ჴორცითა: და განანათლა მან:..“ 72r—73v.

შენიშვნა: „ჯალობანი“ აკროსტიხიულია.

37. „სამხრად ემისწირვასა ოხითაჲ, ჳ ი. უფალო, წყალობითა მოიქსენე სული დაჳთისი.

საიდუმლოჲ მიუწდომელი: და საისუეთი ზეშთა აღმატებული:..“ 73v—75r.

38. „ამასვე დღეს ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი ნათლის-ღებისანივე ქართულნი. ო ღ ტყსა ჳ გ-ვე, ვერნი. ქრისტეს შობისათჳს ზედა.

უფლისა იესუჲს მოსლვასა ჩუენთჳს:..“ 75r—77r.

შენიშვნა: 1. „ჯალობანი“ აკროსტიხიურია. 2.77r-ზე ანდერძი: „უფალო, შეიწყალე უღირსი მონაჲ შენი მიჭაელ“.

39. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი, ო რ ღ ტ ყ ს ა ჴ დ. პ ი რ ე ლ შ ე ქ მ.
დაძუელებული ადამ: იორდანისა წყალთა განაახლე:..." 77r—78r.

შენიშვნა: 1. 78r-ზე „ს ხ რ ნ ი შ ე ხ უ რ ნ ი".

40. ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი უფლისა ნ ა თ ლ ი ს-ღ ე ბ ი ს ი ა ნ ე ი ე ა კ რ ი ს ტ ე ხ ო ნ ნ ი ა ღ ბ ე ჭ დ უ ლ ნ ი. ო რ ღ ტ ყ ს ა ჴ დ. შ ე მ ო ქ მ ე დ ი ს ა უ კ უ ნ ე.
შეინანეთ, რანეთუ მოახლებულ არს:..." 78r—79v.

შენიშვნა: 1. „გალობანი" აკროსტიხელია.
2. ტექსტის ბოლოს ანდერძი: „უფალო, შეიწყალე სულგანწყალებული სული მიქაელისი", 79v.

41. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი უფლისა ნ ა თ ლ ი ს-ღ ე ბ ი ს ი ა ნ ე ი ქ ა რ თ უ ლ ნ ი. ო რ ღ ტ ყ ს ა ჴ ბ გ ი. მ ა მ ი ს ა თ ა ნ ა მ ჴ დ მ ა რ ე ნ ი.
იხარებენ ცანი ძალითურთ: და განსცხრების ქუეყანაჲ თანა მკჳდრითურთ:..." 79v—81r.

შენიშვნა: „გალობანი" აკროსტიხელია.

42. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი უფლისა ნ ა თ ლ ი ს-ღ ე ბ ი ს ი ა ნ ე ი ქ ა რ თ უ ლ ნ ი. სარგისი(!). ო რ ღ ტ ყ ს ა ჴ ბ გ ი. დ ა ს ა ბ ა მ ა დ ქ მ ნ ა ღ ნ.
რომელსა მხოლოსა აქუს:..." 81r—82r.

43. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი ნ ა თ ლ ი ს-ღ ე ბ ი ს ი ა ნ ე ი ე ა ღ ბ ე ჭ დ უ ლ ნ ი ა კ რ ი ს ტ ე ხ ო ნ ნ ი ქ ა რ თ უ ლ ნ ი. ო რ ღ ტ ყ ს ა ჴ ბ გ ი. კ ა ც ე ბ ა ჲ რ ა ჲ შ ე ი ნ ო ს ა.
ნათლის-ღებითა შენითა: ქრისტე ნათელო დაუსაბაᲝოო:..." 82r—83r.

44. ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი უფლისა ნ ა თ ლ ი ს-ღ ე ბ ი ს ი ა ნ ე ი ე ქ ა რ თ უ ლ ნ ი. ო რ ღ ტ ყ ს ა ჴ ბ გ ი. ე ე. მ ხ ო ლ ო დ შ ო ბ ი ლ ი ძ ე ს ი ტ ყ ჳ მ ა.—
მამისა და სულისა თანა მფლობელი: არსებაჲ უხილაჲი უცვალებელი:..." 83r—84v.

შენიშვნა: საგალობლის დასასრულს ასომთავრულით: „ო რ ო, შეიწყალე გალაბაკი მიქაელ". 84v.

45. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი ო რ ღ ტ ყ ს ა, ჴ დ გ ი.
უფალო შენ დაუსაბამოდ გამოშჩნდი: დაუსაბამოჲსაგან ღ თ ი ს ა..." 84v—86r.

შენიშვნა: 1. 84v-ზე: „ს ხ რ ნ ი შ ე ხ რ ი."
2. 85r-ს კიდეზე მიწერილია: „ა ნ ბ ა ნ ი ს ა ნ ი" („გალობანის" კიდერომწყრალობა ანბანის რიგს ქმნის).

ეროვნული ბიბლიოთეკა

3. „გალობანის“ ბოლოს ანდერძი სინგურით: „ქრისტე ღმერთო, რომელმან ნათლის-ღებითა სოფელი განანათლე წყალობით, მოიკსენე სული დ ა ვ ი თ ი ს ი და მ ი ქ ა ე ლ ი ს ი“, (86r).

46. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა უფლისა ნ ა თ ლ ი ს-ღ ე ბ ი ს ა, რომელ შემდგომად კჳრიაკე იყოს კრებაჲ დიდი ანასტასიას, დასდებელნი ნ ა თ ლ ი ს-ღ ე ბ ი ს ა და ა ღ დ გ ო მ ი ს ა ნ ი ა ღ ე ბ ე ჴ დ ე ულ ნ ი. ო ო ღ ო ტ ყ ჳ ს ა ჴ გ. რ ნ გ ა რ დ ა ა რ თ ხ.

განჰმზადნით გზანი უფლისანი: და წრფელ ყვენით:...“ 86v—88v.

47. „თთუესა იანჳარსა ზ. კრებაჲ ტიბერიასეე ზღჳს კიდესა, დღესასწაულობაჲ ნათლის-ღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა და ჴსენებაჲ ღუაწლით შემოსილისა, უძლეველისა მოწამისა ჰ ა ბ ო ისნატიელ-ყოფილისა ქ ა რ თ ჳ ე ლ ი ს ა ჲ. ო ო ღ ო ტ ყ ჳ ს ა ჴ გ. დ. რ ა ჟ ა მ ს ი ხ ი ე ლ ე უ ფ.

დამბადებელი დაბადებულთაჲ ღმერთი: გარშეუწერელი და მიუწდომელი:...“ 88v—90r.

შენიშვნა: 1. „ნეტარიანთა დასდებელს“ აჴს ორმხრივი აკროსტიხი კიდურშუწერილობით: „ა ბ ო“ (89r).

2. „ო ო ღ ო ტ ყ ჳ ს ა-ს“ ბოლოს ასომთავრულად, სინგურით წერია: „ა ბ ო ჲ ს ი ნ ი“, (88v)

3. 89r-ზე—„უგლ-ბდოს ი ო ა ნ ე კ ო ნ კ ო ზ ი ხ ი ს ი ა ნ ი“.

48. „დასდებელნი ნ ა თ ლ ი ს-ღ ე ბ ი ს ა და წმიდისა მოწამისა ჰ ა ბ ო ი ს ნ ი ე ჲ. ო ო ღ ო ტ ყ ჳ ს ა ჴ გ. დ. ც ა თ ა ა.

ცეცხლი რომელი სინას: ეჩუენა მჴურს მდუელსა...“ 90r—91r.

შენიშვნა: 90r-ს ჭედვა კიდეზე სინგურით ასომთავრულად წერია: „ს ტ ე ფ ა ნ ე ჭ ყ ო ნ დ ი დ ე ლ ი ს ა ნ ე ტ ა რ ი ს ა ნ ი ს ა ნ ა ნ ა ზ ი ს ი ა ნ ი. ქრისტე, დიდებულ ყავ სული მათი“, 90r.

49. „დასდებელნი ნათლის-ღებისა და წმიდისა მოწამისა ჰ ა ბ ო ჲ ს ნ ი ე ჲ. ო ო ღ ო ტ ყ ჳ ს ა, ჴ გ ა გ ი.

გიხაროდენ წინამორბედო: და საღმრთოჲსა მოსლვისა მჭადაგებელო:...“ 91r—92v.

50. „თთუესა იანჳარსა ი. ნათლის-ღებისაჲნივე და ჴსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა იოვანე სოხასტრელისა, სასწაულთა მოქმედისაჲ, რომელმან ქრისტესჲს დაუტევა ეპისკოპოსობაჲ. ო ო ღ ო ტ ყ ჳ ს ა ჴ გ. ბ. რ ო მ ე ლ ი ი შ ვ ა მ ა.

საუკუნეთა: უპირატეს შობილი:...“ 92v—94r.

51. „დასდებელნი ნათლის-ღებისაჲნივე იოვანე სოხასტრელისანი-ვე. ო ო ღ ო ტ ყ ჳ ს ა, ჴ გ ბ. მ ო ს დ რ ი კ ე ნ ჭ.

ნათელს-იღებს დღეს ქრისტე: და აღმოსლვასა მისსა მიერ წყლით:...“ 94r—96r.

52. „თთუესა იანჳარსა თ. კრებაჲ იორდანესეე, დასდებელნი წმიდისა ნ ა თ ლ ი ს-ღ ე ბ ი ს ა ნ ი ვ ე, ო ო ღ ო ტ ყ ჳ ს ა ჴ გ ბ.

ნათელი ნათლისაგან: გამოუჩნდი სოფელსა:...“ 96r—97r.

53. „თთუესა იანვარსა ი. ნათლის-ღებისანი. ორ ღრ ტყუესა ჴ̃ზ დ გ̃ი.

რომელმან ნათელს-იღე ჯორცითა:..“ 97v—98r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხული.

54. „თთუესა იანვარსა იჲ. ნათლის-ღებისანიცა და ჯსენებაჲ ღმრთშემოსილისა მამისა თევდოსი. ორ ღრ ტყუესა ჲ გ̃ი.

ღირსო მამაო: ღმერთ-შემოსილო თევდოსი:..“ 98r—99v.

55. „თთუესა იანვარსა იბ. ნათლის-ღებისანიცა და ჯსენებაჲ ღუაწლითშემოსილისა და უძლეველისა მოწამეთაჲ ფილითეოზისი და მოყუასთა მისთაჲ. ორ ღრ ტყუესა ჴ̃ზ დ. თანასწორ მან მა.

საუკუნეო ყოფილი: დაუსაბამოდ შობილი:..“ 99v—101r.

56. „თთუესა იანვარსა იგ. განცხადებისა სწაეფსი და ჯსენებაჲ ღმერთშემოსილთა მამათა სინელთაჲ. ორ ღრ ტყუესა ჴ̃ზ დ გ̃ი. უფალო, პირველ საუკუნეთა სიტუაჲ.

უფალო დალაცათუ ეითარცა კაცი: წინაშე იოვანესსა სდეგ:..“ 101r—102v.

57. „დასდებელნი წმიდისა ნათლის-ღებისა და მამათა სინელთანიცა. ორ ღრ ტყუესა ჴ̃ზ დ გ̃ი. მთასა თაბორ.

უპირატესი ყოველთა საუკუნეთაჲ:..“ 102v—104r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხული.

2. ტექსტის ბოლოს ასომთავრულით ანდერძი: „დაესრულა ყოველი წესი განცხადებისაჲ. კერძეულ ჯრს ღმერთი, მიჴეხი ყოველსა კეთილსაჲ. აწ და მრმეთა მათ საუკუნეო. საყუარელნო, სბუანიცა გალობანი ნათლისღებისანი მრავალნი მჴონდეს, სიტყუაჲ არა კეთილ იყუნეს და ამისთჳს არა დავწერენ“, 104r.

58. „თთუესა იანვარსა იდ. ჯსენებაჲ სახელით ღმერთ-შემოსილთა ყოველთა სკიტელთა მამათაჲ. დასდებელნი აკრისტიხონნი აღბეჭდულნი. ორ ღრ ტყუესა ჴ̃ზ დ გ̃ი. ქრისტე, შეიწყალე სტეფანე.

მოვედით მორწმუენო: ყოველად ჭებულთა მამათა:..“ 104r—106r.

59. „თთუესა იანვარსა იე. ჯსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა ბაბილა ანტიოქელ მამათ-მთავრისა და მოწამისაჲ, დასდებელნი აღბეჭდულნი აკრისტიხონნი. ორ ღრ ტყუესა ჴ̃ზ დ. ქრობინთა მიერ ქე.

ღმერთ-შემოსილთა ერთა კრებულო: ზეცისა განწყობილთა თანა სიხარულით:..“ 106r—107r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხული.

60. „თთუესა იანვარსა ივ. ნეტარისა იოვაკიმეს სამწყსოსა, ჭაზიბას, ეკლესიასა, წმიდისა ღმრთის მშობელისა სატფურებაჲ. დასდებელნი ორ ღრ ტყუესა ჴ̃ზ დ გ̃ი. ჯ. მიუწდომელსა სიმ.

ჯ დიდებული საკჳრველი: რამეთუ შენ ჭალწულმან:..“ 107r-v.

61. „თთუესა იანვარსა იზ. ჯსენებაჲ წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა მამისა ჩუენისა უდაბნოჲსა მთიებისა და მონაზონთა წინამძღურისა ანტონი მოღუაწისაჲ. ორ ღრ ტყუესა ჴ̃ზ ჲ გ̃ი.

ვიხაროდენ თანაბიარო: ანგელოზთაო მაღალთა შინა ანტონი:..“ 107v—
—108r.

62: „დასდებელნი წმიდისა მამისა ჩუენისა ანტონი მოღუაწისანი,
ქართულნი აღბეჭდულნი აკრისტიხონნი, ორო ღტყესა ჯრ დ
გრი... რომელმან გარდააოთხნა.
მამისა თანა მფლობელი სიტყუაჲ:..“ 108r—109r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

63. „თთუესა იანვარსა იზ. ანტონი რაეახისა. ორო ღტყესა დ
გი. ზეცით ჯყნად მო.
განგეყუნნა ქრისტემან: დედის ბუცლითგან ღირსო:..“ 109v—110r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ასომთავრულით: „შეობ მეყაე, წმიდაო მამაო“, 110r.

64. „თთუესა იანვარსა ით. ჴსენებაჲ ღმრთივ გჳრგჳნოსანისა მეფისა
თევდოსი მორწმუნისა, სასწაულთა მოქმედისაჲ. ორო ღტყესა ჯრ ა გრი.
სუფევს ღმერთი წარმართთა.
სიბრძნით განმგებელო იესუ: სიტყუაო დაუბადებელო:.. 110r—111r.

შენიშვნა: 110r-ს კვემო კიდეზე სინჯერით მიწერილია: „იოანე მინახისაჲ.
ქრისტე, განუსუენე სულსა მისსა“, 110r.

65. „თთუესა იანვარსა კ. მამისა ევთიმესი. ორო ღტყესა ა. ჭე
კაცთ-მოყუარეო.
მამაო ევთჳმი: შობასა: შენსა მოიცლიხა ანგელოზი:..“ 111v—112r.

66. „დასდებელი წმიდისა ევთჳმი მოღუაწისანივე. ორო ღტყესა ჯრ ა.
შნ, ღთისა სიტყო შობილო.
ჲჱა შუენიერსა: დღესასწაულსა შენსა: ნეტარო მამაო ევთჳმი:..“ 112r
—113v.

შენიშვნა: 1. „ორო ღტყესას“ კიდურწყვრილობაში იკითხება ეზრა (112r) და
„ქრისტე, ადიდე სახრმაჲ“ და ძეგ მისი მრიაბ, ამებ“.
2. 112r-ს კვემო კიდეზე ასომთავრულად, სინჯერით მიწერილია: „მინახისაჲ“.

67. „დასდებელნი წმიდისა ევთჳმისნივე, [ჯრ] ა გრი. გბრთა ზედა,
იხარებდ უდაბნოჲ როშეულ: არა შობდ პირველ და მხიარულ იყაე სუ-
ლითა:..“ 113v—114v.

68. „თთუესა იანვარსა კა. ჴსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა მამისა და უძლე-
ველისა... მაქსიმოს აღმსაარებელისაჲ. ორო ღტყესა ჯრ ა. ქრე
კაცთ-მოყუარე, შენ.
მართლმადიდებლობით: მართლისა: სარწმუნოებისათჳს მოღუაწეო:..“
114v—115v.

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკრისტიხულია.
2. „მხ(ლ)სა-ს“ გვერდით სინგურით წერია: ქ. შ. გ. მ. (ქრისტე, შეიწყალენ გლახაკი მიქაელ). 114v.

69. „თთუესა იანვარსა კბ. ჴსენებაჲ ყოველთა წმიდათა ძუელისა და ახლისა შჯულისათა, ანგელოზ-მთავართა, ანგელოზთა, მამათ-მთავართა, წინაწარმეტყველთა, მოციქულთა, მოწამეთა, მღდელთ-მოძღვართა და მამათანი, რომელნი სატკუნითგან სათნო ეყვნეს ღმრთსა. სახელით ჴსენებაჲ. დასდებელნი აღბეჭდულნი აკრისტიხონნი. თავნი სიტყუასა იტყუან ესრეთ: შეიხ მეყუენით ყოველნო წმიდანო წინაშე მეუფისა დღესა მას განკითხვისასა. დასდებელნი, თქემულნი ორმოცისა, ათისა, ექუსასისა. ერთისა, ხუთისა და ოცდაათისანი. ო(ო) ღ(ტ)ყსა ჴ(ე) დ გ(ა).
მოვედით მორწმენით: განათლებულნი სულითა:...“ 115v—117r.

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკრისტიხულია.
2. 116v-ს ქვემო კიდეზე მიწერილია ასომთავრულით: „დასრულდეს ძუელისა შჯულისანი“.
3. „გალობანის“ ბოლოს მიწერილია ასომთავრულით: „რიცხჳ წმიდათაჲ, რომელნი ამათ გალობათა შინა იესენებიან: ანგელოზნი—[ს], მამათმთავარნი—ლ%. წინაწარმეტყველნი—კჱ, მსჯულნი—%, მოციქულნი— ბბ, მოწამენი—რა, მღდელთმოძღუარნი—აჱ, მამანი—ნბ, დედანი—ჳ, ერთ რიცხუად ყოველნი[კ...] იბ. დიდებაჲ ღმრთსა უკუნისამდე“. (117v).

70. „წმიდათანივე, დ(ა) გ(ა)... წინა საუკუ.
ვითარმე გბადოდით თქუენ წმიდანო:...“ 118r—119r.

71. „თთუესა იანვარსა კჱ. ჴსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა დიდისა მღდელთ-მთაურისა კლიმი ანკჳრიელ ეპისკოპოსისა და მის თანა უძლეველისა აღთაბაგელ(ო)ზ მოწამისაჲ. ო(ო) ღ(ტ)ყსა ჴ(ე) დ. თანასწო.—
საღმრთოჲსა შურისა ცეცხლი:... 119r—120r.

72. „დასდებელნი წმიდისა მოწამისა კლიმისნივე. ო(ო) ღ(ტ)ყსა ჴ(ე) ბ(ა) გ(ა). დასაბამად ქმნა.
ვითარცა ზეთის ხილი: მსხმოჲ: ყოველად ნაყოუიერი:...“ 120r—121v.

შენიშვნა: 120r-ს ქვემო კიდეზე ასომთავრულით მიწერილია: „თქუმულნი ღმერთ-შემოსილისა იოანე მტბევარ ეპისკოპოსისანი“.

73. „თთუესა იანვარსა კდ. ჴსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა ტიმოთე მოციქულისა, ეფესიელ პირველ ეპისკოპოსისა და უძლეველისა მოწამისაჲ. ო(ო) ღ(ტ)ყსა ჴჲ დ. პირველ ქმნული.
ღირსად შევამკობდეთ: ტიმოთეს ეფესოჲსა მოიებსა:...“ 121v—

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკრისტიხულია.
2. 122r-ს ქვემო კიდეზე სინგურით მიწერილია: „ბერძულნი POMAHETH.“

74. „თთუესა იანვარსა კე. ჴსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა გრიგოლი ღმრთის მეტყუელისა კოსტანტინეპოლელ მამათ-მთავარისაჲ. დასდებელნი ო(ო) ღ(ტ)ყსა ჴ(ე) ა(ა) გ(ა). მამისა თანა მ% დომა.
გიხაროდენ ღირსო წყაროო:...“ 123r—127r.

75. „დასდებელნი ღმერთ-შემოსილისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუველისანიცა, ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ლ დ გ̃ი.
მოედით მორწყბუნენო: სულიერითა ქებითა:...“ 124v.

შენიშვნა: 1. 124v-ს ქვემო კიდეზე ასომთავრულით მიწერილია: „იოანე მტბევრისანი“.
2. სათაურის ბოლოს მიწერილია მთავრულად, სინგურით: „ჯ. შ. გ. ჰ. ან“ (ქრისტე, შეიწყალე გალობაჲი მიკაელ).
3. „გალობანის“ ბოლოს მიწერილია ასომთავრულით: „შეიხ მეყავ, წმიდაო ბერაო“.

76. „თთუესა იანვარსა ჴ̃ვ. ჴსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა იოანე ქოს, ტანტინეპოლელ მამათ-მთავრისა მწარხველისაჲ. დასდებელნი ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ლ გ̃ი. წიაღნი მამისანი არაჲ.
იდიდების ღირსებით: ღღეს ეკლესიასა შინა:...“ 126r-v.

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აროსტიხეულია.
2. „გზნთა ხ̃ა-ს“ გვერდით ასომთავრულად სინგურით მიწერილია: „ქრისტე, შეიწყალე სტეფანე“. (126r).

77. „თთუესა იანვარსა ქ̃ზ. ჴსენებაჲ წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა დიდისა მღდელთ-მთავრისა იოანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ მამათ-მთავრისაჲ. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ლ დ. წემოქმედი.
შემსგავსებულად ქალაქსა სამეუფოსა:...“ 127r—129r.

შენიშვნა: 1. 127r-ზე ასომთავრულად, სინგურით: „სხ̃ნი მტბევრისა თქუმულნი“.
2. „გალობანის“ დასასრულს ასომთავრული მიწერილია: „შეო მეყავ, წმიდაო“

78. „დასდებელნი წმიდისა იოანე ოქროპირისანიცა. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ლ დ გ̃ი, რ̃ნ გარდაართხნა.
როგორი უპირატეს ზოგისა:...“ 129r 130v.

შენიშვნა: „ცისკრად ნეტარებანი ხედა“ აროსტიხეულია (129r).

79. „დასდებელნი წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა იოანე ოქროპირისანიცა, ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ლ ბ. მამისაგან შობი.
სამეუფოსა ქალაქსა გერწმუნა:...“ 130v—131v.

80. „თთუესა იანვარსა კ̃ე. ჴსენებაჲ წმიდათა და ღმერთ-შემოსილთა ყოველთა მამათა მეუდაბნოეთაჲ, რომელნი ქრისტესთჳს სოფლით განეშორნეს. დასდებელნი, ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ლ ა. შ̃ნ ღრ̃თისა სიტ.
აღჴურვილნი ნიშითა: ჯ̃ჲთა მწყემსსა მას:...“ 131v—133v.

81. „სხ̃ნი დასდებელნი ღმერთ-შემოსილთა მამათანი იოანე მტბევარ ეპისკოპოსისანი. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ლ ა. რომელი უხილაე ბარ.

რომელთა ყოველნივე: იგი მცნებანი მჴსნელისანი:...“ 133r—134r.

82. „სხ̃ნი მაძეთა დასდებელნი. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ლ გ. ქერობინთა მრ.
საუნჯეჲ განუპარველი:...“ 134r—135r.

შენიშვნა: 1. სათაურის გასწვრივ მიწერილია: „ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ." (134r)
2. „გალობანი" აროსტიბუნელია.
3. „ორო ღ(ერ)ტყუსს" პირველი ტროპარის გასწვრივ მიწერილია: Π A T E P.

83. „დასდებელნი ღმერთ-შემოსილთა მამათანი. ორო ღ(ერ)ტყუსა ჴ(ა)ა გ(ი). მ.
გიხაროდენ ღმრთის-მოყუარენო: და საღმრთოჲთა მადლითა განმტკიცებულნო:..." 135v.

84. „თთუესა იანუარსა კ(ა). ჴსენებაჲ ცხოველს-მყოფელისა ჯუარისაჲ, რომელი წყობასა შინა გამოუჩნდა ღმრთის მოყუარესა მეფესა კოსტანტინეს მდინარესა ზედა დანობს. ორო ღ(ერ)ტყუსა დ(ა) გ(ი). რომელმან გარდა.
რომელმან ედემს შინა ოდესმე: ხ(ე)ი(ა) საცნაური:..." 136r—137r.

85. [ო]კდომბერსა თ(!). „...ღ(ერ)თ(ა)ნსა. ღ(ა)მითგან აღვიმსთობთ ჴ(უე)ნ.
ღალატ-ყუეს მოწამეთა: ანტიოხოჲის მიმართ: მოსაგებელსა ბოროტსა:..." 137r.

86. „ოკდომბერსა ი(ა). გ(რ)იგოლ პ(ა)რთევ(ე)ლისაჲ. ორო ღ(ერ)ტყუსა ბ(ა) გ(ი).
წმიდაჲ ზოსტერი შენი:..." 137v—138v.

87. „ოკდომბერსა ი(ა). რიფსიმესი, მოყუასთა მისთაჲ, ორო ღ(ერ)ტყუსა ჴ(ა)ა გ(ი).
გიხაროდენ ნაყოფ-შუენიერო:..." 138v.

88. „ოკდომბერსა ი(ვ). გ(რ)იგოლ ნოსელისაჲ. ორო ღ(ერ)ტყუსა გ(ა) გ(ი). მ(ა) დ(ა)ე(ა) ვნებისაჲ.
მღდელთ-მოძღუარო: გ(რ)იგოლ შუენიერო:..." 139v.

89. „ოკდომბერსა იზ(ა). კოზმან დამიანეთაჲ. ორო ღ(ერ)ტყუსა ა(ა) გ(ი). გბ(ა)თა ზედა.
შეიჭურნეს ბორძოლად(!) ღუაწლსა მას:..." 140v—141v.

90. „ოკდომბერსა კ(ა). კორნილიე ასისთაჲსაჲ. ორო ღ(ერ)ტყუსა ბ(ა). მ(ა)ი(ა)სგან შობილმან ბ(ა)ლდ.
რაჟამს წმიდათა გონებათა: უფროჲს გონებასა გულს-მოდგინე იქმენ შენ მისსა:..." 141v—142r.

91. „ოკდომბერსა კა(ა). ალ(ა)რიონისი. ორო ღ(ერ)ტყუსა ბ(ა) გ(ი). ყოველი სახოებაჲ მათი დადგ.
შეეგებრე უფალსა: სანატრელო იღ(ა)რიონ..." 142r—143r.

92. „ოკდომბერსა კბ(ა). მ(ა)კ(ა)რი მეგუპტელისაჲ. ორო ღ(ერ)ტყუსა ა(ა) გ(ი).
ღირსო მამაო: საშოჲთგანვე წმიდა გყო შენ:..." 143r—144r.

93. „ოკდომბერსა კგ(ა). ანასტასი მოწამისაჲ. ორო ღ(ერ)ტყუსა გ(ა) გ(ი). წ(ი)ალნი მ(ა)მისანი ა(ა)რაჲ დაიცა.
მოვედით მორწყუნენო: ვიდიდებდეთ სიხარულით:..." 144r-v.

94. „ოკდომბერსა კვ(ა). ვ(ა)რაზ მოწამისაჲ ჰპროთ ფებერვალსა ი(ა)." 144v.

95. „ოკდომბერსა [კვ]. ჲოვანეს თავის პოვნაჲ. ორო ღ(ერ)ტყუსა ბ(ა). პ(ა)ირველითგან იყო სიტყ(ა)ჲ მ(ა)მისაჲ.

ნაშობი დედათა: ვერვინ ესწორების იოანეს:...“ 144v—145v.

96. „ოყდრმბერსა კჳ. დადგმაჲ თავისა ნათლის-მცემელისაჲ. ო˙რ ღ˙ტ˙ყსა ბ. მისგან შობ.

მოვედით პატიოსანსა თავსა:...“ 145v—146r.

97. „ოყდრმბერსა კ. წმიდისა დიმიტრისი. ო˙რ ღ˙ტ˙ყსა დ. მწსნელთა ზ˙ჲ.

დღეს იხარებს მდაბიონთა(!): ეკლესია მორწმუნეთაჲ:..“ 146v—147r.

98. „თთუესა ნოენბერსა ა. გრიგოლი პრომთა პაპისაჲ დასდებელნი˙ო˙რ ღ˙ტ˙ყსა დ გ˙ი.

მამაო სანატრელო გრიგოლ:...“ 147v—148r.

99. ნოენბერსა გ. ლუდიას ეკლესიასა სატფური და ჳსენებაჲ ღუაწლით შემოსილისა გიორგისი. ო˙რ ღ˙ტ˙ყსა ჳ˙ბ.

მოვედით ერნო დიდებულსა: მოღუაწისა ჳსენებასა ედღესაწოულობდეთ:...“ 148r—150r.

100. „თუუესა ნოენბერსა ზ. წმიდათა მთავარ-ანგელოზთაჲ. ო˙რ ღ˙ტ˙ყსა ა˙ გ˙ი. გხ˙ნთა ზედა.

გიხაროდენ, რომელნი ჰმთავრობთ:...“ 150r—151r.

101. „თთუესა ნოენბერსა ი. წმიდისა მოწამისა გიორგისი. ო˙რ ღ˙ტ˙ყსა ა. იშეე ქალწულნი.

ღუაწლთა შენთა სიმრავლე:...“ 151r—152r.

102. „თთუესა ნოენბერსა ი. უგლ˙ბთსა. ეტლთა სიმრვ.

მადლი მეაწ მოვნიჲე: სულისა წმიდისა:..“ 152v—153v.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

103. „ნოენბერსა იჱ. წმიდისა მოწამისა მინაჲსი. ო˙რ ღ˙ტ˙ყსა დ. სამწუხროსა.

ვნებათა მათ: ქრისტესთა დიდებულთა ჰქადაგებდი:...“ 153v—154r.

104. „ნოენბერსა იბ. იოვანესი. ო˙რ ღ˙ტ˙ყსა დ გ˙ი. ჶ. სასწაულ საკჳრვე.

ჶ დიდებულ საკჳრველ: საფასის მომცემელმან:...“ 154r.

შენიშვნა: 1. სათაურის გასწვრივ ნუსხურად სინჯურით მიწერილია: „ქრისტჱ. შეიწყალე მიკჳელ“, (154r).
1. გალობანი აკროსტიხულია.

105. „დასდებელნი იოვანე მოწყალისანიჲე. ო˙რ ღ˙ტ˙ყსა დ. მწნეოთა ზ˙ა.

მოიგბი ყოველად მნათობი:...“ 155v.

106. „ნოენბერსა იგ. ჲოვანე˙ ურაჭელისაჲ. ო˙რ ღ˙ტ˙ყსაჲ. შნსიტყჲ დაუსაბამოჲ.

ეაქებდეთ იოვანეს: ღირსსა მღდელთ-მოძღუარსა:...“ 156r—158r.

107. „ნოენბერსა იდ. მთავარ-ანგელოზთაჲ. ო˙რ ღ˙ტ˙ყსა დ გ˙ი. ბადლთა ზ˙ა.

მოვედით მორწმუნენო: დიდთა მთავარ-ანგელოზთა:...“ 157v—158r.

108. „ნოენბერსა ი̅ე. გურია, სამონა და აბიბოს მოწამეთაჲ. ო̅რ ღ̅ტყესა ჲ. შენ სიტყუაჲ და.
მოწამებისა ღუაწლითა: ღმრთივ-განბრძნობილნი:...“ 158r—159r.
109. „ნოენბერსა ი̅ვ. ტაძრად მიყვანებაჲ ღმრთის მშობელისაჲ. ო̅რ ღ̅ტყესა ჴ̅ჲ ჲ. ყოვლისა დიდებული.
დღეს განსცხრებოდეთ თქუენ მორწმუნენო:...“ 159r—160r.

შენიშვნა: „ჯალობანი“ ასოსტიხულია.

110. „ნოენბერსა ი̅ზ. ბასილისი და გრიგოლისი. ო̅რ ღ̅ტყესა დ̅ გ̅ი. ჴ̅ სასწაული საკჳრველ.
მოვედით ერნო მორწმუნენო:...“ 160r—161r.
111. „ნოენბერსა ი̅თ. თ̅ელ̅ლ̅ მოწამისაჲ. უგ̅ლბდოსა ჲ. რ̅ი შეეწია ღ̅ი.
მთიების სახედ გამობრწყინდა:...“ 161r—v.

შენიშვნა: „ჯალობანი“ ასოსტიხულია.

112. „ნოენბერსა კ̅ა, მათე მახარებელისაჲ. ო̅რ ღ̅ტყესა დ̅. რაჟამს მოწყალე ეჭმ.
რომელი განიკითხავს გულსა კაცთასა:...“ 161v—162r.
113. „ნოენბერსა კ̅ბ. წმიდის მოწამისა კოსტანტი კახაჲსაჲ, ქართველისა მოწამისაჲ. ო̅რ ღ̅ტყესა დ̅ გ̅ი. რომელმან ედემს შინა ოდესმე.
რომელმან სიბრძნისაგან:...“ 162v—163v.
114. „ნოენბერსა კ̅გ. წმიდისა მერკ̅ლესი. უგ̅ლბდოსა გ̅ გ̅ი. წამისყოფითა ღ̅თ̅ი.
მერკ̅ლეზ გჳთხო: უხუებით მადლი ზეცისაჲ:...“ 163v.
115. „ნოენბერსა კ̅დ. წმიდისა ეკატერინესი. ო̅რ ღ̅ტყესა დ̅. თანასწორმან.
სურვილითა მით საღმრთოჲთა:...“ 169r-v.
116. „ნოენბერსა კ̅ე. პეტრე ალექსანდრიელისაჲ. ო̅რ ღ̅ტყესა ჲ. შენ სიტყუაჲ დაუსაბამოჲ.
მწყემსობითა გამოჰხარდე: ერი მღდელთ-მოძღუარო:...“ 164v—165v.
117. „ნოენბერსა კ̅ზ. ჲაკობ დაჭრილისაჲ. ო̅რ ღ̅ტყესა ბ̅. მაისაგან შობილმან.
სუფლისა ამის სიმდიდრენი:...“ 165v—166v.
118. „ნოენბერსა ლ̅. ანდრია მოციქულისაჲ. ო̅რ ღ̅ტყესა ჲ. ანდრიას მოციქულსა: ერთობით შეეპყობით:...“ 166v—167r.
119. „თთუესა დეკემბერსა ჲ. ჲაკობ, ძმისა უფლისაჲ. ო̅რ ღ̅ტყესა დ̅. მოვედით, ვაღიდებდეთ სამოთხ.
მოვედით ჴსენებასა: იაკობ ძმისა უფლისასა:...“ 167v—168r.
120. „დეკემბერსა ჳ̅. ბარბარესი. ო̅რ ღ̅ტყესა დ̅ გ̅ი. ო̅რ პ̅ლ საუკუნეთაჲ სიტ.
ო̅რ რაჟამს მოხუედ ზეცით ქუეყანად:...“ 168r-v.

121. „დეკემბერსა დ. ჴსენებაჲ ბარბარესი, იულიანჱსი და ჲოვანეჲ დამასკელისაჲ. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა დ. მჴნეოთა ზედა.
სრულად სიძისა უკუდავისა: სარწმუნოებით მამამან:..“ 168v.

შენიშვნა: 168—169 ფ.ფ. შორის ახლია ჲჱ რვეული.

122. „დეკემბერსა იზ. წმიდისა მამისა პალადესი. დასდებელნი, ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ლ ა გ̃ი. სუფევს ღ̃ი წ̃არ.
პალადიოს ღმერთ-შემოსილსა: შეეძკობდეთ დღეს ერონ ქებით:..“ 169v—170r.

123. „დეკემბერსა ით. დ ე ო ნ ს ი ო ს ბრძენთ-მთავრისაჲ, ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა გ გ̃ი. წიაღნი მამისანი.
დასაბამად ყოვლისა: სიტყჳსა აღმოეთქუათ ერონ:..“ 170r—171r.

შენიშვნა: „გალობანი“ ახროსტაბულია.

124. „დეკემბერსა კ. წმიდისა ეგნატისი. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ლ დ. თანაარსმან მამისამან და.
ღმრთის მეტყუელებისა თავად: თანამჴდრად და მსახურად:..“ 171r-v.

შენიშვნა: „გალობანის“ ბოლოს ნუსხურით სანგურად მიწერილია: „ქრისტე, შეიწყალენ... [ლოდვილი მწარედ]“, 171v. მინაწერი საგანგებოდ ამოფხეკილია, ცუდად იკითხება.

125. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანი მეხურნი ბერძულნი და ქართულნი. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ლ ჲ.
სამწუხაროსა ლოცვასა შევსწირაოთ შენდა მომართ უფალო:..“ 179r—173v.

შენიშვნა: 1. აღდგომის დასდებელთა თავზე გაკეთებულია ზედწარწერა ასომთავრულად, სანგურით: „აღდგომაჲ და ცხორებაო მოსავთა შენთაო, მიხჳხო კეთილისაო, ქრისტე, უხუებათ მომნიჭებელთა ნიჭთა სრულთა მადლისა შენისათა. კერპთბეულ არს ცხოველს-მყოფელი სახელი წმიდაჲ შენი ყ̃ჳ ყ̃ჳ, ო̃ნ, იყავნ“, 172r.
2. „გალობანის“ სათაურის გვერდით მიწერილია: „ქრისტე, ადიდენ უძლეველნი მეფენი სუმბატ და გურგენ 172r.
3. „ო̃რ ღ̃ტ̃ყსის“-ას პირველი ტროპარის გასწვრივ კიდეზე მიწერილია ასომთავრულით: „ვერნი“.

126. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ლ აეე. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ. ჰშეე ქალწუ.
ქრისტეჱსთა მათ ენებათა: თაყუანის ვსცემდეთ ჩუენ:..“ 173v—174v.

127. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომიანივე. ო̃რ ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ლ ა. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ. ჰე წმ ი რ ი ტ ე ბ ა ჲ აღ.
წმარმართთა შორის: აღჰმაღლდა ჯუარსა ზედა:..“ 174v—175v.

128. „დასდებელნი აღდგომისანივე. უგ̃ლბდთსა. ბუნებაჲ იგი მდი.
განვიდეენინით დიდებულისა: სამკჳდრებელისა მისგან:..“ 175v.

შენიშვნა: 175v-ს ქვემო კიდეზე ასომთავრულით მიწერილია: „ორ ღრ̃ტყვი ჰპოო წინა ამის ბჭისა დასასრულსა, მეცნეშენ მუცნებათშენ – ამას ხედა".

129. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ა. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ. ეჰა დიდე.
ეჰა გამოუთქუმელი სულგრძელებაჲ:..." 177r—178v.

130. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ა. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—სიტყუჲ დაუ.
სიტყუაჲ პირველ ცთმაი შობილი:..." 178v—180r.

131. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ა. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—ბ̃ნ ღრ̃ისა სიტყუაო ზო.
შენ ღმრთიაჲ სიტყუაო: ღმრთებით ჴენებელო:..." 180r—181v.

132. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე ქართულნი. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ა. მოციებად წ̃.
მიზეზითა: პორცწესხმისაჲთა ქრისტე ღმერთო:..." 182r—185r.

შენიშვნა: 183r-ზე: „უგლ̃ბდთსა სამადუენი უცხონი, ერთიერთას შეყოფილნი და გაჩუოფილნი შეუცუებით, მსგავსი მსგავსებითი და თითოეული განუსხებითა ქართულნი".

133. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ბ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.
რომელი იშუა მამისაგან წინაჲსწორ:..." 185v—187r.

შენიშვნა: 1. 185v-ზე: „უგლ̃ბდთსა, თქუმულნი ღმერთ-შემოსილისა იოვანე დამასკელისანი, იაბპოონი. ყოველსა მუხლსა ჲ შეუყენებაჲ არს—ე ჯერ იბ. პ. ფრთხილო, გულისხმა-ყავ და ჩემ ცოდეთლისათჳს ლოცეა ყავ."
2. 186—187 ფ.ფ. შორის აკლია ერთი ფურცელი.

134. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ბ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—მამისაგან შო.
რაჟამს აღჰჴედ ჯუარსა ძელისასა:..." 187r—188v.

შენიშვნა: 187r-ს ქვემო კიდეზე მიწერილია: „ნუჰარისა კოზმან იშრუსალიმელისანი".

135. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ბ. რომელი აქები ძაღ.—ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.
რომელმან ჯუარითა: აღჰკოცე ცოდვაჲ ჩუენი:..." 188v—189v.

136. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ბ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—ბ̃ნ სიტყუაო გაბო.
შენ სიტყუაო მამისაო: რაჟამს დამოჴიდე ნეფსით:..." 189v—191r.

137. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ბ. რ̃ნ სიბრძნით და.—ქ[რისტე], შ[ეიწყალე] გ[ლახაკი] მ[იქაელ].
რომელმან პირველ: ურჩებით მიიღო წყუდაჲ:..." 191r—192v.

138. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღრ̃ტყესა ჴ̃ბ. რომელმან მოწყალებით.—ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

რომელი სულთ-გრძელებით: აღჰმაღლდი ნეფსით ჴორცითა:..." 192v—193v.

139. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო[ჳ]ა ღ[მრ]თ[ა]ყვსა ჩ[ქ]ა ბ. მოსდრიკენ ქრისტეცა.

მოასწავა წინაჲსწარ: მოსე სახეჲ ვნებათა შენთაჲ ქრისტ[ე]:..." 193v—196r.

შენიშვნა: 1. 194r-ზე „სჯ[ა]ნა"-ს გასწორივ კიდეზე სინგურით წერია: „იოვანე მ[ა]".

2. 194v-ზე „უფლებდისა"-ს გასწორივ კიდეზე სინგურით წერია: „იოვ[ა]".

140. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე ქართულნი. ო[ჳ]ა ღ[მრ]თ[ა]ყვსა ჩ[ქ]ა ბ. პირველითგან იყო.

პირველეს აუწყა: უშჯულოთა ერსა შჯულისმდებელმან:..." 196r—198v.

შენიშვნა: 1. „სჯ[ა]ნი უცხონი"-დან დაწყებული „გალობანი" აკროსტიხულია.(197r)

141. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო[ჳ]ა ღ[მრ]თ[ა]ყვსა ჩ[ქ]ა გ., ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—მოსლვითა შე.

ჯუარითა შენითა ქრისტე: დაჰპყან ძალი სიკუდილისაჲ:..." 199r—200r.

142. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო[ჳ]ა ღ[მრ]თ[ა]ყვსა ჩ[ქ]ა გ. ჭერობ[ა]ნთა მიერ ქ. ქრისტე შეიწყალე მიქაელ.

ჯუარსა ზედა აღმაღებული:..." 200r—201r.

143. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო[ჳ]ა ღ[მრ]თ[ა]ყვსა ჩ[ქ]ა გ. ქრისტე შეიწყალე მიქაელ.—სიტ[ყ]ჳა მამისაჲ.

კრტსაბმელი განიღო: ჯუარცუმასა შინა ქრისტე ღმერთო:..." 201v—202v.

144. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო[ჳ]ა ღ[მრ]თ[ა]ყვსა ჩ[ქ]ა გ. რომელმან მჯდომარე.—ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.

რომელმან ჴორცითა მით ვნებადითა ივნო:..." 202v.

შენიშვნა: „გალობანი" ბოლონაკლულია (202—203 ფფ. შორის აკლია ერთი ფურცელი).

145. [დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო[ჳ]ა ღ[მრ]თ[ა]ყვსა ჩ[ქ]ა გ]. ... ღმრთეებით ეგე უვნებელად: რაჟამს არაჲ: შეიმუსრა ძუალი შენი „ქრისტ[ე]:..." 203r—205r.

შენიშვნა: 1. „გალობანი" თავნაკლულია.

2. „გალობანი" აკროსტიხულია.

3. 203v-ს ქვემო კიდეზე სინგურით მიწერილია: „ქართულნი ძლისპირითურთ".

146. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო[ჳ]ა ღ[მრ]თ[ა]ყვსა ჩ[ქ]ა გ. ვ[ა]ი იგი პირველ.—ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.

ვითარცა იგი პირველადვე:..." 205—206v.

შენიშვნა: 205v-ზე: „უგ̃ლბდისა იამბიკონი. ყოველსა მეცლსა ჲ შეტყუებაჲ არს ე-ჯერ ჲა. თქუმენი ორმეოცისა, ათისა, გჳრისისა, ერთისა და ოცდაათისანი. ხოლო შენ, ერთხილო, გულისსმა-ყავ და ჩემ ცოდვილისათჳს ლოცა-ვად.

147. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო-რო ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ. ქრისტე, შეიწუალე მიქაელ.—სამწუხროსა ამას გ.
საწერტელი სიკუდილისაჲ შეჰმუსრე ქრისტე და უკუდავებაჲ მომეც მორწმუნეთა შენთა:..." 207r—208r.

148. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო-რო ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ. ქრისტე შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—ცანი ცათანი ძა.
ჯუარსა ზედა რაჲ აღჰპოლდი:..." 208r—209r.

შენიშვნა: 208r-ს მარჯვენა კიდის მთელ სიგრძეზე ასომთავრულით მიწერილია: „სამბრისა ოხითა ჴელთაბანისა და სიწყნდისაჲ ჰპოვენ წინა ამის ჴმისა დასასრულსა ხოლო მოპოვნენსა დასდებელნი ჴუანა ა ჴმასა".

149. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო-რო ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—ცათა დაუტევე.
ცანი მგლოვარე იქმნნეს: და ნათელი მზესი მოაკლდა:..." 209r—210v.

150. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო-რო ღ̃ტ̃ყაესა ჴ̃ა დ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—რაჟამს იბილე ურ.
რომელი ღმრთებით შეუხებელ ხარ:..." 210v—212v.

151. „დასდებელნი აღდგომისანივე. ო-რო ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—შემოქმედი ყლ.
შეუხებელი ღმერთი ჯორცითა გამოჩნდი:..." 212v.

152. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო-რო ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—შევსწირავთ შ.
საშინელსა მას დღესა: ენებასა შენისასა მაცხოვარ:..." 214r—215r.

153. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო-რო ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ. ქრისტე, შჳწყალე მიქაელ.—ღმრთისა სიტ̃ყო მ.
ღმრთისა სიტ̃ყოო მპოოო:..." 215r—216r.

154. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო-რო ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—ნათელი დ.
ნათელი დაუბადებელი: იხილა რაჲ მის მიერ დაბადებულმან მზემან:..." 216r—217v.

შენიშვნა: 217r-ს კიდეზე ასომთავრულით მიწერილია: „სბ̃ნი წყალნი ო-რო შესწ̃ა—«იხილა რაჲ ეს»—ჰპოო ამის ჴმისა დასასრულსა".

155. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ო-რო ღ̃ტ̃ყსა ჴ̃ა დ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ. გერონი.
გუაშუყე ჩუენ აწ მოსე ღმრთის მხილველო:..." 217v—219r.

შენიშვნა: 218r-ზე: „უგ̃ლბდისა. ყოველსა მეცლსა ჲ შეტყუებაჲ აჴეს ე-ჯერ ჲა. იამბიკონნი, თქუმენი ნეტარისა ჲოანე ს̃ა ნ̃ა ნ̃ი ს̃ა. ჲ, ფრთხილო, გულის-ხმაყავ და ჩემ ცოდვილისათჳს ლოცა ყავ, მღდელო, ღმრთის მჴალობელო".

156. „დასდებელნი აღდგომისანიე ქართულნი, აღბეჭდულნი აკრისტიხონნი. ო ღ ტყსა ჯ დ.-ო, წყალობით მოიკსენე სული გლახაკისა მიქაელისი.—ღმერთმან სიბრძნითა თჳ.
არა საცრად აჩუენე ქრისტე თჳთებაჲ:..." 219v—223r.

შენიშვნა: 1. „უგრძნობესსა"-ს გასწორივ წერია: „თჳთ ძლისარნი", (219r).
2. „ჯჯრძლის" გასწორივ: „ქრისტე, სტეფანე მოძღუარი ჩემი შეიწყალე".
3. „გალობანი" აკრისტიხეთია.
4. „გალობანის" ბოლოს ასომთავრულად, სინგურით მიწერილია ანდერძი: „ქრისტე ღმერთო, ცოდვილ არს ცხოველს-მყოფელი სახელი შენი. დაესრულა ქრძოჲ სიგჳლობელთა აღდგომისა შენისათჳს. ო ღ. წყალობით მოიკსენე სული დავითისი."

157. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო ღ ტყსა ჯ ა გ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—სუფევს ღ.
სუფეჲსა სიკუდილისაჲ დაჰჴსენ დ:..." 223v—225r.

შენიშვნა: „გალობანის" ბოლოს ასომთავრულით მიწერილია: „ქრისტე, შეიწყალე სტეფანე". (224v).

158. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო ღ ტყსა ჯ ა გ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—რომელი ჭებულ ხარ ჭე.
რომელმან ჯუარითა ღობჳთა სიკუდილი:..." 225r—226r.

159. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო ღ ტყსა ჯ ა გ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—მამისა თანა მჯ.
რაჟამს აღჰმაღლდი ჯუარსა ზედა:..." 226r—228r.

160. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო ღ ტყსა ჯ ა გ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—საიდუმლოსა გ.
საიდუმლოსა ცხოველს-მყოფელისა ენებისა: შენისასა ქრისტე ღმრთისა სიტყუაო:..." 228r.

161. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო ღ ტყსა ქართულნი, ჯ გ. ეითარცა მწყემ.
ეითარცა კრავი უბიწოჲ: და ტარიგი უჭმობელი:..." 229v—231v.

შენიშვნა: 230r-ზე: „უგრძდისა მერჩულიდნი ჯცხონი". 230r.

162. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო ღ ტყსა ჯ ბ გ. რომელმან სიბრძნით მოდრიკნა.—
რომელმან ივნო ჯორცითა ნეფსით:..." 231v—232v.

163. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო ღ ტყსა ჯ ბ გ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—შენ რი გარდგამ.
შენ რომელი ჯუარსა ზედა აღჰმაღლდი შორის ავაზაკთასა:..." 233r—234r.

164. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო ღ ტყსა ჯ ბ გ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—ანგელოზთა მეუფეჲ.
ანგელოზთა კრებულნი განკჳრვებულნი ძრწოდეს:..." 234r—235v.

165. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღღტყსა ჴაბ ჯნ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—რნ წმისყოფი.
რომელი შეუხებელ ხარ: და უჟნებელ სიტყუაო მბოლოდ შობილო:...“ 235v—237v.

166. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღღტყსა ჴაბ ჯნ. ქართულნი. გერნი.
გამოიჭქმული ღმერთი: ღმრთისა მამისა სიტყუაჲ დაუსაბამოჲ:...“ 237v—239v.

შენიშვნა: 237v-ზე: „სხნი ორო ღღტყსა უცნობი. უფალო, მოიკსენე სული დავითისი“.
2. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

167. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღღტყსა ჴაბ ჯნ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—დაიმდაბლა თავი.
დაეწერგა ცხოველს-მყოფელი ძელი:...“ 239v—240r.

168. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღღტყსა ჴაბ ჯნ. ქრისტე. შეიწყალე, მიქაელ.—წიაღნი მამი.
ჯუარითა შენითა: დაეც ძალი სიკუდილისაჲ:...“ 240v—241v.

169. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე, ორო ღღტყსა ჴაბ ჯნ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—აღხუმასა ბა.
სიკუდილი დაითმინე: უკუდავო მიზეზი ცხოვრებისაჲ:...“ 242r—243r.

170. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღღტყსა ჴაბ ჯნ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—მხოლოდ შობი.
მხოლოდ შობილი ძეჲ და სიტყუაჲ მამისაჲ:...“ 244r.

შენიშვნა: 1. სათაურის გასწვრივ კიდეზე სინგურით მიწერილია: „მიქაელ“. (243v).
2. ამავე ფურცლის კიდეზე მიწერილია: „მინჩხი“
3. 243r-ზევე „სხნის“ გასწვრივ: „ქრისტე, შეიწყალე სტეფანე. თუნი“.
4. 243v-ზე: „სხნი ქურდნაი“.

171. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე, ორო ღღტყსა ჴაბ ჯნ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—დაუსაბამოჲ ღნ.
დღესა მას ვნებისასა: ჯუარსცუმასა ღმრთისასა:...“ 244v—246r.

172. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე, ორო ღღტყსა ჴაბ ჯნ. გერნი. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.
გიცანთ წარმართთა. ეჳი მხოლოდ შობილო:...“ 246r—248r.

შენიშვნა: 1. 246v-ზე: „სხნი ორო ღღტყსა აღბეჭდულნი. სასდეკნი“. გასწვრივ კიდეზე მიწერილია ასომთავრულით: „მიქაელისი“.
2. „ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ“, (248)).
3. „გალობანის“ ბოლოს მიწერილია ასომთავრულად, სინგურით: „მომესწინა დასდებელნი ჭეშმარიტნი ჭეშმარიტსა ჴსნაი, რეთაჲცა ჴსნაი ჩემი იმსახურენ, მტკიცეო ღმერთ-შემოსილო, და ეხლირსა მონისა მიქაელისთჳს ლოცვა ყავ, ამე“ 248r.

173. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო‹ ღტ‹ყსა ჯ‹ჲ დ გ‹ი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—ო‹ პირველ საუკ.
უფ‹ლო დაღაცათუ ნეფსით ვნებულნ:...“ 248v—250r.

174. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო‹ ღტ‹ყსა ჯ‹ჲ დ გ‹ი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ...
სიკუდილი წარმოსტყუენე ჯუარითა შენითა:...“ 250r—251v.

175. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო‹ ღტ‹ყსა ჯ‹ჲ დ გ‹ი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—ჰ მიუწდომელსა სი.
ჰ, გამოუთქუმელი სულ[illegible]ელებაჲ:...“ 251v—252v—253r.

176. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო‹ ღტ‹ყსა ჯ‹ჲ დ გ‹ი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—ორ‹ გარდაა.
რომელმან დასაბამსა ოდესმე: ურჩებისა პატიჟად:...“ 253r—255r.

შენიშვნა: 253r-ს ქვემო კიდეზე ასომთავრულით მიწერილია: „ნერტუსა დაჰბერვნი“.

177. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო‹ ღტ‹ყსა ჯ‹ჲ დ გ‹ი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—უწინარეს.
უხილაჲ სიტყუაჲ: თანაბ‹ყოო‹ა არსებაჲ:...“ 255r—256r.

178. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო‹ ღტ‹ყსა ჯ‹ჲ დ გ‹ი. ქრისტე, შეიწყალე ძ‹ქაელ სიტყუაო ღ.
სიტყუაო ღმრთისაო: ნეფსით ვნებად მოხუედი...“ 256r—257r.

179. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო‹ ღტ‹ყსა ჯ‹ჲ დ გ‹ი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—ვითა‹ცა სახიერ.
ვითა‹ცა კაცი ვნებად მოხუედ:...“ 257r—258v.

180. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო‹ ღტ‹ყსა ჯ‹ჲ დ გ‹ი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—იხარებენ დ.
იხარებდ ქალაქ ღ‹ისო სიონ:...“ 258v—260r.

181. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანიე. ო‹ ღტ‹ყსა ჯ‹ჲ დ გ‹ი. ქრისტე, შეიწყალე გლახაჲი მიქაელ. გერნი.
განსრულებასა რიცხუსა: ხუთთა მთ შჳდეულთაჲსა:...“ 260r—262v.

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკრისტიზელია.

2. ტექსტის ბოლოს ასომთავრულით დაწერილია ანდერძი: „დიდებაჲ შენდა ქრისტე, ნიჭებო ყოველსა კეთილისაო, დაესრულნეს შეწევნითა შენითა საგალობელნი წმიდისა აღდგომისა შენისანი, რომელთა იდიდების ცხოველს-მყოფელი სახელი წმიდაჲ შენი, რომელი კურთხეულ ხარ უკუნითი უკუნისამდე, ა‹მ.

შეწევნითა დიდად სახიერისა ღმრთისაჲთა მე, გლახაკმან და ცრიელ უდებებით ცხოვრებულმან, ღირსთა სოფლისათა დასთმენელმან და სიმძიმითა ბრალთა სიმრავლისათა დაღონებულმან მიქაელ მოდრეკილმან ვიღუაწე და უხუმრაჲს ტკბილისა ძალსა ჩემსა შრომაჲ ვიხილე და შევკრიბენ საგალობელნი ესე წმიდისა აღდგომისანი, რომელნი ვასენ ენითა ქართველთაჲთა: მეხუთენი ბერძნულნი და ქართულნი, სრულნი ყოველითა განუკუეთითა, წესისაებრ სადღესასწაულოსა: ო‹ ღტ‹ყუითა, ოხითა, მოთხილითა და აქებდითითა ძლიერად და სიწრფედით და სიმარჯუით, სისწორითა კილოჲსაითა და უცთომელობითა ნიშნისაჲთა. იხილე, ღმრთეო ღმერთ-მოყუარეო, ცნობაჲ ესე წამოწმაგები უნდოთა ყოველთა ჩემთაჲ, რაჲთა ცხოველად აღმოვიდეს საღმრთოსაჲ ესისგან წყაროსაჲ. მოიკსენე სასწალობელი სული ჩემი ქრისტეს სიყუარულისათჳს, რაჲთა თჳენცა ჰპოოთ მადლი მოწყალებისაჲ და სასყიდელი სიყუარულისაჲ. რომელნი იკითხვიდეთ, ისწაგებდეთ, გინათუ

ისმენდეთ სიტყუათა ამათ ღმრთივ-სულიერთა სავალდებულთა უფლისათა, რომელი კურთხეულ არს, უკუნითი უკუნისამდე. იყავნ.

უფალო, წყალობით მოიპყარე სული მსმისა და ვითი ნი, იოვანესი, და ვითისი და წყალობა ყავ საწყალობელისა მიქაელისთჳს"

182. „დასდებულნი სამშაბათონი წმიდათანი. ო რო ღ ლტყესა ჭ ჲ ბ. ქრისტე, შეიწყალე სტეფანე.

შენ სიტყუაჲ დაჲ. ზეცისა ძალნი შეძრ.

განუშოვრებელ ვიყვნეთ ბჭეთა სიონისათა..." 263r—268v.

შენიშვნა: 1. „დასვებულნი სამშაბათონი" დაწერილია 8 ხნის.

2. 269r-ს ქვემო კიდეზე ასომთავრულით ჩაწერილია: „უფალო, შეიწყალე ეფთჳმე ცოდვილი მწარედ". ამავე ველიდან ტექსტის პოლოს: „უფალო შეიწყალე მოსე".

183. „დასდებელნი სულისანი. ო რო ღ ლტყესა დ გ. ო რო პლ სწ ე. უფალო სულთა მათ აღსრულებულთასა:..." 268v—269v.

184. „შესხმანი წმიდისა ღმრთის მშობელისანი და ოხითანი დღესასწაულთა სათქუმელნი, საუფლოთა საქმარნი ფა რა ფთო ნნი, მოსართავნი ბერძულნი, თქუმულნი წმიდისა კოზმანისნი, თარგმნილნი გლახაკისა მაკარისნი. უფალო ღმერთო, შეიწყალე გლახაკი მოსე სულითა.

ქალწულსა კრებულისათჳს: დღეს ერნო..." 269v—272v.

შენიშვნა: 1. იადგარის ტექსტებს აქვს მინაწერები სოხუმურ ენაზე, გადმოცემული ჯადამწერების მიერ (იხ. მინაწერების შესახებ იხ. ა.ბენელიანის წერილი: «X ს. ერთი ქართული ხელნაწერის სოხუმური მინაწერები და მათი ენობრივი სოხუმური დიალექტოლოგიისათვის», „ბანბერი", 4. 1958 წ., სოხუმი-რუს).

2. გალობათა ტექსტებს აქვს რიტმული პუნქტუაცია (წრთელი და მაგი წერტილები) და სანოტო ნიშნები.

3. მიქაელ მოდრეკილის იადგარის ვრცელი აღწერილობა იხილე პ. ინგოროყვას წიგნში „ეიორგი მერჩულე", 1954 წ., გვ. 01-038, 760—775).

(416) 427 ა

კრებული. XIX

9 ფ. (18 გვ.); 34 × 20.5; ქაღალდი, შეკვეთილებული და დასინჯებული; ცუდო, დაშლილი, ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.], ჭეროზმანი აქვს.

1. [მიტროპოლიტ პლატონის მიერ წარმოთქმული მისალოც სიტყვა რუსეთის იმპერატორის ალექსანდრე I გამეფების დღეს]. – „წელსა 1800, თუსსა სეკდემბერსა 15 ცხებულ იქმნა და მიიღო გვრგვნი და საჭიფო ნიშნები მათმა დიდებულებამ უაღუსტესმან, ყ ისა. როსიისა იმპერატორმან და მონარხმან ალექსანდრე პირველმან..." გვ. 1—2.

წყდება. „...წყარო ესე დასატკბობელად მისსა და უკეთუ..."

2. [სიტყვა, თქმული კელმწიფისა ჩვენისა კოსტანტინესთჳს].— „...ვიდრე განჴრახუამდე ლოცვისა ჩუენისა დაგებად წინაშე მისსა...“ გვ. 3.

3. „დიოდორე სიკილიელის ისტორია, ტომი 6, ფურცელი 220.—ყოველი კაცი უბედურებასა შინა უმეტეს იხსენებიან ღ[ა]ისათჳს ჩუეულებრივ...“ გვ. 3.

შენიშვნა: ეს ტექსტი განმეორებით მოთავსებულია ხელნაწერის მე-12 გვერდზე.

4. „უარის-ყოფა ნაჰოლეონისაგან ფრანციისა და იტალიისა ტახტთა.—ვინაჲდგან მეყოფირე ჴელმწიფეთა გამოცადეს...“ გვ. 4.

5. „ელისაბედ იმპერატრიცასაგან მიწერილი იმპერატრიცას მარიამთან.—დედაო! ანგელოსი ჩემი ცათა შინა არს...“ გვ. 4.

6. „შესხმა, თქმული შემთხუევასა ზედა იმპერატრიცა ეკატერინა მეორისა მისლვასასა ქალაქსა შინა ბესტილაჲს 1787 წელსა, იანჳრის 19 ს.—ყოველად უგანათლებულესო იმპერატრიცაჲ! უტეოთ ასტრონომოსთა დამტკიცებად...“ გვ. 4.

7. „ბარი წიგნისა წარჴლინებულისა იერუსალიმით ტიბერიოს იმპერატორისა მიმართ პაბლიო ლენტულუს მთავრისაგან ურიასტანისა იესო ქრისტეჲსთჳს. წიგნი ესე დაიმარხვის რომის მონასტერსა შინა უფალთა კესარიანელთასა და ლათინურისა ენისაგან გადმოთარგმნილ არს. —სათნო ყოფად ჰ კეისარო, ნატრჳსა შენისა მოგახსენებ...“ გვ. 5—7.

8. „არხი(!) მეფეს თეიმურაზთან კათოლიკოსის ანტონის მიერ ეკსორციზმასა თჳსსა ზედა.—ღმერთმან ჩუენის ჴელმწიფის საქართუელოს მეფის ცხებულის უფლის უფლის(!) ჭირი მისცეს...“ გვ. 7—8.

9. „განჩინება კათოლიკოზს ანტონის ზედა. დამხობად, განდევნად და წირჳსაგან დაყენებად...“ გვ. 8.

10. „იამბიკო, თქმული რუსთაველის მიერ, რომელიცა ზედა წარწერილ არს გელათს ხატსა ზედა ხახულისა ღ[ა]ის მშობელისასა.—ქალწულებრივის სისხლთა შენთაგან სძალო...“ გვ. 8.

11. „თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა ეფთჳმი მთაწმიდელისა, რომელი იყო ნათესავით ქართჳლი, რომელმან იგი მრავალნი წიგნნი საღმთონი სთარგმნნა ბერძულისაგან ენისა ქართჳლთა ენისა ზედა. რამეთუ გამოტყოდა იგი ენითა მადლითა სულისა წმიდისათა და ესე მცირე კითხუა-ბიგება მოაცა თჳედირე ხუცესსა სახა ჳჭირელსა, რამეთუ იყო იგიცა მღუდელი კეთილი ქართჳლიჲ.—კითხუა: გეეკლრები წენ ღმერთშეწოსილო...“ გვ. 9—11.

შენიშვნა: 1. ბოლომი ერთის ანდერძი: „ეს მამა ეფთიმი ქართველისაგან თქმული კითხვა-მიგებაა ერთს ძველ ქილით წერილის ქართველურში წერილს, რომელიც ენახა მღვდელ-მონახონს ტარასი ალექსიეს ძეტრებეტრს, რომელიც ყოფილა მეფის არხილისაგან წაღებული ქართლ[ი]ს რეუისის ღ[ა]ვთების ეკკლესიიდამ, რომელიც ყოფილა ავალიშვილის მროველისაგან შეტანილი, და კითხვა-მიგების ბოლოს ნიკოლაოს ტი-

ლეონ ასე მიუწერია: ყოველად უსაძლოთესონო წმიდანო მამანო და სულიერნო ღირსნო ძმანო, სამღთოისა სიბრძნისაგან წინაშეე ცნობილნო..." გვ. 11.

(ამ ტექსტის ნაწილი თავისი ანდერძითურთ გამოირებულია მე-13—14 გვერდებზე).

12. „ეპისტოლე. მიწერილი კრისტე იესოს მიერ ავგაროსის მამართ.—ნეტარ ხარ შენ ავგაროზ და ქალაქი შენი..." გვ. 11—12.

13. „ანდერძი საყდრისათჳს საჭართჱლოს მეფის დავით აღმაშენებელის პანკრატიანისა, რომელი წარმოუთხრა ცემსა მიცუალებისა თჳსისასა მოძღუარსა თჳსსა არსენი პიოთა ყოველთა საძღუდელოთა და დიდებულთა მისთა.—გიბრძანებსთ და მოგახსენებს მეფეთა მეფე დავით..." გვ. 12.

წყდება: „ამას ყოველსა თანა წარუძღუანე წმიდა ძელი ცხოვრებისა და მიეცე დროშა ჩემი სჳანი, აბჯარი ჩემნი სამეფონი და სა...".

შენიშვნა: ხელნაწერში ფურც. სხვა ხელნაწერებიდან ორი ფურცელი შემდეგი შინაარსისა: 1) „მეგობრობა".—მეგობრობა არს მეტღლეობა სულთა, ჯაჭვი წარმოხიდული ღუთაებრივისა სიყუარულიდგან...". 15r-v.

2. [დოკმატიკური ხასიათის. თხზულება]—ჰოი მამაო! მაგ სახით განეგებოდეს. სიკუდილი...", 16r-v.

წყდება: „...ამ მდგომარეობაში ვეღიდებოდი მე..."

მინაწერები: 1. „მკითხველო, ნე ეცრეგ! რათა დიდის ღუწლით დამიწყეიეს ვ. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი". გვ. 1.

2. (ტექსტის ხელით): „ფუტი არს ქართული ერთი ჩარეჯი და ნაბეკარი".

427ბ

საბუთების კრებული, გადატანილია საბუთების კოლექციაში (იხ. 8ქ—5329—5504).

(417)

428

როსტომიანი. XVII—XVIII

445 ფ. (890 გვ.): 32,2 × 21,5; ქაღალდი (სხვადასხვა), რესტავრირებული; ნაცრისფერ ტყლაპაჭარული მუყაოს ყდა: ნაკლებია: კალთრატული მეტრული, სხვადასხვა ზომი. სათაურები და სტრიქონების დასაწყისები სინჯურით, [XVII—XVIII]. მოკეთანებით რამატებულ ფურცლებს აქვთ ჰეერმანშანი: სამი ნახევარი მთვარე (ვ. 75).

რ ო ს ტ ო მ ი ა ნ ი.—„...ეითა მართებს მხიარულთა, ღამე ლხინით გაითენე,
ესე საქმე ჭელმწიფესა ბანუჩარსაც მოსახსენე,
საამო შვილი მისცემია, გასაგდებლად წაიყუანე,
და როდის იშვა, ბაშინათვე თმა ბანბასა დაუგეანე..."
1—890.

წყდება: „...ანაზდ მოვიდა ფასჭუნჯი მაღლით აერთა რებული,
ჩრდილმა დაფარა იგი მთა, ჭგავს მზეა ჩრდილ დაფარული,
საამ და მისნი ლაშქარნი ღუტრატენ დაკვრებული,
მან ვითა კაცმან დახედნა, სად ბუდე ედგა გებული.
დაჯდა ტბრთანა ზაალდასტანს ფასჭუნჯურისა ენითა,

ძე დიდის ნარიმანისა სამ ზის ცრემლითა დენითა,
ტახტოსან-გვირგვინოსანი ნიმროზს ხის შუქთა ფენითა...".

შენიშვნა: 1. ტექსტი ნაკლულია. ადგილ-ადგილ დატოვებულია დაუწერელი ადგილები, ჭვიან ჩაშტამპებით მთელი რიგი ფურცლები (23—26, 31—34, 69—70, 75—82, 93—100, 107—110, 185—186) და აღუდგენიათ ზოგიერთი ადგილები.

2. ეს ხელნაწერი სათუძლად დაედვა „როსტომიანის" 1916 წ. გამოცემას. იხ. „შესწავლა ანუ მეცნიერული ვერსიები. ტექსტი გამოსცა და წინასიტყვაობა და ლექსიკონი დაურთო იესტინე ბაბლაძემ. თბილისი, 1916 წ. გვ. XII—XVII.

3. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკ. თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей", 1902—1904 წ. ტ. I, გვ. 361.

4. ხელნაწერში ჩაწერილია კრიპტოგრამები, იხ. გვ. 121, 361.

მინაწერები: 1. „კ. ეს წიგნი ბატანიშვილის ელენესია, როსტომიანი", 107.

2. „მეფისა მადლსა, ნუ მაგინებთ, სამი ლექსი დაბრუნდოდა", გვ. 317. იხ. აგრეთვე გვ. 135.

(418) 429

ალექსანდრე მაკედონელის სამხედრო მოქმედებათა აღწერა. XIX

12 ფ.: 37.8×12.4; ქაღალდი: ფყდო; მხედრული; [XIX]; დაუწერელია: 12v.

„აღწერა სამხედრო მოქმედებათა ალექსანდრე დიდისა, მეფისა მაკედონელთასა. პირველი. 3668 წელსა შექმნიდგან სოფლისა, უწინარეს იესო ქრისტეს შობისა 336.—ალექსანდრე ჯერეთ არა იყო ოცისა წლისა, ოდესცა აღვიდა ტახტზედ. პირველს ომის მეცადინობად იყო ესე, რათა აღესრულებინა დაფლვაჲ მამისა თჳსისა ყოველთა დიდშვენიერებითა..." 1r—12r.

შენიშვნა: 12v-ზე მუხის მრგვალი ბეჭედი.

(419) 430

სარიდონიანი. XIX—XX

27 ფ.: 35,5×22; ქაღალდი; ქაღალდის ყდა: ბოლონაკლული; დახიანებული.

„წიგნი სარიდონიანი.—ღმერთო, შენ მამეც გონება ძალითა მღვიძითა შენითა,
რომელმან შექმნა ადამი მიწისაგან ხელითა

და მისცა ჯოჯოხეთსა განუჭვრეტელი ცეცხლია,
მაცნობე გზანი კეთილი ცოდვილის ენითა...“ 1r—27v.

წ ყ დ ე ბ ა: „...რა სარიდონს რა ეს ხმა ესმა, გახდა გაბარებული,
ფერი ვარდისფრათ შეცვალა, გახდა აყვავებული,
სიყვარულმან მოიტაცა, გახდა აყვავებული,
მამობილს ყელზედ აკოცა, სიტყვა სთქვი ჩემნებური...“

(420) 431

სირიანოზიანი. XIX—XX

133 ფ.; 35,5 × 22; ქაღალდი, დახიანებული, ზოგი ფურცელი დახეულია. ქაღალდის ყდა, დაშლილი, კიდეებშემოცვეთილი; თავ-ბოლოანკლული; მხედრული; [XIX—XX]; დაუწერელია: 1 v.

„...მარხაყ დეზმან უთხრა: ძმაო დერიყან გიე დღეს, დიაღ სასირცხვილოდ არა გრცხვენის და ვითარ ეკადრება შენს მამაცობასა, დღეს ერთი ფალავანი შეიპყარ და მეორემ ომი გაგისწორა და კიდეც და[გ]კოდა, თუ ამის მეტს ვერ შეიძლებდი, რაღა გამოითხოვე ომი...“ 2r—133v.

წ ყ დ ე ბ ა: „...ამებამად ნახეს, რომელმან დიდმან ცაცხვის ხემან რყევა შეჰმნა და დიდი მწუხარებისა ხმა გამოხდებოდა. შეხედეს, ნახეს, რ[ა] ჰგრიდამ ერთი შავი ღრუბელი გამოჩნდა და ნახეს მას შინა ჯადო ქვეყრნედ იჯდა და ზოვიდოდა. წამსაე შინა მარიხმან შეილდსა ისარსა ჭაზე გასმული... სტყორცნა ჯადოს, დასცდა და მას ღრუბელში განელო და...“

შენიშვნა: ყდაზე და 1r-ზე წერია: „სირიანოზიანი, თავი და ბოლო აკლია“.

(421) 432

ნაკაზი იმპერატრიცა ეკატერინესი. XVIII

28 ფ.; 33 × 22; ქაღალდი, კიდეებზე შემოცვეთილი; ქაღალდის ყდა, დაშლილი თაუნაკლული; მხედრული; [XVIII], ბეჭდნიშანი: 1785 წ.

„...მოჭალაქისა, არიან რიცხვისაგან თჳთ დიდთა ბრალთასა, და სახელითა ამით დაინიშუნიან არა ოდენ მკულელობა, რომელიცა იქმნების შორის გლეხთა კაცთა, არამედ იგიცა ნათესავი ძალადობისა, რომელიცა იქმნების მის პირისადმი, რომელნიცა იყუნენ ვ[ა]რისამე ღირსებისა და ჩამომაელობისა...“ 1r—28v.

(422) 433

ქილილა და დამანა. XVIII
(ს. ს. ორბელიანის რედაქციის)

148 ფ.: 21×31; ქაღალდი, დახიანებული (ხოგიერთი ფურცელი მელნისაგან დამწვარი); ქაღალდის ყდა; დაშლილი, თავ-ბოლონაკლულია; მბეჭდური. კალიგრაფიული ხელი, დასაწყისები სინგურით; [XVIII]. ჰვირნიშანი აქვს შემოწირულია გვანტა იოსელიანისაგან (14r).

[ქილილა და დამანა. კარი მესამე]... [შეუპოვრობა სხუსა საქმისა უნდა ჰქონდეს, ესე საქმე ამას ჰგავს, მას განაი უძევს რამე, და მისი ამედი ესოდენსა შეუპოვრობასა აჭნევინებსო...“ 1r—148v.

წ ყ დ ე ბ ა: [კარი მეთორმეტე]. „... სოლომონს ესეთი სიტყვები დია მოეწონა და ქება შეასხა, გესლ-სანსალა ნარევსა სასმელსაითი მოერიდა და უკადაებისა წყალი სადეთაც მოეტანათ, ჭუნე წარგზავნა ესე აოაკი ამად მოვიუბნე, რათა სცნათ: მე უამაოოდ სიცოცხლე არ მინდა და ჩემი თუ მათი სიკვდილი მეტნაკლებო[ბით]...“

შენიშვნა: 1. „ქილილა და დამანა“-ს 1886 წლის გამოცემის მიხედვით მელნაწერის ტექსტი იწყება 254 გვერდზე, წყდება 512 გვერდზე.
2. ხელნაწერში ილუსტრაციებისათვის დატოვებულია თავისუფალი ადგილები.
3. კიდეებზე მოთავსებულია სიტყვების განმარტებები.
4. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე კ ი მ ე თ ა ყ ა შ ვ ი ლ ს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. I, გვ. 296—297.

(423) 434

ანტონოვი ზურაბ, ტივით მოგზაურობა ლიტერატორთა. XIX

16 ფ.: 35,5 × 22; ქაღალდი: ყდო, დაშლილი; მბეჭდური: ავტოგრაფი(?); [XIX]; დაუწერელია: 12r—16v.

„მოქმედება 1. სცენა ზარმოადგენს გოროდნიჩის ზალასა, მებელით მორთულსა, გოროდნიჩი სკამზედა ზის ზალათით, და გოგია წამოწოლილია დივანზედა. გამოსვლა 1. გოგია, ჩემო ძმისწულო! უბძანე ბიჭსა სუფრა გაშალოს, პური მომზედა ვეთო...“ 2r—11v.

შენიშვნა: 1. წინ ფურცელს მოკმედ პირთა სია, „მოქმედნი პირნი: პოროკოვნია თავადი გროგოლ ლრუბაკოვი...“ 1v.
2. პირველ გვერდზე წერია: „ტივით მოგზაურობა ლიტერატორთა. ნამდვილი კომედია 2-ის მოქმედებითა. შეად. ხ. ა ნ ტ ო ნ ო ვ ი ს ა გ ა ნ. ქ. თბილისი. უ. კეკელიის ნამსტნიის კანცელარიის სტამბაში“.
4. ეს პიესა გამოქვეყნდა 1854 წ. იხ. „ტივით მოგზაურობა ლიტერატორთა. ნამდვილი კომედია 2-ს მოქმედებით. შეთხზ. ხ. ა ნ ტ ო ნ ო ვ ი ს ა გ ა ნ“. ტფილისი 1854 წ.

მოხე ხონელი, ამირანდარეჯანიანი. XIX

III+117 ფ.: 35× 22; ქაღალდი; ულგო, რეველტებად შეკრული, სულ 9 რეველი; მხედრული, ორ სვეტად. [XIX ს.]: დაწერილია: Iv—IIIv, 110r—111r, 117r-v.

[მოხე ხონელი, ამირანდარეჯანიანი]. — „ქარი პირველი. აბესალომ ჰინდოთ მეფისა ანბავი. (მისივე მეფისა მარკ-მულისა(!) და გამდიდრებულისა აბესალომისა და წიგნი ამირან დარეჯანიძისა).— იყო ჰინდოთ მეფე აბესალომ მორჩენული და განგებიანი და არა იყო შეჰირვება გულსსა მისსა...“ 1r—109r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ჯგუფები გაყოფილია ორ სვეტად. I სვეტში ტექსტია მოთავსებული, II-ში შენიშვნები და ვარიანტები.

2. ძირითად ტექსტში შეტანილია „ამირანდარეჯანიანის“ დამატებანიც: „ჯიმშერ ხახანთა მეფისა დილოისა შვილისა ანბავი“, „ჯიმშერისშვილის ჯიმშერის არმოყვანებისა“, „ციხი ხელწიფის შვილის გურგენის ანბავი“.

3. ტექსტს ბოლოში ერთვის: ა) ლექსი.—

„ვის ხატათ ღთისა გუტყვან ფილაქიფოსთა წინანი,
მიშველეთ რამ ტყეე-ქნილს, ჯაჭვი მაკვია რკინანი,
ბალახისა მმეწონელნი სათი დავკარგე ვინანი,
მაშინ ცუდ გავდელ ციახლე, აწ სიშალე ვინანი.

ეს გადარჩა თოხ ტრიჭოსა თოოშეტისაგან მგონორიეს
ბეწებად შეტყეულებსა სიბრძნე არ მოეშორიეს,
ავრეე რიცევ-პუტყეულებამან თავი სპეთ ბრავსთა მორიეს,
ვინც ეს თოოეტი შეკრაბოს, სულ სიბრძნე დაეშორიეს.

დვითის ხაბაკი ხარ, გიძღვენ ფსალმუნით გალობა,
სიბიბნის კონა მცა სოლოვონ და ასალით ლაღობა,
შენდა მადლობა, ძალობა, შორით მაყნოსე წყალობა,

ესე წიგნი ამირანის ნათქვამია მონელისა,
ძალით ჩჩარად ეთქვიათ წყანარა ხონელისა,
აწეცა სჯეროტს, მოეა აქო, ყველა ზის ხონელისა,
ვეჰე, ასრეა ესე კაცი, მოეა მისთვის მგონელისა.

ძლევა მოგეც არსთა მქედან და სიმკვნე თან მოსაკმარად,
ტანად სპილოდ, ძალად ლომად, შენს მტერთათვის შესაზარად,
მკლავნი გმირად, ჩიხი ჯაჭვად, გული სალად, ვითა ფარად,
თოფი მარჯვედ, ირა მცდარად, ჯრმალნიც გაჭვან ლეკთა კმარად.

დედა ჭაღწული მშვენიერი შრომანი,
შას ახარებდა ანგელოზი ფთოსანი,
შენგან იშვების მეუდე გვირგვინოსანი,
და მას მონებდენ მრავალ ყმოსანი.

ესე არის სიბრძნე ბრძენთა, პირველ ფილოსოფოსთაჲ.
მწარჱ სიტყუაობა, რიტორობა, მერმე ღრამატიკოსობა.
ქუეყანა ზომა, ვარსკულავთ რიცხუა, სიტყუის შეთხუზად მესიკოსობა.
ბოლოს წესი, ქნელობენა, ძნელის ნივთის შემტყობლობა.

სულხან ვითანიას(!)შეილი მეც მახსოვს იყო ჩემობას.
ცოდნა მას ჭონდა ბეერი რამ, მაგრამ სწაბრძნენ ჩემობას,
ამირან დარეჯანისძე უქებდა გამომჭერობას,
ვეკვეთ, რომ კარგი თქუა მაშინეა. რად ჯობებს ამიტომაი მისმინე:

ნანურარს რუსთველს ნათქუამში ბერი რამ ჩაურევია,
საბრალოს ვერ შეუწყვია, წმიდად რამ ეუმღერებია,
მასთან რად სწერდი მას ლექსსა, სირეგვენე მას მორევია,
რუსთველი სიბრძნის ტბად არის და იგი არც მორევია". 109r-v.

ბ. ცალკეა ჯატანილი: „მეეთე კარისაჲს. მზისჩაბუკს ანბაჲი (რაც ბრისტომატიაში არ არის).—ორგულთა თქუნთა, ბაბანა ამირან დარეჯანისძემან და ნადროობად გავიდა", 112r—116v.

4. გადაწერს ტექსტი შეედარებია დ. ჩუბინაშვილის კრესტომატიაში გამოცემულ ამირანდარეჯანიანის ტექსტისათვის (იხ. 15v, 73v და ა. შ.). ხელნაწერში გამოტოვებულია ის ადგილები, რომლებიც ჩუბინაშვილს აქვს დაბეჭდილი კრესტომათიაში.

5. 1r-ზე აწერია: „დარეჯანიანი, მოსე ხონელისაჲ".

(425) 436

რუსუდანიანი. XVII

285 ფ.; 27,5 × 20; ქაღალდი, დალაქვებული და დახიანებული; უცდო; ნაკლული, ბოლო ფურცლები (283, 284, 285) ხელნაწერს მოკლებული აქვს და დაზეპირებულია; მხედრული, სხვადასხვა ხელი, დასაწყისები სინგურით; [XVII]; ჰეორნიშში აქვს; შემოწირულია იოსებ დავითაშვილის მიერ.

[ამბაჲი ჩინეთის ხელმწიფის ზოსტერისა, ძისა ზაჲისა].
„... სიმაგრე ეს ყოფილა. რა პაპასა ჩემსა ქალაქი ეუშენებია. რად მინდა აქ ყოფაო. მტერნი არსით მებძიებიან და არა შიშია ჩემსა გულსაო..." 1r—285v.

წყდება: „...ჩემითა ბედითა შენ რამ დაგი... ჰირი მინახაჲს გზაშია და ასეცე ... და შენსა ჰირსა.. თ ამ სიტ..."

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი ცუდად არის აკინძული. ამიზედ მიუთითებს მინაწერებიც: „ეს რომ გაათაო, თხუთმეტი ფურცელი გამაპრიწე და იქითო".

2. ხელნაწერის დედანი ნაკლული ყოფილა, ამას მოწმობს ხელნაწერში დატოვებული დაუწერელი ადგილები, რომლებიც შემდეგში მინაწერებისათვის გამოუყენებიათ.

3. 154r-ზე მოთავსებულია პატარა ზომის ოთხკუთხა შერის ბეჭედი, წარწერა არ იკითხება.

4. 1v-164 ფურცლის მარტო კუნძა მარცხენა კუთხეა დარჩენილი.

5. 226v-ზე მოთავსებულია ასომთავრული ჩართული წარწერა.

6. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей". ტ. I. გვ. 408. იხ. ავრთვე „რუსუდანიანი", იღ. აბულაძის და ივ. გიგინეიშვილის რედაქციით, თბილისი, 1957 წ. გვ. XXXII—XXXIII.

7. 274v-ზე მოთავსებულია კრიპტოგრამა.

შენაწერები: 1 „ხელმწიფისა დედოფლისა“. 42r.

2. „ღმერთო, აცხონე დავითი თუმანიშვილი...“, 75v.

3. „შეწევანითა წყალნი ...ბიბიჟით“. 85r.

4. „... ტყდ მართალ ახოს. ქ-ნს ტყდ [1706] სწო... ქარადორისასს(!) კეთილი მობდეს“, 130v.

5. „ქ. აწ გითხრა ცუდი ხელობა შანშია მოაბადისა,
ძალი შეიპყრა, მჭყვანდა, ვით თევზი მოაბადისა,
ახა ისმინა ნათქვამი მეტყველთ მოაბადისა,
და ეისმან ს[ა]ბაცლოდ შეიპყრა სერვიელი მოაბადისა.

ქ. უფალოსმან მის ყამისა პერ[ა]ნგი სისხელით შესვარა,
მათ მისი ცხენი მიჰყვანდათ, ნეტარ მისთან რა შესვა რა.
იგი მაუნ დადგა, ეს მიეკ, ვაი რად ძმისან ძმის სისხელი შესვარა.
და სხვა მეზვასი იოსების, ეეჭობ, დედამან შესვა რა“. 204 v.

6. „ქ. ღონეო, შენსა ანბავსა მე ვინ მიანბობს, მინდოდეს,
მოკაითხვა ის წიწყია მამწერდე, თუ ჩემი თვით(!)ენინდოდეს.

ქ. ღონევაო, შენი ენთაბაზა ვაი თუ მე მჭირდეს და შენ არა,
ყველას სწამს შენი სერვიელი, მე მატირებდეს და შენ არა,
სიკვდილსა თვის სნაცლოთ ჩემს თვის მივაცემდი, შენ არა
და ვიმე თუ ეს დამემართოს, მე კაი მიყვარდე, შენ არა.“ 206v.

7. „ქ. სახელით მამისათ, ძისათა, ამინ, სამყარო ასე თქვა, ორკულ შეულოცე, მესამეთ დაწერე, შუბლზე მიაკარ.
შაკიკი შემოჩეჭეული სათევზის ბოლოზე,
ასე ენტდა რკინასაო, როგორც ხარი თივასაო,
ჯასწყარამია მეტყე, გაიპარა ციღასაო.
ქალისთვის შავი ფისი ტილოში დაიდეს სამკერდ. არგებს. კიდევ კარგი...“230r

8. „ვარტანგ“ 240r, 258v.

9. „ქ. ვაჟი ხარ საროს უმაღლეს, ლამაზი ყვავრიანი,
ყვაჭი გაეცია ჩაჩანი, ცხვენი გყავს ლაბადიანი,
ასიანისა მთას გეეხარ, შეგარდენ კანჭებიანი,
და შენ მტერი ვერ შემოგივა, ტიროდეს თვალცრემლიანი“ 241v.

10. „... ... რ-ა შეინახე თეთრია,
გ ი ე ს შეილებმა შეჰხმეს, იმათ არ სწყობათ ღმერთია,
არცარა სარჩო მე მაძევს, არც გამიეთხეს ტრფია,
ეეჭობ, მოჭკითხა უფალმა, მათ გაურისხდა ღმერთია.

ქ. ობლობით ძე გავიხარდე, არა მყოლია მამაო.
არცარა მამისა დამრჩა, ღ-ა, შენც იცი განაო,
ვინც ჩვენი თეთრი შესწუპა... დაწანაო მაჭამეო“. 246 v.

11. „ქ. ნებითა და შეწევანითა, მეთაე ხელით აღმატებულმა,
მეთიე შეუდგა დაფარებულმან, იასიან(!) დავითიან-სოლომონიან-პანგრატიან მეფეთ მეფეთამან, თვით ხელმწიფეთმან, პატრონმან ნა ზ[ა]რ[ა]ლ ი ბ ა ნ, ძმამ ჩვენმან პატრონმან ი მ ა მყ ა ფ ლ ი მ. პატრონმან კ ა ო ს ტ ა ნ დ ი ლ მ ა ნ ესე მამულისა და წყალობის წიგნი და სიტყვა შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ ჩვა...“ 253r.

12. (ნუსხურით). „ქ. ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა ხრახვასა უღთოთასა“ 261v.

ის. ეგრეთვე მინაწერები: 75v, 178v, 216v, 226v, 241r, 251v, 258v, 267v, 279v

(426) 443

სვინაქსარი. XVII—XVIII

263 ფ. (526 გვ.); 28,5 × 19,5; ქაღალდი, დალაქავებული, ჭიის მიერ შეჭმული, ძველი რესტავრირებული, დაზიანებული; ყდა მოცილებული აქვს. ზედა და ქვემო ყდის შიდა გვერდებზე დაკრულია სვინაქსრის საძიებლის ფურცლები;ბოლონაკლულია ნაწილობრივ დამწიფილ ნესხური ორ სვეტად, დასწყისები სინგურით; [XVII—XVIII]. ჯვრისწამანი: სამი ნახევარი მოკლე.

„სახელითა ღ ისთა, იწყების წმიდაჲ ესე სჯნაქსარი მოძღუარი სოფლისა და სამკაულ წმიდისა კათოლიკე ეკლესიისა. სეკდემბერსაჲ აქუს დღე ლ. დღეთა აქუს ქამი იბ და ღამეთა ქამი იბ. —თვესა სეკდემბერსა ჲ. დაწყებაჲ ინდიკტიონისაჲ. მოკლება წელიწდისა. ჴსენებაჲ ღ ის მშობელისა მასიანეს შინა და ჴამება წმიდათა დღეთა მოწესეთა და მოწამეთა...“ გვ. 1—526.

წყდება: „...და მთაეარმან უშჯულომან დადეა ბრძანებაჲ, შემსგავსებული ყოელად ბილწისა მის გონებისა თ ისა, რათა აიძულებდენ ქრისტეანეთა ბუნებისა გ რეგ წეთა...“

შენიშვნა: ხელნაწერი წარმოადგენს გიორგი მთაწმიდელის მიერ თარგმნილ სვინაქსარს.

მინაწერები: 1. „ეთიოპიას შინა იყო იგი ვითარცა...“ (ხელის ყდის შიდა გვერდი).

2. „სვინაქსარი ნინოწმიდელისა არის, ვინც გამოსწორის, ღმერთიც რისხავს“, გვ. 256.

3. „ტუალო, შეიწყალე ნიკონ დიაკონ“. გვ. 267.

4. „ეს სვინაქსარი საბა ნინოწმიდელისა, ვინც გამოსწოროს, ღმერთიმცა რისხავს, ამინ“, გვ. 269, 411.

5. „საბა ნინოწმიდელი გარდაიცვალა 1782 წ.“ გვ. 411.

6. „ეგვა ხ. ქ. ღმერთმან ბატონის ეშიკ-აღა ბაშის ჭირი მოსცეს მათ ფუთ მიწა-მტვერს სვიმონ დიაკვი...“ გვ. 462.

7. „ქ. ბატონის შვილი ელენე მოკასენებ, ნინოწმიდელო, ხელს კოცნა მომიხსენებია, ჩემს ამბავს ... მომნახე ჩემო ნათლია.“ გვ. 483.

8. „გულისთვი აღექსანდრე, 1884 წ“. გვ. 508.

9. „ა. გულისმცილი“. გვ. 525.

იხ. ამრეთვე გვ. გვ. 56, 126, 255, 317, 356, 364, 394, 440. ქვემო ყდის შიდა გვერდი.

(427) 449

კრებული. XIII—XIV, XII—XIX

174 ფ.; სხვადასხვა ზომის: 29 × 20; 24 × 28; 26,5 × 19; 26,5×19,3; 22.9 × 16,5; 21,9 × 17,2; ქაღალდი სხვადასხვა დროისა და სხვადასხვა ფერის (დაზიანებული, ზოგი მათგანი ძველი რესტავრირებულია); მეყაყის ყდა, ყდაზე და ყდის კუთხეებში ყავისფერი ტყავი; ნაკლული; სხვადასხვა დროის ნესხური და მხედრული, სათუ-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

რვები სინგურით; [XII—XIV ს. (4r—37v), XVII ს. (99r—150v), XIX ს. (2r—3r, 40r—94r, 153r—171r)]; დაწერილია: 1r-v, 3r-v, 38r—39v, 86r-v, 94v - 98v, 151r—152v, 162v, 166r-v, 171v—174v.

1. „...ცნობა იქმნების ორად: პირველი არის ხედვითი და მეორე საქმითი...“ 2r-v.

წყდება: „... ანუ შეიქმნილთაჯანი შემძლებელ არს დაუბადებელისა და შეუქმნელისა ანუ მიწეთობად მიუწოთმელისა არსებისა...“

2. „თუესა აგვისტოსსა ია, მიცვალებაჲ ყოველად წმიდისა და უბიწოჲსა და სანატრელისა დაჳ ეტლისად კურთხეულისა ქალწულისაჲ მარიამ ღვთისმშობელისაჲ ქუეყანით ზეცად. თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ბასილი „ესარიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ. მიცვალებისათჳს ქუეყანით ზეცად აღსვლისათჳს წინაწე ღრთისა და მისთჳსცა, რომელ სადგუშლოჲ აღესრულა საკჳრველი ცასა შინა და ქუეყანასა ზედა ღ[ისა მიერ დედის თჳსისა. გ[ხნ უ[კი.—სამებამან წმიდამან ცხოველმან, დიდებულმან დაუსაბამომან, დამბადებულმან ყოველთა დაბადებულთამან, რომელ არა მამაჲ, ძე და სული წმიდაჲ...“ 4r—23v.

3. „აგვუტოსსა კ. საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა თეოდორე აღსარებელისა სტუდიელთა წინამღუ[რისაჲ თჳის კუეთისათჳს დიდებულისა [წი]ნამორბედისა და ნათლისმცემელისა იოანჱსსა, გ. შ.—ბრწყინვალე არს და ღ[თივ მონიჭებულ დღენდელი ესე დღესასწაული...“ 23v—29v.

4. „თუესა აგვუტოსსა ლა, საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისაჲ გ[რ]გორის მთავარეპისკოპოსისაჲ კოსტანტინეპოლ[ელისაჲ სიტყუაჲ სატურარისათჳს ტაძრისა ყოველად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღვთისმშობელისა, რომელ არს ხალკოპრატის და ეკრდების ... და ვის შინა დადებისათჳს პატიოსნისა და წმიდისა სარტყელისა ... და შემდგომად სასიხარ[ბლთა და ... საცემელთა სახუ[... უფლისა ჩუენისა იესუ ქ[სთა, გ. ჱ.—დიდებული ითქუა წინათჳს, ქალაქ ღ[რთისაჲ, საღ[რთოჲსა სულითა აღ[რულ...“ 29v—33v.

5. [მოსაწუნებელი წმიდისა მოციქულისა ბარნაბაჲს მიმართ, ერთისა სამოციდათოთხჳანისაგ, რომელსა შინა მიმოვლანიცა მისნი].—„... ესენი ძმანი მიერ აღს...ზე მსახურებისა და მირთუ[ც საჭ[რისა მათ და მიძღუანებულისა...“ 34r—37v.

წყდება: „...რომელსა იგი წინაჲ თე... ასმიოდა საჭ[ეთათჳს და ქ[დი...“

6. „თუესა ნოემბერსა კა, ტაძრად შესლუა ყოველად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღვთისმშობელისა წმიდის ქალწულისა მარიამისა. თქმული წმიდათა შორის შინაჲ ჩუენისა გ[რ]გორი ნიკომიდელისა რიტორისაჲ, გ. შ.—ბრწყინვალე არს მიზეზი ამის კრებისა, რომელისა მიერ მიუწოთ[ებელისა მის ნათლისა მინართ აღიწყებიან აქა შემოკრებულნი ესე...“ 40r—45r.

7. „თთუესა დეკემბერსა კდ, წინა დღე ქ[რისტეშობისა, საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ათანასი ალექსანდრიელ პატრიარხისა, სიტყუა აღწერისათჳს ყოველად წმიდისა ქალწულისა და ღვთისმშობელისა მარიამისა და იოსებისათჳს, რომელმან მოითხოვა იგი, მ.გ.—ვითარცა მუშაკნი იგი, რომელნი აღმოჰკუსთენ მიწასა გამოსადნობელსა

ოქროჱასა, რაჲგამ ჰპოვიან ნაპრალთა მისთაგანი რაჲმე მცირე ნაწილი..." 45r—49v.

8. „თთუსა იუნისსა კდ, დადუმებისათჳს ზაქარიასსა და შობისათჳს წინამორბედის იოანესა. სიტყუა შესაწთომი, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა, კონსტანტინუპოლელ პატრიარხისა, გ. მ.—მოსე დიდმან, მსახურმან ღუთისამან, წინასწარმეტყუელთა თავმან, ზღუის მოგზაურმან, რაინდმან ჰაერისამან, ტაბლა-მყოფელმან შანაჲსამან..." 50r—52v.

9. „თთუსა აგჳსტოსა ვ. სიტყუა ღრმისა მაჲსი ჩუენისა ეფრემ ასურიაჲ ფერისცუალებისათჳს უფლისა ღ~ისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესო ქ~ესსა, გ. მ.—ავარაკისავან ჴა სიჲარულისა, ხოლო ენუკისაგან ნაყოფნი სანოვაგეთანი. დაწერილთაგან სჳელანი ცხოველ-მყოფელნი. ავარაკსა ერთი ღეი აქუს მცისა..." 53r—56r.

10. „თთუსა დეკემბერსა კე. შობაჲ უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი. სიტყუა წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღ~ისმეტყუელისა, მ. გ.—ქ~ე იშუბის, ადიდებდით, ქრისტე ზეცით მოვალს, მიეგებოდეთ, ქრისტე ქუეყანისა ზედა, აბაღლდით, უკჳლობდით უფალსა ყოველი ქუეყანა..." 56v—61r.

11. „თთუსა ფებერუალსა ბ, წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ამფილოქე იკონიელისა სიტყუაჲ მიგებებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქ~ესსა, მ. გ.—მრავალნი დიდთა მათ სახელოვანთა მათ კაცთაგანნი საკჳრველ ჰყოფენ ქალწულებასა, და არსცა ჴეშჩარიტად საკჳრველ..." 61r—64v.

12. „თთუსა იანუარსა ვ. ნათლისღებისათჳს უფლისა, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა, მ. გ.—ვითარცა ველნი შუენიერნი ყუავილითა ოქროს ფერითა შემკულნი, და ვითარცა ხენი შუენიერად შემოსილნი ფურცლითა, და სადგურნი შუენიერ‹ულ›თა ნივთად მჭმობარეთანი..." 64v—66r.

13. „თქუსი წმიდისა იოანე ეპისკოპოსისა ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქ~ესსა, მ. გ.—დასაბამი სახარებისა სასუფეველისათჳს ცათასა არს წინადღეინდელი ესე დღესასწაული. აღთქმაჲ გუაქუს ცხორებისა საუკუნოჲსა მის მიერ, რომელნიცა იგი გამოგუიჩინა კეთილა სარწმუნოებაჲ..." 66v—67v.

14. „თთუსა დეკემბერსა კ. წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა შობისათჳს უფლისა და თანაკრძალულებით ვეზიარებოდეთ წმიდათა საიდუმლოთა მისთა, რომელიცა იკითხების წინადღეს ქრისტესშობისა, გ. მ.—აჰა, ესერა მოაბლებულ არს დღესასწაული ყოველთა დღესასწაულთა უმეტეს პატიოსანი და ზარის ღასახდელი..." 67v—70r.

15. „თთუსა ნოემბერსა ზ, თქმული სერაფიმთათჳს წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა, გ. მ.—ძლითღა სადამე განველეთ ოზიაჲსა თჳსი უფსკრული, ხოლო ძლით განველეთ არა გზისა სიერცისათჳს, არამედ სწავლის მოყუარებისა..." 70r—73v.

16. „თთუსა ფებერუალსა კდ, წმიდისა მამისა ჩუენისა თეოდორე სტოდელისა სიტყუა შესხმისა პოვნისა პატიოსნისა თავისა იოანე ნათლისმცემელისაჲსა, გ. მ.—მესამე არს წოდება ესე, რომელი მოაქუს ჩუენდა

ხსენებისათჳს წინამორბედისა დღეინდელსა ამას დღესა და მოგჳწოდს ჩუენ, ჰოი ქრისტეს მოყუარენო...“ 74r—76v.

17. „თთჳსა დეკემბერსა თ, თჳშული წმიდისა მამისა ჩუენისა ეპიფანე კჳპრელ ეპისკოპოსისა მუცლადღებისათჳს აწნაჲ, რაჟამს ეხარა შობაჲ წმიდისა ღუთისმშობელისა, გ. მ.—რაჲ არს საიდუმლო ესე ამაღლი და დიდებული, ღ[ა]ი ქუეყანად გარდამოსულაჲ და დაძუძლებული ბუნებისა ბრწყინუალედ განაბღებაჲ...“ 76v—80v.

18. „თთჳსა სეკემბერსა ჱ, წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე მონაზონისა და ხუცისა დამასკელისა სიტყუა შობისათჳს ყოველად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღუთისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, გ. მ.—მოუედით ყოველნი ჴარმართნი, ყოველი ნათესავი კაცთა, ყოველი ენა და ყოველი პირი და ყოველი ჰასაკი, ყოველასვე თანა პატივისა და მხიარულებით ვდღესასწაულებდეთ...“ 80v—85v.

19. „თთჳსა იჳნისსა კდ, წმიდათა შორის წმინისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა შობისათჳს წმიდისა იოანე ნათლისმცემელისა, გ. მ.—შეწყნიერ და კეთილ არს ჟამი დღესასწაულისა ამის დღეინდელსა ამას დღესა ჩუენდა მოწეენულისა...“ 87r—91v.

20. „სწავლანი სულიერნი ღირსისა მამისა ჩუენისა შიოს მიერ თქჳულნი. ოდეს იგი შთაიდო და მღუიძეს შინა დაყუდებად, ასწავა მოწაფეთათჳს ესრეთ მეტყუელმან.—ძჳნო ჩემნო, ღმერთმან მოგჳცინ მადლი ჯ[ა]ა სიყუარულისაჲ ჩემისა...“ 92r—94r.

წყობა: „...შენ გევედრებით, დედაო ნათლისაო დიდებულო, ნათლისმცემელისა იოანეს თანა დიდებულისა მეობებად, ნუ დასცხრები წინაშე სამებისა წმიდისა, რომელნი ესე ვითხოვთ შენგან წყალობასა...“.

21. „ცხორებაჲ იოანე ზედაძნელისაჲ და ათორნეტთა მოწაფეთა მისთა.—...შფოთთა სოფლისათა განიზრახა უცხოთა ქუეყანათა მიმართ წარსლვაჲ, სადა იგი უმეცრებ[ა]სა მისსა მჭონებელ იყ[ა]ნნ ჯ[ა]ნ...“ 99r—107r.

22. „ცხოვრებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ღმერთმოსილისა მამისა ჩუენისა დავით გარესჯელისა, მ. გ.—საკჳრველსა ბართლისასა მომთხრობელთა და მოქალაქობ[ა]სა წმიდათასა აღმწერელთა გონებისა სადმე თჳალთა განჳწმიდლად ჯერ იყო კონებაჲ...“ 107r—124v.

23. „ცხოვრებაჲ და საკჳრველებანი წმიდისა და ნეტარისა შიოსნი, რომელი იყო ანტიოქიით შუამდინარისათ, ხოლო მოიწია ჴუეყნად ქართლისა და დაემკჳდრა სარკინისა მღუმესა, რომელი ესე აღწერა ღირსმან მარტჳრი პირველ, რომელსა ეწოდა იოანე, რომელი იყო მოწაფეთაგანი წმიდისა იოანესთა კოსტანტინებოლით, გ. მ.—ჴსენებითა წმიდათა თანა, ოდესცა სადა იქმნა განძლომა ცნობისა მჭონებელთაგან, არა თუ ვინმე სრულიად წარტყუენულ იყო გონებითა ეშმაკისა მიერ...“ 124v—150v.

წყობა: „... რ[ა] უ[ა] მიერ განგისწაელებოდით, გინა თუ განგიცდებოდით, ყ[ა] შინა სიფრთხილე გჳქმს ფრიადი, რათა ლოცვასა მივსცენეთ თავნი და არა დრტჳნვასა ურგებსა...“

24. „ცხოვრებაჲ და მოღუაწებაჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა დავით გარესჯელისა, თორმეტთა მამათაგანისა. — რაჟამს იგი მოცჳლებრისა მადლითა განმტკიცებულმან ღირსმან დედამან ნინა ღ[ა]ისმეცნიერებითა განანათლა ყოველი ივერია...“ 153r—162r.

25. „ცხოვრება ანტონი მარტო მყოფელისა, მ. გ.—ესე მამა ანტონი შუა მდინარეი, მოწაფე იოვანესი, იყო წმიდა ესე განწორებულთა შორის სათნო და წარჩინებული...“ 163r—165v.

26. „თთესასა ათორსა, პირველსა დღესა, მიცვალება ღირსისა დედისა ჩუენისა მარიამ მეგვპტელისა, რომელი იპოვა უდაბნოთა შინა იორდანისათა ამბა ზოსიმეს მიერ, გ. მ.—იყო ვინმე მონასტერსა შინა პალესტინასსა ბერი ვინმე, სახელით ზოსიმე...“ 167r—171r.

შენიშვნა: ხელნაწერი S 449 ჯამაგირებულია წიგნში: „ასურელ მოღვაწეთა ცხოვრების წიგნთა ძველი რედაქციები“. ტექსტები გამოკვლეულია და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ. თბილისი 1955 წ.“

ანდერძი: „მოითხველო, წუწოლისათჳს ლოცუა ყოველ ჰპირნი დედისა სიკუისანი“ 23v.

მინაწერები: 1. „πρωτοιερέυ Βασιλειος 'Αδριάνοφ. დეკანოზი და ბალაღხანი ვასილი ადრიანოვ“ (ბევრ ყდის შიდა ნახევ).

2. „ჴ. ღმერთო, აცხოვნე ბერი გიორგი, ამინ“ 106v.

3. „ღმერთო, მოწყალე გიორგი ჯგელიშვილი სასუეველსა“ 107r. იხ. ანალოგიური მინაწერები: გვ. 23v; 34v; 104v.

(428) 450

ივალიშვილი გიორგი, მგზავრობაჲ თბილისით იერუსალიმისადმი. 1820.

201 ფ.; 30 × 24; ქაღალდი; ქაღალდგორგადაკრული მუყაოს ყდა, ტყავისფერი ტყავის ყდა, ყდის ზედა ნაწილი დახეული; მხედრული, ხუცურული; რუკა: (30r); სურათები: 42r, 44v, 50r, 85r, 93r; გვერდები: 56r, 143r; 1820 წ. (5r); დაწერილია: 1r-v, 2v, 4v, 5v, 6v, 30v, 42v, 44r, 50v, 56v, 85v, 93v, 101v, 102v, 103v, 113v, 114v, 115v—116v, 118r, 143v, 197v, 201r-v.

[გიორგი ივალიშვილი]. „მგზავრობაჲ იერუსალიმისადმი. ნაწილი პირველი. თავი პირველი. იელისსა ჳ-სა ოციცხუსა.—დღითი მიველ ჯუარის აღმაღლებისა ეკლესიასა. აქა შემდგომად შეთხზულსა წმიდათა ხატთა, დამჭრობილნიჱ კეთილ-კრძალულებითა საფლავსა ზედა უსასრულველისსა ჩემთჳს დედისა ჩემისასა, ღაღად-ვჰყავ სიღრმით სულისა ჩემისათ მჴურვალეთა ცრემლთა შორის...“ 7r—197r.

შენიშვნა: 1. მოგზაურობა ორი ნაწილისაგან შედგება.

2. თავფურცლებზე აწერია: ა) „მგზაურობაჲ იერუსალიმისადმი“, (2r). ბ) „მგზაურობაჲ თბილისით იერუსალიმისადმი საბერძნეთსა ზედა და უფუძეცეაჲ იერუსალიმით თბილისისადმიცე ქრისტის ჭალაჲსა, მცირისა ახისა და ანატოლიისა ძლით თავადისა გიორგისა ივალიშვილისა. ნაწილი პირველი. ჩუ-სა წელსა“, (5r). გ) „შენ გშენსნის ჴალიბა, ღმერთო! სიონს, და შენ მიგიცეს ლოცუა იერუსალიმს. ფსალ: ჟდ. მეული ა“, (6r).

3. ტექსტს წინ უძღუის გიორგი ივალიშვილის „წინასიტყუაობაჲ. სიყრმით ჩემითგან ფრიად მბრძანან მე სერგიანი ხილუად უცხოთა ქუეყანათა და ერთა, ხილუა უცროს ყოველთა მისი, სადითცა ქორციელ-ქმნილმან სიტყუამან ღმრთისამან და ქუჱშარიტამან ღმერთმან მოგუეცნა ჩუენ ნათელი ღმრთეებისა თჳსი-

სა ფასკერსა შინა ულხინოებითისა წუხდაიდისსა მყოფთა; არამედ ყოველი ჯეულსმოდგინებაჲ ჩემი მიწუდომად ჰაზრისა ამისა დამთა წარეწმართებელად ჩუქა-ს წელამდე, რომელსაცა შინა განჭებაჲ ყოველად უბალელსისა მოძაღონა პირუელ სრულისა ცისა ჯუმე მართლმადიდებლობისა სარწმუნოებისა ძალად დამაყარებელსა დიდსა რისხისსა ამპერიისა საყდრისასსა ჭალაჭისა სანკტპეტერბურსა, ჩუქა-სა წელსა—სპრისეის წაწილისა ადებრმედყანისა რომეოთამე ჭალაჭთა, და უკანასკნელი ჩყოი-სა წელსა—მრუნებელობამ ჩემდა კონსტანტინოპოლისა თანა ჭელაჭთა, რომელთამე თეთრისა ზღუასთა, ჯრიკისა, შუჩკემიან არაბიისა და შემდგომად პაელესტიისა თაყუანის-ცემად წმიდის საფლაჲისა, თანასწორ, ეითარ სხეთათჳს საჴსოვრთა შორის და ჯარეშე წმიდისა ღმრთის ჭალაჭისა იეროსალიმისა ადგილთა, რომელთათჳსცა ვიეთათჳე ნათესავთა და მოყუასთა ჩემთა დამიოქსნეთითა ჩემდამო თხოვითა თქუთა აღწერად ყოველ-ფეროებითსა მგზაურობასა შინა ჩემსა შეთხუეწელთა და შენიშნულთა საჴსაშა. მათისადმეცნებ ესეოდენად ამისა, ეიჴვათგან ერთგეშ-წელთა ჩემთა ხემო თქუნელთა კერძოთა ოთაშანის პორტის სამფლობელოსასა ხხილეულთა თჳო დღედღეჲსა არ იძილეშნებიან ეითარნიე აღწერილებანი აგჳითა მით და მათ შინა მცხოერებთა. ხოლო მე, დამორილებულმან აღსრულებად საწადელისა მათისა, რაბაშჴა იყოს იჳი, დედდეჲ თაჳს სამძეურად აღწერაჲ მათი სარიგსა ჯიგსა შინა თქუნა.

უკეთე აწრამოება განსამძეურებაჲ ესე ჩემი რაოდენმე მოზიდეასა მკითხულთა ყურადმღებელთაბისაცა, თჳი იგი მექმნების ჴელდაჲ შერომისა ამისათჳს; ხოლო უკეთე არა, ბაშინ მცირისაცაა ჯერ-არს ჩემ მიერ მოლოდებად მადლობისა ჰაზრისათჳს სხეთა შესაქცევად მიღებულისა. გარნა ყოველსა ამათთან დაეხედევე თჳითეო შენიშვნისა ჭართალისა ადგილთა მეტბარეობაჲ და თანად ამა ზედა მკუდრთაცა ეითარებაჲ მიზეზისა ძალით თჳი მთხოველთა მიერ-ცე უბრალოჲ ჩემსა ცნობისათა შეწყნებამან, ოდეს აღნიშნეად ყოველთა მათ სხეთა, ოთაელნეცა მიხედცსამებრ ჩემისა ითოვდნენ ესაკეთილსა განხრილებასა გამომჭირებელსა მწირისა მიერ არა ჰაზრითა ამით, რათამცა წარმკითხულთა ამისა მიაქციონ სასმენელნი თჳსნი მისდამი მით, რამეთუ ეიფრთდიდე მე დროსა დაწესებად თაეის რიცხეთა შინა ცხოველითა კალმითა გამოსხატულსასა, არამედ ცნაფიად მრწმენებელთათა ამისა ჩემდა, დამჭიანეულ უქმობისა, გამოაბედენელად წუხსა, განსჯისამებრ სატრფო საყუარელთა მამულისა მოყუასთა და ნათესავთა ჩემთა დაშორეებისა გამო წარმეოებულისა და განტარებად გამისა ესეეთარითა ღრეითა-ცუეე. მეცირ-მეცირედ შეროგითა ჴმისმიღთა და ზღუასა შორის, სადაცა, გარდა ღმრთისა, არაეინ მიეის ნუგეშინის-მცემელად, მფარველად და წარმმართებელად ჯნის ჩემისა.

და ესრეთ, ბაშასიდამე, არ ესაჭიროეს დარწმენებად მკითხულთა ჩემთა, ოდეს უამისოდაც იქმნების ეფთილჯოგიერნი კითხეაჲ. მოყუარენი ჩუმენებელთ, რომელ ჯამოეცდელმან ჯუროეშეა შენიშვნათა შორის ნათესაი და გამომაცუათათჳს მათთა ითგარისაცა წაკოსად თჳსისა აღერსმეულებისა შეინახენორებისათჳს თავისა სხეათა განსილებულთადმი.

სხემბრი, უკეთე შეჰეთხეუნეს ეითარიმე წინააღმდეგი მოლოდებისა ჩემისა, და შეჩრაეს ვინმე ნამდეილ მცდელ მეძებელად თანასწორთა ღირსებითა მათთა მიწუდომებაჲ, რა მჳამს! ვინაჲთგან მხილეულნი ჴნიისა ნაშრომისა ამის, უკლრესთა შორის ასრეთისა უადვილსად დაანებებენ უპორატესობასა და უხორციწესა ჭებისა მსუფრსულსა ძქირდფულსა ჩემთა და ამისათჳს მეცა ეარნებ თავსა ამით, მით, რამეთუ უკანონოდ და თჳნიერ ყოველისა მზეუნ-მეთჳნეობისა უსნოებითა აღესილი წიგნი ჩემი ეძებების უფუსდო-სიტყუეთა ითჴებად მათდა მირომეელულსა დიდებასა, რომელთაცა უსანაწ-უსაღონოესთა ფრთითა გამოეფსხაჳთ ქუეყანითა და ეროთა მათთჳს, რომელთათჳცა დროსა ჩემისა ერთ-წლეულითსა მწირობისა შეეერებე მათ ნაყოფი ლუწოსა ჩემისა და შეეწერე.

ჩუმ-ისა წელსა, თხოეისაბერი ჩემისა ს ა ქ ა რ თ ე ე ლ ო ს უპირეელესისა მთავრისა, ღრიგოლისთა ღეწრელისა და ძმაეკლთა ორგეენი კეკლეფრისა ა ლ ე ქ ს ე ი ს პეტროეიჩისა იერმოლოეისაჲ მიღებად წიგნისა წარალჳსათჳს ჩემისა ეგვიპტედ, სიხეს ჭეშე რომელისამე შემჭედროებითისა სარეებლობისასა (ვინაჲთგან ნამდჳლ მოსილება წმიდაჲთა ადგილთა პალესტინისათა), ეიქმენ მის მიერ წარდგენილ უძაღლესსა კარსა ჴედა ყოველად უმოწყალესისა ქელმწიფისა ჩუენისა იმპე-

რატორისა ალექსანდრე პირუელისასა, სადღისაც შემდგომად რაოდენთამე ღრთითა მიეღეს საქელწიფოსასა კოლეგიისაგან ცუნო კრუნეულთა საჭმეთასა ჩყით-სა წელსა, ფებერვლისა კბ-სა დღესა ოთხსითა და იტალიურსა ენათა ზედა დაბეჭდილი და ყველაწერილი მისეულ კოლეგიისა მინისტრის თანამდებობით მწრთვებელისა კარლ გასილიევიჩისა გრაფ ნესსელროდეს მიერ პასპორტი, დამნიშნული ჩემი დისტანციონნი სტატსკი სოვეტნიკობითა. მყოფსწან სოფელსა წინანდალსა, დისწულისა ჩემისა თავადისა ალექსანდრე და დისა ჩემისა მთავრისა მარია ივანეს ასულ ჭავჭავაძეთასა. ყველთა საკართველოს გუბერნატორისა ქალისა ღვინით მაიორისა და კავალერისა ოთარ ივანეს ნოვიჩისა ხოვენის ძისა და ერთად არ მჭირვია მცირისცა დაბრკოლებისა, რაოდენთამე დღეთა შემდგომად მისწერეს ერთრთველსა თემსა დისა ჩემისა. ჯარსა მწოდებლისაგანეს დედისა ჩემისა, სიამრთოდ ჩემით ჩემზედა უფროს პირმშოსუფლ მზრუნველსა ყურნებულისა მთავრისა მარია ივანოვნას მიერ, გაეგმზედბე მას ნათესავსა ჩემსა და წორმოელ თბილისს, სადაცა გაზმდებასა შინა წინამდებარესა ჭსისაში ემოელ ქალაქსა ამის ტარონი ღრთითანი თაყვანისცემად წმიდათა და სასწაულმოქმედთა ბატონ. სოლო მოსულებულნ შინა, განვატარე ღამე ესე აჭალს ეს ოკი ზეთი ოთეს იელიანს სოფელსენელსა წერეთლისა შინა დაშოროსისათეს ბაბელისა და მოყეთა-ნათესავთა ჩემთა". 3r—4r.

4. ხელნაწერის კიდეებზე მიწერილია კეფსათარები, ავტორის შენიშვნები და განმარტებები.

5. ხელნაწერში ჩართულია: რუკა: 39r; ნახატები: 42r, 44v, 47r, 50r, 85r, 93r, 101r, 102r, 103r, 104r, 105r (ამ ოთ ფურცელზე გვერდზე მოთავსებულ სტრიქონს ახლავს ოუშული ახსნა-განმარტება: 104v, 105v); 118v, გვ. ნები: ა) იერუსალიმისა, ფერადი 56r. ბ) „ეუშმარიტი დათხება ანე დაბადება ცუდიდესისა და სიცოცხლისა ტაძრისა უფლისა ჩუენისა იესო ხრისტესა, წმიდისა და სიცოცხლისა ჯვრისა გოლგოთისა, ადგილისა სალოცველისა, ბეთლემ-შესწორელის ადგილისა და ეკლესიასახლისა სასტარიანოსაცა სიდროისა. მართლმადიდებელსა აღმოსავლეთისა ხრისტეანეთა და რომელთაცე სხეთა ჯანიცემული იეროდიაკონისა და სახიგამოსა შეატეისა ხაჭარის მიერ". 143r.

6. „მოკზატრობის" ერთეული: „ხაბიებელნი წიგნსა ამას შინა ასხენებელთა ქალაქთა, დაბათა, სოფელთა, ზღუათა, ჭალაკთა და სხეთა" 198r—203v.

(429) 451

კრებული. 1841

79 ფ.: (158 გვ.); 30,5 × 19; ქაღალდი: ქაღალდსახაკრული. მელანი: ყავა, ყუაზე ლერწამი ტაკვი, აქვს ყვითი საცავი ფეთკლები; ხისტრული, ტექსტი ოთხკუთხა ჩარჩოშია ჩასმული; 1841 (გვ. 155); გადაწერილი: მიხაილ სტეფანეს ძე სტეფანოვი (გვ. 1-94); დაწერილია: 1r-v, 156.

1. „ამა წიგნსა ჩარდავრიშიანი ეწოდების, ესე იგი ოთხი დავრიშიანის ანბავი, რომელიც დავსწერე მე თეიმურ და მერე მეკობრის მიხაილ სტეფანეს ძეს სტეფანოვს.—იყო ხელმწიფე კოსტანდილეპოლესა შინა მორჩმული, გამდიდრებული და ყოველსა ქვეყანასა სახელგანთქმული..." გვ. 1—94.

შენიშვნა: „ჩარდავრიშიანი" ორჯერაა გამოცემული (1876 წ. და 1890 წ). ხელნაწერის ტექსტი გამოცემებისაგან განსხვავდება.

2. [ბარათაშვილიანდროანი]. „ქვეყანასა შუროვეთისასა იყო ხელმწიფე ქიზვარ გაძლერებული, უფრებელი, მორჩმული მოლენილი და სიმდიდრისაგან ვალალებული...“ გვ. 95—155.

შენიშვნა: 155 გვერდზე მოთავსებული ყოფილა ნაწყვეტები ანდრონიკოვის ლექსებიდან. ამჟამად მოიტყლება, იხ. მინაწერი: „ანდრონიკოვის ლექსებიდან“.

ანდერძები: 1. „ესე ჩარდახნიანი, თვით ჩემის ხელით ნაღვაწი და ნაწერი, შვენ მეკეთნის, სტარშას ფერშალ ბიბიალ სტეფანოვიჩის ძეს სტეფანოვს“. გვ. 94.

2 „...ბიბიალ სტეფანოვს, ძე სტეფანოვსა. 1841“. გვ. 155.
მინაწერი: „ხაკოთა ჭიჭინაძის ბიბლიოთეკისა“. გვ. 1.

(430) 454

ორბელიანი სულხან-საბა, ქართული ლექსიკონი (B რედაქცია). 1789

362 ფ. (724 გვ.): 22 × 16.2: ქაღალდი (ძველი რესტავრირებული); ტაეფაგადაკრული ტიფრული ხის ყდა ტყავის სატაეფეთით (3 ცალი); მხედრული, 13-დან 18 გვერდამდე დაწერილია ნუსხურით, ორ სვეტად, დასაწყისები სინჯურით; 1789 წ. (გვ. 673): ჰეორნიშანი აქვს: გადაწერილ: მოცდილი ნიკოლოზ ჩანიკაშვილი (გვ. 673); დაწერილია: გვ. გვ. 342, 674—678, 720—724.

[ს. ს. ორბელიანი], „ლექსიკონი არის. ა. ანი არს პირველი ასო და ქმნილი და ართრონი, მრავალრიგად და თავად მოვალს ყოველთა სიტყვათასა და ბოლოდაც, ვითარცა ზედით დაწერილია. აა. 18. ქაქმორში.—იხილე აქა, თუ ვითარ ვაყოფს აეობასა და ყოფასა. მყოფი ზოგადი სახელი არს...“ გვ. 21—648.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა) „ანბანი პირველად სასწაულთა ღრმათანი“. გვ. 1—17. ბ) „ანდრია-ზიამაგი“ გვ. 17—20.
2. ტექსტს დართული აქვს: ა. იტორის ანდერძი, გვ. 648—649.
ბ) თავთა სახელები სხვადასხვა ენაზედ. გვ. 650.
გ) „ბუდის ვახტანგის ნათქვამი:
„სიკრმითგან იყო მედამად სიბრძნის სწავლისა მსაზელი...“ გვ. 651.
დ) სიბრძნე ნათქვამნი:
„ამ დედისკაცის რიგები, თე ბრიენთა დამიწუნოთ...“ გვ. 651.
სიბრძნე ორბელიანებან, ვის ერად სერქვა სულხანი“. გვ. 651.
ე) „მოხელენი, რომელნი არიან ქართველნი, რომელთაცე ალღარა უწოდენ და დავიწყებულნი და სხვა ტერტერთა ენისაგან მოღლიეს მისგი ნაცლად.“ გვ. 652—655.
ვ) „დასაბამითგან კრისტეს მოსლვადმდე ქართულის რიცხვით“ ჭარდახულს წელნი...“ გვ. 655.
ზ) ათორმეტთა ხოციქთა სახელნი ქართულ, არაბულ, სომხურ, ლათინურ ბერძნულ ენებზე. გვ. 656.
ი) „წულიწადთა სახელნი არიან...“ გვ. 656.
თ) „შვიდეულისა დღეთა სახელნი.“ გვ. 657.
ი) „იესო კრისტეს სამოციცდათორმეტნი მოწაფეთა სახელნი“. გვ. 657—661.
ია) „სამოციდაათნი მოწაფენი და მოციქულნი კრისტენნი“. გვ. 661—668.
იბ) „თქმული წიგნისა და ნტყარისა მამისა ჩვენისა ეფთვიმე კვიპრელ ეპისკოპოსისა წმინდათა ათორმეტთა მოციქულთათვის, რომელნი იქმნენ

ანუ სად ქადაგეს, და ანუ ვითარ სად აღსრულენ, და წმინდანი ნაწილნი მათნი სად არიან მეუბარენი". გვ. 668—672.

იგ) „ქართული და თათრული ლექსნი კოსტანტინე ბატონიშვილისა ერთად, ორნივე ანბანთ ზედ შეწყობითი". გვ. 679—719.

იდ) შენიშვნა ამის „კ"-ის შესახებ. გვ. 648.

ანდერძები: 1. „ევნე ეს ლექსიკონი გარდასწეროს და სანახაო სახელი არ დასწეროს, მის საგიერად უფალმან ის გაიკითხოს.

დანადებული სულხან-საბა ორბელიანი ქართულს ენაზე ტომ. ოცდონ-ბეს კდ, რომ ლათინურად ოთხი ნიუნბერი იქნება, დღეს კერიკესა, ეამსა შეა-ღამისასა". გვ. 651.

2. „წმინდანო სამოციდაათორტმეტნო მოწაფენო მაცხოვრისანო, წმიდანო სამო-ციდაათნო მოციქულნო მაცხოვრისანო, წმინდანო ათორმეტნო მოციქულნო მაცხოვ-რისა, ქებით მსახურნო და თაყვით მცნელნო, მე, ცოდეული მწირი სა ხარ-ჯასშვილი ძღვენი ნიკოლოზ, გევედრები მშვიდობა, სიყოველე, დღეგრძე-ლობა უბოძე და ბტერთა ძველი ძესა ჩემსა კორნილიოს, ესა ჩემსა თანაბა, რასაცა ჩემსა მაიას, ძის თვის ჩემთა ეფიტრის და ეკორგის მეთ ევედრენით, მშვიდობით, სიცოცხლით, დღეგრძელობით მიძყოფენ ესენი და მე ამისი წერილი მაცხოვენ, ჩემი სიყრმითგანი ცოდვა მაპატიენ და ისმინენ ვედრება ჩემი, წმინდანო წიაწყრომეტყველნი, მოციქულნო, მღვდელთ-მოძღვარნო, ბოწყანენო, მა-მანო, მამათმთავარნო, ქადაგნენო. დედაო მართალნო, ნინო ქართლის განმანათ-ლებელო, ეკეციელნო და ეფრთაშონო, კოსმან და დამიან და ნმიდაო ედდოფა-ლო, ისმინეს ჩემი ვედრება და სათხოვარი, შეიწირე და ეთხ ევენით ჩემთა ძეთა, ასულთა, რძალთა და ძის ძეთა ჩემთა. აღსრულება წიგნი ესე ლექსიკონი კელთა ჩაჩიკაძის ვის ნიკოლოზ მღდელისათა თუესა ოქტომბერსა ის, კ-ს ენ ა (1789)". გვ. 672—673.

შენაწერები: 1. „ჱიბ. სარაჯიშვილისა. 1881 წ. Мих. Сарад-жева..." (ხელთ ყოლის საცავი ფურცლის r).

2. „ეკრონიკონის ჩვენ ახალ თელაზედ გადატანისათვის უნდა ქრონიკონის რიცხვს მიემატოს 1312. ჱიბ. სარაჯიშვილი". გვ. 651.

(431) 513

ჩარდაღრიშიანი. 1873

132 ფ.: 20,8 × 17,3; ქაღალდი, ფალატებული; წმწყანე ქსოვილ გადაკრული ტეიფურული ხეტყის ყდა, ყდაზე ვარდისტური ტიკეი, ყდა დაზიანებულია/შეფხრეული; 1873 წ. (გვ. 236); გადაწერილი ნიკოლოზ ჯაბახიშვილ-ის ჩაჩიკური (გვ. 51); დაჭყე-თილ ხარაზიულ კალიგრაფიული ხელ. 236); დაუწერილია: 93, 150, 236, 256, 258, 260—264.

„დაიწყების წიგნი ესე ამის და ტკბილი, როშელ ეწოდების ჩარდაღ-რიშიანი და დავრაშია ანბავი და დიდის ხელწიფის კოსტანტინეპოლის დამწყროშლისა და ძლეერისა.—იყო ხელწიფე ერთი კოსტანტინეპოლესა შინა მორჭმული და გამდიდრებული, და ყოველსა ქვეყანასა ისხელვანთქმული. არა იყო გულსა შისსა შაჭირვება. ლაშობდის, ასპარეზობდის და გასცემდის და შეექცეოდის. იყო დიდი სიხარული და მღვდის მაღლისა ციცქნა... გვ. 1—254.

შენიშვნა: 1. ყუაზე ამოტეიფრულია წარწერა: „ჩარდაქრიშიანი ბარბარე კარგარეთელისა".

2. ჩარდაქრიშიანი ორჯერაა გაჩოცებული (1876 და 1890 წ.წ.); ხელნაწერის ტექსტი გამოცემებისაგან განსხვავდება, იხ. კ. კეკელიძე, «ქველი ქართული მწერლობის ისტორია», ტ. II, 1952 წ., გვ. 338.

ანდერძი: 1. „განსრულდა პირველი ქარი და პირველის დაერიშის ანბავი დიდის ვაჭრისა შეილია ა"ზ. ნიკოლოზ ქაიხოსროს ძე ჩარქოვასათა მეცთხეულნო, თუ რამ შეცდენა ნახოთ, ნუ მწყრებთ, და ცოცხალ ვიყო, დღეგრძელობითა მომბიძგებით და მკვდრისა შენდობას მიბძანებთ". გვ. 51.

2. „როსორცა ისინნი თავ-თავიანთას ნებასა ეწიენენ და აგრეთვე საწადელსა მიხვდენენ, მწყრალნო და მკთხულნო და მსმენელნო, ისეცა თქუენა მიხვდებით თქვენსა საწადელსა და სათნოყოფასა სულიერსა და ხორციელად ყოველსა კეთილსა და მშვიდობასა, უკუნითი უკუნისამდე, ამინ და ამინ, კირიელეისონ". გვ. 254.

3. „განსრულდა წიგნი ესე დიდის კოსტანტინესაჲსა ხელწიფისა და ოთხისა დაერიშისა ანბაჲი, ამი და სასმენელი, ნიკოლოზ ქაიხოსროს ძე ჩარქოვისა ხელითა. და ღმერთმან მშვიდობაშია მოახმაროს პატრონსა და ბედნიერებაში, წელსა 1873 და თებერვლის 12 დღესა". გვ. 255.

4. „ესე დაერიშიანი გეგუთნის ბარბარე კარგარეთლისასა; ღმერთმან ბედნიერებაში და სიცოცხლეში მოახმაროს. მკთხულნო ამა წიგნისანო, ღმერთნილისათა გიხოყთ, თუ რამ შეცდენა ნახოთ ნუ მწყრებ; მკვდარი ვიყო—შენდობითა მომიხმენიეთ, და ცოცხალსა—ღუთა ვრძელობა მიბძანეთ". გვ. 255.

5. „ვინცა ესე დიდის კოსტანტინეპოლის ხელწიფის ანბაჲი და ოთხთა დაერიშის ანბაჲი საკითხავათა ითხოვოთ და წაიღოთ, წაიკითხეთ და შემდგომ პატრონსა დაუბრუნეთ, ან არ დაშალოთ და ან არ მოჰპაროთ. უღუთო ესე დაერიშიანი ვინცა ითხოვის და შემდეგ წაკითხვისა პატრონსა არ დაუბრუნოს, ამას რისხამდეს ღმერთი ცისა და კვეყნისა გამჩენი. და რომელსაც ისევ პატრონსა დაუბრუნოს, მას სწყალობდეს ღმერთი ცისა და კვეყნისა გამჩენი. ამინ, ამინ და ამინ. მე, ნიკოლოზ ქაიხოსროს ძემან ჩარქოვემან, გადავწერე ესე დაერიშისა ანბაჲი და გთხოვთ, ვინაცა წაიკითხოთ, მკედარსა შენდობა მიბძანეთ და ცოცხალსა შენდობა, 1873 წელსა და თებერვლის 12 დღესა. ნიკოლოზ ქაიხოსროს ძე ჩარქოვი". გვ. 257.

მინაწერები: 1. „ეარონ ქამიელი გარგარეთელის (!) მეუღლისა ვარ მე დაერიშიანი" (ორჯერ წერია). გვ. 52.

2. „ქარგარეთელისა". გვ. 97.

3. (ფანქრით) „ეარონ გარგარეთელოვის(!) არს". გვ. 242.

4. „ვინცა ამ წიგნს მოიპარავს(!), იმას მოუდგეს(!) თავი, ეს წიგნი არის ბარბარე კარგარეთელისა". გვ. 259.

(432) 516

კრებული. 1796

35 ფ. 170 გვ.; 16 × 11; ქაღალდი, ფურცლებასული მწერე. დალაქებული. ხელნით გადაწერილი; თარა და ბოლოში ტურცლების კვდა კიდები შემოცელილია უყდა; ამოტეხილია ფ.ფ. 37—38; მეორეული, სათაურების დასწყისი სხვადასხვა ნუსხურით, დასაწყისები სინგურით, თავსართები (გვ. 1); 1796 წ. (გვ. 37), ჰეგირა-შანი აქეს: გადაწერა; ოთხე (გვ. 37); დაწერილია: გვ. 70.

1. „თითუსა აგვისტოსა ივ, აკოლოთია ქელით-უქმნელისა და საკვრველთ-მოქმედისა ხატისა, თქმული კეთილ-მორწმუნისა და უგანათლებულესისა ვახტანგ-ალმასხანისა. ყოველია საქართუსლოჲსა მეფიძისა (ესე იგი არა იოაკლი მეოთხისა).—მწუხრად დასდებელი დღესასს

წაულისა მდგომარისა, მუკლი დ. და ხატისა მუკლი დ. ჭმა დ. მკნეონი. ბ"ლისა მის ნათლისა, ნათელთა შემოქმედისა, მეორეთა და მესამეთა..." გვ.1—9.

2. „კანონი ხატისა, ქმნილი მისგანვე ანბანსა ზედა ქართულსა. მუკლი რიცხვ ორმეოცი. ჭმა ა. იამბიკოდ გალობა ა.—სასწაულითა აღაღე პირი ჩემი შენდამი, ღმერთო, რომელი ერთ ხარ და ხარ სამარადისოდ..." გვ. 9—30.

შენიშვნა: საგალობელს ერთვის: ა) პარაკლისი: „უკეთე პარაკლისად გვეწიოსთ საგალობელისა ამის გარდაქმა, მესამესა და მეექვსეს გალობასა ზედა ჩაურთე ესე". გვ. 31—35.

ბ) საკთხაკი: „სახარება ლუკასი. თავი თ. მუკლი ნა". გვ. 37—38.

3. „სამადლობელი თხოვათა მიმთხეევისათჳს და ყოველისაეეთჳს ქუეყანისმოქმედებისა საღმრთოჲსა.—უწყებულ იყავნ ყოველთა მართლმადიდებელთა ქრისტეანეთად, თუ ვითარითა სახითა თანამდებ ვართ ყოველთათჳს საჴმართა ჩუენთა..." გვ. 39—66.

შენიშვნა: 1. თარგმანი რუსულიდან ქართულ ენაზედ ეკუთვნის ტრიფილე იღუმენს.

2. ხელნაწერს ბოლოში ერთვის რუსეთის იმპერატორის პაველ პეტრეს ძის ოჯახის წევრთა სია: „უკეთილმსახურესი და ჭეშმარიტბრწყინვალესი დიდი ჴელმწიფე იმპერატორი პაველ პეტროვიჩი კოლესის რუსეთისა.

მეუღლე მისი, ჭეშმარიტმსახურესი და ჭეშმარიტბრწყინვალესი, დიდი ჴელმწიფე იმპერატრიცა მარია თეოდოროვნა.

მემკჳდრე მისი, კეთილმორწმუნე ჴელმწიფე, ცესარევიჩი და დიდი მთავარი ალექსანდრე პაველოვიჩი. მეუღლე მისი, კეთილმორწმუნე ჴელმწიფე და დიდი მთავრინა ელისაბედ ალექსიევნა.

ძე მისი კეთილმორწმუნე ჴელმწიფე ცესარევიჩი და დიდი მთავარი კონსტანტინე პაველოვიჩი. მეუღლე მისი კეთილმორწმუნე ჴელმწიფე და დიდი მთავრინა ანნა თეოდოროვნა.

ძე მისი, კეთილმორწმუნე ჴელმწიფე, ცესარევიჩი და დიდი მთავარი ნიკოლა პაველოვიჩი.

ასულნი მისნი, კეთილმორწმუნენი ჴელმწიფენი, ცესარევნანი და დიდნი მთავრინანი: ალექსანდრა პაველოვნა, ელენა პაველოვნა, მარია პაველოვნა და ეკატერინა პაველოვნა". გვ. 66—69.

ანდერძები: 1. „17 12 96. იოანე." გვ. 37.
14

2. „სამადლობელი ესე პარაკლისი რუსულისაგან ქართულად გადმოთარგმნილ არს ტრიფილე იღუმენისაგან". გვ. 67.

მინაწერი: „წელსა ათს რვას ორმოცდაათს, ენკენისთჳსა ოცდახუთსა მეხუთეს საათს შემობძანდა..." გვ. 38.

(433) 517

გაბაშვილი ზაქარია, განზრახვანი. XVIII—XIX

19 ფ.: 16,2×11; ქაღალდი; ყავისფერი კოლენკორი გადაკრული მუყაოს ყდაზე ბეჭდილი, სათაურები და დასწყისი ასოები სინგურით; [XVIII—XIX]; ჰეირონიანი ასო; დაუწერელია: 1r, 19v.

[გაბაშვილი ზაქარია, განზრახვანი], „გლოვა არს მშმუნვარება სულისა სალმობასა შინა გულისა მოწყინებისასა მარადის საწყურელისა ზედ დადგომით მეტისებელი. განზრახვა ა.—ნუ თავმოყვარებითა და ჯორცის ნებიერობით გასინჯავ და გასჩარე თავსა შენსა, სულო ჩემო...“ 2r—19r.

შენიშვნა: 1. ტექსტს ბოლოში მიწერილი აქვს: „მაღალ ყეთილშობილი, სრულად კაბეთის რეგენტი ალექსის ძე დავით“.
2. ტექსტი ნასწორებია ტექსტის ხელითვე.
მინაწერი: „წიგნი ესე სინიდისისა ღუთუნის კოლექსის რეგენტს იერონიმე ალექსიევს“. 1v.

(434) 518

ლოცვები. XIX

45 ფ.: 17×10,5; ქაღალდი, ჰეშყაინი; ფუდო; თავნაკლული; მზედრული, დასწყისში სინჯრითა თავსამკაული: 5r, 10r, 17r, 24v, 27r, 32r, 35r, 38v; ბოლოსამკაული: 4v, 7v, 16v, 24r, 26v, 31v; [XIX].

[ლოცვები]. „...და ყოველთა ცოდვათაგან მამაშოროს. გპირდებიე, რათა კეთილმოქმედება ეკმნა და უმრთო ერთად დავინკვიდრო გულისა შორის ჩემსა სიცრუესაგან და სირცხვილისაგან...“ 1r—45v.

შენიშვნა: შედგენილობა: 1. [ხუთშაბათის ფიქრის ლოცვა] 1r—4v; 2. „პარასკევის ფიქრის ლოცვა იესო ქრისტეს სატანჯველზედ“ 5r—10v; 3. „შაბათის ფიქრის ლოცვა იესო ქრისტეს სატანჯველზედ“ 10r—13r; 4. „კვირის ფიქრის ლოცვა ღვთის წყალობაზედ“ 13v—16v; 5. „ლოცვა შეცთომისა, თქმული წმიდისა ფიცისა ბასილისაგან“ 17r—21v; 6. „აღსარებასა ზედა. „აღსარება რაჲ არს“ 22r—24v; 7. „წმიდა ხიარებისა მიღების უწინ რა უნდა ქმნაო“ 24v—26v; 26v; 8. „წმიდა ხიარების მიღებაჲ უკან რა უნდა ქმნაო“ 27r—31v; 9. „ოთხშაბათის საკრძე. სიხარულისა სიიდუმლო ყოველად წმიდა საკრძე“ 32—38r; 10. „კვირის სათქმელი. დიდგების სიდიდეზე. ყოველად წმიდა საკრძე 38v—40v; 11. „შობის დამზადება“ 41r—42r; 12. „შეწირვა შობის ლოცვისა“ 42v—45v.

(435) 519

ხუცანოვი იოსებ, საკრისტიანო მოძღვრება. XIX

30 ფ.: 17,5×11; ქაღალდი; ფუდო; ამოვარდნილია: 9 ფ.; მზედრული: [XIX] დაწერილია: 30r-v.

„საკრისტიანო მოძღვრება. წინა-თქმულობა: სახელითა მამისა თა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ. პირველი წილი. თავი პირველი. ჴო. ვინ დაგბადა შენ? ჴშ. ღმერთმან. ო. რასათვის დაგბადა შენ ღმერთმან?. ჴშ. ამისთვის, რათა ვიცნათ ღმერთი და ეშვსახეროთ მას ამ ქუეყანაში და მერმედ წაიდეთ სასუფეველშა...“ 1r—29v.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

მინაწერი: „ესე საკრისტიანო მოძღვრებაჲ, შეგდგენილი ახალ[ი]ბის წმიდის იოანე ნათლისმცემელის ტკლესიის სიმბის კათოლიკე გუარის მღუდლის ტერ იოსებ ხუცისოვისაგან, არს ჩემ მიერ გასინჯული და განმოტბეული. მმართებელი. სიმეონ კათოლიკუსი სამღუდლობისა არხიმანდრიტი შაჰყულოვი", 29v.

(436) **520**

ავგაროზი. XIX

6 ფ. (12 გვ.); 17.4×11; ჭალადი, ცისფერი; ჭალადის ყდა; მუყაოში, დასაწყისები სინგურით; [XIX].

„ეპისტოლე ავგაროზ მთავრისა, რომელი მიუწერა უფალსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა იერუსალიმს. ავგაროზ, მთავარი ედესიის ქალაქისა, იესუ მაცხოვარსა სახიერსა, გამოჩინებულსა ქალაქსა იერუსალიმსა, გახარებ..." გვ. 1—11.

შენიშვნა: ყდაზე ნესტორად აწერია „ავგაროზი".
მინაწერები: 12 გვ.: ქვემო ყდის შიდა მხარე.

(437) **521**

ბაუმეისტერი, ფ. ბ., კრებული (ფრაგმენტები). XVIII—XIX

31 ფ.; 17.5×12.2; ჭალადი სხვადასხვა ზომის; უყდო; ფრაგმენტები; მუყაოში; [XVIII—XIX ს]. მთარგმნელი: ანტონ I.

1. [ბაუმეისტერი ფრიდერიკოს ხრისტიანოს, ლოღიკა]. —„ნაწილი პირველი ლოღიკისა სათეორეტიკო, ანუ სამთოთჳს მოქმედებათა გონებისათა. თავი პირველი. მოგონებათოთჳს ანუ იდიათოთჳს. § 29. პირველსა ვიდრეცე მოქმედებასა გულის-ჴმა ყოფისა ჩუენისაჲ მარტივად მოგონებად, ანუ იდიად წოდებულ-ეჴყოფთ..." 1r—12v, 25r—31v.

წყდება: „...§ 19. კიდურ მდგომენ უკუე ზემო გარდაცემულთა მათ შ[ო]რ შე..."

2. [ბაუმეისტერი, ფ. ხ., სახელგარი ფილოსოფიისა]. „...მერმეცა ყოველი საფილასოფოსთა ჴმათა შინა განსაზღრებული მეყუსეულად აჩუენებს თავსა შორის თსს'ა..." 13r—20v.

წყდება: „...ვითარ თქუეს ორ ბუნებად იტყჳთ ქრისტესა, რომელთა ვეტყჳთ..."

3. [ბაუმეისტერი, ფ. ხ., მეტაფიზიკა]. „...არს რომლისადმი მოკიდულ არს საქმე უსაშუალობითა სხუათა მიზეზთათჳს..." 21—24v.

თავდება: „...და გარდატევებულითა თმითა და წუერითა, და რომელსა აქუნდეს პირისა მიერ და შესახედაჲსა ნიშანნი მიღებულისა მის უპატიოებისანი. დასასრული ონტოლოღიისა ანუ ფილოსოფიისა პირველისა.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის კიდეებზე მიწერილია ანტონ I შენიშვნები.
მინაწერები: 1. „აგვისტოს კა, ამ წელს ქ"ს ჭუმ, ჩყი მივიღე ჩემის პირშო შვილს გრიგოლისგან წერილები, სამღერთო მადლის ლაპარაკები. ერისთვის ასულ ანნაი" (9r).
2. „წიგნი ესე ეკუთვნის იოსებ მრეველიძეს" 12v. 13r-ზე დაწერილია იგივე რუსულად

(438) 522

წიგნი სამუელ რაბინისა, ისაკ რაბინის მიმართ. XIX

58 ფ. (116 გვ.); 20.5×13; ქაღალდი; უყდო; მბეჭდური, დასაწყისები სინგურით [XIX], ვერონიკიანი ანბანი; 1816; დაწერილია: გვ. 112, 116.

„წიგნი სამუელ რაბინ იუდაისისა უპირველესისა სინაღოგისა, გინა ჰსჯულის შესაკრებლის მოძღვრისა ისაკ რაბინის მიმართ, რომელ არს სუბუღმეტოს მორავანის ქალაქსა შინა.—წყება ა. ღმერთმან დაგიცუას შენ, საყუარელო ძმაო, და განაგრძოს საყოფნოება შენი, ვიდრე დასასრულამდე ტყუპობისა ჭეშისა..." გვ. 1—106.

შენიშვნა: 1. კიდეებზე მოთავსებულია ქართული მთარგნელის შენიშვნები. იხ. გვ. 36, 39, 43, 49, 71, 82.
2. ეტიტული: „პირი წიგნისა წ. რაბინებელისა იეროსალიმით ტიბერიოს იერატორისა მიმართ ფუბლიო ლენტულო მთავრისაგან ტრასტანისა იყოსა ქ"ალისა. და წიგნი ესე დასაბრეძელ არს ჭრომს, მონასტერსა შინა ბატინთა კეთრიანელთა წოდება სალევა შინა, ხოლო თარგმნილ არს წიგნი ესე ლათინითა ენისაგან ფელიკსგს ვიდე ლათინთაგე ბერძნისაგან.—სათნოყოფად შენდა ჰხედ კაისარო, ნატრისა შენისათჳს მოკაზმებულ..." გვ. 107—111.

მინაწერები: 1. „ამ წიგნს ვეტრაფი მისთვის,
ქებულებრისა ღეთისათჳს,
ჭრისტიანეთ სწნისთჳს,
ჭერიათ ფუბერისთვის." გვ. 106.

2. „ყოველად უმოწყალეო კელმწიფეო იმპერატორო, უკეთილშორწმენესო მოწარეო, შენ უკუე მეცინიოსეს სახე იგი ზეცაერისა მეფეებისა და ჩვენ ბილწსა დიდებასა შენსა ვიჭერეტით და ვიტკბებით: ღმერთი ჭეშარიტად ჩვენ, კეთილეულობა პოპაკალი სახელითა უფლისათა. დღე ესე სადღესასწაულო მოვსაკვლებს ხსნისა ჩვენისათჳს მოვლენილს იესოს, ორგეს იერუსალიმს მიჰქონა მადლი თჳისი და ჭონი უღალადებდნენ: ოსანა, მაღალთა შინასა, ხოლო ჩვენ, მორწმენენი ერნი განვიხატვით ჯვრთა შინა ჩვენთა და მათებრ ვღაღადებთ სახარულოვანისა ხმითა: ეხარებოდეთ და ვიშვებოდეთ ასულნო იერუსალიმნო, ამა, ქარნი სასუფეველისა განბრძენ არიან და ვეხებოდეთ მეფეიერსა ხატებასა ამათის დიდებულებისასა, და წუენ უსასო-ეყოფთ თავთა ჩუენთა, რათა რა უნაყოფოთ დავშთეთ ქეყნიერისა მეუფებისა მოწყალებისაგან, ამისთჳსცა სამადლობელსა ვეღრებასა აღვაყენებდეთ უხენაესისა არსებისა მიმართ, ვითარ ღირს გჳყვნა დღესა ამას; ხოლო ჩუენ მოეთაწოდებდეთ ურთიერთას: ნეტარ არიან თჳალნი ჩუენნი, რომელთა იხილეს მამა ობოლთა და შემწყნარებელ ქრიტეთა: ეაქებდეთ და ვადიდებდეთ ზესთ-მოწყალებასა ამათის იმპერატორობის დიდებულობისასა, უკუნითი უკუნისამდე. ქნეინა მარიამისაგან შეთხული. ჩუენი კელმწიფე იმპერატორი რუსეთისა ნიკოლოზ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

რომ მოპრძანდა თბილისში, ესრედ დაიწერა შესხმა ესე წელსა ჩყმთ. (1849).“ გვ. 114—115.

იხ. ამავეთვე მონაწერი გვ. 113.

(439) 523

ადამის მოთქმა-გოდება. XIX

10 ფ.: (20 გვ.): 22×17,7; ქაღალდი, შეყვითლებული; უჯდა: თავწაკლული მხედრული; [XIX ს.I ნახევარი].

[ადამის მოთქმა-გოდება]. „... კაცად ცხოველად“პირ-მეტყველად ქვეყნად ქადაგებული...“ გვ. 1—19.

შენიშვნა: 1. ერთივის ლიცენზია: ა) მეფეთა ხელთათა...“; ბ) „წმიდათა ღმერთთა...“ გ) „ყოველად წმიდათა სამებათა...“; დ) „ამათა ჩვენო“... გვ. 19—20.

2. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს გვეთომე თ ა გ ა ი შ ვ ი ლ ს, იხ. „Описание рукописей, ტ. II, გვ. 447.

(440) 524

სიტყვის-გება სოგრატისი. XIX

22 ფ. (44 გვ.): 17,2×11; მწვანე ფერის ქაღალდი; უჯდა: მხედრული; [XIX ს.]-ჰვირნიშანი აქვს: მთარგმნელი: ეროსტი თურქესტანიშვილი (გვ. 1); დაწერილია: გვ. 43, 44.

„სიტყვის-გება სოგრატისი. სწავლა პირველი. თარგმნილი რუსულისაგან ქართულად ერასტი თურქესტანიშვილისაგან. ქვეითლის კაცის წეს არ არის—კაცს პირში აქებდეს და უკან კი ხარხვადეს...“ გვ. 1—42.

(441) 525

კატაის სიბრძნე. XIX

35 ფ.: 21,5×17,2. ქაღალდი, ზოგიერთი ფურცელი (14, 15, 23, 25, 26, 27) დალაქავებული და დაბეჭდილი: უჯდა. მხატვრული თაქტურული: პოლონაკლული, მხედრული, სათაური და დასაწყისები სინგურით; თავსამკაული: (6r, 7r): [XIX ს.]; ჰვირნიშანი: 1825 წ.; დაწერილია: (1v): მთარგმნელი: გაიოს არხიდიაკონი.

„კატაის სიბრძნე ანუ სწავლა ქუჩყანასა შინა ცხოვრებისა. შესაფალი. ისმინეთ ქუჩყანასა ზედა მცხოვრებო ქუჩყნიერნო, იყავით მდუმარებასა შინა და მიიღეთ პატივით მცნებაჲ მაღლისა...“ 6r—35v.

წყდება: „თავი გ. კაცთმოყუარებისათჳს. ნეტარ არს კაცი დამცუმული გულსა შინა თჳსსა ძირსა კეთილსა საქმისა, ვინათგან ნაყოფად გამოიღებს იგი კაცთ-მოყუარებასა და სიყუარულსა მოყუსისასა...“

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა) „მის უგანათლებულესობას, მეფის კანცლერს ასულს ანნას უმდაბლესად მოვახსენებ. უგანათლებულესო მეფის ასულო! უბედნიერეს ქამად ერაკე დროს მას, ოდეს ღირს ვიქმენ მსახურებად ნაცუალსა თჳსსა მიერისა ჩემდამო მოწყალებისასა, ვინათგან ურიცხუ მოწყალება თჳსი უგანათლებულესობისა მაწერებდა ვითარმე თანაწდებობისა ამის აღსრულებასა, ხოლო ოდეს მივიღე ბრძანება თჳსი მიერ ქსე-ვითარისა სასარგებლოსა წიგნისა გარდმოღებად რუსულით ქართულსა ენასა ზედა, მცირედ ქელ-ქცევე გარდმოღებად შრომისა არა-რად შემრაცხუსმან, ვინათგან ამის მიერ დაშთების საყუენოდ სჳრკელი სიბრძნის-მოყუარებისა თჳსისა და ჩემ მიერ ნაცდელი მოწყალებისა მის, რომელსაცა ურიცხუად ვჰგლეცდი ჩემ შორის და მართალისა ეგებენი ამისსა მადლობასა შინა. თჳსსა უგანათლებულესობის უკანასკნელი შანა და მლიქუელი ვარდიმანი გაიოზ“ 1r.

ბ) „პატიოსანნო მეთხუენო! უკეთე მართალ არს სიტყუა იგი ბრძენთა, ვითარმედ ურიად კეთილ არს სწავლა იგი, რომელიცა ასწვევს კაცთა ბედნიერად ცხოვრებასა. ვინა ჴმად კადნიერ ვიქმნები მე წინადადებად თქუენისადმი პატიოსნებისა წიგნისა ამის ჩემ მიერ თარგმნილისა, რომელიცა ვითარცა ვარდი ფერ-შეუნიერებს და მკთხუელსა თუალსა გონებითერთ მჰჴიბდეს, ხოლო მიმჩიდეს ცუი სუნსა მაცხოვრებითსა თჳსისა მოძღურებისასა მიდგმენ და ესრეკ ყოველად ყოველითა კეთილითა აღავსებს სნეფნელთა თჳსთა მოძღურებისა.

ხოლო ვინათგან მომჩსნებიმე მე სიტყუა იგი ბრძნისა სოკრატისა. ვითარმედ: ვისცა კეთილთა კაცთადმი აქუს ქცევეა, აუცილოდ კეთილს ჩუენსა, ხოლო მეცხოვრები ბოროტთა თანა, წარწყმედს უკანასკნელსაცა გონიერებასა თჳსსა. და ვინათგან წერილი არს წარმომადგენ ჰაზრისა და გონიერებითისა ვითარებისა პირისა მის, რომელსაცა აღეწერიეს იგი, ანუ ეკმნილ იგი, ვინა წერილის-მოყუარება (ეტყჳნ წერილის მჴარობსა თჳს შორის კეთილისა თანამდებობისა ჰაზრთასა) არს ქცევა კეთილთა კაცთა თანა, ვინა წერილის-მოყუარება ასწავლის კეთილს ჩუენ-ებასა.

ცრიად მცირეობენ ჩუენ შორის წერილნი იგი ძველნი (ესე იგი ძველთა ფილასოფოსთანი), რომელთაცა ეჴმარებიან მოკლედ და ბრწყინჳალედ თჳს შორის მჴვედრასა კეთილ-წარმართებულნი კაცობრიებისა ცხოვრებისანი, ანუ თანამდებობანი კაცად-კაცადის ჩინებისანი. ამისთჳს ეჴმოწყნენ, ვითარმედ არა ამად დაგჳწერ გარდმოღებად წიგნისა ამის, რომელსაცა უპარიჳ თუს შორის სწავლა და მოძღურება ყოველსა მის, რაჟამ თანა ამა კაცსა ბრძენებრ წარმართებასა შინა კაცობრიესა ცხოვრებისასა.

ხოლო სახელი და გუარი წიგნისა ამის აღსწერელისა ფერხურ არს და მზოლოდ ესე ოდენ ცხად, ვითარმედ კიტაელთა ბრძენთაგანი არის.

არა რა მგამს აღმწერელისათჳს, ვინათგან დიდება და ჩინებულება წიგნაკისა ამის ცხად არს ყოველთა ბრძენთა ენათა ზედა და ყოველთა ბრძენთადმი, რომელსაცა დიდის წყურჳლითა კითხულობენ და ჴებასა მიაწერენ, რომელითაცა განღჳძებულმან ვიძლიე განოცდად ძალისა ჩემისა თარგმნისადმი, მაკლებელი თქუენსა საამოდ ძღუნად. და ეკეთე ესრედ, მაშინ შეეძიებ უბედნიერესად ფრთა მას, რაოდენც მოცალება ეჴყე ამას შინა შრომისათა“. 2r–v.

გ) „პინაქს-სიტყუოჲა თჳეთა ამის წიგნისათა. თავი, შესავალი, ნაწილი, მხარე...“ 3r–4r.

2. თავდაპირველზე სწერია (ასომთავრულით და მხედრულით): „კიტაის სიბრძნე ანუ სწავლა ჴუანასა ზედა ბედნიერად ცხოვრებისა რუსულითი ქართულსა ენასა ზედა გარდმოღებული არხიდიაკონისა გაიოზისა მიერ, რომელიცა აწ არს არხიმანდრიტი და თელავის სემენარიის დეკტორი(!), წელსა ჩლოზ-სა (1777) მოსკოვს“.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

მინაწერი: „სახსოვრათ ზ. გიგინაძის ბიბლიოთეკას მარიამ გაბრიჩიძესაგან", (თავფურცელი).
იხ. მინაწერები: 4v, 5r, 5v.

(442) 526

ვახტანგ VI, ლექსები. XIX

24 ფ. (48 გვ.); 22×18; ქაღალდი, შეყვითლებული და დალაქვებული, ბოლო უფრაღლის კუთხე მოხეულია; ყდით; მუყაოტყავი; [XIX ს.]; გადაწეოილია პეტერბურგა მეფის ბაქარის ძის ბატონიშვილის ალექსანდრეს წიგნიდან (გვ. 3).

1. [ა ნ ბ ა ნ თ-ქ ე ბ ა].—
„არა ანბათ აღაძაღლოს აწ ალვისა ანაგო..." გვ. 1—2.
2. [ს ა ლ ხ უ ნ ად გ უ ლ ი ს ა].—
„მწამს ბისის სარჯლის აწყმული, ჯოჯოხეთს პირი იცოდა..." გვ.3—20.
3. [შ ე გ ო ნ ე ბ ა].—
„კაცმან უნდა თავის საქმე ყველა ღვთითა მოიეარეოს..." გვ. 20.
4. [ყ ვ ე ლ ი ქ ე ბ ა].—
„თოვლისებრ სპეტაკი და არლოს ღათისებრ(!) თვალებრ ბევრია..." გვ. 20.

შენიშვნა: წინ ასეთი წარწერა უძღვის: „ეს ლეკსი ლათინერის ენიდამ ერთმა ერისკაცმა ითხრა ყველის კბაზედ და ასე ვთქვი."

5. [ჩ ა რ ხ ებ რ მ ბ რ უ ნ ა ვ ი ლ ე ქ ს ი].—
„იმატა ასეთი ასეთი, ითესა თავსა ატამი. ამბანა ერსა მოშიშთა ითშიშომ ასერ ანაბა..." გვ. 20.

შენიშვნა: წინ უძღვის წარწერა: „ეტუდად ვიყავ".

6. [ქ ე ლ ა ვ მ ი ხ მ ე ს ი ს ე ი ს ხ ა ა ნ ს].—
„კელაე მიხმეს ისეე ისხაანს, დამრჩა ეს შეუსრულები..." გვ. 21.

შენიშვნა: წინ უძღვის წარწერა: „ოდეს ქართლით იხმეს მეფე ვახტანგ ისხაან და მიიწივა წინაშე სპათა მეფისა, აწვევდენ მამულისა სულიდ დამტკვებელად, და ღეთისმოყვარე მეფე ესე არა ერჩდა მძლავრისა მის ბრძანებასა, ამისითვის პატიჟით წარავლინეს ქარმანს და მენ მყოფობასა შინა იწყო წერად ესრედ, რათამცა არა შე[ე]ჰკრა ურვითა სვედიანობასა. ესრეთითა წესითა იქარგებდა პირველისა მის დიდებულობისა არა ქონას ნაღვლიანობასა, მრავალგზიერ ჰყოს უფალმან, ამინ". გვ. 20.

7. [ქ ა ე შ ა ნ ი].—
„დამიმონდა კაეშანი, სევდა მამხედა მისთვის წამალდ..." გვ. 22—23.

შენიშვნა: წინ უძღვის წარწერა: „მოსკოეს ნათქუამი მეფის ვახტანგისაგან, მოცალებასა შინა ჰმუნეა-ნაღვლისა მაქარებელად. იწერების საქართველოს მეფის მიერ, უფლისა მწერ ვახტანგისაგან დიდ ქალაქს მოსკოეს შინა", გვ. 21.

8. [სატრფიალონი].—

„ლექსი ენად ტკბილი, გვარითა სწავლის სიტყეით გამაბარი..." გვ. 23.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის წარწერა: „აქა მაროკანი ფრიად პატიოსანი უფლისა და ყოველთა წმინდათა მისთა მიმართ მისჯანვე მეფის ვახტანგისაგან სულიერად ნათქუამი, არა ხასს სხეასა რასამეზე, აჰა იწერებიან, თქმა. აჰა იწყებიან ტროფიალთაგან სატრფოთაგან მაირობა და მეთხეველთა უხმოთ გულისხმიერება, თუ ვისდამი ტროფიალება. ამბარ არს ყურ სმენად და გული გამოკლებად" გვ. 23.

2. ხელნაწერის ბოლოს მიწერილია: „დაესრულა ესე წიგნი მეფისა ვახტანგიანი", გვ. 48.

3. ეს ხელნაწერი, სხვა ხელნაწერებთან ერთად, გამოყენებულია ვახტანგ VI-ი ლექსების 1947 წლის გამოცემისათვის, იხ. „ვახტანგ VI, ლექსები და პოემები ალ. ბარამიძის რედაქციით და შენიშვნებით. თბილისი, 1947 წ." გვ. 171.

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей", ტ. II, გვ. 408—410.

ანდერძი: „ეს წიგნი ფრიად კარგი და ყოფელთაგან მოსაწონარი პეტრეწუსს მეფის ბაქარიძისა ბატონიშვილის ალექსანდრეს წიგნიდამ გადმოწერა, უფალმან მრავალჟამიერ ჰყოს". გვ. 3.

მინაწერი: „ზაქარია ქიპიანის ბიბლიოთეკისა". გვ. 3.

(443) 527

კლემენტოს რომთა პაპის ეპისტოლე. XVIII

16 ფ.; 35×24; ქაღალდი, გაყვითლებული და დალაქვებული. ხუსტაველირებული; უყდრო, დაშლილი; მხეთრული. [XVIII ს.].

„თჳესა ნოეზბერსა კე, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა მღუდელ-მოწამისა კლემენტოს პრომთა პაპისა და წმიდისა მოციქულისა პეტრეს მოწაფისა, თუ ვითარ სახედ დაეწერაფა იგი წმიდასა მოწაფესა პეტრეს, რომელი-ესე მიუწერა ჭრომით იერუსალემს წმიდისა იაკობის მიმართ, ძმისა უფლისა, ბრძანებითა წმიდისა მოციქულისა პეტრესითა.— —კლემენტოს იაკობს, უფალსა ჩემსა და ეპისკოპოსსა და ეპისკოპოსთა ეპისკოპოსსა, მწყემსსა იერუსალიმის წმიდისა ეკლესიისა ქრისტეანეთასა..." 1r— —16v.

შენიშვნა: თარგმანი ეკუთვნის ეკვთიმე თაყაიშვილს. იხ. კ. კეკელიძე, ბიზანტიური ლიტერატურისტიკა და ქართული ავიოგრაფია. სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები XXX ს.—XXXI ს., 1947 წ., გვ. 71.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

გურამიშვილი დავით, ლექსები. XIX

14 ფ. (28 გვ.); 22,7 × 18,3; ჭუჭყიანი ქაღალდი, შეხე გადახეული და მერე წითელი და თეთრი ძაფებით შეკერილი; უყდო; თანაკლებული; ცხედრული; ბოლო ფურცელი თაკშეკეთით არის ნაწერი; [XIX ს].

1. [სიტყვა ესე ღვთისა].—
„.. აწ მე როგორ არ მეწყინოს, წაჭდე, გასცრუვდეო,
მე დამთმო, ალარ მანდომო, სხვას მიუხვიდეო...“ გვ.1—3.

2. „სიმღერა ფერხისული, აგერ მიღმა ახოსა სანაცვლოდ სათქმელი.—ეშმაკეულთ ახოსა ანგელოზთან მნახოსა...“ გვ. 3·

3. „გოდება დავითისი, საწუთროს სოფლის გამოტირალი.—
გული ღონდება, ვიწყო გოდება, ვაჲ საწუთროვო, ცრუ სოფელო...“ გვ. 4—7.

7. „ჯვარცმის ანბავი.—ურიათ გმეს და უარჰყეს უფალი ტაბლი იესო...“ გვ. 7—9.

5. „ტირილი მღვთის შობლისა.—მოდით, ყოველნო შეილმკდარნო დედანო, შეიყარენით...“ გვ. 9—11.

6. „სწაულა მოსწავლეთა. ათთა სახმართა საქმეთა ჩაგონება ყრმათათჳს.—
ისმინე სწაულის მსმენელო, მოჰყევ დავითის მცნებასა...“ გვ. 11—16.

7. „ანდერძი დავით გურამიშვილისა.—
ალარ მსურს ქნარი, საკრავად სტვირი, არც ზედ დამღერა, აწ ამას ვსტირი...“ გვ. 16—17.

8. „მღუდელთან ვედრება დავითისაგან.—მღვდელო, რაც ღმერთმან მადლი მოგმადლა, არც აგიწონა, არც გაგიმადლა...“ გვ. 17.

9. [საფლავის ქვაზედ დასაწერი].—
„წმიდა იოანე კაპეის ზედაძენს სასწაულობით ქვიტკირს ცრემლს ადენს...“ გვ. 17.

10. „სულის ამბავი.—
აწ მოისმინეთ სულის ამბავი, რაც შემთხვეოდეს კარგი თუ ავი...“ გვ. 18.

11. „მამისაგან რჩევა შვილთან, თუ როგორი ცოლი შეირთოს.—
შვილო, მონახე ცოლი ასეთი, ჭეშმარიტებით სწამდეს მას ღმერთი...“ გვ. 19—22.

წყება: „...მალვით უხამს თვალსა, შენ მთხოვ რა საცვალსა, მოგართმევ მალე...“

შენიშვნა: 1 ბოლოს დართული აქვს ლოცვები გვ. 23—26.
მინაწერები: 1. „ყველი მოგიღერებია უსრულოთ ბარვითა,
თეთრისა პირსა ღაწვი გაკრამს იაგუნდის ლალივითა,
გაცინება მოგიხდება დილის გაშლილ ვარდივითა,
უცხო რამ საყვარელი ხარ, სათამაშო ბარდივითა,
ობოლი წარგალატი ხარ ალმასის ჩამონათალი,
ყირმიზის ვარდის კონა ხარ, ფერსა ვერ ვიცილის(!) ზამთარი,
უშენოთ ყველა ცუდია: შუშკა, ანბარი, შაკარი.
ჯერ თვალით არ მინახივხარ, ქება ვერ მითქვამს მართალი,
არ ნახელი შენისთანა დედის მელენთ დასაბერი,
შექნილი(!) ხარე მზიარული, მოზდენილი ჯაგარისავით.
წალკოტი ხარ პირმეტყველი, თითქის ღმე ხარ ამოსული,
ნეტავი ვარდათ მაქცია, თქვენ წინ გავიშლებოდე,
პატარა ჩიტათ მაქცია, უბეში ჩაგიყრდებოდე,
ყინვარე შაჭრათ მაქცია, ენაზე დაგადნებოდე.
მასრულან თუ ჯინდა მოგვდე, შენს ნახვას ვეღირსებოდე.

ეს ფეხლისა ჩემისა განმანათლებელო, სიცოცხლისა ჩემისა წალკოტო და გონებიდამ ჯანსოხრებულო დაო,
ბატონო ბარბარე. შენი და თაყვანის მოგახსენებს სინდისლითა". გვ. 28.

2. „უცდაუების წყარო ხარ, მოდიხარ ოჯრის მილითა,
ნეტავი შენთან გამაძღო, შვიდი დღე-ღამე ძილითა,
დაგკარგო სუდა, ნაღველი, გული ავიწყო ლხინითა". გვ. 27.
3. „ოძახო ბატონო, ჯოთოს ხარ კარგი ხნისაო,
საროსა მგზავსო-ტანადო, ლერწამსა ზღვის პირისაო,
სითეთრე-სიყინჩიესა თვალი არ დაგეცინება,
ნეტავი ბატონს ჩემს ძმასა, როომ შენთან დაეძინება". გვ. 27.

4. „ვაი და ვაი მეუბანათი სიკვდილისაგან გაუშვებელსა და კარგისა და კარგის დამკარგველსა. დაო სიდონია, მოგიტირიან თავში ცემითა და ცხარის ცრემლითა. ნეტავი ჩემი ყმაწვილ-ჭაბუკება გეწუხა და შენ კარგი მებატონე არ მოგეშორებოდა. მაგრამ დაო, ღმის გაწყებულებას კაცი სათი წაუა. ღმერთს უნდა მოუთმინოთ. იმის მეტი აღარ გაგვეწყობა-რა. მაღლი ითხსი უფალსა, ნება ღმისა აღსრულდეს, მოითმინობის მეტი აღარა გაგვეწყობა-რა. შენი და სოთიო". გვ. 27.

5. „ქ. გრიგოლ მღვდლის პატარა ვაჟი იშვა ოქტომბრის კ-სა, ჩყლდ-სა წელსა, მთვარე იყო კ". გვ. 26.

გეოგრაფია. XIX

36 ფ. (72 გვ.); 21,7×17,6; ლერწამი ქაღალდი; უცდო, დაშლილი; მზგდრული [XIX ს.], ვეფრისშავი აქვს; დაუწერელია: ფ. 71.

[ღეოლრაფია].— „შეყუანილება ღეოლრაფიისა. ღეოლრაფია არს აღწერა ქვეყნისა, რომელსაცა დანიშნავს თვით სოფელი მისი ელინურსა: ზედა ენასა. სწავლა ესე აღსწერს ქვეყანასა და წარმოგვიდგენს სხუა და სხუათა..." გვ. 1—68.

შენიშვნა: ბოლოს ვრთავს: „რუსეთის პატრიარხის საყდარი არის 4695 და ყმა ჰყავს 4000. ნევაგოროდისა არის 1787. როსტოვის არჩიეპისა არის 460 საყდარი თვერის არჩიეპისა არის 456...“ გვ. 69—70.
წინაწერი: გვ. 70.

(446) 530

წამება ცხრა ყრმათა კოლაელთა. 1849

6 ფ. (12 გვ.); 20,8×14,8; ქაღალდი: უცდო; მხედრული; 1849 წ. 6 მაისი (გვ. 9); გადაწერა: პლატონ იოსელიანი (გვ. 9); ადგილი: მთაწმიდა (გვ. 9); დაუწერელია: გვ. 10, 11, 12.

„ფებერვლის 22, წამება ყრმათა წმიდათა რიცხვით ცხრათა, რომელნი იყუნეს სულითა ძმანი ნათლისღებითა წმიდისაგან ემბაზისა, ხოლო ზობილ იყუნეს თავის თავისა დედისა თვისისა. ქრისტე, ადიდე არსენი, ამენ.—იყო სოფელი ერთი დიდი თაესა ზედა დიდისა შის მდინარისასა, რომელსა ჰქვიან მტკუარი... გვ. 1—9.

ანდერძი: „გადმოვსწერე მთაწმიდას საყდრელსა პორტაიტის ღ[ირსწმიდ]ისასა, 6 მაისსა, 1849 წელსა, პლატონ იოსელიანმან“. გვ. 9.

(447) 531

გრიგოლ მუხრანელი, გრიგოლიანი. XIX

113 ფ.; 21×17,5; ქაღალდი: უცდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: Iv გვ. 197—199, 214—224.

„გრიგოლიანი. წყება პირველი.—
რადგან მიშუასთა სოფელმან, შეა ყმაი მცირეულობისა,
მყო დაშორეებულ იათა და ცრდთა გაშლილობისა,
ამად ნუ მძრახავთ, მკითხველნო, ჭსთქუა მოკლედ აქამომდისა
შობიდგან ჩემი ჰაწბავი და ცხოვრების მზრუნველობისა...“ გვ. 1—213.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლო ნაწილი წარმოადგენს გალეშილ წერილებს, ბერანძეს ლექსების თარგმანს და გორის ეპისკოპოსის, ტფილისის ეპარქიის, გაბრიელის სიტყვებს.

(448) 532

დავით ბატონიშვილი, გრამატიკა. XIX

55 ფ.; 21×16,5; ღერუხი ფურის ქაღალდი; უცდო, დაშლილი; მხედრული, სათაურები და ზოგიერთი სიტყვები სინგურით [XIX საუკ. I ნახ.]; ჰეირნიშანი 1809 წ.; დაუწერელია: 1v, 2v, 4v, 5v, 6v.

„თჳს ღრაშმატიკაჲსა და ნაწილთა მისთა. თავი ა.—კითხუა: რაჲ არს ღრაშმატიკა. მიგება: ღრაშმატიკა არს შემძლებელობა მართლ-უბნობად და წესიერ-წერად...“ 7r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის კიდეებზე მოთავსებული დავით ბატონიშვილის გამარტებები.

2. 2r-ზე სინგურით წერია: „დავითის მიგრ, დაუთმიან-ბაგრატოვანისა, ირაკლი მეორისა პირმშო გიორგის პირმშოს ძისაგან ბეღ-ბება. წელსა ჩლგ, ხოლო ქართლისა ზედა ფიო. სამყაო ქალაქსა ტფილისსა.“

3. წერს უძღვის: ა. წინასიტყვაობა „ამის ეგზალესობის, სრულებად ზემოჲსა საქართველოს მეფეს ს, ფეორესა ირაკლის, ყოველად უმაღლესს და უმოწყალეს კელაშვილს.—ვინაჲთგან ქმა მიზეზი შობისა ჩ'ისა ესე არს, რათა კაცისა მიმართ სიბრძნისა იფიცა ჴუაი სულისა ჩუენისა, ამის გამო აღძრა ერთგულებითმან სიყუარულმან თქუენმან, ვინაჲთგან მოუცალებობისა ჭეშმე შეუძდომელ არს ერისი თქუენნი და არა აქუთ მოცალებაჲ დროსა ძალით მიზეზითა ერთა ქართლისაჲთა რათამცა აზნაურებითა ხედუათა, ჴინა ფილოსოფიათა იყუნენ შემეცნებელ ანუ ზედ-მიწეველნი, ამის გამო ვსაჲ შობამდე, შემოგიხუნ და შეგითხზენ ადვილ-გასაგონ-ნი ესე ძველთაგან და ახალთა ღრაშმატიკათა კითხუა-მიგებითი მცირე ესე წიგნი, რომელ არს გზაჲ სიბრძნისა, ჴინა კლიტე მეცნიერებისა, რ'ა ამის მცირ შეემეცნენ, ჴინა ხედმოწეველნილ იქმნენ გუართა ოთხთა მოძღურებითა და რუთა სტეფანე ნაწილთა ღრაშმატიკისთა და სინტაკსერ თანმობათა და ეგრეთვე ხუთთა მათ მარტიტია ქმათა პოროფირიოს ფინეკელისათა. რომელნიცა სპეროდ ემოეგრებინენ სახლურთა, რომელსაცა არა ჴურ-იყო დატჳებად. ჴარნა წინაშე უმაღლესობის თქუენისა კადნიერ ეყნებენი და ეითხუნ: უკეთუ ჰპოოთ რაჲმე შეცთომაჲ, მაქცუ თმედი მოტჳებენისა ამის გამო, თუმცა ძალი დამდებელობითი მეეწნებოდა დაბრკოლებად. ჴარნა მოწყალეობამან ერთღულებამან თქუენმან და სიყუარულმან ერისა თქუენისამან ჰსძლეო დამდებელსა ძალსა და ეკლე-ესიაჲ შეიხზაედ, რაითგან ძალ-მეფდა, რომელსაცა ეწოდების სატანაჲ სიბრძნისა და კლიტე შეეწიერებინა, რომელიცა არა მცირესა ბედნიერებასა შეატყებინ ერთა თქუენთა, არა თუ ხალო მათ, არამედ მეცა. მათ ამისთჳს, ვინაჲთგან ეწოდების გზასა და კარსა ანაზდეულთასა ხედსასა, და მე ამისთჳს, ვინაჲთგან სურეელი სამსახურისა თქუენისა და ჴულმოდგინება ჩემი ამით აღმოჩენილ იქმნების უმაღლესობისა თქუენისა წინაშე, მისაა უმაღლესობისა და მოწყალის კელეწიფისა ეძღუანელი მოსა, მათი ძისძე დავითი“. (3r—4r).

ბ. კითხვა-მიგება. „კითხუა: პირეელსა ფაწყებასა ღრაშმატიკისასა რაჲ საქმარ არს ცნობაჲ? მიგება: პირეელად ოთხნი იგი გჳარნი მოძღრებითნი, რომელნიცა შეუდგებიან და ეძღეგრებიან ღრაშმატიკასა. კითხუა: რაჲ არს სახელები მათი? მიგება: პირეელსა ეიდოქმე ეწოდების 1. განსახღერება. 2. განწყალება. 3. ადმოჩენა. 4 აღლეჳა. კითხუა: მეოთხედ რაჲ სახსარ არს ცნობაჲ? მიგება: ესე. ეითარმედ ყოველი რაჲარსებაჲთ მეოთხეული სახღეარსა ეძიებს მოჴუებად. კითხუა: მესამედ რაჲ საქმარ არს ცნობაჲ? მიგება: რათა ეეწყოდეთ, ეითარმედ სახღეარსი შინა ფუძა ჰპოებს სამნი რაჲნენი. კითხუა: რომელნი? მიგება: სახე, ნათესავი და განყოფილებაჲ“. 5r.

მინაწერები: 1r. 6r, 56v.

წიგნი გოდებისა, სათქმელნი და წარსაკითხნი ერთა კათოლიკეთათჳს. XIX

69 ფ.; 21,2×17,5; ქაღალდი ლურჯი და თეთრი. დაღაქავებული: ეყდა, ფ. 5v ამოვარდნილია; მეყდრული, დაზუქაცები სინგურით; [XIX ს.]: ჰეიროპეში; 1821წ. (41r): დაწერილია: 34r. 68r.

(წიგნი გოდებისა, სათქმელნი და წარსაკითხნი ერთა კათოლიკეთათჳს).—

„...ეს დამთქმამს მორევი წყალთა, ნუცა შთამწთქმამს მე უფსკრული, ნუცა შეეყოფინ ჩემ ზედა ჯურღმული პირისა მისისა. ისმინე ჩემი, უფალო, რამეთუ ტკბილ არს წყალობა შენი; მრავალითა მოწყალებითა შენითა მოიხილე ჩემ ზედა...“ 1r—53v.

შენიშვნა: ერთვის სხვა ხელით: ა. ენების შეიდეულის საკითხავ-საგალობლებიდან ნაწყვეტი (ქართულად და ბერძნულად), (57r).

ბ. ჯუარის საგალობელი, (58v—61r).

გ. „მოისვენე, მოისვენე“ (ნანა-ნანინა ღვთისმშობლის მაცხოვრისადმი) ქართულად და სომხურად, (61v—63r).

დ. „წუხპრის ფსალმუნი, რომელიცა ითქმის დიდ ხუთშაბათს, პარასკევსა წირვის წინ“, (64r—131r).

ე. „ლოცვა ღვთისმშობელისა“. (68v—69r).

შინაწერები: 1. „ჳვინაძის ბიბლიოთეკის“ 56r.

2. (წითელი ხელნით). „ეკუთნის ესე ენების წიგნი იაგორ სტეფანის ძისა ფოსა“. 69r. იხ. აგრეთვე 55r, 55v, 56r, 56v (ნახატი), 63v, 67v, 69v.

(450) 535 ა

სასულიერო რეგლამენტი (ფრაგმენტი). XIX

1 ფ.: 15,5 × 17,7; ქაღალდი შეუხე გადახეული (ქვემო ნაწილი მოხეულია) უფრო; მხედრული (პირველი ნაწილი ნაწერია ირიბად); [XIX ს. პირველი ნახევარი.]; ქართულ ენაზე ფოთოლნაირ 1816 წ. (1v).

„სასულიერო რეგლამენტი.— ...მოწყალებითა კაცთმოყუარისა... მეცადინეობითა და ბრძანებითა ღ[მრთ]ი...“ 1r-v.

წყდება „... თარგმნილი ქართულსა ზედა ენასა საქართველო-იმერეთის ეუწინდესის მწყოსებელის სინოდის კანტორასა შინა 1816-ს წელსა, სახმაროებელად მისვე კანტორისა.“

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“. ტ. II, გვ. 499.

(450) 535 ბ

ქორწინებისა თავთათჳს (ფრაგმენტი). XIX

1 ფ.: 22×17,5; ქაღალდი, ჭეჭყიანი და დალაქავებული; უფრო; მხედრული; ფრაგმენტი; [XIX ს.]; თარგმანი იოანე ქსოფილინოს-პატრწისშვილისა.

[ქორწინებისა თავთათჳს].—„უნეტარესსა და უწმინდესსა პატრიარხსა ყოვლისა ზემოჲსა საქართუელოსასა, მეფის ძეს, ჩლენს უწმიდესისა სინოდისასა და დარეკტორს, უმონებრივესი მოხსენება. უწმიდესო მეუფეო! ზე აღმაელობა ალისა მასწაულებდინ და მიმართება კენტროისადმი ნივთთა შემომიკრებდინ კმათა რათამე მიზეზთა, რომლისა კადრი ჰსწარმოეს სურველისაგან. ვისწაულებით ჩენ ჰსჯულისაგან, რათამცა ყოველი პირმშო შეეწიროო უფლისადმი. შესრულმან სახლსა გულისა ჩემისასა ვერა რა ჭკოელი ღირსი მოძღუანებისა, გარნა ოდენო წიგნი წინამდებარე, რომლისათჳსცა მიგიღე ბრძანებაჲ უწმინდესისა მეუფისაგან თქუენისა; და მინდობილმან თქუმენისაჲვე კურთხეეთა გარდამოვიღე ბერძულით ქართულად-რე თანა-შრომითა ჭყუმო ხსენებულისათა, რომელსა შინა არ ჩუენებულ სახენი და განყოფანი ნათესაობათანი ხუთად რიცხუმად; და დანაკუმებელსა ადგილ საგულ-ხმოდ, კნინ-ღა არაბრძენთაცა, რომელ არიან მოხსენებულნი ესე.

ნათესაობა, ვითარცა ნათესაჲ ხუთსა რასამე რტოს განირთობამს სახეებრ: პირველ სისხლითსა, მეორედ მძახლობითსა, ხოლო მესამედ სამნათესაობითსა, რომლისა შორის გეროზითიცა ნახსენ. მეოთხედ შეილად სახელდებულებითისა და მეხუთედრე, ნათელღებულებითისა, რომელთა შორის აღმოიხენებინ რაჲდენთა შორის თავთა ჯერ-არიან შეუღლა და რაოდენთა შინა დაიყენების", 1r-v.

შენიშვნა: 1. ეს დოკუმენტი წარმოადგენს მიძღვნას, რომელიც წინ უძღვის „ქორწინებისა თავთათჳს" ტექსტს.

2. „ქორწინებისა თავთათჳს" ქართულ ენაზედ ეპიტომეზე ანტონ I-ის დავალებით და იოანე ოსპირის დახმარებით იოანე ქიქოძისაგან—პაპუნისშვილს. (იხ. ქ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტორია I² 1941 წ. გვ. 303).

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей", ტ. II. გვ. 499.

(450) 535 გ

ძღისპირნი. XVIII

8 ფ.; 21.5 × 17; ქაღალდი, დაზიანებული; დაზაჟანებული; ცუდი; თაებოლონაკლული; მზდრული, დასაწყისები სინგურით; [XVIII ს.], ჴერხნიანი ასო.

[ძღისპირნი].—„...ღრსა არსისა წილ სძღისპირი. დაუტევნელისა ღმრთისა, ძეულითა დამტევნელსა და სოფლის სიხარულის მშობელსა. შენ გადიდებთ ღუთისმშობელო ქალწულო..." 1r—8v.

წყდება: „...სულითა სულთა განაახლებ, ხოლო წყლითა განსწმედ ჴორცთა შეზავებასა—ცხოველად შექმნულსა კაცსა. რამეთუ მრჩობლ საქმარისა ქორნებასა..."

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей", , გვ. 500.

(450) 535 დ

საღვთისმეტყველო საგალობლები (ფრაგმენტი). XVIII

16 ფ.; 22×16,5; ქაღალდი (ფურცლები 9—16 ძველადაა რესტავრირებული) უყდრო, დაშლილი, ფრაგმენტი; მხედრული, დასაწყისები სინგურით. [XVIII ს. ბეჭდნიშანი: სამი ნახევარი მთვარე (გვ. 5); გადამწერი: [ალექსი მესხიშვილი]; დატ წერილია: 11v, 15r—16v.

„...შემდგომად ჳა ფსალმუნებისა წ~გა, ესმა ~ღ. დაუკურდა. მოვედით; მორწმენით, და ვიხილოთ, სადა შობილ არს უფალი. ერბაოდეთ ვარსკულავისა თანა და მოვეთა აღმოსავალისა მეფეთა...“ 1r—14v.

თავდება: „...დიდება მაღალი გრძელად, შემდგომად—წმიდაო ღ~თსა, ტროპარი დღესასწაულისა, კუმრეჭისა და განტევება“.

შენიშვნა: 1. სადღესასწაულოს ეს ფრაგმენტი შეიცავს შობისა და ნათლისღების საგალობლებს.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 500.

(450) 535 ე

მეტაფრასული კრებულის საძიებელი. XVIII

7 ფ.; 23×16,7; ქაღალდი; უყდრო, დაშლილი; ნუსხური და მხედრული. დასაწყისები სინგურით, ორ სვეტად; [XVIII ს.]; გადამწერი [ალექსი მესხიშვილი]; დაუმთრელია: 6v—7v.

[მეტაფრასული კრებულის საძიებელი]. 1. „მეტაფრასნი თორმეტი თვენისა აქიმამ ჰპოვო, რომელიც მე მაქუს და ან სხუაგან საძებ მეგულების გარდასაწერათ. დაესხნიე სისხლი წრომათაგან.—სეკდენბერი ა. ლირსი ს~ნ. ბ. მაჰა. გ. ანთიმოს...“1r—5v.

2. „მარხვის მეტაფრასნი. რომელიც მაქუს, ნაწერს მიგასწავებ და რომელიც არა მაქუს და იმას შეგატყობინებს, ეს ამისთვის ეყავთ.—მეზუსრისა და ფარისეველისა...“ 5v—6r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი დაწერილია ალექსი მესხიშვილის ხელით (იხილე ამავე ხელით გადაწერილი A 1443 ხელნაწერის ზედა ყდის საცავი ფურცლის წარწერა).

2. საძიებელი დაწერილია ნუსხურით, ხოლო შიგადაშიგ შემდგენელის—ალექსი მესხიშვილის—ძიერი მხედრულით მიწერილია ახალი ხასიათის მითითებები: „ამ ნუსხაში ერთი საკითხავი სწერია“; „ჩემს მეტაფრასში ჰპოვო ქრონგვანისა“ „ჩემს მეტაფრასში ჰპოვო ცხორება ბიძინასი“; „ამისი მეტაფრასი ან ნუსხაში დამიწერია“; „ამისი საკითხავი ჩემს ამას ნუსხაში სწერია“; „დიდს ეტრატის მეტაფრასში ჰპოვო“; „ამისი მეტაფრასი ამ ნუსხაში სწერია და ხოლო კი აკლია და გამართე, დედანი თუ იშოვო“; „ჰპოვო იოანე ოქროპირის მეტაფრასში ნიკოლოზის ცხორება. ალაგ აკლია. ამისი მეტაფრასი ჩემს ნუსხაშიაც სწერია“; „ამისი საკითხავი ჩემს მარხვის მეტაფრასშია“. და ა. შ.

3. სათაურთან თ. გორდანიას მიერ განმეორებით მიწერილია მეტაფრასის სახელების სათაური.

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей", ტ. II, გვ. 500.

(450) 535 ვ (1)

სადღესასწაულო ტიპიკონი. XVIII

41 ფ.: 22,2×16; ქაღალდი; ტყდო, დაშლილი, კიდეებშემოცეთილი; მბეჟერული, სათაურები წუხბერით; დასწყისები სინგრით; [XVIII ს]; გადაწერი: [ალექსი მესხიშვილი]; დაუწერელია: 1v, 36v, 40v—41r.

[სადღესასწაულო ტიპიკონი]. „თუ სადღესასწაულო დასწყროთ, ამ რეგულის ტკბიკონზე დაწერეთ, დიდის გამოძიებით და შ[რომი]თ აღგაწერია, ადვილად არ იპოვება ეს მეხლნი სხეთთა წიგნთა; ეს დიდად გამოწვილეთ გაძებნია და სრულად შეკრებით აღგაწერია, რომელიც ამაში სრულიად უჩენდეს(!), სხეთა წიგნიდამ დაწერეთ; ისინი ადვილად იპოება და ესენი აჭიდამ შეამოწმენით.—სეკდენბერსა აქუს დღე ლ, დღეთა აქუს ღამე იბ და ღამეთა ღამე იბ. დაწყებაჲ ინდიკტოონისა..." 2r—40r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი დაწერილია ალექსი მესხიშვილის ხელით (იხილე ამავე ხელით გადაწერილი A 1443 ხელნაწერის ზემო ყდის საკეთე ფურცლის წარმწერა).

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей". ტ. I გვ. 500.

მინაწერი (გადაწერის): „ქ. ცხოვრება საბა ასურისა რომელს დღეს არი, არ ვიცი. დიდი ეტრატის წიგნში სწერია, თვი ესრეა. ქ. კიდე ცხოვრება პალადისა—არც ეს ვიცი, რომელს დღეს არი. ეს მოხელია ეტრატის წიგნისა". (41v).

(450) 535 ვ (2)

საძიებლები (ფრაგმენტი). XVIII

6 ფ.: 22×17; ქაღალდი: ტყდო, დაშლილი; მბეჟერული, სათაურები სინგრით; [XVIII ს.]; გადაწერი: [ალექსი მესხიშვილი]; დაუწერელია: 6v.

[საძიებლები]. 1. „ლოცვა სავარდისა განწესებული. ქ. წმიდამა მარიამ ღმრთის მშობელმან მოსცა სავარდის კრიალესონი წმიდა მამა დამენიკოს: ათხუთმეტთა საუფლოთა ზედა თვითო „მამაო ჩვენო" და თით „გიხაროდენი" სათქმელად, რომელი იქმნების ასორმეოცდათი. „გიხაროდენი" დავითის ფსალმუნის სახებედ.

ხუთნი საიდუმლონი სიხარულისანი და ხუთნი ვნებისანი და ხუთნი დიდებისანი, რომელსა შინა გამოსახვიან ქრისტეს გარდამოსლვა, განკურიელება, სასჯაულნი, ვნება და აღდგომა და ყოველნი საქმენი მისნი, რაჲ იქმნა ქუეყანასა ზედა.

ესე ლოცვა ამა საიდუმლოებათა ზედა გონების შემოკრების საგონებელით უნდა ეთქვათ;

პირველი. ხარებისათჳს მარიამ ყოველად წმიდისა ერთი „შამაო ჩუენო“ და ათი „გიხაროდენი“ ესრეთ.

ღმერთმან ოდეს მოინება საყუნეთგან გამორჩეულის მარიამის ქეყნად მოსვლა—„შამაო ჩუენო“.—ა. იოაკიმს და ანნას, ვითარ ანგელოზმან ახარა შობა მარიამისა კრისტეს მშობლისა...“ 1r—2v.

2. „ზანდუკი ათორმეტთა თვეთა საჩინოს დღისა და საუფლოსი და კუალად დიდ-მარხვისა და ხატიკისა.—ა. მოძღვრობის წიგნი...“ 3r—4v.

3. „ზანდუკი ქადაგებისა გამოკრებული—ა. ქ. წმინდა სახარება ბრძანებს: ნეტარ იყუნენ გლახაკნი სულითა, რამეთუ მათი არს სასუფეველი ცათა. —ბოლო აკლია...“ 6r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის 3r—v-ზე მოთავსებულია ქადაგების ტექსტი, რომელსაც თავზე აწერია: „ეს ფრანგს ქუადაგა სამებაზე და მინდა, ძალი ამისი რა არის.— ქ. ასრე წმიდა სამება ერთი ღმერთი...“

2. ხელნაწერი დაწერილია ალეკსი მესხიშვილის ხელით (იხილე ამავე ხელით გადაწერილი A 1443 ხელნაწერის ზემო ყდის საცავი ფურცლის წარწერა).

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II გვ. 500.

(450) 535 ზ

თეიმურაზ I, ლეილ-მაჯნუნიანი (ფრაგმენტი). XIX

1 ფ.: 21,8×17,5; ცისფერი ქაღალდი; უყდო; ბზედრული. [XIX ს. I ნახ.].

[თეიმურაზ I, ლეილ-მაჯნუნიანი].—

„...ჰოქუმა: თუ ეს ამას გავპყაროთ, ცოდა მოგვხვდების ბრალები,
გვერც მიეშუენის მას მისგან, დამშუარი, დანაქალები,
ვაჲ, ავს დროსა შეჰყარეს იგ ტურფა სიძე-სძალები,
და გამტერდა მინა ვარღია, ნარგიზი მოციონები...“ 1r-v.

წ ყ დ ე ბ ა: „...მეფე გარდიჭრა, შვილისა მოეხვეოდა კუბოსა,
აყრიდა თეთრსა თმა-წვერსა, ზედ ცრემლი დაიგუბოსა,
თუმცა ეშოვა ლახვარი, დაეხოლა შუბოსა,
და შვილო, დაბმულბარ სოფლისა ფათერაკისა ჩხუბოსა...“

შენიშვნა: 1. ფრაგმენტი შეიცავს პოემის 228—237 სტროფებს. იხ. თეიმურაზ I, თხზულებანი სრული კრებული. ტექსტი, გამოკვლევა, ლექსიკონი. აღ. ბარამიძის და გ. ჯაჯანიძის რედაქციით. ტფილისი, 1934 წ., გვ. 54—55.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II. გვ. 501.

(450) **535** Ø

მარხვანი (ფრაგმენტი). XVIII

3 ფ.; 22—17; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი; ფრაგმენტი; ბეჟდრული, დასაწყისი ასოები ასომთავრულით; სათაურები სინგურით; [XVIII ს.]; ჭეირნამანი აქვს.

„მასუ Ø დიდსა ხუთშაბათსა ვიტყჳთ მცირესა სერობასა და მას ზედა ვგალობთ სამ-საგალობელსა, ქმნილი უფლისა ანდრეა კრიტელისა, ქმა Ø, გალობა ე. სძლისპირი.—განჰსდევნე ნისლი, სულისა ჩემისა ნათლისა მომცემელო, ქრისტე ღმერთო...“ 1r—3v.

წყდება: „... რამეთუ იწევ ნებით ჯორცითა და ვნებანი ყოველნი ჯორცთა მათ შინა დაითმინენ, რათა აცხოვნო სოფელი...“

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. ქვთაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 501.

(451) **536**

კრებული. XVIII

15 ფ.; 22,5×18,5; ქაღალდი, დალპვებული და დახიზნებული; უყდო, დაშლილი, ნაწილები, მხედრული, დასაწყისები სინგურით; [XVIII ს.].

1. [თეიმურაზ პირველი, შეიდთა კრებათათჳს].—
„...და ესე სომხებსა დასცემს ბერებსა,
ან ვინც ირწმუნა, ან ვინ ირება.
მაცედონ ულთო, წყალება ურთო,
ამით ჩაჳარდა ჯოჯოხეთს ლირსა...“ 1r—2v. (1934 წლ. გამოცემით X სტ).
2. [თეიმურაზ მეორე, სარკე თქმულთა ანუ დღისა და ღამის გაბაასება. ნაწყვეტი].
—„პირველი წმინდა კრება იქმნა ქალაქსა ნიკეას კოსტანტინეს ზე დიდისა.
პირველ ნიკეას კრებანი აწ გითხრა, იქმნა რისათჳს...“ 2v—6r.

შენიშვნა: იხ. თეიმურაზ II, თხზულებათა სრული კრებული, ვეიერვი ჯაკობაის რედაქციით. თბილისი 1939 წ. გვ. 49—84, სტრ. 392—429.

3. „აჰა მეფის თეიმურაზისაგან გრემის სასახლეზედ ლექსები ეთქვა და ბაღის სასახლეზე(!) დაწერა.—
ღმერთი არს თავი ყოველთა იგ ეჰკოთ განვადიდოთო...“ 6v—7r.

შენიშვნა: იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული, 1934 წ., გვ. 142—143.

4. „მეფის არჩილისაგან თქმული“ [ესრაჱიანი].—
„ვაი სრულად ცუდად ყოფასა, ვაი სრულ წარობასა...“ 7r—8r.

შენიშვნა: შეიცავს სტროფებს 723-დან—743-მდე. იხ. არჩილიანი, ტ. I ალ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, 1936 წ., გვ. 221—222.

5. „მეფის ვახტანგისაგან თქმული ბატონისშვილობაბის(!) დროსა.—

ნე უმცირესმან ძმათაგან ვახტანგმან სახელდებულად...“ 8r.

შენიშვნა: ლექსი წარმოადგენს ვახტანგ VI ეპიტაფიას, რომელიც დაწერილია გივი თუმანიშვილს. იხ. ილ. მეტრეველი, ვახტანგ VI-ის ეპიტაფიის ავტორი, სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, № 43, 1951 წ.

6. [თეიმურაზ პირველი, ლეილა-მაჯნუნიანი, ნაწყვეტები].—

„...ეთქვით: მოგვესწრა ჩვენ ასული, ალეის ნორჩად გვენაყოფის...“ 9r—13v.

წყდება: „...და ერთად შევყარნე ბაგითა ტურფითა, პოლიმილითა...“

შენიშვნა: შეიცავს შემდეგ სტროფებს: 30—49; 70—75; 84—106. იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული, 1934 წ, გვ. 24—54.

7. [თეიმურაზ პირველი. შამი-ფარვანიანი]?—

„...ფარვანა ეტყვის სანთელსა, მანათობელო ღამისა...“ 14r—15v.

წყდება: „... და არას მიკვირს, მისნი მკვრეტნი, იმან დაასაპყროსა..“

შენიშვნა: შეიცავს სტროფებს: 31—40. იხ. თეიმურაზ I. თხზულებათა სრული კრებული, 1934 წ., გვ. 18—20.

8. [თეიმურაზ I პირველი, მაჯამა, ქება და მკობა ხელმწიფის ალექსანდრესი და დედოფლის ნესტან-დარეჯანისა].—

„..თქვენი ნაბუა წყალულთა ჩემთა უფრო ცეცხლად მოეკიდა, მოიშალა ბროლის სვეტი, მკერდსა ზედა გარდმოჭკიდა...“ 15r-v.

წყდება: „... და არას მიკვირს, მისნი მკვრეტნი იმან დაასაპყროსა...“

შენიშვნა: 1. შეიცავს სტროფებს: 10—19. იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული, 1934 წ., გვ. 122—123.

2. ხელნაწერი წარმოადგენს S-1547-ის ფრაგმენტს.

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ბქთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 260.

(452) 538

სასიამოვნო წალკოტი ყრმათათვის. 1842

30 ფ.; 21×17,5; ქაღალდი: ქაღალდის ყდა, დაშლილი; მხედრული; 1842 წ.(3r); მთარგმნელი: ანდრია წიწუაშვილი (3r); დაწერილია: 1r, 2v, 30r-v.

„სასიამოვნო წვალკოტი ყრმათათჳს.—მუსა და პატარა ხე. მიხა, რომელმანცა გააოცა გაკეთილი თჳსი, სიცრცხლბდა ბაღში თჳსსა მამასთან და იქიცა პატარა ხე ძირს დადრეკილი და ჰკითხა მას: ისე რისაგან გაბრუდებულა ესე ბიუგო მამამან: გუშინდელს ქარისაგან, ეგრეთარო ჩემო...“ 5r—27v.

შენიშვნა: 1. წედგენილობა: „მუსა და პატარა ხე“, 5r—6r; „დიდი და პატარა პეპელა“. 6r-v; „ვაშლი და ბალიან“, 6v—7r; „ვარდი და ხაბანი“. 7r-v[1] „ყმაწვილი და მთა ჩიტი“. 7v—8r; „ოფთი და სალე“.8r; „დედა, ქალი და ყვავილი“. 8r-v. „ბრიშაკა ყვავილი და ლურჯანი“. 8v—9r; „ცხვარი, ბატკანი და წყალსი“, 9r-v; „ყმაწვილი, კრაზანა და გლეხი“. 9v—10r; „ციის ჩიტი“, 10r-v; „ძაღლი და კატა“. 10v—11r. „ვარდი და ია“, 11r-v; „შეშფოთა“. 11v; „ბანარი თევზი“, 12r; „წყალსი, ხეკელი და გლეხი“. 12r—13r; „მამაშვილები და ორი პანტა“, 13r-v; „ბარაში და მაიმენი“, 13v—14r; „ყმაწვილი და პატრონიანი“. 14r—v; „ეარტი“, 15r; „ეერხვი და ატმის ხე“. 15r-v; „პატარა ბუ“, 15v—16r; „ბრძენი და გლეხი“, 16r-v; „ძიხა და ოსტატი“, 16v—17r; „სარკე და ტორეა“. 17r-v; „პატრონი და ძაღლი“, 17v—18r; „ფეტკარი და პეპელა“, 18r; „პატარა მებაღეზე სარკის წინ“ 18r—19r; „ყმაწვილი და ბეხი“. 19r-v; „ელორა და მიხაკი“. 19r—20r; „მოსადირე“. 20r-v; „სასიამოვნო კუეკანი, ანუ გამორჩეული თხრობანი, ზღაპრანი და არაკნი, სახმარნი სასარგებლოდ ყრმათა“. „მგელი, ბატკანი და თხა, ანუ ცილება და გარეწრობა“. 21r; „ორნი ბაყაყნი უწყლოდ, ანუ სიცრთხილე განსაცდელში“. 21r-v; „მამა შეილებითური, ანუ მაგალითი, თუ ვითარ სარგებელ არს ერთობა და ვითარ მავნებელ—განხეთქილება“. 21v; „ლომი და დათვი, ანუ ხეში დაკარგული ჭკუა“. 22r; „ძაღლი და ჩრდილი, ანუ „დაუკვილი შური“. 22r; „ცხენი და ეერხი, ანუ დაძნებული ამპარტავნება“. 22r-v; „ვარდი და ბსხალი, ანუ მშვენიერება და ზრთნაი მოყვარება“. 22v—23r; „ჯორი და ეირი, ანუ ტანჯვი ამპარტავანი“. 23r. „კაცი და იხვი, ანუ განესყული გაბედებამა“. 23r-v; „დათი და სნეული, ანუ დაუდგრომელობა და თავებდობა“. 23v—24r; „ორნი მებაღენი“ მცოხარენი და ბუკვითი“. 24v; „ლიმილელი ყიდელი“. 24v—25r; „მოგზაურობა. ტრედისა უცნაო ქუეყანაშინა, ანუ გამოკვა, რომელ ბოროტი ყველგან არს“. 25r; „ნაყოფი სიკეთისა და ბოროტისა“. 25r—26v; „ფეტკარი და ბაბაჭა, ანუ თუ სიყვარულისაგან ტკბილნი შერაცხეს“. 26v; „ბაყაყი და ტანჯნი ვირისა კეთილ შემხედვარენი შინა“. 26v; „მაიმენი და კაცი“. 27r; „კაჭკაჭი და თუთიყუში, ანუ განეთება სხუათა ბიწიერებათა საკუთარითა ბიწიერებითა თჳსითა“. 27r-v; „ძმა და და“. 27v.

2. წინ უძღვის: ა თავუფრეელი: „სასიამოვნო წვალკოტი ყრმათათჳს ანუ კრება სასიამოვნოთა და ჩრეულთა ზღაპრითა ცხადითა და ალეგორიით ზნეობითისა სწავლითა. გარდმოცემული რუსულითით ქართულსა ენასა ზედა ტფილისის სემინარიის ღუთის-მეტყუელების ელინის მოწაფის მღედლის იოანე ძის ანდრია წერეთლისა მიერ წელსა ჩხჸბ-სა, ჳგვისტოს კ“-სა დღესა“. 3r.

ბ. მოარგებელის ლექსი:

„ნე მკიცხავთ, რისთჳსა თარგმნა ჰპბუკან ყრმათათჳს თქჳენია,
ან რისთჳის ესია ღაჟე, თჳალთ არა მისცა რუნია,
რით არა თარგმნა კარგი თქმა, ქრისტეზედ აგებული,
და მასზედ რად მოცდა უცხი, მასზედ გაართო გუნება.
ესწავლებდა ყრმასა ამ დროსა, მსურთდა კარგად ესწავლად.
სრულის ზნეობის მიღებით ღმერთი, უტყრად შეესწავლად,
სავნებელი ქელოვნება, ღმერთი იმით არ ესწავლად.
და ისიცხა ეთარგმნე ეს თქჳნი, რომე მათ კეთ ესწავლად.

»... წ... [ანდრია წიწეიანიძე]“ 14v.

3. ტექსტს ბოლოს ერთვის „სანდუკი“ (28r—29v).

4. „ხელნაწერი ალწერილი აქვს გუჯიაშვილს, იხ.: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 517.

მინაწერები: 1. „სასმელი არს ღვინისა აღგჳსდრეცი ღმინისა“ 1v.
2. „ზებრიბიძე ზაზა“ 2r.
3. „С разрешения Господина Главноуправляющаго за Кавказским краем“, 3v.

(453) 539

კატეხიზმო. XIX

16ფ; 21,6×17,5; ლურჯი ქაღალდი; უცდო; მბეჭდური; სათაურები მთავრულით; [XIX ს.]; ჭვირნიშანი აქვს; დაუწერელია: 1v, 19—30.

[კ ა ტ ე ხ ი ზ მ ო]. „ნაწილი (პირველი) ბ. თავი ა. ღუთისა ცნობისათჳს აღძრცხლებითისა. კ[ა]რა, რასა ეუწოდ შენ აღძრცხლებითითა ხედვითა ცნობასა ღუთისასა?...“ 1r—18v.

წ ყ დ ე ბ ა: „...ბ[ა]რა. კადნიერებითა მით ძეებრივითა, ვინაჲთგან იგი არს მამა ჩუ̃ნი შემოქმედი, მხსნელი და დამბადებელი ჩუ̃ნი და მეორით ამითცა, რომელ ვიშუათ ჩუ̃ნ წყლისა მიერ და სულისა, რომლისათჳსცა თჳთ მაცხოვარი გუასწავებს ამას თქმად მარადის, რომლითაცა ჩუ̃ნ ყოველნი ვითარცა ძენი ერთისა მამისნი, შეეკრჭთ ძმად-წოდებასა შინა...“

მინაწერი: 1r.

(454) 540

ზატიკი. XVIII

340 ფ.; (680 გვ.) 22×15,2; ქაღალდი დახეთქებული (დალაქვებული, დაობებული და დაჭრეტილი); უცდო, დაშლილი, ბოლონაკლული. ბოლო უფურცლო დაბეჭდილა: ნუსხური, დასწყისები სინგურით; [XVIII ს.], ჭვირნიშანი: სანი ნახევარი მთავრუ; დაუწერელია: გვ. 572.

„იწყებიან წ̃მიდანი ზ ა ტ ი კ ნი წ̃მიდით და განმაცხოველებით ქრისტჱს აღდგომით, და სრულ იქმნებიან კჳრიაკჱსა ყოველთა წ̃მიდათასა რვანიე კჳრიაკენი სრულნი ყოველითურთ. დიდსა შაბათსა მწუხრი უფალო ღაღადყავსა, კ[ა]ა ა.—სამწუხრონი ლოცვანი ჩუენნი შეიწირენ, წ̃მიდაო უფალო, და მოგვმადლე ჩუ̃ენ მოტევებაჲ ცოდვათა...“ გვ. 1—680.

წ ყ დ ე ბ ა: „...დასასრულნი ქრისტჱს მოწამეთა და კიდენი ქუეყანისანი...“

(455) 541

ალუზიანი. XX

39 ფ.; 21,5×17,5; ქაღალდი; უცდო, დაშლილი; მბეჭდური, სხვადასხვა ხელი; [XX ს.]; დაუწერელია: 7ბ-ვ.

(ალილუიანი). „წიგნი პირველი. იოვსტატიანი, ალილუიანი, რუსიანი.—

ღმერთო, დიდო და მაღალო, გონებით მიუწდომელო,
ერთო სამპიროვნებით, კაცთაგან გამოუთქმელო,
მამაო, ძით, სულის წმიდით არსებად ქვეყნის მქმნელო,
ყოველის დიდებით შემკულო და სიბრძნის გამოუთქმელო...“

გვ. 1—76.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი ფანკრითაა ნასწორები. ტყაობა, სტამბაშია ნამყოფი. კიდეებზე აქვს ასეთი წარწერები: „გამოშვებულია ნაბორჩკისგან“. გვ. 6,7.

მინაწერი (ვადამწერისა): 77 გვ.

(456) 542

განგება თვეთა წელიწდისათა (მოსაკსენებელი ყოველთა წმიდათა). 1755

287 ფ.; (574 გვ.): 20,5×15; ქაღალდი, დაღაჭვებული; უყდო, დაშლილი, თავბოლო ნაკლული, წინ აკლია ორი რვეული; ნუსხური, დასაწყისები სინგურით; ბოლოსანაკლული (გვ. 505); 1755 წ. (გვ. 565); გადამწერი: სიონის კანდელაკის შვილი ისაკი (გვ. 565).

(განგება თვეთა წელიწდისათა (მოსაკსენებელი ყოველთა წმიდათა)).—„...[ბრ]ძანა ეიეთში მაღნო მთავარმან აღსლვა მათდა და ნაღირობა ნადირთა, რომელნიცა მიეშთხვინეს წმიდასა მარკოზს და მწყსიდა იგი სუროვართა ველისათა...“ გვ. 1—565.

შენიშვნა: 1. ერთვის მეფეთა და პატრიარქთა სია (გვ. 566—574).

2. ყოველი თვის წინ გამოტოვებულია თავისუფალი ადგილი, ალბათ ხატდიაკონებისათვის.

ანდერძები: 1. „წმიდანო მამანო, ამას დღეს (იგულისხმება ნოემბრის 10. ო. ბ.) დაღაცათუ ბერძენნი წმიდისა გიორგისთჳს არა დიადად დღესასწაულობენ, არარად არს ყენება, რაჲთა ჩუენ ვდღესასწაულებდეთ, რამეთუ ჩუენ პირველითგან ესრეთი გვაქუს ჩვეულება. ხოლო ესე საცნაურ არს, რომელ თავადი დღესასწაული წმიდისა გიორგისი ამიერსა კჳ-სა. აწ რომელნი დღესასწაულობდეთ, განგება ამორესა კჳ-სა მოიჰაეთ და ლოცვა ყოვთ, მენ არს, გრიგოლისთჳს“ (გვ. 70).

2. „დიდებაი ღმერთსა, სრულმყოფელსა ყოველთა სუფეველთასა. დაესრულა განგება თვეთა წელიწდისათა, მოსაკსენებელი ყოველთა წმიდათა ჴელითა უღირსისა უცებად მწერალისა სიონის კანდელაკის შჳლის ისაკისათჳს. ქრისტეს აჰქთ ჩანე, ქორონიკონს უმდ“, (გვ. 565).

მინაწერი: „ეს წიგნი გაბრიელისა არის, ვინც მიიპაროს...“ (გვ. 518). იხ. ანგრეთვე გვ. 565.

(457) 543

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. XVIII

45 ფ.; 20×16.2; გახუნებული მწვანე ტყავის ქაღალდი; უყდრო; დაშლილი, ბოლონაკლულო; მიედრული, დასაწყისება სინგურითა. [XVIII ს.]; ჰეირნიშანი აქვს.

[ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი], „მყოფისა უმყოფისა, არსისა დაუარსისა და მაარსისა მკები, არა თუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მჭებელი და მმონებელი, უდებად მჭონე მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითა-დღე მრეველნი ჴელთა მარგარიტთა შინა...“ 1r—45v.

წყდება: „...ხნოგ. თუ ასრე გაუტეხოს, რომ სისხლი ადინოს და, თუ უნდა, ცოტად კიდეც დააჩნდეს, იმისთჳს ორი ჭერის მარცულის სისხლი ადინონ...“

შენიშვნა: 1. S—543 წარმოადგენს A ნუსხის ტიპის ხელნაწერს. იხ. „ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. ტექსტი გამოსაცემად დაამზადა, გამოკვლევა და ტერმინთა საძიებელი დაურთო თინა ენოქაძემ. თბილისი 1955 წ“.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 624.

მინაწერი: „ეგესი თქონელმა შესწირა ეს სამართლის წიგნი წურა-ქითხვის საზოგადოებას“. 1r.

(458) 544

მიმოხსლჳა ქერეოსისა და კალლიროჱსი. 1828

115 ფ.; 21,5×17; ქაღალდი, დალაქავებული; მუყაოს ყდა; აქვს ყდის საცავი ფურცლები; მზედრული; 1828 წ. (111v); დაწერილია: 58v—59r;112r—115v.

„მიმოსლჳა ქერეოსისა და კალლიროჱსი. წიგნი პირველი. ღერმოკრატს უჩინებულესსა მჴედართ-მძღუანსა სირაკუზისასა, სახელგანთქმულსა მიღებულისა გამო ძლევისა ათინელთა ზედა, ოდესცა მათ წარმოგზავნეს ფლოტი დასაპყრობელად სიცილიისა... 1r—111v.

შენიშვნა: 1. თავფურცელზე აწერია: „მიმოსლჳა ქერეოსისა და კალლიროჱსისა“.

2. კიდეებზე მოთავსებულია განმარტებები, მაგ. ასეთი: „ფლოტი ჰნიშნავს ზღვის მხედრობას ანუ ხომალდებს რავდენსმე ერთად შკრებილებს“, 1r. და ა. შ.

ანდერძი: „სრული იგჳნა 18 — $\frac{1}{3}$ — 28“. 111v.

(459) 547

ანტონ I, გრამატიკა. XVIII

218 ფ.: 22×18; ქაღალდი: ფყდო, დამწიფილი, ნაკლულია: მხედრული, სათაურები და დაწყება ასომთავრული ასოები სინგურით; [XVIII], ჰეირნიშანი აქეს დაუწერელია: გვ. 160.

[ანტონ I, გრამატიკა]. „...წერთისა მსგავს და იგივე არიან, მაგრა სიტყვისა შინა განირჩევიან, რაულადცა არიან დაბრუნვილ...“ გვ. 1—436.

წყდება: „...ეითარ ვერ ჴძლეთ ცამერთ მღვიძარებად ჩემ თანა. რაოდენი ცამი გადაკლდა...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში ჩართულია „სიმეტნე ღრამატიკის პირველისა კერძისა.—კითხუა-ჯებანი ღრამატიკასთჳს და ნაწილთა მისთა,რ|ლთა ხელმ|ძღ-ყე გამოხატუაჲ გონებათა შინა სწავლის შინათა კეშმო ამისა...“ (გვ. 161—184).

2. ანტონ I-ის გრამატიკა დაბეჭდილია: იხ. „ქართული ღრამმატიკა, შედგენილი ანტონ I-ის მიერ. გამოცემული ალექსანდრე ეპისკოპოსის სატ|ით. თბილისი 1885 წ.“

(460) 548

რიტორიკა. XIX

11 ფ.: 21,4×17; ლურჯი ქაღალდი: ფყდო: მხედრული: [XIX], ჰეირნიშანი: 1822 წ.

„რიტორებისათჳს. § 1. რიტორება არს ხელოვნება განკარგუად და საამოვნოდ განცხადებად ჰაზრთა თჳსთა...“ 2r—11v.

შენიშვნა: ხელნაწერის 1r-ზე სწერია: „რეტორიკა. ახალი რეტორიკა. ეკუთნჳს ალექსანდრე ჩიქოანოჳს. Александр Чикоанов, Грузинская Реторика, принадлежит Александр Чикоанову к-ю“.

მინაწერი: „(რეტორიკა) მდინარეობა ანუ უზუბება სიტყჳსა. კალისიმერა.—დილა კარგად ყოფნის“, 1v.

(461) 549

ხარიდონიანი. 1868

28 ფ.: 19,5×16,5; ქაღალდი: ფყდო: მხედრული: 1868 წ. (გვ. 1).

„ხარიდონიანი, [„თაეი ა. ხარიდონისა, რომელი იყო მდიდარი ეაჭარი.—

ღმერთო, შენ მომეც გონება, ძალითა მითა შენითა,
რომელმან შეჰქმნა ადამი, მიწისაგან ხელითა,
და მის ჯოჯოხეთისა განჭანჭარება ცეცხლითა,
და მიცნობე დღენი კეთილი, გეეღრები ცოდვილისა ენითა...“

გვ. 1—55.

39. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

წ უ დ ე ბ ა: „...იზანბურ იტყვის: ყმაწვილო, სავინათ თავს რათ იგიქებ,
ტურფა ჰკვიანო,
ყური დამიგდე, პირთა მზიანო, თავი მოიკლავეს—შას იტყვიანო,
დედ-მამათ დასწომ, რას იტყვიანო, ჰკვიანო..
გარწმუნე გულს, ისინე ყურთა, შენ ჩემი შვილი, მე შენი
დედა...“

შენიშვნა: სათაურს წინ უძღვის: „ჩყაშ-სა წელსა, მაისის პირველსა დღესა“.

(462) 550

შემოკლებით აღწერა საქართველოსა შინა მცხოვრებთა თავდთა და აზნაურთა გვარებისა. XIX

I+21 ფ.: 35×22: ქაღალდი: უყდრო. დაშლილი: მზედრული: [XIX ს.].

„შემოკლებით აღწერა საქართველოსა შინა მცხოვრებთა თავდთა და აზნაურთა გვარებისა, რომელნიცა აღწერილ არიან ძველად მეფეთაგანცა და ოკანასკნელ მეფისა მიერ ირაკლი საგანცა, ვითარცა არს მოხსენებულ ტრაკტატსა შინა, ოდეს შეეკრა მის დიდებულებას იმპერატორიცა ეკატერინასა წელსა 1783.—ჯ. ქართლის ისტორია იპყრობს თვის შორის ორსა უკუცვლილებასა...“ გვ. 1—42.

შენიშვნა: ხელნაწერი ნასწორებია ტექსტის ხელით.

(463) 551

რუსუდანიანი (ამბავი ჯიმშედ ხელმწიფისა). XVIII

23 ფ.: 35×22: ქაღალდი, დახაზებული, შეკვეთილებული, ლაქებიანი: უყდრო: ნაკლულია: მხედრული: [XVIII ს.], კვირნიშანი აქვს: ნახატი: 12r, 16r.

[რ უ ს უ დ ა ნ ი ა ნ ი]. „...იდამ და ასეთი შეიქნა, რომ ობოლი მარგალიტი. რომ დასწედა, გაუგორდა და უფრო მშვენიერი შეიქნა. მიგორავს ის კერცი და მისდებს ყმაწვილი...“ 1r—23v.

წ უ დ ე ბ ა: „...და ხემწიფესა ჩემი ამბავი მისწერა, რაზედაც რებული ვიყავ და ანუ სადაური, ანუ როგორი კაცი და ანუ როგორს კაცის შვილი ვიყავ. და ხემწიფესა ეგრე ებძანა...“

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. I, გვ. 409.

მინაწერი: „ეს სახე ფ ე ო ფ ი ს ტ ე მ ე დახატა“, 12r. იხ. ანგრეთვე მინაწერი: 1v.

(464) 552

იადგარი. XI

47 ფ.: 23,5×17,5: ტეტატი, დახიანებული და დაძაბკვებული: უყდო, დაწყვეტილი, ნაკლული: ნუსხური, დასწყისები სინგურით [XI ს.].

[იადგარი]. 1. [ორმეოცდაბუთთა მოწამეთა].—"...ალებითა საღმრთოჲთა მეუფეჲს-ჭყვნეს ჴორცთა სატანჯველნი. ორმეოცდაბუთთა მოწამეთა წინამძღოლად მოწყინვალედ მოგაგეს..." 1r—2v.

2. „იესისსა ი̅ბ̅, ფილიპპისი. უფალო ღალადყავსა დ.—მჴნეოთა ზედა. გამოჰბრწყინდი ბნელსა შინა ძალითა უძლეველითა, ყოველად ქებულო ნეტარო ფილიპპინო..." 2v—4v.

წყდება: „...შემდგომად მოწყუედისა უბიწოთა მშობელთა შენთა გიწყო შენ ცდერებად, ნეტარო ღუაწლთშემოსილო თევდოსი, რაჲთამცა უზორე კერპთა..."

3. [წმ. ევგენისი].—„...ლებისაჲ და წესი მონაზონებისაჲ მარხვეთა მით მღჳძარებითა და სიმდაბლითა, ღირსო ევგენი..." 5r—6r.

4. „იესისსა ე, მართაჲსი, სჳმეონის დედისაჲ. უფალო ღალადყავსა ბ გ̅ი. ჯუარითა შენითა ქრისტე.—ჯუარითა შენითა ქრისტე შეიპურა და განელო ღილვაჲ სოფლისაჲ უბიწოებით... 6r—8r.

5. „იესისსა ე, ფილიპე მოციქულისაჲ. უფალო ღალადყავსა ა. ზეცისაგან წესე.—ზეცისა მაგან თქუმამან შენნან ქუეყანასა ზედა იქუხნა, სანატრელო სასმენელად..." 8r—10r.

შენიშვნა: კიდეზე სინგურით მიწერილია: „სრ̅ცნი. ნოემბ̅რსა არიან იდ. მუნ ბრძანებენ უფსკრულნი."

6. „იესისსა ვ, იოვანე პალავრელისაჲ. უფალო ღალადყავსა. ჰ სასწაულთა ზედა. ძმაო, ბრძენო იოვანე, უბიწოებით ქცეითა ღმერთსა მოსწრაფედ შეუდეგ და მის მიერ ბრწყინვალედ ნათელითა განათებული..." 10r—11v.

7. „იესისსა(ჲ) ზ, მამისა სისოისი. უფალო ღალადყავსა ქმაჲ დ გ̅ი. ნესტუსა დაჰ.—ზეშთა არიან მუნებასა კაცთასა სიმრაელენი სათნოებათა შენთანი, ღმერთშემოსილო ნეტარო სისოი,..." 11v—16r.

8. „იესისსა ჳ, წმიდისა პროკოპისი. უფალო ღალადყავსა ა. ამორჩეულ იქმენ შენ მუცლით გამო დედისაჲთ ღმრთისა მიერ, სანატრელო,..." 16r—18v.

წყდება: „...ჭამსა მას სიტყჳს-გებისასა განჰკუეთენ მძლავრთა სიტყუანი. უგალობდ რაჲ ქრისტესა და სიქადული მათი..."

9. [წმ. იულიტესი].—„... სამებასა, რომელნიცა დაშრიტა ცეცხლი და გჳრგჳნითა შეამკეს თავნი თჳუენნი..." 19r—21r.

10. „იესისსა იდ. კჳრიკესნი და იულიტაჲსნი. უფალო ღალადყავსა დ.—უშჯულოთა მეფეთა აღძრეანი არად შეჰოაცხნეს ორთა მათ მოწამეთა..." 21r—23r.

11. „ილესსა ე, [მ]ისნიე. უფალო ღაღადყავსა, გ̅ა̅ ბ.— რომელი დაიცავ ჩჩჯლთა და ჰზრდი მათ საპოხით სრულებად, ღმერთო, უხუმთაეს არსთა სრულებათათ...“ 23r—27v.

12. „ილესსა ევ, კ̅ჯრიკესი და იელიტაჲსი. დასდებელნი. უფალო ღაღადყავსა დ გ̅ი.—სიყრმისა ჰასაკმან და უძლურებამან ბუნებისამან ვერაჲ დააყენა ღუაწლსა სრულსა...“ 27v—30r.

13. „ილესსა იზ, მარიანაჲსი. უფალო ღაღადყავსა.— ლახუარსა მსაჯული იგი უღმრთოდ აღუთქუმიდა დედოფლობასა ქრისტეს მოწამესა მარიანას...“ 30v—36r.

14. „ილესსა ი̅ე, (!) ათიანასი კოლიზელსა. უფალო ღაღადყავსა ჲ გ̅ი, სალმრთოჲთა მეცნიერებითა, ვითარცა ვინაჲ მოირწყებ̅ნ, მოწამეო ათიანასი...“ 34v—36v.

15. „ილესსა კ, წმიდისა მამისა ჩუენისა ბარალაჲსი. უფალო ღაღადყავსა დ.—თანასწორთა. უმტკიცესო რჯინისაო, უმაგრესო რვალისაო, მჴნეო მოწამეო, ბარალა სანატრელო...“ 36v—37v.

16. „ილესსა კა, იოვანესი და სჴვეონ სალოსისაჲ. მოგუეც.— დაემკჳდრენით, ღირსნო, უდაბნოს ერთითა სულითა და დაიცხერეთ აღრევაჲ პორცთაჲ, ნეტარნო...“ 38v—39v.

წყდება: „... კრძალულებაჲ სალმრთოჲსა ნებისაჲ მოიგეთ...“

17. [წმ. მარიამისი].— „... უმეტად საყუარელისა. აწცა ითხოვე ჩუენჴს დიდი წყალობაჲ, რომელნი შენ გალობასა შეგასხა მათ...“ 40r—41v.

წყდება: „...ჴელსა სუფეჳსა მიცაცალებულ ხარ და დართოებასა სასუფეველი...“

18. [წმ. ქრისტინაჲსი].—„...გ̅ნ მ̅ნ ვოდოლი მაღალი და აჰმართნა მას შინა ცუდნი ღმერთნი ჴელით-ქნებულნი...“ 42r—43v.

19. „ილესსა კგ, წმიდისა ანაჲსი, ღ̅თის მშობლის დედისაჲ. უფალო ღაღადყავსა დ გ̅ი. მჴ̅ლ მთავა.—საჴსენებელსა მართალ თასა ქებით აღასრულებდეთ, რომელთაგანცა იშვა სიმართლისა მომცემელი...“ 43v—47v.

წყდება: „...რამეთუ ჰყუე ყოველად უბიწოჲ ჭალწული, მშობელი ც̅თი...“

შენიშვნა: 1. ტექსტს აქვს მოსკოლური პუნქტუაცია (სინგურით).

2. შიგადაშიგ ტექსტში ჩაწერილია ასომთავრული: „ქრისტე, შეიწყალე იოვე“. ან „იოვანე“. იხ. გვ. 8r, 13v, 19v, 33v, 34v.

შენაწერები: 1. „გულისოვე“, 23r.

2. „ჭ. ეს სადღესასწაულო წიგნისა(!) წინასა არის, ვინც მაიპაროს ... წმინდანის“, 24v.

3. „ეს სადღესასწაულო წინა...“, 27r

იხ. ჯვრედი: 3v, 19r, 26r.

553

ხელნაწერი შეუერთდა 8—540 ს

(465)

554

ითიკა. XIX

8 ფ.; 34,5×22,5; ჭალაღდი დალაქვებული; უყდო, დაშლილი; ფრაგმენტი, წმედრული; [XIX ს.].

(ითიკა). „კეთილთა განმზრახთათვის, თავი ი.—...თა მაშინცა შეწუნარებითა რჩევისა და დარიგებითა მისისათა არა ოდესმე დამცირდების და არცა დიდ იძულებასა მისსა მოაკლდების რაამე...“ 1r—8v.

წყდება: „... რომლითაცა შემეწია (!) წენ საჭიროებასა შინა წენსა. მიუგო ამელიმ: კეთილად ეჭსთქუ, რომელ არს მჯარაობა, რამეთუ მეფეჰან ნაჸითა ამით მიიპა...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ამ ფრაგმენტში ი და იჱ თავების ნაწილია მოთავსებული.

2. 1v-ზე, კიდეზე მოთავსებულია ასეთი განმარტება:
„ჯერესია ითაოგმანების ელლინერის ენისაგან სპეროვნებად“.

(466) 920

ანტონ I, რიტორიკა. XIX

120 ფ.; 17,5×11; თეთრი და მწვანე ფერის ქაღალდი; ეყდა, დაშლილი, ჰიისგან დაჩრეტილი; თანაკლული; მეტწერილი, სათაურები ასომთავრულით; [XIX], ჰვირნიშნი აქვს; დაწერილია: 119v—120v.

[ანტონ I, რიტორიკა]. „...ურჩება პეტრესი მწობელთადმი ...ესთა, რომელთა დროსა შინა სნეულებისასა, და დასასრულსა საჭიროებისასა არა ერჩდა დამონებად, არს ფრიად უბოროტეს...“ 1r—116v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის კიდეებზე ანტონის განმარტებებია.

2. ხელნაწერს დართული აქვს „პინაქს-სიტყეობა სარიტორთასა კლოვნებისა, ეგე იგი სამჴევრ-მეთქუოთა წიგნისა...“ 116r—119r.

(467) 939

ქილილა და დამანა. XXIII

84 ფ.; 33×22; ქაღალდი, დალაჭვებული. ბოლო გვერდები რესტავრირებულია ლურჯი ქაღალდით; ეყდა, დაშლილი, თანაკლული; მეტწერილი; [XVIII]; ჰვირნიშნი აქვს; დაწერილია: 30r-v, 81v—84r-v.

[კარი პირველი]. „...ცე, ხელმწიფეო! თუცა ესე სიტყუა შეთუჳრბას თანა მოვიდა და თჳისისა საქმისა რამე შეიგნო და ამა ამბავსჱ მასთან მიაწერეაშით შეგიშინდების და ჩუბისა და შეოთის გაშლას ეცდების, თქუა: ჯკუათა უფალმან საცხაღო წეცოდება უარუოად ახლეენთო...“ 1r—79v.

შენიშვნა: 1. იხ. „ქილილა და დამანა“-ს 1955 წ. გამოცემის 127—585 გვერდები.

2. კიდეებზე მოთავსებულია სიტყვების განმარტებები.

3. ტექსტი სავსე ორბელიანისეული რედაქციისაა.

4 79r-v შემდგომი ჩამატებული. ტექსტს აკლია ვახტანგ VI-ის ნაბრძანები შაირი.

5. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей Общества распространения грамотности среди грузинского населения", том. I вып. 1—4, გვ. 297—298.

შენიშვნები: 1. „ქინდოს გაცემის ასული ელისაბედ დიპლომის წესსა ჩყოთ-სა (1819 სა), თებერვალსა 12-სა, 12. ღირსი სიმონ სვეტიცხოველის შემდგომ მთავარ ...ისა, ხოლო კართველსა კათოლიკოსსა... ფსა", (81r).

2. „ქინდოს ძე ქაიხოსრო დიპლომი ოქტომბრისა კ. დღე იყო ხუთშაბათი, წელსა ათექს-იდი ანნერის აა, წელსა ჩყე", (81r).

(465) 947

„მესხური დავითნი". XVI

30 გვ.: 17×12,3; ქაღალდი: მეტად ნაკლულოვანი: ფასკუნჭის ტეკსტი მთლიანად აკლია—დარჩენილია ბოლოში ბეთლოდ „გალობანი"; რუსტავირებული და აკინძულია „ხელნაწერთა ინსტიტუტის" ლაბორატორიაში მუყაოს ყდაა ნესხურით; „გალობათა" ტექსტის დასაწყისი ასოები და სათაურები სინგურით: XVI-ს. (1—8, 10—11 გვ. კალიგრაფიული. მომრგვალო ხელით: 9—12 გვ.ჩანაწერები და 12—30 გვ. სხვა, უფრო კუთხოვანი ნუსხურით). ალბათ იოსელიანის და შემდეგ დიმიტრი ბაქრაძისეული.

„მესხური დავითნი. . . . . .

(„გალობაჲ). აჲურთხევედთ, კოველნი საქმენი უფლისნი, უგალობდით, აჲურთხევედით, ცანი და ანგელოზნი უფლისნი..." 1—7.

თავდება ტექსტით: „წინაწარმეტყუელებაჲ ზაქარიაჲსი, მაგისა წინამორბედისაჲ.—კურთხეულ არს უფალი გამოჩინებად მათ ზედა, რომელნი სხენან ბნელსა შინა და ჩრდილთა სიკუდილისთა,.. და წარმართებად ფერჴთა ჩ̃ნთა გზასა მშუდობისასა."

შენიშვნა: 1. ჩვენამდე მოღწეულ ნუსხას, რომელსაც ვახუშტი წყაროების ჩამოთვლისას ისხენიებს: „დავითნი მესხური, ხუთ წიგნად განკუეული"—ამჟამად სრულებით არ შერჩენია დავითის ფსალმუნის არც ერთი ნაწილი; ხელნაწერში დაცულია მხოლოდ „გალობანი", რომლებსაც ეროვნულ ფსალმუნის ტექსტს საზეიმოდ გალობის პრაქტიკაში გამოყენების მიზნით.

2. 947 ხელნაწერში ბოლონაკლული სახით მოღწეულია გაორგი მთაწმიდელის ამდერძი (იხ. ქვემოთ) გვ. 7—8.

3. წარმოდგენილ ხელნაწერის ტექსტოლოგიური ნაწილია 9—30 გვ., სადაც მოთავსებულია გრიგორიოზეული „მესხური კრებული"; თავბოლოში კლულია.

ტექსტი ამჟამად იწყება: „ითაბაგთა სახლის ხოგიერთი წერის დაბადებისა და გარდაცვალების ცნობებით

„.... ია მთავრისასა.

დიპლომი [ბუკერის] თამარ, ბერილსა აქ, დღესა პარასკევსა დღისით, დამსა ვ, მთვარისა დ, კ̃ლსა სმთ..."

8. დედისამეფოს(II) სახლის წევრთა—XVI ს. დასაწყისის მეზობელ-ბატონთა (ბაგრატ-ყოფილის ბარნაბასი, მისძენი, „ქართველთა მეფეთა მეფისა დიდის კოსტანტინეს შვილის შვილის მეფის ბაგრატის შვილისა არჩილისა" და სხვ.)—მოსახსენებელნი, გვ. 10—11.

9. „ქრისტენისა და ღ̃თისმოყუარის ქაიხოსრო" ითაბაგის (გარდაიც. 1573 წ.) მოსახსენებელი, 12—13 გვ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

დ. გაბაშული მოთხრობა, რომელიც თითქოს დღიურის ხასიათს ატარებს, იწყება 11 გვერდიდან:

„კ. მაისსა კზ, დღეს ხუთშაბათსა წუედით ახალციხეს და ბატონი თუალ-შუშნიკი საგზლისოდ წვიეუანეთ დღესა ხუთშაბათსა, კჭ-სა სპა. ივანობისთუს ოზ, დღესა ოთხშაბათსა ახალციხედამ გავდეგით და ენკენისთუსს ლ, ოთხშაბათს დღესა წყაროსთავიდამ გავდეგით...“ გვ. 11—12, 14—30.

ეს გაბაშული ისტორიული თხრობა იწყება 1573 წლით და წყდება: „და გიგორიშვილმა ბეგან ციხეჯუარი უკუიჭირა და მისცა ფაშასა.

შემოგუიყვებს მოღალატენი და ვეღარც ჩრ დაუდგენით და ჩაგდით ახლდაბას. მარტ ნაბეღარ, გაზაფხულ, ყაენი ხუდაბანდიშეღილი, აბასი მირზა გამოეიდა, აორგუელს მოეიდა. ოხბეგენი ხეარისანს წამოეპიდეს. დაბრუ...“— 1586—1588 წწ. ამბებზე.

„ანდერძი გიორგისი:

წ'ნო და ღმერთშემოსილნო მამანო და ძმანო, რომელნიცა ამათ წო'ა დო'თა მიემთხუენეთ!

ესე საცნაურ იყავნ ყოველთა, რი ფრიადითა იძულებითა წო'ა და სულიერთა მამათა ჩემთათა ვითარმცნენ ესე დაეითინი ახლად ბერძულისაგან ქართულად, მე, გლახაკმან ყ'ნორ გ'ი. უღირსმან ხუცეს-მონაზონმან. ფრიადითა ჰპრითა და რუდუნებითა. თჳთ იცის ღმერთმან, მრავალთა ბერძენელთა დედათა და დაეითინისა თარგმანთაგან ფრიადითა გამოწუღილეთა და გამოძიებითა.

აწ უკუე გეეედრები ყ'ოა, რომელნიცა მიემთხუნეთ წო'ა ამათ დ'ეეითათა, რათა ჩ'ნის ლოცეა ჰყოთ და ვინ სწერდეთ, ვითა აჯა ჰპოოთ, ეგრეთვე შეეცეალებელად დაჰწერდეთ: ნეცა ჰაეროთავთ, ნეცა დაეკლებთ. ჩ'ნ, რომელი ჯერ-იყო, ჩაგეროთავს და რომელი ჯერ-იყო, დაგკლეა, ვითა ჩ'ნსა ენასა მოვიდოდა და წესი საქმისა ეძებედა. ნეცა...“ 7—8 გვ.

(469) 950

ისტორია ანუ მოთხრობა სპაყარან ამარამზახი და ბაბა ამირისა. 1863

68 ფ.: 22×17,5ს; ქაღალდის ეუდო, დაწელილი, მოლონაყლუქით; ხუკეურული; 1863 წ. (1r); დაეწერეღია: 65v—68v.

„ისტორია ანუ მოთხრობა სპაყარან ამარამზახი და ბაბა ამირისა, გარდმოღებული სპარსულიდამ ქართულს ენასა ზედა შამშადინის მოურავის თავადის სოლომან თარხანოვისაგან, თანა გულს-მოდგენით შემწეობითასა სეიმონ ალექსანდრის ძის მაყაეევის თანა.—მეისტორიენი ასე მოეთხრობენ, რომელ ბაღდადის ქალაქში ერთი ვარსკლავთმრიცხველი იყოფა, დიდათ შეცნიერი და მდიდარი, ჯამისძის ერქუა. ერთი შვილი ჰყოლია ბებაბტ, წოდებული ესე იგი უბედოთ...“ 1r—65r.

წყდება: „...ბაბა ამარ საჩქაროთ წაეიდა. ცოტა რომ გაიარა, ნახა ხაიდ ლანგარი და ბაბი ყარლაეუშ, რომელიც ბაბა ამარის ოსტატები იყვნენ ყმაწვილობაში. წინ შემოეყარნენ, ჰკითხეს: ბაბაე, სად მიხვალო? უთხრა:— მადიანს მივალო, ჰკითხეს: რათაო? ბაბა ამარ უთხრა: ამათ...“

შენიშვნა: ტექსტში გამოტოვებულია თავისუფალი ადგილები ლეჭსების ჩასაწერად. იხ. ვერდები: 42v, 45v, 45r-v, 47r, 49r, 50r, 51r, 53v, 63r.

ანდერძი: „დაეიწყე გადმოწერა ხელახლად ჩ'ეეგ-ს წელსა, იანვრის ოთხსა“. (1r).

(470) 951 ა

კრებული. 1850

7 ფ.: 22,5×16,1; ქაღალდი: უცდო, თაეწაკლული; მხედრული, თაესამკაული: 3r, 4v, 5r; 1850 წ. (7r).

1. [მანანას თქმულნი შაირნი].—

„... და შენ ძესთან მეოხ მეყავ, ქალწულო ყოველად წმინდაო,
არ გებრალებით მოყვასსო, მე ამ სოფლიდამ გველო,
უნაელი და ურწმუნო, მე ამ სოფლიდამ წაველო,
ვინ ამომიყვანს იქიდამ, თუ ჯოჯოხეთში ჩაველო...“ 1r—4r.

წყდება: „... ბრძანდება მოციქულები ღუთისაგან მოელინებული,
წმინდის სჯეტაკით მოსილი, მხებრივ გაბრწყინვებული,
ვინც ვინა ხამს შემოსილს, ღმერთია განცხადებული,
და ემსგავსება მაცხოვარს. ანგელოზს შემოკრებული...“

2. [მანანასაგან ციების ბაასი. ფრაგმენტი].—„აქ ციებისი და მანანას გაბაასება, ჩხუბი.—თქუენი მტერი და ორგული ციებამ დამაღონაო...“ 4v.

წყდება: „... რაღას მაწყალებ შაშითა, თვალებიც გამოგხეთქია.
ამის უარეს რას მიზამ, კბილი არ შემრჩა ერთია.
რომელმან იმ დღესა განმკურნა, კიდევ მაქუს ერთი წეთია,
და შენ მე ვეღარასა დამაკლებ, თუ ჩემი შემწე ღმერთია. ამინ...“

3. [მანანა. ესეც რაღაც ღარიბად თქმული].—

„მე ერთი ჩიტი გავზარდე, ელვარე იყო წითელი,
ფეხები ქონდა ნარინჯი, ყბა და ნისკარტი ყვითელი.
მე ჩემი ჩიტი მარჯანა მყვანდა სათუთად ნაზარდი,
საუზმეს მყვანდა ნაჩვეი, არ დამაკლია სადილი.
ყოველს დღეს მისგან მაქუს ლხინი და ხადილი,
მაღლა იჯდეს, დამადგება მისი პოლო ფრთისა ჩრდილი,
არ შეძინოს მისი ხმითა, ქალსა ტკბილი დილის ძილი,
ყველა იმას ევსახუროს ორი გამდელი.
ჩიტმა თქუა: პატრონს უჭიეარ, ნუტევი რით გადაეიხადო...“ 4v.

შენიშვნა: I. არსებობს ამ ლეგენდის სხვა ვარიანტიც, იხ. ლეგენდა ანანიანი ძველი საქართველოს პოეტი ქალები, თბილისი 1936 წ, გვ. 109. დასახელებულ წიგნში მანანას სხვა ლექსებიცაა გამოკვლეულებული.

4. [გურამიშვილი დავით, სიტყვა ესე ღვთისა. „ეეო მეო, ქალო, ქალთა-მზეო“-ს სანაცვლოდ სათქმელი].—„ეეო, მეო, აჰეთ მომხედეო, რაც მე გითხრა, საყვარელო, ყური მომიგდეო!..“ 5r—7r.

შენიშვნა: იხ. დავით გურამიშვილი, დაეითანი, მეცნიერ გამოცემა 1955 წ. გვ. 187—192.

5. [ბესიკი. მე შენმა ფიქრმა მიმარინდა. ფრაგმენტი].—
„ქ. თეით შენმან გულმან კარგათ იცის, ეარ შენგან მკედარი,
შენმა სურვილმან ჩამკლა(!) გული კლდე მყარი...“ 7v.
წყდება: „... სინაზით ხელო, ტრფიალით მკლელო, ✠ დანა შენი...“

შენიშვნა: 1. ეს ლექსი განსხვავებული მელნითაა დაწერილი.

2. ხელნაწერში მოთავსებული ეს ლექსი ძველად განსხვავებებს 1932 წ. გამოცემულ ბესიკის თხზულებათა სრულ კრებულში დახვედრილ ამავე ლექსთან.
3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 491.

ანდერძი: „ესე წიგნი „ბანანიანისა“ ეკუთვნის... ჩან-სა წელსა. მაისი ით-სა რაცხესა“, (7r).

მიწაწერი (ფანქრით): „მამაზე გრისთავს სინანოხაიანი(!) აქვს“, (4r).

(470) 9518

კრებული. XVIII

13 ფ.: 21×19: ქაღალდი, დახიავებული (დაღაქავებული, ტენკიანი, ზემო ნაწილი საკმაოდ შემოკუთხილი: ტყდა, დაშლილი: თავსაკლული, მეფერული: ხელნათვე შესრულებული ილუსტრაციები: 1r, 13r, 13v; [XVIII ს.].

1. [წმიდა მარინეს ცხოვრება ლექსად].—
„...სხვისა არას ნათესავისა ქრისტეს სჯულზე...
...თავარო, რაცა გასწენია, ჩვენია გამონდობილ...
ბრძანა შეპყრობა წმინდისა, წარმოდგინება...
მითხარ, თუ ნათესაობა, ნამული შენი სად არი...“ 1r—10r.
2. [წესხმა წმ. გიორგისა ლექსად].—„... ღთისაო ...ლო მზისაო
...ლეველი ხარ, დამთრგუნველი ეშმაკისაო
... ალ-გიძს ეშაპის მოყვანა, დამხსნელიცა ხარ ტყვისაო...“
10r—12v.

შენიშვნა: ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 493.

მიწაწერი: [ხალხური ლექსი სოლომონ ზე და კენჭოსანზე].—
„...ნი ძმანი მოდიოდნენ. იყვნენ ჩვენსა მოსასვლელსა.
... ზ ძმას დაღალმა, ხელი ქიშზე ჩამოდება,
[ხელი პირზე ბედე გამაღეს, სანი თვეი ამოყვეს,
[დაკრეს და წვრილათ ჩაყარეს, ქვაბი ცეცხლსა შემოდგესა,
[და]ლოცველი სოლომონი სიტყვაი მოაყვა შეტათ ძნელსა,
თუ ეს სიტყვა მართალია, ჩემი თეეი გაცოცხლდეს, ისევ ხელაში ჩავიდესა.
[ამოსი თეეი გაცოცხლდა, ისევ ხელაში შეცერდესა,
[რა]ზედ მოსდევს სამართალი, ახალ ნახიისაკი ბედესა.
[და]ლოცველი სოლომანო, გამხარდე და გამაცეც, რაი შამაში აშ შაც დღესა.
... სამყარო ეშის ეიტყვი: მოდი, მოკალე ალოლომანსა.
... ეშმაკ შეგაფერთხებ, გაეისტებრეს ცარიელსა,
[თე ეს სიტ]ყვა მართალია, ჩემი თეეი გაცოცხლდეს.

ინისი თვენი გაცილდა, ისევ ხელში მაცურდეს.
რიგით მოსდევს სამართალი, ახლა დედოფალსა ვედრები.
შიშითა და სირცხვილითა დედოფალი დასხეპდეს.
გელხე ასხმენ ვარდის წყალსა, ფიცებენ სანის მზგსა,
არას ჯერნი, პირათ მზერა, თვე(!) ვერ მაბიკდეს ქალსა.
თორმეტი წელიწადია ვეცვეროს კუნწულ ჭიმწყობასა,
ჩვენ რა უყოთ კუნწულესა ეშმაკების თაყის მყოლესა.
დაჰპატრეს, კუნწულესა საჯდებელი გაუგდებია,
... ლხინი ეშენებს, არ ენახა თავი ფლასა.
კუნწულელო, სიტყვას ვეტყვი. სიტყვა შენსა გამამცდელსა,
ერთი სპილენძის კოკა მაქს, მიბარია მემამშილესა.
ვინც (რ)ომ იმის ყმით ამოვსებს, საყვარელი მას დარჩება.
კუნწულელი ფეხზედ ადგა, ალარ იცდის მარშიებსა,
ჩემ საყმოს აქ დამიძახე ნახირ-ვეხირ ვეკილებსა
ბებრები ... იქ მორბოდნენ, მოათრევენ ქოწკის კვლებსა.
. . . . . .
. . . . . ლელო, საყვარელიც თან ჩაგყვება,
ჩაიტყვეს კუნწულელი. თავს ზარფეში დახურეს,
ოთხი კოთხივე დაბეჭდეს, შეა ხელში გადაგდეს,
ორშოტი წელიწადი ავი მავნე არსად ჩნდეს,
აქვანში მწოლიარესა გულში ბინკი არ ჩაგვეს.
ღმერთო, დასწყველე მენავე, მენავე და მებადური,
ებადენ ბადე გაშალა, კოკის ყელსა ამოსდევეს,
გაიფიცნენ ამხანაგნი: ნურვინ ვეტყვით ბატონს ჩვენსა.
ვინც რო ღმრთის ბატონს ჩვენსა, სე ცარიელ დარჩეს.
დაეშინეს თელეები, კოკას ყელი მოსტეხეს,
გამოცივდეს ეშმაკები, ისევ ხელში მაცურდეს.* 12v—13r-v და 1r.
იხ. ამირეჯიბ მინაწერები: 13v-ხე.

(470) 951გ

იაკობ შემოქმედელი, სიტყვის-გება ქრისტიანეთა მაჰმადიანთა მიმართ
(ლეკსად). XIX

8 ფ.; 33.5 × 22.3; ქალაღდი, დაზიანებული ტენით, დაწებილი, თანაკვეთილი; ხელნაწერი [XIX ს.]; ვეორნიშური 183ა (8r); დაწერილია: 6v, 8r-v.

[იაკობ შემოქმედი, სიტყვის-გება მაჰმადიანთა მიმართ].—
„...რა გარდაიცვა ალექსანდრე, მაკედონელ წოდებული,
მეფედ დაჯდა მეგვიპტესა პტოლემეოს დიდებული...“ 1r—7v.
თავდება: „...იგი გკლავს, გეყვედრის, შენილ გვიჭამს, მე ვით დაუწყო ფერობა,
და ყველა მიეხვედით ვარდნი საყნოსლად „ბულბულათ მით არ გეპარობა“.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 493.

(470) 951 დ

ლექსები. XIX

ბ ფ., 35.7 × 22,5; ჭიღალდი, დალაქვებული; უყდრო, დაზიანებული; თავბოლო-ნაკლული; მხედრული; [XIX ს].

1. „... რად ჩემად სახმარ არე, თუ შორ ქმნით განმამწარებ,
რა სუმბულს, რა ყულამბარ, რა წესთა თუ ალვადარებ...“ 1r.
2. „ეჰა, ვარდი ვითარ გაფუჩქნულია,
მოდით, ძმანო, უძღუნათ მასა სულია...“ 1r-v.
3. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე]. „თავსა უფლად ნურვინ ჰგონებთ,
ერთხელ თქვენცა ტრფიალება ჩემებრ მწარედ დაგმონებთ...“ 2r.
4. „მუხამბაზი.—„ბულბულ მწუხარია, ვარდი შემამწყრალია,
ნარგის გზავნის წამლისთვის, თუმცა სამკურნალია...“ 2r-v.
5. [თუმანიშვილი გიორგი], „ვფუცავ კრონოსის დიადა,
კრძალვით პირ გმონებიადა...“ 2v—3r.
6. [ჭავჭავაძე ალექსანდრე]. „ეამნი რბიან, შენცა მელტვი,
ჰი, სურგძელო საყვარელო...“ 3r-v.
7. „აო გებრალები უწყალოდ, უშენოდ მყოფი,
რად გსურს, ვიტანჯო უწყალოდ სოფელსა მყოფი...“ 3v.
8. „ბროლის მკერდმან შუქი თავსა ისარე,
რხეევით ნაზო, ტან-ალვადო ისარე...“ (4r).
9. [ჭავჭავაძე ალექსანდრე], „პიველ წაალკოტ სანუგეშოდ, გლახ,
ჩემ გულ სეედა ესია,
ვნახე სატრფო ფერმინსდალი, მითხრა: შენითა ესია...“ (4r).
10. „მუხამბაზი თათრული.—
„ჯან ვერმა ყამუ ეშხაქი ემხაფათი ჯანდურ...“ (4v).
11. მუხამბაზი თათრული.— „... დედილარ ეილაქი ჯანინ გელდი... (4v—5v).
12. [ჭავჭავაძე ალექსანდრე], „მძაგერს გლახ-გული, საყვარელო,
მლოდე შენი უწყლავს ტძენას,
ჰსცემს სურვილი წამთა ჭშირად, მარამ ავრჯნობს ვისა სჩენას...“5r-v.
13. „ეილათ სანა ბიდათ სანას ხმახედ.—
„როს მეღირსა შენი ცნობა,
მყისვე საგნად მექმნა ტრფობა...“ 5v—6r.
14. „ყაჯარ ბაიათის ხმახედ.—
„ქ. ვიძლოვ, პირ-მთვარეც, შენს სიშორესა,
დაყარგე ჟამნი შენთან შვებისა...“ 6r-v.
15. „მუხამბაზი ბისალბუჩინარის ხმახედ.—
„მწადს, მხეო, განგიცხადო აწ იგი სიყვარული,
რომლითაც ამა დროდმდე ვარ ფარულად ტანჯული...“ 6v.

წყდება: „... უცილოდ იმედი მაქვს, ეყო ნუგეშცემული...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ აკლია 12 ლექსი და მეოთხეტე ლექსის დასაწყისი.
2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. ქუთათელაძეს თავის წიგნში: „Описание рукописей", ტ. II, გვ. 493—494.

(470) 951 ე

კრებული. XVIII

3 ფ.; 22×18,2; ქაღალდი (ჰუჰკიანი, კიდეებშემოცვეთილი); უყდო; ნაკლული; მხედრული; [XVIII ს.]; დაწერილია: 3v.

1. [ა პ ო კ რ ი ფ უ ლ ი წ ი ნ ა ს წ ა რ მ ე ტ ყ ვ ე ლ ე ბ ა მ ე უ ე უ ბ ზ ე მ ე ო რ ე დ მ ო ს ვ ლ ი ს წ ი ნ]·—

„... და კაცსა პირნი თვალ პრუტენი, რომელნი შეიწყუდინა აღექსანდრე მეფემან და მათ მოელონ ყოველი ქუეყანა და მოაოხრონ და მოჭამონ წელსა და თაბეეარსა(!)..." 1r-v.

2. „აღდგომისათჳს მკუდართაჲსა, თქუენი იოანე დამასკელისა.—გურწამს უკუე აღდგომა მკუდართა, რამეთუ არს კეშმარიტად, რე, ნანდვილეე არს აღდგომაცა მკუდართა..." 1v-2r.

3. „გოდება იაკობ მონაზონისა, რომელი წინასწარმეტყუელებით თქუა.—განილეიძე, იერემიაჲ, განილეიძე წინასწარმეტყველებითურთ..." 2r-v.

4. „სიტყჳს-გებაჲ ბერისა ეფთჳმე გველისა სოსთენჲს მიმართ, სომეხთ მოძღვრისა.— ... უკუე ღთისმსახურისა მეფის ბაგრატისათა იქმნა კრება..." 2v—3r.

თავდებ ი: „...და გამოძიებასა ჰყოფს წინაშე მეფისა სჯულისათჳს ჩვენისა და მათისა და ვერვინ წინა-აღუდგა მას ამის უკუე."

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. ქუთათელაძეს თავის წიგნში: „Описание рукописей", ტ. II, გვ. 494—495.

(470) 951 ვ

გაბაშვილი ბესარიონ, რუხის ბრძოლა. XIX

7 ფ.; 22,2×18; ქაღალდი; უყდო, ჩადებულია ორად გაკეცილ ქაღალდში; 1 ფ. ამოკარდნილია; თანამედროვე; მხედრული [XIX ს.]; დაწერილია: 7v.

[ბ ე ს ი კ ი. რ უ ხ ი ს ბ რ ძ ო ლ ა].—„... 4. მოკრძა დას-დასად, მწყობრ ბევრ ათასად წარეაშის ძეთა ეზო კარებსა..." 1r—7r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი გამოყენებულია ბესიკის თხზულებათა სრული კრებულის 1932 წ. გამოცემაში.
2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. ქუთ. თავისივე წიგნში: „Описание рукописей", ტ. II, გვ. 495.

(470) 951 ზ

ამბავი ჯუმჯუმ ხელწიფისა. XIX

3 ფ.: 22×27.5 ქაღალდი; ცუდად; თავნაკლული; მხედრული; [XIX ს. II ნახ.].

[ამბავი ჯუმჯუმ ხელმწიფისა].—„...ქ. აქ ანბავი თქმული, თუ ჯუმჯუმ ხემწიფე გაცოცხლებული. ისინი ეს მოწყალე ღმერთმა. გაიარა წმინდა გრიგოლმა ჯალის პირსა...“ 1r—3v.

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე.ქ ვ ე თ ი მ ე თავისთავად წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 495—496.

ინდერი: „ვინც ესე წიგნი წაიკითხოს დ[ა] გულში არ ჩაინერგოს, თავისი საუნჯისაგან უქონელი და მშიერი და სნეული და ტირტველი არ გაიკითხოს... დაიწერა თებერვლის ოცდაშვიდსა“, 3v.

მინაწერი: „აგრე ცახე მშვიდ დარია,
და კამკამებს ვარსკლავი მთვარე,
ზღუდროებით დამტკბარია
საქართველოს არე-მარე.

ახა მთვარეც, ჩვენო მთვარეც,
ჩვენი მხარე გახარე,
მტრის გულის საკლავათ
საქართველო შეიყვარე“. 3v.

(470) 951 ი

იოსებ თბილელი, დიდმოურავიანი. XIX

2 ფ.: 34,5×21.6; ლურჯა ქაღალდი; ცუდად; მეჯრული; [XIX ს.]; ჭვირნიშანი 1818 წ.; დაუწერელია 2v.

[იოსებ თბილელი, დიდმოურავიანი (ნაწყვეტი)].—„...
ბრწყინვალებითა ნათელი, თვალო, სევდითა დაგევსო,
სიტკბო გამწარდა სოფლისა, სამსალა სამსლად დაგევსო;
შენთჳს სახმილი აღტყინდა, გულსა სამუდმოდ დაგევსო,
და გულო, ვით გასძლებ სევდასა, ან ჭირსა ნიადაგ ევსოო“, 1r-v.

წყდება: „...ვერსით მოვრჩები სიკუდილსა, დღეს მოვა ხვალე ის სევდა,
უბრალოდ უნდა გარდავხდე, ამით მაწუხებს ისევ და...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შეიცავს შემდეგ სტროფებს: 3ქ4—374, იხ. იოსებ თბილელი, დიდმოურავიანი. გ. ლეონიძის რედაქციით. სახელგამი. 1939 წ.

2. 2r-ზე განმარტებით სწერია სტროფი „ბრწყინვალებითა ნათელი, თვალო, სევდითა დაგევსო...“

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე ქ ვ თ ი მ ე თავისთავად წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 496.

(470) **951 თ**

ვიჭაკი (მკითხაობა). 1860

7 ფ.; 22×18; ქაღალდი (ცუდკიანი, დალაქებებული); ქაღალდის ყდა: მზედრუნა; 1860 წ. (1r); გადამწერი: ახნაური ელისაბედ.

[ვიჭაკი. (მკითხაობა)].— „ჭი, კაცო, დიდებასა ყოველთვის და კეთილს უფლისასა მტერსა შენსა შერცხვები. უცხო ქვეყანასა წახვალ და რაც გინდა, მშვიდობით ნახამ და რაც გსურს, მიიღებ, მაგრამ წადი, შეხვეწე ღმერთსა, რათა აგცილდეს ხიფათი. ილიასი ვიჭაკი...“ 1v—7v.

შენიშვნა: 1. 1r-ზე მოთავსებულია ქართული ანბანი.

2. ხელი ყდაზე აწერია: „ჩყოგ-ს წელში, კ'ს ფჲდ. ჩყოზ-სა წელსა, კ'ს ფჲე. ჩყოთ-ს წელსა, კ'ს ფჲვ. ჩყოთ წელსა, კ'ს ფჲზ.“

3. კვეშა ყდაზე წერია: „ჩყაზ-სა წელსა ჯდება კ'ს ფნდ. ჩყაუ წელსა კ'ს ფნვ. ჩყათ წელს ეროონიკონი ფნზ. ჩყო-ს წელში კ'ს ფნი; ჩყიბ—კ'ს ფნ. ჩყოგ—კ'ს ფნა. ჩყოდ—ფაბ“.

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე კ ე თ ი მ ე თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ს: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 496“

ანდერძი: „წიგნი ესე აიწერა ახნაური ელისაბედ... ვინც მოიპაროს, გაეწყრეს ღმერთი. ჩყა“, 1r.

(470) **951 ი**

ხილთა კება. XIX

5 ფ.; 22,3×17,2; ქაღალდი, დალაქებული; უყდო; თავნაკლული; მზედრული; [XIX ს.]; ვერონიშანი აქვს; გადამწერი: ბერიაქელაანთ თევდორეს ქალი ბარბარე (5r).

[ხილთა კება].— „...ჩემზედ ახარეთ დარდითა, ვის სავსე გჭონდეთ გული,
ხილიც ვარ, აბრეშუმიც, ყაჩიცა იქცთ შეღებული,
ჩემის მიზით ქალ-ყრმანი ყოველნ სული,
ჩემგნით შვენიან ყოველნი მეფენი, გინდა მდიდარი,
ქალ-ყრმათა ტანთა ვაშვენებ, ვითაც მიწყვია, ვით არა,
უფარჩოთ თვალ-მარგალიტსა ქელს ვინ ჰყრის მითა უდარი,
ოქროცა ჩემზედ შეენისა, ვერცხლზედ ვარ გარდამკიდარ...“ 1r—5r.

შენიშვნა: 1. ერთვის ლექსი: „ძმაო, კარგათ მოგიხედნა, კაბა ჯეკეტს ატლასისა“, (5v).

წ ყ დ ე ბ ა: „შენ ხომ არ მიმიპატრებ, შენი ანბავი ვიცი“.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. ქ ე თ ი შ ვ ი ლ ს, იხ. „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 496—497.

ანდერძები: 1. „ეს წ ი ნ ა ს კ ე ბ ა დაწერია ბ ე რ ი ე ლ ა ა ნ თ ქ ა ლ ს ბ ა რ ბ ა რ ე ს, ვინც წაიკითხოს, დამწერს დალოცოს, ოსტატს ცოხება უბძანეთ გათავდა ბერიელასმან“. 5r.

2. „ეს წიგნი ბ ა ბ ა ლ ე ს ი ა, ვინც მიპაროს, ცერ მაიხმაროს“, 5v.

(470) **951ი**ა

ლოცვები. XIX

4 ფ.; 22×17; ქაღალდი, ჭუკუიანი; პირველი გვერდი თითქმის არ იკითხება, უყდრო, დამლილი; მეფდრულე; [XIX ს.].

[ლ ო ც ვ ე ბ ი].— „... მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა... უკუნითი უკუნისამდე... წმიდაო სამებაო, შეგვიწყალენ ჩ ე ნ...“ 1r—4v.

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. ქ ე თ ი შ ვ ი ლ ს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 498.

მინაწერი: 4v-ზე.

(470) **951იბ**

კრებული. XIX

8 ფ.; 22×18; ქაღალდი; ჭყდო; მეფდრულე; [XIX ს.]; დაუწერელია: 8v.

[ს ა მ ღ ვ დ ე ლ მ ს ა ხ უ რ ო ხ ა ს ი ა თ ი ს კ რ ე ბ უ ლ ი].—„ა. ჯერის აპყრობა სეკდემბრის იდ-ს. ბ. ნათლისმცემლის თავი [ს] კვეთა. აგვისტოს კ ო...“ 1r—8r.

შენიშვნა: I. შეგვინიშნავს: 1. „ხანი მენებანი“, რომელნი ღმერთმან მოსცნა სათნოსა თჳსა მოსეს“, 1r-v; 2. „ესე არიან შვიდნი საიდუმლონი“. 1v; 3. „ესე შვიდნი არიან ნიშნი სულისა წმინდისანი“, 1v—2r; 4. „ესე თორმეტნი არიან ნაყოფნი სულისა წმინდისანი“, 2r-v; 5. „ესენი არიან შვიდნი მიწყალებანი პორიელნი“ 2v; 6. „ესე შვიდნი არიან მოწყალებანი სულიერნი“, 2v—3r; 7. „ესენი არიან შვიდნი მომაკვდინებელნი ცოდვანი და წამალნი მათნი“, 3r; 8. „ესენი ექუსნი ცოდვანი არიან სულისა წმინდისა ჴმობანი“, 3v; 9. ესენი ოთხნი ცოდუანი ლაღადებენ წინაშე ღ ე თ ი ს ა“. 3v; 10. „ესენი ს ა ქ ნ ი ელნი აღსდგილად სასუფეველად“, 4r; 11. „ესე არიან ოთხნი კაცნი, რომლითაც წარმოდგენილი არს კ ა ც ი“. 4r; 12. „ესე არიან ხუთნი საჯოხნებელნი“, 4r; 13. „ეგზომატება სამღუდელო შესამოსლისა“. 4v; 14. „განმარტება სამოსელთა წ ი რ ე ს ი ს“. 5r: 15. „ლოცუასთჳს“, 6r; 16. „ბიარებასთჳს“, 6v; 17. „წირვის მოსმენისათჳს“. 6v; 18. „ეკლესიაში ლაპარაკისათჳს“, 7r; 19. „ესენი არიან თორმეტნი საუფლო დღესასწ ა უ ლ ნ ი“. 7r; 20. „ესენი არიან ექუსი ისაგან პატივეცემულნი დღესასწ ა უ ლ ნ ი წმინდის ღ ე თ ი ს მ შ ო ბ ლ ი ს ა“, 7v; 21. „დღესასწ ა უ ლ ნ ი ნათლისმცემლისანი“. 8r.

II. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. ქ ე თ ი შ ვ ი ლ ს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 499.

(470) 951 ბ

დიმიტრი ბერიევის წერილი იოსებისადმი. 1837

4 ფ.: 35,2×22; ქაღალდი (დალაქვებული, გაყვითლებული; ნაკეცებში გახეხილი); უყდო, დაშლილი, ბოლონაკლული; მუქდრული, დიმიტრი ბერიევის ავტოგრაფი; 1837 წ. (2r).

„ყოველად პატიოსანო მამაო და საყვარელო, ჴელმაღლიტად. ძმაო იოსებ! უეჭველო მწყალობელო ჩემო.—იანვრის თვის 9-სა დაწერილი, საკუთარითა ჴელითა ნაღებული, ჩემდამო წარმოწერილი, იმავე თვის 10-ს რიცხვს მაქენდა პატივი მიღებისა და ვითარცა თქვენ ისურვებთ ჩემსა სიმრთელესა და ბედნიერებასა, ისრეთისავე სახითა მსურს მეცა თქვენთჳს...“ 1r–4v.

წყდება: „...შენს მიწერილს წიგნში სჩანდა, რომ უთუოთ ქართლისკენ აპირებ წამოსვლასა და აბა აღასრულე დაპირებული. მეც იქ ვიქმნები ყველიერებში და შენც გამოეშურე. ბიძაჩემი...“

შენიშვნა: 1. წერილში ჩართულია დიმიტრი ბერიევის ორი ლექსი, დაწერილი იოსების ნათესაის ნინოს ჴელდაცვალების გამო: ა) „რა შესმა, დარო, იყური გვარო, ჴმანი გულწყლულად...“ 2v–3r. ბ) „შემიბრალეთ, მსმენელნო, ცდრომად მოკლებული...“ 3r–4v.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეკატერინე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 499.

952

ისტორიული საბუთები. გადატანილია Sd-ში, იხ. № 2101–2109.

(471) 953

ტლაშაძე იესე. კათოლიკოს-პატრიარქი. XVIII

54 ფ. (108 გვ.): 14,2×19,5; ქაღალდი; მუკაოს შავი ტრის ყდა, ყდაზე ყავისფერი ტყავი აქვს ყდის საცავი ფერულებია; ნაკლულია; მუქდრული, სათაურები და სტროფების დასაწყისები სინგრაფით; XVIII ს.; აქვს ჰეკრინიშანი; დაუწერელია; გვ. 49.

„არის წიგნი ესე კათალიკოზ-პატრიარქი. მრავალმცა არიან წელნი და ჟამნი ცხოვრებისა მათისანი, თქმული ტლაშაძის მღდლის იესესი, ჭალაქსა შინა სამეუფოსა კოსტანტინოპოლის, ქრისტეს აქათ ჩლეზ, ქ'ს უიე.—

ღმერთო, აღძარ ენა ჩემი შენ წინაშე საქებარად,
პირველცა ჰქმენ და საწყისად, მერმე ნივთნი მთა და ბარად,
შენვე ესე ყოველიე ზღვაზედა ჰქმენ დასამყარად,
და გარდამოხედ ქვეყანაზედ, ცოდვილთათვის აღვედ ჯვარად...“ გვ. 2–108.

წყდება: „...ეახტანგ ხის თავის ტახტზედა, ელის ღ~თისაგან შეელასა,
ღ~თსა შესტირის ცრემლითა, ჩვენ ვხედავთ ღაწვსთა სველასა.
მე მამარჩინე სატანას, ამ ეშმაკსა და გველასა,
და ტკბილად უმძანებს ქართველებს, გულს უდებდა ყუელასა..."

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: „არის წიგნი ესე კათალიკოზ-პატრიარქი, მრავალჯერ ალიან წყენი და ეშმი ცხოვრებისა ათისანი, თქმული ტლაშაძის მღერელი იესესი. დაიწერა ქალაქსა ზინა სამეფოსა ქ~სტანტინეპოლის, ქრისტეს ჰაქეთ ჩლ~ზ, ქ~ესა ჟიე.

ააე მამენთა, კარე ღეინის მსმელთა, აწე შენ წიგნო ბაქარიანო.
კარება შეეკრენენ, არსად გაგეკრნენ, ვირე სუფრაზე ხის, აქ არიანო.
რატორ რ უ ს თ ვ ე ლ ო. კარე გამომთქმელო, ენა ტკბილო და შაქარიანო
და ავნი ძთკმელებმა, ქერდზი მელებმა, ლექსი მრავალი მოგპარიანო." გვ 1.

2. ეს ხელნაწერი უპოვია ფოტოგრაფ ა. როინოვს დაღესტანში. იხ. ე ვ თ ი მ ე თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი, „Описание рукописей", ტ. II, გვ. 592.

3. ნაწილ გამოცემული აქვს ე კ ვ თ ი მ ე თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ს 1895 წ.

4. ამ ხელნაწერის შესახებ იხილე კ. კ ე კ ე ლ ი ძ ე, „ძველი ქართული მწერლობის ისტორია", ტ. II, გვ. 426—428. თბილისი 1952 წ.

მინაწერები: გვ.გვ. 1, 108.

(472) **954 ა**

წერის დედანი. XIX

1 ფ.; 34×42,3; მწვანე ქაღალდის ასომთავრული. ნუსხური, მშვიდრული; [XIX ს.]; ბოლოში ჩართული დაწერილობით: „დავით. სოლომონ. ალექ~სანდრე. იო~ან. იესე. იოთამ".

შენიშვნა: ქაღალდს, რომელშიაც ჩადებულია სხვა ფურცლებთან ერთად ეს ფურცელიც, დაბერით აწერია: ა. „შესანიშნავი ხელნაწერნი (ნაპრებად) დ. რექტორის". ბ. „არაფერი შესანიშნავია, წერის ფედნებია ორი ცალი". (ეს წარწერა ეხება S 954 ბ და გ-ს.ც).

954 ბ

ჩართული დაწერილობის ნიმუში. XIX

1 ფ.; 21,5×36,1; ქაღალდის; [XIX ს.]; მრგულოვანი; ჩართული დაწერილობით: „ე~ფლო ძ~ლით წ~ნათნო, იყავნ, რაბეთ".

შენიშვნა: იხ. S—954 ა ხელნაწერის აღწერილობა.

954 გ

წერის დედანი. XIX

1 ფ.; 21,2×36; ქაღალდი [XIX ს.] ასომთავრული; ბოლოში შეზდრული: „ბართლომე იოანეთვისა მიერ".

შენიშვნა: იხ. S—954 ა ხელნაწერის აღწერილობა.

40. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

954 დ

კრებული. XVIII—XIX

37 ფ. (74 გვ.); სხვადასხვა ზომისა: 8,7×5.5; 8,7×6,1; ქაღალდი: უცდო, დაშლილი; მბეჭდრული, შიგადაშიგ გამოყენებულია მრგვალფანი, სათაურები და დასაწყისები სინგურით, ჯამოყენებულია მწვანე მელანიც. ტექსტი ჩამოულია ჩარჩოში. ხელნაწერი დასურათებულია ფერადი საღებავებით: [XVIII—XIX ს. ს.]. ჰეერნიშანი აქვს: ჯადაწერი: დაეით [რეკტორი] (ბეგ. 43); დაუწერელია: გვ. გვ. 32, 34, 35, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68—74.

1. „გალობანი ყოველთა წმიდათანი. ჴმა გ'. ზღვა მეწამული.—ო'გა. ჭამთა და წელთა ჴელმწიფებითა, ღ'თმთაერობით მოჴმედო უფალო, სამგვამოვნებით დიდებულო, ხოლო ერთარსად თაყუანის-ცემულო. გვაცხოვნენ ქრისტენი შენნი აწცა მოწევნულნი დასაბამსა ამის ჭამის მოსრულსა მოქცევისასა. თვესა სექდემბერსა აქვს დღე ლ. დღეთა ი'ბ. და ღამეთა ი'ბ. ა. ღირსი სუმეონ ჴ'ისა დაბადებუ. ს'ტ. მთ.; ბ. მამა—მოწამემან შენმან...“ გვ. 1—31.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს წმინდანების მოსახსენებლებისა და საბალობლების ნუსხას, თვეებზე განლაგებულს. ყოველი თვის ტექსტის თავში ფერებით დახატულია ზოდიაკოს ნიშანი.

2. [იღუსტრაციები, რომლებზედაც აღნიშნულია ყოველი თვის კვიმატი დღეები]. გვ. 33—47.

3. [სათნოებათა და ცოდვათა იღუსტრაციები]. გვ. 49—67.

შენიშვნა: ხელნაწერი გაბეჭდილია ქაღალდში, რომელსაც დანჭრით აწერია: „დავით რეკტორის წერილი ხელით ნაწერი.“

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე ცოდველი დავით“. გვ. 43.

(473) 962

ოთხთავი. 1054

266 ფ.; 14,5×11,4; ქარგად დამუშავებული ეტრატი, დალებებული და დახეხილი; უცდო, დაშლილი, კიდეებ-შემოკუეცილი, ნაკლული; მრგვალფანი, ორ სვეტად ადგილ-ადგილ გამოყენებულია სინგური და ოქრო-ვერცხლი; ნოხატული კანონი (1r—4v). წმიდანების ფერებით შესრულებული სახეები ასოები, ჯამოსახულებები: მარკოზის (85r), ლუკასი (132r): თავსამკაული: 82r, 130v, 133r, 224r, 265r); ბოლოსამკაული: მოხატული ჯვარი ბერძნული წარწერით: „Ī'ς Χ'ς Νικα“ (84v, 131v, [1054 წ.] ის. კვინკლოსი; ჯადაწერი: მიქაელი (264r); დაუწერელია: 85v, 131v; შემოწორებულია გრ. ღურიელისაგან.

[ო თ ხ თ ა ვ ი]. „...მეფისათა, ამა მოგუნი აღმოსავალით მოვიდეს იერუსალჱმდ და იტყოდეს...“ (მათე 2,1). 5r—264r.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის „კანონები“ (1r—3v) და „ეპისტოლე ეგვსებისი კარპიანეს მიმართ“ (4r—v).

ბოლოს ერთვის „კვინკლიოსი“, რომელიც იწყება 1054 წლით. ეს თარიღი შეიძლება მიეკვლიოთ ხელნაწერის გადაწერის თარიღად. „კვინკლიოსის“ დასაწყისთან ყოფილა გაკეთებული სინგურით მინაწერი, რომელიც დღეს აღარ იკითხება.

2. ამ ხელნაწერის ფრაგმენტები საქართველოს სხვადასხვა კუთხეშია ნაპოვნი (იხ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ძველ ხელნაწერთა საცავების ჯუმბერული, თბილისი. 1952 წ., გვ. 33—36).

ანდერძი: (სინგურით) „ლოცვა ყოველ მ[ო]ქ[ლ]ისთჳს მწ[ერლ]ისა, წიდანო მამანო“ 264r.

მინაწერი: (მხედრული) „აპარიდგან მიტანილია ეს თაბახი“. 92r

(474) 964

ზატიკი. XVIII

1+228 ფ. (458 გვ.); 10.1×15,9; ქაღალდი (1 ფ. ლერწამი ფურისაა). შეკვთილებული, დალპვებული და ჭიისაგან დაზიანებული; ტაეფადაკრული ტიტულური ბის ყდა 3 ტყავის სკეტაეით (ამჟამად ერთი აქეს შერჩენილი). ყდის შიდა მხარეებისათვის გამოყენებულია სხვა ხელნაწერის ფურცლები (ნესხერით ნაწერი); ნესხერი, დასაწყისის სინგურით; [XVIII ს.].

[ზატიკი]. „იწყებიან წმიდანი ზატიკნი წმიდასა დიდსა შაბათსა, მწუხრი. უფალო ღაღადყავ.—სამწუხრონი ლოცვანი ჩუენნი შეიწირენ, წმიდაო უფალო, და მოგუმადლე ჩუენ მტ[ვ]ი ცოდეათა, რამეთუ შენ მხოლო ხარ, რომელმან უჩუენე სოფელსა აღდგომა...“ 1—455.

მინაწერები: 1. (ქიზიური მელნით). „...დაიწერა ეს წიგნი 1885 года. მე იოსებ გამყრელიძემან ვიპოვენე ესე ზატიკი, რომელსა...“ 1r.

2. „ესე წმიდა და სუეთა განმანათლებელი ზატიკი მუედელ-პოპაზონი ბუხულისშვილის იოვანესი არის. და ვინც ხელთ იპყრათ, წაწდომას ბრძანებდეთ ჩემ ცოდეელისათჳს, რათა თქუენც შეგინდჳნეს ღმერთმან ცთომილებანი თქუენნი, ა[მ]ნ. გორონკონს აის რვას და ორს“. 1r.

3. (ქიზიური მელნით). „დაჰსწერე ესე წიგნი 1885 года, რომელიც დასწერე იოსებ გამყრელიძემან. უფალო, აცხონე ერი შენი...“ 1v.

იხ. ალ[ექსე]: გვ. გვ. 4, 9, 67, 342, 364, 403, 404, 425, 452, 456.

(475) 965

ხელაშვილი იონა, ბუნებითი კატეხიზმო. 1826—1828

09 1-272 ფ. (544 გვ.); 23×29; ქაღალდი; შეკვთა ყდა; ხელნაწერი ორკოლონიანია აქვს; გვერდთბრეული და რეცეულებრივი; მხედრული; 1826—1828 წწ. (04r, 05r); ავტოგრაფი; დაუწერელია: 09r—v, გვ. გვ. 536—544.

იონა ბერ-მონაზონი [ხელაშვილი], ბუნებითი კატეხიზმო—კითხვა: რაჲ არს კაცი? მიგება: სული და ჴორცი. კითხვა: რაჲ არს სული? მიგება: სული არს გონიერ-სიტყუიერი. კითხვა: ვითარი არს ჴორცი? მიგება: გრძნობიერ-მოძრაჲ...“ გვ. გვ. 3—535.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შენიშვნა: 1. კალენდრის შედგენა სამი საწყისისაგან: საიწყისოებრი, სასიცა და სიყვარული.

2. კალენდრის ტერმინი: ა. „წინასიტყვაობა წიგნისა ამის ბენებითა კატეხიზმოისა ქითხვა-პიგებითისა", (01r—05). ბ. „თავი-ითქუმულება კათეხიზმოისა", იხ. სარჩევი, (06r—08r).

3. წინასიტყვაობა შეიცავს ისტორიოგრაფიული ხასიათის ცნობებს: „...იხილეთ, მკითხველნო წიგნისა ამის, პირუელად ქადაგება დაეწერე წელსა ორასა წელსა და ხანგრძლივსა, ე. ი. ორმეოცდაათისა კლიავებისა და რომელთაცა დღესასწაულებისაცა. ცხრეთუე ღ ი თ ი ს მ ტ ყ უ ე ლ ე ბ ა შუბლად სამსა წელსა შინა, ეგ სახედვე ლ ე ქ ი ნ ო ნ ი ა თ ა წელიწდებთა შინა. მ ე ფ ი ს ა ბ ი ა ნ ე ს შ ე ქ ა თ ი ს ი ო ქ ა ა თ ი თ ბ ჭ ე ნ ი ფ ე ლ ა ს ო ფ ე ი ნ ი და ღ ი თ ი ს მ ტ ყ უ ე ლ უ რ ი და როგორცა ფსალმუნებისა და ეკლესიისაგან ხილული ყრმის თვალი და ოთხნი სახენი განცხადრეს თითუსა ცხებასა, ხოლო კ ა ტ ე ხ ი ზ ო ე ს ენ ეწერე წელსა 1826, თითუსი იანვრისა 2.

ამა, ცისრა ზემოსი დღე და ღამე ათხუთმეტსა წელიწდებთა შინა ვირეფდენე, გარნა წიგნისა ამის შევასრულე რა მტრეთ შენებისა ჯაბარტები, სეკდებრის 9, მაშინ ჯანაღა სისხლსან ჩემან მარცხენისა ცხენისა პირნი და აწყო დენა ეროსა შეიდეულსა ზმობითდრე ყამ-ჟამებში და ვიქმენ დიდ ურიად შესლობიდ, რომელსა ყოველსა ნაწევარი მთოლიან და ბოლი მაპატრებენ გულამოდგინესა სულსა ჩემსა შესრულებისათჳს ხუთთა დაბრმთისა ცხებებისასა. და მკურნალთაცა ამ[ო]ძალეს(!), რომენელი მეტყეულებენ; თავდაბრით მრავლის წერისაგან გამოსაქმენ სისხლენი ეგე ცხებისა ნესტოსაგან...

მოახსენეთ ათხუთმეტსა წელიწდებთა შინა, ე. ი. კურთხევითგან, ვიდრე აქამომდე. განვიღე ეროვნითა მსახურებად თქუენდა, რათა მი-რამე-გეც თქუენ, ე. ი. სიყუარულისა კაჳშირნი, რომელ არიან წიგნები ჩემნი ხუთნი.

მეფენი ფაფიოლმსახეულნი იროკლი II და გიორგი XIII მზრდიდენენ სამთა ადგილებთა სასწავლებელებთა შინა მანდარე: მეტეხს ტფილისისასა, კიხიჭს(!), ეზოსა შინა წმიდის ნინოსსა, და თელავს შუოლასა შინა, ხოლო აქარე ალექსანდრე კურთხეულმან იმპერატორობ შესძინა შესრულება სწავლისა ჩემისა თჳსისა კახნეთისა წორწიგებლებითა წ. ალექსანდრე ლავრის აკადემიასა შინა, რომენი ადეგზარდე საკლესიონი შემოსილებითა ოქროი ფასისა...

მოახსენეთ, მე არარაჲ მსურს თქუენგან, გარნა სიყუარული და ლოცუა წინაშე ღ[მრთ]ისა, რათა, ვინ უკუის, განვკრნეო სისხლისა ამის დინებათაგან, და ინებოს ღმერთმან მიწყინა მაგის მარა-სხუა მანდაც, სადა მჭვი უუსაკვარულებან ოფიციანან ორგზის, ე. ი. ბენებითად და ებბანითა, და მწყივდეც — სალთა სწუელითა, რამეთუ სურს სულსა ჩემსა დასცეა საფლუნა შინა მანდარე...

მოახსენეთ, მე არარაჲ მსურს თქუენგან, გარნა სიყუარული და ლოცუა წინაშე ღ[მრთ]ისა, რათა, ვინ უკუის, განვკრნეო სისხლისა ამის დინებათაგან, და ინებოს ღმერთმან მიწყინა მაგის მარა-სხუა მანდაც, სადა მჭვი უუსაკვარულებან ოფიციანან ორგზის, ე. ი. ბენებითად და ებბანითა, და მწყივდეც — სალთა სწუელითა, რამეთუ სურს სულსა ჩემსა დასცეა საფლუნა შინა მანდარე...

მშვიდობა შენდა ღმერთი იუმრიაო, სამზის მშობელო ჩემო. თქუენი მლოცველი ტ ე ც ე ს ა მ ნ ა ხ ი ნ ი ი ო ნ ე გიტყუე სიყუარულისა და ლოცუისა თქუენისა კაჳშირად მე—თქუენდამო და თქუე—ჩემდამო ზემოხსენებულებითა წერილებითა ჩემითა. ღმერთმან ძალთამან მსახურ თქუენდა ქრისტე. წელსა 1828, ოკტომბრისა 8[ი] (04v—05r).

(476) 1039

ცხოვრება და იგავნი გონებამახვილისა ეზოპესი. 1852

65 ფ. (130 გვ.): 16.5×10.5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის მორაგეული ყდა; ნაკლული (აკლია გვ. გვ. 18—19-ის შორის). ხელნაწერს აქვს რვეულებრივი სათვალავი, ძველი და ახალი—გვერდობრივი. ხმიდრული (სათარო სინჯარითა), სახედაო ილიაები შემკულია ფოთლოვანი ორნამენტებით, რომლებიც შეფერილია სინჯარითა და ტექსტის ნელით; მხედრული 1852 წ. (გვ. 129): გადამწერი—ბასილ სიმონისძე (გვ. 129).

1. „მოდგმითი ცხოვრება და მოქალაქობა გონებაშობილისა ესოპესი.—მოდგა ივი საქმეთა, რომელ არიან ქალთა შორის. ყოველივე გამოვსცადენ და სხვანიცა რაოდე მრავალი, და მიეცეს მისთჳს განხრიახებასა თჳსსა და ვეღარებ მე ამას, ვითარმედ ესოპე არა იყო ბრძენი ბუნებით, არამედ განგებულებითა ღთა, ვინათგან მიიწია სახომსა სიბრძნითა ძველთა მათ მოძღვართაჲსა...“ გვ. 1—89.

2. „ივანეი ესოპესნი. ივიეი პირუსლი მელისა და ჩიჩვეისჲსი.—აღვიდა ოდესმე მელი ერთი ღობესა ზედა და დაუსხლტა მას ფერხნი თჳისნი ჩამოსავარდნელად. ხოლო დამოეკიდა ივი მსწრაფლ ჩიჩვესა რასამე ვარდასასა, რომელმანცა ტკბილითა თჳსითა ენერეთ დაჰხელიტა ივი, რომელ სისხლი სდიოდა...“ გვ. 90—128.

ანდერძები: 1. „დასრულდა ცხოვრება ესოპე გონებაშობილისა“ (გვ. 89).

2. „დასრულდა ამბანი და ოქმი ესოპესი. აღიწერა წიგნი ესე 1852 წელსა, იე მარტსა.

ცუდად ყოფასა შინა ცუდად შრომა უფრის აღმაჩნდა და ესე წიგნი გარდაჰრწყინე, ოდესმე კაცს შეჰკჳდეს.

უსდაბეჭდად მოხსენებულ ვარ მზილველთა სიმრწყინვ ბასილ“ (გვ. 129).

(477) 1040

ალექსანდრე არჩილის ძე, ხაარტიელერიო წიგნი. 1729

151 ფ.; (302 გვ.): 20×15,4; ქაღალდი; ტყავდაკრული ტიპიური ხის ფიცრებიანი ყდა; თუნაქლებით; შეფერილი (სამაღრები სინელერით); 1729 წ. (გვ. 290), გადაწერა—ბოლო ...რადა. (გვ. 289); მოსკოვი (გვ. 209).

[ალექსანდრე ბატონიშვილი არჩილის ძე, ხაარტიელერიო წიგნი. პროპორცია რაკეტის ყალიბისათვის].—

„...გაჰყოფ ვანზედ. მერმედ, რ[ო]გორადაც სხვას სკალაში, ისე მრუდის ხაზებით გაჰყოფ კუეიდამ ზედამდის. მერმე იმ წკალის ყეერდებს პოუგრძელე და ტანზედ შეიდათ გაჰყოფ. ეს რომ ასე ჰქნა, პირველად მოიხენე ამ შენის მაშტაბის რკინაზედ ერთი დიამეტრი...“ გვ. 1—289.

შენიშვნა: 1. ერთის ფინდიის (წაძლის) მომზადების წესი (წაძლის შემადგენლობა—«Состав» იხილეთ ეხახე, გვ. გვ. 291—301).

2. ეს ხაარტიელერიო წიგნი წარმოადგენს ალექსანდრე ბატონიშვილის თარგმანს ფრანგულიდან (შდ. II—1069-ს, იხ. ხელნაწერთა აღწერილობა. II კოლექცია, ტ. III, გვ. 63).

3. ხაარტიელერიო ხაქმის ამ ხახელმძღვანელო წიგნში ჩართულია საბრძოლო ინსტრუქციის ნაწყვეტი.

4. ტექსტში რუსიცირებული ტერმინებით, ერთის მხრით, და წაძლის მომზადების წესები რუსულ ენაზე დართვა, მეორეს მხრით, გვაფიქრებს: ხომ არ უთარგმნია ალექსანდრე ბატონიშვილს წინამდებარე წიგნი ჯერ რუსულად და შემდეგ ქართულ ენაზე ან ორივეზე პარალელურად?

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ანდერძი: „ღმერთო, დაუსრულებო და **დაუსაბამო**, მოუმართე **ხელი** ამისი(!) დამწერს თიფლელი(!) მოლა ...რადას. დაიწერა მოსკოვს, მეფობასა პატრა ალექსი[ს] შვილისასა, წელსა **ჩ**ლკ, თვესა მარტსა დ. გავათავე. ვინც წაიკითხეთ, ვა-თილად მისხვრებდეთ და თქვენცა კეთილ გაგოსთ(!) ღმერთმან ხელიეროვან, ამინ.

რუსულად(!) ქრისტეს აქათ გასული 1729“ (გვ. 289×290).

(478) **1080 ♦**

ლარაძე პეტრე, ლექსები. XIX

17 ფ., 41.5×19; ქაღალდი (სხვადასხვა ზომის); ხელგეხრილი ფურცელი წარმოადგენს ფრაგმენტს; [XIX ს. 10-ანი წწ.]; ავტოგრაფი.

1. „ეპიტაფია პროხორე ლარაძისა პეტრეს მიერ მოტირალისა.—
ოთხთაგან ერთად ქველოუანთა მთაუარმან
მაწარმოა-რა, ხუთითა განმაშუ[ა]ა...“ 1r.

შენიშვნა: ა. გამოირკვა, რომ ამ სხვადასხვა ზომის ფურცლებზე დაწერილი ლექსების უმეტესობა შეტანილია პეტრეს „მრავალფერ-ყვავილოვან[ში]“, რომლის გვერდებზე მითითებას ვიძლევით ქვემოთ. კადრატულ ფრჩხილებში ჩასმული სათაურები და სათაურის შევსებანიც იქ(და)ვეა აღებული.

ბ. ეპიტაფია პროხორე ლარაძისა (თავისი ძმისწულისა) პეტრეს დაუწერია 1811 წელს, თუ მის მახლობლად. ამ ფურცლის v-ზე ვკითხულობთ ავტოგრაფულ მინაწერს:

„მწერვლების მთავრინა ნინას ნებართუთ დავსდგეთ სახლებსა ამას შინა წელსა **ჩ**ყიბ, დეკემბრის კ. ხუთშაბათს. იესო წარგვმართოს“, (1v)

გ. **ეს** ეპიტაფია შეტანილი აქვს პეტრეს თავის კრებულში („მრავალფერ-ყვავილოვან[ში]“), იხ. S — 387, 133 r[1].

2. „კლავ პეტრეს მიერ მოთქმა.—
მესმა რა შენი, პროხორე, შვილო ტკბილო,
სიკუდილი მწარე, მღელუარის მტკურისა მიერ...“ 1r. (S—387, 133 v),

3. „ეპიტაფია [საქართველოს მეფის ირაკლის ძის იულონისა, წარწერილი პეტრეს მიერ ლარაძისა].—
იუდას ტომით, იესეს კერთხის ძირით,
დავითის წალკოტს, ბზულ რტოთა კეთილ-ხშირით...“ 2r, (S—387, 135r).

შენიშვნა: ეს ეპიტაფია (იულონისა) დაწერილია 1816 წ.
ეპიტაფიის ბოლოს ვკითხულობთ:
„ეშვე წელსა **ჩ**ლვ. იენისს დ დღესა,
აღესრულე წელსა **ჩ**ყივ. აგვისტოს კგ დღესა“.

[1] ქვემოთ ფრჩხილებში მიეუთითებთ ბზოლოდ დასახელებულ კრებულს (S—387) და მის გვერდს.

4. იამბიკო გიორგის ძის იოანეს, შობის დღეს მილოცვილი პეტრეს მიერ ყარიბის, ლარაძისა].—

„იესუ ტკბილსა, ღმერთ-მამაკაცსა სრულსა,
ოსანნას ჰსძღუნიდეს ყრმანი ქალაქს შესრულსა...“ 3r-v, (S-387, 135v).

5. [წინა დედოფლისადმი, ძღუნილი პეტრეს მიერ ლარაძისა].—

„ნიავ წულილთ გამო, ზესთა მომცემი ჰსჯულთა,
ისრაილთადმი განმცხადი დაფარულთა...“, 4r, (S—387, 135v—136r).

შენიშვნა: ამ ლექსის მეორე მხარეს, მოთავსებულია პეტრე ლარაძის წერილი წინა [გრიგოლ დადიანის მეუღლის] გიორგი XII-ის ასულისადმი:

„უმაღლესო დედოფალო, უმოწყალესო ქალბატონო! გმადლობ, გაგებ და უმდაბლესად თაყვანს გცემთ ...[უ]მდაბლე გებმეთ და მოგეკითხეთ. ღმერთმან მრავალჟამიერ გაგოსთ. ჩემის მოგონებისათვის მადლიერები გახლავარ.
პეტრე ყარიბი“ (წერილი გადაბახულია).

6. „კიდურწერილობა.—
ესა რაბამად, ნოტ ორად ვიგთ ალტრუობით,
ჭეშად ესურვის ბაგეს დღე ესე თნობით...“ 5r (S—387, 136r).

შენიშვნა: ლექსი ორსტროფიანია. „კიდურწერილობა“ აღებულია არა მხოლოდ კიდის, არამედ ყოველი სიტყვის დასაწყისი ასოდან. იგი გამოხატავს შემდეგს:
„ერნი, ვაქებდეთ ძნობით გრიგოლსა,
საღმრთოს სჯულისა მწყრთელ-თანამყოლსა“.
ამ გალექსილი „კიდურწერილობის“ თვითეული ასო თავდასაწინოებისათვის დაწერილია მთავრულად.

7. [საქართველოს მეფის ძის ოქროპირისადმი, პეტრე ყარიბის ლარაძის მიერ].—

„მამისა სული ათ-ორთადმი მოსრული,
ესე ცეცხლისა ენთებრ ბილეებული...“ 6r, (S—387, 122r).

შენიშვნა: ა. ეს ლექსიც აკროსტიხებულია. კიდურწერილობაში იკითხება:
„მეფის ძე ოქროპირი დღეგრძელ, დიდად დიდებულ გყოს მრრობლსავე შინა თქუენ“.
ბ. ამ ტექსტის ნაწილი „დიდად დიდებულ გყოს...“ ლექსის ბოლოს, ერთ სტრიქონადაა მიწერილი.

8. [მეფის ძის ბაგრატისადმი ძღუნილი იამბიკო მისივე პეტრე ლარაძისა მიერ ყარიბისა. კიდურწერილობა].—

„დავითის ძირით რტოე ნაყოფ-კეთილ-სხმულო,
ღელვა-გვემულთა ლიმენად სიქადულო:..“ 7r (S—387, 137r—138r).

შენიშვნა: ა. იამბიკოს კიდურწერილობა ასეთია: „დღეგრძელდინ ბაგრატ“.
ბ. ამ მიძღვნის მეორე მხარეს მოთავსებულია პეტრე ლარაძის წერილი ბაგრატ ბატონიშვილისადმი: „უღირსთაღმებულსა ძეო მეფისაო, უმოწყალესო ქელმწიფევ!

ანგელოსთაგანება განსაღმდებულნი ქვეყნის საქმენი თქუენნი, რომელნიცა ცხოველ-ყოფიან შენი ჩემსა ძალსა ქუეშე ფ. შეძინენი კეთილი კეთილსა ზედა და შეუუნა მოგეცეთ ოთხისა წიგნისა გადაწერისათჳს" (წერილი გადაბეჭდილია).

9. „პეტრეს მიერ ყარიბისა, რვეული.—
ვინ პარიოა ჰმსგავსებს მთავარს, ნათლით მზესა სხივმცინარეს,
ღაწუით ეარღსა ნაფუნჩვარეს, იერიქოს ნაბუტკარეს...“ 8r. (S—387, 138r).

10. „პეტრეს მიერ ყარიბისა, იაშმიკო.—
შენ, სულთ საწადო, ყუავლ სუნნელთა ბჭეთო,
სამეფოს წალკოტს, გაბაონს აღბუტკულო...“ 8v. (S—387, 138r).

11. [მისიეე პეტრე ყარიბისა].—
„ისწრაფდიან, შემოკრბიან მისს საქებრად არსნი სრულნი,
ზე ფრთოვანნი, ქვე მიცე-ნადირ, თევზ-ნიანგნი პირ დამჭრელნი...“ 9r.
წყდება: „...შეენებისა გამკურვეთა, ჴას წესწირეს გული ყოველთ“...
(S—387, 138v. აქ, ამ ლექსის ორი სტროფიღაა შემორჩენილი).

12. [მისიეე პეტრე ლარაძისა].—
„მზე ენახე მჭეხეარედ, ღამი მხედა მწყარე,
ვიქმენ დაწყუეული სვისა და სვისა...“ 10r—v (S—387, 139v).

შენიშვნა: v-ზე ტექსტის ხელით მიწერილია: „ეფემრაშიდა, და მკარას. სიმბითისა მგელ“.

13. [მისიეე პეტრე ლარაძისა].—
„ზეეს არ ბედოვნებს თვისის მეხებითა,
აშურო, შენგან არს იგ ვალდებით...“ 11r (S—387, 140v).

შენიშვნა: 140v-ზე მოთავსებულია მინაწერი საკრესელ ვასაზე.

14. [მისიეე პეტრე ლარაძისა].—
„განთიადს ცისკრის მნათობსა მზე რა მოესწრას სხივითა,
მისნი ცამცინარ, კამკამნი დაბუნდრს თუ რა ძივითა...“ 12r (S—387, 141r-v).

შენიშვნა: ა. ამ ფრაგმენტის მეორე მხარეს ყოფილა წერილი უცნობი პირისაგან. შემორჩენილია სიტყვები: „ებრწყინვალესა ეკლესიაო, უხრწნელისა...“
ბ. აქვეა მიმწერები: „წეპტენ—სვეიის ღმერთი; მიწერილი, პალესტინის ენისა“.

15. „ამაღლებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტჱსი, თქმული ყარიბი პეტრე ლარაძის მიერ.—
იესო ჩემი, არსო მბრძანებელი.
აღსდგა რა მკვდრეთით მბრძოლთ-შემმუსვრელი...“ 13r (S—387, 148v).

16. „ფერის ცვალებისათჳს, თქმული პეტრეს მიერ ყარიბისა ლარაძისა.—
შემდგომად ექუსის დღისა უფალმან
წაოიყვანნა, მთას თაბორ. შეველმან“... 14r, (S—387, 142v).

17. „ქრისტეს ნათლისღებისათ[ვ]ს, თურქის გაჟი. თქმული ყარიბის პეტრე ღარაძისა მიერ.—
დღეს ბუნება წყა[ლ]თა განახლებითა,
იორდანე შიშით უკუნდგებოდა...“ 15r (8—357, 144r).
18. „თქმული პეტრე ყარიბისაგან, ბზობისათვის.—
ცისა საყდრად მჭონი ჯელაშვილებითა,
ძლიერად მპყრობელი ხმელთა ზღვებითა...“ 16r.

შენიშვნა: აქვე ოთხტაეპანი ლექსი, ნაწერია პეტრეს ქალიშვილები ხელით, იგი წარმოადგენს ფოტოკოპიას:
„ჩრდილოეთით ვენერია შუქსჯელი აღმოხრეშეტესა...“
წყება: „...ზან დაბნელდება ირიონა, ვარსკვლ. ხელი ვსწით ვნებულსა“... 17r.

1080 ბ

ხალიაშვილი ლექსები. XIX

7 ფთ. 21×17; თეთრი და ლურჯი ქაღალდი (სხვადასხვა ზომის); ცალკე, მცვრული (სხვადასხვა ხელით). (XIX ს. I ნახევარი).

1. [დამტკიცებულ ჰყოს].—
„დამტკიცებულ ჰყოს ეს მარად მზერამან,
საწუთოს ბრუნვანი თქმად არ ეგების...“ 1r—2r.
2. [შენ გნატრიან].—
„შენ გნატრიან ყოველნი მნათნი შრიანარნი, სიცოცხლეს!
შენსა მცნობსა მაქუს სიყვარული ვალი...“ 3r—v.
3. [მიკვირს ადრე ახლოს მყოფი].—
„მიკვირს ადრე ახლოს მყოფი, ვითა ვწორავთ ურთიერთსა,
სიყვარული საზოგადო უკვარს, უწყით, ზეშთა ღმერთსა...“ 4r.
4. [ჰოი მიჯნურო].—
„ჰი მიჯნურო, სულო, გულო,
ვარდის კონავ, თიხეულო...“ 5r.
5. [შენ გეტრფი მზეო].—
„შენ გეტრფი მზეო, შენთვის ვშრაობ, შეყჭვნილვარ ჯელად(!).
მდუღარის ცრემლით ვატარ მწუხარედ, გაჭრილი ჯელად...“ 6r—v.
6. „ვუხამხაზი ხოით სალბურიანის ხნაზედ სათქმელი.—
ვის გიხილავსთ ვარსკვლავი ზეცით შთასორული,
პირ-გავსილი მთოვარე და მზე ბალრიბულია...“ 7r.

შენიშვნა: ა. ცარცკილი სამი ლექსი (4,5,6) დაწერილია ერთი ხელით. ლექსები ეკუთვნის ვინმე გარსევანს, ან შეთხზულია მასზე. თვითეული—ბოლოდება გარსევანის ხსენებით:
1. „...შენს გარსევანს მიმებარე, ჩემად სულეულად მოვრთილი“ (5r).
2. „...გარსევან, მეც შენ კარზედ, ღმის მოველად“ (6r).

3. „... ჯარსუანი მსურს გიმსჯელოლე სიცოცხლენი, სულია“ (7r).
ბ. ხელნაწერი წარმოადგენს სხვადასხვა ზომის ფ.ფ-ზე სხვადასხვა ხელით დაწერილი სატრფიალო ლექსების კრებულს.

(479) 1084

თეიმურაზ I, ლეილ-მაჯნუნიანი. XIX

25 ფ. (50 გვ.): 18×22; ქაღალდი; უცდო; ბოლონაკლული; მუქდრული; [XIX ს.]; ხელნაწერი ზაჭარია ჭიჭინაძისეული.

„ჯარი პირველი ლეილ-მაჯნურის ამბისა სპარსულისაგან ქართულად გადმოთარგმნული მეფის თეიმურაზისაგან, სასმენელად მშვენიერი.— ღმერთო, რომელი თვით სიბრძნით ხარ სიბრძნის მომცემელობით, არსისა არაარსისა სიტყვით დამბადე მთქმელობით...“ გვ. 1—50.
წყდება: ...„კიეილისა და მოთქმისა ხმა სახლით გამოუდისა, და იყო ზარი და ქვითინა(!), არ თუ კერა ჩასტა-ლულისა“(!)...

შენიშვნა: ა. იხ. თეიმურაზ I თხზულებათა კრებული, ალ. ბარამიძისა და გ. ჯაჯანიშის რედაქციით, 1934, გვ. გვ. 24—59; წყდება 208-ე სტროფზე (დასაბეჭდად გამოცემა, გვ. 52).
ბ. ამ ნუსხის სათაურში სიტყვები „მეფის თეიმურაზისაგან“ წაშლილია და მის ნაცვლად არა ტექსტის ხელით მიწერილია: „ხალ თუმანიშვილისა“. წინა სიტყვას, რომ დაეშთატოთ, გამოდის: „გადმოთარგმნული ხალ თუმანიშვილისა“(!).
გ. იხ. აქვე თავაშვილი, „Описание“, ტ. II, გვ. 266.

(480) 1085

გოჩაიანი. XIX

4 ფ.: 22×18; ქაღალდი; უცდო; დაზიანებული; მუქდრული; [XIX ს.]; ხელნაწერი ზაჭარია ჭიჭინაძისეული.

«გოჩაიანი».—

„აწ ჩვენ დავიწყოთ სოფლისა სარჩიელი და ბჭობანი,
თუ რამ დავაბჭოთ სოფელსა, თქვენც დაგვაწიეთ ბჭობანი...
გოჩა: ნუ ემოყვრები სოფელსა, თავს ეუბნება გოჩაო,
არ გახსოვს მამა მოგიკლა, ობლათ რომ დარჩი, ბეჩაო...
სოფელი: დამ[მ]ღურებიხარ, შევიტყე, სოფელმ უთხრა გოჩასა,
მე მიმადლოდი, მეგონა, ქართლით გაცვედი ფარჩასა,
თუ დაგაცლიდე, არ მიწყენ, აგრე სოფლისა ჩაჩვასა...“ გვ. 1—7.

შენიშვნა: ქუთაისის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის ხელნაწერის (№588, კრებული) მიხედვით „გოჩაიანის“ ავტორია გოჩა ღლონტიძე. აღნიშნული თხზულება დასაბეჭდად კრებულში სათაურდება და იწყება ასე:
„... თქმული გოჩა ღლონტიძის მიერ—
აწ ჩუნ დავიწყოთ, სოფელო, სარჩიელი და ბჭობანი...“ (28v—30r).

(481) **1086**

ამბავი აბულ ღიფარ ალმაზორიხა. XIX

3 ფ.; 35,5×21; ქაღალდი; უყდო; დაუტკეცლილი (კიდეებ-შემოკეცვილი); ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; ხელნაწერი ხაჭარია ჭიჭინაძისეულია.

„აბულ ღიფარ ალმაზორ, ანუ ვითარ სათანადო არს ჰსჯაჲ ერთა თჳსთა ზედა,—ფანა ხუასრო, წოდებული ადღიად ედდულად, იყო ერთი აღმოსავლეთისა ჴელმწიფეთაგანი დიდებულთა, რომელმანცა შეიერთა თჳს შორის ყოველივე თჳსება და კეთილმოქმედება, რომელნიცა მისცემენ სახელსა შემდგომთა ჴელმწიფეთ შთამომავლობათა...“ 1r—3v.

მთავრდება: „... კანონისა ამის შეუძლებელ არს, რათა იქმნეს მოტყუებულ, ვინადგან არა აქუს მას დაშთომა“...

შენიშვნა: 1. გვერდობლივი ტექსტი პაგინაცია (გვ. გვ. 11—16) არკვევს, რომ ეს 3 ფურცელი ნაწილი ყოფილა რომელიღაც კრებულისა.
2. კიდეზე გაკრულად, ტექსტის მეორით მიწერილია: „ჯამრჯელი“ (3r).

(482) **1087**

კრებული. XIX

22 ფ. (44 გვ.); 21×16; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; ხელნაწერი ხაჭარია ჭიჭინაძისეულია.

1. [ქაიხსრო ანდრონიკაშვილი], „მიჯნურთ ბადე.—
ასლა გამოვჩნდი, დამირჩო სახელათ მიჯნურთ ბადია,
გულ-დაკოდილთა ამიყოთა სალხენათ დავიბადია,
ვინც რომ მესტუროს, დავათრო, ვასვა ეშხისა ბადია...“ გვ. 1—22.

ანდერძი: (გადაწერისა): „ეს მიჯნურთ ბადე, რომელმანც ითხოვოს და წაიკითხოს და შეეკვეს, ყვრენ პატრონსაჲ უბოძეთ, და მიეცემა [თუ] აღარ ინებოჲ, მოვალენი ვყოფნი მეორეთ მოსყიდსა, ამინ“. (გვ. 22).

2. „თქმულნი ლექსნი სამიჯნურონი, რომელსა ეწოდების ე წ ხ ი ყ ო ნ ი ა ჩახრიხულნი.—
ხამბახის პირი, მნახავთა ჰირი, კეკლუც მზე წარები,
მასთან ვლითა სრულად დაიწვის, მაზედ წარებით...“ გვ. 22—31.

3. [გარსევან ჩოლოყაშვილი]. „კარი I-ლი ნარგიზოვანის.—
ჰე, საყვარელო, შენის გონებით, ნარგიზოვანო,
ხელ ვარ მინდორსა თაეის ღონებით, ნარგიზოვანო,
სიმდიდრე მიჩანს დრამის წონებით, ნარგიზოვანო...“ გვ. 31—39.

4. [მისივე?, აღ მ ა რ თ ნ ა ბ რ ო ლ ნ ი ს ე ე ტ ი ს ა].—
„აღმართნა ბროლნი სეეტისა, რა მზემ[ან] ნახა, იამა,
უფურჩვნელს ვარდსა კოკობსა ჯარით შეედგა, შეესმა(!)
ორთაეე დენა დაიწყეს ბროლან, ლალმა და იამა...“ გვ. 39.

5. [გარსევან ჩოლოყაშვილი, ხიდთა ქება].—
უყურეთ სილთა ქცევასა, რისა ანბისა მთქმელია,
ფერ-შეენარი, ძირ-წყრილი ცოტა ხანი. მდგომელია,
უხუცესი და პირველი მარწყვი მიწას მდგომელია...“ გვ. 40—41.

6. [მისივე, სიყვარულისა პირმთვარეობა].—
„სიყვარულისა პირმთვარეობა, სოსტომით გაშლა, მით არცობა,
კეთაროზისებრ ტან სავრება, ნაძვისა ზანზახნი ეარდო ნარეობა,
ამის დართვითი უცს მწყარეობა, არს თუ ყეენერება, ხაზს გაოც[ო]ბა“...
გვ. 42—44.

შენიშვნა: იხ. ეკე, თაყაიშვილის „Описание“ ტ. II, ეკეკ. 183—14.

(483) 1088

ლექსთა კრებული. XIX

14 ფ.; 22 × 17; მოლეკოკო ქაღალდი; ეყდრ: დახაზებული (დალაქებული, ნაწერი აქა-იქ გაფანტული და ძნელად იკითხება); მხედრული: XIX საუკუნის 10-ანი წწ. (კვირიწანაში 1813); ხელნაწერი ბიბლიოთეკისეული.

1. [გიორგი ალექსანდრეს ძე ბაგრატიონი, ბრძენი მთხრებელს ირჩევს საჯდომლად].
„ბრძენი მთხრებლს ირჩევს საჯდომლად, მინდორთა ყვაეილოვანთა,
იმისთვის მარტო ყოფობა ღმერთსაც ეუკეთესად მეჩვენებოდა...“ 1ր.

2. [მისივე, ჰოი რა ვიწყო ტარიალ].—
...„[ლორეს] ეებრალებ [საქმესა], ვარსი თავისა ცოდვასა,
ეარ მოიმედე ღვთისაგან, [ხმას] ცოდვის შენანდობასი...“ 2ր.

3. [მისივე,] ანბანური თქმული.—
არსთა მშადისა [მაღიტო], ანგელოზებრივ შოკოლაქო...“ 2ր.

შენიშვნა: ამ ლექსის ნაწილი დახაზების გამო ძნ იკითხება. ლექსებულ ფრაზისაში ჩასმული ანბანური ანდაზებია H—874 ნუსხის მიხედვით (იხ ქართულ ხალხურ ლექსურობა, კრებული H. ტ. II).

4. [მისივე, ბუსიკის ქება].—
...„ და რა ვაქო ბესაროონი, მე თავსა მეცეი სმალები,
საწყალსა ბესაროონსა კელაე ეთქეა სიტეუა მკლეელისა,
მოკეურობითი დაწეარი, ცეცხლთა ეულ-მონაეულისა...“ 2ր.

5. [მისივე], „ეფის ასული მზეხათუნზე თქმული.—
ღეთაეკოს ალესა ასოსა, ალბუტკვილს ადნაე არიად,
ბალახზ-ბაგესა ბარწყინეალესა, ბროწეულს ბუტკსა ბარიად...“ 2ր.

წყდება: „... ეორდო ეალალო, ვაჲ, ვის ვინათგან ეისადაეები...“

6. [მისივე, მოგიწყრ დასა ტურფასა].—
„მოგიწყრ დასა [ტურფასა, ქალსა ყელულსა და ნაზსა ჩუსა სელებსა],
ამბავს ასოსა, ჩეძთ[ეის საკოსა, მეეანსა საროსა, ნაბეწეის ეულებსა]...“

შენიშვნა: 1. ამ ლექსს დასაწყისი მიაკლდა აქეს. ალდგენილია ქალაქელები ნუსხის მიხედვით.

2. ამავე ლექსის „მოგიწყრ დასა ტურფასა“ ნაწილება აქეს სიტეუა-ჰანგი ქართულად:

„ტეიბი.—
ძიგზოთეი სულსა, ადნაე შეიყენა,
ბრძენ გარეხელსა, ამდამატ ჯელსა...“

ბ. „როს განგიცადე, ტურფაო, გულს ხელა ისრად ღალება...“

გ. „მე, სული ჩემი ფეშქაშად შენთვისა შემწირია...“

3. ეს ლექსები შეტანილია ბესიკის ლექსების სადაო განყოფილებაში (იხ. ბესიკი, ლექსები აღ. ბარამიძისა და ე. თოფურიას რედაქციით).

7. [ბესიკე]. „მეფის ასულს მზეხათუნისათვის თქმული.—
ქართ ქარგის მგონე, შენაღონე, მომხსენი ახის,
ტან-კიპარ-ზრდილმან, დალალ-დათხზულმან, რაღა ვთქვათ სახის...“
3v – 4r.

8. [ბესიკე, ანბანთქება].—
„აღვახვამ ქებად ბაგესა, თუმც შეგიძლო მკობილება,
ბინოვანთა უტურფეო, გიქო მაღალმობილება...“ 4r—5r.

9. [ბესიკე, ანბანთქება].—
„აწმაჲს ავწერ ადრინდელსა, აღმკულების აღმკობასა,
ბულბულ მეეზად ბუდობასა, ბედისაგან ბირებასა...“ 5r—v.

10. „თქმული ბესარიონის გაბაონის ძისაგან.—
ითნად ბრძენთა გახრდილი, ახიდ ვგმხაროდ(!) არესა,
ამილბარს ვეყმე ავთანდილ, ამოდ რა ლმობიარესა...“ 6r—9r.

11. [თეიმურაზ II, ხილთა ქება].—
„მარწყვმან თქვა: მოვალ პირველად, მე ვერ მომისწრობს ხილია,
ფერად მაგაჲსი ვარ ლალისა, მერმეთ საქმელად ტკბილია...“ 6r—11v.

12. [ბესიკე, ანბანთქება].—
„ჲარს ბრძენ გნობით, დაელის ეთერს,
ვლა ზეეღობს ღლვა თმობით...“ 11v.

13. „ბესარიონისაგან თქმული დედოფალს ანნაზედ.—
ვარ უცხო ვინმე ყარიბი, ამა სიტყვითა ნხმობელი.
ამა მუხთლისა სოფლისა მაგინებელი, მგმობელი...“ 12r.

14. [ხელმწიფეე გული].—
„ხელმწიფეე გული, შენთანა ბმული,
წყალობიახად მომცემი ზეების...“ 12v.

15. „ბესარიონის თქმული.—
სევდის ბაღს შეველ შენაღონები,
მოკრეფად მსურდა ვარდის კონები...“ 12v—13v.

16. [ბესიკე, ცრემლთა ისარნი].—
„ცრემლთა ისარნი, მოსისხარნი, ჩემდა ბრენით,
ღმენით გულნი, ჯირ-ნატყლნი, შეგვიწყაფენით...“ 13v—14r.

შენიშვნა: 1. გიორგი ბაგრატიონი (იმერთ ბატონიშვილი) ამ კრებულში არსად დასაბეჭდებული არ არის. მისი ავტორობის საბუთად იხ. ლ. ჭუთათელაძე, ბესიკის „სადაო“ ლექსების ავტორისათვის, „ენათმეცნიერება“, № 3, 1958.

2. ბელიაშვილის გარეგანზე აწერია: „ბესიკის(?) ლექსები“.

3. გარეგანზე (რომელიც შეწებებულია ყანანჩელ ფურცელთან) მოთავსებულია ზაქარია ჭიჭინაძის „თბილისი“ დასაწყისი (სათაური) ეგზარხოს პავლესთან (რუსულ ენაზე).

4. იხ. ეკვ. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა, გვ. 449.

(484) 1089

ანტონ I, წყობილსიტყვაობა: XIX

12 ფ. (24 გვ.): 21,6×17,5; ქაღალდი; უყდო; თავ-პოლონკელები; დაზიანებულ-დალპობილები; მბეჭდრული; [XIX ს.].

[ანტონ I, წყობილსიტყვაობა] ...„იტყჳს უკუ იგივე ეკლესიარტა: ჩუენ, მსწავლულნიო სხუათანი თჳთ ვისწავებთ. ვინაცა ვერ შესაძლებელ არს თქმად სადამე, თუ ვითარ დიდისა სარგებელისა ამისგან წარმოზრდად შესაძლო იყოს მათდამი, რომელნიცა სხოლათა შინა და ღიმნაზიათა ისწავებენ..." 1—24 გვ.

წყდება: 76-ე პარაგრაფის შემდეგ სიტყვებზე: „... დიდებასა შინა ქუჱშდებარე არს იულიოს კეისარი და... შესწინელი არს, ხოლო ლექსი ესე არს, კავშირი არს. § 77. სხუა..."

შენიშვნა: ამ ხელნაწერის სახით შემონახულია „წყობილსიტყვაობის" §§ 54—76.

(485) 1090

ეპოკრიფულ თხზულებათა კრებული. 1840, 1851

25 ფ. (50 გვ.): 19,5×17; ქაღალდი; უყდო; მბეჭდრული (სტვდასხვა ზელით); 1840 წ. (გვ. 16), 1851 წ. (გვ. 41); გადამწერი: გიკო ოჩანეზოვი (გვ. 16); გაასრა (გვ. 21), ვიოანე სვანიძე (გვ. 41); დაწერილია გვ. გვ. 29, 43—45.

1. „ხილვა ღუთისა მშობლისა და მარადის ქანწყულისა მარიამისა. —ღუთისმშობელნან თქუა თაჳის გუნებაში, განიძრახა ყოველად წმინდამან და ყოველად უბიწომან: თუ წყალ მთასა ზეთის ხილისასაო, ღმერთს შეეხეწეწებიო, რომ, რაც ქუეშკნელისა ჯოჯოხეთები არიან ან სატანჯველი, სულ მანჳენოსო..." გვ. 3—16.

2. „თარგმანი ცოდვამადლისა.—კაცი თუ გაიგონებს, ღმერთის დარბეცა არის. კაცმა რომ კაცს საიდუმლო სიტყუა უთხრას, [და] ის რომ [ნან] სხუის უთხრას..." გვ. 39—41.

შენიშვნა: 1. კრებულში შესულია ქართული ტრანსკრიპციით დაწერილი სხვადასხვა ხასიათის სომხური ტექსტები: გვ. გვ. 17—32, 25—38; 21 გვერდზე მოთავსებულია სომხური ანბანი, შესრულებული, აშკარაა, ქართული დამწერლობით.

2. გვ. 24-ზე მოყვანილია „ქალ-ეგანის" მახილად დასაწყისი: ეს წიგნი ქალისა და ვაჟისა.—იყო ერთი ხებწიფე მრავალის სარჩოს პატრონი იყო და შვილი არა ჰყავდა..."

ანდერძები: 1. „ესე წმინდა ღ[ვთისმშობლის თარგმანის წიგნი(?) არის. აწერე მე, მონა[მ] ზ[ოსი]მა გიკო ოჩანეზოვი(?) წელსა[ა] ჩყმ, აპრილის კ დღესა" (გვ. 16).

2. „უფალო ღმერთო იესო ქრისტე, სწავლათა(?) კეთილათ მოებოძნე მონასა შენსა გასპარასა, რათა ისწავლას(?) წიგნის წერაჲ(?), გაკოს და გადიდოს და გემსახუროს. მიეც შენი შიში და გულისყური", (გვ. 21).

3. „ჩუნა-სა, მარტის 27 დღესა, გიორგი სვანიძე[სა] წერილი არის...“. (გვ. 41).
მინაწერები: ქართულსა და სომხურ ენებზე (ქართული დაწერილობით) მოპოვება: გვ. გვ. 1—2, 42, 46—47, 49—50.

(486) **1091**

კრებული. XIX

23 ფ.; 21,7×17,3; ქაღალდი; უყდრო; ნაკლული; მბეჭდრული; [XIX ს.]: ხელნაწერი ხაჭარია ჰაჭინაძისეული.

1. [ანბანთქება].—
....„საბარმაკულო ღრუბელო, ცეცხლს ნუ მოიცდიდე გზებულსა,
და სილტოლვა წარწყმედისაგან ნუ გაძხდი წამწარებულსა...“ 1r—8r.

შენიშვნა: ა. ხელნაწერის მფლობელს პირველი გვერდის კიდეზე მიეწერია: „ბარბარე ბატონაშვილის ლექსებია. ს. ჰაჭინაძე“.
ბ. თვით ანბანთქებაში ავტორად ვინმე პაატა ჩანს. ამის სამოწმოდ. თხზულების დაწერის დროისა და საჭართველოს ცხოვრების ზოგიერთი კულტურულ-ისტორიული ფაქტის გასათვალისწინებლად, მოვიტანთ ანბანთქების ბოლო ნაწილს:

„...ჰ ოდეს ვიწყე ესე წიგნი ათეთრმეტს თვეს ფებერვალსა,
ჰ ონისიმეს, მის დღეს ქალაქს, ბრწყინვილესა ვითა თვალსა,
ჰ ოცი წელი განმისრულდა, თვეც ოცდაცხრით ჯარდვალესა,
და ჰ ორმოცობას(!) დღეს განსრულდა, მარტს მეცხრე დღეს, მომავალსა.
ჰ ოხგროვლა(!) მას ქამად ქართლს ბეჭდავს სახარებასა,
ჰ ორბელიშვილი ნიკოლოზ ყოფს წერილთ განსწორებასა,
ჰ ოხითა ვა ბატანგ წეფისთა ქმენ წიგნთა განმრავლებასა,
და ჰ ოჭრაიერისა ნათარგმნსთა მოგვფენენ განათლებასა.
ჰ ონისიფორეს ვიმოწმებ ამ ქორონიკონს ვსწერ რიცა,
ჰ ოჭრო ვის შესძენდა მას აქეთ ათას შვიდას წელს ცხრითა.
. . . . . .
ჰ ოკდაპრიდგან ჯვეტერნეს მეფე და მისი სპანია,
ჰ ობითა გეძლივს, დავმორდით მოცვარენი და ძმანია,
ჰ ოთხვევე ციხეს მიეპყრათეთ, მათ დარჩათ შორაპანია,
და ჰ ოქითა შემოგვრჩენ ესენი: სვერი, კაცხი, ნაგორძენია.

ამაზედან ამათ ქება(!) დაესრულა ჩემის თქმითა,
უეცნაი და ჯერ უთქმელნი პაატას მიერ გამოთქმითა.
ნურც შერეთ და ნურც განძოცებთ, ასე სწერეთ ზედმამითა,
და ნურც მამცემთ და ნურც წაიღებთ, თქვენ სთქვით თქვენი.
ძველ-ახლის სიბრძნით შეკრებე(!) ანბანთქება და ლექსები,
ამას ზემოთაც სწერია ლექსები მოაბასები,
უგნურთა განმაბრძნობელი, თეით სჯულთა ასაცნესები,
და ერთნაწთისა მოწმენი მეგობარნი და თვისები.
სხვა ანბანთქებისა თავები, არ[ა] ვეც, რასც წაბერთავს,
არც ნიფხის თეამურაზის ტურფანი ლექსი ჩამითავს.
არც არჩილ ნეული სიბრძნენი მასალათაც არ მობერთავს,
და არც ვახტანგ მეფის რიტორიკი ჩემი ლექსები მოგბერთავს,
ამ სამმა მეფემ გვასმინა ანბანთქებათა ქებანი,
მე არ მინახავს სხვათ თქმული მათ ზეტის ანბანთქებანი,
მე ეს განვესმენი განბარტვით, თავშეყრით ანბანთქებანი...“ (7r—v).

2. „აქ დაიწყებ[ი]ს შესაქმე და სოფლის დაბადებანი.—
აღმოსავლეთით ედემი, სამოთხის დასხმა მკაბანი,
არა არსიდგან მოყვანა, მიწისა განკაცებანი...“ 8r—23r.

(487) 1092

თავგადასავალი მეფის ასულის მარიამისა. XIX—XX

14 ფ. (24 გვ.); 22×17,5; ქაღალდი; ფუძო; კიდემოკვეთილი; მზერული; [XIX—XX ს.]; გადამწერი—ნიკოლოზ დიღმელი.

[თავგადასავალი მეფის ასულის მარიამისა].—

„კოსტანტინეპოლის ქალაქში იშყოფებოდა კეისარი დიდი, ძლიერი და ახოვანი, მართლმადიდებელი ქრისტიანელი, აღმაშენებელი ეკლესიათა, მოწყალე გლახაკთა და დავრდომილთა. იმ კეისარს ჰყვანდა მეუღლე, სჯულიერი და განთქმული მშვენიერებითა. ჰქონდათ ერთმანეთის სიყვარული, ისე რომ სხვათა ხალხთა შორის არ ითქმოდა. იყვნენ სიყვარულში და ერთმანეთის მორჩილებაში. მათ ეყოლათ ერთი ქალი, მშვენიერი და ლამაზი, რომელსაც სახელათ დაარქვეს მარიანი...“ გვ. 3—28.

შენიშვნა: ნიკოლოზ დიღმელს «თავგადასავალიდან» მიღებული შთაბეჭდილება გამოუხატავს თოთხმეტ ტაეპიან ლექსში, რომელიც წარეპძღვანებია თხზულებისათვის შემდეგი სათაურით:

„მეფის ასულის მარიამის წამება.—
ქალო, მარიამ, ბევრი ითმინე,
როგორც ანბები შენი ეისმინე.
მსურს გმება გწირო ჩემსა მხრითა
და გამოგსახო იკონის თქმითა.

შენს მტერს ყოველსა შეეკმენ მონა,
მათ წებას მიჰკვე, შენ სხვა გეგონა,
დედინაცვალმა ეგ საქმე გაყო,
და შენ სიცოცხლე შეა გაგიყო.

კაცი გველიენით თუ აოი ჰელი,
მისთვის კაცის კლა არ არის ძნელი,
შენ ზომ დაგჭრა ჭირისა მახე,
და ბოლოს მასაც ბევალი სახე.

შენ მოგცა იმან დიდი წვალება,
გაეწყრა მასაც თვით სახარება.

ძველი ნაწერიდან გადმოკეთებული. ნიკოლოზ დიღმელ[ი...*] (გვ. 1).

(488) 1094

ასტროლოგიური კრებული. XIX

35 ფ.; 9,5×7,7; ქაღალდი; მუქაის ყდა; ბოლონაკლული; მზერული (სათაურები და ახსნათა დასაწყისი ასოები სინგურით); თავაზმულობანი (1r).

1. „მთოვარის მსრბოლობა.—თითოეულს მთოვარესა აქუს დღე ოცდაცხრა, ნახევარი დღისა ანუ ღამისა და ღამისაც ნახევარი, და მეხუთე ნაწილი საათისა...“ 1r—31r.

2. „ათორმეტთა თვეთა საკვირიატონი დღენი არიან ესე შემდგომნი თვეთა რიცხუნი: სექდემბრის—ზ და კდ. ოქტომბრის—ზ და კა...“ 31r—32r.

3. „ახალის მთოვარის ნახევისათჳს.—მარტის ახალი მთოვარე აღმთებულს ცეცხლზედ დახედე და ისრე ნახე. აპრილის ახალი მთოვარე ახალ მზეზე ნახე...“ 32r—33r.

4. „ბოროტისა ვარსკულავისა სიფრთხილისათჳს.—ესე არს ბოროტი ვარსკულავი, რომელი განუცხადა ღმერთმან ისუს მღვდელსა(!) და რქუა ესრეთ: რაჟამს პირდაპარ ვარსკულავი იგი გაქუნდეს, ნუ წარხჳარ იქით, ნურცა კეთილსა რასმეს მოქმედებ, ნუცა წიგნსა დასწერ...“ 33v.

5. [მთოვარის მდებარეობა თვის სხვადასხვა დღეების მიხედვით]:

„ა, ია, კა მთოვარისას აღმოსავლეთით არის.

ბ, იბ, კბ მთოვარისას სამხრეთსა და აღმოსავლეთ[ით არის]...“ 34r—35r.

შენიშვნა: ერთვის (ტექსტის ხელით): „ბასიათი სისხლის გამოღებისა შარშითა ანუ კოტოშითა.—თუ ხურვება ტანში დაფანტული ქონდეს, იმას გამოიღებს; თუ ქვეით მოიკიდებს კოტოშსა, ტანის სისხლს ჩამოიღებს...“ (31r-v)

წყდება: „... ნურც ხელს გაუხსნით და ნურც კოტოშს...“

(489) 1096

ჯამნი. XVIII

344 ფ.; 13,8×9,2; ქაღალდი; ტაეფადკარული ტვიფრული ბის ყდა; ბოლონკელული (აკლია შიკადაშეკეც); ხელნაწერს აქვს რვეულებრივი აღრიცხვა, შეიცავს 86 რვეულს; დაზიანებული (2,245, 331 ფ. ფ.-ს ტექსტის ნაწილი მოხეული და დაკარგული აქვს; 1,324, 326 ფ. ფ.-ის დანაკარგი ტექსტი აღდგენილია მოლურჯო ქაღალდზე სხვა ხელით. განსაკუთრებით დაზიანებულია ზოგიერთი მინიატურა: 324r-v, 325V, 326v, 331v; სავებით დაზიანებული ფურცლებიდან მინიატურები ამოღებულია და ჩარჩოს მსგავსად ამოკრილ ლერწ. ქაღალდზეა დაკრული, ასეთ შემთხვევაში ტექსტიც აღდგენილია); მბეჭდური (სათაურები სინგურით); ხელნაწერი შემკულია გრაფიკულად შესრულებული ზოგიაკოებითა და მინიატურებით. ზოგიაკოები: 147r (სასწორი), 170v (ღრიანკალი), 193r (მშვილდოსანი), 216v (თხის რქა), 248v (თევზები), 257v (ვერძი), 263r (კურო), 267 (ტყუპი), 277r (კირჩიბი), 285r (ლომი), 295r (ქალწული), 231v (წყლის საქანელი); მინიატურები ძირითადად დახატულია ოქროს ფონზე. ზოგი—მთელი, ზოგს კი გვერდის ნახევარი უჭირავს. მინიატურები განლაგებულია შემდეგ ფ. ფ.-ზე: 154r (დაბადება ღვთისმშობლისა), 158v (ჯვარის ამაღლება), 209v (ტაძრად მიყვანება), 227v (ქრისტეს შობა), 234v (ნათლისღება), 249v (მირქმა უფლისა), 261v (ხარება), 297v (ფერისცვალება), 300v (მიძინება ღვთისმშობლისა), 320v (ლხინის აღდგენება), 321v (იერუსალიმს შესვლა), 323v (სრობა), 324r (ჯვაროსნა), 324v (ჯვარდამხსნა), 325v (აღდგომა), 323 (იესოს გამოცხადება მოწაფეთა წინაშე), 328r (კრება მოციქულთა), 329v (ამაღლება), 330v (სულის წმიდის მოსვლა), 231v (ყოველნი წმიდანნი); მხატვრუ-

ლადება შესრულებული ანი (304r); [XVIII საუკუნის დამდეგი]; გადამწერი—ალექსი გრიგოლის (მხატვრის) ძე მესხიშვილი (216r).

„ეამნი.—ძალითა ღთისათა... ყოველი რაოდენი აქუს ლოცვა მსგავსად წე... სისა მის წმიდისა იერუსალემისა და... მონასტერთა. რაჟამს აღსდგე ძელისაგ[ან], განეშორე სარეცელსა და ბძანეთ: ლოცეთით წმიდათა მამათა ჩუენთა უფალო იესო ქრისტე...“ 1r—344v.

შენიშვნა: 1. ქამნში ცალკე თავებად შედის: ა. [სჯნაჭსარი ათორმეტთა თვეთა წელიწადისათა]... „თვესა სეკდნბერსა აქუს დღე ლ. დღეთა აქუს ქამი ის და ღამეთა ქამი ის. დაწყება პირველისა ინდიკტიონისა, ახლისა წელიწადისა...“ (147r—303v).

ბ. «ოხითა იბაკონი მარხვათა და ხატიკისაი. „ოხითა იბაკონი აღდგომისანი რვა კმანი. ოხითა ქმა ა.—როკამს ლოდი იგი დაბეჭდულ იყო...“ (304r—332r).

გ. „სახარებანი საეისკრონი ათორმეტნი. კვირიაკესა სახარება მათეს[ი.—ბოლო ათორმეტნი იგი მოწაფენი წარვიდეს გალილაიას, მთასა მას, სადაც უბრძანა მათ იესო...“ (332v—344v).

წყდება: „...და არა ჰრქუა მას იესო, ვითარმედ არა მოკუედეს, არამედ უკუ...“

2. ტეტკანის მიმართ მნუსხეველი კრიტიკულ დამოკიდებულებას იჩენს. ერთგან იგი წერს: „...ამასცე დღესა [18 სეკტემბერს] წმიდისა მოწამისა ბიძინა დაჭრილისა. ამაოი ქნენება და წამება ამასა დღესა არს, ძმანო, და არა თუ იელისა[ა]. ვისცა დაუწერია, ტყუილად დაუწერია, იელისა[ს] არა არს, არამედ იმ სეკდემბერს ეწამნეს...“ (161v).

ანდერძი: ა. „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ალექსი მხატვრის შვილი. მე, ალექსიმ, დიაკონმან ჩვიდმეტის წლისამან დაჭრაბე ქამნი ესე“. (216r).

ბ. „ღმერთო, შემიწყალე ცოდვილი კვრძო დიაკუანი ალექსი“, (119r 145r).

მინაწერი (წერთალი მგონით «ქრისტეს შობის» მინიატურის ქუემოთ): „თვესა დეკდნბერსა კე მაია დაიბადა ამ ქ[ა]ს უნა“ [1763].

(490)

1097

კრებული. 1726—1727

04+152 ფ. (304 გვ.): 15×9; ჭაღალდი; ტყავგადაკრული ტეიურული ყდა; მზედრული (სხვადასხვა ხელით, სათაურები სინგურით); მარტივად შესრულებული თავბოლოკაშმულობანი აქუს შემდეგ გვერდებს: 259, 263, 266, 269, 273, 277, 278,281; 284, 287, 289, 291, 292, 294, 295; 1726—1727 წწ. (გვ. გვ. 250, 298); გადამწერი—თუმანიშვილი მირველი (გვ. 250), გურმანე? (241): ადგილი —ასტრახანი (გვ. 250, 298).

1. „სწავლა, თუ ვითარ მართებს მოძღვარსა სწავლება მოწაფისა. მოწაფე ჰკითხავს და მოძღვარი ასწავლის.

უწყოდეთ, რამეთუ მოწაფე იტყვის(!) მოწაფესა და მოძღვარი იტყვის (!) მოძღვარსა.—

მოწ ვინ არის ღმერთი ან რა შეუძლია?

მოძ. ღმერთი ძლიერი არის და ჴელმწიფე და დამბადებელი ყოველისა(!) ხილულისა...“ გვ. 1—241.

შენიშვნა: ერთვის ამავე ხელით დაწერილი: ა. ლოცვა „მამაო ჩვენო...“ (გვ. 242), ბ. «მოწამსი».—„მოწამეს ერთი ღმერთი...“ (გვ. 243—249) და ორი ანდერძი.

ანდერძი: ა. „ეს არის სწავლა შვიდის საიდუმლოსი შემოკლებულად თქმული. გელოცავ გლახაკი ბერი გერმანე, ყრმანო, ახლად მოსწავლენო, რათა იცოდეთდეთ და ხეპირით დაიმწყვლიდეთ. ამისთვის დავსწერე სიტყვაო და სოფლურის სიტყვითა, რომ სიამეკილისათვის მსწრაფლ ხედ მიიწვიენთ და მტკიცედ დაიდგათ გონებასა და ჩემ ცოდვილისათვის შენდობას იტყოდეთ“, (გვ. 241).

ბ. „განსრულდა სარწმუნოება შვიდის საიდუმლოსნი, მადლობა დიდსა ღმერთსა, ქალაქსა ათანარბას, ქელითა თუმანისშვილის მირველისათა. ვინც წარიკითხოთ, შენდობა გვიბრძანეთ, რათა თქვენცა შეგინდეს ღმერთმან შეცოდებანი თქვენი, ამინ. დაიწერა მცათვის თხეთმეტსა, ქ“ს უიდ. არის რვეული ი“ზ, ფურცელი რკ“ (გვ. 250).

2. „თვეთა მეტყველებანი.—ძალითა ღთისათა წლითი-წლად თესა სეკდენბერსა აქვს დღე ლ, დღეთა აქვს ჯამი იბ და ღამეთა—ჯამი იბ...“ გვ. 259—298.

შენიშვნა: უძღვის: ა. ლოცვა „მიწყალენ ჩვენ უფალო...“ (გვ. 255—257), ბ. ანბანი რიცხვითი მაჩვენებლების აღნიშვნით: „ა—ერთი, ბ—ორი..“ (წარმოდგენილია ერთეულები, ათეულები, ასეულები და ათასეულები. გვ. 251—253).

ანდერძი: „დაიწერა ათანარბანს, იანვარს თორმეტს, მეფობასა ეკატერინესა, ქ“ს უიე“ [1727 წ.].

მინაწერები (არა ტექსტის ხელით): ა. „ესე მოძღვარ-მოწაეის წიგნი არის. ყიზლარის მოსამღე ქართველი ხაბარ ივანოვის [ივანოვიჩის?]. ვინც ამა წიგნს მ[ო]პარამს, ღ“თის მადლი გაეწყრეს“. (01v. ტექსტის ახასიათებს ა-მეტრიბა).

ბ. „ესე მოძღვარ-მოწაეის წიგნი არის საქართველოს დეპორენინის სიმონ ანდრეიჩისა და ამ ხუთ ნაწერის გამამცხადებელი არის ყიზლარის ყაბანის სობორისა მთავარდიაკვანი ვასილ საველიჩ ბიბილეროვი. აღიწერა წელსა ჩყიე, აპრილის კვ დღეს“, (03r).

გ. „ესე მოძღვარ-მოწაეის წიგნი ხაბარასია, და ვინც ეს წიგნი მ[ო]პაროს, ამისი მადლი გ[ა]ეწყრეს და ღ“თის ლოცვა გ[ა]ეწყრეს“, (გვ. 259. ტექსტი ა მეტია).

შენიშვნა: დაეწერილად დატოვებულ ფურცლებზე მრავლადაა ამგვარივე მინაწერები ქართულსა და რუსულ ენებზე.

(491) 1099

გაბაშვილი ტიმოთე, მარწუხი. XVIII

02+134 ფ. (268 გვ.); 19,5×15; ქაღალდი; ტანგადაკრული ტყიფრული ბის ყდა; აქვს რვეულებრივი აღრიცხვა, შეიცავს 18 რვეულს; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]. დაეწერილია: გვ. გვ. 01v—02v, 6—9, 260—268.

«მარწუხი». „და სამღდელოთა მიერ წმიდათა კრებათა ერთად წმიდათა და ღმერთშემოსილთა მამათა ნ[ა]წერი აღწერილითა წინადათა წერილთაგან, რომელიცა უცთომელად გეუწყების წმიდისა ამის წიგნისაგან, რომელსა ეწოდების მარწუხი. იქმნა მადლითა და წყალსყოფითა ღ[ა]თა წმიდაჲ და პირველი მსოფლიო კრება ჭრისტეს აქეთ ტიე, მა[ი]სს კჲ, მეფობასა დიდისა კოსტანტინესა, რომელი დაჯდა დასაბამითგან წელთა ხუთ[ი]ათას რვაას და მეათორმეტესა, ქ“ს განჭორციელებითგან სამას და მეათორმეტესა, ქალაქსა ნიკაას...“ გვ. 11—259.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ბ. „ანდერძი მშრომელისა.—იქველის-მეტყველებდენ და იდიდებოდენ ჩ~ნ მიერ..“ (გვ. 1—5).

ბ. „ცხრილი წინამდებარისა წიგნისა» (მოცემულია: რომელი მსოფლიო კრების დროს ვინ იყვნენ ხელმწიფენი, პაპები, პატრიარქნი, რომელ ქალაქში შედგა კრება და სხვ., გვ. 10).

2. თავფურცელზე ფანქრით მიწერილია: „მარწუხი მთ.-უაისკრპოსის ტიმოთე გაბაშვილისა, ქუთაისელისა“ (01რ).

3. ტექსტს კიდეებზე მიწერილი აქვს განმარტებანი.

ანდერძი (შემდგენლისა): „უკეთუ წიგნთა ამათ შინა წინაალმდგომი და ანუ შეცთომითი რამჱ იპოოს აღწერილი კაცობრიეთა უმცერებითა, მეცა უარ-მიყოფიებ და შედგომილ გარ ბეშარიტსა სარწმუნოებასა, რომელიცა ბერძენთა ეკლესიისგან მოგუცემიეს ჩ~ნ, რუსთა და საქართველოთა ერთა. რომელსა შენდის პატივი და თაყვანის-ცემა უკუნისამდე. ა~ნ.

დასრულდა მრავალ-ნაღვაწი წიგნი მარწუხი—კრებათა მომთხრობელი, შეკრებითა და გამოძიებითა ნამუშაკევი მდაბლისა ტიმოთე მონაზონისა იერუსალიმელისათა“, (გვ. 259).

(492) 1102

ქრებული. XIX

41 ფ. (82 გვ.); 21×16,5; ქაღალდი; ფუდო; ნაკლული: დაზიანებული; მიდრეკილი; [XIX ს.]: გადამწერი—კოსტანტინე იოანეს ძე ალმაზოვი; გვ. 36 დაუწერელია.

1. [ლოცვები]. ...„ღმერთსა ჩვენსა. მოვედით თაყვანის-ვცეთ და შეურდეთ ქრისტესა მეუფესა ჩვენსა...“ გვ. 1—8.

2. „მოკლე საქრისტიანო სწავლა. — გახსომ[დ]ეს ყოველსა ქრისტიანესა, ვითარმედ არს ღმერთი და ვითარმედ იგი არათუ ოდენ საქმესა შენსა, არამედ თვით გონებასა და განზრახვასა შენსა ხედავს...“ გვ. 8—33.

3. [ცხოვრება ალექსი ღვთის კაცისა]. „მოთხრობა ალექსი კაცი ღ~თს(!).—კაცი ვინმე ქალაქსა სტანბოლსა, დიაღ მდიდარე. ჰქონდა მრავალი ხაზინა: ოქრო და ვერცხლი, თვალი და მარგალიტი, რომ იმისთანა გამდიდრებული არავინ იპოვებოდა...“ გვ. 37—58.

4. [ქალ-ვაჟიანი].— „კითხეა და მიგება ქალისა და ვაჟისა.— იყო ერთი კაცი, დიაბ მდიდარე და მოხელე ქალაქისა. ჰქონდა უანგარიშო ხაზინა...“ გვ. 59—88.

წყდება: „..., უთხრა: თუ გიყვარდეო, გუშინ რომელიც სიტყვა ხემწიფის ქალს უთხარიო, ის სიტყვა მე...“

შენიშვნა: იხ. ე. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა, გვ. 519—524.

ანდერძი: ბ. „ამის დამწერავი არის კოსტან[ტინე] იოანიძი[ს] შვილი ალმაზოვი, ვისაც რომ ჩაუარდეს ეს წიგნი, ცხონება უთხარით, მადლია თქვენი სულისათვის“ (გვ. 16).

ბ. „ვინც ეს წიგნი დაწერა, პირველად ოსტატი ადღეტელი(!). და მემრე(!) დამწერი აღხონეთ, თუ ცოცხალია, ადღეგრძელეთ. რაც რომ წაიკითხოთ, ყველა შეისმინეთ, წამკითხავს ყური დაუგდეთ, უფლისაგან დაილოცეთ“, (გვ. 16).

მინაწერები მოთავსებულია გვ. გვ. 34—35.

(493) 1103

კრებული. 1780

134 ფ. (268 გვ.); 20,4×16,4; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; თაბაშირული (ჯალია შიგადაშიგაც); ბეღნაწურს აქვს ძველი რვეულებრივი ალრიცხვა. მხედრული (სათაურები და სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით); 1780 წ. (გვ. 266); გადამწერი—იოანორე (გვ. 266).

1. [თეიმურაზ II, სარკე თქმულთა, ანუ დღისა და ღამის გამაასება].—

„...მამას უმობელს, ძეს შობილს, მამისა თანა დიდებით,
სულსა წმინდასა, გამოსრულს მამისგან მოუწყინებით...“ გვ. გვ. 1—128.

შენიშვნა: ა. დასაწყისში აკლია 11 სტროფი და მე-12-ის პირველი ტაეპი. (იხ. თეიმურაზ მეორე, თხზულებათა სრული კრებული, გიორგი ჯაჯანაძის წინასიტყვაობით, რედაქციით, ლექსიკონით და შენიშვნებით, 1939, თბილისი, გვ. 2).

ბ. ერთვის ანდერძი: „ესე სრულდა ბაასი დღისა და ღამისა ქამეთა და საერო ყოველივესი, რომ აღარა დაჯერა-რა პირი თუ ლნინი, ივლისს ლა ონოფრესაგან, რომელ არს ანი და პი“, (გვ. 128).

2. «თეიმურაზ II, ანბანთქება». „მისდამი ქება ამიცანად თქმული მეფის ერეკლეს ძის, მეფის თეიმურაზისაგან.—
არის რამ უცხოდ საცნობელ, გამოუთარგმანებელ ენათა,
არა არსისგან მოძრავად, მოცემი აღმაფრენათა...“ გვ. გვ. 128—134.

შენიშვნა: იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. გვ. 131—135. დაბეჭდილი ორი უკანასკნელი ტაეპი ამ ნუსხაში არ არის.

3. „ანბანთქება, ამიცანად თქმული მეფისა მისივე, თეიმურაზისა.—
აღვძრათ სიტყვა საცნობელი, არცა ძნიად გამოჩნდების,
აწ უზრახოთ პირმეტყველთა, უტყვისაგან რათ ტყეედების...“ გვ. გვ. 134—140.

შენიშვნა: ა. იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. გვ. 126—130.

ბ. ერთვის: „აღესრულა მეფის ერეკლეს ძის, მეფის თეიმურაზისაგან თქმული. აჴ მოყვება დიდის მეფის თეიმურაზისაგან [1] თქმულს ამბავსა: შემოდგომის-გაზაფხულის, ვარ-ბულბულის, ფარვანას, ანბანთქებასა“, (გვ. 140).

4. „ანბანთქება, თქმული დიდის მეფის თეიმურაზისა, რომელ იყო ცხებულ.—
ადამ ვახსენოთ პირველად, თვით ღმერთმან შექმნა რომელი,
აბელ და სეით მოყუსითურთ, მთასა წმინდასა მდგომელი...“ გვ. გვ. 140—144.
წყდება: „...გიორგის ვაქებ, დიმიტრს, მანოელს, სერგი, ბაქოსა...“

შენიშვნა: ა. იხ. თეიმურაზ პირველი, თხზულებათა სრული კრებული, ალ. ბარამიძისა და გ. ჯაკობიას რედაქციით, 1934, თბილისი. გვ. გვ. 145—149.
ბ. ამ ნუსხაში, ფურცელთა კლების გამო, 36 სტროფის შემცველი ანბანთქმების მხოლოდ პირველი ორი სტროფი და მესამის პირველი ტაეპია შემონახული.

5. [თეიმურაზ I, ანბანთქმა II]. —
„...ორნი მსხვერპლნი აღასრულა, ერთი თვით არს დასაკლავად,
ომს იქს პეტრე, მახვილს იხდის მალხოზისთვის დასაკრავად..." გვ. გვ. 141—144.

შენიშვნა: ა. იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. 151[19].
ბ. ამ ანბანთქმებისაც აკლია დასაწყისში 14 სტროფი და მე-15-ის პირველი ტაეპი.

6. „მესამე ანბანთქმა მისივე, დიდის მეფის თეიმურაზისაგან თქმული. —
აღმართა მხსნელმან ჯვარი გოლგოთას, სისხლი დასთხია ადამის ძვალსა,
აღმოსავლეთით მისცა მამული, პირველ მუნითვან გამონაძვალსა(!)..."
გვ. გვ. 144—150.

შენიშვნა: იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. გვ. 154—159.

7. «თეიმურაზ I, შვიდთა კრებათა თვის» „ანბანთქმა, ამბავი კრებისა, მისივე დიდის მეფის თეიმურაზისაგან თქმული.—
აღვაღო პირი, სიბრძნე და ძერი, ზეშთა ძალისა ჩემისა მბობად,
ღ[ვთისათვის რამე, ნათლად, არ ღამე, უღრმესსა რასმე თქვენად
მოთხრობად..." გვ. გვ. 150—154.

შენიშვნა: ა. იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. გვ. 161—167.
ბ. გამოცემის 27-ე სტროფი ამ ნუსხაში არ მოიპოვება.

8. „სხვა ლექსი, გაზაფხულ-შემოდგომის ქება, მეფის პატრონის დიდის თეიმურაზისა. —
ღმერთო, რომელსა გაქებენ ზეცისა ძალთა კრებულნი,
ქვე კაცნი—სამოელისგან სამოთხით გამოძებულნი..." გვ. გვ. 154—166.
წ უ დ ე ბ ა: „... და მისითა მოწყალებითა მეც სინანულსა მოველი"...

შენიშვნა: ა. იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. გვ. 99—112.
ბ. ამ ნუსხაში ტექსტი წყდება გამოცემის მიხედვით 79-ე სტროფზე. აქვე არ არის 50-ე და მე-60 სტროფი, აგრეთვე დასახელებულ გამოცემასთან შედარებით.

9. [თეიმურაზ II, ხილთა ქება].
„სხვა ბაასი ხილთ ქებისა ნათქვამი ბატონის მეფის თეიმურაზისა, როცელ არს ბაღთა შინა ანუ სურნელებათა, ანუ სიტკბოთა, ანუ შვრგოთა, ანუ შეურგებელობათა.—
მარწყვმან თქვა: მოვალ პირველად, მე ვერ მომისწრობს ხილია,
ფერად მსგავსი ვარ ლალისა, მერმე საჭმელად ტკბილია..." გვ. 161—173.

შენიშვნა: ა. იხ. თეიმურაზ მეორის თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. გვ. 109—113.

ბ. «ხილთა ჭებასა» ერთგის თურქული ლექსი:

„გუეთეშჩი ჯანანუმ დილიმ ახუე იარ გირეთ,
ათაში თუ სინგიმან დაარ გირეთ,
ჰარკესჩი მარა ახუე ჯუდა იარ გირეთ,
მისლი დილიმან ხოშაიონ და არაგირეთ". (გვ. 173).

10. [თეიმურაზ I, ვარდ-ბულბულიანი] „ლექსი მუნასიბი და ტკბილი განწყობილი, მსმენელთათვის სასიამოვნო ვარდ-ბულბულის განბჭობა, თქმული ღ[მრთ]ით გვირგვინოსანის მეფის, პატრონის დიდის თეიმურაზისა.—

Ჲე არსისა შემოქმედო, შენგან არის ყოვლითფერი:
ცა, ქვეყანა, ზღვა და ხმელი, დარი მზისა მონაფერი..." გვ. 173—188.

შენიშვნა: ა. იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ.გვ. 3—14

ბ. „ვარდ-ბულბულიანს" გამოუყოფდად მისდევს [პოლოსიტყვაობა]—„შედარება განსუფთავისა და შემდგომისა". თავის ადგილზე ამ თხზულებას აკლია [პოლოსიტყვაობის] დიდი ნაწილი (ნ. ჰქვე. 8). დარჩენილია მხოლოდ დასაწყისი ოთხი სტროფი. აქ კი იგი, პირველი სტროფის („...ეს არის მათი ონარი...") გამოკლებით, მოცემულია მოლიანად:

[პოლოსიტყვაობა] «განსუფთვილ-შემოდგომის ქებისა».—
...მე ვიყავ უცხო ღარიბად, რაჯა ქვიან თუ ახარა,
იგ რაღდენ გვარად სოფელმან გული ცეცხლითა დაგარა..." (გვ. 188—193).

11. „შაჰი-ფარვანას წიგნი, თქმული მეფის, პატრონის, დიდის თეიმურაზისა.—

ღმერთო, ყოველთა ცხადთა და იდუმალთ დაუფარაო,
ვის სერაბინნი ვერ გხედვენ, პირსა ფრთა მოუფარაო..." გვ. 193—204.

შენიშვნა: იხ. თეიმურაზ I თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. 13—23.

12. „წამება და წიგნი პატიოსნისა თეიმურაზის დედისა, ქეთევანისა, თქმული მეფისაგანვე, ძისა მისისა თეიმურაზისა, სუფევითმცა ყოს უფალმან უკუნისამდე.—

ღმერთო, ცისა და ქვეყანის საბრუნავითა მაქცევ,
ზე აღმართულთა ყოველთა დამცემო, გარდამაქცევ..." გვ. 204—219.

შენიშვნა: ა. იხ. თეიმურაზ I თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. 126—137.

ბ. გამოცემასთან შედარებით ამ ნუსხას აკლია სტროფები 69-ე და 70-ე.

გ. ერთგის ანდერძი: „განსრულდა წამება დედოფლის ქეთევანისა ქელითა ონოფრესითა", (გვ. 219).

13. „თავი დასაწყისი უსჯულოს მაჰმადისა და ქრისტიანეთ გაბაასება, ლექსად ნათქვამი შემოკნედელისა იაკობისაგან ბრძანებითა მეფის გიორგისათა, ძისა მისისა მეფის შაჰნაზისათა.—

სოლომონ თქვა სიბრძნის პირველ დასაბამად შიში ღ~თისა, სამგვამოვნის ღ~თაებისა შემოქმედის მის ერთისა...“ გვ. 219—266.

შენიშვნა: იხ. ე. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა. გვ. 282—284.

ანდერძი: „განსრულდა სადიდებელად ღ~თისა, ამინ, დღისა და ღამის ბაასი და სხვა ამბებიც, ბულითა უფ~რისის ონოფრესითა, ღ~ო, მწყალობაში მაბმარე. აღიწერა მარტის იბ, ქ~ს უაშ“, (გვ. 266).

მინაწერები: ა. „ონოფრე: ასული ელენე დაიბადა სეკდენბრის იდ, დღესა პარასკევსა...“

ბ. „ამისივე ასული ანასტასია დაიბადა იანვრის კე, ქ~ს უო“ [1782].

გ. „ამისივე ძე ზაქარია დაიბადა სეკდენბრის კგ, ქვრას ძალს, ღამსა მწყაზესა ღამისასა, მთოვარესა კვ. ქ~ს უოზ“ [1789]. (გვ. 266).

დ. „იქნა ბედნიერ ეჳე წაკითხვად ბატონიშვილის ბარბარესა“ (ქვედა ყდაზე).

ე. „პირველის სამფიცის ქუთაისის უჩიტელის პანტელეიმონისა არს. ღმერთმან აჳმაროს კეთილსა შინა დღეობასა და ... ბედნიერობასა შინა აწ, და უკუნისამდე“ (ქვედა ყდა).

ვ. „პანტელეიმონ უჩიტელი, დომენტის დეკანოზისძე“ (ზედა ყდა; სახელი და ტიტული დაწერილია ასომთვრულით).

ზ. [ჯურამიშვილი დავით, გოდება დავითისა და სოფლის გამოტირილი].—

„ჳელი ღონდება, ვიწყო გოდება,
ბორგენა, ბიდება, რაც მაჯონდება,
სული მშორდება, ხორცი მშორდება,
რად შევა დედამან, შვამა ბედამან,
ვაი სიწუთროვო, ცუდო სოფელო...“ (გვ 267).

შენიშვნა: 1. აქ მოცემულია მხოლოდ 3 სტროფი. (იხ. დავით ჯურამიშვილი, დავითიანი, 1956, თბილისი, „საბჭოთა მწერალი“, გვ. გვ. 216—230).

(494) 1104

სამთვარიო. 1836

8 ფ. (16 გვ.)ი 21,8×17,4; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მეოდრული; 1836 წ. (გვ. 13); გადამწერი—ანჯონ დათქეევი (გვ. 13).

„სამთვარიო მართალი და ჭეშმარიტი. სამთვარიო და სიზმრის ნახვისა.—პირველი დღე მთვარისა კეთილი არს ყოველი რისამე, რამეთუ ადამ ახლად გაჩნდა, თესვა, ნერგვა, მოგზაურობა, სძირკველის ჩაგდება კეთილი, რამეთუ დღეს იწყო ნოემ კიდობანი და მოსემ ერი გამოიხსნა ეგვიპტისაგან...“ გვ 2—13.

შენიშვნა: ა. უძველის ცნობები მთვარის მოძრაობის შესახებ: „პირველი მთვარე აღმოსავლეთით არის. მეორე მთვარე აღმოსავლეთ-დასავლეთ[ს] შუა არის...“ (გვ. 1).

ბ. ერთგან: რუსული სიტყვები ქართული თარგმანებით:

„Процент—სარგებელი ფულისა
Просвира—სეფისკვერი
Простота—სიწრფოება
Покоря—დამორჩილება...“ (გვ. 13—14).

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ანდერძი: „წერილითა ჯელითა ანტონი დაფქიევსათა დაიწერა ესე წიგნი აპრილი(!) ია-სა დღესა, წელსა ჩყჲვ-სა“ (გვ. 13).

მინაწერი: „...Принадлежит ученику низшего отделения тифлисской духовной семинарии Антону Дапкиевуъ“, (გვ. 1).

(495) **1105**

ხოჯაევი მარგარ, ვარდ-ბულბულიანი, გინა ზნეობითი სწავლა. XIX

23 ფ. (46 გვ.); 22,5×18; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაური და აბზაცთა დასაწყისი სიტყვების ნაწილი ოქრომელნით და ნაწილი სინგურით); თავკაზმულობიანი (გვ. 1); [XIX ს.].

[ხოჯაევი მარგარ]. „ვარდ-ბულბულიანი, გინა ზნეობითი სწავლა.—მხარესა აღმოსავლეთისასა, ნაწილსა შინა ახიისასა იყო აწინდელით ცამითგან შთამოსირეული შახ-ნავრუზის მიერ, ესე იგი, ახლისა დღისა შვინა გაზაფხულისა დიდისა, ჴელმწიფე ერთი ფრიად ტკბილისა ქცევისა...“ გვ. 1—42.

შენიშვნა. ერთგული ა. „ისტორია, რომელსა ეწოდების ზნეობითი ანუ ყოფაქცევითი ფილოსოფია, ესე იგი, რომან მოლარე, მიღებული ვარდისა და ბულბულისა მიერ და მიმგებელითგანი ვარდ-ბულბულიანს, სახელსა ზედან მისსა ღრაფობის ბრწყინვალების ნაკლებ ა ი ტ ე რ ო ვ ი ს რომანოვის, დიდის კანცლერისა. იმისის დიდებულების ბჭირთ კოლეჯიისა სხუათა და სხუათა კავალერთ მჭურებლისა დაწხული სომხურად ერევნელის სომხის ნადგორნი სოვეტნიკის მარგარ ხახარის ძის ხოჯაევისაგან. ხოლო სომხურიდამ როსსიულად თარგმნილი დიაკონის იოსებ იოანესიანის მიერ აშთარხნელისა, ნებართვითა ცენზურისათა წმინდას ს. პეტერბურღს შინა მისვე იოანე ანესიანის ტიპოღრაფიასა შინა“, გვ. 43.

ბ. ბოლოსიტყვაობა ავტორისა.—„საკურველნო აღმომკითხველნო, ნუთაოდეს ჰგონებთ ამას, ვითარმედ მიმდღის მე შრომა მხოლოდ სამამრისათვის ლეჭმთა ვარდ-ბულბულიანობისა...“ (გვ. 45—46).

მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის დავით ანტონისძეს დაფქიევსა“ (გვ. 44).

(496) **1106**

სიბრძნე ბალავარისა. 1860

86 ფ.; 20,2 × 16,2; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1860 წ. (77r); გადამწერი—ანტონ დაფქიევი (77r).

„სიბრძნე ბალავარისა, თქმული მამისა ისაკის, ძისა სოფრონ პალესტინელის მიერ.—მიევედ ოდესმე ქვეყანას იოათესა და მუნ ვპოე მე წიგნი ესე ინდოთ მეფისა საწიგნესა, რომელსა შინა წერილ არიან საქმენი მისნი.

იყო ვინმე მეფე ქვეყანისა ინდოეთისა ადგილსა, რომელსა რქჳიან ბოლატ, და სახელი მისი იაბენეს...“ 1r—77r.

ანდერძი„ სრული იქმნა 1860 წელსა, ოქტომბრის 6-სა დღესა. გარდმოწერილ იქმნა ახბაურის გუბერნსკის სეკრეტარის ანტონი ზაქარიას ძის დაფქვიევ[ი]ს მიერ". (77r).

შენიშვნა: „ბალავარიანის" ეს ნუსხა მოკლე რედაქციისაა. აღნიშნული თხზულება გამოცემულია სამჯერ:

I. სიბრძნე ბალავარისი ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 1895 წ.

II. სიბრძნე ბალავარისი. რედაქცია, ვარიანტები და ლექსიკონი ილიას ბულაძისა, თბილისი, 1937.

III. ბალავარიანის ქართული რედაქციები, გამოცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილიას ბულაძემ, თბილისი, 1957. ა. შანიძის რედაქციით.

(497) **1107**

მანანა, ლექსები. XIX

13 ფ. (26 გვ.); 21×17, ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მბეჭდური; [XIX ს.]; გადამწერი—ვარინკა დაფქვიევი (გვ. 26).

1, „მანანას ლექსი.—
გიორგი მოჰკლამს ვეშაპსა, მოწყფე მეუფისაო,
გიორგი შეენიერია ყვავილი ზაფხულისაო...
ევა გარდახდა მცნებასა, ჰამა ურჩების ხილია,
წაიღო, ადამს მიართო, ნახე როგორი ტკბილია..." გვ. 1—18.

2. „აჭა მანანას და ციებასი(!) გაბა[ა]სება და ჩხუბი.—
თქვენი მტერი და ორგული ციებამ დამაღონაო,
დამადგო სამთელიეთა(!), გამხადა დრამის წონაო..." გვ. 19—26.

ანდერძ-მინაწერი (ტექსტის ხელით) „ეს წიგნი გახლავთ ვარინკა დაფქვიევისა. ვინც ითხოვოთ, პატრონსვე უბოძეთ". (გვ. 26).

(498) **1108**

კრებული. 1854

01 + 61 ფ.; 20×17; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მბეჭდური; 1854 წ. (01r); თარგმნილი რუსული ენიდან ანტონ დაფქვიევის მიერ; 60v—61v დაუწერელია.

1. „მოთხრობა სამთა მეგობართათჳს.—მადრიტსა(!) შინა ჰსცხოვრებდნენ სამნი ცბიერნი და შეენიერნი ყრმა-ქალნი. პირველისა ქმარი იყო რომლისამე სავაჭროს ზედამხედველი..." 1r—54v.

შენიშვნა: ა. უძღვის თავფურცელი: „მოთხრობა სამთა მეგობართათჳს, რუსულიდგან გადმოთარგმნული 1854 წელსა ახბაურის გუბერნსკის სეკრეტარის ანტონი ზაქარიას ძის დაფქვიევის მიერ", (01r).

ბ. მოთხრობის დასასრულს ტექსტის ხელით მიწერილია:
„მწიროსთა კელი მიწუდების, და ნაწიროში განძად დაშთების", (54v).

2. „უბნობა შორის მწიგნობრისა და ყრმისა.—ყრმა, მსჯელი შესაჭცეად კიდისა თანა მდინარისასა, შემოხედა მწიგნობარსა ფრიად დაფიქრებულსა და ჰრქუა მას: უფალო ბრძენო, რაისათჳს ხართ ესრეთ დაფიქრებულ?...“ 55r—60r.

(499) 1109

თეიმურაზ I, იოსებ-ზილიხანიანი. XIX

13 ფ. (26 გვ.); 22,5×18,5; ქაღალდი; მუქაოს ყდა; ბოლონაკლული; მხედრული; [XIX ს.).

„აქ ანბანი იოსების და ზილიხანისა, ნათარგმნი მეფის თეიმურაზისაგან და ლექსადვე მისგან თქმული.—

არსებით ვიტყჳი ცნობილსა, სამებით და ერთუფლებ[ულ]ად,

ბუნებითა განყოფილად, ღუთაებით შეერთებულად...“ გვ. 1—14.

წყდება: „... იოსებისაგან ზილიხანის ურჩობა და პასუხის შეთვალება, კარი კ.

მივიდა და უთხრა უარი“... (თეიმურაზ I-ის თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. 72).

შენიშვნა: 1. ერთვის სხვა ხელით დაწერილი: „ა ს ო-ა მ ღ ე რ ე ლი მართალი და ჭეშმარიტი დანიელისაგან, იმონისა და ალექსანდრესაგან და ბრძენთაგანაც შესწავებული, ქართული, მრავალჯერ დაცდილი კარგათაცა და ავათაცა, ადამის ტომთაგან.—1. თე საქორე უმღერდეს, დანიელ ბრძანა: ყელშეწიებისაგან წყალობა დაგმართოსო. იმონ ბრძანა: საქონელი ემატოსო, ალექსანდრემ ბრძანა: მამეღიემატოსო. ბრძენთაცა თქჳეს: შეკაზმა არისო...“ (გვ. 15—24).

2. იხ. ე. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა, გვ. 266.

(500) 1110

დიალექტიკა. 1765

109 ფ. (218 გვ.); 15×10; ქაღალდი; მუქაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით. საზედაო ასოები მთავრული, სინგურითუე); 1765 წ. (გვ. 216); გადაწერილია კერძო დიაკონი დაჳით (გვ. 216).

„დაწყებასა შორის დიალექტიკისასა საქმარ არს კითხვისათჳს მცირისა რაჲსამე თქმად, რომელსა განსაზღურებს არისტოტელი ესრეთ: კითხუა არს ძიება მიგებისა.—

აწ უკუ დაღაცათუ მრავალ არიან სახენი კითხვისანი, გარნა აქა სახმარ არიან ჩუენდა რაჲ არსისა და ვითარი არსისათჳს...“ გვ. 7—215.

ანდერძი: „ესე უკუე სრულ იქმნა დიალექტიკა ესე, რამეთუ თავნი სამნი, ესე იგი, მარტივ მიიღება, თხზუა და სუფლაგიზმო. აღესრულა ქართველთა ენასა ზედა ქ'ვს სასოსა მორწმუნეთასა, რომელნი მოსცეს: რიტორობა, ქმნმარიტა-მეტყველება, მნაცელ-მსიტყველება, რომელსა შვენისა დიდება, პატივი და თაყვანისცემა მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა ესე და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

ქ'ს უნგ [1765], კელითა დავით ქრძოს დიაკვნისა მიერ" (გვ. 216).

შენაშენი: უძღვის «მიცემანი»: ..."შეიდთა მოწყალებათა საქმეთა მათთჳს ჯორციელთა.—

არს მეორესა ნაწილსა შინა მიგ[ება] მ
მშიერთა ჭმევა, მიგ[ება] მა ა
მწყურვალთ სმევა, მიგ[ება] მშ ბ..." (გვ. 1—2).

მინაწერები, ლექსები:

1. „რ'თუ ბუღბუღი მადლობდა ვარდისა სურნელებასა,
მაგრამ მისნიე ჯალნი გალობდეს ღ'სა ქებასა,
წალკოტთა მაშენებელი არს ახალი ხე ნორჩია,
რა გაქმა, მოჰკუშოს მეპატე, იტყვის: ჳე ჯული მორჩია.
ქეყნის მპყრობელო მეფეო, ღ'ისაგან დაბადებულო,
გული და თვალი სავანედ გიძღვნი, გარდაჰქედ, ქებულო..." (გვ. 1).

2. „რას მემართლები სოფელო, შენ რა გაქვს ჩემთან მტერობა,
ვაქაცათ მაშინც ნუ მამკლავ, ცოტა მაცალე ბერობა,
ჩიხას ჩაგიცემ უთუოდ, მე ასე დამიც პაროპა,
და რას მაკნევ, სიფლავში ვეჯდო, მიწა მჭყაროს მტეეროპა..." (გვ. 3).

3. „წუთის სოფლისა სურვილი ჯაჯურება მგონია,
მოყვარე კეთილს ჰყვაროპდეს, ბრძენთაგან გამიგონია,
ბოროტნი ბოროტს ეძებენ, ბოროტად მნახონ(!) დრონია,
სამოხოდ ქეფსა წავიწუდი, ჭირსა თავს ვიყუბ თმენითა,
ეშმაკისა კალთა ვერ დასწურს სწორედ სწავლასა"... (გვ. 218).

სხვა მინაწერები: გვ. გვ. 2,3 (სომხური ანბანი) 4, 217, 218.

საძიებლები

1. ხელნაწერთა ქრონოლოგიური ცხრილი

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №
978–988	425 ეტრატი	XVII—XVIII	150
X	405 ეტრატი	„	151
„	407 ეტრატი	„	174
1050	391 ეტრატი	„	364
1054	962 ეტრატი	„	428
XI	143 ეტრატი	„	443
„	353 ეტრატი	1701—1705	424
„	383 ეტრატი	1707	290
„	396 ეტრატი	1717—1721	31
„	413 ეტრატი	1725	167
„	421 ეტრატი	1726–1727	1097
„	552 ეტრატი	1729	1040
XI—XII	384	1732	390
XII	417	1734—1737	171
„	423	1735	358
XII—XIII	382 ეტრატი	1735—1737	161
XIII—XIV	116 ეტრატი	1740	162
XIII—XIV, XVII—XIX	449	„	420
1541	312	1743	82
XVI	947	1745	1
XVI—XVII	109	1753	135 ავტოგ.
1633—1646	30	1754	149
XVII	15	1754, 1764, 1776	250
„	16	1755	542
„	27	1757	64
„	104	1760	131
„	269	1760—1761	25
„	357	1762	251
„	393	1763	278
„	436	„	385
XVII–XVIII	117	1765	1110
„	144	1766	132

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №
1767	41	1797	112
„	57	1798	181
„	84	„	202
1767—1768	418	„	376
1769	52	1799	145
„	69	„	272
1770	295	XVIII	5
1772	39	„	17
1773	342	„	26
1774	48	„	33
„	281	„	42
1776	187	„	43
1778	73	„	44
1779	300	„	45
1780	61	„	54
„	1103	„	60
1781	129	„	63
„	367	„	65
1783	232	„	67
1784	249	„	70
„	386	„	71
1786	68	„	72
1787	35	„	74
„	100	„	78
„	172	„	79
1788	136	„	86
1788—1790	29	„	88
1789	454	„	89
1791—1792	18	„	91
1792	28	„	95
„	204	„	114
„	266	„	119
1793	81	„	125
1794	11	„	133
„	51	„	134
„	120	„	146
„	127	„	166
1794—1796	280	„	178
1795	58	„	182
„	94	„	225
„	176	„	247
1795—1808	177 ავტოგრაფი	„	248
1796	128	„	252$_8$
„	516	„	255

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №
XVIII	271	XVIII	953
„	286	„	964
„	287	„	1096
„	293	„	1099
„	314	XVIII—XIX	50
„	327	„	87
„	330	„	138
„	334	„	139
„	339	„	180 ავტოგრაფი
„	340	„	186
„	345	„	196
„	346	„	252
„	347	„	252 ა
„	352	„	253
„	354	„	335
„	355	„	348
„	363	„	351
„	366	„	361
„	394	„	402
„	395	„	517
„	399	„	521
„	401	„	954 დ
„	403	1801	113
„	404	1802	158
„	406	1805	175
„	410	1807	56
„	418	„	203
„	432	„	268
„	433	1809	107 გ
„	527	„	153
„	535 გ	„	184
„	535 დ	„	192
„	535 ვ (1)	1810	32
„	535 ე	„	154
„	535 ვ (2)	„	189
„	535 ტ	„	341
„	536	„	349
„	540	1811	13
„	543	„	24
„	547	„	96
„	551	„	157
„	939	„	205
„	951 ბ	1811—1812	3
„	951 ე	1812	4

ეროვნული ბიბლიოთეკა

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №		საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	
1813	47		1826	14	
1813—1814	2		„	306	
1814	85		1826—1828	303	
„	179		„	966	
„	370		1826—1834	155	ავტოგრაფი
1815	126		1827	291	
„	163		1828	224	
„	207		„	263	
1816	40		„	400	
„	188 ა		„	544	
„	188 ბ		1829—1829	264	
„	337		1829	24	
„	371		„	83	
„	398		„	130	
1817	289		„	160	
„	415		„	169	
1818	156		„	219	
1819	360		„	350	
1819—1820	22		1830	277	
1820	49		„	416	ავტოგრაფი
„	53		1831	380	
„	121		1832	279	
„	164		„	325	
„	165		1832—1843	19	
„	185		1833	10	
„	284		„	282	
„	450	ავტოგრაფი	„	283	
1821	106		„	285	
„	170		„	296	
„			„	297	
„	212		„	298	
„	276		„	299	
„	362		„	343	
„	378		1833—1836	12	
1822	103		1834	270	
„	147		„	288	
„	243		„	315	
1823	62		1835	173	
„	142		„	333	
1824	246		1835—1836	275	
„	304		1836	198	
1825	105		„	260	
„	168		„	273	
„	326 ა		„	309	

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №
1836	313	XIX	8
„	332	„	9
„	338	„	20
„	365	„	23
„	1104	„	36
1837	132	„	38
„	377	„	59
„	951ის ავტოგრაფი	„	66
1838	93	„	75
„	389	„	76
1839	21	„	77
„	308	„	90
1840	55	„	92
„	372	„	97
„	373	„	98
„	374	„	99
1840—1851	1090	„	101
1841	210	„	102
„	451	„	107 ა
1842	197 ბ	„	107 ბ
„	538	„	108
1844	206 გ	„	110
1845	237	„	111
1846	37	„	115
„	381	„	118
1846	408	„	122
1849	530	„	124
1850	951 ა	„	137
1851	422	„	140
1852	1039	„	141
1853	80	„	148
1854	1108	„	152
1857	208	„	159
1859	242	„	190
1860	951 თ	„	191
„	1106	„	193
1862	234	„	194
1863	950	„	195
1868	549	„	197 ა
1873	513	„	197 გ
1875	46	„	197 დ
1877	236	„	199
XIX	6	„	200 ა
„	7	„	200 ბ

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №
XIX	201	XIX	292
„	206 ა	„	294
„	206 ბ	„	301
„	209	„	305
„	211	„	307
„	213	„	310
„	214	„	311
„	215	„	316
„	216 ა	„	317
„	216 ბ	„	318
„	217	„	319
„	218	„	320
„	220	„	321
„	221	„	322
„	222	„	323
„	223	„	324
„	226	„	326
„	227	„	359
„	228	„	368
„	229	„	369
„	230	„	375
„	231	„	379
„	233 ა	„	387 ავტოგრაფი (?)
„	233 ბ	„	388 ავტოგრაფი
„	235	„	392
„	238	„	397
„	239	„	409
„	240	„	427 ა
„	241	„	429
„	244	„	434 ავტოგრაფი (?)
„	245	„	435
„	252 ბ	„	518
„	252 დ	„	519
„	252 ე	„	520
„	254	„	522
„	256	„	523
„	257	„	524
„	258	„	525
„	259	„	526
„	261	„	528
„	262	„	529
„	265	„	531
„	267	„	532
„	274		

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №
XIX	533	XIX	954 გ
„	535 ა	„	1080 ა
„	535 ბ	„	1080 ბ
„	535 ზ	„	1084
„	539	„	1085
„	548	„	1086
„	550	„	1087
„	554	„	1088
„	920	„	1089
„	951 გ	„	1091
„	951 დ	„	1094
„	951 ვ	„	1102
„	951 ზ	„	1105
„	951 ი	„	1107
„	951 ია	„	1109
„	951 იბ	XIX—XX	430
„	954 ა	„ „	431
„	954 ბ	„ „	1092
		XX	541

ეროვნული ბიბლიოთეკა

2. პირთა საძიებელი

ა

აბახი მირძა (მირზა ყაენ ხუდაბანდის შვილი) 967 (შენ. 3 დ)

აბაშიძე (1732 წ. ჩიხორის ბრძოლის მონაწილე) 252 გ (შენ. 2_{41})

აბაშიძე (1774 წ. ჩხერის ბრძოლის მონაწილე) 252 გ (შენ. 2_{43})

აბაშიძე ვალერიანე (არქიმანდრიტი, არქიდიაკონ-ყოფილი) 368 (მინაწ. 1 ქვ)

აბაშიძე ლევან (ხერსილის ბრძოლის მონაწილე) 252 გ (შენ. 2_{42})

აბაშიძე მირიხ 105 : 42

აბაშიძე კეთევან 406 (მინაწ. 3)

აბელ (ბიბლ.) 6 : 14; 12 : 2; 269 : 40; 342 : 4; 1103 : 4

აბელ ((ცოდვილი) 116 (მინაწ. 1)

აბენეს მეფე („ბალავარიანი") 1106

აბერკი იერაპოლელი 384 : 26

აბესალომ („ამირან-დარეჯანიანი") 435

აბიბო (წმ.) 384 : 44; 425 : 108

აბრაამ || აბრაჰამ (ბიბლ.) 12 : 6; 79; 254 (შენ. 10); 303 : IV : 25; 372 (შენ. 1 ბ); 391; 422

აბრამა 116 (მინაწ. 5)

აბრამ-ვიჩი გრიგორი (ურიად-ყოფილი) 303 : XIX : 8

აბრაჰამ 68 (მინაწ. 1)

აბრაჰამ (წმ.) 384 : 31

აბრაჰამ მონაზონი 300 : ნაწ. II : 2

აბრაჰამ ურია 74 : 14

აბულაძე ილია 23; 104 (შენ.); 143 : 12 (შენ.); 269 : 26 (შენ.), 27 (შენ.), 28 (შენ.); 300 : ნაწ. II : 10 (შენ.); 407 (შენ. 2); 425 : 184 (შენ. 1); 436 : (შენ. 6); 449 : 26 (შენ.), 1106 (შენ.)

აბულაძე იუსტინე 406 (შენ. 5); 428 (შენ. 2)

აბულაძე ციხანა 174 (მინაწ. 3)

აბულ ღიფარ ალმაზორი 1086

აბუხერაძე — ტბელი 248 (შენ. 2 ბ); 312 : 49 (შენ. 1), 50 (შენ. 1), 51 (შენ.)

აბხაზი გიგო 62 (მინაწ. 5)

აბხაზი ნიკოლოზ 62 (მინაწ. 4)

აგათონ (რომის პაპი) 144 : 1

აგვისტანე (წმ.) 274 (შენ. 4)

ადალა ნაიბი 62 (მინაწ. 3)

ადამ (ბიბლ.) 6 : 2, 2 (შენ. 1 ა), 4, 14; 12 : 2; 14 : 10; 18; 30 : 1, 7; 74 : 38; 78 : 2; 91 : 10; 105 : 82; 155 : 1; 269 : 40; 312 : 3; 342 : 4; 424 (ანდ.); 425 : 39; 1103 : 4

ადარნასე მეფე 25 : 10

ადრიანოვი ვასილ ანთიმოსის ძე (დეკანოზი და ბლაღოჩინი) 74 (მინაწ. 2); 120 (მინაწ. 2, 3, 4); 449 : 26 (მინაწ. 1)

აღღა ედღული იხ. ფანა ხუასრო

აეტი 381 : 105

ავალიანი გიორგი იხ. ავალიშვილი გიორგი

ავალიშვილი იაგორ ივანიჩი იხ. ავალიშვილი გიორგი

ავალიშვილი (მროველი) 427 ა : 11 (შენ. 1)

ავალიშვილი გიორგი || იაგორ ივანეს ძე 11 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. გ, დ, ე); 15 (მინაწ. ა); 31 (მინაწ. 6); 93 (შენ. 4); 155 : 90; 263 (ტექნიკ. აღწ.), 1 შენ. 1 ა), 2; 264 (ტექნიკ. აღწ.); 303 : I : 5 (შენ.), IV : 31 (შენ.), VI (შენ. 4), XVIII : 1, 2, 3, 3 (შენ. 2), XIX : 2, 2

ეროვნული ბიბლიოთეკა

(შენ.), 17 (შენ. 1), (ანდ.), (შენ. 2); 387:92; 390 (შენ. 3, 3 ა, ბ, გ, დ, ე, ვ, ზ); 408 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3); 450 (შენ. 2 ბ, 3)

ავალოვი გიორგი იხ. ავალიშვილი გიორგი

ავალოვი იაკობ (გადამწერი) 111 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

ავანანი 25:2

ავგაროზ (ედესიის მთავარი) 427 ა:12; 520

ავთანდილ („ვეფხ. ტყაოსანი") 256 (მინაწ. 3ე)

ავთი 267 (შენ. 1 ა)

ავრილი 353 (მინაწ. 6, 7, 8)

ავრილიანე ბოროტი (რომაელთა მეფე) 139:23; 417:2

ავფრლი 381 : 26, 43, 153

აგესტენი (წმ.) 150:36; 166:13

ათანასე ალექსანდრიელი 139:39; 150: :49, 65; 269:5, 12; 287:4; 348:28; 369:6; 383:27; 449:7

აზარია (ბიბლ.) 150:37; 166:17

აზმიფარ (ესაია არაბიძის მეუღლე) 116 (შენ. 9)

ათანასე მალე-მწერალი (ავტორი) 244:1

ათანასე დიდი იხ. ათანასე ალექსანდრიელი

ათანასი კოლიზმელი 552:14

აითალა (წმ.) 67:2; 175; 384:35

აკაკი (მღვდელი) 381:105

აკეფსიმა (წმ.) 384:35

აკვილინა (წმ.) 417:14

აკინდვინოს (წმ.) 384:34

ალეკტორიუს ბრძენი 303:XIII

ალექსანდრა პავლოვნა (პაველ I-ის ასული) 516:3 (შენ. 2)

ალექსანდრე 1109 (შენ. 1)

ალექსანდრე 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)

ალექსანდრე (ეგვიპტის ეპისკოპოზი) 381:114

ალექსანდრე (წმ.) 417:9

ალექსანდრე (ქართლ-კახეთის მეფის ბაგრატის და ელენეს ძე) 25:11

ალექსანდრე I (კახთა მეფე) 342:17; 536:8

ალექსანდრე II (კახთა მეფე) 25:11

ალექსანდრე არჩილის ძე 167 (შენ. 4); 1040 (შენ. 2, 4)

ალექსანდრე ბატონიშვილი იხ. ალექსანდრე არჩილის ძე

ალექსანდრე ბატონიშვილი იხ. ალექსანდრე ბაქარის ძე

ალექსანდრე ბაქარის ძე 526 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

ალექსანდრე I დიდი (ქართველთა მეფე) 295 (შენ. 4)

ალექსანდრე ეპისკოპოზი 177 (შენ. 1); 418 (შენ. 4); 547 (შენ. 2)

ალექსანდრე კოსტანტინეპოლელი 417:3

ალექსანდრე მაკედონელი 14:5; 26:1; 97 (შენ.); 111:1; 156; 185; 261:1; 303:XVIII : 1; 355; 384-44; 394 (შენ. 1); 410 (შენ. 2, 3); 429; 951 გ

ალექსანდრე მეფე 951 ე:1

ალექსანდრე მეფე (იმერთა, ბაგრატის ძე) 25:11

ალექსანდრე მეფე (იმერთა) 252 გ (შენ. 7_9)

ალექსანდრე მეფე (იმერთა, დიდი, გიორგის ძე) 252 გ (შენ. 2_{25}, $_{28}$, $_{29}$, $_{34}$).

ალექსანდრე მეფე (იმერთა, ბაგრატ ბრძის ძე) 252 გ (შენ. 2_{25}, $_{28}$)

ალექსანდრე მეფე (იმერთა, გიორგის ძე) 252 გ (შენ. 2_{40}, $_{41}$, $_{43}$)

ალექსანდრე ნეველი 306 (შენ. 2); 307 (შენ. 1)

ალექსანდრე პავლოვიჩი (პაველ I-ის ძე) იხ. ალექსანდრე პირველი

ალექსანდრე პირველი (რუსეთის იმპე.-რატორი, ძე პაველ I-ისა) 50:4 105:140; 256 (შენ. 1 ა); 279 (შენ. 3 ბ); 306 (შენ. 2); 307 (შენ. 1); 427 ბ:1; 450 (შენ. 3); 516:3 (შენ. 2); 966 (შენ. 3)

ალექსეევ-მესხიევი იერონიმე იხ. მესხიშვილი იერონიმე

ალექსეევი მიხაილი (გადამწერი) 52 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ.)

ალექსი (მხატვრის შვილი) იხ. მესხიშვილი ალექსი

ალექსი (ღვთისკაცი) 134:6; 139:14; 300:14; 1102:3
ალექსი დეკანოზი 378:4 (შენ. 3)
ალექსიევ იერონიმე იხ. მესხიშვილი იერონიმე
ალექსიევი იოელ (გადამწერი) 49 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 2); 294 (მინაწ. 1)
ალექსიევი ტარასი იხ. მესხიშვილი ტარასი
ალექსი პეტრეს ძე (პეტრე დიდის ძე) 265 (შენ. 1 ა)
ალექსიხძე იაკინთე დიმიტრის ძე 155:108 (შენ. I გ)
ალექსიშვილი ანდრია (გადამწერი) 107 გ (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 164 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 165 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 415 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ალექსიშვილი დავით იხ. დავით რეტორი
ალექსოვი დავით ალექსის ძე იხ. დავით რეტორი
ალვაში მესვეტე 382:10; 384:53
ალი (მოლა, მაჰმადი ბაბიერის შვილი) 161
ალია 209
ალიბეგ 394 (შენ. 5)
ალიმპიადე დედოფალი 111:1; 185
ალიხან (ტფილისის ხანი) 281
ალმაზოვი კოსტანტინე ივანეს ძე 1102 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ა)
ალმახახ იხ. ვახტანგ ბატონიშვილი
ალფერდ ბრძენი 250:4 (შენ. 6)
ალფონ ბონომი 326 ა (შენ. დ)
ალცეი 246 (შენ. 1)
ამაზ მეფე 210:9
ამაზიდა 210:9
ამბაკომ წინასწარმეტყველი 165:2; 369:11; 383:6; 413:6
ამბაკუმ ხაკვირველი იხ. ამბაკომ წინასწარმეტყველი
ამბერკ იერაპოლელი 379:3
ამბროსი (არქიეპისკოპოსი ეკატერინოსლავისა, ხერსონისა, მოლდოვლახიისა) 29:9, 9 (შენ. 1); 35:2 (შენ.)
ამბროსი (მიტროპოლიტი ნოვგოროდისა, სანკპეტერბურგისა, ისლანდიისა, ფილანდიისა) 307 (შენ. 1)
ამბროსი მედიოლანელი 166:7; 303:XVIII:3 (შენ. 2); 341:1, 2, 2(შენ. 1 2 ა, 2 ბ); 378:1, 2, 3, 4, 4 (შენ. 2 ა, ბ), (ანდ.); 381:44
ამბროსი ნეკრეველი 177 (შენ. 1)
ამილახვარი ალექსანდრე (მთარგმნელი) 187 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 303:VI, VI (შენ. 4)
ამილახორი გივი 281
ამირეჯიბი ქაიხოსრო 281 (შენ. 2)
ამირეჯიბოვი ელენე 85 (მინაწ.)
ამირიძე დავით ივანეს ძე (გადამწერი) 46 (ტექნიკ. აღწ.)
ამირ-ნასარ („ამირ-ნასარიანი") 395:3
ამმონ დიაკონი (წმ.) 175
ამმონოს ერმიხი 266:1, 1 (შენ. 1); 399:1,2
ამოხი წინასწარმეტყველი 417:18
ამურატ იხ. მურად (სულთანი, მახმედ II-ის მამა)
ამფილოქი იკონელი 379:1; 381:10, 24, 36, 38, 39, 46, 47, 48, 49, 64, 65, 80, 81, 82, 85, 97; 382:2; 384:50; 449:11
ანა (ერეკლე II-ის ასული) 395 (მინაწ. 7)
ანაკრეონი 246 (შენ. 1)
ანანია (ბიბლ.) 150:37; 166:17
ანანია (ნოსიტელი) 150:14; 384:11
ანახანაი (წმ.) 425:93
ანახანაი (პირუსლ კონსული) 381:2
ანახანაია 421 (მინაწ. 7)
ანახანაია 116 (შენ. 8)
ანახანაია (მწამლეელი და მკსნელი) 166:22
ანახანაია (საქართველოს სარდლის იოანე ორბელიანის მეუღლე) 31 (მინაწ. 11)
ანახანაია (შეფის ასული, ანტონ I-ის და) 139:17
ანახანაია (ერეკლე II-ის ასული) 173 (ანდ.)
ანახანაია ონოფრეს ახალი (გადამწერი) 1103 (მინაწ. ბ)

ანახტახია სპარსი 150:51
ანახტახი სინელი 74:3,9; 269:3
ანგაი წინახწარმეტყველი 166:16
Андраш И. 81 (მინაწ. 1)
ანდრია (წმ.) 384:25
ანდრია იერუსალიმელი, კრიტელი მთავარეპისკოპოსი 74:27, 29; 384:3; 417:14; 425:8; 535ი
ანდრია კესარიელი 49:1; 60:7; 113
ანდრია მოციქული 150:30; 269:31; 425:118
ანდრია მოძღუარი, კრიტელი ეპისკოპოსი იხ. ანდრია იერუსალიმელი, კრიტელი მთავარეპისკოპოსი
ანდრიანე 384:5
ანდრიანე კესარი 29:8
ანდრიანოვი ანდრია (მღუდელი) 120 (მინაწ. 4)
ანდრიანოს 287:25
ანდრია სალოსი 89 (შენ.); 97 (მინაწ.); 244:4
ანდრონიკაშვილი ივანე 161 (მინაწ. 1)
ანდრონიკაშვილი ქაიხოსრო (ავტორი) 118:1; 1087:1
ანდრონიკე 134:11
ანდრონიკე (წმ.) 22 (მინაწ. დ); 384:19
Андроников И. 16 (შენ. ა); 197 ა
ანდრონიკოვი 451:2 (შენ.)
ანდრონიკოვი გიორგი 62 (მინაწ. 1)
ანდრონიკოვი იოანე 388:11 (შენ. 29, 30)
ანდრონიკოვი ნინა 388 (შენ. 28)
ანდრონიკოვი ოტია (მდიკანბეგი) 303: IV:31 (შენ.)
ანდრონიკოვი პაატა || პაპოთენ (თოფხიბაში) 103:40, 40 (შენ.), 41, 41 (შენ.), 43
ანდრონიკოვი სალომე მელქისედეკოვნა 62 (მინაწ. 2)
ანდრონიკოვი ტახია დავითის ასული (ილია აფხაზის მეუღლე) 24 (მინაწ .5)
ანემპოდისტო (წმ.) 384:34
ანვარი სოილი (სოპაილი) 31 (შენ. 1 ა); 32 (შენ. 1 ა); 33 (შენ. 1 ბ)
ანთიმოს 379:36
ანთიმოს მთავარი 134:3; 300:30; 417:28
ანკერსტრემი 120 (ანდ.)
ანნა (დედოფალი) 1088:13
ანნა (ქაიხოსრო მეფის ასული) 176 (შენ. 1 ბ); 326 ა (შენ. გ); 525 (შენ.1)
ანნა (ერისთვის ასული) იხ. ერისთავი ანნა
ანნა („ალექსიანი") 62:2
ანნა (წმ.) 91:2; 150:5, 34, 82; 166:9; 449:17; 535ე (2):1; 552:19
ანნა (კნეინა, გიორგი გენაბეტეს ძე თუმანოვის და) 155:87 (შენ.); 387:89 (შენ.)
ანნა (ფარნაოზ ბატონიშვილის მეუღლე) 164 (ანდ. 2); 165 (ანდ.)
ანნა თეოდორაწა 516:3 (შენ. 2)
ანნა იოვანეს ახული (იმპერატრიცა) 162 (ანდ.); 420 (შენ. 1 დ)
ანნა პავლეს ახული (ოქროპირ ბატონიშვილის მეუღლე) 279 (შენ. 3ბ)
ანტეონოს (ეპისკოპოსი) 401:19
ანტიოხოზ 425:85
ანტიოხოს ხუცესი 381:8,16
ანტიპატრა (ქალაქის მთავარი) 381:34, 35
ანტიპატრო ვოსტრელი (ავტორი) 417:27
ანტიღონე 134:2
ანტონ (დადიანი?) 402 (მინაწ.)
ანტონ (ბერი) 159; 384:2 (შენ.), 44 (შენ. 1)
ანტონ (ღირსი მამა) 150:48; 425:61, 62
ანტონ (ეპისკოპოსი მენგრელიისა) იხ. ანტონ ცაგარელი—ჭყონდიდელი
ანტონ დიდი იხ. ანტონ I კათალიკოსი
ანტონ I კათალიკოსი 1 (შენ. 1, 2ა, ბ, 3); 7 (შენ. 2), (მინაწ. 1); 8 (შენ. 2); 14:5, 5 (შენ. ა); 39 (შენ. 1); 41 (შენ. 1 ა, ბ); 42 (შენ. 2ა); 43 (შენ.); 44 (შენ.); 48 (შენ. 1,2); 52; 57; 66 (მინაწ. 2); 69 (შენ. 1ა), (მინაწ. 1); 84 (შენ.); 103:2 (შენ.), 8, 9, 9 (შენ.), 10, 10 (შენ.); 69 (შენ.); 103 (შენ. 1,2); 112 (შენ. 1); 114 (შენ. 3); 119 (შენ. 1); 121 (შენ. 2,2 გ. დ); 122 (შენ. 1 ბ); 123 (შენ. 1ბ); 129 (შენ. 1); 131:1; 139:15 (შენ.), 17, 17 (შენ.),

18; 157:1 (შენ. 2, 3); 166:2 (შენ.); 175 (შენ. 3); 178 (შენ.), (მინაწ. 1); 180 (შენ.); 202 (ანდ.2); 251 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა, ბ, 3,5); 252 ბ (ანდ.); 280 (ტექნიკ. აღწ.); (შენ. 3, 4, 5), (მინაწ.); 281 (შენ. 4 ბ); 293 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2 ა, ბ, 3); 295 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა, ბ, 3, 4), გვ. 327(შენ.); 346 (შენ. 2, 3 ა, ბ), (მინაწ.); 347 (შენ. 1 ბ); 351 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა, ბ); 361 (შენ. 1), (მინაწ. 1); 379:5 (შენ.); 388:11 (შენ.7); 402; 410 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ 3, 4); 419 (შენ. 1, 2, 3, 4); 427 ა:8,9; 521 (შენ. 1); 535 ბ (შენ. 2); 547 (შენ. 2); 920 (შენ. 1)

ანტონ II კათალიკოზი 105:5 (შენ. 2); 11, 11 (შენ. 1), 84; 254 (შენ. 9)

ანტონინა (წმ.) 417:9

ანტონიოზი 262:4

ანტონ მარტომყოფელი 449:25

ანტონ მოლაწე იხ. ანტონ (ღრისი მამა)

ანტონ შუამდინარელი იხ. ანტონ მარტომყოფელი

ანტონ ცაგერელ-ჯაყოდიდელი 105:130; 250 (ტექნიკ. აღწ.), 4 (შენ. 6); 291:4, 5. (შენ.); 315 (მინაწ. 5, 7)

ანტონი რავანი 425:63

ანტონოვი ზურაბ 434 (შენ. 2, 4)

ანუსია (წმ. მოწამე) 166:30

ანუშრავან („ამირნასარიანი") 13:2 (შენ. 4 დ)

აპელი 554

არაბაძე ეხაია 116 (შენ. 9)

არაბაძე [ითაბე] 116 (მინაწ. 3)

არდასხან-ოღლი 210:2

არზუმან 394 (შენ. 5)

არინთო (მხედართ-მთავარი) 381:27,118

არიოზ 413:10

არისტიდე 258:3

არისტოტელე 41 (შენ. 1 ა); 47 (ანდ. 2), (მინაწ. 5); 57 (მინაწ. 1); 131:2; 162 (შენ.); 168:3; 247 (შენ. 1_3); 250:3,4 (შენ. 6); 255 (შენ. 1 დ); 271; 340:2; 399:2; 1110

არისტოფანე 246 (შენ. 1)

არმატი დიდი 381:125

არხანუფი (ბარსანოფი, წმ.) 269:5

არსენ 347 (მინაწ. 1)

არსენ 530

არსენ (დამწერი) 391 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 2, 3, 4)

არსენ (დვითა აღმაშენებლის მოძღვარი) 427:13

არსენ ბულმაიისა ძე (კათალიკოსი) 175 (შენ. 3)

არსენ ვაჩეს ძე იხ. არსენ იყალთოელი

არსენ იყალთოელი 145 (შენ. 3); 269: 28; 339 (მინაწ.); 347 (მინაწ. 1); 358:2 (შენ. 3), 3 (შენ.); 361:1 (შენ. 3); 379:31; 384:44 (შენ. 1,2); 401 (შენ. 3). (მინაწ. 3)

არსენ ნინოწმიდელი 347 (მინაწ. 1)

არტაგ მეფე 281 (შენ. 4 ბ)

არტაქსერქსი 262:5

არქუთოვ პაველ ფეოდოროვიჩ 188 ა, ბ (მინაწ. 2)

არშაკ არშაკუნიანი (მეფე) 281 (შენ. 4ბ)

არჩილ (ქართველთა მეფეთა-მეფის, დიდის კოსტანტინეს შვილიშვილის, მეფის ბაგრატის შვილი) 947 (შენ. 3 ბ)

არჩილ მეფე (წმ.) 25:3, 4, 5; 139:15; 30:3, 4, 4 (შენ.), 5; 300:6; 354 (შენ. 1 გ, დ)

არჩილ მეფე (ვახტანგ V-ის ძე) 6:11; 15 (შენ. 1 ბ, 5); 192 (შენ. 4 ბ); 202 (ტექნიკ. აღწ.); 252 გ (შენ. 2_{36}); 254 (შენ. 9); 314 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1); 342:8,10; 352:1; 386 (ანდ. ა); 390:2,3 (შენ.); 395 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 2, 4, (მინაწ. 11, 12, 13); 418:1, 3, 3 (შენ. 5); 422 (ანდ. 1); 424 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 25, 26, 27, 29, 30, (შენ.4), (ანდ.); 427 ა:11 (შენ. 1); 536:4; 1091:1 (შენ. ბ)

არჩილ მეფე (იმერთა) 252 გ (შენ. 2_{53}); 290 (ანდ.)

ასათიანი ლევან 951 ა:3 (შენ.)

ასან (ძე აღიასი) 209

ასან-ფაშა 252 გ (შენ. 2_{32})

ასელა (ბიბლ.) 139:5

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ახლან 368 (მინაწ. 1 კთ)
ახპაზია 246 (შენ. 1)
ახტერიოს ამახიელი 384:8
ახხალი იხ. ასხოლი თესალონიკელი
ახხოლი || ახხალი თესალონიკელი 381: 3,13
აფთონი (წმ. მოწამე) 384:34
აფროდიტე 105:62
აფხაზი იოანე (დამკვეთი) 32 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ.)
აფხაზოვი დიმიტრი იოვანეს ძე 32 (მინაწ.)
აფხაზოვი ილია 24 (მინაწ. 2,5)
აფხაზოვის ძე შერმაზან 24 (მინაწ. 1)
აქილევსი || ახილესი პილეოსის ძე 5; 169; 338
აღთანგელოზ (წმ.) 425:71
აღთანგელოზი (დამოსკელი ეპისკოპოზი) 300:28
აღმამამდანი (ასტრაბადელი, ყაჯარ 21 (შენ. 2 ა); 105 (ანდ. 1); 191:1, 5, 6, 7; 197 ა, ბ; 394 (შენ. 5)
აღაპი (წმ.) 233 ბ; 384:5
აღაპი (წმ.) 384:7
აღაპიტ (უმცირესი დიაკონი) იხ. აღაპიტე კოსტანტინეპოლელი
აღაპიტ დიაკონი იხ. აღაპიტე კოსტანტინეპოლელი
აღაპიტე კოსტანტინეპოლელი 71; 183 (შენ. 1); 335 (შენ. გ)
აღბუღა ათაბაგი 107 ა:6; 107 ბ:6,6 (შენ.)
აღილე 262:2
ახილეს იხ. აქილევსი პილეოსის ძე
აჰმად (მაჰმად III-ის ძე) 87 (შენ.)
აჰმად II (მაჰმად IV-ის ძე) 87 (შენ.)

ბ

ბაამან („როსტომიანი") 406
ბაბა ამარი 950
ბაბილა (წმ.) 379:36
ბაბილა ანტიოქიელი 425:59
ბაბი ყარლაფუშ 950
ბაგრატ ბატონიშვილი (XVI საუკ. მოღვაწე) 126
ბაგრატ ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე) 155:54, 91; 181 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 268 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2 ა, ბ), (ანდ.); 303:XIX:12; 360 (ანდ); 387: 56,93; 1080ა: 8,8 (შენ.ა,ბ)
ბაგრატ მეფე (ქართველთა მეფეთ-მეფია დიდი კოსტანტინეს შვილიშვილი) 947 (შენ. 3 ბ)
ბაგრატ IV, მეფე ქართველთა 30:7; 123 (მინაწ. 9); 951ე:4
ბაგრატ VI, მეფე 87 (შენ.); 281 (შენ. 1ბ)
ბაგრატ VII, მეფე 213
ბაგრატ II, მეფე (იმერთა, გიორგის ძე) 25:11
ბაგრატ მეფე (იმერთა, ალექსანდრეს ძე) 252 გ (შენ. $2_{30, 32, 33, 34}$)
ბაგრატ მეფეთ-მეფე (იმერთა, ალექსანდრეს ძე) 252 გ (შენ. $2_{9, 11, 14}$
ბაგრატ მეფის ძე იხ. ბაგრატ ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე)
ბაგრატიონი ბაგრატ გიორგის ძე იხ. ბაგრატ ბატონიშვილი
ბაგრატიონი გიორგი || გოგია ალექსანდრეს ძე (სოლომონ I-ის შვილიშვილი) 303:XV; 1088; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 16 (შენ. 1)
ბაგრატიონი გრიგოლ იოანეს-ძე 155:18, 50; 303:V, V (შენ), X: 2 დ; 378 (ტექნიკ. აღწ.), 2 (შენ.), 3 (შენ.), 4 (შენ 2), 4 (შენ. 3), (ანდ.); 387:18, 52; 388:11 (შენ. 21)
ბაგრატიონი დავით გიორგის ძე იხ. დავით ბატონიშვილი
ბაგრატიონი დიმიტრი გიორგის ძე 88, (მინაწ. 1); 233ა (შენ. 2); 233 ბ; 303:IV:4, 5, 6, VIII:3 (შენ.), IX,X, X:1, 1 (შენ.), X:28, 2 გ, 2გ 2 ი (შენ.),2 ით, XIX:1,11; 326 ა (შენ.გ); 327 ბ
ბაგრატიონი ვახუშტი ვახტანგის ძე იხ. ვახუშტი ბატონიშვილი
ბაგრატიონი თეიმურაზ იხ. თეიმურაზ ბატონიშვილი

ბაგრატიონი ილია იხ. ილია ბატონიშვილი
ბაგრატიონი იოანე იხ. იოანე ბატონიშვილი
ბაგრატიონი- მუხრანოვი გრიგოლ 338:11 (შენ. 32)
ბაგრატიონი პორფირე (არქიმანდრიტი, მთარგმნელი) 26 (შენ. 2)
ბაგრატოვანი გურამ იხ. გურამ ბაგრატოვანი (მეფე)
ბაგრატოვანი დმიტრი იხ. ბაგრატიონი დიმიტრი გიორგის ძე
ბაგრატ-ყოფილი ბარნაბა იხ. ბარნაბა ბაგრატ-ყოფილი)
ბადრი იამანის ძე („ამირანდარეჯანიანი") 393
ბაზიეროვი იოანე (ხუცეს-დეკანოზი, გადამწერი) 268 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ბაზლიძე იოანე, რომანის ძე (მთარგმნელი) 276 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1,2), (ანდ.); 289 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.1,3); 337 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. ბ); 341 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ.), 2 (შენ. 1,2 ა, ბ, გ); 362 (ტექნიკ. აღწ.). (შენ.), (მინაწ. 1); 398 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.2)
ბაიაზეთ (ძე მახმედ II-ისა) 87 (შენ.)
ბაკურაძე თედორე 417 (მინაწ. 1, 3)
ბაკურ მეფე 281 (შენ. 1 გ)
ბალავარ 300:ნაწ. II:10; 1106
ბალაკირეველი 194 (შენ. 2)
ბარათაშვილი თომა 390 (შენ. 3 იდ)
ბარათაშვილი იოანე ოსეს ძე 105:76, 76 (შენ.), 77, 77 (შენ.); 121 (შენ. 2 გ, დ); 225 (შენ.); 535 ბ (შენ. 2)
ბარათაშვილი მამუკა 303:I:1, 2, 5, 5 (შენ.): 390:1, 7, (მინაწ. 1)
[**ბარათაშვილი**] **მელიტონ** 24 (მინაწ. 3)
[**ბარათოვი**] **გიორგი ზაქარიას ძე** 25 (ანდ. 2)
[**ბარათოვი**] **დავით ზაქარიას ძე** 25 (ანდ. 2)
[**ბარათოვი**] **ვანო ზაქარიას ძე** 25 (ანდ. 2)
[**ბარათოვი**] **ზაქარია** 25 (ანდ. 2)
[**ბარათოვი**] **ტატო ზაქარიას ძე** 25 (ანდ. 2)
ბარალა (წმ.) იხ. ბარალამ კაეკასიელი
ბარალამ კაეკასიელი 552:15
ბარამ („ბარამგულიჯანიან") 170 (შენ. 1), (ანდ.)
ბარამა ფილოსოფოსი („ქილილა და დამანა") 21 (შენ. 1)
ბარამძე ალ. 6:2 (შენ. 2); 5 (შენ.), 8 (შენ.); 13:5; 17; 27 (შენ. 3); 31 (შენ. 5); 101:2 (შენ.); 102 (შენ. 4); 110:4 შენ. (1); 118:3 (შენ.); 171 (შენ. 2); 225 (შენ.); 303:III (შენ.); 305 შენ.2), 7 (შენ.), 355 (შენ. 2), 390:3 (შენ.); 403 (შენ. 2); 418:1 (შენ.), 3 (შენ. 1,5); 424 (შენ. 4); 526:8 (შენ. 3); 535 ზ (შენ. 1); 536:4 (შენ); 1084 (შენ. ა): 1088:6 (შენ. 3); 1103:4 (შენ. ა)
ბარბარა || ბარბარე (იოანე მუხრანბატონის დედა) 105:50, 53, 54, 55, 90
ბარბარე 418 (მინაწ. 57)
ბარბარე 528 (მინაწ. 1)
ბარბარე (წმ.) 150:31; 166:4; 300:17; 425:120, 121
ბარბარე (ბერიკელაანთ თევდორეს ქალი, გადამწერი) 951 ი (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)
ბარბარე (გრიგოლ წერეთლის ძმის ცოლი) 31 (მინაწ. 5)
ბარბარე (იოანე იოსების ძე დოდაშვილის მეუღლე) 22 (მინაწ. დ)
ბარბარე ბატონიშვილი 1103 (მინაწ. დ)
ბარნელოზე (მოციქული) 150:71
ბარნაბა (მოციქული) 150:71; 417:12; 449:5
ბარნაბა (ბაგრატ-ყოფილი) 947 (შენ. 3)
ბარნაბა (ყვარის მამა, ტუალელი მთავარეპისკოპოსი) 353 (მინაწ. 3, 4)
ბარონიი 199 (შენ. 4)
ბარსანოფი იხ. არსანოფი
ბასილ დიდი 54:1, 2, 3, (შენ. 2); 55.3; 67:7; 73 (შენ. ვ, ზ, იბ, იზ, ით); 74:7, 8, 11; 77:2; 85; 120:1,1 (შენ.), 2; 125: (მინაწ.9); 127:3; 139:1, 2, 30; 143:5 150:41; 269:19; 272 (შენ. 4); 300: ნაწ. I:3, 40, ნაწ. II:13, 13 (ანდ.); 312:16 (შენ. 1); 349:4; 368:2

(მინაწ. 1 ავ, ა ზ); 369:2, 3,5; 376 (ანდ. ბ), (მინაწ. 3); 381:17, 35, 166, 183—207; 383:16, 18, 19; 383:28, 28 (შენ. 1); 425:25, 26 (შენ. 3), 27, 27 (შენ. 2), 28, 110; 449:2; 518 (შენ.)

ბასილი კესარიელი მთავრეპისკოპოსი იხ. ბასილი დიდი

ბასილი (წმ.) 417:31

ბასილი (გადამწერი) 143 (ტექნიკ. აღწ.), 11 (შენ.)

ბასილი (ბერი) 407 (მინაწ. 2)

ბასილი (კალიპოსელთა წინამძღვარი) 384:41 (შენ.)

ბასილი იხავრიელი 300:34; 417:15

ბასილი ნეოკესარიელი იხ. ბასილი დიდი

ბასილ სიმონის ძე (გადამწერი) 1039 (ანდ. 2)

ბასტამოვი იოსებ 185 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

ბაუმეისტერი ფ. ხ. 7; 44; 112, (შენ. 1); 178; 251 (შენ. 1 ა); 280:1,2; 293 (შენ. 2 ა, ბ); 351 (შენ. 1); 521:1, 2, 3

ბაჭარ ბაგონიშვილი იხ. ბაჭარ მეფე ვახტანგ VI-ის ძე

ბაჭარ მეფე (იახტანგ VI-ის ძე) 254 (შენ. 9); 281 (შენ. 4ბ); 287 (მინაწ. 3); 303:1:2; 385 (ანდ. 1, 2); 422 (ანდ. 1); 525 (ტექნიკ. აღწ.); 10:1:1 (შენ.)

ბაჭრაძე დომენტი 30 (შენ. 1); 31 (შენ. 5), 281 (შენ. 1, 1 ა, გ); 254 (მინაწ. 3); 947 (ტექნიკ. აღწ.)

ბაჭო (წმ.) 1103:4

ბაღხაროვი იოანე (გადამწერი) 83 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)

ბაშმეუქოვი აბელ (გადამწერი) 372 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 373 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 375 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 375 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4); 377 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 400 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1)

ბახტიარ ჯელმუიფე („ჩარ დაერიშიანი") 61; 160:1

ბებახტ 950

ბებუთაშვილი ‖ **ბებუდოვი მელიქზარ აშხარბეგის ძე** 21 (ანდ.), (შენ. 2 ა)

ბებუთოვი 368 (მინაწ. 17)

ბებუთოვი ვახილ იოსების ძე 250:4 (შენ. 7)

ბებუროვი კონი (გადამწერი) 62 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)

ბეგუში (ნაიბის ქალი) 105:48, 51 (შენ.), 53, 136 (შენ. 3)

ბელერ იოან 385 (შენ. 1 ივ)

ბენედიქტე დიაკონი 362 (მინაწ.)

ბეჟან 386 (მინაწ. 1)

ბეჟან („ბეჟანიანი") 240

ბერანჟე 531 (შენ.)

ბერიევი დიმიტრი 951 იგ (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1)

ბერძენიშვილი ნ. 186; 281 (შენ. 1,13); 390:3 (შენ.); 418:1 (შენ.), 3 (შენ. 1,5); 424 (შენ. 4); 536:4 (შენ.)

ბესარიონ 300:ნაწ. II; 12

ბესარიონ კათალიკოზი 166:2 (შენ.)

ბესიკი იხ. გაბაშვილი ბესარიონ

Бестужев А. 304 (შენ. 2)

ბეჭა ხოიბაგი (მანდატურთ-უხუცესი) 107ა:6 107ბ:6.6 (შენ.)

ბიაევი ხფირიდონ (გადამწერი) 34 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

ბიბილეუროვი ბართლომე იოსების ძე 127 (მინაწ.)

ბიბილეუროვი ვასილ საველიჩი (ყიზლარის ყაზანის სობოროს მთავადიაკონი) 1097 (მინაწ. ბ)

ბიბინაძე კატუა 421 (მინაწ. 3)

ბიგი იშაყბეგ 394 (შენ. 5)

ბიძინა (წმ.) 1 (მინაწ. გ); 300:8; 535 ე (შენ. 2)

ბლანშარდი პეტრე 275:1 (შენ.)

ბოდბელი მიტროპოლიტი 388:11 (შენ. 19)

ბოსოეთი იხ. ბოსუეტი

ბოსტაძე დავით 267 (შენ. 4)

ბოსუეტი 274 (შენ.)

ბრეგაძე თ. 184 (შენ. 2)

ბროხე ჭ. 191 (შენ.); 195 (შენ. 2); 213

ბრუტოსი 262:6

ბულუჯოვი სოლომონ (გადამწერი) 55 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2, 3)

ბულღაკოვი („სლავენი და სონეჩკა") 242

ბურდა 11:3
ბურჯინსკი გაბრიელ 420 (შენ. 1 ბ, გ)

გაბაშვილი 368 (მინაწ. ნე)
გაბაშვილი ბესარიონ 6:8; 13:5; 105:68, 78, 80, 132, 135; 256 (მინაწ. აე); 418 (მინაწ. 32 (შენ.), 58, 58 (შენ.), 60); 951 ა:5,5, (შენ. 2); 951ვ: (შენ. 1); 1088:6 (შენ. 3), 10, 12, 13, 15, 16, 16 (შენ. 1, 2)
გაბაშვილი ზაქარია 105:135; 250 (ტექნიკ. აღწ.), 2 (შენ. 2); 303: III, III (შენ.); 395:5; 517
გაბაშვილი ნიკოლოზ 368 (მინაწ. 1 გგ)
გაბაშვილი ოხე (გადამწერი) 284 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.) 368 (მინაწ. 1 იე, ლდ. მე); 395 (ტექნიკ. აღწ.), 5 (შენ.), (მინაწ. 10)
გაბაშვილი ტიმოთე 36 (შენ. 2); 90 (შენ. 1, 2); 105:72 (შენ.); 189 (შენ 1); 286 (შენ. 1); 1099 (შენ. 2), (ანდ.)
გაბრიელ 542 (მინაწ.)
გაბრიელ (გადამწერი) 405 (ანდ. 2)
გაბრიელ (დაცით რექტორის ძმისწული) 105:66
გაბრიელ (გორის ეპისკოპოსი) 531 (შენ.)
გაბრიელ (მღვდელი) 384:45 (ანდ.)
გაბრიელ (ეპარხოსი) 300: ნაწ. II:1, 1 (შენ.)
გაბრიელ იერომონახი (გადამწერი) 94 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.).
გაბრიელ მთავარანგელოზი 6:2 (შენ. 1 ბ); 14:10; 30 (მინაწ. 5); 74:23; 139:38; 383 (მინაწ. 5)
გაბრიელ მცირე 54:1 (შენ. 2), 2 (შენ. 2); 127:1 (შენ.); 128 (შენ. 1)
გაბრიელ რაგის ძე (გადამწერი) 71 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
გაბრიელ-ტეფანე ბუცეხი ჰულეველი 384:2 (შენ.)
გაბრიელ ჰყონდიდელი 269 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.

გაბუღლისშვილი იოანე (მღვდელ-მონაზონი) 954 (მინაწ. 2)
გაბონაპარტე (ბონაპარტე) 252 გ (შენ. 2$_{93}$)

გაბრიელ (არქიეპისკოპოსი ნოვგოროდის, სანკტპეტერბურგისა და წმიდის სამების ალექსანდრე ნევსკის მონასტრის არქიმანდრიტი) 326 ა (შენ. ა, ბ); 326 ბ (შენ. ბ)
გაბრიჩიძე მარიამ 233 ა (ტექნიკ. აღწ.); 523 (მინაწ.); 538 (მინაწ. 2)
გავრიელი იოანეს ძე (მთარგმნელი) 379:5 (შენ.)
გაზპარა 31 (მინაწ. 5)
გაიანე (წმ.) 150:13
გაიანოს 417:25
გაიოზ არქიმანდრიტი იხ. გაიოზ რექტორი
გაიოზ ეპისკოპოზი იხ. გაიოზ რექტორი
გაიოზ რექტორი 1 (შენ. 1); 28 (შენ. 1), (ანდ.); 29 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 1 (შენ. 1 ბ, 2), 2 (შენ. ა), 8 (შენ.), 9 (შენ. 2); 35 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 2 (შენ.), 4 (შენ. 2); 66 (მინაწ. 2); 71 (შენ. 1 ა, 2); 88 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 100:1 (შენ. 1 ა); 121 (შენ. 1); 156 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ა, ბ); 172 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2); 176 (შენ. 1 ა, ბ, გ), (მინაწ. 3); 183 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა, ბ, 3, 4); 204 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3), (ანდ.); 249 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ. 2), 2 (შენ. 3), 3 (შენ. 2); 335 (შენ. ა), (შენ. გ); 346 (შენ. 2 ბ); 368 (მინაწ. 1 ობ); 377 (შენ. 4); 378 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ.), 2 (შენ.), 3 (შენ.), 4 (შენ. 1, 2 ა, ბ, გ, 3); 381; 525 (შენ. 1 ა, 2)
გაიოს იხ. გაიოზ რექტორი
გაიოს (ასტრახნის არქიეპისკოპოსი) იხ. გაიოზ რექტორი
გაიოს არქიდიაკონი იხ. გაიოზ რექტორი
გაიოს გრაკბოს 263:3

გაიოს კეისარი 261 : 1
გაიოს მარიოსი 259 : 1
გაიოს მოწეხე 159 : 5
გამრეკელი 1086
გამრეკელი ნ. 63 (მინაწ. 1)
გამყრელიძე იოსებ 964 (მინაწ. 1, 3)
გარბელიანი გოჩია 421 (მინაწ. 3)
გარხევან 82 (მინაწ. 5)
გარხევან (ავტორი) 1080ბ: 6 (შენ. ა)
გარხევანის ძე (გადამწერი) 390 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (ანდ.)
გარხევანიშვილი იასე 256 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.); 257 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.); 258 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.) 260 (მინაწ. 2); 261 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1); 262 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1); 282 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა), (მინაწ. 1); 283 (ტექნიკ. აღწ.); 296 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 2); 297 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 298 (ტექნიკ.აღწ.); 299 (ტექნიკ. აღწ.); 308 (ტექნიკ. აღწ.), VII (მინაწ.), VIII (მინაწ.), IX (მინაწ.); 309 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2); 310 (შენ. 2, 3); 313 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2), (მინაწ. 1, 2, 3); 338 (ანდ.); 368 (მინაწ. 1 ნ, ნე); 389 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
გარხევანოვი დიმიტრი (მგალობელი) 125 (მინაწ. 7)
გარხევანოვი იასე იხ. გარსევანიშვილი იასე
გარხევანოვი იოანე (დიმიტრი მგალობლის ძე) 125 (მინაწ. 7)
გარჩაკოვი (გენერალ-მაიორი და კავალერი) 368 (მინაწ. 10)
გახპარა (გადამწერი) 1090 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
გახპარა (აღმურთნი ბაღდასარას შვილი) 27 (ტექნიკ. აღწ.)
გაცევი ელისაბედ ქინდოს ასული 939 (მინაწ. 1)
გაცევი ჯაფხარო ქინდოს ძე 939 (მინაწ. 2)
გეგეშონია კაკულია 383 (მინაწ. 5)
გედევანისშვილი ელიოზ 70 (მინაწ.)
გედევანიშვილი იონა 75; 303 : X : 1, 2_3, 2 თ
გედეონი 410 (შენ. 3)
გედეონ მტბევარი (იშხნელი, მაწყვერელი) იხ. საფრიძე გედეონ
გენათელი და ჭუთათელი 252 გ (შენ. 2_{66})
გეორგი იხ. გიორგი მთაწმიდელი
გეორგი ხუცეს-მონაზონი იხ. გიორგი მთაწმიდელი
გერასიმე (არქიმანდრიტი) 368 (მინაწ. 16)
გერვახი (წმ.) 384 : 21
გერმანე (გლახაკი ბერი, გადამწერი) 1097 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ა)
გერმანოზ 150 : 62 (შენ.)
გერმანოს კოსტანტინეპოლელი 449 : 4
გერონტი იხ. სოლაღასშვილი გერონტი
გერონტი უღარხი იხ. სოლაღასშვილი გერონტი
გერხა ჭყურანელი 381 : 172
გვარამ კუროპალატი 281
გვარამია რუსუდან 174 (მინაწ. 2)
გეგა 405 (მინაწ. 2)
გეგონეიშვილი ივ. 23; 436 (შენ. 6)
გევი 27 (შენ. 6)
გევი 436 (მინაწ. 10)
გევი მღვანი იხ. თუმანიშვილი გევი
გილიარევსკი პეტრე 2 (შენ. ა); 3; 4; **გიორგი** 405 (ანდ. 1)
გიორგი (გადამწერი) 422 (ანდ. 14)
გიორგი (გადამწერი) 30 (ანდ. 3)
გიორგი (გადამწერი) 144 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
გიორგი (გადამწერი) 120 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
გიორგი (წმ.) 150 : 62; 155 : 23 (შენ.), 107; 252 ა: 252 გ (შენ. 2_7); 300 : 1, 16, 16 (შენ.), 24, 24 (შენ.), 24 (ანდ.); 353 (მინაწ. 5); 383 (მინაწ. 5, 6, 9); 387 : 23 (შენ.), 85, 109; 425 : 99, 101; 542 (ანდ. 1); 951 ბ : 2; 1103 : 4
გიორგი (მთარგმნელი) 365 (მინაწ. 5)
გიორგი იხ. ჩაჩიკასშვილი გიორგი
გიორგი (მეფის ძის ძე) 388 : 11 (შენ. 5)
გიორგი (დავით რეტორის ძმა) 105:67
გიორგი (ვახტანგ VI-ის ძე, ღენერალანშეფი) 100 : 1 (შენ. 1 ა) 303 : III, III (შენ.), IV : 14

გიორგი (არქიმანდრიტი, მამა ორთა უდაბნოს საირმისა და ნამარნევისა, მოძღვარი ლეონ დადიანისა) 291 (შენ.), (ანდ.); 350 (ანდ. 2)
გიორგი (გურიელის შვილი) 252 გ (შენ. 2_7)
გიორგი (სვიმონ მუხრანბატონის ძე) 105 : 22, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
გიორგი ალექსის ძე (ანისისბატის დეკანოზი) იხ. მესხიშვილი გიორგი ალექსის ძე
გიორგი ბაგრატიონიშვილი იხ. **გიორგი** XII, **მეფე**
გიორგი გესამანელი 105 : 20
გიორგი გურიელი 252 გ (შენ. 2_{33}, $_{35}$), **გიორგი თარხანი** 167 (მინაწ.)
გიორგი კოსტანტინეპოლელი 144 : 1
გიორგი მდივანი 368 (მინაწ. 1 ლ, ლთ)
გიორგი მერჩულე 425 (ტექნიკ. აღწ.), 184 (შენ.3)
გიორგი II, **მეფე** 25 : 6; 281 (შენ. 1 გ); 384:34 (შენ. 1)
გიორგი III, მეფე 105 : 1; 155 : 2; 354 (შენ. 1ბ); 387 : 2
გიორგი IV, **მეფე** (ლაშა გიორგი) 25:9; 30 : 9; 354 (შენ. 1 თ)
გიორგი V, **მეფე** (ბრწყინვალე) 107 ბ:5; 107 ბ:5; 281 (შენ. 1 ე)
გიორგი VIII, **მეფე** 281 (შენ. 1ბ)
გიორგი X, **მეფე** 193
გიორგი XI, **მეფე** 25 : 1; 192 (შენ. 4ბ); 342 : 18; 354 (შენ. 2); 386 (ანდ. ა); 1103 : 13
გიორგი XII, **მეფე** 31 (მინაწ. 12); 33 (მინაწ. 3); 58 : 3, (შენ. 1 ა); 105 : 4, 4 (შენ.), 12, 30 (შენ, 1), 60 (შენ.); 111 (მინაწ. 2); 137 (მინაწ. 1); 142:1 (შენ. ა); 154 (ანდ.); 155 : 6,89; 191: 8, 9, 10; 225 (შენ.); 252 გ (შენ. 2_{37}); 253; 254 (შენ. 9); 268 (შენ. 2 ა, ბ), (ანდ.); 276 (მინაწ.); 279 (შენ. 2 ა); 306 (შენ. 2); 307 (შენ. 1); 387 : 41, 91; 388 : 11 (შენ. 2); 394 (შენ. 5); 532 (შენ. 2); 966 (შენ. 3); 1080 ა (შენ. 3)
გიორგი მეფე (იმერთა) 25 : 11
გიორგი II **მეფე** (ბაგრატ იმერთა მეფის ძე) 252 გ (შენ. 2_{14})
გიორგი მეფე (იმერთა, როსტომის ძე) 252 გ (შენ. 2_{22})
გიორგი მეფე (იმერთა ალექსანდრეს ძე) 252 გ (შენ. 2_{20})
გიორგი მოაწმიდელი 125 (მინაწ. 9); 269 : 31 (შენ.); 272 (ანდ. 3), (მინაწ. 2); 315 (მინაწ. 7); 347 (მინაწ. 1); 353 (შენ. 1, 2, 3, 4), (მინაწ. 1); 383 : 29 (შენ. 2); 384 : 46 (ანდ.); 401 (მინაწ. 2); 402 (მინაწ.); 422 (ანდ. 1); 443 (შენ.); 947 (შენ. 2, 3 დ)
გიორგი ნათლის შვილი იხ. გიორგი ნათლის ძე
გიორგი ნათლის ძე 192 (შენ. 4 ბ); 399 (მინაწ. 12)
გიორგი ნაკომიდელი 74 : 37; 384 : 48, 49; 449 : 6
გიორგი ოლთიხელი 347 (მინაწ. 1)
გიორგი სამეგრელი (გადამწერი) 37 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
გიორგი შეუნებული 347 (მინაწ. 1); 353 (შენ. 2)
გიორგი ხუცეს-მონაზონი (ავტორი) 353
გიუნვი ივანე 237 (ანდ.)
გლაზუნოვი 313 (შენ. 1)
გლინკა ს. 275 : 2 (შენ. 2)
გოგია 33 (მინაწ. ბ)
გოგია 434
გოგია (გადამწერი) 300 ნაწ. II (ანდ.); **გოგორიშვილი ბეჟან** 947 (შენ. 3 დ)
გოლგანი 252 გ (შენ. 2_{34})
გოლაფშა 252 გ (შენ. 2_{43})
გორგაძე ს. 145 (შენ. 3); 183 (შენ. 5); 250 : 1 (შენ. 1, 3), 4 (შენ. 4); 251 (შენ. 4); 255 (შენ. 3); 278 (მინაწ.); 339 (შენ. 1); 358 (შენ. 3); 3 (შენ.)
გორგონიან 383 : 29
გოცირიძე 262 (მინაწ. 4)
გოცირიძე ბერი 449 : 26 (მინაწ. 2)
გრიბოედოვი 22 (მინაწ. 3)
გრიგოლ 542 (ანდ. 1)
გრიგოლ 521 (მინაწ. 1)
გრიგოლ 105 : 117
გრიგოლ 363 (მინაწ.)

გრიგოლ 48 (შინაწ. 4, 5, 6, 7)
გრიგოლ (წმ.) 951 ზ
გრიგოლ იხ. დადიანი გრიგოლ
გრიგოლ (მცირეთის კანდელაკი) 60 (ანდ. 1, 2, 5)
გრიგოლ (მღვდელი) 528 (შინაწ. 5)
გრიგოლ (მეფის ძის ძე) იხ. ბაგრატიონი გრიგოლ იოანეს ძე
გრიგოლ აკრაკანელი 382 : 8; 384 ; 51
გრიგოლ ანძიაძორგველი იხ. გრიგოლ ღვთისმეტყველი.
გრიგოლ ანძიაძორის ეპისკოპოსი (გრიგოლ ღვთისმეტყველის მამა) 383:15, 16, 19
გრიგოლ ბერი (ასლან ეიჩნაძის შვილი, გადამწერი) 132 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
გრიგოლ ეპარხოსი 300 ნაწ. II : 1 (შენ.)
გრიგოლია გიორგი 383 (შინაწ. ტ, 7)
გრიგოლია კ. 30 (ტექნიკ. აღწ.); 354 (შენ. 5)
გრიგოლ იეროდიაკონი (გადამწერი) 422 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 7, 8, 9)
გრიგოლ მონაზონი 312 : 42 (შენ. 2)
გრიგოლ მუხრანელი იხ. მუხრანელი გრიგოლ
გრიგოლ ნარეკელი 379 : 5,5 (შენ.)
გრიგოლ ნეოკესარიელი საკვირველთმოქმედი 139 : 6; 150:27; 269 : 15; 384 : 46, 46 (ანდ.); 425 : 110
გრიგოლ ნოსელი 74 : 40; 120; 139 : 6; 272; 300 : 33; 369 : 5; 381 : 17, 19; 383 : 18; 384 : 46, 46 (ანდ.); 401 (შინაწ. 2, 3); 425 : 88
გრიგოლ პართველთა 150 : 13; 384:10, 10, (შენ.); 425 : 86
გრიგოლ რომთა პაპი 425 : 98
გრიგოლ საკვირველთმოქმედი იხ. გრიგოლ ნეოკესარიელი საკვირველთმოქმედი.
გრიგოლ ტარიელიძ 350 (შინაწ.)
გრიგოლ ღვთისმეტყველი (კოსტანტინეპოლელი მამათმთავარი) 54 : 2, 3; 77 : 1, (შინაწ. 2, 5); 85; 125 (შინაწ. 9); 127 : 2; 139 : 7; 150 : 52; 166 : 31 (შენ. ა, ბ); 269 : 23, 24, 25; 300 : I : 40, II : 13; 312 : 26; 340 : , 3; 348 : 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23; 368 : 2, 3 (შინაწ. 2გ) 369 : 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16; 379 : 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 23 (შენ.), 25, 26, 27, 28, 37, 38, 38 (შენ.); 383:3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 28 (შენ. 1), 29, 30, 30, 30 (შენ.), (შინაწ. 4); 384 : 30; 401 : 6; 413 : 1, 3, 4, 5, 6, 7, 7 (შენ. 2), 8, 9, 10; 422 (ანდ. 14); 422 (ანდ. 14); 425 : 74, 75; 449 : 10
გრიგოლ ხუცესი (ავტორი) 383 : 30 (შენ.)
გრიგორი (აბრაამ ახლად ზედწოდებული) 347 (შინაწ. 1)
გრიგორი ნიკომიდიელი (რიტორი) იხ. გიორგი ნიკომიდიელი
გრიგორ ნიკომიდიელი (მთავარეპისკოპოსი) იხ. გიორგი ნიკომიდიელი.
გრიგორითს მეექვსე 299
გრიშაშვილი ი. 100 : 4 (შენ. 1); 155 : 31 (შენ.); 387 : 31 (შენ.)
გუარანდუხტი ‖ გორანდუხტ (არჩილ მეფის ასული) 25 : 3; 30:3
გულისაშვილი ალექსანდრე 443 (შინაწ. 8, 9)
გულისოვი 552 (შინაწ. 1)
გულისოვი ალექსანდრე იხ. გულისაშვილი ალექსანდრე
გულიჯან („ბარამგულიჯანიანი") 170, (შენ. 1), (ანდ. 2)
გულქან (იოანე არაბიძის მეუღლე) 116 (შინაწ. 3)
გურამ ბაგრატოვანი (მეფე) 281 (შენ.1გ)
გურამიშვილი დავით 6 : 16; 16 (შენ.), 18; 12 : 5 (შენ.); 55 : 6; 100 : 2,2 (შენ.); 103 : (შენ. 3); 241; 303 : VIII:1, VIII : 2 (შენ.); 528 : 3, 7, 8; 951 ა ; 4,4 (შენ.); 1103 (შინაწ. ზ)
გურამიშვილი მამუკა 303 : IV : 7, 30, 41, VIII, VIII : 2,2 (შენ.), VIII : 3, X : 2ი 0(შენ.), ით

გურამოვი ზაქარია ზაალის ძე 303 : V (შენ.)
გურამოვი მამუკა იხ. გურამიშვილი მამუკა
გურგენ 378 : 4 (შენ. 3)
გურგენ („ამირანდარეჯანიანი") 435 (შენ. 2)
გურგენ მეფე 425 : 125 (შენ. 2)
გურია (წმ.) 384 : 44; 425: 108
გურიელი 252 გ (შენ. 2_7)
გურიელი გრ. 962 (ტექნიკ. აღწ.)
გურიელი მამია 252 გ (შენ. 2_7)
გძელიშვილი გოგი 449 : 26 (მინაწ. 3)

დ

დადიანი 252 გ (შენ. 2_{43})
დადიანი ანტონ ოტიას ძე იხ. ანტონ ჭყონდიდის მიტროპოლიტი, ცაგერელი.
დადიანი ბესარიონ 361 (მინაწ. 1)
დადიანი გიორგი 252 გ (შენ. 2_{39})
დადიანი გრიგოლ (მთავარი) 1080 ა : 5 (შენ.), 6 (შენ.)
დადიანი გრიგოლ (დავით დადიანის ძმა) 276 (მინაწ.); 288 (მინაწ. 2); 289 (მინაწ.); 291 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 4); 335 (მინაწ.); 337 (მინაწ.); 341 (მინაწ.); 365 (მინაწ. 5); 402 (მინაწ.)
დადიანი დავით ლევანის ძე 155 : 111; 247 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 3); 250:4 (შენ. 7); 256 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 1); 257 (ტექნიკ. აღწ.); 258 (ტექნიკ. აღწ.); 259 (ტექნიკ. აღწ.); 260 (მინაწ. 2); 261 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 1, 2, 3, 4); 262 (ტექნიკ. აღწ.) (შენ. 1); 271 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 1, 2); 276 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 282 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 2, 3); 283 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 288 (მინაწ. 3); 289 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 296 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 1, 2); 297 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 298 (ტექნიკ. აღწ.); 299 (ტექნიკ. აღწ.); 303 (მინაწ. 1); 309 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 310 (შენ. 5); 312 (მინაწ. 4); 315 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4), (ანდ.), მინაწ. 5, 6, 8); 316 (შენ. 2); 318 (შენ. 2), (მინაწ. 2, 3); 319 (მინაწ. 3); 320 (შენ. 3); 321 (შენ. 3), (მინაწ. 3,4); 322 (შენ. 1); 335 (მინაწ.); 337 (მინაწ.); 338 (ანდ.); 339 (მინაწ.); 341 (მინაწ.); 343 (შენ.); 344 (მინაწ. 1, 2); 347 (მინაწ. 2); 358 (მინაწ. 3, 6); 365 (მინაწ. 3, 4, 5); 368 : 3 (შენ. 2 ა); 370 (მინაწ. 2); 371 (მინაწ. 6); 372 (შენ. 2, 3 ა, 4), (ანდ.); 373 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4), (მინაწ.), (ანდ.), (მინაწ. 2); 374 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3), (მინაწ. ა, ბ, გ, დ, ე, ვ), (ანდ.); 387 (ანდ.); 379 : 4 (შენ. 3); 387 ; 111, 112, 113, 117; 388 : 6; 400 (ანდ. ბ); 406 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3, 4), (მინაწ. 2); 422 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3), (ანდ. 1)
დადიანი თამარ (ხურაბ წერეთლის მეუღლე) 31 (მინაწ. 8)
დადიანი კაცია 250 (ტექნიკ. აღწ.), 4 (შენ. 6); 252 გ (შენ. 2_{31})
დადიანი ლეონ 252 გ (შენ. 2_{11})
დადიანი ლეონ 252 გ (შენ. 2_{27})
დადიანი ლეონ II ლევან 252 გ (შენ. 2_{36})
დადიანი ლეონ (სამეგრელოს მთავარი) 31 (მინაწ. 8); 350 (ანდ. 2); 388 : 6
დადიანი ლიპარიტ 252 გ (შენ. 2_{28})
დადიანი მამია 252 გ (შენ. 2_7)
დადიანი [მანუჩარ] 252 გ (შენ. 2_{21})
დადიანი მარიამ კაცია ახული (სოლომონ II-ის მეუღლე) 273 (შენ. 2ა); 306 (შენ. 2); 333 (ანდ.); 388 : 6
დადიანი ნიკოლოზ I (ღენერალ-მაიორი, მსაჯულთ-უხუცესი, სარდალ-მოურავი და კავალერი) 9 (ანდ. ავტორის), (მინაწ. გ); 291 : 1, 2, 3, 6, 7, (შენ.), (ანდ.); 315 (მინაწ. 7), 346 (მინაწ.)
დადიანი ოტია ბეგიანის ძე 252 გ (შენ. 2_{41}); 291 (შენ.)

დადიანოვი ნიკოლაძ იხ. დადიანი ნიკოლოზ I
დავით 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)
დავით 425:181 (შენ. 2)
დავით 417 (მინაწ. 2)
დავით 410 (შენ. 3)
დავით 265 (მინაწ.)
დავით (მოქაღელ მოდრეკილის ბიძა) 425:1 (შენ.), 37, 45 (შენ. 3), 156 (შენ. 4), 166 (შენ.), 181 (შენ. 2)
დავით (დავით ლეგანის ძე დადიანი?) 395 (მინაწ. 4)
დავით (სამეგრელოს მემკვიდრე) იხ. დადიანი დავით
დავით (დავით და ტარიჭანი) 1(მინაწ. ა)
დავით (ბიბლ.) 6:14; 29:2; 30:8; 37:1; 79; 125 (მინაწ. 9); 269:43; 289 (შენ. 1); 379:2; 387:9; 391; 401 (მინაწ. 1); 409:2, 4; 416:3; 418 (მინაწ. 35); 424 (ანდ.); 425:20; 1080 ა:3
დავით (წმ.) 18 (ანდ.); 60 (მინაწ. 6)
დავით (წმ., არგვეთის მთავარი) 155:84; 387:86
დავით (კარის საყდრის მღვდელი) იხ. ჩუბინიძე დავით
დავით (ბაგრატ II იმერთა მეფის ძე) 25:11
დავით (ტერ დავითი, მთარგმნელი) 136 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.), (ანდ. 1, 2)
დავით (კანდელაკი გარეჯის) 105:18, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
დავით (ერმანთა ფილოსოფოსი) იხ. დავით უძლეველი
დავით ალექსის ძე იხ. დავით რექტორი
დავით აღმაშენებელი 24 (მინაწ. 6); 25:6,7; 30:6; 131 (შენ. 2); 149:2, (ანდ.); 155:111 (შენ. 2); 182; 252 გ (შენ. $2_{ა,ბ}$); 279 (შენ. 2); 281 (შენ. $1_{გ}$); 295 (შენ. 4); 303:VII, VII (შენ.); 354 (შენ. $1_{ე}$); 376 (ანდ. ა); 384:34 (შენ. 1); 388:11 (შენ. 4); 401 (მინაწ. 3); 417 (შენ. 5); 424 (ანდ.); 427 ა:13
დავითაშვილი იოსებ 436 (ტექნიკ. აღწ.)
დავით ბატონი 350 (მინაწ.)
დავით ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე) 31 (მინაწ. 12); 58:1, 3, (შენ. 1 ა, ბ); 64 (მინაწ. 2); 93 (შენ. 1); 105:12, 29, 30, 30 (შენ. 1), 63, 73, 107, 109, 116, 119, 122; 141 (შენ. 2); 155:7, 52, 53; 188 ა, ბ. (ტექნიკ. აღწ. ა), (ტექნიკ. აღწ. ბ): (შენ.); 191:3, 5, 11, 12; 238 (ტექნიკ. აღწ.); 253; 254 (შენ. 9); 271 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 2); 276 (მინაწ); 306 (შენ. 2); 370 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 1, 2, 3); 371: (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1), (ანდ.), (მინაწ. 2, 5, 6, 7); 387:7, 54, 55; 394 (შენ. 3, 4, 5); 532: (შენ. 1, 2, 3 ა)
დავით გარესჯელი 140:1; 155:85; 387:87; 449:22, 24
დავით დიაკონი (გადამწერი) 1110 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
დავით თესალონიკელი 417:29
დავით იახონის ძე 116 (მინაწ. 4, 7)
დავით კურაპალატი (მეფეთ-მეფე) 425:1 (შენ.), 25 (შენ.)
დავით მეფე (იმერთა, გიორგის ძე) 9 (შენ. ბ); 105:7, 7 (შენ. 1); 252 გ (შენ. $2_{ა1}$)
დავით მეფე (დემეტრეს ძე) 354 (შენ. $1_{ბ}$)
დავით I, მეფე (კახთა) 6:1
დავით II, მეფე (იმამყულიხან) 6:4 436 (მინაწ. 11)
დავით VI, მეფე იხ. დავით ნარინი
დავით VII, მეფე (ულუ დავითი) 281 (შენ. 1 დ)
დავით XI, მეფე 19 (შენ. 1, 7)
დავით მიტროპოლიტი 315 (მინაწ. 5)
დავით მოქცევის ძე (ავტორი) 105:21, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
დავით ნარინი 281 (შენ. 1 დ)
დავით რექტორი 5 (შენ. 2, 3), (ანდ.) 61 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.) 65 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 1); 81 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 103 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 105 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 2 (შენ.), 3 (შენ.), 4 (შენ.), 5 (შენ. 1, 2), 7 (შენ. 1), 9 (შენ.), 10 (შენ. 1), 11 (შენ. 1), 12 (შენ.), 13, 13 (შენ. 1), 14 (შენ. 1),

20, 24 (შენ.), 25, 25 (შენ. 1), 26 (შენ.), 28, 29, 29 (შენ.), 30 (შენ. 1), 31, 31 (შენ. 1, 2, 3), 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 40 (შენ.), 41, 41 (შენ.), 42, 43, 44, 45 (შენ.), 46, 47, 48, 51, 52, 54, 55, 56, 57 58, 59, 60, 60 (შენ.), 61, 62, 63, 64, 64 (შენ.), 65, 66, 67, 68, 69, 70, 70 (შენ.), 71, 72, 72 (შენ.), 73, 74, 75, 76, 76 (შენ.), 77 (შენ.), 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 103, (შენ.), 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 127 (შენ.) 128 (შენ. 2), 129 (შენ. 1), 130 (შენ. 2), 131, 132, 134, 135 (შენ.), 136, 136 (შენ. 2. 3), 137, 138, 140, 140, (შენ. 2), 141, 141 (შენ.), 142, 142 (შენ. 1), (ანდ. 1, 2); 106 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2); 112 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 136 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 145 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2), (ანდ.); 170 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 4); 180; 182 (შენ.); 184 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1); 188 ბ (შენ.); 189 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2), (ანდ.); 192 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4 ე, 5 ა), (ანდ.); 196 (შენ.); 200 ა (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 5); 200 ბ (შენ. 1, 3); 202 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 203 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 5 გ), (ანდ.); 204 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 207 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 5 ბ), (ანდ.), 272 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა, ვ), (ანდ. 1, 3), (მინაწ. 1); 358 (მინაწ. 1, 2, 3); 517 (შენ. 1); 954 ა (შენ.); 954 დ (ტექნიკ. აღწ.), 3 (შენ.), (ანდ.)

დავით სიბრძნისმოყვარე იხ. დავით უძლეველი

დავით ტბელი 382 : 8; 383 : 10 (შენ.), 11 (შენ.), 12 (შენ.), 13 (შენ. 1, 2); 16 (შენ.), 17 (შენ. 2), 19 (შენ. 1), 20 (შენ.); 383 : 21 (შენ.), 24 (შენ.), 29 (შენ.); 384 : 51

დავით უძლეველი (სომეხი ფილოსოფოსი) 192 (შენ. გ); 203 (შენ. 2); 266 : 278 (შენ. 2); 334 : 1, 2

დავით წინასწარმეტყველი 25 : 26; 291 : 1

დავიუს ფილოსოფოსი 303 : XIII

დამენიკოს (წმ.) 535_3 (2): 1

დამიანე (უქრთამოთ მკურნალი) 150:21, 76; 425 : 89; 454 (ანდ. 2)

დანიელ 1109 (შენ. 1)

დანიელ (მკაზმავი) 413 (მინაწ. 1)

დანიელ (მონაზონი რაითელისა) 344 (შენ. 1 ბ)

დანიელ, ამბა 300 : II : 6

დანიელ წინასწარმეტყველი 97 (შენ.); 150 : 37; 166 : 17

დანიელ მესვეტე 166 : 11

დანიელ მონაზონი 139 : 36

დარეჯან (დედოფალი?) 105 : 108 (შენ.), 109, 116

დარეჯან ბატონიშვილი 368 (მინაწ. 1 ბ)

დარეჯან || დარია დედოფალი (ერეკლე II-ის მეუღლე) 254 (შენ. 9); 386 (მინაწ. 2)

დარიჯან დედოფალი (თეიმურაზ I-ის ასული, ალექსანდრე იმერთა მეფის მეუღლე) 252 გ (შენ. 2_{33})

დარონდორფი ივანე (ყიზლარის კომენდატი) 14 : 5 (შენ. ბ)

დაუთბანი იხ. დავით XI, მეფე

დაფქვიევი ანტონ ზაქარიას ძე (გადამწერი) 1104 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ.); 1106 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 1107 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. ა)

დაფქვიევი დავით ანტონის ძე 1105 (მინაწ.)

დაფქვიევი ვარინკო 1107 (ანდ. მინაწერი)

დგებუაძე 395 (მინაწ. 5)

დედისიმედი I (ყვარყვარე ათაბაგის მეუღლე) 252 ბ (შენ. 2, 2)

დედისიმედი II 947 (შენ. 3)

დეკანოზოვი (დიაკონი) 179 (მინაწ. 2)

დეკოოს (ბოროტ-მსახური) 382 : 14

დემეტრაშვილი იოანე (ზაქარია მღვდლის ძე) 267 (მინაწ. 11); 285 (შენ. 6); 388:11 (შენ. 19)
დემეტრე II, მეფე (თავდადებული) 107 ა:5; 107 ბ:5,5 (შენ.);
დემეტრეოსი 262:4
დემიდოვი ნიკოკა ნიკიტინი 200 ა (შენ. 2, 6); 200 ბ (შენ. 1)
დეოკლიტიანე მეფე (პირძენთა) 134:3; 300:24, 30; 384:41, 44;
დეონისიოს (პრძენთ-მთავარი) 425:123
დერიყან („სირიონზიანი") 431
დილარ (ბაზართა მეფე, „ამირანდარეჯანიანი") 435 (შენ. 2)
დილარგეთ 413 (მინაწ. 2)
დიმიტრი იხ. ჩაჩიკაშვილი დიმიტრი
დიმიტრი 105:117
დიმიტრი (წმ.) იხ. დიმიტრი თესალონიკელი
დიმიტრი დეკანოზი 109 (მინაწ. 2)
დიმიტრი თესალონიკელი 150:20; 300:15; 384:29, 30; 425:97; 1103:4
დიმიტრი იოანნოვიჩი (დიდი თავადი) 337
დიმიტრი I, მეფე 25:7; 354 (შენ. 1_3); 379:32 (შენ.); 417 (შენ. 5)
დიმიტრი მიტროპოლიტი როსტოვისა და იაროსლავისა (ტუპტალო) 29:11; 290 (შენ. 1, 2)
დიმიტრი მღვდელ-მონაზონი (გადამწერი) 113:(ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 158 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
დიმიტრი როსტოველი იხ. დიმიტრი მიტროპოლიტი როსტოვისა (ტუპტალო)
დიმოსთენი 262:1
დიოდორე 381:9
დიოდორე საკალელი 427 ა:3
დიოკლიტიანე მეფე 384:19; 417:28
დიონე 262:6
დიონისი 300:20
დიონისე არიოპაგელი 150:16; 159:1, 2, 3, 4, (ანდ.); 344 (მინაწ. 1, 2); 384:13; 418; (მინაწ. 31)
დიონისიოხი (იღუმენი) 179 (მინაწ. 1)
დიონოსი 269:1 (შენ.)
დისტუნიხი ხ. 256 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა); 257 (ტექნიკ. აღწ.); 258 (ტექნიკ. აღწ.); 259 (ტექნიკ. აღწ.), 4 (შენ. 2); 262 (შენ. 1, 2)
დ'ნნა (ცოდვილი) 116 (მინაწ. 6)
დოდაევი იაკინთე 22 (მინაწ. თ)
დოდაევი რაფიელ 22 (მინაწ. თ)
დოდაევი სოლომონ (სოლომონ დოდაშვილის შვილიშვილი) 22 (მინაწ. ე)
დოდაშვილები 22 (შენ. 6)
დოდაშვილი აღათია იოანეს ახული 22 (მინაწ. დ)
დოდაშვილი იახე იოანეს ძე 22 (მინაწ. დ, ო)
დოდაშვილი იოანე იოხების-ძე (მღვდელი) 22 (მინაწ. დ, ი); 267; 383:11 (შენ. 45)
დოდაშვილი იოანე სოლომონის ძე 22 (მინაწ. დ)
დოდაშვილი იოხებ 22 (მინაწ. დ)
დოდაშვილი იოხებ იოხების ძე 22 (მინაწ. დ)
დოდაშვილი კონსტანტინე სოლომონის ძე 22 (მინაწ. დ)
დოდაშვილი მელანია იოანეს ახული (22 მინაწ. დ)
დოდაშვილი მიხეილ იოანეს ძე 22 (მინაწ. დ)
დოდაშვილი ნაკოლოზ იოანეს ძე 22 (მინაწ. დ)
დოდაშვილი ნინო იოანეს ახული 22 (მინაწ. დ.)
დოდაშვილი ნინო სოლომონის ახული 22 (მინაწ. დ)
დოდაშვილი ‖ დოდაევი სოლომონ იოანეს ძე 22 (შენ. 4, 5, 6), (მინაწ. დ, ე, ი); 130 (მინაწ.ვ); 267 (შენ. 1 ბ), (მინაწ. 1); 288 (შენ. 3); 388:11 (შენ. 17, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 46, 47)
დოდაშვილი ხტეფანე იოანეს ძე 22 (მინაწ. დ.); 383:11 (შენ. 35, 36)
დოდაშვილი ხფირიდონ იოანეს ძე 22 (შენ. 5), (მინაწ. დ,ვ)
დოლტერედ („სლავენი და სონიჩკა") 242

დოლღორუკოვი იოანე მიხაილის ძე იხ. მხარგრძელი იოანე მიხაილის ძე
დომენტი კათალიკოსი (IX (?) ვახტანგ VI-ის ძმა) 252 ბ (ანდ.)
დომენტიანე (წმ.) 74 : 10; 269 : 36
დომენტიანოს 139 : 23
დომენტი დეკანოზი 1103 (მინაწ. 3)
დომნა (წმ.) 87 : 2
დორეთოს ტყვრელი 269 : 31, 37; 287 : 30, 32
დორიმენდონ (წმ.) 384 : 6
დოროთეოს ხუცესი 381 : 62
დოროთე ტყვრელი ეპისკოპოსი 417:5
დოსითეოს არქიეპისკოპოსი (კახეთის) საქართველოს, იერიის, კავკასთა და უეიკთა) 105 :140, 140 (შენ. 2)
დოსითეოზ არქიერი იხ. დოსითეოს
დოსითეოზ მღვდელ-მთავარი იხ. დოსითეოს ნეკრესელი
დოსითეოსი (ქუთათელი მიტროპოლიტი) 105 : 129
დოსითეოს ნეკრესელი 105 : 26, 26 (შენ.), 27, 28; 203 (ტექნიკ. აღწ.); 250 (ტექნიკ. აღწ.), 4 (შენ. 6), (ანდ.); 278 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2, 3), (ანდ. 1); 303 : X (შენ.), X:2 (შენ. ზ); 378 : 4 (შენ. 2ა, ვ)
დულა (წმ.) 417 : 17

ე

ეგნატე (მთავარდიაკონი, გადამწერი) იხ. იოსელიანი ეგნატე
ეგნატი (წმ.) იხ. ეგნატი ანტიოქელი.
ეგნატი ანტიოქელი (წმ.) 49 : 4, 5; 125 (მინაწ. 9); 150 : 38; 166 : 20; 312 :36; 425 : 124
ევა (ბიბლ.) 6 : 2 (შენ. 1 ა); 12 : 3(შენ.); 269 : 41
ევაგროს ხუცესი 381 : 5
ევგენი ‖ ევღენი (წმ.) 150 : 36; 166:13; 552 :3
ევგენი (მდაბალი და გლახაკი) 300:II:8
ევგენი (საქართველოს ეგზარხოსი) 315 (მინაწ. 5)
ევგენიოს 139 : 21; 300 : II : 5
ევდემონ კათალიკოზი (აფხაზეთის) 107 ა : 4, 4 (შენ.)
ევდემონ ჰყონდიდელი 383 (მინაწ. 5,9)
ევთალე 407 : 1
ევთიმე იხ. ექვთიმე დიდი, პალესტინელი
ევთიმი იხ. ექვთიმე მთაწმიდელი
ევთიმი (სარდიის ეპისკოპოსი) 166 : 26
ევთიმი ჰართველი იხ. ექვთიმე მთაწმიდელი
ევლამპი (წმ.) 384 : 18
ევლამპია (წმ.) 384 : 18
ევლანგი 381 : 55
ევლოგი (ეპისკოპოსი ეგვიპტის) 381:114
ევლოლიოს (არქიერი) 390 (შენ. 3 ი)
ევმანი 381 : 28
ევნომიოზ იხ. ევნომიოს ფილოსოფოსი
ევნომიოს ფილოსოფოსი 383 : 10; 413 : 10
ევოდ (წმ.) 175
ევპატერი 381 : 6
ევპრაქსია (ანტიოხოს ასული) 134 : 2
ევპრაქსია (ანტიოხოს მეუღლე) 134:2
ევრიპიდე 221 (შენ. 1); 246 (შენ. 1)
ევსები 962 (შენ. 1)
ევსები კესარიელი (პამფილიელი, ღმთაიმწერელი) 30 : 1; 140:2; 300:II:7; 312 : 47
ევსებიოს პამფილიელი იხ. ევსები კესარიელი
ევსევი კესარიელი იხ. ევსები კესარიელი
ევსევი ხაშოსაბელი 381 : 7, 11, 15, 15 ა, 16, 45, 86, 88, 90, 117, 120; 417 : 23
ევსტათი (წმ.) 150 : 9; 300 : 43; 384:7
ევსტათი (ქალაქის მოურავი) 82 (მინაწ. 2, 3)
ევსტათი (უპირველესი მკურნალთაგანი) 381 : 37
ევსტათი (ეპისკოპოსი იმმერიისა) 381:32
ევსტათი ნიკაელი იხ. ევსტრატი ნიკაელი

ევსტათი სევასტიელი 381 : 70
ევსტოქია (მოუდელმოწამე) 417 : 25
ევსტრატი (წმ.) 150 : 36; 166 : 13
ევსტრატი || **ევსტათი ნიკაელი** 312 : 7 (შენ. 2), 25
ევხუქი (წმ.) 74 : 10; 269 : 36
ევხუქი იერუსალიმელი 74 : 23
ევფემია 105 : 42
ევფემია (წმ.) 384 : 44
ევფემია (მოწამე) 150 : 8
ევფემიანე 134 : 6; 139 : 14; 300 : 14
ევფრონი (არმენიის ეპისკოპოსი) 381 : 42
ევფროსინე || **ეფროსინე** (წმ.) 139 : 22; 300 : II : 3
ევღენია (წმ.) 166 : 24
ევღრაფოს 166 : 10
ეზრა წინასწარმეტყველი იხ. ეზრა წინასწარმეტყველი
ეზიდა ხალიფა (ძე მოაციასი) 209
ეზოპე 100 : 4 (შენ. 1); 190 : 1; 236; 268 (მინაწ. 1 ბგ); 1039 : 1, 2. (ანდ. 1, 2)
ეზრა 425 : 66 (შენ. 1)
ეზრა წინასწარმეტყველი 14 : 7; 245 : 3 269 : 63; 287 : 23
ეკალაძე ია 118 : 1 (შენ. 1)
ეკატერინა ალექსის ასული (პეტრე დიდის მეუღლე) 420 : შენ. (1 ბ); 1097 : 2 (ანდ.)
ეკატერინა პავლოვნა (პავლე I-ის ასული) 516 : 3 (შენ. 2)
ეკატერინე (წმ.) 150 : 29; 244 : 1; 300 : I : 29, 29 (ანდ.); 382 : 3; 384 : 52; 425 : 115
ეკატერინე II, ალექსეევნა 50 : 1, 2; 172 (შენ. 2); 251 (შენ. 1 ა); 293 (შენ. 2); 351 (შენ. 1 ა); 427 ა : 6; 432; 550
ელეაფარ (წმ.) 166 : 15
ელენა (სოლომონ დიდაშვილის მეუღლე) 22 (მინაწ. დ.)
ელენა პავლოვნა (პავლე I-ის ასული) 516 : 3 (შენ. 2)
ელენე 418 (მინაწ. 4, 6)
ელენე 252 გ (შენ 2_{33})
ელენე (მეფის მსაძალი) 388 : 11 (შენ. 26, 27)
ელენე (მეფის ძის ასული) 388 : 11 (შენ. 25)
ელენე (ბერძენთა დედოფალი) 150 : 68; 276 (შენ. 1)
ელენე ახალციხელი 252 გ (შენ. 2_{18})
ელენე ბატონიშვილი 443 (მინაწ. 7)
ელენე დედოფალი (ბაგრატ II, იმერთა მეფის მეუღლე) 25 : 11
ელენე ონოფრეს ასული 1103 (მინაწ. ა)
ელეონორა კასტილიელი 221 (შენ. 2)
ელია წინასწარმეტყველი 150 : 81
ელიჯაჩი მახაილ (მთარგმნელი) 66 (მინაწ. 2); 167 (ტექნიკ. აღწ.). (ანდ.)
ელისაბედ 82 (მინაწ. 6)
ელისაბედ (გადამწერი) 951 თ (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ელისაბედ (აბრამას მეუღლე) 116 (მინაწ. 5)
ელისაბედ (ფოფოდია) 237 (ანდ.)
ელისაბედ ალექსეევნა (ალექსანდრე I-ის მეუღლე) 516 : 3 (შენ. 2)
ელისაბედ პეტროვნა (იმპერატრიცა) 281 (შენ. 4 ბ); 427 ა : 5
ელისბარი (წმ.) 300 : 8
ელიხე წინასწარმეტყველი 150 : 73; 417 : 15
ელლინდა 10
ელპიდი (წმ.) 233 ბ (შენ. 1), 384 : 5
ელპიდი (ეპისკოპოსი) 381 : 52, 53
ელპიდი (ხუცესი) 327 (შენ. 1)
ელპიდიფორე (წმ.) 384 : 34
ემინი თეოდორე 408 (შენ. 3)
ემმანუელი 52 (ანდ.)
ენდრონიკაშვილი ზერაბ (ავტორი) 105 : 15, 30, 31 (შენ. 2)
ენდრონიკოვი იოსები (მღვდელ-მონაზონი) 113 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 158 (ანდ.)
ენოს (ბიბლ.) 30 : 7; 269 : 40
ენუქიძე თ. 543 (შენ. 1)
ეპიმახოზ (წმ.) 384 : 33
ეპისკოპია (წმ.) 384 : 36
ეპიფანე დიდი იხ. ეპიფანე კვიპრელი
ეპიფანე კვიპრელი 74 : 39; 269 : 46; 287 : 28; 292 : 4; 381 : 107; 449 : 17; 454 (შენ. 28)

ერახტა მდივანბეგი 281 (შენ. 2)
ერეკლე I 106 (შენ. 2); 110:2; 281 (შენ. 2) 342:1,2; 436 (მინაწ. 11)
ერეკლე II 6:19; 33 (მინაწ.$_3$); 37:2; 39 (შენ. 1); 41 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა); 48 (შენ.1, II); 58:3, (შენ. 1 ა, ბ); 64 (მინაწ. 2); 66 (მინაწ. 2); 69 (შენ. ა); 71 (შენ. 1 ა, 2); 81 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 3); 84 (შენ.); 105:2, 2 (შენ.), 3,3 (შენ.), 4 (შენ.), 5,5 (შენ. 1), 8, 11, 11 (შენ.), 13 (შენ. 1), 25 (შენ. 1),29, 30(შენ. 1), 31. 31(შენ. 1, 3), 34, 103 (შენ.), 141; 111 (მინაწ. 2); 119 (შენ. 1); 123 (შენ. 1 ბ); 129 (შენ. 1); 131 (ანდ.); 136 (შენ.); 137 (შენ. ე); 139:19; 155:48, 110; 167 (მინაწ.); 173 (ანდ.); 176 (მინაწ. 3); 182 (შენ.); 183 (შენ. 1 ბ); 191:1, 3, 4, 5, 8; 192 (შენ. 4 ბ); 197 ა, ბ; 197 გ; 197 დ; 204 (ანდ.); 249:1 (შენ. 2), 2 (შენ. 3), 3 (შენ. 2); 250 (ტექნიკ. აღწ.), 4 (შენ. 6), (ანდ.); 252 გ (შენ. 2_{44}); 253; 254 (შენ. 9); 267 (შენ. 4); 267 (მინაწ. 6); 278 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2); 279 (შენ. 3 ბ); 281 (შენ. 4ა, ბ); 285 (შენ. 6); 295 (შენ. 1ა, ბ); 303:X:2 ა, გ; 306 (შენ. 2); 307 (შენ. 2); 335 (შენ. ა); 346 (შენ. 2); 349 (შენ.), (ანდ.); 379:5 (შენ.); 410 (შენ. 3); 419 (შენ. 1); 516:1; 532 (შენ. 2, 3); 550; 966 (შენ. 3)
ერისთავი 20 (შენ. 4)
ერისთავი (რაჭის) 252 გ (შენ. 2_{41})
ერისთავი ანნა 521 (მინაწ. 1)
ერისთავი აღაბაბა 105:81
ერისთავი ბეგლარ 105:81
ერისთავი ბეჟან (ქდიანბეგეი) 105:131
ერისთავი გიორგი (ქსნის) 105:128 (შენ. 1), 129 (შენ. 2), 130 (შენ. 1)
ერისთავი დ. 20 (მინაწ. 1)
ერისთავი დავით 105:81, 83
ერისთავი დ. ჯიმშერის ძე 63:3
ერისთავი ზურაბ 213
ერისთავი მამამზე 951 ა (მინაწ.)
ერისთავი რევაზ გიორგის ძე (ქსნის ერისთავი) 105:128 (შენ. 1, 2), 129 (შენ. 2), 130 (შენ. 1)
ერისთავი [რომანოზ, ხამთავნელი] იხ. რომანოზ სამთავნელი
ერისთავი [როსტომ] (ბრესილის მპრძოლის მონაწილე) 252 გ (შენ. $2_{43, 44}$)
ერისთავი შალვა დავითის ძე 105, 83
ერისთავი შანშე 37:2
ერისთავ-წულუკიძე როხკანა 242 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ-მინაწ. II)
ერმოგენე 166:10; 175; 303:1:1 ა
ეროტოს (წმ.) 417:26
ესაია წინასწარმეტყველი 401 (მინაწ. 1)
ესტატე 378:4 (შენ. 3)
ეფთვიმე იხ. ექვთიმე მთაწმიდელი
ეფთვიმე (გადამწერი) 425 (ტექნიკ. აღწ.), 182 (შენ. 2)
ეფთვიმე (წმ.) იხ. ექვთიმე დიდი, პალესტინელი 150:50
ეფთვიმე (პატრიარქი დიდისა იოსებიანთისა და ყოვლისა საქართველოსაჲ) 372 (შენ. 3ბ)
ეფთვიმე გრძელი 401 (მინაწ. 2); 951 ე: 4
ეფთვიმე წინამძღვარი 60 (ანდ. 3)
ეფთვიმი არქიმანდრიტი 349 (შენ.)
ეფთიმი იხ. ექვთიმე მთაწმიდელი
ეფრემ 139:27
ეფრემ (ავტორი) 425:2 (შენ. 1)
ეფრემ (ავტორი) 30:1
ეფრემ („ალექსიანი") 62:2
ეფრემ ასური 74:5,6; 85; 139:33; 150:54; 269:19; 300:4, II:2; 340:3; 368:2; 449:9
ეფრემ მონაზონი იხ. ეფრემ ასური
ეფრემ წმერე 159 (ტექნიკ. აღწ.), 2 (შენ.), (ანდ.); 184 (შენ. 2); 259:23 (შენ.), 24 (შენ.), 25 (შენ.), 26, 27; 300:42; 339 (მინაწ.); 344 (მინაწ. 1, 2); 347 (მინაწ. 1); 379:29, 30; 384:2 (შენ.), 17 (შენ.), 18 (შენ.), 29 (შენ.), 38 (შენ.), 43 (შენ.), 44 (შენ. 1), 46 (ანდ.),49 (შენ.)
ექვთიმე ათონელი იხ. ექვთიმე მთაწმიდელი
ექვთიმე დიდი, პალესტინელი 150:50; 425:65, 66, 67

ეპისკოპოზ მთაწმიდელი 94 (შენ. 3); 113 (შენ.); 127 (შენ.), 4; 139:10; 143 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (ანდ. 1), 3, 4 (ანდ.), 6, 7, 7 (ანდ.); 153 (შენ. ა), (ანდ.); 300:2 (შენ.), 3 (ანდ. I), 21, II:9; 312:47; 345 (შენ. 2); 347 (მინაწ. 1); 367 (მინაწ.); 376 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ა, ბ); 382:5 (შენ.); 383:1 (შენ.), 2 (შენ.), 3 (შენ.), 4(შენ.), 5 (შენ.),6 (შენ.), 7 (შენ. 2), 8 (შენ.), 9 (შენ.), 14 (შენ.), 15 (შენ.), 18 (შენ.); 383:22 (შენ.), 23, 23 (შენ.), 25 (შენ. 2), 26 (შენ.), 27 (შენ.), 28 (შენ. 2), 30 (შენ.); 384:46 (ანდ.); 396:4 (შენ.); 413 (ტექნიკ. აღწ.), 7 (შენ. 2), 10 (შენ. 2); 421 (შენ.); 427 ა:11; 527 (შენ.)

ეშიკ-ალახ ბაში 443 (მინაწ. 6)

ბ

ბალენკა (წმ.) 74:10; 269:36

ბალუანე 381:127

ბარაზ მოზამე 425:94

ბარათლომეოზ (წმ.) 417:11

ბარნაკა იხ. კარგაროეული ბარბარე

ბარლაამ მონაზონი 326 ა (შენ. ბ); 3268 (შენ. ბ)

ბარლაამ მიტროპოლიტი 368:3 (მინაწ. 1 ბ)

ბარხუ (ეპისკოპოსი ედესიისა) 381:113, 116

ვახტანგ ბაგრატის ძე ხახულელი იხ. ვახტანგ ვაგრატის ძე ხახულელი

ბახტანგ ვაგრატის ძე ხახულელი 347 (მინაწ. 1)

ბახტანგ (შიომღვიმელის ძე) იხ. ლალიხანისშვილი ვახტანგ

ბახტანგ ოქონელი 543 (მინაწ.)

ბაჩნაძე ახლან 132 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

ბაჩნაძე გრიგოლ იხ. გრიგოლ ბერი

ბაჩნაძე სვიმონ სოლომონის ძე (მთარგმნელი) 304 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.1), (ანდ. 1)

ბახვახოვი ალექსანდრე ზაკარიას ძე 24 (მინაწ. 4)

ბახტანგ 436 (მინაწ. 8)

ბახტანგ ალექსანდრეს ძე (ძმა ბაგრატ იმერთა მეფისა) 252 გ (შენ. 2_{14})

ბახტანგ-ალმახხან ბატონიშვილი (ერეკლე II-ის ძე) 105:13, 13 (შენ. 1), 14 (შენ. 1), 34; 254 (შენ. 9); 516:1

ბახტანგ ბატონიშვილი იხ. ვახტანგ VI, მეფე

ბახტანგ გორგახალი 25:3; 30:3; 220 (შენ. 3); 300:5; 354 (შენ. 1 ბ); 424 (ანდ.)

ბახტანგ გურიელის ძე 105:128

ბახტანგ ლეონის ძე იხ. ვახტანგ VI, მეფე

ბახტანგ V, მეფე (შაჰნავაზი) 37:1; 342:18; 418:3; 424:21; 1103:13

ბახტანგ VI, მეფე 6:5, 5 (შენ.); 14:1; (შენ. გ); 20 (შენ. 3 ა); 21 (შენ. 1); 24 (შენ. 2 ა); 25:1; 30 (შენ. 1, 2); 31 (შენ. 1 ბ, 2); 32 (შენ. 1 ბ, 2); 33 (შენ. 1 ა, გ, დ, 2); 34 (შენ. 1 ა); 51; 60 (შენ.); 66 (მინაწ. 2); 82:2 (შენ. 3); 100:1 (შენ. 1 ა); 107 ა:7 (შენ. 2); 107 ბ:1 (შენ. ა), 2 (შენ.), 3 (შენ.); 107 გ:(ანდ.); 111 (მინაწ. 1); 121 (შენ. 2 დ); 161 (შენ. 2, 4, 5), (ანდ. 1, 2), (მინაწ. 2); 167 (შენ. 2), (ანდ.); 171:1, 2, 4, 5. (შენ. 2); 192 (შენ.43); 197 ა, ბ, გ, დ; 202 (ანდ.); 206 ა (შენ.1); 206 ბ (შენ. 1); 206 გ: 225 (შენ.); 250:1 (შენ. 1), 254 (შენ. 9); 281 (შენ. 2, 4 ა, ბ); 287 (შენ. 3), (მინაწ. 3); 303:I:2, 3 (შენ.), III; 342:9; 354 (შენ. 2); 357 (შენ. 1); 386 (შენ. 10, თ), (ანდ. ა); 390 (შენ. 2); 395 (ტექნიკ. აღწ.), 3, (მინაწ. 13); 407 (მინაწ. 3); 418(მინაწ. 32 (შენ.); 424 (ანდ.); 454 (შენ. 2გ); 526:6 (შენ.), 7 (შენ.), 8 (შენ. 1, 3; 536:5, 5 (შენ.), 543 (შენ. 1); 939 (შენ. 3); 953:1 (შენ. ბ)

ბახუშტი ბატონიშვილი (ვახტანგ VI-ის ძე) 30 (შენ. 1); 186; 197 ბ (შენ. 2);

265 (შენ. 2); 281 (შენ. 1 ა, ე, 3, 4, 4 ა); 380; 420 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 დ, ე, 2 ა); 947 (შენ. 1)
ველათი (მღვდელთმთავარი) 82 (შენ.7)
ვენედიქტე არქიმანდრიტი (იერუსალიმის ვერძილი, ჯვარის მამა) 31 (მინაწ. 6); 365 (შენ.)
ვესპასიანე || უესპასიანე 26 : 3; 87 : 1; 323; 417 : 21
ვიკტორ მწედართმთავარი 381 : 1
ვოპატი (წმ.) 417 : 21
ვიპერენია 381 : 176
ვირშელი (ქსნის ერისთავი) 25 : 10
ვირლ ილიუსი 169 (შენ. ბ); 246 (შენ.1)
ვისი („ვისორამიანი") 17; 27; 96; 102
ვლადიმერ (რუსეთის დიდი მთავარი) 214 (შენ. 0)
ვლასი (წმ.) 150 : 57
ვოპანოს 275 : 2
ვოლტერი 303 : XVII : 1; 389
Волчков Сергей 187 (შენ. 4)
ვონიფანტე (წმ.) 166 : 19
ვრისონი 381 : 151

ზ

ზაალდასგან („როსტომიანი") 428
ზაალოვი ზაალ ზურაბის ძე 9 (მინაწ. ა)
ზაბილოწ (წინამძღვარი) 413 (მინაწ. 1)
ზაბულონ 244 : 3
ზავა („რუსუდანიანი") 23; 436
ზავადოვსკი პეტრე ვასილის ძე 2 (შენ. 1 ბ)
ზალიკიანი || ზალიკალიანი გიორგი ვასილის ძე 152 (შენ. 2); 176 (მინაწ.3); 177 (ტექნიკ. აღწ.)
Заозерский И. А. 143 : 2, 12 (შენ.); 144 : 2 (შენ. 1), 3 (შენ.)
ზარაფოვი გიორგი სტეფანეს ძე 66 (მინაწ. 3, 4); 533 (მინაწ. 2)
ზარაფოვი იაგორ სტეფანეს ძე იხ. ზარაფოვი გიორგი სტეფანეს ძე
ზარგაროვი ა. 195 (შენ. 2)
ზარძე მათე 56 (მინაწ. 2)
ზაფარ (იეროდიაკონი, მხატვარი) 450 (შენ. 5)
ზაქარ 261 (მინაწ. 4)
ზაქარია 379 : 36
ზაქარია 368 (მინაწ. 1ე, 0, კე, კზ, კ0)
ზაქარია (გადამწერი) 348 (ტექნიკ. აღწ.), 8 (შენ.), 30 (ანდ.)
ზაქარია (გადამწერი) 266 (ტექნიკ.აღწ.)
ზაქარია (მამათ-მთავარი) იხ. ზაქარია ვალაშკერტელი
ზაქარია (ხუცესი სიონისა, გადამწერი) 69 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ზაქარია არქიმანდრიტი 348(მინაწ. 1,3)
ზაქარია დიაჩოკი (გადამწერი) 118 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ზაქარია ვალაშკერტელი (მამათ-მთავარი) 143 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (ანდ.2), 3 (შენ.), 5 (შენ.), 7 (ანდ.), 8 (შენ.), 9 (შენ.), 12 (შენ.)
ზაქარია მარლაგის (!) ძე 347 (მინაწ. 1)
ზაქარია მღვდელი 267 (მინაწ. 11)
ზაქარია ონოფრეს ძე 1103 : (მინაწ. გ)
ზაქარია ფილოსოფოსი 63 : 3
ზაქარია ცოდვილი (გადამწერი) 70 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ზაქარია წინასწარმეტყველი 150 : 2,10; 449 : 8; 947
ზახარ ივანოვი (ივანოვიჩი?) (ქართველი) 1097 (მინაწ. ა, გ)
ზებედე 425 : 24
ზებედე იესეს ძე 162 (ანდ.); 358 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)
ზედგინიძე ნინო (გადამწერი) 101 (ანდ. 1, 2)
ზენონ (მოწამე) 417 : 24
ზენონ მეფე 300 : II : 1
ზილიხან („იოსებ და ზილიხანი") 403 : 2; 1109
ზინა (მოწამე) 417 : 24
ზინობ (მღვდელმოწამე) 384 : 32
ზინობია (წმ.) 384 : 32
ზირაკ (წინასწარმეტყველი) 85; 269; 19; 368 : 2; 409 : 5
ზოილი 381 : 41
ზოსიმე 413 (მინაწ. 4)

ზოსიმე (ზოსიმო) (წმ.) 417 : 22
ზოსიმე, ამბა 419 : 26
ზოსიმე განშორებული 300 : 22
ზოსტერი („რუსულანიანი") 436
ზუბალოვი იაკობ 406 (შენ. 3)
ზურაბ შანშოანი იხ. შანშოანი ზურაბ

თ

თაბორი 198 (შენ. 2 გ)
თავყანჰცხე („თიმსარიანი") 13:1
თალახე (ხუცესი და მამასახლისი) 367:3, 4; 396:3,4; 421
თალელე (მოწამე) 425 : 111
თამაზა 13 : 5 (შენ. 1)
თამაზ-შაჰ 197 ა, ბ, გ, დ
თამაზ-ხანი 303 : XIX : 6
თამარ 528 (მინაწ. 1)
თამარ 418 (მინაწ. 4)
თამარ (ათაბაგთა სახლიდან) 947 (შენ.3)
თამარ (მეფის ძის ასული) 388 : 11 (შენ. 33)
თამარ (გიორგი XII-ის ასული) 279 (შენ. 3 ბ)
თამარ ბაგრატიშვილი (მეფე ირაკლის ძის (!) თეიმურაზის ასული) 418 (მინაწ. 35)
თამარ დედოფალი (სოლომონ I-ის დედა) 6 : 12
თამარ მეფე 25 : 8, 9; 30:8,9 (შენ. 4); 33 (შენ. 1 გ); 105:1; 155:2, 111 (შენ. 2); 279 (შენ. 2); 295 (შენ. 4); 354 (შენ. 10); 387 : 2: 424 (ანდ.)
თანიაშვილი ბეჟან 105 : 23, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
თანიაშვილი ბეჟანაბეჟ 357
თანიაშვილი ხულხან 357 (შენ.)
თანხმურად („ყარამანიანი") 164
თარში ‖ თარბი 25 : 2; 30 : 2ა
თარგამოს ‖ თარგმაოს 25 : 2; 30 : 2ი, 354
თარხანოვი დავით 368 (მინაწ. 1 ბ)
თარხანოვი იოანე 333 (შენ. 3)
თარხანოვი სოლომან (შამშადინის მოურავი) 950
თაყაიშვილი ეკვთიმე 1 (შენ. 4); 4(შენ.); 5 (შენ. 4); 6 : 19 (შენ. 2); 7 (შენ. 4); 8 (შენ. 3); 9 (შენ. ბ); 10 (შენ. 4); 11 : 4 (შენ. 3); 12 : 10 (შენ. ბ); 13:5 (შენ. 2); 14 : 5 (შენ. ბ), 16 (შენ.); 15 (შენ. 4); 16 (შენ. ბ); 17 (შენ. 4); 18 (შენ. 4); 19 (შენ. 6); 20 (შენ. 4); 21 (შენ. 2 ბ); 22 (შენ. 1, 4, 5); 23 (შენ. 3);24 (შენ. II ბ); 25 (შენ.8); 26 (შენ. 2);27 (შენ. 4); 28 (შენ. 2); 29 : 12 (მინაწ. 3); 30 (შენ. 3, 5 ა); 31 (შენ. 6), (მინაწ. 2); 32 (შენ. 4); 33 (შენ. 4); 34 (შენ. 2); 35 : 4 (შენ. 3); 36 (შენ. 5); 37 (შენ. გ); 38 (შენ.); 51 (შენ. 4); 55 (შენ.); 62 (შენ. 1); 100 : 4 (შენ. 2); 103 (შენ. 2); 107ა: (შენ. 1); 107 გ (შენ. 2); 110: 4 (შენ.2); 164 (შენ. 2); 165 (შენ. 2); 170 (შენ. 2), 5 (შენ.); 180 (შენ. 2); 186 (შენ. 1); 281 (შენ. 3); 303 : I : 5 (შენ), VI (შენ. 4); 325 (შენ. 3); 330 (შენ. 2); 339 (შენ. 3); 342 (შენ. 2); 352 : 1 (შენ.); 352 : 6 (შენ.); 354 (შენ. 5); 380 (შენ. 3); 390 (შენ. 1); 394 (შენ. 3); 403 (შენ. 3); 406 (შენ. 6); 410 (შენ. 5); 418 : 3 (შენ. 6); 424 (შენ.5); 427 ა (მინაწ. 1); 433 (შენ. 4); 436 (შენ. 6); 428 (შენ. 3); 523 (შენ. 2): 526 (შენ. 4); 535 ა (შენ.); 535 ბ (შენ. 3); 535 გ (შენ.); 535 დ (შენ.2); 535 ე (შენ. 4); 535 ვ (1) : (შენ. 2); 535 ვ (2) : 3 (შენ. 3); 535 ზ (შენ.2); 535 თ (შენ.); 536 : 8 (შენ 3); 538 (შენ. 4); 542 (შენ. 2); 551 (შენ.), 939 (შენ. 5); 951 (შენ. 3); 951 ბ (შენ.); 951 გ (შენ.); 951 დ (შენ. 2); 951ე (შენ.); 951ვ (შენ. 2); 951 ზ (შენ.); 951 თ (შენ.3); 951 თ (შენ. 4); 951 ი (შენ. 2); 951 ია; 951 იბ; 951 იგ (შენ. 2); 953 (შენ. 2, 3); 1084 (შენ. გ); 1087 : 6 (შენ.); 1088:16(შენ. 4); 1102 (შენ.); 1103: 13 (შენ.); 1106 : (შენ.), 1109 (შენ. 2)
თევდორე (წმ.) 300 : 19
თევდორე სტრატელატი 125 (მინაწ. 9)

თევდორე ხუცესი (სამაწმიდელი) 427ა :11; 312:47
თევდოსი (ღმერთ-შემოსილი) 425:54
თევდოსი (წმ.) 150:45
თევდოსი მეფე 300:16 (შენ); 383:21; 425;64
თეიმურაზ ბაგრატიონი იხ. თეიმურაზ ბატონიშვილი
თეიმურაზ ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე) 130 (მინაწ. დ); 137 (მინაწ.Ი); 142:1 (შენ. ა); 155:5, 8, 8 (შენ.); 191 (შენ.); 193 (შენ.); 254 (შენ.8ბ); 267 (მინაწ. 5); 279 (შენ. 3 დ, 4 ზ); 285 (შენ. 7); 306 (შენ. 3); 307 (შენ. 2); 359 (შენ. Ი); 370 (მინაწ. 1, 2); 371 (მინაწ. 1, 2, 6); 387:5, 8, 8 (შენ.); 388:11 (შენ. 7, 24, 49); 392 (შენ. I ა); 416:3 (შენ. 2 ბ);
თეიმურაზ I 6:1, 2, 2 (შენ. 2), 10, 11, 11 (შენ.); 14; 62:5,7; 101:2, (შენ.); 155:111 (შენ. 2); 239:1, 2, 2 (შენ. 2); 342:3 (შენ. ბ), 4, 5, 6, 7, 7 (შენ.), 13, 14, 15, 16, 17, 18; 403:1 (შენ.), 2, 3, 4, 5, 6, 6 (შენ. 2); 418:1, 2, (მინაწ. 1, 1 (შენ.) 424:1; 535 ზ (შენ. 1); 536:1, 3, 3 (შენ.), 6, 6 (შენ.), 7, 7 (შენ.), 8, 8 (შენ. 1); 1084 (შენ. ა); 1091:1 (შენ. ბ); 1103:3 (შენ. ბ), 4, 5, 6, 7, 8, 10, 10 (შენ. ა), 11, 11 (შენ.), 12, 12 (შენ. ა); 1109
თეიმურაზ II 6:3, 3 (შენ.), 15, 15 (შენ.); 13:1, 2 (შენ. 3); 62:3; 105:5 (შენ. 1); 106; 110:2, 2 (შენ.); 135 (შენ. 1, 2, 3); 149 (ანდ.); 155:111 შენ. 2); 182 (შენ.); 192 (შენ. 4 ბ); 197 ა, დ; 254 (შენ. 9); 281 (შენ. 4 ბ); 342:1, 1 (შენ. 2), 2, 3, 3 (შენ. ა); 427 ა:8; 536:2, 2 (შენ.); 1088:11; 1103:1,1 (შენ. ა), 2, 3, 3 (შენ. ბ), 9, 9 (შენ. ა)
თეიმურაზ (უფლისწული, ძე მეფის ირაკლისა(!)) 418 (მინაწ. 35)
თეკლა 381:169
თეკლა (პირველმოწამე) 150:11
თეკლა ბატონიშვილი 155:110; 303:X:2 გ; 387:116
თელემაკი იხ; ტელემაქოს
თემურ-ლენგი 161
თეოდორა (წმ.) 300:II:1
თეოდორა ანკვირელი 417:6
თეოდორა ენკრატი 381:21
თეოდორა მენავე 74:14
თეოდორე (წმ.) 74:12
თეოდორე (მონაზონი და ფილოსოფოსი) იხ. თეოდორე აბუკურა
თეოდორე (ხარანელი ეპისკოპოზი) იხ. თეოდორე აბუკურა
თეოდორე (პუცესი დიდი ეკლესიისა) 252 ე
თეოდორე აბუკურა 248:2; 287:29; 312:2 (შენ.), 7, 7 (შენ. 2), 8, 11, 12, 13, 20, 22, 28; 401:16
თეოდორე აღმსარებელი. ხტოდიელთ წინამძღვარი 300:35; 382:16; 449:3, 16
თეოდორე აღსრულებული იხ. თეოდორე ევქაიტელი, ტირონი, მოწამე
თეოდორე გამომწერალი 166:27
თეოდორე ევქაიტელი, ტირონი, მოწამე 74:13; 150:58
თეოდორე ეპისკოპოსი 292:4
თეოდორე მღვდელი (გადამწერი) 176 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
თეოდორე სტოდიელი იხ. თეოდორე აღმსარებელი, სტოდიელთ წინამძღვარი
თეოდორე სტრატელატი 150:56, 70; 300:21; 417:7
თეოდორე ტირონელი იხ. თეოდორე ევქაიტელი, ტირონი, მოწამე
თეოდორე ხუცესი იხ. თეოდორე ხუცესი (სამაწმიდელი)
თეოდორ იევანიჩ 420 (მინაწ. 3)
თეოდორიტე ტვიროსელ 417:18
თეოდოსი 125 (მინაწ. 4)
თეოდოსი მეფე (ბერძენთა) 134:2; 139:25
თეოდოსი მცირე 314 (ტექნიკ. აღწ.)
თეოდოტი (ეპისკოპოსი ვერიისა) 381:33
თეოდულო (წმ.) 417:21
თეოკლეტე პოლიიდნი (არქიმანდრიტი) 303:XVIII:2
თეოკრიტე 246 (შენ. 1)

თეოკტისტე ლეზველი 384:39, 39 (შენ. 1)
თეოპისტია (წმ.) 384:7
თეოსტორიკა მონაზონი 73 (შენ. ქ)
თეოფანე (გალობათა მთქმელი) 150:67 (შენ.); 166:3 (შენ.), 27; 425:26 (შენ. 4)
თეოფანე ანგაიკელი 144:1
თეოფანე პროკოპოვიჩი 294 (შენ, 5)
თეოფანე ხუცეს-მონაზონი (გადამწერი) 126 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
თეოფილაქტე (ეპისკოპოსი) 142:2
თეოფილაქტე (მიტროპოლიტი) 368 (შენიშ. 1 იხ)
თეოფილაქტე ბულღარელი 404
თეოფილე იხ. თეოფილე ხუცეს-მონაზონი
თეოფილე(მდაბალი და გლახაკი)300:II:8
თეოფილე (ეპისკოპოსი) 381:94
თეოფილე (ბერძენთა მეფე) 74:18
თეოფილე მონაზონი 278 (შენ. 3)
თეოფილე ხუცეს-მონაზონი 347 (მინაწ. 1); 384:34 (შენ. 2)
თეოქტისტე სტოდეელი (ავტორი) 182
თვირსხი (წმ.) 166:14
თინათინ (ბავრატ იმერეთის მეფის ასული) 252 გ (შენ. 2_{28})
თიქნისელი ხანი(!) 394 (შენ. 5)
თომა 150 (მინაწ. 2)
თომა იხ. ჩაჩიაშვილი თომა ნიკოლოზის ძე
თომა ბრძენი 250:4 (შენ. 2 ბ), 4 (შენ. 5)
თომა კალოუბნელი (გადამწერი) 300 (ტექნიკ. აღწ.), 2 (ანდ.), 3 (ანდ. II), 20 (ანდ.), 24 (ანდ.), 29 (ანდ.), 43 (შენ. 3)
თომა კემფელი 98 (შენ. 1, 2, 3)
თომა მოციქული 91:14; 150:17; 300:10; 384:15
თორნიკ პატრიკი (გლახაკი მიქაძე) 422 (ანდ. 4, 9, 14)
თოფურია ვ. 6:8 (შენ.); 13:5; 1088:6 (შენ. 3)
თრდატ (სომეხთა მეფე) 220
თუალშუბნიერი (ბატონი) 947 (შენ. 3დ)
თულაევი იოსებ 47 (ანდ. 2), (მინაწ. 4, 5)
თუმანიშვილები 122 (მინაწ.)
თუმანიშვილი გივი ზურაბის ძე (ავტორი) 6:5; 390:5; 424 (ტექნიკ. აღწ.), 28, 29, (ანდ.); 537:5 (შენ.)
თუმანიშვილი გიორგი იხ. თუმანოვი გიორგი ეგნატეს ძე
თუმანიშვილი დავით 436 (მინაწ. 1)
თუმანიშვილი დავით ეგნატეს ძე (გადამწერი) 238 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2)
თუმანიშვილი დიმიტრი (მდივანი) 33 (მინაწ. გ, დ)
თუმანიშვილი ზაალ 1084 (შენ, ბ)
თუმანიშვილი მირველ (გადამწერი) 1097 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ბ)
თუმანოვი 368 (მინაწ. 1 ლა)
თუმანოვი გიორგი ეგნატეს ძე 103 (ანდ); 105 (ანდ. 1, 2); 106, (ანდ. 2); 155:19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 30 (შენ.), 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 59, 87 (შენ.), 106, 107; 170 (ანდ. 4); 373 (მინაწ. 2); 387:19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 61, 89 (შენ.), 108, 109; 951 დ:5
თუმანოვი იესე 96 (ტექნიკ. აღწ.), ანდ.)
თურქისტანისშვილი ერასტი (მთარგმნელი 13:3; 47 (ტექნიკ. აღწ.); 66 (მინაწ. 2); 171:4; 368:3; 524

ი

იაბენეს მეფე („ბალავარიანი") იხ. აბენეს მეფე
იავორსკი სტეფანე 265
იაზონ („ტროადის ისტორია") 5; 169
იაკობ (მამათმთავარი, (ბიბლ.) 403 (შენ.4)
იაკობ (უფლის ძმა) იხ. იაკობ მოციქული
იაკობ მოციქული 28 (შენ. 1); 105:128; 150:19, 64; 254; 269:37, 42; 287:27, 32; 300:26; 372 (შენ. 3 ბ); 384:27;

407 : 4, 4 (შენ. 1); 425 : 20, 119; 527
იაკობ დაჭრილი 425 : 117
იაკობ ზემედეს ძე 425 : 24
იაკობ მონაზონი 951 ე : 3
იაკობ სამებელი იხ. იაკობ სამებელი-შემოკმედელი მიტროპოლიტი
იაკობ სპარსი 382 : 11
იაკობ სამებელი-შემოკმედელი მიტროპოლიტი 144 (მინაწ. 1); 342 : 18; 395 : 4; 424 : 20; 951 გ; 1103 : 13
იაკობ შემოკმედელი იხ. იაკობ სამებელი-შემოკმედელი მიტროპოლიტი
იაკობ წანწალოხი 312 : 43
იამამე (ჯილმუიეი) 312 : 23
იარედ (ბიბლ.), 30 : 7
იახონ 116 (მინაწ. 4)
იაფეთ 25 : 2; 30 : 2ა; 186; 281 (შენ. 1 ბ, 4 ა)
იბრეიმ (ძე მაჰმადისი) 87 (შენ.)
იბრეიმ ფაშა 87 (შენ.)
იგორ 418 (მინაწ. 68)
იეგორ 11 : 1
იერემია 303 : XVIII : 2
იერემია კონსტანტინეპოლელი (პატრიარხი) 49 : 3, 365 (შენ. ე)
იერემია წინასწარმეტყველი 139 : 29; 409 : 6; 422 (ანდ, 6) 951 ე : 3
იერმოლოვი ალექსეი პეტროვიჩი (ლენერალ-ადიუტანტი) 368 (მინაწ. 10); 450 (შენ. 3)
იერონ (წმ.) 384 : 38
იერონიმე აღათანგელე 303 XVIII : 2
იესე 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)
იესე 60 (მინაწ. 3, 7)
იესე იხ. გარსევანიშვილი იესე
იესე (ბიბლ.) 37 : 1; 1080 ა : 3
იესე (ვახტანგ VI-ის ძმა) 105 : 2 (შენ.), 8, 9, 9 (შენ.), 10, 10 (შენ. 1), 69 (შენ.) 281 (შენ. 2)
იესე მგალობელი 105 : 82, 82 (შენ.)
ივანაშვილი 421 (მინაწ. 3, 4)
ივანე ლიპარიტის ძე 25 : 6; 30 : 6
ივანე მინჩხი 425 : 64 (შენ.), 66 (შენ. 2), 155 (შენ.), 170 (შენ. 2)
ივანე მიტრიჩ 97 (მინაწ.)
ივანე ფარჯანიანი 391 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ივანე ქონქოზის ძე 425 : 47 (შენ. 3)
ივანიძე სოფიო 101 (ანდ. 2)
ივლია 425 : 121
ივლიანე განდგომილი 74 : 13; 269 : 23, 37; 287 : 32; 348 : 1; 379 : **25**; 383 : 12
ივლიანე განმანათლებელი 369 : 1
ივლიანე კეისარი 168 : 4
ივლიოსი 300 : 20
ივლიტე (წმ.) 150 : 79; 552 : 9, 10, 11, 12
ილარი 381 : 59
ილარიონ (გადამწერი) 413 (ტექნიკ. აღწ.), 6, 7 (შენ. 2)
ილარიონ დიდი (თულაელი(!)) 347 (მინაწ. 1)
ილარიონი 425 : 91
ილია ბაგრატიონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე) 155 : 43, 88, 88 (შენ.); 279 (შენ. 3ბ); 304 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2); 387 : 44, 90, 90 (შენ.)
იმამყულიხან იხ. დავით II, მეფე
იმედაშვილი გ 13 : 2 (შენ. 5 ბ); 395 : 3 (შენ.)
იმონი 1109 (შენ. 1)
ინანაშვილი შ. დ. 332 : 1 (შენ. 2); 2 (შენ.)
ინანიშვილი დავით (დავით დადიანის კარის მღვდელი) 275 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ.), 2 (შენ, 1); 320 (შენ. 2); 321 (შენ. 2); 322, (შენ. 2); 323 (შენ. 2); 372 (შენ. 4)
ინანოვი შ. დ. იხ. ინანაშვილი შ. დ.
ინგოროყვა პ. 17; 27 (შენ. 3); 31 (შენ. 5); 102 (შენ. 4); 425 (ტექნიკ. აღწ.), 184 (შენ. 3)
ინდი (წმ.) 87 : 2
ინოკენტი 381 : 108
იოაკიმ 91 : 2; 535 ე (2) : 1
იოაკიმ მაწყვერელი 312 (ტექნიკ. აღწ.), 55 (ანდ.)
იოაკიმ მიტროპოლიტი (ახტალელი) 205 ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
იოაკიმ მურიატი 365 (მინაწ. 4)
იოანე ‖ **ივანე** 300 : 37 (მინაწ.), II : 9 (მინაწ.)

ეროვნული ბიბლიოთეკა

იოანე 60 (მისაწ. 6)
იოანე 139 (ანდ.)
იოანე 74 (ანდ.)
იოანე 125 (მინაწ. 5)
იოანე 407 (მინაწ. 4)
იოანე (იოანე თორნიკ-ყოფილი, ძე ჩორდვანელისა) 422 (ანდ. 9, 14)
იოანე (ზაქარია მღვდლის ძე) 388 : 4
იოანე (გადამწერი) 86 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
იოანე (გადამწერი) 516 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1)
იოანე (ძე ყარაბუდახისი) 187 (ანდ.)
იოანე (მოსაცი ჯვარისა, მამა დავით გარეჯისა) 60 (მინაწ. 5)
იოანე ‖ **იოანე** (არჩილ მეფის (წმ.) ძე) 25 : 3, 5; 30 : 3, 5; 354 (შენ. 1 დ)
იოანე (ვესამანიელი, გიორგის ძე, დავით რექტორის გაზრდილი) 105 : 20, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
იოანე (ხუდახნელი?) 449 : 23
იოანე იხ. მარტვილი პირველი
იოანე ბატონიშვილი 22 (შენ. 2), (მინაწ. ბ, ზ); 105 : 37; 130 (შენ. 1), (ანდ.), (შენ. ე); 137 (შენ. ბ, გ, დ), (მინაწ. 1); 155 : 18; 225 (შენ.); 249 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 1); 254 (შენ. 7, 8 ბ, გ, დ, ე, 9, 10); 267 (მინაწ. 7, 8); 268 (შენ. 2 ბ); 271 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 3); 273 (შენ. 3); 276 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2); 277 (შენ. 4 ა); 279 (შენ. 4 ბ, გ,); 285 (შენ. 6); 288 (შენ. 4); 289 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1); 304 (შენ. 1), (ანდ. 1); 306 (შენ. 1, 2); 333 (შენ. 1, 1 გ, დ); 341 : 2 (შენ. 2 ბ); 359 (შენ. ბ, გ, დ, ე, ღ); 360 (ანდ.); 378 : 4 ((შენ. 2), 4 (შენ. 3); 387 : 18, 50; 388 : 9, 9 (შენ.): 11 (შენ. 8, 50, 51, 52, 53); 392 (II შენ. ბ, გ, დ); 398 (შენ. 2 ბ); 416 : 3 (შენ. 2 ა, გ, ე, ზ); 420 (მინაწ. 9); 966 (შენ. 3); 1080 ა : 4
იოანე ბოდბელი (მიტროპოლიტი სიღნაღის და ქისიყის) 154 (ანდ.); 338 : 11 შენ. : 15, 58)
იოანე განშორებულთაგანი 139 : 35
იოანე გიორგის ძე იხ. იოანე ბატონიშვილი
იოანე გლახაკი 134 : 5
იოანე გრძელის ძე 347 (მინაწ. 1)
იოანე დამასკელი 60 : (მინაწ. 8); 63 : 2; 67 : 7; 73 (შენ. ია, იე); 74 : 4, 17, 30; 91 : 1; 145 (შენ. 3); 150 : 31; 158; 162 (ანდ.); 166 : 4; 247 (შენ. 1ა); 300 : 36, 39; 340 : 2, 4; 349 (შენ.); 358 : 2, 2 (შენ. 1), 2, (2 შენ. 1 ბ, 3), 3, 3 (შენ.); 361 : 1, 1 (შენ. 1); 368 (მინაწ. 1ა); 401 : 1, 2, 3, 4, 6 (მინაწ. 2); 425 : 9 (შენ.), 32 (შენ.), 121, 133 (შენ. 1); 449 : 18; 951ე : 2
იოანე დეკანოზი 413 (მინაწ. 1)
იოანე დეკანოზი (გადამწერი) 25 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1 ა, ბ); 64 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 1); 131 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
იოანე დიაკონი 383 (მინაწ. 1)
იოანე დიაკონი 128 (მინაწ. 2)
იოანე დიაკონ-მონაზონი (გადამწერი) 364 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
იოანე ეპისკოპოსი იხ. იოანე ოქროპირი 449 : 13
იოანე ვოტტოლოპ ემმანუილ პერითკოპი 365 (შენ.)
იოანე ზედაზნელი ‖ **ზედაძნელი** 82 (მინაწ. 7); 449 : 21, 25; 528 : 9
იოანე თესალონიკელი 74 : 24
იოანე იაღლუჯის ძე (გადამწერი) 169 (ანდ.), 365 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 381 (ანდ.)
იოანე კალოუბნელი (გადამწერი) 300 (ტექნიკ. აღწ.), I : 43 (ანდ.), II : 13 (ანდ.)
იოანე-კვარიკე 184
იოანე კონსტანტინეპოლელი იხ. იოანე ზმარხველი
იოანე მანსურ-წოდებული იხ. იოანე დამასკელი
იოანე მახარებელი იხ. იოანე ღვთისმეტყველი
იოანე მეფის ძე იხ. იოანე ბატონიშვილი
იოანე მთაწმიდელი 153 (შენ. ა.), (ანდ.); 312 : 47; 347 (მინაწ. 1)

იოანე მმარხველი (კონსტანტინეპოლელი მთავარეპისკოპოსი) 55:1, 2; 80:1; 143:2, 2 (შენ. 1), 12 (შენ.) 144:2, 2 (შენ. 1), 3; 349:3; 423;76
იოანე მონაზონი იხ. იოვანეკ მონაზონი
იოანე მოძღვარი (გადამწერი) 82 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)
იოანე მოწყალე (ალექსანდრიელი პატრიარქი) 150:23; 425:104, 105
იოანე მუბრანბაკონი 105:50, 90
იოანე მღვდელი იხ. წიწვიანიძე იოანე
იოანე მწირი იხ. იოანე ბატონიშვილი
იოანე || იოვანე ნათლისმცემელი (წინამორბედი და წინასწარმეტყველი, 12:4, 5; 91:15; 150:10, 44, 59, 74, 88; 151 (შენ. 1); 153 (ანდ.); 182; 300:18, 35, 37, 37 (მინაწ.); 382:15, 16; 417:27; 425:95, 96; 449:3, 8, 16, 19. 20; 951 იბ
იოანე ოსეს ძე იხ. ბარათაშვილი იოანე ოსეს ძე
იოანე ოს-ყოფილი (გადამწერი) 280 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (ანდ.) 2 (შენ. 5), 2 (ანდ.)
იოანე ოქროპირი (კონსტანტინეპოლელი მთავარეპისკოპოსი) 29:2 (შენ. გ, ვ), 3; 73 (შენ. ზ, თ. იდ, იე, იშ); 74:1, 2, 20, 26, 28, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 41, 42; 85; 94; 125 (მინაწ. 9); 127:1; 139:9, 11, 31, 34; 150:7, 24, 53; 153:(შენ. ბ.), (ანდ.); 154; 269:19, 21; 287:15; 300:37, 41, 41 (შენ. 1, 2), 42; 312:55; 340:3; 345, (შენ. 2); 364:1, 2, 2 (შენ.); 366; 368:2; 379:35; 384:2, 2 (შენ.), 4, 17, 43; 417:33; 423; 425:77, 78, 79; 449:8, 12, 14, 15, 19; 535 ე (შენ. 2)
იოანე პატრიკად ნამყოი 347 (მინაწ, 1)
იოანე პეტრიწი 130 (შენ. 2); 146 (შენ. 2); 166:2 (შენ.); 175 (შენ. 3); 192 (შენ. 4 ბ); 233 ბ; 247 (შენ. 1_3); 269:22. 22 (შენ. 2), 29, 29 (შენ. 1); 56 (შენ. 2); 295 (შენ. 4); 303:X:2 ი0; 339 (შენ. 1), (მინაწ.); 344 (მინაწ.2); 347 (მინაწ. 1); 348:24 (შენ. 1), 24 (შენ. 2); 372 (შენ. 4); 379:4, 4 (შენ. 3), 32, 36, 3ბ (შენ.)
იოანე სინელი 130; 133:3; 146;233 ბ; 343 (შენ, 1 ბ, გ, დ, 2); 348:24, 24 (შენ. 1)
იოანესთვი ოსეს 142:1 (შენ. ა); 309 (შენ. 1); 309 (შენ. 1)
იოანე ტარიბის ძე 131 (მინაწ. 2); 266:1 (შენ. 2); 347 (მინაწ. 1), 399:2(შენ.1)
იოანე უნდო 145 (შენ. 1)
იოანე ფილოსოფოსი იხ. იოანე პეტრიწი
იოანე რეინსელიმი 410
იოანე ღვთისმეტყველი (მახარებელი) 12:10; 49:1; 60:ბ, 7, (ანდ. 1, 5), (მინაწ, 3, 6, 7); 77 (მინაწ. 2); 79 (შენ. 1); 98; 113; 139:10; 150:12, 64; 269:15; 273; 300:3 (ანდ.), II:9; 312:55; 366: 423
იოანე შავთველი 312:49 (შენ. 1), 49 (ანდ.); 379:24, 24 (შენ.)
იოანე წინამორბედი იხ. იოანე ნათლისმცემელი
იოანე ჭიმჭიმელი (ხედწოდებით პეტრიწი) 130; 269:29 (შენ. 2); 404
იოანე ხახულელი 347 (მინაწ. 1)
იოანე ხუცესი 368 (მინაწ. 1 ოგ)
იოანნე რაითელი 344 (შენ. 1 დ)
იოანნე სხოლასტიკოსი იხ. იოანე სინელი
Иоанн Постник იხ. იოანე მმარხველი
იობი (ბიბლ.) 333 (შენ. 1); 359 (შენ.თ)
იობ მართალი (წმ.) 12:7; 150:66; 301 (შენ. 1)
იოელ (დავით გარეჯლის კანდელაკის ძე, ავტორი) 105:18, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
იოვაკიმ (წმ). 150:5, 82
იოვაკიმე 425:60
იოვაკიმე მიტროპოლიტი 60 (მინაწ. 4)
იოვანე 552:19 (შენ. 2)
იოვანე 425:56
იოვანე 139:12 (შენ.)
იოვანე იხ. იოანე ნათლისმცემელი
იოვანე იხ. იოანე ზედაძენელი
იოვანე იხ. იოვანე მოწყალე
იოვანე იხ. იოანე პეტრიწი
იოვანე (წმ.) 552:16

იოვანე (წმ.) 269 : 5
იოვანე (მტბევარი?) 425 : 181 (შენ. 2)
იოვანე (ზებედეს ძე) 425 : 24
იოვანე ბოდბელი იხ. იოანე ბოდბელი
იოვანე დამასკელი იხ. იოანე დამასკელი
იოვანე მესვეტე 391 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
იოვანე მთავარეპისკოპოსი კოსტანტინეპოლის იხ. იოანე ოქროპირი
იოვანე მთავარ-მამაჲ 391 (შენ.)
იოვანე მოციქული 425 : 25
იოვანე მოწყალე იხ. იოანე მოწყალე
იოვანე მტბევარი 425 : 1 (შენ. 1, 2), 7 (შენ.), 11 (შენ. 3), 12 (შენ.), 14, 27 (შენ. 1, 2), 28 (შენ. 1), 34, 72 (შენ.), 75 (შენ.), 77 (შენ. 1), 81, 139 (შენ.1)
იოვანე პალავრელი 552 : 6
იოვანე ოქროპირი იხ. იოანე ოქროპირი
იოვანე სოხასტრელი 425 : 50, 51
იოვანე ურაველი 425 : 106
იოვანეკ მონაზონი 269 : 33; 348 : 10; 379 : 33
იოვანეკე ულუმბიელი (სიბრძნის მოყვარე) 74 : 19
იოვე 425 : 139 (შენ. 2)
იოთამ 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)
იოთამ 68 (მინაწ. 7)
იოთმ 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)
იოკან (წესთ-მთავარი) 381 : 12
იონა იხ. ხელაშვილი იონა
იონა გლახაკი იხ. ხელაშვილი იონა
იონა იერომონახი იხ. ხელაშვილი იონა
იონა მოხუცებული იხ. ხელაშვილი იონა
იონა მროველი (მიტროპოლიტი) იხ. გედევანიშვილი იონა
იონა ხუცეს-მონაზონი იხ. ხელაშვილი იონა
იონესიანი იოსებ (აშთარხნელი დიაკონი) 1105 (შენ. ა)
იორდანე 376 (ანდ.)
იორდანიშვილი ხ. 13 : 2
იორდანოვი ბართლომ 954 გ (ტექნიკ. აღწ.)
იოსებ 421 (მინაწ. 6)
იოსებ 951 იგ (შენ. 1)
იოსებ 139 : 27
იოსებ 74 : 39
იოსებ („იოსებ-ხილიხანიანი") 403 : 2; 1109
იოსებ (ბიბლ.) 12 : 3; 49 : 7; 292 : 2; 449 : 7
იოსებ (წმ.) 384 : 35
იოსებ (ავტორი) 73 (შენ. ბ)
იოსებ (ალავერდის დეკანოზის ძმისწული, ავტორი) 105 : 16, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
იოსებ (გადამწერი) 157 (ანდ.)
იოსებ თბილელი იხ. სააკაძე იოსებ
იოსებ კათალიკოზ-გაენათელი (სოლომონ I-ის ძე) 252 გ (შენ. 2_{49})
იოსებ მართალი 425 : 7
იოსებ მცირე (გადამწერი) 68 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)
იოსებ მუშრიბი იხ. მელიქიშვილი იოსებ პაელეს ძე
იოსებ შაჰ ყუბაჲთი (თუმანიშვილი?) 33 (მინაწ. ე, ვ)
იოსებ შვენიერი (ბიბლ.) 403 (შენ. 4)
იოსელიანი გრიგოლ დავითის ძე (გადამწერი) 212 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
იოსელიანი დავით (არქიმანდრიტი წინამძღვარი) 31 (მინაწ. 10)
იოსელიანი ეგნატე ონისიმეს ძე (მთარგმნელი) 138 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 400 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ა); 433 (ტექნიკ. აღწ.)
იოსელიანი ონისიმე (მღვდელი) 138 (ანდ.)
იოსელიანი პლატონ ეგნატეს ძე 1(შენ. 3); 15 (შენ. 3); 121 (შენ. 2); 422 (ანდ. 1); 530 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 947 (ტექნიკ. აღწ.)
იოსიპოს ფლავიოსი 314 (მინაწ. 14); 315 (შენ. 1); 316 (შენ. 1); 317 (შენ. 1); 318 (შენ. 1); 319 (შენ. 1); 320 (შენ. 1, 2); 321 (შენ. 2); 322 (შენ. 2); 323 (შენ. 2); 324; 332 : 1, 1 (შენ. 1), 2, 2 (შენ. 3); 372 (შენ. 1, ა, ბ. 4), (ანდ.); 373 (შენ, 1, 3), (მინაწ. ბ), (ანდ.); 374 (შენ. 1), (ანდ.); 375 (შენ. 1); 420 (მინაწ. 2, 7, 8); 150 : 15; 384 : 12

იოსტანა 150:15; 384:12
იოსტოს (ბერი) 105:134; 378:4 (შენ.2)
იოსტოს არხიდიაკონი (გადამწერი) **42** (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 77 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. **4**)
იპოლიტე რიმის პაპი 292:6
ირაკლი (გიორგი XII-ის ძე) 279(შენ.3ბ)
ირაკლი მეფე (II?) 418 (მინაწ. 35)
ირაკლი მეფე (ბერძენთა) 74:22; 126
ირინა (წმ.) 139:12, 12 (შენ.); 300;32
იროდი 91:6
ისააკ (ალაევრდის დეკანოზი) 105:30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
ისაია წინასწარმეტყველი 291:2
ისაია ბუცახი 348:27
ისაკ (ბიბლ.) 12:6; 254; 372 (შენ. 3ბ)
ისაკი 139:25
ისაკი (გადამწერი) 542 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2)
ისაკი („ბალავარიანი") 300:II:10;1106
ისაკ რაბინი 326ა; 326ბ; 522
Исарлов Бонифачио 66 (მინაწ. 5)
ისე წილკნელი 166:2, 2 (შენ.); 295 (გვ. 327 შენ.); 300:9
ისიდორე (მცხეთის კანდელაკის შვილი) 60 (ანდ. **4**)
ისმაილ (წმ.) 417:20
ისო ზირაკი 333 (შენ. 1); 359 (შენ.თ.); 392:3; 409:5; 416:3 (შენ. 2ა)
ისო ნავესი 333 (შენ. 1); 359 (შენ. თ); 416:2, 3 (შენ. 2ა)
იუდა 74:33; 420 (მინაწ. 8); 1080ა:3
იულიანა ნიკომედიელი (წმ.) 166:**21**
იულიანე 381:142
იულიოს კეისარი 1089
იულონ (ბატონიშვილი?) 105:85
იულონ ბაგრატიონი შვილი (ერეკლე II-ის ძე) 105:33; 155:48; 254 (შენ. 9); 279 (შენ. 3ბ); 387:49; 1080ა:3, 3(შენ.)
იულოს (ჰრომაელთა ეპისკოპოზი) 312:36
იუსტინიანე (იმპერატორი) 71; 172; 183 (შენ. 1); 281 (შენ. 1გ); 335
იშხნელი გრიგოლა 368 (მინაწ. 1ა)
იშხნელი ონოფრე (სიონის სობოროს კანდელაკი) 83 (ანდ. 2, 3)

კ

კანდელაკი ხოშტარა 383 (მინაწ. 5)
კანონი 12:2
კარალოვი (კაპიტანი) 368 (მინაწ. 16)
კარკასი 267 (შენ. 1ა)
კარკასიძე შელკასელოვ (გადამწერი) 385 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2); 386 (შენ. 1ე)
კაზმაცინი(?) 420 (მინაწ. 4)
კაინან (ბიბლ.) 30:7
კაკაბაძე ს. 352:2 (შენ. 1); 393 (შენ.)
კალატოზოვი იოსებ ანდრეაჩი 85 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
კალვარია 420
კალიპსო 377
კალისტე (წმ.) 175; 303:IIა
კალისტრატე (წმ.) 384:9
კალლიროია 544
კანონიკე კალწული 134:10; 300:II:4
კარბელაშვილი ვ. 128 (შენ. I)
კარბელაშვილი პოლიევკტოს გრიგორის ძე (მღვდელი) 52 (მინაწ. 1, 2, 3); 64 (მინაწ. 2); 69 (მინაწ. 1, 2); 137 (მინაწ. 1, 2), 144 (მინაწ. 2); 394 (შენ. 5)
კარბელოვი პოლიევკტოს იხ. კარბელაშვილი პოლიევკტოს
კარგარეთელი ბარბარე 513 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1), (ანდ. 4), (მინაწ. 1, 2, 3, 4)
კარგარეთელი ხვიმონ (გადამწერი) **312** (ტექნიკ. აღწ.), 49 (შენ. 1), 49 (ანდ.), 55 (ანდ.)
კარიჭაშვილი დავით 22 (შენ. 4); 23 (შენ. 2); 24 (მინაწ. 7); 202 (მინაწ. 2); 305 (შენ. 3)
კარლოს XII (შვედთა მეფე) 368:**3** (შენ. 2გ)
კარპიანე 962 (შენ. 1)
კარპო (წმ.) 384:20

კატონი მრწემი 261 : 2
კაჭარავა თეიმურაზ 383 (მინაწ. 4)
კაჭარავა ნიკოლოზ (ვედამწერი) 422 (ტექნიკ. აღწ.). (ანდ. 10, 11, 12, 13, 14)
კახაძე მ. 120 (შენ.); 272 (შენ. 4)
კბილაძე კ. 7 (შენ. 2); 17; 27 (შენ. 3); 28 (შენ. 2); 30 (შენ. 5 ბ); 54 : 1 (შენ. 1); 94 (შენ. 3); 101 : 6 (შენ.); 102 (შენ. 4); 113 (შენ.); 120 : 2 (შენ. 2); 128 : 1; 130 (შენ. 2); 146 (შენ. 2); 157 : 1 (შენ. 2); 159 : 5 (შენ. 1); 170 (შენ. 2); 184; 189 (შენ. 1); 192 (შენ. 3); 195 (შენ. 1); 292 (შენ. 4); 244 : 4 (შენ. 2); 250 : 4 (შენ. 4); 251 : 5; 255 (შენ. 3); 266 : 1 (შენ. 2); 269 : 3 (შენ.), 4 (შენ.), 12 (შენ.), 13 (შენ.), 22 (შენ. 1), 23 (შენ.), 24 (შენ.), 25 (შენ.), 26 (შენ.), 27 (შენ.), 28 (შენ.), 29 (შენ. 1, 2), 31 (შენ.), 32 (შენ.), 33 (შენ.), 37 (შენ.), 49 (შენ.), 56 (შენ.); 292 : 1 (შენ. 4), 4; 293 (შენ. 3); 300 : 2 (შენ.), 3, 4, 5 (შენ.), 6, 11, 13, 14, 15, 17, 20, 22, 26, 27, 29, 30 (შენ. 1), 31 (შენ. 1) 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, II : 2, 4, 7, 8, 9 (შენ.). 11, 12, 13 (შენ.); 303 : VII (შენ.); 314 (შენ. 1); 327 (შენ. 2); 345 (შენ. 2), 348 : 2 (შენ. 2); 23 (შენ.) 24 (შენ. 2), 27 (შენ.); 372 (შენ. 4); 379 : 4 (შენ. 1), 8 (შენ. 1), 23 (შენ.), 24 (შენ.), 32 (შენ.), 36 (შენ.), 38 (შენ.); 382 : 5 (შენ. 6), 12 (შენ.); 383 : 1 (შენ.), 2 (შენ.), 3 (შენ.), 4 (შენ.), 5 (შენ.), 6 (შენ.), 7 (შენ. 2), 8 (შენ.), 9 (შენ.), 10 (შენ.), 11 (შენ.), 12 (შენ.), 13 (შენ. 2), 14 (შენ.), 15 (შენ.), 16 (შენ.), 17 (შენ.), 20 (შენ.); 383 : 21 (შენ.), 22 (შენ.), 23 (შენ.), 24 (შენ.), 25 (შენ. 2), 26 (შენ.), 27 (შენ.), 28 (შენ.), 29 (შენ.), 30 (შენ.), 384 : 18 (შენ.), 34 (შენ. 2), 38 (შენ.), 44 (შენ. 2); 396 : 4 (შენ.); 399 : 2 (შენ. 1); 402 (შენ. 3); 513 (შენ. 2); 527 (შენ.); 535 ბ (შენ. 2), 953 (შენ. 4)
კელსი (წმ.) 384 : 21
კერესელიძე მ. 326 (მინაწ.)
კესარია („სლავენი და სონეჩკა") 242
კვალიაშვილი ხოლომონ 105 : 64 (შენ.)
კვინტოს კურციოსი 394 (შენ. 1); 410 (შენ. 2, 3)
კვიპრიანე (წმ.) 150 : 15; 369 : 15; 384 : 12
კვიპრიანე სამთავნელი 252 ბ (ანდ.)
კვირიკოს (წმ.) 417 : 26
კვირიკე 150 : 79; 552 : 10, 11, 12
კვირიკე (დიაკონი აღმოჩენის ეკლესია-სა იერუსალემში) 383 (ტექნიკ. აღწ.), 17 (შენ. 1), 18 (შენ. ბ), 25 (შენ. 1), 28 (შენ. 1)
კვირილე 312 : 36
კვირილე (წმ.) 125 (მინაწ. 9)
კვირილე ალექსანდრიელი 157 : 1, 1 (შენ. 3 ბ); 312 : 54; 401 : 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15; 363 (შენ. ბ); 417 : 8
კვიროსი 410 (შენ. 2)
კიასაშვილი ლევან 64 (მინაწ. 2)
კიმონ 259 : 3
კირილე ალექსანდრიელი 159 (ანდ.)
კირილე ალექსანდრიელი იხ. კვირილე ალექსანდრიელი
კირილე იერუსალიმელი 35 : 4
კლარკი 304 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3), (ანდ. 2)
კლდიაშვილი ანდრეა 368 (მინაწ. 16)
კლემენტოს რომის პაპი 269 : 16 (შენ. 2); 292 : 1. 1 (შენ. 4); 350 : 1, 2, 382 : 5 : 6; 386 (ანდ. ა); 527
კლეომენი 262 : 2
კლიდონი (ხუცესი) 383 : 11
კლიმი 382 : 6
კლიმი (ანკვირიელი ეპისკოპოსი) 425 : 71, 72
კობალაძე ნ. 164 (შენ. 1); 165 (შენ. 1)
კოვიდი ანტონი ლევმოაკელი 250 : 4, 4 (შენ. 4 – 6)
კოზმა იერუსალიმელი 425 : 10, 33, 134 (შენ.), 184
კოზმა მაიუმელი 145 (შენ. 1); 358 : 2 (შენ. 1); 361 : (შენ. 1)

კოზმა იხ. კოზმა იერუსალემელი
კოზმან (უქრთოთო მკურნალი) 150 : 21, 62 (შენ.), 70; 425 : 89; 454 (ანდ. 2)
კოლხიდელი 273 (შენ. 2 ა)
კონონი (წმ.) 139 : 23
კორნილიე იხ. ჩაჩკაშვილი კორნილიე ნიკოლოზის ძე
კორნილიე ახისთავი 425 : 90
კონსტანტინე (წმ.) 275 (შენ. 1)
კონსტანტინე (უჭვრო-ვლახეთის მთავარი) იხ. მავროკოდრატოვი კონსტანტინე ნიკოლოზის ძე
კოსტა (მეფე) 300 : 29
კოსტანდილე 436 (მინაწ. 11)
კოსტანტა კახაძ (ქართველი მოწამე) 425 : 113
კოსტანტინე 384 : 37
კოსტანტინე (არგვეთის მთავარი, წმ.) 155 : 84; 387 : 86
კოსტანტინე (ბაგრატ იმერთა მეფის ძე) 252 გ (შენ. 2_{14})
კოსტანტინე დიდი (ქართველთა მეფეთ-მეფე) 947 (შენ. 3 ბ)
კოსტანტინე დიდი (ბერძენთა მეფე); 107 ა : 2; 107 ბ : 2; 125 (მინაწ. 1); 150 : 68; 189; 297; 417 : 2, 3, 23, 425 : 29, 84; 536 : 2; 1099
კოსტანტინე მეფე (ბერძენთა) 144 : 1
კოსტანტინე II, მეფე 281 (შენ. ბ)
კოსტანტინე პაველოვიჩი (პაველ I-ის ძე) 516 : 3 (შენ. 2)
კოსტანტინე ხელმწიფე 427 ა : 2
კოსტანტინე ხელმწიფე („დაკრაშიანი") 50 : 6
კოტეტიშვილი ლადო 19 (შენ. 7)
კუნძულელი 951 ბ (მინაწ.)
კურასი ლილმარ 187 (შენ. 4); 368 : 1 (მინაწ. 1ლთ)
კურდანაი 425 : 170 (შენ. 4)
კურცოოსი კუნტოს 368 (მინაწ. 1 ლბ)
კუცია ბესარიონ (გადამწერი) 236 (მინაწ.)

ლ

ლავრენტი (მღვდელმონაზონი) 15 (მინაწ. ბ)
ლაზარე (ოთხდღე მოკუდარი) 74 : 27; 155 : 27
ლაზარევი დ. 164 (შენ. 1); 165 (შენ. 1)
ლალა ფაშა 87 (შენ.); 252 გ (შენ. 2_{13})
ლალიხანისშვილი ვახტანგ (შიო მღვდლის ძე) 105 : 19, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
[ლარაძე] იოანე 155 : 47; 387 : 48
ლარაძე იოანე იოსების ძე (გადამწერი) 10 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 305 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 387 : 115
ლარაძე მართა იოანეს ასული 387 : 115
ლარაძე პეტრე გიორგის ძე 137 (შენ. $_3$); 155 : 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 8 (შენ.) 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 18 (შენ.), 19, 20, 21, 22, 23, 23 (შენ.), 24, 25, 25, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 85, 87, 87 (შენ.), 88 (შენ.), 89, 90, 92, 93, 94, 94 (შენ.), 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, (შენ. I გ), 109, 110, 111, 111 (შენ. 1); 254 (შენ. 8ბ); 267 (მინაწ. 8); 273 (შენ. 3); 277 (შენ. 4 ა); 279 (შენ. 4 გ); 288 (შენ. 4); 306 (შენ. 3); 307 (შენ. 2); 333 (შენ. 1 ვ); 359 (შენ. ვ); 387 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 1 (შენ.), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 8 (შენ.), 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 18 (შენ.), 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, **47**, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67), 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 89 (შენ.), 90 (შენ.

91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 117; 388:11 (შენ. 55); 390 (შენ. 3), (შენ. 3ბ), (შენ.3 თ), (შენ. 3 ი), (შენ. 3 ია), (შენ. 3 იბ), (შენ. 3 იე); 392 (შენ. II ე); 416:3 (შენ. 2ვ); 1080 ა:1,1 (შენ. ა, ბ, გ,), 2, 3, 4, 5, 5 (შენ.), 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 18 (შენ.)

ლარაძე პროხორე 155 : 44, 45; 387:45, 46; 1080 ა:1, 1 (შენ.ბ)

[ლარაძე] ხოლომონ 155 : 46, 47; 387 : 47, 48

ლევან ‖ ლეონ (ვახტანგ VI-ის მამა) 25 : 1; 354 (შენ. 2); 386 (ანდ. ა)

ლევან ბაჭარის ძე (ბატონიშვილი) 385 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)

ლევკი (წმ.) 166:14

ლევჭკოო ვიროს 384 : 26

ლეწკო IV 368 (მინაწ. 19)

ლეიბნიცი 304 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.3), (ანდ. 2)

ლეონ 105 : 79, 80

ლეონ ბაგრატიშვილი 105 : 99, 116, 141

ლეონ ‖ ლევან ბრძენი 60 : 5; 107 ა: 2; 107 ბ : 2

ლეონი 401 : 18

ლეონიძე გ. 13 : 2; 15 (შენ. 2); 101 : 7 (შენ.); 111 : 2 (შენ. 1); 303 : I : 5 (შენ.); 951 0 (შენ. 1)

ლეონიძე დავით 385 (მინაწ. 3)

ლეონიძე ხოლომონ 50 : 1

ლეონტი (წმ.) 417 : 21

ლეონტი (აეტორი) 268 (შენ. 2ა)

ლეონტი მროველი 25 : 2; 30 : 2 ა, 4,4 (შენ.); 354 (შენ. 1 ა, გ)

ლეონ ხუცესი (შონაზონი და მამასახლისი სიბას ლავრისა) 382 : 8; 384:51

ლეოპისტი (წმ.) 384 : 7

ლიბანოს ‖ ლივანი 381 : 183—207

ლივანი იხ. ლიბანოს

ლიკანოზ ‖ ლიკაონის მეფე 74 : 10; 139 : 12; 300 : 32; 417 : 7

ლიპარიტი 25 : 6; 30 : 6

ლისანდრე 259 : 2

ლისიმახოს 258 : 3

ლოკკი დენის 246 (შენ. 1)

ლომაია ლაზარე (მღვდელი, გადამწერი) 9 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

ლომოური თ. 186; 281 (შენ. 1, 1ვ)

ლონგინოზ (წმ.) 384 : 23

ლონგინოს (წმ.) 417 : 26

ლორთქიფანიძე ე. 386 (შენ. 1 ე)

ლორთქიფანიძე ქეთევან 407 (შენ. 2)

ლუარსაბ (იულონ ბატონიშვილის ძე) 279 (შენ. 3 ბ)

ლუარსაბ (წმ.) იხ. ლუარსაბ II, მეფე

ლუარსაბ II, მეფე 139 : 15; 193; 254 (შენ. 10); 279 (შენ. 2); 300 : 7, 7(შენ.)

ლუარსაბ [ხახანაგი] 281 (შენ. 2)

ლუდოვიკ XIV 308 : IX; 389

ლუდოვიკ XV 389

ლუკა (წმ.) 150 : 36

ლუკა მახარებელი 29 : 2 (შენ. გ, 2); 79 (შენ. 1); 150 : 18; 287 : 26; 300 : 27; 384 : 24; 516 : (შენ. ბ); 962 (ტექნიკ. აღწ.)

ლუკიან (წმ.) 384 : 22

ლუკია ქალწული (წმ.) 166 : 13

ლუკილიან (წმ.) 417 : 2

ლუკულლე 259 : 3

ლული 417 : 25

მ

მაგნუ 381 : 143

მაგროკოლრატოვი კონსტანტინე ნიკოლოზის ძე (უნგრო-ვლახეთის მთავარი) 365 (შენ. ა, ბ)

მაგროკორდატოვი ნიკოლოზ (უნგრო-ვლახეთის მთავარი) 365 (შენ.)

მათე 303 : I : 3 იე

მათე მახარებელი 16; 79 (შენ.1); 150:26; 153 (ანდ.); 265 (შენ. 1 ა); 287 : 26; 292 : 2; 384 : 45; 391 (ტექნიკ. აღწ.); 425 : 112

მათუსალა (ბიბლ.) 30 : 7

მაია (ნიკოლოზ ჩაჩიკასშვილის რძალი) 454 (ანდ. 2)
აიხურაძე ალექსანდრე ლაზარეს ძე 185 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.)
მაკარი (წმ.) 300 : II:8
მაკარი (ავტორი) 73 (შენ. ე); 425:184
მაკარი მეგვიპტელი 425 : 92
მაკარი მონაზონი 139:25
მაკრინა (მეფის ასული) 279 (შენ. 3 ბ)
მაკრინა მარიამ-ყოფილი 386 (შენ. 1 ზ); (მინაწ. 1)
მალაქია (კათალიკოზ-პატრიარქი) 107 ა : 4; 107 ბ : 4, (შენ.)
მალაქი (დაღესტნელთა ბელადი) 281
მალელ (ბიბლ.) 30 : 7
მალიქშა (სულთანი) 25 : 6; 30 : 6
მალხოზი 1103 : 5
მამაჲ (წმ.) 383:7 (შენ. 1); 413 (შენ. 2)
მამია სიმეონის ძე (გურიის მთავარი) 368 (მინაწ. 4)
მამუკა 395 (მინაწ. 13)
მამუკა ბატონიშვილი (იმერეთის) 252 გ (შენ. 2_{17})
მამუკაშვილი დავით იხ. ჯაფარიძე დავით
მანანა (ავტორი) 951 ა : 1, 2, 3,3 (შენ.); 1107 : 1,2
მანიქე („ბეერდიანი") 240
მანუილ (მოწამე) 417 : 20; 1103 : 4
მანუილ ქსანთინოს (ბარლაამ ისტორიკოსი) 55 : 4,5; 80 (ანდ. 2)
მანუჩარ ათაბაგი 252 გ (შენ. 2_{16})
მანუჩარ ხელმწიფე („როსტომიანი") 406 : 428
მარდარი (წმ.) 150 : 36; 166 : 13
მართა იხ. ლარამე მართა იოანეს ასული
მართა (სვიმეონ მესვეტის დედა) 175; 552 : 4
მართა (ლეონ დადიანის მეუღლე) 31 (მინაწ. 8)
მარია თეოდოროვნა (პაველ I-ის მეუღლე) 516 : 3 (შენ. 2)
მარია ლუიზა (იმპერატრიცა) 365 მინაწ. 4)
მარიამ 82 : 1 (შენ. 2 დ)
მარიამ (ბერძენთა მეფის ასული) 1092 (შენ.)
მარიამ (წმ.) 552 : 17
მარიამ (კნეინა) 522 (მინაწ. 2)
მარიამ (იმპერატრიცა) 427 ა : 5
მარიამ (აბრაჰამ მონაზონის ძმისწული) 300 : II : 2
მარიამ (წმ. არჩილ მეფის ასული) 25 : 3; 30 : 3
მარიამ ‖ მარიანე (ევგენიოსის ასული) 139 : 21; 300 : II : 5
მარიამ (გიორგი ეგნატეს ძე თუმანოვის მეუღლე) 155 : 87 (შენ.); 387:89 (შენ.)
მარიამ ბატონისშვილი (იმერეთის) 252 გ (შენ. 2_{37})
მარიამ დედოფალი (გიორგი XII-ის მეუღლე) 254 (შენ. 9); 279 (შენ.3ბ); 368 (მინაწ. 1 თ, ია, 12)
მარიამ დედოფალი (ქართლის მეფის როსტომის მეუღლე) 30 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2, 3, 4), (შენ. 3)
მარიამ დედოფალი (ბეჟან დადიანის ასული, იმერთა მეფის ალექსანდრეს მეუღლე) 252 გ (შენ. 2_{48})
მარიამ დედოფალი (ოტია დადიანის ასული, სოლომონ I-ის მეუღლე)
მარიამ დედოფალი (ქაცია დადიანის ასული, სოლომონ II-ის მეუღლე) იხ. დადიანი მარიამ ქაციას ასული
მარიამ კახოლელი 49 : 4,5
მარიამ მეგვიპტელი 74 : 21; 449 : 26
მარიამ მეფის ასული (ანტონ I-ის და) 139 : 17
მარიამ-ყოფილი მაკრინა იხ. მაკრინა მარიამ-ყოფილი
მარიანე იხ. მარიამ ‖ მარიანე
მარია პავლოვნა (პაველ I-ის ასული) 516 : 3 (შენ. 2)
მარი ნ. 16 (შენ. ბ)
მარინა (წმ.) 6 : 13; 150 : 80; 237(ანდ.); 300 : 31; 552 : 13; 951 ბ : 1
მარიხ („სირიონთიანი") 431
მარკ ავრელი ‖ მარკოს ავრელიუსი 45; 152; 168 : 1; 365 (მინაწ. 4)
მარკ ბრუტოსი 246 (შენ. 1)

მარკელლე 258 : 2
მარკიანე (წმ.) 417 : 4
მარკიანე (წმ.) 384 : 28
მარკიანე მეფე (ბერძენთა) 60 : 5
მარკოზ (წმ.) 542
მარკოზა 68 (მინაწ. 7)
მარკოზ - ანტონინე (ჰრომთა მეფე) 384 : 26
მარკოზ კრახსე 259 : 4
მარკოზ მახარებელი 79 (შენ. 1); 139; 23; 150 : 63; 361 (ტექნიკ. აღწ.); 405 (ანდ. 2); 962 (ტექნიკ. აღწ.)
მარკოზ მონაზონი 73 (შენ. ა)
მარკოს ეპისკოპოსი 285 (მინაწ. 1)
მარკოს კარონი 258 : 3
მარმონელი 172 (შენ. 2)
მარტგერი (წმ.) 384 : 28
მარტგერი პირველი (იგივე იოანე) 449 : 23
მარტინოვი იოანე 309 (ტექნიკ. აღწ.) (შენ. 1); 338 (შენ. 2 ბ, გ, დ)
მარციოს ღაიოს კორიოლანი 257 : 2
მახხარაოვი ბაჭია (გადამწერი) 242 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. მინაწ. 1)
მაცათანი (მღვდელი) 82 : 1 (შენ. 2 დ)
მაცარნა 384 : 40
მაცკავა 383 (მინაწ. 5)
მაჭუხნტიანე || მაჭუხნტი (მეფე) 300 : I : 29; 382 : 3; 384 : 52
მაჭხინე 381 : 150
მაჭხიმე (მღვდელ-მონაზონი) 312 (მინაწ. 3)
მაჭხიმე II (კათოლიკოს-პატრიარხი აფხაზ-იმერთა) 105 : 65; 327 (მინაწ.)
მაჭხიმე აღმხარებელი 77 : 3; 85; 205 (ანდ.); 269 : 4, 19; 312 : 16 (შენ. 1), 31; 327; 340 : 4; 348 : 30; 367 : 1, 2, 3, 4, 4 (შენ. 1), (ანდ.); 368 : 2; 381 : 126; 383 : 2; 396 : 1, 2, 3, 4, 4 (შენ.); 413 : 2; 421; 425 : 68
მაჭხიმე ფილოსოფოსი იხ. მაჭხიმე აღმსარებელი
მაჭხიმიანოს (ბერძენთა მეფე) 300 : 17; 384 : 41
მაღალხევი ნიკოლოზ (ლიეკში) 281 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
მაღალოვი იოსებ (გადამწერი) 47 (ტექნიკ. აღწ.)
მაღნიანი 381 : 23, 173
მაღნო 542
მაღრაძე ანნა გიორგის ასული (იოანე დიმიტრის ძე გარსევანოვის მეუღლე) 125 (მინაწ. 7)
მაღრაძე გიორგი 125 (მინაწ. 7)
მაყაევი სვიმონ ალექსანდრეს ძე 950
მაყაშვილი ალექსანდრე (გადამწერი) 205 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
მახმადი იხ. მუჰამედი
მაჰმად II 87 : 3 (შენ.); 308 : VII
მაჰმად (მურადის ძე) 87 (შენ.)
მაჰმად (იბრაიმის ძე) 87 (შენ.)
მაჰმად (მუსტაფას ძე) 87 (შენ.)
მაჰმად ბაზიერი 161
მეთოდე კონსტანტინეპოლელი 417 : 16
მელანია 166 : 30, 31; 300 : 23
მელეტი (ანტიოქიის ეპისკოპოსი) 381 : 63
მელეტი (უპირველესი მკურნალთაგანი) 381 : 40
მელიტონ იხ. [ბართათაშვილი] მელიტონ
მელიტონ 312 : 36
მელქისეშვილი იოსებ პავლეს ძე (იოსებ მუშრიბი) 303 : XIV, XIV (შენ.)
მელქოფი გიო 12 : 9
მელქისეთ-ბეგი ლეონ 384 : 10 (შენ.)
მელქონ (ბიბლ.) 134 : 5
მელქისადეკი 416 : 3 (შენ. 2 ა)
მელქისედეკ (ბიბლ.) 139 : 5, 39; 198
მელქისედეკ (მეფე სალიმისა) 388 : 4, 4 (შენ. 1)
მენანდროს || მენანდრეს 85; 269 : 19; 368 : 2
მეუფუვი 155 : 90
მერკელე (წმ.) იხ. მერკეური
მერკეური (წმ.) 382 : 4; 425 : 114
მესხიძე მარკოზ 42 (მინაწ. 3)
მესხიშვილები 182 (ტექნიკ. აღწ.)
მესხიშვილი ალექსი 182 (ტექნიკ. აღწ.); 535 დ (ტექნიკ. აღწ.); 535 ე (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1, 2); 535 ვ (1) (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1); 535 ვ (2) : (ტექნიკ. აღწ.), 3 (შენ. 2); 1096 (ანდ. ა, ბ)

მესხიშვილი გიორგი ალექსის ძე 105:17, 30 (შენ. 2); 31 (შენ. 2); 136 (ანდ. 2); 182 (ტექნიკ. აღწ.); 278 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 295 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2)

მესხიშვილი იერონიმე 5 (მინაწ.); 61 (მინაწ.); 65 (მინაწ. 2); 145 (მინაწ.); 178 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 2); 182 (მინაწ. 1); 184 (ტექნიკ. აღწ.); 187 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 188 (ტექნიკ. აღწ. ა, ბ.), (მინაწ. 1); 189 (ტექნიკ. აღწ.); 192 (ტექნიკ. აღწ.); 194 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 2); 197 ბ; 198 (შენ. 2 დ); 200 ა (შენ. 7); 200ბ (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3); 201 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2); 202 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 3); 203 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 204 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 207 (ანდ.); 209 (ტექნიკ. აღწ.); 210 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 213 (ტექნიკ. აღწ.); 214 (ტექნიკ. აღწ.); 215 (ტექნიკ. აღწ.); 216 ა (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 216 ბ (ტექნიკ. აღწ.); 217 (ტექნიკ. აღწ.); 218 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 219 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 221 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 222 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 223 (ტექნიკ. აღწ.); 224 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. ბ); 231 (შენ. 3); 245 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

[მესხიშვილი] მიხაილ გიორგის ძე (ანჩისხატის ეკლესიის მღვდელი) 136 (ანდ. 2)

მესხიშვილი ტარასი (გადამწერი) 241 (ტექნიკ. აღწ.); 427 ა:11 (შენ. 1)

მეტრეველი ეკ. 6:5 (შენ.); 36 (შენ. 5); 90 (შენ. 1); 536:5 (შენ.)

მეფარაშვილი ლ. 225 (შენ.)

მზეჭაბუკ ათაბაგი 252 გ (შენ. 2ბ)

მზეხათუნ (მეფის ასული) 1088:5,7

მთაწმიდელი 233 ბ

მილოტი, აბბატი 282 (შენ. 1 ა); 283 (შენ.); 296 (შენ. 2); 297 (შენ. 2); 298 (შენ. 2); 299 (შენ. 2); 308; 313 (შენ. 1), (შენ. 2); 365 (მინაწ. 4); 368 (მინაწ. 13)

მილტონი 92

მინა (წმ.) იხ. მინა მეგვიპტელი

მინა (ღირსი მამა) 166:10

მინა მეგვიპტელი 384:41, 41 (შენ.); 425:103

მინერვა 1080 ა (შენ. ბ)

მინიატი ილია 415

მირიანდუხტ (წმ. არჩილ მეფის ასული) 25:3; 30:3

მირლატ (ქართლის მეფე) 25:2, 3; 30:2 ბ, 3

მირვან მეფე 281 (შენ. 4 ბ)

მირი („მირიანი") 160:2; 195 (შენ.2); 234

მირიან საურმაგის ძე 425:66 (შენ. 1)

მირიან ბაგონიშვილი (ერეკლე II-ის ძე) 29:11 (შენ. 1); 137 (შენ. ე); 267 (მინაწ. 6); 273 (შენ. 3); 277 (შენ. 4 ა); 279 (შენ. 4 ა); 285 (შენ. 6); 303:VIII:2 (შენ.), IX; 306 (შენ. 2); 333 (შენ. 1 ბ); 359 (შენ. ა); 415:2 დ

მირიან მეფე 30:2 ბ; 220; 244 (შენ.)

მიროვანი 370 (მინაწ. 4)

მისაელი (წმ.) 150:37; 155:17

მიტროფანე (წმ.) 417:3

მიქაელ იხ. მიქაელ მოდრეკილი

მიქაელ 383:28 (შენ. 1)

მიქაელი (გადამწერი) 422 (ანდ. 14)

მიქაელი (გადამწერი) 962 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

მიქაელ მთავარანგელოზი 150:3,22; 383 (მინაწ. 5)

მიქაელ მოდრეკილი 425 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ. 1, 3), 19 (შენ.), 25 (შენ.), 36, 38 (შენ. 1), 40 (შენ. 2), 44 (შენ.), 45 (შენ. 3), 68 (შენ. 2), 75 (შენ.2), 82 (შენ. 1), 104 (შენ. 1), 126, 127, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 170 (შენ. 1), 171, 172, 172 (შენ. 1, 2, 3), 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 181 (შენ. 2), 184 (შენ. 3)

მიქაელ ხვინკელი (იერუსალიმელი) 269:17

ეროვნული ბიბლიოთეკა

მიქაძე იხ. თორნიკ პატრიკი

მიქაძე გ. 303 : I:5 (შენ.); 371 (მინაწ. 8)

მიქელ 116 (მინაწ. 2)

მიქელ 105 : 85

მიქია წინასწარმეტყველი 139 : 27

მილთიხი (!), **აბბატი** 368 : 3 (შენ. 1 გ)

მიშიბლიძე ნიკოლოზ (ბერი) 60 (ანდ.6)

მიხაილ 379 : 36

მიხაილ (ბერი, გადამწერი) 129 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 367 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 376 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. გ); 386 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ბ)

მიხაილ არხიმანდრიტი (ნინოწმიდელი მიტროპოლიტი) 349 (შენ.)

მიხაილ ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე) 155 : 42; 279 (შენ. 3 ბ); 387:43; 388 : 11 (შენ. 20, 60)

მიხაილ დგკანოზი (მღვდელი ანჩისხატის ეკლესიისა) იხ. [მესხიშვილი] მიხაილ გიორგის ძე

მიხაილ პალეოლოღი 308 : VII

მიხელაშვილები 388 : 11 (შენ. 18)

მოამაგე შამი („ვისრამიანი") 17 (შენ.1)

მოავია (ხალიფა) 209

მოდესტე (ქალაქის მთავარი) 381:128, 129, 130

[მოზდოკელი] ალექსანდრე [პავლეს ძე] 13 (მინაწ. 1)

[მოზდოკელი] ანასტასია [პავლეს ასული] 13 (მინაწ. 1)

[მოზდოკელი] დავით 13 : 5 (შენ. 1)

[მოზდოკელი] დავით 13 (მინაწ. 2)

[მოზდოკელი] ეკატერინა 13 (მინაწ. 2)

[მოზდოკელი] ეხატაე [პავლეს ძე] 13 (მინაწ. 1)

[მოზდოკელი] ისაკ 13 (მინაწ. 2)

[მოზდოკელი] ისაკ [პავლეს ძე] 13 (მინაწ. 1)

[მოზდოკელი] მიხეილ 13 (მინაწ. 2)

მოზდოკელი პავლე დავითის ძე (გადამწერი) 13 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 1, 2)

[მოზდოკელი] პავლე 13 (მინაწ. 2)

[მოზდოკელი] პელაგია [პავლეს ასული] 13 (მინაწ. 1)

[მოზდოკელი] ტატო 13 (მინაწ. 2)

[მოზდოკელი] ფეფრონია 13 (მინაწ.2)

მონტეპკიე 188 ა, ბ; 370 (ანდ.), (მინაწ. 1, 2); 371 (შენ. 1), (ანდ.), (მინაწ. 5, 6)

მოხე 425 : 152 (შენ. 2), 184

მოხე წინასწარმეტყველი 14 : 5; 30 : 8; 65 : 1; 107 ა : 1; 107 ბ : 1 (შენ.); 153 (შენ. 2); 254 (შენ. 9); 267 (შენ. 1 ა); 269 : 10,45; 333(შენ. 1); 359 (შენ. თ); 397 (შენ. ბ. გ); 416 : 1, 1 (შენ.), 2, 3 (შენ. 2 ა); 420 (მინაწ. 7); 449 : 8; 951 იბ (შენ. I)

მოხე ხონელი 393 (შენ.); 435 (შენ. 3, 5)

მოხე ხორნელი 192 (შენ. ვ)

მურად ‖ ამურატი 87 : 3 (შენ.)

მურად (სელიმის ძე) 87 (შენ.)

მურად (ძე მაჰმადისა, ძმა აჰმადის, მუსტაფასი და ოსმანისა) 87 (შენ.)

მურატოვი ალექსანდრე ივანეს ძე 303 : XIX : 3

მურატოვი ივან გრიგორიჩი 303 : XIX : 1, 3, 7, 8, 10, 12, 13

მუსტაფა (ძე მაჰმად III-ის, ძმა აჰმადის) 87 (შენ.)

მუსტაფა (ძე მაჰმად IV-ის, ძმა აჰმად II-ის) 87 (შენ.)

მუსტაფა (სულთანი) 314 (მინაწ. 7)

მუხრანელი გრიგოლ 531

მუხუმეტი იხ. მუჰამედი

მუჰამედი ‖ მოჰამედი ‖ მაჰმადი ‖ მოაჰმადი ‖ მახმადი ‖ მახმედი 25 : 4; 29 : 12; 30 : 4; 81; 126; 208; 312:9, 15; 1103 : 13

მხარგრძელი იოანე მიხაილის ძე 155 : 108 (შენ. I ა, გ)

მხითარ სებასტიელი 8; 48 (შენ. 1); 66 (მინაწ. 2); 95, 119; 122; 123; 250:4 (შენ. 6); 295 (შენ. 1 ა); 347

ნადირ-შაჰ 197 ა
ნავაგ ფილოსოფოსი 383 : 10
ნაზარალიხან იხ. ერეკლე I
ნაზარი (წმ.) 384 : 21
ნაზობ დეკანოზი 247 (მინაწ. 5)
ნაზობ წინასწარმეტყველი 166 : 1
ნაპოლეონ ბონაპარტე 365 (მინაწ. 2,4); 368 : 3 (შენ. 2 ბ); 427 ა:4
ნარიმან („როსტომიანი"), 428
ნებროთ 27 (მინაწ. 1)
ნევთიანაფი ‖ ნავთანაფი 111 : 1; 185
ნეი (მარშალი) 365 (მინაწ. 4)
ნეტარი კონსტანტინეპოლელი 74 : 13; 340:3
ნეტარიოს იერუსალიმელი 200(შენ.1ბ)
ნემესიოს ემესელი 247 (შენ. 1ვ); 339 (შენ. 1); 420 (მინაწ. 2)
ნეოფიტე 127 (შენ. 2)
ნეოფიტე (ვადამწერი) 1 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ნეპტუნ 1080 ა : 14 (შენ. ბ)
ნერონ მეფე 269 : 33, 34; 312 : 5 (შენ.); 323; 348 : 10; 384 : 21
ნესსელ-როდე კარლ გასილიევიჩი 450 (შენ. 3)
ნესტან-დარეჯან („ვეფხისტყაოსანი") 305 (შენ. 1)
ნესტან-დარეჯან დედოფალი (გიორგი VIII-ის მეუღლე) 342 : 17; 536 : 6
ნესტორი 401 : 2, 17
ნეუკესხონი 401 : 8
ნიკახე 259 : 4
ნიკეტა-დავით პაფლაღონელი 300 : 40; 348 : 2 (შენ. 1), 2 (შენ. 2); 369 : 3; 379 : 8 (შენ. 1), 9 (შენ. 2); 417 : 32
ნიკეტა ფილოსოფოსი იხ. ნიკიტა-დავით პაფლაღონელი
ნიკიფორე (წმ.) 139 : 20
ნიკიფორე ვიკარი 315 (მინაწ. 5)
ნიკიფორე კონსტანტინეპოლელი 417:1
ნიკიფორე ხუცესი 89; 97
ნიკო (დაღიანის?) 402 (მინაწ.)
ნიკოლიზონი 74 : 39
ნიკოლაოზ მთავარეპისკოპოსი მირონ ქალაქისა 133 : 4; 140 : 3; 150 : 33; 166 : 6; 300 : 2, 2 (ანდ.)
ნიკოლაოს (გიორგი დეკანოზის ძე) 105 : 17, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2); 192 (შენ. 4 ბ); 255 (შენ. 3)
ნიკოლაოს ალექსის ძე 303 : X : 2 ე
ნიკოლაოს-წმინდელი 368 (მინაწ.1 იგ. იწ)
ნიკოლა პავლოვიჩი (პაველ I-ის ძე) 516 : 3 (შენ.2)
ნიკოლოზ 150 (მინაწ. 1)
ნიკოლოზ (მირონ-ლუკიელი?) 535 ე (შენ. 2)
ნიკოლოზ ალექსის ძე (მღვდელი, გადამწერი) 418 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ნიკოლოზ დიმელი (ვადამწერი) 1092 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.)
ნიკოლოზ თბილელი 67 (ტექნიკ. აღწ.), 9, (ანდ.); 165 : 2 (შენ.); 175 (შენ.3); 202 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 220 (შენ. 4); 303 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2, 4), (ანდ. 2); 348 : 25, 25 (შენ.); 388:11 (შენ. 6); 427ა:11(შენ.1);1091:1 (შენ.ბ)
ნიკოლოზ I, მეფე (რუსეთის) 288 (შენ. 3); 388 : 11 (შენ. 16); 522 (მინაწ. 2)
ნიკოლოზ მღვდელი იხ. ჩაჩიკაშვილი ნიკოლოზ
ნიკოლოზ ჩაჩიკაძ ძე იხ. ჩაჩიკაშვილი ნიკოლოზ
ნიკოლოზ რუსთველი (ავტორი) 6 : 6
ნიკოლოზ ქიზიყელი 192 (შენ. 2)
ნიკოლოს მამათმთავარი 252 ბ (ანდ.)
ნიკონ დიაკონი 443 (მინაწ. 3)
ნილო (წმ.) 269:19 (შენ.)
ნიმრობ („როსტომიანი") 428
ნინა 552 (მინაწ. 2, 3)
ნინა (ქენგრელიის დედოფალი, გრიგოლ დადიანის მეუღლე, გიორგი XII-ის ასული) 155 : 6, 49, 89; 387:6, 51, 91; 388 : 11 (შენ. 22); 1080 ა:1 (შენ. ბ), 5, 5 (შენ.)

ნინა (დავით აფხაზის ასული, ზაქარია ალექსანდრეს ბე ვახვახოვის მეუღლე) 24 (მინაწ. 4)
ნინია 105:117
ნინო 951 იგ (შენ. 1)
ნინო 418 (შენ. 3)
ნინო (წმ.) 30:2 ბ, 4 (შენ.1); 150:46; 220 (შენ. 1); 244:3, 3 (შენ.); 315 (მინაწ. 7); 402 (მინაწ.); 449:24; 454 (ავტ. 2)
ნინო ბატონიშვილი (იმერეთის) 353 (მინაწ. 9, 10)
ნინო დედოფალი 342 (მინაწ. 2)
ნიფარაძე მაჭიმე (ჯუმათის მიტროპოლიტი) 31 (მინაწ. 9.; 248 (მინაწ. 1)
ნიხიმე (წმ.) 134:8; 139:13; 300:12
ნოდია გაბრიელ 383 (მინაწ. 5)
ნოდია სულა 383 (მინაწ. 5)
ნოე (ბიბლ.) 25:2; 27 (მინაწ. 1); 186; 281 (შენ. 1 ბ, 2)
ნონა იხ. ნინო (წმ.)
ნუქარდინ (სულთანი) 295 (შენ. 4)

ო

ოდვისეოს მეფე იხ. ოდისევსი
ოდიხევსი 247 (მინაწ. 3)
ოვიდი სოლომონელი 169 (შენ. ბ)
ოთარ (არაგვის ერისთავი) 390:4
ოთოშვილი 420 (მინაწ. 4)
ოლიმპია 11:2
ოლიმპია 381:58
ოლიხე 377 (შენ. 2)
ომანძე დათუა 421 (მინაწ. 3)
ომარ-ხან 197 გ; 394 (შენ. 4)
ონანა კახი იხ. ონანა მდივანი
ონანა მდივანი 170 (ანდ.2, 3); 390:6
ონიკაშვილი ნიკოლოზ 20 (შენ. 3 დ)
ონისიმე მღვდელი იხ. იოსელიანი ონისიმე
ონიხიფორე 1091:(შენ. ბ)
ონოფრე (წმ.) 150:72; 300:13; 417:13
ონოფრე (ვაღაშური) 1103 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ. ბ), 12 (შენ. გ), (ანდ.)
ონუფრი იხ. ონოფრე (წმ.)
ოპტიმე ეპისკოპოსი 381:109
ორბელიანი ალექსანდრე 388:11(შენ.23)
ორბელიანი ბესარიონ 286
ორბელიანი დავით 155:96; 164 (ანდ. 1); 387:98
ორბელიანი დემეტრე II დიმიტრი (სახლთუხუცესი) 171 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 303:II, II (შენ. 2); 388:11 (შენ. 31)
ორბელიანი ვახტანგ I (მინაწ. გ)
ორბელიანი ვახტანგ (ავტორი) 342:11, 12; 390:8
ორბელიანი ილია 24 (მინაწ. 3)
ორბელიანი იოანე (საქართველოს სარდალი) 31 (მინაწ. 11)
ორბელიანი ლუარსაბ (ამირსპასალარი) 192 (შენ. 4 ბ)
ორბელიანი მზეჭაბუკ (მდივანბეგი) 105:27, 49, 57, 58, 73
ორბელიანი მიხეილ 88 (მინაწ. 2)
ორბელიანი ნიკოლოზ (მთავარეპისკოპოსი-ტფილელი) იხ. ნიკოლოზ თბილელი
ორბელიანი პაპუნა 37:2 (შენ. 1, 2)
ორბელიანი სულხან-საბა 13:2; 20 (შენ. 1, 3 ბ, დ); 21 (შენ. 1); 24 (შენ. 2 ბ, გ), (მინაწ. 7); 31 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ბ, 2, 3, 4), (მინაწ. 1); 32 (შენ. 1 ბ, 3, 4); 33 (შენ. 1 დ, 2), (მინაწ. ა); 34 (შენ. 1, 1 ა);82:2, 2 (შენ. 4), (ანდ. 4), (მინაწ. 1); 105:26, 26 (შენ.); 173 (შენ.); 205 (შენ.2 გ); 247 (შენ. 3); 272 (შენ.1 ბ); 287:11; 303 (ანდ. 2); 312: 50 (შენ. 2); 386 (შენ. 1 ე, ვ, ზ, 2 ე, ვ); 390:2, 3, 3 (შენ.); 395 (მინაწ. 13); 424:18; 454 (შენ. 2 დ), (ანდ. 1); 939 (შენ. 3)
ორბელიანი ყაფლან დავითის ძე 155:96; 387:98
Орбели Р. Р. 174 (მინაწ. 3); 176 (მინაწ. 3); 314 (შენ. 4)
ორბელიშვილი ვახტანგ (ყაფლანიშვილ-ორბელიშვილი) 6:7, 8, 12

ორბელიშვილი ნიკოლოზ (ტფილელი მიტროპოლიტი) იხ. ნიკოლოზ თბილელი
ორბელიშვილი სულხან იხ. ორბელიანი სულხან-საბა
ორენტიოს (წმ.) 417:26
ორესტი (წმ.) 150:36; 166:13
ორიგენე || ოროგენე 312:6, 7, 47; 399 (მინაწ. 13)
ორლოვი ალექსი გრიგორიჩი 268 (შენ. 2 ა)
ოროგენე იხ. ორიგენე
ოსე იხ. გაბაშვილი ოსე
ოსმან (ძე მაჰმადის, ძმა აჰმადისა და მუსტაფასი) 87 (შენ.)
ოსმან (ძე მუსტაფასი) 87 (შენ.)
ოტა (როსტომ მეფის ძე) 30 (ანდ. 4)
ოტია 166:30
ოტონოსი 262:8
ოტრი მელეტიენელი 381:29
ოქრომძე დიმიტრი (გადამწერი) 142 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (ანდ.), 2 (ანდ.)
ოქროპირ ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე) 155:41; 279 (შენ. 2, 3 ბ); 387:42; 1080 ა:7, 7 (შენ. ა)
ოქროპირი (საქართველოს მეფის ძე) იხ. ოქროპირ ბატონიშვილი
ოქროპირ მღვდელი 285 (მინაწ. 1, 2); 371 (მინაწ. 8)
ოშანეზოვი გიკო (გადამწერი) 1090 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1)
ოშანის (ტერ ოშანისი) 136 (შენ.)

პ

პაატა 1091:1 (შენ. ბ)
პაატა (ერისთავის მდივანი) 20 (შენ. 4)
პავლა (წმ.) 417:2
პავლე 381:105
პავლე 379:36 (შენ.)
პავლე I (იმპერატორი) 50:2; 105:140; 251 (შენ. 1 ა); 293 (შენ. 2); 351 (შენ. 1)516 (შენ. 2)
პავლე აღმსარებელი (კოსტანტინეპოლელი მთავარეპისკოპოსი) 384:28, 37
პავლე ეგზარხოსი 1088:3
პავლე ემილიოსი 258:1
პავლე ლატრელი 166:15
პავლე მოციქული 59:2; 60 (მინაწ. 8); 91:16; 150:75; 250:4 (შენ. 6); 269:49; 300:27, 42; 303:IV:28; 387:4 (შენ. 1); 382:9; 407 (ტექნიკ. აღწ.), 2, 2 (შენ.), (მინაწ. 3); 417:33; 420 (შენ. 1 დ); 425:22
პალადე (წმ.) 425:122
პალადი ჰელენეპოლელი 139:32; 535 (1), (მინაწ.)
პალესტრა 11:2
პალლადა 1080 ა:14 (შენ. ბ)
პალლადი 381:108, 141 ვ
პანტელეიმონ (დომენტი დეკანოზის ძე, მასწავლებელი) 1103 (მინაწ. ე, ვ)
პანტელეიმონ (პოეტი) 150:83
პაპილე (წმ.) 384:20
პასიკრატოს 300:1, 24
პახპალი 274 (შენ. 4)
პატაპი 166:8
პატროფილი (ეფეს ეკლესიის ეპისკოპოსი) 381:93, 99
პაფნუტი (მღვდელმთავარი) 303:X:2ზ
პაფნუტი || პაფნოტი (წმ.) 139:22; 300:13:II:3
პაჭკორია 383 (მინაწ. 5)
პაჭუმი (წმ.) 150:67
პელაგია (წმ.) 384:17
პელაგია ღირსი (ანტიოქელი) 384:16
პელაღია (ეპისკოპოსი ლაოდიკიისა) 381:102
პელეი („ტროადის ისტორიაი") 5; 169
პელიონიე 139:12
პელოპიდე 258:2
პერიკლე 257:1
პეტრე 1103:5
პეტრე I (მინაწ. გ)
პეტრე (ალექსანდრიელი ეპისკოპოსი) 382:7; 381:115; 425:116
პეტრე II (ალექსის ძე) 1040 (ანდ.)

პეტრე III 254 (შენ. 9)
პეტრე I, დიდი 40 : 2; 124 (შენ. 2 ა); 125 (მინაწ. 1); 187 (შენ. 3); 194 (შენ. 1); 205 (ანდ.); 265 (შენ. 1 ა); 279 (შენ. 3 ბ); 290 (შენ. 2); 294 (შენ. 2, 4, 5, 6); 368 (მინაწ. 1 ნ ვ, ჲ, ბ); 420 (შენ. 1 ა, ბ)
პეტრე მაიუმელი 1 (მინაწ. ბ)
პეტრე მგალობელი 150 : 16 (შენ.); 424 : 23, 24
პეტრე მკაწრველი 312 : 32
პეტრე მმურაწნველი (ანტიოქიის ეპისკოპოსი) 401 : 19
პეტრე მოგილა 202
პეტრე მოციქული 91 : 16; 150 : 47, 75; 269 : 31, 33, 34, 35; 287 : 33; 292 : 3; 300 : 42; 312 : 5 (შენ.); 348 : 10; 350 : 1, 2; 382 : 5,6; 407 : 4 (შენ.1); 417 : 32, 33; 424 (ანდ.); 425 : 22,25; 527
პეტრე მოძღვარი (გადამწერი) 120 (ტექნიკ. ალწ.), (ანდ.)
პეტრე ყარიბი იხ. ლარაძე პეტრე
პეტრე ხარტოფილაქსი 269 : 9; 312 : 46
პეტროს (ტერ-პეტროს) 225 (შენ.)
პითალორა 287 : 10 (შენ. 1)
პლატე პონტოელი (პიბლ.) 27 (მინაწ. 1); 49 : 3; 365 (შენ. ე)
პირობი კოსტანტინოპოლელი 367 : 2; 396 : 2
პირროსი 259 : 1
პისტი (წმ.) 233 ბ (შენ. 1); 384 : 5
პიღახი (წმ.) 384 : 34
პლატონი (წმ.) 382 : 1; 384 : 47
პლატონი (მოსკოვის მიტროპოლიტი) 28 (შენ. 2); 50 : 4; 427 ა : 1
პლატონი (უილოსოფოსი) 47 (მინაწ. 5) 85; 192 (შენ. 4 გ); 203 (შენ. 5 ბ); 247 (შენ. 1 ვ); 269 : 19; 368 : 2; 418 (მინაწ. 31)
პლატონ ლიკიაპოლელი 399 (მინაწ. 13)
პლინი 199
პლინიუსი იხ. პლინი
პლუტარხოსი 255 (შენ. 1ბ), (მინაწ. 1); 257; 258; 259; 260; 261; 262 (შენ. 1, 3); 275 : 1, (შენ.) 2, 2 (შენ. 2); 315 (მინაწ. 7); 365 (მინაწ. 4); 368 (მინაწ. 1 ოვ); 402 (მინაწ.)
პოლვიკარპოს ზმირნელი 382 : 14
პოლნიც, კარლ ლუდოვიკ ბარონ დე პოლნიც 88 (ანდ.); 100 : 1 (შენ. 2)
პორფირი (უილოსოფოსი) 58 : 2; 162; 203 (შენ. 2); 250 : 1, 2, 3; 266 : 1,3; 278 (ანდ. 1); 293 (შენ. 2 ბ); 334 : 1; 357 (შენ. 1); 399 : 1 (ქინაწ. 13)
პოტემკინი გრიგოლ ალექსანდრეს ძე 29 : 9, 9 (შენ. 1)
პრავატსკი გაბრიელ 276 (შენ. 1)
პროვი 417 : 25
პროვო (წმ.) 384 : 19
პროკლე დიადოხოსი 192 (შენ. 4 ბ,გ,დ), (ანდ.); 247 (შენ. 1ვ) 250 : 4 (შენ. 6)
პროკოპი (წმ.) 150 : 78; 552 : 8
პროსპერი 274 (შენ. 4)
პროტახი (წმ.) 384 : 21
პრუხორე (აეტორი) 60 : 6; 139 : 10; 300 : II : 9
პტოლემეოზ (ეგვიპტის მეფე) 951 გ
პუბლიო ლენტულე (მთავარი ურიასტანისა) 427 ა : 7

ჟ

ჟდანოვი ჰ. ვ. 332 (შენ. 2)
ჟოზეფინა 865 (მინაწ. 4)
ჟორდანია თ. 143 : 2 (შენ. 2); 248 (შენ. 4); 252 გ (შენ.), (შენ. 1, 2 ა, ბ, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36); 278 (ანდ. 2); 286 (მინაწ.); 287 (შენ. 4), (მინაწ. 3); 300 : 5,5 (შენ.); 303 : X (შენ. 2); 312 (მინაწ. 1); 406 (მინაწ. 2); 417 (შენ. 5); 535 ე (შენ. 3)

რ

რადზივილი ნიკოლა 29 : 10
რაზმაძე გივი 142 : 1 (ანდ.)
რაზმაძე სოლომონ გივის ძე 130 (მინაწ. ბ); 137 (შენ. ზ); 142 : 1 (ანდ.); 254 (შენ. 8 ტ); 267 (შენ. 4); 273 (შენ. 3); 277 (შენ. 4 ა); 279 (შენ. 4ვ); 285 (შენ. 6); 288 (შენ. 4); 306 (შენ. 3); 333 (შენ. 1 ზ); 359 (შენ. ზ); 388 : 11 (შენ. 56); 392 (შენ. IIვ); 416 : 3 (შენ. 2 ზ)
რამაზ 60 (მინაწ. 2)
რამინ („ვეისრამიანი") 17; 27; 96; 102
რაჟდენი (წმ.) 300 : 5
რახანი [ლუი] 274 (შენ. 2, 5)
რახიმი ეან-ბატისტი 274 (შენ. 5)
რაჭაილ (წმ.) 269 : 41
რებეკა (წმ.) 269 : 41; 292 : 6
რევაზ 443 (მინაწ. 6)
რევაზ 105 : 117
რევაზოვი ნაომ (მღვდელი, გადამწერი) 80 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2, 3, 4), (მინაწ. 1)
რიფსიმე (წმ.) 150 : 3; 425 : 87
რიშელიე (კარდინალი) 308 : VIII
Рогожин В. Н. 187 (შენ. 4)
როდამ (არაგვის ერისთვის ასული) 300 : IV : 31, 31 (შენ.)
როზმარინ 11 : 3
როინაშვილი ალექსანდრე 174 (ტექნიკ. აღწ.), (შინაწ. 1); 953 (შენ. 2)
როინოვი ა. იხილე როინაშვილი ალექსანდრე
როლლენი შარლ (პარიზის უნივერსიტეტის პროფესორი და რექტორი) 204 (შენ. 2, 3)
რომანოვი ნიკოლაი პეტროვიჩ 1105 (შენ. ა)
რომანოზ (წმ.) 384 : 43
რომანოზ (ცოდვილი) 30 (მინაწ. 4)
რომანოზ აბჟიერი (ბერი) 287 (მინაწ. 1)
რომანოზ კეისარი 125 (მინაწ. 9)
რომანოზ მგალობელი 150 : 14
რომანოზ სამთავნელი (ერისთავი) 287 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2), 4 (შენ.), 33 (შენ. 3), (მინაწ. 2, 3)
რომანოზ ცოდვილი (გადამწერი) 350 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)
როსტაკე (წმ.) 312 : 26
როსტევან მეფე („ვეფხისტყაოსანი") 305
როსტომ 292 : 5 (შენ.)
როსტომ („როსტომიანი"), 406
როსტომ მეფე (იმერთა) 252 გ (შენ. 2_{21+22})
როსტომ მეფე (ქართლის) 30 (ტექნიკ. აღწ.); 252 გ (შენ. 2_{28})
რტიშჩევი (მთავარმმართველი) 252 გ (შენ. 2_{64})
რუსთაველი შოთა 6 : 11, 11 (შენ.); 15 (შენ. 1 ა); 111 : 2; 155 : 111 (შენ. 2); 171 : 4; 305; 325 (მინაწ. 13); 418 : 1, (მინაწ. 15, 23, 27, 75); 424 : 1; 427 ა : 10; 435 (შენ. 3); 953 (შენ. 1)
რუსთველი იხ. რუსთაველი შოთა
რუხუდან („რუსუდანიანი") 23
რუხუდან დედოფალი (ვახტანგ VI-ის მეუღლე) 287 (მინაწ. 3)
რუხაძე ტარ. 6 : 19 (შენ. 1); 11 : 4 (შენ. ზ); 155 : 1 (შენ.); 377 (შენ. 4); 387 : 1 (შენ.)

ს

სააკაძე გიორგი 101 : 7; 213
სააკაძე დიმიტრი ვახილის ძე 303 : IV : 3, 4, 6, 7
სააკაძე იოსებ (თბილელი) 15 : 15 (შენ. 1 გ, 2); 101 : 2, 2 (შენ. 1); 951 ტ (შენ. 1)
საამ („როსტომიანი") 406; 428
საბა 68 (მინაწ. 5)
საბა (ბერი) 159 (ანდ.); 384 : 2 (შენ.). 46 (ანდ.)
საბა ახური 535ე (1) : (მინაწ.)
საბა განწმედილი 150 : 32; 166 : 5
საბა ნინოწმიდელი 443 (მინაწ. 2, 4, 5, 7)

საბა ტბეელარი იხ. წყმედიძე საბა
საბა ხახულარი იხ. წყმედიძე საბა
საბელ (წმ.) 417 : 20
საბინინი გობრონ- მიხაილ 30 (მინაწ.3); 140 : 1 (შენ.); 244 : 3 (შენ.); 300 : 1, 6, 7, 8, 9 (შენ.), 24
საბურ (სპარსთა მეფე) 384 : 35
საგინაშვილი ზურაბ 288 (მინაწ. 1)
სადოთ ეპისკოპოსი 382 : 13
სავატი (წმ.) 384 : 6
საველსა („ფრიდოლინი") 222
საიდ ლანგარი 950
სალი (ბიბლ.) 139 : 5
სალომე 105 : 108 (შენ.)
სამოელ რაბინ იუდიანი (მორაკანელი) 326 ა (შენ.); 326 ბ; 522
სამოელ რაბინ მორაკანელი იხ. სამოელ რაბინ იუდიანი
სამოთლოვი მიხაილ ალექსის ძე (კარის მღვდელი) 320 (შენ. 2); 321 (შენ. 2); 322 (შენ. 2) 323 (შენ. 2)
სამონა (წმ.), 384 : 44; 425 : 108
სამსონ 368 (მინაწ. 13)
სანფსონ უცხოთშემწუნარებელი (საკვირველთმოქმედი) 417 : 30
სანიბეგი 394 (შენ. 5)
სანიგიანი ივანონ 421 (მინაწ. 3, 4)
საპრიკიოს (წმ.) 139 : 20
საპყარან ამარამზა 950
სარაჯიშვილი მიხ. 454 (მინაწ. 1, 2)
სარაჯიშვილი ალექსანდრე 17 (შენ.3); 27 (შენ. 1); 102 (შენ. 2)
სარაჯიშვილი მიხეილ იოანეს ძე (გადამწერი) 19 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3), (ანდ.)
სარაჯოვის ქვრივი 19 (მინაწ.)
სარგის თმოგველი 312 : 42 (შენ. 2)
სარგის სუბულის ძე 312 : 3
სარგან (მხედართმძღვანელი) 74 : 22
სარიდონ („სარიდონიანი") 430
სარრა (წმ.) 269 : 41
საურმაგ 425 : 66 (შენ. 1)
საურმაგ მეფე 281 (შენ. ბ)
საჭო 245 (შენ. 1)
საურიძე გედეონ (მტბევარი, ოშხნელი და მაწყვერელი) 2 : 2 გ (შენ. $2_{24, 26}$)
სებასტიელი მხითარ იხ. მხითარ სებასტიელი
სევასტიანე (წმ.) 166 : 18
სეეეროზ მეფე 300 : 28; 401 : 17
სეით (ბიბლ.) 6 : 14; 30 : 7; 269 : 40; 342 : 4
სელევკოსი 379 : 1
სელივანოვსკი 282 (შენ. 1 ა)
სელიმ (ძე ბაიაზეთის) 87 (შენ.)
სელიმ (სულეიმანის ძე) 87 (შენ.)
სემენოვი პ. ვ. 332 : 2 (შენ.)
სემირამიდა 1080 ა (შენ.)
სერაფიმ პასიელი (არქიმანდრიტი) 365 (შენ. ა, ბ)
სერგიზის (I) 300 : II : 8
სერგი (წმ.) 1103 : 4
სერებრაკოვი ლევან 86 (მინაწ. 1)
სეხნია ჯოლა 383 (მინაწ. 5)
სვანიძე გიორგი (გადამწერი) 1090 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 3)
სვიმეონ (წმ.) 382 : 13
სვიმეონ გარნიასის ეპისკოპოსი 192 (შენ. 4 გ)
სვიმეონ ლოლოეტი 73 (შენ. ი) 384 : 41 (შენ.)
სვიმეონ მესვეტე იხ. სვიმეონ საკვირველთმოქმედი
სვიმეონ ‖ სვიმონ საკვირველთმოქმედი (მესვეტე) 67 : 2; 150 : 69; 159 (ანდ.); 175; 552 : 4
სვიმეონ სალოსი 552 : 16
სვიმეონ ჯულაელი იხ. სვიმონ ჯულფელი
სვიმეონ 303 : I : 1 ა; 379 : 36
სვიმონ (ვასტანგ VI ის ძმა) 287 (მინაწ. 3)
სვიმონ (ბაგრატ VII-ის ძე) იხ. სვიმონ II, მეფე
სვიმონ ბერი 287 (მინაწ. 2)
სვიმონ II, მეფე 213
სვიმონ დიაკონი (გადამწერი) იხ. კარგარეთელი სვიმონ
სვიმონ დიაკონი (გადამწერი) 181 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 443 (მინაწ. 6)
სვიმონ ეპისკოპოსი 25 : 2
სვიმონ მდივანი (იოსებ და გერმანე ქობულოვების მამა) 105 : 14, 31 (შენ. 2);

სვიმონ ჯუღელელი 43; 131 : 2, 2 (შენ. 2); 58 (შენ.2); 192 (შენ. 1); 250 : 4 (შენ. 6); 253 (შენ. 1, 2); 255; 271 (შენ. 4)
სიდონია 528 (მინაწ. 4)
სილვანოს 417 : 2
სილიბისტრია (ოთმთა პაპი) 140 : 2; 150 : 42; 300 : II : 7; 425 : 2)
სილლა 259 : 2
სილოანე 134 : 10; 300 : II :4
სილოვანე 381 : 10)
სიმეონ (იერუსალიმის პატრიარქი) 198 (შენ. 2 გ)
სიმეონ ახალი 73 (შენ. ოგ)
სიმეონ კათალიკოზი 281 (შენ. 1 გ)
სიმეონ მეტაფრასი იხ. სვიმეონ ლოგოთეტი
სიმონ ანდრეიჩი 1097 (მინაწ. ბ)
სიმონ კეთროვანი 74 : 32
სიმონ მაგმათაგარი 252 ბ (ანდ.)
სიმონოვიჩის მეუღლე 31 (მინაწ. 5)
სიონ 552 : 7
სიფრაევი მიხეილ (დიაჩოკი) 22 (შენ.6), (მინაწ. ი)
სკალიგერი 420
სლავენი ლეკტორ 242 (ანდ. მინაწ. I)
სოზონ 379 : 36
სოთიო 528 (მინაწ. 4)
სოკრატე ‖ **სოგრატი** 13 : 3; 47 (ანდ. 2), (მინაწ. 5); 85; 168 : 2; 171 : 4; 269:19; 368 : 2, 3; 524 (შენ. 1 ბ)
სოლაღაშვილი გერონტი (არჭიმანდრიტი) 58 (ტექნიკ. აღწ.). (ანდ.); 349 (ტექნიკ. აღწ.). 1, (შენ.), (ანდ.)
სოლომონ 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)
სოლომონ 951 ბ (მინაწ.)
სოლომონ 101 : 6
სოლომონ („ქილილა და დამანა„) 433
სოლომონ ბრძენი 6 : 14; 37 : 1; 85; 250 : 4 (შენ. 6); 269 : 19, 43; 342:18; 368 : 2; 376; 399 (მინაწ. 9); 409:1; 2, 3, 4; 418 (მინაწ. 35); 424 (ანდ.); 1103 : 13
სოლომონ დეკანოზი (გადამწერი) 51 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
სოლომონ მდივანი 395 (მინაწ. 7)
სოლომონ I, მეფე 6 : 12; 9 (შენ. ბ), (ანდ.); 252 გ (შენ. $2_{42, 44, 46, 48, 51, 53}$); 303 : VI, XV; 327 (მინაწ.); 399 (მინაწ. 1)
სოლომონ II, მეფე (არჩილის ძე) 252გ (შენ. $2_{52, 58, 66}$)
სოლომონ ულარსი (გადამწერი) 73 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
სოლონი 256 : 2
სოლოღაშვილი ბაგრატ 314 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1)
Сопиков В. С. 187 (შენ. 4); 205 (ანდ.)
სორაბ 381 : 4,14
სოსთენე (სომეხთა მოძღუარი) 951 ე : 4
სოფია (წმ.) 233 ბ (შენ. 1); 384 : 5
სოფოკლე 246 (შენ. 1)
სოფონია წინასწარმეტყველი 166 ; 3,3 (შენ.)
სოფრონ (პირველი გამგებელი კოსტანტინეპოლისა) 381 : 25, 28, 121
სოფრონ (ეპისკოპოსი) 381 : 20
სოფრონ იერუსალიმელი 74 : 21, 25, 43; 139 : 3; 300 : 38
სოფრონ პალესტინელი („პალაეარიანი„), 300 : II : 10; 1106
სპირიდონ ია...ოვი (გადამწერი) 32 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
სპირიდონ საკვირველთმოქმედი იხ. სპირიდონ ტრიმითუნტელი
სპირიდონ ტრიმითუნტელი 166 : 12
სტეფანე 139 : 35
სტეფანე იხ. სტეფანე ჭყონდიდელი, სანანოძისძე
სტეფანე (გადამწერი) 422 (ანდ. 14)
სტეფანე არხიმანდრიტი 105 : 139
სტეფანე ახალი 382 : 9
სტეფანე ეოციტული 166 : 27; 300 : II:9; 425 : 21, 21 (შენ.)
სტეფანე მოძღუარი იხ. სტეფანე ჭყონდიდელი, სანანოძისძე
სტეფანე წინწყმიდელი 154 (ანდ.)
სტეფანე პირველმოწამე 60 : 6; 139:10; 150 : 40; 300 : 33
სტეფანე სანანოძისძე იხ. სტეფანე ჭყონდიდელი, სანანოძისძე

ხტეფანე ჯუნდიდელი, **ხანანოძახე** 312:47; 347 (მინაწ. 1); 384:39 (შენ. 1, 2), 425:8 (შენ. 2), 48 (შენ.), 58, 76 (შენ. 2), 156 (შენ. 2), 157 (შენ.) 170 (შენ.3), 182
ხტეფანოვი 370 (მინაწ. 4)
ხტეფანოვი მიხაილ ხტეფანეს ძე (გადამწერი) 451 (ტექნიკ. აღწ.), 1, (ანდ.1, 2)
ხტრათემანი ვილემ 420 (შენ. 1), (მინაწ. 2)
ხუბულის ძე ხარგის იხ. ხარგის ხუბულის ძე
ხულეიმან (სელიმის ძე) 87 (შენ.)
ხულეიმან (მაჰმადის ძე) 87 (შენ.)
ხულხან 172 (მინაწ.)
ხულხანოვიჩი იოსებ (დიაკონი) 38 (შენ. 2, 3),(ანდ.)
ხუმაროყოფა ა. 11:4 (შენ. გ, ზ)
ხუმბაგ დავითის ძე 30:7, (შენ. 4, 5ა)
ხუმბაგ მეფე 425:125 (შენ. 2)
ხფირიდონ საკვირველთმოქმედი 150:35

ტ

ტაბიძე ხვიმონ (გადამწერი) 130 (შენ. 1), (ანდ.); 137 (ტექნიკ. აღწ.); 254 (შენ. 8 გ); 277 (შენ. 4 ა); 279 (შენ. 4 დ); 306 (შენ. 3); 333 (შენ. 3) 388:5 (შენ.)
ტაბლიანიძე პეტრე მოხეს ძე (მღვდელი, გადამწერი) 422 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2, 3, 4, 5, 6)
ტაბლიევი პეტრე იხ. ტაბლიანიძე პეტრე
ტანსუხ 116 (მინაწ. 4)
ტარასი (გადამწერი) 121 (ტექნიკ.აღწ.)
ტარაზოს (წმ.) 384:19
ტარიელ („ვეფხისტყაოსანი") 27 (მინაწ. 3); 305 (შენ.1)
ტარიჭანი 1 (მინაწ. ა)
ტატიშვილი გრ. 303 (შენ. 6)
ტაციტი 315 (მინაწ. 4)
ტელემაკოს || **თელემაკი** 260:2; 365 (მინაწ. 4); 368 (მინაწ. 1 ნდ, ოშ) 377 (შენ. 2)
ტერენტი (უპირველესი მოურავი აღმოსავლეთისა) 381:61
ტერენტიოსი 246 (შენ. 1)
ტვიბონ ამაოუნტელი (ეპისკოპოსი) 417:19
ტიბერიოს იმპერატორი 427 ა:7; 262:3
ტიბერიოს იფარატორი 522 (შენ. 2)
ტიმკოვსკი 155:108 (შენ. I ა)
ტიმოთე (პრუსის ეპისკოპოსი) 417:10
ტიმოთე ანტიოქელი 382:12
ტიმოთე ეფესელი 159:1, 2, 3, 4, 5
ტიმოთე მონაზონი (იერ-იერუსალიმელი) იხ. გაბაშვილი ტიმოთე
ტიმოთე მოციქული 150:51; 407:2 (შენ.); 425:73
ტიმოთე ქორეპისკოპოსი 381:140
ტიმოლეონ 258:1
ტიტე 407:2 (შენ.)
ტიტე (ძე ვესპასიანესი) 26:3; 87:1; 324
ტიტოს ვინიოს 315 (მინაწ. 2)
ტიტოს კვინტოსი ფლამინე 258:4
ტლაშაძე იესე 953 (შენ. 1)
ტრაიანე იხ. ტრაიანოს მეფე
ტრაიანოს მეფე 300:43; 384:7;417:22
ტრედიაკოვსკი ვ. 204 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3)
ტრიფილე არჭიმანდრიტი (გადამწერი) 1 (შენ. 2); 39 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.) 41 (მინაწ. 3); 121 (შენ. 2); 123 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.): 139:18, 19; 271 (შენ. 4); 346 (შენ. 3 ა); 363 (ანდ.); 516 (შენ. 1), (ანდ. 2)
ტრიფილე დიაკონ-მონაზონი (გადამწერი) იხ. ტრიფილე არჭიმანდრიტი
ტრიფილე იღუმენი იხ. ტრიფილე არჭიმანდრიტი
ტრიფილე მცირე იხ. ტრიფილე არჭიმანდრიტი
ტრიფილე ხუცეს-მონაზონი იხ. ტრიფილე არჭიმანდრიტი
ტროფიმე (წმ.) 384:6
ტულტურბეგ || **ტულულბეგ** („ვისრამიანი") 17; 27; 96; 102

უ

უალენტინიანე მეფე 139 : 25
უეხპასიანე იხ. ვეხპასიანე
ულუმპია 134 : 4
ულულბეგ (შამრუხას შვილი) 161 (ანდ. 1, 2)
უმოკშვილი პ. 17 (შენ. 3); 27 (შენ. 1, 2); 53 (მინაწ. 1); 102 (შენ. 2); 171 (მინაწ.)
ურბანოს II 299
ურბანოსი 300 : 20
ურვახიო 417 : 25
ურვეკი (მონაზონი) 381 : 111
უხეინ (ალიას ძე) 209
უხუფ-ფაშა 281

ფ

ფაბიოს ვალენსიოს 315 (მინაწ. 3)
ფაბიოს მაქსიმოსი 257 : 1
ფაველენშვილი 101 : 1
ფაველენშვილი ბეჟან (გადამწერი) 168 (ტექნოგ. აღწ.), (ანდ.)
ფალავანდისშვილი ბერი 368 (მინაწ. 5)
ფალერი 381 : 177
ფანა ხუასრო (ადრა ედდული) 1086
ფანცო 53 (მინაწ. 2)
ფარან-ფაშა 252 ბ (შენ 2_{28})
ფარნაკიოს (წმ.) 417 : 26
ფარნაოზ ბაგონიშვილი (ერეკლე II-ის ძე) 37 (ტექნოგ. აღწ.), (ანდ.); 58 (შენ. 2); 81 (ტექნოგ. აღწ.), (ანდ.); (ანდ. 4), (მინაწ. 3); 164 (ანდ. 2); 165 (ანდ.); 253 (შენ. 1); 303 : X : 2_3
ფარნაოზ მეფე 247 (შენ. 1ე); 281 (შენ. 4 ბ)
ფარნავაზიმ მეფე 281 (შენ. 4 ბ)
ფარსადან გორგიჯანიძე 174 (ტექნოგ. აღწ.), (შენ. 1 ი)
ფარსმან მეფე 62 (მინაწ. 7)
ფებრონია (წმ.) 134 : 3; 300 : 30; 417 : 28
ფებრონია (მონაზონი) 253 (მინაწ. 11)
ფეთიდა („ტროადის დიცეზი") 5; 169
ფეტტოვი (არხიეპისკოპოსი სოფენსკისა და კერსონის) 326 ა (შენ. დ)
ფენელონი 368 : 3 (შენ. 2_3); 377 (შენ. 2_3, ბ)
ფეოფანტე (ჩვიტეარი) 551
ფერშანგოვი (ალექსანდრე) 21 (შენ. 2 ი)
ფეშუაური რისტან 353 (მინაწ. 1)
ფიბიოსი 350 : 2
ფილარგი (არკანეთისა) 381 : 171
ფილარეტი (არხიერი) 142 : 2
ფილენონ 407 : 2 (შენ.)
ფილითეოზ 425 : 55
ფილიკეონ 552 : 2
ფილიმონ (წმ.) 166 : 14
ფილიპე II პილიპე 111 : 1; 156; 185; 296; 303 : XVIII : 1
ფილიპე მოციქული 150 : 25; 384 : 42; 552 : 5
ფილიპპე (ლათინელთა ხუცესი) 522 (შენ. 2)
ფილიპპე (სომეხთა მღვდელი) იხ. ყაითმაზაშვილი ფილიპე
ფილიპპე (ტერ ფილიპპე) იხ. ყაითმაზაშვილი ფილიპე
ფილოთეოს კოსტანტინეპოლელი 73 (შენ. გ)
ფილოპიმენი 258 : 4
ფინეზ („სიბრძნე სიცრუისაო") 13 : 2
ფინეტტა 11 : 3
ფირალიშვილი გოდერძი (ავტორი) 6 : 19
ფირმინოს (წმ.) 417 : 26
ფირმოს (წმ.) 417 : 26
ფისტა 381 : 143
Фистиов Згорь Иванич 390 (შენ. 3 ზ)
ფლაბიანე (კონსტანტინეპოლელი ეპისკოპოსი) 401 : 18
ფლავიოსი იოსიპოს იხ. იოსიპოს ფლავიოსი
ფოკა (მღვდელ-მოწამე) 384 : 8
ფოტი (კოსტანტინეპოლელი პატრიარქი) 269 : 13; 284 (შენ. ი)
ფრიდოლინი 222
ფუბლიო ლენტულო (მთავარი) 522 : 2
ფუთურიძე გლ. 174 (შენ. 1 ი)
ფუკიონი 261 : 2
ფურცელაძე 89 (მინაწ. 2)

ძ

ქაიხოსრო აითაბაგი 252 გ (შენ. 2_4)
ქაიხოსრო აითაბაგი 947 (შენ. 3გ)
ქაიხოსრო გურიელი (მმა ლიპარიტ და ლევან დადიანების) 252 გ (შენ. 2_{22})
ქაიხოსრო მდივანბეგი 105:93, 94
ქაიხოსრო მეფე 176 (შენ. 1 ბ); 326 ა (შენ. გ); 386 (ანდ. ა); 525 (შენ. 1)
ქანანოვი (თბილისის პოლიცმეისტერი) 185 (შენ.)
ქანჩოვი დავით (მაიორი, მთარგმნელი) 207 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ქართლოსი 186; 254 (შენ. 10); 267 (შენ. 1 ა); 281 (შენ. 1 ბ), (შენ. 4 ა)
ქასრე 281 (შენ. გ)
ქეთევან (ერეკლე II-ის ასული) 105:108 (შენ.); 233 ა (შენ. ბ); 303: X:2
ქეთევან (ზუხრანბატონის ასული, მეფის სძალი) 386 (მინაწ. 2)
ქეთევან დედოფალი (წმ.) 139:16; 193 (შენ.); 233 ა (შენ.1ა); 233 ბ (შენ. 2); 254 (შენ. 10); 279 (შენ. 2); 342:18 (შენ.); 403:1; 535 (შენ. 2); 1103:12, 12 (შენ. გ)
ქეთეო 105:81
ქილეშბეგ 395 (მინაწ. 2)
ქერეფსი 544
ქიქაოზ ჯელმწიფე („ამირ-ნასარიანი") 395:3
ქიტა 386 (მინაწ. 1)
ქიშვარ („პარამგულანდმიანი") 239:3; 451:2
ქობულაშვილი ონანა 403 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2)
ქობულიძე გერმანე 104 (მინაწ. 1)
ქობულოვი გერმანე (ბერი, სვიმონ მდივნის ძე, ავტორი) 105:14, 24, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
ქობულოვი ევგენი (ავტორი) 105:30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
ქობულოვი იოანე (მდივანი) 105:32,119
ქობულოვი იოსებ (სვიმონ მდივნის ძე, ავტორი) 105:30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
ქობულოვი სოლომონ (ავტორი) 105:30 (შენ. 2), 31, 31 (შენ. 2)
ქრისტინა (წმ.) 300:20, 20 (შენ.); 552:18
ქსანთე 236
ქსენეფორე (წმ.) 134:7
ქსენეფორე დოფის ძე 104 (მინაწ. 2)
ქსერქსე 410 (შენ. 3)
ქსიფილინოს-პაპუწისშვილი იოანე 535 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2)
ქუთათელაძე არ. ვარ. 68 (მინაწ. 3,4)
ქუთათელაძე ლილი 1088:16 (შენ. 1)
ქუთათელი და გენათელი 252 გ (შენ. 2_{66})

ღ

ღაბუაშვილი 368 (მინაწ. 1 ბ)
ღალაკტიონ (წმ.) 384:36
ღალბა 262:7
ღარიბოვი იოსებ 66 (მინაწ. 3)
ღარპოკრატე (ეგვიპტის ეპისკოპოსი) 381:114
ღაუზენი ეკვარტ 76 (მინაწ. 2)
ღელდეკი 420
ღენეთლა (ხუცესი) 381:71
ღლაზუნოვი ივანე (ტიპოგრაფიის პატრონი პეტერბურგში) 155:108 (შენ. I ა); 296 (შენ. 2); 29 (შენ. 2)
ღლაზუნოვი მაიე 296 (შენ. 2); 297 (შენ. 2)
ღლვიკერი 381:18
ღლონტი ალ. 20 (შენ. 3 დ)
ღოღაბერიძე ზურაბ 256 (მინაწ.3 დ.)
ღოღობერიძე გოჩა 1085 (შენ.)
ღრებაკოვი გრიგოლ 434 (შენ. 1)
ღროციოს ღუღი 275:1
ღულებკოვი პაულე 242
ღუნტაჲ მესაძე 120 (ანდ.)

ჯ

ჯაზიზადა რომი (ულულუბეგის ოსტატი) 161

ჯაითმაზაშვილი ფილიპე 131:2; 157:1 (შენ. 2); 192 (შენ. 2, 4 ბ); 203 (ტექნიკ. აღწ.); 250 (ტექნიკ. აღწ.), 4 (შენ. 6); 255 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3); 271 (ტექნიკ. აღწ.); 278 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2), (ანდ. 1); 379:5 (შენ.)

ჯანჩიევი მოხე 388:11 (შენ. 48)

ჯარაბუდახ 187 (ანდ.)

ჯარჩიხან ხარდარი 213

ჯაუხჩიშვილი სიმონ 30 (შენ. 5 გ); 159:2 (შენ.); 354 (შენ. 4), (მინაწ. 1)

ჯალაუნიშვილ-ორბელიშვილი ვახტანგ იხ. ორბელიშვილი ვახტანგ

ჯვარუყვარე ათაბაგი (დიდი) 252 გ (შენ. 2_3)

ჯვარუყვარე ათაბაგი 252 გ (შენ. 2_8)

ჯიფიანი დიმიტრი (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 1, 2)

ჯიფშიძე ი. 247 (შენ. 2)

ჯორჩიბაშიევი რევაზ (მთარგმნელი 246 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4), (ანდ.)

ჯუზანიშვილი ხ. 101:1 (შენ.); 300:6, 7 (შენ.); 353 (შენ. 3); 379:1 (შენ.2), 24 (შენ.); 395:4 (შენ.)

ჭ

ჭავიანიძე მათე (ბერი) 407 (მინაწ. 5)

ჭალაბერიძე ნოშკენა 421 (მინაწ. 3)

ჭალვა 418 (მინაწ. 77)

ჭალვა (წშ.) 1 (მინაწ. გ); 300:8

ჭალვა ვარშეთის ძე (ერისთავი ქსანთა) 25:10

ჭალიკოვი რაჟდენ (კაპიტანი) 8 (მინაწ.)

ჭამილი 24 (მინაწ. 3)

ჭამკარ („აპირნასარიანი") 395:3

ჭანთაში იხ. ვახტანგ V, მეფე

ჭანგელია თუთა 312 (მინაწ. 2)

ჭანიძე აკაკი 247 (შენ. 2); 269 (შენ.); 300:II:10 (შენ.); 406 (შენ. 3); 1106 (შენ.)

ჭანშიანი ზურაბ 250:3 (შენ. 1); 358:1 (შენ.)

ჭარაშიძე კარ. 395 (ტექნიკ. აღწ.); 420 (შენ. 3)

ჭარაშიძე ძილიხან 312 (მინაწ. 2)

ჭარიფ-ზადე 19 (შენ. 1)

ჭარმამდინოვი გიორგი (ანასტასია ერეკლე II-ის მსახური, გადამწერი) 173 (ტექნიკ. აღწ.)

ჭაუჭულიძე ივანა 421 (მინაწ. 3)

ჭაჭახაზ 193; 213; 300:7

ჭაშნაძირ 281 (შენ. 4 ბ)

ჭაშნავაზი იხ. ვახტანგ V, მეფე

ჭაჭრუხა (ულუბეგის მამა) 161

ჭაჭუულოვი (არხიმანდრიტი, მშართებელი სომეხ კათოლიკეთა სამღვდელოებისა) 519 (მინაწ.)

ჭიო მღვდელი 105:19, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)

ჭიო [მღვიმელი] 449:20, 23

ჭკლიარევსკი 368 (მინაწ. 8)

ჭნორისწყები 326 ა (შენ. ა)

ჭოთა რუსთაველი იხ. რუსთაველი ჭოთა

ჭტალი (ქვემი) 325 (შენ. 4)

ჭუშან (წშ. არჩილ მეფის ასული) 25:3; 30:3

ხ

ხარკვიანი მანოელ 343 (მინაწ. 3)

[ხაჩიკასშვილი] გიორგი (ნიკოლოზ ხაჩიკასშვილის ძის ძე) 454 (ანდ. 2)

[ხაჩიკასშვილი] დიმიტრი (ნიკოლოზ ხაჩიკასშვილის ძის ძე) 454 (ანდ. 2)

[ხაჩიკასშვილი] თომა [ნიკოლოზის ძე] 454 (ანდ. 2)

[ხაჩიკასშვილი] კორნელიე [ნიკოლოზის ძე] 454 (ანდ. 2)

ხაჩიკასშვილი ნიკოლოზ (მღვდელი, გადამწერი) 342 (ტექნიკ. აღწ.).

1 (შენ. 1), 3 (შენ. ა), 18 (შენ.); 454 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2)
ჩაჩკოვი ნიკოლოზ ქაიხოსროს ძე (გადამწერი) 513 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 3, 5)
ჩახრუხაძე 424 : 10
ჩერქეზიშვილი დოსითეოზ იხ. დოსითეოს ნეკრესელი
ჩილაევი იეგორ მათვეიჩი 303 : XIX : 13
ჩიქოვნოვი ალექსანდრე იხ. ჩიქოვანი ალექსანდრე გიორგის ძე
ჩიქოვანი ალექსანდრე გიორგის ძე (გადამწერი) 53 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 1); 147 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1); 243 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ); 548 (შენ.)
ჩიქოვანი გიორგი 147 (მინაწ. 2)
ჩიჩუა დეისმა 256 (მინაწ. 3 ე)
ჩიჯავაძე ანტონ (მომგებელი) 295 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1)
ჩოლოყაშვილი მიხეილ 197 ა (მინაწ.)
ჩოლოყოვი თადია იხ. ჩოლოყაშვილი თადია გიორგის ძე
ჩოლოყაშვილი გარსევან 1087 : 3
ჩოლოყაშვილი ‖ ჩოლოყოვი თადია გიორგის ძე (დამკვეთი, საგარეჯოს მოურაობა) 38 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 77 (მინაწ. 4); 135 (მინაწ.)
ჩოლოყაშვილი ნიკოლოზ 77 (მინაწ.5)
ჩოლოყაშვილი სარიდან 377 (შენ. 4)
ჩოლოყაშვილი ქაიხოსრო (აეტორი) 110 : 3
ჩუბინაშვილი დავით იესეს ძე 37 (შენ. ბ); 64 (მინაწ. 2); 197 ბ (შენ.1); 435 (შენ. 4)
ჩუბინიძე დავით (ქარის საყდრის მღვდელი) 154 (ანდ.)
ჩუბინიძე იესე დავითის ძე (გადამწერი) 154 (ტექნიკ. აღწ.)
ჩუბინიძე იოანე დავითის ძე 154 (ანდ.)
ჩუბინოვი დავით იხ. ჩუბინაშვილი დავით იესეს ძე
ჩხეიძე გაბრიელ იაგორის ძე (მთარგმნელი) 290 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ.)
ჩხეიძე დავით 368 (მინაწ. 1 კ)
ჩხეიძე იოსებ დავითის ძე (გადამწერი) 38 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ჩხეიძე მათვე გაბრიელის ძე 290(მინაწ.)
ჩხეიძე სებნია 37 : 1, (შენ. 1, 2)
ჩხეიძე ფარემ (ბოქაულთ-უხუცესი) 424 : 26 (შენ. ა)

ც

ცაგერელი 368 (მინაწ. 1 იბ)
ცენოფილ ფილოსოფოსი 210 : 4
ციცერო (ციცერონი)ზ, ტულიუსი 246 (შენ. 1); 262 : 1; 289; 374 (მინაწ.ვ)
ციცი 303 : IV : 41
ციციანოვი გრიგოლ 242 (ანდ. მინაწ.II)
ციციანოვი პაველ 303 : XIV
ციციანოვი რახაილ 242 (ანდ.-მინაწ. II)

ძ

ძენძაშვილი ოთბ (შემაჯამეელი) 413 (მინაწ. 3)

წ

წერალოვი გურგენ ზურაბის ძე (გადამწერი) 25 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
წერეთელი ბეჟან 368 (მინაწ. 1 იგ)
წერეთელი ბეჟან ბეჟანიჩი 368 (მინაწ. 16)
წერეთელი გიორგი 333 (შენ. 3)
[წერეთელი]გიორგი ნიკოლოზის ძე 368 (მინაწ. 15)
წერეთელი გრიგოლ 333 (შენ. 3)
წერეთელი გრიგოლ ზურაბის ძე 31 (მინაწ. 2, 5); 309 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 314 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 14); 315 (მინაწ. 6,8); 343 (მინაწ.

1); 348:30 (მინაწ. 1); 352 (მინაწ.2); 368 (მინაწ. 2, 3, 18, 20); 385 (მინაწ. 3); 395:5 (შენ.), (მინაწ. 1, 4, 5, 9, 10, 11); 420 (მინაწ. 6, 8)

წერეთელი ზურაბ (სახლთუხუცესი) 31 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 5, 8); 420 (მინაწ. 9)

წერეთელი ზურაბ ქაიხოსროს ძე (ლეფერალ-მაიორი და კავალერი) 368 (მინაწ. 4)

წერეთელი მარინა ქაიხოსროს ასული 368 (მინაწ. 4)

[წერეთელი] **როსტომ პაპუნიჩ** 368 (მინაწ. 15)

წერეთელი სვიმონ გიორგიჩი 368 (მინაწ. 15)

წერეთელი სვიმონ ზურაბის ძე 31 (მინაწ. 5); 368 (მინაწ. 15)

წერეთელი ქაიხოსრო პაპუნოვიჩი 368 (მინაწ. 15)

წიწვიანიძე ანდრია იოანეს ძე (მთარგმნელი) 538 (შენ. 2)

წიწვიანიძე იოანე (მღვდელი) 538 (შენ. 2)

წულუკიძე (ჩიბორის ბრძოლის მონაწილე) 261 (მინაწ. 4)

წულუკიძე (ხერსილის ბრძოლის მონაწილე) 252 გ (შენ. 2_{12})

წულუკიძე ნიკოლოზ 287 (მინაწ. 4)

წყმედიძე ხაბა (ხახულარი, მტბევარი) 252 გ (შენ. 2_{12})

ჯ

ჯაბუა (მზეჭაბუკ ორბელიანიშ) 418 (მინაწ. 61)

ჯავახიშვილი ალექსანდრე 100:4, 4(შენ.1); 105:3, 37; 155:31; 303:XVII, XVII:2,3, (მინაწ. 1); 387:31, 31 (შენ.); 450 (შენ. 3); 951 დ:3, 6, 9, 12

ჯავახიშვილი გრიგოლ (ილიას მამა) 62 (შენ. 2), (მინაწ. 4)

ჯავახიშვილი დავით 24 (მინაწ. 3)

ჯავახიშვილი ეკატერინე ალექსანდრეს ასული 303 (მინაწ. 1)

ჯავახიშვილი ილია 17 (შენ. 3); 22 (ტექნიკ. აღწ.); 23 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2);24 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.7); 27 (შენ. 1); 32 (ტექნიკ. აღწ.); 62 (შენ. 2), (მინაწ. 5); 102 (შენ. 2); 130 (შენ. გ)

ჯავახიშვილი მაგდან 62 (მინაწ. 2)

ჯავახიშვილი მარია ივანოვნა (მთავრინა, გიორგი ავალიშვილის და, ალექსანდრე ჯავახიშვილის დედა) 450 (შენ. 3)

ჯავახიშვილი ნინა (აბაზის მეუღლე, ილია ჯავახიშვილის და) 62 (მინაწ. 4, 5)

ჯილაძე (პროკუროროი) 420 (მინაწ. 4 ბ)

ჯინჯიძე დომენტი (მღვდელ-მონაზონი) 144 (მინაწ. 3)

ჯიჯინაძე ელია 407 (მინაწ. 6)

ჯიჯინაძე ზაქარია 7 (მინაწ. 3); 14:5 (შენ. ა), (მინაწ. ა); 34 (ტექნიკ. აღწ.); 38 (მინაწ.); 47 (მინაწ. 6); 48 (მინაწ. 2, 3); 54 (მინაწ. 1, 2); 56 (მინაწ. 1); 57 (მინაწ. 1); 59 (მინაწ.); 60 (მინაწ. 1); 66 (მინაწ. 1, 2); 68 (მინაწ. 2); 77 (მინაწ. 1); 78 (მინაწ.); 79 (მინაწ.); 90 (მინაწ.); 130 (შენ. გ); 168 (მინაწ. 1); 197 გ,დ; 233 ა (ტექნიკ. აღწ.); 233 ბ (ტექნიკ. აღწ.); 281 (შენ. 1 ე, ზ, 2); 451 (მინაწ.); 525 (მინაწ.); 526 (მინაწ.); 533 (მინაწ. 1); 1084 (ტექნიკ. აღწ.); 1085 (ტექნიკ. აღწ.); 1086 (ტექნიკ. აღწ.); 1087 (ტექნიკ. აღწ.); 1088 (ტექნიკ. აღწ.), 16 (შენ. 3); 1091 (ტექნიკ. აღწ.)

ჯიჯინაძე იესიძ 383:30 (შენ. 8)

ჯიჯინაძე იოვანე 405 (მინაწ. 1)

ჯიჯუმ (მუჰამედის ‖ მოაჰმადის ‖ მოჰამადის ძე) 25:4; 30:4; 300:6

ჯიჯუმ ახიმი იხ. ჯიჯუმ

ჯიჯუმ მძლავრი იხ. ჯიჯუმ

ჯუბაბარა ელისაბედ 242 (ანდ. მინაწ. I)

ჯყონია ილია 31 (შენ. 5)

ხ

ხანუმ (ყან ხანუმი) 105:124
ხარიტონ (წმ.) 384:14
ხახანაშვილი ალექსანდრე 110:4(შენ.1); 143:2, 12 (შენ.); 144:2 (შენ. 1); 195 (შენ. 2); 406 (შენ. 2)
Хаханов А. С. იხ. ხახანაშვილი ალექსანდრე
ხელაია იოანე სოლომონის ძე (იოანე ხელაშვილის ძმისწული) იხ. ხელაშვილი იოანე სოლომონის ძე
ხელაშვილი იოანე სოლომონის ძე 267 (მინაწ. 12); 304 (შენ. 1 დ); 388:3, 11 (შენ. 61)
ხელაშვილი იოანე (მღვდელ-მონაზონი) 22 (შენ. 4), (მინაწ. ზ); 130 (მინაწ. ა, ბ, დ, ე, ვ); 137 (შენ. ა, ე, ი); 142 (შენ. ა); 254 (შენ. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ა, ბ, ვ, ე, 9, 10); 267 (შენ. 1ა, 3, 4), (მინაწ.1, 2, 12); 273(შენ.2ა,ბ,ვ); 277 (შენ. 4 ა,ბ,ვ); 279 (შენ.1,3ბ,გ,4); 285 (შენ. 1,2,3, 5, 6, 8ა, 9); 288 (შენ. 2, 3, 4); 301; 304 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1, 2), (ანდ. 1), (მინაწ.); 306 (შენ. 1, 2); 307 (შენ. 1, 2); 338 (შენ. 1), (ანდ.); 359 (შენ. ი); 388:3 (შენ.), (4 შენ. 1), 5 (შენ.), 10, 11 (შენ. 2, 14, 15, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 57, 59, 60, 61); 392 (შენ. II ზ); გვ. 491 (შენ. 2); 416 (ტექნიკ. აღწ.), 3 (შენ. 1, 2ა, ბ, ე); 966 (შენ. 3)
ხელაშვილი იოსებ 105:51 (შენ.), 52 [**ხელაშვილი**] **სოლომონ** (იოანე ხელაშვილის ძმა) 267 (მინაწ. 12); 388:3; 388:11 (შენ. 57)
ხელაძე ექვთიმე 177 (შენ. 1); 185 (შენ.); 195 (შენ. 2); 419 (შენ. 4)
ხელაძე იონა იხ. ხელაშვილი იოანე
ხელიძე გ. 93 (შენ. 3)
ხერხეულიძე ანდრია 247 (მინაწ. 6)
ხერხეულიძე ნიკოლოზ 281
ხერხეულიძე ომან 197 ა, ბ, გ, დ **„ხიზიხიდან მაღაროელი“** იხ. დოდაშვილი იოანე იოსების ძე
ხითარაშვილი გოგია 47 (ანდ. 1)
ხმალაძე გრიგოლ (ხუცესი) 368:3 (მინაწ. ზ)
ხოვენი რამან ივანოვიჩი (საქართველოს გუბერნატორი, ღენერალ-მაიორი) 450 (შენ. 3)
ხორაშან 247 (მინაწ. 4)
ხოსრო (ძმისწული ბაგრატ იმერთა მეფის) 252 გ (შენ. 2_{14})
ხოსროვ-შაჰ („მირიანი“) 60:1; 195 (შენ. 2); 234
ხოჯაევი მარგარ ბაზარის ძე 1105 (შენ. ა)
ხოჯა ყაენი 252 გ (შენ. 2_{28})
ხუახრო (სპარსთა მთავარი) 74:22
ხუდაბანდაშუილი ყაენი 947 (შენ. 3დ)
ხუცანოვი იოსებ (ტერ იოსები) 519 (მინაწ.)
ხუცაშვილი სოლომონ 388:11 (შენ. 34)

ჯ

ჯაბა 62:4
ჯავად-ხან 191:3
ჯავახიშვილი პაატა 68 (მინაწ. 6)
ჯაკობია გ. 6:2 (შენ. 2), 3 (შენ.), 15 (შენ.), 13:1; 101:2 (შენ.);106 (შენ.2); 110:2 (შენ.), 3 (შენ.1); 135 (შენ. 2); 342:1 (შენ. 2), 7 (შენ.); 357 (შენ.); 403 (შენ. 2); 535 ზ (შენ. 1); 536:2 (შენ.); 1084 (შენ. ა); 1103:1, 4 (შენ.ბ)
ჯამბაკურ-ორბელიანი იოანე 192 (შენ. 2, 4 ა, ბ)
ჯამისმის (ვარსკლავთმრიცხველი) 950
ჯანაშვილი დიმიტრი (მღვდელი) 177 (შენ. 1)
ჯანაშვილი მოსე 14 (მინაწ. ბ); 41 (მინაწ. 1); 42 (მინაწ.); 43 (მინაწ.); 44 (მინაწ.); 45 (მინაწ. 4); 46 (მინაწ. 1); 47 (მინაწ. 1); 48 (მინაწ. 1); 49 (მინაწ. 1); 50 (მინაწ. 1); 174 (შენ. 1 ა); 353 (შენ. 3); 403 (მინაწ. 1)

გაბრიელ (გიორგი XII-ის ძე) 254 (შენ. 9); 388 : 11 (შენ. 3)
გაბრიელ დავით (გადამწერი) 179 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
გაბრიელ იოანე ხვიმონის ძე 388:8 (შენ.)
გაბრიელ ხვიმონ 137 (შენ. ი)
გაბელიძე გოგილა 421 (მინაწ. 3)
გაბელიძე მახარებელი 421 (მინაწ. 3)
გაბელიძე მისლია 421 (მინაწ. 3)
გაფარ ბრძენი 97 (შენ.)
გაფარიძე დავით (მამუკაშვილი) 424:11
გენნერი (ფრანგი ექიმი) 219 (შენ. 2)
გიმშელ („გიმშედიანი") 390 (შენ. 2)
გიმშერ დილარის ძე („გიმირანდარეულიანი") 435 (შენ. 2)
გიმშიდ მოლა (ოსტატი ულუღბეგის) 161
გონშერ („ბარამგულიჯანიანი") 170 (ანდ. 2).
გუანშერ 25 : 3; 30 : 3; 354 (შენ. 1 ბ)
გუანშერ (წმ. არჩილ მეფის ძე) 25:3, 5; 30:3, 5; 354 (შენ. 1 დ)
გუმგუმ ხელმწიფე 951 ზ

ვ

ვაბო ახმატელ-ყოფილი ქართველი 425:47, 47 (შენ. 1, 2), 48, 49
ვაის 281
ვარონ (გადამწერი) 326 ა (შენ. ე)
ვენრიხ II 308 : VIII
ვერაკლე მეფე (ბერძენთა) 144 : 1
ვეროდე მეფე 150 : 88; 287 : 29; 425:23
ვეროდოტე ჰალიკარნასელი 309 (შენ. 1, 2); 310 (შენ. 1); 311 (შენ. 1); 365 (მინაწ. 4)
ვესითდე 245 (შენ. 1)
ვომეროსი || ჰომიროხი 169 (შენ. ბ); 246 (შენ. 1); 338 (შენ. 2 ა, ბ, გ, დ, 3), (ანდ.)
ვუსეინ (ბაბსულთანი) 197 ა, ბ, გ, დ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

3. გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი

ა

აღერბეღუანი იხ. აზერბაიჯანი

აზერბაიჯანი 191 : 1; 450 (შენ. 3)

აღრაბადაგანი || აღრაბაგანი 17; 27; 96; 102

აღრიბღუანი იხ. აზერბაიჯანი

აგსტარია 365 (მინაწ. 3)

აზია 25 (მინაწ. 1); 87 : 3; 136 (შენ.); 207 (შენ. 1), (ანდ.); 282 (შენ. 1 ა); 283; 385 (შენ. 1 ლთ); 394

აზრუმი 46 (შენ. 3)

აითენი 188 ბ (შენ.)

აითნა იხ. აითენი

აია-სოფია 74 : 16; 143 : 4; 183 (შენ. 1ა); 216 ა (შენ. 1); 216 ბ; 401 (მინაწ. 3)

აკაღლია 365 (შენ. ე)

ალავერდი 105 : 16

ალექსანდრე ნეველის ლავრა-მონასტერი (პეტერბურგში) 121 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 254 (შენ. 9); 420 (შენ. 1ა),

ალექსანდრია 139 : 22, 24; 300 : II : 1, 3; 312 : 6

ამერიკა 207 (შენ. 3), (ანდ.)

ანატოლია 450 (შენ. 2 ბ)

ანგლია იხ. ინგლისი

ანტიოქია 49 : 4; 139 : 20; 384 : 6, 12 449 : 23

ანჩისხატის სობორო (თბილისში) 52 (მინაწ. 3); 105 : 140 (შენ. 2); 136 (ანდ. 2)

ანძღლახის საყდარი (ქუთაისში) 252 გ (შენ. 2_{36})

არაბეთი || არაბია 303 : XIX : 6; 385 (შენ. 1 იგ); 450 (შენ. 3)

არაბია იხ. არაბეთი

არაგვის პირის ჭალა 281

არდაველი 947 (შენ. 3 დ)

არმენია 381 : 42

არტანუჯი 401 (მინაწ. 2)

ახიანის მთა 436 (მინაწ. 9)

ახსირია 10

ახტარახანი 15; 39 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 111 (მინაწ. 1); 156 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ა, ბ); 170 (ანდ. 3); 281 (შენ. 4ა, ბ); 303 : I, III; 378 : 4 (შენ. 2); 381; 424 : 11; 1097 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ბ), 2 (ანდ.)

ახურეთი (სირთა კვეყანა) **384** : 24

აფრიკა 207 (შენ. 3), (ანდ.); 450 (შენ. 3)

აფხაზეთი 25 : 6; 107 ბ (შენ.); 380 (შენ. 2 აბ)

აღდგომის ეკლესია (იერუსალიმში) 383 (ტექნიკ. აღწ.), 28 (შენ. 1)

აწყვერი 947 (შენ. 3)

აწყური იხ. აწყვერი

აჭარა 252 გ (შენ. 2_{45})

ახალდაბა 947 (შენ. 3 დ)

ახალი რომი იხ. კოსტანტინეპოლი

ახალქალაქი 252 გ (შენ. 2_{9})

ახალციხე 13 : 5 (შენ. 1); 196; 252 გ (შენ. $2_{27, 42, 51, 61}$); 947 (შენ. 3 დ)

ახტალა 394 (შენ. 4)

ბ

ბაბილონი 295 (შენ. 4)
ბაიანა (სოფ.) 394 (შენ. 5)
ბაიმათლო 394 (შენ. 5)
ბანძა 252 გ (შენ. 28)
ბაღდადი || ბაღდათი 25:2, 3; 30:2 ბ, 3; 87 (შენ.); 252 გ (შენ. 2_{47}); 950
ბეთანია 74:32
ბეთლემი 6:7; 12:4; 49:7; 166:29; 300:18, 34; 425:5,14
ბელსატყოი 388:11 (შენ. 23)
ბესტილავი 427 ა:6
ბივრიტია (ქალაქი) 74:15
ბიზანტია 300:3 (ანდ. I)
ბითვინია (სამთავრო) 87:3; 139:21; 269:31; 297; 300:II:5
ბისჯორი || ბოხორი 385 (შენ. 1 ის)
ბიჭვინტის ღვთისმშობელი 372 (შენ. 3 ბ)
ბოდბისხევი 285 (შენ. 2, 9)
ბოლაჲ (ინდოეთში) 1106
ბორჩალო 167 (მინაწ.)
ბორჯომი 93 (შენ. 3)
ბორჯომის ბაბანო 364 (მინაწ. 2)
ბოხორი იხ. ბისჯორი
ბოხორი 285 (შენ. 2, 9)
ბურუსი (ქალაქი ბითვინიის სამთავროში) 87:3
ბურსა 312:42 (შენ. 2)

გ

გაენათი იხ. გელათი
გალატია 300:27
გალილეა იხ. გალილია
გალილია || გალილეა 269:31; 405
განჯა 191:3,4; 394 (შენ. 5)
განჯის ციხე 303:XIV
გარეჯა იხ. დავით-გარეჯა
გელათი 25:1, 252 გ (შენ., 2_2, 2_6); 312 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 4); 354 (შენ. 2); 427:10
გერმანია 141
გიორგია იხ. საქართველო
გიორგიის საკრებულო კათოლიკე ეკკლესია (მცხეთაში) იხ. მცხეთის დიდი სამოციქულო ეკლესია
გოლგოთა 6:2; 342:6; 378:4 (შენ. 2)
გორდის სახახლე 247 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 1); 347 (მინაწ. 2); 419 (მინაწ.).
გორი 142:1 (ანდ.); 281; 308 (ტექნიკ. აღწ.), IX (მინაწ.); 309 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 313 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 4); 531 (შენ.)
გორიჩის სოფელი 22 (მინაწ. ბ)
გრემის სახახლე 418:2; 536:3
გურია 372 (შენ. 3 ბ)

დ

დავით გარეჯა 60 (მინაწ. 5); 105:18
დავით-გარეჯის მრავალმთის მონასტერი 97 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 126, (ანდ.); 179 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 349 (შენ.); 364 (ანდ.); 367 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 386 (ანდ. ა)
დავით-გარეჯის უდაბნო 55 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 3); 94 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 126 (ანდ.); 364 (ანდ.)
დამასკო 300:28
დანია 235 (შენ. 5)
დანიხა 278 (შენ. 3)
დაღესტანი 37:2; 953 (შენ. 2)
დელფტა (ნიდერლანდიის ქალაქი)275:1
დიდი ბრიტანია იხ. ინგლისი
დილეთი 186 (შენ. 2); 380 (შენ. 2ვ)
დუნაი (მდ.) 187 (შენ. 2)
დუშეთი 13:2 (ანდ.)

ე

ეგე 384:32

ეგვიპტე 91:1; 111:1; 134:8; 139:13; 204 (შენ. 1, 2), (ანდ.); 324; 383:21; 397; 417:4; 422; 450 (შენ. 3); 951 გ

ეგრისი 25:5; 30:5; 380 (შენ. 2 ის)

ედესა 312:11

ევროპა 207 (შენ. 3), (ანდ.); 235 (შენ. 5); 282 (შენ. 1 ა); 307 (შენ.1); 365 (მინაწ. 2, 4); 370 (მინაწ. 1); 385 (შენ. 1 ით)

ევფრატი (მდ.) 384:22

ეთოპია 443 (მინაწ. 1)

ელლადა 289 (შენ. 1)

ერანი 191:5

ერევანი 87 (შენ.)

ერევნის ციხის ღვთისმშობლის საფარველის სობორო 83 (ანდ. 1, 3)

ეხპანეთი 318 (მინაწ. 3); 373 (მინაწ.გ); 385 (შენ. 1 კგ)

ვ

ვანადი (ციხე-სიმაგრე) 25:5; 30:5

ვანი 368 (მინაწ. 16)

ვარძიის ღვთისმშობელი 379:24, 24 (შენ.)

ვასილის ოსტროგი (პეტერბურგში) 155:90; 387:92

ვაჭარი 285 (შენ. 2, 9); 288

ვახანი 394:4

ველისკის იეზდი (ეზდი) 22 (მინაწ.ბ)

ველისციხე (დაბა) 388:8 (შენ.)

ვენგერია || უნგრია 385 (შენ. 1 კე)

ვენეტიკი იხ. ვენეცია

ვენეცია 136 (შენ.), (ანდ. 1); 326 ა (შენ. დ); 400 (ანდ.)

ვიენი (ქალაქი) 49:2

ვიტებსკის ლუბერნია 22 (მინაწ. ბ)

ვლადიმირი (საეპისკოპოსო) 410(შენ. 3)

ვლაქერნა 150 : 77; 252 ე

ვოლგა (მდ.) 172 (შენ. 2)

ვორონეჟი 303:XIX:13

ვახტანგასკოე 303:IV:14 (შენ), 16, 24

ზ

ზედაძენი 528:9

ზემო საქართველო 252 ბ (ანდ.)

ზემო ქართლი 37:2

ზმორინი იხ. იზმირი

თ

თბილისი (თფა) 1080 ა:16

თევრიზი 135 (მინაწ.)

თბილისი || **ტფილისი** 6:5(შენ.),15(შენ.), 16(შენ. ა); 9 (მინაწ. ა); 21(შენ. 2 ა); 25 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1 ბ); 30 (მინაწ. 3), (შენ. 3, 5 ა, ბ, გ); 31 (შენ. 5); 49 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 52 (მინაწ. 3); 53 (მინაწ. 1); 56 (მინაწ. 1); 58 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა); 64 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 82; (მინაწ. 3); 85 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 90 (შენ.1); 101:2 (შენ.); 102 (შენ.4); 105:140 (შენ. 2), 141 (შენ.), (ანდ.1); 107 ა (შენ. 1); 107 გ (შენ. 2); 113 (შენ.); 118:1 (შენ. 1), 3 (შენ.); 121 (შენ. 2, 2გ); 135 (შენ. 2); 137 (მინაწ. 2); 143:12 (შენ.); 155:111; 176 (მინაწ. 3); 177 (შენ. 1); 191:1, 2, 4, 10; 195 (შენ. 2); 197 ა; 197ბ (შენ. 3); 208 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 213; 225 (შენ.); 246 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4); 249 (ტექნიკ. აღწ.), 1(შენ.2), 2 (შენ. 3), 3 (შენ. 2); 254 (შენ. 9); 267 (მინაწ. 1); 287 (შენ. 3, 4 ბ); 278 (ანდ. 2); 281 (შენ. 2); 284 (ტექნიკ. აღწ.); 288 (შენ. 2); 295 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2)ი 300:II: 10 (შენ.); 303:I:5 (შენ.); 312:23; 315

(ანდ.), (მინაწ.); 333 (შენ. 3); 342:1 (შენ. 2), 7 (შენ.); 352:1 (შენ.), 2 (შენ.); 355 (შენ. 2); 365 (შენ.); 380 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 382:5 (შენ.); 388:11 (შენ. 32, 34, 38, 39, 41, 42, 46); 393 (შენ.); 394 (შენ. 5); 395 (მინაწ. 1); 405 (შენ. 2); 406 (შენ.5), (მინაწ. 1, 2); 407:4 (შენ. 2); 418:3 (შენ. 5), (მინაწ. 25); 419 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3, 4); 424 (შენ. 4); 428 (შენ. 2, 3); 434 (შენ. 2, 4); 436 (შენ. 6); 449:26 (შენ.); 450 (შენ. 2 ბ, 3); 526:8 (შენ. 3); 527 (შენ.); 531 (შენ.); 532 (შენ. 2); 536:2 (შენ.); 538 (შენ. 2); 543 (შენ. 1); 547 (შენ. 2); 951 ა:3 (შენ.); 953 (შენ. 4); 962 (შენ. 2); 1103:1 (შენ. ა), 4 (შენ.ა); 1106 (შენ.)

თებაიდა 300:12

თედღწმიდა 281

თეთრი ზღვა 450 (შენ. 3)

თელავი 24 (მინაწ. 3):81 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 105:5 (შენ. 1), 13 (შენ. 1), 14 (შენ. 1), 25 (შენ. 1), 29 (შენ.), 30 (შენ. 1), 31 (შენ. 1, 3); 106 (ანდ. 1); 112 (ანდ.); 170 (ანდ. 4); 176 (მინაწ. 4); 191,9; 196 (შენ.); 202 (ანდ.); 204 (ანდ.); 249:1 (შენ. 2), 2 (შენ. 3), 3 (შენ. 2); 250:(ანდ.); 254 (შენ. 9);306 (შენ. 2); 307(შენ.1) 525 (შენ. 2); 966 (შენ. 3)

თეოპოლი იხ. ანტიოქია

თესალონიკის ხაშეფო 5:169

თვერი (ტვერი) 529(შენ.)

თიანეთი 394 (შენ. 5)

თრაკია 269:31

თრაკიაპოლი 25 (მინაწ. 1)

თუშეთი 186 (შენ. 2); 380 (შენ. 2ვ)

ი

იახსა 28 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 29 (ტექნიკ. აღწ.), 9 (შენ. 1, 2)

იეგოროვსკი კრეპოსტ 11:4 (შენ. დ)

იეროპოლი (საეპისკოპოსო) 410 (შენ.3)

იერუსალემი || იეროსალემი || იერუსალიმი 12:1; 29:10; 31 (მინაწ. 6); 35:4 (შენ. 1); 36; 49:2; 87:1; 90 (შენ. 2); 134:10; 198 (შენ. 1ვ, 2, 2 ბ, გ); 200 (შენ. 1 ბ); 269: 37; 300:10, 18, II:4; 324; 382:5; 405; 409:2, 6; 417:30; 427:7; 450 (შენ. 2 ა, ბ, 3, 5); 520; 522 (შენ. 2), (მინაწ. 2); 527; 962

ივერია 62 (მინაწ. 6); 105:140; 254 (შენ. 9); 279 (შენ. 3 ბ); 289 (შენ.1); 306 (შენ. 2); 307 (შენ. 1); 314 (მინაწ. 5); 318 (მინაწ. 3); 449:24; 966 (შენ. 3)

ივერია || იბერია (ესპანეთის) 318 (მინაწ. 3)

იზმირი 399 (მინაწ. 13)

ითაკა 247 (მინაწ. 3)

ილტო 394 (შენ. 5)

იმერეთი 31 (მინაწ. 6); 46 (შენ. 2, 3); 87 (შენ.); 252 გ (შენ.2$_{14,43,}$ $_{837,}$ $_{69,}$ $_{62-64}$);

284 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 372 (შენ. 3 ბ); 360 (შენ. 2 იბ); 535 ა

ინგლისი 297; 385 (შენ. 1კ)

ინდოეთი 13:1; 37:1; 385 (შენ. 1ტ)

იოანე ნათლისმცემლის მონასტერი (გარეუბანი) 94 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

იოანე ნათლისმცემლის ეკლესია (ახალციხეში) 519 (მინაწ.)

იოვანე ნათლისმცემლის ეკლესია (იორდანიის) 425:34

იოსეთი 1106

იორდანე (მდ.) 12:4; 91:10; 155:69; 405; 425:32, 33, 39; 1080 ა:17

იორდანიის უდაბნო 449:26

ისპაანი 24 (მინაწ. 6); 31 (შენ. 1 ბ); 32 (შენ. 1 ბ); 33 (შენ. 1 დ); 34 (შენ. 1 ე); 171:1; 386 (ანდ. ა); 526:6 (შენ.)

ისრაელი 378:4 (შენ. 2); 379:2, 5 (შენ.); 409:2, 4, 6

იტალია 365 (მინაწ. 3); 385 (შენ. 1ლ); 427ა :4

კ

კაბადუკია 269:31
კავკასია 105:140; 303:XVIII:1; 380 (შენ. 2 თ)
კავკასიის მთა 191:2
კალავრატი (პელოპონესსა შინა) 415
კარბი (სოფელი) 176 (მინაწ. 2)
კართაგენი 296
კარის ციხე 25:5
კარნიფორი || კარნიფორა (ციხე) 25:5; 30:5
კაცხი 1091 (შენ. ბ)
კაჩარეთი 220 (შენ. 1)
კახეთი 25:2, 4, 10; 30:4, 5; 45 (შენ. 2, 3); 105;25 (შენ. 1), 140; 106 (ანდ. 1); 111:2, (მინაწ. 2); 112(ანდ.); 167 (მინაწ.); 170 (ანდ. 3); 186 (შენ. 2); 205 (ანდ.); 207 (ანდ.); 220 (შენ. 1); 272 (ანდ. 3); 281 (შენ. 1ვ, 4 ბ); 307 (შენ. 1); 372 (შენ. 3 ბ); 380 (შენ. 2ვ); 424 (ანდ); 528:9
კერენიკი (საეპისკოპოზო) 415
კესარია 383:7 (შენ. 1), 30; 413:7 (შენ. 1)
კვიპრის კუნძული (ბერთვისი) 385(შენ. 1ი)
კიევი 214 (შენ. ე)
კირკოს მონასტერი (ჭალაკსა შინა კირიისასა) 365 (შენ.)
კიპრიის ჭალაკი იხ. კიპროს-ჭალაკი
კიპროს-ჭალაკი 292:4; 365 (შენ.), 450 (შენ. 2 ბ)
კოტაია იხ. ჩინეთი 200 ა
კოლაგი (სოფელი) 132 (ანდ.)
კორსიკა 1001 (შენ.)
კოსტანდინეპოლე იხ. კოსტანტინეპოლი
კოსტანტია (დედა-ქალაქი კიპროს-ჭალაკისა) 292:4
კოსტანტინეპოლი 31 (მინაწ. 3); 61; 62:2; 84; 87:3, (შენ.); 110;1; 125 (მინაწ. 9); 134:5; 143:4; 144:1; 160:1; 216 ა (შენ. 1); 216 ბ; 252ვ (მინაწ.); 308:VII; 386 (ანდ. ა); 450 (შენ. 3); 451:1; 513; 953 (შენ. 1); 1092
კოტვიოს (ქალაქი) 384:41
კრემენჩუკი 29 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ. 1 ბ),2 (შენ. ა); 35 (ტექნიკ. აღწ.), 4 (შენ. 2); 172 (შენ. 2ი; 378:1 (შენ.), 2 (შენ.), 4 (შენ. 1, 2ვ)
კრისსე 384:25
კულბითი (სოფელი) 176 (მინაწ. 2)
კუხეთი 186 (შენ. 2); 380 (შენ. 2ვ)

ლ

ლაზარეს მონასტერი (ვენეციაში) 400 (ანდ. ა)
ლეიპციღი 326 ა (შენ. დ); 365 (შენ.)
ლეხოზინსკი ჩახტა 22 (მინაწ. ბ)
ლეჩხუმი 252ვ (შენ. 2_{28}); 395 (მინაწ.2).
ლიკაპოლი (იბერიის || ზღირინის ქალაქი) 393 (მინაწ. 13)
ლისკოვი (დაბა) 326 ა (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. ე)
ლიტოვი 385 (შენ. 1 ლვ)
ლიფსია (საქსონიის ქალაქი) იხ. ლეიპციღი
ლიხთ-ამიერი 424 (ანდ.)
ლიხთ-იმიერი 424 (ანდ.)
ლიხთ-იმერეთი 193
ლ უდიას ეკლესია 425:99
ლუცერნა 326 ა (შენ. დ)

მ

მაკედონის 111:1; 385 (შენ.1 კ); 394
მალთხი 386 (ანდ. ა)
მარიამ ღვთისმშობლის ეკლესია (აღმოსავლეთის სოფ. დანოსაში) 278 (შენ. 3)
მარტვილის მონასტერი 350 (ტექნიკ. აღწ.)
მარტყოფი 422 (ანდ. 5)
მახიანე 175
მაღარო (სოფელი) 388:11 (შენ.)

მაღლაკი 252 გ (შენ. 2_{34})
მაცერატი 326 ა (შენ. დ)
მაცხოვრის სობორი (მარტყოფში) 422 (ანდ. 5)
მეგვპტე იხ. ეგვიპტე
მედიოლანი 303:XVIII:2
მერვედი (მერეთის) 176 (მინაწ. 2)
მესხინი 303:XVIII:2
მესხეთი 248 (შენ. 1)
მეტეხი (თბილისში) 307 (შენ. 1); 966 (შენ. 3)
მთაწმიდა 36; 90 (შენ. 2); 105:72 (შენ.); 376 (ანდ. ა); 422 (ანდ.); 530 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
მიხირის ჭვეყანა 12:3
მოლდავია 28 (ანდ.)
მორაკანი (ქალაქი) 326 ა; 326 ბ
მოსკოვი 11:2 (შენ. გ); 47 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2); 88 (ტექნიკ.აღწ.), (ანდ.); 93 (შენ. 1); 100; 107 გ (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 143:2 (შენ. 1), 12 (შენ.); 144:2 (შენ. 1); 167(ანდ.); 171:3,5; 175 (შენ. 2); 176 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1), (ანდ.), (მინაწ. 3); 183 (შენ. 1), 194 (შენ. 1); 202 (ანდ.); 252 გ (შენ. 2_{33}); 263 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ. 1 ა), 2; 264 (ტექნიკ. აღწ.); 265 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა); 268 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2 ა, ბ); 275:1 (შენ.), 2 (შენ. 2); 282 (შენ. 1 ა); 290 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 303:1:5 (ანდ.), III, XIX:17 (შენ. 1), (ანდ. 2), IV:9; 314 (შენ. 4); 326 ა (შენ. დ); 390 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ. ა. ბ); 408 (შენ. 3); 422 (ანდ.); 525 (შენ. 2); 526:7 (შენ.); 1040 (ანდ.)
მრავალმთის ნათლისმცემლის მონასტერი იხ. დავით-გარეჯის მრავალმთის მონასტერი.
მრავალმთის უდაბნო იხ. დავით გარეჯის უდაბნო
მურჯახეთი 252 გ (შენ. 2_8)
მტკვარი (მდ.) 9 (მინაწ. ბ); 105:136 (შენ. 3); 387:46; 530
მცირე აზია 385 (შენ. 1 იდ); 430 (შენ. 2 ბ)
მცხეთა 25:1; 252 ბ (ანდ.); 281
მცხეთის სამოციქულო ეკლესია 252 ბ (ანდ.); 254 (შენ. 9)

ნ

ნავარძეთი 1091:1 (შენ. ბ)
ნათლისმცემლის მონასტერი იხ. იოანე ნათლისმცემლის მონასტერი (გარეჯაში)
ნამარნევის უდაბნო 350 (ანდ. 2)
ნიდერლანდი 385 (შენ. 1 ლბ)
ნიკეა 189; 417:3; 422 (ანდ. 14); 1099
ნიკომიდია 87:2; 166:28; 382:7
ნინოს (წმ.) ეკლესია 132 (ანდ.)
ნიკოზი 303:5
ნიკოზის საეპისკოპოზო ეკლესია 300:5
ნოვგოროდი 162 (ანდ.); 187 (შენ. 2); 337; 529 (შენ.)
ნორვეგია 385 (შენ. 1 კდ)
ნოლა 291 (შენ.)

ო

ოლიში 46 (შენ. 2, 3,); 68 (მინაწ. 7); 372 (შენ. 3 ბ)
ოფხეთი 380 (შენ. 2თ)
ოსმალოს იმპერია 388:11 (შენ. 16)

პ

პალეხტინა 200 (შენ. 1 ბ); 449:26; 450 (შენ. 3)
პარიზი || პარიჟი 88; 100; 191 (შენ.); 213; 313
პელოპონესი 415

ეროვნული ბიბლიოთეკა

პეტერბურგი 29:12 (შენ.2); 37 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (შენ. ბ); 64 (მინაწ. 2); 111 (მინაწ. 1); 121 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 130 (შენ. დ); 142:1 (შენ. ა); 155:6, 8 (შენ.), 88 (შენ.), 89, 90, 91, 108 (შენ. 1 ა); 164 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 165 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 171:2; 173 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 185 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 187 (ტექნიკ. აღწ.); 188 (ტექნიკ. აღწ. ბ); 197 ბ (შენ. 1); 219 (შენ. 1); 224 (შენ. ა); 238; 242; 244:3 (შენ.); 249:1 (შენ. 2), 2 (შენ. 3), 3 (შენ.2), (მინაწ. 1), 254 (შენ. 9); 258 (შენ.2); 259:4 (შენ. 2); 262 (შენ. 1, 2); 271 (მინაწ. 1); 273 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2 ბ); 276 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1, 2), (მინაწ.); 281 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4 ბ), (ანდ.); 285 (შენ. 2, 9); 288 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3); 289 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 3); 296 (შენ. 2); 297 (შენ. 2); 298 (შენ. 2);. 299 (შენ. 2); 303:IV (შენ.), V (შენ), XVIII:2; 304 (შენ. 2); 306 (შენ. 2); 307 (შენ. 1), 308 (შენ.); 309 (შენ.1); 313 (შენ. 1); 320 (შენ. 2); 321 (შენ. 2); 322 (შენ. 2); 323 (შენ. 2); 326ა (შენ. ა); 333 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 335 (მინაწ.); 337 (ტექნიკ. აღწ.) (შენ. ბ), (მინაწ.); 338 (შენ. ა), (შენ. 2 ბ, გ, დ); 341 (ტექნიკ. აღწ.), 2 (შენ. 2 ა,ვ), (მინაწ.); 360 (ანდ.); 362 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.); 365 (მინაწ. 4); 368:1; 368 (მინაწ. 12); 370 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 371 (ტექნიკ.აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 2); 386 (მინაწ. 2); 387:6, 8 (შენ.), 90 (შენ.), 92, 93; 388:11 (შენ. 19); 398 (შენ. 2 ა, ბ); 415 (ანდ.); 420 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1), (მინაწ. 6); 427 ა:11 (შენ. 11); 450 (შენ. 3); 526 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 1103 (შენ. ა)

პეტრე დიდის ჭალაჭი იხ. პეტერბურგი

პოლონეთი იხ. პოლაკის ქვეყანა

პოლაკის ქვეყანა 385 (შენ. 1 ლე)

პონტო 25 (მინაწ. 1); 269:31; 383:5, 13; 413:5

პორტუგალია 385 (შენ. 1 კბ)

რ

რაჭა 252 გ (შენ. 2_{33})

როკითი 252 გ (შენ. 2_{35})

რომი ‖ ბრომი 134:6; 139:14; 269:35; 296; 300:14, 27, 43; 367:2; 382:5, 8; 384:51; 386 (ანდ. ა); 522 (შენ. 2); 527

რომის იმპერია 172; 216 ა; 216 ბ; 298

როსტოვი 529 (შენ.)

რუთხი 281; 427 ა:11 (შენ. 1)

რუისის ღვთაების ეკლესია (ქართლში) 427 ა:11 (შენ.)

რუსეთი ‖ როსსია 40:2; 50:2; 62 (მინაწ. 6); 105:140; 125 (მინაწ. 2); 162 (ანდ.); 172 (შენ. 2); 187 (შენ. 2); 191:5; 252 ბ (ანდ.); 281 (შენ. 4 ბ); 288 (შენ. 3); 294 (შენ. 1); 337 (შენ. ბ); 365 (მინაწ. 3); 368:1

რუხი 252 გ (შენ. 2_{31}); 256 (მინაწ. 3ე); 951ვ

ს

საბას ლავრა (საფარაში) 248 (შენ. 1); 312 (ტექნიკ. აღწ.), 55 (ანდ.)

საბას ლავრა (რომში) 382:8; 384:51

საბერძნეთი 26:1; 252 ბ (ანდ.); 376 (ანდ.); 385 (შენ. 1 კა); 394; 410; 450 (შენ. 2 ბ)

საგარეჯო 135 (მინაწ.); 281 (შენ. 2)

საირმის უდაბნო 350 (ანდ. 2)

სალამონი 425:31

სამისაკი (ქალაქი ასურეთში) 384:22

სამშვილდე 25:6

სამცხე 252 (შენ. 2_{19}); 281 (შენ. 1გ); 413 (მინაწ. 1)

სამცხე-საათაბაგო 380 (შენ. 2 ი)

ხანკოპეტრებურები იხ. პეტერბურგი
ხართიჭალა (სოფელი) 38 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ხარკინის შვიდმე 449:23
ხაფარა 248 (შენ. 2); 312 (ტექნიკ. აღწ.), 55 (ანდ.)
ხაფრანგეთი 386 (ანდ. ა)
ხაჭართველი 9 (მინაწ. ბ.); 21 (შენ. 1); 22 (შენ. 1); 36; 38 (შენ. 2); 46 (შენ. 2, 3); 62 (მინაწ. 6); 69 (მინაწ. 2); 82 (ანდ. 4); 105:140, 141; 191:4, 5, 6; 197 ბ (შენ. 3); 205 (ანდ.); 251 (შენ. 5); 252 ბ; 254 (შენ. 9); 281 (შენ. 1გ); 284 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 288 (შენ. 3); 303:III (შენ.); 314 (მინაწ. 5); 415 (ანდ.); 450 (შენ. 3); 535 ა.
ხაჭყოინდლო 383 (მინაწ. 5)
ხევხატია 150:60
ხევრი 1091 (შენ. ბ)
ხვიმეონ საკვირველთმოქმედის ეკლესია 184
ხვიმეონ საკვირველთმოქმედის მონასტერი 353:2
ხიდონია (ადგილი) 74:15
ხიკლია იხ. სიცილია
ხინის შთა 133:3
ხიონი იხ. სიონის სობორო
ხიონის სობორო (თბილისში) 69 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 82 (ანდ. 3)
ხირაკეზი 544
ხირია 323; 324; 385 (შენ. ია)
ხიღნაღი 288 (შენ. 3); 388:11 (შენ. 15);
ხიცილია 303:XVIII:2;382:8; 384:51 386 (ანდ. ა); 544
ხკანდინავია 385 (შენ. 1 კბ)
ხოლოლაკის კათოლიკეთა სახაფლაო (მინაწ. 1)
ხომხითი 25:6; 30:6 53
ხოფია წმიდა იხ. აია სოფია
ხოფიის ტაძარი იხ. აია სოფია
ხპარსეთი 17; 26:1; 27; 96; 102; 155; 164; 170 (ანდ. 2); 191:1; 281 (შენ. 4 ბ); 385 (შენ. 1 იბ); 387:5,35; 410; 450 (შენ. 3)
ხტაგარა 278 (შენ. 2)
ხტამბოლი || ხტანბოლი 24 (მინაწ. ნ); 87 (შენ.); 216 ა (შენ. 1)

ტ

ტაბენეხოის იხ. თაბაიდა
ტანისი 210:9
ტაო-კლარჯეთი 30 (შენ. 5 ა)
ტვერი იხ. თვერი
ტვერისა 74:15; 300:20
ტიბერია 425:30
ტიფინის ღვთისმშობელი (რუსეთში) 337 (შენ. ა, ბ)
ტრაპიზონი 31 (მინაწ. 5); 252 გ (შენ. 2_{63})
ტროადა (ქალაქი) 5 (შენ. 1); 169 (შენ.)

უ

უბიხი 24 (მინაწ. 6)
უნგრეთი იხ. ვენგრია
უნგრია იხ. ვენგრია
ურბნისი 6:5
ურუმეთი 239:3
უხადონი (ქალაქი) 417:25
უჯარმა 300:5

ფ

ფადარი 394 (შენ. 5)
ფაზისი (მდ.) 269:31
ფარახა (მონასტერი იერუსალემის ახლოს) 134:10; 300:11, 4
ფარეზ (ქალაქი) 250:4 (შენ. 5)
ფარხის მონასტერი იხ. ფარახა
ფერახცვალების მონასტერი 388:11 (შენ. 14)
ფრანცია 365 (მინაწ. 3); 386 (ანდ. ა); 427 ა:4
ფრილია 5 (შენ. 1); 169 (შენ.)

ძ

ქარელი 394 (შენ. 5)
ქართლი 9: 21 (შენ. 1); 25:3, 4, 6,10; 30 (ტექნიკ. აღნ.), 2 ბ, 3, 4, 5, 7; 37:1 (შენ.1); 107ბ: 2 (შენ.), 3 (შენ); 111:2. (მინაწ. 2); 125 (მინაწ, 9); 167 (მინაწ.); 176 (მინაწ. 2); 186; 196; 197 ა, ბ, გ; 220; 244 : 3 (შენ.); 281: (შენ. 1 გ.-ვ), '(შენ. 4 ა, ბ); 300 : 5; 312 :47; 372 (შენ. 3 ბ); 373 (მინაწ. გ); 376 (ანდ.); 386 (ანდ. ა); 449 : 23; 450 (შენ. 3); 526:6 (შენ.); 951 იგ
ქვტიმი 156
ქიზიყი 68 (მინაწ. 7); 197 გ; 285 (შენ. 2); 288 (შენ. 3); 388:11 (შენ. 15); 966 (შენ. 3)
ქირმან 31 (შენ. 1 ბ); 32 (შენ. 1 ბ); 526 : 6 (შენ.)
ქოზიბას ეკლესია 425 : 60
ქსანი 281
ქუთაისი 31 (მინაწ. 5, 9); 252 გ (შენ. $2_{20:22:24:48}$); 368 (მინაწ. 13, 17)
ქუთაისის საყდარი 252 გ (შენ. 2_4)

ღ

ღალანდია 385 (შენ. 1 ლგ)
ღიშპანია იხ. ესპანეთი

ყ

ყაენაჲი 167 (მინაწ.)
ყარაბუღახი 158 (ტექნიკ. აღნ.), (ანდ.)
ყარაია 394 (შენ. 5)
ყარაღაჯი 388:11 (შენ. 30)
ყარსი 394 (შენ. 5)
ყაენი 394 (შენ. 5)
ყვარელი 62 (მინაწ. 3)
ყიზლარი 14 : 5 (შენ. ბ); 1097 : 2(მინაწ.)
ყიზლარის ყაზანის ხიდორი 1097 (მინაწ. ბ)
ყირიმი 385 (შენ. 1 იზ)
ყუშის ციხე 191 : 7

შ

შავი მთა 384 : 46 (ანდ.)
შადინათ ქარვასლა 9 (მინაწ. ბ)
შამშადინი 167 (მინაწ.)
შვეთი იხ. შვედეთი
შვედეთია 385 (შენ. 1 ლდ)
შვედეთი 235 (შენ. 5); 385 (შენ. 1 კგ)
შინხი (კიტაის იმპერიაში) 200ა (შენ.2)
შიოს მოწახტერი 349 (ანდ.)
შირაზი 193
შორაპანი 252 გ (შენ. 2_{47}); 368 (მინაწ. 16)
შპანია (ჰიშპანია) იხ. ესპანეთი
შუამდინარე 449:23
შუშის ციხე 271 (მინაწ. 2)

ჩ

ჩალაუბანი 62 (მინაწ. 5)
ჩინეთი 23; 31; 32; 33; 62 : 1; 195; 200 ა; 234
ჩიხორი 252 გ (შენ. 2_{41}); 261 (მინაწ. 4)
ჩხერი 252 გ (შენ. 2_{48})

ც

ციბირი (სამეფო) 385 (შენ. 1 იე)
ციბიგუარი 947 (შენ. 3 დ)
ცუცხვათი 252 გ (შენ. 2_{47})
ცხინვალი II კრცხილვანი 15
ცხომი 87 (შენ.)

წ

წანაწდალი 390 (ჭინაწ. 2): 450 (წენ. 3)
წარდალი 6
წროში 300 : 5
წყაროსთავი 947 (წენ. 3 დ)
წჰარი 197 გ

ხ

ხალკოპატრია 74 : 14; 449 : 4
ხაშმის ციხე 37 : 2
ხახულის ღვთისმშობლის ხატი 427ა:10
ხერთვისი იხ. კვიპრის კუნძული
ხერხოვნეთი 383 (წენ. 1 ის)
ხორხის მონასტერი 80 (ტექნიკ. აღწ.). (ჭინაწ. 1)
ხორნაბუჯი 275 (ტექნიკ. აღწ.). 2 (წენ. 1); 320 (წენ. 2); 321 (წენ. 2); 322 (წენ. 2); 323 (წენ. 2); 372(წენ. 4)
ხოროშოვა (ხოროშევეა) 303 : XIX : 6
ხრესილი 252 გ (წენ. 2ვ)
ხუარსანი ‖ ხორასანი 17; 27; 96; 102; 196 : 6; 385 (ანდ. ა)

ჯ

ჯენევა 386 (ანდ. ა)
ჯვარის ალმაღლების ეკლესია 450
ჯვარის ხაჯღათი (თბილისში) 25 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1 ბ); 64 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 131 (ტექნიკ. აღწ.)
ჯვრის მონასტერი (იერუსალემში) 365 (წენ.)
ჯიქეთი 252 გ (წენ. 2ვ)
ჯუმათი 31 (ჭინაწ. 9): 248 (ჭინაწ. 1)

ჰ

ჰერეთი 186 (წენ. 2ი; 281 (წენ. 1 გ): 320 (წენ. 2); 321 (წენ. 2); 322 (წენ. 2); 323 (წენ. 1); 380 (წენ. 2ე)
ჰინდოეთი იხ. ინდოეთი
ჰიშპანია (ჰიშანია) იხ. ესპანეთი
ჰოლანდია იხ. ღალანდია

ეროვნული ბიბლიოთეკა

4. ᲓᲐᲠᲒᲝᲑᲚᲘᲕᲘ ᲡᲐᲫᲘᲔᲑᲔᲚᲘ

ᲐᲒᲘᲝᲒᲠᲐᲤᲘᲐ

ᲐᲒᲘᲝᲒᲠᲐᲤᲘᲣᲚᲘ—ᲛᲔᲢᲐᲣᲠᲐᲯᲣᲚᲘ ᲙᲠᲔᲑᲣᲚᲘ 300

ᲐᲜᲐᲜᲘᲐ ᲛᲐᲚᲔᲛᲬᲘᲠᲐᲚᲘ ᲬᲛᲘᲜᲓᲐ ᲔᲙᲐᲢᲔᲠᲘᲜᲘᲡ 244:1; 300:I:29

ᲐᲚᲔᲥᲡᲘᲐᲜᲘ 62:2

ᲐᲜᲓᲠᲘᲐ ᲙᲠᲘᲢᲔᲚᲔ ᲦᲕᲗᲘᲣᲠᲘ ᲐᲕᲒᲘᲚᲘᲜᲘᲡᲘ 417:14

ᲒᲘᲝᲠᲒᲘ ᲮᲣᲪᲔᲡᲛᲝᲜᲐᲖᲮᲝᲜᲘ ᲒᲘᲝᲠᲒᲘ ᲗᲐᲕᲬᲛᲘᲓᲔᲚᲘᲡ ᲪᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲐ 353

ᲒᲠᲘᲒᲝᲚ ᲜᲘᲡᲔᲚᲘ ᲪᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲐ ᲒᲠᲘᲒᲝᲚ ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡ-ᲛᲝᲙᲕᲔᲗᲘᲡ ᲓᲘᲓᲘᲡᲐ 139:6; 384:46

" ᲬᲐᲛᲔᲑᲐ ᲓᲐ ᲨᲔᲡᲮᲛᲐ ᲡᲢᲔᲤᲐᲜᲔ ᲞᲘᲠᲔᲚ-ᲛᲝᲬᲐᲛᲔᲡᲘᲡ 300:33

ᲒᲠᲘᲒᲝᲚ ᲦᲕᲗᲘᲡᲛᲔᲢᲧᲕᲔᲚᲘᲡ ᲪᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲐ ᲓᲐ ᲨᲔᲡᲮᲛᲐ ᲓᲘᲓᲘᲡᲐ ᲑᲐᲡᲘᲚᲘᲡᲐ 300:II:13; 383:28

[**ᲒᲠᲘᲒᲝᲚ ᲮᲣᲪᲔᲡᲘ**] ᲪᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲐ ᲒᲠᲘᲒᲝᲚ ᲦᲕᲗᲘᲡᲛᲔᲢᲧᲕᲔᲚᲘᲡᲐᲓᲛᲘ 383:30

ᲓᲐᲫᲔᲜᲔᲑᲐ ᲘᲡᲘ ᲬᲘᲚᲙᲔᲜᲔᲚ ᲔᲞᲘᲡᲙᲝᲞᲝᲡᲘᲡᲐ 300:9

ᲓᲠᲘᲗᲔᲝᲡ ᲒᲕᲘᲠᲘᲔᲚᲘ ᲛᲝᲬᲕᲔᲣᲒᲔᲑᲐ ᲛᲐᲗᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲣᲤᲚᲘᲡᲗᲐᲛᲘ 269:37; 287:32

ᲔᲕᲮᲕᲔᲑᲘ ᲐᲛᲗᲝᲛᲔᲚᲔᲒᲔᲚᲘ ᲪᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲐ ᲓᲐ ᲡᲐᲡᲬᲐᲣᲚᲜᲘ ᲡᲘᲚᲘᲪᲘᲡᲢᲠᲝᲡᲘ ᲠᲝᲛᲘᲡᲐ ᲞᲐᲞᲘᲡᲐᲓᲐᲛᲓᲔ 140:2; 300:II:7

ᲗᲮᲠᲝᲑᲐ ᲛᲐᲠᲒᲘᲡᲔᲚᲘᲐ ᲗᲮᲠᲝᲑᲘᲡᲗᲐᲒᲐᲜ, ᲨᲔᲙᲠᲔᲑᲘᲚᲘᲐ ᲛᲐᲣᲬᲧᲔᲑᲚᲐᲓ, ᲡᲐᲮᲡᲜᲔᲑᲔᲚᲐᲓ ᲡᲐᲧᲐᲠᲔᲚᲒᲔᲑᲘᲗ ᲥᲕᲔᲜᲔᲚᲘᲡᲐ ᲡᲐᲮᲡᲜᲔᲑᲘᲡᲐᲡᲐ, ᲠᲐᲐᲛᲡ ᲡᲐᲠᲡᲜᲘ ᲓᲐ ᲑᲐᲠᲑᲐᲠᲝᲡᲜᲘᲡ ᲓᲓᲔᲗᲝᲡᲐᲗᲐ ᲐᲛᲡ ᲥᲐᲚᲐᲥᲗᲐᲡᲐ ᲑᲠᲫᲝᲚᲐᲓ ᲛᲝᲐᲓᲒᲔᲡ ᲓᲐ ᲬᲐᲠᲬᲣᲛᲓᲔᲡᲪᲐ ᲡᲐᲛᲔᲗᲝᲗᲐ ᲑᲔᲠᲞᲗᲐ ᲒᲐᲜᲡᲬᲧᲝᲚᲜᲘ 74:22

ᲗᲮᲠᲝᲑᲐ, ᲛᲝᲬᲔᲣᲚᲔᲑᲣᲚᲘ ᲬᲛᲘᲜᲓᲐᲗᲐ ᲓᲐ ᲡᲐᲛᲡᲐᲮᲣᲠᲗᲔᲑᲔᲚᲗᲐ ᲮᲐᲢᲗᲐᲒᲘᲡᲘ, ᲓᲐ ᲗᲣ ᲕᲘᲗᲐᲠ, ᲐᲜᲣ ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲡᲐ ᲛᲐᲮᲔᲜᲔᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲜᲔᲬᲔᲡᲐ ᲓᲦᲔᲡᲐᲡᲬᲐᲣᲚᲘ ᲛᲐᲠᲗᲚᲛᲐᲓᲘᲓᲔᲑᲚᲝᲑᲘᲡᲐ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲛᲘᲘᲦᲝ ᲬᲚᲘᲗᲘᲜᲘ-ᲬᲚᲐᲓ ᲬᲛᲘᲓᲐᲛᲐᲜ ᲓᲐ ᲓᲘᲓᲛᲐᲜᲐᲓ ᲙᲐᲗᲝᲚᲘᲙᲔ ᲔᲙᲚᲔᲡᲘᲐᲛᲐᲜ ᲞᲘᲠᲕᲔᲚᲡᲐ ᲙᲕᲘᲠᲘᲐᲙᲔᲡ ᲬᲛᲘᲓᲐᲗᲐ ᲛᲐᲠᲗᲔᲑᲐ 74:18

ᲗᲮᲠᲝᲑᲐ ᲡᲐᲡᲬᲐᲣᲚᲘᲡᲐ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲘᲥᲛᲜᲐ ᲬᲛᲘᲓᲘᲡᲐ ᲛᲐᲡ ᲖᲔᲓᲐ ᲯᲣᲠᲗᲛᲔᲣᲚᲡᲐ ᲓᲘᲓᲘᲡᲐ ᲔᲙᲚᲔᲡᲘᲘᲡᲐᲡᲐ ᲡᲘᲝᲤᲘᲐ ᲬᲛᲘᲓᲘᲡᲐ ᲡᲣᲞᲔᲤᲣᲚᲡᲐᲒᲐᲜ ᲓᲐ ᲞᲐᲢᲠᲘᲐᲠᲥᲘᲡ ᲮᲐᲢᲘᲡ ᲣᲤᲔᲚᲘᲡᲐ ᲘᲔᲡᲣ ᲥᲠᲘᲡᲢᲔᲡᲘᲡ ᲓᲐ ᲛᲔᲤᲔ ᲛᲘᲡᲘᲡᲐ ᲞᲔᲢᲠᲔᲔᲑᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲥᲠᲘᲡᲢᲔᲡ ᲛᲝᲧᲕᲐᲠᲐᲘᲡᲐ ᲛᲬᲔᲧᲜᲝᲑᲠᲘᲡᲐ ᲛᲘᲡᲘᲡᲐ 74:16

ᲗᲮᲠᲝᲑᲐ ᲡᲣᲚᲗᲐ ᲡᲐᲠᲒᲔᲑᲔᲚᲘ ᲡᲐᲡᲬᲐᲣᲚᲘᲡᲐ ᲛᲘᲡᲗᲔᲡᲘ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘ ᲘᲥᲛᲔᲜᲘ ᲮᲐᲚᲙᲘᲓᲐᲢᲠᲘᲡᲐ ᲞᲐᲢᲝᲡᲜᲘᲡᲐᲒᲐᲜ ᲓᲐ ᲬᲛᲘᲓᲘᲡᲐ ᲮᲐᲢᲘᲡ ᲥᲠᲘᲡᲢᲔᲡᲘᲡᲐ 74:14

ᲗᲮᲠᲝᲑᲐ ᲡᲣᲚᲔᲠᲘᲐ 134:12

ᲗᲮᲠᲝᲑᲐ ᲡᲣᲚᲔᲠᲘᲐ ᲤᲠᲘᲐᲓ ᲡᲐᲠᲒᲔᲑᲔᲚᲘ ᲡᲣᲚᲗᲐ ᲦᲐᲡ ᲛᲝᲧᲕᲐᲠᲔᲗᲐ 134:9

ᲗᲮᲠᲝᲑᲐ ᲡᲣᲚᲗᲐ ᲡᲐᲠᲒᲔᲑᲔᲚᲘ 134:11

ᲘᲝᲐᲜᲔ ᲓᲐᲛᲐᲡᲙᲔᲚᲘ ᲛᲝᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲣᲤᲚᲘᲡᲐ 300:39

ᲚᲔᲝᲜ ᲮᲕᲪᲔᲡᲘ ᲪᲮᲝᲕᲠᲔᲑᲐ ᲒᲠᲘᲒᲝᲚ ᲔᲞᲘᲡᲙᲝᲞᲝᲡᲘᲡᲐ ᲐᲚᲐᲜᲘᲐᲡ ᲐᲚᲐᲜᲗᲔᲗᲔᲚᲗᲐ ᲥᲐᲚᲐᲥᲘᲡᲐᲓᲐᲛ 382:8; 384:51

ᲛᲝᲡᲐᲡᲮᲡᲜᲔᲑᲔᲚᲘᲐ ᲑᲐᲠᲜᲐᲑᲐᲓᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗ ᲔᲠᲗᲘᲡᲐ ᲡᲐᲛᲔᲝᲪᲔᲓᲐᲗᲒᲐᲜᲘᲡᲐᲓᲐᲛ 417:12; 449:5

ᲛᲝᲡᲐᲡᲮᲡᲜᲔᲑᲔᲚᲘ ᲢᲘᲛᲝᲗᲔ ᲞᲠᲣᲡᲘᲡᲐ ᲔᲞᲘᲡᲙᲝᲞᲝᲡᲘᲡᲐᲓᲐᲛ 417:10

ᲜᲔᲥᲢᲐᲠᲘ ᲙᲝᲡᲢᲐᲜᲢᲘᲜᲔᲞᲝᲚᲔᲚᲘ ᲡᲐᲡᲬᲐᲣᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲗᲔᲝᲓᲝᲠᲔ ᲐᲦᲡᲠᲣᲚᲔᲑᲣᲚᲘᲡᲐ 74:13

ᲞᲐᲜᲐᲙᲠᲐᲢᲝᲡ ᲬᲛᲘᲜᲓᲐᲗᲐ ᲒᲘᲝᲠᲒᲘᲡᲘᲡ 300:I,24

ᲡᲐᲡᲬᲐᲣᲚᲘ ᲒᲘᲝᲠᲒᲘᲡᲐ 300:16

ᲡᲐᲡᲬᲐᲣᲚᲜᲘ ᲗᲔᲝᲓᲝᲠᲔᲡᲜᲘ 300:19

ᲡᲘᲑᲠᲫᲜᲔ ᲑᲐᲚᲐᲕᲐᲠᲘᲡᲐ 300:II:10;1106

სოფრომ იერუსალიმელი ცხოვრება მარიამ მეგვიპტელისა 74 : 21

ულუმპიასთვის ქალწულისა 134:4

ფიბეონი წამება კლიმენტოს პრომთა პაპისა და პეტრე პოციქულის მოწაფისა 350 : 2

ღვწლი ანტონინიანესი და ალექსანდრესი 417 : 9

„ ევსტოქიოსისი და შვილთა მისთა პროვისი, ღულისი, ურვასიოსისი და გაიანოს ძმისწულისაჲ მისისაჲ 417 : 25

„ ხოსიმოსისი 417 : 22

„ თეოდორა ანკვირელისა და მისთანა წამებულთა ქალწულთაჲ 417 : 6

„ მარკიანესი და მისთანათაჲ 417 : 4

„ მღვდელმოწამისა ბასილისი 417 : 31

„ ორენტიოს, ეროტოს, ფარნაკიოს, ფირმოს, ფირმინოს, კვირიაკოს და ლონგინოსი 417:26

„ სადოთ ეპისკოპოს-ქვნილისაჲ და მის თანა ასოცდარვათა მოწამეთა 382:13

შესხმა ბაძინესი, შალვასი და ელისბარისი 300 : 8

ცხოვრება აბერკი ეპისკოპოსისა იერაპოლელისა 384:26

„ აბრაჰამისი 384:31

„ ალეთი წესეტისა 382:10; 384:53

„ ამბა დანიელისა 300:II:6

„ ამფილოქე იკონიელისაჲ 382:2; 384:50

„ ანტიოქონსი, ევპრაქსიასი და ევპრაქსიასი 134:2

„ ანტონი მარტომყოფელისა 449:25

„ გრიგოლი პართევლისაჲ 384 :10

„ გრიგოლ ღვთისმეტყველისა 369 : 16

„ დავით გარესჯელისა 449:24; 140:1; 449:22

ცხოვრება დავით თესალონიკელ ისა 417:29

„ [დიდი იოვანიკესი] 74:19

„ დროთეე ტვირელისაჲ 417 : 5

„ ევგენიოსის და ასულისა მისისა მარიამისი 139: 21; 300:II:5

„ ევფემიანეს და ძისა მისისა ალექსი კაცისა ღთისა 134:6; 139 : 14; 300 : 14; 1102:3

„ ევფროსინესი და მამისა მისისა პაფნუტისი 139:22; 300:II:3

„ თეოდორასი 300:II:1

„ თეოკტისტის ლუზელისაჲ 384 : 39

„ იოანე გლახაკისა 134:5

„ იოანე ზედაძნელისაჲ და ათორმეტთა მოწაფეთა მისთა 449:21

„ იოანე ოქროპირისა 139:11; 364:2; 384:2

„ კანონიე ქალწულისა 134:10; 300:II:4

„ კვირილე ალექსანდრიელისაჲ 417:18

„ ლუქიანესი 384:22

„ მაკარისა 300:II:8

„ მატრონაისი 384:40

„ მაქსიმე ომოსარებლისა 367:1; 396:1

„ მელანიასი 300:23

„ მიტროფანე და ალექსანდრესი, კოსტანტინე დიდი და ნიკიას კრება 417:3

„ ნიკიფორე კოსტანტინეპოლელ პატრიარხისა 417:1

„ ნიკოლაოზ მთავარეპისკოპოსისა მირონ ქალაქისა 133:4; 140:3; 300:2

„ ნინოსი 220; 244:3

„ ნისიმესი 134:8; 139:13; 300:12

„ ონოფრესი 300:13

„ ონუფრისი და მისთანა სხუათა განმორეებულთაჲ 417:13

ცხოვრება პაველ აღმსაარებელისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ 384:37
" პელაგია ანტიოქელისაჲ 384:16
" პოლეიკარპოს ზმვირნელისაჲ 382:14
" სამფსონ უცხოთშემწყნარებელისაჲ 417:30
" სტეფანე ახლისაჲ 382:9
" ტასიი მეგვიპტელისაჲ 300:11
" ტეოხონ ამაოუნტელ ეპისკოპოსისაჲ 417:19
" ტიმოთე ანტიოქელისაჲ 382:12
" ფებრონიაჲსი 417:28
" ქსენეფორესი 134:7
" ღალატონ და ეპისტემისი 384:36
" შეოსი 449:23
" წმ. მამთ შიშველმართალთა და ზოსიმე განწორებულისა 300:22
წამება აეფსიმი, იოსებ და აითალაჲსი 384:35
" აკინდვინოზი, პიღასისი, ანემპოდისტოზი, აფთონისი და ელპიდეფორესი 384:34
" ანდრიასი, რომელი არს კრისეს 384:25
" არჩილისი 300:6
" აღათანგელოსი 300:28
" ბარბარესი 300:17
" სამთა აღმსაარებელთა გურიაჲ, სამონ და აბიბოჲსი 384:44
" დიმიტრი თესალონიკელისაჲ 300:15; 384:29
" დიონოსეს არიოპაგელისაჲ 384:13
" დულაჲსი 417:17
" ევლამპი და ევლამპიაჲსი 384:18
" ევსტათიოს და თეოპისტეაჲსი და ორთა შვილთა მათთაჲ აღაპისი და ლეონტისი 384:7; 300:43
წამება ეპიმახოჲსი 384;33
" ეკატერინესი 382:3;-384:52
" ზინონ და ზინონიასი 384:32
" ზენონ და ზინაჲსი 417:24
" თეოდორესი 74:12
" თეოდორე სტრატილატისი 300:21; 417:7
" იაკობ სპარსისაჲ 382:11
" იერონისი და სხუათა მისთანათაი, რომელნი იწამნეს მეელიტინს სომხითი[ს]ა 384:37
" ინდისი, დომნასი და სილარიოზისა მის ორთა ბეერთა 87:2
" ირინასი 139:12; 300:32
" კალისტრატესი და მისთანა წამებულთაჲ 384:9
" კარპო და პაპილესი 384:20
" კვიპრიანე და იოსტინასი 384:12
" კორნისი და ძისა მისისა 139:23
" ლეონტისი, ვიპატისი, თეოდულოჲსი 417:21
" ლონგინოზისი 384:23
" ლუარსაბისი 300:7
" ლუკიოლიანესი და მისთანათაჲ და პაველისი 417:2
" ნაზარისი, გერვასისი, პროტასისი და კელსისი 384:21
" ნიკიფორესი და სპრიკონისი 139:20
" პანფილ, საველ და ისმაილისი 417:20
" პირინასი 237; 300:31
" პარკიანე და მარტვერისი 384:28
" მერკეირისი 382:4

წამება მინა მეგვიპტელისა 384:41
„ პეტრე ალექსანდრიელ მთავეპისკოპოსისაჲ 382:7
„ პლატონისა 382; 384:47
„ რაჟდენისა 300:5
„ სოფიაჲსა და სამთა ასულთა მისთაჲ პისტისი, ელპიდისი და აღაპისი 384:5
„ ტარასოს პროკო და ანდრონიკესი 384:19
„ ტროფიმე, დორიმენდონ და სავატისი 384:6
„ ფებრონიასი 134:3; 300:30
„ ქრისტინასი 300:20
„ ცხრა ყრმათა კოლაელთა 530
„ წმიდათა ორმეოცთა სებასტიას წამებულთა 74:10
„ ხარიტონისი 384:14
წმიდისა პეტრეს მიერ კელთ-დასხმაჲ და მღდელთმოძღურად კურთხევაჲ წმ. კლიმენტოს ჩრომთა პაპისაჲ და წამებაჲ მისი 382:6
ხსენება ევსევი სამოსატელთა ეპისკოპოსისაჲ 417:23
„ ისაკისი 139:25
„ მეთოდე კონსტანტინოპოლელისა 417:16

აპოკრიფი

ადამის მოთქმა გოდება 523
ათინ წულელებანი ეგვიპტისანი 269:44
აპოკრიფები ახალი აღთქმიდან 60:1
[აპოკრიფული თხრობა იოანეს თაეის სახარებისა] 12:10
აპოკრიფული წინასწარმეტყველება მეფეებზე მეორედ მოსლის წინ 951:1
გამოთქმაჲ მამათ-მთავართა 287:26
გამოსლა იოვანეს უდაბნოსაგან და მოსლა იორდანეს ნათლისმცემელად 12:4
გამოჩინებისათჳს მეცქინეველისა 139:5
განკურნება განრღეულისა 12:8; 300:25
გოდება იაკობ პონახონისა 951 ე:3
დაბინება ღვთისმშობელისა 139:28
დორეთეოს ღვინელი მიმოსლა და ქადაგება წმიდა მოციქულთა 269:31; 267:30
ეპისტოლე ავგაროზ მთავრისა იესო ქრისტეს მიმართ 520
ეპისტოლე იესო ქრისტესი ავგაროსის მიმართ 427 ა:12
ვნებანი იესო ქრისტესნი, ნაწ. I—II 263; 264
[თხრობა აბრაამისა და ისაკის შესახებ] (გალექსილი) 12:6
[თხრობანი იესო ქრისტეს იერუსალემს მისელისა, მისი გასამართლებისა და ჯვარცმის შესახებ] 12:1
[თხრობა იოსების შესახებ] (გალექსილი) 12:7
იაკობ სტეფანე სასწაული ანტიქრისტეს მოსლისა 265
იაკობ მამათ-მთავრისა მიერ კურთხეაჲ ათორმეტთა მამათმთავართაჲ 269:42
იერემია წინასწარმეტყველი ეპისტოლეთჳს 139:29 (წერ.)
„ მეცნიერთჳს 139:29
კლემენტოს რომის პაპი თუ ვითარ დაეწერაჲ მოციქულსა პეტრეს 350:1; 382:5; 527
მიცვალება მარიამ მეგვიპტელისაჲ 449:26
მოთხრობა გამოცხადებისა ყოველად წმინდისა ტაფინის ღვთისმშობლისა 337
მოსახსენებელი ვართოლომეოსისი 417:11
„ იაკობ მოციქულისა ეპისტოლისაჲ 384:27
„ მოციქულისა ანანია მღვდელთმოწამისაჲ 384:11
„ მოციქულისა თომაჲსი 384:15

„ მოციქულისა და მახარებელისა ლუკასი 384:24
„ მოციქულისა და მახარებელისა მათესი 384:45
„ მოციქულისა ფილიპესი 384:42

ნათლის-ღებისათვის მოციქულთასა და დედისა ღმრთისაჲ და ნათესავთ-მეტყველებაჲ ქრისტეს ქადაგებისა და მახარებლისაჲ 269:32; 287:31

ნიკიფორე ხუცესი ანდრია სალოსის ცხოვრება 69; 97; 244:4

პილატეს მიერ განჰსჯა ჯუარცმისათვის ქრისტესი 49:3

პირი წიგნისა წარკლინებულისა იერუსალიმით ტიბერიოს იმპერატორისა მიმართ პუბლიო ლენტულეს მთავრისაგან ურიასტანისა იესო ქრისტესთვის 427 ა:7

პროხორე ცხოვრებანი და ქადაგებანი იოანე ღვთისმეტყველისა 60:6; 139:10; 300:11:9

საკითხავი თომა მოციქულისა 300:10

საქმენი წმიდათა წინასწარმეტყველთანი 287:3

სიკვდილი აბელისა და კაენისა 12:2

სიტყუა იაკობ, ძმისა უფლისაჲ 287:27

ტაძრის აღშენებისათვის 269:43

შობა იოანე ნათლისმცემელისა 300:18

[ქრისტეს მონათლა] 12:5

ღვთისმშობლის მიცვალება 134:1; 244:2

ღვთისმშობლის ტირილი 212:1

წამება იაკობ მოციქულისა 300:26

„ მარკოზ მახარებელისა ალექსანდრის შინა 139:23

„ პავლე მოციქულისა 300:27

წესჲა ყოელად წმინდის ქალწულის მისიხის ქვეყანასა 12:3

წმიდისა პავლესი, რომელ-ჲან მოველო და განანათლა ყოველი ქვეყანა 269:49

ხილვა ღვთისმშობლისა 1090:1

ჰურიათა მიერ განჰსჯა ქრისტესა ზედა 49:2

ასკეტიკა—ჰომილეტიკა

ათინასე ალექსანდრიელი მეღვინეობისათვის 139:39

„ აღსრულებაჲ მართლისა სარწმუნოებისაჲ 269:12

„ სიტყუა აღწერისათჳს მარიამისა და იოსებისათჳს, რომელმან მითხოვა იგი 449:7

ამბროსი მედიოლანელი თხზულებანი 387

„ მიცვალებისათვის ძმისა მისისა სატირისა (ორი წიგნი) 378:2

„ სინანულისათვის წიგნი I 378:1

„ სიტყუა მიცვალებასა ზედა თეოდოსი დიდისასა 378:4

„ სიტყუა ნუგეშინისცემათი სიკუდილსა ზედა მცირისა ვალენტიანე იმპერატორისა 378:3

„ უკანასკნელი განკითხუა 341:1

ამბროსი ნეკრესელი ქადაგებანი 177

ამფილოქე იკონიელი მოგებებისათვის იესო ქრისტესი 449:11

ანასტასი სინელი შემოსულებისათვის მარხუათასა და მეექუსისათვის ფსალმუნისა 74:9

„ ქრისტეს მიერ შესულებულთა და სარწმუნოებით დაძინებულთათვის 74:3

ანდრია იერუსალიმელი (კრიტელი) სიტყუა ჯუარის ამაღლებისათვის 384:3

„ სიტყუა ბზობისა და იერუსალიმს შესულისათვის იესუ ქრისტესა 74:29

„ სიტყუა ლაზარისათვის ოთხდღე მოკუდარისა 74:27

ანტიპატროს ვოსტრელი სიტყვა შობისათვის იოანე ნათლისმცემელისა 417:27

ანტონ ჰუონდიდელი ქადაგებები291:4,5

ბასილი დიდი ითიკა 376

„ მარხვისათვის სიტყვა ა 74:7

სიტყვა ბ 74:8

„ ღვთისმშობლის მიცვალება 300:3; 449:2

„ სუფევა (გაბრიელ წცირის შედგენილი) 54:1; 120:2

„ სწავლა, რომელნი განვლენ ამის სოფლისაგან წესსა მონაზონებისასა 139:20

„ სწავლანი სულიერნი 77:2; 127:3

„ შესხმა წმიდათა ორმოცთა მოწამეთა 74:11

„ შობისათვის იესო ქრისტესსა 139:2

ბასილი მთავარეპისკოპოსი სელევკიისა (ისავრიაში) სიტყვა ჩჩვილთათვის ბეთლემს მოწყვდილთა 300;34

გაბაშვილი ზაქარია განზრახვანი 517 გამოძიებაჲ სულისათვის, შეკრებილი თვითო-სახეთაგან მაქსიმე აღმსარებელისა და იოანე დამასკელისაჲ 340:4

[განზრახვანი] 133:1

გერმანე კოსტანტინეპოლელი სატფურებისათვის ტაძრისა ღვთისმშობელისა, რომელ არს ხალკოპრატიას 449:3

გიორგი ნიკომიდიელი (კოსტანტინეპოლელი წიგნის მკითხველი) ტაძრად მიყვანებისათვის ღვთისმშობლისა 384:48; 449:6

„ ყოველად წმიდისა ღვთისმშობლისათვის, რაჟამს მიყვანებულ იქმნა სამსა წლისაჲ ტაძრად უფლისა მშობელთა მიერ მისთა 384:49

„ ჯუარცმისათვის და დაფლვისა უფლისა 74:37

გრიგოლ ნოსელი მკვდრეთით აღდგომისათვის უფლისა 74:40

„ ძრწოლა დიდისა ბასილისსა, შემდგომად ხელთდასხმისა მოსრულისა 369:5

გრიგოლ რომთა პაპი დიალოღონი 139:8; 300:II:11,12

გრიგოლ ღვთისმეტყველი ასურგასისთა მიმართ ეპისკოპოსთა 369:7

„ აღსებისათვის 383:6;413:6

„ აღსებისათვის და დაყოვნებისათვის ძისისა პონტოს 383:5; 413:5

„ ახალკვირიაკისათვის და არისა და ენკენიათაჲსა 369:12

„ ახალკვირიაკისათვის და სატფურებისათვის 383:7; 413:7

„ გლახაკთმოყვარებისათვის 369:8; 383:25

„ გრიგოლ ნოსელის მიმართ 383:18

„ დიდისა ათანასესთვის 369:6

„ დღისა მისთვის მეერგასისა 369:13; 383: 8;4 13:8

ეპიტაფიად ბასილისსა სტიხონი იროიკონი პირფრანი ნიკიტა ფილოსოფოსისანი 54:3; 300:40; 369:3

„ ეპიტაფიად დიდისა ბასილისათვის 369:2

„ ეპისკოპოსთა მათ მიმართ ეგვიპტით მომავალთა 383:21

„ თაჲისა თვისისა მიმართ და მათა მიმართ, რომელნი-იგი იტყოდეს: ჰნებავს და ჴსურის მას კოსტანტინოპოლისა საყდარიო 383:20

„ თავისა მამისა გრიგოლის და დიდისა ბასილის მიმართ ცემსა მას, ოდეს ეპისკოპოსად აკურთხეს იგი სასიმისა საყდარსა 383:16

გრიგოლ ღვთისმეტყველი მათდა მიმართ მისე ტრფობა 383:17
" თაყვისა მამისა გრიგოლის და ერისა მის ანძიძორის მიმართ 383:19
" კრებული 369; 383
" მაკაბელთათვის 369:14
" მიზეზი პონტოდ სივლტოლისა მისისა და მოქცევისათვის მიერ კოალად 383:13
" მღვდელმოწამისა კვიპრიანესათვის 369:15
" ნათელთათვის 369:4
" ნათლისღებისათვის უფლისა 139:7; 166:31 (შენ. ბ) 383:4; 413:4
" ნათლისღებისათვის უფლისა 383:3; 413:3
" პასკეასათვის (სიტყუა მეორე) 369:11
" პასხასთვის და დაყოვნებისათვის 369:10
" სწავლანი სულიერნი 77:1; 127:2;383:23
" სწავლანი სულიერნი ას თავად 383:24
" შემდგომად ხუცად კურთხევისა მისისა 383:14
" შესხმა ათანასე აღქსანდრიელისა 383:27
" შესხმა წმ. დიმიტრისი 384:30
" შობისათვის ქრისტესსა 166:31 (შენ. ა); 413:1; 449:10
" ღმისათვის პირველსაუკუნეთა მამისაგან შობილისა 413:10
" წყალულებისათვის სტეფანესა მიერისა 369:9; 383:15

დღესასწაულთათვის ხარებისა, რომელ ახარა გაბრიელ ღვთისა მშობელსა 139:38

ევსუკი იერუსალემელი შესხმა ხარებისათვის ყოველად წმიდისა ღვთისმშობელისა 74:24

ეპიფანე კვიპრელი მუცლადღებისათვის ანბანისა 449:17
" უფლისათვის 287:28
პორტოა უფლისა დაფლვისათვის და იოსებ ნიკოდიმოსისათვის 74:39

ეფრემ ასური აბრაჰამ მონახორისათვის და ძმისწულისა მისისა მარიამისათვის 300:II:2
" მამათათვის შესვენებულთა 74:6
" მდიდართა მამაო 139:33
" მეორედ მოსლვისათვის უფლისა 74:5
" ფერისცვალებისათვის 300:4; 449:9

თეიმურაზ II განზრახვანი და ვედრებანი 135

თეოდორე (დიდი კულესიის ხუცესი) სიტყუა ღვთისმშობლის სამოსელისათვის 252 ე

თეოდორე ეშნის ეზოა ცხოვრებისადმი 408

თეოდორე სტუდიელი თავის კუთისათვის იოანე ნათლისმცემელისა 449:3
" სიტყუა შესხმისა პოვნისა პატიოსნისა თაყვისა დიდებულისა წინამორბედისა და ნათლისმცემელისა იოანესი 300:35; 382:16; 449:16

თომა კემფელი მიბაძვა ქრისტესი 98
თხრობა სასწაულისა მის, რომელი აღესრულა ბერიტიას ბატისა მიერ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესისა და სიტყუა სწავლისა მარხვისათვის და მოწყალებისა 74:15
ითაკა 554
ილია მინიატი სწავლა მაცხოვარებითისა ვნებისა ზედა 415
იოანე დამასკელი აღდგომისათვის მკუდართასა 951 ე:2
" ლტევისათვის განხმობილისა და იგავისა მისთვის ვენახისა 74:30
" ქრისტეს მიერ შესუენებულთათვის 74:4

იოანე დამასკელი შობისათვის ღვთისშობელისა მარიამისა 300:36; 449:18
„ სიტყვა ხატთათვის (თავი მეორე) 74:17
იოანე თესალონიკელი განკაცებისათვის იესუ ქრისტესსა და ხარებისათვის ღვთისშობელისა 74:24
იოანე ოქროპირი ამაღლებისათვის უფლისა 74:41
„ „ 74:42
„ ამპარტავანებისათვის 139:31
„ ბზობისათვის 74:28
„ განცემისათვის იუდასაგან 74:33
„ განცემისათვის უფლისა ჩვენისა იესუ ქრისტესსა 74:34
„ დაღუმებისათვის ზაქარიასსა და შობისათვის წინაშორებელის იოანესსა 449:8
„ დღესასწაულსა ჯვართა აღსრომებისასა 384:4
„ ენებისათვის იესუ ქრისტესსა 74:38
„ მარგალიტი 94; 345
„ სიტყუა მეუჴეროსა და ფარისეველსა 74:1
„ ნათლისღებისათვის უფლისა 449:13
„ ნათლისღებისათვის უფლისა 449:12
„ ნათლისღებისათვის უფლისა 300:41
„ სერაფიმთათვის 449:15
„ სიკეთილისა და სასჯელისათვის ხორცთა და სულისა 139:9
„ სწავლა, ვითარმედ, რომელი უყუარს უფალსა, ჰსტანჯვესცა 139:34
„ სწავლა ზიარებისათვის წმიდათა საიდუმლოთასა 74:36
„ უძღებისათვის შეცილება 74:2
„ ქება ეკლესიად მიმავალთა და კეთილწესიერებასთვის დიდებისმეტყველებათა მაგნი 74:20
„ შესხმა პელაგიასი 384:17
„ შესხმა პეტრესი და პაულესი 300:42; 417:35
„ შესხმა რომანოზისი 354:43
„ შობისათვის იოანე ნათლისმცემელისა 300:37; 449:19
„ შობისათვის უფლისა 449:14
„ ხარებისათვის ღვთისშობელისა მარიამისა 74:26
იოანე სინელი კლემაქსი 344
„ კლემაქსი (გალექსილი იოანე პეტრიწისაგან) 130; 142; 348: 24
[ისაია ხუცესი] სათნოებისათვის 348:27
კითხეთ ძმისა ვისმე დიდისა ეჰიუჯნეს მიმართ 269:46
კირილე იერუსალიმელი პროკატეხეზი ანუ წინათმოწოდება სწავლისა ზედა საკითხმეცნიერისა 35:4
კლიტე (წიდგნილი გაბრიელ მცირის ძისა) 127:1
[მაქსიმე აღმსარებელი] ვითა სანთელი განიოტებს სიბნელესა, ეგრეთვე მადლი სულისა წმიდისა მრავალ სახესა შინა არმეუძსა ცოდვისასა განიოტებს ცაცთაგან 348:30
„ სიტყუისგებისათვის ენებათაჲსა, მიწერილი მამისა თალასის მიმართ 367:4; 390:4
„ სწავლანი სულიერნი 77:3; 327
მხილება სვინდისისა 181
ნიკატა ფილოსოფოსი (დაცთა პაულე ღონელი) შესხმა პეტრესი 417: 32
ნიკოლოზ დადიანი (პირველი) ქადაგებანი 291:1, 2, 3, 6,7

ნიკოლოზ თბილელი შეცდომა მათ მომაკუდინებელთა ცოდვათა 67:8; 220 (შენ. 4); 348:25
პალადი ჰელენეპოლელი მოღუაწეობისათვის 139:32
საგოთხის ყვავილი (შედგენილი გაბრიელ მცირის მიერ) 128
საკითხავი განცხადებისათვის 60:2
„ მიცვალებისა 60:4
„ სარტყლის დადებისაჲ 60:5
„ ჯუართა ამაღლებისათვის 384:1
„ ჯუარცმისა 60:3
საქმითნი სიტყვისყოფანი, წინაგანწყობანი, უმეტეს და უსარწმუნოს და გარდარეულად უძღიერეს ბრიან სიტყვითთა ლექსთა და წიგნთა მიერ წამებათასა 312:35
სიტყვა დანიელ მონაზონისათვის, რომელი შეისმინებოდა მეძავობითა 139:36
„ მონაზონებისაგან სამეძოთათვის 139:35
„ პოვნისათვის თავისა ნათლისმცემელისა იოანნისა 382:15
სიტყვანი და სწავლანი სარგებისნი, გამორჩეულნი სამღრთოთა წერილთაგან და წმიდათა მამათაგან 269:18
სიტყვანი და სწავლანი ძველისა და ახლისა წმინდათა წერილთაგან ჰრჩეული გამოკრებულნი 85
სიტყვანი და სწავლანი სამეცნიერონი, ფრიად მარგებელნი სულ-სხეულობით ორკერთოვე, ძველისა და ახლისა წმიდათა წერილთაგან რჩეული გამოკრებულნი 269:19; 368:2
სიტყვანი წმიდათა მამათანი 348:26
სოფრომ იერუსალიმელი ამაღლებისათვის უფლისა 74:43
„ მიგებებისათვის უფლისა იესო ქრისტესა 300:38
„ ნათლისღებისათვის 139:3
„ ხარებისათვის მარიამისა 74:25
სულიერი სასარგებლო სწავლა 215
სულის სასარგებლო მოთხრობანი 214
სწავლა თუ ვითარ მართებს მოძღვარსა სწავლება მოწაფისა 1097:1
სწავლა წინაღეესასწაულისათვის ხარებისა ყოველად წმიდისა ღვთისმშობელისა 139:37
სწავლანი სამასეული (შედგენილი გაბრიელ მცირის მიერ) 77
ფერისცვალება უფლისა იესო ქრისტესი 139:26
შიო მღვიმელი სწავლანი სულიერნი, ოდეს იგი შთაიცოდა მღვიმესა შინა დაყუდებად 449:20
შობისათვის იესო ქრისტესა 383:1
წიგნი გოდებისა, სათქმელნი და წარსაკითხნი ერთა კაოოლიკეთათვის 533
წინაღდეესასწაულება წმიდისა ღვთისმშობელისა მიძინებისა და წმიდისა წინასწარმეტყველისა მიქაისი 139:27
ხელაშვილი იონა მოწოდება ცოდვილთა 273
„ ქრისტეს მოყუარის მხედრობის განსაწმენდელი წიგნი 137; 388:8

ეპისტოლეები

ბასილი დიდი ეპისტოლე გრიგორისადმი 54:2
„ ეპისტოლენი 381
გრიგოლ ღვთისმეტყველი ეპისტოლე კლიდონის ხუცისა მიმართ 383:11
ეპისტოლე ამბა იოანნი წინამძღვრისა რაითისაჲ იოანნის მიმართ სინის მთის წინამძღვრისა 133:3
ეპისტოლენი თითოსახეთა ეპისკოპოსთანი, მიწერილნი პეტრეს მიმართ ეპისკოპოსისა ანტიოქელთასა 401:19
ეპისტოლე მარიამ კასოელელის

ეგნატე ანტიოხელისადმი 49:4
ეპისტოლე ეგნატი მთავარეპისკოპოსისა ანტიოხიისა მარიამის მიმართ 49:5
კვირილე ალექსანდრიელი ეპისტოლე ნეტყესსონის მიმართ 401:8
პაპა ლეონი ეპისტოლე ფლაბიანეს მიმართ კონსტანტინეპოლელ ეპისკოპოსისა 401:18

ბიბლიოლოგია

ათნი მცნებანი მოსეს სჯულისანი 269:45; 65:1
ბიბლიის წიგნები 287:2 (ფრაგმენტები) 397; 409; 422
ევთალეს სტიქომეტრია 407:1
კათოლიკე ეპისტოლეთა 407:4
ოთხთავი სპარსულ ენაზე (ქართული დაწერილობით) 16
ოთხთავი 79; 391 (მარტვილის); 405; 962
პეელე მოციქულის ეპისტოლები 407:2
საკითხავები ახალი აღთქმიდან 67:5; 116
სამოციქულო 407
საქმე წმიდათა მოციქულთა 407:3
სახარებანი აღდგომისანი 67:4
ფსალმუნი 117; 947 (პესხური დავითნი)
წიგნი მაკაბელთა 156

დოგმატიკა, ღვთისმეტყველება, ფილოსოფია

ათანასე ალექსანდრიელი აღსარებაჲ მართლისა სარწმუნოებისა 287:4
„ კითხვა-პიგებანი და წიდათა მამათა ჩ[ვ]ნთა არსანუფი და ი(ოა)ნესი 269:5; 348:28
ამმონიოს ერმისი მოსახსენებელი ათთა კატეღორიათადმი არისტოტელისთა 399:2
„ მოსახსენებელი ხუთთა ჴმათადმი პორფირიოს ფილასოფოსისათა 266:1; 399:1
ანასტასი სინელი მრავალთა და საჭიროთა ძიებათათჳს საღეთოთა წერილთა შინა უცხადოთათჳს 269:3
ანტონ I დოგმატიკა ღვთისმეტყველებისა, ტ. I, 402
„ კატეხიზმი 39; 69; 84
„ კატეგორია სიმეტნე 41; 52; 57; 129
„ მეტაფიზიკა 86
„ ოიტორიკა 920
„ ფიზიკა 114
აღსარებაჲ მართლისა სარწმუნოებისა 312:44
აღსარებაჲ სარწმუნოებისა პრუსიის კოროლის მიერ 303:XI
ბაუმეისტერი ფ. ხ. დასაბამი ფილოსოფიისა ახლისა 293
„ ჴედ-დადგინებანი მეტაფიზიკისანი 178
„ ლოგიკა 112; 280:1; 351; 521:1
„ მეტაფიზიკა 42; 280:2; 521:3
„ სახელთაი ფილოსოფიისა 521:2
„ ფიზიკა 44
„ ფილოსოფია ყოფაქცევათა მოძღვრებისა 7
„ ფილოსოფიური თხზულებანი 251
გაბაშვილი ტიმოთე მარწყუხი 189:1099
გაიოზ რეკტორი ქრისტიანებრი სწავლა 29:1
გრიგოლ ნოსელი ქალწულებისათჳს და სამღთოსა ბოქალობისა 139:4
გრიგოლ ღვთისმეტყველი სარწმუნოებისათჳს და წესიერებისა ეპისკოპოსთაჲსა არიანოზთა და ეფრემიანოზთა მიმართ 388:9; 413:9

გრიგოლ ღვთისმეტყველი ღვთისმეტყველებისთვის თავი II 383:10

დავით უძლეველი (სიბრძნისმოყვარე) ახსნა პორფირის შეყვანილებისა 203; 266:3; 334:1

„ შემოკლებითი ახსნა „პერიარმენიასის“ წიგნთა 278

„ წიგნი სახლართა 334:2

დიალექტიკა 1110

დიდების-მეტყველება სამებისა, როგორც ღმერთი დედისა ღვთისა და იოანე ღვთისმეტყველისა მიერ წმ. გრიგოლის, საეკლესიამოძღვრისა, ნათლისღების 269:15

დიონისე არეოპაგელი თხზულებანი 159

დოგმატიკონი (არსენ იყალთოელის რედაქციისა) 401

დოგმატიკონი 158

დოგმატიკურ-პატრისტიკური და შეკრიბული კრებული 269

დოგმატიკური ხასიათის თხზულება 427 ა:13 (შენ.)

ერისთავი დ. ჯ. მოკლედ წყობილნი მუხლები, მრავალთა წიგნთაგან აღმომუტყვილი 63:3

თეოდორე აბუკურა თუ ვითარ სათნოდ არს გულისხმისყოფად სალვთოსა და გარეშისა ფილოსოფოსობისა სიტყვათა 401:16

[თეოლოგიურ-ფილოსოფიური მსჯელობანი] 29:5

თვის ხუთთა მარტვილთა სჭათა პორფირიოსისთა 58:2

თუ რაოდენგზარად ითქჳის ხატებად 401:5

იოანე დამასკელი გარდამოცემა 358:3

„ დიალექტიკა 358:2; 361:1

„ ერთარსებისათვის და სამთვითებისა (წიწყეტი) 60 (შინაწ. 8)

„ კატიღორია 145

„ სიტყვანი წმიდათა მამათანი 401:6

„ უცილობელი ღვთისმეტყველება 63:2

იოანე დამასკელი ქრისტეს შორის ორთა ნებათათვის, ორთა ბუნებათათვის და ერთისა გვამისა 401:4

კატეხიზმო 539

კვირილე ალექსანდრიელი აღსანი, ესე იგი არს სიტყვის-გება 401:10

„ განკაცებისათვის მხოლოდშობილისა 401:11

„ ვითარმედ იესუ ქრისტედ სახელ-იდების განკაცებული სიტყვა ღმრთისა 401:14

„ ვითარმედ უსხეულოჲსა ღთ-ებისა სხეულ აქმნეს სორცნი მჭმელნი სულისა გონიერისანი 401:13

კვირილე ალექსანდრიელი თარგმანება შემდგომითა-შემდგომად თორმეტთა თავთა ამათთა მაბრალობელთა მართ 401:7

„ თუ ვითარ ღვთისმშობელად გულისხმა-ყოფების წმიდა ქალწული 401:15

„ თუ რაოდენ სახედ ვიტყვით შეცთომასა 401:12

„ საუწყო 157:1; 363

„ სხუა მოსახსენებელი ნაცვალად მოწერილი მის მიერ კითხვათა მომართ ჩუენთა 401:9

კითხვა-მიგებანი დიდისა ბასილის და გრიგოლი ღვთისმეტყველისანი269:8

კითხვა-მიგებანი ფილოსოფიურ საკითხებზე 56

კიტაის სიბრძნე 176; 525

[**კოვიდი ანტონი ლევმოჲკელი**] ნაცვალ-სიტყჳაობა 250:4

[ლოგიკიდან] 63:1

მართალი სარწმუნოებაჲ ესე არს 312:5

მაქსიმე აღმსარებელისა მიერ მიწერილთა [მიმართ] თალასუსს კითხვა-მიგებათაგან 269:4

მაქსიმე აღმსარებელი სიტყვის-ვება მაქსიმესი და პიროს კოსტანტინეპოლელს წორის 367:2; 396:2

მიქაელ სვინკელი (იერუსალიმელი) მართლისა სარწმუნოებისა წამოთქმა და აღსარება 269:17

მოკლე საკრისტიანო სწავლა 1102:2

მსჯელობა სულისა და ხორცის ბრძოლის შესახებ 29:6

მხითარ ხებასტელი რიტორიკა 8; 48; 95; 119; 122; 123; 295; 347

ნემესიოს ემესელი ბუნებისათვის კაცისა 339

ნიკოლოზ თბილელი სარწმუნოება შესწავლებითი 67:9

ორგანოებითნი თავნი იოდელთა მიერთით] რიცხვით 269:2

პეტრე მოგილა აღსარება სარწმუნოებისა 202

პლატონი (მოსკოვის მიტროპოლიტი) მართლმადიდებლობითი ქრისტიანეობა ღვთისმეტყველება 28

პორფირის შეყვანილება 162; 250:3; 358:1; 361:2

პროკლე დიადოხოხი კავშირნი 192

რიტორიკა 548

სახ[ლ]ვარნი ფილოსოფოსობისანი 269:7

სამოელ რაბან იუდაანი ოქროს აღნაჭვი 326 ა, ბ; 522

სარკე, რომელსაცა შინა იხილავს ყოველი კეშმარიტი ქრისტიანე, ყოველსა მდგომარეობისა თანამდებობისა თვისსა 29:2

საკრისტიანო მოძღვრება 147

საღვთისმეტყველო კრებული 230

სეკუნდუსინი ანდრიანოს მიმართ 267:25

სვიმონ ჯულფელი დიალექტიკა 43

„ მცირე დიალექტიკა 131:2; 255; 271

სოლაღაშვილი გერონტი ნაცვალსიტყვაობა 349:1

სჯულისათვის ღმრთისა 227

უბნობანი შორის გამომცდელისა და დარწმენებულისა 284

ფილოსოფიურ თხზულებათა კრებული 266

ფილოსოფიური თხზულება 250:1,2

ფილოსოფოსთაგან გამოკრებილი 303:XIII

ფოტი პატრიარქი მართლისა სარწმუნოებისა აღსარება და წარმოთქმა 269:13

ღვთაებისათვის გრიგოლ ღვთისმეტყველის, ნეკტარი კოსტანტინეპოლელს, ეფრემის, იოანე ოქროპირის თხზულებიდან და დოღმატიკის სხოლიოთაგან აღმოწერილი ადგილები 340:3

ღმრთისათვის 269:16

ღვთისმეტყველებისათვის და განგებულებისა კითხვა-მიგებაჲ 269:14

წესისწყვენ ბრძნობისა თვისნი ძალნი, რომელ არს ხუთრიცხეი სამსახურებელი ჴორცთანი 269:11

შემოკლებული კატეხიზმო 211

წადად ჴუროვნ შეიდნი მადლნი სულიანი 269:6

წმიდისა და ღმერთმყოფისა მიჰრონისა 269:10

ხელაშვილი იონა ბუნებითი კატეხიზმო 966

„ ეკლესიასტე 392:2

„ სულიერი იფქლი 285; 368:2

„ ქრისტიანეთა კატეხიზისი 368:1

„ ღვთისმეტყველება 307

„ წიგნი იესო ზიროქისა 392:3

პოლემიკა

ბაგრატ ბატონიშვილი მოთხრობა სჯულთა უმცროსთა ისმაილიტთა 125
გამოძიებით კითხულთა აღხსნა წვალებისა ნესტორისაგან და სეუეროზისა 401:17
გონგებულებისათვის განგებულებითისა 312:40
გრიგოლ ღვთისმეტყველი განდგომილისა იულიანესთვის 383:12
„ სიტყვათა მიმართ და იულიანეს განმასწორებელისა 369:1
დიმიტრი, მიტროპოლიტი როსტოვისა (ტუპტალო) წერილთა პარსეთათვის 290
ევსტრატი ნიკიელი მოსახსენებელი შემოკლებული, თუ ოდეს ჰრომნი და ეკლესია მათი და რაჲსათვის საღვთოჲთა აღმოსავლისა ეკლესიათაგან განიჭრნეს 312:25
ეფთვიმე გრძელი სიტყვის-გება სოსთენს მიმართ, სომეხთ მოძღვრისა 951 ე:4
ექვთიმე მთაწმიდელი კითხვა-მიგება თეოდორე ხუცეს საბაწმიდელისადმი 312:47
ვითარებისათვის 312:39
თავნი სომეხთა წვალებათანი ოცდაათნი 401:20
თეოდორე აბუკურა მხილება უთაოთა სეუეროანთა 340:1
„ კითხვა აგარიანისა ქრისტეანისა მიმართ 312:14
„ კითხვა თეოდორეს მიმართ ბრძოლისათვის ქრისტესისა ეწმაკისა მიმართ 312:13
„ მაგალითი, თუ ვითარ ბიწი ადამის შეცოდებისა გარდაეფინა 312:12
„ მართლმადიდებელთა სიტყვის-გება ჰერიათა 248:2; 312:2
„ ნისტორიანთა მიმართ 312:6
თეოდორე აბუკურა სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან 312:16
„ სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან გამოჩინებაჲ, 312:21
„ სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან გამოჩინებაჲ 312:17
„ სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან 312:20
„ სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან 312:19
„ სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან 312:18
„ სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან სხუაჲ ქადაგებაჲ 312:15
„ სიტყვის-გება მეტყველთა მიმართ 312:22
„ სიტყვის-გებაჲ ორიგენიანესა მიმართ 312:7
„ სიტყვის-გებაჲ სომეხთა მიმართ 312:28
„ სიტყვის-გებაჲ ქმნილი მთავრისა მიმოთ ედესისა 312:11
თევსა სეკვენბრესა დღესასწაული, რომელნი აცადებენ საქმესა 312:47
თუ რომელითა პრომათეის შეაჩუენებს სომეხთა წმიდაჲ კათოლიკე ეკლესიაჲ 312:30
იოანე ბაგრატიონის მიმართუა იოანე ხელაშვილისადმი 254 (შენ.9)
იოანე დამასკელი სიტყუა დასამხობილი ნესტორიანთაჲ 401:2
„ სიტყუა ნამუშაკეი დასამხობელად ღუთისმოძაგებულისა წუალებისა იაკობიტაჲსა401:3
„ სიტყუა სარწმუნოებისათჳს დასამხობელად ნისტორიანთა 401:1

კითხვა მათდა (სომეხთა) მიმართვეს, სამხილებელი ღ~თისაჲ ენებელობისა მათისა 312:37

კითხვა მართლმადიდებელისა 312:41

მართმადიდებელთა სიტყვის-გება ჰურაითა 248:1

მაქსიმე აღმსარებელი ქრებული 396

მაქსიმე [აღმსარებელის?] სომეხთა მიმართ 312:31

მოთხრობა პატიმრთინისაგან 312:26

მოთხრობა საწყალობლისა ფილასოფოსისა ორიგენისი 312:6

მოთხრობა უღეთოჲსა მუხუმეტისა 312:9

მოძღურება შემოკლებული საღეთოთა სახელთათვის საზოგადოთა სამებისათა და განთვისებულთა თეითეულისა გუამისათა 312:34

ორბელიანი ბესარიონ გრდემლი 286

პაექრობა თეოფილაქტე ეკსარხოსისა და არხიერის ფილარეტისა რაოდენთამე შენიშენთა ზედა უფლისა ანსიღიონისა აღნაჭუსაი შინათა 142:2

პეტრე მკაწრველისა და ალაჯორისთვის თხრობა 312:32

[პეტრე ხარატოფილაქსი] კითხვანი მონაზონისა ვიქნიმე 269:9; 312:46

რომელი შემდგომად ქრისტეს მოციქულთა და მამათა გარდამოგუცნეს ესე 312:29

საზღვარი შეერთებისა 312:38

სიტყვის-გება მაჰმადიანთა მიმართ 81

სულთა განმბრწყინვისათვის წვალებისა ბოღომილთასა 312:42

უწყებაჲ სუბუტისძისა სარგისისთვის 312:33

შეჩვენება ერთბუნებიანთა და ერთბამად ყოველთა მწუალებელთა 312:43

შეჩვენება სარკინოზის, რომელი იქმნების მოქცეულსა ზედა სარკინოზთაგანსა წმიდისა მიმართ და პეშმარიტისა სარწმუნოებისა ჩუენ, ქრისტიანეთასა 312:24

შეჩვენება ჰურაიებისა 312:4

წაწებანი მრაველთაგან მცირედნი, რომელთა წინა-მიყოფენ სომეხნი 312:36

წინადადება მართლისა სარწმუნოებისა 312:10

წინა-მოსწუვებანი წმიდათა წინასწარმეტყველთანი 312:3

წინასწარ-მოსწავება საღეთოსა მირონისა 312:45

ხელაშვილი ითონ ათი მცნებისა და ცხრა ნეტარების წიგნი 277

" მეფის ძის იოანეს ოცდათოთხმეტი შეკითხვის წიგნი 306; 388:9

" მიმართეა იოანე პატონიშვილისადმი 254 (შეხ. 10)

" სწერულთ ნუგეში 254

ხსენება სიტყვის-გებისა და სასჯელისა სულისათვის ქრისტიანეთასა და სარკინოზთასა

ეჳზეველტა

ანდრია კესარიელი თარგმანება გამოცხადებისა იოანე მახარებელისა 49:1; 60:7; 113

ბასილი დიდი ექუსთა დღეთათვის 120:1; 272

" ფსალმუნთა თარგმანება 139:1

ვამორინებისათვის მელქისედეკისა 139:5

გრიგოლ ნოსელი კაცისა შესაქმისათვის 120; 272

გრიგოლ ღვთისმეტყველი სიტყუათა მათთვის წმიდისა სახარებისათა 383:22

ეპიფანე კვპრელი ათორმეტთა თვალთათვის 292:4

ეფთიმე მთაწმიდელი განმარტება, რაჲ არს შეტირებაჲ 143:3

თარგმანება ლოცუსა 269:20

თარგმანი ლოდვა-მაღლისა 1090:2
თარგმანებაჲ წმიდათა მოციქულთა სახელთაჲ 269:38; 348:11
თარგმანი „მამაო ჩუენოჲ“ 303:XVI
თეოდორიტე ტვირელი მიზეზი ამოსის წინასწარმეტყველებისა 417:18
თეოფილაქტე ბულღარელი მარკოზის სახარების თარგმანება 404
იოანე ოქროპირი თარგმანება მათეს თავის სახარებისა 74:31, 32, 35; 153
„ თარგმანება იოანეს სახარებისა 154; 364; 366; 423
„ თარგმანებისაგან იოანეს სახარებისა აღმოკრებილი წიგნი II 292:3
„ მათეს თავის სახარების განმარტებისაგან გამოკრებილი. წიგნი ა 292:2
იპოლიტე (პაპი რომისა) განმარტება კერთხევათა მათთჳს მოსესთა თორმეტთა მიმართ ნათესაჲსა 292:6
მაკსიმე აღმსარებელი თავისჳს მიმართ, მრავალთა მონაზონთასა სიტყუათათჳს 367:3; 395:3; 421
„ თარგმანება ძნიად გულისხმის-საყოფელთა სიტყუათა გრიგოლ ღთისმეტყველისა ქრისტეს შობისა საკითხაჲსათა 383:2; 413:2
მეთოდიტე განწესება რიცხჳსა და განყოფა ძეთა მათ ისრაჱილისთა 292:5
პრავატსკი გაბრიელ ფსალმუნთა განმარტება 276
სახარების თარგმანება 199
ფილოსოფიური და ღთისმეტყველებითი ტერმინების განმარტება გამოკრებილი არისტოტელის, დამასკელის, გრიგოლ ღთისმეტყველის და სხჳათა თხზულებებიდან 340
ფსალმუნთა განმარტება 400
ფსალმუნთა თარგმანება (გამოკრებილი) 163
ხელაშვილი იოანა განმარტება მოსეს ხუთთა წიგნთა 416:1
„ დასაწყისი იგავთა სოლომონისთა 392:1
„ იობის წიგნის განმარტება 301
„ ისო ნავესი და მეფეთა წიგნთა განმარტება 416:2
„ ქაცის ცნობის წიგნი 388:3
„ მეფქისედეკის მღვდელობის წიგნი 388:4
„ პარალიპომენონის განმარტება 359
„ [სული წმიდის განმარტება] 388:7
„ ფსალმუნთა განმარტება 416:3
ხელაშვილი იოანა ცნობა თავისა და გუამთა 267
„ წიგნი მასწაულებლისაგან მოაწაულისადმი 388:11
„ წირვის განმარტების წიგნი 333

კანონიკა

ღჳსარებისათჳს 349:2
მახალი დიდი მარტჳლისა წჳუხრი 143:5
„ კანონნი დღითი-დღეთა ცოთომათანი 55:3; 349:4
განგება მაჯი ზედა, რომელთა მიაჭუნდეს დიდი სჳეშა. 143:12
განჩინება კათალიკოზს ანტონის ზედა 427a:9
იოანე მწარხველი კანონი შეცოდებულთანი 55:12; 80:1; 143:2; 144:2,3; 349:3
კურთხევა ეპისკოპოსისა 143:11
კურთხევა მთავარდიაკონისა 143:9
კურთხევა წიგნის მკითხველისა 143:8
კურთხევა ხუცისა 143:10
[მანუელ ქსანთინოს] ქორწინებისა თავისათჳს 55:4,5; 80:2; 229; 535 ბ
მოცემისაებრ და სარწმუნოებისა წმიდის კათოლიკე ეკლესიისა თქმულნი

გამოკრებულნი კლემენტოსისაგან და ღირსთა მამათა 292:1
შცირე რჩულის კანონი მეექვსისა კრებისა 143:1; 144:1
შცირე სჯულის კანონი 143; 144
რიცხვი დასაბამითგანთა წელთა ბერძულებრ 143:6
საკრებულოსა შინა მჯდომთა ამათ უკმს შეკრძალვით პყრობა 348:29
სასულიერო რეგლამენტი (ფრაგმენტი) 535 ა
სულიერი რეგლამენტი 294
უწყება აღსარებისათვის 144:5
ძეგლის-წერა სარწმუნოებისა, რომელი აღწერეს წმიდათა მამათა კოსტანტინეპოლეს 143:4
წესი გამორჩევისა და ჭელდასხმისა მღვდელმთავრობითისა 252 ბ, დ
წესი და განგება სატფურებისა 143:7
წესი, რომელი აღესრულების აღსარებელსა ზედა 144:4
ხელაშვილი იონა წიგნი ქორწინებისა 279

მღვდელმსახურება, მიმნოგრაფია

განგება ეკლესიისა, თუ ოდეს იკურთხების ანუ ოდეს არა იკურთხების 228:2
განგება თვეთა წელიწდისათა 542
გრიგოლ ღვთისმეტყველი ლოცვა 379:27
" ლოცვა ცისკრისა 348:7,13
ზატიკი 540; 964
თვეთა მეტყველებანი 1097:2
იოანე ოქროპირი ლიტურღია 29:3
კურთხევანი 352
კურთხევა ოდოისა 228:5
[კურთხევანიდან] თავები 29:4
ლოცვა ვნების ყვირისასა 53
ლოცვა ღვთისმშობელისა 533 (შენ·ე)
ლოცვები 66; 67:7; 73; 151; 518; 523 (შენ. 1); 528 (შენ. 1); 951 იბ; 1097 (შენ.); 1102:1
ლოცვების წიგნი 76
მარხვანი 104; 109; 535 ზ
მარხვათა და ზატკთანი 67:3
მოხსენებისათვის გარდაცვალებულთასა 201; 231
პარაკლიტონი 70
ჟამნი 67:1; 1096
სადღესასწაულო 150
სადღესასწაულო ტიპიკონი 535₄(1)
სამადლობელი თხოვათა მიმთხვევისათვის და ყოველისაეთვის ქველისმოქმედებისა სიმრთელისა 516:3
სამღვდელმსახურო ხასიათის კრებული 951 იბ
საძიებელნი (ფრაგმენტი) 535₄(2)
სვინაქსარი 64; 443
სძლისპარი და ღვთისმშობლისანი 68
ტიპიკონი 99; 228:3
უწყება წასალისა წმიდისა ტრაპეზსა ზედა დასასხმელისა 228:1
ფსალმუნნი და საკითხავნი მიცვალებულთათვის 208
შუადღის ლოცვა 147 (შენ. 2 ა)
ძღვენისათვის ტერთა ზედა 224
ცისკრისპარნი 535 გ
წესი და კურთხევა ეკლესიისა მღვდელმთავრისაგან 228:4
წიგნი აღსარებისა 65:2
წიგნი სამღვდელოთა კურთხევისა 132
წმ. გიორგის პარაკლისი 252 ა

მიმნოგრაფია

ამბერკის საფლავსა ზედა-წერილი 379:3
ამფილოქე იკონიელი, იამბიკონი სელევკოსის მიმართ 379:1
ანტერაოს ამხანელი შესხმა მღვდელმოწამისა ფოკაიანი 384:8
ბასილი ხელევჩკიელი შესხმა წინასწარმეტყველისა ელისესი და სომანიტელისა მიმართ
გალობანი წმიდათა ყოველთა თვითეულისა წელებისა შეჩვენებისანი 312:52

გალობანი ღვთისმშობლისანი 149:1
გალობანი ყოველთა წმიდათანი 954 დ:1
გრიგოლ ნარეკელი ქება და შესხმა ქალწულისა უფალთაისა 379:5
გრიგოლ ღვთისმეტყველი იამბიკო 348:3; 379:9
„ ბოროტისა მიმართ 348:5; 379:1
„ განჰსჯისათვის გულის სიტყვათა და ენებათა საქონებათათვის 348:18; 379:22
„ გრიგორია შრომა ვარ ოთხშუელის დამცველი 348:2; 379:8
„ ენებათა წარმუწმენდელისა მაღლისა მდაბალ-მხრახელობისათვის უხილავითა გრძნობითა 348:17; 379:21
„ ზესთაჩენობისათვის348:22; 379:37
„ თავისა მიმართ თვისისა და მოშურნეთაცა 348:6; 379:12
„ თანშემკურელისათვის საქონებაჲსა სამებისა საქონებათა შინა 348:20
„ თქმული იამბიკონად რაჲცხუა ზედა ბერძნულისა ანბანისასა ალფავიტჲსასა 269:24; 379:26
„ მწყემსისა მიმართ 348:21
„ მრავალმეტყველებისათვის და დუმილისა 348:12; 379:16
„ მუნლედი აღრიცხვა წმიდათა წიგნთა ძველისა და ახლისა 269:25; 379:28
„ მუნლები იამბიკოჲ სასწავლელოჲს წილ წარმართთაჲსა 269:23; 348:1,379:25
„ საბერძნო ზრქელ-კერძოობითნი იამბიკონი 348:8; 379:14
„ სიმშვიდისათვის და სიმრტივისა და უშანყოებისა და სიბოროტისა 348:23; 379:38
„ სწაელანი 348:9; 379:15
„ ტყუილისათვის 348:13; 379:17
„ უკრწნელისათვის 348:15; 379:19
„ ფილოსოფოსთათვის 348:4;.379:10
„ ქვეყანის ზედაჲსათვის წმიდისა ღმრთისა მჰსგავსისა, უწნებელობისათვის და სისრულჱსა და აღდგომისათვის სულისა პირველ ზოგადისა აღდგომისა 348:19;379:23
„ ყოველად განჰქმულისათვის და დედოფლის ბოროტისა მუცლისა 348:14; 379:18
„ შესხმა და ქება თავისა დისა გორგონაჲსი 383:29
„ ცუდ დიდებისათვის 348:16; 379:20
დავით აღმაშენებელი გალობანი 149:2
„ გალობაჲ სინანულისა 303: VII
დასდებელნი და ძლისპირნი აღდგომისანი 179
დაუჯდომლები და გალობანი 182
დიმიტრი მიტროპოლიტი (როსტოვისა) ჩეტი მინეი (ამონაწერები) 29:11
ვახტანგ-ალმასხან აკოლთთია ჴელითუქმნელისა და საკვირველთ-მოქმედისა ხატისა 516:1
„ კანონი ხატისა 516:2
თვენი 166
თვენი (ანტონ I-ის რედაქციისა) 175
თვენი (გალეგზილი იოანე პეტრიწისა) 269:22
იადგარი 552
იამბიკონი აღმორჩეულნი მათვე წმიდათა წიგნთანი, თქმულნი არსენი იყალთოლისა თარგმანიაჲ 269:28; 379:31

იამბიკონნი აღმრიცხველნი წმიდათა წიგნთა „საქმისა მოციქულთასა“ 269:26; 379:29
იამბიკონნი აღმრიცხულნი მათვე წმიდათა წიგნთანი, თქმული თვით ეფრემ მცირისა თარგმანისაჲ 269:27; 379:30
იამბიკონები მოციქულთაჲ 269:35
იამბიკონები წმიდათა მოციქულთა 269:34
იამბიკონი ქრისტესშობისანი 379:39
იბაკონი და იაკობი იესო ქრისტესი 379:7
იბაკონი, წმიდისა ღვთისმშობლისანი 67:6
იოანე ოქროპირი იამბიკონი 269:21; 379:35
იოანე პეტრიწი გალობანი 379:36
„ პროლოგი 379:4
„ სხუაჲ იამბიკონი მისთვის 269:29; 379:32
იოანე შავთელი გალობანი ეარძიისა ღვთისმშობლისანი 379:24
იოანეკ მონაზონი იამბიკონი წმიდათა მოციქულთა აღსრულებისანი 269:33; 348:10; 379:33
მარიამის შესხმა 12:3 (შენ.)
მიქაელ მოდრეკილი იადგარი 425
საგალობელი 59; 78; 533 (შენ.)
საწყისწყდო საგალობელი 91, 535დ (ფრაგმენტი)
[საწყისწყდო თვენი] 67:2
ტრიფილე მცირე შობასა ანტონისასჲ 139:18
„ შობასა იაკობ მოციქულისა 139:19
გრიგოლ ღვთისმეტყველი შესხმაჲ მაკაბელთაჲ 383:26
შესხმაჲ სვებისა 138; 157:2
შესხმანი არჩილასა და ლუარსაბისა 139:15
შესხმანი დღესასწაულთა 217
წამება კეთევან დედოფლისა 139:16

ასტრონომია-კოსმოგონია და კალენდარული მასალა

აბუსერაძე-გბელი კალენდარულ-ასტრონომიული ტრაქტატი 312:49
ამინდის წინასწარმეტყველება და საძთვარიო 245
არაბული ქრონიკის ანგარიში 174 (შენ. 1 ე)
არატოჲსა გამოცხადებულთაგან წინასწარ ცნობაჲ ჰაერ-კეთილთათჳს 269:57; 287:17
[ასტრონომიული ხასიათის ცნობები] 312:50
ასოთსამღერელი (არაბულად) 174 (შინაწ. 2)
ასოთსამღერელი 14:4; 97 (შენ.); 1109 (შენ. 1)
ასტროლოგიური კრებული 1094
აღორცხვა, ესე იგი არს საბელის დება თჳითეულ თჳეთა 269:51
აღწერა დღეთა კეიმატჲსა, სახეტლოთა და სამთვარეოთა 223
ბუნებრივი წინასწარ-ცნობა წეროთაგან 269:62; 287:22
გამოცნობა—რომელ წელს რომელი ეტლი უფლებს 287:8
ვეშაპი (მკითხაობა) 951 თ
ზედნადები მთოვარისა 287:1
თვისა და მთვარისა, წლისა და მასკლავის საკნები და... არაბულად ქრონიკონა სიდამ დაიწყებია 174 (შენ. 1 ბ)
კალანდრა, თქმული ეზრა წინასწარმეტყველისა 14:7; 269:63; 287:23
კალენდარი 212:2
კვემატი დღეები ყოველი თვისა 13:4; 14:12; 85 (შენ.)
მზის მოქცევის ტაბულა 287:12
მთვარისა (!) და ჭუბელისათვის 14:8
მთვარის შეყრა და გაცილება შედ მთავარ პლანეტასთან 14:16
მოთხრობა მცირე ვასილოლრატიისაგან რიცხვთათჳს დასაბამითგან გარ-

დასრულთა წელთასა 14:13; 269:52; 287:15
ხათლისმჭონებელნი დღენი მთავართანი 269:55; 287:5
ხაკის ცნობა 269:53 (შენ. 2)
პასქალიის სქემა 312:53
საეტლო წიგნი 14:2; 269:53 (შენ.4)
სამთავარო 14:10; 19 (შენ.4); 212:3; 1104; 269:65; 287:24
სამთავარო და საეტლო 46
სარკებელი კითხვა მთავარისა და თვეთა 269:66
სასჭაელნი ძვრისა და ქუხილისა 14:15
საცნაურ-ყოფაჲ სნეულისა სიცოცხლისა ანუ სიკუდილისა 269:54; 287:10
სახელი და საქციელი შვიდის ეტლისა 174 (შენ. 1 დ)
სიბრძნითგან ფილოსოფოსთასა აღწერილი წინასწარმეტყველებად ქამთა და ბუნებათა წულილებადსათა მოწევნადთათვის, 14:14; 269:56; 287:16
სიზმრისა და სხვადასხვა წემთხვევათა ცრუმორწმუნოებრივი ახსნანი 14:6
სიცოცხლისა და სიკუდილისათჳს 14:9; 287:9
ულუღბეგი ვარსკლავთა კატალოგი 161
ქორონიკონი... სრული 252 გ
შვიდნი სარტყელნი ცისანი 287:7
ცის თორმეტი ბურჯები და მათი სახელები 174 (შენ. 1ბ)
ცის შვიდი სარტყლისათჳს მსჯელობა 269:53 (შენ. 3)
გამოძიებისათჳს ქამთა და წელთაესა 269:53
ძრვისა და ქუხილისათჳს 269:64
წელიწადის თვეების, დღეებისა, საათებისა და სხვ. რიცხვისათჳს 287:13
წინასწარ ცნობა გრძელისა ხამთრისა 269:61; 287:21
წინასწარ ცნობა ზამთრიანისა ჰაერისა მზისაგან 269:60; 287:20
წინასწარ ცნობა ზამთრიანისა ჰაერისა მთვარისაგან 269:59; 287:19
წინასწარ ცნობა ჰაერ-კეთილისაჲ მზისაგან 269:58; 287:18
ჰაერსა შინა მროკველი ანუ მრონინე 136

ბიო-ბიბლიოგრაფია და კრიტიკა

Амвросий архиепископ Екатеринославский о некоторых в особенности мнениях Алкорана 35:2
ექვთიმე მთაწმინდელი მცირე კითხვა-მიგება, **რომელი** მოაცა თეოდორე ხუცესსა საბაწმინდელსა 427 ა: 11
მეტაფრასული კრებულის საძიებელი 535 ე
წიგნნი ძველსა სჯულისანი ყოველნი რიცხჳთ ლდ 269:30
ხელაშვილი იონა რონინი 288; 388: 5

ბუნებისმეტყველება

სახსოვარი ზნიად საპოვართა ნივთთა 200 ა
სახსოვარი ზჳიითად საპოვართა ქმნულებათა 200 ბ
ცნობა ქართა სახელებისა 287:11
ცხოველთა სიცოცხლის ხანგრძლივობის შესახებ 247 (შინაწ. 2)
ჰაერისა, მიწისაჲ, ცეცხლისა და წყლის[თჳს] 269:47, 48; 287:5; 379:34

გეოგრაფია, მოგზაურობა

ავალიშვილი გიორგი მგზაურობა თბილისით იერუსალიმისადმი 450
ბარონ დე პოლნიცა მიმოსვლა 88; 100
გაბაშვილი ტომოთე მიმოსვლა 36; 90
გედევანიშვილი იოანე მოგზაურობა 75
გეოგრაფია 235; 529
რადზივილი ნიკოლა მოგზაურობა წმიდათა შინა აღგილთა... იერუსალიმს 29:10
სამგზაურო გეოგრაფია 141
[საქართველოს] მახლობელთა აღგილთათვის 196

გრამატიკული ლიტერატურა და ლექსიკონები

ანტონ I სიმეტნე ღრამმატიკისა 131:1
ანტონ I ქართული გრამატიკა 108; 419; 547
ბაგრატიონი იოანე რუსულ-ქართული ლექსიკონი 22
გაიოზ რექტორი (არქიმანდრიტი) ქართლის გრამატიკა (რუსულ ენაზე) 35:1
დავით ბატონიშვილი გრამატიკა 58:1; 532
" კატეგორია შეკოლებული 58; 253:3
[თურქულ-ქართული ლექსიკონი] 418 (მინაწ. 79)
კვირილე ალექსანდრიელი მათეს თავის სახარების ლექსიკონი 312:54
მითოლოგია (ლექსიკონი) 10; 115; 270
ორბელიანი ს.-ს ლექსის-კონა ქართული 20; 24; 82; 247; 385; 454
რუსულ-ქართული ლექსიკონი 18; 83
სახალხო ლექსიკონი საკვირველთა თესებათა და ბუნებათა ცხოველთასა 362
სიტყვა ართრონთათვის 312:55
ფარსადან გორგიჯანიძე ქართულ-არაბულ-სპარსული ლექსიკონი 174 (შენ. 1 ა)
ქართული გრამატიკა 148; 243

ეთიკა

ალაპატე კოსტანტინეპოლელი სამეფო ტომარი 71; 183; 335
განჩსჯანი არისტოტელესანი სათნოებათა და ბიწოთათვის 142:1
თეატრონი 205
მარკ ავრელი საყოფაქცეო სჯა 45; 152; 168:1
შეგობრობა 427 ა:13 (შენ. 1)
სპოლიტიკო თეატრი ანუ საყოფაქცეო სახილველობა 365
სწავლა ზნეობითი და კანონი პატიოსნისა კაცისა I, II 304
ციცერო, მ. ტულიუსი ღელი ანუ შეგობრობისათვის 289
წიგნი სიბრძნისა და კეთილმოქმედებისა 72
ხოჯაევი მარგარ ვარდ-ბულბულიანი, გინა ზნეობითი სწავლა 1105

ილუსტრაციები

[ილუსტრაციები, რომლებზედაც აღნიშნულია ყოველი თვის კვიმატი დღეები] 954 დ:2
[სათნოებათა და ცოდვათა ილუსტრაციები] 954 დ:3

ისტორია

აღექსანდრე მაკედონელის სამხედრო მოქმედებათა აღწერა 429
აშბაკი აბულ ღიფარ ალმახორისა 1086
აშბაკი ოსმან ჯუგის ნათესავისა 174 (შენ. 1 თ); სპარსულად 174 (მინაწ. 3)

ალელახვარი ალექსანდრე ბრძენი აღმოსავლეთისა ანუ განზრახვა 303:VI
ანტონ I ეგზეკრპტები საქართველოს ისტორიიდან 14:5
ანტონ I წყობილსიტყვაობა 1; 121; 346; 1089
აღწერა იერუსალიმისა 198
განჩრიგისათვის საზოგადოდ კაცთა სახისა 207
დადიანი ნიკო (I) ქართველთ ცხოვრება 9
დიმიტრე ბაქალეული ისტორია, ტ. 6 (ნაწყვეტი) 427ა:3
ეფრემ მცირე უწყება მიზეზისა ქართველთა მოქცევისა 184
ვახუშტი საქართველოს გეოგრაფია და ისტორია 186; 281; 380
ვოლტერი ისტორია მეფობისა ლუდოვიკ XIV და ლუდოვიკ XV 389
თეიმურაზ ბატონიშვილი მოიხრება თბილისისა 1795 წ. 191
" სიკვდილი დიდ-მოურავის გიორგი სააკაძისა 213
წვიმება ქ.თელავისა 193
თეოდორე აბუსერა რაჟამს ყელ-ისინა შემოქმედმან წყალობით განასრულებდა 287:29
იერუსალიმის დარღვევა ტიტესაგან 26:3; 87:1
ოსიპოს ფლავიოსი ბრძოლისათვის იუდეელთა 322; 323; 324
" იუდეველთა სიტყუა დასაბამისა 315; 316; 317; 318; 319; 320; 321; 332:1; 372; 373; 374
" მაკაბელთათვის ანუ მეფუფებისათვის გულისხმის-ყოფათსა 332:2
Исповедание веры армянских церквей 35:3
ისტორია ალექსანდრე მაკედონელისა 11ბ:1; 185
კვინტუს კურციუსი ალექსანდრე მაკედონელის ისტორია წიგნი I 410
წიგნი VI 394
[კონსტანტინეპოლის ბერისაგან დახსნის ისტორია] 379:6
კურასი ღიღმარ საყოველთაო ისტორია 187; 368:1
ლევან ბაქარის ძე ბატონიშვილი მსოფლიო ისტორია 385
მარმონტელი ველიაზარ 172
მილტონ ყოველად ზოგადი ისტორია ნაწ. I, 282; ნაწ. II, 283; ნაწ. III, 296; ნაწ. IV, 297; ნაწ. V, 298; ნაწ. VI, 299; ნაწ. VII, VIII, IX, 308; ნაწ. X—XIII, 313
მიმოსვლა ჰერეთისა და კალლიოპიისა 544
[მოკლე ისტორია მაჰმადისა] 29:12
ორბელიანი ჰაპუნა ქართლის ცხოვრება 37:2
პანტეონ-დიდებულთა გვამთა ცხოვრება 246
პლუტარხის შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი ნაწ. I-II, 256; ნაწ. III, 257; ნაწ. IV—V, 258; ნაწ. VI—VIII, 259; ნაწ. VIII, 260; ნაწ. IX—X, 261; ნაწ. XI—XIII, 262
" ყრმათათვის VII—VIII, 275
როლლენი შრალ ძველი ისტორია I 204
საზოგადო ისტორია 398
სტრათემანი ვილგელმ თეატრო ანუ ასპარეზი მატიანული 420
ტროადის ისტორია 5; 169
ტყუპობისათვის კოსტანტინეპოლისა, რომელიცა დაატყუსვა მახმედ მეორემან თურქთამან 87:3
უარის-ყოფა ნაპოლეონისაგან ფრანციისა და იტალიის ტახტთა 427 ა:4
ქართლის ცხოვრება (ბარათაშვილისეული) 25; (დადიანისეული) 354; (მარიამისეული) 30
ქრისტიანედ მონათვლა რუსეთის ხალხისა 214 (შენ. 0)
შემოკლებული მოთხრობა ცხოვრებისა მაჰმადისა 209
ჩხეიძე სვიმონ ქართლის ცხოვრება 37:1
წესნი და კანონნი ეთიოპელთა და აბაშთა ხრისტეანობისა სარწმუნოებათანა 303:XII
ხერხეულიძე ომან მეფობა ირაკლი მეორისა 197 ა, ბ, გ,დ

ხრონოგრაფი 125: (არჩილის) 314
ჰეროდოტე ისტორია (ოთხ ნაწილად და ცხრა წიგნად) 309
" ისტორია წიგნი I 310
" ისტორია წიგნი III—VI 311

ისტორიის მასალა

ანდრეძი იოანა მონაზონ-ხუცისა (ბელაშვილისა) 388:10
ანდრეძი სიკვდილისათვის დავით აღმაშენებლისა 427 ა:13
ანტონ I ეპიტაფია დათა ჩემთა ანასტასია და მარიამისა 139:17
აღიარებაჲ წმიდათა წინასწარმეტყველთა 269:39
აღწერა აია სოფიისა 216 ა, ბ
არზა მეფე თეიმურაზთან კათოლიკოსის ანტონის მიერ ეკსორიობასა თვისსა ზედა 427 ა:8
აღწერა აფრიკელი არაბებისა 218
ბერიევი დიმიტრი წერილი იოსებისადმი 951 იგ
ელისაბედ იმპერატრიცასაგან მიწერილი იმპერატრიცა მარიამთან 427 ა:5
ეპისტოლე იმპერატორ პაულე პეტროვიჩს 50:2
იმერეთის მეფის წერილის ნიმუში კოსტანტინეპოლის პატრიარქთან 31 (მინაწ. 3)
ლეონიძე სოლომონ მოთქმით ტირილი საქართველოს მეფის 50:1
მეფენი სომეხთანი 312:27
ნაკაზი იმპერატრიცა ეკატერინესი 432
პატრიარქნი რომისანი და წელნი მათნი 287:33
პლატონ მიტროპოლიტის მიერ წარმოთქმული მისალოცი სიტყვა ალექსანდრე I-ის გამეფების დღეს 427ა:1
პლატონ მიტროპოლიტი შესხმა ალექსანდრე I-ის 1801 წ. 50:4
საბუთები 383 (მინაწ. 5); 436 (მინაწ. 11).
სახელნი მამათა, მამათ-მთავართა, მეფეთა და მღვდელთანი 269:40
სიტყვა, თქმული ქელმწიფისა ჩვენისა კოსტანტინესთვის 427 ა:2
[სიტყვანი ეკატერინოსლავისა და და სხვ. არხიეპისკოპოსის ამბროსისა გრიგოლ ალექსანდრეს ძე პოტემკინის მიმართ] 29:9
შემოკლებითი აღწერა საქართველოსა შინა მცხოვრებთა თავადთა და აზნაურთა გვარებისა 550
შესხმა, თქმული ეკატერინა მეორის მისულისას ქ. ბესტელაჳს, 1787 წ. 19 იანვარს 427 ა:6
შესხმა შემდგომად მისის დიდებულების უაღრესტესობითის დაგვირგვინებისა 50:3
[ცნობები (ამონაწერები) რომელ იმპერატორთა ცხოვრების შესახებ, ძველ ფილოსოფოსთა გამონათქვამები და სხვ.] 29:8
[ცნობები ეკლესიათა ჯვების შესახებ] 29:7
[წმიდა დედათა სახელების ჩამოთვლა] 269:41
ხელაშვილი იონა წერილი დავით დადიანისადმი 388:6
" წერილი იოანე სვიმონის ძე ჯანდიერისადმი 137 (შენ. ი)

კრიპტოგრამები

ანჯანური ანბანის გასაღები 174 (შენ. 13)
კრიპტოგრამები 79 (შენ. 2); 172 (შენ. 3); 436 (შენ. 7)

მითოლოგია

ტელეგონია (VI—XXIV ნაწ.) 260:2 შეყუანილება მითოლოგიად 343

მხატვრული ლიტერატურა

ეპოსი

ალექსანდრე და შეუდაბნოე კაცისა-ასა შინა (გ. ივალიშვილის თარგმანი), 303:XVIII;I

ალექსანდრიანი 26:1

ალექსანდრიანი (ვალექსილი) 355

ალლუზიანი 541

ამბავი ჯუმუხის ხელმწიფისა 951 ზ

ამირანსარიანი (ნაწყვეტები) 13:2 (შენ. 4)

ანეკდოტები ბალაკირეველისათვის 194

აპოთეგმატა 368:3

არაბთა და ინდოელთ ზღაპარნი 210:3

არისტოტელე ივანეი 168:3

არჩილი გამაბასება თეიმურაზისა და რუსთველისა (თეიმურაზ I-ის თქმული გლოვა დედოფლისათვის) 6:11; 418:1; 424:1

- გამაბასება კაცისა და სოფლისა 424:11
- ვისრამიანი (ლექსად თქმული) 424:26; 535:4

ბაგრატიონი დ. წამება ქეთევან დედოფლისა 233ა,ბ

ბარათაშვილი მამუკა ჯიმშედიანი (გალექსილი) 390:1

ბარამგულანდიანი 239:3; 451:2

ბარამგულიანიანი 170

ბეჟანიანი 240

გოგია ბაგინაშვილი (ბაკრატიონი გ.ა.) შემოსვლანი იმერთა მეფის სოლომონის ძის ძისა გორაჯ ალექსანდრესისა 303:XV

გოჩიანი 1085

გურამიშვილი დავით ჭაკვია მწყემსი 241

ეზოპეს ცხოვრება 236

ეზოპეს ცხოვრება და ივანეი მისნი 190; 1039

ეზოპე ქურდის და ძაღლის ისტორია 100:4

ელეონორა კასტილიელი 221

ესთი ხონია 118:2; 1087:2

ვახტანგ VI ამირანსარიანი (გალექსილი) 395:3

ვისრამიანი 17; 27; 95; 102

[თავგადასავალი მეფის ასულის მარიამისა] 1092

თანიაშვილები ბეგთაბეგ და სულხან გალექსილი ამირანდარეჯანიანი 357

თეიმურაზ I თხზულებათა კრებული 403

- იოსებ-ხილიანიანი 403:2; 1109
- ლეილ-მაჯნუნიანი 403:3; 535 ზ (ფრაგმენტი); 536:6 (ფრაგმენტები); 1084
- შამი-ფარვანიანი 342:15; 403:6; 536:7; 1103:11
- შვიდთა კრებათათვის 342:7; 536:1; 1103:7
- წამება ქეთევან დედოფლისა 342:18; 403:1; 1103:12

თეიმურაზ II ხილთა ქება 6:15; 62:3; 1088:11; 1103:9

თეთრი ხარი 210:9

თიმსარიანი 13:1

იოსებ თბილელი დიდმოურავიანი 15; 101:7; 111:2; 951ზ

- ისტორია ანუ მოთხრობა საპყრობილე ამირაჭისი და ბაბა ამირაჯა 950

მელიქოვი გიგო [გოდება მზის გარდაცვალების გამო] 12:9

[მეფე ბეტანისის ამბავი] 210:6

მილტონი დაკარგული სამოთხე 92

მირიანი 62:1; 160:2; 195; 234

მოთხრობა (უსათაურო) 210:7

მოთხრობა სამთა მეგობართათვის 1108:1

[მოთხრობა არდასსან-ოლლიზე] 210:2

მოსე ხონელი ამირან-დარეჯანიანი 393; 435

- ნარგიზოვანი 118:3; 1087:3
- ნუგეშინის-ცემა 210:4

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ორბელიანი დიმიტრი ცოლთან მიწერილი ალერსი გაყრისათვის 303:II
ორბელიანი ს.-ხ. სიბრძნე სიცრუისა 13:2; 173
რაოდენ სამშობლია გონიერულად ყოფნა 210:8
როსტომიანი 406; 428
რუსუდანიანი 23; 436; 551 (ამბავი ჯიმშერ ხელმწიფისა)
რჩევა ჭკვიანის მოხუცებულის კაცისა 210:1
სარიდონიანი 430; 549
სასიამოვნო წყლულტა ყრმათათვის 538
სევეი და სხვანი ფრინველნი 210:5
სირინოზიანი 431
სიტყვის-გება სოკრატისი (აპოთეგმატე) 13:3; 47; 168:2; 171:4; 524
სპილენძისაქალაქიანი 101:6
ტატაშაძე იესე კათოლიკოს-პატრიარქი 953
უბნობა სიყვარულისა და გონიერებისა შორის 50:5
უბნობა შორის მწიგნობრისა და ყრმისა 1108:2
[**ფავლენიშვილი**] ვახტანგიანი 101:1
ფენელონი ტელემაქის მიმოსვლა 377
ფრიდოლინი 222
[ქალ-ვაჟიანი] 1102:4
ქილილა და დამანა 21; 31; 32; 33; 34; 110:4 (ნაწყვეტები); 433; 939
ყარამანიანი 38; 164; 165
შოთა რუსთაველი ვეფხისტყაოსანი 305
„ ნაწყვეტები ვეფხისტყაოსნიდან 418 (შინაწ. 17,23 75)
ჩარ-დავრიშიანი 49:6; 61; 110:1, 160:1; 451:1; 513
ჩოლოყაშვილი ქაიხოსრო ოთარიანი 110.3
ცაში მოგზაურობა 210:10
ცისკიანოვი რახაილ ამბავი სლაკენისა და სონინჯასი 242
[ჯაყ ვეზირის ამბავი] 62:4
ჰომეროსი ილიადა 338

დრამა

ანტონოვი ზურაბ ტივით მოგზაურობა ლიტერატორთა 434
სუმბათოვი ა. კომედიები 11

ლირიკა

ავალიშვილი (ავალიანი) გიორგი
ანბანთქმები 390 (შენ. 3ა, ბ, გ)
„ ლექსები „მოვიღოთ სიტყვა სათქმელად...“ 390 (შენ.3ვ)
„ „სადილად ესხედით, ელოღობით...“ 390 (შენ. 3ე)
„ „შენგან ჭილქმნილმან გონებამ...“ 390 (შენ. 3 დ)
„ „ხმარებულ გექმნას მშვიდობით...“ 390 (შენ. 3 ზ)
„ ქმა (ოდეთლისა (იმედიაო) 93
ანბანთქმები: „ადამ ბადა, გვერდით დახსნა...“ 6:2 (შენ. 1ა)
„ „ალმას ბაისრი გალესილი...“ 418 (შინაწ. 37)
„ „ან ამას გეტყვი...“ 418 (შინაწ. 29)
ანბანთქმება „ანო ალეისა სახედ დავსახო...“ 418 (შინაწ. 43)
„ „საბარმაყულო ღრუბელო...“ 109:1
„ „ახარა ბერწსა ვაბრაელ დღესა...“ 6:2 (შენ. 1 ბ)
ანდრონიკაშვილი ქაიხოსრო მიჯნურთა ბადე 118:1; 1087:1
ანტონ I „ცეცხლი მოიწუაეს ჯორცსა...“ 388:11 (შენ. 7)
არჩილი ანბანთქმები, „არ ალვილია ალკრძალვა...“ 342:10; 424:27
„ ანბანთქმება, „ასულო ასულა...“ 342:8; 424:2ა
„ ანბანთქმება, „ალვაღო ბაგე...“ 424:17
„ ანბანთქმება სულხანის პასუხად], „ალვაძრა ბაგე...“ 390:2; 424:19

არჩილი ანბან-ლექსნი ამიცანად საოთარგმანებელი, „აორსი ყოველთა დაბაორსი...“ 395:1; 424:22
„ იამბიკო ლექსებაი, „ოცის ბრძენმან...“ 424:25
„ იამბიკო პიროველი, „სარწმუნო არს ესრეთ ცნობა...“ 424:3
„ იამბიკო მეორე, „შენ დაამყარე ქვეყანა...“ 424:4
„ იამბიკო მესამე, „ქება და შკობა...“ 424:5
„ იამბიკო მეოთხე, „ვამე, საქმეთა ჩემთა...“ 424:6
„ იამბიკო მეხუთე 424:7
„ იამბიკო მეექვსე 424:8
„ იამბიკო მეშვიდე, „ქმარი დაწყნარდი...“ 424:9
„ „კაცს უთხარ შენი წალკოტი...“ 424:15
„ ლექსნი ას ორი მეცნიერი 418:3; 424:21
„ ლექსნი აჲა-იქ ნათქუამი 424:16
„ ლექსნი ასდა ათნი 424:30
„ ლექსნი ასეულნი—მეორე 424:29
„ მეფეთა-ჩაიოუხაე ბრძენთ ვაბაძნერეთ...“ 424:10
„ საქართველოს ზნეობანი 395:2; 424:12
„ სიტყუა სანათლისღებო 424:13
„ ჩარხებრ მბრუნაჲი ლექსი „ამოებასია იგავით...“424:14
ბაგრატიონი გ. ა. ანბანთქება „ამბავსა ჳუწერ ალრინდელსა...“ 1088:9
„ ანბანთქება „აღუაბამ ქებად ბაგესა...“ 1088:8
„ ბესიკის ქება 1088:4
„ იამბიკო „აოსთა მბადისა...“ 1088:3
„ „ბრძენი მთხრებელს ირჩევს საჯდომლად...“ 1088:1
ბაგრატიონი გ. ა. მეფის ასულს მზეხათუნზე თქმული „აღვამკობ ალვასა...“ 1088:5
„ მიფის ასულს მზეხათუნისათვის „ვართ კარგის მგოსნე...“ 1088:7
„ „მოგიწერ დასა ტურფასა...“ 1088:6
„ „ჰოი რა ვიწყო ტირილი...“ 1088:2
ბაგრატიონი გ. ი. იამბიკონი იოანე ბატონიშვილისადმი „ურაოდენოდ უვითარომან...“ 378 (შენ. 2)
„ შაირი „დიდება შენდა სამზეო...“ 378:4 (შენ. 3)
„ უწყალომ ტრფიალებამ...“ 303:V
ბაგრატიონი დ. ლექსები და წერილები 303:X
ბარათაშვილი თ. „ისმენდით ამა თქმულებსა...“ 390 (შენ. 3 იდ)
ბარათაშვილი ი. ო. „იაზროს თუ ვინ იქმნაო...“ 105:77
ბარათაშვილი მამუკა ანბანთქება „ამ ბრძენთ...“ 390:7
ბარბარა (იოანე მუხრანბატონის დედა) „ორთა ბრძენთაგან შემკულა...“ 105:50
ბერიევი დიმიტრი წინოს გარდაცვალების გამო „რა მესმა, დარო, ივერთ გვარო...“ 951 იგ (შენ. 1)
„ წინოს გარდაცვალების გამო „შენიბრალეთ მსმენელნი...“ 951 იგ (შენ.1)
ბესიკი ანბანთქება „აოს ბრძენ გნობით...“ 1088:12
„ „ათინად ბრძენთა გაზრდილი“ 1088:10
„ დედოფალს ანნაზედ „ვარ ულხო ვინმე ყარიბი...“ 1088:13
„ „მე შენმა ფიქრმა მიმარინდა...“ (ფოგმენტი) 951ა:5

ბესიკი რუხის ბრძოლა 951 ვ
„ „რაძალ-დედაშთილის შუღლი და ბრძობა" 13:5
„ „სევდის ბაღს შეველ..." 418 (შინაწ. 60); 1088:15
„ „ცრემლთა ისაონი, მოსისხაონი..." 1088:16
„ „ჰაერი ცეც-ნამიანი..."418 (შინაწ 61)
გაბაშვილი ზაქარია კათისა და თავგუთა ომი 395:5
„ მიწერილი ასტრახანით მოსკოვს მეფის ვახტანგის ძისა გიორგისადმი 300:III
გედევანიშვილი იოსებ ლოცვამან ანნა 75 (შენ.)
გიორგი მუხრანბატონისძე ვახტანგ-ალმასხან ბატონიშვილისათვის 105:22
გრიგოლ მუხრანელი გრიგოლიანი 531
გურამიშვილი დავით გოდება დავითისა და სოფლის გამოტირილი 6:16; 100:2; 1103 (შინაწ. ზ)
„ კრებული 103
„ ლექსები 528
„ სწავლა მოსწაელეთა 6:18; 55:6
გურამიშვილი მამუკა ლექსები 303:VIII
დავით აღმაშენებელი ეპიტაფია „ებისს აეგე ქალაქი..." 24 (შინაწ.6)
დავით იმამყულიხან ანბანთქება „ადამ პრანების განგებულებით..." 6:4
დავით მიქელის ძე ვახტანგ-ალმასხან ბატონიშვილისათვის 105:21
დავით რექტორი კრებული 105
დემეტრაშვილი იოანე „იყავ ვით მტრედი..." 267 (შინაწ. 11)
დოსითეოს ნეკრესელი-ლოცვამან ანნა- „დავსდებ გონებად..." 278 (შენ. 2)
„ სიბას ქებად ნათქვანი -ვერვინ შეჰკადრებს გიორგის..." 105:26
ენდრონიკაშვილი მერაბ იმპერიკონი ვახტანგ ალმასიან ბატონიშვილისათვის 105:15
ენდრონიკაშვილი მერაბ მეფის ძის დავითის შესწავა 105:30
[ეპიტაფია] „დავითის ძირით აღმორნორჩს..." 388:5
„ მეფის გიორგის მეთაკმეტე ძის ყიზრაილისა 388:3
ვახტანგ VI ანბანთქება „ასრე აროა აგებული..." 342:9
„ ლექსები 171; 526
„ „მე უწყირესთან ძმათაგან..." 536:5
„ „რადგან დაშვრა ასრე საბა..." 20 (შენ. 3ბ); 24 (შენ. 2 ბ); 386 (შენ. 10)
„ „რუსთველისა ლექსი მეფეა..." 395 (შინაწ. 13)
„ „სიყრმიდგან იყო მუდამად..." 20 (შენ. 3 ა); 24 (შენ. 2ა; 386 (შენ. 1 თ); 454 (შენ. 2 გ)
ვოლტერი ტრაგედია 303:XVII:1
თანიასშვილი ბეჟან ვახტანგ-ალმასხან ბატონიშვილისათვის 105:23
თეიმურაზ I ანბანთქება, „ადამ ვასხენოთ პირველად..." 6:14; 342:4; 1103:4
„ ანბანთქება. „ალაბაენ ჩემნი ბაგენი..." 6:1; 62:5; 342:5; 1103:5
„ ანბანთქება. „ღმერთა ყვარი გოლგოთას..." 6:2; 62:7; 342:6; 1103:6
„ ჯრემის სასახლეზედ 418:2; 536:3
„ ეთრდნულებულიანი 239:1; 342:14; 403:4; 1103:10
„ მაყამა. „კულავდა მითქვამს სიტყვა უჭმისა..." 101:2; 342:16
„ მაყამა. „ტურფა ხარ მშვენიერებით..." 418 (შინაწ.1)
„ მაყამა. „ქება და მკობა ხელმწიფის ალექსანდრესი და დედოფლის ნესტანდარეჯანისა" 342:17; 536:8

თეიმურაზ I სოფლის სამღერავი 6:10
" ზედარება გაზაფხულისა და შემოდგომისა 239:2; 342:13; 403:5; 1103:8
თეიმურაზ II ანბანთქება „აღმეძრა ბაგე..." 6:3
" ანბანთქება ამოცანად ნათქვამი „აღაძრათ სიტყვა..." 342:3; 1103:3
" ანბანთქება „არის რამ უცხოთ საკნობელ..." 342:2; 1103:2
" სარკე თქმულთა 106,110:2; 342:1; 536:2; 1103:1
თეიმურაზ ბაგრატიონი „იდიდებიან ქრისტეს მოსაბელნი..." 279 (შენ. 4 ზ)
" „ინეტარების განბრძნობილნი გონებით..." 137; (შენ. ი); 254 (შენ. 8 თ); 267 (მინაწ.5); 279(შენ.3დ); 359 (შენ. ი); 392 (შენ.I$_1$); 416:3 (შენ. 2 ბ)
" იონა ხელაშვილს „აღებაძვე ბრძენი გონიერებით..." 130 (შენ. დ); 388:11 (შენ. 7,49)
თუმანიშვილი გივი ანბანთქება „აჰა ბერთ გელს..." 390:5; 424:29
" ვახტანგ VI-ის ეპიტაფია 6:5
" „სწადის შენს მონას..." 424:28
თუმანიშვილი გიორგი დავით დადიანზედ 373 (მინაწ. 2)
" „ვფუქსავ კრონოსის დიადა..." 951 დ:5
თურქული დეკხები: „აგერ დერიაშანა ბიძანი ფაშაშანა..." 418 (მინაწ. 22)
„ბეგანაშაოვ იკამსე იქა..." 418 (მინაწ. 66)
„გუთუნჭი ჯანანუშ..." 1103:9 (შენ. ბ)
„ილა იდან შეკრელარამ..." 418 (მინაწ. 16)

იაკობ შემოქმედელი „შენე-ბაოვან, ქველ-დიდებულ..." 424:20 ა
" „სამი იღოცე ოსანნა..." 424:20 ბ
" სიტყვის-გება ქრისტიანეთა შაჰაღიანთა მიმართ 342:19; 951 გ; 1103:13
" ქება მეფისა არჩილისა 395:4
იამბიკო „თაღარსა შინა წმიდათასა..." 140 (მინაწ.)
იოანე ბატონიშვილი „დღეს აღმოცენდა ძირთაგან..." 137 (შენ. გ); 254 (შენ. 8 დ); 267 (მინაწ. 7); 279 (შენ. 4 ბ); 333 (შენ. 1 გ); 359 (შენ. ბ); 388:11 (შენ. 53); 392 (შენ. II ბ); 416:3 (შენ. 2 ი)
" „ივერიის ნორჩსა ვაზსა კეთილსა..." 137 (შენ. ბ); 254 (შენ. ბ); 267 (მინაწ. 2); 279 (შენ. 4გ); 333 (შენ. 1 დ); 359 (შენ. დ); 388:11 (შენ. 51); 392 (შენ. II დ); 416:3 (შენ. 2 გ)
" „იქლუდელმოქმედებ ანგელოს წესისაებრ..." 137 (შენ. დ); 254 (შენ. 8 ე); 267 (მინაწ. 10); 333 (შენ. 1 ე); 359 (შენ. გ); 388:11 (შენ. 50); 392 (შენ. II გ); 416:3 (შენ. 2 ე)
" „სიმდაბლით გიძღვნი ამა ჩემსა ნაწორმსა 254..." (შენ. 8 გ); 359 (შენ. ე); 388:11 (შენ. 52)
იოანე, გეხამანიელი გიორგის ძე ვახტანგ-ალმასხან ბატონიშვილისათვის 105:20
იოელ, გარეჯელ დავით კანდელაკის ძე ვახტანგ ალმასხან ბატონიშვილისათვის 105:18
იოსებ (ალაევრდის დეკანოზის ძმისწული) ვახტანგ-ალმასხან ბატონიშვილზე 105:16

იოსებ მუშრიბი პაველ ციციანოვის სამხედრო და პოლიტიკური დამსახურების ქება 303:XIV

იოსებ ტფილელი მეფის არჩილისადმი 15 (შენ. 1 ბ)

კაკაბაძე მ. [საბაზე] 385 (შენ. 1ე)

ლარაძე პეტრე ანბანთქება, „აკრთო ბეზეკი გულს დიამ...“ 390 (შენ. 3 იბ)

„ ანბანთქება. ფისტიკურად „ზოიმე ჰაირს ჯდაო...“ 390 (შენ. 3 იბ)

„ ლექსები 1080 ა

„ „არავე გულსა ეიტყოდი...“ 390 (შენ. 3 თ)

„ „აღმეტრფა სურვით გონება...“ 390 (შენ. 3 ზ)

„ „აღსრული მაღალს „კათედრსა...“ 137 (შენ. ვ); 254 (შენ. 8 ზ); 257 (მინაწ. 8); 279 (შენ. 4 ე); 333 (შენ.1ვ); 359 (შენ. 3); 388:11 (შენ. 55)

„ „შემოხდა არე ყინულთ დამფარე...“ 390 (შენ. 3 ია)

„ მრავალფერუფაველოვანი 155; 387

„ სტიხნი იამბიკოდ ყოველად საქმეუდელოს არბიერის ელოლიოსისათვის 390 (შენ. 3 ი)

ლექსები უანგორო: „აგრე ცახე მშვიდ დარია...“ 951 ზ (მინაწ.)

„ „...ამას ვსწუხ ესრეთ ტირილითა...“ 418 (მინაწ.31)

„ „ამ ლექსს უწერ პირშეხეს...“ 27 (მინაწ. 2)

„ აკროსტიხად იამბიკო, „იოანეზედან მოთხრობის თარგმანება...“ 49 (მინაწ. 2)

„ „არა გიცნია და აქეზ, ესე ვით მოგიგონია...“ 118:7

„ „არ გებრალება უწყალოდ...“ 951 დ:7

„ „არ ვიცოდი შენმა მზემა შენი გაყრა მეენებოდა...“ 418 (მინაწ. 9)

ლექსები უანგორო:„ არხაპრობის მასარშია დაიდებენ მათარესა...“ 418 (მინაწ. 6)

„ „არა ვემთვის მარად სალხენი...“ 418 (მინაწ. 24)

„ „ასიათასი ფურცელი კოკობია ვარდთა სადარი...“ 418 (მინაწ. 65)

„ „აქ დაიწყების შესაქმე და სოფლის დაბადებანი...“ 1091:2

„ „აქვან ნაები შაები...“ 418 (მინაწ. 8)

„ აღდგომისათვის 49:8

„ „აღმართნა ბროლნი სვეტისა...“ 118:4; 1087:4

„ „აწ გითხრა ცუდი ხელობა მინშია მოაბადისა...“ 436 (მინაწ. 5)

„ „ბაგე ვის გაჭვს ფერად შინდი...“ 418 (მინაწ. 69)

„ „ბროლის ჴერხთან შეჭი თავსა ისარე...“ 951 დ:8

„ „გაგვიშვი მოავო მაოალო...“ 368 (მინაწ. 6)

„ „გელიან გული სალხენთა...“ 418 (მინაწ. 12)

„ „გემონები მეცნიერსა...“ 418 (მინაწ. 64)

„ „დაბერდი, შეილდი ჭვე დაიდევ...“ 368 (მინაწ. 14)

„ „დაბერდი, მშვილდი ძირს დაიდე...“ 368 (მინაწ. 9)

„ „დაკართი რა ვნახე მნათობი...“ 418 (მინაწ. 2)

„ „დამტკიცებულ ჰყოს ეს მარად მხერამან...“ 1080 ბ:1

„ „დილისა ნამით პკურვილსა...“ 418 (მინაწ. 27)

„ „ელიათ სანა ბიდათ სანას ხმაზედ—როს მელირსა...“ 951 დ:13

„ „ენა მწარე, ენა ტკბილი...“ 101:4

„ „ერთი ვაება ვიხილე...“ 3:7

„ „ესე დღე არის ჩვენისა...“ 418 (მინაწ. 53)

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ლექსები უავტორო: „ეჰა, ვარდი ვითარ გაფუჩქნულია...“ 951 დ:2

„ვაი ვარდი სასიბარუ-ლო...“ 418 (შინაწ. 62)

„ვაჟი ხარ საროს უმაღ-ლი...“ 436 (შინაწ. 9)

„...ვარდ მწვენიერი სამო-თხე...“ 418 (შინაწ. 46)

„ვარდთა ჯანჭელთა შე-ყრილთა უგვანდა ღაწვთა არენი...“ 418 (შინაწ. 3)

„...ვარდი მწადი სასურვე-ლად...“ 418 (შინაწ. 47)

„ვარდსა ქვეშე თავსორტ-კოლ სორცებად ყვავის ია წასად...“ 418 (შინაწ. 28)

„ვარ უბედობით მტრობილი, შორის უცხოთთან მარე-ბი...“ 418 (შინაწ. 21,42)

„ვეეედრები შემოკმედსა...“ 101:5

„ვერცლი ყელად, ვერხვი წელად...“ 418 (შინაწ. 13)

„ვინ სარდიონს უფერ ლა-ღებს...“ 418 (შინაწ. 51)

„ვიყნოსეს სულსა სიამით სრულსა...“ 418 (შინაწ.39)

ენახე ბროლზედან მოხრი-ლნი...“ 418 (შინაწ. 72)

„ზურმუხტის კრიალნესა-ნი...“418 (შინაწ. 4)

„თვალთ შიმღემ მარად მწინაო...“ 418 (შინაწ. 5)

„თვალთა ჩენა არად მსუ-რას...“ 418 (შინაწ. 52)

„თითებთა ქება ვითა ვთქვა...“ 418 (შინაწ. 17)

„თუ უმისოდ სოფელს ყო-ფნა...“ 418 (შინაწ. 63)

„იღვაწე ოდეს ისო ნათე საჭურვლით...“ 137(შენ. თ)

„კაცმან უგვარო ვამოვა-ყენო დარითა...“ 418 (შინაწ. 18)

„ლომი ლომგული, ტურფა ყმა...“ 418 (შინაწ. 45)

ლექსები უავტორო: ლომო და გმირო ტაოელ...“ 27 (შინაწ. 3)

„ლოცვამან ანნა—მოველე აზიაე, პონტო, თრაკიაპო-ლი...“ 25

მამაო ჩვენო 62:6

„მგელი კვდება, თხა იცი-ნის...“ 366 (შინაწ. 7)

„მელაქსესა სანს საქმეში...“ 14:11

„...მზე მოეშორება მთოვა-რეს...“ 418 (შინაწ. 76)

„მზეო, სრას ჭეობისასა თავს დაჯე მეწყლიშისასა...“ 418 (შინაწ. 35)

„მიიღო გულმან ეს ენე-ბა...“ (სომხურიდან თარ-გმნილი) 6:17

„მიკვირს აგრე ახლოს მყო-ფი...“ 1080 ბ:3

„მიძღვნა მეფის ასულის ქე-თევანისადმი: 233 ა (შენ.16)

„მოდით მიეგებნეთ სოფ-ლიერნი...“ 418 (შინაწ. 32)

„მოვედ, მსწყალულნო სი-ბრძნისანო...“ 386 (შენ.1ი)

„...მოვშორდი ედემს ნა-ზარდსა...“ 418 (შინაწ.73)

„მომცა სოფელმან სიმუ-ხთლით...“ 418 (შინაწ. 74)

„მოშორვებითა შენითა სევდა წარმესწყვეტითა...“ 418 (შინაწ. 7)

„მრჩობლედი—მისი პირი, ტრფიალთ პირი...“ 418 (შინაწ.25)

„მუნ დღეთა მისთა მჭვეფ-ნავან...“ 418 (შინაწ. 20)

„მუხამბაზი ბისალბუჩინი-რის ხმაზედ 951 დ:15

მუხამბაზი ბოით სალბუ-ჩინარის ხმაზედ 1080 ბ:2

მუხამბაზი—„ბულბულ მწუ-ხარია, ვარდი შემჰწყრა-ლია...“ 951 დ:4

ლექსები უავტორო: მუხამბაზი თათრული „...დედილარ ეილაქი..." 951 დ:11
" მუხამბაზი თათრული — „ჯან ერმი ყამუ..."951დ:10
" „ნატირებსა ფერწსასულსა მიმეგინა..." 418 (მინაწ.56)
" [ნებროთიაებრი ისრაელთ] 27 (მინაწ. 1)
" „ნორჩნი, ახალ სანუკვარნი..." 118:8
" „ოდეს მიესმა ქელეშბეგს..." 395 (მინაწ. 2)
" „რად მიღალატე სიკვდილო..." 27 (შენ. 3ა)
" „...რად შეინახე თუთრია..." 436 (მინაწ. 10)
" „...რად ჩემად სახმაო არე..." 951 დ:1
" „რ˙თუ ბულბული მადლობდა..." 1110 (მინაწ. 1)
" „რას მემართლები სოფელო..." 1110 (მინაწ. 10)
" „რა წალაოსა გულისასა..." 418 (მინაწ. 33)
" „რძალო ბატონო, ერთობ ხარ კარგი ზნისაო..." 528 (მინაწ. 3)
" „სახასი ვნახე ნაღვაწი..." 386 (შენ. 1 ე)
" „სახის მიმართ—სიბრძნე) წყარო ხარ..." 386(შენ.1ეს
" „სად ბროლ-ფიჭალსა შეენახ..." 418 (მინაწ. 28,54)
" სამოჯუნური ლექსები 10808
" „...სამოთხეა მშვენიერია..." 418 (მინაწ. 50)
" „სატანამ მტერმა..." 418 (მინაწ. 36)
" „სახელი ღ˙თისა მაღლისა მე დიდებითა მიქია..." 30 (მინაწ. 5)
" „სეედის სადგურს გონებასა..." 418 (მინაწ. 38)
" „სიზმრად ვნახე..." 418 (მინაწ. 67)

ლექსები უავტორო: სიყვარულისა პირმთვარეობა..."118:6;1087:6
" „სუნბული ტურფად ფუნჩალა..." 418:(მინაწ. 41)
" „სურნელი, მუშკი, ამბარი..." 418 (მინაწ. 14)
" „ტან-კუნაროა ლერწამო ჩემო..." 418 (მინაწ. 40)
" „ტურფათ შვენი სალხინო ხარ..." 418 (მინაწ. 73)
" „უკდავებისა წყარო ხარ..." 528 (მინაწ. 2)
" „ღმერთი არს თავი ყოველთა დასაბამ დასაწყისისა..." 100:3
" „ღმერთმან ბევრჯელ დაგახვედრათ..." 418 (მინაწ. 68)
" „ღონეო, შენსა ანბავსა..." 436 (მინაწ. 5)
" ყაჯარ ბაიათის ბმაზედ— „ვიძლოვ, ბარ-მთვარეც..." 951დ:14
" „ყელი მოგიღერებია უსურველად ბარეთა..." 528 (მინაწ. 1)
" „შეგეძლება მცირეს საძღნობსა..." 418 (მინაწ.57)
" „შენ გაბატრიან ყოველნი მნათნი მჭინარნი..."1080ბ:2
" „შენ ეგვპტური, მზეო..." 1080 ბ:5
" „შენნა ზმემა, ვერ გაგაგდებ გონებიდან ეოთსა წამსა..." 418:49
" „შენ ჩემო საგონებელო..." 418 მინაწ. 45
" „შენცა იკი, შენგან მჭირან..." 418:10
" შესხმა წმ. გიორგის 951ბ:2 შობისათვის 49:7
" „ჩამამავლითა ჩვენთაგან ჩანს ჩვენი ჩვეულებანი..." 418 (მინაწ. 34)
" „ჩემა მზეძან ვანმინათლოს..." 418 (მინაწ. 59)

ლექსები უავტორო: „ჩემი გონება მას ემონება...“ 418 (მინაწ.44)
„ჩემსა მნათობსა პოუ-ცავს...“418 (მინაწ. 56)
„ჩნდების ლამაზის ნაკუეთით უცხოდ მკრთოლვარე...“ 418 (მინაწ. 19)
„ცრემან სოფელმან რა მიყო...“ 125 (მინაწ. 8)
„ცრემან სოფელმან ჩემი დღე სიმწარით დამალეენა...“ 30 (მინაწ. 2)
„წიგნი გებოძათ, შეგემკევ...“ 27 (შენ. 5ბ)
„წამება წმიდისა მარინასი ბ:13; 951 ბ:1
„წუთის სოფლისა სურვილი უგუნურება მგონია...“ 1110 (მინაწ. 3)
„...ჯაბუა შორავს ქალასა...“ 418 (მინაწ. 61)
„ჭმუნვისა ტახტსა ვინათგან გულნი დაისუნეს გლოვებით...“ 418 (მინაწ. 11)
ხარებისათვის 49:6
„ხელმწიფეც გული, შენთანა ბმული...“ 1088:14
ხილთა ქება 118:5; 1087:5
ხილთა ქება 951 ი
„ჰოი მიჯნურო, სულო, გულო...“ 1080 ბ:4

მანანა ლექსები 1107
მანანასაგან ციების ბაასი (ფრაგმენტი) 951 ა:2
ღარიბად თქმული 951 ა:3
შაირნი 951 ა:1

მარიამ-ყოფილი მკრანა „ეს ლექსიკონი ჩემი საყონი...“ 386 (შენ. 1 ზ)

მირიან ბატონიშვილი თაყვდს გიორგის ძეს დიმიტრის 303:IX
იამბიკონი ლოცუამან ანნა —„იყავ ხსენებ დღეს...“ 137 (შენ. ე); 254 (შენ.8ვ); 267 (მინაწ. 6); 279(შენ.4ა); 333 (შენ. 1 ბ); 359(შენ.ა1); 388:11 (შენ. 54); 392 (შენ. 11 ა); 416:3 (შენ. 2 დ)

მურატოვი ი. გ. ლექსები 303:XIX

ნიკოლაოს (გიორგი დეკანოზის ძე) ვახტანგ-ალმასხან ბატონიშვილისათვის 105:17

ნიკოლოზ დიდმღვდელი მეფის ასულის მარიამის წამება 1092 (შენ.)

ნიკოლოზ რუსთველი ანბანთქება-„ჰოვსნი, ჰაფხაზნი, ჯიქ-ჯადელები...“6:6

ნიკოლოზ ტფილელი „ეთიოპოვნისა სპერასა განსმენილი...“ 388:11 (შენ. 6)

ოთარ არაგვის ერისთავი ანბანთქება—„ან ბრძენი გეტყვის დიონოს...“ 390:4

ონანა მდივანი ანბანთქება—„ან ბრმა გდეუს...“ 390:6
„იესეს ძოროა მეფენი ტომობენ დასაბამითა...“ 170 (ანდ. 3)

ონიკაშვილი ნიკოლოზ ს.ს. ორბელიანს 20 (შენ. დ)

ორბელიანი ვახტანგ (ყაფლანიშვილი-ორბელიშვილი) ანბანთქება—„აღალებს ბაგეს, გულსა დასადაგეს...“ 6:8; 390:8
ანბანთქება—„ან ამას გეტყვი..“ 342:12
ანბანთქება — „არს კაცთა ტომი, დიდებით მსდომი...“ 6:7
ანბანთქება—„აჰა, ანბანთ აღვამაღლოთ...“ 6:12; 342:11

ორბელიანი მზეჭაბუკ „სიბრძნის ტრფიალო...“ 105:49
ნეკრესელის ქება 105:27

ორბელიანი ს. ხ.—„ამ ლექსიკონის თავგები თუ ბრძენთა დამიწუნოთა...“ 20 (შენ. 3გ); 386 (შენ. 1ვ); 454 (შენ. 2 დ)
ანბანთქება „აღმას ბასრი გალესულა...“ 390:3;424:18

ორი შოტლანდიური სათემო სიმღერა 303:XVIII:3

პეტრე მგალობელი ანბანნი ლექსად ნათქვამნი 424:23
„აჰა, ცათ მპყრობო, კრებულთათა მეფლობო..." 424:24
რაზმაძე სოლომონ „მის მაღალღირსებას მამა იონას..." 130 (მინაწ. ბ); 137 (შენ. ზ); 254 (შენ. 8ტ); 267 (მინაწ. 4); 279 (შენ. 4გ); 333(შენ. 1 ზ); 359 (შენ. ზ); 388:11 (შენ. 56); 392 (შენ. II3); 416:3 (შენ. 2 ზ)
რახანი [ლუი] მადლი 274
რუსთაველი იამბიკო 427 ა:10
ხაჯაძე დ. ვ. ლექსები 303:IV
სოლომონ მდივანი „ჩემო ანავ, რეჰას თანავ..." 395:7
სპარსული ლექსი „ნური ჩემმიმან.." 418 (მინაწ. 71)
ტაბიძე ხვიმონ „იერიის ნორჩსა ვაზსა კეთილსა..." 130 (შენ.1ბ)
„აკროსტიხი იოანე თარხნოვისადმი 333 (შენ. 3)
„სიმდაბლით გიძღვნი..." 254 (შენ. 8გ); 279 (შენ.4დ)
ფირალიშვილი გოდერძი გლოვა იობაკლი მეორისა 16:19
ქაიხოსრო მდივანბეგი [დავით რეკტორის პასუხად] 105:94
ქობულოვი გერმანე ვახტანგ-ალმასხან ბატონიშვილისადმი „განიმჭედყარე სულისა..." 105:14
„ვახტანგ-ალმასხან ბატონიშვილისათვის—„ერთებრ ქმა-ქმნილნი.." 105:24
ქობულოვი სოლომონ მეფის ირაკლის შესხმა 105:31
წერეთელი გრიგოლ იამბიკო—„ეს არ-ჩილ ღირსი..."395 (მინაწ. 11)
„მიციანა—„დასწვა მგელმან სათივეი..." 314 (მინაწ.16)
„არამცა დასცდე საქმესა..." 31 (მინაწ. 2)
ჭავჭავაძე ალექსანდრე — თარგმანები 303:XVII
„თავსა უფლად ნურვინ ჰგონებთ..." 951დ:3
„მეველ წალკოტ სანუგეშოდ..." 951დ:9
„ღამნი რბიან, შენცა შეღტეი..." 951დ:6 „ძველთა მოლექსედ საქებელად..." 155:31; 387:31 „ჰსძგერს გლახ-გული.." 951დ:12
ჭავჭავაძე ილია ყრმობის ლექსი 62 (მინაწ. 5)

პალეოგრაფია

წერის დედანი 954 ა,გ
ხართული დაწერილობის ნიშნები 954 ბ

სამართალი

ვახტანგ VI სამართლის წიგნი 51; 107გ; 206 ა, ბ, გ; 543
თარგმანი სამთა უქაბთა 40:2
მისის იმპერატორებითის დიდებულების საზოგადო რეფლამენტი ანუ კანონისდება 40:1
შონტეხკე გულისხმისყოფისათვის მსჯულისათა 188 ა, ბ; 370 (ნაწ.ა); 371 (ნაწ. ბ)
სამართლის წიგნები 107 ა,ბ
სასულიერო რეგლამენტი პეტრე დიდისა 124
„ჯამი ბბისი" ქართულად 174

სამკურნალო წიგნები

ადამიანის ტომის მკურნალობა კუჭისა 14:3
თარხიათა ცხენისა და კარაბადინი 14:1
კარაბადინი 19
მოკლე სწავლა აცრისათვის ყვავილისა 219
[რეცეპტი წამლის მომზადებისა] 62:9
სამკურნალო რეცეპტები 238
სამკურნალო წამალნი პირუტყვთათვის 226
სხვადასხვა სატკივართა წამლების შემზადება 19 (შენ. 5)
ფრინველთა კარაბადინი 26:2; 325; 330
ცხენის კარაბადინი 225; 268
ხელისა და სხვა ავადმყოფობათა წამლობანი 31 (მინაწ. 4)

სამხედრო საქმე

ალექსანდრე არჩილის ძე საარტილერიო წიგნი 167:2; 1040
ეგზერციცია 249:3
სამხედრო არტიკული 249:2
სამხედრო ტიპიკონი 249:1

სახელმძღვანელო

ბარათაშვილი მამუკა ქაშნიკი 303:I
გილიარევსკი პეტრე ფიზიკის სახელმძღვანელო ტ. I 2; ტ. II 3; ტ. III 4
მოკლე ჰაზრი ყოველთათვის სწავლათათა, საქმარად ყრმათა საქართუსლოსათა 180
მცირე რამ გამოკრებული ანგარიშის ცოდნისა 167:1

ფოლკლორი

არაკები 62:8
გამოცანები 25 (მინაწ. 2); 395 (მინაწ. 6,8)
იგავი 62:10
იგავი ლოთისა 101:3
მაკიის შელოცვა 436 (მინაწ. 7)
ხალხური ანდაზები 256 (მინაწ. 3)
ხალხური ლექსი სოლომონზე და კუნძულელზე 951 ბ (მინაწ.)

სხვადასხვა

საოჯახო მოხმარების საგანთა შემზადების რეცეპტები 19 (შენ. 4)
ტექსტები ნარდის ქვებით თამაშისათვის 82:2 (შენ. 6)
ფეირვერკთათვის 360

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ქართული ხელნაწერების აღწერილობანი

1. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია). ავად. ს. ჯანაშიას საერთო რედაქციით, ტომი I, დასაბეჭდად მომზადებულია ხელნაწერთა განყოფილების თანამშრომლების: ლ. ქუთათელაძისა და ნ. კასრაძის მიერ, ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, 1946 წ. ფასი 40 მან.

2. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის **ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების** ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია). ტომი II, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია ლ. ქუთათელაძის მიერ, ილია აბულაძის რედაქციით, 1951 წ. ფასი 26 მან.

3. ხელნაწერთა აღწერილობა: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), კ. კეკელიძის საერთო რედაქციით, ტომი III. შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია ქრ. შარაშიძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, 1948 წ. ფასი 50 მან.

4. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), კ. კეკელიძის საერთო რედაქციით, ტომი IV, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია ე. მეტრეველისა და ე. ვირსალაძის მიერ, 1950 წ. ფასი 40 მან.

5. ხელნაწერთა აღწერილობა საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), ტომი V, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია ლ. მეფარიშვილისა და ე. ვირსალაძის მიერ, ალ. ბარამიძის რედაქციით, 1949 წ. ფასი 35 მან.

6. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), ტომი VI, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია: ნ. კასრაძის, ე. მეტრეველის, ლ. მეფარიშვილის, ლ. ქუთათელაძისა და ქრ. შარაშიძის მიერ, ალ. ბარამიძის რედაქციით, 1953 წ. ფასი 24 მან. 25 კაპ.

7. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: ყოფილი სიონის საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია), კ. კეკელიძის საერთო რედაქციით, ტომი IV. შეადგინა ქრ. შარაშიძემ, 1954 წ. ფასი 21 მან. 25 კაპ.

8. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია), ი ლ. ბ ა რ ა ბ ა ძ ი ს რედაქციით, შეადგინა ლ. ქ უ თ ა თ ე ლ ა ძ ე მ, 1955 წ. ფასი 12 მან. 90 კაპ.

9. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: მუზეუმის ხელნაწერთა ახალი (Q) კოლექცია, ტომი I, შედგენილია ე. მ ე ტ რ ე ვ ე ლ ი ს და ქრ. შ ა რ ა შ ი ძ ი ს მიერ, ი ლ. ა ბ უ ლ ა ძ ი ს რედაქციით, 1957 წ. ფასი 22 მან.

10. ხელნაწერთა ინსტიტუტის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: ახალი (Q) კოლექციისა, ტომი II, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია: თ. ბ რ ე გ ა ძ ი ს, თ. ე ნ უ ქ ი ძ ი ს, ე. კ ა ს რ ა ძ ი ს, ე ლ. მ ე ტ რ ე ვ ე ლ ი ს, ლ. ქ უ თ ა თ ე ლ ა ძ ი ს და ქრ. შ ა რ ა შ ი ძ ი ს მიერ, ი ლ. ა ბ უ ლ ა ძ ი ს რედაქციით, 1958 წ. ფასი 26 მან. 50 კაპ.

11. ხელნაწერთა ინსტიტუტის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექციისა, ტომი I, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია: თ. ბ რ ე გ ა ძ ი ს, თ. ე ნ უ ქ ი ძ ი ს, ნ. კ ა ს რ ა ძ ი ს, ლ. ქ უ თ ა თ ე ლ ა ძ ი ს და ქრ. შ ა რ ა შ ი ძ ი ს მიერ, ე. მ ე ტ რ ე ვ ე ლ ი ს რედაქციით, 1960 წ. ფასი 43 მან. 50 კაპ.

ი ბ ე ჭ დ ე ბ ა:

1. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: ყოფ. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტომი II.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შემჩნეულ შეცდომათა გასწორება

გვ.	სტრ. ზემ.	დაბეჭდილია	უნდა იყოს
50	4	შენიშვნა:	შენიშვნა: 1.
87	26	კორწინებისა	2. „კორწინებისა
114	6	79	78
171	2	97	87
181	27	„თოუსა	1. „თოუსა
267	20	გული თუსი	გული თუსი
271	33	ს-დისტუნისის	ს. დესტუნისის
338	30	„თესა	„თესა
349	40	ბარათოვის	გუთაძოვის
355	31	2. გიორგი	შენიშვნა: 2. გიორგი
384	5	მორანაკელისა	მორაკანელისა
411	37	8.	ზ.
411	45	10.	ი.
441	14	შეც-ნყოფით	შეუნ-ყოფით
463	10	ლეოპისტისა	ლეოპისტისი
486	47	XIV და	XIV
526	29	95	39
570	36	XII—XIX	XVII —XIX
589	7	ისაკ რაბინის მიმართ	ოქროს ალნაკვსი
613	23	XXIII	XVIII
630	5	6. [ბისიენე, სიყვარულისა პირმთვარეობა]. —	6. [სიყვარულისა პირმთვარეობა]. —

№ № 120, 272 ხელნაწერები ბასილი დიდის „ეკვსთა დღეთაჲ"-ს გარდა შეიცავს გრიგოლ ნოსელის „კაცისა შესაქმისათჳს".

ეროვნული ბიბლიოთეკა

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედ.-საგამომც. საბჭოს დადგენილებით

*

რედაქტორი ე ლ. მ ე ტ რ ე ვ ე ლ ი
გამომცემლობის რედაქტორი ნ. ა ვ ა ლ ი ა ნ ი
ტექრედაქტორი ა. თ ო დ უ ა
კორექტორი თ. ბ ო კ უ ჩ ა ვ ა

გადაეცა წარმოებას 30.3.1959; ანაწყობის ზომა 7×12; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 19.4.1960; ქაღალდის ზომა 70×108 1/16; ქაღალდის ფურცელი 23,8; საბეჭდი ფურცელი 64,7; საავტორო ფურცელი 61,82; საალრიცხვო-საგამომცემლო ფურცელი 63,15; შეკვეთა 580; უე 00654; ტირაჟი 1000
ფასი 43 მან. 50 კაპ.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობის სტამბა
თბილისი, გ. ტაბიძის ქ. № 3/5

93/395